Ion Nania

MOZĂCENI

o veche aşezare din fosta ţară Vlaşca

1475 Ocina lui Bucur

1518 Baba

1620 Mozăceni

1627 Mişi

1892 Zidurile

Paralela 45

Editor: Călin Vlasie

Tehnoredactare: Cristina Mihart
Corectură: autorul
Coperta & prepress: Viorel Mihart

Coperta I: Biserica „Sfânta Paraschiva" din satul Mişei
Coperta IV: Topor de piatră cu inscripție alfabetică,
de pe Valea Mozaculuí (fotografie de Cristian Neacşu)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NANIA, ION
Mozăceni – o veche aşezare din fosta țară Vlaşca /
Ion Nania. – Piteşti: Paralela 45, 2004
ISBN 973-697-285-2

908(498 Mozăceni)

© Ion Nania, 2004

Această carte a fost tipărită într-un număr de 250 de exemplare, din care s-au pus în vânzare 200.

ION NANIA

MOZĂCENI

o veche aşezare din fosta ţară Vlaşca

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ 1 ARGEŞ

PARALELA 45
EDITURA

În nici o altă așezare omenească din Oltenia și Muntenia nu am întâlnit o atât de puternică tradiție izvorâtă din conștiința colectivă cu privire la importanța mo-șiei lor, pentru țara din care au făcut parte. Aici bătrânul cioban Bucur, împreună cu feciorii săi, Bălăceanu și Burdeanu, au vrut să pună temelie veșnică Bucu-reștilor, capitală de țară. „N-a fost să fie", spun cu amărăciune bătrânii.

De ce „Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca" este titlul acestei monografii? Tot datorită conștiinței colective, întrucât, până la jumătatea secolului al XX-lea, toți bărbații acestei comune, dacă erau întrebați de unde sunt, înainte de a rosti numele localității, grăiau cu o mândrie izvorâtă din adâncul convingerii lor, ca și când comuna lor s-ar fi numit Vlașca: „Din Vlașca, din Mozăceni" sau, cei mai bătrâni: „Din Țara Vlașca, din Mozăceni", deși administrativ, după 1829, Mozaceni – așa cum se rostea și se scria pe atunci cu „a" nu cu „ă"[1] – se afla pe teritoriul județului Argeș. În nici o altă localitate din Câmpia Munteniei nu s-a sta-tornicit atât de adânc în memoria colectivă ȚARA VLAȘCA, așa cum s-a întipărit la Mozăceni. Doar mușcelenii erau conștienți că, atunci când mergeau să-și vândă produsele și treceau peste Argeș, dinspre Leordeni spre Cătească, intrau într-o altă țară, în ȚARA VLAȘCA. Era memoria acelei vechi formațiuni statale pe care slavii sudici au găsit-o aici la sfârșitul secolului al VI-lea și au botezat-o astfel.

Ne este binecunoscut că Vlașca înseamnă ȚARA VLAHILOR[2], slavii de sud și bizantinii numindu-ne *vlahi*. Această țară se întindea de la Dunăre până aproape de zonele colinare, într-o vastă regiune de șes, „dovadă că aici era o populație româ-nească *deasă*"[3], exercitându-și autoritatea și asupra Teleormanului, de vreme ce pe stânga Cotmenei se află Vlășcuța-vălcea, Vlășcuța-pădure și Vlășcuța-sat; astfel de toponime se găsesc și în Ilfov, pomenind mai cu seamă Vlăsia. Vlașca a fost aco-perită în mare parte de codrii Vlăsiei, codrii românilor, ai Țării Românilor, de la vlasi = vlahi. Era udată spre vest de râurile Glavacioc, Drâmbovnic unit cu Mo-zacu, apoi Neajlovul care se unește la vărsare cu Câlnițea și apoi Argeșul cu Dâm-bovița, Colentina, Pasărea și Mostițea spre răsărit. Toate aceste văi au fost intens locuite, în toate epocile istorice.

Nici o sursă nu ne spune însă ce titlu purta conducătorul acestei formațiuni statale, dacă era jude, jupan, cneaz ori voevod. Tradiția de pe Valea Mozacului, și mai ales din Mozăceni, unde locuitorii erau foarte sarcastici la adresa celor din satele vecine, în care oamenii nu se ocupau numai cu agricultura, cum făceau ei, ci aveau și alte preocupări, cum era vânătoarea, pe care Mozăcenii nu prea o agreau și spuneau despre cei din Leși, Balomireasca, Vultureanca și Răscăeți că au fost dintotdeauna „ciobani și-un fel de *fluieră vânt*", care așteptau pe mai marii ȚĂRII

[1] *Karta teatra voini vẽ Evropia 1828 i 1829 godovẽ sostavlena vẽ 1:420000 doliu nastoiașei velicsini sẽ instrumental' noi sãemki bessarabii, rekognostirovokẽ serbii, vostocinoi ciasti bulgarii i rumilii, i voennoisãemki moldavii, valahii i babadagskoi oblacmi. Gravirovana pri voennotopograficieskom' delo MDCCCXXXV*. Biblioteca Academiei: Hărți, III, 461.

[2] Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor. I. Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun*, Ediția a cincea, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1946, p. 10.

[3] *Ibidem*.

VLAŞCA şi pe cei de la Târgovişte, ori de la Bucureşti, să meargă la vânătoare cu ei; era o meserie a lor, în loc să-şi vadă de alte treburi". Sarcasmul mozăcenilor ne-a dat posibilitatea să dovedim un adevăr istoric nebănuit.

Numele răului Neajlov este, fără îndoială, de origine slavă, dar nimeni nu a dat o explicaţie acestei denumiri. Este un nume compus, din cuvintele cneaz + *lov*. Limba română nu a cunoscut alt cuvânt în afară de cneaz şi cnezat care să înceapă cu grupul consonantic cn- , ceea ce a făcut ca în hidronim să fie eludată prima consoană, iar sunetul „z" s-a transformat în „j", devenind Neajlov.

În bulgară *lov* înseamnă vânătoare, pescuit, pescuire, dar şi pradă, vânat şi deci are înţelesul de loc pentru vânătoare al cneazului, *lov* fiind sinonim cu lovişte; Neajlovul era deci rezervaţia pentru vânătoare a cneazului din ŢARA VLAŞCA.

Având obârşia lângă Piteşti, cu o lungime de aproape 200 de km, bazinul Neajlovului, în care se include şi Drâmbovnicul, are circa 3.800 kmp; a fost acoperit în cea mai mare parte de păduri de stejar, ceea ce a oferit condiţii unui vânat divers şi numeros; a fost prima rezervaţie de vânătoare a unui conducător dintr-o formaţiune statală europeană[4]. Mozăcenii erau, pe atunci, în „inima" acestei mari rezervaţii din ŢARA VLAŞCA, ei aflându-se pe Mozac, dar fără a lua parte la acele vânători.

Am insistat asupra acestei probleme întrucât, aşa cum arătam în cumplitul an 1989, „Stâlcirea din nătângie a vorbirii materne răneşte spiritul, reduce gândirea, deschide cale barbarismelor şi falsului voit, deznaţionalizator, duce încetul cu încetul la pieirea autohtoniei, a poporului"[5], iar „O situaţie nu tocmai fericită pentru viitorul pământului şi neamului românesc o datorăm Decretului nr. 799/1964 privind schimbarea denumirii unor localităţi căreia i se adaugă Legea 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România şi Anexa la această Lege prin care s-au schimbat numele, în ciuda vechimii multiseculare, cum ar fi, din Muşcel, satul Vieroşi, devenind Făgetu. Dacă avem în vedere că Tabula Peutingeriana ne prezintă pentru secolul al III-lea, pe drumul de la Viminacium la Tibiscum, localitatea Caput Bubali, moştenită până azi în Valea Boului, este dureros că denumirea a fost preschimbată în născocitul Păltiniş. Având în vedere miile de toponime majore care au avut această soartă, nu insistăm asupra lor..."[6]. În cazul nostru amintim că în urma numeroaselor insistenţe ale marelui istoric şi patriot Constantin C. Giurescu, pe lângă Nicolae Ceauşescu, de a denumi judeţul Giurgiu, cu numele său vechi, VLAŞCA, ŢARA ROMÂNILOR, dictatorul a rămas insensibil. Ori, procesul comunismului era necesar să înceapă în 1990 cu un decret de revenire la vechile nume a celor peste 5.780 de sate „desfiinţate" şi rebotezate de bâlbâiala şi incultura lipsită de patriotism a unor nemernici. Nici Emil Constantinescu nu a făcut excepţie de la această nemernicie când, în ziua de 20 mai 1997, la Colegiul I.C. Brătianu din Piteşti, i-am avansat propunerea revenirii la vechile nume printr-un decret prezidenţial, sau guvernamental, iar răspunsul a venit fără ezitare: „Asta e treaba primarilor!" ca şi când primarii hotărâseră falsificarea

[4] Ion Nania, *Rezervaţia pentru vânătoare a cneazului de Vlaşca*, Diana, AJVPS-Timiş, Anul IV, nr. 3, Martie 1994, p. 16.
[5] Idem, *Cum este corect: Muşcel sau Muscel?*, St. şi com., V, Muzeul Câmpulung Muşcel, 1989, p. 245.
[6] *Ibidem*, p. 248.

vetrelor străbune; patriotismul lui rămâne stigmatizat pentru vecie nu numai prin acest gest, ci şi prin conţinutul tratatului pe care l-a parafat cu o ţară străină, precum şi prin dezvelirea bustului unui poet străin la Cernăuţi, în timp ce bustul lui Eminescu zăcea ascuns pe un coridor. Iată de ce monografiile săteşti trebuie să prezinte nu numai cunoştinţe de istorie locală, ci şi gândirea localnicilor în trecut, care trebuie să formeze mari conştiinţe printre tinerii locului, rezidind astfel conştiinţa naţională, în mare parte zădărnicită de ruperea de glie, de migrarea spre oraş, de ignoranţă. Să nu uităm că Mozăcenii au fost dintotdeauna în fruntea aşezărilor din ŢARA VLAŞCA.

Comuna Mozăceni poartă un nume străvechi şi frumos, încărcat de semnificaţii profunde. „Naş" i-a fost pârâul Mozacu, hidronim unic în România prin numele său: Mozac + suf. –eni = Mozaceni > Mozăceni.

Prin unicitatea şi rezonanţa sa, socotim că face parte din fondul autohton, geto-trac. Avem în vedere, în primul rând, anticul Mazaca, capitala Cappadociei[7], regiune aflată la limita estică a lumii trace, în estul Asiei Mici, devenită regat elenistic independent în secolele al III-lea - al II-lea î.Cr., transformată în anul 17 d.Cr. în provincie romană, azi pe teritoriul Turciei[8]. În al doilea rând nu trebuie pierdut din vedere faptul că tradiţia atribuie lui Alexandru Macedon înfrângerea unui trib Mosach[9], iar amintirea lui Alexandru Machedon era o prezenţă vie pe Valea Mozacului, până la jumătatea secolului al XX-lea. În al treilea, nu trebuie pierdut din vedere faptul că a existat un antroponim traco-illir Zacca, f.[10]. Zaca fiind şi antroponim getic[11]. La 1055 în Pannonia, în apropierea Balatonului, este atestat toponimul pur românesc şi getic totodată, Szaca[12], iar cultura Dridu, cultura veche românească, cuprindea cea mai mare parte a Ungariei, cu mult spre vest de Balaton[13]. La toate acestea mai adăugăm toponimul din satul Leşile, de pe stânga Mozacului, Coasta lui Zacu, care aminteşte un nume străvechi, getic, devenit cu timpul poreclă pentru o ramură a familiei Neagu. Mozacu este onomastic şi al zilelor noastre, dacă avem în vedere pe fotbalistul gălăţean Ciprian Mozacu, cunoscut în toată ţara. Pe la jumătatea secolului al XX-lea, când în Mozăceni nu era familie să nu aibă o pereche de boi, se întâlnea şi zoonimul Zacu, atât pentru boi, cât şi pentru cai, ca nume apotropaic, magic, cu credinţa că animalul respectiv va fi puternic şi sănătos.

Nu este imposibil, aşadar, ca Mozacu să fie la origini un nume compus din Mo + Zacu, ceea ce nu exclude originea sa getică, sigură. Să ne gândim câtă

[7] Georgie Ioanidu, *Dicţionaru de nume proprii istorice, mitologice şi geografice, ce se întâmpină în autorii Eleni*, Imprimeria Statului, Bucuresci, 1867, p. 226; *Atlas istoric*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971, 16, C-D3.
[8] *Dicţionar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 315.
[9] Nicolae Densuseanu, *Dacia preistorică*, Bucureşti, 1913, p. 226.
[10] I.I. Russu, *Illirii, istoria, limba şi onomastica – romanizarea*, Editura Academiei, Bucureşti, 1969, p. 265.
[11] Idem, *Elemente autohtone în limba română, substratul comun româno-albanez*, Editura Academiei, Bucureşti, 1970, p. 67.
[12] N. Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIX pe baza toponimiei şi onomasticei*, Bucureşti, 1933, pp. 43-44; Al Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968, p. 422.
[13] D.M. Pippidi, *Dicţionar de istorie veche a României*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976, p. 273, vezi harta.

cerneală ar vărsa pentru un astfel de toponim unii vecini ai ţării noastre, dacă l-ar poseda fondul lor străvechi; ar scrie monografii întregi.

Din păcate, în ultimul timp, acest toponim a fost discutat cu multă superficialitate, datorită necunoaşterii. Nu luăm în consideraţie pretinsa monografie a comunei Teiu, scrisă de un semianalfabet, cu greşeli grave pe fiecare pagină, aşezând comuna Teiu pe coordonate geografice pe la Ţiţeşti, la vest de Davideşti, la peste 15 km nord de Piteşti, iar ca atestare documentară plasează comuna Teiu la 17 septembrie 1570, confundând-o cu un toponim Tei de la Cobia, judeţul Dâmbovița; de altfel, individul respectiv nu cunoaşte nici punctele cardinale[14], şi ne gândim câte generaţii de elevi a nenorocit.

Amintim o lucrare apărută în ultimul an al mileniului trecut, scrisă de „doi doctori în onomastică"[15]. Din această carte aflăm: *„Mozacu* (Negraşi) este la origine o poreclă formată pe baza graiului local. În graiul argeşean substantivul mozac are două sensuri: 1. om închis, tăcut, posac, dugos; 2. om care ţine la tăvăleală; răbduriu, pilos, mârtan, mârzac (D. Udrescu, *Glosar regional* Argeş, Editura Academiei Bucureşti, 1967)"[16]. Despre numele comunei noastre autorii afirmă: „Mozăceni-Vale (Negraşi) < mozac + -eni; mozoc, variantă a lui mozác 1. „(om) murdar, neglijent"; 2. „tăcut, morocănos, ursuz, posac". Termenul mozoc se foloseşte şi ca nume de câine ciobănesc cu păr bogat pe bot" şi, „Mozăceni-Vale (Bârla), vezi mai sus".[17]

Lăsând la o parte faptul că autorii, chiar dacă sunt „doctori în onomastică", se dovedesc corigenţi la toponimie prin următoarele: 1 – comuna Mozăceni este independentă administrativ de Negraşi; 2 – nu s-a numit niciodată Mozăceni-Vale şi nici pe vale nu este aşezată; 3 – dacă la p. 48 dau explicaţia substantivului mozac, conformă informaţiilor lui Dumitru Udrescu, nu înţelegem de ce o schimbă la p. 58;4 – nu argumentează pe ce se bazează când spun că: „Mozacu este la origine o poreclă"; noi n-am aflat-o nicăieri pe teren; 5 – afirmă total eronat că „mozoc" (este) variantă a lui „mozác"; 6 – lipsesc informaţiile de pe teren, pe care le deţin; de altfel, sensul local, de pe Mozacu, a căzut de mult în desuetudine; 7 – bibliografia folosită este la nivelul unui elev mediocru din clasa a VIII-a; 8 – interpretările sunt pe măsura cercetărilor de teren şi sub nivelul dicţionarului lui Dumitru Udrescu; 9 – autorii nu cunosc nimic din toponimia antică; 10 – nu am găsit în toată cartea, măcar un onomastic sau un oiconim din fondul autohton, geto-trac; oare să fi trăit geţii pe altă lume? Toate acestea constituie încă un motiv de a scrie monografia comunei Mozăceni.

Făcând o sinteză despre cuvintele „mozac" şi „mozoc" apreciem că şi Dumitru Udrescu a greşit atunci când le-a inclus în „regionalisme argeşene"; ele au devenit oarecum arhaisme. În 1931 se arăta clar că „mozac" are o largă circulaţie,

[14] Vasile Fălcescu, *Teiu – cuibul părăsit al lui Vladimir Streinu*, Editura Didactica Nova, Piteşti, 1998, 347 pp.
[15] Ion Moise, Constantin Ţibrian, Gheorghe P. Bănică, *Localităţile judeţului Argeş. Studiu etimologic şi istoric*, Editura Universităţii din Piteşti, 2000, Gheorghe Bănică, *Prefaţă*, p. 3: dintre autori, „ultimii doi fiind doctori în onomastică".
[16] Ion Moise, Constantin Ţibrian, Gheorghe P. Bănică, *op. cit.*, p. 58.
[17] *Ibidem*, p. 48.

fiind găsit în Moldova, în Transilvania cu forma „mozăc", precum şi în Banat, unde se folosea „mozoc", peste tot având acelaşi înţeles: „Ursuz, tăcut, posac, bosumflat"; iar: „Mozoc, vezi Mozac. Mozoc, sm. Banat şi Oltenia – Câine mare, dulău".[18] În Oltenia, la sfârşitul secolului al XX-lea mai circulă „mozoc, -oacă, *adj.* Posac; încleştat; încordat; împietrit; împiersat".[19]

Pentru circulaţia în Săpata de Sus s.m. „mozac" este explicat astfel: „1. Om închis, tăcut, posac, dugos. E un mozac de băiat, că nici cu cleştele nu-i scoţi vorba din gură. 2. Om care duce la tăvăleală; răbduriu, pilos; mârtan, mârzac. Cu mozacii ăia, faci pământul harta-parta; sunt grozavi la muncă!" Autorul găseşte şi „Mozoáca s.f. art. Epitet glumeţ dat unei fetiţe; (ironic) care umblă fără rost, cârnică". „Mozóc, mozoci, s.m. 1. Căţeluş. Na, ici, mozoc! Cuţu, mozoc! 2. P. ext. (Familiar) Copil, băietan. Ţin-te bine, mozoc, să nu ia ceafa foc. 3. Om fără căpătâi, care umblă (ca un căţel) pe la uşile altora; cârnic, lingău, papă-lapte. Pe unde o fi întârziat mozoc până acuma?"[20]

Din tot ce s-a spus despre mozac, coroborat cu cercetările de teren, putem afirma cu certitudine că nu poate fi vorba de un regionalism; în toate provinciile româneşti se mai întâlneşte încă, deşi extrem de rar. Sensul general este: om foarte tăcut, dârz şi rezistent la orice efort, muncitor fără egal şi care nu obosește niciodată, exact ca la Săpata de Sus. Cu privire la mozoc, acesta desemnează un câine mare şi puternic, care-ţi dă fiori numai când îl vezi; la Săpata de Sus, cuvântul nu este sinonim cu subst. căţeluş; D. Udrescu l-a auzit obişnuit, dar trebuia să scrie: „Na, ici, Mozoc! Cuţu, Mozoc!" Este vorba aşadar de un zoonim atribuit căţelușului cu gândul că nu peste mult timp, va ajunge dulău puternic şi fioros; se atribuie familiar şi băieţanilor, tot cu sensul de a fi puternic, muncitor şi tăcut; răbduriu. Despre „mârtan" şi „mârzac" nici vorbă să fie sinonim cu mozac; au cu totul altă semnificaţie. Sensurile 3 de la „mozoc" nu se regăsesc pe teren; de altfel sunt total contrare sensului general din toată ţara.

Revenind la Mozacu, numele râului nostru, el nu putea proveni de la o poreclă. Sensul cuvântului mozac, în graiul localnicilor noştri, era acela de pădure bătrână, foarte deasă, întunecată, fără etaje inferioare, încât acolo nici păsărilе nu cântă, provocând teamă, îngrijorare, întristare. Este explicabil de ce Valea Mozacului a fost întens locuită în toate epocile istorice. Oamenii puteau găsi aici cele mai sigure locuri de apărare, adăpost sigur.

Un cuvânt care a dăinuit până aproape de jumătatea secolului al XX-lea pe Valea Mozacului, ieşit din graiul şi credinţele noastre fără a fi consemnat, a fost s.n. „muzan", -e, desemnând o poiană mică şi frumoasă, cu umezeală şi iarbă neagră, frumoasă, crudă, înconjurată de desişuri de netrecut, în care jucau ielele şi în care omul nu trebuia să ajungă, pentru că putea fi pocit, să rămână beteag toată viaţa; muzanul era, aşadar, locul ielelor, un fel de „casă a ielelor". Este încă o dovadă puternică a moştenirii tracice. Ştim că în greacă şi latină *musa* înseamnă muză, dar şi cântec, iar muzele din mitologia elenă au fost la origine nimfe ale

[18] I. Aurel Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Bucureşti, 1931, p. 805.
[19] Dorina Bărbuţ, *Dicţionar de grai oltenesc, Asociaţia independentă literară, artistică, culturală şi editorială Mileniul III Craiova*, 1990, p. 136.
[20] D. Udrescu, *Glosar regional Argeş*, Editura Academiei, Bucureşti, 1967, p. 175.

izvoarelor şi poienilor, devenind apoi zeiţe ale cântecului şi dansului, purtătoare de liră. Ori ielele noastre nu sunt nişte zâne care farmecă prin cântecul şi jocul lor? Fondul străvechi al mitologiei elene s-a păstrat până azi în ielele de pe Valea Mozacului, de la Mozăceni. Şi, ceea ce este foarte important, dintr-un hrisov emis la 30 iulie 1535 de Radu Paisie, aflăm că domnitorul întăreşte popii Neagoe ocină în Romanaţii de la Muzan, partea care a cumpărat-o de la fii lui Murgea[21]. Este prima atestare a râului Mozac şi a satului de pe Romanaţii noştri. Azi, pădurea, înfricoşătoare prin copacii seculari şi deşi, s-a rărit; nu mai au unde se ascunde ielele; muzanul, sălaşul lor, a căzut în uitare. Cu toate acestea, ielele mai dăinuie încă în mitologia de pe Mozac şi din Mozăceni.

Monografia comunei Mozăceni, a oamenilor de pe Mozacu, străveche vatră getică, îşi propune să consemneze ce se mai ştie despre tot ce-a fost, pentru a menţine făclia spirituală a moşilor noştri. Fără cunoaşterea trecutului, un popor nu poate avea viitor. Mozăcenii au un trecut bogat şi frumos, asemenea frumuseţii sufletelor şi chipurilor lor, pe măsura a ceea ce se înţelegea altădată pe tot pământul românesc prin „mozac" – om tăcut, împietrit şi răbduriu în faţa oricărei nenorociri, harnic şi „grozav la muncă", „gata să facă pământul harta-parta"[22].

Fie ca această carte să aducă un pic de lumină şi un strop de bucurie cititorului, pentru ce-a fost comuna Mozăceni în trecutul nu prea îndepărtat: simbol al hărniciei, al bunăstării, al cinstei şi credinţei în Dumnezeu şi al iubirii de glie, cu gândul revenirii la dragostea de vatră şi moşie. Aşa să ne ajute Dumnezeu.

Autorul

[21] *D.I.R.*, B, XVI, II, 1951, doc. 182, p. 188; *D.R.H.*, B, III, 1975, doc. 205, p. 344.
[22] D. Udrescu, *op. cit.*, loc. cit.

Aşezarea geografică şi cadrul natural

AŞEZAREA ŞI RELIEFUL

Comuna Mozăceni este aşezată la limita sud-estică a judeţului Argeş, la intersecţia paralelei 44°34'50'' latitudine nordică, cu meridianul 25°32'15'' longitudine estică, la 1°0'35'' vest de Bucureşti la podul de pe Valea Boului, la sud de Babaroaga şi la 1°7'40'' în partea de nord, la podul de pe Vâlceaua lui Fuscel, care o desparte de comuna Negraşi[1].

Se află la o distanţă de 48 km sud-est de Piteşti, pe şoseaua Piteşti – 9 km – Bradu – 8 km – Suseni – 5 km – Şerbăneşti – 2 km – Gliganu de Sus – 5 km – Gliganu de Jos – 4 km – Bârlogu – 7 km – Negraşi – 8 km – Mozăceni şi la 29 km sud-vest de Găeşti pe traseul Găeşti – 6 km – Ghergheşti – 4 km – Puntea de Greci – 11 km – Răscăeţi – 8 km – Babaroaga. Se găseşte la 35 km sud-est de Costeşti pe şoselele Costeşti – 9 km – Şerbăneşti – 26 km Măzăceni[2].

În linie dreaptă comuna Mozăceni se întinde de la nord-vest spre sud-est pe o lungime de 7,300 km; cotiturile şoselei fac ca drumul parcurs să fie de 9 km.

Între Vâlceaua lui Fuscel la nord, până la Valea Bisericii de Sus (Cuvioasa Paraschiva) la sud, se întinde satul Mişei; de aici începe satul Dumbrăveni care se desparte la sud, prin Valea Bisericii de Jos (Sf. Nicolae) de cel de al treilea sat, Babaroaga, numit uneori, până la începutul secolului al XX-lea şi Baba Oaga; toate trei satele sunt aşezate pe terasa înaltă de pe dreapta Drâmbovniculuiui, de o parte şi de alta a şoselei.

Atât vatra, cât şi moşia comunei Mozăceni, se întind pe interferenţa Câmpiei Piteştilor cu Câmpia Găvanu-Burdea. Câmpia Piteştilor cuprinde partea de nord a pădurii Mozăceanca, atingând, în colţul său nord-estic, lângă câmpul Vultureanca, înălţimea de 190 m; atinge spre sud, la ieşirea Drumului Bucureştilor (Drumul Sării, Drumul Olarului sau Drumul Cureştilor) din pădure, spre Răscăeţi, 183 m. În partea de vest a pădurii, la intrarea Drumului Bucureştilor în pădure, imediat pe partea dreaptă a drumului, se atinge 184 m; pe botul de deal de la răsărit de vârsarea Mozacului în Drâmbovnic, la est de km 40 de pe şoseaua Piteşti-Giurgiu (înainte de ocolirea drumului din cauza platformei chimice Piteşti), se atinge cota 181 m. La vest de Drâmbovnic, Câmpia Piteştilor coboară până la vâlceaua Gârliciu, atingând cota 185 m la est de obârşia Gârliciului, în estul Pădurii Cioraneştilor.

[1] Coordonatele sunt stabilite de autor.
[2] General maior ing. Dragomir Vasile, Col. ing. Balea Victor, Col. ing. Mureşanu Gheorghe, Epuran Gheorghe, *România – atlas rutier*, Editura Sport-Turism (1981, Direcţia topografică Militară), 58 B, D; 59 C.

Moşia Mozăceni şi satele din împrejurimi, aşa cum arătau în prima jumătate a secolului al XX-lea.

La Puțul Borțarului, la obârşia Vălcelei lui Vasile, pe stânga, avem 181 m şi tot 181 m altitudine atinge botul de deal format de Glavaciocul Mare, care delimitează hotarul vestic al moşiei Mozăcenilor, cu prima vălceluşă pe care o primeşte pe stânga. Aceasta este linia despărțitoare a celor două câmpii: Câmpia Înaltă a Piteştilor şi Găvana (Găvanu-Burdea). La est de pădurea Mozăceanca începe Câmpia Neajlovului, care se întinde parțial în sud-estul Câmpiei Piteştilor, iar cea mai mare parte în nord-estul Câmpiei Găvanu-Burdea. La sud de cotele ce delimitează Câmpia Piteştilor, pe care le-am amintit, relieful coboară sub 175 m altitudine.

Cea mai înaltă cotă, de pe teritoriul comunei Mozăceni, o atinge botul de deal format de Vălceaua lui Fuscel cu Drâmbovnicul, 194 m. De aici terasa coboară, pentru a atinge la sud de satul Mişei, pe dreapta şoselei, pe un bot de deal-coastă format de Valea Bisericii, 189 m, apoi 177 m la nord-vest de Babaroaga, lângă şoseaua ce merge spre Izvoru de Sus, pentru ca apoi să coboare lent, atingând în Valea Drâmbovnicului, în nordul comunei Slobozia, 155 m.

Localitățile vecine comunei Mozăceni sunt: spre nord-est Balomireasca, sat înfloritor altădată, locuit în anul de grație 2000, doar de două familii de bătrâni, consecință a bolşevismului; spre est se învecinează cu satele Vultureanca, Răscăeți şi Drăghineasca din județul Dâmbovița, despărțindu-se de ele prin Jirnov, la estul pădurii Mozăceanca, până la Poiana Ursului (Poiana lui Albu); de aici porneşte hotarul sudic dintre Mozăceni şi Slobozia, care traversează Drâmbovnicul pe la vărsarea văii Puțişor şi merge pe limita nordică a Pădurii Turcului, până pe malul drept al Glavaciocului, la Puțul lui Răducă, pentru ca din acest punct hotarul să o ia spre nord, Glavaciocul Mare formând limita vestică a moşiei Mozăcenilor, prin care se desparte de teritoriul satului Izvoru de Sus şi apoi de Recea. Punctul nordic al hotarului de vest, pe Glavaciocul Mare, se află puțin spre est de Heleşteul lui Popa Marin. De aici începe hotarul nordic, cotind spre nord-est, traversând pârâul Negrişoara pe la confluența cu afluentul său de pe stânga, Valea Logofătului, apoi pe la vest de Heleşteul lui Ştefan Zinca, pe la sud de Pădurea Piscanilor, pe la nord de pădurea Stufu Berzei şi apoi despărțirea de comuna Negraşi să fie Vălceaua lui Fuscel, până în malul Drâmbovnicului. Acum teritoriul comunei Mozăceni include şi o parte din fostul sat Românești (Obidiți, Vai-de-Ei), azi Zidurile, sat component al Mozăcenilor. Delimitarea o face Drumul Hotarului, pe la nord de Cetatea lui Bucur şi pe la sud de Lacul Ciungului, traversează şoseaua Pitești-Giurgiu, trece pe la sud de cota 191 şi atinge râul Mozacu la nord de Roaga Vai-de-Ei, în Poiana Muscalului, aflată acum sub apă. La răsărit de Heleşteul Mare, hotarul mergea până-n Romanați, în Pădurea Leşeanca-Zidureanca, o cotea la dreapta, pe marginea pădurii până în Bătia şi apoi pe linia prin care se despărțeau pădurile Zidureanca de Mozăceanca, până în marginea de răsărit a pădurii, la Vultureanca şi spre sud la obârşia Jirnovului Mare. Acestea au fost şi sunt hotarele moşiei moşnenilor din Mozăceni.

După instaurarea dictaturii comuniste au avut loc câteva ciuntiri ale moşiei prin confiscări abuzive şi prin răpirea unei părți de pădure încât, după colectivizare, în anul 1971, suprafața totală a comunei Mozăceni era doar de 71 km.p., adică 7.100 ha, din care 5.004,30 ha teren arabil, 1.475 ha pădure, 40,20 ha luciu apă, 9 ha vii, 4,10 ha izlaz şi 567,40 ha intravilan, şosea, prundişul Drâmbovnicului etc.

Comuna Mozăceni se află în partea centrală a bazinului Drâmbovnicului și se bucură de binecuvântarea unei bogate rețele de pâraie, bogate în apă și izvoare naturale cu 50-80 de ani înainte de mileniul al III-lea. Cel mai important este râul Drâmbovnic, care izvorăște de la vest de Geamăna, din Izvorul Tufeștilor, azi dispărut, rămânând doar o vagă urmă de fostă mlaștină, cu puțin țipirig, de la o altitudine de 321 m și se varsă în Neajlov, pe partea dreaptă, la sud de Obedeni, la o altitudine de 79 m; are o lungime de 129,45 km și un bazin cu o suprafață de 636,5 kmp, parcurgând o altitudine medie de 185 m, cu o pantă medie de 14 m/km. De la izvor până la postul hidrotehnic Slobozia, Drâmbovnicul parcurge 71,5 km, atingând aici altitudinea 152 m; altitudinea medie de la izvor până aici este de 227 m, cu o pantă medie de 16 m/km, și o suprafață a bazinului de 314,2 kmp[3].

Cel mai mare afluent al Drâmbovnicului este pârâul Mozacu, de pe partea stângă, pârâu care este nașul Mozăcenilor. Își are obârșia în comuna Oarja, pornind din câteva mici heleștei, mai important fiind Heleșteul Gogarică, în care se adună apele vâlcelei Ghimpele, de la o altitudine de 275 m; parcurge 33 km, iar dacă am lua în seamă și Ghimpele, 34,6 km. Se varsă în Drâmbovnic în punctul „La Gâscărie", aproape de Biserica de Jos, la o altitudine de 167,5 m. Mozacu adună apele din partea de est a moșiei Mozăcenilor; terasa dreaptă este înaltă și lipsită de pâraie ori vâlcele în zona noastră. Până la vărsare, cam pe la Drumul Bucureștilor (Drumul Sării, Drumul Olarului, Drumul Cureștilor), Mozacu primește apele din ploi adunate de vâlceaua Bâtia care adună, pe partea dreaptă, apele Romanaților și ale Vâlcelei Tufanului Trăznit, la ieșirea din pădurea Zidureanca-Mozăceanca.

Heleșteul Mare, aflat pe Mozacu, al cărui baraj se află „Pe Dul", vechiul baraj medieval, mai adună apele din Vâlceaua Mare, care pleacă din Lacul Manii, din Leșeanca-Zidureanca și care, după ce iese din pădure, tăind șoseaua Mozacu-Răscăești, primește, pe rând, numele: Vâlceaua Învățătorului și Vâlceaua lui Tiliță la vărsare, pe teritoriul satului Mozacu. În heleșteu, pe dreapta Mozacului, cam 600 m sud de Vâlceaua lui Tiliță, își varsă apele adunate din ploi o roagă, o vâlcelușă foarte scurtă, cu pante foarte line, Roaga Vai-de-Ei, nume căzut în uitare pe la începutul secolului al XX-lea. Înainte de traversarea Șoselei Mari (Pitești-Giurgiu), tot pe dreapta, Mozacul primește vâlcelușa Buduroiul.

La sud de Babaroaga, pe stânga, Drâmbovnicul primește vâlceaua Puțișor, care se formează pe marginea pădurii Mozăceanca, la o altitudine de 184 m. În Mozăceanca își are obârșia și Vâlceaua de lângă Pădure, care trece apoi pe la vest de Poiana Ursului (Poiana lui Albu), continuând pe lângă Măgura lui Voichin, pe teritoriul comunei Slobozia, pentru a se vărsa în Drâmbovnic.

Pe partea dreaptă a Drâmbovnicului, comuna este străbătută de cinci vâlcele care adună apele ploilor din partea de vest a satelor. La limita nordică a Mozăcenilor se varsă Vâlceaua lui Fuscel, care face hotarul cu comuna Negrași; în trecut apele ei treceau prin lacul Viișoara și apoi ajungeau în Drâmbovnic. Pe lângă

[3] I. Ujvari, *Geografia apelor României*, Editura Științifică, București, 1972, pp. 446-447, 450. Cele câteva neconcordanțe cu datele lucrării sunt datorate cercetărilor efectuate de autorul prezentei lucrări.

Biserica Sf. Cuvioasă Paraschiva se varsă în Drâmbovnic Vâlceaua Bisericii, numită uneori a Bimbireilor; pe lângă primărie trece Vâlceaua Crucenilor, iar mai spre sud se varsă Vâlceaua Pătrașcului. La limita sudică a cătunului Babaroaga se varsă Valea Boului, care își adună apele de pe câmpul Găvana, la nord de șoseaua Mozăceni-Izvoru de Sus, de la altitudinea de 177 m. Din Pădurea Cioranești, de la o altitudine de 182 m își strânge apele Gârliciu, care se varsă în Drâmbovnic, la sud-est de Dumbrăveni.

Pe moșia de vest a Mozăcenilor, cel mai important afluent al Drâmbovnicului este Negrișoara, o vâlcea îngustă și foarte sinuoasă, cu coturi foarte dese, acoperită în mare parte de păduri, drenată și sistematizată în întregime printr-un canal în vara anului 1985. Își are obârșia în sud-estul pădurii Goleasca, la o altitudine de 205 m; străbate pădurea Cantacuzeanca, trece prin Heleșteul Ioneasca, la altitudinea de 195 m, primind din stânga, în apropiere de hotarul Mozăcenilor, pe teritoriul comunei Negrași, Vâlceaua Logofătului; iese de pe moșia Mozăcenilor la sud-vest de Babaroaga și se varsă în Drâmbovnic la 350 m nord de șoseaua Glavacioc-Șelaru, după ce parcurge 22,5 km, având o suprafață a bazinului de 49 kmp.

La vest de Negrișoara, Glavaciocul Mare delimitează partea de vest a Mozăcenilor; în trecut moșia Mozăcenilor trecea mult peste malul său drept, iar în zona Heleșteului Popa Marin o funie se întindea până la Colnicul Negru, în malul stâng al Vâlcelei Negrașului, afluent pe stânga Teleormanului. Glavaciocul Mare se formează în sud-estul pădurii Cantacuzeanca, la altitudinea de 195 m, merge spre sud pe sub poala răsăriteană a pădurii Crângul Stancului, trece prin Heleșteul lui Popa Marin, primește o vâlcelușă nesemnificativă pe stânga, numită Între Glavacioace sau Glavaciocul de Mijloc, formând cu acesta un bot de deal cu o altitudine de 181 m, trece peste șoseaua Mozăceni-Izvorul de Sus, pentru a se uni, tot pe partea stângă, cu Glavaciocul Mic, la nord-vest de Pădurea Turcului. La răsărit de Glavaciocul Mic, din pădurea Arsurile, de la nord de Puțul Borțarului, se formează Valea lui Vasile, de la o altitudine de 181 m; trece peste șoseaua Mozăceni-Izvorul de Sus pe la est de Puțul lui Radu Gâscă, pentru a se uni cu Glavaciocul dincolo de moșia Mozăcenilor.

Toată rețeaua hidrografică mai importantă, care vine dinspre nord, este dezvoltată în condițiile câmpiei piemontane acoperită de loess. Înspre răsărit, cursul inferior al Mozacului asigura un debit permanent de apă nu numai prin existența Heleșteului Mare și al celor două bălți – Balta Mare (Balta Ialcului) și Balta Mică, dispărute în vara anului 1985, prin drenarea și amenajarea unui canal, ci mai ales datorită pânzelor freatice care se aflau, până la sfârșitul deceniului al VI-lea al secolului al XX-lea, la mică adâncime, încât de sub poalele Dealului Mozacului, din dreapta râului, se scurgeau apele multor izvoare de suprafață, care n-au secat nici în vara anului 1946, când s-a înregistrat cea mai mare secetă din prima jumătate a secolului al XX-lea. Cele mai importante izvoare erau amenajate prin săparea unor simple gropi de 0,60 - 0,80 m adâncime sub poalele dealului, între Balta Mare (Balta Ialcului) și Balta Mică; un al treilea izvor amenajat în același fel se afla în apropiere de Salcia lui Iabanacu, după curbura Drumului Sării; un alt izvor, cu un debit și mai bogat, se afla pe Bâtia, iar altul, bine amenajat, cu un buduroi îngropat,

pe Puțișor, lângă pădure; pe dreapta, până-n șosea, se afla Șipotul Mare, pe dreapta Buduroiului.

Din vechime a fost amenajat un mic heleșteu pe Vălceaua lui Tiliță, reamenajat în 1924, purtând același nume: Heleșteul lui Tiliță, aflat pe teritoriul satului Mozacu. Un alt heleșteu vechi a fost Lacul Uliului, amenajat pe Vălceaua de lângă Pădure, în apropiere de Poiana Ursului; aici își adăpau vitele și locuitorii satelor Răscăeți, Drăghineasca și Slobozia. În deceniul al IV-lea, al secolului al XX-lea, s-au săpat în această zonă și două puțuri cu vizuri și cumpănă, unul în Poiana Muscalului, adânc de 3,5 m, azi acoperit de apele Heleșteului Mare după înălțarea barajului „Pe Dul" și altul pe terasa estică, la est de Balta Mare (Balta Ianculuii, lângă „Troiță", adânc de 6,5 m. Până la începutul secolului al XX-lea, între Dul și Balta Mare, pe stânga Mozacului, se afla Puțișorul, cu vizuri de lemn.

Pâraiele din vestul comunei, de pe câmpul Găvana, erau curgătoare doar după topirea zăpezilor și după ploi; pe timpul verii își încetau scurgerea, rămânând foarte multe gâldaie mici, de 4-36 mp, care nu secau niciodată. În această zonă oamenii și-au amenajat heleștee; așa au fost: Heleșteul lui Ștefan Zinca, pe o scurtă vălcelușă-scursură de pe stânga Negrișoarei, loc unde se afla și un firav izvor de suprafață; în vestul pădurii Arsurile se află Heleșteul Popa Marin, amenajat pe Glavaciocul Mare, apoi Heleșteul lui Bucur, mai în jos, pe o mlaștină mai întinsă și Heleșteul Crucenilor „Între Glavacioace". În Găvana s-au săpat și puțuri de mai mare adâncime, până la 15-18 m, cum erau: Puțul lui Ștefan Zinca, Puțul Borțarului, Puțul lui Răducă, Puțul lui Radu Gâscă, Puțul lui Tudor Neagoe și Puțul lui Gheorghe Șerban pe Negrișoara, la sud de Pădurea Ciorăneștilor, iar mai recent și Puțul lui Ioniță.

În deceniile al VII-lea - al VIII-lea ale secolului al XX-lea au secat toate gâldaiele amintite și toate heleșteele de pe Găvana. Pânza freatică a coborât la mare adâncime și au dispărut toate izvoarele de suprafață, chiar și cele de pe Mozacu, așa cum s-a petrecut pe toată Câmpia Piteștilor[4], dar și pe Găvana Mozăcenilor.

[4] Ion Nania, *Evoluția landșaftului Câmpiei Piteștilor de la începutul evului mediu până în zilele noastre*. Al XV-lea Simpozion Național de Istorie și Retrologie Agrară a României, Arad, 1995, p. 69.

Din toate timpurile, de când lumea, moșia Mozăcenilor a fost în cea mai mare parte acoperită de pădure, trup comun cu marea Vlăsie. Conform tradiției, destul de puternic întipărită în memoria colectivă până la jumătatea secolului al XX-lea, până la mijlocul secolului al XIX-lea pădurile Țăvârleanca, Mălineasca, Slobozia-Brâncoveanu, Mozăceanca, Zidureanca făceau trup comun, unindu-se pe la nord de satele Mozacu și Cantacuzu-Adunați cu pădurile Cerani, Braniștea Mozacu, Fitincioaia – acestea trei dispărute azi –, cu Bălăcioaica, Dristorian care se uneau cu Braniștea și Goleasca, Năvrutu, Capra, pentru ca apoi să facă trup comun cu pădurile Cantacuzeanca, Piscani, Stuful Berzei, Pădurea Popii Vasile, Arsurile, Pădurea Ciorăneștilor și Glavacioacele – ultimele cinci de pe moșia Mozăcenilor – Stufui Berzei și Glavacioacele dispărute azi – se uneau cu Pădurea Turcului, Dobru, Pădurea Gerului, Butița – ultimele două dispărute (a nu se confunda cu Butița de la est de satul Buta, care făcea trup cu Fitincioaica) – și în continuare trup comun cu Gușa Mare, Gușa Mică, Bortoaica, Palanca și Galbena. Tot acest trup uriaș de păduri înconjurau întreaga zonă Mozăceni-Glavacioc.

Tradiția trupului comun al acestor păduri își găsește adevărul în hărțile vremii. Cea mai veche hartă care prezintă aceștii imensi codri datează de la sfârșitul secolului al XIV-lea. Este o hartă care pare să fie din timpul marii bătălii de la 1396 de la Nicopole, care redă o parte a Peninsulei Balcanice, cu orașele Sofia și Filipopol, aflate sub stăpânire turcească, și o parte a Țării Românești, numită Valahia, în care pădurile sunt redate fie prin tufe grupate, fie prin arbori mari, izolați[5]. Pe o hartă apărută la Roma în anul 1560 se remarcă la prima privire în zona Argeș-Dâmbovița, precum și în cea din Vlașca[6], județ în care se încadrau și satele componente ale Mozăcenilor și de pe Valea Mozacului. Într-o hartă tipărită în 1664 la Paris, o pădure uriașă se întinde la nord și vest de București[7], prin care trecea și Drumul Bucureștilor de la est de Mozăceni. Cea mai valoroasă hartă este cea a stolnicului Constantin Cantacuzino, tipărită la 1700 la Padova, comentată pe larg în 1943 de Constantin C. Giurescu[8]. Marele cărturar nu putea să omită întinsele păduri de pe moșiile familiei, din care se aflau destule și în Vlașca.

Mozăcenii se încadrează în zona pădurilor de stejar, cu cer și gârniță. Până prin anii 1948-1950, pe lângă faptul că pădurile Mozăcenilor erau compacte, cu arbori viguroși, cei multiseculari foarte numeroși, cu subetaj nealterat, erau și foarte îngrijite de proprietari. Pantele terasei drepte a Drâmbovnicului erau acoperite, în cea mai mare parte, de salcâmi, iar cele ale Dealului Mozacului, de arbori și arbuști foarte diferiți, predominând arțarul (*Acer platanoides* L.), jugastrul (*Acer campestre* L.) și ghiorghinarul (*Crataegus monogyna Jacq.*), dar nu lipseau: cornul (*Cornus mas* L.), sângerul (*Cornus sanguinea* L.), măceșul (*Rosa canina* L.) și,

[5] Harta, aflată în Biblioteca Națională din Paris, a fost reprodusă prima dată de Fr. Babinger, *Eine Balkankarte aus dem Ende des XIV Jahrhundert*, în: *Zeitschrift für Balkanologie*, II, Wiesbaden, 1964, p. 6.
[6] D. Dem. Dimancesco, *Monumenta Cartographica Moldaviae, Valachiae et Transylvaniae*, 1933, f.37. Un exemplar al acestui Atlas se afla la Biblioteca Centrală din București.
[7] *Ibidem*, f. 87, *Carte de la haute et basse Hongrie, Transylvanie, Moldavie, Valachie, Slavonie et Croatie*.
[8] Constantin C. Giurescu, *Harta Stolnicului Constantin Cantacuzino*, Rev. Ist. Rom., XIII, 1943.

bineînțeles, porumbarul (*Prunus spinosa* L.). Malurile Drâmbovniculuí erau străjuite de sălcii (*Salix alba* L. și *S. fragilis* L.), sălcii pletoase (*Salix babylonica*), răchită roșie (*Salix purpurea* L.), răchită albă (*Salix viminalis* L.), plopi (*Populus alba* L. și *P. nigra* L.) și soc (*Sambucus nigra* L.). Toate răzoarele dintre proprietari erau aliniate de porumbari, din loc în loc cu stejari și ulmi seculari, dovadă a vechimii proprietăților, dar și peri sălbatici, pădureți, și zarzări (*Prunus cerasifera* Ehrh.), foarte mulți zarzări. Toate șoselele comunale, ca și șoseaua județeană strategică Pitești-Giurgiu, erau străjuite de salcâmi plantați reglementar în perioada 1924-1930, dar și de pe la 1905-1910.

Azi, la începutul celui de al III-lea mileniu creștin, toate pantele și malurile sunt denudate, pe marginile șoselelor nu mai există nici un copac, iar câmpia, cât vezi cu ochii, este ca-n palmă. Pădurile Mozăcenilor, inclusiv Zidureanca-Mozăceanca, au fost micșorate cu vreo 500 ha, iar cele care au rămas prezintă goluri îngrijorătoare pentru soarta lor. Au pierit, sau sunt în pragul stingerii, următoarele specii de arbori: ulmul (*Ulmus carpinifolia* Gled. Sin.: *Ulmus campestris* L.), teiul (*Tilia tomentosa* L.), teiul pădureț (*Tilia cordata* Mill. Sin.: *T. parvifolia* Ehrh.), jugastrul (*Acer campestre* L.), frasinul (*Fraxinus excelsior* L.), stejerica (*Quercus pubescens* Willd.), cornul (*Cornus mas* L.), sângerul (*Cornus sanguinea* L.), alunul (*Corylus avellana* L.), mălinul (*Prunus padus* L. Sin.: *Padus racemosa* (Lam.) C.K. Schneid.), arbust foarte rar pentru câmpie, în ciuda faptului că a botezat pădurea Mălineasca, de la nord-est de Drăghineasca. A mai dispărut glădișul (*Acer tataricum* L.). S-au rărit mult: mărul pădureț (*Malus sylvestris* Mill.), părul pădureț (*Pyrus pyraster* (L.) Borkh.), salba moale (*Euonymus europaeus* L.), lemnul câinesc (*Ligustrum vulgare* L.) și este destul de îngrijorătoare situația gorunului (*Quercus petrarca* (Mat.) Liebl.), a gârniței (*Q. frainetto* Ten. Sin.: *Q. conferta* Kit.), dar și a stejarului (*Q. robur* L. Sin.: *Q. pedunculata* Ehrh.) și chiar a cerului (*Q. cerris* L.) care predomină în toate pădurile din zonă. Din zece copaci, 1-2 au mugurii terminali uscați, situația nefiind atât de gravă ca în pădurile din preajma Piteștilor unde, din cauza ploilor acide, din zece stejari, indiferent de specie,'4-5 au mugurii terminali uscați. Tendințe de uscare a mugurilor terminali se observă până și la salcâm (*Robinia pseudacacia* L.), deși este unul dintre cei mai rezistenți copaci. Din cauza secetelor repetate și prelungite se observă uscări și printre arțari și arbuști. De altfel subarboretul din marea pădure Leșeanca-Zidureanca-Mozăceanca a fost distrus de miile de cervidae întreținute special pentru protipendada bolșevică a țării, dar și a județului.

În ziua de marți, 15 mai 2001, am avut ocazia, la invitația ing. I. Moraru, directorul Ocolului Silvic Costești, să vizităm cele patru parcele din jurul cabanei de vânătoare Mozacu, zonă de mare interdicție până în anul 1990, pe care nu o vizitasem niciodată. Am avut atunci ocazia să vedem o pădure tânără, model din toate punctele de vedere, „la nivel european"; ce bogată ar fi România dacă ar avea 100 de parcele din marea pădure sunt într-o stare jalnică – rarişte și uscătură, fără subetaje.

Microflora moșiei Mozăcenilor prezintă un interes deosebit, în ciuda faptului că în a doua parte a secolului al XX-lea au dispărut câteva plante de o excepțională

valoare floristică. În Zidureanca-Mozăceanca se întâlneau rarități ale florei românești precum bujorelul de câmp (*Paeonia officinalis* L.) care mai înflorește izolat prin Dobrogea și compact într-o rezervație la Zau în Transilvania și bujorul de pădure (*Paeonia peregrina* Mill. Var. *romanica* – Brandza – A. Nyár.) care se mai păstrează în număr mai mare în pădurea Comana din apropiere de Giurgiu. Tot ca plantă foarte rară pentru zonele mai joase amintim cocorelul (*Erythronium dens-canis* L.) care se mai găsea pe Bătia prin anii 1968-1969, pentru ca apoi să piară ca și bujorii. Și mai interesantă a fost prezența crinului de pădure (*Lilium martagon* L.), liliaceae specifică zonelor montane și subalpine care în anul 1995 se mai găsea în 8-11 exemplare subdezvoltate, care nu au mai înflorit; în anul 2000 nu au mai fost găsite nici acestea. Amintim că deocamdată mai găsim sp. *Lilium martagon* L. într-o zonă restrânsă de la vest de Pitești, pe Valea Rogozului și pe Dealul Taomirului, zone necunoscute de instituțiile și persoanele abilitate. Surprinzător, a dispărut de la noi ghiocelul (*Galanthus nivalis* L.) care nu a mai fost întâlnit în primăvara anului 1999, cum nu s-a mai văzut nici muma pădurii (*Lathraea squamaria* L.), altădată destul de frecventă. A dispărut, de asemenea, frumosul stânjenel de pădure (*Iris pseudo-cyperus* Schur.) element fitogeografic daco-balcanic de o frumusețe și gingășie deosebită.

S-au rărit, alarmant chiar, mărgăritarul (*Convalaria majalis* L.) și se pare că a dispărut îmbălsămata stupiniță (*Platanthera bifolia* (L.) – L.C. Rich.), deoarece în mai 2000 nu au mai fost găsite nici măcar cele două frunzișoare de pe sol. În anii 1997-2000 nu a mai înflorit săbiuța (*Gladiolus imbricatus* L.); se întâlnește foarte rar rodul pământului (*Arum maculatum* L.). Deși le mai vedem cu regularitate, în fiecare primăvară, viorelele (*Scilla bifolia* L.) și frumoasele *Orchidaceae*, poroinicele (*Orchis* sp.), nu mai formează covoarele de altădată. Măcrișul (*Rumex acetosa* L.), atât de căutat altădată în fiecare primăvară, tot îți mai oferă o fiertură după câteva ore de căutare; dacă nu ai găsit suficient, îl poți completa cu câteva mâini de ștevie bună (*Rumex patientia* L.) de pe Valea Mozaculuí. În schimb se găsește mai greu un mănunchi de pur (*Allium rotundum* L.).

La început de vară încă mai poți culege din Zidureanca o mână de fragi (*Fragaria vesca* L.); ceva mai târziu, în vară, murele (*Rubus caesius* L.) se găsesc, câte puține, ce-i drept, pe marginile tuturor pădurilor și pe Dealul Mozaculuí, până pe Glavaciocul Mare.

Și, pentru că ieșim din Mozăceanca, pe Valea Mozaculuí, amintim că aici, de „La Dul" până la Drumul Bucureștilor, botezat cu încă alte trei nume, Dumnezeu a creat o grădină în care, cu dărnicie, a pus toate florile, ierburile, buruienile și mărăcinii pe care putea să-i pună la interferența celor două câmpii, pe care se află așezarea Mozăcenilor. Aici se afla reprezentată toată flora întâlnită de la limita cu Răscăeții, până pe Glavaciocul Mare. Am spus că „ se afla" pentru că dorința de a avea cât mai multă suprafață agricolă a făcut să dispară una din grădinile originale dăruite de Dumnezeu; cursul râului a fost drenat în 1985 și bălțile, Balta Mare (Balta Iancului) și Balta Mică, acoperite cu pământul cărat prin nivelarea terenului; nici panta terasei din dreapta, Dealul Mozaculuí, nu a scăpat; a fost săpată „la cocardă", la o adâncime de 60 cm și terasată, plantându-se vița de vie.

Cele două bălți erau înconjurate de papură (*Typha angustifolia* L.), stuf (*Phragmites communis* Trin.), șovar sau capul ariciului, uneori numit și buzduganul (*Sparganium ramosum* Huds.), pipirig (*Juncus effusus* L. și *J. glaucus* Ehrh.), rogoz (*Carex sp.*), țipirig (*Scirpus sylvaticus* L.), cucută de apă (*Cicuta virosa* L.), patlagină de apă (*Alisma plantago-aquatica* L.), săgeata apei (*Sagitaria sagittifolia* L.), coada calului (*Hippuris vulgaris* L.), plantă niciodată numeroasă, pentru a năpădi apele, mărarul bălții (*Oenanthe aquatica* (L.) Bir.), joian (*Oenanthe silaifolia* M.B.), cosițel (*Sium latifolium* L.). Fără a năpădi apele bălților, aceste plante înconjurau ca un inel malurile, un brâu verde în care străluceau florile albe ale crinului de baltă (*Butomus umbellatus* L.) și mai ales strălucitorul stânjenel galben (*Iris pseudacorus* L.). Nelipsit era pe marginea bălților și a tuturor gălăioacelor, răchitanul sau brăileanca (*Lythrum salicaria* L.), uneori alături de pufărița (*Epilobium hirstum* L.); se întâlnea frecvent bulbucul (*Caltha palustris* L.), piciorul cocoșului (*Ranunculus acris* L.) și alte rude ale sale (*Ranunculus* sp.), izma broștească (*Mentha aquatica* L.), izma de câmp (*Mentha longifolia* (L.) Nath.), busuiocul cerbilor (*Mentha pulegium* L.), dar și izma bună (*Mentha piperata* L.) adusă de către săteni și prin grădinile lor. Nu lipsea vestita avrămeasă (*Gratiola officinalis* L.), iarba mare (*Inula helenicum* L.) adusă și prin grădini, pentru ca, de Sântoader, fetele s-o pună-n lăutori. Nu este lipsit de importanță faptul că până prin anii celui de-al doilea război mondial pe aceste bălți se puteau vedea atât nufărul galben (*Nuphar luteum* (L.) Sm.) cât și nufărul alb (*Nymphaea alba* L.).

Pentru a nu repeta numele plantelor amintite, menționăm că absolut toate, în afară de nuferi, se întâlneau de-a lungul Drâmbovnicului până la groaznica poluare produsă la începutul lunii noiembrie 1969, prin deversarea reziduurilor de pe platforma petrochimică Pitești. În doar câțiva ani multe plante au pierit; și-au continuat existența de-a lungul Negrișoarei și, parțial, a Glavacioacelor, în jurul micilor benturi; pipirigul și rogozul erau mai frecvente; secetele repetate, secarea gropanelor, au dus la stingerea acestei vegetații încetul cu încetul, pe nesimțite.

Printre plantele mai puțin semnificative pe toate gâldaiele sunt algele (*Characeae?* și *Nostocaceae?*); benturile de pe Negrișoara erau năpădite de acestea: s-au adaptat chiar și apelor otrăvite ale Drâmbovnicului. Nu lipsea lintița (*Limna minor* L.), otrățelul (*Utricularia vulgaris* L.).

Cum vine primăvara, toate văile și pădurile sunt îmbrăcate cu foile și florile untișorului (*Ranunculus ficaria* L.) Sin.: *Ficaria verna* Huds.), pe alocuri alături de podbal (*Tussilago farfara* L.); pe locurile umede, de pe maluri și văi, mai ales pe Drâmbovnic, nu lipsește coada calului (*Equisetum arvense* L.). Pretutindeni pe unde solul are umezeală, pe toate văile și prin toate luminișurile pădurilor, este prezentă nu-mă-uita (*Myosotis palustris* (L.) Nath.). Din locurile umede nelipsit este și de des întâlnit ca „fratele" său, laptele cucului (*E. cyparissia* L.), pe care-l vedem la tot pasul. Amintim aici și nelipsitul susai, lăptuca iepurelui (*Sonchus oleraceus* L. dar și *S. palustris* L.), apoi urzica (*Urtica dioica* L.); pe vetrele fostelor târle și locurile bălegărite se găseau vetre mari formate de urzica mică (*Urtica urens* L.), numită de sătenii noștri, mai ales de cei din Zidurile și din Mișei, urzică grecească. Pe pantele Dealului Mozacului, dar și prin pădurile vestice ale Mozăcenilor, se

întâlnea, azi din ce în ce mai rar, coada cocoșului, numită uneori și pecetea lui Solomon (*Polygonatum* sp.), alături de una din cele mai frumoase flori din Mozăceanca, de pe Dealul Mozacului, la Balta Iancului, din pădurile Arsurile și Ciorăneștilor, frumosul odolean (*Valeriana dioica* L. și *V. officinalis* L.) numit de unii bătrâni și iarba motanului; azi, odoleanul, a devenit o raritate. Și tot în zona Mozăceanca și Dealul Mozacului, până la terasare, amintim: ciubotica cucului (*Primula veris* L.), devenită foarte rară, iarba șarpelui (*Echium rubrum* Jac.), mierea ursului (*Pulmonaria officinalis* L.), pălăria cucului (*Geranium phaeum* L.), scumpia (*Cotinus coggygria* Scop.) și chiar răsura (*Rosa gallica* L.) care se întâlnea adeseori, pe coaste, alături de plevaița (*Xeranthemum annum* L.).

După ce am prezentat principalele plante din pădurile Mozăcenilor, precum și pe cele aflate pe lângă apele zonei noastre, înainte de a trece la enumerarea principalelor plante din pajiștile și câmpurile vetrei noastre, amintim una specifică zonei, o mare „nună" dată uitării. Până prin anii 1940-1946 încă mai forma covoare prin pădurile Mozăcenilor. Apoi a devenit din ce în ce mai rară; a pierit încetul cu încetul; prin 1952-1953 încă mai forma covoare prin pădurea Cerani, de pe dreapta șoselei Pitești-Giurgiu; se mai întâlnea și în Bălăcioaica, la nord de Cantacuzu. Azi, dacă umbli 5-6 ore prin pădurile Mozăcenilor, mai găsești 2-3 fire anemice. Este drâmbovnicul (*Melittis melissophyllum* L.), cu un parfum discret, floare meliferă mult căutată de albine. Este nașa râului nostru, pe care bătrânii, dar și persoanele mai tinere, care n-au părăsit locurile natale pentru oraș, îl numesc și acum Drâmbovnic, așa cum s-a numit dintotdeauna, și nu Dâmbovnic, cum l-au consemnat cartografii, la început străini, a căror ureche nu percepea prea bine cuvintele românești. De altfel, și documentele l-au consemnat cu numele „nașei", floarea cu multă miere.

La 12 august 1626 este consemnată „matca Dumbrovmniculuiˮ[9], la 15 mai 1628 consemnată la Nigrași „apa Dombromniculuiˮ[10]; consemnările ulterioare îndreaptă aceste bălbăieli; la 5 mai 1632 se scrie „apa Drâmbovneculuiˮ[11], iar peste doi ani, la 12 martie 1634, „apa Drâmbovneculuiˮ[12]. La 5 decembrie 1635 este scris Drânbovnic[13], pentru ca la 8 iulie 1636 să fie scris din nou „apa Drâmbovneculuiˮ[14], Drâmbovnic rămânând până în zilele noastre în graiul localnicilor.

Autorul și colaboratorii acestei lucrări, locuitori de baștină ai Văii Drâmbovnicului, au deci toate motivele să ceară impunerea numelui autentic, așa cum l-am moștenit din moși-strămoși. Cercetările noastre de teren din vara anului 2000 ne-au dovedit că 97% din locuitorii în vârstă de peste 70 de ani, din toate satele aflate de-a lungul Drâmbovnicului, de la Bradu de Sus, până la vărsarea sa în Neajlov, la Obedeni și Vadu Lat, rostesc Drâmbovnic și nu Dâmbovnic. Faptul că Drâmbovnicul a fost acoperit de Vlăsia, i-a determinat pe istorici să-i pună originea, ca și în cazul hidronimului Dâmbovița, pe seama substantivului slav *dâbi*, ceea ce ar

[9] D.R.H., B, XXI, doc. 129, p. 251.
[10] D.R.H., B, XXII, doc. 77, p. 170.
[11] D.R.H., B, XXIII, doc. 368, pp. 557-558.
[12] D.R.H., B, XXIV, doc. 218, p. 295.
[13] D.R.H., B, XXV, doc. 175, p. 184.
[14] *Ibidem*, doc. 333, p. 368.

însemna, „râul care curge printre păduri de stejar“[15], sau cu precizări și mai amănunțite, ar proveni din „bg. și srb. –crt. *Dâmbovnic* „loc cu stejari“[16], ori din bg. *dombrovinic* „locul cu stejeret“ (vezi sârb. *Dubrovnic)*“[17]. Noi nu negăm originea slavă a numelui, dar ultima concluzie, a slavistului Ion Moise, ne duce la vsl. *dabrava,* care a dat numele satului nostru Dumbrăveni, de la dumbravă; este foarte exact, numai că noi vrem să ne păstrăm denumirea exactă a hidronimului, Dâmbovnic, așa cum l-au botezat înaintașii, chiar dacă în alte părți ale țării *Melittis melisophyllum* este numită și dumbravnic, ceea ce este același lucru, numele fiind din vsl. *dabravinŭ* „de pădure“; comp. și rus. *dubrovnikŭ*; la noi i s-a zis drâmbovnic și ne-a botezat râul. Iată, așadar, cum o buruiană poate da atâtea lămuriri istorice și lingvistice și, de ce nu, atâta bătaie de cap. Digresiunea era necesară pentru tânărul neavizat, care începe citirea acestei cărți. De ce autorul scrie Drâmbovnic, și nu Dâmbovnic, cum este scris pe hartă? Acolo este scris de oameni care fac hărți și care cunosc numele consemnat de primii cartografi străini, Dâmbovnic. Pe hartă stă greșeala, nu în graiul bătrânilor satelor noastre.

Și acum, părăsind pădurea și păraiele, să mergem pe fânețele comunei noastre, de unde, până la jumătatea secolului al XX-lea, veneau gospodarii cu căruțele încărcate de făn, în mersul domol al boilor, îmbătați de mireasma nutrețului, făcându-i să uite oboseala de peste zi. Dar ce poate fi mai plăcut, mai odihnitor pentru trup și mai liniștitor pentru suflet, decât așezarea trupului ostenit pe o fâneață înflorită, îmbălsămată cu arome discrete, neegalate încă de știința chimiei? Nici fânețele nu mai sunt ca pe vremuri; au fost și ele „redate agriculturii“; puține, câte au mai rămas, sunt mult mai sărace; secetele repetate au uscat rădăcinile multor plante; apoi fluturii, miile de fluturi mărunți, care roiau noaptea în jurul lămpii, au dispărut datorită insecticidelor de toate felurile, aplicate prin toate metodele, inclusiv din avion, au lipsit multe plante de polenizarea necesară. Dar Dumnezeu nu și-a întors fața de la noi; ierburile, florile, nu au pierit; sunt mai rare, mai puține, dar sunt aceleași.

Cum se ia zăpada, dă colțul ierbii de țelină (*Lolium perenne* L.) și pe covorul verde strälucesc ca niște icușari florile de păpădie (*Taraxacum officinale* (L.) Web.); ici și colo, mai ales pe poienile din Pădurea Ciorăneștilor și Arsurile, unde mai găsim fânețe adevărate, vezi floarea Paștelui albă (*Anemone nemorosa* L.) și câte una galbenă (*Anemone ranunculoides* L.), toporașul (*Viola odorata* L.) și multele sale neamuri, din care amintim trei frați pătați (*Viola tricolor* L.). Suntem doar pe câmpul Găvana și nu lipsesc: ovăsciorul (*Arrhenatherum elatius* (L.) I.et C. Presl), *obsiga* (*Bromus* sp.), golomățul (*Dactylis glomerata* L.), firuța (*Poa pratensis* L. et sp.), foarte rar colilia (*Stipa lessingiana* Trin. et Rupr), coada vulpii (*Alopecurus pratensis* L.), iarba fânului (*Anthoxanthum odoratum* L.), pieptănărița (*Cynosurus cristatus* L.), mohorul (*Sitaria verticillata* (L.) P. Beauv.), negara (*Stipa capillata* L.), și timoftica (*Phleum pratense* L.), gramineae care dau un făn bun; e rău când sunt petece acoperite de polygonaceaea numită de bătrânii noștri iarbă roșie (*Polygonum bistorta* L.); strică fânul. Dar cât de frumoase sunt fânețele acoperite de trifoi roșu (*Trifolium pratense* L.), trifoi alb (*Trifolium repens* L.), trifoi galben (*Trifolium campestre* Schreb.), trifoiaș (*Medicago lupulina* L.).

Pe lângă plantele de mai sus, fânețele și poienile comunei noastre mai păstrează multe altele din care enumerăm: aglici (*Filipendula vulgaris* Moench sin.: *Spiraea pratensis* L.), cicoare (*Cichorium intybus* L.), ciocul berzei (*Erodium cicutarium* (L.) L' Hérit.), dar și sora acestei micuțe flori, *Geranium pratense* L., cimbrișor (*Thymus serpyllum* Fries și *Thymus* sp.), clopoței (*Campanula* sp.), coada mielului (*Verbascum phaeniceum* L.) și sora ei galbenă (*Verbascum lychnitis* L.), ambele comune din rariștile pădurilor până pe văi și fânețe, crețușca, numită de multe persoane aglici (*Filipendula ulmaria* (L.) Maxim sin.: *Spiraea ulmaria* L.), cruciuliță (*Senecio vulgaris* L.), drăgaică (*Galium verum* L.), floarea cucului (*Lychnis flos-cuculi* L.), garofița (*Dianthus carthusianorum* L.), garofiță-cruciuliță (*Lychnis chalcedonica* L.), ghizdei (*Lotus corniculatus* L.), ghizdei mare (*Tetragonolobus siliquosus* (L.) Roth.), grozamă (*Genista* sp.), gușa porumbelului (*Silene cucubalus* Wibel), iarba cucului (*Orobanche alba* Steph.), numită și lupoaie, jaleș (*Salvia pratensis* L.), lipicioasă (*Viscaria vulgaris* Berh.), numită și lupoaie, nume neconsemnat de dicționare, lipitoare păsărească (*Silene* sp.), margareta (*Chrysanthemum leucanthemum* L.), măzărica (*Lathyrus* sp.), merișor (*Millium effusum* L.), rușinea fetei (*Daucus carota* L.), sângele leului (*Lathyrus tuberosus* L.), plantă numită adeseori și sângele voinicului, gheara leului (*Astragalus glycyphillos* L.), plantă numită prin Răscăeți unghia găii și măzărichi, sânziene (*Galium mollugo* L.), numită și drăgaică, sipica (*Scabiosa* sp.), sovârf (*Origanum vulgare* L.), numit uneori barba țapului, spumeală (*Cardamine pratensis* L.), numită și scuipatul cucului, sulfină (*Melilotus officinalis* (L.) Lam.), sulfină albă (*Melilotus albus* Medik), sunătoare (*Hypericum perforatum* L.), tremurătoare (*Briza media* L.), toate dominate prin frumusețe de regina răzoarelor noastre: răsura (*Rosa gallica* L.).

Pe lângă șosele, drumuri și prin locurile virane din spațiul comunei noastre întâlnim: cătușnica (*Marrubium vulgare* L.), numită adeseori, din necunoaștere, urzică moartă; coada șoricelului (*Achillea millefolium* L.); coroniște (*Coronilla varia* L.), numită uneori și unghia găii; cucurbețea (*Bryonia alba* L.); cucută (*Conium maculatum* L.); iarba câinelui (*Cynodon dactylon* (L.) Pers.), numită de majoritatea locuitorilor pir gras; laba ursului (*Aegopodium podagraria* L.); laurul (*Datura stramonium* L.); lăptuca sălbatică (*Lactuca serriola* Tornes); lobodă (*Atriplex* sp.); măsălarița (*Hyoscyamus niger* L.); măturică (*Artemisia annua* L.); măzărichea (*Vicia* sp.); nalba, cu trei specii (*Malva neglecta* Wallr., *M. pusilla* Sm. și *M. silvestris* L.); orzul șoarecilor sau orzișorul (*Hordeum murium* L.); osul iepurelui (*Ononis spinosa* L.); pătlagină (*Plantago major* L.) și pătlagină mică (*P. media* L.); pătlagină îngustă (*P. lanciolata* L.), numită, datorită inflorescenței, și turculeți, nume neatestat de dicționarele românești; inflorescența i-a fost percepută ca un fes turcesc; pelin (*Artemisia absinthium* L.); pelin negru (*A. vulgaris* L.); pelin prost (*A. scoparia* W. et K.); pir (*Agropyron junceum* (Jusl.); pungulița (*Thlapsi arvense* L.); rută (*Ruta graveolens* L.); spanac sălbatic (*Chenopedium* sp.);

[15] Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, ediția a cincea, 1946, p. 259; idem, *Istoria pădurii românești*, ediția a doua, Editura Ceres, București, 1976, p. 31, unde asociază primului hidronim și Dâmbovnic.
[16] Marilena Voicu, *Toponimia comunei Negrași*, Bul. Șt. al Facultății de Înv. Pedagogic, Pitești, 1979, p. 186.
[17] Ion Moise, *Toponimie și istorie argeșeană*, Editura Calende (Pitești), 1992, p. 13.

ştir (*Amaranthus* sp.); troscot (*Polygonum aviculare* L.); urda vacii (*Cardaria draba* (L.) Desv.).

Frumuseţea acestor locuri este adeseori stricată de mulţimea mărăcinilor S-au înmulţit alarmant; mai mult, au devenit chiar rezistenţi la erbicide. Până prin deceniul al V-lea al secolului al XX-lea, înmulţirea lor era stopată prin tăieri repetate primăvara, de către întreaga colectivitate, la care participau chiar şi şcolarii sub îndrumarea învăţătorilor. La noi întâlnim holera (*Xanthium spinosus* L.), ale cărei frunzuliţe sunt dominate de ghimpii galbeni şi mari, aşezaţi câte trei, mai ales la baza frunzelor; n-o atinge nici om, nici vită; imediat provoacă sângerare. Am amintit aceste aspecte pentru că bătrânii din Mozăceni i-au dat în secolul al XIX-lea un nume neatestat până în prezent: chiselef. Este dovada cea mai grăitoare despre ce au însemnat invazia hoardelor muscălești din primăvara anului 1828 şi instituirea ocupaţiei lor. Bătrânul de la care am aflat numele era neştiutor de carte[18] şi întrebat cine a fost Kiseleff, a dat un răspuns prompt: „Păi cine să fie? Spurcatul ăsta de mărăcine care, doar de-l atingi, şi-ţi scoate sânge; are ţepi de arici!" Neam cu chiselefu mozăcenilor sunt cornuţii (*Xantium strumarium* L.). Deşi frunzele lipanului (*Aretium lippa* L. Sin.: *Lappa major* Gärtn.) erau folosite altădată de gospodinele care lucrau ţeste, pentru învelirea pământului călcat şi a ţestului crud, nu a fost dorit niciodată prin haturile şi grădinile lor.

Interesant este şi rostogolul (*Echinops sphaerocephalus* L.), care adeseori năpădeşte izlazurile şi marginile şoselelor. Şi pe acesta sătenii noştri l-au botezat cu un nume neconsemnat de dicţionare: iepurar; altădată, când erau iepuri mulţi şi vântul aducea câte un rostogol peste iepurele care dormea pe crov, acesta se trezea speriat şi o lua la sănătoasa, ca alergat de ogar; de aici i s-a pus frumosul nume: iepurar.

Alte plante nedorite de săteni: scaiul măgăresc (*Onopordon acanthium* L.), scaiul vânăt (*Eryngium planum* L.), scaiul voinicului sau măciuca ciobanului (*Dipsacus silvestris* Huds.), aflat în pragul dispariţiei; în ziua de joi, 17 iulie 2003 am văzut două exemplare pe Uleiu, la sud de Heleşteul Perticari; spinul (*Carduus achanthoides* L.), numit şi unghia ursului, precum şi turiţa, doi dinţi, sau dinţii mătuşii, dinţii babei (*Bidens tripartitus* L.). În final amintim şi pe *Eryngium campestre*, numit scai măgăresc şi greşit, rostogol.

Până în deceniul al V-lea al secolului al XX-lea, ogoarele şi miriştile erau şi ele adevărate covoare de buruieni, dungate de răzoarele dintre micile proprietăţi individuale, adevărate valuri de vegetaţie pe care înfloreau cele mai diverse flori. Foarte multe dintre plantele adaptate acestui mediu s-au încăpăţânat să reziste, adaptându-se noilor condiţii; cresc pe pajiştile care au mai rămas, pe la capetele locurilor cultivate şi chiar pe ogoarele mai puţin muncite şi îngrijite. Principalele plante din această categorie sunt: bozia (*Sambucus ebulus* L.); ceapa ciorii (*Muscari racemosum* (L.) DC. non Mill.); cinci fraţi (*Potentilla* sp.); ciuboţica cucului (*Primula officinallis* (L.) Hill.); cocoşelul de câmp (*Adonis aestivalis* L.), frate cu acela din poieni şi pajişti (*Adonis vernalis* L.), dar şi cu cel roşu (*Adonis flammea Jaq.*) care pare o picătură de sânge pe ogor; coada boului (*Verbascum phlomoides* L.), alături de coada mielului (*V. phoeniceum* L.); dosnica (*Consolida regalis S.F.* Gray sin.: *Delphinium consolida* L.); fasolea ciorii (*Aristolochia clematitis* L.) care în Mozăceni mai are un nume neatestat de dicţionare: sacrit; fumăriţa (*Fumaria officinalis* L.); iarbă de păsări (*Stellaria media* (L.) Vill.); laptele cucului (*Euphorbia* sp.); lobodă (*Chenopodium album* L.); lumânărica (*Verbascum thapsus* L.); macul (*Papaver rhoeas* L.) şi foarte rar macul alb (*Papaver dubium* L.); măzărichea grâului (*Vicia hirsuta* (L.) *S.F.* Gray); muşeţelul de câmp (*Sinapsis arvensis* L.); neghina (*Agrostemma githago* L.); pălămida (*Crisium arvense* (L.) Scop.); păpălăul (*Physalis alkekengi* L.), frecvent printre treptele viţei-de-vie plantate pe Dealul Mozacului, a dispărut după distrugerea acestei plantaţii; nu a mai fost găsit în zonă din 1995; părul porcului (*Fetusca* sp.); rapiţa sălbatică (*Brassica rapa* L. sin. *B. campestris* L.); ridichea sălbatică (*Raphanus raphanistrum* L.); rochiţa rândunelii (*Convolvulus arvensis* L.); romaniţa (*Matricaria chamomilla* L.); romaniţa mare (*Matricaria inodora* L.); rostopasca (*Chelidonium majus* L.), frecventă altădată pe Negrişoara, pe Glavacioace şi chiar pe Valea Mozacului, mai ales la sud de Drumul Sării (Drumul Bucureştilor) până la vârsare; acum a devenit destul de rară; rotunjoara (*Glechoma hederaceum* L.); ruşcuţa galbenă de primăvară (*Adonis vernalis* L.), foarte rară şi în trecut, din cauza folosirii în medicina veterinară, iar după 1946-1947 atât de rară încât gospodarii procurau spânzul din zonele montane, adus de musceleni; scânteuţa (*Anagallis arvensis* L.); scânteiuţa de pădure (*Gagea lutea* (L.) Ker. Gawl. Sin.: *G. silvatica* (Pers.) Loud.), abundentă în trecut mai ales pe poienile din Pădurea Ciorăneşti şi la obârşia Bătiei; susai (*Lactuca virosa* L.); traista ciobanului (*Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.); turiţa (*Galium aparine* L.); urzica moartă de câmp (*Lamium purpureum* L.); colorează, primăvara, ogoarele nearate din toamnă, cu un roşu murdar, iar mozăcenii noştri i-au dat un nume obscen al ţigăncii, dovadă a repulsiei lor faţă de femeile acestei minorităţi care, altădată, umblau murdare, neîngrijite.

Am amintit o parte din ierburile, florile şi buruienile aflate în spaţiul comunei noastre; unele s-au stins şi au căzut în uitare; altele sunt în pragul stingerii; au rămas încă destule; Dumnezeu ne-a blagoslovit pământul cu de toate; Mozăcenii încă mai au câteva păduri şi ape spre mulţumirea sufletească a locuitorilor săi şi pentru o hrană îndestulătoare, pentru ei şi pentru vitele lor, mai ales pe timp de vară. Păcat că marea majoritate a sătenilor au uitat numele multor plante şi animale. Dacă în deceniul al VII-lea al secolului al XX-lea fiecare persoană în vârstă de peste 60 de ani putea enumera, fără să gândească prea mult, denumirile a 50-60 de plante, în anul 2000, persoanele în vârstă de peste 50 de ani enumerau fără întrerupere numele a cel mult 25-30 de plante, iar cele cu vârstă sub 50 de ani abia 20-25 de nume, majoritatea fiind plante cultivate şi răspândite prin grădini.

Dumnezeu ne-a binecuvântat pământul şi ni l-a îndestulat cu o mulţime de ciuperci; bătrânii noştri le consumau cu plăcere; le căutau şi gospodinele ştiau să gătească mâncăruri delicioase. Probabil că în vremurile de restrişte, când, în faţa hoardelor năvălitoare, oamenii se retrăgeau în păduri, ciupercile le asigurau, conform tradiţiei, hrană de primă importanţă, mai ales pe timp de vară şi toamnă. Secetele repetate şi prelungite din a doua jumătate a secolului al XX-lea au dus la rărirea lor, la fructificarea din ce în ce mai slabă, anii bogaţi în ciuperci fiind tot

[18] Alexe Anghel Danciu, n. 1887, decedat 10 aprilie 1962, date culese în 1956.

mai rari. Mozăcenii noştri au ajuns să nu le mai ia în seamă; puţini le mai consumă şi mai puţini sunt cei ce le caută; mai mult, le-au uitat până şi numele; pentru aceste denumiri am apelat şi la locuitorii din satele din apropiere: Mozacu şi partial Leşile. Răscăeţi şi Drăghineasca; nici vecinii de la sud, slobozenii, nu prea le mai cunosc, deşi aceştia erau mari consumatori în trecut; rărirea şi dispariţia multor ciuperci i-au adus şi pe ei în această situaţie.

Singura ciupercă pe care o consumă toţi locuitorii comunei este ciuperca de bălegar (*Agaricus campestris* L. ex Fr. Sin.: *Psalliota campestris* (L.) Fr.); nu chiar toţi consumă însă ciuperca de câmp (*Agaricus arvensis* Schaeff. ex Fr. Sin.: *Psalliota arvensis* (Schaeff.) Fr.). Doar 7% din locuitori mai consumă ciuperca de pădure (*Agaricus pratensis* Schaeff. Sin.: *Psalliota pratensis* (Schaeff.) Fr.) şi abia 3% ciuperca roşietică sau ciuperca tomnatică de pădure (*Agaricus silvaticus* Schaeff. ex Secr. sensu Krombh. Sin.: *Psalliota silvatica* (Schaeff.) Quél.). Deşi tot din familia *Agaricaceae* fac parte şi două ciuperci numite piciorul curcii (*Macrolepiota procera* (Scop. ex Fr.), a doua ceva mai cărnoasă, cu pălăria nemamelonată (*Macrolepiota rhacodes* (Vitt.) Sing. Sin.: *Lepiota rhacodes* (Vitt.) Quél.), care, după numele încă neatestat de dicţionarele noastre, dar care dovedesc cât de apreciate erau în trecut, azi nu mai sunt consumate, deşi pe Glavacioace sau în Arsurile şi Pădurea Cioräneştilor se pot aduna cu tărnele în verile şi toamnele ploioase; nimeni nu le mai consumă; chiar şi frumosul nume din trecut a început să fie dat uitării; mai toţi locuitorii le denumesc cu un nume obscen referitor la cal. Deşi mai mici decât precedentele, dar tot comestibile, au primit acelaşi nume ruşinos şi ciupercile *Lepiota clypeolaria* (Bull. ex Fr.) Kumm. şi *Leucoagaricus excoriata* (Schaeff.) Quél. Din aceeaşi familie, dar folosită în trecut ca purgativ, ceea ce dovedeşte că nu este atât de otrăvitoare, cum o consideră unii, este şi ciuperca pentru că..re (*Agaricus xanthodermus* Genevier sin.: *Psalliota xanthoderma* Richon et Rose); medicamentele din farmacii i-au înlocuit folosirea încă de acum o jumătate de veac; puţini din bătrânii de peste 75 de ani îşi mai aduc aminte că o ciupercă albă de pădure era folosită în acest scop.

Din familia *Coprinaceae* întâlnim patru ciuperci: trei comestibile şi una necomestibilă, deşi nu este otrăvitoare; în general toate provoacă înroşirea pielii şi palpitaţii când se consumă alcool; probabil că prin deceniile al IV-lea - al VI-lea din secolul al XIX-lea, când sătenii noştri au început să cultive şi pomi fructiferi mai mulţi, consumarea lor a fost abandonată. De pe Valea Mozacului şi până pe Glavacioace, acolo unde locurile erau îngrăşate şi aveau umiditate, prin iarbă crestau în adevărate grămăjoare ciucioii (*Coprinus atramentarius* (Bull. ex Fr.) Fr.). Pe Valea Mozacului, la Teiu, a dat şi o poreclă: neamul Popescu a fost numit Ciucioi. A doua ciupercă foarte des întâlnită în verile şi toamnele ploioase pe solurile argilo-nisipoase de pe Bătia, dar şi pe Drâmbovnic, Gârlici şi Valea Boului, este „sora" ciucioilor, ţâţa vacii (*Coprinus comatus* (Müller in Fl. Dan. ex Fr.) S.F. Gray sin.: *C. porcellanus* Schaeff.). Necomestibili sunt ciuciuleţii (*Coprinus micaceus* (Bull ex Fr.) Fr.) care cresc în grupuri numeroase pe lângă toate buturile şi cioatele putrede din Arsurile şi Pădurea Cioräneştilor şi chiar prin Mozăceanca. A patra *Coprinaceae* pe care o întâlnim în pădurile noastre este numită ghebuşoare

(*Psathyrella hydrophyllum* (Bull.) Quél. Sin.: *Hypholoma hydrophyllum* (Bull.) Quél. Sin.: H. *appendiculatum* Fr.).

Şi pentru că mozăcenii noştri au numit ghebuşoare grupurile ciupercii amintite mai sus, enumerăm ciupercile adevărate ale familiei ghebelor, fam. *Tricholomaceae*. Dintre acestea cresc şi pe la noi destule: bureciorii violeţi (*Laccaria laccata* (Scop. ex Fr.) Brek. et Br.), foarte rari prin Mozăceanca; bureţi de mai (*Calocybe gambosa* (Fr.) Donk) care se găsesc pe toate poienile, luminişurile şi marginile pădurilor din Mozăceni; bureţi de rouă (*Marasmius oreades* (Bolt. ex Fr.) Fr.) care sunt foarte numeroşi primăvara, dar uneori şi toamna prin locurile înierbate, păşuni, fânеţe, poieni şi pe marginea pădurilor; deşi se usucă foarte uşor şi pot fi păstraţi pentru iarnă, nu sunt consumaţi decât de foarte puţini locuitori din Zidurile. Amintim în continuare ghebele (*Armillariella mellea* (Valh in Fl. Dan. ex Fr.) Karst.), apoi specia *Lyophyllum decastes* (Fr.) Sing. care se deosebeşte de primele prin culoarea cenuşie-brună şi care formează tufe numeroase în jurul buturilor putrezite sau pe rădăcinile putrede; aceste două specii sunt singurele consumate de locuitorii comunei noastre, şi asta numai de o parte, cam 35% dintre ei; ghebele mici (*Mycena galericulata* (Scop. ex Fr.) *S.F.* Gray), ghebele proaste (*Mycena pura* (Pers. ex Fr.) Kumm.) care cresc în grupuri numeroase pe sol, după unii specialişti fiind suspecte; ghebele roşcate (*Collybia fusipes* (Bull. ex Fr.) Quél.); ghebele târzii (*Flammulina velutipes* (Curt. ex Fr.) Sing.). Ultima ciupercă din această familie, care se întâlneşte doar prin Zidureanca-Mozăceanca, este numită ochii zmeului (*Omphalotus olearius* (DC ex Fr.) Sing.), nume neatestat de dicţionarele noastre; creşte pe lemnul sau pe rădăcinile aflate în putrefacţie, de unde şi numele, datorat faptului că în nopţile întunecate provoacă fosforescenţă; despre ea bătrânii noştri au creat o mulţime de mituri şi legende. În anii 1996-2003 în pădurile Mozăcenilor au fost tot mai puţine ciuperci, tot mai puţine ghebe; unele au lipsit cu desăvârşire, din cauza secetelor din aceşti ani.

Pădurile noastre au fost dăruite de Dumnezeu cu şapte specii de *Boletaceae*; este adevărat că despre una, întâlnită prin Mozăceanca, numită mănătârca dracului sau mănătârca ţigănească (*Boletus satanas* Lenz), care la rupere se albăstreşte până la întunecare, este otrăvitoare, dar nu mortală; legenda spune că a fost creată de necuratul, dar toate celelalte sunt comestibile, dintre care două cu o mare valoare alimentară. Ambele sunt numite mănătarcă sau pita moşului: *Boletus acreus* Bull. ex Fr., întâlnită în Mozăceanca şi sporadică prin Arsurile, şi *B. reticulatus* Schff. ex Boud., destul de numeroasă în Mozăceanca, dar care nu lipseşte nici din Pădurea Cioräneştilor şi Arsurile, se vede după povestea care spune că Zâna Pădurii i-a dat moşului două pite, pentru a nu muri de foame, că în trecut mănătârcile constituiau pâinea şi carnea săteanului nostru care locuia în mijlocul pădurilor de pe Mozacu. Păcat că şi în anii ploioşi, cu multe ciuperci, puţini le mai consumă. Alte două poartă acelaşi nume: mănătarcă de stejar (*Boletus purpureus* Fr. şi *B. impoliticus* Fr.) şi sunt comestibile; ultima, chiar cu mare valoare nutritivă, mai este numită şi hrib de stejar (*B. pulverulentus* Opat.), comună în pădurile din vest, Arsurile şi Pădurea Cioräneştilor, dar de care sătenii nu se ating întrucât se albăstreşte la rupere. Secetele prelungite din ultimul deceniu al secolului al XX-lea au determinat uitarea acestor ciuperci preţioase.

Din familia *Russulaceae* în pădurile noastre întâlnim cinci specii, toate numite bureți, uneori adăugându-se adjectivul care arată culoarea ciupercii în momentul respectiv, ceea ce uneori nu corespunde altor faze de dezvoltare. Acestea sunt: *Russula nigricans* (Bull.) Fr., *R. foetens* (Pers. ex Fr.) Fr., *R. atropurpurea* (Krbh.) Britz., *R. pseudointegra* Arn. et Gor. și *R. alutacea* (Pers. et Fr.). Deși ultimele trei sunt comestibile și foarte gustoase, sătenii noștri nici nu se ating de ele, de aceea nici nu au nume specifice pentru fiecare.

Familia *Phallaceae* este reprezentată prin cunoscutul burete de bubă (*Phallus impudicus* L. ex Pers. Sin.: *Ithyphallus impudicus* (L.) Fisch.), care, în anii ploioși, este întâlnit pe Bâtia, mai puțin pe Valea Mozacului după drenarea din 1985, numeros în Pădurea Cioranești și comun în Arsurile, apoi pe Gârliciu, pe Valea Boului, pe Glavacioace, dar și prin grădinile gospodarilor, mai ales pe lângă garduri, fără să fie în număr prea mare. Altădată sătenii îl înșirau pe bețișoare de salcie și-l uscau în vederea folosirii în medicina băbească. Sătenii noștri numesc burete de bubă orice zbârciog, dar aceștia sunt numiți astfel, cu un singur nume, deoarece fac parte din familia *Morchellaceae*. Sunt consumați adeseori cruzi, chiar acolo unde sunt găsiți, cu credința că „sunt sănătoși pentru stomac". În primăverile ploioase se pot întâlni: *Morchella esculenta* (L.) Pers. ex Fr. și *M. conica* Pers. Mai amintim și *M. esculenta var. alba* Boud. și *M. esculenta var. rotonda* Pers., dispărut o dată cu ultimii ulmi și frasini sub care creștea. Pe Valea Drâmbovnicului încă mai apare câte un zbârciog din specia *Ptychoverpa bohemica* (Krbh.) Boud. pe unde a mai rămas câte un plop mai bătrân. Toți acești zbârciogi se foloseau în trecut în medicina babelor.

Familia *Lycoperdaceae* este reprezentată pe teritoriul comunei Mozăceni prin cel puțin 12 specii, toate numite de sătenii noștri pufuleți. Cresc pretutindeni, prin poieni, pajiști, locuri înierbate, uneori fiind foarte numeroși, mai ales pe Drâmbovnic. Ar fi inutil să arătăm că șase dintre speciile pufuleților noștri sunt comestibili în stadiul tânăr, când sunt cruzi. Spunând, din întâmplare, unui bătrânel că ăștia se mănâncă, a izbucnit într-un hohot sarcastic: „Fugi, domnule, așa ceva nu s-a mâncat nici pe vremea lui Papură Vodă!" Așa că enumerăm aceste specii sub beneficiu de inventar: *Lasiosphaera gigantea* (Pers.) F. Šmarda, *Bovista tomentosa* (Vitt.) de Toni, *B. graveolens* Schwabb. care crește printre culturile de grâu, *B. plumbea* Pers., *B. nigrescens* Pers., *Calvatia excipuliformis* (Pers.) Perd., *C. lilacina* (Berk. et Mont.) Henn., *C. candida* (Rostk.) Hool., *Disciseda candida* (Schw.) Lloyd., *Lycoperdon candidum* Pers., *L. pyriforme* Pers. și *L. ericetorum* Pers.

Din familia *Auriculariaceae* pe teritoriul Mozăcenilor întâlnim ambele specii care cresc pe teritoriul țării noastre: *Auricularia mesenterica* Pers. și *A. auricula-judae* L. ex Fr., aceasta din urmă foarte frecventă altădată pe Valea Drâmbovnicului, pe sălcii, plopi, ulmi și mai ales pe soc. Este zadarnic să mai amintim că nimeni nu le-a consumat vreodată, deși ultima se poate servi și crudă, ca salată. Le-am amintit pentru numele lor neconsemnat de dicționare: urechea mâtușii, iar în satul Zidurile și urechea babei.

Amintim din familia *Fistulinaceae*, limba boului (*Fistulina hepatica* Schaeff. ex Fr.) care crește la baza stejarilor bătrâni, iar din familia *Clavariaceae*, rămurelele sau barba caprei (*Ramaria formosa* (Pers. ex Fr.) Quél., care se întâlnește prin Zidureanca-Mozăceanca. Au dispărut de pe teritoriul comunei Mozăceni, o dată cu dispariția ulmilor, buretele ulmului (*Pleurotus cornucopiae* Paul. ex Fr.) și după dispariția plopilor bătrâni de pe Drâmbovnic au dispărut bureții de pluță (*Pleurotus ostreatus* var. *salignus* (Pers. ex Fr.) Konr. et Maubl.), bureți cu o mare valoare alimentară, dar care nu se consumau.

Am lăsat la urmă ciupercile din familia *Amanitaceae*, întrucât sunt cele mai otrăvitoare, deși crăița (*Amanita caesarea* (Scop.) Pers.) este considerată cea mai delicioasă de pe pământul românesc. Prin anii 1956-1958 pe coastele pietroase și necultivate de la sud de Salcia lui Iabanacu, pe Valea Mozacului, printre ghiorghinarii bătrâni și copacii stingheri, cam pe vremea seceratului, îți dădeau impresia unor portocale risipite pretutindeni. În iulie 1968 s-au mai întâlnit doar trei crăițe într-un singur grup; au rămas de domeniul amintirii. Se mai găseau, destul de numeroase, prin Arsurile. Secetele prelungite le-au adus pieirea. Au rămas, în schimb, cele otrăvitoare: *Amanita citrina* (Schaeff.) *S.F.* Gray, *A. pantherina* (DC. ex Fr.), numită ciupercă pestriță, *A. phalloides* (Vaill. es Fr.) Secr. numită ciuperca viperei și *A. phalloides* var. *verna* (Bull ex Fr.) Mos. numită vipera albă, despre care credem că a băgat spaima în toți sătenii noștri; probabil că la originea groazei față de ciuperci a stat confuzia întâmplătoare cu ciuperca de pădure sau de câmp; consumată, a provocat moartea. De altfel, *Amanita phalloides* este cea mai otrăvitoare ciupercă de la noi și chiar de pe glob.[19]

Trebuie avut în vedere că mai toate ciupercile de pe teritoriul comunei noastre sunt comestibile și să nu uităm, că această „carne vegetală" este foarte bogată în săruri minerale, conținând între 0,7 - 0,9%, apoi albumine 3,94%, hidrați de carbon 1,6 - 2%, acizi organici, vitamina A, aproape tot complexul de vitamine B, vitamina C și vitamina D care se găsesc în special în carnea animală, ceea ce a adus caracterizarea ciupercilor drept „carne vegetală".[20]

Dintre numeroasele ciuperci parazite care atacă arborii pădurilor noastre amintim, pentru importanța lor, timp de milenii, iasca – *Fomes fomentarius* (Fr. ex L.) Gill. și *Fomes igniarius* (Fr. ex L.) Gill. Până la al doilea război mondial se foloseau foarte mult pentru scăpărat cu amnarul pe cremene. Pentru aceasta se pregătea prin fierbere în leșie din lemn de stejar, în sucul de la opărirea lânii ori, mai simplu, prin ținerea în urină de bou.

491624

[19] Gheorghe Sălăgeanu, Anișoara Sălăgeanu, *Determinator pentru recunoașterea ciupercilor comestibile, necomestibile și otrăvitoare din România*, Editura Ceres, București, 1985, p. 5. După această lucrare ne-am ghidat în cunoașterea celor mai multe ciuperci pe care le-am prezentat.

[20] N. Mateescu, *Ciupercile – „carnea vegetală"*, Magazin, anul X, nr. 445, sâmbătă, 16 aprilie 1966, p. 7.

Dacă flora comunei Mozăceni a suferit mult şi s-au stins multe plante în a doua jumătate a secolului al XX-lea, lumea animalelor a ajuns într-o situaţie mai jorătoare.

Clasa *Amphibia* a fost reprezentată prin 12 specii, din care s-au stins patru, iar alte trei se întâlnesc extrem de rar, aflându-se în pragul dispariţiei. Ultima salamandră (*Salamandra salamandra* Linnaeus 1758) a fost văzută în iunie 1969 în Mozăceanca. Coropişniţa de apă (*Triturus cristatus cristatus Laurentus* 1768) şi coropişniţa mică de apă (*Triturus vulgaris vulgaris* (Linnaeus) 1758) se mai află, în număr nu prea mare, în Heleşteul Mare. Buhaiul de baltă cu burta roşie (*Bombina bombina bombina* (Linnaeus) 1761) a fost observat de câteva ori în vara anului 2000 la Heleşteul Mare, dar şi pe Drâmbovnic, la vărsarea Mozăcului. Buhaiul de baltă cu burta galbenă (*Bombina variegata variegata* (Linnaeus) 1758), broasca brună de pământ (*Pelobates fuscus fuscus* (Laurentus) 1768) şi broasca râioasă brună (*Bufo bufo bufo* (Linnaeus) 1758) nu au mai fost observate în anii 1997-2000 decât de două-trei ori; buhaiul de baltă cu burta galbenă (*Bombina v. variegata*) pare totuşi să mai existe la Heleşteul Mare. Broasca râioasă brună a reapărut pe Drâmbovnic, fiind observată în septembrie 2000 la sud de podul de la Zidurile. Şi broasca râioasă verde se vede destul de rar (*Bufo viridis viridis* Laurentus, 1768). Nici brotăcelul nu mai cheamă ploaia atât de des (*Hyla arborea arborea* (Linnaeus) 1758). Broasca mare de lac (*Rana ridibunda ridibunda* Pallas 1771) şi broasca mică de lac (*Rana esculenta* Linnaeus 1758) mai sar încă pe plutele undiţărilor care pescuiesc în Heleşteul Mare. Broasca roşie de pădure (*Rana dalmatina* Bonaparte, 1839) mai poate fi întâlnită câteodată în Mozăceanca; se pare că din Arsurile şi Pădurea Cioraneştilor a dispărut.

Nici reprezentanţii clasei *Reptilia* nu au avut o soartă mai bună. Broasca ţestoasă de lac (*Emys orbicularis* (Linnaeus) 1758) a dispărut după otrăvirea Drâmbovnicului cu apele reziduale industriale de pe platforma petrochimică Piteşti, la începutul lunii noiembrie 1969. Câteva exemplare s-au salvat pe Drâmbovnicul Vechi, în bentul „La Ochean" de la nord de podul de pe şoseaua Negraşi-Mozaci. Pe Valea Mozacului ultimele exemplare au dispărut în urma lichidării, prin drenarea râului, a Bălţii Mari (Balta Iancului) şi Bălţii Mici. Şopârliţa, numită pe la noi şi şarpe cu picioare (*Ablepharus kitaibelii fitzingeri* Mertens 1952) a fost observată ultima dată în Mozăceanca în primăvara anului 1986. Şopârla (*Lacerta agilis agilis* Linnaeus 1758) s-a rărit considerabil în deceniul al VIII-lea al secolului trecut, datorită fazanilor numeroşi din zonă; sora ei *Lacerta agilis chersonensis* Andrzejowski, 1852) nu se mai întâlneşte decât extrem de rar în zona Heleşteului Mare. Guşterul (*Lacerta viridis viridis* (Laurenti) 1768) rar mai poate fi văzut; a fost decimat de fazani. Şopârla de pădure (*Lacerta praticola pontica* Lentz et Cyren, 1919), existentă pe Bâtia, în anii 1997-2000 nu a mai fost văzută, cum nu s-a mai văzut nici şarpele de sticlă (*Anguis fragilie colchicus* (Nordmann) 1840).

În privinţa şerpilor se pare că în trecut erau mult mai numeroşi. După mărturia persoanelor în vârstă, până „cam pe vremea războiului", deci până prin anii 1941-1945, „erau şerpi mulţi, pe toate răzoarele, pe toate văile, dar şi prin păduri; erau feluriţi, mai negri, mai vineţi, roşcaţi, maronii, iar unii chiar aşa cam bălţaţi".[21] Tradiţia mai vorbeşte de şerpi „aproape albi" şi de balauri lungi de câţiva coţi, aspecte datorate fricii omului faţă de aceste vieţuitoare. Şi totuşi, multe din poveştiri au la origine unele aspecte cu mult adevăr. În luna mai 1969 am fost informaţi că la Lacul Ciufii, pe Mozacu, apare un „balaure uriaş"; câţiva săteni „l-au văzut de aproape" şi-l apreciau „cam de 4-5 metri"; Gheorghe Trandafir, zis Dică, care trăieşte la apariţia acestei cărţi, l-a văzut „cam de la 4-5 metri distanţă" şi-l aprecia la „vreo patru metri lungime şi gros cam cât sulul de la războiul de ţesut". Şarpele apărea de regulă în două puncte bine stabilite, pe o platformă de plante uscate, adusă de apele râului, într-o salcie bătrână, pe malul lacului şi într-un gheorghinar cu o platformă naturală de crengi şi buruieni. Noi l-am văzut prima dată în iulie 1969 şi l-am apreciat tot la trei-patru metri lungime. Am urmărit cu regularitate locul respectiv şi abia după ce l-am văzut a patra oară, în iunie 1970, l-am putut tăia cu un topor cu coada lungă, lucrată special, pentru a-l putea ajunge pe platforma de pe salcia pe care sta la soare. Avea o mărime impresionantă: 2,49 m lungime şi un diametru de 7-8 cm pe la jumătatea abdomenului în care se aflau: un şoarece de câmp (*Microtus arvalis* Pallas, 1779), o prepeliţă (*Coturnix coturnix* (L.) 1758) cu 11 puişori mici înghiţiţi de curând, în noaptea sau dimineaţa respectivă; cuibul şi o parte a fulgilor păsării înghiţite se aflau la aproximativ 150 de metri de locul unde staţiona reptila. Menţionăm că niciodată n-am omorât şerpi; pe acesta n-am putut să-l capturez decât tăindu-l, pentru că era necunoscut; niciodată nu văzusem un astfel de şarpe. Culoarea predominant cafenie, pântecele alb-gălbui, pata cafenie-gălbuie postoccipitală şi dunga închisă de la ochi la colţul gurii dovedeau caracterele genului *Elaphe*. Capul destul de mare şi coada nu tocmai alungită, precum şi mărimea impresionantă dovedeau un *Elaphe quatuorlineata sauromates* (Pallas) 1814, specie caracteristică Dobrogei şi citată doar în două puncte din nordul Dunării, la Movileni şi Furceni, judeţul Galaţi.[22] În exemplarul de pe Valea Mozacului avem unul dintre cele mai mari din ţară, specia atingând 2,60 m, dar şi punctul cel mai nordic din ţară al existenţei acestei specii, pentru care regretăm uciderea lui; nimeni nu trebuie să cadă în această greşeală. Credem că acesta este şarpele alb din tradiţia noastră populară, atât de implicat în farmece şi vrăjitorii în Moldova de sud şi în aproape toată Câmpia Română. După tradiţii şi circulaţia numelui, şarpele trebuie să fi existat şi poate mai există în aceste zone ale ţării; în nici o lucrare de specialitate nu am găsit citat şarpele alb.

Ordinul *Serpentes* L., 1758, din ţara noastră este aparent bine cunoscut, dar suntem departe de a cunoaşte răspândirea şerpilor şi numele lor populare. Întrucât pentru judeţul Argeş se citează doar şarpele de casă (*Natrix natrix natrix* (Linneus) 1758)[23], şi *Coronella austriaca austriaca* Laurenti[24], existent şi în zona Baloteşti-Piteşti, dar şi pe teritoriul Mozăcenilor până pe vremea celui de-al doilea război

[21] Date culese în 1950 de la Alexe A. Danciu (n. 1887).
[22] Ion E. Fuhn şi Ştefan Vancea, Fauna, Reptilia (Testoase, Şopârle, Şerpi), Vol. XIV, Fasc. 2, Editura Academiei, Bucureşti, 1961, pp. 280-283.
[23] Ion E. Fuhn şi Ştefan Vancea, *op. cit.*, p. 302.
[24] *Ibidem*, p. 295.

mondial, în pădurea Arsurile, sub numele şarpe roşu; găsim necesar să amintim încă şase specii, cu gândul ca persoanele care vor să scrie monografiile localităţilor să fie atente şi la această problemă destul de deficitară şi, de ce nu, dificil de studiat. În pădurea Homu, din sudul judeţului, am întâlnit specia *Coluber jugularis caspius* Gmelin 1789, numit şarpe galben, balaure şi balaur ca frunza căzută. Pomenit doar cu numele grecesc şi italian – Şarpele lui Esculap (*Elaphe longissima longissima* (Laurenti) 1768) –, îl întâlnim în toată zona Piteşti-Vedea, cunoscut cu numele şarpe brun şi balaure brun. Prezent în tot judeţul Argeş, dar nemenţionat în monografia Fuhn-Vancea pentru judeţul nostru, este *Natrix tesselata tesselata* (Laurenti) 1768; un astfel de exemplar a fost ucis în luna iunie 1964 în parcul Complexului Muzeal Goleşti. Pe teritoriul comunei Mozăceni se întâlneşte la Heleşteul Mare şi în aval până la confluenţa cu Drâmbovnicul. Pe Drâmbovnic a devenit mai rar după dispariţia vieţuitoarelor cu care se hrăneşte. S-a găsit altădată şi pe Negrişoara, şi poate se mai întâlneşte; a existat în toate heleşteiele din vestul comunei noastre; sătenii îl numesc, ca pretutindeni în ţară, şarpe de apă. În judeţul Argeş nu ni se semnalează nici o specie din familia *Viperidae*, deşi studierea şi semnalarea acestora se impune pentru a preveni accidentele. În Munţii Făgăraşului este prezentă *Vipera berus berus* (Linnaeus) 1758 care era prezentă până prin deceniul al VI-lea, al secolului al XX-lea, în zona comunei Colibaşi şi la vest de Piteşti, pe Valea Rogozului şi Taomir, în Trivale. Până prin 1950 se găsea şi pe Valea Mozacului, la nord de satul Leşile şi la sud de Heleşteul Mare; au fost ucise câteva exemplare pe Romanaţi şi la obârşia Bâtiei, precum şi pe Drâmbovnic, la est de Poiana Narciselor, pe Brazda lui Novac, în punctul Ududoi, cam prin 1952. Prin 1941-1945 vipera se întâlnea şi pe teritoriul comunei Humele, dar „cam rar"[25]. Cercetările de teren în această zonă confirmă prezenţa viperei în trecut pe Teleorman, în pădurea Ciupag din Humele, până prin anul 1946, şi în pădurea Cucu până prin anul 1970. La sfârşitul mileniului al II-lea specia este dispărută nu numai de pe teritoriul comunei Mozăceni, ci din toată zona de câmpie a judeţului Argeş. Remarcăm faptul că până prin anii 1920-1921, când pădurile, lăstărişurile şi bălţile ocupau suprafeţe întinse, şerpii erau foarte numeroşi. Nu de puţine ori în Mozăceni, *Natrix* sp. era găsit până şi prin grajduri, curţi şi grădini. După mărturia tuturor bătrânilor, toate heleşteiele din sat „colcăiau" de şerpi de apă. După 1962, când s-a abătut blestemul raderii tuturor copacilor şi lăstărişurilor din câmpii, rămânând golaşe ca-n palmă, reptilele au dispărut în cea mai mare parte, rămânând de domeniul povestirilor: „au fost odată".

Am lăsat pentru discuţie clasa *Pisces* în urma claselor *Amphibia* şi *Reptilia* datorită marii importanţe pe care a avut-o peştele în viaţa sătenilor noştri, alături de păsările şi mamiferele din sălbăticie; peştele a fost dintotdeauna „mâncarea săracului" din ţara noastră; Mozăcenii n-au făcut excepţie. Mozacul şi Drâmbovnicul au constituit dintotdeauna o sursă sigură de hrană. Apele lor curate şi puţin adânci, cu malurile bine îmbrăcate de vegetaţie, fără a fi năpădite de alge şi briofite, au constituit un mediu excelent de viaţă pentru peşti; adâncimea mică, de 0,90-1,10 m.

[25] Alex. F. Constantinescu, Monografia sociologică a comunei Humele, 1941-1942, manuscris aflat în anul 1990 la biserica din sat, p. 17.

şi numai a ocheanelor de 1,10-2,20 m, a determinat vânarea peştelui foarte uşor chiar şi de către copii. Drâmbovnicul a fost unul din păraiele renumite în ţară, în evul mediu, prin peştele său, alături de Mostiştea, Colentina, Pasărea, Pociovalişte, Ilfov, Neajlov, renumite şi prin iazurile lor.[26] Mărturie stă hrisovul din 22 februarie 1754 prin care domnitorul Constantin Racoviţă întăreşte Mănăstirii Glavaciocul, printre altele, gârla Drâmbovnicul, „cât se află pe moşia mănăstirii", poruncind: „Nimeni... să n-aibă voe a vâna peşte pe acea gârlă, fără numai pescarii mănăstirii, iar pe care l-ar găsi vânând peşte să-i ia sacul şi mreaja şi să-i facă şi certare"[27]. Este clar aşadar că Mozăcenii erau liberi să pescuiască pe Drâmbovnic; de la hotarul din sud de Babaroaga şi în sus, până aproape de Malul Măgurii cu Cioburi, deci puţin la sud de actualul pod ce face trecerea în Zidurile, râul le aparţinea şi erau liberi să prindă peştele din această zonă; restul de râu aparţinea mănăstirii; dar şi Mozăcenii aveau o lungime apreciabilă de râu, cam 9-10 km. Şi nu se vâna peştele oricum; se vâna cu mreaja şi se umplea sacul. Nu este surprinzător că tradiţia păstrează taine şi legende cum rar se găsesc prin împrejurimi: într-o ştiucă s-ar fi găsit un deget de copil, care, probabil, vârâse mâna în apă; într-un crap, cât plasa, s-a găsit un inel tătărâsc de aur; că s-a prins un „ţipar" cât un pui de balaur, care ieşise din apă şi se târa pe uscat şi alte lucruri cutremurătoare[28]. A fost peşte mult pe Drâmbovnic; aproape toate speciile de apă dulce. Ştiuca (*Esox lucius* Linnaeus, 1758) a dispărut cam prin anii 1946-1947. Până atunci urca frecvent până „La Gâscărie", adică până la confluenţa Mozacului cu Drâmbovnicul. Se prindeau chiar şi exemplare de 1,5-2 kg. Dar peşte încă era mult; într-o oră-două orice copil cu un halăiaş prindea 1-2 kg; bărbaţii experimentaţi prindeau cu plăşile, dar şi cu halaiele, cleni de 1-2 kg ori crapi de 4-5 kg. Toate astea până la începutul lunii noiembrie 1969, când în Drâmbovnic au fost deversate apele reziduale de pe platforma petrochimică din Piteşti, cu un procentaj mare de substanţe nocive; în urma ploilor din zilele de 9-14 decembrie 1969 apele erau albite de peştele paralizat, de la peştişorii de 3-4 cm până la cleni de 2,850 kg şi crapi de 3-4 kg bucata; tone de peşte erau mânate la vale[29]. În primăvara anului 1970 Drâmbovnicul era un râu mort, fără viaţă în apele sale; nu mai exista nici o vietate; plantele de pe maluri s-au uscat în totalitate; prundişurile, malurile erau negre-păcură; nici fluturi ori libelule nu mai zburau pe deasupra; timp de peste două decenii totul era sinistru; după 1990 prundişurile s-au mai spălat; pe maluri a început să apară vegetaţie; mai jos de Negraşi, pe teritoriul comunei Mozăceni a început să apară şi câte un cărăşel. În urma dezastrului ecologic din noiembrie 1969 au pierit din acest râu nevertebratele şi toate vertebratele, printre care şi următoarele specii de peşti: babuşca (*Rutilus rutilus carpathorossicus* Vladykov, 1930), cleanul (*Luciscus cephalus cephalus* (Linnaeus), 1758), cleanul mic (*Luciscus (idus) idus* (Linnaeus), 1758), linul (*Tinca tinca* (Linnaeus), 1758), roşioara (*Scordinius erythrophthalmus erythrophthalmus*

[26] Constantin C. Giurescu, *Istoria pescuitului şi a pisciculturii în România, vol. I, Din cele mai vechi timpuri până la instituirea legii pescuitului (1896)*, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, p. 181.
[27] *Documente privind relaţiile agrare, I, Ţara Românească*, Editura Academiei, Bucureşti, 1961, pp. 525-526; Ion Nania, *Istorie şi pescuit pe Drâmbovnic*, VPS, Anul XXII, nr. 3 (252), martie 1970, p. 12.
[28] *Ibidem*.
[29] *Ibidem*.

(Linnaeus), 1758), avatul (*Aspius aspius aspius* (Linnaeus), 1758), plevușca, numită și soreață mică (*Leucaspius delineatus delineatus* (Heckel), 1843), soreața sau obletele mic (*Alburnus alburnus alburnus* (Linnaeus), 1758), soreața mare, numită și oblete (*Alburnoides bipunctatus bipunctatus* (Bloch), 1788); sătenii din Babaroaga îl numeau latiță; cârjanul (*Blicca Bjoerkna bjoerkna* (Linnaeus), 1758), plătica (*Abramis brama danubii* Pavlov, 1956) care venea din Balta Ialcului și Balta Mică în lacul „La Gâscărie"; probabil că se afla și în Drâmbovnic, prin apropierea confluenței; boarța (*Rhodeus sericeus amarus* (Bloch), 1782); prin noiembrie 1958, în gropanul format de apele căzute prin deversorul Heleșteului Mare, autorul, însoțit de Gheorghe St. Joița din satul Leșile, cu două halaie, a prins în patru ore peste 80 de kg numai boarță; era foarte numeroasă și pe Drâmbovnic. Au mai dispărut patru specii botezate toate murgoi: *Gobio gobio gobio* (Linnaeus), 1758, sin.: *Gobio gobio obtusirostris*, 1844, *Gobio uranoscopus friči*, Vladykov, 1925, *Gobio albipinatus vladykovi* Fang, 1943 și *Gobio kessleri kessleri* Dybowski, 1862. A dispărut atunci și mreana, numită de sătenii noștri murgoi mare și murgoi uriaș (*Barbus barbus barbus* (Linnaeus), 1758); în Drâmbovnic se vânau adesori mrene de 0,400-0,600 kg; cea mai mare prinsă de noi a fost în iunie 1968 și a cântărit 0,850 kg, așadar foarte mică în comparație cu exemplarele din alte râuri[30]. După 1969 a dispărut din Drâmbovnic și crapul (*Cyprinus carpio carpio* Linnaeus, 1758), care, până atunci, constituia bucuria oricărui pescar; sătenii noștri îl prindeau cu plăsile; la o vânătoare cu plasa, în două-trei ore era imposibil să nu fie capturate măcar 4-5 exemplare de 3-6 kg bucata; la undiță era o adevărată relaxare. Mozăcenii nu vânau pește cu undița; se pierdea timp; amintim pe Moș Checiu din Negrași[31], undițar împătimit; niciodată în viața lui nu a prins pește cu plasa ori cu halaul; vâna cu undița și era imposibil să nu captureze într-o zi măcar 3-4 crapi de 1-2 kg fiecare; nu lipseau nici exemplare de 7-8 kg; măcar 1-2 pe lună tot le lua. Era pescar „mare" moș Checiu. Crapul s-a menționat și la sfârșitul mileniului al II-lea în Heleșteul Mare. Din 1985, după drenarea Mozăculei și dispariția Bălții Mari (Balta Ialcului) și Bălții Mici s-a stins pentru totdeauna din apele comunei noastre caracuda (*Carassius carassius* (Linnaeus) 1758). Este o specie pe care o socotim în pragul dispariției în toată țara. În anul 1999 specia era încă prezentă, chiar predominantă, în Heleșteul lui Traian al Florii de pe Rața, sau Valea Găinii, din Cerșani; seceta din anul 2000 a secat total heleșteul, ceea ce nu s-a întâmplat nici în 1946, aducând astfel pierea caracudei din lacul ei de baștină, poate singurul din țară care păstrase caracuda autentică, necorcită. Pe teritoriul comunei Mozăceni specia se păstrase doar în bălțile amintite, de pe Mozacu. Din Drâmbovnic a dispărut în 1969 și carasul (*Carassius auratus gibelio* (Bloch), 1782), specie estasiatică; a fost introdus în România prin anul 1920 și s-a răspândit în toate apele Olteniei și Munteniei, dar și în Moldova, mai rar în Transilvania. Se găsește numeros în Heleșteul Mare de pe Mozacu, numit de pescarii care vin din alte părți caras argintiu.

[30] Pentru a nu aminti mrenele din Argeș de prin 1953-1954, menționăm că în ziua de 4 noiembrie 2000 pe Olt, la confluența cu Cibinul, Victor Apetrei a pescuit o mreană de 1,5 kg.: *Aproape recorduri*, VPR, anul LIV, nr. 2, februarie 2001, p. 33.

[31] Gheorghe Mănoiu, zis Checiu, n. 19 martie 1903 în Negrași. Date culese în anii 1958-1959.

În urma otrăvirii Drâmbovnicului, în noiembrie 1969, au mai dispărut: tiparul (*Misgurnus fossilis* (Linnaeus) 1758) și încă alte trei specii din *Genus Cobitis*, aparținătoare la trei subgenuri, toate trei purtând la noi același nume: zvârlugă; din *Subgenus Cobitis* s-a stins *Cobitis taenia taenia* Linnaeus, 1758, din *Subgenus Acanestrina*, Băcescu, 1962, a pierit *Cobitis elongata elongata* Heckel et Kner, 1858, iar din *Subgenus Sabanejewia Vladykov*, 1929, *Cobitis romanica* Băcescu, 1943. Au mai dispărut din Drâmbovnic bibanul (*Perca fluviatilis fluviatilis* Linnaeus, 1758) și răspârul, numit azi, de tot mai mulți localnici, care-l pescuiesc din Heleșteul Mare, biban (*Acerina cernua* (Linnaeus) 1758); dar și pescarii de pe orașe tot biban îi zic, deși se deosebește net de „fratele" său; în Heleșteul Mare sunt prezente ambele specii. Aici se mai poate pescui obișnuit, la cârlig, nu numai *Carassius auratus gibelio*, dar și *Cyprinus carpio carpio* x *Carassius auratus auratus*, precum și specii valoroase de creșcătorie, existând, până prin anii 1998-1999, exemplare de 10-12 kg, spre bucuria undițarilor care vin din toate părțile județului și nu numai.

În urma groaznicei catastrofe de pe Drâmbovnic au dispărut cu desăvârșire din apele Mozăcenilor 23 de specii de pești! S-ar putea ca unele, cum ar fi *Cobitis* sp., să supraviețuiască în Heleșteul Mare pe Mozacu; greu de spus. Bine că acest heleșteu a fost salvat în urma dezastrului din zilele de 17-19 aprilie 1992, când, „Prin deversarea apei, peștele era încărcat în saci, în căruțe, în mașini, iar «poliției» din zonă își luau cota (dijma) de la cei care-l cărau spre piețe și pe la restaurante, vânzându-l pe un preț derizoriu, pentru a efectua cu rapiditate un alt transport"[32]. Înțelepciunea și rațiunea mai multor persoane din Mozăceni au învins dorința meschină a câtorva țărani dornici de a intra în posesia proprietăților, mici de altfel, de sub ape. Aflându-ne pentru cercetări ornitologice în zonă, am văzut cum în noaptea de 17/18 aprilie 1992 trei indivizi au săvârșit această faptă nedemnă pentru un sfârșit de mileniu; s-au cărat vagoane de pește, vândut mai pe nimic; în ziua de 19 aprilie, din trei plase ale unor localnici, ne-au umplut un sac mare cu 90 kg; ne putem numi pârtaș la dezastru, dar și așa nu trebuia să plecăm cu mâna goală; ar fi fost prea de tot! Am luat atitudine fermă imediat, pe lângă organele de resort, deși era o bramburească în toată țara.

Heleșteul a fost repopulat cu specii valoroase de creșcătorie, un adevărat unicat în zona de câmpie a Argeșului, pentru pescuitul sportiv; din nefericire, în perioada 1996-2000, în timpul primariatului lui Dan Iordache, aici a înflorit un braconaj fără limită; nu ne gândim că foarte mulți săteni, mai ales din Zidurile, îl fișcuiau la japcă de dimineața până seara, rănind și provocând suferință la sute de pești până capturau un exemplar-două. Ne gândim la braconajul cu setca, pe timp de noapte, de oameni străini de comună, veniți din altă parte, chiar pe timp de oprelițe pentru reproducerea peștilor. Nu a fost noapte în care ne-am deplasat în zonă pentru cercetări ornitologice să nu fi văzut astfel de indivizi pușcă pe căpătuială, unii deja căpătuiți prin orașe. Un astfel de individ observat de noi este cel care a arendat lacul de la Teiu Deal, miliardarul V. Mocanu, patronul Societății

[32] Ion Nania, *Nepăsarea de azi va aduce blestemul de mâine*, *Diana*, A.J.V.P. S. Timiș, anul III, nr. 9, septembrie 1993, p. 17.

Comerciale Mavexim S.R.L. Piteşti. Arendaşul Heleşteului de la Teiu Deal, păzit permanent de patru persoane, cu dulăi care-ţi provoacă frică să treci chiar şi pe lângă pădurea Roceanca, era permanent prezent cu setca pe timp de noapte, la Heleşteul Mare - Mozacu. Din nefericire, braconajul a continuat şi după anul 2000.

În încheierea studiului peştilor comunei noastre, amintim doi peştişori care au năpădit toate apele ţării. Prin 1965-1966 s-au pomenit sătenii de pe Drâmbovnic şi de pe Mozacu cu o caracudă în miniatură, bălţată şi frumoasă foc, verde-albăstrie, cu abdomenul galben-auriu, cu câte o pată neagră mărginită de un roşu aprins pe operculi. Cu spiritul lui pătrunzător, ţăranul nostru a botezat-o imediat: regina bălţii. Dar cum repede şi-au dat seama că pe cât este de frumoasă, pe atât este de ţepoasă şi osoasă, încât nici în tigaie şi nici în oală nu prea e bună de mâncat, nu o dată i-am auzit pe bieţii oameni, când o agăţau în undiţă: „Scârba bălţii!" O aruncau departe, pe mal. Cu o vârşă pusă-n pârâu, într-o noapte de mai din 1966, la nord de satul Leşile, s-au prins 52 de kg, numai regina bălţii; şi nu din vârşă s-a luat, ci din spatele ei; urca în susul apei şi se îngrămădea sub căderea şuvoiului din măiestrie, încât după 15-20 de minute intra omul şi o lua cu un ciur de mălai şi-o răsturna în căldare; după 1-2 ore umplea găleata. Este un peşte extrem de dăunător; stinge icrele şi puietul peştelui autohton. Este vorba de *Lepomis gibbosus* (Linnaeus), 1758, *Genus Lepomis* Rafinesque, 1819, familia *Centrarchidae* Regan, 1913, *Ordo Perciformes* Bertin et Arambourg, 1958. Adusă din America şi introdusă accidental în 1929 în apele ţării noastre, până în 1964 se afla, „în toate bălţile Dunării. Rar în râuri şi lacurile litorale Razelm şi Tăbăcărie"[33], dar cantităţile pescuite anual în bălţile Dunării variau între 500-1800 kg[34], aşadar cam cât se prindea pe Mozacu după 1965. Introducerea speciei în apele noastre s-o punem pe seama imprudenţei sau, poate, a necunoaşterii din vremea aceea. Întrebarea este de ce nu a ajuns şi la Mozăceni ori la Mozacu, în cei 36 de ani, din 1929 până în 1965. Aici trebuie să gândească gospodarii noştri din Mozăceni şi din toată ţara. Nemernicia comunistă a ordonat lichidarea bălţilor Dunării după 1963 – „redate agriculturii, tovarăşi!" Miile de păsări acvatice care se hrăneau cu aceşti peşti mărunţi, lipsite de hrană, au invadat râurile şi bălţile din interiorul ţării; regina bălţii a invadat şi ea aceste ape, lipsită de mediul în care se dezvoltase. Aşa ne-am pricopsit cu frumoasa reginâ a bălţii, pe care mozăceanul nostru, după ce-a botezat-o astfel, s-o arunce pe mal cu indignare: „Scârba dracului!" Natura se răzbună când omul o brutalizează.

Al doilea peştişor străin apelor noastre l-am capturat în 1967 în Heleşteul Mare şi tot în Mozăceni a fost botezat prima dată: murgoi cu bot ţepos, după tuberculii nupţiali cornoşi, voluminoşi şi ascuţiţi de sub falca inferioară, pe laturile botului şi sub ochi, care apar la masculi înaintea perioadei de boişte. Este vorba de *Pseudorasbora parva* (Schlegel), 1842, care tot prin nesăbuinţa omului a venit la noi. A fost introdus incidental în 1960, sub formă de alevini aduşi din China, de la U-Han, din bazinul inferior al fluviului Iantzî împreună cu alevinii crapului chinezesc la Nucet, judeţul Dâmboviţa[35], de unde a pătruns pe pârâul Ilfov; păsările acvatice l-au transportat pretutindeni; după şapte ani îl aveam şi noi la Mozăceni. Ne-am pricopsit şi cu ăsta! Se hrăneşte cu larve de chironomide şi cladocere, dar nu se dă înlături nici de la icrele altor peşti, ca să nu moară de foame. În heleşteul nostru de pe Mozacu nu este prea numeros, aşa cum este în cel de la Teiu Deal sau în cel de la Rociu, în care şi regina bălţii este puzderie. Heleşteul Mare de pe râul Mozacu rămâne, şi sub acest aspect, o baltă excelentă pentru pescuitul sportiv, unică în judeţul Argeş şi nu numai. Păcat că în fiecare noapte este invadat de setci.

Dacă din fauna piscicolă a Mozăcenilor au dispărut în a doua jumătate a secolului al XX-lea 23 de specii, din ornitofauna acestui spaţiu s-au stins 46 de specii, dintre care 42 tot în a doua parte a veacului trecut. Până prin anii 1950-1955 încă mai erau destule persoane vârstnice care povesteau lucruri desprinse, parcă, din lumea basmelor. În toamnele şi primăverile ploioase, şi pe acele vremuri ale secolelor trecute erau anotimpurile cum le orânduise Dumnezeu din începuturi, pe Drumul Giurgiului, sutele de turme ale oierilor din Ţara Loviştei şi din zona Sibiului, care peregrinau între munte şi zona de câmpie din sudul Târii Vlaşca, erau urmărite de zeci de vulturi pleşuvi care coborau din munte pentru a consuma hoiturile animalelor răpuse de diferite cauze; apăreau şi pe luciul zăpezilor în căutare de hrană; veneau de obicei cam la nord de Zidurile şi mai sus ceva, unde pe atunci încă se mai găseau stejari uriaşi din Braniştea Mozacului, precum şi lângă pădurea Cerani. Este vorba de *Gyps fulvus* (Habl.) 1783 şi *Aegypius monachus* (L.) 1766, care au rămas de domeniul „au fost odată" pentru toţi Carpaţii.

Prima pasăre mai „a noastră" care a dispărut din zonă a fost vulturul alb (*Neophron percnopterus* (L.)). Până către sfârşitul secolului al XIX-lea erau „destui" pe Câmpia Neajlovului, pe câmpul Vultureanca, spre satul Balomireasca şi spre pădurea Mortea, azi dispărută, rămasă „naşă" a comunei Morteni. Chiar şi până pe vremea războaielor din Bulgaria se mai puteau vedea exemplare stinghere care apăreau pe câmpurile de la est de Mozăceanca, acolo unde era trăsnită câte o vită sau murea din alte cauze. Azi putem aminti existenţa unei singure perechi, şi aceea nesigură, în Dobrogea, la graniţa cu Bulgaria.

La sfârşitul veacului al XIX-lea şi începutul celui următor, prin Zidureanca-Mozăceanca şi Slobozia-Brâncoveanu încă se mai vâna cocoşul de pădure (*Lyrurus tetrix* (L.)) sau, cu numele lui străvechi, tracic, cocoşul aldai, nume aflat dintr-un descântec de bubă. Ne-a lăsat amintire valea Găinuşa ce-şi are obârşia în pădurea Găinuşa-Vişina, de la nord de Fierbinţi, fostă continuare a pădurii Slobozia-Brâncoveanu, dar şi Puţul Găinuşei, de pe stânga şoselei Fierbinţi-Vişina, pe dreapta Vâlcelei Crângului. Cocoşul aldai era frecvent pe Romanaţi, pe Bătia şi pe Crevedia şi vânat „cu grămada" pe la 1880-1890 de vânătorul Ştefan D. Tantană (n. 12 septembrie 1861 în Negraşi). Chiar şi pe la 1900-1914 vânătorul Ioniţă Buică (n. Sisu Ion, 1887) din Leşile mai vâna câte 4-5 cocoşi de pădure în unele zile de toamnă. Ultimele două exemplare au fost vânate, după câte se pare, pe Romanaţi, în apropiere de obârşia Bătiei, înainte de 1930, de vânătorul Ion Ciobanu (n. 10 mai 1906) din satul Leşile, păstrându-le trofeele, rectricele exterioare în formă de seceră, montate într-un panaş pe care-l mai punea la pălărie în zilele de sărbătoare până

[33] George D. Vasiliu, Constantin Şova, *Fauna vertebratica Romaniae*, Muzeul Judeţean Bacău, Bacău, 1968, p. 39.
[34] Petru Bănărescu, Fauna, *Pisces-Osteichthyes*, vol. XIII, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, p. 650.
[35] *Ibidem*, p. 459.

prin anii 1950-1954[36]. Azi, cocoşul de pădure se mai găseşte, în perechi stinghere, într-un număr ce nu depăşeşte 50 de exemplare, pe un spaţiu destul de vast, la limita nordică dintre judeţele Maramureş, Suceava şi Bistriţa-Năsăud.

La începutul secolului al XX-lea a început rărirea dropiei de pe câmpiile care înconjoară Mozăcenii; dropia (*Otis tarda* L.) cuibărea frecvent pe Gâvana şi în număr mai mic la sud de Puţişor; de pe câmpul din urmă ultimele exemplare au fost prinse în iarna 1938-1939 de slobozeni; tot atunci s-au rărit şi cele de pe Gâvana; cu aripile îngheţate de polei, pe zăpada acoperită de scrob, dropiile au fost prinse cu ciomegele şi câinii tot de către locuitorii satului Slobozia, dar n-au lipsit nici cei din Babaroaga. Iarna din ianuarie-februarie 1954 le-a adus pieirea totală. În perioada 1955-1958, în tot spaţiul dintre Mozăceni – Isvoru de Sus – Isvoru de Jos – Glavacioc abia se mai găseau 4-6 perechi cuibăritoare; după 1962 au dispărut şi acestea. În august 1966 au fost observate trei dropii pe câmpul Clin spre Olăneasca, la nord-est de satul Leşile, şi alte şase exemplare pe Vultureanca, la nord de Răscăeţi. Către sfârşitul lunii iulie 1968 au fost observate cinci dropii la răsărit de Valea lui Vasile, la sud de şoseaua Babaroaga - Isvoru de Sus. Au fost ultimele dropii care au mai staţionat pentru un moment în spaţiul Mozăcenilor.

Pe teritoriul comunei noastre a supravieţuit ultima pereche de sârcaci (*Otis tetrax orientalis* Hart., 1916) care a cuibărit în România. În luna septembrie 1972 un vânător pieştean a împuşcat găina de sârcaci într-o trifoişte de la est de Heleşteul Mare, loc în care cuibărea de mai mulţi ani această pereche de „găini sălbatice destul de mărişoare". Cocoşelul şi doi pui au fost capturaţi cu ciomegele de nişte tractorişti cam pe vremea coasei a doua din vara aceluiaşi an, 1972. Cu „găina" împuşcată în septembrie de către vânătorul venit să împuşte raţe s-a stins ultima familie de sârcaci de pe pământul românesc.

Pasărea cea mai maiestuoasă a câmpiilor noastre, subiect de legende şi basme din negura vremurilor, a fost pajura (*Aquila heliaca* Savigny, 1809). A cuibărit până pe vremea celui de al doilea război mondial şi în zona Mozăceanca; ultima pajură din zona noastră a fost împuşcată pe cuib în primăvara anului 1953 în Zidureanca, crimă săvârşită în numele combaterii răpitoarelor în vederea transformării acestei păduri într-un fond de vânătoare special pentru căpeteniile bolşevice. În primăvara anului 1955 a fost împuşcată ultima bufniţă (*Bubo bubo* (L.)) din zonă, după ce fuseseră lichidate alte trei perechi cuibăritoare în Zidureanca-Mozăceanca, în numele aceleiaşi combateri a răpitoarelor; pasărea stingheră îşi găsise refugiul în scorbura Salciei lui Iabanacu, de unde vâna puzderia de şoareci din nişte grămăjoare de pleavă şi paie din apropiere. Tot prin 1953-1954 au fost lichidate prin împuşcare la cuiburi trei perechi de găi (*Milvus migrans* (Bodd.) 1783), dar şi alte două perechi de găi roşii (*Milvus milvus milvus* L., 1758), trei perechi de pajure mici (*Hieraetus pennatus* (Gmel.) 1788) – unul în Zidureanca, iar celelalte două în Mozăceanca şi Slobozia-Brâncoveanu. Uliul găinilor (*Accipiter gentilis* (L.)) era la el acasă în toate pădurile noastre; până şi-n Arsurile se găsea un cuib; în 2-3 ani au fost lichidate toate cuiburile şi toţi indivizii rămaşi stingheri. Au mai fost exterminate în acei ani toate cuiburile şi toate exemplarele de uliu păsărari (*Accipiter nisus* (L.)), cam 8-9 cuiburi în Zidureanca şi Mozăceanca, şorecarii (*Buteo buteo buteo* (L.)), cel puţin 15 cuiburi, din care unul în Arsurile şi altul într-un ulm de pe Gâvana; au fost lichidate toate cuiburile şi toate exemplarele acelui vânturel pe care sătenii din Mozăceni îl numeau 'ute vânt (*Falco tinnunculus* L.), şoimuleţul (*Falco subbuteo* L.) şi vânturelul de seară (*Falco vespertinus* L., 1766). Este îmbucurător faptul că în vara anului 2000 au reapărut în Mozăceanca două din aceste specii: două cuiburi de 'ute vânt şi o pereche de şorecari care au şi scos pui. Probabil că se vor extinde în viitor şi în pădurile dinspre sud şi vest. În zilele de 20 şi 21 iulie 2001, pe la orele 8.30-9, un şoimuleţ (*Falco subbuteo*) ridica permanent stoluri de sute de graurі de pe lanul de floarea-soarelui din vestul Heleşteului Mare.

În ultimele trei decenii ale secolului al XX-lea au dispărut de pe teritoriul Mozăcenilor următoarele specii cuibăritoare – exemplarele stinghere, care se mai văd uneori, ici şi colo, ori sunt în trecere, ori staţionează un timp mai îndelungat în căutare de hrană: drăcuşul (*Podiceps ruficollis ruficollis* (Pall.) 1764, Sin.: *Tachybaptes ruficollis* (Whitch) 1885), oaspete de vară care cuibărea frecvent pe Drâmbovnic şi la Balta Mică; în septembrie 2000, în fiecare zi puteau fi văzute câte 2-3 exemplare care îşi căutau hrana în Heleşteul Mare; la sfârşitul lunii noiembrie, deşi apa nu îngheţase, nu am observat nici un exemplar. Până în 1969 au cuibărit în câteva puncte dintre Negraşi şi Slobozia stârcul mic (*Ixobrychus minutus minutus* (L.) 1758) şi stârcul galben (*Ardeola ralloides* (Scop.) 1769); exemplare stinghere, rare, vizitează vara Heleşteul Mare şi Drâmbovnicul în dreptul satului Zidurile. Barza neagră (*Ciconia nigra* (L.)) a fost o pasăre foarte iubită de locuitorii Mozăcenilor. Prin credinţele şi legendele pe care ni le-a lăsat moştenire, ea ne-a botezat şi o pădure, Stuful Berzei, de la vest de Mişei, pe dreapta Vâlcelei lui Fuscel. Acolo cuibărise, într-un stejar înalt, „de când lumea". Ţăranii au ocrotit-o; au ocrotit un peticel de pădure, un fel de „stuf de pădure" în jurul stejarului cu pricina; prin 1938 sau 1939 tufanul uriaş s-a uscat; barza neagră avea să părăsească pâlcul de pădure şi aşa mult prea mic pentru o aripată ca ea; se pare că s-a mutat în Zidureanca-Mozăceanca. În Zidureanca au existat patru cuiburi, dar, după 1946, trei au rămas pustii, apoi pădurea a fost tăiată încât, după 1950, a mai rămas un singur cuib. În trupul Mozăceanca au fost cinci cuiburi, iar după 1946, două au rămas pustii; după 1950 se mai afla un singur cuib care a dăinuit ani de-a rândul şi pe care l-a vizitat şi regretatul ornitolog Mircea Mătieş la 17 mai 1971. Cuibul era ocupat şi prin 1977. În 1987 nu l-am mai găsit. A fost tăiat stejarul în care se afla. Cât diferenţă de mentalitate: ţăranii din Mişei au ocrotit un pâlc de pădure zeci de decenii, pentru a păstra stejarul cu cuibul berzei negre, în timp ce silvicultorii din a doua jumătate a secolului trecut au tăiat copacul în care se afla un astfel de cuib, dintr-o pădure destul de întinsă.

După otrăvirea Drâmbovnicului în noiembrie 1969 şi după ce a fost lichidată Balta Mare (Balta Iancului) în 1985, împreună cu Balta Mică de pe Mozacu, au dispărut ca specii clocitoare patru specii de raţe: raţa pestriţă (*Anas strepera* L.), raţa cârâitoare (*Anas querquedula* L.), raţa cu capul castaniu (*Aythya ferina* (L.)), care cuibărea frecvent în scorburile sălcilor bătrâne de pe Drâmbovnic, şi raţa roşie (*Aythya nyroca* (Güldenst.) 1770). Nu mai cuibăresc nici cârsteiul de baltă

[36] Ion Nania, *Două păsări de mare interes cinegetic – dropia şi cocoşul de pădure – în pragul stingerii totale*, Al XII-lea Simpozion Naţional de Istorie şi Retrologie Agrară al României, Deva, 1993, p. 108.

(*Rallus aquaticus aquaticus* L.), cârsteiul pestriţ (*Porzana porzana* (L.)) identificat prin 1959 şi 1960 şi pe Negrişoara, cârsteiul cu gât alb (*Porzana parva* (Scop.) 1769), cârsteiul mic (*Porzana pusilla intermedia* (Herm.) 1804) şi corla (*Gallinula chloropus chloropus* (L.)) numită în egală măsură şi găinuşa de baltă; în iulie-august 2000, unu-două exemplare puteau fi observate permanent pe canalul din aval de Helesteul Mare, dar cuibăritul nu a putut fi dovedit; în trecut era pasăre cuibăritoare foarte numeroasă atât pe Mozacu şi Drâmbovnic, cât şi pe Negrişoara şi Glavacioace. Până prin 1958-1960 pe Drâmbovnic cuibăreau prundăraşul (*Charadrius dubius curonicus* Gmel. 1789) şi becaţina (*Gallinago gallinago* (L.)) numită de sătenii noştri capra lui Sf. Petre. Nu ştim cu precizie când a dispărut din Zidureanca, ca pasăre clocitoare, sitarul (*Scolopax rusticola rusticola*). Până prin 1955-1956 răscăeţenii încă mai susţineau că el cuibăreşte în Mozăceanca, dar nu a fost găsit, cu toate insistenţele. Ceea ce ştim sigur este că în iunie 1947 locuitorul Marin N. Nania din satul Leşile (n. 1934) a găsit la coada Helesteului Olăneasca un cuib cu trei pui destul de mărişori. Până prin 1950-1951 specia cuibărea şi pe Bătia. Pe vremea aceea în pasajul de toamnă sitarii veneau cu sutele în trei locuri frecventate probabil dintotdeauna: în Pădurea Furduieştilor, pe Neajlov, azi dispărută, în lăstărişurile din Poiana Ursului la sud de Mozăceanca şi puzderie de sitari în Arsurile, pe Negrişoara; aici era foarte bogat şi pasajul de primăvară. Până prin 1950 era imposibil să mergi la început de iunie pe Negrişoara, pe Glavacioace ori pe Mozacu, în aval de Drumul Bucureştilor, să nu fi găsit un cuib de turlie (*Burhinus oedicnemus oedicnemus oedicnemus* (L.)). Deşi numeroasă pe vremea aceea, în ultimele două decenii ale secolului trecut nu a mai fost văzută nicăieri între Olt şi Argeş; un singur exemplar a fost văzut pe Dârjov, în aval de Ipoteşti, în ziua de sâmbătă, 30 august 1997. Din cauza tăierii copacilor scorburoşi, nu mai cuibăresc în zonă nici porumbeii, porumbelul de scorbură (*Columba oenas oenas* L.) şi porumbelul popesc sau gulerat (*Columba palumbus palumbus* L.); în mai-iunie 2000 au fost observate câte 1-2 exemplare izolate de porumbei de scorbură în Mozăceanca, fără a i se dovedi cuibăritul. Pe la jumătatea secolului al XX-lea puteau fi observaţi sute de porumbei sălbatici într-o singură zi, ba chiar într-un singur stol, mai ales la sfârşit de august, pe acolo pe unde se afla semănată floarea-soarelui, alături de zeci şi sute de turturele (*Streptopelia turtur turtur* L.). Prin anii '50 ai secolului trecut nu era livadă sau grădină prin Mozăceni să nu existe măcar un cuib de turtucică; la fel erau de multe şi pe coasta Drâmbovnicului şi prin toate pădurile noastre. A început să se rărească după 1959 şi a dispărut încet-încet, pe neobservate; în intravilan nu a mai cuibărit de prin 1965 sau 1966. În perioada 1971-2000 a fost auzită doar de trei ori: în mai 1971, iunie 1973 şi iunie 1995 în pădurea Mozăceanca; în ultimele două decenii ale secolului trecut nu a mai cuibărit la noi nici lipitoarea (*Caprimulgus europaeus europaeus* L.); nu au mai fost văzute nici capovenia (*Jynx torquilla* L.), greluşelul de zăvoi (*Locustella fluviatilis* (Wolf.) 1810), lăcarul mic (*Acrocephalus schoenobaenus* (L.)), lăcarul de stuf (*Acrocephalus palustris* (Bechst.) 1798), lăcarul mare (*Acrocephalus arundinaceus* (L.)), silvia porumbacă (*Silvya nisoria* (Bechst.) 1795), pitulicea sfărâitoare (*Phylloscopus sibilatrix* (Bechst.) 1793), piţigoiul de stuf (*Panurus biarmicus rusticus* (Ch. L. Brehm) 1831, piţigoiul de livadă (*Parus lugubris lugubris* Temm. 1820), piţigoiul codat, piţigoiul cu coada lungă (*Aegithalos caudatus europaeus* (Herm.) 1804), presura de stuf (*Emberiza schoeniclus schoeniclus* L.) şi nici presura de grădină (*Emberiza hortulana* L.), deşi pe la jumătatea secolului al XX-lea aceste păsări aveau sute de cuiburi pretutindeni. Azi, chiar dacă apar exemplare în timpul cuibăritului, ele sunt puţine, atât de puţine încât este imposibil de găsit cuibul şi deci în pragul dispariţiei, neputând să mai reziste presiunii omului. În Zidureanca-Mozăceanca nu mai există cuib de corb (*Corvus corax* L.) de prin 1952-1954, când au murit la hoiturile de cai puse iarna să otrăvească lupii. În anul 2000 se pare că a cuibărit, în Mozăceanca, căcău, numit prin alte părţi dumbrăveancă (*Coracis garrulus* L.), iar după cântec, pe timp de noapte, au existat două familii de ciufi (*Asio otus* (L.)), una de huhurezi (*Strix aluco* L.) şi două de ciuşi (*Otus scops* (L.)). Surprinzător, în anul 2000 au mai cuibărit pe tot teritoriul comunei Mozăceni doar cinci perechi de pupeze (*Upupa epops* L.): una la vest de Mişei, una în Pădurea Cioraneştilor, una pe Drâmbovnic şi două în Zidureanca; în mai 2001, o pupăză a cuibărit într-o gaură din Răpa Mare, la coada heleşteului. Cârsteiul (*Crex crex* L.), care în nopţile primăverilor de prin anii 1950-1960 cânta în peste 20 de puncte, fiind cu siguranţă tot atâtea perechi clocitoare, dintre care 4 pe Glavacioace, 6 pe Negrişoara, 1 pe Gârliciu, 1 lângă Pădurea Cioraneştilor, 5 pe Drâmbovnic, 2 pe Mozacu şi 1 în marginea pădurii Mozăceanca, în anul 2000 a mai cântat în două puncte: în trifoiul de la Cetate, la nord de Zidurile, şi pe Valea Mozacului, în aval de Helesteul Mare, cam pe unde începea altădată Balta Mare. Lişiţa (*Fulica atra* L.), care cuibărea în număr relativ mare, în anul 2000 nu au mai fost decât două familii cuibăritoare: una la Helesteul Mare, în stuful dintre mal şi Roaga Vai-de-Ei, una pe canal, în aval de helesteu, şi probabil o familie-două pe Drâmbovnic, în aval de Zidurile; perechea de la Helesteul Mare nu a reuşit să scoată puii din cauza pescarilor care preferau locul respectiv; păsărea a părăsit cuibul înainte de eclozare; cineva i-a spart şi ouăle.

O pasăre reapărută de curând în Mozăceanca este şorecarul (*Buteo buteo* (L.)); prin anii 1955-1985 i se stinsese neamul; în 1999 şi 2000 un cuib sigur era în Mozăceanca şi probabil altul în Zidureanca. În aceşti doi ani tot un singur cuib de pescăruş albastru (*Alcedo atthis* (L.)) era în Răpa Mare; în 2001 gaura a fost ocupată de o pupăză, familia de pescăruşi a plecat din cauza secării apei; tot aici, în anii 1999 şi 2000 au existat şi trei cuiburi de prigorie (*Merops apiaster* L.); colonia de prigorii din dealul format de Vălceaua lui Fuscel cu Drâmbovnicul a dispărut pe nesimţite; dacă în 1995 păreau că mai sunt acolo 3-5 perechi clocitoare, în 1997 nu mai apărea nici un exemplar în preajmă. Au existenţa periclitată ciocârlia (*Alauda arvensis arvensis* L.) şi ciocârlia de pădure (*Lullula arborea arborea* (L.)). Toate aceste specii sunt în pragul dispariţiei, deşi nici celelalte păsări care mai cuibăresc la noi nu se află într-o situaţie prea fericită. Barza (*Ciconia ciconia* (L.)) mai cuibăreşte doar în trei cuiburi: unul aşezat pe un stâlp electric la poarta locuitorarei Saltiţa Ştefănescu, la nord de Vălceaua lui Fuscel, altul la poarta lui Florin Pătran din Mişei şi altul, tot pe un stâlp electric, lângă ograda lui Radu Chiriţoiu din Babaroaga. La începutul secolului al XX-lea în comuna Mozăceni erau peste 50 de cuiburi, cele mai multe construite pe binale acoperite cu paie. Rata mare (*Anas platyrhyncos* L.) cuibăreşte în număr redus în partea de nord a pădurii Mozăceanca;

se pare că şi pe Mozacu, în aval de heleşteu, s-ar fi aflat o pereche în primăvara anului 2000; în ziua de luni, 21 mai 2001, la ora 15 şi 17', cam la 350 m în aval de dig, zburau trei raţe mari; aici se afla şi un cuib în stufărişurile de pe canalul de drenare. Credem că şi pe Drâmbovnic cuibăresc în fiecare an 3-4 perechi. Potârnichea (*Perdix perdix* (L.)), foarte numeroasă până în iarna 1938-1939, devenise extrem de rară până prin 1957, când efectivele s-au redresat; multe au murit în iarna ianuarie-martie 1954, iar şi mai multe au fost prinse cu laţurile; n-au dispărut ca în 1938-1939; iarna a fost de scurtă durată. După 1962, prin distrugerea tuturor răzoarelor, nu au mai avut condiţii normale de cuibărire, iar pesticidele le-au dereglat reproducerea normală; oricum, ele se pot încă vedea în stoluri răzleţe, atât la răsărit, cât şi la apus de vatra comunei. În ziua de luni, 21 mai 2001, la 150 m sud de „Dul", am găsit un cuib cu 12 ouă.

Nici prepeliţa (*Coturnix coturnix* L.) nu mai cuibăreşte în număr atât de mare ca altădată; în nopţile din mai 2000 şi 2001 se auzeau cam 5-6 pitpalaci pe câmpul de la est de Zidurile, 3-4 la est de pârâul Mozacu, 7-8 la sud de Drumul Bucureştilor şi 10-11 pe Gâvana. Nagâţul (*Vanellus vanellus* (L.)), care cuibărea în număr extrem de mic până prin 1965, câte 1-3 cuiburi pe Valea Mozacului şi 2-3 pe Drâmbovnic şi alte 1-2 pe Negrişoara şi Glavacioace, după 1965 şi-a triplat numărul perechilor clocitoare, pentru ca după drenarea Mozacului şi a Negrişoarei să scadă din nou; în schimb, pe Drâmbovnic, cuibăresc cam 12-13 perechi; în primăvara anului 2000 au cuibărit într-o colonie de 6-7 perechi pe terenul neculţivat de la nord de hotarul Zidurilor, în punctul Lacul Ciungului. Locul turturelei în intravilan a fost luat de guguştiuc (*Streptopelia decaocto decaocto* (Friv.) 1838), pasăre tipic antropică pentru Mozăceni, şi nu numai; o estimăm la aproximativ 120-130 de perechi pentru tot teritoriul comunei. În trecutul mai îndepărtat era numit cucuruz, iar apariţia lui în Mozăceni prevestea năvălirea turcilor. Cucul (*Cuculus canorus* L.), şi el foarte numeros altădată, îşi anunţă prezenţa prin cântecul său atât în Pădurea Cioraneştilor şi Arsurile, pe Drâmbovnic, Mozacu şi în Mozăceanca; au pierit foarte multe exemplare din cauza stropirii din avion a vici şi livezilor împotriva omizilor păroase; consumând insectele otrăvite, s-au otrăvit şi cucii. Redresarea numerică a fost destul de lentă şi datorită pieirii numeroaselor cuiburi de păsărele pe care le parazitează. Mai numeroasă decât în trecut a devenit cucuveaua (*Athene noctua noctua* (Scop.) 1769), lucru datorat numărului mai mare de gospodării părăsite în urma mutării locatarilor spre oraş. Pe teritoriul comunei noastre mai cuibăresc următoarele specii, toate în număr redus faţă de prima jumătate a veacului trecut; unele sunt la limita critică; abia de se mai întâlnesc câteva perechi. Acestea sunt: ghionoaia (*Picus canus canus* Gmel., 1788), ghionoaia verde (*Picus viridis viridis* L.), ciocănitoarea (ghionoaia) mare (*Dendrocopos major major* (L.), ciocănitoarea de grădină (*Dendrocopos syriacus* (Hempr. et Ehr.) 1833), ciocănitoarea de stejar (*Dendrocopos medius medius* (L.), ciocănitoarea mică (*Dendrocopos minor hortorum* (Ch. L. Brehm.) 1831), ciocârlanul (*Galerida cristata* (L.), rândunica (*Hirundo rustica rustica* L.), lăstunul de mal (*Riparia riparia riparia* (L.), lăstunul de casă (*Delicon urbica urbica* (L.) adeseori confundat cu rândunica, dovadă a răririi până într-atât că nici rândunelele nu mai sunt bine cunoscute; codobatura (*Motacilla alba alba* L.) numită altădată şi bouleaţă, întrucât îi însoţea pe plugari pe urma plugului, codobatura galbenă (*M. flava flava* L.), codobatura cu cap negru (*M. flava feldegg* Michah., 1830), fâsa de câmp (*Anthus campestris campestris* (L.), fâsa de pădure (*Anthus trivialis trivialis* (L.), fâsa de luncă (*Anthus pratensis* (L.), ochiul boului (*Troglodytes troglodytes troglodytes* (L.), numit uneori, din necunoaştere, pitulice, sfrâncíocul, două specii: *Lanius collurio collurio* L. şi *Lanius minor minor* Gmel., 1788, acesta numit şi sfrâncioc cu fruntea neagră, frunzăriţa (*Hippolais icterina* (Vieill.), 1817), frunzăriţa cenuşie (*Hippolais pallida elae ica* (Linderm.), 1843), silvia cu cap negru (*Sylvia atricapilla atricapilla* (L.), silvia mică (*Sylvia curruca* (L.), silvia cu cap sur (*Sylvia communis communis* Lath., 1787), pitulicea (*Phylloscopus collybita collybita* (Vieill.) 1817), muscarul (*Muscicappa striata striata* (Pall.), 1764), mărăcinarul (*Saxicola rubetra* L.), mărăcinarul mare (*Saxicola torquata rubicola* (L.) 1766), codroşul (*Phoenicurus phoenicurus phoenicurus* (L.), privighetoarea (*Luscinia megarhynchos megarhynchos* Ch. L. Brehm, 1831), privighetoarea mare (*Luscinia luscinia luscinia* (L.), 1758), guşă roşie (*Erithacus rubecula rubecula* (L.), pietrarul (*Oenanthe oenanthe* (L.), sturzul cântător (*Turdus philomelos* Ch. L. Brehm, 1831), mierla (*Turdus merula merula* L.), piţigoiul sur (*Parus palustris communis* Baldenstein, 1827), piţigoiul albastru (*Parus caeruleus caeruleus* L.), piţigoiul (mare) (*Parus major major* L.), ţicleanul sau ţoiul (*Sitta europaea caesia* Wolf., 1810), cojoaica (*Certhia familiaris familiaris* L.), presura (*Emberiza calandra* L.), presura galbenă (*Emberiza citrinella citrinella* L.), presura de grădină (*Emberiza hortulana* L.), cinteza (*Fringilla coelebs coelebs* L.), florintele (*Carduelis chloris chloris* (L., 1785), sticletele (*Carduelis carduelis carduelis* (L.), câneparul (*Carduelis cannabina cannabina* (L.), botgrosul (*Coccothraustes c. coccothraustes* (L.), vrabia (*Passer domesticus domesticus* (L.), vrabia de câmp (*Passer montanus montanus* (L.), vrabia negricioasă (*Passer hispaniolensis hispaniolensis* Temm., 1820) recent sosită în comuna noastră, primele cuiburi fiind observate la Vâlceaua lui Fuscel în 1999, ne păraşeşte iarna; nu ştim cum va evolua situaţia ei; în vara anului 2000 nu a mai fost observată; graurul (*Sturnus vulgaris* L.), grangurul (*Oriolus oriolus oriolus* (L.), gaiţa (*Garrulus glandarius glandarius* (L.) devenită mult mai numeroasă în ultimii ani, coţofana (*Pica pica pica* (L.) alarmant de numeroasă după 1994-1995, stăncuţa (*Corvus monedula* L.), cioara neagră (*Corvus frugilegus frugilegus* L.) care prin anii 1947-1948 cuibărea numai în Zidureanca-Mozăceanca în 11 colonii cu peste 10.000 de cuiburi, cioara grivă (*Corvus corone sardonius* Kleinschm., 1903) de asemenea mai numeroasă la sfârşit de mileniu. În ziua de luni, 21 mai 2001, la ora 12,30, o cioară grivă a luat din zbor un peşte de pe luciul apei Heleşteului Mare-Mozacu, lucru neîntâlnit de noi până acum.

Lista păsărilor clocitoare pe teritoriul comunei Mozăceni pare, la prima vedere, destul de bogată, dar să nu pierdem aspectul că marea lor majoritate cuibăresc în număr destul de restrâns; unele doar în câteva perechi. Să ne aducem aminte că pe la jumătatea veacului trecut puteau fi văzute stoluri de mii şi mii de vrăbii; că pe la jumătatea veacului trecut puteau fi văzute stoluri de mii şi mii de vrăbii; când zburau, întunecau cerul; azi greu mai vezi stoluri care să depăşească 40-50 de exemplare. Când se aşeza câte un stol de presure galbene pe un zarzăr sau pe un ulm, pe vreme de iarnă, arborele părea înfrunzit. Primăvara, când porneai dimineaţa spre câmp, cerul era cuprins de slava imnurilor de ciocârlii; azi rar mai auzi

câte una. Până şi ciorile de semănătură, ciorile negre, aveau colonii uriaşe, de sute, uneori de mii de cuiburi; azi abia vezi câteva cuiburi. Stoluri mari de ciori se mai văd doar din toamnă până la sfârşitul iernii; sunt oaspeţi veniţi mai dinspre nord. Bătrânii satelor noastre nu pot uita cum toamna, timp de peste o lună, cerul era acoperit de mii şi mii de şiruri de cocori, milioane de păsări călătoare de toate neamurile care se-ndreptau spre ţinuturile calde ale emisferei sudice. Pentru a nu umple alte pagini cu datele consemnate cu aceste păsări în grupuleţe, în tranzitul lor autumnal, amintim doar că în urma observaţiilor din ultimul deceniu al veacului al XX-lea cocorii au fost observaţi doar de două ori: un grup de cinci exemplare şi un şir de cinci, ambele în ziua de vineri, 28 septembrie 2000, şi un al treilea stol, auzit în noaptea de sâmbătă spre duminică, 30 septembrie/1 octombrie 2000, trecând peste Heleşteul Mare, spre sud. Mai trec în număr ceva mai mare gâştele şi gârliţele; unele ne rămân aici ca oaspeţi de iarnă; în ziua de 6 februarie, pe la ora 12, la coada Heleşteului Mare au fost observate câteva sute de gârliţe mici (*Anser erythropus* (L.) printre care se aflau şi câteva zeci de gârliţe mari (*Anser albifrons albifrons* (Scop.), 1769). Peste trei zile, în ziua de vineri, 9 februarie, mai puteau fi văzute, în aceeaşi zonă, cam 60-70 de exemplare, dintre care 16-18 *Anser albifrons*. Astfel de vizite sunt frecvente în zona Heleşteului Mare în perioada rece a anului, când pot fi observate pe apă sute de raţe – *Anas crecca* L., *Aythya marila marila* (L.), 1761) ş.a., alături de sute de lişiţe (*Fulica atra* L.), dar şi de câteva exemplare de ferăstraşi mici (*Mergus albellus* L.) ori ferăstraşi moţaţi (*Mergus serrator serrator* L.) pe care sătenii noştri nu-i deosebesc şi le spun tot raţe.

Nu de puţine ori poposesc aici şi lebedele de iarnă (*Cygnus cygnus* (L.); mai în fiecare iarnă, când apa nu este îngheţată, pot fi văzute 4-12 exemplare. În ziua de sâmbătă, 15 decembrie 1996, au poposit aici şi trei gâşte cu gât roşu (*Branta ruficollis* (Pall.) 1769), în apropierea unui mic grup de gâşte domestice, la coada lacului, în apropiere de Râpa Mică. Rar apare iarna şi fluerarul de mlaştină (*Tringa glareola* L.); în ziua de 9 februarie 2001, în zona Roagei Vaideenilor se aflau 5 exemplare. Tot rar apar în zonă cocoşarii (*Turdus pilaris* L.), altădată foarte numeroşi; în ziua de 19 ianuarie 2001 un stol foarte mare, de 60-80 exemplare, se afla pe Dealul Borosacilor (Dealul Viţianului) în aval de Heleşteul Mare. În aceeaşi zi au fost observaţi şi trei pescăruşi argintii (*Larus argentatus* Pont., 1763) pe Drâmbovnic, sub coastă, la nord de şoseaua ce duce la Zidurile. La sud de podul de la Zidurile au zburat trei exemplare de *Anas crecca*. Pe câmp, la sud de Zidurile, un stol de sute de ciori negre; de „Sub Cetate" a zburat un stol de 12 potârnichi; pe tot câmpul dintre şoseaua Piteşti-Giurgiu şi Mozacu nu am întâlnit decât trei ciocârlii; în aval de Heleşteul Mare am întâlnit, până la Drumul Cureştilor, 18 coţofene, şapte gaiţe şi trei piţigoi; vrăbii nici una. Acesta este bilanţul unei zile de cercetări. Păsările sunt foarte puţine.

Sunt ierni când vin şi pe la noi mătăsarii (*Bombycilla garrulus* L.). Numai Dumnezeu ştie ce taine îi mână în zonele noastre şi când se întâmplă şi de ce. Nu este „apariţie regulată în număr variabil de la un an la altul"[37], ci, aşa cum arăta savantul Ion Simionescu în 1938, „Neregularitatea cu care se abat pe la noi... a

[37] George D. Vasiliu, Constantin Şova, *op. cit.*, p. 157.

făcut să se lege de venirea lor superstiţii: prevestesc războiu ori molimi grele ca ciuma, holera"[38], credinţă existentă şi prin Babaroaga ori Mozacu. Aşa spuneau bătrânii în februarie 1967. După ce în ziua de 3 februarie din acel an a avut loc o adevărată invazie de mătăsari în Piteşti, când au fost observate patru stoluri, în puncte diferite, de circa 46, 60, 22 şi 80 exemplare[39], pe 8 februarie, pe Valea Mozacului, în aval de Heleşteul Mare, se aflau stoluri de sute de exemplare, iar la limita dintre Negraşi şi Mişei pendula un stol de circa 100-120 de mătăsari. De atunci mătăsarii nu au mai fost observaţi pe teritoriul comunei Mozăceni şi nici pe teritoriile satelor din jur. Tot mai rar ne vizitează, mai ales spre toamnă, câteva exemplare de lăstun mare (*Apus apus apus* (L.) numit, atunci când era mai numeros, prin anii '50 ai secolului al XX-lea, prin satul Zidurile, colun.

Nu de puţine ori, primăvara şi vara, Heleşteul Mare este vizitat de exemplare izolate sau grupuri mici din următoarele specii: corcodelul cu gâtul negru (*Podiceps nigricollis* Ch. L. Brehm, 1831), stârcul cenuşiu (*Ardea cinerea cinerea* L.); în vara anului 2000 puteau fi văzute permanent 2-5 exemplare pe coada heleşteului. Observaţiile din anul 2001 par să ne indice o colonie în Zidureanca-Mozăceanca. În ziua de 27 aprilie la coada Heleşteului Mare se aflau 22 exemplare împreună cu doi erodii mari; în ziua de marţi, 8 mai 2001, 29 de stârci cenuşii şi doi erodii mari se aflau pe la ora 10,55 pe Roaga Vai-de Ei. În toată vara anului 2001 specia a fost observată pendulând între heleşteu şi pădurile Mozăceanca – Slobozia – Brâncoveanu; nu am reuşit să depistăm eventuala colonie. Erodiul mare (*Egretta alba alba* (L.) în vara anului 2000, zilnic puteau fi văzute 1-2 exemplare; în anul 2001 au fost observaţi de două ori câte doi erodii mari: la 27 aprilie şi 8 mai. Erodiul mic (*Egretta garzetta garzetta* (L.), în anul 2000 puteau fi observate zilnic, din mai până în septembrie, câte 3-11 exemplare. În ziua de 8 august 2001, 21 erodii mici se aflau la coada Heleşteului Mare, spre nord de Drumul Hotarului, şi tot în această zonă, în ziua de 21 august 2001, am observat 27-30 de exemplare. Stârcul de noapte (*Nycticorax nycticorax* (L.) în verile anilor 2000-2001 au fost prezenţi în fiecare noapte în număr de 3-5 exemplare; după răsăritul soarelui se îndreptau spre Zidureanca, dar cuibăritul nu i-a fost dovedit. În noaptea de 25/26 august 2000 a fost prezent aici şi buhaiul de baltă (*Botaurus stellaris stellaris* (L.), un singur exemplar, care a zburat în zori, tot spre Zidureanca. În august 2000 Heleşteul Mare a fost vizitat, ca niciodată, de stoluri de câte 400-600 de pescăruşi suri (*Larus canus canus* L.) care mâncau peştişorii din lăculeţele rămase spre coadă şi apoi plecau spre nord; adeseori veneau cu ei şi pescăruşi argintii (*Larus argentatus* Pont., 1763) dar şi alte păsări de apă. În seara zilei de vineri, 20 iulie 2001, la ora 20,45, pe lângă malul de vest al heleşteului zburau pe deasupra apei dinspre Roaga Vai-de Ei spre dul, la 20-25 m înălţime, 2 corbi de baltă (*Phalacrocorax carbo* L.). În zilele de 20-21 iulie 2001 au zburat permanent 10-12 chire (*Sterna hirundo* L.), iar în ziua de miercuri, 22 august 2001, am observat, în zona nordică a heleşteului, aproximativ 60-70 pescăruşi râzători (Larus ridibundus L.). În aprilie-mai 2001 zilnic un cuc cânta la

[38] Ion Simionescu, *Fauna României*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1938, p. 139.

[39] Ion Nania, Invazie de mătăsari la Piteşti, VPS, an. XIX, nr. 3 (216), martie 1967, p. 24.

nord de Roaga Vai-de Ei. O raritate demnă de menționat este prezența a doi lopătari (*Platalea leucorodia* L.) la coada Heleșteului Mare, mult secat, în ziua de marți, 14 mai 2002; în aceeași zonă se aflau și 11 lebede care au rămas și în ziua următoare. Eram însoțit de Ioan C. Răducu din Pitești (n. 24 martie 1934, comuna Bârbătești-Argeș).

Așadar, Heleșteul Mare de pe Valea Mozacului rămâne un loc de mare atracție pentru păsările acvatice, mai ales pentru stârci și pescăruși. Comuna Mozăceni încă mai deține, la început de mileniu, un bogat fond ornitologic, deși cu exemplare puține din fiecare specie prezentă. Depinde de sătenii noștri cum vor administra puținele păduri și restrânsul spațiu sălbatic, pentru a avea ce lăsa moștenire strănepoților; nu peste mulți ani civilizația satelor noastre se va judeca după etnocultura și mediul natural sălbatic pe care-l vor lăsa moștenire; de acest mediu va depinde însăși existența umană.

* * *

Mamiferele din spațiul comunei Mozăceni ne dovedesc și mai bine presiunea antropică asupra naturii. Din 50 de mamifere băștinașe, cu care Dumnezeu a înzestrat natura acestei vetre străvechi, pe care le-au avut geții de pe Mozacu și Drâmbovnic, unul a dispărut probabil pe la începutul celui de-al doilea mileniu, șapte s-au stins prin secolele al XVI-lea - al XVII-lea, unul dintre acestea probabil chiar prin secolul al XVIII-lea, altul în secolul al XIX-lea, două la începutul secolului al XX-lea, iar toate celelalte 18 s-au stins în a doua jumătate a secolului trecut. Nu știm câte specii de lilieci au existat în zona Mozăcenilor, dar, dacă punem la socoteală măcar 14-15, un număr minim, atunci au dispărut peste 30 de mamifere în doar 50 de ani!

Până în 1991 nici un cercetător nu a îndrăznit să afirme că leul (*Felis leo* L. 1758) ar fi supraviețuit măcar până în pragul erei creștine pe pământ românesc. Și totuși, a fost vânat de poporul român cel puțin până în pragul celui de al doilea mileniu.[40] În zona noastră ne-o dovedește legenda despre planta numită gheara leului (*Astragalus glycyphyllus*): „Cică altădată Vlăsia se întindea până pe-aici și fiecare petic de pădure-și avea numele său. Acu, în Pădurea Cerani, mai spre Ududoi, se afla Poiana Leului, numită așa pentru că se pripășise acolo, cine știe de unde, o namilă de leu. Făcea zalmoște-n dobitoace și băga groaza-n oasele oricui. Și unde nu s-a-ncumetat Bălăceanu, feciorul lui Bucur, să omoare leul. Că era leul fiară fioroasă, dar și voinicul era leu paraleu, că-l pusese bătrânul Bucur cu paza cetății. Și s-a luptat leul paraleul nostru cu leul cel sălbatic și-l lovea cu paloșul de-i țâșnea sângele și pe deal și pe vale și unde pica picătura de sânge, și apărea o volbură cu flori roșii ce-i zic oamenii gheara leului. Unii îi mai spun și sângele voinicului, pentru că voinicul Bălăceanu l-a omorât pe leu. Și când i-a dat cu paloșul peste gheare, i-au sărit ghearele (sătenii din zona noastră pronunță ghiară) și-au răsărit acele buruieni numite gheara leului, ce-i bună pentru multe boli. Se zice că

[40] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României. Mărturii arheologice, istorice, folclorice și etnologice despre mamifere dispărute și pe cale de dispariție*, Editura Sport-Turism, București, 1991, pp. 9-39.

bătrânul cioban Bucur ar fi prevestit în întâmplarea asta semn rău și de-aia s-a mutat mai spre răsărit de-a-ntemeiat acolo cetate, Cetatea Bucureștilor. Alții zic că nu din cauza leului s-ar fi mutat, că l-a omorât fecioru-său Bălăceanu și l-a pus semn pe cetate și pe paloș, cică a secat Drâmbovnicul și n-au avut apă pentru oi. Cum a fost, Dumnezeu știe, dar se vede că-i adevărată istoria, că doar avem amintire și sângele leului și gheara leului, dar și cetate durată de veacuri și risipită de valurile vremurilor". Cetatea a fost total distrusă după 1962, pentru a se planta viță de vie.[41] Însuși cuvântul paraleu are o semnificație deosebită pentru înțelegerea implicației leului în viața socială, în heraldica geto-tracă și în sigilografia și heraldica noastră medievală. Având în vedere sinonimia între dava și para, paraleu nu semnifică altceva decât Leul Cetății, stema sub care se băteau ca leii geto-tracii sud-dunăreni. Să nu uităm credința pe care o aveau bărbații noștri, în special cei tineri, care la înviere, când preotul anunța marele eveniment, ei rosteau în gând: „Și-eu să fiu leu paraleu", cu credința că astfel vor avea sănătate, vor fi ocrotiți de rele și boli, vor fi puternici și îndrăzneți.[42] Leul a fost implicat în arta decorativă; să ne aducem aminte că pe foișoarele multor case vechi din Mozăceni puteau fi observați doi lei afrontați susținând o rozetă, un disc solar deci, sau un trunchi de con care semnifica stema mică a regatului României. Leul a fost profund implicat în tradițiile și descântecele noastre, în basme și povestirile populare și nu numai, aspecte imposibile fără prezența reală a animalului în fauna noastră.

Un alt animal dispărut din fauna noastră a fost bourul (*Bos taurus primigenius* (L.). Ne-a lăsat amintire toponimul Valea Boului de la sud de Babaroaga, însoțit de-o frumoasă legendă a vânării acelui bou sălbatic mare și fioros, moment care a prilejuit întemeierea cătunului Baba, pe stânga Vâlcelei. Pe lângă numeroasele credințe și obiceiuri pe care le-am moștenit, însăși câmpia Boian a însemnat câmpie a boilor sălbatici. Mozăcenii noștri au cunoscut bine bourul de vreme ce moștenesc zicerea despre viței că-i bouresc coarnele atunci când încep să-i crească ori definind un atribut al frumuseții virginale, atunci când cântă la petreceri:

...Dragostea de unde-ncepe?
De la ochi, de la sprâncene,
De la buze subțirele,
De la țâțe bourele...[43]

Într-un joc de copii, din Mozăcenii primei jumătăți a secolului al XX-lea, întâlnim versurile: „Ala, / Bala, / Bucovala, / Vine Licu / Boinicu, / Să omoare bubalicu"; nimeni nu mai cunoaște sensurile cuvintelor ala, bala, bucovala și boinicu, iar despre bubalic am primit două răspunsuri evazive: „bubalicul este, poate, buburuzul zis gărgăriță sau, poate, răgăoacea" și „bubalicul este un animal care a trăit altădată prin pădurile Drâmbovnicului".[44] Versurile își găsesc analogie perfectă într-unul din jocurile aromânilor: „Ala, / Bala, / Bucuvala, / Licilu / Picilu /

[41] Ion Nania, *op. cit.*, pp. 18-19.
[42] *Ibidem*, pp. 23-25.
[43] Cules de la lăutarul Marin Gh. Ciricliu din Zidurile (n. 1867, Broșteni-Argeș), iunie 1953.
[44] Inf. Alexe A. Danciu (n. 1887), aprilie 1956; Gheorghe Mănoiu (n. 19 martie 1903 – Negrași), 1958.

Buvâlicilu" din ale cărui explicații aflăm că buvâlicilu este bourelul[45], vițelul de bour. Această moștenire depășește importanța locală, pentru comuna Mozăceni, stând la temelia identității tuturor românilor, dovedind că poporul român și limba română s-au format pe un vast spațiu, care cuprindea Bulgaria, Macedonia și nordul Greciei de azi.

În viața geților, bourul avea o semnificație deosebită, coarnele fiind trofeele cele mai prețioase. Le argintau pe dinafară și din ele beau vinul la ospețe. În urma războiului purtat de suveranul elenistic al Traciei, Lysimachos, împotriva regelui get Dromichaites, în anul 292 î.Cr., este luat prizonier și la ospățul care se dă de get în cinstea învinșilor săi, geții beau vinul din pahare de corn, Dromichaites din „cornul cel mare", iar macedonenii din cupe de argint și aur.[46] Oare geții de pe Mozacu să nu fi participat la acea luptă celebră? Nu ne surprinde ca tinerii geto-daci, asemenea celor germani, să fi obținut dreptul de căsătorie în urma vânării unui zimbru ori bour, de vreme ce într-o altă legendă, Bucur, care a vrut să întemeieze Bucureștii la noi, socotea că feciorii săi sunt buni de însurat atunci când vânau primul bour sau zimbru.[47] Conform unei legende din Prooroci-Olt, Matei, căpitanul lui Mihai Viteazul, a vânat un bour, iar bătrânii satului care se va numi Prooroci i-au prezis că va ajunge domn al țării. Așadar, bourul a existat, conform tradiției, până pe vremea lui Mihai Viteazul. Un argument de excepție în acest sens îl constituie un corn de bour, transformat în corn de vânătoare, existent în satul Leșile, proprietate a pădurarului Gheorghe Dogaru; pe el scria ceva și „doar un popă bătrân din Mozăceni a știut să citească"; să fie oare vorba de preotul Ion Musicescu? Conform tradiției, bourul respectiv a fost vânat de Lupul Oanei, pe care, din fericire, l-am putut identifica la 20 aprilie 1629, în persoana lui „Vâlcul (Lupul, n.n.), feciorul Oanei… de în Negrași".[48] Lupu a rămas până azi ca poreclă pentru o parte a neamului Dogaru din Leșile. Păcat că acest corn, de o valoare inestimabilă, a fost vândut în timpul celui de al doilea război mondial unui ofițer neamț. Oricum, știm sigur că în jurul anului 1629 bourul încă mai dăinuia în zona Drâmbovniculuí. Poate chiar pe la acea dată să fi dispărut din fauna pământului românesc.

Alături de bour se întâlnea pe la noi și zimbrul (*Bison bonasus bonasus* (L.). Până în pragul secolului al XX-lea s-a păstrat pe Valea Mozacului străvechiul obicei când vânătorul, înainte de a pleca la vânătoare, îngenunchea cu fața spre răsărit și se închina rostind de trei ori în gând:

Ursită bună,
Ursită nebună,
Pe soare, pe lună, puterea mi-adună,
Norocu-n cale să-mi pună
Zimbru fără coarne,
Cerb șchiop de picioare,
Lup prins în capcane.[49]

Să nu uităm că nu prea departe de Mozăceni, în județul Teleorman, se află comuna Zâmbreasca, pe pârâiașul Zâmbreasca, lung de 21 km, coasta Zâmbreasca și câmpul Zâmbreasca; sunt doar o parte a dovezilor despre existența zimbrului în zona noastră.

Nu a lipsit de pe moșia Mozăcenilor nici plotunul (*Alces alces alces* L.). Matei Basarab (septembrie 1632 - 9 aprilie 1654) organiza adevărate antrenamente militare prin vânători de mare amploare, despre care martorul ocular Paul de Alep spune că „erau peste zece mii de oșteni aleși dintre cei mai viteji și neînfricați…"[50], aspect moștenit și de balada care precizează că:

…vânară Țăvârleanca
Și trecură-n Zidureanca
Și pe rând pădurile
De-au ajuns la Humele
……
Vânau zimbrii ăi pletoși,
Cerbii falnici, rămuroși,
Și plotunii lopătoși,
Urșii zdraveni, fioroși…[51]

Pe Valea Mozacului până în Babaroaga s-a păstrat, până la jumătatea secolului trecut, amintirea că „altădată se pomenea dă opinci cu care se încălțau copii, să sară peste foc la Măcinici (9 martie), ca să nu fie mușcați dă șărpi" și tot „cu opinci dă plotun se încălțau ăi cărora li să dăscânta dă mușcătură dă șarpe".[52] Memoria sigură cu privire la întrebuințarea opincilor de plotun dovedește că animalul s-a stins „cam pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea",[53] iar în zona noastră poate chiar în primul sfert al veacului al XIX-lea, de vreme ce opincile din pielea lui s-au folosit în descântece și ca putere apotropaică până spre sfârșitul acelui secol.

Calul sălbatic (*Equus caballus* Antonius și *Equus caballus silvaticus* Vetulani) se afla în „patria" lui pe Gâvanu-Burdea, dar e greu de stabilit când a dispărut de aici. Dacă prin Basarabia de sud, tarpanul (*Equus caballus* Gmelini) mai dăinuia pe vremea când Dimitrie Cantemir își redacta Descriptio Moldaviae (1714-1716)[54], de pe Bărăganul Ialomiței a dispărut pe la începutul secolului al XVII-lea[55], ceea ce

[45] Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor* (prin îngrijirea lui Gr. Tocilescu), Tipografia „Corpului Didactic", București, 1900, p. 99.
[46] Diodor din Sicilia, Biblioteca istorică, XXI, 12, 5-6.
[47] Ion Nania, *op. cit.*, p. 64.
[48] D.R.H., B, XXII, 1969, doc. 252, p. 478.
[49] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, 1977, p. 258. Vezi și: Nicolae Ciurea-Genuneni, *De la daci la români*, Comitetul Județean de Cultură și Educație Vâlcea, Râmnicu-Vâlcea, 1981, p. 24.
[50] Călători străini despre țările române, V, 1973, pp. 200-201.
[51] Ion Nania, *Aspecte istorice, folclorice și etnolingvistice inedite din timpul domniei lui Matei Basarab*, St. și com., IV, 1987, Muzeul Câmpulung Muscel, pp. 41-58.
[52] Idem, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, p. 158.
[53] Lucian Manolache, *Mic atlas cinegetic românesc. Mamifere*, Editura Ceres, București, 1977, p. 45.
[54] Emil Pop, *Ocrotirea naturii, problemă de stat*, Ocrot. Nat., 7, 1963, p. 13.
[55] Ion Nania, *op. cit.*, p. 197.

înseamnă că din spațiul comunei Mozăceni a dispărut pe la sfârșitul secolului al XVI-lea. Nu încape așadar îndoială că tradiția din Mozacu și Mozăceni privind cai sălbatici de la începutul secolului al XIX-lea, din pădurea Zidureanca-Mozăceanca, are în vedere cai domestici sălbăticiți, lucru frecvent pe acele timpuri în țara noastră.

Alături de calul sălbatic, pe câmpiile din jurul Mozăcenilor a existat și colunul (*Equus (Asinus) hydruntinus* Regália, 1907). Grăitor privind prezența sa este avertismentul pe care-l da o persoană unui copil neastâmpărat prin satul Balomireasca și chiar prin Morteni: „Băiete, nu fi pungaș, că-ți fac urechi de colunaș!", dovedind persistența animalului în imaginea țăranului, animal cu urechile mai mari decât cele ale altor mamifere mari. În comuna noastră imaginea colunului s-a păstrat doar în satul Zidurile, unde lăstunul mare (*Apus apus* L.) era numit colun, probabil datorită zborului permanent, rapid, cu zvâcnituri și-ntorsături bruște, afirmație confirmată de un descântec de pe Valea Mozacului prin care cel care deochia, care aducea boala era amenințat: „...Să aibă fuga colunului / Și odihna lăstunului / Pe câmpii cu buruiene uscate / Lumea să-l chiuie, câinii să-l latre / Și nimeni să nu-l cunoască / Pân' nu s-o afuma cu păr de pe broască / Ori pân' nu m-o chema pe mine să-i descânt / Cu țărână luată din vânt, / Cu păr din coada colunului / Și pană din coada lăstunului". Readucerea la normal prin descântec „cu păr din coada colunului", ne determină să ne gândim la credințele popoarelor locuitoare ale stepelor privind virtuțile medicinale ale smocului de păr din vârful cozii colunului.[56] Un obicei – se mai păstrează prin Babaroaga, dar mai ales în Slobozia, de a se vindeca tusea măgărească prin afumarea bolnavului cu balegă de măgăruș, deci nu de măgar mare, luată înainte de a fi mirosită, știut fiind că măgarul sălbatic, colunul, la vederea omului care-l urmărea să-i ia balega, o lua la fugă imediat, fără să aibă timp s-o miroasă.

În evul mediu, când codrii Vlăsiei cuprindeau spații vaste, ursul (*Ursus arctos arctos* L., 1758) era la el acasă, fiind animal de zone joase, el retrăgându-se spre zonele înalte datorită presiunii omului, în primul rând fiindu-i distrus mediul de viață, acei codri uriași. Dovadă a existenței sale pe teritoriul comunei Mozăceni este Poiana Ursului, toponim concludent, nefiind de origine onomastică, Poiana lui Ursu, care ar fi însemnat un proprietar, ci a ursului, a animalului care a viețuit sau poate a fost vânat acolo. De altfel, legenda ne spune că a fost vânat de Albu.

Pe Valea Drâmbovnicului a viețuit, probabil până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, brebul (*Castor fiber europaeus* L., 1758), dovadă incontestabilă fiind ghicitoarea despre breb care încă circula pe la jumătatea veacului trecut:

Pe Valea Nigrășenilor
Tartorul gherlanilor
Un zăvoi întreg doboară
Să facă zăgaz de moară.[57]

[56] Alexandru Filipașcu, *Sălbăticiuni din viața strămoșilor noștri*, Editura Științifică, București, 1969, p. 182; Ion Nania, *op. cit.*, p. 205.
[57] Ion Nania, *op. cit.*, p. 224.

Să nu uităm nici expresiile țăranilor din Mozăceni: „sătul brebene", „umflat brebene", în special despre animalele bine pășunate și hrănite, sătenii noștri păstrând astfel imaginea „umflată" a brebenului. De aici și verbul a îmbrebena, care, nu de puține ori, are sensul de „a lăsa gravidă o fată, o femeie fără bărbat". Brebul a dispărut de pe Valea Drâmbovnicului prin secolul al XVII-lea, sau poate al XVIII-lea, după apariția săneților ca armă de vânătoare prin secolul al XVI-lea.[58] La dispariția lui au contribuit, fără îndoială, și călugării de la biserica din Cetatea lui Bucur, de vreme ce carnea lui, o adevărată delicatesă, era socotită de fețele bisericești mâncare de post, făcând-o să aibă o mai mare căutare.

Un mamifer specific câmpiei, care a existat pe Negrișoara, pe Gâvana, a fost baibacul sau șuica (*Marmota marmota bobak* (Müller), o șuică de câmpie, mai mică decât sora sa alpină. La noi se pare că numele cel mai des pomenit era acela de șuică, de vreme ce pe Negrișoara au existat, la limita nordică a hotarului comunei Slobozia, toponimele Șuiceasca sau Șuiceneasca, Malul Șuicii și Poiana Șuica. Sinonimia șuică – baibac este atestată de dublarea Țarina Baibacilor, pentru o parte din Șuiceasca, spre obârșia văicelei Siva. Toponimele Malul Șuicii și Poiana Șuica se aflau și pe teritoriul comunei Negrași, tot pe Negrișoara, la hotarul cu Mozăcenii, iar pe Valea Logofătului se afla toponimul Șuicească. Nu este lipsit de importanță faptul că în comuna Negrași întâlnim porecla Șuică, impusă, fără discuție, de predilecția unui vânător pentru vânarea acestui mamifer, din care se lucrau frumoase baibarace, în special pentru femei.

Un mamifer cu nume străvechi, getic, specific limbii geto-trace, a fost hilacul (Sp. *Canis (Thos) aureus* L., 1758; Ssp.: *Canis (Thos) aureus moreoticus* Geoffroy, 1835), numit către sfârșitul secolului al XVIII-lea sau începutul celui de-al XIX-lea, de tot mai mulți locuitori, care-i uitaseră numele, ciacal și mai apoi șacal. De vremea lui Dimitrie Cantemir animalul era bine cunoscut în Moldova și eruditul domnitor l-a consemnat cu numele autohton la plural, *hylaces*[59], pe care nimeni nu a putut să-l traducă, întrucât nu apare în limba latină un termen *hylax* și nici în altă limbă indo-europeană nu există; doar în elenă aflăm *vb. ilão*. Absența unui astfel de nume al unui animal, nefiind consemnat de autorii antici, i-a determinat pe traducătorii operei lui Cantemir să-l eludeze până în 1973, când traducătorul afirmă într-o notă de subsol că, „e vorba, oricum, de un animal «lătrător» sau «urlător» poate câini sălbatici?"[60] Sergiu Haimovici crede că „este posibil să fie vorba de câini, dar resălbăticiți".[61] Valea Mozacului și Valea Drâmbovnicului cu satele Leșile și Babaroaga s-au dovedit foarte conservatoare și în această privință. Pe la jumătatea secolului trecut, bătrânul vânător Ioniță Buică (n. Sisu Ion) povestea cum pe vremea când era flăcău vânase, în pădurea Zidureanca, cam pe la 1905, un hilac, mărturisind că, „hilacul este un animal care nu este nici lup, nici vulpe; urlă ca lupul, dar are culoarea vulpii".[62] În cumplita iarnă din ianuarie-martie 1954, când a

[58] Ion Nanina, *op. cit.*, p. 222.
[59] Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, Editura Academiei, 1973, p. 236.
[60] *Ibidem*, R. 28, subsol.
[61] Sergiu Haimovici, „An. șt. Univ. Al. I. Cuza", Iași, S. N. Sect. II, a. Biologie, Tom. XX, Fasc. 1, 1974, p. 168, nota.
[62] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, p. 246.

avut loc o adevărată invazie de şacali, veniţi de peste Dunăre, care aveau să provoace în Oltenia *leishmanioza*, o parazitoză provocată de *Leishmania donovani*, de origine mediteraneană, adusă de aceste mamifere şi paraziţii transportaţi la popândău[63], în pădurile Mozăceanca şi Slobozia-Brâncoveanu câţiva vânători şi pădurari au vânat „lupi mici" sau „lupi de stuf". Cercetând comunele Mozăceni şi Slobozia, chiar şi bărbaţii vârstnici spuneau că aceia sunt nişte „lupi mici" sau „un fel de lupi mici". Un singur locuitor din Babaroaga, Alexe Danciu, ne-a mărturisit că „aşa lupi mici n-am mai văzut de pe vremea când eram băieţandru; se vânau prin Zidureanca, pe la noi, dar se numeau hilaci; vedeţi dumneavoastră, li s-a uitat numele, sau poate aşa s-or fi chemând acum; Dumnezeu ştie, multe se schimbă". Este cea mai bună dovadă nu numai a existenţei hilacului în fauna noastră, ci şi a conservatorismului limbii noastre neaoşe.

Din anii 1970-1974 n-au mai fost observaţi pe teritoriul Mozăcenilor chiţoranii: chiţoranul mic (*Sorex minutus minutus*, L. 1766), chiţoranul de pădure (*Sorex araneus tetragonurus* Hermann, 1780) şi chiţoranul de câmp (*Neomis fodiens fodiens* Pennant, 1771).

Tot de pe atunci n-au mai fost văzuţi la noi liliecii; nimeni nu ştie câte specii au existat. Din cele opt genuri posibile să fi existat şi la noi – *Rhinolophus* sp., *Myotis, Vespertilo, Eptesicus, Nictalus, Pipistrellus, Plecotus* şi *Miniopterius*, cu 25 de specii, şi astfel trebuie să fi existat cel puţin vreo 15 specii; păcat că nimeni nu le-a înregistrat.

Din marea pădure Zidureanca-Mozăceanca a dispărut veverita (Sp. *Sciurus vulgaris* L., 1758; Ssp.: *Sciurus vulgaris fuscoater* Altum, 1876). Nici un cercetător nu a citat acest mamifer în pădurile de câmpie, studiile fiind total deficitare; harta răspândirii veveriţei în România, din anul 1930, se limita doar la pădurile de fag şi brad[64], ceea ce dovedeşte cât de puţin au fost cercetate mamiferele noastre. În pădurile Zidureanca-Mozăceanca, Slobozia-Brâncoveanu, Năvrutul, Braniştea, Goleasca şi Cantacuzeanca, Cucu-Receanca şi Perticari, veverițele s-au împuţinat în iernile 1938-1939, 1939-1940 şi 1941-1942, pentru a dispărea în anii 1945-1947 din toate aceste păduri, probabil din lipsă de hrană pe timp de iarnă, în vara anului 1946 datorită migrărilor şi, poate, şi din alte cauze, probabil unele boli. Neexplicate rămân marile migraţii de veverițe din 1946 şi mai ales din 1948, uneori la mari distanţe[65]; nimeni nu a consemnat acest fenomen care s-a întâmplat şi în pădurile noastre; veverițele din Zidureanca-Mozăceanca, puţine câte au mai rămas, au migrat „ca turbate" spre nord, peste câmpia Olăneasca, pe la Tufa lui Falcă, şi mai departe nu se ştie unde. De atunci veverițele din Zidureanca-Mozăceanca au căzut în uitare.

Bimbirelul, apelativ neconsemnat de dicţionarele noastre, cunoscut în toată ţara cu numele popândău (*Citellus citellus* (L.), 1766), a fost foarte frecvent altădată pe Gâvana; s-a rărit mult în iernile 1938-1939 şi 1939-1940; abia de se mai putea întâlni prin 1950, pentru a nu se mai vedea după 1960, probabil din cauza semințelor otrăvite care se semănau. Chiar dacă întâmplător s-ar mai observa şi un

[63] Marton Hamar, *Din viaţa rozătoarelor*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967, p. 147.
[64] Raul I. Călinescu, RV, anul XI, nr. 4, aprilie 1930, p. 57.
[65] Gh. Marcheş, *Veverița (Sciurus vulgaris), un duşman accidental al livezilor. O migraţie interesantă a veverițe în ţară*, Viaţa agricolă, nr. 6, Bucureşti, 1948.

vreun exemplar la vest de Negrişoara, noi îl socotim dispărut; cu una-două familii pe toată Gâvana Mozăcenilor, el nu se va mai putea reface numeric. Nu este lipsit de importanţă faptul că Bimbirel este şi nume de familie, neatestat de dicţionarele noastre, care încă se mai păstrează în onomastică şi toponimie.

Hârciogul (*Cricetus cricetus cricetus* L., 1758) a avut aceeaşi soartă; mai mult, el nu a mai fost observat încă de prin 1948-1950. Gospodarii din Mozăceni îl apreciau, fiind un simbol al hărniciei: „Ca hârciogul cine-adună, are totu-n bătătură"; aceasta până la instituirea bolşevismului în România, când cei mai harnici gospodari au fost taxaţi ca hârciogi periculoşi şi pedepsiţi ca atare; până şi acest strângător de hrană pentru iarnă a fost condamnat; nemaifiind în fauna noastră, sătenii l-au dat uitării.

Cârtelul pământului (*Spalax* sp.), numit prin alte părţi orbete, un adevărat Dumnezeu al mitologiei româneşti[66], s-a stins fără a i se cunoaşte tainele vieţii. În mai 1956 câţiva săteni din Zidurile au rămas surprinşi când au omorât o „cârtiţă mare şi albă"; atât de rar devenise, că era total necunoscut.

A dispărut din pădurile noastre şoarecele gulerat (*Apodemus flavicollis flavicollis* Melchior, 1834). Până pe vremea celui de-al doilea război mondial era aşa de numeros prin Pădurea Piscanilor şi prin Arsurile încât iarna venea prin gospodăriile sătenilor din Mişei. După 1960 nu a mai fost observat în această parte. În Mozăceanca, ultimul exemplar a fost văzut în septembrie 1969.

În Zidureanca-Mozăceanca pârşii erau la ei acasă. Mai mult chiar, la noi li se păstraseră adevăratele lor nume, neaoşe, iarăşi dovadă de conservatorism al limbii române. Specia *Glis glis glis* L., 1766, numită de cercetători când pârş comun[67], când pârş cenuşiu[68], pârş mare[69], la Leşile, Mozacu, Balomireasca, Răscăeţi, Drăghineasca şi Mozăceni era numit mihuş, aşa cum este numit şi pe la Bichigiu, judeţul Bistriţa-Năsăud, unde a botezat masivul Piciorul Mihuşului, din Munţii Ţibleş, unde trăieşte în număr apreciabil. „Gândindu-ne şi la denumirea ştiinţifică acum abandonată, *Myoxus*, ni se pare interesantă coincidenţa de rezonanţă fonetică cu cea de «mihuş», românească."[70] Din pădurile noastre mihuşul a dispărut prin anii 1947-1954 şi nu este lipsit de importanţă faptul că adeseori calificativul mihuş era dat copiilor care săreau şi ţopăiau peste tot, ca mihuşul.

Alunarul (*Muscardinus avellanarius avellanarius* L., 1758), cunoscut de poporul român sub numele de alunar[71], ca şi în comuna noastră când încă mai era prezent, dar şi alunariu pe la Mălăeşti, judeţul Prahova, ori Dobreni şi Galu, judeţul

[66] Ion Nania, *Un străvechi zeu chtonian – creator al turmelor, ocrotitor al ciobanilor şi păzitor al mormintelor – Cârtelul Pământului*, Simpozionul Mioriţa, ediţie îngrijită de Ion Filipciuc, Câmpulung-Bucovina, 1993, pp. 68-77.
[67] George D. Vasiliu, *Rozătoarele din România şi combaterea lor*, Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, Direcţia Protecţiei Plantelor, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, Bucureşti, 1937, p. 36.
[68] I. Simionescu, *Fauna României*, 1938, p. 57; E. Puşcaru-Soroceanu, Dumitru Puşcaru, *Excursii în Munţii Făgăraşului*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971, p. 52.
[69] Marton Hamar, *op. cit.*, p. 87; Ionel Pop, Vasile Homei, *Mamifere din Romănia*, vol. II, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 101.
[70] *Ibidem.*, pp. 101-102; Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, pp. 285-286.
[71] I. Aurel Candrea, Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească", Bucureşti, 1931, p. 42; DEX, 1975, p. 28.

Neamț, denumit și ninișar alături de alunariu, în multe locuri pâls sau pâș, iar în comuna Bodăești, județul Dolj, se cheamă și pricolici[72], în credința că pricolicii se transformă noaptea în alunari, credință existentă despre strigoi până pe la jumătatea secolului trecut în Babaroaga, dar și pe la Leșile, Balomireasca și Vultureanca. Unii autori îi spun pârș roșu[73]. Nu înțelegem de ce Mitică Georgescu, care a cunoscut și a răspuns de soarta vânatului din pădurea Zidureanca-Mozăceanca, l-a numit pârș de alun și pârș mic[74], pentru ca în altă parte să-l numească total greșit: „PARȘ-MIC, v. pârș-de-stejar"[75]. De la noi a dispărut tot cam prin anii 1947-1954 ca și mihușul.

Ghindărelul (*Eliomys quercinus* L., 1776) este un alt nume neconsemnat de dicționarele românești; l-au păstrat sătenii noștri până în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Era un pârș foarte rar. George D. Vasiliu abia îl găsea prin 1935-1937 în Țara Bârsei, Piatra Mică și Durlești[76]. În 1958 este reamintit în Valea Rea și la Pietrile în Retezat prin capturarea a două exemplare[77]. Ceva mai târziu a fost semnalat și prin pădurile de stejar din județul Iași[78], prin fauna Ceahlăului[79] precum și în pădurile de foioase din Podișul Sucevei și Podișul Bârladului[80]. Lăsând la o parte faptul că cercetătorii români nici măcar n-au consemnat acest nume frumos, numindu-l, în general, pârș de ghindă, nici pădurile în care a existat nu au fost consemnate; a existat și la noi în Zidureanca-Mozăceanca. S-a rărit după 1946; iarna din ianuarie-martie 1954 l-a decimat, iar gerurile din martie 1987 i-au fost fatale. Dacă până în 1986 putea fi întâlnit, este adevărat că destul de rar, în pădurile noastre, din 1987 până în anul 2003 nu l-am mai văzut nici în Zidureanca și nici în trupul Mozăceanca. A dispărut, de asemenea, și din pădurea Piscarul-Ciolăneasca de la sud-vest de Udupu, județul Teleorman, unde a supraviețuit tot până în 1987.

Nici pârșul denumit de specialiști pârșul cu coada stufoasă (*Dryomys nitedula nitedula* Pallas, 1779, probabil ssp. *Dryomys nitedula carpathicus* Brohmer, 1927) nu a fost bine cunoscut. Este adevărat că a fost întotdeauna ceva mai rar. În Zidureanca-Mozăceanca a fost destul de frecvent, dăinuind tot până în iarna anului 1987; locuitorii din satele Leșile și Mozacu îl numeau veverițe; cei din Morteni și Balomireasca, județul Dâmbovița, îi spuneau veverin; cei din Răscăeți îi spuneau veverin și veveriț și tot veveriț i se spunea, prin 1960, la Scrioaștea și Roșiorii de Vede, fiind cunoscut din pădurile Brebina, Coștei și Pojorâtele; roșiorenii îi mai spuneau și veverin. Mozăcenii noștri îl numeau veverițucă, mai ales cei din Babaroaga. Având în vedere că numele cel mai des întâlnit era veverin, iar un hrisov moldav din 15 aprilie 1558 îl numește pe Iosif Veveriță, Văverinu[81], pentru vechimea și frumusețea numelui folosit și în evul mediu românesc, atât în Muntenia, cât și în Moldova, noi preferăm numele veverin; așa s-a numit și pe Valea Mozacului care ne-a botezat comuna. Păcat că a dispărut; a fost unul dintre cele mai frumoase mamifere mărunte din pădurile noastre, consumând un mare număr de *Drymonia chaonia*, principalul dăunător al stejarului[82]. Cât de bine ar fi dacă ar mai exista și în pădurile noastre măcar câteva familii, deși noi nu l-am mai întâlnit în perioada 1988-2003.

Lupul (*Canis lupus lupus* L., 1821), cel mai cinstit și iubit mamifer al strămoșilor noștri geți, a ajuns hulit pe nedrept de târgoveți și cărturari, iar în ultimii 50 de ani de vânători și silvicultori, de zootehnicieni și veterinari, de mai toată lumea, deși a fost, până nu demult, agricultorului și mai ales păstorului român, dușman și prieten, răpitor și ocrotitor, fiară păgubitoare, dar mult respectată, huiduit, fără a fi hulit, temut, fără a întipări teamă, dătător de curaj, nu de frică, întotdeauna simbol al binelui, animal de cult și străvechi ritualuri, cu o istorie implântată de multe milenii în viața locuitorilor carpato-balcanici, a fost, până la jumătatea secolului al XX-lea, prezent în toate pădurile Mozăcenilor. Azi, la noi în comună, și-n toate zonele de câmpie ale țării, a rămas animal de legendă. Pe Dunăre, de la Drobeta Turnu-Severin până la Tulcea, ultimul lup a fost semnalat în 1969, în trecere prin zona îndiguită a Insulei Mari a Brăilei[83]; în 1976 era de mult dispărut din Delta Dunării[84]. Din 1974 nu există nici o semnalare sigură, pe bază de lupi vânați, în sudul țării, la sud de linia care ar uni, dinspre vest spre est, localitățile: Ostrovul Corbului – Vânju Mare – Filiaș – Drăgășani – Pitești – Ploiești – Buzău – Rămnicu-Sărat – Focșani – Adjud – Bârlad; șase lupi, împușcați în județul Vaslui, în primul semestru al anului 1982[85], au fost vânați la nord de această linie. Ultimii lupi de pe teritoriul comunei Mozăceni au căzut răpuși de otravă la hoit de cal în iarna 1952-1953; în 1953 s-a împușcat ultima lupoaică și s-au omorât patru pui la culcuș în Zidureanca; în martie a fost împușcat un lup în Arsurile; a fost ultimul lup de pe teritoriul comunei noastre. În ziua de marți, 15 mai 2001, Mitică Georgescu ne asigura că ultimul lup din pădurea Leșanca-Zidureanca a fost împușcat în 1956.

Hermina (*Mustela erminea aestiva* Kerr, 1792), a cărei blănită era pusă de locuitorii Mozăcenilor pe o cracă, pentru a se folosi în medicina veterinară, împotriva mursicării vitelor ori la umflături, se afla în număr mare atât în Mozăceanca, pe Valea Mozacului în aval de punctul La Dul, în Arsurile și Pădurea Ciorăneștilor,

[72] B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae, Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, Editura Minerva, București, I, 1972, p. 657.
[73] I. Simionescu, *Fauna României*, 1938, p. 58; M. Ene și H. Almășan, *Pârșul de alun*, Revista pădurilor, anul LXXI (8), nr. 7, iulie 1956, p. 449.
[74] Mitică Georgescu, *Mamiferele sălbatice din România*, Editura Albatros, București, 1989, p. 90.
[75] Mitică Georgescu, George Cristian Georgescu, *Enciclopedie zoocinegetică*, Editura Albatros, București, 1996, p. 166.
[76] George D. Vasiliu, *Rozătoarele din România*, 1937, p. 37.
[77] M. Hamar, *Notă preliminară asupra faunei rozătoarelor din Retezat și Făgăraș*, Natura, SN, anul X, nr. 5, 1958, p. 88.
[78] Aurel Papadopol et Gabriela Ghizelea, *Contributions à la connaissance de quelques mammifères de la région de Jassy*, Trav. Mus. Hist. Nat. Gr. Antipa, V, 1965, p. 392.
[79] Constantin Visarion Mandru și colab. (încă 11 autori), *Aspecte din fauna masivului Ceahlău*, Ocrot. Nat. Nemțene – A VI-a Sesiune de comunicări științifice, Conservarea naturii pe baze ecologice în județul Neamț, 22-28 iulie 1979, Academia Română, Filiala Iași, Subcomisia Monumentelor Naturii, Muzeul de Științe Naturale Piatra Neamț, 1979, p. 125.
[80] Vasile Băcăoanu, Nicolae Barbu, Maria Pantazică, Alexandru Ungureanu, Dumitru Chiriac, *Podișul Moldovei. Natură, om, economie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 150.

[81] D.I.R., A, XVI, II, doc. 106, p. 116.
[82] Elena Bazilescu, Dumitru Pârvescu, *Contribuții la cunoașterea componenței specifice a rozătoarelor din zona Radovanu-Dolj*, St. și cercet., Comitetul de Cultură Dolj, Craiova, 1971, p. 175.
[83] Niță Constantin, *O până la lupi*, VPS, anul XXVIII, nr. 8 (329), august 1976, p. 16.
[84] Alexandru Filipașcu, *Ocrotirea naturii dobrogene*. Lucrările Simpozionului „Rezervațiile naturale din Delta Dunării și Dobrogea", 20 martie 1976, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Subcomisia Monumentelor Naturii, Cluj-Napoca, 1976, p. 85.
[85] Gheorghe Apetroaie, *Din Vaslui*, VPS, anul XXXIV, nr. 9 (403), septembrie 1982, p. 14.

dar şi pe panta dealului de pe dreapta Drâmbovnicului, de unde venea frecvent în gospodăriile sătenilor, prin şirele de paie şi stogurile de coceni, pentru a vâna şoarecii care se aflau în număr foarte mare. După 1960 a început să se rărească; în anii 1988-2000 nu a mai fost semnalat nici un exemplar. Cercetările urmelor lăsate iarna pe zăpadă aveau să dovedească faptul că erau ale surorii ei – nevăstuica.

Tot din familia *Mustelidae* Swainson, 1835, a dispărut de pe Valea Drâmbovnicului, probabil prin secolul al XVII-lea sau chiar mai târziu, nurca (*Mustela lutreola lutreola* L., 1761). Prezenţa ei ne este dovedită de un cântec popular aflat în 1959 într-un carnet de cântece al vestitului lăutar Radu Şt. Ghiţă din Bârlogu, un brav erou din războiul dus pentru eliberarea Transilvaniei[86]; iată ce ne spune acest cântec:

De-ar veni toamna cu ceaţă,
Cu ceaţă, cu negureaţă,
Să-mi iau arcul şi-o cucură
Şi să plec pe curătură
Tocmai pe la iezătură
Să săget un breb şi-o lutră,
Vreo doi căpriori şi-o nurcă,
Să fac mândrii malotea
Cu mănuşi şi gulerea
Pentru când ne-om cununa.

Cântecul este foarte vechi, din perioada când încă se mai vâna cu arcul, armele de foc nefiind cunoscute, sau erau puţin răspândite, nefiind la îndemâna vânătorului ţăran. Ca dovadă a vechimii cântecului este şi faptul că brebul şi nurca nu dispăruseră de pe Valea Drâmbovnicului atunci când anonimul cântăreţ popular a creat cântecul, iar unele cuvinte, cum sunt cucură, malotea, gulerea, azi dispărute din vocabularul satelor noastre, se bucurau de o largă circulaţie în vremea aceea. Descoperirea unei variante a acestui cântec în satul Teiu din Vale, pe Valea Mozăcului, ne arată şi mai bine vechimea primei variante pe de o parte, cât şi adaptarea fondului nostru folcloric la realitate:

De-ar veni toamna cu ceaţă,
Cu ceaţă, cu negureaţă,
Să-mi iau în spate-o săneaţă
Şi să plec de dimineaţă
Pe costişa din zăvoi
Ca să puşc vreo doi vulpoi,
Vreo doi căpriori ţintaţi,
Vreo câţiva soboli pătaţi,
Să fac mândrii malotea

[86] Ion Nania, *Eroi pe frontul antifascist*, Argeş, anul IV, nr. 8 (39), august 1969, pp. 4-5; idem, *Un fiu care luptă departe*, Magazin istoric, anul VI, nr. 5 (62), mai 1972, pp. 52-53.

Cu mănuşi şi gulerea
Pentru când ne-om cununa.[87]

Nu încape nici o îndoială că avem în faţă două variante ale aceluiaşi cântec, prima mult mai veche, a doua mai târziu cu cel puţin 100 de ani, săneaţa fiind o armă răspândită în secolul al XVI-lea[88]; putea să ajungă, prin al XVII-lea veac, şi armă a vânătorilor ţărani. Aşadar, odată cu schimbarea armelor de vânătoare s-a impus şi schimbarea cântecului. Şi, ceea ce este mai important, în baza celei de a doua variante, putem trage concluzia că în bazinul Drâmbovnicului dispăruseră brebul, lutra şi nurca atunci când ţăranii vânau cu săneaţa; să nu uităm însă că aceştia mai vânau cu arcul chiar şi în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; era mai ieftin, nu făcea zgomot, iar ţăranii noştri erau buni ochitori.

Din a doua variantă a cântecului de mai sus aflăm că vânătorii de la noi vânau şi soboli pătaţi. Este vorba de dihorul bălţat (Sp. *Vormela peregusna* Güld., 1770; Ssp.: *Vormela peregusna euxina* Pocock, 1936)[89]. Prin 1960-1965 nimeni de pe Valea Drâmbovnicului şi de pe Mozacu nu ştia ce este sobolul pătat, ceea ce dovedeşte că animalul dispăruse demult din această zonă.[90]

O altă raritate în fauna ţării noastre a fost dihorul galben (Ssp. *Mustela putorius rothschildti* Pocock, 1932, sin.: *Putorius eversmanni* Lesson, 1827), semnalat pentru prima dată în România de R. Călinescu în 1930, arătând că este chiar „spontan şi comun în sud-estul ţării"[91]. Surprinzător, în 1992 a fost omorât un dihor galben în Pădurea Piscanilor şi, în ciuda faptului că noi afirmasem că s-a stins din fauna noastră prin 1979[92], aveam să aflăm chiar şi de la sătenii din Miţei că astfel de dihori se mai găsesc în Arsurile; totuşi, din 1981 până în anul 2003, noi nu l-am putut dovedi; capturarea lui în 1992 ne lasă cu speranţa că va mai apărea; numai de va fi iertat de gospodarii care-l vor vedea.

Prezentă în fauna sălbatică a Mozăcenilor a fost şi beica (*Martes foina foina* Erxleben, 1777). Afirmaţia ne-o bazăm pe un exemplar omorât şi aruncat în jumătatea şoselei, pe care l-am văzut în putrefacţie în ziua de duminică, 15 septembrie 1991, puţin mai spre sud de şoseaua care merge spre Zidurile. Locuitorii întrebaţi ne-au spus că „dihorul" a fost omorât într-un stog de coceni. În Mozăceni nu se pot afla date despre acest mamifer, deoarece este confundat cu dihorul.

Vidra (*Lutra lutra lutra* L., 1758) se pare că a dispărut de pe teritoriul comunei Mozăceni, de pe ambele râuri, la începutul secolului al XX-lea. Câţiva vânători bătrâni mai povesteau, prin anii 1944-1954, cum mergeau să vâneze lutre, până la

[87] Cules în mai 1960 de la rapsodul popular Constantin (Costică) Gh. Tomescu, n. 17 iunie 1926 în Teiu Vale.
[88] Miron Costin, *Opere*, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1958, pp. 53, 76, 78, 81-83, 99, 129, 133-134, 143-144, 148, 151, 160, 163, 168-169, 172, 185, 191-193, 200, 312.
[89] Ion Nania, Vânatul pe teritoriul României, 1991, p. 251.
[90] *Ibidem*.
[91] R.I. Călinescu, *Consideraţiuni generale asupra repartiţiei mamiferelor de interes vânătoresc din România*, RV, anul XI, nr. 7, iulie 1930, p. 102; Profira Barbu şi Ion Barbu, Dihorul de stepă în pădurea Albele, VPS, anul XX, nr. 5 (230), mai 1968, p. 13, susţin, fără temei, semnalarea speciei prima dată în 1931.
[92] Ion Nania, *op. cit.*, p. 249.

izbucnirea primului război mondial, fie pe Drâmbovnicul Vechi, la Ochean, pe teritoriul comunei Negrași, fie la Balta Iancului și Balta Mică pe Mozacu. Așadar, numele vidră s-a impus în satele noastre foarte recent, în secolul al XX-lea, după dispariția mamiferului.

Cerbul (*Cervus elaphus* L., 1758) a dispărut din pădurea Zidureanca-Mozăceanca în primii ani ai secolului al XX-lea[93], când vânătorul mergea prin ambele păduri pentru a mai întâlni câte un cerb stingher. A fost reintrodus prin anii '70 ai secolului trecut, pentru ca numărul lor să fie de 10 în 1989 și 1990, de 11 în 1991 și 10 în 1992; în 1993 nu a mai fost văzut nici unul; au fost toți braconați.

Prin anii 1962-1966 s-au pomenit sătenii noștri cu „vidre" pe Drâmbovnic. De unde să cunoască ei vidra și să afle că este un venetic pe râul nostru? De fapt este vorba de bizam (*Ondatra zibethica* Link., 1795, Sin.: *Castor zibethicus* Linnaeus, 1758; *Fiber zibethicus* Cuvier, 1800). Până și copiii care se scăldau îi aflau vizuinele din maluri și, dărâmând malul, reușeau să-l scoată; câteodată chiar să și omoare câte unul. Poluarea cumplită din noiembrie 1969 i-a adus dispariția de pe Drâmbovnic. Au rămas câteva exemplare la Balta Iancului care au dispărut în vara anului 1985, o dată cu drenarea. Prin 1977 reușise să urce până la sud de Teiu Vale[94]. Avea repede să dispară și de aici prin 1981-1982 din cauza poluării râului cu dejecțiile deversate de la complexele de porcine și păsări din Teiu Vale și de distrugerea bogatei vegetații acvatice de pe lacuri și maluri. Așa a apărut și s-a stins repede de la noi acest rozător de origine nord-americană, denumit de indieni *musquash*, de unde și numele francez *rat musqué*, descris prima dată în 1612 de John Smith sub numele *mussascus*, după mirosul de mosc pe care-l răspândește[95]. Bizamul a fost adus în Europa de contele Colloredo-Mannsfeld, în urma unei expediții de vânătoare în America de Nord, de unde a luat trei perechi; un exemplar i-a murit pe drum; sosind cu 5 exemplare, le-a eliberat pe domeniul său de la Dobrič, la sud de Praga.[96] Din acest nucleu, prin 1915 întreaga Boemie era colonizată cu bizami. La noi în țară a fost semnalat în ianuarie 1946 pe baza unui exemplar împușcat la 3 noiembrie 1945 la Cefa-Ateș, județul Bihor[97]; după circa 18-20 de ani avea să ajungă și pe teritoriul comunei noastre. După unele afirmații, ale unor zidureni, care merg la pescuit la Heleșteul Mare, ar mai apărea pe lac „o vidră"; s-ar putea să fie un bizam. Sau poate o nutrie? Oricum, nu a fost al nostru dintotdeauna; cum a apărut, așa s-a și dus. Heleșteul Mare nu-i oferă condițiile necesare supraviețuirii.

La începutul mileniului al III-lea, pe teritoriul comunei Mozăceni se mai află 21 de specii de mamifere, toate într-un număr mic, majoritatea fără importanță cinegetică.

Ariciul (*Erinaceus rumanicus rumanicus* Barett-Hamilton, 1900), o curiozitate a naturii, pe cât de curios, pe atât de iubit de țăranul român, pentru că doar el,

[93] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, 1977, p. 262, nota 30.
[94] Ion Nania și Mircea Mătieș, *Bizamul în Câmpia Pitești*, VPS, anul XXIX, nr. 7 (352), iulie 1978, p. 11.
[95] G. Marches, *Problema bizamului (Ondatra zibethica L.) în țara noastră*, Ocrot. Nat., 5, 1960, p. 72.
[96] *Ibidem*, p. 69. Bibliografia este foarte vastă; autorul o prezintă.
[97] N. Dobrovici-Bacalbașa, *O specie de rozător, nouă pentru România*, Natura, anul XXXV, nr. 1, ianuarie 1946, pp. 18-19.

ariciul, a urzit pământul. A fost deci, cândva, poate în pragul copilăriei umane, un Dumnezeu al omului. A venit însă o vreme când cuceritorii atei ai lui Stalin, îndoctrinați în ateism, au reușit să distrugă în mare parte sufletul românesc și datinile stabilite de milenii pe acest pământ. Dacă până atunci uciderea unui arici ar fi însemnat un mare păcat, o dată cu pierderea noțiunii de frică față de Creator, cum pătrundea un arici în ograda săteanului îndoctrinat cu lumina venită din răsărit, era și omorât; de multe ori chiar aruncat în mijlocul drumului; câți nu am văzut aruncați și pe drumurile comunei noastre! Această făptură nevinovată, care aduce numai și numai foloase omului, era ucisă pentru că îndrăznea să fure câte un pui de sub cloșcă; așadar, nu gospodarul era vinovat, că nu se învrednicea să aibă un coteț pentru cloșcă. Era vinovat ariciul, el care a urzit pământul... Păcat că azi și ariciul a devenit o raritate!

Cârtița (*Talpa europaea* L., 1758), care în 24 de ore consumă o cantitate de larve mai mare decât propria-i greutate, ale cărei sute de mușuroaie le vedeai pretutindeni pe terenurile necultivate, a ajuns o raritate. În cumplita vară a anului 2000 nu am mai observat nici un mușuroi proaspăt pe Mozacu și nici pe Negrișoara sau Glavacioace. Pe toată Valea Drâmbovniculuí, pe teritoriul comunei noastre, s-au numărat doar 55 de mușuroaie săpate recent, în toată această vară fierbinte; în vara anului 2001 nu am mai văzut decât 17 mușuroaie de cârtiță pe Drâmbovnic.

Gherlanul (*Arvicola terestris terestris* L., 1758) ne-a cam părăsit și el după otrăvirea Drâmbovniculuí și după drenarea Mozaculuí. A fost observat la Heleșteul Mare și a reapărut pe Drâmbovnic, la sud de podul de la Zidurile, până-n Malul cu Cioburi.

Nici celelalte specii din familia *Cricetidae*, care ne-au mai rămas, nu sunt prea numeroase; pesticidele le-au rărit și n-a fost rău dacă n-ar fi rărit și alte animale folositoare omului. Șoarecele de gaură (*Pitymys subterraneus subterraneus* Selys-Longchamps, 1816) s-a rărit imediat după comasarea pământului, din cauza otrăvirii răzoarelor. S-a retras spre marginea drumurilor; dar și aici mai mănâncă adeseori boabe tratate pentru semănat; rar mai poate fi întâlnit.

Ceva mai numeros este șoarecele de câmp (*Microtus arvalis* Pallas, 1779), dar nu atât cât să mai provoace pagube culturilor de cereale.

Mai numeros este neamul șoarecilor din familia Muridae, nu însă și simpaticul șoricel (*Micromys minutus pratensis* Ocskay, 1831); se mai vede câte unul pe sub glugile de coceni, când sunt ridicate, toamna, de pe Gâvana.

Foarte rar se mai vede prin Zidureanca-Mozăceanca câte un șoarece de pădure (*Apodemus sylvaticus sylvaticus* L., 1758); nu-l iartă nici răpitoarele, așa puține câte au mai rămas, dar nici fazanii; am văzut în Zidureanca un fazan care într-o fugă, demnă de un campion la cursa cu obstacole, după 5-6 metri a prins un astfel de șoarece, lucru pe care nu l-am fi crezut; și totuși ne-am convins; fazanul știe să alerge când este vorba să prindă un șoarece sau o șopârlă.

Rar mai poate fi observat și șobolanul de câmp (*Apodemus agrarius agrarius* Pallas, 1771). Fereastă Dumnezeu să nu se poată recolta la timp păioasele și să cadă pe pământ, așa cum s-a-ntâmplat prin anii '70, din cauza ploilor, când grânele au putrezit palancă pe pământ! Cine nu-și amintește cum săreau șobolanii, ca lăcustele, la tot pasul?

Avem destui șobolani de gospodărie (*Ratus norvegicus norvegicus* Berkenhout, 1769), migrat în Europa prin 1732, ajungând, în zilele noastre, o adevărată calamitate a orașelor din România. Nu se dau în lături nici de la porumbul din pătul și nici de la puii de sub cloșcă; nu de puține ori gospodarii pun aceste fapte pe seama ariciului.

Numeros și nedorit de gospodari este și șoarecele de casă (*Mus musculus musculus* L., 1758), dar să nu uităm că dacă n-ar fi, nici gospodarii n-ar avea mâțe și ei știu că: „Dacă dai pisicii mâncare până se culcă și se-ntinde, apoi nici șoarecii nu mai prinde".

În schimb, rar mai poți vedea pe câmp șoarecele de mișună (*Mus musculus spicilegus* Petenyi, 1882).

Dintre mamiferele de interes vânătoresc la loc de frunte ar trebui să stea iepurele (*Lepus europaeus europaeus* Pallas, 1778); până prin 1944-1945, când spuneai vânătoare, însemna iepure; a urmat un braconaj fără limită, mai ales în numele „noii ordini a clasei muncitoare"; lucrurile s-au pus la punct cam după 1950; legea care pune la punct această situație este „Decretul nr. 76 cu privire la economia vânatului și pescuitului în apele de munte" din 7 februarie 1953. După această nouă lege teritoriul țării se împarte în „fonduri de vânătoare" date în folosință A.G.V. care aveau câte o „zonă oprită", pentru ca vânatul să se poată înmulți. În această privință teritoriul comunei Mozăceni a beneficiat de o ocrotire specială, zona de răsărit, împreună cu Zidureanca, a devenit fond special. Chiar dacă iepuri nu mai săreau pretutindeni ca altădată pe moșia Mozăcenilor, mai erau încă destui. Pesticidele, secetele prelungite, primăverile friguroase până-n aprilie și lipsa arbuștilor pe câmpiile noastre, dar nu în ultimul rând și braconajul, mai ales al sătenilor noștri din Babaroaga, chiar dacă nu ajung din urmă pe răscăețeni și slobozeni, au rărit iepurii de pe câmp. Pe tot spațiul mărginit de șoseaua Pitești-Giurgiu și Mozacu, niciodată nu poți sălta mai mulți de 5-6 iepuri. Nici în patrulaterul format de Negrișoara, limita nordică a Pădurii Turcului, Glavaciocul Mare și limita sudică a pădurii Arsurile nu sar mai mult de 11-15 iepuri. Am intrat așadar în mileniul al III-lea cu un număr de cel puțin 20-25 de ori mai puțini iepuri decât erau prin 1953-1955. În ceea ce privește fondul special Zidureanca-Mozăceanca, în 1989 au fost estimați 1070 iepuri, în 1990-1170, în 1991 au atins 1500 exemplare, în 1992 au scăzut la 1395 iepuri, pentru ca în 1993 să scadă la 810 exemplare.

Vulpea (*Vulpes vulpes crucigera* Bechstein, 1789) o mai avem, după estimările noastre, în circa 3-4 perechi în Zidureanca-Mozăceanca și una sau poate două familii în partea de vest a Mozăcenilor.

Nevăstuica (*Mustela nivalis nivalis* L., 1766) rar mai poate fi întâlnită prin Mozăceanca și Arsurile; și mai rară a devenit pe Valea Drâmbovnicului; de peste două decenii nu a mai fost semnalată în vatra satului.

S-ar părea că mai apare, în intravilanul Mozăcenilor, câteodată, dihorul (*Mustela putorius putorius* L., 1758); nu toate dispariițile de pui de sub cloșcă pot fi puse pe seama acestei mici fiare; cele mai multe pot fi provocate de șobolani și chiar de anumite pisici nărăvite, cărora le este mai ușor să-nhațe puiul decât să pândească și să prindă șoarecele.

Viezurele (*Meles meles meles* L., 1758) supraviețuiește în cel mult 4-5 perechi în Zidureanca-Mozăceanca; nu știm dacă mai există în Arsurile, unde, prin 1995, exista cu siguranță o pereche.

Pisica sălbatică (*Felis silvestris silvestris* Schreber, 1777) rar se mai face prezentă prin Zidureanca. Frecventă înainte de cel de al doilea război mondial, a fost nimicită după 1950, fiind considerată periculoasă pentru fazani. Până prin 1925 în această mare pădure se vânau în fiecare iarnă 25-30 pisici sălbatice; prin 1938-1939 numărul lor scăzuse mult datorită combaterii în vederea colonizării fazanilor, colonizare care nu a dat nici un rezultat; abia se mai vânau câte 5-6 pisici sălbatice pe iarnă, întrucât, conform legii pământului, după Măcinici nimeni nu mai vâna acest animal. Nu este lipsit de importanță nici faptul că nu arareori motanii sălbatici se corceau cu mâțele domestice de prin Mozacu. Prin 1922 locuitorul Zamfir B. Buică a avut doi pisicuți de la propria-i mâță împerecheată cu un motan din pădure. Stăteau toată ziua retrași într-un fânar, ascunzându-se de oameni. Când au devenit maturi, după 4-5 luni, atacau și omorau orătăniile din curte, ceea ce l-a determinat pe gospodar să-i ducă în pădure, de unde nu s-au mai întors[98], spre deosebire de pisica domestică; aceasta se-ntoarce de la distanțe mari, uneori de la 18-20 km. Am amintit toate acestea pentru a ne da seama cât de necunoscut rămâne acest animal ascuns permanent ochilor omului, care nu a putut fi domesticit până în prezent nicăieri în lume și pe care biologii și cinegeticienii rar au ocazia să-l vadă. După introducerea masivă a fazanului în Zidureanca, în anii '50 ai secolului trecut, în tot acest trup masiv de pădure, de aproape 2.500 ha pe atunci, prin 1960 nu mai exista de la câmpia Olăneasca, din nord, până la Poiana Ursului în sud-est, nici o pasăre „cu gheare și cioc îndoit", nici un „răpitor cu păr", despre care o persoană a înfăptuirii acestei „opere" avea să scrie: „Combaterea răpitoarelor din pădurea Mozacu (Zidureanca-Mozăceanca, n.n.) poate fi socotită model în ceea ce privește continuitatea, intensitatea, ca și în ceea ce privește modalitatea de a utiliza capcanele-ladă, capcanele cu porumbei și capcanele cu pedală. Acest fapt a asigurat în cea mai mare măsură evoluția oarecum spectaculoasă a fazanului"[99], dar și cu prețul ultimelor pajure, bufnițe și corbi din toată zona de câmpie a Munteniei, adăugăm noi. În ceea ce privește pisica sălbatică din această mare și foarte deasă și frumoasă pădure până prin 1950, tot de la același cinegetician aflăm că, „de atunci și până acum (de la introducerea primilor fazani până în 1971, n.n.) au fost distruși în terenul respectiv mulți dăunători (pajure, vânturei, bufnițe, huhurezi, corbi, n.n.), greu de spus câți anume (de fapt ultimele pajure, găi, bufnițe și corbi din toată zona de câmpie dintre Olt și Argeș, n.n.). Menționez numai că au fost capturate și aproximativ treizeci de pisici sălbatice, cu toate că pisica sălbatică nu fusese semnalată niciodată în această pădure".[100] Așadar, s-au capturat în 15 ani 30 de pisici sălbatice, dar autorul nici nu auzise măcar că până prin 1925, în această pădure, cu mare concentrare de mamifere mici și păsăret, se vânau într-o singură iarnă 30 de pisici sălbatice. Autorul nici nu și-a dat seama că această pădure era un

[98] Date culese de la Constantina Nania (n. 9 octombrie 1905, Buică Z. Constantina, în satul Mozacu), Leșile, mai 1956.
[99] M. Georgescu, *Prim-plan, fazanul*, VPS, anul XXIV, nr. 12 (273), decembrie 1971, p. 5.
[100] *Ibidem*.

model de păstrare a faunei din începuturi şi nu putea deci lipsi pisica sălbatică. Între 1971 şi 1985 nu s-au mai vânat decât două pisici sălbatice. Zidureanca fusese transformată într-un parc suprapopulat cu animale colonizate pentru desfătarea căpeteniilor bolşevice, determinându-i pe ţăranii vârstnici să gândească la mult de iepuri şi potârnichile care se aflau aici. După ce această pădure superbă, cu stejari multiseculari şi cu multe zone demne de monumente ale naturii, a fost prădată mai întâi prin defrişări masive, pentru ca apoi să fie secătuită de sălbăticiunile ei autohtone, în favoarea fazanului.

Mistreţul (Sus scrofa scrofa L., 1758), numit până către jumătatea secolului al XX-lea şi gligan, a fost dintotdeauna socotit de ţăranii noştri o sălbăticiune foarte dăunătoare, ceea ce i-a adus o rărire foarte mare pe la începutul secolului trecut până la stingerea totală. Ultimul gligan din zona noastră a fost doborât în primăvara anului 1938, după semănarea ovăzului; mai mulţi bărbaţi călări au stârnit din palcurile de stejari ce mai rămăseseră din pădurea Fitincioaica, de la sud de satul Buta, un gligan stingher pe care l-au urmărit spre sud, pe Valea Drâmbovniculuí. La podul de peste acest râu, de pe şoseaua Negraşi-Mozacu, un dulgher din Priboieni-Muscel, pe nume Zăpucioiu, care trecea întâmplător, văzând că mistreţul ţine malul stâng al apei, a coborât de pe pod, l-a aşteptat sub mal şi l-a doborât cu o singură lovitură de secure, deşi Zăpucioiu „era un omuleţ sfrijit, mic de staturã". Mistreţul, „un stingher cât un junc, cu jungherele şi tocitorii foarte mari şi puternici", a fost cumpărat de Gheorghe Stănciulescu, administratorul moşiei Leşanca-Constantinescu, având greutatea de 375 kg, ceea ce înseamnă că în toamna anului 1937 a fost cu mult mai greu. Acesta a fost ultimul mistreţ din zona de câmpie a Argeşului, înainte de cel de-al doilea război mondial. Mulţi martori oculari din Buta şi Cantacuzu povesteau până prin 1950-1960, uimiţi nu de mărimea mistreţului, cât de curajul şi forţa acelui muscelean Zăpucioiu, „un omuleţ" la vedere, care l-a doborât la o distanţă de doi paşi, prăbuşindu-i-se lângă picioare. Abia după 26 de ani, în vara anului 1964, s-a mai văzut un mistreţ în zonă, trecând dinspre vest spre est, pe la coada Heleşteului Mare, la nord de Râpa Mică, prin apă, înotând. În 1968 mistreţul devenise mamifer frecvent în Zidureanca-Mozăceanca. Nu trebuie să uităm că acest animal a botezat unul din afluenţii Drâmbovniculuí, de pe dreapta sa, Gligănelul, după care şi-au luat numele şi satele Gliganu de Sus şi Gliganu de Jos; aşadar, avem în zonă trei zootoponime care atestă mulţimea de gligani din bazinul Drâmbovniculuí, încât afirmaţia: „Gliganu provine din antroponimul Gliga atestat la 1499 (vezi teza de doctorat a lui Constantin Ţibrian „Hidronimia bazinului Argeş", 1999, p. 63)"[101] o respingem ca total nefondată. În primul rând, chiar onomasticul Gliga este o porecă, ce însemnă „vânător de gligani", de mistreţi. Dar documentul din 27 ianuarie 1499 arată că Stanciul comis a cumpărat Balta Cârjeu, gârla Bahova şi amândouă Crăpătoarele (două gârle numite aşa, n.n.), de la Radomir, de la Cârjeu şi de la fiii lui Gligor[102] şi nu de la Gliga, chiar dacă şi Gligor < Gligore < Grigore, prin „r" > „l", s-ar fi transformat sub influenţa lui

[101] Ion Moise, Constantin Ţibrian, Gheorghe P. Bănică, *Localităţile judeţului Argeş. Studiu etimologic şi istoric*, Editura Universităţii din Piteşti, 2000, p. 56.
[102] D.R.H., B, I (1247-15000), 1966, doc. 291, p. 475.

Gligan. În al doilea rând, şi balta şi cele trei gârle întărite lui Stanciul comis se află pe malul Dunării, la Dăbuleni, judeţul Dolj, şi nu au nimic în comun cu Drâmbovnicul. A afirma că toponimele noastre Gliganul şi Gligănel poartă numele unui Gligor, şi încă de la Dăbuleni, este ca şi când s-ar afirma că numele „Grecia" ar deriva din rus. „Gricikov". Ne-am permis această digresiune pentru că este vorba de sălbăticiunea pe care bunicii noştri au mai numit-o şi gligan, pe lângă geticul mistreţ, dar şi pentru faptul că lingviştii împricinaţi şi-au permis să batjocorească numele comunei noastre numind-o, aşa cum am mai arătat, „Mozăceni-Vale (Negraşi)"[103].

Revenind la gliganii din pădurea noastră, şi azi fond special de vânătoare, amintim că în 1989 se aflau aici 295 exemplare, în 1990 cam 300, în 1991 numai 245, pentru a scădea la 130 exemplare în anul 1992 şi la 70 de mistreţi în 1993. Scăderea fie că este reală, din cauza braconajului sau vânării voite, pentru a le scădea numărul, fie că este o ascundere pentru ca în caz de mari stricăciuni să nu plătească daunele cuvenite păgubiţilor. După aprecierile noastre, socotim că în anul 2001 în Leşeanca-Zidureanca-Mozăceanca se aflau în jur de 380 de mistreţi.

Căprioara (*Capreolus capreolus* L., 1758), nume sub care bunicii noştri înţelegeau atât femela, cât şi masculul, dintr-un respect deosebit, animalul fiind implicat într-o mulţime de ritualuri şi credinţe, a fost obişnuit zonei noastre. Până la jumătatea veacului al XX-lea tradiţia orală de pe Mozacu păstra amintirea dării către boierii Cantacuzini, în fiecare toamnă, ca plocon, a unei piei de cerb sau de căprioară şi câte zece de iepure de fiecare sat aflat pe moşia acestei familii – Leşile, Buta, Cantacuzu şi partial Mozacu[104], aspect neconsemnat de documentele scrise ale vremii. Nu s-a putut preciza timpul când a dispărut căprioara din aceste păduri, dar cu siguranţă acest lucru s-a petrecut mult mai târziu decât dispariţia cerbului. Reintrodusă prin anii '50 ai secolului al XX-lea, căprioara avea să se înmulţească, cum nu am putut vedea prin alte părţi ale ţării. Evaluările numerice erau ţinute atât de secrete, încât puteai afla mult mai uşor de unde se extrăgea uraniul în România, decât numărul efectivelor animalelor de interes vânătoresc de pe fondul Mozacu. Prin anii '70, din cauza suprapopulării exagerate, probabil peste 13.000 de exemplare, se vedeau căprioare degenerate şi atât de slabe încât ieşind pe culturile de pe câmp primăvara, pentru a se hrăni, erau prinse de câinii sătenilor doar după o fugă de 100-150 metri. Şi noi posedăm un astfel de „trofeu" capturat de Osman, câinele locuitorului Petre B. Nania din Leşile. Conform recensămintelor care au „transpirat" după moartea preşedintelui ţării, Nicolae Ceauşescu, „patronul" acestui fond, în 1989 existau 1.115 căprioare (noi credem că cifra trebuie înmulţită cu 10, adică 11.150 exemplare), în 1990 – 1.100, 1.200 în anul 1991, pentru ca în 1992 să scadă brusc la 630 exemplare şi la 345 în 1993, consecinţă a braconajului efectuat de cei ce voiau să-i ia locul lui Ceauşescu pe plan vânătoresc. În ziua de marţi, 15 mai 2001, am aflat chiar de la Mitică Georgescu, fostul organizator al vânătorilor lui Ceauşescu în judeţul Argeş, că prin iernile 1991-1992 şi 1992-1993 au fost zile când se împuşcau şi câte 200-250 de căprioare şi lopătari, ceea ce duce exact la

[103] Ion Moise, Constantin Ţibrian, Gheorghe P. Bănică, *op. cit.*, p. 48.
[104] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, 1977, p. 263.

concluzia noastră că până-n 1989 existau cam 13000-15000 căprioare; într-o sin-
gură zi, numai pe grânele de la marginea pădurii, de la Tufa lui Falcă până la
Răscăeți, puteai ușor număra 5.000-6.000 de căprioare. Credem că în anul 2000, ca
și în anul 2001, mai existau cam 150 de căprioare.

În acest fond creat special pentru vânătorii din fruntea țării, dar și pentru cei
din fruntea bucatelor regiunii, ori mai apoi ai județului Argeș, au fost colonizate
două specii noi.

Cerbul lopătar (*Dama dama* L., 1758), despre care în ziua de 15 mai 2000
am aflat date exacte de la Mitică Georgescu. În 1956 au fost aduse 16 exemplare de
la Șarlota. Între anii 1986-1989 efectivul s-a menținut în jurul a 1500 exemplare. În
ianuarie 1990 a început masacrul; la sfârșitul anului 1990 numărul scăzuse la 80
exemplare, în 1991 s-au mai adăugat două, deci 90 exemplare, pentru a ajunge la
130 în 1992 și pentru a scădea la 45 de exemplare în 1993, cifră care s-a menținut
probabil până către sfârșitul mileniului; în anul 2001 nu se mai vedea nici un exem-
plar. În orice caz, lopătarul nu s-a stins definitiv din fondul Leșeanca-Mozaceu -
Zidureanca-Mozăceanca.

Al doilea mamifer nou pentru pădurile noastre este muflonul (*Ovis musimon*
Pallas, 1811), care s-a menținut mult timp într-un număr de 25 de exemplare; tot
atâtea erau și în 1990; în 1991 au pierit trei, pentru ca în 1992 să mai rămână 20, iar
în 1993 doar 15 exemplare; în iernile 1998-1999, 1999-2000 nu s-a mai observat
nici un exemplar; mileniul al III-lea nu mai găsește muflonul prin pădurile noastre,
păcat! Patria acestei oi sălbatice este Corsica[105], unde, pe la jumătatea secolului al
XX-lea, mai existau grupuri și de câte 50-80 de exemplare[106], precum și în insula
Cipru.[107]

Numele general răspândit și cunoscut în toată țara este muflon, cuvânt de
origine sardă, despre care se spune că l-am împrumutat din fr. *muflon*. Să nu sur-
prindă pe nimeni dacă noi îl socotim de origine getică, autohtonă, de pe Mozacu și
de pe Drâmbovnic. Dintotdeauna ciobanii din Leșile, ca și cei din Slobozia
toamna, în perioada mârlitului, când berbecul aleargă răscolind turma, mășind,
muflind și mirosind, ciobanii îl izolează zicând: „Nu mai mufli, muflonule!" În
balada „Costea" de prin Catanele, județul Dolj, ni se spune că „Mergea Guda
mufluind, / Dâra oilor ducând"[108], iar într-o doină de pe la noi, se grăia:

Doamne, bine-i primăvara,
Când pasc oițele sara
Și ascult cucul cântând,
Brotăceii broțăcind

[105] R.I. Călinescu, *op. cit.*, RV, anul XI, nr. 7, 1930, p. 102; idem, *Vânatul cu păr din România. Clasificare dichotomică*, Biblioteca Agricolă a ziarului „Universul", No. 31, București, 1935, p. 18; idem, *Vânatul nostru comun și colonizat*, Natura, anul XXVII, nr. 7-8, iulie-august 1938, p. 316.
[106] Vasile Ionescu, *Vertebratele din România*, Editura Academiei, București, 1968, p. 448.
[107] Vasile Cotta, Mihai Bodea, *Vânatul. Cunoaștere, ocrotire și recoltare*, Editura Ceres, București, 1982, p. 170; Ionel Pop, Vasile Homei, *Mamifere din România*, Editura Științifică, București, 1973, vol. I, p. 66.
[108] Teodor Bălășel, *Cântece populare oltenești. Folclor din Oltenia și Muntenia*, vol. II, Editura pentru Literatură, 1967, p. 272.

Și mioarele muflind
Și-eu îngân totul doinind.[109]

Muflit, s.n., este zgomotul, pufnitul pe care-l scot oile pe nas când pasc, iar *vb.* mufli, înseamnă a pufni pe nas, a mirosi pufnind. Așadar muflon și mufli sunt cuvinte onomatopeice, dintr-un fond străvechi, poate predacic. Având în vedere vechimea cuvântului, trebuie respinsă improvizația contrară spiritului limbii române, „berbec de muflon" și „oaie de muflon"[110] auzită adeseori și din gura pădurarilor de pe la noi.

Observând cu atenție cele relatate ne dăm seama că natura Mozăcenilor este mult mai săracă decât în trecut și nu ne referim la vremea străbunicilor și nici la secolul al XIX-lea; este mult mai săracă decât în prima jumătate a secolului al XX-lea. Pădurile Mozăcenilor au dispărut de pe aproximativ 500 ha, iar cele care au rămas s-au rărit alarmant, câteva specii de arbori și zeci de buruieni din flora spontană, unele foarte valoroase, au rămas de domeniul amintirii ori au căzut cu totul în uitare. Din nefericire, locuitorii tineri nici nu le mai cunosc.

În privința animalelor situația este și mai gravă. În 950 de ani ai celui de-al doilea mileniu creștin, deci până pe la 1950, de pe teritoriul comunei Mozăceni au dispărut 15 animale, ce-i drept, cele mai mari, care aveau nevoie de spațiu sălbatic mare, întins, în timp ce doar în 50 de ani, la sfârșit de mileniu, au pierit din spațiul Mozăcenilor 87 (optzeci și șapte) de animale: 4 amfibiene, 7 reptile, 23 de pești, 20 de păsări și 33 de mamifere! Trebuie să ne dea de gândit. Unde vom ajunge? Ce vom lăsa moștenire urmașilor? Bineînțeles că o dată cu distrugerea naturii și a făpturilor ei, și clima s-a schimbat; nici izvoare nu mai sunt. Pe nici o vale nu mai există gropan din care să țâșnească apă de băut; pânzele freatice au coborât surprinzător de mult. Desigur că de tot acest dezastru nu sătenii din Mozăceni sunt vinovați; și totuși, o parte de vină le revine și lor.

CLIMA

Comuna Mozăceni este așezată în așa-zisa „provincie de climă continentală" a țării, în districtul ei central[111]. Temperatura medie a verii era de 22°, a iernii de – 3,5°, iar media anuală de 10°C. Până prin anii 1965-1975 anotimpurile erau anotimpuri, așa cum au fost de când lumea, cu ierni geroase și foarte geroase și veri relativ secetoase, cu excepția celor din 1945 și mai ales din 1946. Începea să ningă la sfârșit de octombrie sau început de noiembrie, iar pod de gheață pe Drâmbovnic se așternea pe la sfârșit de brumar și ținea până pe la jumătatea lui făurar. Babele vesteau primăvara. Austrul, numit pe timp de vară și „Traistă goală", topea repede

[109] Cules de la Marin Gh. Ciricliu, n. 1867 în Broșteni; sărbătorile Crăciunului, 1949.
[110] Vasile Cotta, *Vânatul*, Editura Ceres, București, 1982, p. 82; Aurelian Neacșu, Corneliu Popescu, Cristu Nicolau, *Vânatul cu trofee. Formule de evaluare a trofeelor*, Editura Ceres, București, 1982, p. 92.
[111] *Atlas geografic general*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, p. 54.

zăpada; pe timp de iarnă bătea foarte rar; sufla în schimb Crivățul, dinspre est sau nord-est, troienind adeseori zăpada pe văi și pe sate, mai ales partea gospodăriilor așezate spre Drâmbovnic. Martie aducea ploaie; „nu plouă în martie, nu se face fânul". La sfârșit de aprilie, după Sf. Gheorghe, livezile erau în plină floare. Mai era umed; „dacă nu plouă în mai, nu se face mălai". Luna lui cuptor își merita numele; gustar nu mai înregistra aceleași temperaturi; răpciune era destul de răcoros; de asta a și fost botezat astfel; ziua era plăcută; „dimineața, în răsărit, a murit țiganul".

După 1965-1975 clima s-a dereglat. Au început secete prelungite; la noi, puține inundații. Precipitațiile sunt din ce în ce mai sărace. Luna august a devenit adevăratul cuptor; toamnele se prelungesc mult și parcă toamna – iarna – primăvara ar forma un singur anotimp; anul are doar două anotimpuri: vară și iarnă. Cauza acestei perturbări foarte grave este una singură: gândirea celor fără gândire, în special a „Stejarului de la Scornicești", dar și a celor din jurul său și a pretinșilor specialiști. După distrugerea bălților și a zonelor naturale care se aflau de-a lungul Dunării, după anul 1965, nu a mai adiat niciodată Băltărețul, vântul aducător de ploaie pe timp de vară[112]. Acest vânt, care doar adia pe timp de vară, dinspre sud spre nord, îi determina pe gospodarii aflați la muncile câmpului să zorească și să se îndrepte spre sat; în cel mult două ore venea ploaia: caldă, liniștită, binefăcătoare; dezlănțuirile cu averse le aducea Austrul; asta destul de rar. La marele dezastru de pe Dunăre s-a adăugat și lichidarea copacilor de pe câmpii, a dumbrăvilor, zăvoaielor, dar mai ales a pădurilor. Din 1949 până în 1989 au fost rase, de pe Câmpia Piteștilor, nu mai puțin de 30 de păduri[113]; „s-au redat agriculturii". Pădurile care au mai rămas s-au rărit și se usucă în ritm accelerat. Nici pe Găvana, pe Burdea sau Boian situația nu este altfel. Ignoranța, PROSTIA ajunsă REGINĂ, a intervenit brutal în modificarea naturii. Natura se răzbună. Nu omul o stăpânește, așa cum s-a spus timp de 50 de ani; Dumnezeu a creat-o, El o stăpânește. Omul o distruge.

Măzăcenii noștri, și mai ales oamenii de decizie ai primăriei, trebuie să fie conștienți că fără o protecție fermă a pădurii, viitorul pentru urmași va fi sumbru. Dacă în peste o jumătate de secol de la construirea barajului, nimeni nu a înfipt măcar o nuia de salcie pe malurile Heleșteului Mare, pentru a da un alt farmec acestei întinderi de ape, este necesar mai mult ca oricând, plantarea a trei perdele de protecție din salcâmi sau cer canadian, late de 25-30 m și lungi cât lățimea moșiei Mozăceni; una este necesară pe terasa dreaptă a Mozacului, una pe partea dreaptă a Șoselei Mari (Șoseaua Giurgiului) și alta de-a lungul Negrișoarei. De asemenea, este necesară împădurirea zonei sterile rămase după acoperirea Bălții Mari (Balta Iancului) și Bălții Mici; se impune plantarea de arbori de-a lungul tuturor șoselelor. Aceste plantații ar proteja cât nu se poate mai bine câmpia aridă a Mozăcenilor, ar da un farmec deosebit naturii și ar constitui o mândrie pentru urmași.

[112] Ion Nania, *Evoluția landșaftului Câmpiei Piteștilor...*, Al XV-lea Simpozion Național IRAR, Arad, 1995, p. 68.
[113] *Ibidem*.

Mozăcenii se află în centrul ariei culturii de prund din România

După ce la jumătatea secolului al XX-lea aveau să fie descoperite unelte ale celei mai vechi activități umane, în câteva țări din apropierea României, cum ar fi cele din Slovacia[1], Polonia[2] și Ucraina[3], nimeni nu bănuia marile descoperiri care aveau să se facă pe teritoriul țării noastre. Neobositul profesor I.N. Moroșan, fratele marelui arheolog N.N. Moroșan de la Cernăuți, a descoperit pe Valea Dârjovului, un mic afluent pe stânga Oltului, primele unelte aparținând culturii de prund („Pebble culture")[4]. Au urmat celelalte descoperiri, din aceeași zonă, de pe Valea Oltului[5], Valea Muierii[6] și Fărcașele[7], tot pe Valea Oltului.

Considerațiile geomorfologice, geologice și paleontologice care au îndemnat pe primii descoperitori ai culturii de prund să cerceteze Valea Dârjovului și mai ales faptul că zona dintre Jiu și Argeș, care ocupă o suprafață destul de mare din Câmpia Română, constituie o singură subunitate de relief a acestei mari câmpii[8], ne-au determinat să pornim la o vastă cercetare a tuturor râurilor, văilor și teraselor dintre Olt și Argeș; am început cu văile râurilor Drâmbovnic, Mozacu și Neajlov.

Supraveghind cu atenție carierele de pietriș din satul Leșile, la circa 250 m sud-vest de sat am descoperit două așchii clactoniene în Râpa Gherlanilor[9]. A fost începutul, promițător și dătător de curaj. Material asemănător celui de pe Valea

[1] P. Prosek, *Nouvelles stations paléolithiques en Slovaquie orientale*, în AR, V, 1953, pp. 178-194; M. Mazálek, *Station du paléolithique ancien peès de Loblovice*, în AR, V, 1953, pp. 433-438; B. Klima, *Premier coup-de-poing de Slovaquie*, în AR, VI, 2, 1954, pp. 137-142; K. Voloch et J. Dvorák, *Trouvailles paléolithiques anciennes de Moravsky Krumlov*, în AR, VIII, 1956, pp. 145-149.
[2] Ludwik Sawicki, *Stanowiske paleolitu dolnege na Wawelu*, Studia de djiejéw Wawelu, I, Kraków, 1955, pp. 1-59.
[3] P.I. Boriskovsky, *Le paléolithique de l'Ucraine*, în Annales du service géologique, 27, Paris, 1958; N. Alpășbaev, *Nijnepaleoliticieskie mestonahojdeniia v Malom Karatau*, în Vestnik Akad. Nauk Kazahskoi SSR, februarie 1959.
[4] C.S. Nicolăescu-Plopșor et I. N. Moroșan, *Sur le commencement du paléolithique en Roumanie*, în Dacia, N. S., III, 1959, pp. 9-33; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Paleoliticul în România, în Istoria României*, vol. I, 1960, pp. 8-10; idem, *Cercetări privitoare la paleoliticul inferior*, Materiale, VII, 1961, pp. 11-13.
[5] C.S. Nicolăescu-Plopșor et I. N. Moroșan, *op. cit.*, loc. cit.; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Noi descoperiri paleolitice timpurii în R.P.R.*, în Probleme de antropologie, II, 1956, pp. 83-86.
[6] C.S. Nicolăescu-Plopșor et I. N. Moroșan, *op. cit.*, loc. cit.
[7] C.S. Nicolăescu-Plopșor, Probleme de antropologie, II, 1956, pp. 82-83; Marin Nica, *La confection et l' emploi des ustensiles appartenant à la culture Farcașele*, în Mémoires-Serie Anthropologique, IV, Centrul de istorie, filologie și etnografie al Academiei Române, Craiova, 1968, pp. 3-14.
[8] Petre Coteț, *Câmpia Olteniei*, București, 1957, p. 25 și fig. 3, p. 23.
[9] Ion Nania, *O nouă descoperire din paleoliticul inferior în regiunea Argeș*, SCIV, Tomul 15, nr. 4, 1964, pp. 517-521.

Dârjovului, silexul de apă dulce, sub formă de bolovănaşi mult rulaţi, se găseşte şi în prundişurile Drâmbovnicului, Neajlovului şi Argeşului, dar mai ales ale Mozacului, de pe teritoriul comunei Mozăceni, ceea ce-l determina pe preotul paroh Ioan Musicescu, prin 1905, să creadă că această comună, „Îşi trage numele de la apa Mozac şi de la piatra şi nisipul acestei ape care are diferite culori numite Mozaice". În prundişurile acestor râuri se găsesc mulţi bolovănaşi şi aşchii de cremene sparte datorită fenomenelor naturale, dar noi căutam acele unelte voit lucrate, cu intenţie şi o intervenţie determinată de o raţiune umană pe care nici un joc al naturii nu le putea face.

Cercetările începute în 1956 au presupus multe zile de eforturi cu observarea amănunţită, la metru pătrat, a prundişurilor dintre Ţuţuleşti şi Slobozia pe Drâmbovnic şi de la pădurea Roceanca, la nord de Teiu Deal, până la vărsarea Mozacului în Drâmbovnic şi zona dintre Siliştea şi Morteni pe Neajlov. Ne aflăm, aşadar, în zona de nord a Lacului Getic, adică acolo unde existau multe delte, o floră şi o faună bogate, care au atras şi primii oameni pe teritoriul de la nordul Dunării de azi, fapt confirmat de descoperirile de la Bugiuleşti, judeţul Vâlcea, care, după modul de spargere a oaselor în punctul Grăunceanu, indică o activitate intenţionată a unor hominide care, în lipsa pietrei, au folosit osul ca unelte[11]. Pe de altă parte, nu trebuie pierdută din vedere semnalarea lui Nicolae Densuşianu din anul 1913, că a găsit un silex chelean în malul Neajlovului, la Crevedia Mare[12], şi nici faptul că la Bucureşti s-a descoperit levaloasian, musterian şi chiar clactonian[13]; acestea ne îndemnau la intensificarea cercetărilor nu numai pe Drâmbovnic şi Mozacu, dar şi pe Neajlov şi Argeş.

Primii opt ani de căutări amănunţite, între anii 1956-1963, au dat rezultate de o excepţională valoare. Deşi unele din aşchii sunt lucrate prin cel mai primitiv procedeu, acela al izbirii unei pietre de o altă piatră, alte piese, pe lângă faptul că prin ciocniri întâmplătoare au obţinut unele muchii ascuţite, au primit apoi lovituri intenţionate, în puncte anume alese, pentru obţinerea formelor dorite. Cea mai bogată serie de unelte a fost descoperită iniţial pe Valea Drâmbovnicului. Este vorba de aşchii cioplite în tehnica clactoniană, alături şi de unelte caracteristice aparţinând culturii de prund, aşa-numitele „*Chopping-tools*", perfect asemănătoare cu tipul oldowayan, descoperit la Oldoway în Tanganyika.[14]

Iniţial am prezentat doar câteva dintre acestea:[15]

1. „*Chopping-tool*" (7,6 × 6,9 × 4,1 cm) obţinut dintr-un bulgăraş de silex, oval în secţiune, de culoare vineţie-gălbuie, cu pigmenţi mari albicioşi. Capătul rotund lăsat intact se încadrează perfect în podul palmei. La capătul mai lat a primit două lovituri puternice pe o parte, una din ele suprapusă de încă o lovitură care a dus la o desprindere neregulată din cauza rocii. Pe cealaltă parte a primit 3-4 lovituri echilibrate în puncte bine alese, precum şi alte lovituri mai uşoare, pentru o retuşare marginală în stânga, obţinându-se astfel o frumoasă creastă activă zig-zagată (Pl. 1/1).

2. „*Chopping-tool*" (6,7 × 8 × 2,6 cm) obţinut dintr-un bulgăraş de cremene de culoare galbenă-închis, oval turtit în secţiune, având pe o parte a capătului lat două lovituri mai puternice, iar pe cealaltă parte, după ce s-a aplicat o lovitură mai puternică în partea dreaptă, s-au dat o mulţime de lovituri echilibrate, obţinându-se astfel muchia activă în zigzag (Pl. 1/2).

3. „*Chopping-tool*" (5,85 × 5,8 × 2,4 cm) obţinut dintr-un bulgăraş de cremene de culoare castanie, de proporţii mai mici, care poate fi apucat foarte bine cu degetul mare, arătătorul şi degetul mijlociu de la mâna dreaptă, iar pentru răcâit se încadrează perfect în podul palmei. Bolovănaşul mult rulat de ape a fost foarte bine ales pentru prelucrare. Primind 7-8 lovituri pe una din părţile capătului mai lat, alternând cu câteva pe cealaltă parte, s-a obţinut o creastă activă zigzagată foarte frumoasă.

Privind cele trei unelte descrise mai sus, descoperite la limita dintre Negraşi şi Mozăceni, vedem că toate sunt lucrate din bolovănaşi de silex de apă dulce, foarte potriviţi prehensiunii, prin lovituri echilibrate date în majoritate de sus în jos, lustruite prin rulare, căpătând prin aceasta o patină uniformă.

A doua şi cea mai bogată categorie de unelte descoperite pe Valea Drâmbovnicului o constituie aşchiile. Majoritatea lor se încadrează în tehnica de prelucrare clactoniană (Pl. 1/3,4). Asemenea pieselor de pe Valea Dârjovului, şi acestea au de obicei pe partea dorsală negativele desprinderilor anterioare, fără un plan de percuţie pregătit, cu unghi deschis faţă de suprafaţa de desprindere. De remarcat este faptul că una din piese are doi bulbi de percuţie foarte proeminenţi.

Pe lângă piesele descoperite în prundişurile Drâmbovnicului, s-au găsit mai multe nuclee, aşchii clactoniene şi un „*Chopping-tool*" şi în prundişurile râului Mozacu, în zona aflată azi sub apele Heleşteului Mare. În prundişurile Neajlovului, pe lângă câteva aşchii atipice, s-a găsit una care se încadrează cu siguranţă în tehnica de lucru clactoniană. Toate aşchiile descoperite au o patină uniformă şi nu se poate determina gradul de utilizare după acest criteriu. Remarcăm faptul că pe lângă piesele eopaleolitice descoperite în prundişurile de pe Drâmbovnic şi Mozacu s-au descoperit multe piese din paleoliticul mijlociu şi superior, care atestă o activitate umană neîntreruptă pe aceste văi şi pe terasele lor.

Uneltele eopaleoliticului, descoperite pe Valea Drâmbovnicului şi pe Valea Mozacului, s-au găsit în depunerile recente, cărate de torenţii carpatici din aluviunile vechi cuaternare ale Podişului Getic.

[10] Ioan Musicescu, *Monografia Comunei Mozăceni. Plasa Mozăceni, Jud. Argeş*, tipografia Al. Valescu. Muşeteşti-Argeş, 1905, 27 pp. Monografia se mai păstrează într-un singur exemplar în Biblioteca Academiei Române, Bucureşti, cota: I. 8. 909.
[11] Sebastian Morintz, *Seminarul româno-sovietic de arheologia orânduirii comunei primitive* (Bucureşti, 11-13 octombrie 1962), SCIV, XIV, I, 1963, p. 228; C.S. Nicolăescu-Plopşor şi Dardu Nicolăescu-Plopşor. *The possible existence of the Proto-Hominids in Rumania's Villafranchean*, Dacia, N. S. , VII, 1963, pp. 9-25.
[12] Nicolae Densuşianu, *Dacia preistorică*, Bucureşti, 1913, pp. 12-14, fig. 9.
[13] Sebastian Morintz şi Dinu V. Rosetti, *Din cele mai vechi timpuri şi până la formarea Bucureştilor. în Bucureştii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1959, pp. 12-14.
[14] K.P. Oakley, *Tools Makyth Man*, în Antiquity, XXXI, 1957.
[15] Ion Nania, *op. cit.*, SCIV, Tomul 15, nr. 4, 1964.

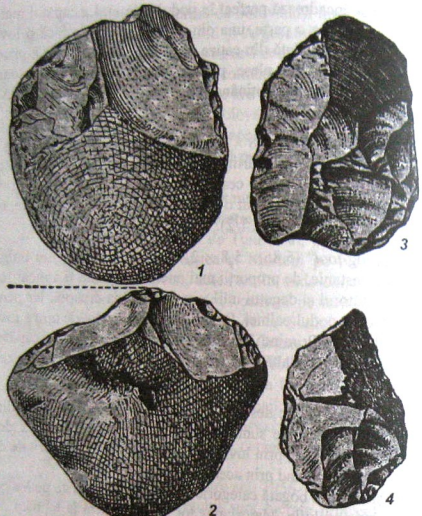

Pl. 1 – Primele unelte ale culturii de prund descoperite pe Valea Drâmbovnicului în 1958: 1-2 unelte de tip „Choppinh-tools"; 3-4 aşchii clactoniene.

Bazaţi pe aceleaşi consideraţiuni geomorfologice, geologice şi paleontologice temeinic fundamentate, am desfăşurat o intensă activitate de cercetare a prundişurilor râului Argeş şi, parţial, a prundişurilor din albia inferioară a Râului Doamnei. Cercetată cu multă răbdare şi perseverenţă, timp de şapte ani, 1964-1970, pe o lungime de circa 40 de km, între Piteşti şi Ioneşti, Valea Argeşului prezenta de la bun început material asemănător celui de pe văile râurilor Dârjov, Drâmbovnic şi Mozacu; aşa aveam să anunţăm descoperirea culturii de prund, mai întâi prin două piese care se încadrau perfect tipului de unealtă „*Chopping-tool*" şi două aşchii clactoniene descoperite în zona municipiului Piteşti[16]. Ulterior, în verile anilor 1968, 1969 şi 1970, intensificându-ne cercetările pe o zonă mai restrânsă a văii Argeşului, aflată pe teritoriul comunei Petreşti, de la nord de satul Ioneşti până în dreptul satului Puntea de Greci, după îndelungate cercetări, rezultatul ne-a adus satisfacţii depline; au fost descoperite o serie de piese de o excepţională valoare, din

[16] Ion Nania, *Aria culturii de prund în România*, St. şi com., Istorie-ştiinţele naturii, I, Muzeul din Piteşti, Piteşti, 1968, pp. 17-22.

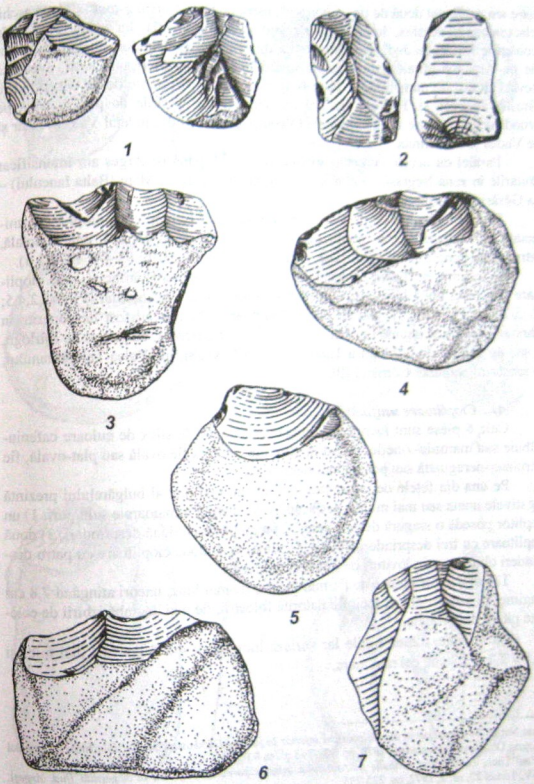

Pl. 2 – Valea Drâmbovnicului 1-7 unelte de silex: 1, cioplitor bifacial trecând spre bifacială; 2, aşchie; 3-7, cioplitoare unifaciale (1, 3-6 – scara ½; 2, 7 – scara 1/1).

care am prezentat două de tip „*Chopper*“, patru de tip „*Chopping-tool*“ și două așch clactoniene[17]; acestea, împreună cu restul pieselor, se află din ianuarie 1971 colecțiile Muzeului Județean Dâmbovița din Târgoviște. Ulterior, numărul piese de pe Argeș și pâraiele din dreapta, mai ales din zona Merișani-Pitești, aveau devină destul de numeroase[18]. Între timp s-au extins cercetările de pe Olt pe văi râurilor Plapcea și Teslui[19], iar noi am împins descoperirile de pe Olt până prundișurile cuprinse între comunele Olanu și Drăgoești din județul Vâlcea - dar pe Vedea și Teleorman.

Paralel cu aceste cercetări extinse de pe Olt până pe Argeș am intensifica căutările în zona Negrași – Zidurile pe Drâmbovnic și Balta Mare (Balta Ianculu La Gâsărie pe Mozacu.

Din perieghezele de pe Valea Drâmbovnicului provin: cinci cioplitoare un faciale („*Choppers*“), trei cioplitoare bifaciale („*Chopping-tools*“), una bifacială patru așchii simple și trei vârfuri pe așchie (Pl. 2/1-7; Pl. 3/1-6; Pl. 4/3; Pl. 6/3,5).

În schimb, pe Valea Mozacului s-au găsit: 1 cioplitor unifacial, șase cioplitoare bifaciale, două bifaciale, zece așchii simple și un vârf așchial (Pl. 4/1,2,4,5; Pl. 5/2,4-8; Pl. 6/1,2,4). Numai două cioplitoare bifaciale au fost descoperite în afara acestor văi și anume unul în prundișurile văii Berivoia, de la vest de Bârlogu la sud de barajul de la Măgura Tătarului (Pl. 5/1) și altul pe Valea Teleormanului pe teritoriul comunei Cornățel (Pl. 5/3).

A) Cioplitoare unifaciale

Cele 6 piese sunt lucrate din bulgărași naturali de silex de culoare cafenie-gălbuie sau maroniu-vineție, având în secțiune o formă fie ovală sau plat-ovală, fie patrulater-neregulată sau pentagonal-neregulată.

Pe una din fețele de la capătul mai lat sau mai plat al bulgărelului prezintă negativele uneia sau mai multor desprinderi. Se disting următoarele subtipuri: 1) un cioplitor posedă o singură desprindere; 2) un cioplitor cu două desprinderi; 3) două cioplitoare cu trei desprinderi (relativ paralele) și 4) două cioplitoare cu patru desprinderi obținute prin lovituri de intensități diferite.

Tăișul acestor piese este fie mai îngust, fie mai lung, uneori atingând 7,8 cm lungime. El este de obicei tocit fie datorită folosirii, fie mai degrabă izbirii de celelalte pietre din prundiș.

Ca mărime, dimensiunile lor variază între 5,2 × 4 × 3 cm (cel mai mic) și 10,8 × 7,1 × 3,7 cm, cel mai mare.

[17] Ion Nania, *Noi descoperiri din paleoliticul inferior în județul Dâmbovița*, Studia Valachica, II, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1970, pp. 73-77+3 pl. cu 8 figuri.
[18] Paul Dicu, *Descoperiri atribuite paleoliticului inferior pe cursul mijlociu al Argeșului (jud. Argeș)* SCIV, Tomul 23, nr. 2, 1972, pp. 223-233.
[19] C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Oamenii din vârsta veche a pietrei*, Editura Științifică, București, 1965, p. 49. Permanent am fost informați de toate descoperirile pe care le efectua regretatul I. N. Moroșan. În 1966 am fost informați de Emil Liteanu despre descoperirea unei piese clactoniene pe valea pârâului Plapcea.
[20] Ion Nania, *O nouă descoperire atribuită paleoliticului inferior în județul Vâlcea*, SCIV, Tomul 22, nr. 2, 1971, pp. 291-293.

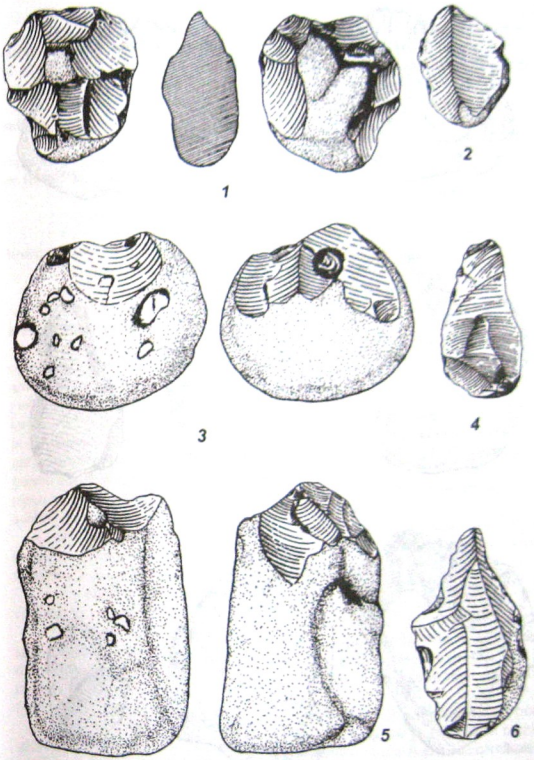

Pl. 3 – Valea Drâmbovnicului 1-6 pese de silex: 1, bifacială; 2, 4, 6 aşchii; 3, 5 cioplitoare bifaciale (1-5 scara ½; 6 – scara 1/1).

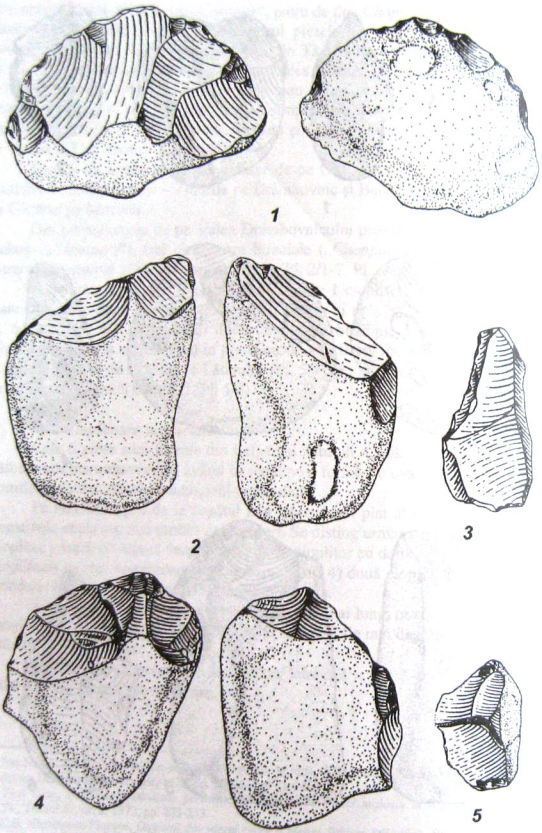

Pl. 4 – Valea Mozacului (1-2, 4-5) şi Valea Drâmbovnicului (3) – 1-5, piese de silex: 1, cioplitor unifacial; 2, 4 cioplitoare bifaciale; 3, 5 aşchii (1, 2, 4, 5 – scara ½; 3 – scara 1/1).

B) Cioplitoare bifaciale

Cele 11 piese sunt lucrate ca şi cioplitoarele unifaciale din bolovănaşi naturali de silex de culoare cafenie (mai închisă sau mai deschisă, cu sau fără pete vineții-gălbui, roşietice), ori gălbui-maronii-vineții, având în secţiune o formă de obicei ovală şi mai rar rectangulară sau neregulată.

Ţinând seama de tehnica cioplirii aceste piese s-au putut clasa în trei mari subtipuri:

I) Cele 7 piese din această grupă la unul din capetele mai late sau mai înguste ale galetului au fost cioplite bifacial prin una, două sau mai multe lovituri pe fiecare faţă. Astfel se disting:

– o piesă cu două desprinderi pe o faţă şi alte două pe faţa opusă;

– o piesă cu două desprinderi pe o faţă şi alte şase pe faţa opusă;

– o piesă cu două desprinderi pe o faţă şi o alta pe faţa opusă, obţinută printr-o lovitură puternică intercalată între cele două de pe faţa cealaltă;

– o piesă cu cinci desprinderi pe o faţă şi una pe faţa opusă;

– o piesă cu cinci desprinderi pe o faţă şi alte două pe faţa opusă;

– o piesă cu trei desprinderi pe o faţă şi alte trei pe faţa opusă care au afectat întreaga faţă a galetului;

– o piesă care pe o faţă posedă negativele a patru desprinderi, iar pe faţa opusă negativele a şase desprinderi, creându-se un tăiş larg, uşor sinuos. Această unealtă prezintă o deosebită importanţă deoarece a fost descoperită într-un strat de pietriş din Râpa Gherlanilor, de pe malul drept al Mozacului, din sud-vestul satului Leşile, strat aflat la o adâncime de circa 7,50 m faţă de nivelul superior al terasei şi la o înălţime de circa 2 m faţă de nivelul apei râului, loc unde în anul 1958 au fost găsite două piese lucrate în tehnica clactoniană[21]. Menţionăm că acestea sunt singurele piese descoperite de noi într-o poziţie stratigrafică sigură. Toate aceste trei piese nu au fost rulate, ceea ce dovedeşte o staţionare îndelungată în stratul în care au fost descoperite.

II) Din această grupă fac parte trei piese care prezintă pe una din feţe mai multe desprinderi care au dus la înlăturarea cortexului în întregime sau aproape total, sau la fracturarea galetului pe jumătate. Se disting astfel:

– o piesă având una din feţe în întregime cioplită prin desprinderi largi, iar cealaltă faţă a primit lovituri mai echilibrate, bine intercalate;

– o piesă care posedă pe una din feţe o desprindere masivă, pe aproape toată suprafaţa galetului, urmată spre stânga de o mică desprindere plată şi de alte două desprinderi mai mari, iar pe faţa opusă prezintă două desprinderi masive (cea din dreapta neregulată din cauza rezistenţei silexului) şi alte câteva mici desprinderi (spre stânga) realizate cu scopul de a retuşa tăişul;

– o piesă care pe o faţă prezintă două desprinderi obţinute prin lovituri puternice care au dus la spargerea bulgăraşului pe jumătate, iar pe faţa opusă prezintă negativele a două mici desprinderi făcute mai mult pentru îndepărtarea cortexului.

[21] Ion Nania, *op. cit.*, SCIV, Tomul 15, nr. 4, 1964, p. 517, unde greşit folosim numele Râpa lui Gherlanu în loc de Râpa Gherlanilor.

III) Acestei grupe îi aparţine o singură piesă cioplită la ambele capete, având deci două tăişuri; la un capăt tăişul e mai lung şi în formă de semicerc obţinut prin 4-5 desprinderi realizate în urma unor lovituri date alternativ pe fiecare faţă; celălalt capăt posedă un tăiş realizat prin două mici lovituri, date alternativ.

Tăişul celor 11 piese este în general sinuos, uneori destul de lung sau arcuit. El este de obicei tocit, fie prin ştirbituri, datorită folosirii îndelungate a piesei, fie datorită izbirii de celelalte pietre din prundişul cărat de ape. Ca mărime aceste piese variază între 5 × 4,6 × 1,9 cm şi 10,5 × 8,3 × 3,6 cm.

C) Bifaciale

Au fost descoperite trei bifaciale, una pe Valea Drâmbovnicului şi două pe Valea Mozacului.

Piesa descoperită pe Drâmbovnic, de dimensiunile 7,2 × 6,5 × 3,8 cm, a fost obţinută dintr-un bulgăraş de silex de culoare cafeniu-deschisă cu pete gălbui, prin desprinderi alternative; ea păstrează circa 1 cmp de cortex pe o faţă şi o suprafaţă ceva mai mare din cortex pe faţa cealaltă.

A doua bifacială, de dimensiunile 8 × 4,5 × 3,2 cm, a fost realizată dintr-un bulgăraş de cremene de culoare cafeniu-deschisă cu mici pete gălbui, prin tehnica cioplirii bifaciale. Se disting desprinderi prin lovituri date în mod alternativ, de jur împrejur; pe o faţă mai păstrează doar circa 1/2 cmp din cortex, iar pe faţa opusă menţine pe aproape toată lungimea o fâşie de circa 0,5 cm lăţime din această crustă. Muchia care înconjoară piesa este intens tocită ca şi la prima piesă.

În sfârşit, cea de a treia bifacială, de dimensiunile 7 × 5,6 × 3,4 cm, reprezintă o bifacială nucleiformă, masivă, cioplită dintr-un bulgăre de silex de culoare gălbui-maroniu.

D) Aşchii

Cele 14 aşchii sunt lucrate în tehnica clactoniană sau Levallois. Este interesant de relevat că, dintre aceste piese, 11 au talonul direct pe cortex şi numai 3 au talonul pregătit, simplu şi neted.

Bulbul de percuţie este de obicei proeminent formând un unghi deschis faţă de suprafaţa de desprindere. Câteva piese au bulbul mai puţin proeminent, mic, sau înlăturat prin mici desprinderi.

Se observă de asemenea că 7 piese păstrează, pe o suprafaţă mai mare sau mică, cortexul pe faţa dorsală.

Materia primă din care sunt lucrate aşchiile este aceeaşi (silexul cafeniu sau maroniu cu diferite nuanţe) ca şi cea folosită la confecţionarea cioplitoarelor şi bifacialelor.

Ca mărime, piesele sunt de dimensiuni mici şi mijlocii, cuprinse între 3,3 × 2,2 × 0,9 cm şi 6,7 × 3,7 × 1,9 cm. O singură piesă este macrolitică, de dimensiunile 8,2 × 5,1 × 1,9 cm.

E) Vârfuri aşchiale

Cele patru vârfuri de silex au talonul direct pe cortex. Trei dintre ele păstrează pe faţa dorsală urme de cortex. Mărimea lor variază între 3,9 × 3,5 × 1,3 cm şi 5,7 × 4,3 × 1,6 cm.

Pe baza descrierii pieselor de mai sus[22] aflate în colecţia Muzeului Judeţean Argeş, putem afirma că uneltele de tipul cioplitoarelor unifaciale şi bifaciale („*Choppers*" şi „*Chopping-tools*") atribuite tipologic culturii de prund („*Pebble culture*"), nu sunt altceva decât bolovăniaşi de râu (galete), rotunzi la capătul destinat prinderii în mână, anume aleşi ca mărime în acest scop, uşor de mânuit, lucraţi intenţionat prin cioplituri sumare la unul din capete pentru a obţine o muchie activă sinuoasă. Ei sunt socotiţi ca unelte de uz permanent, corespunzând nevoilor primare ale omului în muncă, pentru zdrobit, tăiat, răzuit, cioplit, lovit etc. Modul în care sunt lucraţi ne dovedeşte clar că nu avem în faţa noastră spărturi produse de fenomene naturale, ci unelte voit lucrate, cu o intenţie şi o intervenţie determinate de o raţiune umană, pe care nici un joc al naturii nu le putea realiza.[23]

Demne de remarcat sunt şi cele trei piese bifaciale care prin forma lor pot fi atribuite tehnicii abbevillo-acheulene.

De o importanţă deosebită sunt şi uneltele lucrate pe aşchii, aparţinând tipologic atât tehnicii Levallois, cât şi celei clactoniene. Prin aceste tehnici se obţineau în general aşchii groase, prin lovituri date direct pe cortex, sau pe un talon lat, oblic şi neted, care formează cu planul desprinderii un unghi deschis şi un bulb de percuţie proeminent. Nu trebuie trecută cu vederea nici observaţia după care întregul material litic, atribuit diferitelor tehnici şi culturi ale paleoliticului inferior, au fost descoperite în depuneri remaniate. Excepţii fac doar trei piese, un cioplitor şi două aşchii, descoperite în Râpa Gherlanilor, satul Leşile.

Amintim că un număr de 40 de piese aparţinând paleoliticului inferior, descoperite pe Drâmbovnic şi Mozacu, au intrat în colecţiile Muzeului Militar Central din Bucureşti la 11 decembrie 1972, iar cele 46 încadrate tipologic mai sus fac parte dintr-un lot de 115 piese aflate, de la 27 decembrie 1995, în colecţiile Muzeului Judeţean Argeş.

Un număr de 9 piese descoperite pe Mozacu, în zona Drumul Bucureştilor (Drumul Sării, Drumul Olarului, Drumul Cureştilor) – Drâmbovnic, se află în colecţia I. Nania.

Descoperite în perioada 1979-1983, acestea sunt:

– Cioplitor unifacial („*Chopper*"), de dimensiunile 11,6 × 8,2 × 4,7 cm; a fost lucrat dintr-un galet cenuşiu-negricios, cenuşiu-gălbui în spărturi, aproximativ dreptunghiular, cu un capăt în semicerc, în secţiune, a primit pe una din feţe trei lovituri, cea din centru de o mai mică intensitate, pentru obţinerea muchiei tăioase, care au produs desprinderi neregulate, în două trepte, din cauza structurii materialului.

[22] Ion Nania, *Unelte ale paleoliticului inferior descoperite pe văile Drâmbovnicului şi Mozacului*, SCIV, Tomul 23, nr. 2, 1972, pp. 235-244.
[23] Idem, *op. cit.*, SCIV, 15, 4, 1964, p. 517; Al. Păunescu, *Evoluţia uneltelor şi armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Editura Academiei, Bucureşti, 1970, p. 12.

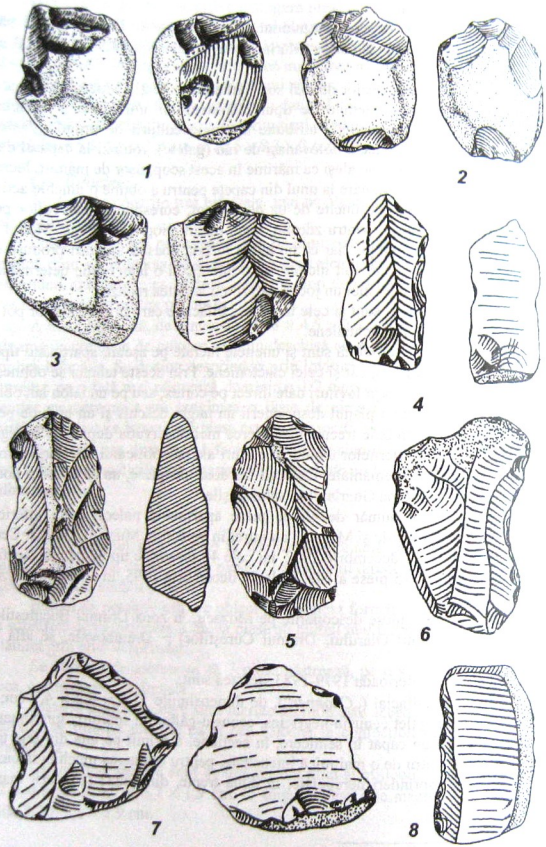

Pl. 5 – Valea Berivoia (1), Valea Mozacului (2, 4-8) şi Valea Teleormanului (5); 1-8, piese de silex: 1-3, cioplitoare bifaciale; 4, 6, 7-8 aşchii; 5, bifacială (nr. 1-3, 5 – scara ½; nr. 4, 6-8 – scara 1/1).

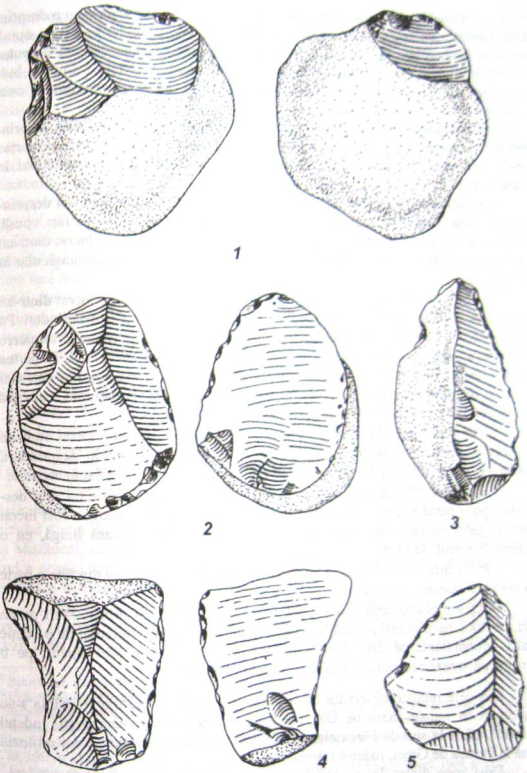

Pl. 6 – Valea Mozacului (1, 2, 4) şi Valea Drâmbovniculuí (3, 5); 1-5, piese de silex: 1, cioplitor bifacial; 2-5, aşchii (nr. 1 – scara ½; nr. 2-5 – scara 1/1).

– Cioplitor bifacial („*Chopping-tool*") – 10 × 7,3 × 4,5 cm – cu o desprindere mare centrală şi două mai mici în stânga pe una din feţe, pe partea opusă având o desprindere în dreapta şi alte trei foarte mici în stânga, care ar putea proveni şi din folosire sau din izbire naturală ulterioară. Este lucrat dintr-un bulgăraş maroniu-gălbui cu pete alburii şi vineţii-gălbui în spărtură, aproximativ oval neregulat în secţiune.

– Cioplitor bifacial („*Chopping-tool*") – 9,7 × 7,2 × 3,4 cm – cu o desprindere pe o faţă, pe care s-au aplicat trei lovituri, provocând trei desprinderi pe partea opusă. Este lucrat dintr-un galet de culoare maroniu-gălbuie, cenuşiu-gălbui în spărtură, oval alungit în secţiune.

– Cioplitor bifacial („Chopping-tool") – 8,3 × 7,6 × 4 cm – cu trei desprinderi pe o faţă, cea din stânga mai mare şi alte trei desprinderi mici pe faţa opusă, două în stânga, a treia în dreapta, pe partea laterală a galetului. Este lucrat dintr-un bulgăraş castaniu-vineţiu, castaniu deschis în spărturi relativ oval-dreptunghiular în secţiune.

– Cioplitor bifacial („*Chopping-tool*") – 8,5 × 8,3 × 3,7 cm – lucrat dintr-un galet castaniu-gălbui uniform, alb-gălbui cu pigmenţi mai închişi în desprinderi. Pe o faţă posedă o desprindere mare, peste alta din care a rămas o porţiune în semicerc în dreapta şi alta mare din lateral stânga; între ele, două desprinderi mici. Pe partea opusă o desprindere mare în stânga, urmată spre dreapta de una mică şi alta mai mare, cu desprinderi mărunte, probabil din folosire sau izbiri naturale, neavând patina celorlalte; relativ oval aplatizat în secţiune.

– Cioplitor bifacial („*Chopping-tool*") – 5,9 × 6,9 × 3,9 cm – lucrat dintr-un bulgăraş maroniu cu pete mari vineţii, vineţiu şi vineţiu-gălbui în desprinderi, posedă trei desprinderi pe o parte şi trei pe partea opusă, oval neregulat în secţiune.

– Cioplitor bifacial („*Chopping-tool*") – 9,4 × 9,8 × 6,4 cm – cu şase desprinderi pe o parte şi cinci pe partea opusă, cea din stânga mai mare; a fost lucrat dintr-un galet castaniu-deschis uniform, având o muchie sinuoasă lungă, cu o secţiune în formă de pară.

– Piesă bifacială – 7,4 × 7,5 × 2,7 cm – care păstrează pe una din feţe o parte din cortexul maroniu-vineţiu.

– Aşchie clactoniană – 4,8 × 2,8 × 1,05 cm – obţinută prin lovituri pe un plan, cu două desprinderi pe faţă, cea din dreapta cu negativul bulbului de percuţie relativ proeminent; pe faţa dorsală bulbul de percuţie este proeminent; pe o margine păstrează cortexul; silexul este castaniu uniform.

Din cele relatate observăm că uneltele culturii de prund din România s-au descoperit în număr mare pe Olt, începând din zona Olanu-Drăgoeşti, judeţul Vâlcea[24], până la sud de Fărcaşele, judeţul Olt, apoi din zona Argeşului mijlociu până la Puntea de Greci, judeţul Dâmboviţa.

Deşi zona dintre Jiu şi Argeş, care ocupă o suprafaţă destul de mare din Câmpia Română, constituie o singură subunitate de relief a acestei mari câmpii, cu aceleaşi caracteristici şi cu aceeaşi vârstă geologică[25], aceste unelte încă nu s-au găsit la vest de Olt; singura descoperire rămâne doar semnalarea clactonianului la Dobromira[26], judeţul Dolj. Vestitele descoperiri de la Bugiuleşti, care atestă o intensă activitate protoumană a vânătorilor din villafranchian, preced cultura de prund, activitatea hominizilor desfăşurându-se pe marginea unui golf al Lacului Getic.

În zona dintre Olt şi Argeş cele mai sudice descoperiri sunt piesele clactoniene de pe Vedea, anterioare anului 1965[27], iar punctul cel mai apropiat de Dunăre este Malul Roşu de lângă Giurgiu, unde s-a găsit o piesă clactoniană[28], aflarea clactonianului pe malul drept al Dunării, în Bulgaria, neconstituind o surpriză[29]. Descoperirea uneltelor clactoniene pe teritoriul Bucureştilor[30] se datorează probabil faptului că uneltele paleoliticului inferior la est de Argeş se găsesc purtate de terenţii Dâmboviţei în momentul formării acestei câmpii. Am avea în cazul acesta o situaţie similară zonei Argeş-Olt, cu excepţia că pe Dâmboviţa se găsesc la o adâncime mai mare. Este posibil ca aceste unelte să fi fost împinse şi de anumiţi torenţi veniţi dinspre vest, în perioada acoperirii fostului Lac Getic, sau, chiar mai târziu, în timpul umplerii anumitor porţiuni rămase din el. Despre descoperirea unei aşchii clactoniene la Dridu nu putem discuta, deoarece „având în vedere că piesa e izolată şi nu se ştie din ce complex provine, întrucât această formă dăinuie şi mai târziu, încadrarea piesei este provizorie, făcută numai pe bază tipologică"[31]. În primăvara anului 1972 s-a găsit pe teritoriul comunei Racoviţa, judeţul Sibiu, un cioplitor („*Chopper*")[32], ceea ce a infirmat părerile unora că astfel de unelte nu pot fi descoperite în Transilvania. De altfel, două cioplitoare aveau să fie găsite pe Valea Sadului, în Depresiunea Sibiului[33], ceea ce dovedeşte că astfel de unelte se vor găsi şi în Transilvania, fără a forma o zonă puternică, asemănătoare celei dintre Olt şi Argeş.

Descoperirile de pe Olt şi Argeş, împinse până la Bucureşti pe Dâmboviţa, delimitează vestul şi estul ariei culturii de prund din România, iar Valea Drâmbovnicului dintre Bârlogu şi Zidurile, alături de Valea Mozacului de la Teiu Deal până la Mozăceni, constituie cea mai bogată zonă intermediară şi totodată cea mai de sud a acestei arii. În această parte Mozăcenii se află la jumătatea distanţei dintre Slatina şi Bucureşti, în linie dreaptă.

Chiar dacă la noi uneltele de tip oldowaian s-au descoperit în aluviuni cuaternare recente, remaniate, şi nu ca în peştera Vallonet din Alpes-Maritimes franceze, unde cioplitoarele şi aşchiile s-au aflat împreună cu fauna villafranchianului

[24] Ion Nania, *O nouă descoperire atribuită paleoliticului inferior în judeţul Vâlcea*, SCIV, Tomul 22, nr. 2, 1971, pp. 291-293.

[25] Petre Coteţ, *Câmpia Olteniei*, Bucureşti, 1957, p. 25 şi fig. 3, p. 23.

[26] C. S. Nicolăescu-Ploşşor, în *Istoria României, I*, 1960, p. 9.

[27] Informaţie primită în 1964 de la Emilia Rosenthal; Ion Spiru, *Câteva descoperiri paleolitice şi neolitice în raionul Alexandria*, SCIV, Tomul XVI, nr. 2, 1965, p. 307.

[28] Al. Păunescu, M. Ionescu şi Gh. Rădulescu, *Săpăturile din împrejurimile oraşului Giurgiu*, Materiale, VIII, 1962, p. 131 şi fig. I/1, p. 128.

[29] Ion Nania, *op. cit.*, St. şi com., Istorie-ştiinţele naturale, I, Muzeul din Piteşti, Piteşti, 1968, p. 21.

[30] N.N. Moroşan, *Asupra paleoliticului din România*, Natura, anul XIX, 15 iunie 1940, nr. 6, p. 270; C.S. Nicolăescu-Ploşşor, *op. cit.*, *Probleme de antropologie*, vol. II, 1956, pp. 80-82; idem, în *Istoria României*, I, 1960, loc. cit.; Sebastian Morintz şi D.V. Rosetti, *op. cit.*, loc. cit.

[31] M. Bitiri, *O aşchie paleolitică descoperită la Dridu*, SCIV, Tomul XI, nr. 2, 1960, pp. 365-366.

[32] Iuliu Paul, *Un cioplitor atribuit paleoliticului inferior în jud. Sibiu*, SCIV, Tomul 24, nr. 1, 1973, pp. 127-129.

[33] Paul I. Dicu, *op. cit.*, SCIV, Tomul 30, nr. 4, 1979, p. 587.

superior, cu o vechime de aproximativ 1.000.000 de ani, în depunerile glaciațiunii Günz[34], sau ca uneltele de același tip găsite la Vertesszölos, în Ungaria, alături de resturi de pitecantrop[35], prin numărul lor mare, provenite de pe o largă zonă mustind a Lacului Getic, dintre Olt și Argeș, aria culturii de prund din România rămâne cea mai importantă din Europa și, totodată, cea mai importantă verigă de legătură dintre marele centru al antropogenezei din continentul african de la Oldoway și acela din Asia de sud-est[37]. Așadar, primele unelte lucrate de *Homo faber*, descoperite pe teritoriul comunei Mozăceni, fac parte din „*Pebble culture*" și depășesc un milion de ani vechime, provenind de pe pragul copilăriei umane.[38]

[34] H. de Lumley, V-supplément à „Gallia Préhistoire", Tom. I, Paris, 1969, pp. 99-106.
[35] M. Kretzoi, L. Vertes, în: Current Anthropology, vol. VI, nr. 1, februarie 1965, pp. 74-87.
[37] F. Bordes, *Le Paléolitique dans le monde*, Paris, 1968, pp. 33-51.
[38] În încheierea acestui capitol amintim că unul dintre cei mai destoinici elevi care ne-au ajutat să descoperim multe comori ale trecutului a fost, în anii 1956-1958, Brătulescu Florea, devenit un bun profesor de istorie în comuna Mozăceni. Păcat că ajungând profesor, nu a continuat cercetările în zonă; ar fi realizat cel mai puternic muzeu din țară. Îl înțelegem; cercetarea cere sacrificii.

Valea Mozacului - cea mai locuită dintre văile României de-a lungul istoriei

Nimeni nu poate contesta obârșia Mozăcenilor; pe Mozac s-au înjghebat primele sate care aveau să formeze marea noastră așezare aflată azi pe dreapta Drâmbovnicului; acolo și-au găsit mozăcenii noștri condițiile de trai cele mai primitoare; acolo au trăit în perioada de plămădire a poporului român și a limbii române, din vechii geți de pe această vale care, de ce să nu o recunoaștem, constituie un adevărat miracol. Valea gârlei Mozacu a atras pe oameni, din preistorie până în evul mediu, așa cum lumina lămpii atrage noaptea fluturii; a fost intens locuită în toate epocile istorice. Puține din văile apelor României au fost atât de mult locuite. Până în prezent nu cunoaștem decât Valea Mostiștei pe care s-au descoperit 128 vetre de interes arheologic[1]; să nu uităm însă că Mostiștea are o lungime de 92 de kilometri, adică de aproape trei ori mai lungă decât Mozacul nostru; pe de altă parte, Mostiștea are o suprafață de 1734 kmp[2], adică de peste 2,88 ori mai mare decât suprafața Drâmbovnicului, ceea ce dovedește că Mozacu rămâne o vale unică în țara noastră în ceea ce privește locuirea umană de-a lungul timpurilor.

Pe Mozacu au fost descoperite 116 vetre arheologice; așadar cu 12 mai puține decât ne oferă Mostiștea. Dacă avem în vedere că pe valea noastră în 30 de puncte – 8, 11, 14, 19, 31, 34, 42, 47, 48, 49, 56, 60, 65, 71, 72, 76, 77, 83, 84, 85, 88, 91, 97, 99, 100, 101, 106, 108, 109 și 113 – avem câte două straturi de cultură, din epoci diferite, în patru – 7, 43, 78 și 87 – câte trei, în patru – 42, 59, 115 și 116 – câte patru, iar în punctul 67, cinci așezări din tot atâtea epoci, avem, practic, 170 de așezări din toate epocile istorice, ceea ce nu întâlnim pe nici o vale de pe teritoriul țării, și nici din Europa, excluzând fluviile.

Inventarierea acestor vetre arheologice s-a efectuat într-un timp îndelungat; cele de la nr. 1 până la 50, precum și cele din punctele 56, 61, 62, 63, 64, 65 și 67 au fost descoperite în anii 1955-1961; celelalte 49, dintre care și ultimele, de pe teritoriul comunei Mozăceni, cu o mare bogăție de materiale, au fost descoperite în anii 1967-1970.

[1] D. Șerbănescu, G. Trohani, *Cercetări arheologice pe Valea Mostiștei*, în „File de Istorie, Ilfov", 1978, pp. 17-42; G. Trohani, *Noi cercetări arheologice de suprafață pe Valea Mostiștei*, în „Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos", Călărași, 2, 1986, pp. 15-37.
[2] I. Ujvári, *Geografia apelor României*, Editura Științifică, București, 1972, p. 464.

În capitolul de față prezentăm vetrele de interes arheologic de pe Valea Mozacului, cu obiectele aflate în colecția Ion Nania din Muzeul Județean Argeș, parte din materialele de mare valoare din colecția noastră s-au aflat în Muzeul Comunal Teiu, înființat de noi într-o sală a Căminului Cultural Teiu în perioada 1 martie – 19 iunie 1964. Muzeul a fost desființat de singraful semianalfabet Vasile Fălcescu care a scris o pretinsă monografie a comunei[4], dovedind că nu cunoaște nici punctele cardinale din jurul localității; astăzi obiectele cu care s-ar fi mândrit muzee mari din România, nu știm unde se află; imbecilitatea bolșevică și-a pus amprenta și prin muzee! Câteva obiecte se mai păstrează în colecția personală Ion Nania și foarte puține sunt deținute de profesorul Florea Bratu și de doamna Maria Isvoranu din comuna Mozăceni, în scopul formării unui muzeu comunal.

1. – Pe teritoriul comunei Oarja, la aproximativ 200-250 m S de hele... Gogorică, pe partea dreaptă a pârâului Mozacu, se află vagi urme de locuire d... epoca bronzului. Fragmentele ceramice destul de mici aveau în lut pietricel... mărunte și se aflau împreună cu bucăți de chirpici cu urme de pleavă de cereale ... cărbuni mărunți. Chirpiciul ars și solul mai cenușiu față de zona din jur, precu... și cărbunii de mici dimensiuni aflați pe întreaga suprafață de formă circulară, cu ... diametru de aproximativ 10-12 m, dovedesc că așezarea a dispărut cu siguranță ... urma unui incendiu.

2. – O așezare cu fragmente ceramice atipice și câteva fragmente de lame d... silex se află în zona de nord a pădurii Șerbăneasa, tot pe dreapta Mozacului, ... zona dintre confluența vâlcelei Bonciul cu Mozacu.

3. – În mica pădure Gruiștea, pe malul stâng al vâlcelei Gruiștea se află urm... de locuire eneolitică, puțina ceramică fragmentară descoperită indicând existența culturii Gumelnița. Alături de această ceramică s-a descoperit un topor de piatră posedând o jumătate din gaura pentru introducerea cozii și leafa puțin știrbită datorită folosirii, precum și câteva fragmente de lame de silex. Credem că această așezare era mai degrabă un loc de popas al gumelnițenilor din marile așezări de pe teritoriul actualelor comune Teiu și Mozăceni în peregrinările lor spre zonele montane, de unde aduceau piatra de râu pentru râșnițe, dar și piatra din care lucrau topoarele cu gaură ori tip daltă. O astfel de așezare de popas se mai afla pe terasa din vestul cartierului Prundu, din sudul municipiului Pitești[5].

[3] Din nefericire, materialele au fost date spre înregistrare pretinsului muzeograf Teodor Cioflan; ... imbecilitate a aruncat o mulțime de obiecte (sau, poate, și le-a însușit) și o mare parte din ceramica aduna... lipsind pentru totdeauna așezările respective de proba concludentă. Haosul produs de acest novice a fost pu... la punct de Dragoș Măndescu, o tânără speranță a arheologiei românești; fără munca lui era imposibil s... punem la punct haosul produs de cioflanul respectiv (explicația s. m. cioflan în capitolul „Vocabular local... din prezenta monografie). Ion Nania, Dragoș Măndescu, *Arheologia Văii Mozacului*, lucrare refuzată a f... publicată în Argesis, fiind socotită „prea vastă".

[4] V. Fălcescu, *Teiu – cuibul părăsit al lui Vladimir Streinu*, Editura Didactica Nova, Pitești, 1998, 347 pp.

[5] I. Nania, *Descoperiri arheologice pe vatra Piteștilor*, Argesis, Studii și comunicări, Seria Istorie, XII, Muzeul Județean Argeș, Pitești, 2003, pp. 73-87.

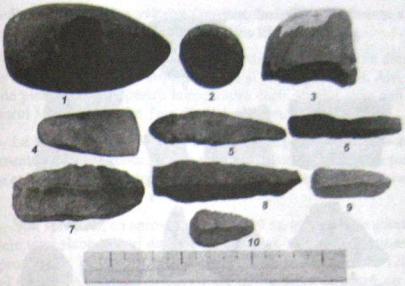

Pl. 7 – Valea Mozacului: 1. Topor gumelnițean de piatră din așezarea nr. 19; 2. Opaiț de lut din epoca bronzului din așezarea nr. 82; 3. Nucleu de silex din așezarea nr. 99; 4. Topor – dăltiță din piatră din așezarea nr. 28; 5 și 9. Răzuitoare lamelare din silex din așezarea nr. 28; 6. Răzuitoare lamelară din silex din așezarea nr. 27; 7. Răzuitor din epoca bronzului din așezarea nr. 15; 8. Grator din epoca bronzului din așezarea nr. 15; 10. Piesă de silex din așezarea nr. 59.

Pl. 8 – Valea Mozacului: 1-3, 6-7. Fragmente de figurine antropomorfe feminine din așezarea nr. 28; 4. Tors decorat cu striații de la o figurină antropomorfă feminină din așezarea nr. 26; 5. Fragment de figurină antropomorfă feminină din așezarea nr. 27; 8. capul unei figurine ornitomorfe (pajură) din așezarea nr. 28; 9. Figurină zoomorfă din așezarea nr. 28.

Pl. 9 – Valea Mozacului: 1-2. Fragmente ceramice aparținând culturii Glina din așezarea nr. 9 3 și 5. Ceramică Glina din așezarea nr. 94; 4. Fragment ceramic din cultura Coțofeni d așezarea nr. 113; 6. Toartă de vas cu decor prin împunsături succesive din așezarea nr. 78. 7- 9. Fragmente ceramice din cultura Tei-Verbicioara, așezarea nr. 94; 8 și 10. Fragmente c ceramică Tei-Verbicioara, așezarea 115; 11. Fusaiolă din așezarea 56; 12. Fusaiolă bitroncon din așezarea nr. 78.

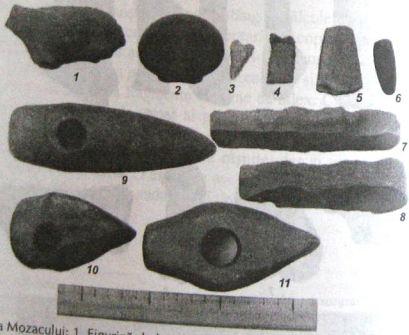

Pl. 10 – Valea Mozacului: 1. Figurină de lut reprezentând un cal (cu harnașament) din așezare nr. 56; 2. Fragment de măciucă din piatră pentru biciul de luptă din epoca bronzului, așeza nr. 47; 3. Vârf de săgeată din silex din așezarea nr. 94; 5. Topor-dăltiță din piatră din așezare nr. 94; 6. Dăltiță din piatră naturală ascuțită la capătul mai lat din așezarea nr. 106; 7. Răzuito lamelar greu din așezarea nr. 39. 8. Răzuitor din silex din cultura Glina, așezarea nr. 95; 9. Top de piatră din cultura Glina, așezarea nr. 99; 10. Topor de piatră din epoca bronzului, așezare nr. 84; 11. Topor de piatră din cultura Glina, așezarea nr. 100.

4. – Pe partea stângă a văicelei Gruiștea, înainte de confluența cu Mozacu, apar urme slabe ale unei locuiri din cultura Glina III.

5. – În apropiere de șoseaua Rociu – Furdueşti, pe terasa din dreapta Mozacului, apar fragmente ceramice atipice, cenușă și urme de cărbuni. Aici a fost găsit un topor de piatră cu gaură pentru introducerea cozii, vândut, prin anii 1958-1959 de învățătorul Marin Sandu din Teiu din Vale, Muzeului din Pitești.

6. – La sud de șoseaua Rociu – Furdueşti, tot pe terasa dreaptă a Mozacului, apar fragmente ceramice getice, fie din vase lucrate cu mâna, dintr-o pastă mai grosolană, de culoare cenușie închisă, fie dintr-o pastă cenușie, fină, din vase lucrate la roată.

7. – Mai spre vest, cu aproximativ 150-180 m, tot la sud de șoseaua amintită, apar urmele unei slabe locuiri din epoca bronzului, un fel de „cenușar" cu diametrul de aproximativ 18-20 m. Un „cenușar" identic se află la circa 120 m spre SV față de cel amintit. Aici a fost descoperit un superb topor de piatră, cu gaură pentru introducerea cozii, de formă alungită, aproximativ circular în secțiune, de culoare gălbuie-verzuie, vândut prin 1958-1959 de învățătorul Marin Sandu Muzeului din Pitești. Așezarea din epoca bronzului a fost suprapusă de o locuire sporadică din perioada getică a secolelor al III-lea - I î.Cr.

8. – Tot pe dreapta Mozacului, spre malul gârlei, în colțul de NV al pădurii Stănislăveasca – Roceanca, se aflau fragmente de ceramică getică și cărbuni mici. După mărturia mai multor localnici, prin anii 1949-1950, cu ocazia scoaterii unor buturi de stejar din pământ, aici s-au găsit vreo 20 de monete „ca niște nasturi". Prezentându-le, în 1957, câțiva denari romani republicani și o monetă de tip Filip al II-lea, toți au mărturisit că „erau exact" ca ultima prezentată de noi; menționăm că monetele le-am arătat individual, fără să fie și altă persoană de față. Descoperitorul, Ilie Nedelcu, nici nu a mai ajuns cu ele acasă. În acel moment trecea pe șoseaua Rociu – Furdueşti o șatră de țigani nomazi și cele 18 monete au fost date pe o căldare de aramă. Mergând la locul descoperirii, în iunie 1957, cu Ilie Nedelcu, am descoperit, cam în aceeași zonă, un topor de piatră cu gaură pentru introducerea cozii. Se pare că locuirea getică suprapunea o slabă așezare din epoca bronzului. Toate materialele din aceste opt așezări au fost depuse în 1961 la Muzeul din Pitești; nu aveam unde păstra doi saci cu cioburi și chirpici.

Până în 1962, în toate cele opt așezări, fragmentele ceramice erau foarte mari, lucru firesc dacă avem în vedere că până în anii 1952-1955 pădurea Stănislăveasca – Roceanca se întindea și la nord de șoseaua Rociu – Furdueşti, făcând trup comun cu pădurile Șerbăneasa și Gruiștea, depășind spre vest Șoseaua Mare, unindu-se cu pădurile Pădureni și Chiriteasca – Găleșești, de la est de satele Chiriești, Găleșești și Pădureni din comuna Suseni, formând un codru imens, care se lega spre est și apoi spre NV cu pădurile aflate pe Neajlov – Gruiu, Cireșu, Siliștеanca, Coșeriile, Orjanca, Catanele și Pădurea Bradului, ocupând întreaga platformă a combinatului petrochimic de la sud de Pitești, până la cimitirul comunei

Prundu[6]. După 1967, interzicându-ni-se să mai vedem materialele aduse de noi la muzeu, materiale care şi dispăruseră, în ziua de 8 aprilie 1972 am efectuat o cercetare de suprafaţă în zona Gogoricâ – Balta Meterilor, însoţit de elevul Stoiculescu Gh. Virgil din clasa a VII-a C de la Şcoala Generală nr. 12 Piteşti. A fost imposibil să mai găsim un ciob cât de cât mai mare, caracteristic. De la Oarja până la şoseaua Rociu – Furduești, din uriaşa pădure seculară nu mai rămâsese nici un copac; câmpia era ca-n palmă. Vetrele aşezărilor abia se mai observau sub forma unor pete mai întunecate, iar ceramica prezenta fragmente de cel mult 1-2 cmp. La sfârşit de mileniu, în 1998-2000, nu se mai observă nimic; au dispărut nu numai materialele arheologice, dar şi acele pete mai închise care indicau aşezările.

9. – Tot pe partea dreaptă a gârlei Mozacu, la circa 60 m SV de colţul SV al pădurii Stănislăveasca - Roceanca se află urme de locuire getică din a doua epocă a fierului: ceramică fragmentară lucrată la roată sau modelată cu mâna, gri-cenuşie şi brună. Se remarcă un fund de vas şi o toartă cu motiv torsadat (Pl. 12/7). Aici a fost descoperit un dorn de fier din aceeaşi perioadă, cu secţiune rectangulară (L^7 = 7,6 cm).

10. – Mergând mai spre sud, tot la vest de Balta Meterilor, denumită după 1921 Balta lui Şuchială, dispărută azi sub apele acumulate de barajul construit în aval, în punctul „La Grajduri" din nordul satului Teiu din Deal, se află o întinsă locuire getică din secolele al III-lea - I î.Cr. Fragmentele ceramice, în general atipice, sunt modelate la mână. Tot de aici provine o undrea de fier, uşor aplatizată. La un capăt prezintă o perforaţie (L = 10,4 cm).

11. – Mai jos, pe botul de deal format de râu şi afluentul său din dreapta, Vâlceaua Adâncă, locuirea getică din secolele al III-lea - I î.Cr. devine mult mai intensă. Din această aşezare, pe lângă ceramica fragmentară, provin două gresii, un cuţitaş de fier (L = 4 cm) şi două săgeţi de fier lanceolate, cu peduncul (L = 9,3 şi 9,5 cm). Aşezarea getică a fost suprapusă de o intensă locuire din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. (cultura Militari – Chilia). De fapt, aşezarea getică de pe acest bot de deal formează „un tot", o singură aşezare care cuprinde inclusiv aşezarea nr. 7, pe o lungime de circa 1 km; sporadic, se întâlnesc fragmente ceramice din a doua epocă a fierului pe o lungime de 3-4 km spre nord, până la pădurea Şerbăneasa. Ceramica lucrată cu mâna este, în general, din pastă grosolană, impură, conţinând multe pietricele şi nisip. Pasta are uneori culoarea roşie sau castanie, alteori neagră, uneori este roşie în exteriorul vasului şi negricioasă în interior. Unele fragmente prezintă în exterior arderi ulterioare datorate întrebuinţării vaselor. Din cauza coacerii puternice, majoritatea fragmentelor ceramice sunt prost conservate şi nu se poate stabili cu precizie forma vaselor. Putem aminti piciorul tronconic al unui vas. Ceramica lucrată la roată cuprinde numeroase funduri de vase. Se găsesc, de asemenea, fragmente ceramice dintr-o pastă compactă, mai îngrijită şi moale la pipăit, în majoritatea cazurilor cenuşie de diferite nuanţe, predominând culoarea cenuşie-deschisă, cu urme de mică, rezistentă în urma arderii. Din această categorie remarcăm strachina cu buza înălţată drept şi îngroşată puţin spre exterior şi multe funduri de vase mici sau chiar foarte mari, cu *standring* puternic reliefat. Partea superioară a unui vas din pastă fină cenuşie-deschis este frumos ornamentată cu două dungi în relief paralele, între care se găsesc opt linii incizate paralel în valuri aproape regulate. Tot ca motiv de decor pentru unele vase întâlnim mânuşa lată cu două creste verticale care formează împreună cu marginile mânuşii trei caneluri largi şi mânuşa în formă de mănunchi de nuiele răsucite de la dreapta spre stânga lucrată separat din pastă crudă şi apoi aplicată la vas înainte de ardere.

În privinţa ceramicii Militari – Chilia, care datează din secolul al III-lea d.Cr., este identică celei de pe valea Ciorâca – Chilia[8], vase lucrate din pastă fină, de culoare cenuşie-deschis, cu buza răsfrântă orizontal în afară. S-au găsit şi două fusaiole, una lucrată special din lut ars şi alta din ciob cenuşiu, fin, lucrat la roată, resturi de strecurători şi fragmente de râşniţe cioplite din piatră obişnuită, precum şi o daltă de fier. Aceste materiale, împreună cu un sac de fragmente ceramice mari, foarte semnificative, au fost depuse în anul 1962 la Muzeul Judeţean Argeş; din nefericire, nu ştim nimic de soarta lor; doar puţine fragmente ceramice se află între materialele intrate în colecţia muzeului la 27 decembrie 1995; chiar şi dintre acestea, multe au fost aruncate de cioflanul care le-a înregistrat. Pe lângă cele câteva fragmente de râşniţe, s-a găsit şi una întreagă, masivă[9].

12. – La est de râul Mozacu, vizavi de aşezările de mai sus, pe panta puţin înclinată dinspre malul stâng, se găseşte o altă aşezare getică din a doua parte a epocii La Téne. Urmele acestei aşezări încep din apropierea pădurii Stănislăveasca – Roceanca şi se întind până aproximativ 250 m spre sud de punctul „La Măguri". Un sac de ceramică tipică şi o serie de obiecte intrate în colecţia Muzeului Judeţean Argeş, în 1962, au dispărut împreună cu registrul-inventar. Muzeul posedă puţine fragmente ceramice donate în decembrie 1995: la mână şi la roată (în proporţie destul de mare), fragmente din oale-borcan cu butoni-apucătoare şi cu brâu alveolar dispus în ghirlandă, fragmente din pereţi de amforă, o buză de fructieră, un fragment dintr-o mânuşă de amforă rhodiană (din păcate porţiunea cu ştampilă lipseşte) etc. (Pl. 12 / 3, 6, 8, 10). Împreună cu acestea au intrat în colecţia muzeului: un vârf de corn de cerb (Cervus elaphus) matur, un vârf de corn de cerb tânăr, coltii unui mistreţ (două hangere şi doi tocitori), un fragment de coastă de mamifer mare, un colţ de Sus scrofa ferus prelucat (străpungător?) şi un străpungător de os folosit, probabil, la confecţionarea cojoacelor, opincilor etc.; amintim apoi două fusaiole, un cosor pentru viţă, o lamă de sapă care se încastra în coadă, un topor, o nicovală,

[6] În ziua de marţi, 15 mai 2001, ing. *Ion Moraru*, directorul Ocolului Silvic Costeşti, ne-a invitat la Casa de vânătoare Mozacu – Zidureanca şi ne-a pus la dispoziţie o hartă-schiţă din care reies parţial cele spuse de noi. Harta prezintă cu roşu pădurile cuprinse în „amenajamentul din 1952" şi defrişate în perioada 1952-1959; schiţa nu cuprinde pădurile răzuite din 1948 până în 1952 care întregeau golurile pădurilor din amintita hartă. Îi mulţumim şi pe această cale ing. Ion Moraru.

[7] Pentru prezentarea dimensiunilor pieselor am folosit următoarele prescurtări: L = lungime, l = lăţime, Î = înălţime, G = grosime, D = diametru.

[8] S. Morintz, *Săpăturile de la Chilia*, în „Materiale", VII, 1961, pp. 441-447; ibidem, în „Materiale", VIII, 1962, pp. 513-518.

[9] La 15 aprilie 1981, fiind foarte bolnav, am făcut o ofertă Complexului Muzeal Goleşti pentru a achiziţiona colecţia noastră. Nu a fost achiziţionată, dar a fost jefuită de materiale preţioase şi de 68 de râşniţe masive întregi şi alte 30 fragmentare. Colecţia ne-a fost înapoiată fără toate acestea de către Vasile Novac, care a vrut să ne grăbească sfârşitul, după cele mai specifice metode bolşevico-securiste. Vasile Novac este unul din bolşevicii care ne-au alungat din Muzeul Piteşti pe considerentul că nu eram membru pecerist.

o altă nicovală pentru orfevrărie (fier; L capătul activ = 8 cm; Î = 11,2 cm, inclusiv cuiul pentru prinderea într-un butuc de lemn ce servea ca suport – Pl. 12 / 12), un sfredel, un ciocan (fier; L = 7,5 cm), tip teslă; ceafa este rectangulară rotunjită la colțuri (2,1 × 2,4 cm; l capătului – teslă = 2,1 cm; Î în zona găurii pentru coadă = 4 cm – Pl. 12 / 13), o vergă, o balama, două scoabe, un cui pentru cârligul uşii, un piron, un cui-piron, un fragment de bară dreptunghiulară de fier, un vârf de săgeată (?), două mânere, prelungiri ale unor cuțitașe, un alt mâner pentru o unealtă neidentificată şi încă o piesă neidentificată din fier. Mai amintim: două gresii prevăzute cu o gaură pentru purtat, apoi două roți din lut ars pentru car votiv şi un fragment ceramic dintr-un vas mare cu o superbă figurină umană. Foarte prețioase sunt cele patru monete, denari romani republicani, datați între anii 99-38 î.Cr., înregistrate în ianuarie 1967[10].

13. – La răsărit de această mare așezare, în dreptul Bălții Meterilor, Balta lui Șuchială, în imediata apropiere, în partea de est a drumului ce ducea de la punctul „La Grajduri" spre pădurea Stănislăveasca – Roceanca, se aflau, până în 1962, trei movile înalte de 80-90 cm, punct numit „La Măguri" şi „Măgurile de la Balta Meterilor", probabil tumuli funerari getici. De aici provin: o tetradrahmă macedoneană din vremea lui Filip al II-lea (359-336 î.Cr.), fragmente ceramice, o fusaiolă (Pl. 12 / 9) şi o gresie cu gaură pentru agățat şi purtat[11].

14. – La aproximativ 300 m la sud de „Măgurile de la Balta Meterilor", imediat în partea estică a drumului ce duce de la punctul „La Grajduri" spre pădurea Stănislăveasca - Roceanca, lângă un loc foarte mlăştinos, care pe la începutul secolului al XX-lea se înfățişa sub forma unui lac, se află o așezare ce prezenta puțină ceramică măruntă ce indica epoca bronzului, dar şi ceramică getică destul de concludentă pentru Latén-ul timpuriu, depusă la muzeu în 1962. Din acest loc provine o jumătate de măciucă pentru biciul de luptă (epoca bronzului), sferică, lucrată din piatră galben-vineție, spartă în două pe diametrul maxim, cu gaură mediană (D_{max} = 6,2 cm).

15. – Pe terasa din vestul râului, în punctul „Măgura Observatorului", pe terenul fostului islaz comunal al Teiului din Deal, la vest de sat, se află o așezare din epoca bronzului mijlociu. Măgura, cu un diametru de circa 14 m, avea o înălțime de 0,60 - 0,70 m şi a fost aproape nivelată de tractoarele care au desțelenit izlazul în 1958. Ulterior, așezarea avea să fie complet distrusă de canalul de irigație care îşi schimbă direcția exact pe așezare. În urma arăturii din 1958 au apărut cantități masive de chirpici ars, ceea ce dovedea dispariția așezării printr-un incendiu violent, concluzie întărită şi de bucățile de cărbune, precum şi de cenuşa existentă. Chirpiciul a fost frământat cu pleavă de cereale şi păstra urme de pari şi nuiele. Ceramica, slab arsă, conține multe pietricele, este zgrunțuroasă şi aspră la

[10] Ion Nania, *Despre Metereaque turba Getaeque*, în „Argessis", Seria Istorie, IX, Muzeul Județean Argeş-Piteşti, 2000, pp. 25-31. Este regretabil că s-a tipărit greşit „Getaque" în loc de Getaeque, iar în rândul al doilea, după titlu, în loc de: (8-17 d.Cr.) este scris: „(8-17 d. Caracteristice)", iar dovadă că redactorul (sau scribul de la calculator nu au auzit încă de faptul că formula comunistă î.e.n. a fost înlocuită cu î.Cr. (înainte de Cristos), iar e.n. cu: d.Cr (după Cristos).

[11] Ion Nania, *op. cit.*, loc. cit.

pipăit. Unele fragmente sunt decorate cu butoni în relief, neperforați. Din această așezare provin două fusaiole (D = 3 cm şi 3,5 cm), un colț de porc domestic, un strâpungător din os, un ac din os, leafa unui topor de piatră cu gaură pentru introducerea cozii, foarte tocit din cauza utilizării (L = 6,8 cm; Î = 4,7 cm; G = 4,2 cm), două cremeni (galeți) găurite natural, de formă neregulată (D_{max} = 7,2 cm şi 11,5 cm), folosite pentru biciul de luptă şi 82 piese de silex. Între acestea din urmă se remarcă: o săgeată superbă, cinci nuclee (L între 4 cm şi 7 cm) din silex brun şi gălbui; 31 gratoare (L = între 3 cm şi 9,5 cm) lungi (Pl. 7 / 8), pe aşchie, ovoidale, retuşate unifacial; cea mai mare parte dintre ele, precum şi cinci răzuitoare grele (Pl. 7 / 7), cu retuş unifacial pe ambele laturi lungi, un răzuitor triunghiular cu două laturi active retuşate (L = 4 cm). La acestea se adaugă o mulțime de aşchii de prelucrare şi piese rebutate. Printre obiectele care se aflau în Muzeul Comunei Teiu se evidențiau câteva fragmente de greutăți pentru războiul de țesut, un suport pentru frigare şi câteva râşnițe plate, din piatră masivă de râu, dintre care una întreagă[12].

16. – În satul Teiu Deal, în grădina învățătorului Marin Stănescu, prin anii '50 ai secolului al XX-lea, apăreau fragmente ceramice atipice, destul de grosolane, ceea ce excludea ceramica evului mediu şi cu atât mai mult pe cea recentă, informație primită chiar de la învățătorul respectiv prin 1955, care ne-a adus un pumn de fragmente care indicau epoca bronzului.

17. – Spre obârşia văicelei Vlădeasa, în pădurea Stănislăveasca – Roceanca, țăranul Gheorghe Tudori Neagu, din satul Leşile (n. 15 aprilie 1909), a descoperit fragmente ceramice hallstattiene şi getice din a doua epocă a fierului, precum şi o lance getică în formă de frunză de salcie (Pl. 12 / 11), țip cunoscut încă din 1924 prin descoperirile de la Gruia (jud. Mehedinți)[13]. Vârful de lance este din fier şi se păstrează într-o stare mediocră, deteriorat, corodat (L = 25,2 cm). Pe o parte mai poate fi observată nervura mediană. Lucrat dintr-o singură bucată de fier, cu tub pentru introducerea cozii (D = 2,5 cm). Este un tip de lance care apare în numeroase complexe geto-dace[14]. Ceramica se afla, în 1964, în Muzeul Comunal Teiu.

18. – Pe Vlădeasa, în câmp, cam la jumătatea distanței dintre pădurea Stănislăveasca – Roceanca şi satul Teiu Deal se afla o așezare cu puține urme de locuire din epoca bronzului, cultura Glina III.

19. – O altă așezare, din eneolitic (Gumelnița) de această dată, se află în satul Teiu Vale, în punctul „La Ulmi"[15]. De aici se păstrează un topor de piatră cu

[12] Dacă valoroasele obiecte din fostul Muzeu Comunal Teiu se vor mai găsi, *Ion Nania* şi *Dragoş Măndescu* vor face un studiu asupra lor.

[13] V. Pârvan, *Considérations sur les sépultures celtique de Gruia*, în „Dacia", I, 1924, p. 9 şi p. 40, fig. 9; idem, *Getica*, Cultura Națională, București, 1926, pl. XXV / 2 (unde greşit se indică: „Dacia, I, 1924, p. 513 sq.)" – revista are doar 368 pp.

[14] I. Glodariu, E. Iaroslavschi. *Civilizația fierului la daci (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, pp. 133-135, fig. 70.

[15] Toponimul amintește doi ulmi uriaşi: unul mare, a cărui circumferință era cuprinsă de şase bărbați cu brațele întinse şi unul mic, cuprins de brațele a patru persoane. Au fost cei mai groşi ulmi din România, care s-au uscat în anii 1968-1969 şi au fost tăiați în 1971, fără a li se fotografia trunchiurile ori a li se număra inelele anuale.

gaură pentru introducerea cozii (Pl. 7 / 1), masiv, cu suprafața aspră (L = 11 cm; l = 6,8 cm; G = 5,7 cm, D găurii pentru coadă = 2,5 cm), precum și 16 piese de silex, dintre care se remarcă un gratoar ovoidal, unul lamelar și altul lamelar greu unifaciale, retușate pe ambele laturi (L între 4,1 cm și 8 cm). Alte trei topoare de piatră, cu gaură, se aflau în Muzeul Comunal Teiu. Amintim că astfel de obiecte se găseau frecvent pe teritoriul satului Teiu Vale. În colecția de care ne ocupăm se află un topor de piatră fragmentar găsit în vestul satului, în capătul de vest al grădinii locuitorului Ion Coman.

20. – În nordul satului Teiu Vale, în zona numită „La Vișinești", în centrul terenului cultivat înconjurat de curțile gospodarilor, s-au găsit 12 piese de silex: răzuitoare mici, unifaciale, retușate (L între 2,7 cm și 4,3 cm), și așchii de prelucrare. Câteva fragmente ceramice foarte mici, găsite în acest loc, sunt total nesemnificative.

21. – În spatele grădinii învățătorului Ion Bărbulescu (azi fiul său, inv. Nicolae Bărbulescu) s-au descoperit tot 12 silexuri: răzuitoare și o așchie de mici dimensiuni (L între 3,2 cm și 3,6 cm). Fragmentele ceramice, foarte mărunte, sunt atipice. După culoarea pământie, cu multe pietricele în conținut, ar putea indica Glina III.

22. – Un punct arheologic interesant îl constituie cimitirul vechi din Teiu Vale, de pe Dealul Bisericii, pe dreapta Mozacului. Biserica veche din acest loc, dărâmată pe la începutul deceniului al șaselea al secolului al XX-lea, a fost construită pe la începutul secolului al XIX-lea pe locul alteia mai vechi, din lemn. După monetele găsite de localnicii care își îngropau morții aici, cimitirul, și deci și biserica din lemn, ar data de la începutul secolului al XVIII-lea.

23. – La sud-vest de Teiu Vale, pe stânga Mozacului, la sud-est de moara lui Șerban Iordache, în prunii aceluiași proprietar, a fost descoperit un topor fragmentar (leafa) din piatră, cu gaură pentru introducerea cozii (L = 7, 3 cm; l = 5 cm; G = 4,3 cm), precum și un răzuitor pe așchie din silex alb (L = 5 cm).

24. – În aceiași pruni, la vest de Drumul Conacului, la aproximativ 100 m vest de drum, apar fragmente ceramice mici, atipice și bucățele mărunte de chirpici.

25. – La est de Heleșteul lui Decebal, pe partea stângă a văicelei Doarca, pe care este amenajat heleșteul, în livada de pruni, se află o așezare cu o slabă locuire gumelnițeană, pe care o socotim contemporană tellului nr. 1, aflat la aproximativ 250 m spre sud. Din această așezare provin două frecătoare din piatră aspră, sferice (D = 5 cm și 5,5 cm), o fusaioală din lut ars aplatizată (D = 4 cm) și o râșniță.

26. – Tellul nr. 1, de pe stânga Mozacului, la sud de Teiu Vale, la circa 250 m sud-est de Heleșteul lui Decebal, primul tell din cultura Gumelnița săpat în întregime la noi în țară[16]; avea să dovedească faptul că acest tip de așezări erau

[16] Ion Nania, *Locuitorii gumelnițeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, în „SAI", IX, 1967, pp. 7-23. După publicarea acestui articol nu am mai avut acces la materiale pentru a publica o lucrare mai amplă.

fortificate cu șanțuri și valuri de apărare[17]. Prin bogăția materialelor descoperite, prin marea cantitate de grâu carbonizat, circa 2000 kg, și mai ales prin idolul vatră, loc de cult gumelnițean unic în România, credem că acest tell era centrul unui „șef" de trib care cuprindea și tellul nr. 2 de la Teiu Vale, pe cel de pe Vâlceaua Măgurii de la Morteni (jud. Dâmbovița), Măgura Călușarilor de pe stânga Drâmbovnicului Vechi, la sud de Fântâna Burina, tellul de „Sub Cetate" de la Ziduri[18], pe cel de la Popești[19] și pe cel de la Slobozia, precum și puternica așezare gumelnițeană de la Drumul Bucureștilor (Drumul Sării, Drumul Olarului, Drumul Cureștilor), de pe dreapta Mozacului. „Măgura" a fost mult mai înaltă, dar a fost săpată și nivelată prin anii 1910-1914. Este prima așezare străveche pe care am cunoscut-o în toamna anului 1947, când mergeam în clasa I la Gimnaziul Unic Teiu Deal. În urma unor săpături făcute într-o noapte de căutătorii de comori, am găsit, în octombrie 1947, două văscioare splendide, capul „unei păpuși" din lut și aproape 100 „săgeți de trăsnet". Cele două văscioare se păstrează încă în colecția personală Ion Nania. Capul figurinei antropomorfe se găsește în colecția Muzeului Județean Argeș, iar din piesele de silex se află doar 32: trei răzuitoare (L între 3,1-3,2 și 3,5-3,6 cm, ambele), două vârfuri de săgeți unifaciale, retușate (L = 3,6 cm, ambele), un alt vârf de săgeată aflat în prelucrare (silex brun, L = 4,2 cm), un vârf de silex gălbui rupt spre partea superioară (L = 6,8 cm) etc.; celelalte au fost folosite de tatăl descoperitorului la scăpărat cu amnarul. În ziua de 2 mai 1958, elevul Marinescu Gheorghe ne-a adus din acest loc două fragmente dintr-un văscior superb aparut în urma arăturii foarte adânci în scopul pregătirii semănatului de primăvară; văscioral restaurat se păstrează în colecția Ion Nania. Mergând la fața locului am descoperit, împreună cu un grup de elevi, trei fragmente de figurine antropomorfe care se află în colecția Muzeului Județean Argeș (se remarcă un tors feminin decorat cu striații orizontale, L = 5,7 cm – Pl. 8 / 4), împreună cu două percutoare sferice (D = 5,8 cm și 7,2 cm), un topor-dăltiță din piatră alb-gălbuie, bine șlefuită (L = 4,8 cm), o greutate de lut pentru războiul de țesut și laba stângă a piciorului, probabil a unui vas mare antropomorf, care se află încă în posesia lui autorului. Alte multe obiecte descoperite atunci au fost expuse în Muzeul Comunei Teiu. Interesant este faptul că laba stângă a piciorului vasului antropomorf posedă șase degete, aspect pe care îl punem în legătură cu o credință, moștenită pe Valea Mozacului până la jumătatea secolului al XX-lea, privind persoanele care se nasc cu șase degete la un picior; astfel de persoane sunt dăruite de Dumnezeu cu multă putere fizică, sunt sănătoase toată viața și trăiesc ani mulți cu sănătate și noroc.

[17] Sebastian Morintz, *Tipuri de așezări și sisteme de fortificație și împrejmuire în cultura Gumelnița*, în „SCIV", XIII, 1962, 2, pp. 273-282.

[18] Dragoș Măndescu, *Tellul gumelnițean de la Ziduri (com. Mozăceni, jud. Argeș*, în „Argessis", Seria Istorie, X, Pitești, 2001, pp. 7-19; Idem, *Șantierul Arheologic Ziduri*, în *„Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2000"*, A 35-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Suceava, 23-27 mai 2001, pp. 275-276; idem, *Cercetări arheologice pe Valea Drâmbovnicului*, „Argessis", Seria Istorie, XI, Pitești, 2002, pp. 31-41.

[19] T. Cioflan, *Cercetările arheologice de la Popești, județul Argeș*, în „Argessis", VII, Pitești, 1995, pp. 5-12.

27. – Tellul nr. 2, aflat la nord-est de Teiu Vale, pe Vălceaua Elețeului Se care se varsă în Neajlov. A fost săpat de Marin Popescu; nu s-a publicat absolut nimic. Materialele se păstrează în colecția Muzeului Județean Argeș. Din cerce tările de suprafață efectuate în anii 1968-1970, pe acest tell au fost descoperite tre fragmente de figurine antropomorfe, dintre care un profil feminin (Pl. 8 / 5) decora cu grupuri de linii paralele incizate (L = 8,2 cm), un percutor sferic-ovoidal, fo foarte intens utilizat (D_{max} = 7,5 cm) și 47 piese din silex între care se numără un nucleu (L = 6,2 cm) și 15 răzuitoare lamelare (Pl. 7/6), ovoidale, triunghiulare pe așchie, unele retușate, unifaciale (L între 2,7 și 8,2 cm) care se află în colecția Ion Nania din Muzeul Județean Argeș.

28. – Terasa din nord-estul și estul tellului nr. 1, care are distanța cea mai mică, de circa 30-40 m de tell, a fost intens locuită. Dacă în incinta fortificată a tellului au existat cel mult 10 locuințe în al doilea nivel de locuire, cea mai influ ritoare fază din cele cinci existente, pe terasă a existat un număr dublu de locuințe, toate distruse de săpăturile din primăvara anului 1962 în vederea plantării viței de vie. Cu ocazia vizitării acestui loc, absolut întâmplător, în timpul lucrărilor respec tive, am putut identifica urmele a circa 20 de locuințe, dintre care una de circa 5 × 3 m. La sud de această locuință, la o distanță de aproximativ 3 m, a fost iden tificată o vatră cu diametrul de circa 1,50 m, în jurul căreia era săpat un șanț de circa 0,5 m lărgime și tot 0,5 m adâncime, care a fost amenajată pentru un ospăț vânătoresc[20]. Materialele adunate cu acea ocazie au fost înregistrate imediat în colecțiile Muzeului Județean Argeș; deși fragmentate de cazmalele săpătorilor, materialele, foarte numeroase, erau splendide. Dovadă că aici a existat o locuire foarte intensă și că gumelnițenii respectivi se retrăgeau în incinta fortificată numai în caz de pericol, este și faptul că în anii 1967-1970, după lucrările de primăvară și toamnă care se executau în vie, am descoperit ceramică asemănătoare celei din tell, precum și următoarele piese: zece fragmente de figurine antropomorfe – repre zentări din profil, dar și frontale și dorsale feminine (Pl. 8/1 – 3, 6 – 7), unele deco rate cu incizii constând din benzi, linii paralele, triunghiul sexual (Î între 3,5 cm și 6,4 cm) – specifice fazei Gumelnița B_1, după cum arată analogiile din numeroasele așezări contemporane[21]; două figurine zoomorfe, una întreagă (Pl. 8 / 9), și cealaltă fragmentară (L = 8 cm și 4,2 cm), redând patrupede (cornute?); o altă figurină ornitomorfă (Pl. 8/8), redând un cap de pajură (Î = 8,1 cm); două fragmente de podoabe (?) din lut, subțiri, ușor curbate, perforate la un capăt pentru suspendare (L = 4,7 cm și 7,2 cm); un mic obiect din lut, foarte ușor (?), cinci fusaiole întregi și încă una păstrată pe jumătate (D între 3 cm și 4,6 cm); un fragment ceramic ce urma să fie utilizat ca fusaiolă, neperforat (D = 4 cm); un străpungător de os, trei percutoare sferice (D între 4,2 cm și 6,5 cm); un topor – dăltiță din piatră albă (Pl. 7/4), lustruită, trapezoidal (L = 7 cm; G = 1,3 cm, L tăiș = 3,4 cm); leafa unui topor de piatră cu gaură pentru coadă, cu suprafață șlefuită (L = 6,5 cm; Î = 3,2 cm; G = 3 cm) și 230 piese de silex de nuanțe diferite – predomină, totuși, nuanțele

[20] Ion Nania, *op. cit.*, în „SAI", IX, 1967, pp. 20-21.
[21] Eugen Comșa, *Figurinele antropomorfe din epoca neolitică pe teritoriul României*, București, 1995, pp. 41 ș.u., fig. 52 / 4 – 5, 7; 53 / 2, 7 – 9.

alb-lăptos și gălbui (nuclee, un vârf de săgeată în curs de prelucrare și răzuitoare lamelare, triunghiulare, ovoidale, trapezoidale, uni – sau bifacial retușate (L între 2,4 cm și 9,6 cm – Pl. 7 / 5,9). Este, credem, o dovadă certă a bogăției arheologice care s-a distrus cu ocazia acelei săpări nesăbuite a așezării, la o adâncime de 0,60-0,70 m.

29. – La sud și est de fosta brigadă S.M.T. din sud-estul satului Teiu Vale, în imediata apropiere, la est de șoseaua Teiu – Leșile, a existat o locuire preistorică sporadică, după cum arată fragmentele ceramice descoperite. Aici s-a găsit și un străpungător din os.

30. – La nord-est de Teiu Vale, la est de heleșteul Doarca, din care pornește vălceaua cu același nume, care se varsă în Mozacu la vest de tellul nr. 1, s-au putut identifica fragmente ceramice atipice și mici bucățele de chirpici, ceea ce dovedește o slabă locuire dintr-o epocă pe care n-am putut-o preciza.

31. – În via lui Ilie Duță, aflată pe dreapta Mozacului, la sud de Teiu Vale, pe terasă, acolo unde terasa cotește dinspre vest spre sud, aproximativ la 80-100 m la sud de drumul pentru căruțe care mergea pe terasa orientată est-vest, am aflat o slabă așezare gumelnițeană, suprapusă de alta din epoca bronzului, în aprilie-mai 1958. De aici provin o mică fusaiolă hemisferică (D = 2,7 cm), un topor de piatră șlefuită, cu gaură pentru introducerea cozii (L = 9,4 cm; Î = 3,2 cm, G_{max} = 5,5 cm), șapte piese de silex și două râșnițe.

32. – Fântâna Țiganului, din vestul câmpului Siliștea, parte din Balomireasca, la sud de Teiu Vale, la 250-350 m spre nord de Drumul Sării, Drumul Slatinii sau Drumul Hotarului, care azi delimitează teritoriile satelor Teiu Vale și Leșile, în malul mai înalt al pârâului, pe partea stângă, exact în locul unde pârâul se apropie cel mai mult, până la 1,5-2 m de terasa stângă, rămâne unul dintre punctele arheologice și istorice importante ale acestei văi și, de ce nu, chiar pentru istoria medievală a României.

Cu ocazia unor cercetări de suprafață din primăvara anului 1958, am descoperit la 4 m vest de Fântâna Țiganului, la 0,40 m adâncime în malul stâng al pârâului, o lance din secolul al XVI-lea (Pl. 17 / 1), expusă în Muzeul Comunei Teiu, împreună cu un alt vârf de lance descoperit cu ocazia terasărilor din aprilie 1963. Cu ocazia arăturilor adânci din toamna anului 1960 a fost descoperit un al treilea vârf de lance, tot din secolul al XVI-lea[22]. Cercetând permanent zona respectivă, în primăvara anului 1960 am găsit, la 26 m spre nord-est de fântână, o potcoavă de cal cu zece găuri pentru caiele; potcoava este lucrată dintr-o singură placă; cu astfel de potcoave se potcoveau caii înainte de lupte, pentru a preîntâmpina rănirea copitelor în coltarii împrăștiați în acest scop pe câmpul de luptă. Găurile erau dispuse câte cinci pe fiecare margine (D = 12 × 10,3 cm; G = 0,4 cm).

În mormântul medieval nr. 1/1963, descoperit cu ocazia săpării tell-ului gumelnițian, aflat la circa 350 m la nord de Fântâna Țiganului, s-a găsit un bumb

[22] Identificarea vârfurilor de lance a fost făcută în mai 1963 de regretatul arheolog Dinu V. Rosetti, pe baza analogiilor cu armele descrise în *Handbuch der Waffenkunde*, de Wendelin Boeheim, Leipzig, Verlag von E.A. Seemann.

de argint de proastă calitate, care a servit ca nasture şi care este datat cu siguranţă în secolul al XVI-lea, găsindu-şi analogii printre cei descoperiţi la Retevoeşti[23]. Cu ocazia terasărilor din aprilie 1963, la aproximativ 30 m spre est de fântână, au fost descoperite urmele unor grajduri cu schelete carbonizate ale unor cornute mari (boi sau vaci), iar la aproximativ 10-15 m nord de grajduri, urmele unei locuinţe în care, lângă sobă, s-au găsit un schelet uman, mai multe fragmente ceramice şi două cahle datate cu siguranţă în secolul al XVI-lea, înregistrate chiar atunci în registrul Muzeului Judeţean Argeş[24]. În cimitirul aflat la nord-est de fântână s-a descoperit un dinar habsburgic de argint din vremea lui Ferdinand I (1527-1564), bătut la Kremnitz în anul 1543, pentru Ungaria, pe care noi l-am considerat obiect de bază în datarea luptei[25]. Dar cum ulterior am dovedit că această luptă nu putea avea loc în 1544, aşa cum considerasem atunci, având de bază datarea lui Nicolae Iorga[26], moneta dovedeşte că cimitirul a mai fost folosit şi după această bătălie, care a adus incendierea satului Balomireşti şi a bisericii satului respectiv. Lupta de la Fântâna Ţiganului, de pe Valea Mozacului, s-a dat, aşa cum aveam s-o dovedim, la 15 august 1537, iar la 15 octombrie 1537 s-a dat sângeroasa bătălie de la Fântâna Ţiganului de la nord-vest de Cartacuzu – Adunaţi, comuna Negraşi, pe Valea Drâmbovniculuí (Pl. 15/1)[27]. În anii 1967-1970, în zona Fântâna Ţiganului, unde a fost satul Balomireşti, am mai putut descoperi ceramică din secolul al XVI-lea, o cahlă din lut ars (Pl. 16/7), cărămizie, din care se păstrează doar colţul din dreapta jos, decorată cu motive în volute (L = 9,6 cm; Î = 11,3 cm; G = 1,2 cm), precum şi următoarele piese metalice: un ciocan de cupru cu secţiune rectangulară, care se subţiază către vârful dispus orizontal; în partea opusă vârfului sunt două găuri pentru prinderea cozii (fiecare cu D = 0,7 cm; L = 11,5 cm; Î = 3 cm; l = 2,2 cm), o ţintă pentru ghioagă, un manşon pentru coadă de unealtă (sau de armă?) din tablă de fier, cu capetele petrecute (L = 11,6 cm; D = 5 cm), o piesă pentru harnaşament, în formă de balama, din fier (L = 6,7 cm), un cuţit de fier (L = 31 cm; L lamei = 20 cm), o unealtă neidentificată, un mâner de gripcă pentru stupărit şi o scoabă, toate din secolul al XVI-lea.

33. – La sud-est de Fântâna Ţiganului, suprapusă de aşezarea medievală din secolul al XVI-lea, se află o aşezare din epoca bronzului, ceramica indicând cultura Glina III: fragmente ceramice cenuşii sau pământii, uneori brune, dar şi cărămizii-roşcate, cu pietricele în pastă, cu şiruri de incizii pe buză şi câteva toarte tubulare. Se remarcă un văscior de cult, o roată pentru car votiv (fusaiolă?) (D = 4,7 cm, l muchiei = 2,2 cm) şi patru fusaiole, dintre care una fragmentară şi alta nefinisată, dintr-un ciob (D între 4 şi 5,2 cm). Dintre obiectele de piatră descoperite aici amintim un topor de piatră în curs de prelucrare, un alt topor de piatră, fasonat, fără să i se înceapă gaura pentru coadă, partea cu muchie a unui topor de piatră cu gaură, un alt topor de piatră cu gaură, tot partea superioară, jumătatea unui topor-pinten pentru luptă, lucrat din piatră şi găurit pentru coadă (L între 5,8 cm şi 9,5 cm); acesta din urmă îşi găseşte analogia perfectă într-un topor descoperit pe Vâlceaua Lii, satul Gârleni, comuna Valea Mare (jud. Dâmbovita), aflat azi în colecţia Muzeului Judeţean Argeş (sau ar trebui să mai existe, dacă nu a fost cumva furat sau aruncat de cioflanii care au lucrat aici)[28].

În această aşezare am mai descoperit o râşniţă masivă şi 14 piese de silex dintre care ies în evidenţă: două vârfuri de săgeată retuşate bifacial (L = 3,5 cm şi 4,6 cm), un gratoar semidiscoidal retuşat pe o parte (L = 3,6 cm) şi un altul trapezoidal, retuşat unifacial pe o latură oblică (L = 6 cm).

34. – În continuarea aşezării Glina III de la sud-est de Fântâna Ţiganului, cu prilejul aceloraşi săpături adânci în vederea plantării viţei-de-vie, a fost distrusă o mică necropolă din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr., cultura Militari-Chilia. La sfârşitul lunii aprilie 1963, locuitorul Bogdan M. Roşioru din satul Leşile a adus la muzeu o urnă funerară plină cu oase calcinate şi cenuşă din această necropolă împreună cu alte două urne, din aceeaşi epocă. Cercetările continuate de noi în anii 1967-1970 printre rândurile de vie ne-au îmbogăţit colecţia cu următoarele obiecte aflate astăzi în Muzeului Judeţean Argeş: şase cuţitaşe, două întregi şi patru fragmentare (L între 4,7 cm şi 8,5 cm), un cuţit cu mâner tip „mâner(ureche) de foarfece" (Pl. 14/1), un fragment din lama unei seceri (L = 10,6 cm), o cataramă ovală cu capetele desfăcute şi îngroşate la extremitate (Pl. 14/3), cu o foarte exactă analogie la Mătăsaru[29] (D max = 5 cm), precum şi o fusaiolă (sau bilă pentru bici?), toate din metal.

35. – La vest de necropola Militari-Chilia, amintită mai sus, în ziua de 17 aprilie 1963 s-a dat de o zonă cu „altfel de oale cu cenuşă şi oase mărunte". Micu I. Andriţa din Leşile a scos o „oală mare cu cenuşă şi oase, în care se afla şi o ceaşcă", iar lângă oală se afla un cuţit „destul de mare"; Gheorghe I. Nania, din acelaşi sat, a descoperit şi el un astfel de vas; s-au găsit astfel de vase şi de alte persoane. Cu toate că primisem asigurarea diriguitorilor colhozului comunal că în cazul unor astfel de descoperiri va fi anunţat Muzeul din Piteşti, nu numai că nu s-a anunţat, dar au luat vasele respective, le-au zdrobit şi le-au aruncat în râu, amenînţând că aceluia care va anunţa muzeul i se va tăia ziua de muncă. Cu toate amenînţările, locuitorul Bogdan M. Roşioru a anunţat muzeul la 22 aprilie 1963. Se impuneau săpături arheologice de salvare în tellul nr. 1, amenînţat cu nivelarea în vederea amenajării terenului pentru o grădină de zarzavat. Cu această ocazie s-a efectuat un sondaj arheologic în zona din vestul necropolei (care, cum a fost dovedit cu acel prilej, era una hallstattiană), între pământul desfundat şi drumul de

[23] Dorin Popescu, D.V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoeşti*, în „Materiale", VI, 1959, p. 715, fig. 14 / 5. Toţi nasturii descoperiţi la Retevoeşti se aflau în 1965 în Muzeul Regional Argeş, înregistraţi la „secţia feudală, nr. 99 – 100"; cel de la Fântâna Ţiganului se afla în acelaşi registru, la nr. 101.

[24] Obiectele din această zonă au fost adunate de către Marin Ng. Marinache din Teiu Vale, Stan C. Stancea, Bogdan M. Roşioru, Radu M. Badea şi Marin N. Nania din Leşile, care ni le-au predat cu multă bunăvoinţă.

[25] Ion Nania, *Date noi cu privire la lupta de la Fântâna Ţiganului*, în „SAI", VII, 1965, p. 377.

[26] N. Iorga, *Istoria Românilor*, IV, Bucureşti, 1937, p. 412.

[27] Ion Nania, *Datarea şi localizarea celor două lupte de la Fântâna Ţiganului date între Radu Paisie şi Laiotă Basarab*, în „RI", V, 1994, pp. 156-160.

[28] Toporul a fost descoperit în iunie 1962, în partea de est a satului Gârleni, în grădina lui Nicolae Gr. Oprea, în malul drept al văicelei, la aproximativ 0,7 m adâncime, cu ocazia scoaterii unui prun uscat. În ziua de 27 ianuarie 1963 a fost adus şi donat muzeului de către fiul descoperitorului, Oprea N. Ion, elev la Şcoala de Meserii Piteşti, anul I A.

[29] Gh. Bichir, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, Editura Acadamiei, Bucureşti, 19, p. 44, Pl. LI / 3.

căruțe dinspre Leșile spre Teiu Vale, care trece la 2-3 m est de Fântâna Țiganului. Cu acest prilej, s-a descoperit la numai 0,20 m de pământul desfundat un mormânt hallstattian.

Într-o groapă de formă ovală (0,90 m × 0,60 m) se aflau trei vase: spre est, un vas-borcan mijlociu, la centru o strachină, iar la vest un vas cu butoni distruși probabil, de arături anterioare. De la suprafața solului până la buza vasului-borcan erau 18 cm, iar de la suprafața solului până la buza vasului-borcan erau 18 cm, iar de la suprafața pământului până la fundul gropii, pe care se afla și fundul vasului, erau 34-36 cm. În groapă, se mai aflau cărbuni, cenușă și mici oase calcinate. Vasul-borcan era lucrat dintr-o pastă roșie, strachina dintr-o pastă cenușie-negricioasă, iar vasul cu butoni, care avea pereți mai groși, era lucrat dintr-o pastă roșie-negricioasă. Deasupra inventarului mormântului era depusă o moviliță de pământ galben-roșcat din dealurile învecinate terasei, care măsura 10-12 cm grosime, peste care era așezat un strat de pietre de râu de mărimea unui măr obișnuit. Spre sud-vest de acest mormânt, la 2,80 m și la 3,60 m, s-au mai descoperit încă două morminte. Mormântul nr. 2 avea oasele calcinate, cenușa și cărbunii depuse direct într-o groapă adâncă de circa 0,40 m, cu diametrul gurii de 0,30 m, iar al fundului de 0,20 m; deasupra era amenajat un strat gros de 8-10 cm din lut galben și un strat de pietre de râu de aceeași mărime ca la mormântul cu vase. Al treilea mormânt, o groapă adâncă de 0,35 m, cu diametrul la gură de 26 × 28 cm și diametrul fundului de 18-20 cm, conținea puține oase calcinte, cenușă și mulți cărbuni mărunți, peste care erau depuse două săgeți de tip Ferigile, cu câte două găuri fiecare. Deasupra se afla o amenajare identică mormântului de mai sus. La 1,5-2 m spre est, pe pământul desfundat, s-a găsit o zăbală. Acestea au fost ultimele morminte din partea de vest a necropolei. Pe toată suprafața, la adâncimea de 0,10-0,15 m se aflau cărbuni mărunți și cenușă, care credem că provin din incendiul declanșat în timpul bătăliei de la 15 august 1537. Materialele de mai sus, împreună cu altele, au fost expuse în Muzeul Comunei Teiu, organizat de noi în perioada 18 martie - 19 iunie 1964, într-o cameră de 34,80 mp (6 × 5,8 m) din cea mai frumoasă clădire din centrul satului Teiu Vale. Muzeul a fost distrus de Vasile Fălcescu, care a ajuns director al Căminului Cultural Teiu și care nu ne-a comunicat ce a făcut cu materialele expuse.

În anii 1967-1969, în zona acestei necropole am descoperit următoarele piese metalice: două săgeți de tip Ferigile, două mici brățări, una întreagă, cealaltă fragmentară (Pl. 11/3–4), din bară subțire de bronz (0,4 cm lățime și 0,2 cm grosime), cu secțiunea plan-convexă, cea întreagă având diametrul de 3,8 cm, cu capetele desfăcute (neunite), găsindu-și analogiile în piesele specifice grupului Ferigile[30], precum și o piesă de bronz pentru harnașament, asemănătoare cu un nasture bombat, prevăzut cu un pinten ca un cui, care se înfigea și se îndoia apoi în curea (Pl. 11/2), cu analogii în acele de bronz „cu cap calotiform" descoperite în mormintele grupului Ciumbrud (secolul al VI-lea î.Cr.)[31].

[30] Al. Vulpe, *Ferigile. Monografie arheologică*, Editura Academiei, București, 1964, p. 73, pl. XXV.
[31] V. Vasiliev, *Sciții agatârși pe teritoriul României*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, pp. 103-104, Pl. XVIII / 13.

Din zona punctelor 32-35 mai provine un cuțit de fier descoperit în primăvara anului 1972 de locuitorul Stan C. Stanciu din Leșile, în timpul legării viei.

36. – Pe botul dealului Drangonia, la vest de Podul Micului, pe dreapta Mozacului, lucrările de terasare pentru plantarea viței de vie din toamna anului 1962 au distrus o așezare care, după ceramică, pare să fi aparținut epocii bronzului. De aici provine o rotiță pentru car votiv, din lut ars (D = 6,3 cm; G = 0,9 cm), precum și două râșnițe.

37. – Tot atunci a fost distrusă „o casă mare", cu „temelii de lemn ars", „cam de formă pătrată, de 6 × 6 m", aflată cam la 25-30 m spre vest de așezarea din epoca bronzului. Ceramica fragmentară din acest punct, adunată de locuitorii Radu M. Badea și Nicolae T. Buică din satul Leșile, se dovedește a fi română, databilă în secolele al II-lea - al III-lea d.Cr. Este lucrată la roată din pastă de bună calitate, bine arsă, având culoarea gri sau cărămizie. Dintre categoriile ceramice, pot fi recunoscute: vase de provizii, borcane, castroane, o toartă de cană și o mânușă de amforă (Pl. 13/4–6). Din această „locuință" provine și un vârf de pilum din secolele al II-lea - al III-lea d. Cr. și o mică piesă ornamentală (?) din bronz. Pilumul (Pl. 13/3) este din fier, rectangular în secțiune (L = 10 cm). Între peduncul și vârful propriu-zis, corpul este pronunțat îngroșat, păstrându-și secțiunea rectangulară[32].

38. – La poalele sud-estice ale dealului Drangonia, la aproximativ 80 m vest de Podul Micului, la nord de Drumul Sării, în octombrie 1957 locuitorul Tudor Roșioru din satul Leșile a descoperit un topor de fier specific secolelor al VIII-lea – al X-lea și un străpungător de os. Toporul este din fier, cu dimensiunile: L = 20,8 cm; L lamei = 4,6 cm (Pl. 15/2). Ceafa este dreptunghiulară, iar părțile laterale (pereții) găurii pentru coadă au fost lățite pentru a conferi o mai bună stabilitate prinderii cozii. Acest tip de topor este larg răspândit în secolul al X-lea, piesa prezentată aici având o analogie foarte apropiată într-un exemplar descoperit la Suceava[33]. Mergând la fața locului, am aflat urma unei locuințe spălate de un șuvoi de ape scurse de pe deal, cu mici bucăți de cărbuni și câteva fragmente ceramice aparținând culturii Dridu.

39. – În zona „Capătul Pomoastelor" de pe terasa din stânga Mozacului, la sud de Drumul Sării și la est de Drumul Fântânii Țiganului, care merge de la Leșile spre Teiu Vale, exact acolo unde râul își îndreaptă brusc cursul spre vest, pe sub Dealul Purcăriei, se află o așezare din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. De aici provine un cuțitaș de fier (L = 8,5 cm; L lamei = 5 cm) și o fibulă fragmentară de fier, aparținând tipului „cu piciorul întors pe dedesubt" (Pl. 14/4). Resortul este format din 2 + 2 spire, cu coardă exterioară. Portagrafa lipsește (L = 4,2 cm, actual).

[32] Piesă de armament comună în armata română: M. Macrea, N. Gudea, I. Moțu, *Praetorium. Castrul și așezarea romană de la Mehadia*, București, 1993, p. 95, Pl. 10 / 2 (unde vârful de pilum este eronat clasat drept vârf de săgeată). Proeminența de la baza vârfului pilumului, plasată intermediar între muchii și peduncul, apare din a doua jumătate a secolului al II-lea d.Cr., pentru a întări centrul de greutate al armei (P. Couissin, *Les armes Romaines*, Paris, 1926, p. 246).
[33] V. Spinei, *Bucovina în mileniul întunecat*, în vol.: *Spațiul nord-est carpatic în mileniul întunecat*, Iași, 1997, p. 160, fig. 20 / 2.

Tot în acest loc a fost descoperit (marcând, probabil, o locuire preistorică) un răzuitor lamelar greu (Pl. 10/7), cu laturile lungi active, unifacial, retuşat (L = 13,5 cm).

40. – Pe câmpul Clin, aflat între Drumul Sării, la nord (numit în această zonă şi Drumul Hotarului) şi Drumul Izlazului, la sud, în nord-estul satului Leşile, s-au descoperit, de-a lungul anilor, mai multe obiecte. În apropiere de Lacul Brânduşii (zis şi Lacul Pârţotinii) au fost descoperite mai multe fragmente ceramice (nu se mai păstrează; au fost aruncate de T. Cioflan). Pe lotul Badii Nanii, în primăvara anului 1953 locuitorul Nicolae B. Nania a scos din urma plugului un topor de piatră cu gaură, foarte masiv, folosit probabil la bătutul parilor; acesta, împreună cu alte două topoare de piatră cu gaură pentru coadă descoperite în aceeaşi zonă, s-au aflat în fostul Muzeu Comunal Teiu. În toamna anului 1956, tânărul Vasile Buică a găsit pe lotul Neagului, la vest de punctul unde s-au găsit topoarele de mai sus, o monetă romană din aur pur. Tot de aici provine un răzuitor de silex greu pe aşchie (L = 9 cm).

41. – Interesantă rămâne o descoperire întâmplătoare din anul 1940, într-o măgură de hotar de pe Drumul Hotarului, o parte din Drumul Sării, care delimitează spre nord câmpul Clin[34]. Din cauza denivelării măgurii, locuitoarea Iana Nania din satul Leşile a observat buza unui urcior. Este un urcior mare, smălţuit cu un smalţ verde-măsliniu (Pl. 17/2), în care s-au găsit două monete: un dinar habsburgic de argint din vremea lui Ferdinand I (1527-1564) având marginea cu un baterii rupte şi o monetă austriacă de argint din anul 1815 (Pl. 17/3); alături de urcior se aflau cioburile unui vas spart şi cărbuni; urciorul se află în colecţia Complexului Muzeal Goleşti, împreună cu alte materiale şi cu cele 60 de râşniţe reţinute de Vasile Novac, unul din bolşevicii care au susţinut alungarea noastră din Muzeul Piteşti pe considerentul că nu eram comunist. Monetele se află în colecţia personală I. Nania.

Socotim că aici avem de a face cu două stabiliri de hotar. Prima datează de prin 1557, prin care Pătraşcu cel Bun voievod (1554-1557) întăreşte moşnenilor din satul Balomireşti părţile lor de moşie, menţionând, printre altele: „Şi iarăşi să-i fie lui Neniul ocină în Balomireşti partea lui, pentru că îi este veche şi dreaptă ocină şi dedină. Iar apoi din trupul lui Neniul nu a rămas fiu, ci numai o fiică, anume Brânduşa; după moartea lui Neniul să stăpânească fiica lui, Brânduşa, ocina lui, ca să-i fie pomană“[35]. Hotărnicia din secolul al XVI-lea, împreună cu acest document, amintit până astăzi de toponimia din nord-estul satului Leşile[36], consolidează tradiţia despre prima luptă de la Fântâna Ţiganului, de pe Valea Mozacului, din anul de 15 august 1537, când Laiotă Basarab îl înfrânge pe Radu Paisie şi satul Balomireşti arde împreună cu biserica. În urma acestui eveniment, locuitorii satului s-au mutat la limita sud-estică a moşiei Balomireasca, întemeind satul Balomireşti din Cotul Neajlovului, de pe partea sa dreaptă, între pârâu şi Valea Mare-Căcuţa, sat în care, în anul 2001, la început de mileniu, se mai află doar două familii, cu trei

[34] Ion Nania, *op. cit.*, SAI, VII, 1965, pp. 377-378.
[35] *DIR*, B, XVI, III, 1952, doc. 74, p. 62; *DRH*, B, V, 1983, doc. 94, p. 102.
[36] Lacul Nanii (nu mai puţin de patru la număr! Poiana Nanii, Lacul Brânduşii, numit adesea Lacul Pârţotinii, amintind răutatea neamurilor ei din „Aleşii de Negraşi“ (mai târziu „Aleşii de Teiu“), dar mai ales Stejarul Brânduşii, aflat „cam la 50-60 de paşi de măgura de pe hotar“; „avea diametrul de paste de metri“ şi „a fost tăiat de Radu Neagului după împroprietărirea din 1921“.

persoane. Din Cotul Neajlovului, de la Vălceaua lui Urdă, hotarul moşiei Balomireasca se îndrepta spre sud, traversa nordul pădurii Ţârvârleanca – Cioacele, la nord de Răscăeţi, cuprindea şi satul Vultureanca (azi de Răscăeţi – Vişina), traversa Valea Stâlpului-Crevedia, atingea limita nord-estică a pădurii Mozăceanca, la obârşia Bătiei, şi apoi se îndrepta spre nord-vest pe lângă Poiana Catalanului şi de aici pe vălceaua Crevedia, înglobând întregul teritoriu al satului Leşile, până la Drumul Pribeagului, în malul Drâmbovniculuj, cuprinzând apoi şi Buta, trecea peste Drâmbovnic până pe Dealul Flórii, la nord de Bârlogu, de unde cotea spre est, cuprinzând teritoriul actualului sat Teiu Deal, peste Vlădeasa, spre est, peste Coada Coţofenii, până în Neajlov. Aceste precizări se impuneau, întrucât după 1537 satul Balomireşti nu se mai afla lângă actuala comună Teiu şi nici nu a dispărut, aşa cum se arată în indicele documentelor[37]; el a continuat să existe mutându-şi vatra, stingându-se acum, la începutul mileniului al III-lea, datorită părăsirii lui de către locuitorii plecaţi spre oraşe, în timpul dictaturii bolşevice. Apoi, să nu uităm că Balomireştii au avut, pe circa 500-800 m, hotar comun cu Mozăcenii, în colţul nord-estic al pădurii Mozăceanca.

42. – Pe „Lotul Bisericii“, din nordul satului Leşile, se află patru complexe de locuire, probabil locuinţe-gospodării, de tip Militari – Chilia, din secolele al III-lea - al IV-lea. Pe terasa înaltă, numită Dealul Purcăriei, la sud de pârâu, exact acolo unde Mozacu îşi îndreaptă cursul brusc, luând direcţia E-V, la 10-12 m spre sud de muchia dealului, cam la jumătatea distanţei dintre Drumul Fântânii Ţiganului şi planul paralel dinspre vest, care vine din fostul capăt de sat Leşile, până în Dealul Purcăriei, se află o aşezare de aproximativ 30-40 mp. Ceramica, deşi foarte fragmentată, este specifică secolelor al III-lea - al IV-lea. La vest de planul amintit, la circa 5-6 m vest de plan, se află înşirate, între Dealul Purcăriei şi drumul ce coboară spre Lacul Nanii, prin spatele casei lui Dumitru T. Ciocan, trei urme de locuire la distanţa de 30-40 m una de alta, fiecare în suprafaţă de 25-35 mp. Marea cantitate de fragmente ceramice din aceste locuinţe-gospodării – buze, funduri de strâchini, toarte etc. – modelate cu mâna, dar în cea mai mare parte la roată, ilustrează o ceramică atât din categoria grosieră, poroasă, cât şi din specia fină, cu nuanţe variind între brun-închis şi gri-cenuşiu, specifică pentru cultura Militari-Chilia, secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. Unele fragmente ceramice poartă decor realizat cu rotiţa, iar altele au urme de ardere secundară. Alte câteva fragmente ceramice modelate cu mâna şi la roată – printre care şi un fragment din marginea cupei unei fructiere – (Pl.12/10) – indică indubitabil o locuire getică din epoca culturii geto-dacice clasice. S-au descoperit şi câteva aşchii de silex dintr-o perioadă mult mai veche.

[37] I. Donat, S. Caracaş, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu, Th. Rădulescu, *Indicele numelor de locuri, DIR, B, veacurile XIII – XVI*, Editura Academiei Bucureşti, 1956, p. 4; *DRH*, B, V, 1983, p. 381.

Pl. 11 – Valea Mozacului 1. Topor de luptă din fier de la sfârșitul Hallstatt-ului din așezarea nr. 9; 2. Piesă din bronz pentru harnașament de tip Ciumbrud (sec. VI î.Cr.) din așezarea nr. 35; 3-4. Brățări din bronz de tip Ferigile din așezarea nr. 35; 5, 8 și 10. Fragmente ceramice de tip Ferigile din așezarea nr. 56; 6 și 9. Fragmente ceramice din Hallstatt-ul târziu, așezarea nr. 49; 7. Fragment ceramic din Hallstatt-ul târziu, așezarea nr. 94; 11. Fragment ceramic din așezarea nr. 83.

Pl. 12. Valea Mozacului: 1-2, 4-5. Ceramică La Tène timpuriu, așezarea nr. 49; 3, 6, 8-10. Fragmente de ceramică La Tène din așezarea nr. 12; 7. Toartă de vas getic cu motiv torsadat din așezarea nr. 9; 9. Fusaiolă getică din așezarea nr. 13; 10. Marginea unei cupe-fructiere getică din așezarea nr. 42; 11. Lance getică din așezarea nr. 17; 12. Nicovală getică pentru orfevrărie din așezarea nr. 12; 13. Ciocan de fier din așezarea nr. 12.

Pl. 13. Valea Mozacului: 1. Târnăcop roman (dolabra) descoperit pe Brazda lui Novac, punctul nr. 83; 2. Lance romană de fier găsită pe Brazda lui Novac, punctul 83; 3. Pilum roman din fier din așezarea nr. 37; 4. Buză de vas; 5 și 6. Toartă de cană și mânușă de amforă de factură romană din sec. al II-lea – al III-lea d.Cr. din așezarea nr. 37.

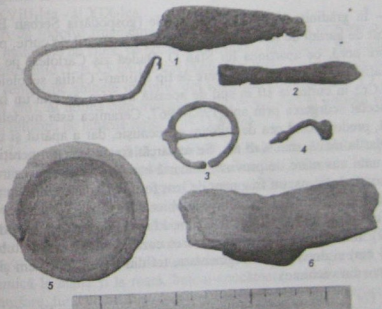

Pl. 14. Valea Mozacului: 1. Cuțit de fier tip „cu mâner (ureche) de foarfece" din secolele al III-lea – al IV-lea d.Cr. din așezarea nr. 54; 2. Vârf de suliță din fier din secolele al III-lea – al IV-lea din așezarea nr. 45; 3. Cataramă din așezarea nr. 34; 4. Fibulă fragmentară din fier din secolele al III-lea – al IV-lea din așezarea nr. 39; 5-6. Fragmente ceramice, cultura Militari-Chilia din așezarea nr. 49.

De aici provin următoarele piese metalice: un amnar de fier din așezarea din mijloc, din secolele al III-lea - al IV-lea (L = 9 cm), un alt amnar de fier, specific secolelor al II-lea î.Cr. - I d.Cr., cu secțiune rectangulară și capătul superior îndoit (L = 7,2 cm), două cuțite de fier (L = 10 cm și 13 cm), o foarfecă de fier din două jumătăți prinse cu nit (L = 14,8 cm), un fragment dintr-un topor de fier de tip bardă (L = 8 cm; L lamei = 8,5 cm), un cui de cataramă, din fier, rectangular în secțiune, o unealtă neidentificată și o bilă de metal (D = 2,7 cm, plumb?) ca o fusaiolă, folosită probabil pentru biciul de luptă.

43. – La sfârșitul lunii martie 1960, locuitorul Nicolae Spirea-Ghica, zis Semelcu, din satul Leșile, a descoperit pe „Lotul Bisericii", în creasta Dealului Pucăriei, în urma unei rupturi provocate de torenți, la circa 10 m vest de răp-carieri de lângă Drumul Fântânii Țiganului, un vas gumelnițean în care se aflau 51 piese eneolitice[38], „tezaur" eneolitic unic pe teritoriul României. Expus în 1964 în Muzeul Comunei Teiu, nu știm ce s-a întâmplat cu el după ce V. Fălcescu, directorul căminului cultural, a lichidat muzeul.

44. – Pe Dealul Comorii (după 1921-1923 numit și Dealul lui Șerbănică), la sud de Drumul Sării, pe dreapta Mozacului, la vest de pârâu, după ce-și îndreaptă cursul de la est-vest brusc spre sud, la aproximativ 50-60 m de creasta dealului, pe terasa înaltă de unde începe câmpul Burii, se află o așezare marcată de fragmente ceramice, care au fost aruncate de un cioflan, lucrător la Muzeul Județean Argeș. Din loc în loc apar mici bucăți de chirpici ars la roșu și uneori mici fragmente de cărbuni.

45. – În grădinița și curtea casei natale (gospodăria Șerban B. Nania) la 10-12 m vest de gardul de la drumul care trece pe la răsărit de curte, precum și pe locul dinspre nord, ce aparținea lui Stan D. Badea zis Cârlotea, pe o suprafață de aproximativ 100 mp, se află o așezare de tip Militari- Chilia, secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr.; în curte, la 10 m sud de această așezare, se află un izvor natural care și-a încetat scurgerea prin anii 1965-1967. Ceramica este modelată la mână sau la roată, predominând cea de culoare gri-cenușie, dar a apărut și un fragment brun, modelat la mână, mai slab ars. Se remarcă: fragmente din pereții unor vase mari, buza unui vas mare de provizii, o toartă etc. Din această așezare provine o mărgea prismatică din os, un fragment de lanț format din două zale în formă de 8 piesă de epocă romană întâlnită inclusiv în obiective romane[39] (L zalei = 8,5 cm), o cazma de fier de tip „ramă" (L tăiș = 12 cm; l lamei = 6 cm), un vârf de sulită din fier (Pl.14/2), foliform, cu tub pentru fixarea cozii (L = 9,7 cm; D tubului pentru coadă = 1,5 cm) și două cuțite fragmentare, tot din fier (L = 12 cm și 15 cm, cu vârfurile rupte din vechime).

46. – Tot la vest de acest drum, la sud de gospodăria lui Stan C. Stanciu, pe locul lui Stan Dogaru, care ține ca o fâșie până în șoseaua comunală, apar cam la

[38] Ion Nania, *Depozitul de la Leșile (comuna Teiu)*, în „SCIV", 16, 1965, 2, pp. 311 – 316.
[39] M. Macrea, N. Grudea, I. Moțu, *Praetorium. Castrul și așezarea romană de la Mehadia*, Editura Academiei, București, 1993, p. 104, Pl. XXII / 5.

jumătatea lungimii locului, mici fragmente ceramice cenușii pe care le-am putea pune în legătură cu așezările din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. dinspre nord; erau mai numeroase în preajma fostei mlaștini care cuprindea parte din drum, din curtea lui Stan Neacșu și Nicolae M. Neagu, de la est de drum, și purta numele Lacul Nanii.

47. – În satul Leșile, la nord de Ulița Nanieștilor, în grădinile Delejanțu (Tudor Joița) și Duța (azi familia Ghiță) se află o așezare preistorică suprapusă de slabe urme din evul mediu târziu. Ceramica nu se mai păstrează; a fost aruncată de cioflanul care a făcut „înregistrarea" la muzeu. În 1969 și 1970, elevii Ghiță C. Niculina și Badea N. Marin au găsit, pe lângă ceramică, și două jumătăți de măciuci pentru biciul de luptă (Pl.10/2), din piatră cenușie, netede la exterior, cu gaură în partea centrală, ambele sparte pe diametrul maxim (D max = 6,2 cm, la ambele), un bolovănaș de cremene, galet, găurit natural, de formă neregulată (L max = 9 cm) folosit în același scop, sau poate și pentru plasa de pescuit, precum și o cataramă de fier, medievală (2,6 × 3 cm).

48. – La sud de ulița amintită, în grădinile locuitorilor Marin D. Nania și Ion P. Nania zis Zărzărel, apare o așezare veche suprapusă de alta medievală. Ceramica, din nefericire, ca și în cazul altor puncte de interes arheologic deosebit prezentate aici, nu se mai păstrează, și aceasta nu din vina noastră. De aici provine partea superioară a unui topor de piatră rupt înainte de a se termina gaura pentru coadă, dintr-o rocă alb-roșcată, ușor fățuită; pe mijlocul fețelor superioară și inferioară, în lungime, se observă o mică nervură (L = 4,5 cm) și două lulele din lut din secolele al XVIII-lea - al XIX-lea.

Alături de toporul fragmentar sus-amintit, tot de aici provine o importantă cantitate de materiale de silex, ce poate indica epoca bronzului: un nucleu (L = 7,2 cm), un răzuitor mic (L = 5,5 cm) și trei răzuitoare grele – prime lamelar, unifacial, ușor retușat pe ambele margini, din silex galben-brun (L = 5,1 cm; l = 4,5 cm; G = 2,8 cm), al doilea este triunghiular (L = 6,7 cm) și ultimul este lamelar, unifacial, cu retușuri pe laturile lungi (L = 11,6 cm).

49. – În nord-vestul satului, la N-NV de Puntea lui Tâbârcă, pe malul de nord al Lacului Stăncanilor, în grădina lui Marinache C. Stanciu, dar și pe locul-răzor spre est, al lui Rățoi (Gheorghe C. Preda din Negrași) se află urmele unor așezări din diverse perioade. Ceramica fragmentară atestă locuiri din trei epoci: Hallstatt târziu – fragmente de culoare brună, unele cu angobă, specific Ferigile, apucători pe diametrul maxim al vasului, butoni de pe toarta supraînălțată a ceștilor etc. (Pl.11/6,9); Latène timpuriu, din secolele IV - II î.Cr. cu siguranță, poate și mai târziu (ceramică la mână și la roată, butoni-apucătoare, toartă de cană în torsadă, mânuși de amfore, fund de amforă, fragmente de brâu alveolat întrerupt cu butoni – apucătoare mari etc., (Pl.12/1 – 2, 4–5) și cultura geților liberi Militari-Chilia, secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr.; se găsesc și foarte multe fragmente la roată, cenușii, aparținând unor vase mari cu *Kräusengefässe*, dar și modelate cu mâna, cenușii sau brune (Pl.14/5–6). De aici provin șase fusaiole, cinci elipsoidale și una discoidală (D între 3,3 cm și 3,7 cm), o gresie și patru silexuri, două piese în prelucrare, din

Descoperiri arheologice pe Valea Drâmbovnicului

Valea Drâmbovnicului, care împarte teritoriul Mozăcenilor în două jumătăți relativ egale, a fost locuită, ca și a afluentului său Mozacu, din cele mai vechi timpuri. Acoperită de aceiași codri ai Vlăsiei, dar mult mai largă, cu o luncă și terase care au oferit condiții excepționale vânătorilor și pescarilor, agricultorilor, dar mai ales păstorilor, a păstrat jirlaiele neatinse de fierul plugului sau de lama sapei până la jumătatea secolului al XX-lea. O dovadă în acest sens o constituie vastele poiene cu narcise, care formau covoare nesfârșite de la Buta până la Șoseaua Negrași-Mozacu, loc unic în Europa, zonă arată doar pentru doi-trei ani, din dorința minții de agronom comunist a inginerului Aurel Enache, pripășit vremelnic pe la Negrași. Florile stinghere de *Nacisus stellaris* Haw., care se mai vedeau până prin în anii '50 ai secolului trecut, pe la Fântâna Puieștilor, ori pe poiana de „Sub Cetate", la Ziduri, ne aduc aminte că și după 1894, sau mai intens după 1921-1923, a avut loc un astfel de dezastru al degradării văii de basm a Drâmbovnicului. Omul a găsit, așadar, pe acest râu bogăție și frumusețe de rai și nu ne surprinde că s-a statornicit aici, lăsându-ne puzderie de vetre din toate epocile istoriei, unele unicate în țară prin mărimea și bogăția lor și care, din nefericire, s-au topit sub povara distrugătoare a grapelor și discuitoarelor din a doua jumătate a secolului care abia s-a încheiat, fără ca măcar să fie cartografiate, așa cum am făcut noi pentru Valea Mozacului. Timpul dintre două sunete de clopoțel și vacanțele școlare, cu mari eforturi fizice, dar mai ales „de buzunar", nu ne-au permis cercetarea văii așa cum am dorit-o. Și totuși, suntem în măsură să amintim câteva din aceste vetre.

1. – Pe terasa înaltă de pe dreapta Drâmbovnicului, din imediata apropiere a șoselei ce iese din Țuțulești spre Pădureni, se află o așezare din epoca bronzului din care învățătorul Florea Drăghici poseda, în perioada 1959-1960, o frumoasă colecție formată din ceramică, Glina III și Tei-Verbicioara, câteva fusaiole, trei topoare din piatră șlefuită, cu gaură pentru introducerea cozii și peste 20 de piese din silex.

2. – Spre sud, tot pe dreapta Drâmbovnicului, la 120 m nord de satul Șerbănești există punctul „La Măgură", un tumul pus de noi în legătură cu așezarea de mai sus, dar și cu aceea de pe Valea Uleiului, de la vest de șoseaua Țuțulești-Șerbănești. Aici s-a descoperit mormântul unui luptător din timpul lui Mircea cel Bătrân, datat cu siguranță de spada pe care o purta și în nici un caz nu putem admite că „la fel de bine ea putea ajunge în pământ un secol mai târziu"[1], adică pe la 1594-1600. Luptătorul înmormântat aici este cu siguranță unul din eroii căzuți în

[1] Teodor Cioflan, Elena Rotaru, *O spadă din timpul lui Mircea cel Mare* intrată în patrimoniul Muzeului Județean Argeș, *RevMuz*, nr. 5, 1989, p. 50.

celebra bătălie din 10 octombrie 1394 de la Rovine, de la vest de Ţuţuleşti[2].

3. – Pe teritoriul comunei Rociu au existat mari aşezări getice din secolele al III-lea - I î.Cr. Deşi au fost semnalate prin tezaurul de podoabe getice de argint şi denari republicani romani descoperit în 1964[3], care a intrat în colecţiile Muzeului Judeţean Argeş, „cercetătorii" respectivi nu s-au învrednicit nici măcar să le viziteze o singură dată.

4. – O aşezare Glina III se află la nord de Bârlogu, pe stânga Drâmbovnicului, în punctul Dumbrava.

5. – Pe dealul Cimpoierul, de pe dreapta Drâmbovnicului, la nord de satul Bârlogu, noi am presupus că la 1151 s-a dat o luptă între împăratul Manuel I Comnen şi maghiari[4]. Din această luptă provin şapte bolţuri pentru arbaletă, un pinten pentru călăreţ, o săgeată, o potcoavă şi un amnar[5], materiale datate cu siguranţă în acest timp de două monete maghiare emise de către regii arpadieni al Ungariei în prima jumătate a secolului al XII-lea[6]. Monedele se păstrează în colecţia personală Ion Nania.

6. – Şi pentru că am amintit de lupta de la 1151 dintre bizantini şi maghiari, menţionăm că pe Valea Drâmbovnicului s-a dat sângeroasa luptă de la 15 octombrie 1537, de la Fântâna Ţiganului, de la nord de Cantacuzu-Adunaţi, dintre Radu Paisie şi Laiotă Basarab, care a urmat celei de la 15 august 1537 de la Fântâna Ţiganului de pe Mozacu, la nord de satul Leşile[7]. Din acest loc provine un superb bărburac (sinonim în graiul bătrânilor din Mozăceni şi de pe Valea Mozacului cu baltag, chilóm) care, la găsire, poseda şi un rest de aproximativ 30-35 cm din coada de lemn de corn[8], dovadă a forţei de izbire şi a violenţei luptei, un alt baltag-topor şi o lance, toate specifice secolului al XVI -lea.

7. – Pe dreapta Drâmbovnicului, la aproximativ 100 m est de biserica satului Bârlogu, în ziua de 12 noiembrie 1965 am descoperit o aşezare din cultura Glina suprapusă de o aşezare getică (?) în care se afla şi foarte multă zgură de fierărie. Materialele s-au depus imediat în Muzeul Judeţean Argeş; nu se mai găsesc.

[2] Ion Nania, *Contribuţii la problema localizării luptei de la Rovine*, SAI, V, 1963, pp. 431-435; *idem*, Localizarea şi datarea luptelor de la Rovine şi de „la locul numit Argeş", Argesis, Seria Istorie, XI, Piteşti, 2002, pp. 151-181.

[3] V. Teodorescu, I. Rizea, V. Dupoi, *Un tezaur de podoabe dacice de argint şi monede romane republicane descoperit în Muntenia (Tezaurul de la Rociu, judeţul Argeş)*, Studii şi comunicări, II, Muzeul Piteşti, 1969, pp. 101-108.

[4] Ion Nania, *O ciocnire armată între bizantini şi unguri, la nord de Dunăre, necunoscută până azi*, SAI, XXIII, 1973, pp. 38-42.

[5] Ion Nania şi Dragoş Măndescu, *Arheologia Văii Mozacului*, articol refuzat pentru publicare în Argessis, X, Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 2001

[6] *Ibidem*.

[7] Idem, *Datarea şi localizarea celor două lupte de la Fântâna Ţiganului date între Radu Paisie şi Laiotă Basarab*, RI, V, 1 – 2, 1994, pp. 155-160.

[8] Descoperit de Gheorghe St. Joiţa (n. aprilie 1934 în Leşile) în mai 1965 în timpul încărcării căruţei cu nisip de pe plaja dreaptă a Drâmbovniculuii.

8. – La aproximativ 200 m în aval, exact în locul unde Drâmbovnicul se curbează spre vest, spre dealul din apropiere, se află o aşezare getică, cu mult chirpici şi zgură, cu fragmente ceramice specifice secolelor al III-lea - I î.Cr.

9. – La aproximativ 200 m nord de şoseaua care merge spre Buta, între râu şi dealul său din dreapta, se află trei vetre cu arsură, cărbuni şi fragmente ceramice roşii, atipice.

10. – La sud-est de satul Buta, pe partea stângă a vâlcelei Fitincioaia, întâlnim trei aşezări din epoca bronzului formând un grup, fără să fie prea distanţate una de alta. Ceramica dovedeşte clar că sunt contemporane.

Din aceste trei aşezări provin 13 fusaiole, o jumătate de roată de la un car votiv, o gresie pentru prelucrarea osului, leafa unui topor de piatră cu gaură pentru introducerea cozii, muchia unui alt topor, partea laterală a altui topor de acest fel şi unul întreg. Au mai fost descoperite patru percutoare întregi şi unul fragmentar, 30 de piese din silex şi un mic bulgăraş de cremene cu gaură naturală ce se purta, probabil, ca amuletă, cu puteri magice, apotropaice, obicei întâlnit pe Valea Drâmbovnicului, inclusiv în Mişei şi Babaroaga, până la jumătatea secolului al XX-lea. În aceste trei aşezări au fost găsite 11 râşniţe.

11. – În aval, în punctul Buduroi, unde până în anii '70 ai secolului al XX-lea se afla un puternic izvor natural, se găseşte o mică aşezare cu slabe urme de locuire din cultura Glina III.

12. – Una dintre cele mai interesante zone arheologice de pe Drâmbovnic este cea de pe partea stângă a Drâmbovnicului Vechi, la nord de Drumul Pribeagului – porţiune din Drumul Sării – la nord, est şi sud-est de Fântâna Burina numită, după 1921-1923, şi Fântâna Ilinii. În această zonă se află o sumară locuire din epoca bronzului, o locuire getică din secolele al III-lea - I î.Cr. şi o intensă vieţuire din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. Ceramica dovedeşte din plin cultura Militari- Chilia; tot din această perioadă provin şi două fusaiole. Paralel cu Drumul Pribeagului, în partea sa de nord, se întinde o necropolă de tip Chilia. Dintr-o urnă zdrobită de plug în toamna anului 1967, când terenul a fost arat a doua oară, pentru a se semăna iarbă, după ce fusese arat în 1963, provine o mică bijuterie din plăcuţă de aur; foiţa de aur, groasă de 0,9 mm, tăiată în formă pentagonală, cu colţurile rotunjite, cu înălţimea, de la vârf până la latura opusă, de 1,65 cm, având o greutate de 0,493 gr, posedă în cele cinci colţuri câte o „ridicătură" semisferică, înconjurată de câte un cerc de perle, iar în centru un al şaselea ornament identic, ornamente formate prin presare pe partea dorsală. Ornamentul din „vârf" posedă, de o parte şi de alta, câte o gaură, iar latura opusă, o găurică între cele două ornamente din colţuri, ceea ce dovedeşte că făcea parte dintr-o salbă sau colier. Piesa, fie că a fost depusă singură în urnă, fie că a fost depusă cu întregul colier care a fost îngropat de brazdele plugului, rămâne deocamdată unică. În această zonă au fost descoperite şi două râşniţe.

În spaţiul din nord-estul şi estul Fântânii Burina, dar şi spre nord-vest se găsesc, din loc în loc, urme de locuire din secolul al XVI-lea; aici a luat fiinţă satul

Aleşii ot Negraşi după incendierea satului Balomireşti, în timpul luptei de la 15 august 1537, de la Fântâna Ţiganului de pe Mozacu[9].

13. – La sud de Fântâna Burina, lipită de marginea sudică a Drumului Pribeagului, se află Măgura Călugărilor[10] numită, după 1921-1923 şi Măgura lui Gorea, un tell neolitic gumelniţean, tellul nr. 3, contemporan cu tellul nr. 1 de la Teiu, de pe Valea Mozacului, şi cu tellul de „Sub Cetate" de la Ziduri (tellul nr. 4). Din iniţiativa aceluiaşi agronom, Aurel Enache, tellul a fost arat şi, culmea, în el s-a săpat şi o groapă pentru varniţă. De pe acest tell s-au putut recupera mai multe obiecte: o măsuţă de cult, piciorul unui văscior zoomorf, un fragment de figurină antropomorfă, un fragment dintr-un corn de consacraţiune, un fragment dintr-o podoabă (?) din lut, două topoare fragmentare din piatră, cu gaură pentru coadă, trei percutoare, două topoare din silex, unul din apropiere de Fântâna Burina, şi 101 piese din silex, dintre care 75 de pe tell şi 26 din zona dintre tell şi fântână, de pe o distanţă de 56-60 m. De aici se mai păstrează în colecţia personală încă o lamă, ruptă în două, cu o lungime de 15,6 cm şi lată de 3,15 cm, precum şi un topor de silex dintr-un nucleu (6,8 × 5,8 × 2,9 cm), lucrat parcă printr-o tehnică străveche, purtând pe capătul plat cortexul natural; silexul, de bună calitate, este de culoare maronie-gălbui-vineţie, cu pigmenţi gălbui. Au mai fost descoperite şi două râşniţe.

14. – La sud de Drumul Pribeagului, după ce se urcă panta terasei Drâmbovnicului spre est, în punctul Poiana Leului, din fosta pădure Cerani, în apropierea sudică a hotarului care despărţea până în 1962 teritoriul Leşile de teritoriul Negraşi, se află o aşezare din epoca bronzului. De aici provine cea mai masivă râşniţă din cele peste 100 din colecţia noastră, lucrată dintr-un bolovan mare de râu, adus probabil din zona Căpăţâneni-Corbeni de pe Argeş şi cioplit pe o parte; nu este exclus ca prelucrarea să se fi făcut în locul de proveniență pentru a uşura transportul. Râşniţa a fost salvată de la raptul săvârşit de Vasile Novac datorită faptului că fiind foarte grea, nu am adus-o la timp de la ţară, din satul Leşile, unde am lăsat-o; după câte cunoaştem, este cea mai masivă râşniţă din epoca bronzului descoperită pe teritoriul ţării noastre.

15. – La vest de Ochean, ultimul lac al Drâmbovnicului Vechi înainte de confluenţa cu Drâmbovnicul Nou, la nord de biserica satului Negraşi, în colţul sud-estic al pădurii Bălăşoaica, în malul drept al râului, în mai 1958, locuitorul Costică Manciu din Negraşi a găsit „o oală mare plină cu cenuşă şi oase mărunte"; supărat că nu a găsit o comoară, a spart-o şi a aruncat-o în râu. Cu toate străduaniile noastre, datorită faptului că în locul respectiv apa avea peste un metru adâncime şi forma un fel de vârtej, care curgea foarte repede, nu am mai putut recupera decât un fragment din buza vasului de tip Militari – Chilia; a fost, aşadar, o urnă funerară din secolele al III-lea - al IV-lea.

[9] Ion Nania, *op. cit.*, loc. cit., pp. 38-39. În aşezarea din secolele al III-lea - al IV-lea s-a efectuat şi prima săpătură arheologică: Dragoş Măndescu, Şantierul arheologic Negraşi, jud. Argeş, Argesses, XI, Seria Istorie, Piteşti, 2002, pp. 39-41.

[10] Ion Nania, *Rusaliile – sărbătoare multimilenară în spaţiul românesc*, în: *Creativitate şi eficienţă în acţiunea socială a tineretului*, Vol. II, Centrul de cercetări pentru probleme de tineret, Filiala Argeş, Piteşti, 1989, pp. 165-216.

16. – La vest de „Poiana Narciselor" se află o aşezare din epoca bronzului, în care apăreau mici fragmente ceramice, bucăţele de chirpici şi urme de cenuşă şi cărbuni; este o vatră Tei-Verbicioara.

17. – La 50 m sud-vest de aşezarea de mai sus, pe fostul lot al lui Stoian D. Tantaná, se află o altă aşezare Tei-Verbicioara, cu un diametru de circa 30 m, foarte bogată în materiale; abundenţa în materiale arheologice se datorează faptului că stratul de cultură, aflându-se la adâncimea de 22-24 cm, nu fusese atins de fierul plugului cu tracţiune animală, solul fiind foarte pietros; abia după 1967 a fost arată cu tractorul şi distrusă. Aşezarea a fost depistată de noi în ziua de 12 noiembrie 1965, când grindul respectiv era încă nearat de tractor; materialele din colecţie provin din noiembrie 1967, când grindul pietros a fost arat de tractoare la adâncimea de 25-30 cm. Ceramica aparută în cantităţi mari este specifică pentru cultura amintită şi dovedeşte o înaltă măiestrie a olarilor, mai ales prin ornamentele solare, în rozete.

De aici provin: o jumătate de fusaiolă, două topoare fragmentare de piatră, cu gaură pentru introducerea cozii, 15 piese de silex şi o râşniţă.

18. – La răsărit de „Poiana Narciselor", în panta terasei, în punctul Ududoi, se vede cel mai bine, de pe tot traseul ei, Brazda lui Novac. Este foarte vizibilă pe teritoriul vestic al câmpului aparţinând satului Bârlogu, începând de la Drumul Giurgiului, din punctul Urzicaru, de lângă Puţul lui Radu Iordache, pe partea stângă a Berivoei, lăsând spre vest şi nord aşezări din diferite epoci, chiar şi din secolele al V-lea - al VI-lea; urcă panta, mergând pe creasta coastei până la Vălceaua Chiţului, la nord de Măgura Tătarului, merge exact pe direcţia vest-est; în 1965 era foarte vizibilă, ca o fâşie colorată negru-roşcat, lată de 8-10 m, fiind foarte bine conturată până la Vălceaua Puţului, o prelungire a Vălcelei Elesteului, dar cel mai bine se vedea şi se vede şi în 2003-2004 „La Ududoi".

19. – Pe panta coastei de la sud de Ududoi, la sud de şoseaua Negraşi-Mozacu, în punctul numit Via Poştaşului, a existat o aşezare din epoca bronzului, suprapusă de o aşezare probabil getică, sau din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. Locuirea devine mai intensă spre sud, în apropiere de Fântâna Puieştilor, un izvor foarte activ până în anii 1965-1968. Din acest loc, de unde provine o gresie aflată în colecţia din Muzeul Judeţean Argeş, spre sud, se întinde o mare aşezare din secolele al VIII-lea - al XI-lea.

20. – Urme slabe de locuire Dridu apar chiar de la Via Poştaşului. Din acest punct până la hotarul dintre comunele Negraşi şi Mozăceni, întrega pantă a terasei poartă semnificativul nume „Coasta Ţiganului"; nu de puţine ori, locuitori din satele Mozacu şi Negraşi denumesc cu acest toponim întreaga coastă, inclusiv botul de deal pe care se află Cetatea lui Bucur. Denumirea a fost impusă de marile cantităţi de zgură, cenuşă, cioburi, dar mai ales de numeroasele unelte care au apărut dintotdeauna în urma arăturilor. Este una dintre cele mai vaste şi poate cea mai bogată din aşezările din secolele al VIII-lea - al XI-lea din România. Fragmentele ceramice sunt identice cu cele de pe Berivoia, şi aceasta fiind printre cele mai mari

așezări din țară, prezentând toate tipurile și formele de vase cu ornamentația caracteristică acestei vechi culturi românești.

Din această mare așezare provin opt fusaiole întregi și alte trei fragmentare, nouă gresii, șase rășnițe și o plăcuță de marmură (?) cu litera V. Dar ceea ce constituie valoarea deosebită a acestei așezări este marele număr al pieselor din fier care, de altfel, au impus și denumirea coastei.

Începem prezentarea obiectelor din fier cu o pirostrie căreia îi lipsește un picior, obiect unic în țara noastră pentru această perioadă; nu prea înaltă, cu suportul în formă de cerc, lucrată din bară dreptunghiulară lată de cca 2,5 cm și groasă de 0,4 cm, ne dovedește că pe pirostrie se puneau oale, cu fundul în cercul care le sprijinea sub burtă (partea bombată). După cunoștințele noastre, obiectul, foarte simplu, dar ingenios, nu-și găsește analogie nici în descoperirile medievale timpurii de la sud de Dunăre și nici în Grecia mileniului I d.Cr. Acest lucru ne determină să credem că s.n. pirostrie, pirostrii, provine dintr-un fond traco-elen, mult mai vechi decât ngr. *pirostiá* și în nici un caz nu poate proveni din bg. *pirostija*, așa cum se afirmă[11]. De altfel, l. Aurel Candrea nici nu amintește cuvântul bulgar[12], care, cu siguranță, este împrumutat din limba română; în schimb Lazăr Șaineanu arată că „Gr. mod. *PYROSTIA*, triped – din vechiu – gr. *PYR*, foc, și *ESTIA*, vatră"[13]. Așadar, numele obiectului găsit de noi pe Valea Drâmbovnicului, într-o locuință din secolele al VIII-lea - al X-lea, este format, ca multe alte cuvinte ale limbii române, în timpuri străvechi, din *piros + tria*, neputând proveni din bulgară și nici din greaca modernă.

Nu lipsite de importanță sunt și cele două brăzdare de plug și mai ales fragmentul manșonului dintr-un al treilea, care ne arată că uneltele se lucrau în acest loc și nu în altă parte, de vreme ce manșonul este tăiat, nu întreg, și deci nu putea fi cumpărat din altă parte pentru folosire; a fost tăiat aici; o dovedește și cantitatea mare de zgură provenită de la reducția minereului adus de la mari distanțe. Este bine cunoscut că uneltele agricole aveau tradiții milenare în țara noastră[14], păstrând aceleași forme vreme îndelungată, neputând deci servi la încadrarea cronologică exactă. În ceea ce privește brăzdarele din această perioadă, ele erau scumpe, iar în cazuri de primejdie erau bine ascunse; așa se și explică raritatea lor, în săpături arheologice de mare amploare neapărând nici unul. Amintim totuși un brăzdar similar, tot de la noi, din marea așezare de pe Berivoia, de la vest de Bârlogu[15], comuna Negrași.

Alături de acestea amintim o daltă masivă pentru fierărie, asemănătoare unui baros, dar cu gaură îngustă, care necesita o coadă din fier pentru ținere, în momentul când se bătea cu barosul în daltă; cu o astfel de daltă a fost tăiat, la cald, manșonul brăzdarului amintit; altfel nu ar fi fost posibilă tăierea în condițiile de atunci. Mai amintim două dălți de dulgherie, un dorn și un sfredel.

Numeroase sunt ciocanele, șapte la număr, cum nu găsim în nici o altă așezare din țară; dintre acestea, unul are o formă deosebită, folosit, probabil, pentru lucrări speciale, cum ar fi prelucrarea pietrei; un al doilea ciocan posedă o masivă coadă de fier, introdusă prin forțare în ciocanul incandescent, obiect unic pentru țara noastră. Au mai fost descoperite trei cuțite, un mâner (?) și mânerul metalic al unui cuțitaș. Tot din cadrul uneltelor, în colecția noastră din Muzeul Județean Argeș, se mai află un fragment de seceră, două amnare, carcasa unui lacăt, apoi o unealtă (?) neidentificată, o altă piesă de fier (?), încă una masivă, o bară, un cuiperon lucrat prin batere la cald; amintim apoi un baldachin din bronz cu pinten din fier, două cataramе, dintre care una masivă, probabil pentru ham, trei scărițe pentru șa, o jumătate de potcoavă, un capăt de zăbală (?), o piesă folosită probabil pentru cucură, un vârf de săgeată cu manșon pentru coadă. În colecția personală mai păstrăm o săgeată în formă de frunză, cu spin pentru înfigere în vargă, lungă de 7,6 cm, cu lățimea maximă a „frunzei" de 1,7 cm, ușor ovală în secțiune, având grosimea maximă deasupra părții îngroșate, dintre frunză și peduncul, de 0,4 cm; această zonă, dintre frunză și spin (peduncul) este ovală în secțiune, 0,6 × 0,5 cm lângă spinul lung de 2,4 cm. Astfel de săgeți au o datare destul de largă. Au fost datate în secolul al IX-lea până în deceniul prim al secolului al X-lea, prin descoperirea lor împreună cu dirheme arabe în grădiștea de la Novotroițk din Rusia[16], la granița dinspre Kazahstan. O săgeată asemănătoare cu a noastră, descoperită la Răducăneni, județul Iași, a fost datată în secolul al XI-lea[17], iar altele, descoperite la Păcuiul lui Soare, au fost datate până în secolul al XIV-lea de către valorosul arheolog român Petre Diaconu[18]. Tot în posesia noastră se mai află fundul fragmentar, circular, al unei cădelnițe de bronz, sau poate suport pentru paharul candelei, care a avut diametrul de 5 cm, descoperit la limita sudică a așezării, chiar în marginea planului – hotar dintre Negrași și Mozăceni, împreună cu un fragment de lulea din secolul al XVII-lea, obiecte care pot fi puse în legătură cu Cetatea lui Bucur.

În încheiere, pentru această mare așezare, semnalăm că punctul cel mai bogat se află pe botul de deal cel mai proeminent al acestei terase, care poseda și un izvor natural foarte activ până în anii 1967-1968, cunoscut sub numele de Buduroi; punctul-limită al așezării, în partea de sud, se afla în colțul sud-vestic al botului de deal pe care se află Cetatea lui Bucur, zonă distrusă total prin terasare.

21. – Spre vest de acest bot de deal, care îngustează vizibil lunca în dreptul izvorului Buduroi, pe malul drept al Drâmbovnicului, cam în dreptul gospodăriei Voica B. Ghinescu, se găsește o slabă locuire din epoca bronzului.

[11] *DEX*, 1975, p. 693.
[12] l. Aurel Candrea, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească", Partea I, Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, Editura Cartea Românească, București, 1931, p. 939.
[13] Lazăr Șaineanu, *Dicționar universal al limbii române*, A cincea ediție, Editura Scrisul Românesc – Fost Samitca, București, 1925, p. 479.
[14] V. Canarache, *Unelte agricole pe teritoriul Republicii Populare Române în epoca veche*, SCIV, I, 2, 1950, pp. 83-109; Dinu V. Rosetti, *Un depozit de unelte, câteva ștampile anepigrafice și o monedă din a doua epocă a fierului*, SCIV, XI, 2, 1960, pp. 391-400.
[15] Ion Nania, *O importantă descoperire din perioada feudalismului timpuriu la Bârlogu, comuna Negrași, județul Argeș*. Studii și comunicări, II, 1969, Muzeul Pitești, 1969, p. 123, Fig. 2 / 1.
[16] I.I. Liapușkin, *Gorodișe Novotroițkoe*, Moscova – Leningrad, 1958, pp. 180-188; Fig. 9 / 10, p. 22 și Pl. XCIII, 18.
[17] Dan Gh. Teodoru, *Săpăturile arheologice de la Răducăneni*, Materiale, VIII, 1962, Fig. 5 / 8, p. 726; datarea s-a făcut pe baza ceramicii și a unei brățări, p. 729.
[18] Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *Păcuiul lui Soare, II, Așezarea medievală*, Editura Academiei, București, 1977, p. 140; vezi și p. 214, Pl. XXI / 8, 13, 14, 22, datate în secolul al XIII-lea.

22. – La sud de botul de deal de la Buduroi, de pe terasa estică a Drâmbovnicului, cam la 400 m, trece un plan dinspre vest spre est, care formează hotarul cu comuna Mozăceni, cunoscut sub numele Drumul Hotarului. De o parte şi de alta a acestui hotar se află câteva puncte cu locuinţe din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr., din cultura Militari-Chilia. Cea mai importantă vatră se află cam la 35-40 m la sud de Lacul Ciungului. Ceramica din pastă fină, de culoare gri-cenuşie, cu mărgini evazate, ne dovedeşte cu siguranţă cultura amintită; de aici provin două fusaiole întregi şi altele două fragmentare.

23. – În dreptul kilometrului 36 de pe Şoseaua Giurgiului (Piteşti – Giurgiu), la aproximativ 150 m spre nord de Drumul Hotarului, se află Lacul Ciungului; de fapt sunt două lacuri: Lacul Mic, cu diametrul de 36 m, iar la 68 m spre sud-est Lacul Mare, cu diametrul de 78 m, înconjurate de o zonă acoperită de iarbă şi tufe de pipirig şi trestie pitică. Terenul a rămas neatins de fierul plugului din începuturi, până în ziua de 28 aprilie 1969 când elevii Bontea B. Constantin şi Teianu N. Marin, din clasa a V-a, de la Şcoala Mozacu ne-au anunţat că aici s-au tras câteva brazde cu tractorul şi apar mulţime de unelte neolitice, dar tractoristul a fost nevoit să abandoneze aratul întrucât s-a împotmolit tractorul. Din urma brazdelor răsturnate ne-au prezentat 12 fragmente de râşniţe din piatră de râu şi peste 30 piese din silex, dintre care una lungă de 21,8 cm, cu lăţimea maximă de 3,3 cm, cu trei desprinderi pe faţă şi cu o zonă de 1,5 cm retuşată la vârf, pe dreapta; această superbă lamă se află încă în colecţia personală. Cum ne era cunoscut tellul gumelniţean de „Sub Cetate", tellul nr. 4, aflat mai spre sud, am luat imediat legătura cu primarul comunei Negraşi, Nicolae Simescu (Gălae) şi l-am rugat să intervină pentru amânarea lucrării până la uscarea suficientă a terenului respectiv. În dimineaţa zilei de 8 mai 1969 s-a pornit desfundarea cu tractorul, care trăgea, la intervenţia noastră, un singur plug, pentru a nu se acoperi eventualele materiale care apăreau; lacurile erau încă umede şi se arau în fâşii compacte; în rest, pământul se revărsa foarte mărunt. S-a lucrat până seara, la asfinţirea soarelui; tractorul a mers foarte încet, oprindu-se ori de câte ori solicitam. Brazda era urmărită de zece elevi foarte disciplinaţi şi harnici, de o cuminţenie cum numai la ţară puteai întâlni.

Am avut o surpriză extraordinară. Pe marginea nord-vestică a Lacului Mare, cam la 2,5 m de lac, a existat un atelier de prelucrare a silexului şi a pietrei. Elevii au adunat tot ce era cremene sau piatră, până la microaşchiile de 0,4-0,5 cmp. şi chiar pietricelele naturale din structura solului. S-a arat la adâncimea de 33-35 cm; stratul neolitic se afla între 12 şi 25-28 cm de la suprafaţa solului. După arătura din toamna anului 1969 nu s-au mai găsit decât câteva lame şi aşchii de mici dimensiuni din silex; după arătura din primăvara anului 1970 nu s-a mai găsit nimic; totul fusese adunat, iar lacurile şi smârcurile dispăruseră; terenul era aproape nivelat.

Atelierul cuprindea o suprafaţă de circa 40 mp, aproximativ dreptunghiular; latura vestică, lungă de 9,7 m, a fost bine delimitată de urmele a trei pari, iar cu cei

Pl. 19 – Valea Drâmbovnicului: Piese din silex din atelierul gumelniţean de la Lacul Ciungului.

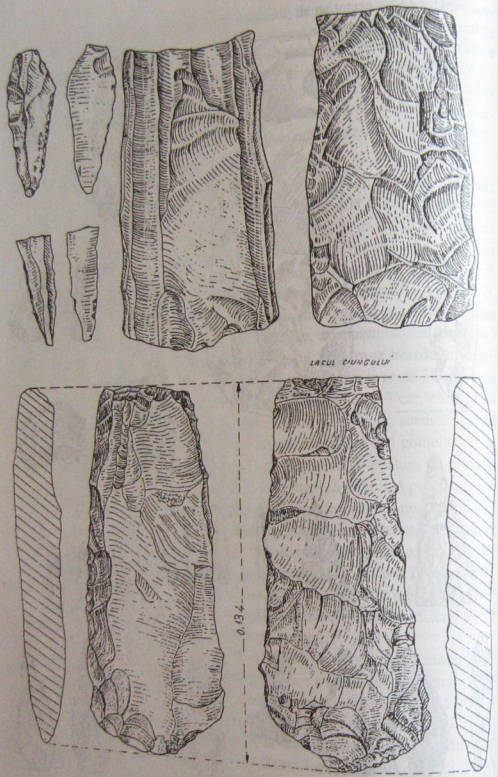

Pl. 20 – Valea Drâmbovnicului: Piese din silex din atelierul gumelniţean de la Lacul Ciungului.

din colţuri, cinci, trunchiuri groase, probabil de 0,15-0,20 m diametru; latura dinspre sud, ca şi cea dinspre nord, aveau cam 3,95 m fiecare după urmele parilor, doi la colţuri şi unul în centru; pe latura dinspre lac, cea estică, nu am identificat urme de pari între cei de la colţuri. Întrucât stratul superior al atelierului nu a prezentat nici o urmă de chirpici, ci doar foarte mici bucăţele de cărbuni, socotim că era mai degrabă un adăpost lucrat din lemn, improvizat, pentru a-i feri pe cei ce lucrau de arşiţa soarelui şi de ploaie. Stratul superior cu urme sumare de cărbuni şi cenuşă dovedeşte că adăpostul-atelier a dispărut într-un incendiu, în acelaşi timp cu tellul nr. 4 de „Sub Cetate". Nu s-a găsit nici un bulgăre natural de silex, sau numai cu început de prelucrare; silexul adus din prispa prebalcanică, de la sud de Dunăre, era deja prelucrat în momentul catastrofei, al părăsirii locului. În atelier şi în zona imediat învecinată nu a apărut decât un singur fragment ceramic, specific culturii Gumelniţa, şi un fragment dintr-o figurină (?) sau dintr-o amuletă de lut (?). În ziua de 29 aprilie, a doua zi după semnalarea descoperirii, elevul Stăncuţu N. Pandelea, din clasa a VII-a, de la aceeaşi şcoală, a descoperit, aproape de şosea, „la doi-trei paşi spre nord de Drumul Hotarului", la sud-est de Lacul Mare, două fragmente ceramice decorate excepţional, într-un stil deosebit, „colţi de lup", decor inexistent în zonă, pe care cu îndoială le socoteam ca aparţinând culturii Boian. În ziua de joi, 1 noiembrie 1990, arheologul Marin Nica, de la Institutul Socioman Craiova, le determină ca aparţinând culturii Vădastra. Este singura semnalare, deşi numai prin două fragmente ceramice, a acestei culturi care, la est de Olt, a fost semnalată doar la Slatina[19]. Menţionăm că nicăieri în bazinul Drâmbovnicului nu am mai aflat ceva care să ne indice prezenţa acestei culturi. Este sigur că aceste cioburi au ajuns aici cu totul întâmplător, datorită legăturilor dintre gumelniţenii de la Ziduri cu vădăstrenii. Nu este exclus ca meşterii de la Lacul Ciungului să-şi fi vândut produsele şi în Oltenia.

Cele mai numeroase piese din atelier sunt cele lucrate din silex, în total 1887, dintre care aproximativ 600 sunt piese foarte valoroase (Pl. 19 şi 20), lame de diferite dimensiuni, unelte cu luciu de folosire prin încastrare, răzuitoare de diferite tipuri etc. Se remarcă, prin frumuseţea lor, două săgeţi, patru vârfuri, un fierăstrău şi două topoare unice, lucrate prin cioplire din silex de bună calitate, din prispa prebalcanică, asemănătoare celui găsit în punctul nr. 113 de pe Valea Mozacului, aflat la doamna Maria Isvoranu. Foarte numeroase sunt aşchiile din prelucrare şi rebuturile de mici dimensiuni, ceea ce dovedeşte că silexul se aducea cu greu şi mai ales cu riscuri pentru perioada respectivă.

Urmează, ca număr al pieselor întregi, 25 de percutoare, dintre care două din silex de la sud de Dunăre, iar celelalte din pietre de pe prundişurile Drâmbovnicului şi Mozacului; ele constituiau principalele unelte ale meşterilor neolitici.

O semnificaţie aparte o reprezintă cele 14 topoare din piatră şlefuită adusă din munte, cu gaură pentru introducerea cozii. Ele ne dovedesc pe deplin toate fazele de prelucrare. Două sunt întregi, unul aflându-se încă în posesia descoperitorului; are înălţimea de 10,07 cm, lăţimea şi grosimea sunt egale, având maximum 4,4 cm spre muchie, deasupra găurii de circa 2 cm diametru. Aspectul deosebit al acestui topor îl constituie muchia în formă de calotă. Un topor este fasonat şi

[19] Aşezare descoperită de I.N. Moroşan în 1959; în verbis, descoperitorul, 1962

lustruit, fără a i se începe perforarea; altul nu are gaura terminată, fiind găurit pe jumătate. Un alt topor este lucrat prin refolosirea altuia rupt; altui topor rupt pe la jumătatea găurii i s-a dat o nouă gaură, la 1,5 cm mai jos de prima, fără să i se reamenajeze muchia, având leafa foarte tocită datorită folosirii; acesta se află încă în posesia noastră. Leafa unui topor rupt a fost transformată în topor-daltă. Poate tocmai de aceea în atelier s-au mai aflat patru topoare fragmentare, de la toate doar partea inferioară, cu leafa, aduse în acest scop al reprelucrării. S-au mai găsit: partea laterală a unui topor din piatră spart în două, pe verticală, o jumătate dintr-un topor-pinten pentru luptă – dacă nu cumva astfel de ciocane erau folosite drept percutoare pentru o mai fină şi mai precisă lovire în prelucrarea silexului. Amintim şi descoperirea unui fragment nesemnificativ dintr-un alt topor cu gaură pentru coadă. Nu lipsesc nici topoarele-dălţi din piatră lustruită. S-au găsit două topoare de acest tip foarte frumoase şi îngrijit lucrate şi unul mic, o dăltiţă.

Pe latura vestică a adăpostului-atelier s-au găsit două fragmente de topoare-dălţi trecute prin foc, ceea ce dovedeşte dispariţia violentă a adăpostului, dar şi faptul că numai pe latura vestică avea un perete lucrat, probabil, din nuiele împletite între pari, fără a fi acoperite cu chirpici. S-a mai descoperit o gresie folosită pentru prelucrarea osului, dar şi pentru lustruirea uneltelor din piatră. Tot în acest atelier se lucrau prin cioplire, din pietre mari de râu, râşniţele; au fost descoperite 25 de râşniţe; toate râşniţele întregi ne-au fost răpite de Vasile Novac pe vremea când era director al Complexului Muzeal Goleşti; în posesia noastră se mai află câteva zeci de fragmente din astfel de râşniţe, sparte în timpul prelucrării pietrei.

Credem că atelierul a fost instalat pe marginea lacului, pe terasa superioară din stânga Drâmbovnicului, din trei motive: aveau la îndemână apa şi trestia necesară perforării şi foarte important, atelierul era înconjurat de păduri masive, greu de găsit de către eventualii atacatori.

În zilele de marţi, 11 aprilie 2000, şi marţi, 8 mai 2001, am vizitat locul respectiv împreună cu tânărul arheolog Dragoş Măndescu. Lacurile abia de mai sunt percepute şi nu s-a găsit nici urmă din ceea ce ar putea indica o activitate străveche; abia de se mai găseşte câte o piatră naturală obişnuită terasei respective.

24. – La 566 de metri sud-est de atelier se află Măgura de Sub Cetate, tellul nr. 4 (Pl. 21), cu un diametru de 45 m şi cu o înălţime maximă de 2 m; este un tell neolitic gumelniţean fortificat cu un şanţ de apărare. A fost construit într-un loc smârcos, iar şanţul a fost întreţinut permanent plin cu apă de un izvor natural aflat la circa 25 m sud-est, foarte activ până prin anii 1966-1967, din care curgea permanent un fir de apă printr-o vâlceluşă-şănţuleţ care a dispărut o dată cu dispariţia izvorului. Tellul a fost înconjurat cu un şanţ de apărare larg la gură de circa 6 m care s-a dovedit, prin săpături efectuate de Dragoş Măndescu în perioada 3-29 iulie 2000, a fi adânc de 1,15 m, cu o lărgime la fund de 2,40 m[20]. Pământul scos din

[20] Dragoş Măndescu, *Tellul gumelniţean de la Ziduri (com. Mozăceni, jud. Argeş)*, Argessis, X, Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 2001, pp. 7-18; idem, *Şantierul arheologic Ziduri*, Argessis, XI, Piteşti, 2002, pp. 31-38. Îi mulţumim şi pe această cale pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziţie întreaga documentare ilustrativă.

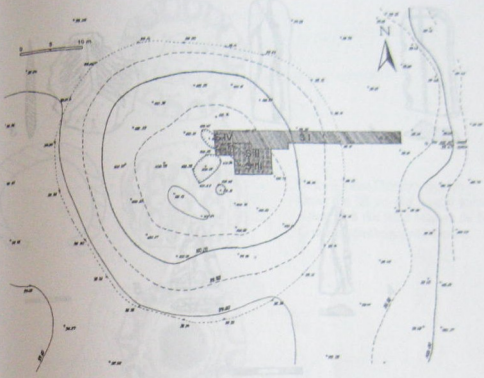

Pl. 21 – Valea Drâmbovnicului: „Măgura de Sub Cetate", tell gumelniţean. Plan de situaţie întocmit de ing. C. Miu – Oficiul de Cadastru, Geodezie şi Cartografie Argeş şi suprafeţele săpate de tânărul arheolog Dragoş Măndescu în anii 2000 (S I) şi 2001 (S II, S III, S IV).

Pl. 22 – Valea Drâmbovnicului: Vas ascos descoperit în locuinţa nr. 1 din tellul „Măgura de Sub Cetate" (după Dragoş Măndescu).

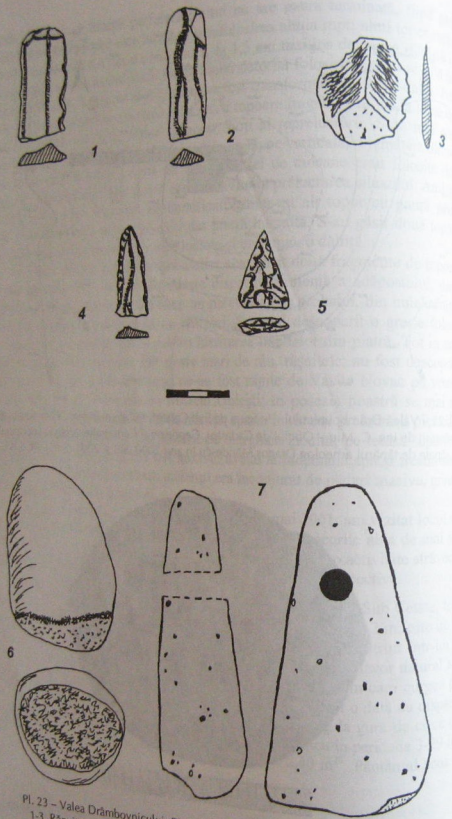

Pl. 23 – Valea Drâmbovniculuí: Piese descoperite în tellul Măgura de Sub Cetate: 1-3. Răzuitoare din silex; 4-5. Vârfuri de săgeți din silex; 6. Frecător din piatră; 7. Greutate de lut ars pentru războiul de țesut (după Dragoș Măndescu).

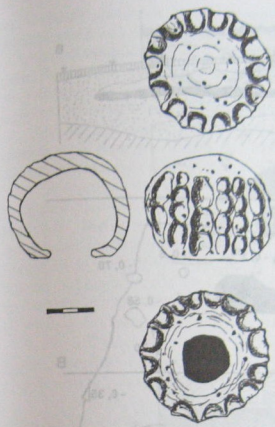

Pl. 24 – Valea Drâmbovniculuí: Opaiț din lut ars din nivelul gumelnițean III B din tellul Măgura de Sub Cetate (după Dragoș Măndescu).

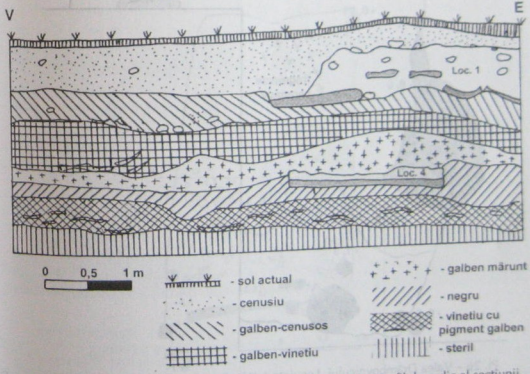

Pl. 25 – Valea Drâmbovniculuí: Tellul Măgura de Sub Cetate. Profilul nordic al secțiunii S III/2001 (după Dragoș Măndescu).

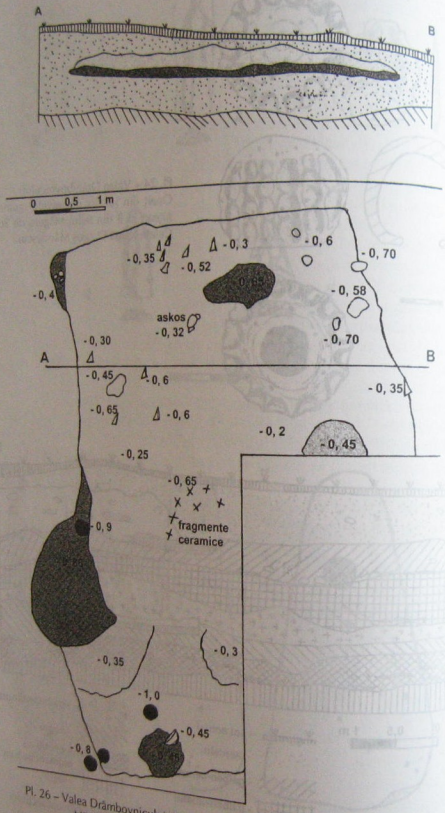

Pl. 26 – Valea Drâmbovniculuí: Locuinţa 1 (3/4 dezvelită) din tellul gumelniţean „Măgura de Sub Cetate"; plan şi profil de Dragoş Măndescu.

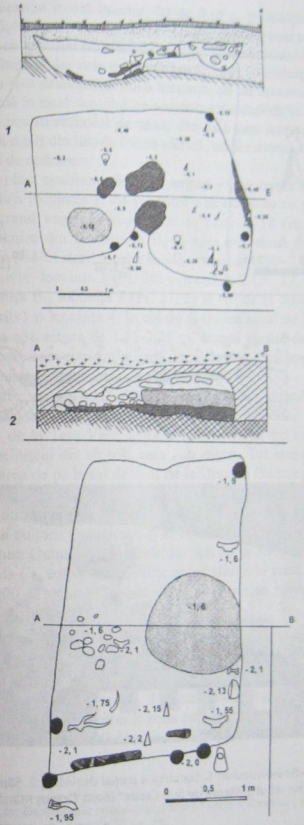

Pl. 27 – Valea Drâmbovniculuí: 1. Locuinţa 2 – plan şi profil; 2. Locuinţa 3 – plan şi profil (după Dragoş Măndescu).

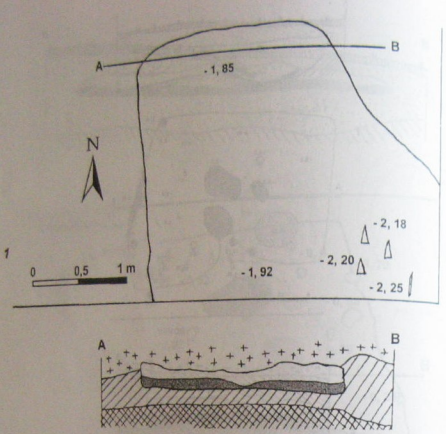

1

2

Pl. 28 – Valea Drâmbovniculuí: 1. Locuința 4 parțial dezvelită; 2. Săpăligă din corn de cerb din tellul „Măgura de Sub Cetate" (după Dragoș Măndescu).

șanțul săpat s-a amenajat în val interior, lat de 7 m și cu înălțimea maximă surprinsă în profil de 1,40 m. Cu ocazia acestor prime săpături s-au surprins două faze de locuire, fiecare cu câte trei niveluri de cultură, cu trei niveluri superioare aparținând fazei Gumelnița B, iar cele trei de la bază, fazei Gumelnița A II. În ultimul nivel de locuire au fost descoperite două locuințe, cu un inventar obișnuit gumelnițenilor. Se remarcă în mod deosebit un vas *askos* descoperit în locuința nr. 1 (Pl. 22), două greutăți pentru războiul de țesut, din care una întreagă (Pl. 23, 7) din locuința nr. 2, și un opaiț din lut, de formă sferică, cu diametrul de 8 cm (Pl. 24), în umplutura șanțului de apărare.

Săpăturile au fost continuate între 20 august – 6 septembrie 2001, atât pentru continuarea dezvelirii locuințelor, cât și pentru a se cunoaște cu mai multă claritate stratigrafia. Sub stratul vegetal actual, gros de până la 18 cm, urmează cel mai recent nivel de locuire din Gumelnița B_1 și apoi alte două niveluri de locuire, Gumelnița A_2 tardiv. Solul steril începe la adâncimea de 2,50- 2,80 m (Pl. 25). S-au dezvelit patru locuințe: locuința 1 (Pl. 26) și locuința 2 (Pl. 27, 1) în ultimul nivel de locuire, Gumelnița B_1, locuința 3 (Pl. 27, 2) în cel de al doilea nivel de locuire (Gumelnița A_2 tardiv) și locuința 4, în cel de al treilea nivel de locuire (Gumelnița A_2 tardiv) aflată la adâncimea de 1,85-2,25 m, numai parțial dezvelită (Pl. 28, 1). Ca descoperiri deosebite remarcăm o lamă de cupru din locuința 2 și o săpăligă din corn de cerb în locuința 3 (Pl. 28, 2).

Nu ar fi exclus ca acest tell să fi fost distrus prin incendiere o dată cu atelierul său de lângă Lacul Ciungului, în același timp cu tellul gumelnițean de pe Valea Mozacului, de la Teiu Vale, ambele făcând parte din același trib, în urma unei lupte cu gumelnițeni din alt trib, care i-au atacat. Tot atunci socotim că a fost incendiată și așezarea de pe botul de deal de la Drumul Bucureștilor, de pe dreapta Mozacului, din punctul nr. 113.

Trebuie menționat că studiile arheologice de la sfârșitul secolului al XX-lea au coborât sfârșitul culturii Gumelnița, și al eneoliticului în general, cu 1000 de ani mai devreme, cultura Gumelnița plasându-se cam pe la 3800-3300 î.Cr.[21], iar după datarea prin metoda C_{14} cultura Gumelnița ar lua sfârșit în jurul anului 4000 î.Cr.[22], așadar cam cu 2000 de ani mai înainte decât se cunoștea până la folosirea carbonului radioactiv pentru datare.

25. – La vest de cimitirul satului Ziduri, între cimitir și malul stâng al Drâmbovniculuí, se află o așezare din epoca bronzului. Din acest loc profesorul Florea Bratu deține două topoare din piatră cu gaură pentru introducerea cozii. Noi am vizitat acest punct în ziua de miercuri, 8 august 2001, împreună cu Ion Isvoranu și Mihai Isvoranu din Mozăceni. Întrucât zona este înierbată, fiind izlaz sătesc, nu am găsit nimic; terenul prezintă o ridicătură ușoară, de 0,60-0,80 m.

[21] S. Marinescu-Bâlcu, în: *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, I, A – C, București, 1994, p. 378; Dragoș Măndescu, *op. cit.*, Argessis, X, loc. cit.

[22] Al. Vulpe, *Considerații privind începutul și definirea perioadei timpurii a epocii bronzului în România*, în: *Timpul istoriei, I, Memorie și patrimoniu*, București, 1997, p. 40; vezi și: Dragoș Măndescu, *op. cit.*, loc. cit.

26. – Între Cetatea lui Bucur şi Drâmbovnic, la nord de actualul cimitir al satului Ziduri, a existat, conform tradiţiei, un cimitir vechi, care ar fi aparţinut de satul Obidiţi şi care ar fi fost abandonat după ciuma lui Caragea. Câteva fragmente ceramice medievale târzii sunt nesemnificative pentru o datare. În schimb, o cruciuliţă din bronz, cu tortiţă pentru purtat la gât, având pe ambele feţe pe Isus crucificat, pe una purtând şi inscripţiile: sus IH, la capătul braţului stâng NI, iar la cel al braţului din dreapta continuat KA, apoi două monete bătute la Sadagura de ţarina Ecaterina a II-a a Rusiei în 1772 şi 1773, precum şi doi crăiţari austrieci din 1816 par să confirme tradiţia; nu este exclusă nici o locuire din secolul al XVIII-lea.

27. – Cetatea lui Bucur, loc de legendă şi mister, ne-a fascinat cel mai mult în copilărie. În vara anului 1940 încă mai impresionau zidurile pline de măreţie ale bisericii; am poposit la umbra lor, dus de mână de bunicul mamei, Ştefan Dumitru Tantană (n. 12 septembrie 1861), să văd locul în care Bucur a vrut să pună piatră de temelie Bucureştilor; am fost dus şi în vara anului 1941, după începerea marelui război; cutremurul devastator din noaptea de 9/10 noiembrie 1940 le înjumătăţise semeţia; misterul şi legendele au rămas.

Din 1956 am început vizitarea şi observarea frecventă a zonei legendare a cetăţii. În septembrie 1957, spre sud de zidurile prăbuşite, a avut loc o profanare a căutătorilor de comori; două cranii umane, vertebre şi coaste constituiau dovada clară a nelegiuirii. Săpătorii de noapte cu siguranţă n-au găsit nimic; poate s-au înspăimântat de craniile scoase; ne-au lăsat nouă satisfacţia unei descoperiri deosebite: două monete ungureşti, dintre care una emisă în 1507 de Vladislav al II-lea (1490-1516), urmaşul lui Matei Corvin (1458-1490). Fără nici o discuţie, cetatea şi biserica datau cu mult înainte de înmormântările care au avut loc acolo; biserica era construită, aşadar, înainte de sfârşitul secolului al XV-lea; cetatea putea fi mai veche. Tot atunci am găsit o sferă din fildeş (D = 5,7 cm) aplatizată printr-o calotă în care se află o gaură conică adâncă de circa 3,5 cm, folosită, probabil, la ornarea capătului spetezei unui scaun.

În partea nord-estică cetatea era apărată de un heleşteu format prin adâncirea şi bararea obârşiei Vălceluşei Cetăţii până la intrarea în cetate, dul pe care s-a amenajat podul cetăţii. De aici vălceluşa a fost adâncită printr-un şanţ adânc, pământul a fost scos şi depus, probabil, în val spre interior. În partea de sud-vest şi vest pantele botului de deal erau înalte şi foarte abrupte, greu de urcat, iar în partea de nord teritoriul grădiştei a fost despărţit de restul terasei printr-un şanţ foarte larg şi foarte adânc.

În 1958 şi 1959 am descoperit doar câteva fragmente ceramice pe care le-am lăsat doamnei Aneta Stroe, la Muzeul Piteşti, în noiembrie 1959, pentru a fi identificate de un specialist. Câteva, din zona bisericii, erau medievale, iar altele, de mici dimensiuni, găsite în creasta vestică a dealului foarte abrupt, erau medievale timpurii, contemporane cu cele care apăreau pe Coasta Ţiganului; după arheologul Dinu V. Rosetti, primele erau din prima jumătate a secolului al XV-lea, iar cele din creasta pantei din secolele al IX-lea - al X-lea.

Din toamna anului 1967 până în primăvara anului 1970 am cercetat cu regularitate, în fiecare primăvară şi toamnă, în fiecare săptămână, teritoriul cetăţii, după

lucrările efectuate în plantaţia de vie care distrusese totul şi, mai ales, după fiecare ploaie. Doar 6-9 mp din interiorul zidurilor bisericii rămăseseră neplantaţi cu viţă; era o zonă răvăşită de căutătorii de comori. Tot teritoriul cetăţii a fost săpat la adâncimea de 0,60 m, iar pantele abrupte, săpate şi mai adânc, au fost amenajate în trepte. Nu am găsit nici un ciob în aceşti ani.

La est de cetate, la aproximativ 20 m sud-est de capătul de est al podului, am găsit, în octombrie 1968, cinci potcoave pentru boi şi două pentru cai, una de-a dreptul uriaşă. În zona podului, care fusese arată de tractor, dar neatinsă de desfundarea pentru plantarea viţei, am găsit patru vârfuri de piroane, un cap de piron şi trei cuie, toate lucrate prin ciocănire la cald, dintre care unul fără capăt. În vălceluşă, la sud de pod, în şanţul de apărare, am descoperit un ţăruş din fier, despre care credem că provine dintr-o perioadă foarte târzie, poate chiar din prima jumătate a secolului al XX-lea; astfel de ţăruşi erau adeseori folosiţi la priponirea vitelor; se poate ca ţăruşul respectiv să fi fost uitat sau pierdut pe păşunea vâlcelei respective. Tot în acest şanţ am descoperit o piesă masivă care poate să fi servit ca încuietoare pentru poarta cetăţii.

Cele mai multe obiecte au fost descoperite în zona de la est – nord-est şi nord de biserică. Din această parte posedăm 30 de cuie şi piroane, lucrate din ciocan, o scoabă pentru fixat componente din lemn la construcţii, o altă scoabă mai mică şi subţire, un zăvor şi un cârlel de uşă, patru piese din fier neidentificate, una probabil pentru arbaletă (?), o parte dintr-un lacăt şi o siguranţă pentru încuietoare-lacăt, cu analogii la Baia, în Moldova, din secolul al XIV-lea[28]. S-au mai găsit: o teslă-ciocan, un ciocan, o lamă de gripcă pentru stupărit, un fragment de coasă, un cleşte dentar şi un cuţit cu mâner-amnar, obiecte care pot fi datate în secolele al XV-lea - al XVI-lea; mai amintim un amnar, un cuţitaş-brici, două cataramе şi o toartă, probabil pentru cucură. Cele mai importante obiecte pentru datare rămân armele, ele având o evoluţie mai rapidă. Din această categorie au fost descoperite patru bolţuri pentru arbaletă, care îşi găsesc asemănări în cele descoperite la Cetăţeni şi datate în secolele al XIV-lea - al XV-lea, aflate în colecţiile Muzeului Judeţean Argeş. Cea mai frumoasă piesă descoperită de noi este un pahar pentru candelă, lucrat din tablă de aramă groasă de 1,5 mm, cu diametrul sub buză de 5,66 cm, iar la fund de 4,4 cm, lucrat din trei plăci trapezoidale, suprapuse pe margini şi lipite între ele, formând, la suprapunere, trei dungi dreptunghiulare înalte de 6,5 cm şi late de 0,7 cm, împodobite cu un motiv geometric asemănător unor ornamente de pe vechile ii din zonă, terminate în partea superioară, sub buză, cu câte o „ureche" prevăzută cu două găuri; de găurile superioare este atârnată câte o zală-inel din sârmă de aramă groasă de 1,5 mm, cu diametrul de 0,9 cm. Una dintre acestea posedă două inele, câte unul în fiecare gaură. Cele trei foi din tablă de aramă, sudate în acest fel, sunt lipite pe un disc cu diametrul de 5 cm, care depăşeşte fundul cu circa 3 mm, formând un fel de inel exterior. Fundul ataşat are pe margine un cerc plat, cam de 0,7 cm, ornamentat, urmat în interior de un inel ca o sforicică, apoi începe să se bombeze, cu cerc de circa 0,5 cm neornamentat, pentru ca în

[28] Dan Gh. Teodor şi Emilia Zaharia, *Noi date arheologice referitoare la târgul Baia*, Materiale, IX, 1970, Fig. 4 / 2, p. 361.

centru bombarea maximă să fie ornamentată cu o rozetă în centrul căreia este sudat un alt inel de tablă, de 0,5 cm, cu gaură în mijloc. Fundul paharului-suport pentru candelă (cădelniță ?) este identic cu cel fragmentar descoperit în punctul nr. 20, în marginea Drumului Hotarului. De altfel, dacă nu găseam această candelă (cădelniță?) ar fi fost imposibil de ghicit de la ce provine obiectul fragmentar; putea fi socotit pandantiv, obiect decorativ, orice, numai fund de candelă nu. Cele trei plăcuțe de aramă care formează pereții candelei au un decor excepțional, executat atât prin decupare, cât și prin incizare, care se repetă de trei ori, pe fiecare plăcuță în parte. În partea inferioară sunt ornamentate cu câte trei sfinți încadrați prin decupare de câte un portic terminat în ogivă; deasupra celor trei sfinți se află câte un ornament floral, despărțit de buză printr-un brâu lat de 0,5 cm, ornamentat prin două șiruri de puncte. Buza este răsfrântă în exterior, cu 21 de colțari despărțiți de întrânduri în formă de arcuri. De cele trei inele-toarte erau atârnate trei lănțișoare de cupru, lucrate din sârmă groasă de 0,5 mm și lungi de aproximativ 27 cm (cel mai lung; celelalte două sunt mai scurte, lipsind mici crâmpeie, rupte din vechime). Aceste lănțișoare erau agățate de câte un inel de pe marginea unui disc bombat, frumos ornamentat, cu diametrul de 2,5 cm, care are în centru o ureche asemănătoare celei din exteriorul fundului; în ea se află introdus un inel oval din sârmă de cupru, groasă de 1,5 mm, sudată la capete; inelul are dimensiunile de 1,76 × 1,5 cm. Lănțișoarele se aflau în interiorul paharului și totul era încărcat de o materie vâscoasă formată din untdelemn și fum, care aproape se cimentase. Piesa a fost descoperită de noi în ziua de duminică, 7 martie 1971, după lucrările de dezvelire a viței de vie.

În aceeași zi, eleva Bădescu Gh. Ioana, din clasa a VI-a, de la Școala Mozacu, eleva care a găsit în ziua de Sf. Gheorghe din 1970, în punctul nr. 116 de pe Valea Mozaculuí, cele două mărgele de sticlă, a descoperit ceea ce noi socotim cel mai valoros obiect din această cetate, după moneta aflată în septembrie 1957. Este vorba de un inel sigilar din argint al beizadelei Grigore Ghica, mare serdar. Prin diametrul său, inelul nu putea fi purtat decât pe degetul mic, fiind lucrat special pentru a parafa; pe discul de 1,84 × 1,66 cm se află gravată coroana voevodală cu cruce, iar în negativ inscripția Γρ ΓMc$_{p}$ (Grigore Ghica Mare serdar). În părțile superioare toarta este decorată cu câte un motiv floral, sub care se află încizate câte trei linii orizontale.

Din zona bisericii mai provin: o cruce-pistornic din piatră, cu inscripția 1438 (?) și alte două pistornice din piatră, dintre care unul se află în posesia noastră, care pot proveni din secolele al XV-lea - al XVIII-lea. Din aceeași perioadă, a secolelor al XV-lea - al XVII-lea, provin și câteva inele. Ni se par foarte interesante pentru biserica din cetate două aspecte. În primul rând mortarul extraordinar de compact și de rezistent, încât este imposibil să desprinzi o cărămidă întreagă, iar în al doilea, și mai interesantă, este, cum ne-au mărturisit țăranii care dezgropau via, în primăvara anului 1968, „lipsa de temelie" a construcției. Spre convingerea noastră au săpat un șanț lat de 0,50 m, perpendicular pe exteriorul zidului, în pământul deja desfundat de săpături, pe latura de sud. În loc de temelie se afla un strat gros de 15-20 cm din cărămidă pisată, la o adâncime de aproximativ 30-35 cm de la suprafața

solului afânat de lucrările executate. După mărturia zidarului C-tin Cârstea, zis Măgăreață, din Teiu Vale, bătrânii zideau clădirile mai mari în acest fel, pentru a rezista mai bine la cutremure (!?).

Avem convingerea că, în ciuda distrugerilor provocate de plantarea viței de vie, prin săpăturile arheologice începute aici de medievistul Spiridon Cristocea se vor scoate la lumină mai multe date decât cele deținute de noi în urma îndelungatelor cercetări de suprafață.

28. – Pe stânga Drâmbovnicului, la sud de podul de pe șoseaua Mișei-Ziduri, aproximativ la 300 m sud-est de pod, acolo unde până în anii 1957-1958 Drâmbovnicul făcea o curbă dinspre nord-est spre sud și unde malul stâng este înalt și abrupt ca un perete, formând, pe atunci, un mic bot de deal, împovărat de o măgură înaltă de circa 0,80-0,90 m față de restul terasei, numită Măgura cu Cioburi, se afla o bogată așezare din cultura Tei-Verbicioara. Vizita efectuată de noi împreună cu tânărul arheolog Dragoș Măndescu în ziua de 11 aprilie 2000 ne-a prezentat o altă configurație a terenului. Botul de deal a dispărut prin prăbușirea malului, împreună cu măgura. Din așezarea străveche nu a mai rămas decât zona plată de la est de măgură, peste care trece un drum de care, iar în malul înalt apar doar foarte puține cioburi nesemnificative.

29. – Profesorul Florea Bratu ne semnalează în Valea Drâmbovnicului, la est de biserica din Mișei, descoperirea câtorva piese de silex, dintre care o lamă-răzuitor retușată la capătul lat, opus celui cu bulb de percuție, și alta cu o puternică lustruire din folosire, spartă recent la capătul lat. Tot de aici posedă un topor masiv de piatră, cu gaură pentru introducerea cozii, cu înălțimea de 17 cm, lățimea maximă în dreptul găurii de 7,45 cm, grosimea maximă mai jos de coadă de 6,5 cm, diametrul găurii de 2,7 cm, iar distanța din marginea superioară a găurii până pe muchie de 3,7 și 3,86 cm. Tot de aici mai provin și două topoare fragmentare, rupte în dreptul găurilor, o leafă și o muchie.

În zona respectivă apar mici fragmente ceramice atipice, distruse de lucrările agricole; este, evident, o slabă locuire din epoca bronzului.

30. – Tot pe malul stâng al Drâmbovnicului, pe terasa înaltă, la circa 60-80 m nord de Drumul Sării (Drumul Bucureștilor, Drumul Olarului) se află o așezare tot din epoca bronzului.

31. – Urme foarte vagi de locuire apar și la răsărit de Babaroaga, tot pe stânga Drâmbovnicului, pe botul terasei înalte de la sud de șoseaua care vine de la Isvoru de Sus și iese din Babaroaga până în Șoseaua Mare (Șoseaua Giurgiului). Aici se pare că o așezare din epoca bronzului a fost suprapusă de o alta medievală. Să fie oare vorba de satul medieval Baba? Tradiția așază aici satul Sudiți, dispărut în timpul ciumei lui Caragea.

Un document „mai valoros decât Columna lui Traian" – certificatul de naştere al popoarelor latine

Era duminică, 2 aprilie 1972. Ne aflam la pescuit cu Radu M. Badea din Leşile, pe malul stâng al Mozacului, la sud de Balta Mică, pe malul înalt din gura pârâului „îngroşat" cu peşte de toate soiurile cu care Dumnezeu dăruise din belşug această gârlă. Pescuitul era un pretext pentru a avea un camarad, un însoţitor; veneam permanent în acest loc de o frumuseţe fără egal în Câmpia Română, vatră pe care omul găsise din timpuri străvechi muzanele ielelor şi şi-a statornicit sălaşe peste sălaşe, în diferite epoci ale istoriei; în această privinţă zona dintre râu – Balta Mare (Balta Iancului) şi Balta Mică la apus şi Drumul Mare (Drumul Misilor), la răsărit, puţin şi dincolo peste acest drum medieval, primul drum de importanţă europeană din Ţara Românească, atestat în itinerarul din Bruges[1], redactat între 1380-1390[2], se află punctul arheologic nr. 115 al descoperirilor noastre de pe Valea Mozacului[3], vatră arheologică unică prin vastitatea şi bogăţia ei, pentru întregul teritoriu al României; s-a aflat; în 1985 totul a fost împins cu buldozerele pentru drenarea râului şi aoperirea bălţilor, pentru a reda agriculturii cât mai mult teren, chiar dacă suprapunerile arheologice şi humusul erau îngropate şi acoperite cu steril, chiar dacă dispărea un adevărat colţ de rai!

În cotul în care râul îşi schimba brusc direcţia dinspre nord-sud spre sud-vest, în acea duminică, în apa din gura pârâului am descoperit un topor de piatră de o rară frumuseţe (Pl. 29). Lucrat dintr-o rocă foarte dură, de culoare neagră, cu pigmenţi mici şi rari, de culoare castanie, toporul înalt de 13,8 cm are muchia rotundă, cu diametrul maxim de 5,7 cm, bombată, ca un disc, ruptă din vechime într-o parte. Sub muchia în formă de disc, toporul se subţiază având un diametru de 4,5 × 4,3 cm, pentru ca din nou să se îngroaşe printr-o nervură aflată cam la 1/3 din partea superioară a găurii pentru coadă, unde capătă o grosime de 5,5 cm. Gaura are un diametru de 1,8 cm. De sub nervura circulară corpul toporului începe să se subţieze, având grosimea de 4,85 × 4,5 cm la marginile inferioare ale găurii. Pe ambele părţi, de sub gaură, pornesc în jos două şănţuleţe largi în partea superioară de circa 1,4 cm şi care se pierd la leafa care devine mai lată; după ce toporul atinge lăţimea de circa 4 cm, leafa atinge 4,8 cm, pentru a lua o formă convexă, arc de cerc; deasupra gurii, unde atinge lăţimea de 4 cm, grosimea atinge 3,45 cm. Pe partea care are discul muchiei ştirbit din vechime, leafa posedă o ştirbitură lată de 1,9 cm şi înaltă de 1,2 cm, iar pe cealaltă o ştirbitură de circa 1 cmp, ambele provenite din folosirea toporului în vechime. Amintim că un topor asemănător a fost descoperit în anul 1953 de familia Palcu din Teiu Vale într-o mare aşezare din epoca bronzului aflată la est de comuna Teiu, între Tufa lui Falcă şi Neajlov, cu ocazia răritării porumbului, pe care ni l-a dat, în 1958, Palcu Gheorghe, elev la Şcoala Teiu. Din nefericire, acest superb exemplar a fost expus în Muzeul Comunal Teiu, înfiinţat de noi în perioada 18 martie - 19 iunie 1964[4], şi avea să dispară o dată cu desfiinţarea muzeului de către bolşevicul Vasile Fălcescu[5], devenit director de cămin cultural în comuna Teiu. Bucuria găsirii unui alt exemplar asemănător avea să fie cu atât mai mare dacă avem în vedere că în ţara noastră nu se găsiseră topoare lucrate în această manieră, de o asemenea frumuseţe. Fără discuţie că aceste topoare au aparţinut unor conducători, unor şefi locali.

În aceeaşi zi, 2 aprilie 1972, dărâmând cu un ţăruş malul crăpat, am mai descoperit încă două obiecte. Este vorba de un cuţit lucrat dintr-o rocă dură, de culoare cenuşie, prin şlefuire, având o formă curbată, lung de 10,8 cm; curbura are pe muchie 12,4 cm, iar pe tăiş 11 cm; are o grosime maximă de 0,97 cm, iar lăţimea maximă de 2,8 cm. Cuţitul este prevăzut cu o gaură pentru purtat, dată deasupra lăţimii şi grosimii maxime, spre partea activă a gurii, şi era folosit de vânători la jupuirea animalelor vânate. Fotografiile ambelor obiecte – toporul şi cuţitul – au fost publicate de noi ca găsite pe Valea Mozacului, fără alte explicaţii[6].

Un alt obiect găsit prin dărâmarea malului, la adâncimea de 30-40 cm de la nivelul solului, este o măciucă din piatră, lucrată prin şlefuire pentru biciul de luptă, dar, credem noi, şi pentru plasa de pescuit. De formă sferică – aplatizată, este confecţionată dintr-o rocă cenuşie cu pigmenţi albi foarte rari şi negricioşi, foarte deşi. Are diametrul de 6,8 cm şi este înconjurată de un brâu lat de 0,9-1,3 cm pe care iniţial l-am socotit a fi format prin cioplirile (scrijeliturile) verticale ale cioplirii anterioare şlefuirii, brâu care pe lăţimea sa dă o formă cilindrică părţii centrale a obiectului. La început am crezut că această zonă a rămas neşlefuită datorită faptului că la perforare, care s-a efectuat concomitent cu şlefuirea, roca a cedat, producându-se o ruptură care într-o parte ajunge până la 0,5-0,6 cm de marginea brâului neşlefuit, pe o suprafaţă de 2 cm de marginea găurii. Ulterior, analizând cu mare atenţie presupusele scrijeliturii verticale, ne-am dat seama că este o descoperire extraordinară, fiind vorba de o inscripţie cu litere latine din alfabetul latin vechi, care a rămas, deocamdată, nedescifrată. Din cei 21,4 cm ai circumferinţei brâului, inscripţia cuprinde 17 cm. Grosimea maximă a obiectului, în zona în care s-a rupt doar marginea găurii, este de 4,2 cm. Pe partea întreagă, de unde a început perforarea, gaura are un diametru de 2,5 cm, iar în partea opusă, cu ruptura, de 2 cm.

[1] J. Lelewel, *Géographie du Moyen Âge*. Bruxelles, 1857, pp. 285-308.
[2] *Călători străini despre ţările române*, vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, pp. 21-22.
[3] Ion Nania, Dragoş Măndescu, *Arheologia Văii Mozacului*, manuscris refuzat spre publicare în Argessis, seria Istoria, X, Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 2001.
[4] Ca delegat al Muzeului Regional Argeş, cu ordinul de deplasare nr. 337 / 18. IV. 1964.
[5] Individul care scrie că Tufa lui Falcă se află la nord de comuna Teiu, dovedind că nu cunoaşte nici punctele cardinale; vezi: Vasile Fălcescu, *Teiu – cuibul pârâsit al lui Vladimir Streinu*, Editura Didactica Nova, Piteşti, 1998, p. 19. Pentru el Soarele răsare de la miazănoapte de comuna Teiu.
[6] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România (Din cele mai vechi timpuri până la instituirea legii de vânătoare – 1891)*, Editura Ceres, Bucureşti, 1977, p. 69.

Pl. 29 – Topor de piatră care a aparţinut unui şef local din cultura Tei-Verbicioara, din punctul arheologic nr. 115 de pe Valea Mozacului. (Fotografie executată de Cristian Neacşu, Chateauroux-Franţa, 3 noiembrie 2001 – Piteşti.)

Pl. 30. 1. Valea Mozacului: Toporul de piatră cu inscripţia alfabetică. Fotografie de Cristian Neacşu din Chateauroux-Franţa, 3.XI.2001, Piteşti. 2. Inscripţia de pe topor (desen de pe fotografie); 3. Literele inscripţiei şi corespondentele lor din alfabetul actual; 4. Scaunul lui Dumnezeu (Casiopeea) şi metoda de a găsi Steaua Polară.

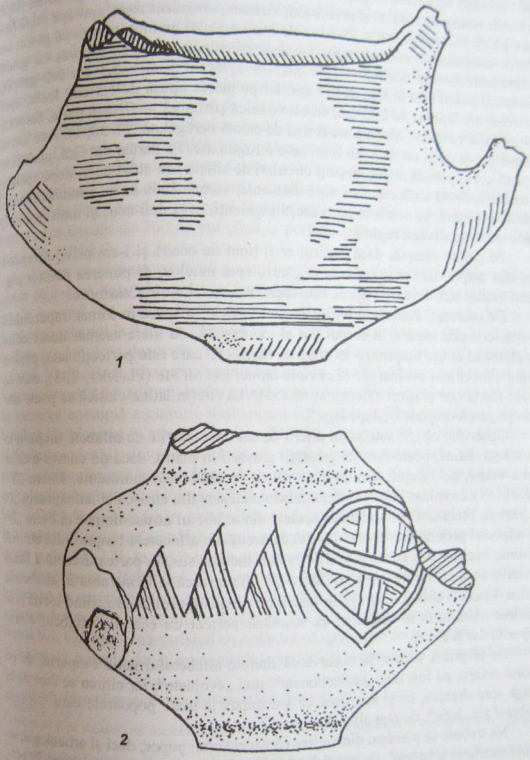

Pl. 31 – Cele două vase din cultura Tei-Verbicioara descoperite de profesorul Florea Bratu în punctul arheologic nr. 115 de pe Valea Mozacului.

Având în vedere bogăția materialelor care apăreau în întreaga zonă, după arăturile adânci de toamnă și primăvară, vizitam permanent zona, aproape după fiecare ploaie. La aproximativ 25-30 m de buza malului amintit, aveam să găsim un obiect care rămâne unicat pentru întreaga arheologie. Este un toporaș cu gaură pentru introducerea cozii (Î = 8,75 cm; l = 3,76 cm și G = 3,3 cm sub gaură), diametrul găurii este în față de 1,7 cm, iar pe partea opusă de 1,3 cm; leafa, ușor convexă, are lățimea de 2,45 cm, cu câte o mică știrbitură pe fiecare parte, datorate folosirii din vechime. Muchia are formă de calotă neregulată (Pl. 30, 1). Este lucrat dintr-o gresie dură, cu rare, dar mari pete feruginoase. Pe partea din față, unde iese capătul cozii, posedă mici pigmenți circulari de siliciu sau cuarț care, după spălare și curățare, devin strălucitori ca niște diamante, asemănându-se cu anumite constelații în miniatură; pe celelalte părți acești pigmenți, ceva mai mari și mult mai rari, s-au oxidat; au devenit ruginii.

Pe partea dreaptă, dacă toporul ar fi ținut de coadă și l-am privi, începând cam din dreptul treimii superioare a găurii, spre muchie, dispunerea acestor pigmenți oxidați azi, deveniți ruginii, este asemenea stelelor din Cassiopea.

De necrezut! Fantastic! Între cele patru „stele" dispuse în formă trapezoidală se află scris prin săpare, în corpul dur al toporașului, cu litere asemănătoare celor din alfabetul etrusc timpuriu – în afară de litera „P" care este perfecționată, părând a unui alfabet mai evoluat – trei cuvinte latine: SVI MI PIE (Pl. 30/1, 2, 3), care se traduc foarte clar și ușor: PENTRU MINE CU EVLAVIE (în latina clasică se poate traduce și: „după dreptate", „după lege").

Observăm că „S" este puțin diferit de cel din scrierile cu alfabete timpurii în etruscă sau latină, poate datorită greutății gravării în piatră, dacă nu cumva e chiar forma veche, de început, din care a evoluat în alfabetele cunoscute. Litera „Y" (ÚPSILON) a evoluat în V = U din alfabetele clasice din etruscă și latină; litera „I" s-a păstrat; litera „M" este identică aceleia din alfabetul etrusc timpuriu; litera „P" din alfabetul getic timpuriu este diferită de aceea din alfabetele timpurii din etruscă și latină; bucla literei getice a fost de la bun început sus, în partea dreaptă a liniei verticale, ceea ce s-a întâmplat cu litera „P" din etruscă și latină abia în alfabetele clasice. Litera ∃ abia se distinge în inscripția de pe toporul nostru, fiind tocită prin folosirea obiectului în vechime; ea seamănă perfect cu cea din alfabeul etrusc timpuriu, dar și clasic.

De la prima vedere se observă că literele alfabetului getic timpuriu, de pe toporul nostru, au fost mai „perfecționate", mai „evoluate", iar citirea se face de la stânga spre dreapta, ca și azi, ceea ce s-a impus la toate popoarele care folosesc alfabetul zis „latin", de fapt alfabetul getic.

Nu trebuie să pierdem din vedere că istoria unui popor, deci și arheologia, ca știință auxiliară a istoriei, nu pot fi înțelese, luate separat, fără cunoașterea în profunzime a etnoculturii, cutumelor și credințelor poporului respectiv. Poporul român a numit dintotdeauna Cassiopea, Scaunul lui Dumnezeu. Scrierea celor trei cuvinte – rugăciune – în interiorul „constelației" respective nu este întâmplătoare. Ea reflectă o concepție bine conturată și generalizată în mentalitatea geților timpurii de pe Valea Mozacului și din întreg spațiul getic al vremii respective. Iată de ce considerăm că

micul toporaș de pe Valea Mozacului, de la Mozăceni, va revoluționa istoriografia poporului român, dar și a triburilor și mai apoi a popoarelor latine.

S-a susținut și se susține că alfabetul a apărut în Fenicia. „Cea mai mare realizare a culturii feniciene este sistemul de scriere alfabetică, care apare în Fenicia în secolul al XIII-lea î.Cr. Starea de desvoltare a comerțului impunea găsirea unui sistem de scriere simplu, cu ajutorul căruia să se poată întocmi cât mai repede documentele comerciale. Tocmai de aceea a apărut alfabetul – cel mai simplu și practic sistem de scriere – în Fenicia, unde comerțul ajunsese la o atât de mare dezvoltare."[7] Dar scrierea alfabetică feniciană a avut la bază și s-a inspirat după scrierea cuneiformă babiloniană care a pătruns în Siria de Nord pe la 2000 î.Cr. și a fost simplificată, dând naștere scrierii cuneiforme nord-siriene formată din 30 de semne alfabetice[8]. Așadar, alfabetul fenician este o evoluție a scrierii nord-siriene care a avut nevoie de 700 de ani până la perfecționarea scrierii la fenicieni între anii 1300-1201 î.Cr.

Pentru rezolvarea vechimii scrierii geților de pe Valea Mozacului ne vin în ajutor cele două vase găsite de profesorul Florea Bratu (Pl. 31), în malul de unde provin toporul „de comandant", cuțitul vânătorului și măciuca pentru biciul de luptă găsite de noi la data de 2 aprilie 1972[9], mai ales al doilea vas (Pl. 31, 2), care, ca format, dar și ca decorație, își găsește asemănări perfecte în vasele aparținând culturii Verbicioara, descoperite la Govora-Sat, județul Vâlcea[10]. Raportul Tei-Verbicioara este dovedit pe deplin prin descoperirea a două văscioare de tip Tei III în așezarea eponimă a culturii Verbicioara III[11], ulterior fiind dovedite și alte pătrunderi Verbicioara în așezări din faza Tei III[12]. Ceramica de pe Valea Mozacului și Drâmbovnicului dovedește că zona vestică a Munteniei este un spațiu de puternică interferență între cultura Verbicioara III cu faza Tei III. Cunoaștem că în cronologie absolută Verbicioara III și Tei III se încadrează cam pe la 1500-1375 î.Cr.[13] Dacă fenicienii au inventat alfabetul între 1300-1201 î.Cr. reiese că geții de la Mozăceni cunoșteau un alfabet mult mai perfecționat, care cuprindea și vocalele, cu cel puțin 200-175 de ani înaintea alfabetului punic.

Inventarea alfabetului de către geții timpurii de pe Valea Mozacului nu trebuie să ne surprindă dacă avem în vedere descoperirea de la Tărtăria[14], care, prin scrierea descoperită pe tăblițele de lut de aici, a uimit lumea științifică, academicianul V.I. Georgiev mărturisind cu hotărâre că, „tăblițele de la Tărtăria sunt... mai vechi cu un mileniu decât monumentele scrierii sumeriene (ele datează din prima

[7] V.I. Avdiev, *Istoria Orientului antic*, Editura de Stat, București, 1951, p. 216.
[8] *Ibidem*, p. 217.
[9] Mulțumim și pe această cale domnului prof. Florea Bratu pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziție cele două vase.
[10] D. Berciu, *Die Verbicioara – Kultur – Vorbericht über eine neue, in Rumänien entdeckte Bronzezeitliche Kultur*, Dacia, V, 1961, Fig. 8 / 1, 2, 5, 6, p. 138; Fig. 9 / 2, p. 139.
[11] *Ibidem*, Fig. 4 / 5, p. 133, și Fig. 17 / 3, p. 147.
[12] Valeriu Leahu, *Date noi cu privire la faza Tei III în lumina ultimelor săpături arheologice*, SCIV, Tomul 17, nr. 1, 1966, p. 16.
[13] Sebastian Morintz, *Contribuții la istoria triburilor timpurii, I, Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic*, Editura Academiei, București, p. 190, Tabel cronologic...
[14] N. Vlassa, *Tărtăria*, în: *Manuel encyclopédique de préhistoire et protohistoire européennes*, II, Praga, 1969, sub red. prof. Jan Filip, pp. 1435-1436.

jumătate a mileniului IV î.Cr.). Aceasta ar însemna pur şi simplu că scrierea, sub forma pictogramelor, a apărut în sud-estul Europei şi nu în Mesopotamia, cum se credea până acum", descoperire consolidată ulterior prin tăbliţele dezgropate la Karanovo şi Gracianiţa în Bulgaria[15]. Apariţia primei scrieri pictografie în spaţiul Carpato-balcanic şi acum dovedirea primei scrieri alfabetice pe Valea Mozacului, la limita interferenţei Câmpiei Piteştilor cu Boianu-Burdea, reliefează gradul de cultură şi civilizaţie, de gândire, pentru locuitorii acestui spaţiu.

Pentru istoria poporului român şi, de ce nu, a Europei, micul toporaş de piatră valorează mai mult decât tot ce s-a păstrat din templele şi turnurile zigurate ale Babilonului, decât toate cetăţile din piatră ale civilizaţiei mediteraneene. Cele trei cuvinte latine ale rugăciunii meşterului get din cultura Tei-Verbicioara dezleagă multe enigme şi pun capăt multor discuţii, reliefând gândirea genială a lui Vasile Pârvan, care, încă din 1926, îndrăznea să afirme că „...ţinuturile carpato-danubiene vor constitui în viitor un mare capitol din istoria antică a Europei începând încă de la 3000 a.Chr., graţie exclusiv materialului arheologic"[16], întrucât „examinarea atentă a formelor de civilizaţie din La Tène ne arată că de fapt istoria naţiunii daco-romane... – etnografic – ea începuse încă din vârsta bronzului. Protoistoria Daciei e introducerea cea mai potrivită la istoria romanismului oriental. *Aşezată între lumea cimmero-scytho-greacă din E şi cea italo-illyro-celtă din V, de mentalităţi şi civilizaţii profund diferenţiate, Dacia a ales încă dela 1000 a.Chr. lumea Apusului: rezultatul nu putea fi decât romanizarea Daciei*"[17]. Iată acum certificatul de naştere a romanităţii; geţii timpurii constituiau parte din această romanitate. Mai mult, se spulberă şi acea găselniţă prin care limbile indo-europene au fost împărţite în două mari ramuri, pe baza unui singur cuvânt, în *centum* şi *satem*. Descoperirea de pe Valea Mozacului spulberă aberaţia care susţine dispariţia limbii geto-dacilor, adică a dispariţiei celui mai numeros popor european al antichităţii. Şi aceasta numai în 165 de ani de stăpânire romană, adică în timpul a trei-patru generaţii! De aici s-au născut şi năstruşnicele teorii ale exterminării, ale emigrării în masă, ale vidului de populaţie în spaţiul carpato-dunărean.

Dacă ne gândim mai bine, marea întrebare a romanizării geto-dacilor nu este lipsită de temei. Evreii au stat risipiţi, în familii izolate, în mijlocul celor mai diverse neamuri, 2000 de ani, dar n-au „dispărut" ca geto-dacii. S-ar putea motiva că s-au menţinut graţie culturii lor superioare pe care şi-au păstrat-o din antichitate. Ei bine, în cazul acesta nimeni n-ar îndrăzni să spună că ţiganii au avut o cultură superioară popoarelor din mijlocul cărora au trăit, ducând o viaţă sălbatică şi nomadă, lipsiţi, până nu demult, de tot ce s-ar fi numit binefacere şi civilizaţie. Şi atunci cum se explică faptul că ţiganii nu şi-au pierdut etnicitatea şi vorbesc încă limba ţigănească, permiţându-le ţiganilor care au trăit în mijlocul diferitelor popoare să se înţeleagă perfect în limba lor? Să rămânem numai la aceste două

[15] Acad. V.I. Georgiev, *O ipoteză senzaţională: Originile scrisului: Mesopotamia sau... sud-estul Europei?* – Interviu consemnat de Ştefan Andreescu, *Magist*, Anul VI, nr. 3(60), Martie 1972, p. 20. Cit. şi Paul Lazăr Tonciulescu, *De la Tărtăria la Ţara Luanei*, Editura Miracol, Bucureşti, 1994, p. 9. Autorul prezintă un amplu comentariu, pp. 9-20.
[16] Vasile Pârvan, *Getica – O protoistorie a Daciei*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1926, p. 648.
[17] *Ibidem*, p. 646.

exemple, fără să amintim numeroasele popoare care au stat sub jug străin secole de-a rândul, nu numai în evul mediu, ci până în pragul istoriei contemporane, când mijloacele de impunere a limbii stăpânitorilor erau incomparabil mai evoluate decât acum 2000 de ani şi este suficient. Mai este cazul să amintim că cehii şi slovacii sunt invadaţi de pătrunderea germanilor în secolul al XIII-lea şi au stat sub stăpânire germanică până la 28 octombrie 1918 şi că în cei peste 600 de ani de stăpânire străină n-au fost deznaţionalizaţi? Şi doar n-au fost atât de numeroşi ca geto-dacii. Întrebarea devine şi mai enigmatică dacă ne gândim că numai o mică parte din teritoriul locuit de geto-daci a fost cucerit şi stăpânit de romani; marea majoritate a geto-dacilor au rămas în afara graniţelor Imperiului Roman.

Această problemă şi-au pus-o, nu de puţine ori, oameni de ştiinţă, istorici şi scriitori. Încă de la începutul secolului al XX-lea Nicolae Densuşianu, în vasta sa lucrare „Dacia preistorică", după unii plină de fantezii, dar şi cu multe lucruri bune, demne de luat în seamă, afirma: „De fapt limba Geţilor şi a Dacilor avea un caracter proto-latin; ea forma numai ram, séu un dialect particular rustic al limbei pelasge"[18]. Ion Al. Brătescu-Voineşti îşi exprima astfel nedumerirea: „Mai bine de o sută de ani a stat Basarabia sub dominaţie rusească; o sută cincezi de ani a stat Bucovina sub dominaţie austriacă; o mie de ani a stat Ardealul sub stăpânire ungurească – şi totuşi basarabenii, bucovinenii şi ardelenii nu şi-au uitat limba. Şi ceea ce nu s-a putut realiza într-o vreme în care o reţea de comunicaţie mult superioară celei de acum 2000 de ani, ceea ce n-au putut realiza ungurii în 1000 de ani cu toate mijloacele de constrângere pe care le-au întrebuinţat au putut-o realiza soldaţii şi coloniştii romani în 167 de ani de dominaţie pe toată întinderea de pământ în care trăiesc azi românii?! S-o creadă cine poate, eu n-o cred"[19]. Scriitor fără o pregătire istorică temeinică, autorul ajunge la concluzia eronată că geto-dacii au venit din India: „Domnul Marin Bărbulescu-Dacu, fost funcţionar superior la poşta centrală din Bucureşti, după ce a ieşit la pensie, s-a retras la o mică proprietate din Comuna Periş, unde în colaborare cu fiica sa Maria, a tipărit o carte intitulată *Originea daco-trică a limbii române*. Această carte cuprinde un vocabular româno-sanscrit, în care sunt înşirate 6300 de cuvinte româneşti cu arătarea cuvintelor sanscrite din care se trag. Asemănarea lor nu lasă nici o urmă de îndoială că sunt strâns înrudite. Domnul Marinescu-Dacu a călătorit în India, unde a descoperit un ţinut care se numeşte Dacia şi ai cărui locuitori se numesc Daci. Şi dacă e aşa, dacă geto-dacii au venit în Europa de acolo, nu e mai firesc să susţii că aceste cuvinte se găseau în limba lor cu mult înainte de sosirea romanilor, decât să pretinzi că le-au căpătat de la soldaţii şi coloniştii romani?"[20]

Am redat doar câteva aspecte din vastele discuţii privind limba geto-dacilor. Certificatul de „naştere a latinităţii" aparut în cultura Tei-Verbicioara pe Valea Mozacului face lumină în această problemă. Aici a fost leagănul latinităţii; din această zonă au roit neamurile latine. De acum sunt spulberate aberaţiile care susţin că a dispărut limba geto-dacilor şi că din toponimia autohtonă nu mai păstrăm

[18] Nicolae Densuşianu, *Dacia preistorică*, Bucureşti, 1913, p. 213.
[19] Ion Al. Brătescu-Voineşti, *Originea neamului românesc şi a limbii noastre*, Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1943, p. 35
[20] *Ibidem*, pp. 46-47.

decât numele a cinci râuri pe care românii aveau să le preia de la slavi[21], idee reluată şi susţinută cu vehemenţă de I.I. Russu: „În Tracia şi Moesia, ca şi în Dacia carpatică – întrucât poate fi întrevăzut atare fenomen în izvoarele scrise greceşti şi romane – dispar pe neobservate graiul popular autohton, ca şi toate numele personale atât de numeroase, caracteristice ale traco-dacilor: din acestea nu s-a transmis n i m i c (deci se reliefează, *n i m i c*, n.n.) vreunei populaţii, total pierzându-se fără urmă, căzând definitiv în desuetudine şi uitare la sfârşitul veacului al VI-lea“[22].

Astfel de duşmani ai latinităţii geţilor au existat din antichitate. Numai astfel de persoane au făcut să se piardă a b s o l u t toate scrierile autorilor antici cu privire la geto-daci. Descoperirea de la Mozăceni repune în drepturile cuvenite originea poporului geto-dac, a poporului român, a popoarelor latine.

Toporul-document de la Mozăceni reliefează încă un aspect, nu lipsit de importanţă. Inscripţia-rugăciune este încadrată de punctele asemuite de meşterul get cu stelele din Cassiopea, ceea ce dovedeşte că geţii timpurii aveau noţiuni precise de astronomie. Dacă din steaua din mijloc a Carului Mare („roata dinspre oişte“) se duce o linie la Steaua Polară şi se prelungeşte cu o distanţă egală în partea opusă, se atinge Cassiopea. Această constelaţie este formată din cinci stele principale dispuse asemenea picioarelor îndepărtate ale literei W; steaua cea mică, care închide pătratul Cassiopeei, îi dă forma unui scaun. Această constelaţie nu apune niciodată; se învârteşte în jurul Stelei Polare, fiind întotdeauna opusă Carului Mare; aşadar „Steaua Polară este osia împrejurul căreia se învârtesc aceste două constelaţii“[23]. Este de la sine înţeles că geţii timpurii cunoşteau aceste constelaţii şi aflau repede Steaua Polară. Cassiopea fiind „formată din cinci stele principale aşezate ca picioarele îndepărtate ale literei W, iar steaua cea mică χ (kapa), care termină patratul, îi dă apoi forma unui s c a u n“[24] (sublinierea autorului sau traducătorului), nu trebuie să ne mire faptul că poporul român a numit dintotdeauna această constelaţie *Scaunul lui Dumnezeu*[25].

Punctele strălucitoare de pe faţa toporului au putut fi asemuite şi cu alte constelaţii cunoscute de poporul geto-dac şi apoi român, cum ar fi: Carul Mic, Câţelul (Câinele Mic), Rariţa ş.a.

Dacă avem în vedere că limba şi credinţele unui popor sunt cele mai statornice componente ale culturii, cunoscând faptul că epoca bronzului înlătură cultul maternităţii şi fertilităţii, geţii adoptând un cult astral-solar, avem toate motivele să

[21] *Istoria României*, vol. I, *Comuna primitivă. Sclavagismul. Perioada de trecere la feudalism*, Editura Academiei, Bucureşti, 1960, p. 262.
[22] I.I. Russu, *Elementele traco-getice în Imperiul Roman şi în Byzantium (veacurile III-VII), contribuţie la istoria şi romanizarea tracilor*, Editura Academiei, Bucureşti, 1976, p. 162.
[23] Camille Flammarion, *Ce e cerul? Astronomie populară* – Traducere de Victor Anestin, Editura Librăriei „Universalia“ Alcalay & Co., Bucureşti, (f. a.), p. 219.
[24] Camille Flammarion, *op. cit.*, loc. cit.
[25] În 1957, din 100 de locuitori în vârstă de peste 40 de ani, din Leşile, 82 cunoşteau şi indicau Scaunul lui Dumnezeu; în Babaroaga cunoşteau această constelaţie 71%. În anul 2000 o singură persoană din Leşile, Gogu V. Stăncuţu (n. 27 septembrie 1911), mai cunoştea această constelaţie, iar din Babaroaga nimeni. Opresiunea bolşevică a şters din memoria colectivă şi numele acestei constelaţii cunoscute pe pământul românesc de 4000 de ani.

credem că monoteismul getic, bine dovedit[26], îşi are obârşia în faza Tei III – Verbicioara III, adică în perioada când geţii de pe Valea Mozacului, de pe teritoriul satului Misi[27] aveau un meşter care ne-a lăsat moştenire prima rugăciune către divinitatea unică, supremă: SVI MI PIE – „Pentru mine cu evlavie“, încadrată de asemuita constelaţie cu *Scaunul lui Dom(i)ne Deus – Domnul Zeu* – Dumnezeu, numit de geţi Zalmoxis, zeu al cerului, al cultului solar, ceea ce a determinat şi scrierea getică, de la stânga la dreapta, conformă „mersului“ astrelor pe Firmament.

[26] Ion Nania, *Au fost dacii politeişti?*, Noi tracii, Milano, Anul III, nr. 39, Noiembrie 1977, pp. 1-6, şi Nr. 40, Decembrie 1977, pp. 4-8; idem, *Religia geto-dacilor – bază a ortodoxiei româneşti*, Argessis, seria Istorie, Muzeul Judeţean Argeş, tom VIII, 1999, pp. 21-44.
[27] Numele medieval al actualului sat Mişei din comuna Mozăceni. La 1888 satul era numit Misci: George Ion Lahovari, *Dicţionar geografic al judeţului Argeş*, Societatea Geografică Română, Bucureşti, 1888, pp. 109-110. Prin 1940-1941, foştii locuitori ai satelor Romanaţi şi Românesti numeau satul şi locuitorii Misi: înf. Ştefan D. Tantana, n. 12 septembrie 1861, Negraşi (în satul Romanaţi).

MITOLOGIE – ŞARPELE-DUMNEZEU

Am dovedit, pe baza descoperirilor de pe văile râurilor dintre Olt şi Argeş, că Mozăcenii se află în centrul culturii de prund din România, iar pe baza criteriilor geologice şi paleontologice vechimea activităţii vânătorilor primari ai acestor plaiuri s-a stabilit între 1.500.000 – 600.000 de ani în urmă. Ar fi naiv să se creadă că dintr-o perioadă atât de îndelungată nu s-a moştenit nimic. S-o creadă falsificatorii istoriei, prigonitorii celor ce-au îndrăznit să ridice glasul împotriva falsului voit, impus, deznaţionalizator.

Din nefericire, blestemul dictaturii bolşevice, instaurat la jumătatea secolului trecut, a atras după sine şi falsificarea istoriografiei, în scopul lichidării brutale a tot ce a acumulat memoria umană, cu truda experienţei de milenii. Prăbuşirea comunismului impune trezirea la realitate şi înlăturarea falsului din prima lecţie de istorie, bazat pe şubrezenia gândirii „istorice" a lui Engels, că datorită muncii şi „fabricării" primelor unelte „mâna nu este numai organul muncii, ci totodată şi produsul ei"[1], că „La început munca, iar apoi, împreună cu ea, şi vorbirea articulată au fost cele două stimulente esenţiale sub influenţa cărora creierul maimuţei s-a transformat, încetul cu încetul, într-un creier omenesc"[2]. Prin plasarea muncii înaintea vorbirii şi gândirii, afirmaţia lui Engels este cea mai grosolană voroavă din cadrul istoriografiei din toate timpurile. Fără un sâmbure de gândire nu s-ar fi făurit nici cea mai rudimentară unealtă cioplită din piatră, iar mugurele gândirii nu ar fi încolţit fără apariţia şi dezvoltarea graiului articulat. Aşadar, vrând-nevrând, trebuie să avem în vedere adevărul consemnat în cea mai răspândită carte de filosofie, istorie, drept, medicină, literatură şi mitologie, de religie şi rugăciuni, chintesenţă a civilizaţiei Orientului Apropiat al antichităţii, lăsată moştenire veşnică întregii lumi, şi anume că *„La început a fost CUVÂNTUL şi CUVÂNTUL era Dumnezeu şi Dumnezeu era CUVÂNTUL. Acesta era întru început la Dumnezeu."*[3] Fără CUVÂNT australopitecul ar fi rămas pentru veşnicie în rândul maimuţelor; activitatea sa vânătorească, strădania şi munca sa ar fi rămas asemănătoare cu a gorilelor din zilele noastre; vulcanul civilizator al culturii sub impulsul vorbirii, care a evoluat gândirea, determinând apariţia muncii, implicit a omului, ar fi rămas, fără graiul articulat, un mugure sec, închis într-o carapace. Numai o dată cu dezvoltarea vorbirii a fost posibilă dezvoltarea gândirii, care a născut credinţa în diferite divinităţi

[1] Friedrich Engels, *Rolul muncii în procesul transformării maimuţei în om*, Ediţia a II-a, Editura Partidului Muncitoresc Român, 1950, p. 7.
[2] *Ibidem*, p. 11.
[3] *Biblia, Ioan*, I, 1.

cu chipuri zoomorfe, asemănătoare ființelor din jurul său, și astfel omul vânător și-a înălțat viața, gândind la binele pe care îl oferea zeitățile. Gândind, omul a creat primele mituri și legende, primele ritualuri și rituri de „îmblânzire" a animalelor-divinități, încât este o crimă împotriva umanității a susține că „Religia este opiu pentru popor"[4]. Religia l-a separat ireversibil pe vânătorul primar, de lumea animală; toate animalele simt plăcerea unei hrane gustoase și îmbelșugate; simt plăcerea odihnei într-un mediu confortabil; simt plăcerea sexuală; la fel simte și omul; un singur lucru l-a deosebit și l-a separat total de lumea animalelor: credința într-o divinitate, care i-a dezvoltat gândirea, imaginația. „Mai bine să crezi în mitrile filosofiei naturii despre zei, decât să fii sclavul necesității fizicienilor", afirma un filosof grec născut la Samos sau la Atena pe la 341 î.Cr.[5] A trecut însă timp îndelungat până când omul a descoperit revelația dumnezeirii, creându-și o temelie existențială a credinței monoteiste. Credința în Dumnezeu – Zalmoxis, Iehova, Buda, Dumnezeu, Alah – îl plasează pe om în sfera dumnezeirii, deasupra tuturor vietăților pământului. Nu „un monarh unic" a realizat „un Dumnezeu unic"[6]; getii de pe Valea Mozaculu, din perioada Verbicioara III, care ne-au lăsat prima rugăciune încrustată pe o unealtă de uz curent, încadrată într-o asemuită „constelație" numită până azi Scaunul lui Dumnezeu, au trăit cu peste o mie de ani înainte de Dromichaites și cu 1450 de ani înainte de Burebista. CUVÂNTUL, gândirea și credința au fost și au rămas de-a lungul întregii istorii factori hotărâtori ai progresului muncii și civilizației. Și cum gândirea nu se poate separa de vorbire, rezultă că numai CUVÂNTUL și RELIGIA l-au transformat pe *Homo venator* în *Homo ludens* al zilelor noastre[7].

Abordarea comparativă a câtorva aspecte ale mitologiei și credințelor primare moștenite în Mozăceni ne reliefează din plin vastitatea spațiului pe care au evoluat, dar mai ales unitatea spirituală a lumii geto-dacice.

Cunoscând mitologia și cunoștințele primare, „ne putem apropia de o zonă și de o lume care nu rareori depășesc „țara" de azi, rosturile rămase uneori îndepărtate de inima poporului român. Prin aceste date complementare putem vorbi de o unitate a ordinei spirituale a poporului nostru"[8]. „Cine nu trăiește – ca pe un fapt constitutiv – eternitatea, universalitatea și umanitatea profundă a miturilor, nu va afla despre ele mai mult decât poate afla un biolog despre centauri"[9]. Urmașii geților de pe Valea Mozacului au moștenit, până în urmă cu 50-60 de ani, o bogată cultură veche de când omul, din pragul copilăriei umane.

[4] V.I. Lenin, *Opere*, vol. 10, E.S.P.L.A., 1956, p. 70.
[5] Epicur, *Scrisoare către Menekeu*.
[6] K. Marx și F. Engels, *Opere alese în două volume*, vol. II, E.S.P.L.A., 1955, p. 417.
[7] Ion Nania, *Cuvântul și religia l-au transformat pe HOMO VENATOR în HOMO LUDENS al zilelor noastre*, Diana, an. IV, nr. 2, februarie, 1994, p. 19.
[8] Ernest Bernea, *Puncte de vedere în dezbatere – Mitologia românească*, Revista de istorie și teorie literară, anul XXXV, nr. 3-4, 1987, p. 64.
[9] Andrei Pleșu, *idem*, p. 64.

Apariția Șarpelui-Dumnezeu și a fetișului ophiolatric

Trăind exclusiv din culeș și vânat, hălăduind după produsele vegetale, sau alergând după animale, omul primitiv a fost întotdeauna îngrozit de mica reptilă peste care putea da pe neașteptate. „Pe șarpe calci lângă o floare, căci de mărăcine te ferești", spune un proverb din Mozăceni, izvorât dintr-o îndelungată experiență.

În numeroasele peregrinări prin păduri și zăvoaie, am avut ocazia de a vedea de două ori larma infernală provocată de gaițe (*Garrulus glandarius* (L.) și altă dată de păsările diverse, datorită unor șerpi care se urcaseră în copaci până la cuiburile cu pui. În vara anului 1965, la nord de podul de sub Cetatea lui Negru Vodă, la Cetățeni, toți rudarii din cătunul respectiv, cu mic cu mare, tăbărâseră cu bâtele pe un gard de nuiele împletite, încărcat de mărăcini crescuți, să omoare un „balaure", făcând o hărmălaie de vuiau munții. Am capturat șarpele (*Elaphe longissima longissima* Laurenti, 1768) și toți au fugit îngroziți, privindu-mă de la 50-60 de metri, ca pe un supraom.

Și animalele și oamenii s-au temut și se tem instinctual la vederea acestor reptile. Năsălnicia șerpilor, puterea lor de a se urca până în vârful copacilor, mersul fără picioare, pe sub toate ierburile și frunzele, înotul lor ondulat, felul de a se hrăni sugându-și prada care țipă „ca-n gură de șarpe" au stârnit groază și admirație, curiozitatea observării și dorința „îmblânzirii" răutății lui.

Prin fioroșenia sa, prin teama pe care a inspirat-o întotdeauna omului și prin năzuința de a-l îmbuna și de a-l dezmânia, „Șarpele fu cel dintâiu obiect al cultului, al închinării. Puterea lui, forma lui proteică fură, poate, primele motive că el fu adorat. Acest cult se găsește pretutindeni: în India, Egipt, Fenicia, Babilonia, Grecia, Italia, Lituania, Persia, Cambridge, Bolivia, China, Ceylon, la Kalmuci, în Abisinia, Guineea, la Azteci, la Caraibi. Șarpelui i se ridică temple..."[10] Chiar și evreii s-au închinat șarpelui. După ieșirea din Egipt, ajungând la muntele Hor, Moise a apucat pe calea Mării Roșii, ca să ocolească pământul lui Edon, dar, înspăimântat de greutățile drumului, poporul se răscoală împotriva lui Dumnezeu și împotriva lui Moise. Mâniat, Dumnezeu trimite mulțime de șerpi veninoși care au făcut mulțime de victime printre evrei. Poporul s-a pocăit, Moise s-a rugat lui Dumnezeu pentru el,[11] „Iar Domnul a zis către Moise: – Fă-ți un șarpe de aramă și-l pune pe un stâlp; și de va mușca șarpele pe vreun om, tot cel mușcat, care se va uita la el, va trăi. Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe un stâlp, și când șarpele mușca vreun om, acesta privea la șarpele cel de aramă și trăia".[12]

Aceasta este prima consemnare a unui fetiș ophiolatric, puterea apotropaică a șarpelui dăinuind multă vreme la evrei, chiar și după instaurarea monoteismului. După multă vreme, regele Iezechia „a stricat șarpele cel de aramă, pe care-l făcuse Moise; chiar până în zilele acelea fiii lui Israel îl tămâiau și-l numeau Nehuștan".[13]

[10] Gh.F. Ciaușanu, *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă*, Librăriile Socec & Comp., București, 1914, p. 329.
[11] *Numerii*, 21, 4-7
[12] *Numerii*, 21, 8-9
[13] *Regi*, IV, 18, 4

Admirația față de multe din frumusețile din natură și societate, în cazul șarpelui, nu fără un dram de temere, l-a determinat pe Solomon să exclame: „Trei lucruri mi se par minunate, ba chiar patru pe care nu le pot pricepe: Calea vulturului pe cer, urma șarpelui pe stâncă, mersul corăbiei în mijlocul mării și calea omului la o fecioară"[14].

Cel mai vechi cult al șarpelui se poate dovedi, cum este și firesc, în statul cel mai vechi al lumii; șerpoaica apare aici ca zeiță protectoare a Egiptului, iar șarpele păzește izvoarele Nilului.[15] Între Zeul-Șarpe, zeul pământului pe care se târăște și al infernului de sub pământ, al cărui stăpânitor este, și zeul iubirii, Soarele – Ra – se dă o luptă încrâncenată, pe viață și pe moarte, din care Ra iese învingător,[16] până chiar și de mușcătura veninoasă pusă la cale de Isis, pentru a-i afla numele tainic; destăinuindu-și numele, zeița îi descântă, descântătura în sine fiind, de fapt, lupta dintre Soare – divinitatea biruitoare – și șarpele învins.[17]

Deși pare surprinzător la prima vedere, credințele egiptene își găsesc analogii perfecte în credințele poporului român, în reminiscențele cultului primitiv din zona istorică Vlașca, în special din Mozăceni, Leșile și Mozacu. Șarpele păzitor al izvoarelor Nilului nu constituie o mitologie unică. Miturile și legendele, basmele și povestirile despre izvoare și fântâni străjuite de șerpi se găsesc la mai toate popoarele indo-europene, dar și în folclorul african. Populațiile Waniarunda, Nama și Jyo ce locuiesc în Delta Nilului sunt convinse de existența unor șerpi păzitori ai izvoarelor. Ca și în basmele din Mozăceni, șarpele sudanez, după ce primește fata, dă oamenilor apa necesară traiului. În vechea mitologie egipteană, după ce Șarpele-Nil își primea mireasa, își prăznuia căsătoria și inunda pământul Egiptului cu puterea sa roditoare, dând viață naturii și oamenilor.[18]

În mitologia Mozăcenilor și a poporului român în general, șerpi uriași - balauri păzitori ai izvoarelor, puțurilor și fântânilor – mănâncă oameni, mai ales fete dintre cele mai frumoase, pentru care locuitorii ajung la învoială, pentru a nu muri de sete, dându-le periodic câte o fată.[19] Cercetând această credință, în 1958, în satele Teiu din Deal, Teiu din Vale, Leșile, Mozacu și Dumbrăveni-Mozăceni, din 100 de locuitori, neștiutori de carte, în vârstă de peste 60 de ani, toți știau basmul cu fântâna păzită de un șarpe-balaur care dădea apă în schimbul unei fete pe an. Semnificativ rămâne faptul că 48 erau convinși că povestea este adevărată, 39 își exprimau îndoiala: „S-ar putea să fie adevărat, că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti" și numai 13 persoane nu credeau, socotind-o scorneală. Remarcăm faptul că din 100 de persoane în vârstă de 20-40 de ani, având cu studii între 4 și 7 clase primare, 91 nu credeau în existența, cândva, a unui astfel de șarpe păzitor, 6 își exprimau îndoiala și doar trei credeau că a existat, unul precizând că fântâna cu pricina a fost

[14] *Pildele lui Solomon*, 30, 18-19
[15] M.E. Matie, *Mitarle Egiptului antic*, Editura Științifică, București, 1958, pp. 24-25, 46-47
[16] *Ibidem*, pp. 33-35
[17] *Ibidem*, pp. 47-48. Traducerea textului „Ra și șarpele": pp. 97-99.
[18] H. Bauman, *Schöpfung und Urzeit des Menschen im Mythes der afrikanischen Völker*, Berlin, 1936, pp. 194 și urm.
[19] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului, povești și legende din popor*, Librăriile Socec & Comp., București, 1913, p. 4

pe vâlceaua Puțișor, dovadă a stingerii lente, dar sigure, a credințelor primitive, multimilenare. Din cei 48 de locuitori vârstnici, convinși de existența fântânii și a balaurului, 41 susțineau că pe voinicul care a omorât șarpele-balaur îl chema Gheorghe și că acesta a devenit Sfântul Gheorghe, stăpân al sălbăticiunilor și al dobitoacelor domestice, pentru că a scăpat lumea de balaur, mit preluat și de ortodoxismul românesc și redat ca atare. În mitologia noastră creștină balaurul nu se mai află pe vâlceaua Puțișor sau pe Valea Drâmbovnicului, ci „aproape de Palestina, patria sa (patria Sfântului Gheorghe, n.n.), în părțile Sirofinichiei, lângă cetatea Viritului, peste marea cea mare a Siriei, nu departe de cetatea Lida"[20], și nu la o fântână, ci la un iezer, unde „astfel legiuind, făceau dupre sfatul și dupre rânduiala aceea, își dădeau toți cetățenii, mari și mici, pe copiii lor balaurului, în fiecare zi spre mâncare, puind pre malul acelui iezer pre fiii și fiicele lor, câte unul, înfrumusețându-i cu bună podobă, deși le era jele și plângeau fórte mult pentru ei; iar balaurul acela eșind, îi apuca și-i mânca",[21] exact cum se întâmpla și cu balaurul din mitologia noastră, existent în fântâna de pe Puțișor.

Mitul creației. Șarpele – adversarul lui Dumnezeu

Mitul creației din Babaroaga și Leșile, neîntâlnit până acum în altă parte a țării, ne spune că: „La început, totul a fost amestecat, o apă și-un pământ, un fel de mocirlă, iar pe deasupra nici lumină, nici întuneric, nici vânt, nici ploaie, nici ceață; toate erau amestecate, fără început și fără sfârșit și peste toată bezna și harabadura stăpânea Dumnezeu cu duhul puterii și al luminii, înconjurat doar de cetele lui de îngeri, în timp ce bezna și mocirla, apa și pământul de sub ea, erau stăpânite de duhul rău, de diavol, cu cetele lui de duhuri necurate – dracii. Rar își deschidea Dumnezău ochiul său, Soarele, care lumina cerul și mai fumura puțin bezna, până ce s-a hotărât să facă pământul și lumea, să pună capăt puterii diavolului. Încercă Dumnezeu să se dea la fundul apei și mocirlei să ia pământ, dar nu izbuti. Atunci mai mulți îngeri s-au făcut lebede, s-au dat la fund și au adus pământ. Diavolul a văzut intenția lui Dumnezeu și a făcut, dintr-un drăcușor, un arici, să înhațe lebedele; ca să nu fie omorât cu ciocurile, l-a acoperit cu țepi în loc de păr, că numai părul de drac se poate face țeapă ori ghimpe. Ariciul însă nu a prins lebedele; ca să nu fie omorât cu ciucurile, l-a acoperit cu țepi în locul părului, l-a trădat pe diavol și l-a ajutat pe Dumnezeu să urzească pământul. Atunci tartorul a făcut din mai mulți draci, șerpi, cu gândul să-l muște pe Tatăl Ceresc și lebedele Lui. Ariciul a prins de veste, a pufnit de câteva ori, a început să prindă șerpii veninoși, să-i

[20] *Viețile sfinților, pe cari ' I prăznuiește Biserica creștină ortodoxă de răsărit: tipărite cu înalta binecuvântare și aprobare a sfântului Sinod, al sfintei Biserici autocefale ortodoxe Române de un pios creștin pentru folosul sufletesc al creștinilor ortodocși Români, carile vor primi gratuit.* Corectura și supravegherea retipăririi s-au făcut de către Arhiereul Nifon N. Ploeșteanu, Vicarul Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei. Volumul VIII, Cărticica VII, din luna Aprilie, Tipografia Gutenberg, Joseph Gobl, București, 1905, pp. 727-728. În continuare vom cita prescurtat: *Viețile sfinților*.
[21] *Viețile sfinților*, p. 729.

omoare. Câțiva îngeri au văzut, s-au făcut vulturi și au început să mănânce hoiturile șerpilor omorâți de arici, pentru a nu otrăvi pământul și apa cu stârvurile lor înveninate. Scaraoțchi s-a înspăimântat și a fugit. Șerpii au început să se ascundă pe sub pământul proaspăt creat de Dumnezeu, urmăriți de arici și vulturi. Unii din ei și-au cerut iertare Domnului și au făgăduit să păzească locuințele oamenilor, iar Tatăl Ceresc, cu mila Lui, i-a iertat, cu condiția să stea numai sub temelii, că altfel aricii și vulturii, ba chiar și oamenii nu-i vor ierta. Și de-atunci, ochiul lui Dumnezeu, Soarele, luminează nu numai cerul, fața Domnului, ci și pământul și tot ce a lucrat Atotziditorul pe fața lui, de la gâză la om și de la iarbă la pom. Câteodată, rar, se-ncumetă câte un vârcolac să se repeadă la Soare, dar forță nu are, până-n momentul când va sosi judecata de apoi, sfârșitul lumii, și vor învia toți morții și cei drepți vor merge la lumina veșnică a Tatălui Ceresc, în ceruri, iar păcătoșii în fundul pământului, în bezna diavolului și a șerpilor cei neadormiți".[22]

Locuitorii satelor respective mai credeau că din când în când diavolul trimite draci, de cele mai multe ori sub formă de șerpi cu aripi, să ajungă la Dumnezeu, în cer. Ei se ascund printre nori, dar Dumnezeu prinde de veste și pune pe Sfântul Ilie să-i alerge cu brișca sa, la care sunt înhămați patru cai albi; Sfântul Ilie îi pocnește cu biciul de foc, iar șerpii loviți se topesc în fulgere, loviți de săgețile de piatră, care tot în pământ intră. În satele comunei Mozăceni această credință era generală, cunoscută de toți locuitorii în vârstă de peste 20 de ani; 68 % dintre cei trecuți de 60 de ani erau convinși. Din 100 de locuitori între 20-40 de ani, doar doi păreau să fie convinși, 4 își exprimau îndoiala, iar 94 spuneau că sunt scorneli ori superstiții. Opt vârstnici susțineau cu convingere că norii sunt lucrați de diavol cu scopul să poată ajunge la Dumnezeu, să întunece cerul, fața Tatălui Ceresc și ochiul Domnului, Soarele.

După ce Sfântul Ilie îi învinge pe șerpii-draci din nori, diavolul învins lasă pe Dumnezeu să prefacă norii în ploaie și să ude pământul, ploaia fiind lucrare dumnezeiască; câteva persoane spuneau că ploaia este pișatul boului lui Dumnezeu, care este sfânt. Câteodată dracul reușește să i se opună și înghețată apa, făcând-o grindină; grindina este lucrare diavolească[23]. Din 100 de locuitori din satele Leșile, Mozacu și comuna Mozăceni, fără satul Zidurile în care credințele erau foarte diverse, ca și populația eterogenă a acestui sat, în vârstă de peste 60 de ani, 84 cunoșteau fragmentar mitul creației, 11 nu-l știau și se refereau doar la arici, ca urzitor al pământului,[24] 4 cunoșteau legenda cu toate amănuntele, iar o singură

[22] Inf. Constantin Stoica, zis Cocleanc, n. 22 iulie 1893, Leșile; Alexe A. Danciu, n. 1887, Babaroaga; Florea Șerbănescu, n. 1883, Mozăceni; un foarte bun cunoscător al acestor credințe era și Gheorghe Mănoiu, zis Checiu, din Negrași (n. 19 martie 1903), care nu intră în calcul.

[23] C. p., martie 1968.

[24] Credința că ariciul a urzit pământul e generală la poporul român: B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, Vol. II, Editura Minerva, București, 1972, p. 353. Cit. și Artur Gorovei, *Credințl...*, 1915, p. 11, unde citim următoarele despre credința din Giuleștl-Sucevaa: „Dacă ai închide bine puii unei aricioaice, și să-ncui cu lăcată, mama lor umblă până găsește iarba fierului cu care atingând lăcata se sfarmă. Acea o pun hoții în palmă, și descuie lăcățile, numai atingându-le"; credință, identică, este general răspândită în Leșile, Mozacu, Mozăceni, Negrași și multe sate din Oltenia și Muntenia.

persoană, deși o cunoștea întocmai, substituia lebedele cu rața.[25] Prin multe sate românești ariciul, dușmanul șarpelui-diavol din momentul creării, preîntâmpină și râul pe care-l poate aduce acesta: „Ca vaca să nu fie mușcată de șarpe, să o speli cu piele de ariciu. (Găinești – Suceava)".[26] În Mozăceni se spală cu apă neinceputâ care a curs peste o piele de arici. Amintim că într-un mit al tătarilor Lebed, o lebădă albă se scufundă la rugămintea lui Dumnezeu și-i aduce în cioc lutul, în timp ce la tătarii Abakan se întâlnește rața;[27] la noi se întâlnesc, deci, amândouă păsările.

Nu încape nici o îndoială că deși găsim multe similitudini între concepția cosmogonică din Țara Vlașca și cea din lumea mongolică și Siberia,[28] întâlnim puternice asemănări și cu mitologia egipteană. Bătrânii noștri credeau că Dumnezeu e Tatăl Ceresc, că fața lui este cerul sau lumina cerească, iar Soarele e ochiul Atotcretorului, Luna fiind al doilea ochi al lui Dumnezeu, ceea ce dovedește că însuși Dumnezeu este, în concepția creștinilor români, o zeitate ancestrală a cultului solar, care la egipteni era Ra. Pe Valea Mozacului – la Mozăceni, Creatorul înfrânge puterea diavolului-șarpe; la fel zeul-soare la egipteni. În concepția țăranilor noștri, iadul se află undeva, „în fundul pământului", în bezna diavolului-șarpe, a șerpilor neadormiți, cum ne-o dovedește blestemul din Mozăceni și din alte multe sate de prin Oltenia și Muntenia: „Mânca-l-ar (mânca-te-ar)viermii cei neadormiți (sau șerpii cei neadormiți) din fundul pământului". La egipteni uriașul șarpe al infernului este Apop. În literatura religioasă egipteană, Apop devine treptat întruchiparea oarecum cumulativă a vrăjmașilor Soarelui,[29] la fel cum la români diavolul – șarpele – este întruchiparea cumulativă a vrăjmașilor Tatălui Ceresc. Lupta dintre Ra și șarpe, dintre lumină și întuneric, este permanentă. În Țara Vlașca, pe Valea Mozacului și la Mozăceni mai ales, și azi diavolul-șarpe cu aripi încearcă, pitindu-se prin nori, să ajungă la Dumnezeu, dar este alungat de Sfântul Ilie, și el moștenire directă a cultului solar. Pentru a căpăta puteri, șarpele stă ascuns șapte ani în întuneric; devine balaur și chiar zmeu; umblă noaptea și face rele; îndrăznește să se urce în nori spre a ajunge la Dumnezeu să-l muște. Dar și după șapte ani, dacă iese ziua la Soare, își pierde puterea de a se face zmeu, pentru că Dumnezeu nu-i permite să vadă lumina Soarelui.[30] Credința este răspândită pretutindeni în țara noastră. În Transilvania se crede că dacă șarpele nu ar fi văzut de nimeni timp de șapte ani, se face balaur,[31] iar în Banat, „Ăl-mai-râul, adică zmăul, șede ziua ascuns în butoarea de nuc ori de alun, căci lui nu-i este iertat de la Dumnezeu a vedea lumina Soarelui. Din acele butori iese seara în murgit și zboară în lume, ca să facă rele. El are solzi rotunzi ca cei de pește, albi, care nu ard în foc".[32]

[25] Nicolae T. Buică, n. 13 aprilie 1912, Leșile.

[26] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 347.

[27] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han. Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 108.

[28] *Ibinem, op. cit.*, pp. 87-135.

[29] M.E. Matie, *op. cit.*, p. 37.

[30] Inf. Ioana Șerban, n. 1887, Mozăceni; Marin Z. Buică, n. 18 aprilie 1920, Mozacu; c. p. mai 1968.

[31] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 316

[32] *Ibidem*, p. 383

Prin Romanați, Teleorman și Țara Vlașca există credința că vârcolacii sunt niște șerpi cu aripi și capete de lupi care reușesc să ajungă la Lună și uneori chiar la Soare.[33] În Bucovina se credea că vârcolacii sunt ca niște viermi care se urcă la Soare pe ața ce o sucesc femeile duminica: „Are mare ciudă diavolul pe Soare și pe Lună și ar vrea să le mănânce, și de aceea sunt câteodată întunecimile, mai ales de Lună; căci Luna e rece și el se poate apropia, dar îndată Soarele sloboade razele sale și fuge. Și de Soare se apropie, dar cu greu; de aceea întunecimile de Soare sunt mai rare".[34] Prin multe părți ale țării se întâlnea credința că vârcolacii vor mânca Soarele în anul 2000, când va fi sfârșitul lumii, iar lumea se va prăpădi prin foc. Prin alte părți se credea că înainte cu doi ani va fi mare cutremur, după care la un an balaurii-vârcolaci vor mânca Soarele și apoi, după un an, va veni sfârșitul prin foc. Pe la Țepu-Tecuci se credea că Dumnezeu veghează din ceruri asupra pământului pe care l-a creat și „Șarpele care-l vezi iarna, undeva, înghețat, nu e primit de pământ, din cauză că a mușcat vreun om".[35] Această credință am întâlnit-o și prin Leșile, Mișei, Dumbrăveni, Răscăeți și Bârla. Pe la Pădureni-Putna se credea, la începutul secolului al XX-lea, că „Șarpele care a mușcat peste an vreo vietate, ori pe un om, după Ziua Crucii (când se prăznuiește Înălțarea Sfintei Cruci, la 14 septembrie, n.n.), când se strâng toate viețăile la iernat, el nu-și găsește borta și iese la drum, iar omul îi dă plata cuvenită, omorându-l",[36] credință identică la Mozăceni. Așadar, lupta dintre Dumnezeu și șarpe continuă, ea fiind de fapt lupta dintre Soare și întuneric, șarpele-balaur sau zmeu pierzându-și puterea în fața Soarelui chiar și după șapte ani de beznă. Omul trebuie să fie întotdeauna de partea Creatorului, să fie permanent implicat în această luptă, și „Cine nu ucide șarpele ce-i iese înainte, mare păcat face" (credință de la Stânca, județul Iași). „Primăvara, când (omul) vede șerpe întâiu, să-și dea osteneala să-l ucidă căci omorându-l, îi ia puterea; iar de va scăpa, șarpele ia puterea omului" (Muntenia); sau „Primăvara, când vezi mai înainte șerpele, silește-te a-l omorî, că de nu, atunci îți suge sângele" (Luncușoara, comitatul Bihorului).[37] Pe la Popeni-Tutova, șarpele nu trebuie crutat nici chiar în vis: „Când visezi un șarpe și l-ai omorât, atunci ai omorât un dușman, iar că nu, atunci acel dușman te dușmănește".[38] Multe din aceste credințe se regăsesc și la Mozăceni. În toată Țara Vlașca, precum și prin Romanați și Teleorman, se crede că Dumnezeu îi iartă un păcat omului care omoară un șarpe.

Mitul cosmogonic din zona Mozăceni-Leșile mai are și alte puncte comune cu biruința lui Horus, dar mitul nostru posedă elemente anterioare zeului-șoim, stăpânul cerului din Egipt. Este suficient să privim zeițele protectoare ale Egiptului

[33] C.p. 1956-1965

[34] Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, Mihaltcea lângă Cernăuți, Editură proprie, Vol. I, 1903, 147-148, 264. Cit. și I.A. Candrea, *Iarba fiarelor*, Studii de folklor, Cultura Națională, București, 1928, pp. 77-78. În Bucovina credința e confuză: „Dumnezeu trimite pe vârcolaci cari sunt câinii lui Dumnezeu, să mănânce Soarele": ibidem, p. 77. Este singurul loc unde aflăm, în concepția țăranului român, un antagonism categoric între Dumnezeu și Soare. Cercetările noastre în județele Suceava și Botoșani nu ne-au adus nici o dovadă pentru susținerea acestei credințe.

[35] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 318.

[36] *Ibidem*, p. 319.

[37] *Ibidem*, p. 318.

[38] *Ibidem*, p. 320.

de Sus și de Jos,[39] șarpele, față în față cu vulturul pleșuv sur (*Gyps fulvus fulvus* Habl.) a cărui înfățișare nu lasă nici o îndoială, nu numai ornitologului, dar nici celui ce a văzut măcar o dată pasărea, fie și naturalizată într-un muzeu. Șarpele străjuind izvoarele Nilului[40] reprezintă, pe vârfurile stâncilor, pe Horus – Șoimul – cum privim, în dreapta noastră, acesta având în dreapta sa un *Gyps fulvus*. Din scena a șaptea a misterelor care se săvârșeau în templul lui Horus din Edfu[41] reiese că acesta urmează exemplul înaintașului său Haroeris: „Ținâ-l harponul tău, o Horus, tu cel cu chip frumos, fiu iscusit al stăpânitorului lumii! Minunile tale se văd în zori pe malurile râurilor, asemeni (minunilor) lui Haroeris".[42] Ori, în mitul românesc al creației, „Câțiva îngeri au văzut, s-au făcut vulturi și au început să mănânce hoiturile șerpilor omorâți de arici, pentru a nu otrăvi pământurile și apele cu stârvurile lor înveninate". Așadar, *Gyps fulvus* – Haroeris – ajută în primele mituri cosmogonice pe Creator, nu șoimul – Horus – *Falco* sp. Așa se și explică numele unei importante constelații socotită de greci Vulturul lui Zeus și numită de români Vulturul sau Vulturul lui Dumnezeu, pentru că „la noi a trecut ca un vultur al lui Dumnezeu".[43]

Șarpele casei

Mitul nostru, din Țara Vlașca, de pe Valea Mozacului și Mozăceni, este mult mai vechi decât *Povestea mâței* din satul Crucea-Broșteni, județul Suceava,[44] în care Satana iubindu-se cu Eva să scape, Adam voi să-l omoare, dar el iute se prefăcu în șoarece și se ascunse între niște ciuvee. Dar acolo nu stătu locului, ci se apucă să roadă corabia. O ros cât o ros până ce-o făcut o borticică cât încăpea degetul pe unde apa năvălea să intre în corabie. Adam văzând și astă poznă, luă mănușa din mâna stângă, o svârli jos și ea se prefăcu în mâță. Mâța prinse șoarecele și-l mâncă. Iar satana ieși din mâță numai scântei, prin perii ei. Și de atunci mâța prinde șoareci și-i mănâncă, iar când o freci pe spate lasă scântei. Din Satana, în mâță o rămas numai ochii și scântei; de aceea strălucesc ochii mâței noaptea ca la dracu".[45] Într-o formă asemănătoare povestea se întâlnește și prin Mișei.

Din textele egiptene s-a tras concluzia că „a existat o legendă potrivit căreia Ra, sub înfățișarea unui motan roșu ca focul, l-a biruit pe uriașul șarpe multicolor sub șicomorul sacru al orașului Heliopolis, retezându-i capul. Ecourile acestui mit pot fi observate într-una din vinietele ce ilustrează capitolul 17 din *Cartea morților*.[46] Evident, în acest caz, paralelismul pare forțat, dar nu trebuie pierdut din

[39] M.E. Matie, *op. cit.*, Fig. 10, p. 25.

[40] M.E. Matie, *op. cit.*, Fig. 20, p. 46.

[41] *Ibidem*, pp. 77 și urm.

[42] *Ibidem*, p. 145; vezi și trim. 71 cu explicație la Haroeris: „Divinitate străveche – Mărețul Horus".

[43] Gh.F. Ciaușanu, *op. cit.*, p. 108.

[44] Artur Gorovei, *Șarpele de casă – cercetări de folclor*, Memoriile Academiei Române, Memoriile secțiunii literare, Seria III, Tomul XI, Mem.1, Ședința de la 6 iunie 1941, pp. 1-3.

[45] *Ibidem*, pp. 2-3.

[46] M.E. Matie, *op. cit.*, p. 35; vezi și Fig. 15: Ra, sub chipul unui motan, ucide șarpele, p. 37.

vedere că pe lângă distanța în spațiu se adaugă și cea milenară, a timpului, dintre *Cărțile morților* și mitologia creștină specifică poporului român.

Revenind la străvechea mitologie a Egiptului, când omul încă nu făcuse pași hotărâtori spre civilizația dumnezeirii, fiind dominat de forțele naturii ce-l înconjurau, zeitățile sale ocrotitoare erau tocmai acele animale care-l îngrozeau sau îl uimeau mai mult; șarpele, reprezentant al pământului pe care se târa și pe care-l domina prin spaima imprimată omului și vulturul, uimitorul stăpân al văzduhului, al slăvilor. Trecându-se la agricultură și domesticându-se animalele, se trece la cultul lui Ra, învingătorul șarpelui. Șarpele, înfrânt, rămâne adeseori în slujba omului. În cultul solar din spațiul carpatic, șarpele, după ce-l învață pe Gheorghe să intre în casele sale, îl și ajută, spunându-i „că atunci când s-o ivi el în muchie, o să se reverse zorile în partea unde s-o ivi; iar când s-o arăta chiar sus pe muchie și-o căsca gura, și răsare Soarele; a făcut aceasta în partea de apus și Soarele a răsărit de acolo,[47] dovadă a totalei înfrângeri a cultului chtonian, șarpele punându-se în slujba omului, dar și a faptului că șarpele a fost Dumnezeul-Șarpe, care mai avea puterea să facă Soarele să răsară dinspre apus. Același aspect ni-l dovedește și credința din Țara Vlașca, că Soarele este un șarpe uriaș ale cărui limbi de foc, 999 la număr, îi ies din gură și luminează fața Tatălui Ceresc, încât șarpele nu se mai poate vedea.

În mitul cosmogonic, din zona noastră, o parte din dracii-șerpi „și-au cerut iertare Domnului și au făgăduit să păzească casele oamenilor, iar Tatăl Ceresc, cu mila Lui, i-a iertat, cu condiția să stea sub temelii". În spațiul carpato-balcanic șarpele devine ocrotitor chiar din momentul primar al creării. Poporul român este convins că, „orice casă are un șerpe; șerpele de casă îi blând și nu mușcă. El trăiește în pereții casei. Să nu-l omori când îl vezi, că nu-i bine".[48] Tot în Bucovina se credea că „Șerpe este la toată casa; unde este șerpe, e noroc la casă, merge bine și nici un rău, nici un farmec nu se apropie. Dar să ferească Dumnezeu să-l omori, că îndată moare unul din gospodari. Acela se cheamă șarpe de casă". De asemenea se mai crede „că acea casă în a cărei pereți se aude noaptea un sunet de tic-tac care provine de la șarpele casei, este norocoasă",[49] dar nu e bine, este chiar rău de moarte, dacă acest tic-tac este făcut de ceasul casei sau ceasul morții.[50] Toate aceste credințe sunt comune întregului spațiu românesc, fiind întâlnite, în cercetările noastre de teren, în Mozăceni și în toată Țara Vlașca, în Mehedinți, Dolj, Olt, Vâlcea, Dâmbovița, Teleorman, Prahova, Ilfov, Ialomița, Galați, Tulcea, Buzău, Vrancea și chiar în județele Alba, Sibiu, Brașov, Bacău și Iași.

Pe Valea Mozacului, în satele Leșile, Mozacu și Mozăceni, credința în șarpele de casă este mai puternică decât în oricare altă parte a țării, iar cercetările noastre dovedesc diferențe chiar între satele vecine. În satele Teiu Vale, Mozacu și Mozăceni, din 100 de locuitori în vârstă de peste 60 de ani, toți știau de existența șarpelui de casă, 87 fiind convinși; dintre cei în vârstă de 20-40 de ani, 69 știau

[47] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului*, p. 281. Basmul a circulat și în Mozacu și, probabil, în Mișeu, sigur a circulat în Negrași.
[48] Artur Gorovei, *Credințe și superstiții ale poporului român*, Librăriile Socec & Comp., București, 1915, pp. 235, 320.
[49] Idem, *Șarpele de casă*, p. 3.
[50] Idem, *Credințe și superstiții*, pp. 237, 395.

despre existența acestuia, dar numai 6 erau convinși de existența lui. În satul Leșile toți locuitorii vârstnici erau convinși de existența șarpelui de casă, pentru ei fiind imposibilă existența unei gospodării, a unei case chiar pustii și chiar a unei târle, bordei sau odaie amenajată în câmp sau în pădure, fără șarpele ei. Cei în vârstă de 20-40 de ani știau cu toții despre existența șarpelui de casă, 72 erau convinși de existența lui, 25 își exprimau îndoiala și doar trei nu credeau. Această credință puternică, prelungită până în deceniul al VII-lea din secolul al XX-lea, își are obârșia într-o întâmplare de prin anul 1941, din primele zile ale războiului. De sub temelia casei locuitorului Nicolae C. Stanciu, spre colțul de nord-est, ieșea zilnic un șarpe mare, aproape de un metru lungime și gros cam cât făcălețul. Stanciu C. Nicolae tocmai plecase pe front, iar soția sa, Leana, îngrozită, cheamă un gospodar din apropiere, vestit în „a descânta" șerpii. Acesta, Gheorghe D. Nania, a venit, a pândit vreo două ceasuri, a prins șarpele și l-a dus spre coasta de la Purcărie. Pe drum, șarpele îi scapă din mână, devine agresiv și își înfige dinții în pantalonii celui care îl capturase. Omul îl strivește cu opinca și șarpele moare. La foarte scurt timp Stanciu C. Nicolae moare pe front; Leana Stanciu a murit și ea în urma unei nașteri dificile, murind și noul-născut. Fiica lor, Florica, în vârstă de numai 5-6 ani, rămasă orfană, este crescută de bunicii Cârstea Preda Stanciu și soția, părinții lui Nicolae, a cărui casă a rămas pustie, fiind demolată abia în anul 1962, cu ocazia colectivizării comuniste.

Această întâmplare a imprimat puternic credința în satul Leșile, ba chiar și în satul Mozacu, în care se născuse Leana, soția lui Nicolae Stanciu; vestea s-a răspândit și în Negrași și Mișei; a fost o reînviere a ophiolatriei cum nu s-a întâmplat în nici o altă parte a țării. La aceasta a contribuit și gradul de înapoiere al locuitorilor, izolarea și depărtarea lor de centrele urbane, precum și numărul mare de șerpi existenți în zonă.

Artur Gorovei, în *Șarpele de casă*, s-a ocupat pentru prima dată la noi în țară de această problemă și a făcut o sinteză a bibliografiei europene despre ophiolatrie până în anul 1941, aducând o mulțime de cazuri în care șerpii de casă erau hrăniți cu lapte de către popoarele nordice, în special finlandezii și lituanienii, care adorau șarpele „ca spirit al pământului" și „spirit familiar".

În secolul al XVI-lea lituanienii puneau „lapte în mijlocul casei lor, pentru ca să-l beie zeii lor; se îngenunchează, apoi vine șarpele și oamenii îl adorează cu respect. Dacă cineva are vreo nenorocire, faptul este imputat nesuficienței hranei dată șarpelui". Venerarea în acest mod e pomenită în 1518 și în Prusia; apoi în Suedia, Letonia și mai cu seamă în Estonia, unde „șerpii beau lapte chiar din donița în care se mulge", iar „În Finlanda, în timpurile moderne, se spune: Șarpele spirit era nutrit în orice cabană carelianâ; astăzi chiar nu-i cu neputință să se vadă șarpele mâncând pe podele, în familie, zicând: Nu mai mânca atâta". Marele nostru folclorist recunoaște că românii credeau în existența șarpelui de casă de vreme ce Plinius „vorbește despre șerpi cari la Roma, erau ținuți în etace", iar Cicero crede că „un șarpe, considerat ca apariția geniului copilului, se vâra în fiecare noapte în patul lui Roscius" și arată că se mai spune și astăzi la noi, Românii, că „șarpele mănâncă dintr-o strachină cu copilul, care-l lovește în cap cu lingura. Dacă ucide cineva șarpele de casă, este mare nenorocire pentru gospodar. Așa se crede la noi și

tot așa se crede și în alte părți"[51]; autorul nu a studiat însă implicațiile problemei în viața poporului român.

La Mozăceni și în satele din zonă toți locuitorii vârstnici vorbesc de copilul care dă cu lingura în capul șarpelui ce îi bea laptele din strachină, zicându-i: „Mai mănâncă și micăi (dumicăi, n.n.), nu numai 'apte" (lapte, n.n.) privind la mâncarea lăsată în strachină. Nimeni însă nu ne-a mărturisit că a văzut scena, ci numai că a auzit, sau că s-a întâmplat mai demult.

Privind ophiolatria în spațiul românesc și hrănirea șarpelui cu lapte, în sprijinul tradiției se pare că arheologia vine cu o dovadă sigură. Într-o așezare de la sfârșitul fazei Cucuteni B, de la Valea Lupului – Iași, s-a descoperit o strachină pictată în interior cu cinci șerpi, dintre care unul central, în fundul vasului, și patru laterali, dispuși simetric.[52] Cum nu poate fi o pictură adecvată unui vas de uz casnic, cu scopul de a stimula buna dispoziție și apetitul, socotim că este sigur un vas de cult al zeului chtonian, din idolatria cucuteniană, poate unul din vasele în care se servea hrana Zeului-Șarpe.

Descoperirea de la Valea Lupului se plasează în contextul acelei dezvoltări sociale în care cultul chtonian a fost treptat, dar rapid, înlocuit cu cel al Soarelui, al luminii. Mitul creației, de pe Valea Mozacului și credința generală a poporului român, corespunde acelei perioade de la sfârșitul neoliticului și începutul epocii bronzului. Ariciul, mamifer nedesprins de pământ, capătă simbol prin faptul că este singurul care mănâncă șerpi și mai ales vipere; de aceea, în mitul zămislirii el părăsește pe creatorul său, pe diavol, și „nu a prins lebedele", „l-a ajutat pe Dumnezeu să urzească pământul", „a început să prindă șerpii veninoși să-i omoare". Cultul solar biruise, iar arheologia concordă cu mitologia poporului român, întrucât „în epoca bronzului, una din formele concrete de reprezentare a divinității era exprimată prin transpunerea sa aidoma chipului uman și așezată într-un car tras de lebede".[53] „Care și bărci solare cu protome de păsări de apă, mai ales lebede, aparținând epocii bronzului (și primei epoci a fierului), au fost descoperite în Peninsula Scandinavică, în Italia, Germania, Ungaria"[54] și, bineînțeles, în țara noastră.[55]

[51] Artur Gorovei, *Șarpele de casă...*, loc. cit.
[52] M. Dinu, *Șantierul arheologic de la Valea Lupului*, Materiale și cercetări arheologice, V, 1959, p. 249, fig. 2.
[53] Marilena Florescu, *Contribuții la cunoașterea concepțiilor despre lume și viață a comunităților tribale montenerine*, Carpica, XI, Muzeul de Istorie și Artă Bacău, Bacău, 1979, p. 102.
[54] Joseph Déchélette, *Manuel d'archéologie préhistorique, celtique et gallo-romaine*, Tom. II, Paris, 1928, pp. 413 și urm.
[55] Corneliu Beda, *Carul solar antic de la Bujoru, jud. Teleorman*, Muzeul Național, III, Muzeul de Istorie al României, București, 1976, p. 66.

O credință general răspândită, nu numai în Mozăceni, ci în toată țara, mai cu seamă în Oltenia și Muntenia, este aceea pe care o găsim și la aromânii din Epir: „că dormind cineva în aer liber se întâmplă uneori ca șerpii să-i intre în pântece. Pentru a-i scoate, se cere să fie atârnat omul cu capul în jos de un copac și să se puie un cazan cu lapte cald sub dânsul, ca aburul să-i intre prin gură. Mirosindu-i laptele cald șarpelui, căruia îi place foarte mult, alunecă prin gât și cade în cazan, unde se fierbe"[56], iar la Avela, tot în Epir, un fost dăscălaș, Dionișe Papachimi, asigura că el însuși a văzut așa ceva și mai susținea că a văzut și șerpi cu șapte și nouă capete.[57] Susținerea unor asemenea aberații pornește de la convingerea unor persoane că pot exista asemenea monștri, încât unora nici nu li se părea anormal să mintă că au și văzut astfel de șerpi. Se prea poate ca cineva să fi văzut un șarpe cu două capete, anomalie foarte rară, dar posibilă în ordinul acestor reptile, așa cum s-a întâmplat în 1968 pe plaja Del Mar din California,[58] ori prin 1977 lângă Florența, în Italia, când s-a găsit un *Natrix natrix* lung de 30 cm, cu două capete și dus la Grădina Zoologică din Pistoia.[59] Se pare că de la astfel de anomalii pornește imaginația care a creat șarpele-balaur cu mai multe capete, cu o mulțime de fabulații.[60] În ceea ce privește scoaterea șarpelui cu ajutorul laptelui și a suspendării omului legat de picioare, Dionișe Papachimi a văzut, cu siguranță, pe cineva care supus unui asemenea tratament a vomat câte un limbric, metoda fiind mult timp aplicată în acest scop, chiar și la noi în Mozăceni.

Se mai crede că „Șarpele poate fi înghițit când este pui, mic de tot, o dată cu zarzavaturile sau legumele crude, nespălate suficient. În povestea „Șarpele", fata cea mai mică l-a înghițit cu o foaie de ceapă, când era pui, din răutatea și invidia surorilor ei; i-a crescut în pântece și toți credeau că a pățit rușinea, – că este gravidă. „Atunci zice moașa: – Domnule, să mulgi vacile și să cauți o căldare mare... și în căldare să punem lapte dulce, să-l încălzim pe foc. A muls vacile și a pus căldarea pe foc. Apoi a spânzurat fata cu picioarele în sus și cu gura pe căldare, de s-au îngrozit toți cei de față. Atunci au cunoscut-o toți că e dreaptă și curată",[61] basmul circulând și în Mozăceni. La Giulești, județul Suceava, se credea că „Șarpele se scoate din om astfel: leagă la ochi pe pătimaș, îl pune pe ceva să vie cu capul în jos deasupra unui ceaun cu lapte dulce fiert. Omul ține gura deschisă și șarpele iese la lapte"; în toată Bucovina se spunea că dacă se întâlnește un șarpe cu un om care fumează, șarpele fuge de acel om, neputând suferi fumul,[62] la fel cu un om care fumează și dacă se întâlnește un șarpe gât dacă cum se spune în Mozăceni; fumătorului niciodată nu-i intră șarpele pe gât dacă

[56] Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, în: *Gr.S. Tocilescu. Materialuri folkloristice*, Vol. II, Tipografia „Corpului Didactic" C. Ispasescu & G. Bratanescu, Bucuresci, 1900, p. 284.
[57] *Ibidem*.
[58] Flacăra, anul XVII, nr. 689, 10 august 1968, p. 27.
[59] Scânteia, anul XLVII, nr. 11018, duminică, 22 ianuarie 1978, p. 5.
[60] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului*, p. 4, nota 1.
[61] *Ibidem*, pp. 186-187.
[62] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 319.

doarme în pădure sau în câmp. După cum am putut constata în cercetările de teren, în toată ţara se crede că şarpele nu intră pe gâtul fumătorilor. Poate mulţi se întreabă de unde provine această legătură între şarpe şi obiceiul fumatului care este destul de recent la noi. Legătura porneşte de la obiceiul purificării prin foc, efectuată la Măcinici, când cu ajutorul afumării se izgoneau şerpii şi toate gujuliile. Cum fumatul a constituit la început o curiozitate, devenită mai târziu viciu, s-a crezut că şarpele este izgonit prin fumul de ţigară. Explicaţia este dată şi de credinţa, existentă în Mozăceni, că este bine să te iei de fumat primăvara, că astfel nu se vor atinge de tine şerpii şi gujuliile.

Nu încape nici o îndoială că înghiţirea şarpelui sau intrarea lui pe gâtlejul celui adormit are la bază o observaţie străveche, inexplicabilă omului primitiv – tenia şi alţi viermi intestinali. În foarte multe localităţi, din toate provinciile româneşti, am întâlnit credinţa că tenia – atât la om, cât şi la animale – provine din înghiţirea unui pui de şarpe, fapt consemnat mai demult în judeţul Vâlcea: „Boala de *panglică* este socotită de popor ca o boală provenită din intrarea pe gură a unui şarpe".[63] La Nijopule, în Macedonia, aromânii cred că „Tusea la oi se numeşte *ḑâpi* când provine din cauza frigului sau de „*uscătură*" adică din păşunea ierbei uscate, care face, ca să învieze în plămânii vitelor „*nâşte nâpârtiţî*", nepârci, ca perii de cal. Vitele apucate de boala aceasta se vindecă de la sine dacă le schimbi nutrimentul şi le mâi să pască iarbă verde. Când ele sunt rău atacate nu mai e chip de scăpare".[64] În Bucovina se credea, „că dacă se apropie de oameni dormind undeva pe câmp, vreun şarpe, şopârlele îl trezesc, vârându-se în sân şi gâdilându-l".[65]

Credinţa există în toată ţara, mai ales în zonele de câmpie, şi are la bază o realitate naturală; şopârlele căutând să se ascundă de teama şarpelui, pot ajunge, din întâmplare, lângă un om adormit şi, de teamă, ele se vâră pe sub îmbrăcăminte. Iată ce ne mărturisea în iulie 1968 Ion Niţă Dascălu (născut în 1901) din satul Dascălu-Creaţa, comuna Dascălu – Ilfov: „Mai demult, înainte de ultimul război, dormeam sub stejarii lui Vodă ăl Bătrân, din Rovine, dinspre Troiţă. Când mă trezesc buimac, m-am îngrozit când am văzut, la vreo doi-trei paşi de mine, un balaur de şarpe înghiţind o şopârlă. Vedeţi dumneavoastră, de frica şarpelui, o altă şopârlă îmi intrase în sân. Am omorât balaurul, că mare păcat face cine vede şarpe şi nu-l omoară, dar şopârla murise, n-a mai scăpat".

[63] Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 331.
[64] Pericle Papahagi, *op. cit.*, p. 317.
[65] Artur Gorovei, *op. cit.*, loc. cit.

Dacă şarpele din pântecele omului îşi are obârşia în observaţia şi confuzia rămasă inexplicabilă omului primitiv, şarpe – tenie – limbric – gălbează etc., după cum vom vedea, şarpele sugaci, care a născut zicala, atât de răspândită în Mozăceni, „se trage ca şarpele la lapte" are o bază reală.

Artur Gorovei aminteşte despre depoziţia bătrânei Kristin Bertilsdotter la Tribunalul rural din Kemiö (Kimito) în 1686 unde a fost acuzată de vrăjitorie şi îşi încheie studiul cu concluziile cercetătorului Martti Haavio care citează cazul: „Informaţiile noastre moderne se raportează la o epocă anterioară aceleia a raportorului; abia un singur raportor a putut să vadă personal un şarpe sugaciu. Unica descripţie pe care autorul – şi aceasta într-o şedinţă oficială – o declară că a fost martor ocular al actului de a se da lapte unui şarpe sugaciu, pe care apoi l-a ucis el singur, datează din anul 1686; şi „bătrâna fată" Kristin Bertilsdotter spune că acest fapt s-a petrecut cu 60 de ani în urmă, deci pe la 1620. Lucru straniu, povestirea sa are un caracter perfect stereotip, după cum am văzut; astfel, nu este deloc exclus ca psihoza inseparabilă a oricărui proces intentat vrăjitoarelor, a determinat pe această bătrână să se facă protagonista povestirii ei, după cum era şi obiceiul vrăjitoarelor acuzate că se încalecă pe cal pentru a-şi ţine sabatul în Infern". Aşadar, fără a putea nega ophiolatria unor popoare antice şi chiar a popoarelor nordice până în secolul al XX-lea, „şarpele sugaci" este considerat o simplă imaginaţie a popoarelor europene.[66]

Pretutindeni, ca şi la noi în Mozăceni, în Oltenia şi Muntenia se pomeneşte de şerpi care sugeau vacile, la fel ca şi în Franţa de unde aflăm că „şerpii cei mari sugeau vacile; vita se strângea, avea abcese şi la urmă chiar murea; singurul leac era de a-şi schimba locul de păşunat, sau de a ucide şarpele".[67] Cazul unor şerpi nărăviţi la suptul vacilor este un adevăr dovedit în cel puţin două cazuri pe Valea Mozacului, ambele petrecute în vara anului 1946 şi probate cu mai mulţi martori oculari deodată. Într-una din zilele secetoasei veri amintite, un grup de copii care se aflau cu vitele în apropiere de Stejarii Hotarului, la Coada Heleşteului Olăneasca, în colţul de nord-vest al pădurii Leşeanca-Zidureanca, au văzut pe Garoafa, vaca locuitorului Badea Guran din satul Leşile, stând lângă o butură mare de pe care un şarpe o sugea. Copiii au strigat pe stăpânul vitei, dar până să sosească, din cauza hărmălaiei, şarpele s-a ascuns sub butură. A doua zi gospodarul nu-i mai lasă pe copii să se apropie de locul cu pricina şi urmăreşte atent; exact în acelaşi timp, ca în ziua precedentă, Garoafa se duce lângă buturugă şi şarpele începe să sugă, ascunzându-se însă la apropierea lui. Din ziua aceea nici o vită n-a mai păscut în sectorul respectiv. Al doilea caz s-a petrecut în aceeaşi vară, tot în pădurea Leşeanca, la aproximativ un kilometru spre sud de punctul anterior, lângă Poiana Presei, când mai multe persoane au văzut un şarpe sugând vaca locuitorului Nicolae B. Nania, tot din satul Leşile; acesta a vândut-o imediat la târgul de vite de la Găeşti. Ar fi de amintit că ambelor vaci li se opriseră viţeii de la supt, cu scopul

[66] Artur Gorovei, *Şarpele de casă*.
[67] Paul Sebillot, în: *Folk Lore de France*, Tom. III, p. 274, apud: Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 8.

de a-i înţărca, ceea ce pare că le-a determinat să permită jivinelor suptul, cu toate că urmele de dinţi se imprimau adânc în ţâţe. Dacă mai adăugăm că bătrânii satului îşi aminteau că s-au mai văzut şerpi sugând, tot în timpul unei veri secetoase, prin anii 1905-1906, se poate trage concluzia că reptilele se nărăvesc în acest obicei în anumite veri excesiv de uscate şi călduroase. Nu putem trage şi alte concluzii, întrucât nu se cunosc alte cazuri, iar proprietarii unor astfel de vite, în cazul că nu au fost văzute şi de alte persoane străine, nu spun, după cum vom vedea, socotind aceasta tabu. Cu toată lipsa altor date similare, cele două cazuri sunt suficiente pentru a înlătura dubiul asupra existenţei „şerpilor sugaci", demonstrând totodată temeinicia zicalei „se trage ca şarpele la lapte". În Mozăceni multe persoane vorbesc despre asemenea cazuri, dar nimeni nu spune că a văzut; aici există şi o credinţă care tabuizează: cine spune, va fi supt de şerpi pe lumea cealaltă.

Descântarea şerpilor

Cu privire la descântarea şerpilor, iată ce ne mărturisea, în iulie 1969, Gheorghe D.Nania din Leşile: „Când vezi un şarpe, chiar viperă, pentru ca să nu te muşte, să-l priveşti fără să clipeşti, exact în ochi şi să-i zici în gând, des şi de multe ori: *Zal, zău, zal, zău, zal, zău*.... Să apleci mâna asupra lui, privindu-l drept în ochi şi zicând aşa în gând, fără ca mâna să-ţi tremure şi să nu-ţi fie frică, pentru că atunci ţi se încălzeşte sângele şi şarpele muşcă; trebuie să ai sânge rece ca al lui. Îl iei mai întâi de după ceafă şi dacă-l simţi zvâcnind, înseamnă că nu l-ai privit exact în ochi, sau că-ţi e sângele cu teamă în el. Atunci îl ţii strâns şi-i rupi dinţii cu batista sau cu poala cămăşii şi nu mai muşcă. Dacă nu-i simţi zvâcnirea după ceafă, nu-l strângi; înseamnă că l-ai descântat bine, este blând şi nu muşcă; dacă-l strângi, îl întărâţi şi muşcă. Aşa am prins eu pe toţi şerpii pe care i-am văzut în viaţa mea. Da' vreo trei era să mă muşte, zvâcneau tare după ce i-am prins; doi m-au prins de pantaloni. Asta o fac şerpii mai bătrâni". „Descoperitorul" ne-a mai spus că şarpele cel mai mare pe care l-a prins a avut peste doi metri cam cu o palmă. Privind descântecul, nu este bine să-l spui la mai mult de şapte persoane, dar niciodată la două persoane în timp de şapte ani; „să treacă şapte ani după ce l-ai spus cuiva, să-l mai spui altcuiva, pentru că altfel pierzi puterea de a mai descânta".

I.Al. Brătescu-Voineşti a cules de la un pescar din Znagov un astfel de descântec şi „Pentru vrăjit zici aşa, uitându-te drept la şarpe:

Sub o piatră mare-nvoltată,
Şade-un bou negru urnit
Din bărbie dând,
Din limbi scăpărând.
Măi Cernate, bletemate!
Blestema-te-ar Dumnezeu
Să-ţi curgă veninul tău,
Ca umtura slinului.
Trei nuiele de alun împleticite
Gura şarpelui împietrită.
Herendeu!
Berendeu!
Grozăvitor stai pe loc! – Iar ca să-l deslegi zici aşa:
Şarpe,
Să fii viteaz
Să umbli precum ai umblat

Să muşti precum ai muşcat.
Să treci prin văi adânci,
Ape reci
Du-te!

Pentru acest descântec se cere, să nu te-ndoieşti şi să nu te sfieşti" şi să nu spui la mai mult de trei inşi aceste vrăji.[68]

Lăsând la o parte cuvintele ce par străvechi, din descântecul de pe Valea Mozacului, ori unele aspecte de magie primitivă, cum ar fi compararea şarpelui cu bourul (boul negru), ori cele trei nuiele de alun împletite, din descântecul de la Znagov, „descântătorii" autentici, nu cei care prind şarpele de după ceafă şi apoi le rup dinţii, se bazează pe un fel de hipnoză, pe propria lor bioenergie, aşa cum fac acei fachiri „dansatori de şerpi" care cu privirile lor agită reptila, determinând-o să „danseze".

Unele aspecte ale evoluţiei cultului ophiolatric în spaţiul românesc

Un cult multimilenar, cum este cel al Şarpelui-Zeu, întemeiat o dată cu apariţia omului şi a primei sale gândiri despre lumea înconjurătoare, nu putea să dispară total; vom găsi „prezenţa şarpelui în arta La Tène tracică, respectiv traco-getică", artă care se sprijină, precum se ştie, pe o tradiţie veche tracică şi are o largă răspândire în civilizaţia geto-dacă, încât „forma tradiţională a şarpelui dăinuie de-a lungul întregii epoci La Tène. Şarpele este deopotrivă simbolul unei puteri subpământene, al unui cult al fertilităţii, cât şi al protecţiei casei".[69]

Dumnezeul-Şarpe a reprezentat, în copilăria omenirii, şi reînvierea naturii, ca zeu chtonian învins, din pământul pe care-l stăpânea, împreună cu iarba şi tot ce înverzea. Acest lucru se poate dovedi prin faptul că până astăzi poporul român crede că şarpele cunoaşte iarba prin care poate învia pe cel mort (zona istorică Vlaşca, Teleorman şi Romanaţi). Credinţa există şi la aromâni, unde „Poporul crede, că dacă doi şerpi se ceartă între dânşii şi se întâmplă ca unul să moară,

[68] I.Al. Brătescu-Voineşti, *Firimituri*, Editura „Cartea Românească", Bucureşti (f.a.), pp. 115-116.
[69] D. Berciu, *Arta traco-getică*, Editura Academiei, Bucureşti 1969, p. 117.

celuilalt i se face milă şi imediat aleargă după o iarbă pe care numai şerpii o cunosc şi prin ajutorul aceleia, îl înviază. Dacă se întâmplă ca în momentul acela să fie un om pe acolo şi să urmărească, unde se duce şarpele cel viu după moartea celuilalt, el va putea vedea locul unde creşte iarba aceea, felul său, şi va putea şi dânsul culege dintr-însa, ca să învieze prin ajutorul ei pe cei morţi. Iarba aceasta se mai numeşte şi: frândă di nipâ'rtică (frunză de şopârlă, n.n.) sau, simplu, frândă. Ceva analog găsim şi în Istoria Naturală a lui Pliniu, cartea VIII, cap. XLI (XXVII): *Est et ad serpentium ictua praecipuaqua se lacerti, quoties cum his conseruere pugnam, vulnerati refovent*".[70] În tot spaţiul românesc, dar mai cu seamă în Mozăceni, este răspândită credinţa că şarpele a arătat câinelui iarba pe care trebuie s-o mănânce când îl doare burta, cu gândul să-l atragă de partea sa şi să-l trădeze pe om, iar câinele, simţindu-i intenţia, l-a învăţat când îl doare capul să iasă la drum, rămânând astfel credincios omului.

Importanţa credinţei în reînvierea celui ucis, de pe treapta cea mai îndepărtată a epocii pietrei cioplite, când omul se închina Şarpelui-Zeu, este deosebit de importantă sub cel puţin două aspecte. În primul rând reliefează puritatea morală a omului care începe să creadă într-o divinitate. El observă lupta între animale, dar nu admite ca în sânul aceleiaşi specii, între confraţi, să aibă loc uciderea, iar în cazul când se întâmplă, animalul regretă şi îşi înviază semenul. Regretul uciderii şi repararea păcatului se produce până şi la sălbăticiunile cele mai înapoiate, la şerpii târători. Chiar dacă puterea învierii la şerpi a izvorât în mintea omului din concepţia de forţă divină a reptilei, nu trebuie pierdut din vedere faptul că religia, chiar în fazele cele mai primitive, a avut un deosebit rol moralizator pentru societate. Chiar şi şerpii se căiesc pentru faptele lor necugetate şi îşi repară greşeala. Din aceste aspecte primitive ale religiei trebuie să ia exemplu ateii comunişti şi călăii securităţii lor, care au maltratat şi omorât fără nici o remuşcare pe propriii semeni. Religia a avut de la bun început un rol moralizator; ateismul bolşevic a coborât pe om sub nivelul de gândire de acum câteva sute de mii de ani. Omul paleoliticului gândea şi spera la readucerea în viaţă a semenului mort. Ateul comunist a coborât sub treapta incipientă a conştiinţei primitive: el gândeşte numai la urcarea treptelor puterii, coborând pe ultimul prag al animalităţii, torturându-şi şi omorându-şi până şi părinţii şi fraţii, numai de dragul puterii.

Multe din credinţele incipiente despre Şarpele-Zeu s-au transmis în monoteismul creştin al poporului român, timp de două mii de ani, după ce se menţinuseră, alte două milenii, în monoteismul getic[71], ca reprezentant al răului, al iadului şi întunericului subpământean, ca ocrotitor al casei, lucru posibil prin forţa apotropaică a reprezentării sale de-a lungul monoteismului succesiv: Zalmoxis – Dumnezeu, în cele patru milenii. Fără reprezentarea totemică, cultul ophiolatric s-ar fi stins odată cu dispariţia imaginii cultice; ori tocmai imaginea cultică, transpusă de-a lungul monoteismului getic şi apoi celui creştin, i-a consolidat existenţa

[70] Pericle Papahagi, *op. cit.*, pp. 283-284. Pentru problema învierii în basmele noastre vezi: Al. Andrei, *Valori etice în basmul fantastic românesc*, Societatea literară „Relieful Românesc", Bucureşti, 1979, pp. 182-190.
[71] Ion Nania, *op. cit.*, *Noi, Tracii*, Anul III, Nr. 39 şi 40, 1977; idem, *op. cit.*, Argessis, VIII, 1999, pp. 21-45.

apotropaică în întregul spaţiu românesc. Pentru a înţelege mai bine această moştenire, apelăm tot la tradiţia multimilenară, păstrată în următorul cântec de leagăn:

Pentru băiat	***Pentru fată***
Nani, nani,	*Nani, nani,*
Puiul mamii,	*Fata mamii,*
Vino raţă,	*Vino raţă,*
De-l răsfaţă;	*De-o răsfaţă;*
Vino ştiucă,	*Vino ştiucă,*
De mi-l culcă;	*De mi-o culcă;*
Lebădă,	*Lebădă,*
Mi-l leagănă	*Mi-o leagănă*
Şi tu somn	*Şi tu somn*
De mi-l adormi	*De mi-o adormi*
Şi-l aruncă-ntr-un vălcel	*Şi-o aruncă-ntre răzoare*
Să se facă măricel,	*Între iarbă, pe o floare,*
Să-i facă tata inel	*Să crească fetiţa mare,*
Cu chip de şarpe pe el;	*Să-i puie maica cercei,*
Şi să-i facă şi-o brăţea,	*Cu chip de şarpe pe ei*
Cu chip de şarpe pe ea,	*Şi să-i puie şi mărgele*
De rele să mi-l păzească,	*Să crează că-i şarpele-n ele,*
De diavol să mi-l ferească,	*De rele să mi-o păzească,*
De iele să-l ocrotească,	*De diavol să mi-o ferească,*
S-ajungă voinicul mare,	*De bale s-o ocrotească,*
Să fărâme piatra-n palme	*Să-mi văd fetiţa cum creşte*
Şi şarpele sub călcâie,	*Să-nvârtească fusu-n deşte,*
Numai Domnul să-l mângâie.	*Şarpele să-l răsucească*
Nani, nani,	*Şi Domnul să mi-o păzească.*
Puiul mamii...	*Nani, nani,*
	Fata mamii.[72]

Cântecul de leagăn de mai sus este, fără discuţie, o adevărată comoară pentru studierea concepţiei ophiolatrice a poporului român. Conform tradiţiei, primii cercei sau primele mărgele nu erau puse fetelor de către mamă, ci de către bunică sau moaşă: „Să-i puie maica (bunica, n.n.) cercei". Mărgelele se puneau numai când fata împlinea trei ani, de Paşti sau de Rusalii. După ce fetiţa împlinea nouă luni, i se punea o singură mărgică în ziua de „Măcinici" (9 martie, când calendarul creştin ortodox prăznuieşte Sfinţii 40 de Mucenici din Sevastia). Mărgica i se punea la gât de către bunică, iar aceasta zicea în gând: „Ochii şarpelui nu văd fetiţa mea şi nici boalele nu dau peste ea"[73]. În judeţul Constanţa se purta la gât ca amuletă o

[72] Cunoscute de la mama, născută Buică Z. Constantina, în Mozacu (9 oct. 1905); auzite de Crăciunul anului 1947 de la Bălaşa Ciricliu (n. 1883); culese în 1965 de la Ioana Şerban din Mozăceni (n. 1887); nu se mai găseau în nici un alt sat din zonă.
[73] Inf. Micu Badea (n. Buică Barbu Badea, 20 iulie 1901), satul Leşile; c.p. 17 august 1980.

mărgică albastră, sfințită la Bobotează, pentru ca persoana purtătoare să fie apărată de boli. Să fie oare un obicei moștenit din prima epocă a fierului, în legătură cu mărgelele albastre descoperite pe vatra geților de pe Valea Mozacului, de la Mozăceni?

Tot din Dobrogea ni se consemnează momentul din sâmbăta nunții numit „la mărgele", când nevestele lucrau din bani de aur sau de argint salba miresei, „făcând în totul parcă un șarpe cu solzii argintii, care se zăresc de sub broboadă pe amândoi obrajii", părând a fi o evoluție a bentelor cu mărgele amintite la românii din Cherson".[74] Semnificativ rămâne și faptul că la Mozăceni, salba miresei, compusă din una, două, sau mai multe mahmudele care se dădeau de zestre, era completată cu icușari și era cusută numai de bunica dinspre mamă a miresei; până la al doilea război mondial această salbă, care reflecta bogăția familiei din care provenea, era numită, cu mare mândrie, șarpele miresei.

În județul Lăpușna li se atârna copiilor la gât un inel de os pentru a fi feriți de boli,[75] dar după cum am putut constata, acest inel se folosea și în județele din dreapta Prutului, iar puterea lui apotropaică se exercita și împotriva altor rele, crezându-se că în viață persoana respectivă nu va fi mușcată de șerpi; obiceiul se întâlnește sporadic și în alte zone ale țării. S-ar putea ca albastrul mărgelei și culoarea albă a osului să simbolizeze cerul și lumina, ceea ce ar plasa obiceiul în perioada getică a cultului solar. În orice caz, inelul de os își are obârșia în neolitic, puterea sa apotropaică având rol determinant în ritualurile și magia vânătorească.

Inelul și brățara, obiectul cu chip de șarpe, nu este o simplă podoabă, ci un obiect magic, miraculos, care îl păzește pe copil, îl ocrotește de rele, de iele, de diavol, deci și de șarpe – reprezentantul diavolului; cu același scop se pun mărgelele la gâtul fetei, aceste amulete reprezentând, prin forma lor, forma șarpelui. Obiectele respective au nu numai rol ocrotitor, dar și tonic, fortifiant. Imaginea dovedește clar totemismul, iar obiectul devenit fetiș, fetișismul. Puterea mărgelelor și folosirea lor în idolatrie este dovedită cu 3.000 de ani î.Ch., în neoliticul vădăstrean. În nivelul al III-lea al așezării din cultura Vădastra, de la Fărcașele, județul Olt, pe gâtul unui idol observăm podoabe, iar pentru împodobire, locuitorii vădăstreni foloseau mărgele cilindrice modelate în lut,[76] asemănătoare mărgelelor din lut descoperite în așezările de pe Valea Mozacului. În epoca bronzului se foloseau și centuri cu protome în formă de cap de șarpe; în necropolele de la Cârna până și unele statuete de lut aveau astfel de șerpare, uneori protoma fiind redată chiar și cu limba bifurcată.[77]

Șarpele-totem, ocrotitor și dătător de putere, ne face să înțelegem ornamentația de pe sabia-emblemă de la Medgidia, din secolul al V-lea î.Cr; un vultur ținând în cioc un șarpe de tradiție străveche tracică și care va deveni una dintre reprezentările caracteristice ale artei geto-trace a argintului din cele două secole

[74] Elena D.O. Sevastos, *Literatură populară*, vol. I, Editura Minerva, București, 1990, p. 232.
[75] I. Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat – Privire generală. Medicina magică*, Casa Școalelor, 1944, p. 254.
[76] Marin Nica, *Asupra originii și dezvoltării culturii Vădastra de la Fărcașele (Jud. Olt)*, Historica, I, Academia României, Centrul de Istorie, Filologie și Etnografie din Craiova, București, 1970, p. 70; vezi și Fig. 8/6, p. 45.
[77] Vladimir Dumitrescu, *Necropola de incinerație din epoca bronzului de la Cârna*, Editura Academiei, București, 1961, P1. CLXII/S.1, S.2 și S.13; S.1 prezintă limba bifurcată a reptilei.

anterioare cuceririi romane.[78] Tot astfel ne explicăm șerpii de pe cnemidele și coiful din mormântul princiar getic de la Agighiol, din jurul anului 400 î.Cr.,[79] ori de pe unele piese de harnașament,[80] șarpele dând putere luptătorului, ori calului, ferindu-l de rele, de iele, de diavol, concepție păstrată până în zilele noastre.

Acel „inel, cu chip de șarpe pe el" îl găsim nu numai în cântecul de leagăn de pe Valea Mozacului, dar și pe inelele geto-trace de argint de la Gonjani (Bulgaria), datate cu o monedă a lui Filip al II-lea al Macedoniei (359-336) î.Ch.).[81] În cântecul de leagăn acea „brățea cu chip de șarpe pe ea" se punea băiatului, și nu fetei, ceea ce ne amintește de brățara din tezaurul dacic de la Săcălăsăul Nou, județul Bihor, care „Se potrivește ornamentării brațului, fiind elegantă, lucrată cu mult rafinament. Capetele, petrecute atât cât sunt ornamentate, au fost incizate cu linii oblice încadrate, spre cele două extremități de două cerculețe. La capete se termină cu protome de șarpe. Capul animalului este redat prin „coama" de pe frunte, ochii bulbucați și botul cu dinții accentuați"[82], aproape identică brățărilor descoperite la Slimnic,[83] Sâncrăieni[84] și cea publicată de N. Fettich.[85] Brățări spiralice, asemănătoare cu aceea de la Săcălăsăul Nou,[86] terminate cu cap de șarpe, au mai fost descoperite la Aiud, Cerbăl, Dârloș, Hetur, Oradea, Seneruș, Vaidei,[87] Cojocna, Feldioara, Orăștie,[88] Peteni,[89] dar și la sud de Carpați, la Herăstrău,[90] Coada Malului,[91] Bălănești-Olt[92] și, foarte interesant pentru noi, la nord de Mozăceni, pe Valea Drâmbovnicului, la Rociu, unde tezaurul de podoabe getice este însoțit de 11 denari romani datați între anii 150-81 î.Ch.,[93] ceea ce corespunde marilor așezări getice de pe Valea Mozacului.

Caracteristice podoabelor dacice, ornamentate cu protome de șarpe, sunt și inelele plurispiralice, cum sunt cele din tezaurul de la Remetea, datat între anii

[78] D. Berciu, *Mormântul princiar de la Agighiol și unele probleme ale artei traco-getice*, Pontice, II, Muzeul de Arheologie Constanța, 1969, p. 172.
[79] Idem, *Arta traco-getică*, Editura Academiei, București, 1969, pp. 44, 46, 48.
[80] *Ibidem*, pp. 62-64.
[81] V. Mikov, *Izv. Bull. Inst.*, Sofia, XI, 1938, pp. 212-213, Fig. 91-94.
[82] S. Dumitrescu și E. Molnar, *Tezaurul de podoabe dacice de argint de la Săcălăsăul-Nou, J. Bihor*, Crisia, V, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1975, p. 64.
[83] D. Popescu, *Objets de parure geto-dace en argent*, Dacia, VII-VIII, 1945-1947, p. 201.
[84] Z. Székely, *Aszörcsei lelet*, Adatok a dákok késő vaskori műveltségéhez, Miercurea Ciuc, 1954, pp. 5-15, Pl. XVIII/2,4.
[85] N. Fettich, *Archoläogische Beiträge zur Geschichte der sarmatisch-dakischen Beizienungen*, Acta Arch., Budapesta, 3, 1953, pp. 160-161, Fig. 24.
[86] S. Dumitrașcu și E. Molnar, *op. cit.*, loc. cit.
[87] Vasile Pârvan, *Getica*, 1926, pp. 544-548.
[88] D. Popescu, *op. cit.*, loc. cit., pp. 199-201.
[89] Szekely Zoltan, *Noi tezaure dacice descoperite în sud-estul Transilvaniei*, SCIV, 16, 1, 1965, pp. 58 și urm.
[90] D. Popescu, *Nouveaux trésore géto-dace en argent. Trésor de Herăstrău*, Dacia, XI-XII, 1945-1947, pp. 35-41.
[91] Idem, *Noi considerațiuni asupra prelucrării argintului în Dacia; Studii și referate privind istoria României*, Partea I, București, 1954, p. 92.
[92] Eugenia Popescu, *Tezaurul de podoabe dacice din argint de la Bălănești*, Studii și comunicări, Muzeul Pitești, Pitești, 1969, pp. 110-111 și pp. 113-114.
[93] V. Teodorescu, I. Rizea și V. Dupoi, *Un tezaur de podoabe dacice de argint și de monede romane republicane descoperit în Muntenia (Tezaurul de la Rociu, județul Argeș)*, Studii și comunicări, II, Muzeul Pitești, 1969, pp. 101-104.

144-16 î.Cr.,[94] şi din palatul conducătorului get din secolul I î.Cr., pe Argeş,[95] unde se afla Argedava, centrul puterii politice şi pentru geţii de la Mozăceni.

Brăţări din bronz terminate cu cap de şarpe, uneori desenat cu linii săpate în terminaţia plată, s-au găsit şi în necropola getică de la începutul secolului al IV-lea î.Cr. de pe Valea Netului, la sud de Enisala, judeţul Tulcea.[96] Mai amintim că la Hărman, într-o aşezare dacică, de la poalele Dealului Lempeş, s-a descoperit, de asemenea, un fragment de brăţară de bronz şi o verigă deschisă, din argint, ambele cu protome stilizate în formă de şarpe.[97] În marea aşezare geto-dacică de la Răcătău, judeţul Bacău, s-a descoperit un cercel de argint cu protomă de şarpe.[98] Astfel de obiecte-fetişuri, cu puteri apotropaice, prezente pretutindeni în spaţiul geto-dacic, se vor găsi şi în aşezările din Dacia Romană.

Cunoaştem că unele aspecte ale ophiolatriei s-au infiltrat în Dacia, din zona egeeano-mediteraneană, cu mult înainte de cucerirea romană, lucru explicabil tocmai prin existenţa puternicelor credinţe ale geto-dacilor, credinţe care asimilau imaginile străine, dar cu concepţiile lor. La Radovanu, la marginea de sud a cătunului Cadele, la punctul cunoscut de localnici sub numele de Gorgana a doua, într-o mare aşezare getică, datată din secolul al III-lea î.Cr. până în secolul I d.Cr., probabil până la expediţia lui Sextus Aelius Catus din anul 12 d.Cr., dată după care încetează şi existenţa cetăţilor de la Zimnicea, Piscul Crăsanilor şi Popeşti, dar şi marile aşezări de pe Valea Mozacului, printre alte multe obiecte de factură elenistică s-a descoperit şi un opaiţ, de aceeaşi provenienţă, cu două lumini, având ca decor, în relief, un şarpe şi un vultur (pajură, n.n.) cu aripile deschise şi capul întors spre dreapta,[99] imagini apotropaice ce vor dăinui multă vreme în spaţiul românesc.

Influenţa romană este mult mai puternică în Dacia decât influenţa greacă, obiectele apotropaice ophiolatrice conjugându-se cu credinţele ancestrale ale geţilor, lucru normal şi firesc dacă avem în vedere unitatea geto-latină dovedită prin prima scriere latină descoperită la Mozăceni. În colecţia Maria şi dr. George Severeanu atrage atenţia gema din matostat (9 × 6 mm) din secolul I î.Cr. pe care apare Diana, în picioare, spre stânga, cu un şarpe încolăcit pe mâna stângă.[100] Pe un fragment sculptural din marmură, apare Venus cu bustul nud şi cu picioarele înfăşurate de o haină plisată, aplecându-se spre un trunchi de copac în jurul căruia se află un şarpe cu capete la ambele extremităţi ale corpului. Este bine cunoscut faptul că

[94] Vasile Pârvan, *op. cit.*, p. 557.

[95] Radu Vulpe, *Şantierul arheologic Popeşti*, Materiale şi cercetări arheologice, VI, 1959, p. 314; Fig. 14/3, p. 319. Nu este lipsit de interes faptul că inelul a fost găsit la un loc cu un amulet de sticlă reprezentând pe zeul egiptean Bes.

[96] G. Simion, *Despre cultura geto-dacă din nordul Dobrogei, în lumina descoperirilor de la Enisala*, Peuce, II, 1971, Studii şi comunicări de istorie, etnografie şi muzeologie, Muzeul Delta Dunării, Tulcea, 1971, pp. 94 şi 126.

[97] A.D. Alexandrescu, *Raport asupra săpăturilor de la Hărman, II, Săpăturile de la poalele Dealului Lempeş*, Materiale şi cercetări arheologice, X, 1973, p. 244.

[98] Viorel Căpitanu, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în aşezarea geto-dacică de la Răcătău (judeţul Bacău)*, Carpica, VIII, Bacău, 1976, p. 67.

[99] George Trohani şi Done Şerbănescu, *Noi cercetări arheologice privind cultura materială a geto-dacilor din zona est-centrală a Munteniei*, Muzeul Naţional, II, Muzeul de Istorie al României, II, Bucureşti, 1975, pp. 284 şi 286.

[100] Gh. Astancăi, *Obiecte de preţ din colecţia „Maria şi Dr. George Severeanu"*, Materiale de istorie şi muzeografie, Muzeul de Istorie a Oraşului Bucureşti, 1964, p. 278.

şarpele nu constituie un simbol al zeiţei frumuseţii şi această iconografie ar putea părea mai potrivită Zeiţei Sănătăţii, dar Hygieia nu este niciodată prezentată cu bustul nud,[101] ceea ce ne determină să ne gândim că sculptorul a fost influenţat în opera sa de anumite aspecte ale mitologiei geţilor dobrogeni, influenţaţi, la rândul lor, de mitologia greco-romană. Pe de altă parte, atât Diana, cât şi Hygieia puteau fi asimilate de geto-daci cu străvechea zeiţă neolitică a fecundităţii şi fertilităţii moştenită de poporul român în Muma Pădurii. Tot în acest sens mai putem aminti şi două geme din colecţia Muzeului Brukenthal, una de jaspis roşu, care redă bustul nud al lui Aesculap, ţinând în mâna dreaptă o pateră şi o baghetă pe care stau încolăciţi doi şerpi şi alta, de carneol roşu, care redă pe Aesculap cu un şarpe încolăcit pe bastonul din mâna dreaptă, iar în faţa sa Hygieia, cu o cupă în mâna dreaptă şi cu un şarpe în mâna stângă.[102] În cetatea romano-bizantină de la Izvoarele, judeţul Tulcea, s-au descoperit şase plumburi comerciale care reprezintă iconografia ophiolatrică în diferite ipostaze, obiectele comerciale fiind datate în secolele al VI-lea - al VII-lea d.Cr.[103]

Iconografia şarpelui va căpăta noi dimensiuni în concepţia poporului român, încă din primele faze ale creştinării şi plămădirii sale creştine, prin substituirea iconografică a Eroului Trac, cunoscut în cod convenţional şi sub denumirea de Cavalerul Trac, Eroul Cavaler, Călăreţul Trac sau Cavalerul Vânător, cu cea a Sfântului Gheorghe.

Cavalerul Trac[104] care „exprima credinţa în victoria binelui, a adevărului şi dreptăţii împotriva răului, concepţie dogmatic-religioasă care de fapt îşi găseşte izvorul sau obârşia în sincretismul religiilor antice din Asia, Orientul Mijlociu şi Apropiat, Africa de Nord, în Egipt etc. De altfel, se ştie că, concepţia antitezei dintre bine şi rău are un caracter multimilenar, fiind adoptată ulterior şi de către creştinism aproape în aceeaşi formă",[105] se pare că a apărut la odrysi.[106] Cavalerul

[101] Dumitru Tudor, *Sculpturi antice din Muzeul de Istorie a Oraşului Bucureşti*, Apulum, V, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, MCMLXV, p. 569.

[102] Lucia Ţeposu-David, *Colecţia de geme a Muzeului Brukenthal din Sibiu*, Studii şi comunicări, 12, Arheologie-istorie, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1965, pp. 96-97.

[103] V. Culică, *Plumburi comerciale din cetatea romano-bizantină de la Izvoare (Dobrogea)*, Pontica, VIII, Muzeul de Arheologie Constanţa, pp. 241, 242, 253, 261, nr. 24, 25, 26, 36, 110, 130.

[104] Despre Cavalerul Trac s-a scris foarte mult; amintim câteva din lucrările cu această temă: G.I. Kazarov, *Heros (Thrakischer Reiter)*, Pauly-Wissowa, *Real-Encyclopädis der clasischen Altertums-Wissenschaft*, Suppl. III, 1132-1149; idem, în: VI A, 478-488; idem, *Die Denkmäler des trakischen Reitergottes in Bulgarien*, Dissertationes Pannonicas, II, 14, Budapest, 1938; A. Buday, *Az úgynevezett thrák lovasisten problémája*, Dolgozatok-Travaux de l'Université Fr. Joseph-Szeged, II, 1926, pp. 1-55; III, 1927; IV, 1928; V, 1929; VI, 1930; E. Cornelius, *Heros zur Religion der Thraker, Omagiu lui Ioan Lupaş*, Bucureşti, 1943, pp. 178-185; D. Decev, *Trakiiskiiat heros Kato bog-lovet*, Spisanie na bălg., Akad. na. naukite, Sofia, 70, 1945, pp. 185-199; Gr. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava. Monografie arheologică*, vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1958, p. 83; Radu Vulpe, *Ex votoaau Cavalier Trace provenant de Callatis*, Dacia, N.S., VIII, 1964, pp. 335-343; M. Riemschneider, *Die Attribute des thrakischen Reitergottes, Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi*, Bucureşti, 1965, pp. 26-30; I. Georgieva, *Der wilddtragen de Reitergott*, Eirené, Praga, IV, 1956, pp. 111-112; Constantin Scorpan, *Cavalerul Trac*, Muzeul Constanţa (Bucureşti), 1967; I.I. Russu, *Tracii în Dacia romană*, Acta Musei Napocensis, IV, 1967, pp. 94-103; Ion T.Dragomir, Danubius, Galaţi, 1969, pp. 71-79; E. Zavatin-Coman, *Un nou relief votiv privind Cavalerul Trac*, Pontica, IV, Muzeul de Arheologie Constanţa, 1971, pp. 297-301.

[105] Ion T. Dragomir, *op. cit.*, loc. cit., p. 73.

[106] Constantin Scorpan, *op. cit.*, p. 4.

Vânător a fost adorat de tracii din sudul Dunării, de unde s-a răspândit şi la geţi, atingând apogeul în timpul stăpânirii romane. S-a spus că „este zeul dreptăţii şi binelui, învingând forţele răului şi ale întunericului, întruchipate de mistreţ (sau de un alt animal vânat). Câinele este tovarăşul cel mai credincios al zeului vânător. Arborele – care apare pe cele mai multe basoreliefuri – simbolizează vegetaţia şi fertilitatea pământului. Şarpele, apărător al sanctuarelor şi locurilor sfinte, este şi simbol al regenerării",[107] iar „Reprezentarea arborelui şi mai ales a şarpelui arată că Eroul Trac era zeu al vegetaţiei, fertilităţii, naturii şi vieţii, deci şi al vieţii de apoi fericite, al nemuririi, fapt atestat şi la alţi zei ai antichităţii. Iar arborele şi şarpele însoţesc atât pe Eroul Vânător, cât şi pe cel paşnic, dezarmat".[108]

De aici s-a tras concluzia că „Mitul, legenda acestui zeu, rămâne în orice caz o problemă foarte greu de înţeles şi de dezlegat, întrucât nu s-au păstrat informaţii, nici în inscripţii, nici în autorii antici".[109] Pentru noi nu este nimic „greu de înţeles şi de dezlegat" în această problemă. Se poate dovedi convingător rolul căluşarilor în slujba zeului, Tatăl Ceresc – Zalmoxis, căruia niciodată şi nicăieri triburile geto-dace de la nord de Dunăre nu i-au făcut chip cioplit, nu l-au reprezentat figurativ. Ar însemna că geto-tracii de la sudul fluviului ar face excepţie prin reprezentarea figurativă a Cavalerului. S-a arătat că vechii traci nu reprezentau iconografic Cavalerul. Imaginea sa apare pentru prima dată în statul odrysilor,[110] sub puternica influenţă a artei greceşti, care reprezenta nu numai pe zei, dar şi pe eroi şi mai ales eroizarea morţilor. „În epoca elenistică, reprezentările Cavalerului Trac sunt destul de rare şi se întâlnesc mai ales în jurul oraşelor greceşti de pe ţărmul egeean şi pontic. În epoca romană devin extraordinar de frecvente în teritoriile ocupate de traci".[111]

În ciuda numărului mare de descoperiri, nimic nu ne permite să afirmăm că reprezentantul figurativ, Cavalerul, era zeul tracilor. Din contră, el înfăţişa pe eroul divinităţii, acel „Călugăr" viteaz, luptător şi vânător desăvârşit, exponentul dreptăţii şi binelui pe pământ, adorat de pământeni tocmai pentru că era slujitorul dumnezeirii, la care va merge, spre fericirea lui, după plecarea din lumea pământeană. Numeroasele sanctuare şi temple din sudul Dunării, unde s-au descoperit sute de plăci votive – Glava Planega, Lozen, Liljace, Batkun, Saladinovo ş.a. – lipsesc de pe teritoriul Dobrogei şi al Daciei nord-dunărene. În Dobrogea, Eroul Trac poartă ca epitete nume greceşti sau latineşti cu înţelesuri abstracte (*epiphanos, sanctus, invinctus, kistes*), pe când în Balcani predomină epitetele ca: Manimazos, Karabazmos, Perkonos, Perkos, Saldobussenos, Asdules, Geikitienos, Zulmidrenos, Ordianos, nume de origine locală, tracică".[112]

Nici o inscripţie nu-l numeşte pe Cavalerul Trac: Deus sau Theós, ci *heros*, ceea ce nu ne dă dreptul să-l numim astăzi „Zeu", ci simplu, erou, adică eroul Manimazos, eroul Karabazmos, eroul Perkonos, Percos etc., sau cum se prezintă pe

[107] Constantin Scorpan, *op. cit.*, p. 4.
[108] *Ibidem*, p. 7.
[109] *Ibidem*.
[110] Radu Vulpe, *op. cit.*, în Dacia, N.S., VIII, 1964, pp. 335-343.
[111] Constantin Scorpan, *op. cit.*, p. 4.
[112] *Ibidem*, p. 5.

basorelieful de la Callatis – *Heros ktistes* = eroul întemeietor (al oraşului), nu „Zeul" care a întemeiat oraşul.[113] După legendele mai recente, Negru Vodă este eroul întemeietor al Câmpulungului, Pitea este eroul întemeietor al Piteştilor, Bucur a întemeiat Bucureştii, după ce, conform legendei de la Mozăceni, a întemeiat Cetatea lui Bucur de la Zidurile, dar nimeni nu îndrăzneşte să afirme că Negru Vodă este Dumnezeul Câmpulungului, Pitea – Dumnezeul Piteştiului, sau că Bucur este Dumnezeul Bucureştilor ori al Mozăcenilor.

Cavalerul Trac, cu imaginile sale plastice, singurele reprezentări ionografice adorate în spaţiul monoteismului geto-trac, va căpăta o valoare sincretică în pragul monoteismului creştin. Mozaicul armatei, veteranilor şi coloniştilor romani vor substitui în iconografia zeilor lor, încetul cu încetul, personajul iconografiei locale – Călugărul Trac, care se asimilează cu atributele zeilor: Ares (Marte), Iupiter (Zeus), Iunona (Hera), Dionysos, Pluton, Apollon, Silvanus, Diana (Artemis), fiecare zeitate împrumutând personalitatea Eroului Trac, a Călugărului, substituindu-se întotdeauna acestuia, ceea ce dovedeşte clar că geto-tracii nu au avut mai mulţi zei, cu funcţii diverse, care să preia funcţiile multiplilor zei greco-romani, sau aceştia să se substituie după specificul lor.[114]

Unicul zeu al lumii geto-trace – Zalmoxis – nu avea o iconografie şi este, în această situaţie, posibil, sub influenţa iniţială a cultului lui Ra, iar mai apoi a monoteismului iudaic, numele său să fi fost tainic, tabu; în confuzia sincretismului din pragul creştinismului, mozaicul politeist greco-roman a atribuit Eroului – Călugărului –, slujitorului lui Zalmoxis, funcţiile multiple ale diverşilor zei, născându-se, în doctrina creştină, un sfânt – Cavaler, Erou – Sfântul Gheorghe, eroul, slujitorul zeului unic – cu nume de asemenea tainic, tabu la început, în concepţia romană un fel de Zeu.

Serbat la începutul primăverii, Sfântul Gheorghe îşi însuşeşte toate atributele zeilor greco-romani ocrotitori ai naturii, ai agricultorilor, pomicultorilor şi viticultorilor, păstorilor şi vânătorilor, iar ca erou, biruitor al vrăjmaşilor, al relelor şi întunericului, al diavolului-şarpe, deci tot reprezentant al cultului solar, românii preluând atât practicile romane de la Palilia, sărbătoarea primăverii romane, a întemeierii Romei, prăznuită la 21 aprilie, cât şi toate obiceiurile ancenstrale ale geto-dacilor, ceea ce ne dă „o idee clară de mulţimea reminiscenţelor din veacurile de copilărie ale omenirii care s-au păstrat în datinile şi credinţele poporului nostru şi ale altora care serbează în felul acesta ziua de Sf. Gheorghe, nu ca un praznic creştinesc, ci ca o sărbătoare păgână în toată puterea cuvântului".[115]

Călugărul Danubian – Sfântul Gheorghe –, plasat de mitologia creştină pe vremea lui Diocleţian[116] (284-305 d.Cr.), devine în concepţia ţăranului de la Mozăceni şi a întregului popor, sinonim cu Făt-Frumos care omoară balaurul ce mânca cele mai frumoase fete; ca drept răsplată pentru apa din fântână, ţăranii din Mozăceni fixau chiar şi locul fântânii, pe vâlceaua Puţişor, poveste trecută de doctrina

[113] Constantin Scorpan, *op. cit.*, pp. 32-34; inscripţie în Fig. 12, p. 34.
[114] Părere exprimată şi de I. Venedikov, în: *Acta antiqua Philippopolitana*, Sofia, 1963, p. 166.
[115] I.A. Candrea, *Iarba fiarelor. Studii de folklor*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1928, pp. 100-111.
[116] *Vieţile Sfinţilor*, pp. 659 şi urm.

creştină în rândul miturilor Sfântului Gheorghe.[117] Creştinismul a cuprins lumea traco-eleno-romană bazându-se pe monoteismul unicului Zalmoxis, care păstrase toate credinţele ancestrale. Cavalerul Trac îşi însuşeşte atributele tuturor zeităţilor, dar fără să devină zeu oriental şi nici zeii orientali nu influenţează iconografia sa. Zeii orientali vor fi înlocuiţi total după Hegiră, în anul 622 d.Cr., nu de către monoteismul creştin, prin Dumnezeu, ci de monoteismul islamic, prin Alah. Nu ne propunem o abordare amănunţită a acestei probleme, care ar ieşi din cadrul şarpelui-totem şi a iconografiei sale, însă ni s-ar putea aduce ca argument contrar asocierea Cavalerului Trac cu zeiţa Cybele, divinitate de origine frigiană. În acest caz nu trebuie pierdut din vedere că la greci Cybele a devenit „Mama tuturor zeilor", confundată adesea cu Rhea, mama lui Zeus, devenind la romani Magna Mater.[118] Este vorba, deci, nu de o divinitate orientală, ci de una greco-romană care putea fi socotită, în perioada sincretismului Eroului Trac, sub influenţa noii doctrine ce-şi făcea loc, prima femeie, Eva, asociată iconografic cu pomul vieţii, mărul oprit şi şarpele, imagine biblică, deci nouă, dar care în credinţele antice reprezentase cultul vegetaţiei, naturii şi vieţii, deci şi al vieţii fericite, de apoi, al nemuririi.[119] Noua iconografie, cu rădăcini multimilenare, din perioada primului zeu chtonian – şarpele, convenea unei concepţii străvechi, a şarpelui-totem, a obiceiului fetiş, rămânând omniprezentă în spaţiul românesc şi mai ales în zona istorică Vlaşca, până în urmă cu patru decenii. Pomul vieţii era reprezentat pe colţul de sus al stelei cu care se colinda în satele comunei Mozăceni,[120] pe pluguşorul cu care se ura şi se trăgea brazdă în ajunul Anului Nou, pe steagul iordănitorilor din satele Leşile şi Mozacu[121] şi în multe alte împrejurări importante din viaţa colectivităţilor de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic; pe ouăle încondeiate de Paşti, în Corbii Muscelului se desena motivul ornamental numit „şarpele în mărăcine".[122] La Mozăceni, unde încondeierea ouălor nu dovedea o artă deosebită, şarpele era foarte frecvent alături de „cerul înstelat" reprezentat prin puncte dese albe, „calea rătăcită" şi crucea sub diferite forme. Şarpele, în mitologia cosmogonică de pe Valea Mozacului, este înfrânt de Tatăl Ceresc – Zalmoxis-Dumnezeu; el însoţeşte pe Căluşarul – Eroul lui Zalmoxis, este zdrobit cu lancea de Cavalerul –Eroul lui Dumnezeu, care capătă numele de Sfântul Gheorghe, sublimă reînviere a victoriei binelui asupra răului, a luminii asupra întunericului, a Tatălui Ceresc asupra diavolului-şarpe. Imaginea ophiolatrică, în decursul a patru milenii, de-a lungul a două credinţe monoteiste ale aceluiaşi cult ceresc – Zalmoxis-Dumnezeu, îşi pierde, în concepţia locuitorilor spaţiului românesc, doar prioritatea concepţiei, nu şi rolul apotropaic multimilenar.

Toate aceste aspecte explică dăinuirea figurativă a şarpelui peste veacuri, cum este şarpele-balaur reprezentat pe peretele de sud al celei mai vechi biserici

[117] *Vieţile Sfinţilor*, pp. 727-728.
[118] Anca Balaci, *Mic dicţionar mitologic greco-roman*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966, pp. 111 şi 237.
[119] Constantin Scorpan, *op. cit.*, p. 7.
[120] Obicei întâlnit şi în zona fostului judeţ Muscel: C. Rădulescu-Codin, *Comorile poporului...*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1930, p. 89.
[121] În toată ţara doar în trei sate iordănitorii confecţionează steaguri speciale: Leşile, Mozacu şi Morteni, reminiscenţă a colindului numit Boura.
[122] C. Rădulescu-Codin, *Literatură, tradiţii şi obiceiuri din Corbii-Muscelului*, Academia Română, Atelierele grafice „Cultura Naţională", Bucureşti, 1929, p. 78, fig. 89.

din secolul al X-lea, care ni s-a păstrat intactă în dealul de cretă Tibişirul din comuna Murfatlar (Basarabi), judeţul Constanţa.[123] Ca şi la strămoşii geto-daci, românii evului mediu timpuriu foloseau, ca podoabe apotropaice, brăţări terminate cu cap de şarpe. Astfel de podoabe au fost descoperite în aşezările din secolul al XI-lea de la Păcuiul lui Soare[124] şi de la Bisericuţa Garvăn.[125] Aceste simboluri apotropaice le întâlnim în tot evul mediu românesc pe cele mai diverse obiecte, cum ar fi cele din corn pentru păstrarea prafului de puşcă,[126] pe bâtele ciobăneşti, aşa cum am avut ocazia să vedem în Muzeul de Etnografie din Câmpulung Muscel. Tot în acest muzeu se poate vedea imaginea şarpelui pe un ulcior sin secolul al XVI-lea, din Câmpulung, pe un borcan contemporan de la Poenita, pe un fluier, pe un caval şi pe alte obiecte. În urmă cu 50-60 de ani şarpele era foarte frecvent pe bâtele ciobanilor din Mozăceni, pe şerparele (chimirele) lor.

Pe unele cahle folosite la cornişă sub brâul sobei, descoperite în Iaşi, şi datate în secolul al XVII-lea, se află „reprezentarea a doi şerpi cu capetele conturnate, având o coroană princiară deasupra, iar în vârful cozilor o rozetă".[127] Şarpele este prezent pe vasele actuale nu numai la Poenita, dar şi pe cele lucrate de olarii din Dărmăneşti-Dâmboviţa,[128] ceea ce ne aduce aminte de faptul că numai cu 5-6 decenii în urmă ulcioarele de Argeş, cu smaltul verde şi cu şerpi în relief, erau foarte solicitate de cumpărătorii din Mozăceni, unde dăinuia credinţa că în astfel de ulcioare nu intră şarpele, motiv pentru care ornamentul era prezent şi pe botele de apă, dar şi pe tigvele în care se păstra şi se transporta laptele la câmp.

Reprezentarea şarpelui pe unele din aceste vase a devenit atât de stilizată, încât simpla linie ondulată de pe umărul oalelor poartă denumirea de şarpe. Tot astfel se numeşte şi acel brâu format din câteva linii în val de pe umărul ulcioarelor, ceea ce ne determină să credem că atât de răspânditul brâu alveolar de pe ceramica geto-dacă nu constituia un simplu ornament, ci avea şi o funcţie apotropaică, reprezentând şarpele stilizat; metoda stilizării şarpelui la geţi este evidentă pe obiectele de argint, cum ar fi, bunăoară, friza şerpilor de pe *couvre-nuque* (acoperitoarea cefei) coifului din mormântul princiar de la Agighiol.[129]

În zona istorică Vlaşca, mai ales la Leşile, Mozăceni şi Slobozia, în urmă cu 7-8 decenii se obişnuia să se instaleze în câmp sau în pădure, în fiecare vară, numeroase târle pentru oi; de capetele parilor, de la porţile ţarcurilor, se lega câte o

[123] I. Barnea şi Virg. Bilciurescu, *Şantierul arheologic Basarabi*, Materiale şi cercetări arheologice, VI, 1959, p. 548, Fig. 11 şi Fig. 12.
[124] Petre Diaconu, Dumitru Vâlceanu, *Păcuiul lui Soare. Cetatea Bizantină*, Vol. I, Editura Academiei, Bucureşti, 1972, p. 148.
[125] I. Barnea, *Noi descoperiri din epoca feudalismului timpuriu la Dinogeţia-Garvăn, Jud. Tulcea (1963-1968)*, Materiale, X, 1973, pp. 298, 301.
[126] Ion I. Drăgoescu şi Florica Vainer, *Ornamentica obiectelor de corn pentru praf de puşcă*, Culegeri de studii şi cercetări, I, 1967, Muzeul Regional Braşov, 1967, pp. 229-234; vezi şi Fig. 5/1, planşă separată.
[127] Alexandru Andronic, Eugenia Neamţu şi Stela Cheptea, *Cercetări arheologice pe teritoriul oraşului Iaşi în anii 1961-1962*, Arheologia Moldovei, IX, 1980, p. 109; vezi şi Fig. 10/4, p. 115.
[128] Maria Georgescu-Diaconu, *Piese etnografice dâmboviţene în colecţiile Muzeului Judeţean*, Valachica, Studii şi materiale de istorie şi istorie a culturii, Muzeul Judeţean Dâmboviţa, I, Târgovişte, 1969, p. 260; Foto: Ceramică de Dărmăneşti – pe primul ulcior, stânga, sus, motivul şarpelui, dar şi o superbă salamandră pe umăr, spre stânga.
[129] D. Berciu, *Arta traco-getică*, Editura Academiei, Bucureşti, 1969, p. 44.

cordea roşie numită şarpe, cu scopul de a feri animalele de jivine şi de deochi. Viaţa pastorală intensă, care a existat pe Drâmbovnic şi Mozacu a cunoscut o mulţime de obiceiuri şi credinţe dispărute odată cu stingerea definitivă a ocupaţiei după anii '50 ai secolului al XX-lea, când s-au impus diabolicele cote de lapte şi lână, mărindu-se totodată ierbăritul şi, în final, arându-se toate ţarinile şi izlazurile. Ciobanii din Mozăceni credeau că în apropierea stânii există şarpele stânii, aşa cum există şarpele casei; noaptea, mai ales, când nu umblă oameni, acest şarpe îşi schimbă capul de jivină în cap de berbec fără coarne, cu privire şerpească,[130] dă ocol stânii şi o păzeşte de rele. Credinţa ne aminteşte de concepţia din Smulţi, azi în judeţul Galaţi, bazată pe observarea unor anomalii biologice, „că nu e bine să aduci la casă ouă mici de găină, numite stârpitură, ci să le arunci peste casă şi de vor avea în ele chip de berbec, va fi bine, iar de vor avea chip de şarpe, va fi rău".[131] Tot în actualul judeţ Galaţi, la Ţepu, se spunea: „Să nu strici stârpitura de ou crudă, ci s-o învârteşti în jăratec, că-i dracu înlăuntru în chip de şarpe",[132] credinţă care a existat şi la Mozăceni. La Parpanita, judeţul Vaslui, stârpitura de ou trebuie s-o zvârli peste casă şi dacă iese din ea „şerpe, atunci mori, iar de-o fi ieşit puiu de găină, raţă sau alt puiu de pasăre, – după felul oului –, atunci te îmbolnăveşti".[133]

Credinţa ciobanilor de la Mozăceni şi Slobozia ne face să înţelegem pe deplin acel „monument cu totul inedit şi extraordinar: statuia de marmură monolită a unui şarpe cu forme şi conţinut de idei nemaiîntâlnite în lumea antică (În 660 m; lung. desfăşurată 4,760 m)"[134] descoperit la Constanţa în anul 1962 şi datat în secolele al II-lea - al III-lea d.Cr., „şarpele fantastic, reprezentare unică prin forma sa... Lucrare sculpturală excepţională, mai ales prin redarea valorilor anatomice. Şarpele are trupul convulsionat, în plină mişcare. Capul nu este un cap de şarpe: bot de miel sau de câine blând, ochi şi urechi de om, păr lung, pletos, de femeie, coadă de leu".[135] O privire atentă ne arată un cap de oaie, mai ales botul şi nările, dar şi ochii ne arată privirea blândă a oii. Urechile şi părul sunt de femeie, părul simbolizând bogăţia lânii; coada reprezintă foarte sugestiv coada măgarului, animalul însoţitor al turmelor.

Statuia este totemul păstorilor şi marilor turme dobrogene din preajma Tomisului secolelor al II-lea şi al III-lea d.Cr., spaţiul carpato-balcanic fiind recunoscut întotdeauna şi pretutindeni ca spaţiu al ciobanilor valahi, care socoteau oaia cel mai preţios bun al pământului:

Ce-i mai bun pe-acest pământ?
Că-i mai bună oaia bună
Că ea-ţi dă lapte şi lână,[136]

[130] „Şerpeşte", adv. Expres. „Se uită şerpeşte, vioiu, crunt, haiduceşte, hoţeşte" – G.F. Ciauşanu, G. Fira şi C.M. Popescu, *Culegere de folclor din jud. Vâlcea şi împrejurimi cu un glosar*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1928, p. 201.
[131] Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii...*, p. 397.
[132] *Ibidem*, p. 104.
[133] *Ibidem*, pp. 387-388.
[134] V. Canarache, *Muzeul de arheologie din Constanţa*, Muzeul Regional din Dobrogea (Bucureşti), 1967, p. 48.
[135] *Ibidem*, p. 46.
[136] C. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru, I. Comuna Corbi şi locuitorii săi*, Tipografia, librăria şi legătoria de cărţi Gheorghe N.Vlădescu, Câmpulung, 1922, p. 78, fragment de colind din comuna Corbi. Despre

colindul existând, până prin anul 1948 şi în satele Leşile, Mozacu şi Mozăceni, ceea ce ne determină să credem că vârful cozii extraordinarului monument este de măgar, veşnic însoţitor al turmelor, şi nu de leu; monumentul este cel mai teribil fetiş cu rol totemic, de paznic al oilor şi măgarilor, al turmelor. Leul l-a biruit pe şarpe, devenind simbol al forţei şi al luminii,[137] şi şarpele nu putea să-şi însuşească nimic din atributele leului.

Semnificativă ni se pare şi tradiţia că Iorgovan, „fecior de mocan, boier de divan", „s-a bătut cu limbile şi a răpus şarpele cel grozav care prăda la Marea Neagră".[138] Tradiţia unui şarpe uriaş pe Marea Neagră poate să fi dat naştere creării genialului fetiş; monumentul, la rândul său, poate să fi dat amploare legendei lui Iorgovan în imaginea urmaşilor, păstori ai tradiţiei.

În lupta cu leul, simbol al luminii solare, şarpele, reprezentant al întunericului subteran, neputând să-şi însuşească elemente ale forţei solare de care a fost înfrânt, rămâne mai departe o forţă a întunecimilor, a necunoscutului, a stepelor şi pustietăţilor şi chiar a mării. Şarpele şi leul rămân permanent forţe antagonice. Aşa apare şi în medalionul rotund din cheia de boltă a bisericii din Arhonţi, judeţul Gorj, şarpele încolăcit în jurul leului cu care se luptă pe viaţă şi pe moarte, chiar dacă leul nu se ridică la un nivel artistic deosebit, realizatorul popular dovedind stângăcie.[139] Pe un corn de praf de puşcă, din evul mediu, leul apare cu limbă de şarpe, deci ca biruitor al şarpelui, al întunericului, şi cu Soarele în vârful cozii,[140] simbol al biruinţei solare.

Extraordinarul monument al şarpelui de la Constanţa surprinde prin execuţia excepţională, inegalabilă din punct de vedere artistic, dar nu surprinde ca temă, cunoscută fiind tradiţia carpato-balcanică, precum şi faptul că celţii adorau, printre altele, şarpele cu cap de berbec,[141] astfel de şerpi, având capete de berbeci, apărând şi la ancadramentele uşilor şi ferestrelor din nordul Olteniei. Nu excludem posibilitatea ca tema pentru chipul de şarpe sau pentru chipul de berbec, din stârpitura de ou, existentă prin judeţul Galaţi, ori şarpele stânii, care ia noaptea înfăţişarea de berbec pe lângă stânele Mozăcenilor, ca şi şarpele cu cap de berbec din nordul Olteniei, să fie o străveche influenţă celtică, dând posibilitate ca şi formidabila statuie să fie o răbufnire de excepţie a unei vechi concepţii geto-gale. În sprijinul acestei afirmaţii amintim că în nici o altă parte a ţării nu am întâlnit credinţa din Mozăceni (precizăm că nu am cercetat, în această problemă, judeţele: Bihor, Satu Mare, Maramureş, Bistriţa Năsăud, Sălaj şi Cluj). Pe de altă parte, numele municipiului şi judeţului Galaţi poate aminti de numele tribului galatilor.[142] Oricare ar fi situaţia, forţa apotropaică a şarpelui la geţi este ancestrală, iar „Şarpele fantastic" de la Constanţa a fost descoperit împreună cu alte 23 de statui şi basoreliefuri, ceea

semnificaţia vieţii pastorale vezi şi consemnarea de la p. 101, spusele lui Em. De Martonne despre copii născuţi în stâni şi cununii pe munte.
[137] Ion Nania, *Istoria vânatului nostru*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1991, p. 29.
[138] C. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, Editura Cartea Românească, Bucureşti (f.a.), p. 22.
[139] Andrei Pănoiu, *Din arhitectura lemnului în România*, Editura Tehnică, Bucureşti, 1977, p. 157.
[140] Ion I.Drăgoescu şi Florica Vainer, op.cit., loc.cit., Fig. 5/16, planşă separată.
[141] Paul Marie Duval, *Celţii şi arta lor*, Magazin istoric, anul III, nr. 4(25), aprilie 1969, p. 17.
[142] Vasile Pârvan, *op. cit.*, pp. 66, 68-69, 71, 73.

ce nu dezminte tradiția că fiecare comoară este păzită de un balaur de aur, în cazul tezaurului de sculpturi de la Tomis, un balaur de marmură; în descoperirea multor comori dacice brățara spiralică terminată cu protome de șarpe a imprimat și a generalizat credința.

Sub Cetatea lui Negru Vodă, construită pe ruinele unei cetăți getice la Cetățeni Muscel,[143] se crede că se află o peșteră cu intrarea încă neidentificată, dar a cărei fereastră, azi prăbușită, care se afla la mare înălțime, spre vârful stâncii, în partea de sud, ferește comoara regească și numai „cine va găsi iarba fiarelor și o va pune lângă ușa tainică va izbuti s-o deschidă. Numai așa poate, că alminteri, dacă îndrăznește să spargă lacătul, îl mănâncă balaurul de aur care păzește comoara".[144] Pe Valea Mozacului există trei puncte păstrătoare ale tradiției unor comori păzite de balauri de aur: la Măgurile Meterilor, la est de Balta Meterilor (Balta lui Șuchială), în punctul arheologic nr. 13, la sud-est de satul Mozacu, în pădurea Zidureanca-Mozăceanca, pe Brazda lui Novac, în punctul „La Comoară" și al treilea loc în apropiere de Drumul Bucureștilor (Drumul Sării, Drumul Olarului, Drumul Cureștilor), la sud de Balta Mică, în apropiere de Drumul Mare, în punctul arheologic nr. 115, unde au existat cele mai mari așezări getice, distruse în 1985.

Același rol de străjuitor îl are și păzitorul casei, șarpele casei, transpus în diferite sculpturi populare în lemn, din Carpații Meridionali și Câmpia Bărăganului, din Oltenia și Muntenia,[145] pe stâlpii caselor sau pe unele construcții publice, cum este pe frontonul Școlii Generale din Predeal, de lângă mănăstire, pe care apar doi șerpi.[146] Chipul șarpelui apotropaic se întâlnește frecvent și pe construcțiile locuitorilor din Basarabia,[147] decorul sculptural urmărind și „ilustrarea unor străvechi simboluri, legate de practici magice, de obiceiuri și credințe ancenstrale".[148] Până prin 1944-1948 pe ambii stâlpi de la prispa casei zisă „a Tărăgoaicei" din Leșile se aflau sculptați doi șerpi, câte unul pe fiecare, iar pe unul din stâlpii casei lui moș Vasile Diaconescu, din Teiu Deal, se afla de asemenea sculptat un șarpe, bojdeuca fiind încă locuită prin 1958-1959.

S-a afirmat, și pe bună dreptate, că „Brâul median al fațadelor de zidărie poate fi atribuit la noi arhitecturii lemnului; torsada lui poate fi considerată ca o transpunere decorativă a împletiturii răsucite de nuiele ce leagă la jumătatea înălțimii lor pereții din pari înfipți în pământ. La fel se poate spune și despre unele elemente decorative în piatră, a căror formă trădează mai degrabă un mod de a gândi exprimat în crestături, specifice lemnului,[149] torsada fiind „folosită în chip de brâu median sau la marcarea formei portalurilor și ancadramentelor de ferestre etc.",[150] așa cum întâlnim la majoritatea caselor vechi din Mozăceni. Nu este lipsit de importanță faptul că atât brâul median, cât și torsada ce încadra tavanul, fereastra

[143] Ion Nania, *Cruceburg-Episcopatul Cumaniei-Cetatea Dâmboviței – Cetățeni*, Arhiva Valachica, VIII, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1976, pp. 75-92.
[144] C. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru*, p. 85.
[145] Nicolae Dunăre, *Ornamentică tradițională comparată*, Editura Meridiane, București, 1979, p. 112.
[146] In verbis Dr. etnograf Radu Maier.
[147] In verbis Niculae Demcenco, cercetător la Academia de Științe din Chișinău.
[148] Andrei Pănoiu, *op. cit.*, p. 155.
[149] Andrei Pănoiu, *op. cit.*, p. 144.
[150] *Ibidem*, p. 158.

sau ușa, purtau în limbajul dulgherilor din zona istorică Vlașca numele semnificativ de șarpe, ceea ce simbolizează fetișul stilizat, păzitorul casei, al ușii, al ferestrei, nume denaturat azi de către cei care au învățat meseria prin orașe și școli profesionale, în turcismul ciubuc-ciubuce.[151]

Șarpele are puteri apotropaice și este fetiș nu numai prin simbolul sau obiectul lucrat, ci și direct, așa cum s-a întâmplat pe treapta primară a paleoliticului, când a luat naștere forța sa apotropaică. În județul Vlașca, „Ca să fii ferit de boale, să porți la tine un cap de șarpe ucis în luna Martie",[152] iar la Broșteni, în Bucovina, „Șarpele prins în luna lui Mart, e bun de leac",[153] credință existentă până pe la jumătatea secolului al XX-lea și în Babaroaga. „Haiducii – ca să asculte lumea la ei ori încotro or apuca și să fie fioroși, poartă la ei limbi de cuc și cap de șerpe tăiat cu paraua de argint în luna lui Martie. Tot așa poartă și alți voinici în ziua de azi ca să fie ascultați și fioroși".[154] „O piele de șarpe, jupuită în ziua de Sf. Gheorghe și purtată nouă zile, la gât, se crede că ferește de friguri. În aceeași zi, dacă tai un cap de șarpe cu un ban de argint și îl porți la gât, ai să fii scutit toată vara de friguri".[155] Mai aflăm, de asemenea, că „În Sarai, județul Constanța, se taie capul șarpelui cu o monedă de argint și i se pune în gură trei fire de usturoiu, care încolțesc; le pui la pălărie și în seara de Sf. Gheorghe, când vin vitele de la pășune, să te sui pe ceva înalt și vei vedea vrăjitorul sau vrăjitoarea",[156] care adeseori iau mana vacilor și oilor, credință existentă și în Transilvania,[157] dar și pe la Mozăceni acum mai bine de o jumătate de veac, când erau vite și oi multe.

Nu este greu să observăm legătura apotropaică între șarpele natural, omorât în ziua de Sf. Gheorghe, și plăcile votive ale Călușarului Trac – Eroul Trac – Sfântul Gheorghe creștin, ucigătorul șarpelui-balaur. Pielea de șarpe, ca vindecătoare de răni înveninate, are o mare răspândire în Europa,[158] dar și la noi[159]; în Bucovina, pielea de șarpe se punea la mușcătura acestuia, pentru a se vindeca,[160] exact cum se proceda în medicina babelor de la Mozăceni și de pe toată Valea Mozacului. În județul Vâlcea, pentru a vindeca epilepsia, bolnavul se trecea de trei ori printr-un șarpe spintecat în doua, de la cap la coadă, fără a fi despărțit de tot.[161] Capul de șarpe, tăiat cu un ban de argint înainte de Paști și căruia i s-au pus trei fire de usturoi în gură, ținut în sân în ziua de Paști la biserică, îți dă posibilitatea să vezi

[151] I. Aurel Candrea, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, Editura Cartea Românească, București, 1931, p. 277.
[152] Idem, *Folklorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*, Casa Școalelor, 1944, p. 253.
[153] Artur Gorovei, *Credinți și superstiții*, București, 1915, p. 317.
[154] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului*, București, 1913, p. 294; cit. și Gh.F.Ciaușanu, *Superstițiile poporului român*, 1914, p. 361.
[155] Gh.F. Ciaușanu, *op. cit.*, p. 330.
[156] Artur Gorovei, *op. cit.*, pp. 401-402; Gh.F. Ciaușanu, *op. cit.*, p. 331.
[157] B. Petriceicu-Hasdeu, *op. cit.*, Vol. I, p. 426.
[158] Adolf Wuttke, *Geschichte des deutschen Volksaberglaubens der Gegenwart*, Berlin, 1869, p. 1110; Angelor de Gubernatis, *Mythologie des plantes*, Tom. II, Paris, 1878, p. 54.
[159] Gh.F. Ciaușanu, *op. cit.*, loc. cit.
[160] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 319.
[161] Charles Laugier, *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei*, Craiova (f.a.), p. 89; I. Aurel Candrea, *op. cit.*, p. 398.

strigoii;[162] prin sudul Olteniei şi Munteniei, dar şi în Leşile, Răscăeţi şi Mozăceni acest procedeu magic îţi dădea posibilitatea să vezi vrăjitoarele care iau mana vacilor, femeile curve, ba chiar şi pe hoţi. Curvele şi hoţii ştiau însă acest lucru şi ca să nu fie aflaţi poartă năpârlitură de şarpe. În judeţul Vâlcea această putere o are şi firul de usturoi răsărit din grăunte pus în gură de şarpe, tăiat în luna martie cu o para; purtându-l la biserică, ai să vezi coarnele fermecătoarelor şi curvelor. „Diavolul stă în colţ şi înseamnă în catastiful său pe pielea de bivol pe femeile sulemenite, pe cele rele, pe cele ce vorbesc, de râd etc. Tot acel om va vedea şi femeile curve; ele, când se închină la uşă, îşi pleacă capul, nu ca să se închine, ca să-i încapă coarnele",[163] credinţă existentă şi la noi, atât pe Drâmbovnic, cât şi pe Mozacu, până pe la jumătatea secolului al XX-lea. La Holda, judeţul Suceava, „Când vei vedea întâia dată un şarpe în luna lui Mart, să-i tai capul cu o para de argint, în gură să-i pui un căţel de usturoi, şi să-i pui capul sub pridvorul unei biserici. La nouă zile, după ce l-ai pus în pământ sub pridvor, să cauţi în locul acela, şi ce buruiană va fi crescut din gura şerpelui, s-o iei s-o porţi cu tine orişiunde. Pe unde vei merge cu această buruiană, toate celelalte buruiene şi copaci au să vorbească cu tine, şi-ţi spună de ce leac sunt bune, şi cum le cheamă".[164] În Transilvania, şarpele trebuie prins în Ziua Crucii (14 septembrie, Înălţarea Sfintei Cruci), iar capul de şarpe cu grăuntele de aiu se bagă sub pragul uşii.[165] O credinţă asemănătoare am întâlnit-o la Mozacu şi Babaroaga, dar şi în sate din Olt şi Teleorman: capul primului şarpe văzut în luna martie, tăiat cu o băncuţă de argint, să-l păstrezi şi să-i vâri în gură colţi de lup vânat în noaptea Sfântului Martir Lupu (23 august); să-l legi în patru cu păr de cal fătat la Filipi şi să-l porţi în brâu sau în şerpar (chimir) şi vei înţelege limba tuturor păsărilor şi dobitoacelor sălbatice şi domestice. Socotim că aici avem de a face mai de grabă cu împletirea fantasticului cu imposibilul; fantastic prin faptul de a înţelege „limba tuturor păsărilor şi dobitoacelor", iar imposibilul reliefat prin două aspecte: era imposibil să vânezi lup, în condiţiile codrilor noştri de acum 80-100 de ani, în august, când se află în plină vegetaţie şi mai ales noaptea; al doilea lucru imposibil sau foarte greu de realizat, să găseşti cal fătat la Filipi, iepele fătând de regulă primăvara. Oricum, în credinţa noastră avem o interesantă împletire a ophiolatriei cu lykantropia. Această problemă este foarte vastă. Se cuvine totuşi să amintim că Sf. Martir Lupu este una dintre dovezile cele mai importante şi semnificative, dovedind că zoomorfismul lykantropic şi ophiolatric a predominat, printre blagocestiile din Mozăceni, până la jumătatea secolului al XX-lea, când comunismul a zdrobit orice moştenire din zoolatrie şi totemism. La Mozăceni ziua Lupului era ţinută cu străşnicie în anumite activităţi agrare şi păstoreşti; la 23 august, când calendarul ortdox serba pe Martirul Lupu, încălcarea opreliştilor impuse de milenii era aducătoare de molime în turme, de secete şi furtuni, de epidemii şi nefericire întregii societăţi; până şi şarpele casei îţi devenea duşman dacă încălcai opreliştile impuse în ziua Martirului Lupu. Din 1949 comuniştii au şters numele Martirului Lupu din calendar şi au transformat cea

[162] Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii*, 1915, p. 320.
[163] *Ibidem*, pp. 318-319.
[164] *Ibidem*, p. 318.
[165] B. Petriceicu-Hasdeu, *op. cit.*, loc. cit.

mai nefastă zi în sărbătoare „naţională", mistificând cucerirea în eliberare, oprimarea în binefacere, pauperizarea în fericire, înăbuşind suspinele unui întreg popor cu uralele călăilor şi trădătorilor.

Prin unele sate, cei care doreau să înţeleagă graiul dobitoacelor mâncau un şarpe alb, sau inima unui balaur.[166] Din cercetările de teren am putut trage concluzia că şarpele alb sau balaurul este *Elaphe quatuorlineata sauromates* (Pall.) întâlnit şi pe Valea Mozacului; din nefericire, această specie extrem de rară a dispărut din Muntenia.

Deosebit de interesantă rămâne puterea apotropaică a şerparului (sin. chimir, tisău, chingă, brâu, praştie), obiect apotropaic dispărut din portul nostru popular, datorită lipsei materialului de confecţionare, după al doilea război mondial. Denumirea veche românească a şerparului dovedeşte funcţia totemică-apotropaică iniţială, împotriva şerpilor din pântece – viermii intestinali. Purtătorul şerparului era ferit de ruptoarea de şale, de răsturnarea rânzei şi de alte betegeli. În şerpar se purtau anumite fetişuri – obiecte cu puteri miraculoase – un cap de şarpe, o bucată de fier, o băncuţă de argint sau un galben, amnarul, păr de lup, sau un colţ de lup, strame din costumaţia mutului din căluş, busuioc sfinţit ş.a., fiecare obiect apotropaic având scopuri bine definite. Având în vedere aceste credinţe actuale, putem înţelege rolul centurilor serpentiforme din epoca bronzului, care nu erau simple obiecte de podoabă, aşa cum cred cei mai mulţi arheologi şi istorici. Asociind ornamentica şerparelor noastre cu aceea a centurilor din epoca bronzului – linii vălurite şi încrustaţii geometrice nemodificate timp de peste 3000 de ani, este un motiv în plus de a ne gândi la statornicia noastră dovedită de artă şi credinţe.

Poporul român nu mănâncă, aşa cum consumă rudele nostre din Italia, şerpi, broaşte, pisici şi multe alte vietăţi pe care le consideră necurate, spurcate. În vrăji, fermece şi în medicina poporană indicarea lor ca leacuri constituie tot o reminiscenţă multimilenară, dovedită şi de prima legiuire scrisă, a Ţării Româneşti, în anul 1640, care pune interdicţie acestor practici prin glava 56: „Cine va mânca lup, vulpe, câine, pisică, arici, pâlş, nevăstuică, veveriţă şi alte necurate: şarpe, broască ţestoasă, sau altele ca acelea, sau cal, sau măgar, sau din sălbatice sau domestice câte-s necurate ce nu zice legea lui Dumnezeu, iară de nu va fi voie, ci de nevoie, să se pocăiască un an şi metanii 15".[167]

Şarpele are puteri miraculoase prin pomenirea lui în descântece:

Brâncă cerbească,
Brâncă şerpească,
Brâncă broştească...

sau:

(Cutare) de dimineaţă s-a sculat,
Pe cale,
Pe cărare,
A apucat,

[166] I.A. Candrea, *Iarba fiarelor*, pp. 17-18.
[167] *Pravila bisericească de la Govora*, Glava 56, paragraful 53.

Cu o mulţime de şerpi
În cale s-a întâlnit,
Cu gurile căscate,
Cu limbile tapoiate,
Cu gura îl muşca,
Cu limba îl înţepa;
Toţi şerpii
Pe trupul lui se-ncolăcea,
El s-a speriat,
De carne,
De şale,
De spinare s-a încleştat...[168]

În descântecele de dragoste adeseori şarpele aduce iubita, vraja făcându-se cu ajutorul şerparului (brâului):

Tu şarpe balaur,
Cu solzi de aur,
Cu nouă limbi împungătoare,
Cu nouă cozi izbitoare,
Să te duci la (cutare)
Şi tu să o cauţi unde vei afla-o...[169]

Tot dintr-o vrajă de ursită aflăm rolul brâului, străvechi fetiş apotropaic al cultului ophiolatric:

Brâne, brânişorul meu,
Fă-te şarpe laur,
Şarpe balaur
Cu solzi de aur...[170]

Amintim că în Mozăceni nu au existat vrăjitoare, cel puţin în secolul al XX-lea; au existat în Zidurile, sat recent. Pentru vrăji şi descântece femeile şi fetele din Mozăceni mergeau la descântătoare în Bârlogu, Leşile şi Răscăeţi. Descântece asemănătoare celor de mai sus am aflat la Maria Constantin zisă Goroaica (n. 28 ianuarie 1895, Ioniţă Rada, Teiu Vale); la ea veneau cele mai multe fete din Mozăceni, şi nu numai.

Ariciul, broasca, pielea de şarpe, gâtlejul de lup se întrebuinţau în fermecătorii,[171] făcându-se şi „faptu cu pieli de sierpi, faptu cu sange şi maţie de

[168] Gr.G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice, Vol. I. Poesia poporană*, Partea II, Tipografia „Corpului Didactic", C. Ispasescu & G. Bratanescu, Bucuresci, 1900, pp. 1150 şi 1156.
[169] Elena D.O. Sevastos, *Literatură populară*, Vol. I, Editura Minerva, Bucureşti, 1990, p. 142.
[170] *Ibidem*, p. 143.
[171] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 401.

ariciu",[172] ambele animale fiind, după cum am văzut, implicate în mitologia cosmogonică din Mozăceni şi de pe Valea Mozacului. Din cercetările de teren nu se confirmă, pentru poporul român, obiceiul slavilor sudici de a pune copilului numele apotropaic Şarpe,[173] acesta fiind, conform concepţiei ancestrale, nume tabu, credinţă foarte puternică la Mozăceni, mai ales în luna martie. Unele nume de familie, cum ar fi acela al lui Alexa Şarpe din Frăţileni, ţinutul Iaşi, martor la 13 ianuarie şi 20 decembrie 1634,[174] precum şi altele,[175] sunt porecle care vor să reliefeze unele defecte ale persoanelor respective, devenite, cu timpul, nume de familie, dar destul de puţine. În Mozăceni atribuirea calificativului „şarpe" înseamnă om rău la suflet, gata oricând de răzbunare; după instituirea comunismului, şarpe mai însemna comunist, miliţian, securist, procuror, în general oameni ai dictaturii bolşevice.

În aproape toată Ţara Vlaşca fermecele[176] se săvârşesc numai cu nuia de alun, alunul având puteri miraculoase în magie, în medicina poporană umană şi veterinară. Ciobanii din Mozăceni şi Slobozia purtau, pe lângă bâtă, şi o nuia de alun, arbust dispărut din pădurile noastre, cu care loveau vitele; animalul lovit cu nuiaua de alun nu simţea durere mare, nu putea fi vătămat, dar era şi ferit de muşcăturile jivinelor, în special de nevăstuici, helgii şi şerpi. Atât de puternică era nuiaua de alun încât „fulgerul, şarpele din nori, se poate goni cu băţul de alun, după cum şarpele de pe pământ nici nu se atinge măcar de cel ce are la el un băţ de alun".[177] Cu nuiaua de alun, cu ajutorul căreia ai scos broasca din gura şarpelui, „dacă vei face semn către nori să se despărţească, se despărţesc"[178] şi tot cu acel băţ se leagă şi se dezleagă ploile, se alungă grindina etc.[179] „Cu nuia de alun omori şarpele, că alunu-i este naş"[180] şi tot cu aceasta se descântă „de muşcătură de şarpe", căci „alunul e naşul şarpelui şi se teme grozav de el",[181] credinţă existentă şi la Mozăceni.

Credinţa este străveche şi are la bază un adevăr izvorât din primele observaţii ale omului primitiv. Dacă loveşti un şarpe cu un băţ inflexibil, rişti ca acesta să scape neatins în unghiul format de capătul băţului cu pământul şi reptila poate deveni agresivă. Nu acelaşi lucru se întâmplă atunci când loveşti cu o nuia de alun care, datorită flexibilităţii, se aşterne pe pământ strivind şarpele. De aici puterea miraculoasă a acesteia, care este „naşul şarpelui", ucigătoarea diavolului-şarpe, deci cu puteri deosebite, care se pot folosi în magie, în vrăjitorii.

Putere antidemonică are şi salcia slujită la Florii; în timp de furtună, vara, mlădiţa de salcie de după icoane se pune în mijlocul casei pentru a o feri de şarpele

[172] Mihail Deleanu, *Termeni etnografici în glosele lui Simion Mangiuca la dicţionarul lui Cihac*, Studii şi comunicări, I, Muzeul Judeţean Caransebeş, 1975, p. 260.
[173] Fr. Krause, *Slavische Volksforschungen*, Leipzig, 1908, p. 332.
[174] *D.R.H., A. Moldova*, Vol. XXII (1634), pp. 19 şi 332.
[175] *Lista oficială a abonaţilor telefonici, Pagini aurii, Argeş, 2001-2002*, pp. 143, 166, 207.
[176] La Mozăceni şi toată Ţara Vlaşca acţiunea vrăjitoarelor se defineşte cu termenul pl. „fermece". Farmec, -ce, în concepţia vârstnicilor neştiutori de carte, avea sensul de „încântare, extaz". Sub influenţa şcolii şi mass-media s-a impus termenul farmec,-ce şi pentru s.pl. fermece.
[177] Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 73.
[178] N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 81; Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 387.
[179] I.A. Candrea, *Iarba fiarelor*, 1928, p. 155.
[180] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 317.
[181] I. Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat*, p. 372.

din nori, de fulger, şi mulţi ţărani „îmblă încinşi tot anul peste mijloc, pe piele, cu o cunună de mlădiţe de sălcii de la Florii, pentru durere de şale şi pentru muşcătura de şarpe. Dar aici credinţa se raportă la fulger (numit în descântec: „şarpe"), nu la şarpele adevărat".[182] La Mozăceni credinţa se extindea însă şi împotriva şarpelui reptilă. Puterea miraculoasă a salciei provine tot din flexibilitatea nuielei, mai ales cea de răchită, iar implicarea salciei în ritualurile bisericii creştine ortodoxe, la Florii, a amplificat credinţele în forţele apotropaice ale ramurilor ei.

Alte sărbători şi ritualuri

Teama de aceste reptile cu sânge rece a creat proverbul „Cine e muşcat de şarpe se teme şi de şopârlă",[183] atât de cunoscut şi în Mozăceni, născând credinţa că „Şopârla a fost prima nevastă a şarpelui".[184] Frica l-a îndemnat pe omul primitiv să ia măsuri de preîntâmpinare a primejdiei pricinuite de acest diavol devenit zeu chtonian, să-i domolească puterea, să-l înlăture. Pe baza unor îndelungate observaţii s-a stabilit credinţa că „Şarpele iese din pământ la cei 40 de Mucenici (9 martie) şi între-n pământ în dimineaţa zilei de Ziua Crucii (14 septembrie)".[185] Credinţa am găsit-o consemnată doar pentru Ţepu-Tecuci, dar am întâlnit-o şi la Mozăceni şi în toată Ţara Vlaşca, sporadic în Oltenia şi chiar în sud-estul Transilvaniei. Adeseori, când verile se prelungesc şi luna septembrie este călduroasă, cum s-a întâmplat de regulă în a doua jumătate a secolului al XX-lea, şerpii se ascund pentru hibernare pe la începutul lunii octombrie. În acest caz se crede că după Ziua Crucii şerpii nu mai au putere să muşte, sau că peste an au muşcat vreo vită sau chiar un om şi pământul nu vrea să-i mai primească.

Ziua ieşirii şerpilor din pământ (9 martie) prilejuia în Mozăceni şi în multe alte sate un adevărat ritual. Cum se crăpa de ziuă, gospodinele se sculau şi măturau curţile şi grădinile (ogrăzile), strângând gunoiul în partea de apus sau de miază-noapte a bătăturii, mai rar în centrul curţii. Când răsărea Soarele, sau dacă era nor, când se constata că s-a luminat bine, tradiţie evidentă a cultului solar, se aprindea gunoiul spunându-se: „Nu ard gunoiul, ci stratul jivinelor, balele necuratului şi toate relele din curtea mea". Erau chemaţi copiii şi tinerii să sară peste foc, de trei ori, dinspre răsărit spre apus, şi în timp ce săreau, gospodina – bunica ori mama –, zicea în gând: „Fereşte-l, Doamne, de jivine, de şarpe şi de diavol". După aceea aprindea o bucată de cârpă[186] veche, afuma cu ea picioarele copiilor, ocolea casa, curtea, apoi grajdul şi toate celelalte binale, apoi livada, la fiecare începând dinspre răsărit spre apus. O dată cu afumarea binalelor se afumau şi vitele, pentru fiecare spunând: „Fereşte-o (-l) Doamne de jivine". Obiceiul ca la 9 martie să se aprindă o cârpă cu care apoi se afumau toate leaurile şi vitele din curte pentru a fi ferite de rele şi de şerpi a existat şi în judeţul Vâlcea.[187] La Ciulniţa, judeţul Ialomiţa, „femeile înconjură casele cu cenuşă ca să nu poată intra şarpele în casă",[188] iar la Catane, judeţul Dolj, „se arde rânze prin casă, ca să fugă şerpii".[189]

Investigaţiile noastre pe teren dovedesc că Artur Gorovei nu a cunoscut situaţia din cercetări directe, deoarece la Ciulniţa şi în împrejurimi, până prin anii 1940-1945, obiceiul era asemănător celui din Mozăceni. La Sabolciu - Bihor, „La Bobotează (6 ianuarie) pruncii înconjură cu clopotele casa, grajdurile şi alte edificii, pentru ca să nu se apropie şerpii".[190] Şi la aromâni exista obiceiul „Ca să piară şerpii – să iei un cleşte cu care lovind o lopată mare, alergi aşa prin toate colţurile casei şi toţi şerpii din casă vor pieri. Uneori în locul cleştelui te serveşti cu sistra (un mic instrument care serveşte la căpestere). Aceasta să se facă în ziua Sfântului Jeremie"[191] (Sf. Prooroc Ieremia, consemnat în calendarul creştin ortodox la 1 mai). Obiceiul are la bază o observaţie reală; la auzul zgomotelor metalice repetate, şerpii, dihorii, nevăstuicile şi hermelinele se ascund, părăsesc locul respectiv; metoda era frecvent folosită în acest scop, în Mozăceni. Să nu uităm însă nici faptul că geţii întâmpinau cu bătăi de tobă şi trăgeau cu săgeţile spre nori, să alunge duhurile rele care întunecau faţa zeului suprem – Zalmoxis.

În alte părţi se afumă împrejurul caselor şi livezilor, în acelaşi scop, la 25 Martie (Buna- Vestire).[192] La Straja – Bucovina se afumă înspre seara de Sf. Alexie (17 Martie – Cuviosul Alexie, Omul lui Dumnezeu), „împrejurul casei cu o petecă, cu busuioc şi ceva lână tăiată din cojoc", iar foarfecele se leagă cu aţă, ca gurile jivinelor – şerpi, helgii –, să fie întreg anul legate, să nu se poată atinge de vite.[193] La Mozăceni ritualul de Alexii era numai împotriva nevăstuicilor şi hermelinelor. În zona istorică Vlaşca, până la primul război mondial, cum am aflat din satele Leşile, Mozacu şi Mozăceni, era obiceiul ca la Măcinici să se aprindă focul viu, aşa cum se aprinde de Sf. Gheorghe la Straja – Bucovina[194] şi în alte multe părţi ale ţării cu prilejul pornirii oilor. Până prin anul 1950 se aprindea numai cu amnarul. După anul 1960 în Mozăceni nu se mai folosea amnarul. În 1970, în satul Leşile, din 100 de gospodine, doar 18 femei vârstnice au respectat ritualul – aprinzând focul cu amnarul –, 36 au îndeplinit ritualul parţial şi au aprins focul cu chibritul, 12 au aprins doar focul, iar 34 gospodine au uitat obiceiul. Din cele 54 gospodine care au afumat,

[182] Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 73.
[183] Monica Rahmil, *Ghicitori şi proverbe, Vol. II, Proverbe şi zicători*, ESPLA, Bucureşti, 1957, p. 383 (greşit: se repetă proverbele 2 şi 3 de sus în jos, al doilea terminându-se cu „latră şopârlă").
[184] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 321.
[185] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 316.
[186] Până la jumătatea secolului al XX-lea, când ritualul se săvârşea cu sfinţenie, prin cârpă se-nţelegea marama, neexistând sinonimia: cârpă = zdreanţă, confuzia fiind, în Ţara Vlaşca, de dată foarte recentă, sub influenţa şcolii, mass-media şi mai ales prin faptul că din vremea războiului nimeni nu a mai lucrat cârpe în satele respective, din lipsă de material; azi nici o femeie din Mozăceni nu mai ştie să ţeasă şi să aleagă cârpe. Cuvântul cârpă (= maramă) provine din gr. *Carpasa, carpásina* „pânzeturi fine", din in subţire. Poate

tocmai obiceiul de a se afuma cu o bucată dintr-o cârpă veche, ruptă, a dus, cu timpul, şi la sensul de „zdreanţă" în graiul bulgarilor (kârpa) şi sârbo-croaţilor (krpa), care nu înţelegeau semnificaţia ritualurilor şi obligaţia de a afuma cu cârpă-maramă.
[187] Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 239; Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 213.
[188] *Ibidem*, p. 317.
[189] *Ibidem*, p. 318.
[190] *Ibidem*, p. 317.
[191] Pericle Papahagi, *op. cit.*, p. 285.
[192] E. Elefterescu, *Cartea Neamului*, Tipografia „Neamul Românesc", Vălenii de Munte, Anul I, p. 62; Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, loc. cit.
[193] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 4.
[194] *Ibidem*, p. 361.

nici una nu a mai folosit petec de cârpă (maramă), nemaiavând aşa ceva; 49 au folosit zdrenţe de ii sau de batice purtate de femei şi doar 5 au întrebuinţat zdrenţe luate la întâmplare, care puteau proveni şi de la îmbrăcăminte bărbătească, dovedindu-se astfel vechimea matriarhală a ritualului de purificare prin foc, anterioară patriarhatului, deci înainte de epoca bronzului şi cultului solar care a înlăturat Şarpele-Zeu, moştenindu-se cu fidelitate doar credinţa în puterea apotropaică şi ritualurile de înfrângere a spiritului beznei subpământene, a diavolului-şarpe. De remarcat faptul că în anul 1970 în Mozăceni doar 72% din femei au aprins focul de Măcinici; din 100 de femei doar 27 au mai afumat; niciuna nu a mai ţinut seamă de folosirea cârpelor, a căror provenienţă nu mai conta; ritualul pierise, la fel ca şi credinţa.

Puteri apotropaice a avut şi mărţişorul, care la Mozăceni era purtat atât de fetiţe cât şi de băieţei. Până prin 1950-1955, când au început să apară figurinele artizanale şi mărţişorul obiect de câştig, mărţişorul nostru era simplu: două fire de lână sau de mătase, unul de culoare albă, altul de culoare roşie, răsucite şi dezlânate în ciucuraşi la capete. Se purta, după obiceiul statornicit în satul respectiv, până la 9 martie (Mucenici), la 25 Martie (Buna-Vestire), până la 1 aprilie (Cuvioasa Maria Egipteanca); la Mozăceni se purta, în general, până la vederea primilor cocori, zi în care mărţişorul era dus la marginea pădurii şi pus într-un măceş, arbust socotit sfânt. Până prin anii 1947-1950 încă mai erau bunici şi mame care mai puneau la mărţişor câte o monetă de argint din timpul regelui Mihai I, după care obiceiul a dispărut, ca şi banii de argint. O credinţă foarte interesantă care a existat pe Valea Mozacului şi Mozăceni era aceea că purtând mărţişorul cu un ban de argint, copilul va avea ocazia în viaţă să vadă şerpii făurind piatra nestimată. Mulţime de şerpi se adună la un loc şi se apropie gură la gură, scot o spumă albă pe care o frământă cu toţii până ce spuma se-ntăreşte şi devine nestimată. Atunci şerpii o aruncă în sus şi cel care o prinde, o înghite şi devine balaur de aur, sau cu solzi de aur, păzitor de comori. Dacă persoana care vede şerpii făurind piatra nestimată are curaj, în momentul când şerpii o aruncă în sus, el o prinde şi cu ea va găsi toate comorile din cele patru hotare apropiate locului. Credinţa, puţin modificată, fără să fie în legătură cu purtarea mărţişorului cu bănuţ de argint, am întâlnit-o şi în judeţele Dâmboviţa şi Teleorman. Purtarea mărţişorului aducător de sănătate se obişnuieşte şi al aromânii din sudul Peninsulei Balcanice.[195]

„În multe poveşti din Oltenia, pânea sau azima de pe masa de nuntă sare în ajutorul voinicilor rânduiţi spurcatului ori Smeilor, ori jumătăţilor de om, ori şerpilor, ori căpăţânilor moarte, şi cu vorba ei, până la anume ceas din zi, răpune capul duhurilor rele şi scapă pe voinici teferi".[196] Într-o poveste de pe Valea Drâmbovniculuí, din Negraşi şi Mozăceni, azima pe care a aruncat-o nunul, de pe capul mireseí, în momentul plecării la cununie, a lovit şarpele care venea s-o înghită pe mireasă, după cum îi fusese ursita de la Ursitori, dar azima a scăpat-o de la blestemul Ursitorilor. Ritualul aruncării pâinilor în momentul plecării la cununie are, pe lângă multe alte semnificaţii, şi rolul de a feri viaţa viitoarei familii de ispita şi otrava spurcatului prefăcut în şarpe.

[195] Pericle Papahagi, *op. cit.*, p. 226; aromânii numesc mărţişorul „marţu"; vezi nota 2, p. 226.
[196] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului*, p. 41, nota 2.

Şarpele, atât de implicat în viaţa spirituală a gospodarilor din Mozăceni, a fost implicat de mitologia existentă în comuna noastră chiar şi în cel mai frumos mit-basm al poporului român, publicat de Petre Ispirescu, „Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte"; este la fel cu mitul-basm pe care-l cunoaştem, numai că la final se adaugă: „După ce Făt Frumos ajuns bătrân ca vremea, cu barba albă până la genunchi, veni lângă tronul odorogit, călcă pe un morman din pieile năpârlite ale şarpelui casei, care crescuse cât sulul războiului, şi ieşind de sub ele, plecă agale afară; atunci deschise lada şi după ce ridică pleoapa chichiţei, Moartea, pe care o păzise şarpele ca să nu iasă, îi zise cu glas stins (slăbănogit)..."[197] De la acelaşi ţăran am mai auzit un basm care-mi încântase copilăria; tata îl aflase tot din Mozăceni, după primul război mondial; nu l-am mai întâlnit în nici o altă parte în afară de Leşile şi Mozăceni, şi-l socotim o perlă a etnoculturii de pe Valea Mozacului; este foarte semnificativ şi prin titlul său: „Răsplata şarpelui":

„Cică a fost odată un cioban şi-avea o turmă de oiţe, plăviţe, pe care le păşuna şi le îngrijea ca nimeni altul; ziua, pe boare, le păşuna pe vale, că era mai răcoare; mai spre seară le da pe deal şi-i zicea din caval doine de jale, îngânate de pârâul din vale. Turmă prea mare nu avea; vreo sută şi ceva, dar când le auzea prin iarbă muflind, câinii în juru-i lătrând, îngânaţi de glasul de acioi, uita de griji şi nevoi şi căpăta, parcă, atâta vlagă, cum nu s-ar mai fi aflat om în lumea întreagă. C-o fi ea oaia animalul cel mai bun, te îmbracă, te hrăneşte şi după ce moare cu cojocul te-ncălzeşte, dar bietul om avea o femeie leneşă şi rea, de ieşeau scântei din ea, şi când lenea se-nperechează cu răutatea, cloceşte sărăcia, iar sărăcia roade sufletul cum roade carul lemnul uscat. Ştia bietul om că sunt şi mai săraci cei ce nu au răbdare, că apa curgătoare nu capătă putoare şi era răbduriu ca tina călcată-n picioare şi harnic ca albina ce zboară din floare-n floare, că săracul harnic nu ajunge cerşetor; el este mai avut decât bogatul zgârcit. Oamenilor harnici sărăcia nu le moaie dragostea de viaţă, pe adevăraţii oameni îi îndeamnă la muncă. Era omul aşezat în braţele credinţei, statornic pe temelia nădejdei, că doar-doar i-o veni şi muierii lui mintea la cap, hărnicia în trup şi blândeţea în suflet, mulţumit de sănătate şi, că prin muncă, şi-a căpătat bogăţia respectului printre săteni.

Şi cum sta într-o zi de cuptor, cu oile la nămiezeală, bulugite la umbra plelor unor sălcii plângătoare, cu capul pe muşuroiul de lângă trunghiul unui stejar bătrân ca vremea, privind seninul cerului şi valurile apelor morţilor care alergau peste jirlaie şi lanuri, numai ce vede un şerpar căzând ca o săgeată din înaltul cerului pe prundişul gârlei, înălţându-se apoi ca scânteia, zburând scurt când într-o parte, când în alta, bătând des din aripile-i vânjoase şi răsfirate la vârfuri şi tot lăsându-se spre prundiş, cu ghearele ca nişte cângi, gata să apuce. Se sculă în picioare şi îşi aruncă ochii pe prundişul dogorât de arşiţă şi numai ce vede un şarpe mare care, în momentul când hultanul se repezea să-l apuce în cleştii ghearelor, se răsucea pe vârful cozii şi-şi ridica trupul drept ca o lumânare, înalt cam de un cot, gata să-l muşte pe duşmanul venit din văzduh. Pasărea îl dobora izbindu-l cu vârful aripii, dar el se ridica ameninţător, şuierând, scoţându-şi furculiţa limbii. Plesnit când de o aripă, când de cealaltă, şarpele se repezea sărind în aer, când spre dreapta,

[197] De la Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883 în Mozăceni.

când spre stânga. După un timp dădea semne de oboseală încercând, în clipa când se-nălțau mai sus ghiarele dușmane, să se arunce printre pietre și să scape cu fuga, dar tocmai atunci pasărea de pradă se lăsa și-ncerca să-l înfaște pișcându-l cu ascuțișul cângilor. Din nou sărea de la pământ, cu gura deschisă, vrând să apuce cu dinții cângile tăioase. Șuiera mai rar, dar mai tare și mai prelung. Ciobanul privea rezemat în bâtă. Îi plăcea lupta jivinelor; parcă simțea foamea înfocatei zburătoare, dar se apăsa mai greu pe bâtă, trăind disperarea bietului târâtor. Așa e cumpăna firii, gândi el; jivinele mai tari să le mănânce pe cele mai slabe; o să-l frângă în cângi și o să-i zdrobească fălcile și capul cu pliscul, și-l va duce să-l îmbucătorească puilor în cuib. Dar, cum stătea proptit, cu ochii pironiți la încleștarea pe moarte și pe viață a zburătoarei cerului și a târâtoarei pământului, numai ce auzi pe șarpe vorbindu-i cu glas omenesc, cu voce stinsă și mieroasă, deși e bală veninoasă: „– Scapă-mă, omule, de la moarte, vino la mine, că ți-oi face mare bine". Și, minunea minunilor, îi glăsui și șerparul: „– Ajută-mă, omule, să-l răpun, că-ți voi păzi mieii de lupi și de pajure și curtea de uli și găi și te voi mai ajuta și la alte nevoi". Avea rumânul nostru mintea ageră, judecata iute și dreaptă; a salva pe cel ce te roagă este mai drept decât a ajuta, iar dacă are cumpănă la minte, cel salvat poate să-ți devină frate, cel ajutat îți rămâne prieten; aleargă repede, cu bâta, ușuind uligaia. Șarpele stătea lungit pe pietriș, gâfâind, mai să-și dea sufletul. „– Apropie-te de mine, omule, nu-ți fie frică." Se apropie creștinul dar atent, gata să-i trăsnească una cu sopa, că șarpele tot șarpe rămâne și paza bună trece primejdia rea. Și apoi îi luă seama mai bine; nu era o cureluşă unsă, prin iarbă ascunsă, era un balaure de doi coți și ceva, gros ca pe mână, de-nghite potârnichea cu toți puii din cuib. „– Apropie-te fără treamă, omule, că dacă tu nu-mi săreai în ajutor, eram fărâmat acum de pasărea vrăjmașă și împărțit puilor ei". Se duse omul lângă șarpe, dar tot cu sfială. „– Să știi că eu sunt vătaful șerpilor de pe această vale și am să-ți dau o putere pe care nu o are nici un om de pe pământ; te fac să înțelegi graiul tuturor viețuitoarelor din cele patru vânturi; vei pricepe graiul tuturor umblătoarelor și târâtoarelor, tuturor înotătoarelor și zburătoarelor. Dar ia bine aminte ce-ți spun: să nu carecumva să spui ceva, cuiva, ce putere ai și cum ai dobândit-o, că vei muri pe dată ce vei dezvălui taina și nu vei muri oricum, vei pieri de moarte năprasnică și nici în mormânt nu vei avea liniște; șerpii hămesiți de sub pământ îți vor rupe și înghiți carnea, iar oasele nu vor odihni nici ele pentru că vor fi lătrate de cățelul pământului și sufletul ți se va tângui neputincios prin preajmă, rătăcind prin cimitir, pentru că păsările morții nu-l vor lăsa să se urce la cer, iar șerpii nu-l vor lăsa nici la iadul de sub pământ să coboare. Și-acum întoarce-te cu spatele la Soare, apleacă-te spre mine, acoperă-ți ochii și deschide gura mare". Omul făcu întocmai cum îl sfătui balaurele; șarpele se înălță cam de un cot de la pământ, răsucindu-se și propindu-se pe vârful cozii, scoase un șuier și-i suflă în gură, și-i zise: „– Așa, deschide ochii, închide repede gura și-nghite de trei ori". Omul deschise ochii, închise gura și înghiți în sec de trei ori. „– Nu uita sfatul, că altfel vei pieri cum ți-am spus". Șarpele se lungi printre pietrele prundișului și unduindu-și trupul dispăru sub buruienile malului. Ciobanul porni năucit lângă turmă; să se țignească, nu alta; nu-i venea să creadă ce-i înțelegeau urechile. Oile țineau sfat ca oamenii, se întrebau mirate neștiind ce s-a petrecut între stăpân și șarpe. Câinii lătrau încet, spunându-și

că erau gata să se repeadă să rupă jivina, dacă spurcăciunea s-ar fi atins de stăpânul lor. Înțelegea iubirea mioarelor și credința câinilor, ciripitul păsărelelor și țipetele găilor, orăcăitul broaștelor, nechezatul cailor și mugetul vitelor, mă rog, toate grăirile vietăților. Îi era drag să trăiască, simțindu-se trup și suflet cu fiecare viețuitoare în parte și își îngrijea mai cu sârg mioarele și câinii de când le aflase gândurile și dragostea, și le mângâia pe fiecare în parte, simțind inima lor în inima lui și sufletul lui în sufletul lor. Și-i zicea din fluier și din caval acele viersuri și hore pe care le îndrăgeau mai mult mioarele și le-a pus acioi cu glasurile dorite de ele și se-ngrășau oițele văzând cu ochii și laptele lor sporea umplând ciuberele, mai gras și mai gustos ca niciodată.

Și cum sta într-o zi la nămiezeală, la umbra stejarului din alte vremuri, cu capul pe-un mușuroi al cățelului pământului, numai ce aude sub glia scurmată cum cățelul ăla povestea țâncilor săi: „– De-ar ști ciobanul acesta ce se află îngropat la capul lui, lângă trunchiul tufanului, ar săpa de-ndată și-ar deveni bogat ca nimeni altul, iar eu aș scăpa de paza comorii. De mult de tot, cu veacuri în urmă, când în țară erau doi voevozi care se dușmăneau, precum dulăii de la două stâne străine, numai ce le-ajunse rădăcinile urii în suflete și mugurii măririi în minte, că s-au și luat la sfadă și de la sfadă la bătaie și făcură războiul mare. Oștile lor s-au întâlnit pe valea asta și s-au lovit de-au roșit pământul și-au cruntat apele cu sângele lor. Acu, oștirea unuia fiind mai mică, acel domn fu omorât și armata lui risipită ca meiul semănat în vânt. Și fiindu-i răpuși și sfetnicii și vistierii, i-a rămas haznaua îngropată aici de veacuri, bănet și vase, podoabe și lucruri de preț, aur și argint adunate din sudoarea supușilor, să-ncarci un car; și-au pus deasupra păr din fruntea de bour și-o pielicică de-a unui strămoș de-al nostru, obligându-ne s-o păzim pe veci".

Dacă auzi omul nostru una ca asta, se puse pe lucru. Se duse repede acasă și-și luă o sapă și o lopată și dă-i, și dă-i, și după ce făcu groapa de vreun cot și jumătate, mai să se tâmpească de ce văzu: strălucea aurul și licăreau nestematele să-i ia ochii, nu alta. Se puse rumânul pe cărat; și cără, și cără, până cotroci toată comoara sub șura de lângă târlă, ascunzând totul cu grijă. Dar vorba ceea: – Dă, Doamne, omului sărac dar harnic, că norocul în calea omului puturos nu e de nici un folos și numai cel neavut și obidit cunoaște cu adevărat bucuria; cel avut și fără năcazuri nu simte dezmorțeala mulțumirii, pentru că nu a gustat niciodată din amărăciunea scăpătării. Și cum omul nostru trecuse și prin ciur și prin sită și cunoscuse și amarul pelinului și veninul chinului și mai avea, pe deasupra, ca și-n suflet, destulă vigoare, multă vlagă-n trup și scaun la minte, începu, încetul cu încetul, cu răbdarea colunului și cu hărnicia brebului, să pună zăgaz sărăciei și să-nalțe dulul averii. Își mări mai întâi turma, să nu bată la ochi sporirea avutului. Înmulți măgării, catârii și telegarii de rasă și-apoi își turnă și-o casă, și gard cu porți ferecate, saivane și binale înalte cum nu întâlneai nici în nouăzeci și nouă de sate. Îl iubeau toți oamenii din cătun și socoteau lucrul cel mai bun să-l pofteaască-n sărbători pe acasă, ori la câmp, la culesul viilor, să-l dea exemplu copiilor, pentru că toți gospodarii din sat erau mândri că pot avea un așa model minunat de cinste și hărnicie, cum își dorea fiecare copilul lui așa să-i fie. Mai era și p-ici-pe colea, câte unu care-l privea ca nebunul, câte-un lă-mă mamă, dintre aceia care-și duceau viața cu lenea târâș și îl priveau chiorâș. Dar ferește-mă, Doamne, de prieteni și de ai mei,

că de dușmani și de cei ce mă privesc peste gard mă păzesc eu singur. Omul nostru avea prostia și răutatea în casă, femeia cu limbă de coasă, că leneșă, leneșă, dar gura-i mergea ca melița: „– De unde și cum făcuși atâta avere, bărbate? Nu cumva păscând oile, rupseră vreun mal ploile și găsișei vreo comoară, bănet în vreo căldare, sau cu dulăii la turmă omorâși vreun zaraf, ori negustor la drumul mare?". Spune și spune! Omul o lăsa în pace și-și vedea înainte de gospodărie și de muncă. De la o vreme, văzând ea că rumânul ei nu-i spune, începu să-l amenințe: „– Spune-mi bărbate, că dacă nu-mi spui, să știi că plec de-acasă". Omul își vedea înainte de treburi, își îngrijea turma și își sporea averea. Știa el că nici câinele nu fuge de-mbucătură și de culcuș cald. „– Du-te, femeie, unde vezi cu ochii, dacă ți s-a urât cu binele". Văzând ea că așa nu merge, începu să-i spună: „– Să știi că mă omor, bărbate, dacă nu-mi spui ce noroc dădu peste tine, de unde ai atâția bani de umbli cu chimirul plin și făcuși atâta tain. Mă omor și gata!". Dar cine a văzut leneș punându-și capăt zilelor? Știa gospodarul nostru că nimeni din trândăvie n-a plecat în haiducie și de când e lumea, orice ticălos fuge când vede vreo primejdie-n urmă și nici un leneș viața nu-și curmă. Dar ce se gândi năbădăioasa de muiere într-o zi? Îi zise: „– Rumâne, dacă nu-mi spui, să știi că după ce pleci cu turma la imaș, am să dau foc la casă și la toate acareturile să se facă totul scrum și cenușă. Să știi că așa o să fac". C-o fi, c-o păți, începu omul să intre la gânduri; știa el că-n capul leneșului și al prostului încolțesc smintelile ca după ploaie, toamna, pe butură, ghebele. Când văzu omul că năbleaga mai și umblă cu amnarul, cremenea și iasca la brâu, se cutremură ca de friguri, știind că leneșul este în stare pentr-un șoarece să dea foc șurii și decât să-l pui să mature o dată curtea, dă foc bătăturii. „– Măi, nevastă, îi zise el cu blândețe, ai să știi că eu nu am voie să spun; cum ți-oi destăinui, gata, am să și mor". „– Ce?!" sări ea ca arsă. „– Dacă mori, faci groapă-n cer? Îmi spui, și gata!". „– Măi femeie, mai ai răbdare câtva timp, să se mai ridice băiatul nostru, că rămâne copil orfan". Nimic și nimic! „– Îmi spui, ori dacă nu, dau foc". „– Mai ai răbdare femeie două-trei zile, să las totul aranjat în urma mea". „– Bine, uite, te las două zile, dacă nu-mi spui până poimâine, apoi când te vei întoarce seara cu oile, ai să mă găsești cu copilu-n brațe pe drum, iar averea toată scrum".

Bietul om nu putea să mai facă nimic, năpădit de gânduri. Porni cârdul spre luncă, unde era otava mai crudă și oile pășteau mai liniștite. Se așeză pe o butură, în marginea unui zăvoi, cu ulmi și plopi înalți, unde o mulțime de presuri, pițigoi, vrăbii, sfrâncioci, țoi, ciori, mă rog, tot păsăretul pământului părea că și-a dat întâlnire acolo să cânte, să sporovăiască și să se zbenguiască. Le asculta omul, le înțelegea graiul și mai că-i venea să plângă auzind cât de drag le era să trăiască. Mioarele pricepeau că stăpânul lor era negru de supărare, pășteau liniștite și behăiau șoptit, căinându-l. Și cum stătea creștinul cătrănit, deodată păsăretul zăvoiului se-ascunse-n tufișuri și urmă o liniște de miez de noapte. Doar o cioară țipa gărăind disperată în ghearele unui fălcău. Oile se opriră din păscut, privind la zăvoiul amuțit și la fălcăul ce zbura cu cioara-n cângi, la fulgii de funingine ce zburau de pe ea. „– Vedeți, le zise un berbec mioarelor, dacă stăpânul nostru ar fi el șoiman, ca socolul ăsta, să-și jumule puțin nevasta cu câteva lovituri de nuia, să zboare fulgii de pe ea, i-ar pieri pofta să mai afle de unde are bani și avere. Ce repede ar scăpa de necazuri, dar așa o să moară, dacă nu o jumule ca pe cioară". „– Ba trebuie

bătută de trei ori pe zi ca pe o coasă și ce femeie cumsecade ar deveni, îi răspunse o mioară mai boghioasă".

Când auzi omul sfatul berbecuțului și al oiței, mai că-i veni inima la loc. Nu avea răbdare să ajungă mai repede acasă, c-o nuia sănătoasă de răchită bătrână, să nu se rupă în mână. Ca niciodată plecă ciobanul la nămiezeală cu oile în sat; nu le mai dădu la umbră deasă de salcie pletoasă. Cum îl văzu femeia se și repezi cu vorba: „– Da ce s-a-ntâmplat, rumâne, de sosișei cu oile acasă în jumătatea zilei? Venișei să-mi spui de unde ai banii de-ai cumpărat atâta avere și să-ți pregătești înmormântarea după plăcere?". „– Chiar așa mă gândii, măi femeie, să-mi pregătesc și eu o odihnă pentru trup și pentru suflet, că la atâta trudă și alergătură mi s-o cuveni și mie puțină liniște pe bătătură". „– Și bărbățele, mai ai bani să-mi lași și mie dacă pleci pe năsălie?". „– Am nevastă, o căldare, nu o pungă; toată viața să-ți ajungă". „– Vai, bărbățelul meu scump ca o floare, dacă mori, ce rău îmi pare, da' unde ții tu acea căldare?". „– Colea-n târlă-n nămiezeală, să nu dea de umezeală. Ca s-o știi, hai cu mine și să vezi ce minte-ți vine". Și o luă bărbatul înainte și femeia după el și-i sclipeau muierii ochii de bucurie ca veveriței când vede nuci. Și numai ce ajung în târlă, lângă oi, și trage omul poarta după dânșii și-o apucă pe muiere de mână și dă-i, și dă-i cu nuiaua pe spinare, de-i suna a căldare, și arde-o pe buci, de-i scotea clăbuci. „– Aoleooo, bărbate, rău mă doare și mă arde-n mădulare, lasă-mă, lasă-mă, cât oi fi eu, zău îți zic, nu vreu să mai știu nimic". Oile se veseleau, behăiau și-i ziceau: „– Dă-i stăpâne, dă-i așa și mai schimbă o nuia!" Auzind baciul sfatul povățuitoarelor care-i deschiseseră mintea, că de, oaia e blândă, n-are putere, dar dacă ar avea și-ar apăra stăpânul mai ceva decât câinele; mai luă o nuia de gutuie și-o măsură de la umeri la călcâie, de-i făcu pielea gard de nuiele. După ce rupse pe ea și nuiaua de gutui, o lăsă în pace, că se muiase femeia și se cuminți se ca puiul când iese din găoace. „ – Uite, femeie, așa se face avere, cu chin și durere; eu am alergat după oi prin arșiță, vânturi și ploi, și-am pus de o parte bani după bani, de-am ajuns și noi bogătani. De-acum încolo cum oi vedea că stai, nu mai dau cu nuiaua, pun mâna pe vătrai și-ți înmoi oasele și-ți întorc pielea de-a-ndoasele. Ai trândăvit destul, n-ai știut cum se face avere; de-acum înainte, dimineața și seara, pui mâna pe ciubere și treci lângă mine la muls, că ai lenevit îndeajuns". Și de atunci s-a făcut femeia, femeie, harnică nevoie mare, iute ca o scânteie, și-l ajută la mulsoare și-ngrijește bătătura, numeni nu-i aude gura. Iar ciobanul nostru și-a schimbat firea, să nu-l mai cunoști cât era de vesel. Cum pornea turma de oițe dimineața, și începea să doinească:

Jos pe vale, la dumbravă,
Pasc oițele otavă
Și-ascult boarea vântului
Și țâncul pământului
Povestind la țâncușori
Lupta dintre domnitori."

Basmul înmănunchează cum nu se poate mai bine aspecte din zoolatria primară, doi vechi zei chtonieni: șarpele și cățelul pământului.

Alte credinţe străvechi despre Şarpele-Dumnezeu şi unele realităţi

Cu toată credinţa în binele pe care îl face şarpele de casă, pe Valea Drâmbovnicului întâlnirea şarpelui în drum, pe câmp etc., este semn rău şi nenorocirea va veni sigur dacă nu reuşeşti să-l omori, credinţă izvorâtă din teama omului de şarpe, existentă şi la strămoşii noştri romani, care socoteau apariţia şarpelui în cale ca un semn de rău augur.[198] Credinţa este destul de răspândită; la Grozeşti – Mehedinţi „Când găseşti şerpi prin holdă moare cineva şi dintr-însul ajunge la pomană"[199]; la Ţepu – Tecuci „Când găseşti întâiu primăvara şarpe mort, îţi pierzi puterile", iar dacă ai călcat în os de şarpe, ca şi la Holda – Suceava, faci bătături foarte periculoase; pe şarpe nu se pune mâna, pentru a nu ţi se jupui palmele (Stânca-Iaşi, Ţepu-Tecuci), credinţe existente aşijderea şi la Mozăceni.

În toată ţara se crede, ca şi la Ţepu-Tecuci, cum capul de răţoi, iar la Mozăceni şi cel de curcan, şi de chişcar (la noi în Mozăceni numit ţipar) nu se mănâncă, fiind capete de şarpe. La Goicea Mică, judeţul Dolj, se spune: „Să nu ridici şarpele mort în sus de la pământ, că bate vântul şase săptămâni",[200] la fel cum se crede şi la Mozăceni. Contrar acestei credinţe, în judeţul Vâlcea, „când bate vântul necontenit, se spânzură un şarpe cu capul în jos şi – se crede – vântul se opreşte pe dată"[201], şarpele spânzurându-se de viu. În Mozăceni şi pe toată Valea Mozacului şi a Drâmbovnicului, şarpele în vis are aceeaşi semnificaţie şi se răstălmăceşte la fel ca în Bucovina şi nu numai. Aşa, la Broşteni, Holda şi în alte locuri din judeţul Suceava, ca şi la Popeni-Tutova, dacă visezi şarpe, se crede că va bate vânt puternic"[202]; şi la Holda – Suceava „Când visezi şarpe, a doua zi are să bată vântul",[203] chiar dacă nu se specifică de va bate puternic sau încet, domol. Se pare că la baza acestei interpretări a şarpelui în vis stau anumite observaţii reale, şerpii având un fel de sensibilitate prevestitoare a schimbărilor atmosferice, care-i fac să se ascundă imediat ce vin furtuni ori bate vânt puternic; atunci când vin furtuni cu mari cantităţi de apă, şerpii se ascund pe sub frunzarele groase dintre boscheţi şi mărăcinişuri. În orice caz, după observaţiile ţăranului român, şerpii sunt cei mai buni prevestitori ai cutremurelor. Cu mult înainte ies din galeriile lor şi dau semne de agitaţie, mişcând coada şi săltând capul pe care-l mişcă uşor la dreapta şi la stânga, ca şi cum ar avea în faţă un adversar. Foarte interesant rămâne faptul că în ziua de 4 martie 1977, în punctul Ududoi, pe Drâmbovnic, unde încă mai era zăpadă, a fost văzut un şarpe.

Interpretarea şarpelui în vis este acum foarte diferită datorită răspândirii cărţilor de tălmăcire a viselor tipărite şi răspândite în perioada 1920-1940 şi mai ales după 1990, când cititorii, chiar şi cei din Mozăceni, au lăsat deoparte tradiţia credinţelor, luând de bază aceste cărţi. Amintim în acest sens: „Şerpi văzând în vis,

[198] Horaţiu, Carm. III, XVII; cit. şi Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 362.
[199] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 201.
[200] *Ibidem*, pp. 537 şi 367
[201] Gh.F. Ciauşanu, *op. cit.*, p. 331.
[202] Artur Gorovei, *op. cit.*, pp. 357 şi 367.
[203] *Ibidem*, p. 320.

înseamnă că femei viclene te vor amăgi", iar „Şarpe omorât de vei visa, înseamnă să te fereşti de rivalul tău"[204]; în altă parte aflăm că şarpe visând, înseamnă trădare.[205] Amintim că nici la Mozăceni şi în nici o altă parte a ţării nu am putut găsi pe teren faptul ca ţăranul român, agricultor ori păstor, să tâlcuiască visarea şarpelui altfel decât în sensul că înseamnă vânt şi rar „şarpe mort dacă visezi, înseamnă un duşman înfrânt", ceea ce dovedeşte că interpretările date în cărţile de tâlcuire a viselor sunt traduceri de la alte popoare. Observaţiile omului primitiv privind sensibilitatea şerpilor în cazul schimbărilor atmosferice, care a determinat legătura între şarpe şi vânt, cum se întâmplă şi în comuna noastră, a dus la apariţia credinţei, veche de milenii, că şerpii, duhurile rele, aleargă prin nori, între norii grei şi furtuna cu vânturi puternice fiind legături inseparabile. De aici a izvorât şi credinţa că şarpele mort, care nu mai mişcă, dacă-l ridici, stârneşte vântul, în timp ce şarpele viu, spânzurat de coadă, prin mişcările ondulatorii, ce amintesc norii şi vântul, opreşte vântul, furtuna.

Sunt şi alte credinţe bazate pe observaţii îndelungate privind şarpele. „Se crede că şarpele ucis nu piere până la apusul soarelui",[206] credinţă generală pe Valea Mozacului şi pe Drâmbovnic; coada lui mişcă mult timp după ce a fost omorât. Se mai spune că „atunci când şuieră şarpele, el se află în vreo primejdie de moarte",[207] lucru remarcat excepţional de basmul nostru. Deşi aceste observaţii – mişcarea cozii după moarte şi şuierul şarpelui când se crede atacat de om, de arici, de vulturul şerpar etc., sunt consemnate doar pentru Bucovina, ele se întâlnesc în toată ţara. Interesantă este, aşa cum am arătat, observaţia că şarpele iese din ascunzişurile sale de sub pământ, chiar dacă este frig, înainte de cutremur, lucru dovedit cu şarpele din 4 martie 1977 găsit pe zăpada îngheţată de la Ududoi.

Muşcătura şarpelui. Şarpele în medicina populară

Privind muşcătura şarpelui, pe Valea Mozacului era obiceiul să se descânte, fără a putea afla prea multe în acest sens. Important este faptul că muşcătura de viperă, pentru a fi vindecată, se lega imediat partea muşcată cu o sfoară, dacă era la picior sau la mână, şi sus şi jos, şi cât se putea de repede se ardea adânc cu fierul înroşit în foc, apăsându-se de 7 ori. La Ţepu-Tecuci, „Când te-a muşcat şerpele, să-ţi strângi pielea pe dedesubtul muşcăturei cu o aţă şi punga formată să o baţi cu şapte beţe de alun", iar la Lespezi, judeţul Suceava, „Trebuie să bei apă din şapte fântâni, c-apoi amintrelea nu-ţi trece",[208] numărul 7 fiind prezent şi în politeismul egiptean, când se vorbeşte de Isis şi cei şapte scorpioni,[209] precum şi în Vechiul Testament.

[204] *Carte de vise sau Tâlcuirea viselor, tradusă după mai mulţi autori*, Editura Librăriei şi Tipografiei H. Steinberg & Fiu, Bucureşti, 1922, p. 63.
[205] *Almanahul urodonal pentru 1931*, J.L. Chatelain, p. 33.
[206] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 319.
[207] *Ibidem*, p. 320.
[208] *Ibidem*, p. 387.
[209] N. Scott, *The Metternich Stela*, Bull. of. the Metropol. Mus. of Art., Vol. IX, Nr. 8, New York, aprilie 1951, pp. 201-218. Informaţia bibliografică o datorăm regretatului egiptolog Achim Popescu, *in verbis*.

În Bucovina se crede că „dacă mușcă vreun șarpe pe om, apoi să intre pe loc în apă și se vindecă; dacă însă șerpele bea apă înainte de ce a intrat cel mușcat în apă, apoi n-are leac, iar la Fălticeni, „Când te mușcă un șarpe, dacă apuci a bea apă mai înainte de a găsi șerpele apa, te vindeci de mușcătură“.[210] Aici este vorba de șarpele de apă (*Natrix* sp.) care nu este otrăvitor, și nu de viperă. Un fel de *similia similibus*; „În județele Fălciu și Bacău, șerpele se pune în ceaun și se arde și cenușa se întrebuințează pentru a vindeca mușcătura de șerpe“,[211] iar la Cârligi, județul Neamț, pentru a vindeca rănile se fierbe un șarpe viu, în oală acoperită, și zeama se toarnă peste rană“.[212]

La aromâni, pielea șarpelui se folosește pentru durerea de urechi: „Se fierbe în untdelemn și apoi în fiecare dimineață se pune din aceasta în ureche“[213]; iar „Când te mușcă un șarpe, îndată să strângi tare partea, unde te-a mușcat, cu un lanț (alis) de argint și cu un briceag să tai partea aceea, ca să se scurgă tot sângele înveninat. Apoi caută să omori șarpele, care te-a mușcat și tăindu-i capul, pune-l pe rană și te vei vindeca“. Sau: „Să pui un câne ca să sugă rana și-ți va trece foarte curând (Călive-Badralexi-Macedonia)“.[214] Strângerea prin legare, tăierea părții mușcate și lăsarea sângelui să se scurgă s-a practicat și la Mozăceni, la fel ca în Macedonia.

Prin 1958-1960, în timpul cercetărilor de teren la Zidurile, ni s-a dat de înțeles, în câteva rânduri, că în anumite vrăjitorii se dădea în mâncare carne sau fiertură de șarpe, ceea ce ne aduce aminte că la Țepu-Tecuci „Sunt femei care-și otrăvesc bărbații puindu-li în mâncare zeamă de șerpe fiert“.[215] Se pare că obiceiul de a consuma carne de șarpe, în scopuri vrăjitorești, era răspândit în evul mediu românesc de vreme ce *Pravila de la Govora* cuprinde și șarpele printre animale „necurate“: „Cine va mânca... și alte necurate: șarpe, broască țestoasă sau altele ca acelea... să se pocăiască un an și metanii 15“. În unele zone, din disperare, bolnavii de cancer folosesc vipere, sau sângele de viperă amestecat cu zeamă de varză murată, informație culeasă și din Mișei și Dumbrăveni, dar fără să ni se spună un caz concret, doar că „s-a vindecat și a observat că mâncase varză din putina în care a găsit o viperă moartă“ sau „un șarpe“.

Puterea antidemonică a opincilor de fier

Un puternic antidemonic, folosit în vrăji și descântece, precum și împotriva diavolului-șarpe, au fost opincile de fier. Purtarea lor în ziua de Măcinici, la 1 aprilie, ziua Cuvioasei Maria Egipteanca, la Rusalii, sau în alte zile prescrise de descântătoare, ocrotea pe purtător de mușcătura jivinei, îi dădea putere, tărie. O opincă de fier, numai una, încălța și mutul în timpul marșului cu care începea „războiul“ din Căluș. Lăsând la o parte aspectele comice sau de altă natură, încălțarea acestei opinci de către mut însemna căpătarea puterii pentru cei ce plecau la război, dar ca semnificație apropiată și directă era zdrobirea forței necurate a jivinelor, a diavolului-șarpe din bătătura unde se făcea războiul. Deși s-au scris două studii prețioase despre opincile de fier,[216] autorii nu le-au găsit adevărata explicație, aceea de ocrotire și zdrobire a șarpelui-diavol, dându-le o funcție utilitară, și aceasta nu din cauza dispariției totale a funcțiilor magice, ci, așa cum vom vedea, pentru că șarpele și magia antidemonică sunt tabu.

Puterea antidemonică a opincilor de fier reiese clar și din balada *Strigă Petru dintre lunci*, culeasă în 1863 din satul Bungard, comuna Șelimbăr, județul Sibiu, dar pe care, prin 1945-1947, o cunoștea și lăutarul Marin Ciricliu (n. 1867):

Strigă Petru dintre lunci,
Dintre lunci și de la junci,
Nime-n lume nu-l auzea,
Făr' iubita maică-sa
Și dânsa-așa-l întreba:
– Ce strigi, Petre, ce strigi, mamă,
Doară juncii ți-ai pierdut,
Ori mâncarea ți-ai sfârșit,
Sau opinci de fier ai rupt?
El atunci că mi-a răspuns:
– Juncii, zău, nu i-am pierdut,
Nici mâncarea n-am sfârșit,
Ci eu tare-am adormit
Și sub malu-nflorit,
Florile m-au năpădit.
Mie-n sân mi s-a băgat
Un șarpe, laur balaur,
Cu solzii numai de aur...[217]

Observăm că Petru, care vrea să-și pună la încercare mama și iubita, deși întrebat dacă „opinci de fier ai rupt?“, el, conștient că dacă le pronunță numele, sau spune că este încălțat cu ele, ori că sunt bune, își pierd puterea antidemonică, evită pronunțarea lor. Așa se explică faptul că cercetătorii n-au putut obține informații asupra utilității lor, iar azi nici chiar descendenții familiilor în care au existat asemenea credințe nu le mai cunosc, ele dispărând o dată cu bătrânii care le-au folosit în magie. Am avut ocazia, pe Valea Mozacului, să depistăm, în 1958, o pereche de opinci de fier, la o bătrână care le folosea în asemenea magie. Aproape doi ani am

[210] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 319.
[211] *Ibidem*.
[212] *Ibidem*, p. 401.
[213] Pericle Papahagi, *op. cit.*, p. 304.
[214] *Ibidem*, p. 284.
[215] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 317.
[216] Valeriu Berbecaru, *O pereche de opinci din fier descoperite în județul Dâmbovița*, Valachica, Studii și materiale de istorie și istorie a culturii, Muzeul Județean Dâmbovița, Târgoviște, 1969, pp. 247-249; Ion I. Drăgoescu, *Opincile de fier*, Studii și comunicări de etnografie-istorie, Muzeul Județean de Etnografie și Istorie Caransebeș, Caransebeș, 1975, pp. 53-59.
[217] Ioan Urban Jarnik și Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Editura Academiei, București, 1968, p. 882. Unele neconcordanțe cu balada publicată rezultă din faptul că noi am redat versurile culese de la lăutarul Marin Ciricliu.

insistat să ni le dea; a refuzat orice sumă de bani, până când un fecior al bătrânei le-a furat şi ni le-a dat. După un timp am solicitat bătrânei să ne vorbească despre utilizarea lor şi eventual descântecele pe care le ştia. Bătrâna a observat lipsa opincilor şi s-a supărat foc pe fiu-său; ne-a implorat plângând să-i înapoiem măcar una. După ce am spus de şape ori „Zău, nu spun la nimeni, nici ce mi-ai spus, nici ce ştii", condiţionat de bătrână, aceasta ne-a destăinuit că opincile de fier apără împotriva diavolului, împotriva relelor, a jivinelor iadului, a tuturor gujuliilor de pe pământ şi a ielelor din văzduh şi din muzane şi abia după multă insistenţă, argumentându-i că ne-am jurat, aşa cum a zis, de şapte ori, ne-a spus în şoaptă ce înseamnă jivinele iadului: „– Şarpele". Nu am putut afla însă descântecele. Este cea mai puternică dovadă de tabu pentru şarpe şi magia ophiolatrică. Mergând după vreo douăzeci de ani, bătrâna plecase dintre cei vii, iar fiul său ne-a spus că îngropase opinca undeva prin curte, fără să ştie nimeni unde. Privitor la întrebuinţarea lor nu aflase nimic toată viaţa, dar îşi amintea că în toată copilăria, până a ieşit la horă, mama îl punea să meargă cu ele prin curte în dimineaţa Măcinicilor şi în Sâmbăta Rusaliilor; când descânta, câteodată, încălţa câte un om cu ele.

Tabuizarea şarpelui

În anumite sărbători, în care nu se lucrează, fiind păzite de frica şerpilor - 9 Martie - Mucenicii, 17 Martie - Alexiile, 25 Martie - Blagoveştenia, 23 august - Martirul Lupu, 13 Noiembrie - Sf. Ioan Milostivul, numit şi Ziua Lupului sau Gădinetele,[218] şarpelui nu i se spunea pe nume; în aproape toată ţara interdicţia numelui său se extindea, ca şi la Mozăceni, pentru întreaga lună martie; aşa se întâmpla şi în Moldova, unde şarpelui i se spunea, în această lună, peşte sau gânganie; în judeţul Bacău i se zicea curea sau era botezat cu numele Vasile; huţulii din Bucovina îi spun lungul,[219] în această parte a ţării numele şarpelui fiind tabu întregul an, spunându-i-se „de cei lungi şi să nu se mai vadă".[220] Interdicţie pentru luna martie se întâlneşte în judeţul Vâlcea,[221] dar şi la Mozăceni, Mozacu, Leşile, Negraşi – mai ales în Cantacuzu –, apoi la Răscăeţi şi Vultureanca, la Recea-Orodelu şi chiar în multe alte sate, din multe judeţe sudice ale ţării, unde este numit: curea, peşte, ţipar, bici, spurcatu, ăl rău, ăl lung, diavolul de sub pământ, frumosul de sub pământ, frumosul cu ochi de mărgele, frumosul de sub pământ cu ochi de mărgele, regele de sub pământ, nume tabuizate existente şi în Mozăceni, în mare parte dintre ele.

Cu privire la numele tabu al şarpelui, în satul Leşile ni se povestea: „O femeie proastă a zis şarpe în ziua de Măcinici şi noaptea, în vis, a venit diavolul la ea şi a întrebat-o: «– Ce vrei, că mi-ai pomenit numele, să mori, sau să naşti doi băieţi gemeni?» Şi femeia a zis: «– Să nasc doi gemeni.» Şi a născut doi şerpi şi o

[218] I. Aurel Candrea, *Graiu, datini, credinţe*, Editura Alcalay, Bucureşti (f.a.), pp. 69-75; Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii*, 1915, p. 317
[219] I. Aurel Candrea, *op. cit.*, pp. 27-28.
[220] El.N. Voronca, *op. cit.*, p. 839; I. Aurel Candrea, *op. cit.*, p. 264.
[221] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 318.

sugea unul la o ţâţă şi altul la cealaltă, de era vai de capul şi sufletul ei".[222]

O poveste asemănătoare, privind pedepsirea femeii care nu a respectat tabu-ul, a fost găsită şi în judeţul Vâlcea.[223]

Interdicţia se întâlneşte şi la slavi. Slavii sudici, bulgarii şi sârbii îi spun *krasa* (frumuseţe).[224] Opreliştea există în toată lumea slavă, iar numele de substituire sunt foarte variate. Bulgarii îi mai zic *zvĕr* (fiară sălbatică) sau djavol; sârbii îi zic *gospodica* (domnişoara), *ljutica* (sălbateca), *nepomenica* (nenumita), *ocamenica* (împietrita), *poganica* (spurcata); ruşii îl pomenesc cu numele *poganŭ* (păgânul, spurcatul); rutenii, *dowhánja* sau *dowhánka* (lunga), *sofija*, *pohánka* (spurcata), *hadyna czorna* (gadina neagră).[225]

Faptul că în zona sudică şi estică a ţării noastre este numit şi regele de sub pământ, iar în judeţul Bacău şi Vasile, are o semnificaţie istorică deosebită. Substituirea, cu un asemenea calificativ, ne arată că această înlocuire s-a petrecut atunci când cultul ophiolatric era încă la apogeu, când şarpele deţinea supremaţia chtoniană, nefiind înfrânt de Tatăl Ceresc, Zalmoxis, de cultul solar, putând deci ca în tabuizare să fie numit cu titlul suprem – rege, aşadar la hotarul dintre cultul chtonian şi cel solar, dintre matriarhat şi democraţia militară care dă naştere termenului, adică din epoca bronzului, când se atestă arheologic şi geţii de la Mozăceni. Dar semnificaţia este şi mai profundă. Se ştie că onomasticul Vasile provine din gr. *Basileys* = rege.[226] Dacă şarpele primeşte, în tabuizare, numele *basileus* – Vasile, până la impunerea cultului solar, când şarpele nu mai putea primi numele de „rege al pământului", întrucât Tatăl Ceresc – Zalmoxis, devine unicul stăpân al cerului şi al pământului, se confirmă cele spuse de Herodot despre calipizi (carpi) că „sunt eleno-sciţi", dar că se comportau „în toate ca sciţii",[227] ceea ce înseamnă că geţii calipizi (carpi) erau barbari, dar înrudiţi cu grecii.

O dată cu trecerea la patriarhat, cultul fecundităţii şi maternităţii îşi pierde din importanţă, iar femeia trece pe planul secund, lucru dovedit şi în ophiolatrie, născându-se credinţa că „Femeia care se îmbracă bărbăteşte va fi ruptă de şerpi pe lumea cealaltă"[228], iar la Mozăceni că va veni sfârşitul lumii.

Revenind la tabu-ul din luna martie, amintim că în luna martie 1958, din 100 de locuitori din satele Leşile, Mozacu şi Mozăceni, 96 nu-i pronunţau numele; în 1968, 59% respectau încă interdicţia, iar în martie 1978, doar 8% mai erau convinşi că nu trebuie să rostească şarpe în această lună; toţi erau din Leşile şi Mozacu; în Mozăceni dispăruse credinţa în interdicţie. Până în 1958 în aceste trei sate existau două ghicitori prin care copiii căutau să se păcălească în luna martie, pentru a rosti cuvântul şarpe:

– Ghici, ghicitoarea mea:
Resteu rece,
Pe apă trece

[222] Inf. Micu B. Badea (n. Buică Barbu Badea, 20 iulie 1901), Leşile, 17 august 1980.
[223] Inf. muzeografa Valentina Popa, Complexul Muzeal Goleşti, pentru care îi mulţumim şi pe această cale.
[224] I. Aurel Candrea, *Graiu, datini, credinţe*, p. 28.
[225] Idem, *Folklorul medical român comparat*, loc. cit.
[226] N.A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Editura Academiei, Bucureşti, 1963, p. 168.
[227] Herodot, *Istorii*, IV, 17.
[228] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 151.

Sau:

– Cureluşă unsă,
Pe sub pământ ascunsă.[229]

În martie 1978 ghicitorile erau încă destul de cunoscute de copiii din satele noastre şi aceştia răspundeau fără reţinere: „– Şarpele!“, fără a mai avea teamă de nume şi frică de şarpe, nemaicunoscând interdicţia. Ghicitori asemănătoare celor de la nord de Dunăre se aflau şi la aromâni:

Ţeĭ curaŭă nică, aumtă,
Pri sum loc ascumtă?[230]

În satele amintite, în luna martie, era interdicţie şi pentru rostirea numelui purice (purece). În 1968 doar 21% şi respectiv 19% din locuitorii satelor Mozacu şi Mozăceni mai respectau tradiţia tabu-ului pentru numele purece. Interesant că şi în martie 2000 în Mozăceni încă se mai respecta interdicţia de către 16% dintre locuitori de toate vârstele, în afară de cei sub 14-15 ani.

Voinicul înghiţit de şarpe şi conştiinţa graniţei pe Nistru

O temă puţin studiată de folclorişti este aceea a voinicului înghiţit de şarpe, prezentă pretutindeni în spaţiul românesc: copilul este blestemat la naştere să-l mănânce puiul şarpelui, baladă cântată de lăutarul Marin Ciricliu, dar şi de alţi rapsozi de pe Valea Mozacului la nunţi şi petreceri:

.....
Crescu copilul un an,
Şarpele şi mai avan:
Îmi crescu, măre, ca-n trei,
Parcă era retevei;
La cinşpe cât un curmei
Şi gros ca pe putinei,
Avea ochii ca de zmei
Şi pe nări vărsa scântei,
Alei, Doamne, alelei!
Şi când năvăli tătaru'
Înşăie voinicul calu'.
Dar pe malul Nistrului
Pică-n gura şarpelui,
Până-n brâu mi-l înghiţea
Şi voinicul îmi striga:
– Maică, măiculiţa mea!

[229] Gr.G. Tocilescu, *op. cit.*, Vol. I, partea a II-a, pp. 1217, 1218; ghicitorile, cu mici modificări, erau cunoscute încă din anul 1900.
[230] Pericle Papahagi, *op. cit.*, p. 402.

Balada românească „Şarpele“ sau „Balaurul“, în care voinicul este înghiţit numai până la brâu deoarece reptila nu-l poate înghiţi mai departe, datorită armelor, împlinindu-se blestemul mamei, „să-l sugă şarpele de sub talpa casei“, pentru că în leagăn o chinuise cu plânsul, este de fapt mitul străvechi al monstrului jumătate om - jumătate reptilă. Mitul a evoluat creator în balada românească, „întruchipând în această ipostază întocmai imaginea străvechiului monstru oriental“, deoarece „în mod normal, fiara nu atacă victima de la picioare, ci de la cap!“ „Balada este splendidă ca poezie (vezi varianta N. Păsculescu), iar tema cu imaginea respectivă de mit nu există în folclorul nici unui popor vecin sau mai depărtat“.[231]

Ceea ce vrem să sesizăm în treacăt este faptul că în aproape toate baladele privind şarpele, indiferent de zona din care provin, acesta înghite pe voinic „Sus pe Dealul Nistrului“,[232] „Sus în câmpchii Nistrului“,[233] sau „Pe malul Nistrului“, deşi ele nu au fost create în Basarabia, ci în Transilvania, în Banat sau Muntenia. Să nu uităm că hotarul estic al lumii getice era hotarul tirageţilor, Nistrul, geto-dacii apărând această apă împotriva năvălitorilor sciţi. Urmaşii lor, românii, şi-au apărat acest hotar multimilenar împotriva năvălitorilor asiatici şi mai apoi împotriva hoardelor hrăpăreţe ale muscalilor. Conştiinţa hotarului estic, cel mai primejduit dintre cele patru fruntarii, a dat naştere acestei balade în care voinicul trebuie să întâmpine marea primejdie: să fie înghiţit de şarpe, simbolul răului, primejdiei, întunericului, care primejduieşte însuşi milenarul hotar, dar:

Fraţii lui că auzeau,
Ca leii se repezeau,
Şi pe şarpe mi-l tăiau,
Cu viaţă că mi-l scăpau;
Şi-apoi iar se repezeau,
Pe tătari că mi-i goneau
Şi să vezi cum îi aleargă
Dincolo de Marea Neagră!
Nistru măre-mi rămânea
Cu o apă viorea,
Curată ca lacrima,
Călduţă ca inima,
Inima românului
De pe malul Nistrului.[234]

Şi, Doamne, ce tragedie trăiesc astăzi românii de pe malul Nistrului!

[231] I.C. Chiţimia, *Puncte de vedere. În dezbatere – Mitologia românească*, Revista de istorie şi teorie literară, anul XXXIV, nr. 4, 1986, p. 14.
[232] Ioan Urban Jarnik şi Andrei Bârseanu, *op. cit.*, p. 874.
[233] Gr.G. Tocilescu, *op. cit.*, p. 1068.
[234] Cules de la Marin Ciricliu (n. 1867) în sărbătorile Crăciunului din 1947, de la Tudor Onel (n. 30 aprilie 1912, Teiu Vale) în ziua sfântului Crăciun al anului 1956 şi de la Petre B. Nania (n. 22 mai 1913, Leşile), la 31 august 1980.

Ar mai fi de adăugat ipoteza că „zmeul e un termen târziu, ce s-a suprapus balaurului, pe care n-a putut să-l înlocuiască“[235] şi pe care-l găsim în numeroase balade şi mai ales în basme.

Câteva cuvinte de încheiere

În concluzie, putem spune că şarpele apotropaic şi tabu s-a păstrat în conştiinţa sătenilor din Mozăceni şi a neamului românesc până la jumătatea secolului al XX-lea, atât de puternic, cum nu s-a moştenit la nici un alt popor european. Cultul său chtonian a apărut odată cu omul şi a ajuns la apogeu în neoliticul cucutenian, fiind marginalizat, dar nu înlocuit, în epoca bronzului, de cultul solar, de credinţa monoteistă în Zalmoxis; Zalmoxis – Tată Ceresc al geto-dacilor –, va deveni Dumnezeul românilor creştini ortodocşi. Imaginea biblică a şarpelui a consolidat concepţiile ancestrale din conştiinţa locuitorilor spaţiului românesc atât de vast în primul mileniu creştin.

Credinţele străvechi, cu primitivismul lor, au avut profunde implicaţii în viaţa de toate zilele, în toate domeniile de activitate. Ele au dat un specific aparte creştinismului românesc, deosebindu-l categoric de restul lumii creştine. Şi firea românului a fost alta decât a neamurilor din jurul său, rămânând peste veacuri un popor statornic şi iubitor al naturii înconjurătoare.

Ortodoxismul românesc nu a combătut şi nu a înlăturat credinţele primitive, din începuturi, cimentând, astfel, peste milenii, o conştiinţă de neam şi credinţă între fruntariile de la Tisa la Nistru şi de la izvoarele acestuia până la Haemus şi Pontus Euxinus.

Conştiinţa de neam şi unitatea de credinţă au constituit, timp de două milenii, rădăcina rezistenţei sufleteşti împotriva vitregiilor abătute, din toate cele patru vânturi, asupra românilor. Din nefericire, această temelie a unităţii în iubire şi credinţă a fost zdrobită de barbaria vitregiei bolşevice doar într-o jumătate de secol. Pe Valea Mozacului, la Mozăceni, s-a moştenit cel mai vechi mit al credinţei, inexistent în altă parte a ţării, alături de alte credinţe unice; aici s-au păstrat peste 80% din toate credinţele româneşti despre şarpe. Aceste aspecte ne-au determinat abordarea prezentului capitol în comparaţie cu tot ce am aflat în etnocultura poporului român, în tot spaţiul românesc.

[235] Octavian Buhociu, *Folclorul de iarnă, ziorile şi poezia păstorească*, Editura Minerva, Bucureşti, 1979, p. 290.

Căţelul pământului – străvechi zeu chtonian, creator al turmelor, ocrotitor al ciobanilor şi păzitor al mormintelor

Din mitul creaţiei de la Mozăceni reiese că şi ariciul a fost implicat în actul zidirii din începuturi; deşi în toată ţara se spune că este păcat să-l omori, pentru că el a urzit pământul, mitul nu l-am mai găsit şi în altă parte. Sigur, ariciul, singurul mamifer care mănâncă vipere, a fost la început venerat, mai ales pe Valea Mozacului. În „Povestea şarpelui“ un alt mamifer este profund implicat în păzirea comorilor. Este vorba de căţelul pământului, animal cu multe taine încă nedezlegate, victimă a vastelor deşteleniri din secolul al XIX-lea şi mai ales a combaterii până şi prin metode chimice în deceniul al VI-lea, din secolul al XX-lea; secetele repetate şi ararea tuturor terenurilor din perioada colectivizării bolşevice i-a adus dispariţia.[1] Deşi a fost vânat pentru carnea sa, din paleolitic până în epoca bronzului, căţelul pământului a fost neglijat de ştirile scrise din antichitate şi din evul mediu. Singur Dimitrie Cantemir vorbeşte de el, pe „Scara a numerelor şi cuvintelor ieroglificeşti tâlcuitoare“. Guziul Orb reprezenta pe Dediul,[2] adică pe Dediul Codreanu, tatăl Anei, fost mare spătar sub Constantin Cantemir (1685-1693). Eruditul domnitor arată că „Guziului Orb fericită îi este viaţa, când în întunérecul subpământului îmblă, iar când pre faţa pământului iese, nu mai curând radzele soarelui îl încălzesc decât unghiile Blendăului îl sfredelesc“, până ce furnicile „la casa bietului Guziu ajunseră şi de strânsă grămada grăunţelor déderă, îndată a o prăda, a o încărca şi a o căra începură. Guziul, săracul, în vréme ce acéia de tot agiutorul scăpat şi de rădăcinile curechiului ce mai denainte stricase blăstămat simţindu-să, din toată nedéjdea să scăpă şi cu mare foamete din fălcile morţii nu scăpă“.[3] Toate acestea dovedesc o profundă cunoaştere a vieţii animalului din partea domnitorului savant, dându-i de ruşine pe îngrijitorii ediţiei din 1965 care au confundat Guziul Orb cu insectivora-carnivoră cârtiţă, neobservând măcar faptul că Dimitrie Cantemir arată că Guziul se hrănea cu grăunţe şi rădăcini de varză. Nu-i vorbă că sunt foarte mulţi biologi – nu mai vorbim de profesorii de ştiinţele naturii –, care nu l-au văzut niciodată în mediul său natural.

[1] Un studiu complet: Ion Nania, op.cit., în: *Simpozionul Moriţa, comunicările din 18-20 septembrie 1992. Câmpulung – Bucovina*, ediţie îngrijită de Ion Filipciuc, Câmpulung – Bucovina, 1993, pp. 68-77.
[2] Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*, vol. II, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 249.
[3] *Ibidem*, pp. 32, 116, 252.

Pe Valea Mozacului şi pe Drâmbovnic, pe la sfârşitul secolului al XIX-lea era vânat intens pentru blănița lui de culoare argintului cănit; un guler lucrat din astfel de blănițe avea, pe lângă frumusețe şi puteri apotropaice desosebite. Deşi zonal poartă şi alte nume, cel general cunoscut în tot spațiul românesc este cățelul pământului[4].

Ultimul exemplar văzut pe teritoriul comunei noastre a fost cel din mai 1956, când, cei câțiva săteni din Zidurile erau convinşi că au omorât „o cârtiță mare şi albă". Prin 1969-1970, în zona înțelenită dintre Balta Mare (Balta Ianculuí) şi Balta Mică, după muşuroaie, se dovedea existența a 1-2 familii; a fost ultimul punct al existenței sale de pe Valea Mozacului; de pe Drâmbovnic dispăruse de mult. De altfel, în toată țara, în zonele în care a fost citat, am constatat personal că sătenii sub vârsta de 40-45 de ani nu-l văzuseră niciodată. În Leşile, Mozacu şi Mozăceni, din 100 de persoane în vârstă de peste 50 de ani, doar şase îl văzuseră: două persoane din Leşile, una din Mozacu şi trei din Mozăceni. Aşadar, genul *Spalax* de pe teritoriul Mozăcenilor nu mai poate fi precizat cărui subgen sau specie aparținea.

În această situație nu ne surprinde că scriitori şi oameni de cultură de la sfârşitul secolului al XX-lea nici nu mai credeau în existența reală a animalului: **„Cățelul pământului** este un patruped inexistent în realitate, creat de o imaginație fantezistă ce ține de o teratologie populară",[5] deşi a fost şi este o prezență reală în natura patriei noastre. El s-a implantat în mitologia, credințele, în viața spirituală a locuitorilor acestui spațiu, aşa cum a făcut-o şi lupul, ursul şi alte animale, din timpuri imemoriale. Nu ne surprinde deci prezența cățelului pământului într-o mulțime de credințe păstrate din puternicul substrat autohton.

Animal subteran, care a stârnit curiozitatea omului de la început prin viața sa misterioasă, a căpătat în concepția copilăriei umane puteri chtoniene, fiind socotit una din divinitățile acestor puteri, încât unul din miturile româneşti îl prezintă, ca şi pe arici, cu rol decisiv în cosmogonie, ca urzitor al pământului:

„Zice că Dumnezeu, când a urzit lumea, a urzit prea mult şi nu încăpea sub cer. Ce să facă, ce să dreagă? Iea şi trimite albina să ispitească țâncul pământului. Albina a mers la țâncul pământului, dar acesta n-a vrut să-i spuie; zice: – Dacă-i Dumnezeu, lasă că ştie singur ce să facă! Albina, cuminte, nu s-a dus, ci s-a ascuns lângă poarta lui. Țâncul pământului, crezând că-i singur, zice „la sine": – Hm! El mă întreabă pe mine ce să facă. De ce nu strânge pământul în mână tot, că s-ar face ici dealuri, acolo văi şi ar încăpea! Albina, cum a auzit, a sburat la Dumnezeu şi i-a spus".[6] Pe la jumătatea secolului al XX-lea, mitul mai putea fi auzit şi pe la Leşile, Mozacu şi Mozăceni.

Nu încape nici o îndoială despre vechimea precreştină a acestui mit care a substituit pe Zalmoxis cu Dumnezeu, vechimea credințelor în cățelul pământului fiind cu mult anterioară monoteismului getic, datând din perioada când animalul era socotit printre divinitățile puternice ale pământului, păstrându-şi aceste puteri până în mitul care a străbătut până la noi. El ştie mai mult decât Dumnezeu, pentru

[4] Ion Nania, *op. cit.*, loc. cit., pp. 69-70.
[5] Victor Simion, *Imagine şi legendă*, Editura Meridiane (Bucureşti), 1983, p. 77.
[6] Tudor Pamfile, *Mitologie românească, I. Duşmani şi prieteni ai omului*, Bucureşti – Leipzig – Viena, 1916, p. 368; idem, *Povestea lumii de demult după credințele poporului român*, Socec-Sfetea, Bucureşti, 1913, p. 39.

că este el însuşi un Zeu anterior lui Dumnezeu, Domine-Deus, şi tocmai de aceea îl sfidează, nevrând să-i spună secretul, şi-l ironizează cu glas tare când rămâne singur, tocmai pentru că este o divinitate sigură de sine față de Dumnezeu, dovedindu-se mai cunoscător, depăşindu-l până şi în actul creației. „Opoziția dintre cățelul pământului şi Dumnezeu, asigurând de fapt echilibrul universului, aminteşte de rivalitatea religiilor dualiste: Osiris-Seth, Ormuzd-Ahriman".[7]

Într-un alt mit românesc, care a avut o largă circulație, dar care se pare că îşi are obârşia la noi în Mozăceni, cățelul pământului apare ca un adevărat creator, săvârşitorul turmelor şi ocrotitor al ciobanilor, lucru care nu ne surprinde dacă avem în vedere intensa viață păstorească din comuna noastră:

„După ce Dumnezeu a alungat pe Adam şi pe Eva din rai, obligându-i să-şi câştige traiul prin muncă trudnică, vânând prin codri şi câmpii fiare şi păsări, şi scormonind pământul cu săpăligă de lemn pentru dobândirea păinii, pe cățelul pământului l-a cuprins mila văzând truda bietului om. Şi când dormea omul obosit la umbra unui copac, numai ce-i şopteşte țâncul, scoțându-şi botişorul din bortă, iar omul cu visare înțelegea totul: – Omule, omule, rău te-a înrobit Puternicul cerului aruncându-te gol şi fără putere pe pământ, să-ți duci viața cu tăria brațelor şi sudoarea frunții. Şi pe mine m-a biruit să-mi trăiesc traiul pe sub pământ, în lumea umbrelor, că a fost mai tare ca mine. Tocmai de asta am să te ajut. Prinde câteva din oile sălbatice şi adu-le aproape de tine. Au să te hrănească dându-ți lapte şi carne şi au să te îmbrace cu lâna lor călduroasă pe frigul iernii. Eu am să te ajut punându-le în roua de pe iarbă câte un strop din moleşagul neputinței; ele nu vor mai alerga sălbatice şi vor sta blânde şi le vei putea ține lângă tine. Apoi le voi pune în rouă şi grăsimea laptelui şi sănătatea trupului, izvorâtă din tăria pământului şi bine-ți va fi toată viața. Când omul s-a sculat buimac de somn, a făcut aşa cum l-a învățat cățelul pământului şi de-atunci a devenit cioban. Şi avea lapte şi lână, şi a făcut brânză şi haine de-şi asigura traiul şi pe timpul iernii.

Îşi iubea omul oile şi le îngrijea ducându-le pe bărăgane cu ierburi, le aduna şi le-ngrijea, dar viața de cioban e grea. Unde-s oi şi sunt ciobani, sunt şi lupi, sunt şi tâlhari şi nu o dată ciobanul era sfâşiat de fiare sau omorât de hoți, de pleca pe lumea cealaltă în nerândul oamenilor. Era mâncat de corbi şi vulturi şi oasele i se risipeau fără mormânt, fără să poată fi păzite de cățelul pământului.

Şi cu bunătatea lui sfântă, că doar el îl făcuse cioban, cățelul pământului s-a gândit să-i vestească moartea prin câte-o mioară, să moară-n rândul oamenilor. Din când în când, înainte de răsăritul Soarelui, ieşea pe lângă măguricea lui şi punea-n roua de pe iarbă câte un strop din apa prevestitoare a morții. Oița care păştea firele alea, pline de roua-n care se afla picătură fermecată, devenea năzdrăvană, căpăta glas omenesc şi-i da de veste stăpânului dacă-l pândea primejdia morții. Aşa putea omul preveni nenorocirea, sau se bucura de sfârşit în rândul lumii, cum se bucură toți oamenii, de-avea parte de-un mormânt. Şi cățelul pământului era bucuros că putea păzi mormintele păstorilor, iar oasele lor nu se mai împrăştiau cărate de fiare şi păsări prădalnice.

[7] Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 130.

Dar omul şi-a pierdut credinţa, s-a lepădat de legea cea veche a pământului, păstrată din moşi-strămoşi, a arat bortele cătelului pământului, păzitorul mormintelor, creatorul turmelor şi mâniat, el n-a mai fermecat mioare să devină năzdrăvane, cu puteri dumnezeieşti, nu a mai ajutat pe ciobani. Câmpiile s-au arat, s-a schimbat faţa pământului şi oile s-au terminat şi ele, sunt tot mai puţine".

Deţinătorul acestui mit[8] extraordinar pentru etnocultura românească, ne-a mărturisit că-l aflase de la un cioban, cam prin anii 1906-1907, în timp ce se afla şi el cu oile, primăvara, în drum spre Bărăgan, la Cetatea lui Bucur, lângă un sat numit Vai-de-Ei, care avea doar 4-5 case, la sud de Drumul Misilor, de la nord de Cetatea lui Bucur. Ciobanul era din satul Misci, cum zicea el, dar cum ştiau ciobanii din Ardeal, Misi-Mozăceni. „Satul Vai-de-Ei avea doar 4-5 cocioabe de ţigani şi români scăpătaţi, nu era ca celelalte". După 1959 mitul l-am mai descoperit în Leşile, pe Valea Mozacului, şi la Oinacu – Giurgiu, deci tot în Ţara Vlaşca.

Acesta este unul din miturile păstoreşti cele mai semnificative din spaţiul românesc. Biruit de noua divinitate celestă – Zalmoxis, devenit mai apoi Dumnezeu al creştinilor –, noua divinitate l-a obligat pe vechiul Zeu să-şi ducă traiul „pe sub pământ, în lumea umbrelor", fiind mai puternică. Dar conştient încă de puterea lui, în care a crezut omul la începuturi, cătelul pământului îl ajută pe om să domesticească oaia, primul animal îmblânzit la sfârşitul mezoliticului, după ce omul domesticise doar câinele, mai mult prin apropierea animalului decât prin efortul omului. Cătelul pământului va avea grijă de opera sa, se va îngriji de sănătatea şi rodnicia turmelor, dar şi de soarta ciobanilor. Pe lângă asigurarea hranei cu lapte şi carne, omul născoceşte torsul şi ţesutul, îşi face haine mai frumoase, mai comode, cu care întâmpina mai uşor frigul iernii.

În lupta cu vitregiile naturii, cu fiarele şi cu membrii triburilor de jefuitori, păstorul era omorât fără să aibă parte de-un mormânt. Ca zeu chtonian, păzitor al mormintelor, cătelul pământului doreşte ca păstorul pe care l-a ajutat să aibă parte de o moarte care să-i asigure un mormânt. Pentru aceasta el dă puteri anumitor mioare care devin năzdrăvane; acestea capătă grai omenesc şi îşi vestesc stăpânii de moartea tragică, pe care o pot evita sau pentru care se pot pregăti.

Mitul ne dovedeşte vechimea ancestrală nu numai a unor credinţe din capodopera noastră MIORIŢA, dar chiar a creaţiei care s-a transmis din moşi-strămoşi, adaptându-se schimbării graiului, şlefuindu-şi diamantele versurilor.

Pe de altă parte, mitul ne arată că observaţia şi experienţa multimilenară a omului a stabilit anumite norme integrate în ceea ce românul a numit legea veche, legea pământului, legea din bătrâni, până şi menţinerea unei cumpene drepte între om şi natură, ceea ce azi numim echilibru ecologic. Arând câmpiile, cătelul pământului s-a mâniat, nu i-a mai ajutat pe ciobani, nu a mai dat puteri năzdrăvane mioarelor. Desţelenirea întinselor câmpii a adus primul dezechilibru în natură, care va fi agravat mai apoi de defrişările pădurilor, până la primejdioasa dezaxare de azi. Legea nescrisă, din moşi-strămoşi, aparent simplă, conţinea profunde cunoştinţe de biologie şi ecologie. Încălcarea acestei legi străvechi era inclusă în noţiunea de „păcat". Şi nu este greu de observat că pierderea mitologiei şi a nerespectării păcatului de a încălca legea pământului aduce degradarea societăţii până în pragul pieirii.

Cătelul pământului, creator al turmelor şi ocrotitor al ciobanilor, a fost, probabil, una din marile divinităţi care a dăinuit din pragul copilăriei umane până în perioada de început a neoliticului, dăinuind multă vreme paralel cu cultul maternităţii şi fecundităţii, de vreme ce a răzbătut prin milenii până la noi. Învins de divinitatea solară, de cultul lui Zalmoxis în epoca metalelor, cătelul pământului îşi va păstra puterile chtoniene.

Credinţele româneşti despre cătelul pământului sunt foarte vaste, dovedind că animalul, altădată un puternic zeu, a rămas deţinătorul unor puteri ale întunericului subteran şi totodată un paznic al morţilor. Pe la Baia de Aramă şi Tismana, în nordul Olteniei, se spune că se aude câteodată lătrând, afund... la cumpăna nopţii,[9] aşa cum se spunea în urmă cu 40-50 de ani şi la Mozăceni. „Câteodată iese noaptea pe faţa Lunii, şi prin lătrăturile lui, dacă nu şi prin muşcătură, caută să înspăimânte ori să vatăme pe drumeţii rătăciţi, când întunericul este mai greu. Sunt oameni care povestesc că l-au văzut, că l-au auzit; alţii spun că chiar îl aud lătrând în fundul pământului, dacă pun urechea la pământ",[10] lucru firesc dacă avem în vedere că prin suprafaţa solului se pot transmite lătrăturile câinilor de prin multe sate aflate la distanţe apreciabile. Cătelul pământului este un paznic al tărâmului de dincolo, în primele trei zile şi trei nopţi după înmormântare tulburând somnul mortului, fiind chiar gata să-l mănânce dacă cei rămaşi nu ar merge să stropească pământul cu apă, să-l tămâieze şi să facă 15 mătanii, în timp ce toiagul de ceară arde, pentru a-l salva pe mort de lătratul cătelului de sub pământ.[11] În primele trei nopţi ţâncul pământului nu-l slăbeşte pe mort cu întrebările, „tot îl cihăeşte şi-l trage de nas" şi-n cele din urmă mortul, „de are un ban în mână îi plăteşte; de nu, i se roade nasul, de merge omul slut la judecata de apoi".[12] În Mozăceni, pe Valea Mozacului şi în toată Ţara Vlaşca, există credinţa că mortul, după ce-i dă cătelului pământului obolul, acesta îl călăuzeşte o porţiune de drum către lumea de dincolo, mai ales după ce vidra l-a trecut ultima apă. Pe de altă parte, cătelul pământului este gata să sfâşie pe oricine ar încerca să se întoarcă de pe tărâmul celălalt pe pământ, lătrăturile lui înspăimântând pe toţi cei ce ar încerca să scape de iad. Nu încape îndoială că este vorba de un fel de cerber comun tuturor indo-europenilor.[13]

O constatare surprinzătoare, care trebuie verificată în special de către arheologi, în tot spaţiul românesc, am efectuat-o prin cercetări amănunţite pe teritoriile comunelor Teiu, Negraşi, Mozăceni şi Morteni-Dâmboviţa. Cercetând cu insistenţă, prin periegheze permanente, timp de peste 20 de ani, cele 28 de puncte, unde locuitorii susţin că se aude noaptea cum latră cătelul pământului, sau chiar că a fost văzut de anumite persoane, iar unii spun că în punctele respective au văzut chiar şi

[8] Gligor Barboş (n. 1890, 4 clase primare) din Roşia pe Secaş, la 18 km sud de Blaj, 1959.

[9] Ion Muslea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 281.

[10] Tudor Pamfile, *Mitologie românească. Duşmani şi prieteni ai omului*, p. 367.

[11] *Ibidem*, S.Fl. Marian, *Înmormântarea la români. Studiu etnografică*, Bucureşti, 1892, pp. 155-156, 246.

[12] Tudor Pamfile, *op. cit.*, p. 368.

[13] Gh.F. Ciauşanu, *Superstiţiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi şi nouă*, Bucureşti, 1914, pp. 146-148. Autorul tratează pe larg similitudinile dintre cătelul pământului şi cerber în întregul context indo-european.

alte animale: capre, iezi, cai, am descoperit, exact în punctele respective, eroarea nedepăşind 250 m, 4 mari aşezări neolitice, 8 aşezări şi o necropolă din epoca bronzului, 3 aşezări şi o necropolă din Hallstatt, două aşezări La Tène, 4 aşezări şi două necropole din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr., două aşezări şi o necropolă din secolele al VIII-lea - al IX-lea, două cimitire feudale şi două cimitire actuale, din care unul de mult părăsit. Pe teritoriul comunei Mozăceni foarte multe persoane susţin că noaptea cătelul pământului poate fi auzit, sau că apare în chip de ogar mare şi bălţat, în următoarele opt locuri: la sud de zidurile bisericii din Cetatea lui Bucur (cimitir medieval), la Măgura de sub Cetate (tell neolitic), la sud de Râpa Mare, pe Valea Mozacului (aşezare din epoca bronzului), pe Drumul Mare (Drumul Misilor, aşezări din mai multe epoci), pe malul Bălţii Mici (mare aşezare Teiu-Verbicioara), pe Drumul Bucureştilor, între botul de deal şi Salcia lui Iabanacu (aşezare Coţofeni care suprapune o aşezare Gumelniţa), pe Dealul Mozacului, pe unde era marginea pădurii (aşezare getică) şi pe Poteca Apei, spre Negrişoara, fără să ni se precizeze exact punctul (bănuim că în zona marilor aşezări din epoca bronzului şi din secolele al III-lea - al IV-lea).

Concluzia la care am ajuns, şi nu ne poate nimeni convinge de contrariu, este aceea că superstiţiile poporului român în această problemă nu numai că au rădăcini multimilenare în substratul autohton, dar ele constituie dovezi certe ale unei continuităţi, pe aceeaşi vatră, cu o rază de cel mult 2 până la 5 km din epoca getică până azi, dovedind o statornicie cum nu a avut nici un alt popor indo-european. Altfel nu se poate explica faptul că în locuri din plină câmpie, departe de sat, unde, până la desfundarea adâncă a tractoarelor în zilele noastre, nu se observa nici un semn de cultură materială din epoci anterioare, în timp ce tradiţia păstra cu exactitate, în acel punct, cătelul pământului ca paznic al celor dispăruţi de milenii. Este dovada cea mai bună că în mileniul năvălirilor barbare, după retragerea cuceritorilor romani, daco-romanii, şi mai apoi românii, nu s-au retras în munţi, ci în pădurile imediat apropiate, pentru a reveni pe vatra veche o dată cu trecerea pericolului, sau a rămâne pentru totdeauna în imediata ei apropiere. Concluzia ne-am consolidat-o şi în alte câteva localităţi din judeţul Argeş. În trei puncte, din inima pădurii Trivale, la vest de Piteşti, unde bătrânii din satele Ciocănăi şi Valea Rea-Baloteşti susţineau că în cumpăna nopţii se aude lătratul cătelului pământului, am avut surpriza să descoperim tumuli ce par a fi necropole din epoca bronzului.

Superstiţiile poporului nostru, vechi şi statornice credinţe, dovedesc, aşadar, stabilitatea multimilenară atât a credinţelor, cât şi a purtătorilor lor. Atât de puternice au fost cândva credinţele în forţele chtoniene ale cătelului pământului, divinitate a întunericului şi păzitor al morţilor, încât el păzeşte, în credinţele ţăranului român, morminte şi vetre trecute de milenii în uitare, dar contopite în memoria colectivă care a rămas neştearsă pentru veşnicie, menţinând peste milenii însăşi fiinţa blagocestivilor săi. Aşa se şi explică transpunerea în creştinism a ancestralei divinităţii chtoniene în mitul cosmogonic, independent şi cu inteligenţă superioară Dumnezeului creştin.

Ar mai fi de amintit încă un mit românesc paleocreştin; după ce Iuda l-a vândut pe Isus, Dumnezeu „l-a dus să-şi facă pocania în întunericul cel mai adânc, la capătul de jos al stâlpilor, care ţin pământul", iar Iuda îi roade pentru a răsturna

pământul. Numai că Dumnezeu a lăsat „Cătelu pământului" de strajă şi când este gata să se surpe stâlpii de rosătură, el latră şi-l opreşte din ros,[14] mit care a circulat şi pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic. Deşi în acest mit cătelul pământului este subordonat lui Dumnezeu, el îşi păstrează totuşi puterea chtoniană de la început, menţinând pământul pe stâlpii săi.

O credinţă general răspândită este aceea că acest paznic al mormintelor şi al întunericului latră, sau chiar se arată metamorfozat în ogar sau în copoi, numai în cumpăna nopţii, adică după asfinţirea luceafărului de seară şi până la apariţia luceafărului de ziuă, ori, cum se spune la Mozăceni, până la cântatul cocoşilor. În zona istorică Vlaşca se crede că el moare dacă se întâmplă cumva să-l apuce ziua şi să-l vadă Soarele. La Avrămeşti – Tutova şi vântul îl omoară. La Valea Mare Podgoria, judeţul Muscel, azi Argeş, se credea că a fost blestemat să are şi să facă locuinţe pentru broaşte, deci tot pentru animale chtoniene; se mai crede că „Face ochi numai dacă face 12 sau loc de muşuroaie în linie dreaptă (Băşeşti, judeţul Fălciu, 1885; Garvânu, judeţul Tulcea, 1885)",[15] observaţie bazată pe adevăr, prin muşuroaiele sale în linie dreaptă, care le deosebesc de cele de cârtiţă. În multe zone am întâlnit credinţa că el vede numai 9 clipe, după care intră repede sub pământ pentru a nu fi văzut de Soare. Omul pe care l-a văzut din întâmplare cătelul pământului în acel moment va avea toată viaţa un somn greu. De aici şi zicala noastră din Mozăceni, dar şi din alte părţi, pentru cei care dorm „duşi": „Ascultă la cătelul pământului".[16]

Toate acestea ne determină să respingem ideea că el este „totodată o divinitate luciferă"[17]; cătelul pământului rămâne animal chtonian al întunericului prin excelenţă, el este activ între dispariţia şi apariţia celor doi luceferi, de seară – Murgilă şi de dimineaţă – Zorilă.

Ca paznic al lumii de dincolo, adeseori cătelul pământului este reprezentat în arta sculpturală a poporului român, în tălpile stranelor sau jilţurilor bisericeşti din secolul al XVIII-lea, cum îl întâlnim la biserica din satul Pietrarii de Sus, judeţul Vâlcea, ori la bisericile Mierlari şi Sf. Ilie – Rahova din Bucureşti,[18] unde prin poziţia sa denotă „rolul unei forţe malefice înfrânte, stăpânită de om, nemaiavând funcţia apotropaică a leului".[19]

Alte câteva credinţe populare, culese pe la sfârşitul secolului al XIX-lea, care au dăinuit şi pe la Mozăceni până după primul război mondial şi chiar până prin anii 1956-1960, prezintă un interes deosebit pentru precizarea epocii în care au apărut, împreună cu forţa divină a zeului care le-a patronat. „Prin judeţul Roman (azi Neamţ, n.n.) se credea că e de ajuns să fi atins ţâncul pământului cu două degete, pentru ca să vindeci gâlcile acelui pe care-l vei freca la gât cu acele degete", credinţă comună cu acelea despre cârtiţă, prin asocierea umflăturii gâlcilor cu muşuroaiele animalelor. Pe la Corod-Tecuci se credea că, „Dacă omori un orbete

[14] C. Rădulescu-Codin, *Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1930, p. 5.
[15] Ion Muslea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 286.
[16] C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului, poveşti şi legende din popor*, Bucureşti, 1913, p. 368; idem, *Comorile poporului. Literatură, obiceiuri şi credinţe*, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1930, p. 111.
[17] Victor Kernbach, *op. cit.*, p. 130.
[18] Andrei Pănoiu, *Mobilierul vechi românesc*, Bucureşti, 1975.
[19] Victor Simion, *op. cit.*, p. 78.

cu mâna, e bun pentru femei, la curgerea ţâţelor", iar pe la Ciulniţa, judeţul Ialomiţa, „Omul care omoară un orbete cu mâinile dindărăt, are leac să vindece femeile ce sufăr de ţâţă".[20] La Dolhasca, judeţul Suceava, pentru vindecarea epilepsiei, „pune pe bolnav mâna cu care un mezin a omorât ţâncul pământului"[21], iar prin zona Romanului, „Capeţi putere şi sănătate dacă omori ţâncul pământului, strângându-l de gât pe la spate".[22]

Credinţa a existat şi în zona istorică Vlaşca; aici omul respectiv avea puterea să vindece şi ugerele vitelor, dacă le curgea laptele. Într-o mare parte din sudul ţării, dar şi în sudul şi sud-estul Transilvaniei, cei care omoară astfel căţelul pământului pot vindeca şi ugerele bolnave ale oilor; este încă o dovadă că zeul chtonian, căţelul pământului, a fost şi zeul turmelor, ocrotitorul lor. Mitul se corelează perfect cu medicina veterinară.

Vindecarea doar a anumitor boli, cum ar fi gâlcile şi boala copiilor (epilepsia), şi curgerea ţâţelor la femei, nu lasă nici o îndoială că medicina, datorită puterii vindecătoare a căţelului pământului, datează din perioada matriarhatului, când animalul era adorat ca zeitate, iar femeia diriguia interesele societăţii. Puterea vindecătoare o avea bărbatul care omora „pe nevăzute" animalul, ceea ce ne indică tot cultul întunericului, „al nevederii". Bărbatul era vânătorul care îl captura, de aceea nu era omorât de femeie, pentru a căpăta puteri vindecătoare; vânarea animalelor, oricât de mici, nu intra în atribuţiile femeii.

Revăzând acest capitol despre mitologia existentă în Mozăceni, centrul unei moşteniri nebănuite, sperăm să stârnească interesul cititorului obişnuit, iar specialiştilor să le trezească interesul pentru studii interdisciplinare; istoria unui popor nu poate fi ruptă de mitologia şi credinţele moştenite de acel popor, de graiul şi obiceiurile păstrate de pe pragul copilăriei umane. Etnologia, etnobotanica, etologia zoogeografică şi multe alte ştiinţe pot îmbunătăţi istoria începuturilor omeneşti. Bogăţia moştenită în acest sens la Mozăceni, o demonstrează pe deplin; păcat că o mare parte s-a pierdut ireversibil în timpul opresiunii bolşevice.

[20] Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii*, 1915, pp. 401, 400, 329.
[21] Ion Muşlea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, p. 500.
[22] Artur Gorovei, *op. cit.*, p. 400.

O pasăre îndumnezeită – barza

Din pragul copilăriei umane omul s-a bucurat în fiecare primăvară, când vestitorii anotimpului plin de flori şi căldură îi aduceau noi speranţe, născute din reînvierea naturii. Dintre toţi aceşti mesageri de nădejdi şi bucurii, BARZA şi RÂNDUNICA au fost cele mai îndrăgite de ţăranul nostru, fiind şi cele mai apropiate de locuinţa, dar mai ales de sufletul său, ţăranul neînţelegând misterul plecărilor şi revenirilor cu mare exactitate de timp şi mai ales la acelaşi cuib, an după an, de generaţii, de veacuri, dintotdeauna. Barza este o pasăre a Tatălui Ceresc, spunea, cu respect, mozăceanul nostru. Nu ne surprinde că barza face parte dintr-o trilogie a oaspeţilor casei românului: barza pe acoperiş, rândunica sub streaşină şi şarpele de casă, sub casă, simboluri ale permanenţei noastre în această ţară.[1] Barza este „una din păsările cele mai scumpe românului. De nici o alta nu se îngrijeşte ca de dânsa, punându-i o roată stricată pe casă, spre a-i uşura clădirea cuibului, având băgare de seamă ca să nu i se întâmple nimic".[2] Aşa procedau şi gospodarii din Mozăceni până pe la sfârşitul secolului al XIX-lea, când marea majoritate a bina-lelor erau acoperite cu paie, iar la Mozăceni erau peste 50 de cuiburi de barză şi tot aşa cam până pe la jumătatea secolului al XX-lea, când mai rămăseseră vreo 25; azi nu mai sunt decât trei cuiburi de barză în toată comuna! Vechii egipteni o divinizau, ca şi pe crocodili, iar în vechea Tesalie, moartea îl aştepta pe cel dovedit că a ucis o barză[3]. La strămoşii noştri romani barza era socotită pasăre sfântă „avis pia et benigna", la fel ca şi la români[4]. Aceasta nu înseamnă că toate credinţele şi obiceiurile româneşti cu privire la barză sunt moştenite prin filieră latină. Românii moştenesc nu numai numele geto-tracic al berzei, dar şi fondul de credinţe referitoare la ea.

Ca şi în cazul şarpelui de casă, aproape toate credinţele pe care le-am aflat pe teritoriul ţării sunt identice celor din Mozăceni şi de pe Valea Mozacului, unele fiind numai ale noastre, ceea ce ne întăreşte convingerea în vechimea statorniciei locuitorilor comunei noastre. Aşa, de exemplu, până la jumătatea secolului al XX-lea, toţi bătrânii care vorbeau despre divinitatea berzei o puneau în legătură cu Tatăl Ceresc, fiind o pasăre creată de Tatăl Ceresc, nepronunţând Dumnezeu, ceea ce ne consolidează pe de o parte cultul solar al berzei, dar, pe de alta, şi statornicia credinţei monoteiste a lui Zalmoxis, devenit Dumnezeu după trecerea la creştinism, nume tabu, consemnat şi de cel mai puternic jurământ al ţăranilor din Mozăceni care te puneau să juri prin formula: „– Zi, zău!" Prezentând credinţele despre barză ale poporului român, nu vom mai repeta faptul că ele se regăsesc şi în comuna

[1] Tache Papahagi, *Mic dicţionar folkloric*, Editura Minerva, Bucureşti, 1979, p. 534.
[2] I. Simionescu, *Fauna României*, 1938, p. 98.
[3] *Ibidem*.
[4] B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicţionarul limbei istorice şi poporane a românilor*, Editura Minerva, Bucureşti, vol. 3, 1976, p. 214. În continuare cit.: Hasdeu, Etym. Magn. Rom.

noastră; vom aminti doar, în cazuri foarte rare, „credința pe care n-am găsit-o în comuna noastră", evitând astfel mulțimea repetărilor cu credințele care se regăsesc și în Mozăceni; amintind de unde provin, ne vom da seama de aria largă a răspândirii, dar și de faptul că zona Mozăceni nu a fost cercetată de nimeni, niciodată.

Am arătat că încă din pragul copilăriei umane omul s-a bucurat în fiecare primăvară când vestitorii schimbării anotimpului rece, printre care și barza, îi aduceau noi speranțe, născute din reînvierea naturii. Când vede prima barză ori rândunică, românul le salută zicând: „Sănătate, viață nouă și la mulți ani, făcându-și în același timp și semnul crucii",[5] dar mozăcencele noastre, nu înainte de a se întoarce cu fața spre răsărit, ori ca bărbații să-și descopere capul, luând pălăria ori căciula în mână; descoperirea capului dovedește pioșenie ca-n fața unei adevărate divinități, întoarcerea capului spre răsărit așază barza într-un străvechi cult solar, iar semnul crucii este un specific al ortodoxiei românești, care a moștenit sacralitatea tuturor ființelor sfinte, anterioare monoteismului getic, iar mai apoi creștin. Unele credințe consemnate la 1885 pentru anumite localități ne arată că barza „e sfântă" (Băilești, județul Muscel); e păcat s-o omori (Pietroiu, județul Ialomița; Albești, județul Muscel); pasăre „prielnică" (Movileni, județul Iași), „aduce noroc casei unde își face cuibul și o ferește de foc, șerpi, broaște, uli, insecte; de aceea nu se supără cu nimic",[6] sunt încă prezente și le-am regăsit pe teren în toată țara, barza fiind socotită una din păsările cele mai plăcute lui Dumnezeu. La 1866 Alecsandri arăta că deși poporul crede că pentru fiecare șarpe ucis, Dumnezeu iartă un păcat persoanei respective, „Unii șerpi însă au privilegiul de a fi respectați, de pildă acei de casă. Ei, ca și berzele de pe acoperișul casii, și ca rândunelile de sub streașină, sunt oaspeți, neatinși, fiind apărați de legea sfântă a ospeției ce domnește din vechime la Români."[7] Am demonstrat că șarpele a fost cea mai veche zeitate chtoniană a omului, moștenită până azi în credințele despre șarpele casei; la Mozăceni se credea că barza a fost creată de Tatăl Ceresc, prin unele sate din Oltenia și Moldova de Dumnezeu, pentru a supraveghea șarpele casei, să nu se ticăloșească. Barza are darul de a cunoaște pe acest șarpe ticăloșit de diavol cu gânduri rele și imediat îl înhață cu ciocul și-l înghite. Așadar, barza este o divinitate celestă, biruitoare asupra vechii divinități chtoniene. Acesta este și înțelesul sculpturii în marmură, din secolele al V-lea - al VI-lea, descoperită la Tomis și care reprezintă o barză cu șarpele în cioc.[8] Tâmpla de la Sărindar, sculptată prin secolele al XVII-lea - al XVIII-lea, înfățișează o superbă scenă cu o barză care omoară șarpele, redând, așadar, forța cosmică victorioasă asupra celei telurice.[9] O barză cu un șarpe în cioc aflăm și la biserica din Călimănești-Vâlcea, dar și în alte locuri.[10] Acesta era și motivul pentru care meșterii olari, mai ales cei din Curtea de Argeș, lucrau ulcioare ale căror gâturi

[5] Artur Gorovei, *Credinți și superstiții ale poporului român*, Academia Română, Librăriile Socec & Comp., București, 1915, p. 293. În continuare cit.: Artur Gorovei, *Credinți*.
[6] Ion Muslea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Editura Minerva, București, 1970, p. 300. În continuare cit.: Hasdeu, *Chestionarele*.
[7] Vasile Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor adunate și întocmite de...*, Tipografia Lucrătorilor Asociați, Bucuresci, MDCCCLVI, p. 13.
[8] Victor Simion, op.cit., p. 17, Fig. 5.
[9] *Ibidem*, planșă, fig. 30 a.
[10] *Ibidem*, p. 113.

ori mănuși înfățișau barza, adeseori cu șarpele în cioc. Țăranii care luau apă într-un astfel de ulcior, mai ales la muncile câmpului, erau siguri că șarpele nu intră în el, nici chiar șarpele casei, chiar dacă în ulcior s-ar fi aflat și lapte. Credința este foarte veche și ne aduce aminte de o descoperire de la Garvăn-Dinogeția, datată în secolul al XI-lea, unde s-a găsit și un gât de ulcior în formă de barză[11] și, de ce nu, chiar de vasele din aur de la Sânnicolau Mare, județul Timiș, de prin secolele al IX-lea - al XI-lea, care sunt ornamentate și cu medalioane pe care sunt înfățișate berze.[12] Fără discuție că în acest caz barza a fost un totem, ca și albina ori rândunica, pe care este păcat să le ucizi.[13] Cel care are mai multe cuiburi de rândunele, lăstuni sau cuiburi de berze la casă este socotit un om norocos,[14] casa pe care barza își face cuib este curată și norocoasă, este casă cu noroc.[15] Este și firesc, deoarece berzele și rândunelele aduc bine la casa omului, ca și câinele; aceste animale aduc fericire.[16] În Mozăceni, ca de altfel în toată zona istorică Vlașca, dar și prin Teleorman și Romanați, am întâlnit credința că barza păzește gospodăria de iele și duhuri rele, necurate, iar casa sau binaua pe care se află cuibul de barză este ferită de trăsnet. Barza aduce sănătate întregii familii unde își are cuibul iar fetele care se nasc într-o casă pe care se găsește un cuib de barză nu vor fi știre; din contră, vor avea pântece foarte roditoare. Aceasta era și semnificația ulcioarelor de nuntă în formă de barză cu pui, care se lucrau altădată la Curtea de Argeș.[17] După folosirea lor în ceremonialul respectiv, aceste ulcioare se așezau pe acoperișuri ca bolduri, simbolizând dorința de belșug și de a avea copii din partea celor doi căsătoriți;[18] ulciorul „barză" așezat pe casă înlocuia cuibul care nu exista; totemul era asigurat. Credința că barza aduce „rodire" femeii determina prin Oltenia și Muntenia împodobirea unor perine, pe care trebuie să doarmă mirii, cu ornamente ce reprezentau barza cu un copil în cioc. Astfel de reprezentări sunt întâlnite și în Bulgaria,[19] cu aceeași credință. În Leșile, Mozacu, Vultureanca și Mozăceni, la scăldăciune, când moașa prepara scăldătoarea, punea în oala cu apă una sau trei pene de barză dacă era fată, pentru a avea parte de mulți copii, dar și pentru ca toată viața să fie ușoară ca pana, ageră ca barza și toate să le priceapă și să le învețe cu multă ușurință. Fiind socotită o pasăre sfântă a românului, la Olănești, județul Cetatea Albă, populația nu se atinge să le strice cuiburile,[20] iar la Copanca, județul Tighina, „Îi păcat sî strâsi cuibu cucostârsilor di pi casî, c-apu mori omu ori fimeia din casî. Sî strâcî

[11] D. Vâlceanu, *Reprezentări zoomorfe pe ceramica din sec. XI de la Dunărea de Jos*, SCIV, 2, 1962, p. 380.
[12] Răzvan Theodorescu, *Un mileniu de artă la Dunărea de Jos (400-1400)*, Editura Meridiane, București, 1976, p. 100.
[13] Gh.F. Ciaușanu, *Superstițiile*, pp. 349-350.
[14] Tudor Pamfile, *Mitologie românească, I, Dușmani și prieteni ai omului*, București-Leipzig-Viena, 1916, p. 71.
[15] Artur Gorovei, *Credinți*, pp. 70, 235.
[16] *Ibidem*, pp. 394, 396.
[17] Paul H. Sthall, *Folclorul și arta populară românească*, Editura Meridiane, București, 1968, fig. 15.
[18] *Ibidem*, p. 21.
[19] Nicolae Dunăre, *Ornamentică tradițională comparată*, Editura Meridiane, București, 1979, p. 93 și p. 91, Pl. XV, B, 18.
[20] Boris Malski, *Viața moldovenilor de la Nistru, Olănești*, Tipografia de pe lângă Prefectura Jud. Cetatea Albă, Ținutul Nistru, 1939, p. 51.

perechia".[21] În județul Vâlcea, pentru sfințenia sa, barza „nu trebuie nici supărată, nici omorâtă".[22] În județul Suceava, rândunica, barza și cocorul nu se împușcă pentru „că ai pagubă de foc",[23] iar prin județul Tutova, „De cocostârci și rândunele nimeni nu se atinge, nici de cuiburile lor, deoarece e credința că ucizându-le, te blastămă celelalte neucise și trebuie să ia foc casa celui ce le-a ucis".[24] Prin Bucovina și Transilvania, pe la 1880, se credea că dacă cineva strică berzei cuibul, sau îi fură ouăle, sau îi sparge vreunul, sau îi ia un pui, atunci barza „zboară până unde află foc și luând un tăciune aprins în clobanț și întorcându-se cu dânsul îndărăpt aprinde cu dânsul casa unde i-a fost cuibul și bate din aripi ca să se aprindă tot mai tare".[25] Pe lângă faptul că e mare păcat să împuști o barză (Țăpu - Tecuci), ori că stricându-i cuibul de pe casă ea îți dă foc, dar te mai și blesteamă „și mori împreună cu toți ai casei (Catane – Dolj)".[26] De aceea berzei i se respectă cuibul (Slobovia-Conache, județul Covurlui, 1885), căci este o pasăre răzbunătoare (Movileni – Iași, 1885), moare cineva din casă (județul Muscel), sau, cum se crede pe întregul teritoriu al țării, dă foc casei,[27] credință pe care o întâlnim și la aromâni.[28] Barza, marele pribeag, este venerată și de negrii din Africa Centrală și răsăriteană,[29] iar pentru germani este, ca și la poporul român, o pasăre totem care păzește casa, pe care își așază cuibul, de trăznet și de foc, aducând noroc și fericire gospodăriei respective,[30] o ferește, ca și rândunica, de duhuri rele și de felurite nenorociri.[31] Din mai multe surse am aflat că numeroase credințe românești cu privire la barză se regăsesc și la vecinii noștri bulgari; în schimb, ei mai cred că mor și rudele aceluia ce strică un cuib de barză.[32]

La rândul său, pentru respectul românului, și barza este foarte recunoscătoare, „în tot anul, după ce și-a scos puii, aruncă pe unul jos stăpânului de casă în semn de mulțumită pentru că a lăsat-o să-și facă cuibul pe casa acestuia și pentru că, prin tot timpul cât a stat aice, nu i s-a întâmplat nici o neplăcere din partea căsașilor",[33] credință generală pentru spațiul românesc, cu mici diferențe de la o zonă la alta; aruncă jos din cuib un pui pentru casa unde-i scoate (Măluțeni, județul Covurlui, 1885), ca dijmă sau plată (Copou – Iași; Glâmbocel – Muscel, 1885; Cârligi – Neamț; Brăhășești – Tecuci, 1884), ca dar proprietarului (Poienești, 1885); când își omoară puii, dau vamă pământului pentru traiul și viața lor (Șocariciu – Ialomița, 1885) și „puii nu pot zbura până nu mănâncă coajă de pepene

[21] P.V. Ștefănucă, *Cercetări folklorice pe Valea Nistrului-de-Jos*, An. Arh. Folk., IV, 1937, p. 197.
[22] Gh.F. Ciauşanu, *Superstițiile*, p. 354.
[23] Artur Gorovei, *Credinți*, p. 121.
[24] *Ibidem*, p. 23. Prin Moldova, barza este numită frecvent și cocostârc.
[25] S.Fl. Marian, *Ornitologia poporană română*, Tipografia lui R. Eckhardt, Cernăuți, 1883, Tom. II, p. 330. În continuare cit.: S.Fl. Marian, *Ornitologia*.
[26] Artur Gorovei, *Credinți*, p. 70.
[27] Hasdeu, *Chestionarele*, p. 300.
[28] Dimitrie Cosmulei, *Datine, credințe și superstiții aromânești*, Noua tipografie profesională Dimitrie C. Ionescu, București, 1909, p. 47.
[29] A. Boros, *Réligion des peuples non-civilisés*, Lethielleu, Paris, 1912, p. 5.
[30] Adolf Wuttke, *Geschichte des deutschen Volksaberglaubens der Gegenwart*, Berlin, 1869, pp. 113-114.
[31] E. Meyer, *Deutsche Volkskunde*, Trübner, Strassburg, 1898, pp. 200-201.
[32] Gh.F. Ciauşanu, *Superstițiile*, p. 354.
[33] Hasdeu, *Etym.Magn.Rom.*, 3, p. 214.

galben" (Căbești - Tutova);[34] credința că puii nu zboară până nu au posibilitatea să mănânce coajă de pepene este consemnată în 1915 și la Ciulnița, județul Ialomița, fiind consemnată pentru toată Muntenia.[35] De altfel, și poporul german crede că barza este recunoscătoare, tot în același fel, față de stăpânul casei pe care s-a așezat.[36] Prin Bucovina se crede că barza face, de regulă, numai două ouă (la Mozăceni, 3, 4 și 5 ouă); dacă se întâmplă să facă trei și le clocește, de regulă pe al treilea pui îl aruncă jos din cuib;[37] dacă puiul aruncat este pus de gospodar în cuib, barza îl aruncă din nou, ca dare către stăpânul casei.[38]

De când se știe omul pe pământ, berzele, rândunelele, cocorii și celelalte păsări ce petrec iarna în țările calde i-au vestit marea bucurie a venirii primăverii, semn că „mai mult n-are să ningă", iar când se duc toamna, și iarna friguroasă se apropie.[39] Și mărțișorul, format din ață albă și roșie, de care se lega o băncuță de argint, simbol al speranței, al vieții și al bogăției, se purta, în multe zone ale țării, până la venirea berzelor – ori cocorilor – și atunci purtătorii îl luau de la gât zicând: „Na-ți negrețele și dă-mi albețele" (Ciobanu, județul Constanța; Rusețu, județul Brăila)[40] și fie că se arunca spre berzele văzute, fie că se punea pe un pom sau măceș, cel ce împlinea ritualul, la noi în Mozăceni, își făcea semnul crucii: se închina mai întâi cu fața spre berze, după care se întorcea și se închina și spre răsărit. Este, în acest ritual al închinării, o dovadă incontestabilă că barza a fost o divinitate precreștină, iar românul ortodox a venerat-o și creștinește, făcându-și semnul crucii – spre ea, dar și spre soare-răsare.

După împrejurările în care a văzut prima barză, sau primele berze, românul își cunoaște viața din vara respectivă. Dacă primăvara, când vezi prima barză, aceasta este în zbor, vei fi sănătos, nu te vor prinde frigurile, dacă stă pe pământ vei fi bolnav (Stăncuța, Stanca, județul Brăila, 1884);[41] dacă vezi barză întâi și stă jos, atunci tot anul vei fi bolnav; dacă zboară, vei călători (Humele – Argeș, 1896);[42] când prima barză pe care o vei vedea primăvara va fi pe jos, ai să bolești tot anul acela de durere de picioare; dacă o vezi zburând, ai să fii sprinten la picioare și în toate (Bogza – Râmnicu Sărat. 1915); de vezi întâi o barză singură pe jos, ai să fii bolnăvicios anul acela (Paparnița – Vaslui, 1915); când o vei vedea pe jos prima dată, tot anul acela vei fi bolnav, dacă o vezi pe sus, tot anul vei fi sănătos (Ciulnița – Ialomița, 1915); de vezi întâia barză pe sus, nu te doare mijlocul la secere; de-o vezi pe jos, te doare (județul Covurlui).[43]

[34] Hasdeu, *Chestionarele*, p. 301.
[35] Artur Gorovei, *Credinți*, p. 70.
[36] Adolf Wuttke, *op. cit.*, p. 114.
[37] Artur Gorovei, *Credinți*, p. 70.
[38] S.Fl. Marian, *Ornitologia*, II, p. 331; Gh.F.Ciauşanu, *Superstițiile*. p. 355.
[39] S.Fl. Marian, *Sărbătorile la Români. Studiu etnografic*, Ediținea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl. Furnisor al Curții Regale, Vol. I, Bucuresci, 1898, p. 94. În continuare cit.: S.Fl. Marian, *Sărbătorile*.
[40] Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, 3, p. 213; idem, *Chestionarele*, p. 422; S.Fl. Marian, *Sărbătorile*, II, p. 139.
[41] Hasdeu, *Chestionarele*, p. 300.
[42] Adrian Fochi, *Datini și eseuri populare la sfârșitul secolului al XIX-lea: Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Editura Minerva, București, 1976, p. 243. În continuare cit.: Nicolae Densușianu, *Chestionarele*.
[43] Artur Gorovei, *Credinți*, pp. 70-71.

Şi numărul berzelor văzute prima dată primăvara determină viaţa de peste an a ţăranului. Dacă vezi una singură, vei fi tot singur peste an (Bădeni, Hodora, Cotnari – Iaşi, 1885); Ruginoasa – Suceava, 1885), vei munci singur vara (Şipote – Iaşi); dacă sunt cu soţ, îţi va merge bine (Cazasu – Brăila, 1885), iar fetele se vor mărita (Rânghineşti – Botoşani, Mastacani – Covurlui, Humuleşti – Neamţ, 1885); dacă sunt fără soţ, îţi mor părinţii (Valea Mare Podgoria – Muscel). Câte berze vezi întâia oară primăvara, atâţia ani vei trăi (Finta – Dâmboviţa, Rădăeşti – Tutova, 1885), atâtea cămăşi vei avea de Paşti (Finta – Dâmboviţa), atâtea care de porumb vei face (Ghercești – Dolj, 1885).[44] Când vezi întâia oară primăvara numai o singură barză, vara aceea ai să fii singuratic; de vei vedea mai multe, ai să fii tot cu mulţi (Parpaniţa – Vaslui, Stânca – Iaşi, 1915); dacă o vezi întâi şi stă jos, atunci tot anul vei fi bolnav; dacă zboară, vei călători (Humele – Argeş, 1896).[45] Astfel de credinţe se regăsesc în tot spaţiul românesc, dar şi la alte popoare europene, cum ar fi în unele regiuni din Germania,[46] ceea ce explică într-un fel credinţele comune ale saşilor şi românilor. La noi în Mozăceni, dar şi în alte multe sate, se crede că nu e bine să vezi prima barză, primăvara, stând pe cuib, deoarece vei boli de diferite beteşuguri, vei sta la pat. Prin judeţul Neamţ, pe la 1896, se credea că dacă berzele de prin sat vor fi puţine, „e semn de rezbel",[47] credinţă pe care nu o găsim în Mozăceni şi nici pe Valea Mozacului ori pe Drâmbovnic. Fata care primăvara vede mai întâi o singură barză, ea în acel an nu se va mărita (Bucovina, 1915), iar pentru bărbaţi e bine să vadă mai multe berze prima dată, pentru că atunci vor călători cu mulţi tovarăşi.[48] Dacă prima barză pe care o vezi primăvara este albă, vara va fi mănoasă, cu pete (în Mozăceni, barză neagră, n.n.), va fi slabă (Viziru - Brăila).[49] Când barza toacă (tocăne, pocăneşte, clăpăieşte, clăpăneşte, clămpăneşte – verbe de origine onomatopeică[50]) pe casă, îşi salută soaţele care judecă şi omoară pe alte berze (Brăhăşeşti – Tecuci).[51] În toată Oltenia şi Muntenia, dar şi în sudul Transilvaniei, se crede că dacă te spurcă barza, adică ai văzut prima barză fără să fi mâncat ceva în dimineaţa zilei respective, toată vara vei fi bolnav, vei zace, mai ales de friguri; la fel se crede şi despre rândunică. Pe Valea Mozacului şi pe Drâmbovnic, pentru a nu fi spurcat de barză, este suficient să guşti sare pe un dumicat de mămăligă sau de pâine.

În vis, „barză dacă vezi, căsătorie arată" şi „barză zburând, copilaş vei dobândi". La Mozăceni, „dacă visezi barză pe cuib, clocind, înseamnă boală; visând mai multe berze zburând, înseamnă că vei face o călătorie; barză moartă dacă visezi, înseamnă nenorocire".

[44] Hasdeu, *Chestionarele*, pp. 300-301.
[45] Nicolae Densuşianu, *Chestionarele*, p. 243.
[46] I. Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat. Privire generală. Medicina magică*, Casa Şcoalelor, 1944, p. 93. În continuare cit.: I.Aurel Candrea, *Folklorul medical*.
[47] Nicolae Densuşianu, *Chestionarele*, p. 243.
[48] Artur Gorovei, *Credinţi*, pp. 70, 154.
[49] Hasdeu, *Chestionarele*, p. 301.
[50] Idem, *Etym.Magn.Rom.*, 3, p. 215.
[51] Idem, *Chestionarele*, p. 301.

Barza este şi un bun meteorolog. Dacă primăvara vin mai multe deodată, atunci primăvara aceea va fi furtunoasă şi ploioasă.[52] Când umblă cârduri de berze, ori când două sau trei se învârtesc în aer, sunt semne că va ploua;[53] când barza „îşi acoperă puii, e un semn că în scurt are să ploaie".[54] Dacă în timpul verii berzele „stau pe şes, are să fie cald" (Dolhasca – Suceava, 1915).[55] Ne surprinde că nu am găsit consemnată o credinţă foarte puternică la noi în Mozăceni şi destul de răspândită în Ţara Vlaşca, şi anume că dacă berzele pleacă în stoluri până la Sântămăria Mare (15 august), ele prevestesc o iarnă timpurie şi friguroasă; dacă pleacă înainte de Sântămăria Mică (8 septembrie), toamna va fi lungă, iarna va întârzia să vină, chiar dacă va fi geroasă, adevăr pe deplin verificat în toamna anului 1994.

Mozăcenii noştri când văd berzele plecând, zburând spre sud, se-ntorc cu faţa spre ele şi se-nchină zicând: „Berze, berze, sfinte berze, luaţi necazurile (bolile) mele şi duceţi-vă cu ele". Când berzele plecau grăbite, înainte de Sântămăria Mare, treversând dinspre nord spre sud culmile Făgăraşilor, ciobanii de pe culmi se grăbeau şi ei să coboare spre câmpii şi spre bălţile Dunării; le priveau, se-nchinau la ele şi spuneau: „Câte berze peste munţi zboară, atâtea oi şi miei să am la primăvară". Primăvara, ciobanii care se aflau cu oile prin bălţile Dunării întâmpinau berzele cu închinare şi rugăminte: „Berzelor, berzelor, treceţi peste munţi, zăpada să se topească şi iarba să crească". Acest obicei ne aduce aminte despre copiii românilor fărşeroţi care întâmpinau berzele care soseau primăvara cu cântecul: „Lélicu, / Purlélicu, / îu sum n'il'ili di oĭ / – Ia lĕ-ac(l)oţi dinăpói", adică: „Barză, / parabarză / unde sunt miile de oi? Iată-le colo în urmă".[56] Desigur că şi acest cântec izvorăşte dintr-un obicei păstoresc şi nu este un simplu joc de copii; la rândul lor, copiii deveneau şi ei păstori.

Jocurile copiilor sunt şi ele izvorâte dintr-o necesitate primară de educaţie, de cunoaştere a lumii înconjurătoare şi de pregătire a viitorului om matur pentru societatea în care trăia; prin joc copilul se pregătea să devină vânător, agricultor sau păstor şi tot jocul era un fel de ritual prin care copilul căpăta sănătate şi vigoare. Aşa credeau copiii de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic atunci când se jucau „De-a lupii şi oile", aşa se credea, până pe la mijlocul secolului al XX-lea, despre copiii care se jucau „De-a barza" în toată zona istorică Vlaşca. Printre jocurile de copii din secolul al XIX-lea ne este semnalat, în 1885, la Romăneşti-Movileni, judeţul Iaşi, „Cocostârcu"[57] (Barza), iar versurile unui astfel de joc, „Când vin cucost'ârâsii", consemnat în prima jumătate a secolului al XX-lea, în comuna Talmaza, judeţul Tighina, dovedeau nu numai bucuria revenirii berzelor aducătoare ale primăverii, dar erau şi batjocoritoare la adresa persoanelor care încă mai erau rebegite de gerul iernii trecute şi nu simţeau schimbarea vremii:

[52] Sim.Fl. Marian, *Sărbătorile*, II, 1899, p. 230.
[53] Artur Gorovei, *Credinţi*, p. 376; I. Aurel Candrea, *Iarba fiarelor*, p. 86.
[54] S.Fl. Marian, *Ornitologie*, II, p. 332; Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, 3, p. 214.
[55] Artur Gorovei, *Credinţi*, p. 371.
[56] Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 193.
[57] Hasdeu, *Chestioanarele*, p. 611.

Cocostârc, stârc,
N-ai văzut pe lelea-n târg?
Am văzut-o-ntr-o dughianî,
Învălită-ntr-o dulamî. [58]

Mai trebuie să amintim că în zonele cercetate de noi, unde copiii se jucau „De-a barza", jocul era condus de acela care reuşea să găsească şi să poarte la căciulă ori pălărie o pană de barză. Este şi în acest caz o reminiscenţă a berzei sfinte, a păsării-totem. Pana de barză dădea forţă şi agilitate deosebită purtătorului. Cu acest aspect ne aflăm deja într-un domeniu aparte, acela de magie şi „medicină a berzei".

Mulţi erau convinşi că dacă primăvara, când vedeau prima barză, scuipau şi ziceau: „Frigurile mele în penele şi în picioarele tele" (Slobozia – Vlaşca, 1915),[59] nu se îmbolnăvesc de friguri în anul acela, întrucât barza îi ia frigurile şi le duce în mlaştini, pe baltă. În Mozăceni nu a existat acest obicei; pentru a fi sănătos, mozăceanul, după ce se închina, cum am arătat, mai rostea, în cazul că avea friguri, următoarele:

Barză, sfântă barză,
Te rog frumos,
Fă-mă sănătos,
Ia, te rog, frigurile mele
Şi du-le pe Bâtia-n muzane, la iele,

după care iar se închina, cu faţa spre barza sau berzele respective. Marea valoare a rugăciunii-descântec este aceea că de aici aflăm că ielele îşi aveau sălaşurile pe Bâtia, în muzane, ceea ce ne dovedeşte vechimea uluitoare a ritualului. La Catane, judeţul Dolj, se credea că nu te vor mai prinde frigurile tot anul dacă atunci când vezi prima barză rosteşti:

Barză, barză
Ce ai în guşă?
– O căpuşă.
– Dar în piept?
– Lapte fiert.
– În picioare?
– Două răşchitoare.
– În pené?
– Frigurile tele (mele).
– Să te duci 99 de ani cu ele. [60]

[58] P.V. Ştefănucă, *op. cit.*, loc. cit., p. 138.
[59] Artur Gorovei, *Credinţi*, p. 71.
[60] *Ibidem.*

La noi în Mozăceni, dar şi prin Romanaţi, Teleorman şi în zona istorică Vlaşca, aceste versuri făceau parte din jocul „De-a barza" şi tot în aceste zone, în momentul când cineva se îmbolnăvea de friguri, o bătrână dialoga cu bolnavul punând întrebările, iar suferindul răspunzând, după care doftoroaia îi dădea să bea apă în care se mestecase cu o pană de barză, în timp ce se rostise de trei ori versurile de mai sus. Procedeul de a scăpa de friguri, consemnat în judeţul Dolj, era identic şi în Maramureş;[61] nu se găseşte la noi în Mozăceni. Tot în acest scop, în judeţul Vâlcea, „Când vezi întâiu rândunică şi barză, să stai în loc şi să scobeşti pământul sub piciorul drept, că ai să găseşti trei cărbuni, pe care să-i iei şi să-i păstrezi, că sunt buni pentru leacul frigurilor";[62] la noi în Mozăceni credinţa se referea numai la rândunică, nu şi la barză. Prin Muntenia cel ce s-a îmbolnăvit de friguri şi nu s-a vindecat prin procedeele amintite, trebuie să se afume cu găinaţ de barză.[63] Pe la Smulţi, judeţul Galaţi, borşul din carne de barză se credea că „e bun contra unor boale",[64] credinţă inexistentă în comuna şi în zona noastră. Deoarece barza se hrăneşte cu şerpi, „cel ce a înghiţit un şarpe trebuie să mănânce bucate făcute cu carne de barză", sau „Când va intra şarpele într-un om, să prinză o barză, s-o taie, să-i scoată inima, s-o fiarbă bine şi să-i bea zeama",[65] de asemenea credinţe inexistente pe Valea Mozacului şi pe Drâmbovnic. Pe la 1885 la Negreşti, comuna Dobreni, judeţul Neamţ, se credea că oul de barză este un leac bun contra beţiei.[66] Este cunoscut că în descântecele pentru afecţiuni la care predomină culoarea roşie – brâncă, orbalţ, obrânteală şi chiar pentru bube, se apelează la fiinţe ori lucruri roşii, aşa cum se apelează şi la berze roşii, într-un „Descântec de orbalţ" din Moldova:

Au plecat 9 oameni roşii
Pe drum roşu
Cu 9 topoare roşii,
Cu 9 securi roşii,
Cu 9 berze roşii,
Cu 9 sfredele roşii... [67]

Aici am fi tentaţi să credem că este vorba nu de barză, ci de unealta numită bardă, la plural. Având în vedere obiceiul din zona istorică Vlaşca, că femeile care doreau să preîntâmpine „bubele roşii" coseau, cu culoare roşie, berze pe brâie şi basmalele de cap, credem că descântecul se referă la astfel de berze încrustate pe unelte, pe îmbrăcăminte; în acest caz femeile tinere mai aveau şi credinţa că nu vor rămâne ştire, adică sterpe. În multe localităţi, mai ales în sudul ţării, pentru a fi

[61] Ion Bârlea, *Cântece poporane din Maramureş. Descântece, vrăji, farmece şi desfaceri*, Vol. II, Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1924, p. 351.
[62] Artur Gorovei, *Credinţi*, p. 125.
[63] *Ibidem;* Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, I, p. 337.
[64] *Ibidem*, p. 399.
[65] Teodor Pamfile, *Boli şi leacuri după datinile şi credinţele poporului român. Adunate din comuna Tepu (Tecuci) de-*, Bucureşti, 1911, p. 60.
[66] Hasdeu, *Chestionarele*, p. 301.
[67] Gr. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului, I, Boalele oamenilor*, Bucureşti, 1907, p. 23.

sănătoase şi pentru a avea spor la cusut iile cu care trebuie să se îmbrace în a doua zi de Paşte, păstrau acele de cusut în tuburi lucrate în mod special din femururi de barză. Credinţa în puterea acestor acarniţe lucrate în mod special din picioare de barză este veche şi nu ne surprinde că astfel de obiecte, lucrate din femururi „de pasăre" – arheologii neputând identifica specia –, s-au descoperit în necropola din secolele al III-lea - al IV-lea d.Cr. de la Târgşor, judeţul Prahova,[68] şi tot din aceaşi perioadă s-au mai descoperit astfel de obiecte la Independenţa, judeţul Ialomiţa,[69] la Izvorul, judeţul Ilfov[70], şi în necropola de la Sucidava, judeţul Olt.[71] Obiectele respective fiind descoperite în morminte, dovedesc credinţa în continuarea activităţii pe lumea de dincolo şi probabil puterea pe care o exercita şi pe celălalt tărâm pasărea sfântă, barza, prin intermediul obiectului. Obiecte din femururi de barză se lucrau uneori şi pentru bărbaţi; până la începutul secolului al XX-lea din picioare de barză se confecţionau fluiere, cu credinţa că până şi oile al căror cioban cânta dintr-un astfel de instrument, vor fi mai sănătoase şi mai prolifice. Un astfel de fluier, la care se mai păstrează patru găuri, s-a descoperit în aşezarea din secolul al IV-lea d.Cr. de la Histria,[72] iar altul din evul mediu timpuriu în aşezarea de la Bârlăleşti,[73] judeţul Vaslui. Numai astfel ne putem explica fragmentul osos al unei berze printre oasele de găină din aşezarea din secolele al XIII-lea - al XIV-lea de la Bârlad,[74] deoarece era exclus ca barza să se fi vânat în vederea consumului cărnii. Cel mult putea fi vânată pentru folosirea penelor în scopuri magice vânătoreşti, dar, în cazul acesta, după jumulirea penelor mari, barza ar fi fost îngropată ori dusă departe, în câmp, s-o mănânce răpitoarele. Oricum, aşa cum am amintit, fetişul cel mai puternic, apărătorul întregii familii, împotriva tuturor relelor, rămânea cuibul de barză de pe casă, sau altă construcţie, ulciorul în formă de barză, folosit în ceremonialul nunţii şi aşezat pe casă, ori chiar o barză reliefată în tencuiala de pe faţadă, procedeu frecvent folosit în Banat la începutul secolului al XX-lea, ca şi în Ţara Vlaşca. Aşa ni se semnalează în comuna Marga, judeţul Caraş-Severin, unde, din păcate, în 1975 o astfel de barză se mai afla doar pe faţada casei ţăranului Tămaş Nicolae[75] şi aceasta ca pură decoraţie, fără semnificaţia magică, deja căzută în uitare, la fel cum s-au petrecut lucrurile şi în Mozăceni. Poate că nici pictarea berzei, la „1820, de Ilie şi Ioan ot Teiuş zugravi", printre animalele ce împodobesc spaţiile dintre arcadele pridvorului Bisericii Sf. Ioan-Carnoseşti, din Olăneşti,[76] nu este întâmplătoare, mai ales că ea nu putea fi vânată

[68] Gh. Diaconu, *Şantierul arheologic Târgşor*, Materiale, VIII, 1962, p. 539.
[69] Bucur Mitrea şi C. Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Editura Academiei, Bucureşti, 1966, p. 49, Fig. 117/9, şi p. 53, Fig. 138.
[70] *Ibidem*, p. 72, Fig. 183/3.
[71] Constantin C. Petolescu şi Oct. Onea, *Cercetări în necropola Sucidava, Jud. Olt (1958)*, Materiale, X, 1973, p. 133.
[72] Em. Condurachi şi colab., *Şantierul arheologic Histria*, Materiale, IV, 1957, p. 19.
[73] Ghenuţă Coman, *Evoluţia culturii materiale din Moldova de sud în lumina cercetărilor arheologice cu privire la secolele V-XVIII*, Mem. Antiq., III, Piatra Neamţ, 1971, p. 493; Fig. 9/3, p. 494.
[74] Sergiu Haimovici, *Resturile faunistice din aşezarea de la Bârlad din secolele XIII-XIV*, Arh. Mold., IX, 1980, p. 85.
[75] Dumitru Jompan, *Motive ornamentale în arhitectura din Marga (Caraş Severin)*, St. şi com. de etnografie-istorie, Muzeul Judeţean Caransebeş, I, 1975, p. 99.
[76] Radu Creţeanu, *Zugravii din Teiuş*, Mag. Ist., An. IV, Nr. 12(45), decembrie 1970, p. 17.

de vânătorul cu ogar; pe vremea aceea barza era prea mult respectată de vânătorii din Vâlcea şi de pretutindeni; dar nu excludem totuşi vânarea în scopuri magice, pentru folosirea penelor, a oaselor, sau a ciocului pentru teaca în care vânătorul îşi purta cuţitul. Capturarea berzei în aceste scopuri nu constituia un păcat, ci o cinstire a sfinţeniei ei, devenind ocrotitoare permanentă, salvatoare de la boli, ori de la evenimente tragice neprevăzute, cum credeau vânătorii de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic.

Vânătorul care îşi purta cuţitul într-o teacă lucrată din pliscul unei berze se considera ferit de primejdii din partea fiarelor; căpăta forţă şi agilitate, putea să se deplaseze rapid, să fugă cu iuţeală din calea primejdiei, să vadă la distanţă, cum vede barza, putând astfel să ia hotărâri înainte de apropierea primejdiei. Până la începutul secolului al XX-lea vânătorul de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic, care îşi ataşa la chimir cuţitul introdus în cioc de barză, înainte de a pleca la vânătoare, se închina şi rostea în gând: „Cum omoară barza şerpii şi viperele cu pliscul, aşa să omor eu fiarele şi cum prinde ea broaştele, aşa să prind eu iepurii"; după aceea săruta teaca şi o introducea cu cuţitul în ea într-o ocniţă special amenajată în partea dreaptă a chimirului.[77] După trei ani de la data când vânătorul purta cuţitul în teaca respectivă, obiectul căpăta puteri miraculoase; vindeca deochiul, durerile „din soare sec" şi frigurile. Pentru aceste vindecări, vânătorul vâra vârful tecii într-o cănuţă plină cu apă şi zicea de trei ori în gând: „– Nu spăl ciocul berzei, ci pe (cutare) de boală (deochi, soare sec, friguri)" şi cum suferindul bea apa din ceaşcă, i se lua durerea cu mâna.[78] În felul acesta ne explicăm şi puterea miraculoasă a „mascoidei de pasăre" despre care ni se spune că, „În căluşul din Oltenia se foloseşte o mascoidă numită cioc, un fel de însemn totemic sau sceptru cu care vătaful oficia ritualul tămăduirii presupuse. Mascoida e alcătuită dintr-un cioc de pasăre (barză, n.n.), fixată pe un băţ învelit în piele de iepure, împănată cu ierburi de leac".[79] Un astfel de cioc se confecţiona în Mozăceni, până la începutul secolului al XX-lea, în scopul vindecărilor magice; se spăla în apă neîncepută care se bea pentru friguri; ritualul era însoţit şi de un descântec, ale cărui versuri nu le-am aflat. Aici avem o reminiscenţă de magie vânătorească din epoca primitivă. Pentru vânătorul din paleolitic, pliscul berzei era o armă de temut, barza putând vâna şerpii şi viperele; vânătorul îşi dorea şi el această putere pentru doborârea fiarelor şi apela astfel la cel mai puternic fetiş: ciocul berzei.

Până la jumătatea secolului al XX-lea s-a păstrat, în mai multe zone, cel mai puternic ritual vânătoresc anterior domesticirii animalelor – Brezaia; cel ce juca brezaia avea cap de cocoş, vultur sau barză, ori de lup ori vulpe.[80] Se juca pe la Cugieru, Ardeal, prin 1885,[81] dar şi prin Mehedinţi, în sărbătorile Crăciunului.[82] În Ţara Oltului pesonajul era borita sau turca, iar masca avea o înfăţişare compozită,

[77] Informaţie aflată în copilărie, 1944, de la vestitul vânător Ştefan Dumitru Tantană, n. 12 septembrie 1861 in satul Romanaţi (Mozacu) – Argeş.
[78] Inf. Voica Rădulescu-Buică (n. Voica Tantana, 1881, Romanaţi), 20 iulie 1954.
[79] Romulus Vulcănescu, *Măştile populare*, Editura Ştiinţifică, 1970, p. 215.
[80] D.C. Olănescu, *Teatrul la români*, Partea I, Bucureşti, 1897, p. 8; Ion Nania, *Istoria vânătorii*, 1977, p. 260.
[81] Hajdeu, *Chestionarele*, pp. 316, 317.
[82] Nicolae Densuşianu, *Chestionarele*, p. 35.

„barză cu coarne de cerb" sau „cerb cu cioc de barză".[83] Masca-costum de brezaie era cea mai nedefinită dintre măştile zoomorfe din ritualurile păstrate sub formă de jocuri la sărbătorile de iarnă de pe teritoriul României, putând avea înfăţişări diverse de păsări – barză, vultur, cocoş de munte –, ori de mamifer – lup, câine, vulpe.[84] S-ar putea chiar şi unele măşti numite „moşnegi", care se întâlnesc prin Moldova, să redea forme pseudoantropomorfizate de măşti de pasăre.[85] Nici pe Drâmbovnic şi nici pe Valea Mozacului, deci în zona Mozăceni, nu au existat astfel de măşti, cel puţin în secolele al XIX-lea şi al XX-lea; măştile colindelor din zona noastră aminteau mamifere: Boura, Capra, Vasilca, Ursul.

Foarte interesante sunt şi legendele şi basmele referitoare la barză. Începem cu o legendă inedită din comuna şi zona noastră. „După ce Dumnezeu a izgonit pe Adam şi Eva din rai, pentru ca diavolul să nu mai îndrăznească să spurce raiul şi să se strecoare prin minunatele grădini ale raiului, a făcut o pereche de berze care să omoare şerpii ce s-ar mai fi strecurat acolo. Dar diavolul, care a înşelat-o pe Eva, s-a făcut şarpe pe pământ şi atunci Dumnezeu a trimis puii berzelor din rai să ucidă şi aici aceste târâtoare". După altă legendă, barza a fost mai întâi un om căruia Domnul Cristos îi dăduse un sac legat, plin cu şerpi, broaşte şi alte jigănii, pentru ca să-l arunce în mare şi astfel să nu mai fie asemenea jivine pe uscat; omul însă a dezlegat sacul, lăsând să se împrăştie lighioanele pe pământ; atunci Dumnezeu l-a prefăcut în barză: „Vei umbla prin toate bahnele şi pâraiele până ce vei aduna iarăşi la un loc în sac pre toate jigăniile cărora le-ai dat drumul". De atunci barza aleargă pretutindeni să le prindă, iar sacul este guşa cea mare la grumaz, pe care o are barza.[86] Alte legende ne spun că barza este „împărat peste toate broaştele din lume". Barza a fost cândva om, dar o babă vrăjitoare l-a prefăcut „într-o pasere cu picioare mari şi cu gâtul lung". Barza n-are coadă, adică este bearcă, fiindcă mersese să aducă lui Făt-Frumos „apă-vie" şi „apă moartă", care se află numai „între munţii ce se bat în capete" şi acolo vârfurile munţilor, izbindu-se tocmai când barza izbutise să scape, îi apucară coada.[87] Pentru că un om a tăiat aripile şi ciocurile unor pui de barză, Dumnezeu l-a prefăcut şi pe el în barză. Poposind însă la o barză ai cărei pui aveau nasurile tăiate de el, s-a căit de faptele sale şi împăratul berzelor l-a făcut iarăşi om (Ceacâru – Brăila, 1884).[88] Dintr-o singură legendă aflăm că diavolul a încercat să facă şi el o barză, aşa cum făcuse şi Dumnezeu. Nefârtatul a făcut barza din propria-i coadă pe care şi-a mâncat-o, dar din ouăle făcute de barza lucrată de Dumnezeu au ieşit îngeri, în timp ce dracu a scos din oul berzei sale tutunul (oraşul Bârlad, 1885).[89] Legenda este târzie, datând din secolul al XVII-lea, ulterioară aducerii tutunului în ţara noastră, dar ea se bazează evident pe fondul credinţelor străvechi, de pasăre sfântă; chiar dacă necuratul a reuşit să imite opera lui Dumnezeu, barza lui nu numai că nu s-a înmulţit, dar a creat o buruiană diavolească. „Cică pe o barză a apucat-o iarna la noi şi când a venit viscolul năprasnic, cu omăt mare, stătea sărmana zgribulită şi-i clănţănea ciocul care devenise din roşu, vânăt de frig. Atunci un ciocârlan s-a apropiat de ea şi a început s-o batjocorească: – Ce te zgribuleşti şi clănţăni aşa, uriaşo! Fă şi tu ca mine, uite aşa; şi ciocârlanul s-a tăvălit prin zăpadă de parcă se tăvălea-n ţărână. Barza, supărată, hai şi-l apucă de cap şi-l scuturâ de-i rămase fulgii ridicaţi ca un moţ şi de-atunci ciocârlanul are moţ, a rămas moţat". Legenda este foarte frecventă în Mozăceni şi în satele de pe Valea Mozacului. O altă legendă interesantă o aflăm la aromâni, dar ea circulă şi la nord de Dunăre. Aceasta caută să răspundă „Di ţe birbil'lu cântă atâ't muşat si di ţe pelicanlu (şi lélicu, n.n.) mâcă broatiţi", adică de ce privighetoarea cântă aşa de frumos şi de ce pelicanul (şi barza) mănâncă broaşte. Este asemănătoare cu răspândita noastră legendă „Privighetoarea şi turturica". Privighetoarea nu a adormit şi a auzit toate păsările şi vietăţile cântând, pe când barza a auzit de cu seară doar broaştele orăcăind: „bea caca, bea caca" şi a adormit. De aceea ea nu ştie să cânte, ci doar zice: „teaca, beaca"; de atunci ea pedepseşte broaştele,[90] fiind o pasăre răzbunătoare, caracteristică a berzei observată şi în balada „Iorgovan":

...Alţii ziceau ca să-l arză,
Ochii doar să-i ia o barză
Şi să-i duc-acas' la el,
La copilu-i mititel...[91]

După o altă legendă din Mozăceni şi din alte sate din Ţara Vlaşca, barza a fost o împărătească dăruită de Dumnezeu să poată împlini tot felul de minuni, dar cu condiţia ca toate înfăptuirile ei să fie numai spre binele oamenilor. Auzind ea că soţul ei, împăratul, a fost omorât în luptă de armata unui popor vecin, s-a-mbrăcat repede bărbăteşte, şi-a pus cizme roşii, şi-a luat un pumnal ca un clobanţ şi ajungând în fugă la locul luptei, cu puterea dată de Dumnezeu a prefăcut pe toţi soldaţii duşmani în brotăcei şi pe toţi locuitori ţării lor în broaşte. Orbită de isprava ei, s-a îngâmfat şi a început să meargă ofiţereşte. Dumnezeu s-a mâniat tare pe nesăbuinţa ei, pentru că şi-a folosit puterea cerească spre răul altui popor şi a prefăcut-o în barză, de-a rămas până azi o pasăre răzbunătoare pe broaşte şi cu un mers falnic, de unde vine şi zicerea: „S-a-nfoiat ca varza şi s-a-ngâmfat ca barza". După o altă legendă, cu o largă răspândire în Oltenia şi Muntenia, barza este pasărea creată de Dumnezeu pentru a trece pe cuc şi rândunele peste mări, primăvara şi toamna, deoarece s-a înduioşat Tatăl Ceresc mult de tot văzând truda şi oboseala acestor păsări care străbat lumea şi mările ei. La 1885 s-a consemnat la Congazu, judeţul Tulcea, credinţa că atunci când berzele pleacă să petreacă iarna în alte ţări se fac oameni, iar la întoarcere redevin păsări,[92] credinţă pe care am regăsit-o în multe locuri sub forma unei legende. La plecare Dumnezeu le face oameni pentru ca

[83] Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură poporană românească. Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Ţara Oltului*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, p. 10.
[84] Romulus Vulcănescu, *op. cit.*, p. 139.
[85] *Ibidem*, p. 149.
[86] S.Fl. Marian, *Ornitologia*, II, pp. 310 şi urm. Rezumată de: Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, 3, p. 214.
[87] Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, 3, p. 214; rezumată după S.Fl. Marian, *op. cit.*, loc. cit.
[88] Hasdeu, *Chestionarele*, p. 548.
[89] *Ibidem*, p. 541.
[90] Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, pp. 780-782.
[91] Hasdeu, *Etym. Magn. Rom.*, 3, p. 214.
[92] Idem, *Chestionarele*, p. 301.

popoarele lumii să vadă cât de mulţi ostaşi se găsesc în ţara în care ele îşi scot puii şi să nu îndrăznească să mai vină cu armii pe pământul ăsta; aşa i-a speriat pe barbarii care năvăleau peste ţara noastră şi şi-au oprit năvălirile şi prădăciunile; numai ruşii, care sunt mai aproape de noi, ştiau adevărul şi au continuat să năvălească şi să ne prade. La toate acestea mai adăugăm cunoscuta poveste „Barza şi vulpea", care ne-a desfătat copilăria în primele clase primare, când barza, inteligentă, după ce a fost invitată la masă de cumătră, şi servită să mănânce din farfurie, a invitat-o şi ea pe cumătră şi a servit-o să mănânce din urcior.

Pasărea sfântă, cu atâtea implicaţii în viaţa poporului român, răzbunătoare în momentul când i se aduce prejudicii sau nu este respectată cum se cuvine, era sărbătorită în zilele berzelor, babele a 4-a, a 5-a şi a 6-a (4-6 martie).[93] Aceste zile se serbau cu nelucrare de către fetele şi femeile fără copii, precum şi de către ciobanii care obişnuiau să penduleze cu turmele între munte şi baltă. Apoi toată lumea se abţinea să-i pronunţe numele, în timpul celor trei babe, numind-o gâsca popii, Ilie gât, gât lung, piciorong, ori domnul inginer care măsoară pământul. Rostirea numelui „barză" în aceste zile însemna îmbolnăvire de friguri, de bube roşii, brâncă, dar şi aducerea unor necazuri şi nenorociri. Până pe la 1947-1949, nici elevii de la şcoala primară nu-i pronunţau numele. Unii organizau chiar întreceri de ghicitori, prin care căutau să-i păcălească pe alţii; printre mulţimea de întrebări şi ghicitori se strecurau şi unele despre barză:

Moş Niculae
Stă cu casa-n ploaie.

Sau:

Moş Ion cu cracii goi
Bagă spaima în broscoi.

Sau:

Ce să fie oare
Cu-aşa lungi picioare,
Albă-neagră peste tot
Şi e roşie pe bot?

Dacă vreun copil uitase că sunt zilele berzelor, sau nu ştia de aceasta, şi răspundea spunând „barza", se producea o mare zarvă, cu râsete şi chiote din partea tuturor participanţilor. Prin multe zone, dar nu şi în Mozăceni, ori pe Valea Mozăcului şi Drâmbovnic, era socotită ca „zi a berzei" şi Întrătunul, care se suprapune cu Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul (25 mai). Această zi era serbată cu odihnă din partea tuturor, pentru că altfel nu puteau fi ferite de grindină şi furtuni şi mai ales de trăsnete şi incendii. Deşi această zi era serbată în secolul al XIX-lea, pentru ca oamenii să fie feriţi de primejdiile de mai sus, nici în Moldova, unde se numea Ioan Fierbe Piatră, şi nici în Transilvania, unde se numea Întrătunul, Marian

[93] Hasdeu, Chestionarele, p. 301.

nu o aminteşte şi ca pe o zi a berzei;[94] cel puţin în sudul Transilvaniei, Întrătunul a rămas „zi a berzei" până la jumătatea secolului al XX-lea; în Mozăceni Aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul era zi serbată cu mare pioşenie creştinească, tot pentru grindină şi furtuni, dar fără a avea legături cu credinţele despre barză.

În lirica poporului român, barza aproape că lipseşte. Este pomenită mai des prin zicători şi proverbele de la Mozăceni: „Să-ţi iubeşti casa ca barza cuibul"; „Soţii să se iubească şi să se ajute ca berzele"; „Barza bătrână nu intră-n ochean". O mai găsim uneori ca termen de comparaţie prin unele ghicitori: „Cuibul berzii, în mijlocul bălţii" (Buricul);[95] „Nu e barză, nu e cioară,/ Dar mai sus ca ele zboară" (Avionul).[96] Foarte rar era pomenită în strigăturile de altădată ale flăcăilor din Mozăceni:

Dracu negru-a mai văzut
Iepure, vara, cosind,
Iepuroaica fân strângând,
Barza după ei greblând.

Sau:

Ui, ui, ui pe călmăţui
Unde scoate barza pui
Şi bărzoiul în cojoc
Le dă mâncare pe cioc.

După 1968 am auzit în Mozăceni şi strigătura:

Barză, barză
Focul să te arză
C-aduci decreţei
Să-i facem ceauşei.

Astfel de producţii sunt mult prea puţine în comparaţie cu credinţele poporului român despre barză, din care marea majoritate se regăseau în comuna noastră, lucru datorat, în primul rând, numelui ei totemic, cu adevărat sfânt în toate zonele ţării, precum şi datorită puterilor ei apotropaice.

Cu toată căderea în uitare a credinţelor despre barză, mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea, pasărea considerată sfântă şi respectată de milenii nu a fost niciodată implicată în povestiri sau snoave deşucheate, pornografice. A fost dintotdeauna pasărea „aducătoare de copii", şi nu fără motive. Să nu uităm că până la jumătatea secolului trecut, majoritatea căsătoriilor şi a nunţilor din satele noastre aveau loc în două perioade distincte de peste an: la sfârşit de cuptor până la început de răpciune, când gospodarii aveau mai puţin de muncă şi linişte deplină, şi în luna gerar, după marile sărbători; în felul acesta, cele mai multe naşteri aveau loc în martie-aprilie, aşadar o dată cu venirea berzelor, şi în luna septembrie, o dată cu plecarea lor. Aşa s-a înrădăcinat puternica încredere în misterioasa pasăre a rodirii

[94] S. Fl.Marian, *Sărbătorile*, III, p. 332.
[95] G.Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 256.
[96] Teodor Balş, *Pe-un picior de plai*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1957, p. 253.

pântecelor. Azi nimeni nu mai crede în aducerea de copii de către barză. O snoavă auzită recent în Mozăceni, şi nu numai, este convingătoare în acest sens:

„O bunicuţă mergea cu nepoţeii de mână. Lenuţa, care abia împlinise şase anişori, o întreabă pe mamaie: „– Bunicuţo, cine m-a făcut pe mine?“. „– Te-a adus barza, păpuşica maichii“. „Da' pe mine, mamaie, cine m-a făcut?“ a întrebat-o Ionel, care era mai mic cu un an şi ceva decât surioara. „– Tot barza te-a adus, puiul maichii“. Atunci Lenuţa îi şopti frăţiorului la ureche: „– Îi spunem adevărul, sau o lăsăm să moară proastă?“. Spre sfârşitul secolului al XX-lea am auzit şi câteva snoave şi povestiri pornografice în care este implicată barza şi care nu pot fi redate. Este dovada cea mai bună de degradare a credinţelor străvechi şi de decădere a berzei din rangul de divinitate. Fenomenul s-a datorat pe de o parte evoluţiei firesti a societăţii prin gradul de culturalizare, apoi prin transformarea satelor în locuitori de navetişti, consecinţă a colectivizării bolşevice; educaţia atee şi antiromânească impusă prin toate mijloacele, de la vârsta cea mai fragedă, timp de o jumătate de secol, a fost de-a dreptul distructivă pentru tradiţii, credinţe şi cutume.

Degradarea mediului natural până la distrugere şi a fiinţelor lăsate de Dumnezeu a lichidat concepţia de sfinţenie a pământului şi a apelor până la cei mai pioşi ţărani, cum erau mozăcenii noştri; nu mai avem păduri, nu mai avem făneţe naturale, nu mai avem ape neotrăvite; nu mai avem nici berze!

În încheiere am dori să dăm un singur exemplu demn de luat în consideraţie şi în Mozăceni. Prin 1950 în satul Scorei, judeţul Sibiu, se aflau peste 70 de cuiburi de berze; modernizarea clădirilor a făcut ca în 1975 în Scorei să mai existe doar 21 cuiburi.[97] Profesorul Gavril Popa din Scorei, ajutat de elevi, a instalat pe diverse clădiri suporturi şi numărul cuiburilor locuite a ajuns în 1980 la 26; unul din cuiburi a fost aşezat chiar pe casa profesorului ocrotitor.[98] Cine vizitează azi, la începput de mileniu, satul Scorei, această localitate poate fi numită satul berzelor; se pare că sunt peste 200 de cuiburi. Şi când ne gândim că până la începutul secolului al XX-lea în Mozăceni se aflau peste 50 de cuiburi de berze, iar azi abia se mai găsesc trei! Nu vrem să mai discutăm despre marile foloase aduse de barză, pasărea noastră altădată îndumnezeită. Ar fi timpul ca şi în problema berzelor, stârcilor şi a altor fiinţe lăsate de Dumnezeu pentru împodobirea pământului şi a menţinerii unui echilibru în natură, să ne debarasăm de concepţia bolşevică prin catalogarea lor ca ihtiofage şi distrugătoare ale vânatului. Până la jumătatea secolului al XX-lea peştele era mâncarea săracului, iar iepurii săreau pretutindeni ca lăcustele. Toate au fost odată, când credinţa-n Dumnezeu şi-n fiinţele Lui era nealterată.

[97] Hans Fink, *Satul cu berze*, VPS, Anul XXIX, Nr. 1(346), ianuarie 1978, p. 15.
[98] Popa Gavril, *Salvaţi barza albă!*, Ocrot. Nat., Tom. 25, Nr. 1, 1981, p. 96.

Statornicia mozăcenilor – mitologie, legendă şi adevăr

ODOLEANUL ŞI MOTANUL SĂLBATIC

Etnobotanica românească aminteşte 30 de plante cu nume date de pisică;[1] dintre acestea 22 sunt plante medicinale, formând o adevărată „medicină a mâţei“. Cea mai caracteristică dintre acestea este odoleanul (*Valeriana officinalis* L), care şi pe la noi prin Mozăceni se mai numea iarba (floarea) pisicii sau iarba pisicilor, iarba mâţului, botezată şi de francezi tot *„herbe-aux-chats, parce que ces animaux sont attirés par son odeur“*. Într-adevăr, lucru neconsemnat de naturalişti, prin iunie, când odoleanul înfloreşte prin poienile din păduri, câte un motan sălbatec vine noaptea şi se joacă sărind şi aplecând tulpinile, scuturând parcă înadins polenul pe blana sa, prilej pentru câte o fată tomnatică să pună acolo o cursă; dacă da un cotoc sălbatec în ea, dimineaţa se ducea cu o hengherea, sau cu o plasă cu care-l imobiliza, îi jumulea mai mulţi peri de pe spinare şi din coadă şi apoi îl slobozea din cursă. Cu perii respectivi se afumau în trei seri la rând, iar florile cu care se jucase mâţul le culegea şi le punea sâmbăta în lăutori, pentru a fi căutată duminica la horă de către flăcăi, cum este odoleanul de mărtani.

Trei ani consecutivi am pândit, noapte de noapte, într-o poiană cu flori de odolean din pădurea Leşanca-Zidureanca. M-am ascuns bine în lăstărişuri, m-am urcat să pândesc dintr-un copac, dar totul a fost zadarnic. În luna mai a anului 1960, arătându-mi mâhnirea bătrânului de la care aflasem toate acestea,[2] m-a întrebat: „– Apoi, mai erau flori de odolean şi pe alte poieni din preajmă? – Mai erau, destul de multe, i-am răspuns eu. – Acum rupe mata toate florile alea din âst trup de pădure şi apoi păzeşte. Ai să vezi minunea“. Am distrus toate florile de odolean cam pe un km^2 de pădure. După câteva nopţi de pândă am văzut o scenă unică în viaţă, greu de imaginat. Un joc nebun al motanului cu vălătucii florilor ca de spumă, şi încă de două ori într-o noapte, dacă nu cumva au fost doi motani veniţi cam la o oră unul după altul. Doamne, frumoasă privelişte mi-ai dăruit!

În judeţele Alba şi Sibiu, dar şi în Argeş şi Muscel, odoleanul era pus în lăutori de către fete, înainte de a urca pe munte, pentru a nu fi furate de zmei; la Mozăceni se proceda astfel înainte ca fetele să meargă în pădure cu vitele, ori la întors sau strâns fânul din păduri şi pajişti. Pe la Poşaga, Sălciua şi Brăzeşti, pe Valea Arieşului, astfel de lăutori se făceau cu odolean, leuştean şi iarbă neagră cu cinci foi (*Sanicula europaea* L.) tot pentru a nu fi furate de zmei, care ieşeau

[1] Al. Borza, *Dicţionar etnobotanic*, Editura Academiei, Bucureşti, 1968, passim.
[2] Ioniţă Buică (n. Sisu Ion, 2 septembrie 1887, Leşile-Negraşi).

noaptea de prin peşteri, ca nişte vălătuci de foc, se înălţau în aer şi se stingeau, auzindu-se trecând prin văzduh însoţiţi de ceteraşii lor, care cântau şi adeseori strigau cu voce omenească: „Odolean şi iarbă creaţă, / Alea-mi mănâncă din viaţă; / Iarbă neagră cu cinci foi / Dă cu boală peste noi". Pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic, dar şi în zona Romanaţi, în sudul Oltului, florile de odolean cu care s-a jucat mihocul sălbatic erau purtate la brâu de către fete, adeseori cu câţiva peri de pisică albă sau tărcată cu alb, galben şi negru, pentru a le aduce dragostea, iar de femei pentru a le aduce norocul.

Atracţia mâţelor sălbatice pentru odolean este o observaţie străveche în vatra carpatină, de vreme ce o legendă de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic ne spune că: „A fost odată demult, demult de tot, cu mult înainte de-a fi Decebal rege şi Dochia regină, pe vremea primului rege Bal, o fată atât de frumoasă, fiica acelui rege, încât numai ce-o vedeai şi ameţeai de frumuseţea ei. Şi au venit feciori de regi din toate părţile s-o peţească, dar Bal nu se-ndura s-o dea departe, pentru că fata măritată printre străini este ca floarea răsărită printre pietre şi spini: străinul o oropseşte şi spinul o ofileşte. Acu, se zice că se-ndrăgosteşte de ea feciorul lui Por împărat, care avea la curte un mag cu puteri tainice. Şi magul îl trimite pe fecior să fure fata, dându-i o mireasmă îmbătătoare s-o stropească pe fată şi s-o facă floare, s-o ia cu sine călare. Şi aşa a făcut. Stând cu ea de vorbă într-o seară prin grădina palatului, o stropi cu parfumul ăla, fata se făcu floare roz-albă, frumoasă ca o mireasă, flăcăul se aruncă pe cal cu ea şi pe-aici ţi-e drumul! Dar şi Bal avea la curtea sa o vrăjitoare de scotea sânge din piatră şi flăcări de foc din apă. Ea repede simţi ce s-a-ntâmplat, descântă şi aruncă fermecătura în vânt după voinic, şi când vântul cu făcătura-i ajunse, pe loc flăcăul se prefăcu într-un mâţoi sălbatic, dungat şi frumos, iar floarea căzu jos şi-ncepu s-o iubească mirosind-o şi jucându-se cu ea. Şi sosi vrăjitoarea lui Bal alergând într-un suflet, şi-i găsi-ntr-o poiană frumoasă din marginea pădurii, dar nu mai putu să facă nimic, pentru că fata fusese făcută floare cu ajutorul unui balsam numit odolean şi numai magul de peste nouă mări ştia să facă fata floare şi floarea fată. De ciudă îl lăsă şi ea pe flăcău, motan. Şi de-atunci motanii cei sălbatici căută noaptea floarea cea odoleană, după parfumul magic şi o iubesc şi o răsfaţă cum merita fata primului Bal, rege din Ardeal până-n Balcani".[3] Legenda odolenei şi a motanului sălbatic de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic cuprinde, înainte de imaginaţie, mult adevăr. În primul rând s-a născut din îndelungata observaţie a poporului român, a ţăranilor noştri din zonă, legenda nefiind găsită în altă parte a ţării, că nocturnii motani sălbateci caută floarea cu care se răsfaţă noaptea, lucru neconsemnat de biologi, de unde a izvorât probabil şi credinţa fetelor că floarea este bună de dragoste, pentru a-i atrage pe flăcăi. Apoi poporul „dă preţ odoleanului. Rădăcina, cu miros puternic, se întrebuinţează pentru liniştirea nervilor, a bătăilor de inimă, mai ales la femei. E bun de pus în lăutori ori în scăldătoarea copiilor, ca să le treacă de sperietură".[4] „Rădăcina de odolean se

[3] *Legenda* a circulat în satele: Leşile (3 persoane), Mozacu (Romanaţi, 2 persoane), Mozăceni (3 persoane), Negraşi (2 persoane) şi Ţuţuleşti (o persoană: Pavel Stănescu, n. 1877, 2 septembrie; noiembrie 1958); (cinci persoane de pe Valea Mozacului şi 6 de pe Drâmbovnic).

[4] I. Simionescu, *Flora României*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1938, pp. 285-286.

întrebuinţează ca leac pentru potolirea nervilor, mai ales la femei, pentru liniştirea bătăilor inimii, pentru aducerea somnului, pentru alinarea durerilor şi tulburărilor de cari sufăr unele femei la menstruaţie, cum sunt neliniştea, tremuratul, nodul în gât, plânsul fără voie...".[5] Nu ne surprinde, aşadar, că înapoi cu milenii planta a fost botezată, după numele acelui balsam magic, odolean sau odoleană, adevăr confirmat de străvechile cuvinte care l-au alcătuit: *odor*, *-oris*, „miros" + *lenio*, *ii*, „a linişti, a uşura o durere (trupească ori sufletească), odolean însemnând deci miros care linişteşte, care uşurează sau vindecă durerile, de unde îşi trage numele, dar şi larga lui folosire în medicina populară, mai ales în bolile de nervi.

Floarea motanului este, aşadar, numirea de legendă şi adevăr izvorât dintr-o profundă cunoaştere multimilenară, după care trebuie îndepărtată şi teahna lingviştilor care susţin că numele odolean ar proveni din srb. ori ucr. *odoljan*.[6] Este cea mai bună dovadă a continuităţii ţăranilor mozăceni pe această vatră de milenii, vatră pe care a apărut şi prima scriere alfabetică din lume; este dovada continuităţii româneşti multimilenare în vatra carpato-balcano-pontică şi a faptului că tainele istoriei nu pot fi dezlegate fără studierea profundă a etnolingvisticii, etnobotanicii, mitologiei, credinţelor şi obiceiurilor care au răzbătut peste timpuri, precum şi a celor mai vechi ocupaţii: culesul şi vânătoarea.

[5] V. Voiculescu, *Toate leacurile la îndemână*, Cartea Satului, 4, Fundaţia Regele Mihai I, Bucureşti, 1945, p. 198.

[6] I. Aurel Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 1931, p. 861; *DEX*, 1975, p. 620.

Prima legendă creştină – Aşezarea mozăcenilor în muzanele de pe Mozac

Mitologia şi credinţele ancestrale din Mozăceni sunt mult mai vaste; adunate, ele ar constitui un tom voluminos. Leul, taurul, calul, vidra, dintre mamiferele dispărute, au fost cândva divinităţi ale locuitorilor din paleolitic şi mezolitic de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnic,[1] iar ursul şi lupul constituie singure un volum masiv.[2] Implicate ulterior în cultul solar al monoteismului zalmoxian, este foarte greu de separat şi delimitat până unde au aparţinut cultului monoteist getic şi de unde începe cultul creştin ortodox, mai ales că bătrânii vorbeau, până la jumătatea secolului al XX-lea, de Tatăl Ceresc şi foarte rar pronunţau numele Dumnezeu, ceea ce dovedeşte transformarea lui Zalmoxis în Dom(i)ne – Deus. Chiar şi în legenda aşezării ţăranilor mozăceni pe Valea Mozacului se pomenesc ambele nume: Dumnezeu şi Tatăl Ceresc.

„Se zice că după ce Dumnezeu a văzut că s-a-nmulţit lumea, a chemat la El toate popoarele să le-mpartă pământul. Românii, plini de respect şi cu bun-simţ, au rămas să aştepte la urmă, să nu supere pe Tatăl Ceresc. Când le-a venit rândul, pământul era deja împărţit. Şi-atunci Sfântul Petru L-a întrebat pe Dumnezeu: „– Doamne, au venit şi românii şi pământul s-a-mpărţit deja la celelalte neamuri. Ce să le mai dăm Doamne?“ Dumnezeu a privit blajin şi i-a zis: „– Petre, ia un colţ de rai şi dăruieşte-l lor, că-l merită; sunt credincioşi, cuminţi şi harnici şi-l vor iubi, îl vor îngriji şi preţui cu sârg“. Dar când privi Tatăl Ceresc să-şi vadă pe cei mai credincioşi dintre pământeni, numai ce vede la urmă de tot un grup cu feţele blânde şi capetele plecate, închinându-se cu mare pioşenie. Şi-i grăi iarăşi bunul Dumnezeu, Sfântului: „– Petre, pe românii ăia, care stau la urmă, şi se-nchină cu atâta credinţă, ia-i şi aşază-i acolo unde sunt muzanele ielelor de pe Mozac, în mijlocul codrilor, în preajma Bălţii Mari şi Bălţii Mici şi pe Dealul Mozacului, lângă pădurea numită Dumbrava, în locul cel mai frumos al raiului, alături de iele, că-l merită pe deplin“. Şi de-atunci românii sunt stăpânii acestui colţ de rai numit România, iar cel mai încântător loc al raiului ne-a fost dat nouă, Mozăcenilor, ce-şi trag numele de la pârâul cu multe izvoare-n zona acestor două bălţi, râul Mozac, dar şi de la muzanele prin care altădată sălăşluiau ielele. Şi-au venit apoi hoarde barbare şi fără credinţă, valuri după valuri, să ne răpească acest pământ sfânt, dar cum au venit, aşa s-au dus. Au venit ca puhoaiele pe roage şi noi am rămas statornici ca pietrele; apa trece, petrele rămân.

Românii şi mai cu seamă mozăcenii noştri, frumoşi şi plini de blândeţe, tăcuţi şi muncitori, cum numai în Mozăceni se găseau asemenea oameni, cu credinţa sfinţilor şi statornicia pietrelor, putere dată de Tatăl Ceresc pentru credinţa lor din începuturi, au rămas neclintiţi locului, lângă ţăruşul lor. Dar au venit peste noi barbarii ăştia de comunişti şi ne-au răpit pământul... şi ne-au robit. O fi şi ăsta vreun blestem, dom'le! S-apropie anul 2000... vine sfârşitul lumii. S-au tăiat răzoarele, s-au spurcat apele, oamenii părăsesc casele... pleacă spre oraşe. Ne-a trimis Dumnezeu barbaria bolşevică peste noi. Om fi greşit şi noi cu ceva, dar vine sfârşitul lumii. Aşa scrie şi la Cartea Sfântă. Poate că este păcatul că regele Mihai l-a împuşcat pe Antonescu. Cine mai ştie?!“.[3]

[1] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1991, passim.
[2] Idem, *Ursul şi lupul în istoria şi spiritualitatea românească*, manuscris, 603 pagini, depus la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, Intrare: Nr. 3059 din 10.XI.1989. În trecut nu puteam publica, fiind luaţi în evidenţa securităţii; azi nu avem sponsori!

[3] De la Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883, mai 1968.

Legendă şi adevăr istoric

Dacă mitologia îmbracă fantezia omului din pragul copilăriei umane, căutând să explice ceea ce era de neînţeles pentru gândirea aflată pe treapta de jos a evoluţiei incipiente, reflectând realitatea îmbrăcată în haina imaginaţiei, legenda se plasează de-a dreptul pe treapta cunoaşterii. Chiar dacă în timp amănuntele se pierd şi legenda este încărcată adeseori cu imaginaţie, care ţine de fantastic, sâmburele realităţii se păstrează plin de farmecul atractiv al încărcăturii, asemenea fructului dulce şi parfumat; pentru a avea pomul, îi alegi sâmburele şi-l sădeşti în solul cel mai potrivit. La fel stau lucrurile şi cu legenda; alegându-i sâmburele din învelişul dulce şi parfumat al cuvintelor şi sădindu-l în toponimie şi izvoarele istorice scrise, ba chiar şi în cele materiale, arheologice, poţi obţine arborele cel mai viguros al adevărului istoric. Din nefericire, opresiunea bolşevică a zdrobit geniul ţăranului român; primii care au părăsit satele după colectivizare au fost ţăranii cei mai capabili, cei mai inteligenţi; tradiţiile s-au pierdut, în multe părţi, ireversibil; credinţele au fost brutal înlăturate de propaganda atee; toponimia a dispărut sub tăvălugul colectivismului uniformizator; arhivele de milenii ale memoriei au pierit şi ele o dată cu deţinătorii lor – bătrânii satelor noastre. Iată de ce, în cele ce urmează, vom analiza legendele Mozăcenilor în legătură cu adevărul ce se desprinde din izvoarele scrise ale istoriei.

Spre deosebire de marea majoritate a satelor româneşti, întemeiate de moşi legendari, vânători ori ciobani, agricultori ori pricepuţi în unele meşteşuguri, Mozăcenii, poate satul cel mai mare din Ţara Vlaşca, nu au un astfel de întemeietor şi nici un grup, cât de mic, de strămoşi care să fi bătut ţăruşul pe Valea Mozacului. Mozăcenii au credinţa că au fost de când lumea pe vatra lor, pe Mozac, lângă muzanele ielelor; acolo i-a aşezat Tatăl Ceresc, la adăpostul codrului cel mare şi al dumbrăvii de pe Dealul Mozacului, din stânga gârlei. La poalele uriaşului codru, la răsărit de Balta Mare şi Balta Mică, a existat o adevărată „Troie“ românească; acolo a fost aşezarea geţilor care au inventat primul alfabet din lume; acolo au vieţuit fără întrerupere geţii din Hallstatt, La Tène şi primii creştini. Nimeni nu mai ştie când şi de ce i-au mutat ocârmuirea la apus de Drâmbovnic. Ziceau unii bătrâni că i-ar fi strămutat fanarioţii, pentru că „erau prea pitiţi şi nu-şi dădeau birurile; i-au dus „În Ţarină“, pe deal, unde era loc gol; alţii zic că s-ar fi mutat mai demult, alţii că s-ar fi mutat mai târziu; numai Dumnezeu mai ştie care este adevărul“.

CÂND S-AU LUPTAT MISII CU ÎMPĂRATUL ALEXANDRU MACHEDON

Când s-au luptat misii cu împăratul Alexandru Machedon este una din legendele care ne-au încântat copilăria:

„Se zice că s-au bătut misii, că aşa s-au numit de la-nceput mozăcenii, cu împăratul cel mai mare al lumii, cu Alexandru Machedon. C-o fi venit Alexandru Machedon până aici, că-l vor fi întâmpinat misii în altă parte, nimeni nu ştie; timpul a aşternut uitarea peste tot şi peste toate, dar de bătut s-au bătut. Şi-avea Machedon împăratul un cal numit Ducipal, care avea un corn ca de bour în frunte, de s-au speriat ai noştri şi-au rupt-o la fugă, că fuga e ruşinoasă, dar e sănătoasă. Dar se vede treaba că şi împăratul care l-a-nfrânt până şi pe Por împărat, nu prea s-a bucurat de lupta cu ai noştri; n-a izbutit să-i termine pe misi, că au rămas tot aici. Erau codri-ntinşi şi deşi pe-atunci; aveau misii unde se cotroci. Se-nţelege că nici ei nu s-au lăsat aşa uşor, că s-a-ntors Alexandru Machedon cu oastea, cătă frunză şi iarbă, la el acasă; i-a lăsat în pace pe misii de pe Mozac.“[1]

Nu ne surprinde, aşadar, faptul că, la începutul secolului al XX-lea, se spunea că tradiţia atribuie lui Alexandru Macedon înfrângerea unui trib Mosach.[2] Cunoaştem că incursiunea de o zi a lui Alexandru la nord de Dunăre, în anul 335 î.Cr., a avut loc, aşa cum în mod strălucit a demonstrat-o Vasile Pârvan, printr-un punct aflat „în regiunea Argeşului de Jos“[3]. Iată că tradiţia consolidează cercetarea temeinică. Tribul Mosach cuprindea cu siguranţă marile aşezări getice de pe Valea Mozacului, Drâmbovnic şi Puţişor. Din Mozăceni până la Giurgiu, prin Videle – Drăgăneşti Vlaşca sunt, pe şosea, cam 85 km, iar pe drumul medieval, de pe Câmpul Neajlovului, prin Roata - Goleasca, drumul era şi mai scurt cu vreo 10 km. Tribul Mozac nu putea, aşadar, să nu alerge să-şi apere teritoriul, vatra.

Noutatea o constituie, în cazul de faţă, etnonimul misi, păstrat în graiul bătrânilor din Romanaţi şi Româneşti (azi satul Mozacu, comuna Negraşi) până la jumătatea secolului al XX-lea. Nimeni nu a consemnat până în prezent oiconimul Misi şi nici toponimul Drumul Misi (adeseori rostit şi Misii) sau Drumul Misilor, nume căzute azi în uitare. Satul Misi, de unde şi numele locuitorilor săi, se afla între râul Mozacu şi drumul numit de sătenii din Mozăceni, Drumul Guşaţilor, de fapt acesta fiind porţiunea din Drumul Mare de pe teritoriul Mozăcenilor. În septembrie 1965 învăţătorul Gheorghe T. Ionescu,[4] un foarte bun cunoscător al drumurilor din Ţara Vlaşca, pe care, în copilărie, le străbătuse în căruţa încărcată cu fructe sau oale, obiecte de lemn etc., ne spunea că de fapt prin Drumul Misilor se denumeau două drumuri: un drum aflat pe marginea pădurii, paralel cu pădurea, dar şi drumul perpendicular pe el, care o lua spre apus, traversând Valea Mozacului şi Şoseaua

[1] De la bunicul mamei, *Ştefan Dumitru Tantană* (n. 12 septembrie 1861 în satul Romanaţi, din comuna Negraşi, azi satul Mozacu).
[2] Nicolae Densuşianu, *Dacia preistorică*, Bucureşti, 1913, p. 226.
[3] Vasile Pârvan, *Getica*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1926, pp. 46-47.
[4] Născut la 30 noiembrie 1888 în Stroeşti - Argeş.

Giurgiului pe la nord de Cetatea lui Bucur; aşadar Drumul Hotarului de azi s-a numit Drumul Misilor; pe el se îndreptau olarii stroeşteni atunci când voiau să intre-n Mozăceni, unde făceau vânzarea cea mai mare. Acest drum era foarte bine cunoscut la începutul secolului al XX-lea şi de oierii care veneau de peste munţi cu oile spre baltă. Ei poposeau la vest de Şoseaua Giurgiului şi la nord de Drumul Misilor, care se afla la nord de Cetatea lui Bucur, în apropierea a două lacuri, nu prea mari, dar cu trestie foarte înaltă, unde se aflau nişte stejari mari şi rămuroşi; nu poposeau la Cetate; „acolo era loc rău; cum se lăsa înserarea, ciobanii erau bătuţi cu pietre, aşa din cer, din senin; nimeni nu ştia de unde; cei care nu credeau şi veneau pentru prima dată, lăsau oile la popas şi mergeau 500-600 de paşi şi se convingeau; cum ajungeau în apropierea zidurilor, cum erau bătuţi cu pietre; era lucru necurat acolo". Povestitorul[5] ne spunea că satul care se afla pe deal, dincolo de râu, la apus de Cetatea lui Bucur, se numea Misi, dar localnicii bătrâni îi spuneau Misci, lucru confirmat şi de dicţionarul din 1888 al lui Lahovari, care consemna oiconimul Misci.[6]

Toponimele Misi, de la Mozăceni, au fost botezate de localnici, dar şi de locuitori de la mari distanţe, numele lor fiind, poate, printre cele mai vechi toponime din spaţiul românesc. Etnonimul misi apare din primele ştiri transmise de scriitorii greci. Metagenes (circa 450-385 î.Cr.), care se pare că a fost fiul unui sclav, şi care a dobândit cetăţenia ateniană, scria în comedia *Iubitorul de jertfe*: „Dar cine oare e acum cetăţean dacă nu *sacul* din Misia şi bastardul lui Callias?", pentru a citi apoi *Scolastul lui Aristofan* (*Viespile*, 1221): „Poeţii comici îl iau în derâdere pe străinul Acestor, autorul tragic, care este denumit *«sacul»*. Teopomp, în *Tisamenos*, nu-l numeşte în chip generic *«străin»*, ci *«misian»*. La fel şi Metagenes în *Iubitorul de jertfe*"[7]. Teopomp, contemporan cu Aristofan (450-385 î.Cr.), afirmă în fragmentul păstrat din comedia *Tisamenos*: „L-a convins şi pe Acestor să-l însoţească", despre care Scolastul lui Aristofan (*Păsările*, 31) comentează că „[Acestor] era numit *«sac»* deoarece era străin. Căci *«sacii»* sunt traci. Teopomp a numit *sac*, în *Tisamenos*, şi pe tatăl aceluia. I-a mai dat şi porecla de *«misian»*".[8] Ne oprim aşadar la aceste două exemple, cele mai vechi, din secolul al V-lea î.Cr. Nu este exclus să fie vorba despre un *«sac»* din zona noastră dunăreană, despre Sacidava aflând multe date de la Pârvan.[9] (Să nu uităm nici toponimul Dealul Boropacilor!) Noi considerăm, fără exagerare, că numele geţilor misi de pe Valea Mozacului, de la Mozăceni, a venit probabil de pe malul drept al Dunării cu mult înainte de expediţia lui Alexandru Macedon. Etnonimul s-a perpetuat peste secole. Ştirile sunt numeroase. Ducas, care a trăit cu probbilitate între anii 1400-1470, în *Cronica turco-bizantină*, 11, XXV, 5, vorbeşte despre Mircea (cel Bătrân, n.n.) care era atunci domul misilor".[10]

[5] Gligor Barboş (n. 1890, 4 clase primare) din Roşia pe Seçaş, judeţul Alba, la 18 km sud de Blaj, 1959.
[6] George Ion Lahovari, *Dicţionar al judeţului Argeş*, Societatea Geografică Română, Bucureşti, 1888, pp. 109, 110.
[7] *Izvoare privind istoria României*, I, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, p. 93.
[8] *Ibidem*, p. 95.
[9] Vasile Pârvan, *op. cit.*, pp. 15, 119, 271-272.
[10] *Izvoare privind istoria României*, IV, Editura Academiei, Bucureşti, 1982, p. 423.

Numele satului nostru avea să devină, cu timpul, de neînţeles pentru mulţi români. Aşa credem că s-a întâmplat şi la 3 februarie 1627, când depune mărturie pentru vinderea unei moşii în Stânca-de-Vad, judeţul Vlaşca, azi Vadu Stanchii, de pe Neajlov, judeţul Dâmboviţa, „Merce ot Mişi",[11] sat neidentificat pe teren până în prezent, fiind pus sub semnul întrebării: „Mişi (?), sat".[12] Diacul neînţelegând Misi, sau ştiind că misii se află la sud de Dunăre, a scris Mişi. Am arătat că până la începutul secolului al XX-lea unii rosteau numele satului Misi, alţii Misci, deşi destul de mulţi îi spuneau Mişei, cuvânt înţeles de toţi. Cu siguranţă, etnonimul şi toponimele indică locuitori descendenţi ai vechilor geţi misi şi în nici un caz nu-şi are obârşia în gr. *μισυ*, substantiv care indică numele unei ciuperci pe care noi nu am putut s-o identificăm, chiar dacă numele îl aflăm şi în lat. *misy, yos (yis)* în opera lui Pliniu cel Bătrân. Dacă toponimele ar proveni de la respectiva ciupercă, limba română ar deţine cu siguranţă şi numele ei. Este exclus ca oiconimul să provină din gr. *μισυ*, ori din lat. *miser, ero, erum* şi nici din diminutivul său *misellus*. În acest ultim caz, şi cele două drumuri ar fi derivat de la bun început din *miser* ori *misellus* şi nu s-ar fi moştenit până în secolul al XX-lea cu numele Drumul Misi, Drumul Misii, Drumul Misilor; numele Mişei este de dată foarte recentă şi nu se justifică nici printr-o situaţie socială care să-i deosebească de ceilalţi; din contră.

BRAZDA LU' NOVAC

Brazda lu' Novac este o altă legendă de largă circulaţie.

„De mult, de mult de tot, trăia prin părţile noastre un om înalt şi spătos, de lua bourul c-o mână de coarne, îi răsucea gâtul şi-l arunca jos, cum ai arunca tu pisica; pentru el bourul era nimica; dacă se huţupia puţin, scotea stejarul din rădăcini, ca pe un fir de ştir, iar dacă se lega peste brâu cu o frânghie, nu-l puteau trage de ea, jos, nici o mie. Ce mai tura-vura, era un uriaş! Când năvăleau barbarii în ţară, se mânia foc şi pară; se-mbrăca-n zale, încălţa opinci de fier, îşi lua o măciucă de corn mai groasă ca pe picior, îşi mai încingea un paloş de oţel, şi-apoi la luptă, frate, apără-ţi glia cu dreptate; alunga pe barbari din ţară cum alungi iepurii de la varză. Se bucurau bieţii români că le dăruise Dumnezeu un aşa uriaş să-i apere de vrăjmaşi şi rămâneau stăpâni pe câmpia mănoasă, cu pâine gustoasă. Dar vremea trecea şi Novac îmbătrânea, puterea-i scădea. Se gândea că o să moară ca mâine-poimâine şi ce vor face urmaşii, fiii, nepoţii, românii cu toţii?! Vor fi cuceriţi şi robiţi. Şi-atunci s-a apucat Novac de lucru şi a făurit un plug din nouă mii de ocale de oţel, cu grindeiul dintr-un stejar sănătos, dar bătrân de veacuri şi gros cât butia, cu un cuţit de doi stânjeni şi brăzdar pe măsură. A-njugat 120 de perechi de boi negri, s-au aşezat lângă ei tot atâţia flăcăi şi atunci a pornit Novac să tragă brazdă adâncă şi lungă, dinspre apus spre soare, cam de pe la Dunăre. S-a apăsat zdravăn pe cormană, plugul s-a înfipt cam la doi stânjeni în pământ, lăsând un şanţ uriaş

[11] DRH, B, XXI, 1965, doc. 184, p. 330.
[12] *Ibidem*, Indice onomastic, p. 516.

spre miazănoapte şi brazda răsturnată spre miazăzi, înaltă tot cam de doi stânjeni, ca un dul înalt. Când năvăleau barbarii, aici se opreau; de după dul zburau săgeţile românilor ca albinele din stup şi n-aveau barbarii curaj a se-ncumeta să treacă şanţul. Brazda asta ne-a apărat de veacuri şi pe noi, mozăcenii; ea venea de la Urluieni, spre Bârlogu, dar pe la apus, tăia coasta Drâmbovnicului pe la Ududoi, trecea peste pârâul Mozacu, apoi prin sat, şi mai departe, tot pe la nord de hotarul Mozăcenilor, spre Găeşti. Se vede treaba că Novac a fost de prin părţile noastre; nu e poveste; e lucru adevărat; lucrarea lui de apărare se vede până azi".

Brazda lui Novac este cea mai răspândită legendă şi datorită lungimii sale impresionante; variantele sunt şi ele pe măsură, fără a se-ndepărta prea mult una de alta; fiecare povesteşte după talentul său; puţini adaugă şi aspecte fantastice cu privire la Novac. Menţionăm că nicăieri nu am aflat variante în care Novac să fi fost un luptător împotriva nedreptăţii sociale, împotriva celor bogaţi şi nici o aluzie nu se face la vreo părtinire sau apărare a semenilor din astfel de motive, aşa cum s-a afirmat că Novac era „gata oricând să ia apărarea celor nevoiaşi",[13] cu atât mai mult în Mozăceni, sat în care nu au existat niciodată animozităţi de ordin social, până la instaurarea bolşevismului.

Indiferent de forma pe care o îmbracă, legenda care circulă în comuna noastră şi prin satele vecine, se bazează pe un adevăr istoric incontestabil: brazda a fost lucrată în scopul apărării împotriva barbarilor care năvăleau dinspre nord. Istoricii încă nu s-au pus de acord în privinţa perioadei când a fost lucrat acest uriaş limes. Nu vom aborda acum opiniile asupra acestei probleme. Descoperirile noastre de pe Brazda lui Novac dovedesc clar că valul a început a fi construit cu mult mai devreme decât „În epoca constantiniană, când s-a recucerit sudul Olteniei..."[14]; cu cel puţin 30 de ani înainte de retragerea aureliană au început lucrările, chiar dacă nu s-au terminat, poate chiar în timpul lui Filip Arabul (244-249 d.Cr.), ori în vremea înaintaşului său Gordianus III (238-244 d.Cr.)[15], terminarea lucrării putând avea loc în timpul lui Constantin cel Mare, după cum ne-ar indica descoperirile numismatice de pe vatra Mozăcenilor.

CĂPITANUL MOZAC

Căpitanul Mozac este un alt personaj legendar al Mozăcenilor, poate cel mai important în ceea ce priveşte statornicia vetrei, dar mai ales a moşiei satului nostru:

„Era o toamnă ploioasă când s-au trezit oamenii noştri cu puhoaie turceşti, câtă frunză şi iarbă, venind dinspre Dunăre, jefuind tot ce găseau prin sate şi luând în robie femei tinere şi copii. Se apropiau de satele noastre. Pe Drumul Bejeniei veneau din jos şiruri de căruţe, cu ce bruma reuşiseră bieţii oameni să salveze în grabă, care ce putuse: ţoale, trancanale şi sculele cele mai trebuincioase, cereale, şi se cotroceau prin pădurile de-aici. Fugeau toţi îngroziţi de iataganele blestemaţilor care scotoceau peste tot şi tăiau fără milă bătrânii şi mai ales copiii care nu se lăsau legaţi unii de alţii şi duşi în şiruri lungi spre Drumul Mare, pe unde veneau hoardele păgâne.

Atunci un sătean de-al nostru, ce-i ziceau oamenii Mozac, pentru că-şi avea casa chiar pe malul gârlei Mozacu, aşa mai pe un dâmb, să n-o ia viiturile, a sunat din cornul lui de vânătoare meşterit dintr-un corn de bour, pe care-l răpusese chiar el. S-au adunat toţi bărbaţii, de la flăcău la bătrân, fiecare cu ce armă avea: arc, săcure, ghioagă, lance, da' toţi călări, că erau în Mozăceni pe-atunci herghelii de cai şi cirezi de vite, multe animale lăsate slobode pe câmpii şi prin păduri; se prindeau caii cu arcanul şi se foloseau pe rând, să fie odihniţi. Şi s-au strâns vreo 70-80 de bărbaţi călări, câte unu, doi sau trei din fiecare familie, după cum era casa de numeroasă, că pe-atunci era lume puţină şi casele rare, rare de tot; atâţia bărbaţi buni de luptă erau pe vremea aia, în ăstea trei cătune ale noastre: Miscii, c-aşa se numeau Mişeii; până-n vremea copilăriei mele oamenii tot Misci îi spuneau; ăştia erau pe gârla Mozacu, chiar acolo unde-şi avea viteazul Mozac casa; nu se ştie cum îl chema, aşa îi era porecla. Mai în jos, pe Dealul Mozacului dinspre răsărit, se afla cătunul Dumbrăveni; au venit să lupte şi babarogenii; cătunele lor se aflau dincoace, spre Arsurile, pe Gârliciu şi pe Valea Boului; erau de fapt două, dar se considerau unu; erau bordeie puţine pe-aici. Dar, vedeţi dumneavoastră, Mozac ăsta, cu Mozăcenii toţi, au făcut isprăvi de-au rămas de pomină; se vede treaba că şi Mozac era priceput nu doar la mânuirea armelor, dar şi la povăţuire şi-n aşezarea oamenilor; ştia el când să lovească, dar şi când s-o tulească, şi iar aşa, de-i băga pe păgâni în sperieţi. Şi avea Mozac al nostru pe cap un fel de cască de fier, peste care-şi punea căciula, de nu se vedea casca; îl lovia turcul cu iataganul, şi-i sărea lama. Şi mai avea şi opinci de fier, pentru a putea stăvili, cu piciorul, lăncile duşmane.

Şi cum spuneam, au fost puţini viteji, un pâlc, dar îşi iubeau vatra, ca pajura cuibul. Şi-au lovit pe neaşteptate, cu mare curaj, ca fulgerul, chiar în coasta dreaptă a convoiului duşman, şi-au eliberat o mulţime luată-n robie. Şi-a fost încăierare, nu glumă; au fost răpuşi mulţi turci, c-au fost luaţi prin surprindere; de-ai noştri n-a căzut nici unul. Şi unde nu s-a repezit o căpetenie de-a turcilor asupra lui Mozac al nostru şi l-a lovit cu iataganul drept în moţul căciulii, în moalele capului, şi i-a sărit lama iataganului frântă de-a rămas haidamacu cu mâneru-n mână, strigând cât îl lua gura: „Cap dă fier! Cap dă fier!" Se vede treaba că turcul ştia ceva româneşte. Iar Mozac al nostru l-a izbit cu măciuca la mir, în frunte, la numele Tatălui, de i-a făcut dovleacul ţăndări. Şi de-atunci locul ăla se numeşte până azi Cap de Fier. Dar repede au dat dosu oamenii noştri-n pădure; şi tot aşa i-a mai lovit pe păgâni de câteva ori, şi-au omorât grămadă, până ce a doua zi s-a dat o bătălie mare, într-o mociorniţă, dintr-o pădure de pe lângă Găleşeşti, unde aştepta ascuns Vodă al ţării cu oastea. După ce a început lupta bine între oastea ţării şi puhoiul păgân, Mozac, cu ceata de mozăceni, i-a lovit pe la spate, de-au intrat turcii în panică şi s-au învălmăşit prin mociorniţa aia, de i-au tăiat românii ca pe trestii. Şi-aşa i-au biruit românii pe păgâni şi i-au pus pe fugă. După bătălie, Vodă ăl Bătrân, care avea părul ca neaua şi barba colilie până-n brâu, ca un fuior de in, s-a interesat cine au fost vitejii de i-au răsucit pe turci prin mocirlă, şi-a mai aflat şi de isprăvile lor dinainte, şi i-a

[13] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos – locuri şi legende*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1990, p. 82.
[14] D. Tudor, *Oraşe, târguri şi sate în Dacia Romană*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, p. 311.
[15] Vezi şi mai înainte cap. *Monete imperiale romane*.

răsplătit dându-le în stăpânire tot pământul de la izvoarele şi apa Jirnovului, de lângă Vultureanca, pe lângă Cioacele şi Răscăeţi în partea de răsărit, până pe Mănăila, Valea Negraşului şi Colnicul Negru la apus. Şi s-a făcut atunci hotărnicie de-a rămas de poveste, nu alta.

Zic unii, în special domnii profesori, dar şi alţii cu ştiinţă de carte, că bătălia aia ar fi fost pe vremea lui Mihai Viteazul. Se poate, o fi scriind în cărţi, dar se pare că Mihai Viteazul n-a fost aşa de bătrân; se zice c-ar fi murit din vreme. Apoi bătrânii noştri din Mozăceni ştiau că lupta s-a dat pe la Găleşeşti, nu pe Neajlov, cum spun domnii profesori; acolo s-a dat lupta de la Călugăreni, despre care învaţă toţi copiii de la şcoală. Numai Dumnezeu ştie cum o fi fost. Şi-apoi lucrurile s-au uitat, mai ales de când au venit blestemaţii ăştia de comunişti. Înainte aveau oameni oi multe; puneau in; puneau cânepă; până primăvara se torceau toate caierele de lână, de in, de cânepă. Se făceau clăci; se adunau oamenii la taifas; în timp ce fetele şi femeile torceau, flăcăii mai trăgeau câte-un rustem, sau câte-un bughean, câte-un brâu; se mai prindeau şi fetele; ăilalţi, mai bătrâni, povesteau toate câte le ştiau; şi ştiau destule. Acum totul e altfel; s-a-ntors lumea pe dos; nu mai sunt oi, nu se mai pune fir de cânepă; ăi tineri au plecat spre oraşe, ăi bătrâni pleacă, rând pe rând, dincolo, în veşnicie, şi totul se uită cum a fost".[16]

CUM S-A HOTĂRNICIT MOŞIA MOZĂCENILOR

„Spuneam că după măcelul care s-a făcut într-o mociorniţă, dintr-o pădure de pe lângă Găleşeşti, unde Mozac al nostru cu gloata lui de călăreţi i-au lovit pe turci pe la spate şi-au fost tăiaţi de români şi bătuţi şi puşi pe fugă, Vodă al ţării, Vodă ăl Bătrân cum se spunea când eram copil, i-a răsplătit pe vitejii noştri şi le-a dat pământul... cum v-am spus. Şi s-a făcut atunci hotărnicie de-a rămas de pomină, de crezi că-i poveste, nu alta; dar a fost hotărnicie adevărată".

„După ce s-a terminat bătălia, care a rămas de pomină, de-au venit apele Drâmbovnicului cu hoituri turceşti pe valuri, a aflat Vodă al ţării, cum spuneam, de isprava lui Mozac şi-alor noştri. Şi-a venit Vodă-n persoană de l-a căutat pe Mozac şi l-a găsit acasă, pe Mozacu. Şi l-a pus Vodă s-adune pe toţi bărbaţii care-au luptat cu păgânii; şi s-au adunat toţi, 70-80 câţi or fi fost cu toţii. Şi le-a zis Vodă: – Vitejii mei, cine vine nechemat să apere ţara, simte glasul lui Dumnezeu, ca un creştin adevărat. Dumnezeu v-a răsplătit rămânând cu toţii în viaţă; turcii n-au făcut nici un rău în casele voastre. Dar Dumnezeu a poruncit sufletului meu să vă răsplătesc aşa cum se cuvine să fie răsplătit orice viteaz, care pune mai presus glia decât viaţa şi-mbrăţişează credinţa şi pleacă la luptă cu credinţa în suflet. Ţara întreagă să afle de vitejii mozăceni; am să vă dăruiesc moşie mare, s-o stăpâniţi de-a valma în vecii vecilor. Luaţi-vă caii pe care aţi luptat, pe fiecare câte zece pari groşi şi maiuri zdravene să-i bateţi în pământ. În frunte să meargă iapa de pe care

[16] Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883; legendele au fost culese în anii 1968-1970. După tradiţia şi legendele din Izvoru de Jos şi Porcăreni nu este exclus ca mai spre sud de toponimul Cap de Fier să se fi dat, mult mai târziu, şi o altă luptă.

Mozac a omorât pe beiul ăla care striga: – Cap de fier! Cap de fier! – Dar, doamne, iepei i-am dat drumul şi-am luat alt cal, că mi-a lovit turcu' iapa-n ochiul drept, de-a rămas chioară. – Cu ea hotărniciţi, să-i păstraţi amintirea. Îi puneţi pe spinare doi desagi plini cu pietre şi pornim hotărnicia dinspre răsărit spre apus, cu ochiul stâng, cu care vede, să fie-n partea din afara moşiei ce v-o dăruiesc; iapa va tot căuta s-o ia spre stânga şi nu veţi fi păcăliţi să vă strâmteze hotarul; desagii cu pietre o va face să ţină drumu-n cumpănă dreaptă. Şi-au căutat iapa şi-au găsit-o pe Jirnov, lângă Vultureanca, şi de acolo au început hotărnicia, tot pe Jirnov, până la Puţul lui Marin Barbu şi până la Puţul lui Zane şi-apoi au cotit prin Poiana Ursului, ce-i zicea pe atunci Poiana lui Albu, şi mai departe pe la miazănoapte de Pădurea Turcului, de Câmpul Cacovele şi Pădurea Dobru, care se-ntindea până la Puţul Ianculuí şi până pe Mănăila. De acolo în sus până-n Colnicul Negru, până-n Crângul Stancului. De acolo spre răsărit, pe la coada Glavacioacelor, peste Negrişoara, pe la gura Văii Logofătului, pe la nord de Pădurea Stuful Berzei, în Valea lui Fuscel, peste Drâmbovnic, pe Drumul Hotarului, prin pădurea Leşeanca-Romanaţi ce-i zice acum Zidureanca, peste Romanaţi şi coada Bâtiei, până-n locul unde s-a plecat, lângă Vultureanca, la izvorul Jirnovului. Aşa a fost hotărnicia, şi peste Siliştea-Mânăstireanca, care a fost la început parte a Mozăcenilor, dar a fost dată de zestre ciobanului Bucur, care a vrut să-ntemeieze aici Bucureştii. E mult timp de-atunci, că multe s-au uitat. Se mai zice că au mai primit pământ la un loc cu cei din Mozăceni şi vreo două familii din Suseni, sau din Şerbăneşti, tot pentru vitejia lor în lupta aia, ce luptă o fi fost atunci, de n-o mai ştie nimeni. Şi lucrau oamenii pământul prin schimbare: un an spre răsărit, anul ălălalt spre apus; lăsau pământul să se odihnească. Era pământ mult şi oameni puţini. Ne-au mai furat din el boierii din Izvorul, de-a rămas Mănăila la ei. Şi dincolo, vulturenii şi răscăeţenii au trecut încoa peste Jirnov; s-a tăiat pădurea, a rămas pajişte, iar după venirea comuniştilor au făcut şanţ pe marginea pădurii, rămânând pajiştea la răscăeţeni... S-au mai pierdut şi alte pământuri, spre Crângul Stancului. Apoi pământul Crintenilor, al Bălteniior şi Amzăreştilor, au fost luate de ferme şi duse prin schimburi în alte părţi. Hotărnicia lui Vodă pentru oamenii din Mozăceni, care s-au bătut la Găleşeşti, a dăinuit veacuri, că nici nu se mai ştie când a fost, şi comuniştii au stricat-o în câţiva ani".[17]

Legenda hotărnicirii Mozăcenilor nu poate fi separată de *Legenda viteazului căpitan Mozac*. Ele au circulat în mai multe variante, fără să se diferenţieze prea mult în conţinutul lor. Legenda hotărniciei se referă la hotărnicirea globală, a hotarelor moşiei celor trei sate la un loc; pământul a fost lucrat în devălmăşie. Împărţirea pe familii s-a făcut probabil mult mai târziu, în fâşii lungi de la Jirnov până la graniţa cu Izvoru şi Recea-Vai-de-Ei. În nici un caz hotărnicia legendară nu se referă la împărţirea pe familii, pentru că „a dat zâzania între ei", sau pentru că „Au început certurile, duşmănia şi dorinţa de a avea fiecare cât mai mult şi, dacă se putea, cât mai bun pământ de muncă".[18] Că pământul s-a împărţit şi pe familii este lucru cert; această împărţire s-a făcut mai târziu; o aflăm dintr-o variantă a legendei

[17] Culeasă de la Florea Şerban (Şerbănescu).
[18] Ion Cruceană, *op. cit.*, p. 66.

despre Bucur Ciobanul. Într-o variantă publicată ni se spune că „Munceau ţarina care pe unde putea, în devălmăşie, căci nu erau delimitate parcelele pe cap de om".[19] Cercetările noastre ne-au dovedit reguli precise de muncă a pământului. Chiar şi în secolul al XIX-lea, când fiecare familie îşi avea suprafaţa de pământ foarte bine delimitată, cu răzoare precise, munca se executa numai după ce se hotăra de către bătrânii satului; fiecare pe pământul lui, dar respectând rotirea culturilor. Bătrânii satului hotărau unde se ară în fiecare an, pentru ca pământul să fie odihnit; îşi ara fiecare câtă suprafaţă de ţarină avea în partea respectivă. După primul război mondial nu a mai existat un sfat al bătrânilor pentru astfel de hotărâri. Fiecare îşi ara pământul când şi cum dorea.

Un alt aspect de care trebuie să se ţină seamă, este timpul în care s-a făcut legendara hotărnicie. Ion Cruceană ne spune că toate au fost gata pentru hotărnicie „înainte de prima zi din Brumărel (octombrie), că atunci este timp uscat şi e bine de mers peste câmpuri".[20] Cercetările noastre au dovedit cu totul altceva. Din 100 de locuitori în vârstă de peste 50 de ani, care cunoşteau legenda, în anii 1968-1971, 49 susţineau că oştenii lui Mozac s-au bătut cu turcii toamna şi tot toamna s-a făcut hotărnicia; 37 susţineau că hotărnicia s-a făcut la început de Brumar (noiembrie); cinci susţineau că s-a efectuat în Brumărel, iar trei înainte de Brumărel; patru ştiau că hotărnicia s-a făcut "toamna târziu"; doi nu ştiau nici anotimpul, nici luna.

LEGENDA BISERICII „SFÂNTA CUVIOASĂ PARASCHIVA"

Legenda bisericii Sfânta Cuvioasă Paraschiva, care face parte din ciclul de legende despre căpitanul Mozac şi luptele sale cu turcii, ne lămureşte pe deplin despre timpul când s-a purtat lupta şi s-au derulat toate celelalte evenimente:

„Acu, se zice că luptele alea scurte, ca fulgerele, asupra hoardelor păgâne, vreo trei-patru până la lupta cea mare, au fost cu mare meşteşug, dar şi cu mare osteneală, că şi de piatră să fi fost, şi tot oboseai; chiar şi călări fiind, li s-au muiat braţele, iar de mâncat n-au gustat dumicat nici de cuc; au băut doar apă din pâraie. Iar după bătălia aceea cruntă, în care au căzut turci câtă trestie pe baltă, le tremurau alor noştri trupurile, şi mâinile şi picioarele; le tremura, se spune, până şi vederea; rămăseseră-n ochi cu sclipirile iataganelor şi lăncilor pe care le opriseră din loviturile cu gheoagele, pentru a-nlătura izbiturile morţii; şi rămăseseră-n urechi cu urletele de luptă ale hoardelor turceşti. Ce mai la deal, la vale... a rămas din gură-n gură peste veacuri povestea aia, cu lupta care a-nroşit apele şi-a acoperit pământul cu morţi, cum n-a mai fost aşa bătălie; bătălie de-o zi, dar cu cazne cât în zece! Puhoaiele turceşti, rărite, au făcut cale-ntoarsă, chiar din noaptea care a urmat. Şi pe unde era să se-ntoarcă hoarda păgână, dacă nu tot pe la noi, pe-aici, să ajungă mai repede la Dunăre. Obosiţi cum erau, mozăcenii, cu Mozac al lor în frunte, n-au vrut să-i lase pe păgâni chiar aşa de capul lor; înspăimântaţi-înspăimântaţi, or fi fost ei, păgânii, dar foamea le rodea burţile şi-i punea necuratul de se mai abăteau

[19] Ion Cruceană, *op. cit.*, p. 66.
[20] *Ibidem*, p. 67.

în cete prin cătune, pe la casele oamenilor, să prade mâncare; mai făceau şi alte rele. Şi-atunci Mozac cu mozăcenii noştri îi scurta de fesuri, cu capete cu tot; aşa i-a dus până la Dunăre, retezând capetele celor ce se răzleţeau din ordie. Şi-n noaptea care a urmat după alungarea lor, obosiţi fränţi, au poposit la o bisericuţă, la marginea unui sat; au legat caii de arborii din faţa sfântului lăcaş, şi-au aşternut sumanele pe muruiala bisericii, că pe-atunci nu aveau toate bisericile pardosele ca astăzi, şi s-au culcat îngrămădiţi, să se-ncălzească, toţi 70-80, câţi or fi fost, că le-a ajutat Bunul Dumnezeu de nu pierise nici unul. Şi-n noaptea aia a avut Mozac un vis frumos, atât de frumos, încât se simţea odihnit şi atât de înzdrăvenit, de parcă nu fuseseră cinci zile încheiate de încăierări primejdioase şi ostenitoare. Şi-n vis se făcea că era o zi de vară, şi străluceau toate peste tot, ca fotele fetelor în horă; şi era cald; şi el sta la umbra unui gorun, la poalele pădurii, dincolo de Balta Mare. Şi dintr-o dată îi apare în faţă o fată tânără şi frumoasă, dar nu blondă ca ielele, că avea părul ca pana de corb şi ochii ca două mure coapte; era blândă-n priviri şi-mbrăcată într-o rochie albă, aşa, ca de mireasă, şi purta la gât o cruciuliţă strălucitoare, cu Isus pe cruce. S-a apropiat de el cu dreapta întinsă, puindu-i-o pe creştet, acolo unde s-a frânt iataganul izbit de fierul de sub căciulă. „– Erai mort dacă nu-ntindeam eu mâna; iataganu-ţi reteza gâtul; azi e a şasea zi de când te-am salvat de la moarte, pentru că şi tu ai salvat şi eliberat atâtea copile de la robie şi pângărire. Să fiţi sănătoşi cu toţii, Domnul să vă aibă în pază, iar voi să apăraţi mereu sfânta cruce şi credinţa în Cristos". Şi s-a topit ca o vedenie; s-a trezit buimăcit, privind sfinţii de pe pereţii bisericuţei. Se luminase bine, iar voinicii se treziseră cu toţii; l-au văzut speriat şi plin de nelinişte; le-a povestit Mozac visul; toţi s-au cutremurat zicând: „–Apoi, azi este prea Sfânta Cuvioasă Paraschiva". „–Ea ne-a salvat vieţile!". „–Ea ne-a dat biruinţă asupra mulţimii păgâne!".

Şi-au venit voinicii creştini şi s-au apucat de au înălţat o bisericuţă, între cătune, pe Valea Mozacului, cam pe unde este Troiţa. Era o bisericuţă de lemn închinată Sfintei Cuvioasa Paraschiva, care i-a ocrotit şi i-a ridicat în biruinţă. Dar Vodă s-a interesat cine şi de unde au fost vitejii care-au adus izbânda, lovindu-i pe păgâni fulgerător pe la spate, tocmai când cumpăna luptei înclina de partea lor. A venit Vodă în persoană şi i-a hotărnicit de-au rămas pentru vecie stăpâni pe moşia asta-ntinsă şi mănoasă, un adevărat colţ de rai. Iar când s-au mutat satele misilor şi dumbrăvenilor pe Dealul Drâmbovnicului, mai încolo, „În Ţarină", au înălţat o bisericuţă nouă, tot cu hramul Sfintei Cuvioasa Paraschiva, pe locul unde se află şi azi biserica, mult mai nouă, închinată tot Sfintei".[21]

Legendele mozăcenilor noştri contribuie în mod hotărâtor la cunoaşterea unui eveniment major al istoriografiei româneşti, memoria colectivă şi multiseculară a ţăranilor mozăceni dovedindu-se mult mai exactă decât pretinsa cercetare a unor aşa-zişi istorici. Căpitanul legendar, rămas anonim, cunoscându-i-se doar porecla „Mozac, pentru că-şi avea casa chiar pe malul gârlei Mozacu", împreună cu ceata lui din cătunele Mozăcenilor, au plecat împotriva puhoaielor turceşti când „Era o toamnă ploioasă". Au lovit pe turci prin surprindere „în coasta dreaptă", aşadar când turcii înaintau dinspre sud spre nord, într-o zi care a rămas de pomină,

[21] De la Florea Şerban (Şerbănescu).

cu amintire până azi, în toponimul Cap de Fier. Bătălia cea mare s-a dat „într-o mociorniță, dintr-o pădure de lângă Găleşeşti, unde sta ascuns Vodă al țării". Este de netăgăduit că lupta s-a dat la Rovine, în vestul Țuțuleștilor; în Mozăceni, sinonimele pentru rovine, cuvânt mai puțin cunoscut în comuna noastră, sunt mociorniță și bâltiș. Aceste aspecte consolidează cum nu se poate mai bine concluzia noastră că lupta s-a dat pe Drumul Omorului, dintre Rovine și Tufele Roșii, de pe Gligănel, la vest de Țuțuleşti,[22] cătunul Găleşeşti aflându-se lipit de marginea nordică a Țuțuleștilor.[23] În 1963, când publicam articolul despre Rovine, nu cunoșteam legendele și tradiția din Mozăceni și Negrași. Extinzând studiile asupra bătăliei de la Rovine, am realizat un manuscris dactilografiat de peste 100 de pagini, prin care elucidam toate controversele privind această strălucită victorie românească, biruință care avea să stea la baza autonomiei Țării Românești timp de aproape 500 de ani.[24]

Tradiția din Mozăceni, deși nu păstrează zile cu data exactă, în mod genial ne furnizează indirect aceste date. După ce Mozac povestește camarazilor săi visul, aceştia au exclamat: „– Apoi azi este prea Sfânta Cuvioasă Paraschiva". „– Ea ne-a dat biruință asupra mulțimilor păgâne!" Dar Sfânta Cuvioasă Paraschiva i-a precizat în vis: „...azi e a şasea zi de când te-am salvat de la moarte...", adică de la prima lovitură pe care le-au dat-o vitejii noștri turcilor, în locul numit de-atunci Cap de Fier. Știm că Sf. Cuvioasă Paraschiva se sărbătorește în ziua de 14 octombrie; aceasta înseamnă că prima luptă în punctul Cap de Fier s-a dat în ziua de 9 octombrie; în „Legenda căpitanului Mozac", povestitorul ține să precizeze că după lupta din punctul respectiv, aşadar din ziua de 9 octombrie, „i-a mai lovit pe păgâni de câteva ori, şi-au omorât grămadă de păgâni, până ce s-a dat a doua zi o bătălie mare într-o mociorniță, dintr-o pădure de pe lângă Găleşeşti, unde aştepta ascuns Vodă al țării cu oastea".

Aşadar, din îmbinarea celor două legende din Mozăceni reiese că marea bătălie de lângă Găleşeşti s-a dat în ziua de 10 octombrie şi, cum bine se ştie, în anul 1394. „Legenda Bisericii Cuvioasa Paraschiva" este cutremurătoare în contextul credințelor românești despre această Sfântă.[25]

Din nefericire, istoricii noştri, cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești a marelui voevod şi domn Mircea cel Bătrân, moștenit de tradiție în memoria colectivă cu numele Vodă ăl Bătrân, i-au falsificat până şi numele, la comanda dictatorului, în „Mircea cel Mare". Datorită unei totale necunoaşteri şi a unor interpretări aberante, s-a falsificat până şi data bătăliei de la

[22] Ion Nania, *Contribuții la problema localizării luptei de la Rovine*, SAI, V, 1963, pp. 431-435; idem, *Localizarea şi datarea luptelor de la Rovine şi de „la locul numit Argeş"*, Argesis, Seria Istorie, Piteşti, XI, 2002.

[23] „Găleşeştii, un cătun prăpădit, s-a bucurat de mare cinstire pe vremuri, pentru că în părțile alea au obținut românii, nu se ştie când, o mare victorie împotriva turcilor; de-asta a fost cândva şi centru de plasă." – Mănoiu Gheorghe, poreclit Checiu (n. 19 martie 1903 în Negrași); date culese în iulie 1978.

[24] Ion Marinescu, Andrei Romică, *Expediție pionierească la... Rovine*, Secera şi ciocanul, Anul XVII, Nr. 4208, marți 21 noiembrie 1967 (vorbesc despre marea serbare câmpenească din octombrie 1967 de la Rovine).

[25] Preot Scarlat Porcescu, *Cuvioasa Parascheva „de la Iaşi"*, în: *Sfinții români şi apărători ai legii strămoşeşti*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pp. 258-271.

Rovine, fixând-o la 17 mai 1395.[26] Fără a se cerceta cât de puțin tradiția moștenită de memoria țăranilor noştri, până în a doua jumătate a secolului al XX-lea, s-a afirmat fără temei despre „absența tradiției istorice românești despre o bătălie la Rovine". Cunoscuta frază a lui Radu Popescu: „alt istoric scrie că un război ce au avut loc Mircea vodă au fost la Rovine (unde vor fi Rovinele, nu le spune)" se referă la sursele sârbeşti, nu autohtone."[27] Dar cine a studiat tradiția din Mozăceni, Negrași, Țuțuleşti, cu privire la această problemă? Dacă se studia cât de cât tradiția şi toponimia, nu se afirma idioțenia, demnă de ospiciu, că Rovine ar fi la: „Țuțuleşti (pe lalomița, în apropiere de Piteşti)".[28]

Lăsând la o parte aberațiile scornicite de cei ce aveau dreptul să publice, îngenunchind la umbra „Stejarului de la Scorniceşti", localizarea bătăliei de la Rovine este, fără îndoială, la Rovine, pe Drumul Omorului, lângă Tufele Roşii, la vest de Țuțuleşti şi Găleşeşti, în ziua de 10 octombrie 1394, datare documentată magistral în 1990 de Nicolae Constantinescu,[29] consolidată pe deplin de legendele țăranilor din Mozăceni. Din nefericire, chiar şi după dovezile zdrobitoare aduse de N. Constantinescu, mai sunt singrafi care, fără să citească, încă mai susțin aberația că lupta de la Rovine s-ar fi dat la 17 mai 1395,[30] localizând-o aiurea, fără să cunoască un pic din puternica tradiție moștenită până la jumătatea secolului al XX-lea şi chiar mai târziu. Şi mai gravă este idioțenia manualelor aşa-zise alternative; într-un astfel de manual, la pagina 36 citim: „Marile confruntări militare, precum cea de la Rovine (17 mai 1395)...", pentru ca la pagina 38 să ni se spună că: „Lupta decisivă s-a dat în 10 octombrie 1394 la un loc mlăştinos, după unii autori întărit cu şanțuri (fabulații, n.n.), denumit Rovine, şi s-a soldat cu înfrângerea armatei otomane".[31] Fără comentarii! Halal profesori şi autori, în total şase la număr, plus doi referenți ştiințifici; viitor de aur, învățământul are!

Lăsând la o parte localizarea şi datarea cu atâta precizie, încă neobservate de nimeni până în prezent, în legendele comunei noastre, în temeiul adevărului ce-l

[26] Alexandru V. Diță, *17 mai 1395, o dată importantă în istoria universală – victoria românească de la Rovine*, în: *Marele Mircea Voievod*, Coordonator Ion Pătroiu, Editura Academiei, București, 1987, pp. 254-277; Dan Zamfirescu, *Mircea cel Mare, factor hotărâtor în configurarea politico-istorică a sud-estului european*, ibidem, pp. 291-292, 296; Mihai Maxim, *Cu privire la înțelegerile de pace româno-otomane din timpul domniei lui Mircea cel Mare*, ibidem, p. 378; Ion Pătroiu, *The Great Mircea Voevode, Summary*, ibidem, pp. 531-532; N. Şerbănescu, N. Stoicescu, *Mircea cel Mare (1386-1418), 600 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, pp. 40, 41 – nota 44, 153, 181, 257, 281 – nota 21, 299-302, 363, 364, 383.

[27] Sergiu Iosipescu, *Două chestiuni de geografie istorică, II) locul bătăliei de la „Rovine"*, în: Marele Mircea voievod, 1987, p. 446.

[28] Grigore Olaru, *De două ori Rovine – Din nou despre localizarea bătăliei din anul 1394*, Mag. Ist., An XVI, nr. 6 (183), iunie 1982, pp. 60-61.

[29] Nicolae Constantinescu, *Puncte de vedere asupra datării bătăliei de la Rovine („17 V 1395")*, Revista istorică, Academia Română, Tom 1, nr. 7-8, iulie-august 1990, pp. 783-802. Vezi şi: Ion Nania, *Localizarea şi datarea luptelor de la Rovine şi de „la locul numit Argeş"*, Argesis, Seria Istorie, XI, 2002, pp. 151-181.

[30] George Georgescu, *Locul şi data luptei de la Rovine – Argeş*, Argessis, Seria Istorie, VII, Piteşti, 1995, pp. 41-44; Radu Ştefan Vergatti, *Argeşul în politica lui Mircea cel Bătrân*, Argessis, Seria Istorie, X, 2001, p. 83.

[31] Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Cristian Niță, Adrian Pascu, Aurel Trandafir, Mădălina Trandafir, *Istoria românilor, manual pentru clasa a XII-a*, Referenți ştiințifici conf. univ. dr. Gheorghe Vlad Nistor, prof. gr. I Angela Bălan, Umanitas Educațional, București, 2001. Tipărit la Infopress S.A. Odorheiu Secuiesc.

dezvăluie, nu ne poate nimeni contrazice că Mozăcenii datează cu mult înainte de 1394 şi abia în urma marii victorii de la Rovine, de lângă Ţuţuleşti – Găleşeşti, din 10 octombrie 1394, li s-a hotărnicit moşia la sfârşit de Brumărel, ori la început de Brumar. Această concluzie se desprinde şi din cea mai răspândită legendă din satele Mozăceni, Leşile, Mozacu şi Negraşi:

LEGENDA LUI BUCUR CIOBANUL, ÎNTEMEIETORUL BUCUREŞTILOR

Impresionaţi de uriaşele ziduri ale bisericii din incinta grădiştei, aflată la nord de actualul sat Zidurile, toţi locuitorii din zona istorică Vlaşca, din sudul judeţului Argeş de azi, cunosc această legendă. Până la jumătatea secolului al XX-lea locuitorii satelor mai sus amintite excludeau cuvintele „legendă" sau „poveste" când vorbeau despre Bucur Ciobanul, ori despre întemeierea Bucureştilor, care trebuia să fie în acest loc, cu atâta convingere, ca şi când ar fi fost părtaşi activi la acele evenimente; povesteau despre acestea cu atâta încredere şi pasiune, ca şi când ar fi vorbit despre propriii bunici şi casele lor. De altfel, este şi legenda pe care o găsim consemnată de trei autori.

În 1905 se scria: „În partea de nord a comunei, peste apa Drâmbovnicului, în moşia Statului, Romanaţii[32] sau Zidurile, ce acum (...?) parte din ea; este împărţită în loturi la locuitorii cătunului Zidurile, iar Statul are pe sama sa numai pădurea cu întinderea de peste 2000 pogoane care s-a numit Ziduri după aceste ruine de ziduri vechi pietrificate despre care cei bătrâni zic că aşa le-au pomenit; după studiul ce le-am făcut, presinta forma şi planul unei biserici, despărţită în trei părţi: intrarea, locul bărbaţilor şi altarul şi se spune că această biserică este începută de Bucur Ciobanul, întemeietorul capitalei Bucureşti pe la anii 1340, şi în urmă văzând că prin aceste locuri nu se află vre un râu mai mare care să îndestuleze populaţia viitoare, a lăsat această biserică neterminată şi s-a strămutat cu oamenii săi în judeţul Ilfov, pe apa Dâmboviţei, unde a făcut acolo o Biserică care există şi astăzi în centrul Bucureştiului sub numele de Biserica lui Bucur, situată pe un deal înalt de lângă Dâmboviţa".[33]

Prin anii 1941-1942 se scria că „Moşia *„Mânăstireanca"* s-a mai numit şi *„Zidureanca"*, pentru că pe această moşie se găsesc nişte ruini de ziduri, care – după legenda locului – ar fi zidurile cetăţii lui Bucur, care ar fi vrut să întemeieze oraşul Bucureşti"[34], iar mai departe citim legenda *Bucur Ciobanul*. „Lângă satul Ziduri (după cum s-a mai arătat în treacăt) se văd şi astăzi nişte ruini de ziduri. Legenda spune că aici, pe apa Dâmbovnicului, (sic!), ar fi început să întemeieze Ciobanul Bucur, oraşul care să fie capitala ţării, purtându-i numele. Se crede în

[32] De fapt moşia se numea Romaneşti sau Rumâneşti; numai partea de răsărit şi nord-est, de la est de Vălceaua Mare, deci pădurea era denumită Romanaţi.
[33] Preotul paroh Ioan Musicescu, *Monografia Comunei Mozăceni, Plasa Mozăceni, jud. Argeş*, Tipografia Al. Valescu, Muşeteşti – Argeş, 1905, p. 8.
[34] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr.D. Marinescu, *Istoricul comunei Negraşi – Argeş*, „Editura Noastră", Suburbana Militari, Bucureşti (f.a.), p. 10.

mod neîndoielnic că a renunţat la acest gând, din cauză că râul Dâmbovnic (sic!) nu este o apă mare în tot timpul anului; ba chiar seacă în timpul verii. (Spun unii că «Dâmbovnic», înseamnă râu mic)".[35]

În 1990 ni se povesteşte legenda despre Bucur Ciobanul, cu un comentariu mai amplu, cu adaosuri gazetăreşti,[36] păstrându-se totuşi fondul legendei. Ni se spune că Bucur Ciobanul venea într-o primăvară din Transilvania şi a poposit pe Câmpul Mare, la Vai-de-Ei. Pe lângă aceste elemente, autorul introduce, din cunoştinţele sale, drumul pe care îl parcurgeau ciobanii începând de la Căineni până la Mozăceni, una din variante, asupra căreia nu insistăm; spune apoi că Bucur avea în subordine 12 ciobani, lucru imposibil, deoarece împreună ar fi fost 13 persoane, număr fatidic în concepţia localnicilor, pe care nu l-au folosit niciodată în mituri, legende, poveşti şi povestiri; într-o singură subvariantă, la un singur povestitor, am aflat că au fost 12 cu toţii, deci nu 13; un alt neadevăr introdus este acela că „pământul pe care vroia să clădească cetate de scaun era al nimănui";[37] apoi că pentru construcţia cetăţii s-au folosit „meşteri tocmiţi şi aduşi tocmai din târgul Piteştilor",[38] este, de asemenea, afirmaţie inexistentă în variantele locale ale legendei şi, în final, că seceta l-ar fi determinat pe Bucur să plece, aspect de bază al finalului tuturor variantelor, deoarece nu mai aveau apă nici „zidarii cu ce stinge varul şi cu ce face tencuiala", iar pentru cât munciseră, el „a plătit meşterii zidari pentru munca lor",[39] ceea ce ar însemna că ar fi lăsat cetatea neterminată, afirmaţie care nu se confirmă în nici o variantă; din contră, cetatea a fost construită şi a fost părăsită; din cărămidă a fost zidită numai uriaşa biserică din cetate. Toate variantele legendei pun părăsirea cetăţii de către Bucur Ciobanul şi mutarea sa pe Dâmboviţa, unde a construit Bucureştii, pe seama secetei şi secarea Drâmbovnicului, lipsind oile, în număr de 12000, de apa necesară, Izvorul de Sub Cetate şi micul Lac de Sub Cetate, care existau altădată aici, neputând face faţă necesităţii marelui număr de oi. Toţi cunoscătorii legendei, indiferent de vârstă, spuneau în încheiere: „N-a fost să fie!".

Varianta cea mai răspândită privind *Legenda lui Bucur Ciobanul* este cea analizată mai sus şi din care am înlăturat adaosurile gazetăreşti ale autorului. La aceasta mai putem adăuga încă trei variante. Una, care a circulat în satul Negraşi şi în fostul sat Românesti (azi în Mozacu), din care aflăm că „Aici bătrânul cioban Bucur, împreună cu feciorii săi, Bălăceanu şi Burdeanu, au vrut să pună temelie veşnică Bucureştilor, capitală de ţară". Tot din cauza unei secete bântuitoare şi a secării Drâmbovnicului, Bucur s-ar fi mutat pe malul Dâmboviţei, iar unul din fiii săi, „Bălăceanu, şi-a luat oile şi s-a mutat pe Cotmeana, mai jos de Bârla, unde a întemeiat satul Mozăcenii din Vale, cu oameni pe care i-a strămutat de aici, de pe Mozac; târla şi-a aşezat-o pe un pârâu, în câmpul numit de atunci Bălăcel, adică Câmpul lui Bălăceanu".

[35] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr.D. Marinescu, *op. cit.*, pp. 28-29.
[36] Ion Cruceană, *op. cit.*, pp. 61-64.
[37] *Ibidem*, p. 63.
[38] *Ibidem*.
[39] *Ibidem*, p. 64.

În cadrul acestei variante, o subvariantă din Negraşi începe cu momentul în care a fost construită cetatea, de fapt un singur povestitor a încercat să fixeze în timp construirea cetăţii: „De mult de tot, pe vremea năvălirilor barbare, în mijlocul pădurii, din Câmpul Mare de azi, Bucur Ciobanul a construit această cetate în care ascundeau femeile, copiii şi oile". În rest este aidoma variantei principale.

O a doua variantă, cu circulaţie mai restrânsă, existentă în fostul sat Romanaţi (azi dispărut, mutat pe vatra satului Mozacu, în partea de nord-vest) şi satul Leşile, este legenda despre planta numită „gheara leului" (*Astragalus glycyphyllos*, L.):

„Cică altădată Vlăsia se întindea până pe-aici şi fiecare petic de pădure-şi avea numele său. Acu, în Pădurea Ceranilor, mai spre Ududoi, se afla Poiana Leului, numită aşa pentru că se pripăşise acolo, cine ştie de unde, o namilă de leu. Făcea zalmoşte-n dobitoace şi băga groaza-n oasele oricui. Şi unde nu s-a-ncumetat Bălăceanu, un fiu de-al lui Bucur, nepot al Negrului Vodă, moşul Negraşilor, să omoare leul. Că era leul fiară fioroasă, dar şi voinicul era leu paraleu, că-l pusese moşul Bucur cu paza cetăţii. Şi s-a luptat leul paraleul nostru cu leul cel sălbatic şi-l lovea cu paloşul de-i ţâşnea sângele şi pe deal şi pe vale şi unde pica picătură de sânge, şi apărea o volbură cu flori roşii ce-i zic oamenii sângele leului. Unii îi mai spun şi sângele voinicului, pentru că voinicul Bălăceanu l-a omorât pe leu. Şi când i-a dat cu paloşul peste ghiare, i-au sărit ghiarele şi-au răsărit acele buruieni numite ghiara leului, ce-i bună pentru multe boli. Se zice că bătrânul cioban Bucur ar fi prevestit în întâmplarea asta semn rău şi de-aia s-a mutat mai spre răsărit de-a-ntemeiat acolo cetate, cetatea Bucureştilor. Alţii zic că nu din cauza leului s-ar fi mutat, că l-a omorât fecioru-său Bălăceanu şi l-a pus semn pe cetate şi pe paloş, cică a secat Drâmbovnicul şi n-au avut apă pentru oi. Cum a fost, Dumnezeu ştie, dar se vede că-i adevărată istoria, că doar avem amintire şi sângele leului, şi ghiara leului, dar şi cetate duratră de veacuri şi risipită de valurile vremurilor".[40] Nu ne surprinde că această variantă încearcă să explice şi numele satului Negraşi; spre vest de sat se află vâlceaua Negrişoara, Colnicul Negru şi Valea Negraşului, zonă în care ar fi luat fiinţă satul; poate de aici ideea că Negru Vodă ar fi fost şi „moşul Negraşilor", în imaginaţia povestitorilor făcându-se o asociere între întemeietorul legendar al ţării şi toponimele de pe teritoriul comunei lor.

A treia variantă, cu o circulaţie mai amplă, dar fără răspândirea generală a primei versiuni, care circula în satele Leşile, Mozacu, Mozăceni şi Negraşi, plasează *Legenda lui Bucur Ciobanul, întemeietorul Bucureştilor*, pe vremea când căpitanul Mozac s-a bătut cu turcii:

„Bucur Ciobanul era un tânăr voinic şi neînfricat; răpunea ursul ori bourul cu o singură lovitură de măciucă. Şi, pe deasupra, mai era şi frumos ca nimeni altul şi putred de bogat. Venit cu tatăl său de peste munţi, îşi păşuna miile de oi pe câmpiile şi prin poienile pădurilor noastre; se-ndrăgostise de o fetişcană frumoasă foc, ca o zână, s-o bei într-un pahar cu apă, nu alta, şi nici gând să mai plece de-aici, mai ales că şi părinţii îi muriseră, cam de tineri, sfârtecaţi de urs. Era tocmai în toamna aceea când a venit turcime câtă frunză şi iarbă să cucerească ţara. Şi-a lăsat turmele-n târlele din mijlocul pădurii, unde erau şire mari de fân şi frunzare, pe

[40] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, pp. 18-19.

seama ciobanilor săi, a-ncălecat pe cal, şi-a luat ghioaga de corn ţintuită cu colţari zdraveni de fier şi, împreună cu Mozac şi mozăcenii toţi, au săvârşit fapte de care erau mândri nu numai românii cătunelor noastre, ci creştinii ţării-ntregi. Şi când a făcut Vodă al ţării danie şi hotărnicie pe moşie, pentru marea lor vitejie, el l-a rugat să-i dăruiască separat colţul ăsta de moşie, din Drâmbovnic până-n marginea de răsărit a hotarului, din colţul de miazănoapte şi soare-răsare. Şi i-a făcut Vodă pe vrere. Şi-n primăvara ce a urmat s-a apucat de lucru, şi-n câţiva ani a făcut cetatea, ba chiar şi cu o biserică cum nu se mai găsea alta-n ţară, aşa de mare şi de frumoasă; voia să ridice şi palat domnesc, să stea Vodă-n el când doreşte şi să vegheze mai de-aproape pe turcii care veneau ba pe Drumul Giurgiului, ba pe Drumul Mare, mai dinspre apus. Şi făcuse el odăi multe în cetate, în preajma bisericii, să aibă unde sta atât oamenii ce-l slujeau, cât şi cei ce lucrau. Şi-a făcut nuntă mare, cu mozăceanca noastră, care era singură la părinţi, şi ei boieri cu cirezi de boi şi turme de oi, de şi-a sporit Bucur averea. Da' s-a-ntâmplat o secetă mare, de-a stat şi Drâmbovnicul din curgerea sa. Şi-atunci Bucur s-a hotărât să se mute pe Dâmbovita, unde a făcut altă cetate şi altă biserică, pe alt pământ dăruit de Vodă ăl Bătrân. Şi s-a minunat Vodă de hărnicia lui Bucur. Cetatea aia avea să fie capitală de ţară, aşa de mare şi de frumoasă era. Iar ocina lui de-aici, cu totul cum era, cu cetatea, cu biserica şi pământul şi cu Heleşteul Mare de pe Mozac, şi cu pădurea toată cât îi era dreaptă ocină, le-a dăruit Bucur unor călugări, să-i citească pomelnicele în vecii vecilor; aşa a devenit cetatea mânăstire de călugări, iar moşia s-a numit de-atunci Mânăstireanca. Şi uite-aşa, cum spuneam, a rămas şi moşia Mozăcenilor ciuntită de un colţ, cu o fâşie în partea asta dinspre miazănoapte-răsărit". Ultima frază aparţinea numai povestitorilor din Mozăceni, nefiind rostită de cei din celelalte sate.

În vara anului 2001, reluând cercetările privind *Legenda lui Bucur Ciobanul*, am constatat cu amărăciune că în toate satele în care au circulat variante ale legendei, nici un adolescent nu mai cunoaşte legenda. Din 100 de persoane cu vârste între 20-35 de ani, doar 11 au spus că au auzit că aici ar fi încercat un cioban care se chema Bucur să întemeieze Bucureştii. Din 100 de persoane cu vârste între 36 şi 50 de ani, 61 fac aceeaşi afirmaţie, fără nici un adaos. Toate persoanele în vârstă de peste 50 de ani spun că au auzit această legendă, dar fără nici un amănunt în plus, în afară de faptul că, „din cauza unei secete mari s-a mutat pe vatra Bucureştilor de azi", „unde este azi oraşul Bucureşti", „unde este azi capitala ţării". Atât şi nimic mai mult. Cea mai răspândită legendă de pe Drâmbovnic şi de pe Valea Mozacului, cunoscută până prin anii '50 ai secolului al XX-lea până şi de copiii din primele clase primare, se află azi în pragul uitării. Învăţătorii şi profesorii noştri nu sunt scutiţi de această vină şi chiar de multe altele.

Era şi firesc ca legenda lui Bucur Ciobanul să circule şi în Capitală. „Mai în jos de Dealul Patriarhiei, pe malul drept al Dâmboviţei, încadrată de două străzi nu departe de chei, se află o biserică singuratică, străjuită de un turn, pe un vârf de deal înecat de verdeaţă. ...aici se află Biserica Radu Vodă, important monument istoric bucureştean din veacul al XVI-lea. La mai puţin de 200 m, pe acelaşi deal de pe dreapta Dâmboviţei, se găseşte însă o altă biserică, mică şi îngrijită, acoperită cu şindrilă, pe care fiecare bucureştean neaoş o ştie. Este Biserica Bucur, despre care poveştile legendare spun că a fost înălţată de ciobanul Bucur, pe locurile încă

pustii şi acoperite de păduri, cu rarişti de păşune, întemeind, se presupune, primul popas de aşezare omenească în jurul căruia s-au dezvoltat de-a lungul veacurilor Bucureştii, capitala patriei noastre".[41]

Legenda a circulat, cum era şi firesc, şi printre bucureşteni, luând amploare în secolul al XIX-lea datorită scrierilor unor intelectuali care, nu de puţine ori, i-au dat amploare, adăugând şi unele „înfloriturі" scriitoriceşti.[42] Dar „Cercetarea arheologică n-a confirmat spusele legendei, dovedind întru totul ca fanteziste povestirile despre ciobanul Bucur, care ar fi fost ctitorul bisericuţei şi al oraşului Bucureşti";[43] „urmele cele mai vechi, dacă ne gândim la veacurile XV-XVI, apar sporadic pe la mijlocul veacului XV şi se înmulţesc în veacul următor"[44]; „pentru veacurile XV-XVI sunt prezente două faze de locuire, atestate atât pe baza resturilor de construcţii, cât şi pe mărturia urmelor de vieţuire de toate zilele... inclusiv în grădina Bisericii Bucur... s-a putut identifica chiar un strat de locuire sub nivelul bisericii de la 1575-77", „dar resturile de olărie, uneori vase întregi, care corespund cu a doua jumătate a veacului al XV-lea şi prima jumătate a veacului al XVI-lea, ne atestă cel puţin că pe aceste locuri (pe înălţimea Radu Vodă, n.n.) a fost un centru de viaţă"; datarea este confirmată şi de cea mai veche monetă, de la Basarab al II-lea, din anul 1442, un aspru din vremea lui Mehmed II, din 1451, şi alta din 1501 emisă de regele Ioan I Albert al Poloniei. Etapa următoare, „din prima jumătate a secolului al XVI-lea ne este în mod cert relevată".[45] Un lucru rămâne însă cert: splendida şi marea biserică Sfânta Troiţă, de pe dealul Radu Vodă, era definitiv înălţată la 15 iunie 1577,[46] probabil pe locul unei bisericuţe mai vechi, lucrată din lemn. Aceste câteva date se impuneau, fiind vorba de aceeaşi legendă, din două puncte diferite, dar care nu se pot izola, pentru a putea înţelege mai bine evenimentele care s-au derulat pe teritoriul satului Mozăceni, în lumina documentelor ce ne stau la îndemână.

Despre uriaşa biserică din Cetatea lui Bucur, de pe teritoriul Mozăcenilor, mai există şi alte crâmpeie de povestiri târzii.

„După ce Bucur Ciobanul a dăruit pentru sufletul său cetatea şi biserica unor călugări, se vede treaba, greci, a fost vai de oamenii ce-şi aveau cătun pe acest capăt de moşie. Erau obidiţi rău de tot, de unde şi numele cătunului. Oamenii îşi aveau bordeiele cam pe pantele din Roaga Vai-de-Ei, pe Mozac, pe dreapta. Ţineau şi pentru ei câte o vacă, câte o capră. Se făcea fân bogat pe vălceluşa aia. Se mai întâmpla câteodată, după ce-l cosau, să cadă ploaie mare, venea apa pe vălceluşă şi-l ducea pe gârlă, pe Mozac. Cei care stăteau mai sus, şi aveau fânul pe unde nu urca apa, le strigau: „– Bă, ţi-a venit roaga!" Le lua tot fânul; de-aici şi vorba „că-ţi vine roaga", adică rămâi sărac, fără nutreţ în gura toamnei, a iernii. Erau locuri frumoase pe-aici, cu pajişti pentru stupine, cu copaci mari, de pe vremuri, cu heleş-

[41] I. Ionaşcu, Vlad Zirra, *Mănăstirea Radu Vodă şi Biserica Bucur*, în: *Bucureştii de odinioară în lumina săpăturilor arheologice*, Editura Ştiinţifică, 1959, p. 51.
[42] *Ibidem*, pp. 55-57.
[43] *Ibidem*, p. 57.
[44] *Ibidem*, p. 59.
[45] *Ibidem*, p. 61.
[46] *Ibidem*, p. 59.

teu mare, şi apele erau bogate în peşte, nu ca acum. Şi veneau adesea stăpânii, călugării, ăi mai mari, şi din altă ţară; se dădeau jos din trăsuri şi priveau şi strigau: „Tiii, calos! Tiii, calos!" ce-or fi vrut ei să spună, iar bieţii obidiţi ai noştri îşi spuneau: „Iar vin ticăloşii", adică stăpânii răi, păcătoşi. Şi-apoi aici a fost tărâştea jefuitorilor de ţară, a ălor mari. Veneau de la Bucureşti, în secret, şi se-ntâlneau cu mai mari din alte ţări. Erau aici chilii mici şi loc răzleţ, nu prea observat de lume. Pe vremea lu' Caragea Vodă a fost ciumă mare, de-a murit lume multă. Atunci s-au stins mai multe cătune, Obidiţii, şi Sudiţii, şi Găvana. Ăstea două erau în partea astălaltă, lângă Babaroaga; Găvana, mai încolo, în pădurea Găvana. Spuneau ăi bătrâni că pe vremea ciumei ar fi fost şi un cutremur mare; atunci s-ar fi spart biserica din Cetate şi-ncetu' cu-ncetu', s-a ruinat. Dar hoţii ăi mari tot veneau şi puneau ţara la cale în chilii, până ce Cuza a luat averile de la mănăstiri şi le-a trecut la stat. Aşa a scăpat ţara de jefuitorii străini. De-atunci a rămas cetatea pustie. A mai funcţionat o vreme pentru şcoli, ce şcoli, nimeni nu ştie. Apoi s-a ruinat de tot; lemnăria a fost furată de săteni şi pusă pe foc; zidurile bisericii s-au prăbuşit de tot; au mai rămas înalte până la cutremurul de dinainte de război, din '40, toamna; de-atunci s-au înjumătăţit. Aşa trec toate pe pământ. Şi cetăţile şi bisericile cele mai înalte pier cu timpul. Oamenii uită, se duc, vin alţii şi-uite-aşa..."[47]

„Se ştie că la poarta Cetăţii lui Bucur, lângă Lacul Cetăţii, lângă Drumul Giurgiului, a fost han mare; aici poposeau călătorii care veneau sau se duceau spre Dunăre. Din când în când aici mai poposea şi furul Anghel lu' Radu, deşi el mai des se ducea la Hanul Stanii, de pe Drumul Mare, spre Goleasca; se iubea cu hangiţa. În Mozăceni n-a jefuit pe nimeni; jefuia numai pe cei ce făceau averi pe spinarea altora; l-a călcat pe popa Stan din Fierbinţi, care avea bănet, nu glumă, de-a rămas de pomină; din banii ăştia mai da şi pe la săraci, da la ăi muncitori şi cinstiţi, nu la ăi leneşi".[48] Aici atragem atenţia că nu este vorba despre Radu lu' Anghel din Greci, aşa cum s-a spus.[49] În zona istorică Vlaşca, în Teleorman şi Olt, chiar şi la Bradu – Piteşti, haiducea un alt Radu lu' Anghel, Radu lu' Anghel din Tufeni,[50] sat aflat la trei km spre sud de Mozăcenii din Vale. Despre acest prădaş ne amintesc cântecele „Prin pădurea Bradului", „La Stâncuţa Sprâncenată", „La hanul din Drumul Mare" şi multe variante „Radu lu' Anghel".

Într-un articol publicat de curând[51] am arătat marea nedreptate care i s-a făcut unui personaj cu care s-ar putea mândri orice popor. Este vorba de Doamna Chiajna, care „avea, pe lângă strălucirea neamului din care se trăgea, şi o marcată personalitate a ei, care explica îndeajuns vaza de care s-a bucurat în ochii contimporanilor",[52] fiind singura femeie „domnitor" din ţara noastră. Este vorba de domnia lui Petru cel Tânăr, din perioada 21 septembrie 1559, până după 8 iunie 1568,

[47] Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883, iunie 1970.
[48] Alexe A. Danciu, n. 1887, Negraşi; mai 1951.
[49] Ion Cruceană, *op. cit.*, pp. 84-94.
[50] Ion Nania, *Un han cu vâlvă dat uitării: Hanul Stanii*, Argessis, Seria Istorie, VII, Piteşti, 1995, pp. 221-227.
[51] Ion Nania, *Localizarea celor trei lupte purtate de Doamna Chiajna*, Argessis, Seria Istorie, Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, X, 2001, pp. 91-102.
[52] C. Gane, *Trecute vieţi de doamne şi domniţe*, vol. I, ediţia a IV-a, Editura Ziarului „Universul" S.A., Bucureşti, 1941, p. 77.

timp de opt ani, opt luni şi 19-21 zile, „în care timp copilul abia se făcea flăcăiandru, domnind numai cu numele într-o ţară în care Chiajna era acum necontestată stăpână“[53] şi însemnând, de fapt, domnia acestei Doamne. Cu această ocazie am arătat cât de greşit au fost localizate cele trei lupte, purtate cu vitejie bărbătească de această femeie-domnitor, printre care şi prima luptă dată la începutul lunii octombrie 1559, după moartea soţului său, domnitorul Mircea Ciobanul (17 martie 1545 – 16 noiembrie 1552; înainte de 11 mai 1553 – 28 februarie 1554; ianuarie 1558 – 21 septembrie 1559).

Lupta s-a purtat la Românești, pe hotarul actual dintre satele Zidurile şi Mozacu, la răsărit de fostul sat Românești, pe Drumul Mare, până-n Drumul Misilor (Drumul Guşaţilor), păstrându-se în memoria colectivă a ţăranilor din Romanaţi, Românești şi Misi sub formă de legendă, Doamna Chiajna devenind una din ielele locale în frumoasa şi interesanta legendă, de largă circulaţie până la începutul secolului al XX-lea.

CIOBANUL CARE S-A ÎNSURAT CU UNA DIN IELE

„Pe vremuri, lume era puţină, iar pădurile acopereau aproape tot ce azi văd ochii câmpie; cât nu era pădure, era păşune. Arau oamenii anul ăsta aici, apoi lăsau pământul să se odihnească şi arau dincolo, ori mai departe, un an-doi. Pădurea şi vitele erau viaţa celor de pe Mozac. Acu, pe-aici îşi păşuna, din când în când, boii şi oile un boier cu turme multe, aşa cum aveau Mozăcenii, că ei mari boieri au fost de la Vodă ăl Bătrân încoace; romănăţenii şi rumânăţenii nici toţi la un loc n-aveau vite şi oi câte găseai la un singur boier din Misi ori din Dumbrăveni, până să-i mute ocârmuirea unde se află acu. Aveau şi-ntindere: de la Vultureanca – Răscăeţi până-n Colnicul Negru şi Mănăila. Pe vremea aceea, zic, un tânăr boier înalt şi fălos, cum nu găseai flăcău ca el nici în şapte sate, tot abătându-se cu turmele pe-aici, şi-a aşezat stâna-ntr-un muzan. Dar n-a fost pocit; se vede treaba că şi ielele s-au îndrăgostit de el. Aşa s-a şi-ntâmplat, că una din iele l-a plăcut aşa de tare, că i-a devenit nevastă; s-a făcut muiere, din zână. Da' tot cu puteri mari a rămas, că pe cioban l-a făcut vodă, adică rege, şi ea mare doamnă, regină tânără şi frumoasă, cum sunt ielele. Dar ciobanul, adică regele, a murit; era mai bătrân ca doamna; şi-apoi zânele, ielele, şi muieri devenind, nu prea îmbătrânesc curând. Acu, auzind boierii ţării că a murit vodă, regele, s-au răsculat cu armii numeroase de-au făcut războel acolo pe izlazul Românești, pe Drumul Mare, şi-au alungat pe regină. Se vede treaba că ielele ălelalte, care au rămas tot iele, părăsiseră muzanul lor de când ciobanul îl cotropise cu stâna; altfel n-o învingeau, c-o ajutau pe zâna regină. A dat ea dosu de pe izlazul Românești, dar n-au lăsat-o suratele ei. Se zice c-au ajutat-o de i-a-nfrânt până la urmă pe duşmani şi a venit doamnă pe tronul ţării, regină, şi a domnit viteză cum nu s-a mai pomenit. De, cine se poate-mpotrivi puterii ielelor? Şi dacă n-ar fi, nu s-ar povesti“.[54]

[53] C. Gane, *op. cit.*, p. 81.
[54] Ion Nania, *op. cit.*, loc. cit., p. 97.

Este neîndoielnic că legenda se referă la Doamna Chiajna, pe care ţăranii din Romanaţi, Românești, Misi şi Dumbrăveni – azi Mozacu şi Mozăceni –, crescători de turme şi iubitori de natură, admiratori ai lui Mircea Ciobanul, au transmis peste generaţii povestea ciobanului însurat cu una din iele, fiinţele mitologice cele mai întipărite în memoria colectivă a acestor sate.

Mai sunt şi alte legende care circulă prin satele comunei noastre; unele se referă la evenimente nesemnificative, altele la întâmplări şi fapte petrecute în alte părţi. Cuprinderea lor într-un capitol al prezentei monografii ar fi imposibilă; un volum separat al prozei populare din Mozăceni ar fi binevenit, spre neuitarea acestor comori ale spiritualităţii noastre, aşa cum s-a procedat, din iniţiativa savantului, istoric, inginer, inventator şi om politic, amicul Nicolae Leonăchescu, pentru satul Stroeşti de pe Vâlsan, judeţul Argeş, de unde posteritatea va moşteni patru volume.[55]

[55] Mihail M. Robea, *Basme, snoave, legende şi povestiri populare – Folclor din Valea Vâlsanului – Argeş*, Societatea Literară „Relief Românesc“, Bucureşti, 1979, 213 pp.; idem, *Basme populare româneşti*, Editura Minerva, Bucureşti, 1986, 875 pp.; idem, *Basme şi legende populare româneşti*, Casa Editorială Muntenia, Bucureşti, 1995, 202 pp.; idem, *Băiatul de împărat şi Iozefina-cea-Frumoasă, basme, legende şi povestiri populare româneşti*, Casa Editorială Muntenia, Bucureşti (f.a. – 1998, n.n.), 144 pp.

Graiul hrisoavelor

Izvoarele istorice scrise rămân cele mai sigure şi pe înţelesul tuturor, mai ales pentru cei cu o cultură elementară, care formează marea majoritate a ţăranilor satelor noastre.

Mozăcenii se pot mândri, dacă avem în vedere faptul că strămoşii strămoşilor lor geţi, străbunii tribului MOZAC, printre care se aflau, de ce nu, şi localnicii MIŞI – MIŞI – MISCI – nume denaturat destul de recent în românescul, dar nepotrivitul MIŞEI – sunt inventatorii primului alfabet din lume, şi încă scris de la stânga la dreapta, în cea mai curată limbă latină, implorând prin prima rugăciune aflată în Europa pe Tatăl Ceresc: SVI MI PIE – PENTRU MINE CU DREPTATE –, care a rămas până azi ruga fiecărui ţăran mozăcean, pe care o şopteşte închinându-se de fiecare dată când, deschizând poarta, iese din curte spre împlinirea oricărei lucrări. Avem, aşadar, motive de mândrie pentru istoria noastră locală; Valea Mozacului rămâne pentru vecie leagăn de civilizaţie, de cultură, pentru întregul continent şi nu numai.

Zapisele medievale, chiar dacă multe s-au pierdut datorită vitregiei vremurilor, consemnează şi ele destul de timpuriu vatra noastră dintre Drâmbovnic şi Mozacu. În anul 6984 de la facerea lumii, adică în anul bisericesc 1 septembrie 1475-31 august 1476 de la Isus Cristos, domnitorul Basarab (cel Bătrân) Laiotă întăreşte Mănăstirii Cutlumuz, de la Athos, mai multe sate şi un munte:

„✞ În lege a poruncit domnul Dumnezeu fiilor lui Israel, ca pe fiecare an să dea zeciuială din câte agonisesc. Ştiind aceasta, sfinţii şi părinţii purtători de Dumnezeu au sfătuit pentru ajutorul şi binefacerea sufletelor noastre şi ne-au lăsat nou <ultimilor> fii ai lor, ca unii cu rugăciune şi suferirea poverilor şi post, alţii cu milostenie şi pocăinţă să ne curăţim de toate relele, <ca cu toată> credinţa şi întărirea, să fim gata să ascultăm acel glas: «Veniţi către mine, toţi cei ce vă trudiţi şi cei împovăraţi şi eu vă voi odihni. Luaţi jugul meu asupra voastră şi învăţaţi de la mine că sunt umil şi smerit <cu sufletul> şi veţi afla pacea sufletelor voastre, căci jugul meu este bun şi povara mea este uşoară. Veniţi, binecuvântaţii părintelui meu şi moşteniţi împărăţia gătită vouă de la întemeierea lumii, căci am înfometat şi mi-aţi dat să mănânc, am însetat şi mi-aţi dat să beau, strein am fost şi m-aţi cercetat, gol am fost şi m-aţi îmbrăcat, bolnav am fost şi m-aţi îngrijit, în temniţă am fost şi aţi venit la mine».

Iată şi <eu>, binecredinciosul şi binecinstitorul şi de Hristos iubitorul, singur stăpânitorul, Io Basarab voevod <şi domn>, fiul lui <Dan> mare voevod <din mila lui Dumnezeu>, stăpânind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei, încă şi al părţilor de peste munţi, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg, râvnind să urmez vechilor împăraţi şi domni care au cârmuit cele pământeşti în binefaceri cu pace şi s-au învrednicit de împărăţia cerurilor, <ştiind> că celor ce iubesc pe Dumnezeu toate li

se îndreaptă spre bine, căci înţelepciunea trupească este moarte, iar înţelepciunea <duhovnicească este viaţă şi pace>. Acestea amintindu-mi domnia mea şi cuvântul lui David prooroc şi împărat care spune: «Fericiţi cei cărora li se iartă fărădelegile şi cărora li se acoperă păcatele, fericit bărbatul căruia nu-i socoteşte Dumnezeu păcatele». <Şi> iarăşi: «În chipul în care doreşte cerbul către izvoarele apelor, astfel sufletul meu către tine, doamne».

Astfel am însetat domnia mea către casa şi sfântul locaş al preobrajeniei domnului Dumnezeu şi mântuitorul nostru Isus Hristos şi mănăstirea domniei mele de la sfântul şi marele munte, numită Cotlomus, ca să-i fie în stăpânire satele anume: Giurgiu şi Prislop şi <toate> bălţile de la Sviştov pe tot Calmaţuiu şi Comanca şi Laiovul lui Stroe şi Daneştii cu hotarul, cât <a dăruit> Mircea voevod, de la Ujbăreşti să-şi ia călugării dijme, şi Cireaşovul pe Olt şi Grecii Călugăreşti pe deal şi Hârteşti pe Argheşel şi ocina lui Bucur <şi muntele> de la Strunga Hârteştilor şi satul Maricino.

De aceea, <acestea toate să fie> sfintei mănăstiri şi dumnezeieştilor călugări <câţi se> află în sfântul loc, de ocină şi ohabă şi spre veşnică pomenire a sfinţilor răposaţilor <părinţi ai domniei mele> şi domniei mele, începând de la <vama> oilor, de <vama porcilor>, de <găletărit>, de albinărit, de dijmă, de... <Şi să nu cuteze să> turbure acele sate <nimeni> dintre slugile <şi> dintre dregătorii <domniei mele, trimişi după milosteniile şi după> muncile domniei mele, <pentru că cine s-ar încumeta să-i împiedice>, chiar <şi cu> un <fir de păr, unul ca acela va> primi mare rău şi urgie de la <domnia mea, ca> un necredincios şi călcător al acestei porunci a domniei mele.

Blestem punem domnia mea: pe cine alege domnul Dumnezeu <să fie domn> al Ţării Româneşti sau din <rodul> din inimă al domniei mele sau din rude sau din <alt neam> dacă va cinsti şi va înnoi acestea mai sus scrise, <pe acela domnul Dumnezeu să-l> întărească în domnia lui; dacă însă va nimici şi va batjocori şi nu va întări, pe acela domnul Dumnezeu <să-l ucidă aici> cu trupul, <iar în veacul viitor> cu sufletul <şi să aibă parte> cu Iuda şi cu Arie <şi cu ceilalţi iudei, care au strigat asupra> domnului nostru Iisus Hristos, sângele lui asupra noastră şi asupra copiilor noştri, este şi va fi în veci, amin.

Iată <martori pune domnia mea acestei> porunci a domniei mele: jupan Dragomir <al lui Manea>... Cazan al lui Sahac, ... al lui Borcea, ... jupan Dan mare <vornic ...> ... Manea ... Dumitru stratornic.

Şi eu, Milco, care am scris în cetatea de scaun Bucureşti... în anul 6984 1475-1476.

Io Basarab voevod, din mila lui Dumnezeu, domn".[1]

La 21 aprilie-august 1489 Vlad Călugărul voevod întăreşte şi el Mănăstirii Cutlumuz aceleaşi sate şi danii, scutindu-le de dări şi slujbe:

„✞ În lege a poruncit <Dumnezeu> ... Asfel şi sufletul <meu a râvnit> către hramul şi sfântul locaş al preobrejeniei domnului Dumnezeu mântuitorul nostru Iisus Hristos şi mănăstirea domniei mele de la sfântul şi marele munte numit Cotlomus şi părintele egumen chir Romil şi toţi <cei> în Hristos fraţi, <câţi> trăiesc în

[1] DIR, Veacul XIII, XIV şi XV, B, 1953, doc. 199, p. 156; DRH, B, I, 1966, doc. 151, pp. 252-253.

acest sfânt <locaş>, ca să de fie în stăpânire satele anume: Ghergova şi bălţile, începând de la Sviştov pe tot Călmăţuiul şi Comanca şi Laiovul lui Stroe şi Cireaşovul pe Olt şi Grecii Călugăreşti pe deal şi Hârteşti pe Arghişel şi ocina lui Bucur şi muntele de la Strunga Hârteştilor şi satul Maricino....."[2]

Aruncând o privire asupra satelor, muntelui şi bălţilor întărite Mănăstirii Cutlumuz de domnitorul Basarab Laiotă (Basarab cel Bătrân) în 1475 şi apoi de Vlad Călugărul în 1489, vom observa că toate au fost localizate cu precizie şi doar despre satele Prislop şi Mărăcino (Maricino), azi dispărute, se spune „probabil lângă", iar despre Grecii Călugăreşti „probabil Greci, j. Olt)". Un singur toponim a rămas neidentifict de istorici, fie şi cu probabilitate: ocina lui Bucur; mai mult, această moşie a produs chiar unele nedumeriri şi încurcături. În 1956 despre această proprietate se scria: „Ocina[1)] (1 în text cu literă mică) lui Bucur, sat <?> întărit cu imunităţi m-rii Cutlumus",[3] pentru ca în 1966 să se renunţe la ideea numelui de sat şi să se spună: „Bucur, ocina lui întărită m-rii Cutlumuz (menţiune 1475, 1489".[4]

O altă observaţie care se poate face este că, exceptând un singur sat, Cireaşov, toate celelalte apar pentru prima dată într-un document, în cel din 1475. La 8 ianuarie 1392 „marele voevod şi domn a toată Ungrovlahia, Ioan Mircea" dăruieşte mănăstirii sale recent construită la Cozia, printre altele, şi satul „numit Cereaşov, mai sus de Slatina".[5] Dar nu aveau să treacă decât şase ani şi, la 21 noiembrie 1398, boierul Aldea şi soţia sa Bisa, să dăruiască satul Cireaşov, Mănăstirii Cutlumuz, mărturisind: „..... iată şi eu, din cât mi-a dăruit Dumnezeu şi domnul voevod Io Mircea, pentru slujba şi credinţa cu care i-am slujit, nu cu făţărnicie, ci cu adevărată şi dreaptă credinţă, mi-am împlinit dorinţa, ca să dau la Sfântul Munte, la mănăstirea sfântului arhierarh şi făcător de minuni al lui Hristos, Nicolae, care este la Cutlumuş, la turn, satul numit Cireaşov, ca să fie pomenire în fiecare săptămână, mai întâi domnului nostru Io Mircea voevod, apoi şi părinţilor noştri şi mie şi soţiei mele, pentru că este mănăstirea noastră".[6]

Rezultă, aşadar, că după 1398 şi alţi boieri au urmat exemplul boierului Aldea, făcând danii Mănăstirea Cutlumuz, numele lor rămânându-ne necunoscute, cu excepţia unuia singur: BUCUR; acesta îşi dăruieşte şi el ocina, moşia, aceleiaşi mănăstiri. Deşi nu ştim anul în care a făcut această danie, ştim cu siguranţă cine a fost acest boier; el este legendarul Bucur Ciobanul, ziditorul cetăţii şi al marii biserici de la Mozăceni. Tradiţia de pe Drâmbovnic şi Valea Mozacului este cât se poate de clară. După ce Bucur Ciobanul a primit moşia de la Vodă ăl Bătrân, în urma luptei cu turcii, din 10 octombrie 1394, de lângă Găleşeşti (Rovine – Ţuţuleşti), „în câţiva ani a făcut cetatea, ba chiar şi cu o biserică, cum nu se mai găsea alata-n ţară, aşa de mare şi de frumoasă". Din cauza unei cumplite secete, el şi ciobanii săi s-au mutat pe malul Dâmboviţei, „iar ocina lui de-aici, cu totul cum era cu cetatea, cu biserica şi pământul şi cu Heleşteul Mare de pe Mozac, şi cu pădurea

[2] DIR, Veacul XIII, XIV şi XV, B, 1953, doc. 199, p. 193; DRH, B, I, 1966, doc. 214, pp. 343-344.
[3] Ion Donat, S. Caracaş, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu şi Th. Rădulescu, DIR, B, Veacurile XIII-XVI, Indicele numelor de locuri, Editura Academiei (Bucureşti), 1956, p. 95.
[4] DRH, B, I, 1966, Indice onomastic, p. 535.
[5] *Ibidem*, doc. 17, p. 44.
[6] DRH, B, I, doc. 19, pp. 46-47.

toată, cât îi era dreaptă ocină, le-a dăruit Bucur unor călugări, să-i citească „pomelnicele în vecii vecilor". Aşadar, când Bucur a dăruit moşia sa Mănăstirii Cutlumuz, nu exista sat pe ocina lui. Anul 1475 rămâne, fără îndoială, prima consemnare într-un hrisov a acestei ocine din nord-estul moşiei iniţiale a Mozăcenilor; satul de pe această moşie va lua fiinţă abia după dania făcută Mănăstirii Cutlumuz, separat total de celelalte sate ale comunei Mozăceni, care existau deja înainte de 1394 când Bucur luptă alături de căpitanul Mozac lângă Găleşeşti, la Rovine – Ţuţuleşti.

Tradiţia numeşte satul care a luat fiinţă pe moşia Mănăstireanca, Obidiţi, şi nu de puţine ori Vai-de-Ei, oiconimele fiind sinonime. Cum şi astăzi majoritatea bătrânilor din Leşile, Răscăeţi şi Recea de Jos numesc satul Zidurile, Vai-de-Ei, trebuie să lămurim şi această confuzie.

La 19 iulie 1498 Radu cel Mare voevod întăreşte Mănăstirii Râncăciov ocină şi vinărici domnesc în Cârstiani, găleţi ohabnice din venitul domnesc din satele, azi dispărute, Iacoveşti şi Dobroeşti, judeţul Pădureţi, şi din satele Băneşti, Dobriineşti, Vaideeşti, Găeşti şi Străoşti din judeţul Vlaşca, căşeria domnească din munţii judeţului Pădureţi şi vămeşitul domnesc din toate cele şapte sate:

„...De aceea, părintele domniei mele, Vlad voevod, el a dat sfintei mănăstiri partea lui Cârstian şi partea lui Albul.

Şi iarăşi le-a dat vinăriciul lui David din Cârstiani, cât se va cădea domnesc şi găleţile ohabnice din venitul domnesc din grâu şi din orz din judeţul Pădureţilor, satele anume Iacoveştii şi Dobreştii şi din judeţul Vlaşca iarăşi din venitul domnesc din grâu şi din orz, satele anume, Băneţtii şi Dobrineştii şi Vaideeştii şi Găeştii şi Străoşti. Şi din munţii judeţului Pădureţilor căşeria domnească şi iarăşi de la acele sate, care sunt mai sus scrise, anume, să le fie vămeşitul domnesc... ca să fie pentru treaba sfintei mănăstiri dumnezeieştilor călugări de hrană, iar nouă şi părinţilor noştri să fie de veşnică pomenire..."[7]

Din cele cinci sate din judeţul Vlaşca, patru sunt bine cunoscute, ele existând şi astăzi; numai despre satul Vaideeşti se crede că a dispărut. În 1956 se credea că a existat „probabil lângă Glavacioc",[8] pentru ca în 1966 să ni se spună că a fost aşezat „probabil lângă oraşul Găeşti".[9]

La începutul secolului al XVII-lea ştirile despre satul Vaideeşti încep să se înmulţească. La 23 mai 1626 Trufanda, fost mare postelnic, spune că a cumpărat de la „Icomane, muiarea lui Cernat" două delniţe fără rumâni în Ioneşti, „Şi acéste délniţe fost-au cumpărate de Cernat pârcălabul, bărbatul Icomane de Ioneşti de la Gorun şi de la Cocârţaiu de Vaideeşti, încă de în zilele răposatului Io Radu voevod".[10]

La 27 aprilie 1628 jupâneasa Elina din Câmpulung iartă de rumânie pe Manea din Vaideeşti, împreună cu nepoţii lui, Radu i Simion i Drăghici i Vladul i Manea cu feciorii lor şi cu moşiile ce le au la Vaideeşti şi Ioneşti, „Pentru că aceşti oameni fostu-mi-au rumâni de moşie, de stremoşie, despre mama Voica, fata Stoicăi den Vaideeşti. Iar după aceia, cându au fost în zilele răposatului Mihnea

[7] DIR, Veacul XIII, XIV şi XV, B, 1953, doc. 269, p. 255; DRH, B, I, 1966, doc. 285, p. 465.
[8] Ion Donat, S. Caracaş, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu şi Th. Rădulescu, *op. cit.*, p. 151.
[9] DRH, B, I, Indice onomastic, p. 582.
[10] DRH, B, XXI, 1965, doc. 74, p. 140.

voevod, iar eu am cugetat ca să-mi fac pomeană cu dinşii, pentru sufletul mieu şi al părinţilor miei, de i-am ertat de rumânie, de bună voia mea, cu toată moşia mea de în Ioneşti şi de în Vaideeşti, căce eu feciori n-am avut, că au murit, ca să fie în pace. Şi mi-au dat atunce, în zilele Mihnei voevod 2000 de aspri şi i-am slobozit, ca să fie judeci.

Deci cându au fost în zilele lu Gavriil voevod, iar mi-au mai dat 1470 de bani şi le-am făcut şi carte domnească a lui Gavriil voevod, de scumpărătoare, cându au fost cursul anilor 7127, cu mare blăstem.

Deci cându au fost acum, în zilele domnu nostru Alexandru voevod, feciorul răposatului lu Iliiaş voevod, iar mi-au mai dat în mâna mea ce mi-au fost rămas den tocmeală ce am avut mai denainte vréme bani gata 5600, în casa Albului vtori pitar în Bucureşti, şi i-au numărat singur el cu mâna lui. Şi se-au plătit de tot de către mine. Ce le-am făcut cest zapis de mare credinţă, să fie ertaţi de rumânie până în vecie, cu toată moşia.

Ce le-am pus şi blăstem: care om den ruda mea se va ispiti a sparge mila şi ertăciunea şi tocmeala mea, cum scrie mai sus, acela să fie trăclet şi afurisit de 318 otţi, eje sut vă Nechei şi să fie cu Iuda şi cu Ariia.

Şi au fost mărturie la tocmeala noastră, anume: Albul pitar i Ilie postelnic ot Corneşti i ot Dălgopolie, popa Dumitru i ot Balomireşti, Oancea i Stan i Ivan i Duma i ot Mogoşani, Oprea. Aceasta mărturisescu să se crează".[11]

Numai după şase zile de la întocmirea zapisului de mai sus, în casa Albului vtori pitar din Bucureşti, deci după ce Elina le mai ia rumânilor încă 5600 bani gata, merge în faţa divanului şi a domnului Alexandru Iliaş voevod, care întăreşte jupânesei Elina rumânii din Ioneşti (unii şi cu ocine în Vaideeşti, n.n.), „...ca să fie volnică cu această carte a domnii méle, de să-şi ţie ai ei rumâni de în sat de în Ioneşti, anume Manea i Udrea i Dobrin i Radul i Simion i Drăghici i Vladul, cu toată ocina lor de în Ioneşti şi de în Vaideeşti şi cu feciorii lor şi cu toate bucatele lor, pentru că aceşti rumâni de în Ioneşti fost-au de moşie ai jupânései Elinei de la părinţii ei, de moşie, de strămoşie, încă de în zilele altor domni bătrâni, de multă vréme.

Iar după acéia, cându au fost acum, în zilele domnii méle, a doao domnie, aicea în Ţara Rumânească, iar jupâneasa Elina i-au ajunsu vréme de sărăcie şi de bătrâneţe şi fiindu fără coconi şi slabă şi neputérnică, deci au mersu la rumâni de s-au cerşut datul şi găleţile, cum iaste obicéiul ţerăi de veac. Iar rumâni ce scrie mai sus, ei n-au vrut să-i dea nimica, ce au venit în pâră înaintea domnii méle în divanul cel mare cu jupâneasa Elina şi se-au pârât de faţă. Şi aşa pârâia rumânii cum se-au scumpărat de către jupâneasa Erina (aşa în text) cu bani, în zilele lu Gavriil voevod şi au scos în divan şi o carte mincinoasă a lu Gavriil voevod, făcută fără ştirea jupânései Elinei.

Într-acéia, domnia mea am căutat şi am judecat pre drept şi pre lége, împreună cu toţi cinstiţii dregătorii domnii méle şi bine am adeverit domnia mea, cu tot divanul, cum n-au fost dat jupânései Elinei nici 1 ban, ce au umblat rumânii cu înşelăciuni şi cu cărţi mincinoase, ca să scape de rumânie. Deci au rămas rumânii

[11] DRH, B, XXII, 1969, doc. 60, pp. 118-119.

de lége de în divan şi le-am luoat domnia mea şi cărţile rumânilor de le-am dat pre mâna jupânései Elinei şi i-am dat să-i fie iară rumâni, cum au fost mai denainte vréme. Şi au eşit rumânii de în divan cu mare ruşine.

Drept acéia, domnia mea am dat jupânései Elinei, ca să fie volnică să-şi ţie rumânii de în Ioneşti, cu toată moşia lor, să-i fie rumâni de moşie şi să facă cum va vrea cu dinşii şi de nimenilea opreală să n-aibă, naintea cărţii domnii méle.

..... Pis miaseţa mai 3 dini, vă leat 7136 (scris în slavoneşte, n.n.) (Scris în luna mai 3 zile, în anul – (1628))".[12]

La 1 iunie 1628 Anghelina şi soţul ei Nicoară vând jupânesei Elina din Câmpulung ocină cu rumâni la Ioneşti, printre martori aflându-se şi Ganea din Negraşi:

„Eu Anghelina, fata lu Pătru de Vaedeeşti şi cu bărbatul mieu, anume Nicoară, acista zapis al nostru, să fii di credinţă la mâna jupânésii Elinii, mătuşămea di în Câmpu Lungu, ca să să ştii că i-am vândut partea mea di ocină de în Ioneşti, cari e di la tată mieu Pătru, fratili Stoicăi, tatăl Elinii, oari câtă să va alége di în câmpu şi di în păduri şi di în apă şi di în *siléştea satului* (sublinierea noastră), di pritutindinea, di în hotar, până în hotar, şi cu rumânii, câţi si vor alégi, direpţ 2600 di bani gata.

Şi i-am vândut di bună vioa noastră, cu ştirea tuturor migiiaşilor. Şi să fii volnică Elina să-i vânză undi-i va fi voia ei, iar di către noi să aibă paci şi di către ficiorii noştri şi di către toată ruda noastră.

Şi au fost la tocmeala noastră mulţi oamini mărturii, anume: Manea negutătoriul şi Andronii armaşul şi popa Dumitru di Câmpul Lungu şi Răspopul di Potlogi şi Ganea di Nigraşi".[13]

La sfârşitul deceniului al III-lea, al secolului al XVII-lea, satul Vaideeşti era în întregime cotropit. Doar puţini ţărani nerumâniţi mai existau în acest sat. La fel se întâmpla şi cu satul vecin Ioneşti, pentru care, la 3 februarie 1630, domnitorul Leon Tomşa voevod porunceşte rumânilor din acest sat să asculte de stăpânul lor, Trufanda fost mare vistier, să-i lucreze „la tot lucrul", cum „iaste légea şi obiceiul rumânescu":

„...Pişet gospodstvo mi (cu litere slavone, n.n.) voao satul Ioneştii ot sudstvo Vlaşca.

După acéia vă dau în ştire domnia mea pentru că au fost miluit răposatul Radul voevod pe cinstit dregătoriul domnii méle jupan Trufanda biv vel vistiiar cu voi, cu tot satul Ioneştii şi cu toţi rumânii, ca să-i fie de moşie, pentru slujbă direaptă ce i-au fost slujit; aşijderea miluitu-l-au şi fiiu-său, Alexandru voevod.

Iar după acéia, cându au fost în zilele lu Alexandru voevod, feciorul lu Iliaşi voevod, domnia lui încă l-au fost miluit cu voi, cu tot satul.

Iar cându au fost acum, în zilele domnii méle, deaca m-au dăruit domnul Dumnezeu şi cinstitul împărat cu domniia şi cu steagul Ţărâi Rumâneşti, domnia mea încă l-am miluit cu voi, cu tot satul Ioneştii şi cu toţi rumânii şi cu tot venitul, ca să-i fiţi rumâni de moşii în veac, cum am văzut domnia mea şi cărţile altor domni, de milă, cu mare blăstem.

[12] DRH, B, XXII, doc. 64, pp. 130-131.
[13] *Ibidem*, doc. 96, pp. 208-209.

Drept acéia, de vréme ci veţi vedea această carte a domnii méle şi oamenii cinstitului dregătoriului domnii méle, ce scrii mai sus, iar voi încă să căutaţi să aveţi a ascultaré toţi de toate de ce o vor da ei învăţătură, să lucraţi la tot lucrul ce-i va trebui, cum iaste légea şi obicéiul rumânescu, că v-am dat domnia mea să-i fiţi tot rumâni, pre seama lui, cum aţi fost şi mai de înainte vréme. Iar carele de în voi nu va asculta, să-i facă mare certare şi de nimenilea opreală să n-aibă, că aşa iaste învăţătură domnii méle".[14]

După moartea lui Trufanda vistier, soţia sa, jupâneasa Maria vistiereasa cumpără la 13 februarie 1632, mai mulţi megiaşi din Ioneşti:

„...Iar când au fost acum, în zilele domnu nostru Io Leon voevoda, feciorul lui Ştefan voevoda, iar eu Radul cu fiiu-mieu Dobrişan şi cu feciori ce ne va mai da Dumnezeu şi cu toată partea noastră de ocină de în Ioneşti, m-am vândut rumân jupânésii Mariei vistierésii şi coconilor ei, za ughi 18, bani gata şi eu Dragotă, fratele Radului, cu feciorii miei şi cu partea mea de ocină, za ughi 13 pol şi eu Oprea, fratele lu Dragotă, cu feciorii miei şi cu partea mea de ocină, za ughi 13 pol şi eu Dan, fratele Oprii, feciorii Stoicăi, cu feciorii miei şi cu partea mea de ocină, za ughi 13 pol şi eu Margine cu feciorii miei şi cu partea mea de ocină, za ughi 15 pol şi eu Dragne cu fiiu-mieu Cârstea, feciorul lu Stan Horţul, şi cu feciorii ce ne va mai da Dumnezeu şi cu toată partea mea de ocină den Ghirgheşti, câtă se va alége, za ughi 18 şi eu Dumitru Mozăceanul m-am vândut fără ocină, za ughi 12 pol şi eu Voico cu tată-mieu Dobrotă Răul den Răscăiaţi, vândutu-ne-am rumâni fără ocină în Ioneşti şi cu fecerii noştri, za ughi 27. Şi am luoat noi toţi banii gata den mâna jupânésii Mariei vistierésii în mâinile noastre...".[15]

Observăm că s-au vândut fără pământ Dumitru Mozăceanul şi Voico, împreună cu tatăl său Dobrotă Răul din Răscăeţi.

La 20 februarie 1632 se vând rumâni jupânesei Maria, soţia lui Trufanda fost mare vistier, Gheorghe, Radu şi Bădicea din Ioneşti, „...de a noastră bună voe, ..., numai capetile noastre, fără ocine, drept 22 de galbeni bani gata, cu ştirea tuturor megiiaşilor de pre împrejurul locului, fără nici o silă, ca să-i fim dumneaiei şi coconilor ei rumâni în vecie. Şi am luoat toţi banii gata în mâinile noastre, câţi sîntu mai sus scrişi...".[16]

Am insistat asupra satelor Vaideeşti şi Ioneşti întrucât au fost vecine cu moşia Mozăcenilor, iar tradiţia numeşte satul Obidiţi, şi nu de puţine ori, Vai-de-Ei.

În mod eronat toţi istoricii consideră satul Vaideeşti dispărut, cu toate că satul a existat până la începutul secolului al XX-lea.[17] Se afla aşezat în partea de sud a satului Recea de Jos, pe şoseaua Recea – Izvoru de Sus, la gura Vâlcelei Negraşului, afluent pe stânga Teleormanului, cuprinzând, spre vest, şi cătunul actual Orodelu, până în poala răsăriteană a pădurii Ueasca şi spre sud până în marginea pădurii Isvoranca; satul Vaideeşti, numit adeseori şi Vai-de-Ei, era străbătut prin centru de Teleorman şi în partea de vest de Vlădaia, afluent pe dreapta Teleormanului,

[14] DRH, B, XXIII, 1969, doc. 47, pp. 87-88.
[15] *Ibidem*, 1969, doc. 324, p. 510.
[16] *Ibidem*, doc. 329, p. 514.
[17] Consemnat şi pe *Harta militară, scara 1:100000 – Seria XII, Miroşii şi Glavaciocul*, tipărită, probabil, după primul război mondial.

care-l despărţea de cătunul Orodelu. Deşi făcea parte din comuna Negraşi, până la 1833 era aşezat pe teritoriul judeţului Teleorman.[18] Ca teren de cultură, păşune şi pădure, deţinea o fâşie îngustă în hotar cu satul Mişei şi care se întindea până în Drâmbovnic. În 1892 câteva familii lipsite de pământ au primit loturi, alături de alte familii, din alte sate, pe vatra nou înfiinţată pentru cătunul Zidurile, ceea ce a determinat şi numele neoficial Vai-de-Ei. De la început, din 1892, noul cătun a făcut parte din comuna Negraşi. La 1 iulie 1908 cătunul Zidurile a fost trecut la comuna Mozăceni; apoi, în 1931, a trecut din nou de comuna Negraşi, dar numai până la 1 septembrie 1932, când din nou a trecut, de această dată definitiv, la comuna Mozăceni.[18 bis] În concluzie, satul Vaideeşti, atestat la 1498, numit în secolul al XIX-lea Vai-de-Ei, a dispărut târziu, la începutul secolului al XX-lea; după 1892 o parte din locuitori au fost incluşi în Recea de Jos, iar altă parte în Orodelu, numit adeseori de localnici, până prin deceniul al IV-lea, al secolului al XX-lea, Vai-de-Ei. Aşadar, satul socotit „dispărut", Vaideeşti, nu a fost „probabil"[19] lângă Glavacioc"[20] şi nici „probabil lângă oraşul Găeşti",[21] aşa cum s-a afirmat. La începutul secolului al XVIII-lea faşa de pământ pe care o deţinea satul Vaideeşti era deja înglobată la satul Obidiţi de pe Mănăstireanca, ceea ce a determinat denumirea Vai-de-Ei pentru Vaideeşti. Numele Vai-de-Ei, atribuit cătunului Zidurile, nu are nimic în comun cu satul medieval Vaideeşti de la vărsarea Negraşului în Teleorman. Roaga Vai-de-Ei, care îşi varsă apele adunate din ploi în Heleşteul Mare, pe dreapta gârlei Mozacu, este un sinonim popular pentru cătunul Obidiţi înfiinţat, probabil, cu oameni aduşi aici de călugării mănăstirii din Cetatea lui Bucur. Cătunul Obidiţi a dispărut, după tradiţie, în urma cumplitei ciume din anii 1813-1814.

Şi, pentru că vorbim despre cătunul recent înfiinţat, Ziduri, care-şi trage numele de la ruinele uriaşei biserici construite de legendarul Bucur Ciobanul, nu este lipsit de importanţă faptul că memoria colectivă a ţăranilor a păstrat, până la începutul deceniului al V-lea, din secolul al XX-lea, amintirea marelui cutremur de pământ din 14/26 octombrie 1802, când s-a prăbuşit o parte din Turnul Colţei din Bucureşti.[22] „Spuneau ăi bătrâni, că la începutul veacului în care m-am născut eu, a fost cutremur mare de pământ, cum nu s-a mai pomenit. Atunci s-au spart turlele bisericii din Cetatea lui Bucur, şi-au reparat-o popii, şi-au învelit-o fără turle, cu şiţă bătută pe blăni lungi puse pe grinzi. Aşa a pomenit-o şi tata. După cutremuriul

[18] Direcţia Argeş a Arhivelor Naţionale, fond Ocârmuirea judeţului Argeş, dos. 159/1832-1833, f. 18.
[18 bis] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr. D. Marinescu, *op. cit.*, p. 11.
[19] DRH, B, I, 1966, p. 527: „cuvântul *probabil* – în cazul numirilor dispărute – a fost folosit atât pentru a exprima lipsa de preciziune a localizărilor, cât şi a îndoielii în cazurile de omonimie".
[20] Ion Donat, S. Caracaş, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu şi Th. Rădulescu, *op. cit.*, p. 151; DRH, B, XXI, 1965, *Indice onomastic*, p. 541.
[21] DRH, B, I, 1966, *Indice onomastic*, p. 582; DRH, B, XXII, 1969, *Indice onomastic*, p. 796.
[22] I. Ionaşcu, Vlad Zirra, D. Berciu, Margareta Tudor, *Săpăturile arheologice din sectorul Radu Vodă*; în: *Bucureşti – rezultatele săpăturilor arheologice şi ale cercetărilor istorice din anul 1953*, Editura Academiei (Bucureşti), 1954, p. 163, pentru 14 octombrie 1802; Florin Constantiniu, Marcel D. Popa, *Istoria României în date (istorie medie)*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, p. 162, pentru 26 octombrie 1802.

ăla mare a venit apoi ciuma lu' Caragea,[23] de-au pierit toți obidiții[24] și-i îngropau în gropi cu var pe câmp, iar popii din cetate stăteau acolo, încuiați în chilii, și pe morți veneau de-i slujau popii din Negrași și din Bârlogu. Toate astea s-au petrecut pe vremea bunicului tatălului meu, zis Mocioacă ăl Bătrân. În chiliile din Cetatea lui Bucur veneau capetele mari, jefuitorii țării, și puneau la cale tot felul de lucruri necurate pentru țară".[25]

Și mai încurcată a rămas localizarea satului Ioneşti. La 21 august 1546 domnitorul Mircea Ciobanul, rămas personaj de legendă pe Valea Mozacului, întărește lui Stan, Tocsabă, Manea, Stoica, Baboșin, Cuciulat și Dobra, „ocină în Vaideești a treia parte" și deasemenea, „în Ioneşti a treia parte"[26], ocinile fiind consemnate una după alta.

La 23 mai 1626, Trufanda, fost mare postelnic, a cumpărat două delnițe fără rumâni în Ioneşti, locuri care fuseseră cumpărate mai înainte de Cernat pârcălabul, „de la Gorun și de la Cocârțaiu de Vaideești",[27] ceea ce ne arată clar că Gorun și Cocârțaiu nu puteau avea micile lor fâșii de pământ decât aproape de satul în care locuiau, în hotar cu satul Ioneşti. La fel observăm la 27 aprilie 1628, când jupâneasa Elina din Câmpulung iartă de rumânie pe Manea din Vaideești, împreună cu nepoții și feciorii lui și cu moșiile ce le aveau în Vaideești și Ioneşti, luându-le ultimii 5600 bani pe care îi mai datorau pentru răscumpărare[28]; dar numai după șase zile, la 3 mai 1628, primește întărire asupra aceloraşi rumâni de la domnitorul Alexandru Iliaș.[29] Această mârșăvie a dus la părăsirea cătunului Ioneşti, fapt care s-a întipărit în memoria țăranilor din Negrași într-un basm fantastic, „Scorpia Elina", scorpie care se aciuase în scorbura unui stejar uriaș de lângă Helești Ioneasca, din pădurea Cantacuzeanca; când veneau oamenii, mai ales copiii și femeile, să-și adape vitele, ea înghițea câte unu, de și-au luat oamenii lumea-n cap și-au părăsit cătunul lor.[30] Citirea atentă a hrisoavelor care au urmat, concordă întru totul cu „fantasticul" moștenit în cultura populară.

La 1 iulie 1628, Anghelina, fiica lui Pătru din Vaideești, și soțul ei Nicoară vând jupânesei Elina din Câmpulung ocină la Ioneşti, „cu rumânii, câți si vor alégi di în câmpu și di în păduri și di apă și di siléștea satului".[31] Așadar, Anghelina vinde moșia de la Ioneşti cât se va alege, „și di siléștea satului", ceea ce înseamnă că pe vatra satului Ioneşti nu mai erau locuitori; în graiul local, silișe înseamnă vatră

[23] Despre ciuma lui Caragea, vezi: M.M. Alexandrescu-Dersca, *Contribuții privind „ciuma lui Caragea" în București (1813-1814)*, Materiale de istorie și muzeografie, Muzeul de Istorie al orașului București (București), (1964), pp. 355-365.
[24] Locuitorii satului Obidiți.
[25] Date povestite de bunicul mamei, Ștefan D. Tantana (n. 12 septembrie 1861 în cătunul Romanați – înregistrat: Negrași) în verile anilor 1940 și 1941, înainte și după marele cutremur din noaptea de 9/10 noiembrie 1940, când zidurile bisericii s-au prăbușit, rămânând abia de 3-4 m înălțime.
[26] DRH, B, IV, 1981, doc. A, pp. 354-355.
[27] DRH, B, XXI, 1965, doc. 74, p. 140.
[28] DRH, B, XXII, 1969, doc. 60, pp. 118-119.
[29] *Ibidem*, doc. 64, pp. 130-131.
[30] Basm auzit de mai multe ori în 1954-1956 de la Gheorghe Mănoiu, zis Checiu (n. 19 martie 1903 în Negrași).
[31] DRH, B, XXII, 1969, doc. 96, pp. 208-209.

pustie, loc unde a existat sat. De altfel, se și specifică în zapis: „cu rumânii, câți si vor alégi"; prețul este și el edificator: 2600 bani.

Unul din martorii vânzării de mai sus, „Ganea di Nigrași" se va vinde și el, împreună cu moșnenii din Negrași și Răuzești, la 20 aprilie 1629, împreună cu un fecior și ocina sa, pentru care primește 8000 aspri;[32] era imposibil ca moșia Anghelinei din Ioneşti să fie vândută doar pentru 2600 bani dacă ar fi avut rumâni pe ea, cunoscându-se că banul, ca monetă, și nu ca nume generic, era tot una cu asprul; banul era un al doilea nume al asprului.[33] De altfel, împreună cu Ganea din Negrași se vindeau și Stan și Nania cu ocinile lor, fără copii, fiecare pe câte 3400 de aspri; satul Ioneşti era siliște!

Satul Ioneşti, din documentele de mai sus, a existat la vest de comuna Negrași, la sud-est de cătunul Goleasca, comuna Deagurile. Amintirea vechiului cătun dispărut se păstrează în numele heleșteului Ioneasca, de pe Negrișoara, din poiana Ioneasca, din pădurea Cantacuzeanca, pădure a cărei parte sudică, defrișată prin anii '50, ai secolului al XX-lea, se numea tot Ioneasca. Cătunul Ioneşti era vecin cu Răuzeștii, sat aparținând de Negrași, aflat în hotar cu delnița Obidiților, și foarte aproape de hotarul nordic al Mozăcenilor, păstrat în memoria locuitorilor din Negrași în numele „Rozeștii".[34]

Poate că unii istorici ar încerca să ne contrazică, întrucât la 3 februarie 1630, Leon Tomșa voevod și domn poruncește rumânilor din Ioneşti, județul Vlașca, să asculte de stăpânul lor, Trufanda fost mare vistier, să-i lucreze „la tot lucrul", cum „iaste légea și obicéiul rumânescu";[35] la 13 februarie 1632 mai mulți megieși din Ioneşti, județul Vlașca, se vând rumâni jupânesei Maria vistiereasa.[36]

În cazul celor două documente de mai sus este vorba de cu totul alt sat Ioneşti, care se află pe malul Argeșului, la 4 km sud-vest de Găești, și care azi aparține de comuna Petrești, județul Dâmbovița. Așa se explică faptul că Dragne și fiul său Cârstea din Ghirgheşti,[37] sat vecin cu Ioneștii, tot pe malul Argeșului, la sud-est, se vând cu ocină, în timp ce Dumitru Mozăceanu, adică Dumitru din Mozăceni, și Voico împreună cu Dobrotă Răul din Răscăeți s-au vândut fără ocine; din Mozăceni până în Ioneştii de pe Argeș sunt 24 km, iar din Răscăeți, 14,5 km. Așadar, documentele vorbesc de două sate distincte.

*

La 28 aprilie 1518 Neagoe Basarab întărește lui Tudor logofăt și fratelui său Stanciul cu fiii lor ocină, „în Voinigeștii de Jos, care sunt pe Olt", pentru că au cumpărat-o de la Dobra, fiica Mariei. Ultimul dintre martori, al unsprezecelea, este, „Ispravnic Danciul din Baba".[38]

[32] *Ibidem*, Doc. 252, p. 478.
[33] Constantin C. Giugescu, *Istoria Românilor*, III, Partea a doua, 1946, p. 619.
[34] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr.D. Marinescu, *op. cit.*, p. 7.
[35] DRH, B, XXIII, 1969, doc. 47, pp. 87-88.
[36] *Ibidem*, doc. 324, p. 510.
[37] Azi satul Gherghești, component al comunei Petrești: Ion Iordan, Petre Gâștescu, D.I. Oancea, *Indicatorul localităților din România*, Editura Academiei, București, 1974, p. 145.
[38] DIR, B, XVI, I, 1951, doc. 135, p. 135; DRH, B, II, 1972, doc. 170, pp. 328.

După opt ani, la 18 mai 1526, Radu de la Afumaţi întăreşte lui Vlaicu vornic şi lui Tudoran şi Dobre, fiii lui Dragomir, satul Mogoşeşti pe Argeş şi ţigani în urma unor judecăţi. Mogoşeştii fuseseră luaţi, „cu puterea şi cu sila" de la Vlaicu, „de i-a dat mănăstirilor de la Cotmeana şi de la Tutana", dându-i în schimb, „în Ruşii de la Vedea a treia parte". Judecata mai prevedea faptul că Dragomir primise de la unchiul său Vlaicu, în dar de la nunta sa, un ţigan, Cociman. Apoi, „Dragomir a pus pe acel ţigan, Cociman, la Danciul din Baba, pentru 1000 aspri, ca să-şi plătească Conţeştii, partea unchiului său Voico... însă Dragomir n-a putut ajunge să plătească satul său Conţeştii ...Şi apoi, fiii lui Dragomir, Tudoran şi Dobre, au întors fiilor lui Danciu din Baba acei 1000 aspri şi iarăşi au luat pe ţiganul Cociman cu copiii săi".[39]

Dintr-un alt zapis, din 6 decembrie 1645, prin care Vâlcan, fiul lui Bria din Golani, vinde lui Gheorghe vistier moşia din Glupavi, judeţul Vlaşca, aflăm printre boierii care au depus mărturie şi pe, „Dumitru ot Baba".[40]

În 1956 se spunea că satul Baba a fost, „probabil Babele, raionul Crevedia"[41]; în 1972 nu se mai făcea nici o precizare, deşi satul Baba nu este considerat dispărut[42]; în 1975 se afirma că în 1956, „probabil Babele, judeţul Vlaşca; azi Neajlovul, judeţul Ilfov",[43] iar în 1998 se spunea: „Baba, sat <j. Vlaşca, azi j.Ilfov>", „Babele, m-re <j. Vlaşca, azi j. Ilfov>"[44], deşi în 1996 se afirma despre satul Babele, dintr-un document din 12 martie 1580, că este sat dispărut (precedat de asterisc: „*Babele <j. Ilfov, azi Neajlov, j. Giurgiu>"[45].

Nu încape nici o îndoială că satul Baba, de unde era Danciu, acelaşi în ambele documente, din 1518 şi 1526 (între timp Danciu murise, întrucât, „fiii lui Dragomir, Tudoran şi Dobre, au întors fiilor lui Danciul din Baba acei 1000 aspri" pentru a-l relua pe Cociman) este acelaşi cu satul din 1645.

După localizările de mai sus este vorba de satul Babele, din fosta plasă Ghimpaţi, din judeţul Vlaşca, preschimbat de paranoia bolşevică în Neajlovul, din comuna Clejani, judeţul Giurgiu, unde se află Biserica Schitului Babele şi unde unii credeau că „a fost înmormântat Vlad Călugărul, Voevodul Ţării Româneşti, la sfârşitul sec. XV".[46] Se ştie că domnitorul Vlad Călugărul a fost înmormântat la sfârşitul lui septembrie 1495 în ctitoria sa, Mănăstirea Glavaciocul[47].

Cunoaştem faptul că la 16 august 1518 Neagoe Basarab întărea, în urma unei judecăţi, Mănăstirii Nucet stăpânirea asupra unui ţigan, „...feciorul Bondei de la Mănăstirea Babele, pentru că au venit călugării de la Babele cu Macarie de la Nucet de s-au pârât şi iar s-au îngăduit între dânşii amândoi dennaintea boiarului şi dinnaintea igumenilor, cum ca să fie Stan, feciorul Bondei, al Mănăstirii Nucetul întru moştenire şi ohabnecă, iar alţi feciori ai Bondei şi cu Bonde să fie ai

[39] DIR, B, XVI, II, doc. 8, p. 6-8; DRH, B, III, 1975, doc. 11, pp. 16-17.
[40] DRH, B, XXX, 1998, doc. 345, p. 377.
[41] Ion Donat, S. Caracaş, Gh. Cioran, N. Ghinea, M. Kandel, Gr. Popescu şi Th. Rădulescu, *op. cit.*, p. 4.
[42] DRH, B, II, 1972, *Indice onomastic*, p. 492.
[43] DRH, B, III, 1975, *Indice onomastic*, p. 368.
[44] DRH, B, XXX, 1998, *Indice de nume proprii*, p. 403.
[45] DRH, B, VIII, 1996, *Indice onomastic*, p. 555.
[46] *Enciclopedia României*, vol. II, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938, p. 517.
[47] Constantin C. Giurescu, op.cit., II, partea întâi, 1937, p. 121.

mănăstirii de la Babele...".[48] La 12 martie 1580 aflăm că Dragomir, fost mare vornic, „au dat fecioru <lui> lui Bobe de la Babele 5000 de aspri..."[49].

Ar fi naiv să credem că satul Babele, care îşi păstrează numele din secolul al XVI-lea, chiar şi după raionarea „administrativ-economică" din 8 septembrie 1950 (a se citi administrativ-bolşevică), ori a Decretului nr 337 din 27 septembrie 1952, când a fost inclus în comuna Sterea,[50] s-a numit când Baba, când Babele; dintotdeauna a purtat ultimul nume până la Legea 2/1968, când duşmanii neamului şi moştenirii româneşti i-au falsificat numele în Neajlovul, pentru a acoperi şi numele schitului, cu gândul vădit de a-l da uitării, ori de a-l rade de pe faţa pământului, cum s-a întâmplat cu atâtea sfinte lăcaşuri.

Satul Baba, consemnat la 1518, 1526 şi 1645, nu poate fi altul decât satul nostru Baba, care, în urma contopirii cu cătunul Roaga, aflat probabil pe dreapta Vâlcelei Boului, pe un fel de mică vâlceluşă de pe dreapta, „un fel de roagă", cum spuneau localnicii prin anii 1960-1961, aflată la sud de şoseaua Mozăceni-Izvoru de Sus au format împreună Babroaga; (să fi existat oare un alt toponim, Roaga Boului, mai spre sud de Coada Boului?) Oricum, după mutarea celor câteva bordeie la sud de Baba, pe stânga şoselei Baba-Slobozia, Roaga Boului a căzut în uitare, rămânând numele atestat la 1888, Baba-Roga,[51] Babaroaga de azi. Slabe urme medievale se observau prin 1960-1961 pe Gârliciu. Să fi fost aici satul Roaga?

*

Faţă de satul Vaideeşti, consemnat la 1498 şi satul Baba menţionat la 1518, satul Mozăceni, care includea conform tradiţiei legendare şi Baba, apare în documentele ce ni s-au mai păstrat, abia la 19 iunie 1620, când Gavril Movilă voevod întăreşte eliberarea din rumânie a satului, răscumpărat de la Grăjdana, soţia lui Leca postelnic, şi de la fratele său Toma:

„Cu mila lui Dumnezeu, Io Gavril Moghilă voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, feciorul marelui şi preabunului, răposatului Io Simion Moghilă voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele satului Mozăcenii în judeţul Vlaşca, din partea locuitorilor satului, anume: Nanciul şi Stan şi Joseanul şi Suseanul şi cu fiii lor, câţi Dumnezeu li va da. Şi iată le dăm întreg satul Mozăcenii tot, cu tot hotarul şi cu tot venitul şi din câmp şi din apă şi din pădure şi de peste tot hotarul.

Astfel să se ştie: din hotarul Jirovului, din Răscăiaţi, poiana lui Albul, la gura Şipotului şi câmpul Piteştilor la Măceşti până în Ciocăneşti, la gura văii celei mari la Gârniţă, la începutul colnicului negru, în valea cea mare, la fântâna Roşcăi, în Negrişoara, la stejarul cel mare din piscuri, la fântâna lui Tetu, la piatra din jos de la Ştirbeai. Pentru că este a lor bătrână şi dreaptă moşie de moştenire de la strămoşi.

[48] DIR, B, XVI, I, doc. 138, p. 138; DRH, B, II, 1972, doc. 174, p. 335.
[49] DRH, B, VIII, 1996, doc. 288, p. 473.
[50] *Indicator alfabetic al localităţilor din Republica Populară Română*, Editura de Stat pentru Literatură Ştiinţifică, Bucureşti, 1954, p. 125.
[51] George Ion Lahovari, *op. cit.*, p. 110.

Iar când a fost în zilele lui Şerban voevod, iar Leca ce-a fost atunci mare postelnic, el a apucat pe lăcuitorii satului, ce s-au zis mai sus, cum că ei s-au vândut de bună voia lor nesiliţi cu toate ale lor, să-i fie vecini Lecăi postelnicul.

În zilele lui Alexandru voevod, fiul lui Iliaş voevod [apoi] când au fost după moartea lui Leca postelnicul, lăcuitorii satului mai sus zis s-au răscumpărat de vecinie şi cu moşiile lor de la jupânița Grăjdana, jupânița lui Leca postelnicul, şi de la Toma, fratele lui Leca postelnicul, drept 35000 bani noi. Apoi, când a fost după aceia, Stan nu a putut să plătească partea sa, ci au fost ţinută şi plătită de Stoica, de la sine, cele patru locuri.

Şi a fost spre liberare când au fost răscumpărat de vecinie şi cu ale lor moşii cu toţi buni oameni şi bătrâni megiaşi dimprejurul locului şi anume: din Romanaţi, Constandin şi din Borobeică, popa Radul şi din Căuzeşti, Călin şi din Răscăuţi, Vladul şi din Ciocăneşti, Tozoc şi de la Izvor, Tudor postelnicul.

Apoi, când a fost în zilele domniei mele, iar jupânița Grăjdana, jupânița lui Leca postelnicul şi Toma, fratele lui Leca postelnicul, ei s-au pârât înaintea domniei mele cu mare plângere că ei s-au răscumpărat de vecinie cu ale lor moşii. De aceea, am dat ca să fie iar slobozi, după cum au fost şi mai înainte vreme.

De aceea am dat şi domnia mea satului Mozăcenii şi tuturor lăcuitorilor satului şi tuturor, ca să le fie lor moşie după cum mai sus s-au zis, în veci, lor şi copiilor lor şi nepoţilor şi strănepoţilor lor şi neclătită şi neschimbată, după porunca domniei mele.

De aceea, am pus domnia mea şi mărturie pe: dumnealui Enache marele ban al Craiovei şi dumnealui Ivaşcul marele dvornic şi dumnealui Papa marele vistiernic şi dumnealui Mihul mare spătar şi dumnealui Mihalache marele stolnic şi dumnealui... marele postelnic. Şi ispravnic Papa marele logofăt.

Şi am scris eu, Stan logofăt, în scaunul oraşului aşa numit Târgovişte, în luna lui Iunie 19 şi de la Adam cursul anilor în anul 7128, iar de la naşterea lui Christos până astăzi, în cursul anului vremii 1620".[52]

Vedem aşadar că Leca „a apucat pe lăcuitorii, ce s-au zis mai sus, cum că ei s-au vândut de bună voia lor nesiliţi cu toate ale lor" pe vremea când avea funcţia de mare postelnic, pe care i-a dat-o domnitorul Radu Şerban; cu această dregătorie apare la 16 august 1602[53] şi 10 decembrie 1610,[54] perioadă când se pare că a rumânit prin silnicie Mozăcenii, cum reiese din documentul nostru, iar satul este mult mai vechi, „de moştenire de la strămoşi".

Observăm că domnitorul Gavril Movilă dă poruncă, „satului Mozăceni în judeţul Vlaşca, din partea locuitorilor satului anume: Nanciul şi Stan şi Joseanul şi Suseanul", ceea ce înseamnă că moşia Mozăceni era megieşească şi stăpânită de-a valma de cei patru numiţi „moşi", adică împreună cu toţi ceilalţi locuitori ai satului, situaţie care se menţinea şi în 1831, cu deosebirea că în secolul al XIX-lea erau

[52] DIR, B, XVII, III, doc. 500, pp. 559-560. Socotim că toponimul „la Gămită" este greşit, corect fiind „La Gârniţă".
[53] DIR, B, XVII, I, doc. 66, p. 55.
[54] *Ibidem*, doc. 439, p. 497.

cinci moşi.[55] După cum grăieşte însă documentul din 19 iunie 1620, observăm că după răscumpărare, „Stan nu a putut să plătească partea sa, ci au fost ţinută de Stoica, de la sine, cele patru locuri", ceea ce nu ar exclude ca încă de atunci să fi existat cinci moşi: Nanciu, Stan, Joseanu, Suseanu şi Stoica.

Aspectul cel mai semnificativ îl constituie hotarele moşiei pe care le precizează cu exactitate documentul respectiv: „din hotarul Jirnovului, din Răscăiaţi, poiana lui Albul, la gura Şipotului şi câmpul Piteştilor la Măceşti până în Ciocăneşti, la gura văii celei mari la Gămită (La Gârniţă, n.n.), la începutul colnicului negru, în valea cea mare, la fântâna Roşcăi, în Negrişoara, la stejarul cel mare din piscuri, la fântâna lui Tetu, la piatra din jos de la Ştirbeai".

Hotarul dinspre răsărit este foarte uşor de identificat: pornea de la obârşia Jirnovului Mare, de sub cota 190, din şoseaua Mozacu-Răscăeţi, mergea pe Jirnovul Mare până la Puţul lui Zane în şoseaua Slobozia-Răscăeţi; de aici hotarul mergea pe şoseaua amintită spre sud-vest trecând prin Poiana Ursului, numele actual al Poienii lui Albu, traversa Vălceaua de lângă Pădure pe sub cota 172, ocolea pe la nord Măgura lui Vochin până pe Vălceaua Puţişor, până la vestitul izvor natural Şipotul, aflat pe dreapta Puţişorului, pe stânga Şoselei Mari (şoseaua Piteşti-Giurgiu) în Câmpia Piteştilor. Acest ultim toponim ne dovedeşte cât de fin observator al reliefului nostru a fost ţăranul român; dacă relieful dintre Puţişor şi roaga de pe dreapta, care se uneau, înainte de drenarea văii, La Şipot, izvor activ chiar în vremea secetei din 1946, dispărut total după 1965, atinge cota 176 la sud de drumul Babaroaga-Drăghineasca (Răscăeţi), formând punctul cel mai sudic al Câmpiei Piteştilor, relieful coboară la 166 m la est de Babaroaga şi la 168 m la Măgura lui Vochin, la nord-est de Slobozia. Undeva, în „câmpul Piteştilor", pe hotar, documentul menţionează toponimul „la Măceşti", numele cătunului din nord-estul satului Slobozia, trecut în uitare. Aşadar toponimul Măceşti a fost un sat aflat pe actualul teritoriu al comunei Slobozia, dispărut, după tradiţie, din cauza construirii Dulului lui Brâncoveanu; vatra satului Măceşti a rămas sub apele marelui heleşteu format în amonte de acest baraj care se vede şi astăzi. De la Măceşti hotarul mergea „până în Ciocăneşti"; hotarul sudic al Mozăcenilor este foarte uşor de identificat. După ce trecea Drâmbovnicul pe la nord de satul Măceşti, traversa şoseaua actuală Mozăceni-Slobozia şi apoi Negrişoara exact în punctul unde valea îşi schimba uşor cursul spre est, după ce venea din direcţia nord-vest spre sud-est, pe la nord de cota 171, pe marginea nordică a Pădurii Turcului, pentru a traversa Glavaciocul Mare, exact pe la gura Vălcelei lui Vasile de pe stânga Glavaciocului Mare; de aici cotea uşor mai spre sud-vest pe lângă Puţul lui Răducă, prin nordul câmpului Cacovele dintre Pădurea Turcului şi Dobru, până la Puţul Iancului, la Clăniţa, care în 1905 încă mai era „hotar cu moşia Isvoarele, distanţă de com. 6 chm şi jum."[56] În secolul al XVII-lea se pare că hotarul trecea puţin şi pe malul drept al Clăniţei. Întrebarea care se pune este unde se afla satul Ciocăneşti. Pentru identificarea acestui sat ne vin în ajutor alte câteva hrisoave.

[55] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *Catagrafia obştească a Ţării Româneşti din 1831*, Editura Helios, Craiova, 1999, p. 81.
[56] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 3.

La 10 iunie 1561, „a cumpărat Balea de la Cârstian ocină în Popeşti, în lat, din Copăcel, până în hotarul Izvorului şi în lung, din apa Teleormanului, până în hotarul Ciocăneştilor".[57] Aşadar, satul Popeşti, aflat între Izvoru de Jos şi Slobozia Trăznitu, avea colţul nord-vestic al moşiei pe Teleorman, lângă Izvoru, iar colţul nord-estic lângă Ciocăneşti, sat aflat şi în hotarul Mozăcenilor, ceea ce exclude de la bun început că ar fi „probabil Cinculeşti, înglobat la Bucov, j.Argeş".[58]

După ce la 9 ianuarie 1576 Alexandru Mircea întăreşte Mănăstirii Glavacioc ocină în Neagra, starețul mănăstirii se judecă pentru ea cu Gerul din Neagra şi cu Negrenii, fapt pentru care domnitorul scrie la 25 mai 1576 (sau 1577?) următorul zapis:

„Din mila lui Dumnezeu, Io Alexandru voevod şi domn

Scrie domnia mea vouă, megiaşilor, celor 12 boieri ai mănăstirii de la Glăvăciog şi ai Negrenilor.

Şi după aceasta, vă vorbesc domnia mea ca din vremea în care veţi vedea această carte a domniei mele, iar voi să căutaţi să alegeţi ocina lui Gerul din Neagra, să i-o daţi din sus, dinspre Ciocăneşti, iar ocina mănăstirii şi a Negrenilor să le fie din jos. Iar Gerul să nu aibă voie să le risipească, să fie toată o singură ocină, să fie satul Neagra tot întreg, pentru că s-au învoit toţi înaintea domniei mele.

Aceasta vă vorbesc domnia mea, altfel să nu fie, după spusa domniei mele.

Ispravnic, însăşi spusa domniei mele.

A scris Hristodor, luna mai 25 zile.

Io Alixandru voevod, din mila lui Dumnezeu, domn".[59]

Hotarul sudic stabilit la 9 ianuarie 1576 trecea peste Drâmbovnic şi Glavacioc exact pe Drumul Hotarului care venea dinspre Mălineasca, trecea peste Drâmbovnic pe la sud de Slobozia, peste Negrişoara, pe la nord de comuna Ştefan cel Mare şi apoi peste Glavacioc pe la sud şi paralel cu şoseaua Slobozia-Slobozia Trăznitu pe malul drept al Glavaciocului, unde se afla Stejarul lui Creţu care a supravieţuit până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi de aici, „pe din sus de Lacul Butei (azi Lacul Buţii, n.n.), în Butişoara (azi Butiţa, n.n.), unde se întâlneşte cu Popeştii şi Purcărenii"[60], deci peste Clăniţa, în sudul actualei păduri Dobru, la nord-est de satul Purcăreni. Până astăzi se mai păstrează toponimul Puţul Gerului la nord de Lacul Buţii. De aici, de la Puţul Gerului, s-a ales ocina lui Geru în partea, „din sus, dinspre Ciocăneşti". Aşadar, satul Ciocăneşti se afla în partea de nord a câmpului Cacovele, între Pădurea Turcului şi Clăniţa, la sud de hotarul Mozăcenilor; până prin 1967-1969 încă se mai găseau fragmente ceramice din secolele al XVI-lea - al XVII-lea, mai ales spre Puţul Iancului. Satul Ciocăneşti este dispărut şi orice altă încercare de plasare a lui este iluzorie.

Revenind la hotărnicirea Mozăcenilor din 19 iunie 1620, din Ciocăneşti hotarul mergea „la gura văii celei mari la Gârniţă, la începutul Colnicului Negru, în valea cea mare". Hotarul mergea aşadar până spre coada Clăniţei şi, conform tradiţiei, o lua spre vest, cam pe actuala şosea Mozăceni-Izvoru de Sus, până în

[57] DRH, B, V, 1983, doc. 223, p. 242.
[58] *Ibidem, Indice onomastic*, p. 387.
[59] DRH, B, VIII, 1996, doc. 24, p. 39.
[60] *Ibidem*, doc. 3, p.6.

malul stâng al Mănăilei şi apoi pe Mănăila până în punctul unde primeşte pe dreapta o mică vălceluşă, ajungând în punctul „La Gârniţă" de pe stânga Văii Negraşului, toponim viabil până la începutul secolului al XX-lea, fiind vorba de un stejar multisecular din specia, azi dispărută din zonă, *Quercus frainetto* Ten. sin. *Q.conferta* Kit., tăiat la începutul secolului al XX-lea, deşi era încă viguros, după mărturia localnicilor din Recea de Jos, dar şi a celor din Negraşi.

La vest de punctul La Gârniţă, Valea Negraşului se lărgeşte, iar Teleormanul are o luncă largă, ceea ce a determinat pe locuitorii din Recea de Sus s-o numească Valea Mare, toponim viabil până prin anii 1962-1965, dar de mult dat uitării de către locuitorii din Mozăceni, care au pierdut teritoriul din vest, fiind acaparat prin rapt de boierii din Izvoru, care au mutat hotarul până aproape de Glavaciocul Mare, iar din hotarul Izvorului până în malul Glavaciocului Mare a fost răpit de colectivizarea bolşevică.

Din punctul „La Gârniţă" hotarul mergea spre nord, spre Colnicul Negru, muchia stângă a dealului Văii Negraşului, şi după aproximativ 1.000 de metri se îndrepta spre est cam 800 de metri, de unde mergea spre nord-est, pe la nord de Eleşteul Popii Marin, trecea Glavaciocul Mare pe „La Fântână" (Fântâna Roşcăi?) unde hotarul era marcat cu piatră, trecea pe la sud de gura Văii Logofătului, peste Negrişoara, unde de asemenea exista piatră de hotar, pe la sud de Pădurea Piscanilor, trecea pe la nord de Heleşteul lui Ştefan Zinca, pe la nord de pădurea Stuful Berzei, pe Valea lui Fuscel, numită până la începutul secolului al XX-lea şi Valea Obidiţilor[61], până în gura văii, unde, pe partea stângă, se afla Piatra lui Ştirbei, scoasă, ca şi celelalte, din nesăbuinţă, după colectivizare, din ordinul unui activist, Nicolae, şi al primarului Nicolae Simescu din Negraşi; piatra de hotar, veche de peste 350 de ani, a dispărut ca toate celelalte pietre din hotarele multiseculare ale satelor noastre; o altă piatră hotarnică se afla puţin mai la nord de Drumul Misilor (Drumul Hotarului) la vest de Mozacu, iar alta în colţul sud-vestic al pădurii Zidureanca, lângă şoseaua Mozacu-Răscăeţi.

Suprafaţa comunei Mozăceni la 1620, fără moşia Mănăstireanca, fosta ocină a lui Bucur, era cu mult peste 100 km.p., adică peste 10.000 ha, din care, conform tradiţiei, boierii din Izvoru le-au răpit teritoriul dintre Mănăila, până în apropiere de Glavaciocul Mare, aproximativ 1.000 ha, la care, după cum vom vedea, se adaugă încă 93 ha pierdute în 1.705, deci în total 1.093 de hectare pierdute până la începutul secolului al XX-lea, când fără Obidiţi (Osibiţi) – Zidurile (Vai-de-Ei), Mozăcenii încă mai aveau o suprafaţă de 8.450 ha[62]; având în vedere că măsurătorile nu erau exacte, lucru dovedit din plin după colectivizarea din 1962, cu siguranţă suprafaţa era în jur de 9.000-10.000 ha, suprafaţă care s-a menţinut până la reforma agrară din 1921, iar apoi, prin adăugarea satului Zidurile, o suprafaţă tot aşa de mare, menţinută până la colectivizarea bolşevică. Calculele efectuate după hărţile militare dovedesc că la începutul secolului al XX-lea suprafaţa moşiei Mozăceni era de cel puţin 9.150-9.450 ha.

[61] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 3.
[62] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 5.

Un alt aspect deosebit al hrisovului din 1620 îl constituie satele vecine Mozăcenilor, din fiecare fiind câte un martor, aşadar buni cunoscători ai hotarelor: Romanaţi, sat dispărut, existent pe vălceaua Romanaţi din pădurea Zidureanca, Borobeica, sat dispărut, aflat în punctele arheologice nr. 70 şi 71 de pe dreapta pârâului Mozacu, Căuzeşti, sat dispărut, neidentificat (să fie actualul sat Vulturreanca?), Răscăeţi, existent şi astăzi, Ciocăneşti, sat dispărut, dar bine identificat de noi pe teren, şi Izvoru, existent; din cele şase sate, patru au dispărut.

*

La 3 februarie 1627 Hamza, fiul lui Vlad logofăt din Ragul, vinde lui Fiera logofăt moşie în Stanca de Vad,[63] printre martori aflându-se şi Merce ot Mişi,[64] sat necunoscut de cei ce au alcătuit volumele de documente şi pus sub semnul întrebării[65] şi care, aşa cum am dovedit, este actualul nostru sat Mişei. Ambele sate sunt bine identificate: Rogu se află pe Neajlov, la est de Vişina, în comuna Uliești, iar Stanca-de-Vad, aşezat tot pe Neajlov, este astăzi satul Vadu Stanchii din comuna Corbii Mari, judeţul Dâmboviţa.

Documentul de mare importanţă pentru satul Mişei este o ocolniţă din 22 decembrie 1705, care separă şi hotărniceşte moşia satului de partea Stancăi, jupâneasa spătarului Preda Pârşcoveanu, ruda Brâncoveanului, dobândită prin zălogire de la vistieria ţării în a doua jumătate a secolului al XVII-lea pentru o sută de taleri datoraţi de către Mircea iuzbaşa, împreună cu fraţii săi, fiii Ghinei, iuzbaşa din Mişei[66]:

„Noi doisprezece boiari hotarnici cari mai jos ne vom iscăli ce săntem luaţi pre răvăşalili mării sale domnălui nostru Ion Constandin Basarab voevod de Radul sân Radului Untei şi de nepotu său Ion i dă Coman Şuchie cu fraţii lui i dă nepotu său Stoian şi de toţi părtaşii lor şi de dumneaei jupâneasa Stanca Pârşcoveanca ca să alegem şi să le hotărâm părţile lor din moşia Mişăilor ot sud Vlaşca dă către jupâneasa Stanca Pârşcoveanca ce au dă moştenire şi dă cumpărătoare. Deci noi văzând porunca mării sale domnului nostru, împreună şi cu sluga mării sale Atanase vtorii portar, deci când au fost la zi şi la soroc strânsu-ne-am toţi la moşiia ce să chiamă Mişăi şi i-au adus pre toţi moşneanii şi vânzătorii şi cumpărătorii dă faţă înaintea noastră dă le-am citit tuturora cărţile dă moştenire şi dă cumpărătoare cine ce-au avut pre la măinile lor fiind de faţă. Deci noi am mersu d-am tras moşia pân trei locuri după obicei. Trăsura dentăi ce s-au tras la capul moşăii pân Răpciugoasa dă pre Drăbovnic s-au aflat peste tot hotarul Mişăilor din hotarul Răzeşilor până în hotarul Obidiţilor la această trăsură stânjeni 791. Dintr-aceşti stânjeni ales-am partea dumneaei jupânesii Stancăi Pârşcoveancăi la această trăsură stânjeni 130 pol şi s-au pus piatră. Şi au rămas la toţi moşneanii stânjeni 660 pol. A doao trăsură pe mijlocul moşăii ce s-au tras tot pă muchia Negrişorii, iar din hotarul Răzeşilor până în hotarul Obidiţilor s-au aflat şi la această trăsură stânjeni 396; dintr-aceşti stânjeni

[63] DRH, B, XXI, 1965, doc. 185, pp. 329-330.
[64] *Ibidem*, doc. 185, p.330.
[65] *Ibidem*, *Indice onomastic*, p. 516.
[66] Ilie Gh. Diaconescu, *O ocolniţă necunoscută a moşnenilor Mişei de pe Dâmbovnic*, Revista arhivelor, anul V, vol. XXXV, nr. 2, 1973, pp. 405-409.

ales-am partea dumneaei jupâneasi Stancăi Pârşcoveanca stânjeni 67 şi s-au pus piatră. Şi au rămas la toţi moşneanii stânjeni 329.

A treia trăsură ce s-au tras pintri Glavaciogi, iar din hotarul Răzeştilor până în hotarul Obidiţilor s-au aflat şi la această trăsură stânjeni 795. Dintr-aceşti stânjeni ales-am partea dumneaei jupâneasei Stancăi Pârşcoveanca şi la această trăsură stânjeni 82 pol şi s-au pus piatră. Şi au rămas la toţi moşneanii stânjeni 713 pol. Pentru că această moşie ce i s-au ales dumneaei din Mişăi fostu-i-s-au vândută de la vistirie pentru suta lor boiariului dumneaei, partea Mircii Sutaşul şi a fraţilor lui sân Ghinii Izbaşăi dă Mişăi cu cartea mării sale lui Vodă. Şi le-am ales şi le-am dovedit părţile lor dă moşii cât au avut dă moştenire şi dă cumpărătoare.

Şi le-am stânjenit precum scriu mai sus şi i-am ales şi i-am hotărât unii dă către alţii ca să nu mai fie gălceavă întru dânşii. Şi am dat toată partea dumneaei jupâneasei Stancăi Pârşcoveanca cătă i s-au ales şi s-au împietrit pre din jos pre lângă hotarul Obidiţilor, iar pre toţi moşneanii i-am dat cu toată partea lor dă moşie pre din sus pă lângă hotarul Răzeştilor. Şi le-am dat această scrisoare a noastră la mâna a totorora moşneanilor ca să-şi ţie cineşi partea lui cu bună pace, pentru că aşa le-am ales şi i-am hotărât pre dreptate şi fără de nici o fătărie. Şi pentru mai adevărată credinţă ne-am iscălit mai jos ca să crează. Dechembrie dni 22, leat 7214 (1705).

Az Preda postelnic Izvoranu, Az Matei Ştirbei, Şerban logofătul Rătescul, Stanciul Mârzacul ot Ciocăneşti, Az Manolea ot Recea, Az Anghel ot Deagul, Neculae pârcălabul ot Vulpeşti, Az Vlaicul ot Gliganul, Az Nica ot Reaci, Az Sima Roceanu; Az Radul deiacanul Găleşescul; Az deacanul Coman ot Negrişoara".[67]

Documentul reliefează faptul că locuitorii satului Mişei erau moşneni, oameni viteji şi, ca-ntotdeauna, buni militari de vreme ce Mircea era sutaş, adică iuzbaşă, ca şi tatăl său Ghinea, ceea ce însemna căpitan peste o sută de fustaşi (lăncieri) care păzeau curtea domnească.[68] Moşia lor se înfunda sub poala dealului de pe dreapta Drâmbovnicului, ceea ce corespunde tradiţiei că Bucur Ciobanu şi-a ales moşia la răsărit, pentru a construi cetatea pe care a dăruit-o unor călugări. Toponimul Răpciugoasa, încă ştiut de unii bătrâni din Negraşi prin anii 1956-1958 se afla din gura Vâlcelei lui Fuscel (Vălceaua Obidiţilor), la poalele dealului de sub Râpa Goală spre nord, pe teritoriul satului Negraşi. Era o zonă foarte smârcoasă, alimentată cu umiditate de multe izvoare naturale care au dispărut cu desăvârşire după 1965. Toponimul Râpa Goală este pomenit într-o hotărnicie a comunei Negraşi din 1827,[69] hotărnicie din care aflăm că neamul Ghineştilor răscumpărase moşia vândută boierilor Pârşcoveni, dar îşi mută vatra pe ocina lui Şuchie din Negraşi,[70] formând familia Ghinarii.[71] Aşadar, la 22 decembrie 1705 Mozăcenii pierd cam 93 de hectare din trupul moşiei Mişei, suprafaţă care avea să revină Nigrăşenilor după răscumpărarea Ghinarilor şi mutarea lor pe vatra satului Negraşi de astăzi. Hotarul de nord al Mozăcenilor a rămas deplasat spre sud aproximativ pe cel existent astăzi.

[67] *Ibidem*, pp. 407-409.
[68] I. Aurel Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Bucureşti (1931), p. 629.
[69] Ilie Gh. Diaconescu, *op. cit.*, loc. cit., p. 408, nota 17.
[70] *Ibidem*, p. 407, nota 12.
[71] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr.D. Marinescu, *op. cit.*, p. 7.

Ocolnița ne reliefează faptul că la 1705 satul nu mai era numit nici Misi, nici Mișii, nume moștenite în tradiția populară până în secolul al XX-lea, ci Mișăi; numele autentic a început a fi schimbat chiar de autorități și de „mai-marii zilei", ca-ntotdeauna!

Că numele Mișei nu li se potrivea nici chiar la începutul secolului al XVIII-lea se dovedește chiar din ocolniță; satul era de moșneni, și cum la 1705 nu putea avea mai mult de 10 familii,[72] reiese că fiecăreia îi reveneau cam 66 ha. Cu o suprafață de circa 133 de pogoane pentru fiecare familie, moșnenii nu puteau fi categorisiți cu termenul *misellus* – mișel.

Corelând documentul din 19 iunie 1620 cu ocolnița de mai sus, putem trage concluzia că la 1705 vatra satului Mozăceni încă nu se mutase pe terasa înaltă din dreapta Drâmbovnicului, întrucât hotarul Mișeilor a fost măsurat „din hotarul Răzeșilor până în hotarul Obidiților", ceea ce înseamnă că vatra satului de răzeși, Mozăcenii, era încă pe Mozac și doar moșia lor trecea peste Drâmbovnic, spre vest; dacă satul Mozăceni s-ar fi aflat lângă vatra cătunului Mișei, ocolnița ar fi fost imposibil să nu specifice că trăsătura dintâi s-a făcut din hotarul Mozăcenilor; în cazul de față ocolnița spune: „din hotarul Răzeșilor până în hotarul Obidiților" pentru a nu produce neînțelegeri; din Drâmbovnic până pe Mozacu, la satul Mozăceni, Mișeii pierduseră încă din secolul al XV-lea ocina lui Bucur, care aparținea de Obidiți. De altfel, ocolnița specifică: „iar pre toți moșneanii i-am dat cu toată partea lor dă moșie pre din sus pă lângă hotarul Răzeșilor", adică pe partea din dreapta Drâmbovniculi, pe terasa înaltă unde nu se afla sat, ci numai moșia satului răzeșesc; conform tradiției, Mozăcenii au fost aduși pe actuala vatră în perioada domniilor fanariote.

Probabil că Ghinarii s-au mutat pe moșia Negrașului datorită faptului că din cauza lor moșia cătunului Mișei pierduse cele aproximativ 93 de hectare. Dacă delnițele celorlalte familii erau egale, înseamnă că la 1705 în acest cătun se aflau doar 9 familii și nu 10. Ocolnița a fost descoperită „în vechea așezare a Adunaților-Negrași",[73] probabil la unul din descendenții lui Mircea iuzbașa, din neamul Ghinarilor – Ghineștilor –, care aveau să fie dați la linie pe vatra actuală în Adunații-Negrași, după 1833, când satul Adunați-Negrași „ce este pă moșia dumnealui comisul Grigore Cantacuzino, au un cătun de 15 case, în câmpul moșii, care trece în județul Teleorman, aproape de un sat Recea",[74] iar satul Osebiții Negrași era format din peste 60 de familii risipite pe moșie la două-trei ceasuri distanță între ele.[75] O parte din Aleși se aflau la sud-est de actualul sat Buta, pe Dealul Cârloților și pe văicaua Futăcioaica (azi Fitincioaica); satul nu mai aparținea de Negrași, ci de Teiu.[76]

[72] Peste 119 ani, în Mozăcenii de Sus, adică în Mișei, erau doar 23 de familii, iar populația din 1705 până în 1824 se dublase în toată țara, în ciuda ciumei care bântuise la începutul secolului al XIX-lea.
[73] Ilie Gh.Diaconescu, *op. cit.*, loc. cit., p. 405.
[74] Direcția Argeș a Arhivelor Naționale, fond Ocârmuirea județului Argeș, dos. nr. 159/1832-1833, f. 18.
[75] *Ibidem*, f. 19.
[76] Vezi mai jos: *Catagrafia din 1831 a plășii Găleșești*.

Mozăcenii în secolul al XIX-lea

SITUAȚIA CELOR DOUĂ PAROHII LA 1810

Un document de mare importanță pentru întregul teritoriu aflat sub jurisdicțiunea spirituală a episcopului din Argeș este *„Catagrafia Eparhiei Argeș la 1824"*[1], din care aflăm date sigure despre numărul caselor și al enoriașilor, hramul și starea fiecărei biserici, precum și a slujitorilor lor, cu toate amănuntele necesare cunoașterii familiilor acestora. Din Eparhia Argeș făceau parte și plășile de sus ale județului Vlașca, despre care catagrafia consemnează: „Sud. Vlașca, plășile de sus. Lt. 1810 (ani!). Reformele de toate bisericile i de toată partea bisericească, atât bărbătească, cât și femeiască; asemenea și din partea obștii mirenești, ce se află într-aceste plăși, după cum înăuntru pe larg arată",[2] ceea ce dovedește valoarea excepțională a acestui recensământ efectuat la începutul secolului al XIX-lea, din anul 1810, când cele două parohii din Mozăceni se prezentau astfel:

„Mozăcenii de jos. Biserica de lemn, hr. Sf. Voevozi. Poporani: case 102, parte bărbătească 254, femeiască 212, peste tot 466.

(1) p. Vlad sin popa Tihan, 85 ani, cu citire bună, hirotonisit de păr. Stavropoleos, chir Serafim, lt. 1779 mai 28; Nicola 20 ani, Ioan 10, Despa preoteasa 80, Dragna 17, Floarea 15. (2) p. Radu sin p. Badea, 85 ani, bun, hirotonisit de păr. Mireu, chir Filaret, lt. 1777 iul. 9; Matei 20 ani, Tudorache 15. (Nu se arată dacă era văduv).

(1) diaconul Tudor sin popa Tihan, 103 ani, slab, cu soție, hirotonisit de păr. Pogonianis, chir Serafim cu blagoslovenia răp. mitr. Grigorie, lt. 1766 iul. 5; Constandin 15 ani, Voica 25, Ilinca diaconeasa 90 ani. (2) diacon Marin sin p. Preda 40 ani, bun, hirotonisit de păr. Thevaida, chir Meletie, lt. 1790 dcmv. 25; Costache 6, Ioan 4 ani, Anca diaconeasa 35 ani, Stanca 8, Ioana 2 ani. (3) d. Ioan sin p. Preda, 40 ani, slab, hirotonisit de păr. Zehno, chir Daniil, lt. 1797 dcmv. 15; Costandin 10; Zmaranda diaconeasa 30 ani.

Mozăceni de sus. Biserica de lemn, hr. Cuvioasa Parascheva. Poporani: case 23, parte bărbătească 36, femeească 45, peste tot 81.

(1) p. Cărstea sin p. Iacov, 50 ani, slab, hirotonisit de păr. Zehno, chir Daniil, lt. 1792, mart. 6; Radu 18, Mihail 16, Vasile 8 ani, Constandina preoteasa 45 ani, Maria 10, Vișana 4, Ilinca 2 ani. (1) d. Soare, 53 ani, hirotonisit. 1796 decmv. 20; Badea 17, Papa 13, Părvu 8, Chitea (?) 6, Mihai 5, Maria preoteasa 50 ani, Maria

[1] I. Ionașcu, *Catagrafia Eparhiei Argeș la 1824*, Tipografia Cărților Bisericești, 1942.
[2] *Ibidem*, p. 68, nota 1.

15, Voica 5 ani, Păuna 3, Voica 2. (2) d. Gheorghe sin p. Călin, 40 ani, bun, văduv, hirotonisit de păr. Zehno, chir Daniil".[3]

Cu privire la observaţia pe care o face autorul transcrierii la disproporţia prea mare între vârsta preotesei Despa şi a diaconesei Ilinca şi copiii acestora,[4] nu este nimic anormal dacă ne gândim că aceştia puteau fi înfiaţi. Interesant rămâne faptul că popa Radu, în vârstă de 85 de ani, este trecut împreună cu cei doi băieţi ai săi, Matei şi Tudorache, de 20 şi respectiv 15 ani, fără preoteasă, iar autorul specifică în paranteză: „Nu se arată dacă era văduv". Observăm însă că în Mozăcenii de Sus diaconul Soare în vârstă de 53 de ani avea ca soţie pe Maria preoteasa de 50 ani. Nu credem că greşim dacă afirmăm că preoteasa Maria a fost mai întâi soţia lui popa Radu, pe care l-a părăsit din cauza diferenţei prea mari de vârstă. Nu ştim ce s-a întâmplat cu prima nevastă a lui Soare, care a născut doi copii: pe fiul Badea recenzat cu vârsta 17 ani şi o fată, Maria, de aceeaşi vârstă cu Tudorache al preotului Radu, 15 ani. Aşadar la un an după ce preoteasa Maria l-a născut pe Tudorache, şi-a părăsit bărbatul bătrân şi s-a măritat cu Soare, mai mare ca ea cu 3 ani, dar mai mic decât popa cu 32 de ani, dăruindu-i noului bărbat 7 copii; era femeie prolifică, nu glumă! Cum preoţii pe vremea aceea respectau canoanele bisericeşti, popa Radu nu s-a mai căsătorit – era şi prea în vârstă – şi apare în catagrafie fără preoteasă, fără să fie văduv; preoteasa nu-i murise; plecase la Soare.

Catagrafia plăşilor de sus ale judeţului Vlaşca ne lămureşte pe deplin şi asupra uriaşei biserici din Cetatea lui Bucur. Aceasta nu figurează printre cele 21 de locaşuri sfinte existente la 1810 în plasa Găleşeşti,[5] biserică imposibil de omis dacă ar mai fi fost funcţională. Iată de ce nu trebuie neglijată tradiţia acolo unde o mai putem afla. Biserica fusese dărâmată, în mare parte, de marele cutremur din 14/26 octombrie 1802. Acoperirea zidurilor laterale, „cu şiţă bătută pe blăni lungi, puse pe grinzi", nu a salvat-o; la 1810 ea era deja abandonată. Conform aceleiaşi tradiţii au rămas în chiliile din interiorul cetăţii câţiva călugări care nu mai slujeau morţii; erau, cu siguranţă, persoane care administrau pământul din jur. După materialele arheologice nu este exclusă nici o dărâmare a bisericii în secolul al XVIII-lea, în urma cutremurului care a avariat şi biserica din Negraşi. De altfel, materialele arheologice, în marea lor majoritate, indică secolele al XVI-lea şi al XVII-lea, iar în zona de nord-est a cetăţii şi din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, deşi foarte puţine.

[3] *Ibidem*, pp. 75-76.
[4] *Ibidem*, p. 75, notele 1 şi 2.
[5] I. Ionaşcu, *op. cit.*, pp. 68-77.

După semnarea Tratatului de pace ruso-turc la Adrianopol (azi Edirne), la 2/14 septembrie 1829, cetăţile turceşti cu hinterlandul lor de pe stânga Dunării au fost redate Ţării Româneşti. În consecinţă autorităţile de la Bucureşti au hotărât la 5 decembrie 1830 mutarea capitalei judeţului Vlaşca de la Găeşti la Giurgiu, „Iar pentru mutarea isprăvnicatului din Găeşti la Giurgiu cum şi darea plăşii Cobii de judeţul Dâmboviţii şi plasa Găleşeştilor de judeţul Argeşului, să se dea poruncă din partea divanului săvârşitor spre a să pune în lucrare"[6]. Mutarea avea să fie efectuată abia după 23 ianuarie 1831, când ispravnicii se aflau încă la Găeşti, iar divanul le scria să se mute „negreşit la Giurgiu".[7] Aşadar, Mozăcenii sunt arondaţi împreună cu satele plăşii Găleşeşti la judeţul Argeş de la 5 decembrie 1830.

Ocupanţii ruşi au nevoie de o cunoaştere precisă a numărului locuitorilor şi a averilor lor, pentru planificarea şi împlinirea jafului organizat în calitate de cuceritori. În 1831 se efectuează un recensământ al populaţiei, în urma căruia s-a stabilit numărul feciorilor de muncă în folosul ocupanţilor, pentru fiecare sat.

Catagrafia din 1831 a plăşii Găleşeşti se prezintă astfel[8]:

Nr. crt.	Satul	Numele moşiei	Felul moşiei	Felul stăpânirii	Cine stăpânea moşia	Nr. familiilor	Nr. feciorilor de muncă
1	Aleşii ot Teiu	Olăneasca	–	–	paharnicul Dincă Olănescu	61	10
2	Teiu	Teiu şi Coţofeanca	–	–	Teiu, moşie megieşească stăpânită de-a valma de patru moşi, iar Coţofeanca de Grigore Rătescu	133	10
3	Adunaţii ot Negraşi	Negraşi	–	–	comisul Grigorie Cantacuzino	75	20
4	Negraşii	Râmopeţi*, Rozeasca şi Comişăii	megieşească	de-a valma	Moşia Râmopeţi (?) stăpânită de Şcoalele Obşteşti, Rozeasca şi Comişăii de câte doi şi trei moşi	96	19
5	Slobozia	Slobozia	–	–	biv vel vornic Barbu Ştirbei	168	37
6	Fierbinţi	Zglavaciog	–	–	Şcoalele Obşteşti	221	33
7	Osebiţii ot Fierbinţi	Zglavaciogu	–	–	Şcoalele Obşteşti	60	7
8	Cireşu	Cireşu	–	–	patru moşi	66	3
9	Suseni	Suseni	–	–	trei moşi	108	7
10	Furdueşti	Furduiasca	–	de-a valma	Ioniţă Olcescu, Grigorie vnuc Constantin Rătescu biv vel pitar Marinache Chiţescu, Pantazi Rătescu holteiul, Vasile logofeţelul, Ştefan Furduescu holteiul şi Toma Furduescu holteiul	43	3

[6] Arh. Naţ. Bucureşti. Administrative vechi. Dosar nr. 284, anul 1830, f. 13.
[7] *Ibidem*, f. 15.
[8] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *Catografia obştească a Ţării Româneşti din 1831*, Editura Helios, Craiova, 1999, pp. 80-81.

11	Cacaleţii de Jos	Tomeasca, Cernica, Răteasca, Strâmbeancaşi Cacaleţi	–	–	Moşia Tomeasca stăpânită de vornicul Iordache Golescul; Cernica stăpânită de-a valma de m-rea Cernica cu Marghioala Furduiasca; Răteasca şi Strâmbeanca de Balosache Aslanoglu; Ion Olcescu şi Grig. Tigveanu; iar Cacaleţi, moşie megieşească stăpânită de-a valma de patru moşi	236	50
12	Cacaleţii de Sus	Cacaleţi	–	–	doi moşi	81	9
13	Bârlogul	Bârlogul	–	–	casa răp. sărdar Ştefan Colcescu şi moşie megieşească stăpânită de-a valma de trei moşi	165	47
14	Mozăceni	Mozăceni	megi-eşească	de-a valma	cinci moşi	231	51
15	Găleşeşti	Găleşeşti	megi-eşească	de-a valma	doi şi trei moşi (sic!)	51	8
16	Şărbăneşti	Şărbăneşti	megi-eşească	de-a valma	doi moşi	101	18
17	Rociul	Rociul	–	–	m-rea Berislăveşti şi o parte megieşească stăpânită de un moş	79	13
18	Tuţuleşti	Tuţuleşti	–	–	cinci moşi	127	13
19	Popeşti	Popeasca	megi-eşească	–	doi moşi	30	7
20	Gliganul	Gligani		–	Drăghici Budişteanu	148	32
21	Stănislăveşti	Marcea	megi-eşească	de-a valma	Trei moşi	94	14
22	Aleşii ot Cacaleţii de Jos	Cacaleţi	megi-eşească	–	doi moşi	35	5

* Râmopeţi = Rumâneşti sau Românesti era o poreclă dată locuitorilor.

De la bun început observăm că la 1831 Mozăcenii aveau 231 de familii, fiind satul cu cele mai multe familii din plasa Găleşeşti. Pentru cititorul neavizat s-ar putea să fim contrazişi, întrucât Cacaleţii de Jos erau recenzaţi cu 236 de familii; la recensământul din 1831 satul Răteşti şi alte câteva cătune au fost incluse în Cacaleţii de Jos. Acest aspect reiese clar din harta rusească din 1835 pe care satul Cacaleţii de Jos posedă doar 24 de fumuri,[9] Aleşii ot Cacaleţi au 60 de case[10] şi Răteşti 93.[11] Tot astfel s-a întâmplat cu Slobozia, care, pe harta respectivă, apare cu 20 de curţi,[12] în timp ce în catagrafie apare cu 168 de familii, incluzând, probabil, şi Slobozia învecinată, din Teleorman, precum şi cătunele aferente; la fel se întâmpla cu Aleşii de Teiu care în catagrafie apar cu 61 de familii, fiind incluse şi Ciupele de pe moşia lui Dincă Olănescu; Leşile nu putea avea pe atunci mai mult

[9] Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1957, p. 210.
[10] *Ibidem*, p. 209.
[11] *Ibidem*, p. 211
[12] *Ibidem*.

de 20 de fumuri.[13] De altfel Mozăcenii, la 1835, erau depăşiţi, ca număr de gospodării, doar de şapte localităţi din Argeş, două fiind oraşele: Piteşti cu 551 de fumuri şi Curtea de Argeş cu 172.[14] Găeştii, oraşul cel mai apropiat de Mozăceni, avea 271 de case, fiind a doua localitate din judeţul Dâmboviţa, după capitala Târgovişte, care avea 448 de case.[15]

O altă observaţie care se impune este aceea că în Mozăceni, la începutul deceniului al IV-lea al secolului al XIX-lea, se aflau 145 de gospodării şi 231 de familii, ceea ce înseamnă că în 86 de case locuiau câte două familii, părinţi şi copii. Aşadar, satul Mozăceni era bine populat, în ciuda faptului că numai cu 17 ani înainte de alcătuirea catagrafiei, din cauza ciumei lui Caragea, i-au pierit două cătune: Găvana cu vreo douăzeci de familii, cătun aşezat în câmpul cu acelaşi nume, la vreo 3 km sud-vest de Babaroaga, şi Sudiţi, câteva bordeie pe stânga Drâmbovnicului, la est, despre care ni se spune că „s-au numit Sudiţi căci nu voia(u) a da supunere autorităţilor de pe atunci pentru a-şi plăti dajdia".[16]

O observaţie cu o semnificaţie aparte asupra catagrafiei din 1831 se poate face asupra satelor Româneşti, Fierbinţi şi Osebiţii ot Fierbinţi, primul aşezat pe moşia Româneşti, celelalte două pe moşia Zglavaciog (Glavaciog), toate trei fiind moşii megieşeşti, stăpânite de-a valma de Şcoalele Obşteşti. Nu este cazul să expunem în monografia Mozăcenilor problema „Şcoalelor Obşteşti", cine le-a înfiinţat, cine şi când le-a dăruit aceste moşii, proprietăţi unice în Ţara Românească. Un lucru este clar: moşia Mănăstireanca aparţinea statului cu mult înainte de secularizarea averilor mănăstireşti din 17/29 decembrie 1863. Tradiţia colectivă a ţăranului român păstrează dispariţia satului Obidiţi în urma ciumei „lui Caragea" din 1813-1814. S-ar putea ca în urma acestui dezastru satul vecin, Românesti, să fi fost folosit, prin înţelegere, şi la muncile de pe moşia respectivă, a Şcoalelor Obşteşti, ceea ce avea să le atragă porecla de Râmopeţi. Tradiţia a mai păstrat şi amintirea puternicului cutremur de pământ din octombrie 1802. Nu trebuie neglijate violenţa şi dezastrul provocat de acest cutremur în zonă. În locul bisericii de lemn construite la Negraşi în jurul anului 1750 s-a construit alta, tot de lemn; „Mai târziu, s-a construit al treilea local de biserică, care din cauza unui cutremur s-a surpat"[17]; nu poate fi decât cel din 1802.

Materialele arheologice din secolul al XIX-lea din Cetatea lui Bucur lipsesc. Şi totuşi, la distanţă de biserică, probabil pe locul fostelor chilii, s-a găsit un obiect de excepţie: inelul sigilar al beizadelei Grigore Ghica mare serdar, datat, după gravarea anului, în 1828.

Ne este cunoscut faptul că domnitorul Grigore al IV-lea Ghica (30 iunie 1822 – 29 aprilie 1828) s-a căsătorit când avea vreo 37 de ani, în 1803, cu Maria Hangerli, căsătorie din care au rezultat şase băieţi, al patrulea fiind Grigore, născut

[13] *Ibidem*, p. 209.
[14] *Ibidem*, pp. 209-212.
[15] *Ibidem*, pp. 223 şi 224.
[16] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 4. S.m. sudit provine din it. *Suddito*. Suditul se afla sub protecţia unei puteri străine, având prin aceasta dreptul la o jurisdicţie specială, la anumite privilegii fiscale etc., de care nu se bucurau pământenii – DEX, 1975, p. 908.
[17] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr.D. Marinescu, *op. cit.*, p. 15.

prin 1807. Când Grigore Ghica, viitorul domn, avea vreo 57 de ani, s-a îndrăgostit lulea de o fetişcană de vreo 14 ani, cu care se căsători la scurt timp după venirea la domnie, după ce patriarhul Antim îi aprobase dezlegarea căsătoriei.[18] Dintre toţi băieţii, Grigore i-a fost cel mai apropiat, lăsându-i prin testament moşia Colentina,[19] ceea ce explică şi funcţia de mare serdar consemnată pe inelul sigilar. Credem că inelul a ajuns în Cetatea lui Bucur datorită invaziei ruseşti din 25 aprilie – 7 mai 1828. Nu este exclus ca beizadea Grigore să fi avut legături cu anumite persoane care încă mai locuiau în vechile chilii de aici. Pe de altă parte cunoaştem că Ioan Perdicari, care avea funcţia de stolnic şi locuia în Bucureşti, în mahalaua Creţulescului, văpseaua de verde No. 458, fiind şi „ispravnic la sud Vlaşca", nu se afla în Bucureşti în momentul alcătuirii catagrafiei boierilor Ţării Româneşti de la începutul anului 1829.[20] Cu siguranţă că el se retrăsese la moşia sa din Izvoru; ar fi interesant de dovedit legăturile care existau între beizadea Grigore şi stolnicul-ispravnic de lângă Mozăceni; un studiu despre toate aceste aspecte se impune. Toate indiciile dovedesc cu prisosinţă că Mozăcenii au simţit povara evenimentelor care au urmat năvălirii muscăleşti din 1828.

Catagrafia obştească a Ţării Româneşti din 1831 reliefează şi ea această tragedie a Mozăcenilor. Pentru cele 231 de familii din Mozăceni se prevedeau 51 de feciori de muncă,[21] număr foarte mare dacă avem în vedere că un sat apropiat, Teiu, care avea 133 de familii, era obligat la numai 10 feciori de muncă[22]; Negraşii, cu doar 75 de familii, erau impuşi cu 20 de feciori de muncă,[23] deci de două ori mai mulţi decât Teiu care avea aproape de două ori mai multe familii decât Negraşii. Este dovada cea mai concludentă despre valoarea tradiţiei orale din Mozăceni şi Negraşi, sate în care se spunea, până prin anii '60 ai secolului al XX-lea, că dintre toate năvălirile barbare care s-au abătut peste pământul românesc, cele mai pustiitoare au fost cele ale muscalilor. Nu încape nici o îndoială că în drumul lor spre Oltenia trupele năvălitoare au venit pe Drumul Bucureştilor, prin Mozăceni, unde, probabil, au şi poposit, luându-le oamenilor vitele de muncă. „Eliberatorii", cum ei singuri s-au numit întotdeauna, după ce au jefuit furaje şi vite şi s-au dedat la „excese groaznice", săvârşind „hoţii, omoruri etc.", „Bărbaţi şi femei au fost înhămaţi la care cu vizitii cazaci care nu-şi cruţau nici bâta, nici vârful lăncii lor. Peste 30.000 români fură smulşi de la munca câmpului pentru a servi ca animale de muncă. Cei mai fericiţi fugiră în munţi, unde singura lor hrană era scoarţa de copac. Guvernul rus răspunse la proteste: «Nu interesează să ştim cine face lucrul, oamenii sau animalele, numai ordinele să fie xecutate»".[24] Fără îndoială, cei 51 de feciori din Mozăceni au fost transformaţi, „în animale de muncă pentru a trage tunurile şi carele de război",[25] simţind pe spinarea lor bâtele şi vârfurile lăncilor

[18] C. Gane, *Trecute vieţi de doamne şi domniţe*, III (Editura Junimea, Iaşi, 1973), pp. 53-55.
[19] *Ibidem*, p. 79.
[20] Ioan C. Filliti, *Catagrafie oficială de toţi boierii Ţării Româneşti la 1829*, Tipografia Curţii Regale F. Göbl fiii S.A., Bucureşti, 1929, p. 12.
[21] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dincă Ciobotea, *op. cit.*, p. 81.
[22] *Ibidem*, p. 80.
[23] *Ibidem*.
[24] K. Marx, *Însemnări despre români*, Editura Academiei, Bucureşti, 1964, p. 117.
[25] *Ibidem*, p. 136.

vizitiilor cazaci care aveau să ne mai „elibereze" şi după 116 ani, şi încă pentru o jumătate de secol!

Nu ne surprinde că după 1828 numărul consemnărilor, recensămintelor şi catagrafiilor creşte, de vreme ce s-a generalizat sărăcia, iar hoardele cuceritoare aveau nevoie de tot mai multă hrană şi provizii pentru război; toate trebuie scoase de la populaţie. „Haosul şi jaful aduseră foametea, ciuma etc. Din momentul intrării lor în Principate, ruşii puseră mâna pe administraţia ţării"[26], iar când „ţăranii au protestat împotriva Regulamentului: soldaţii ruşi, trimişi în sate, au dovedit cu focuri de armă blândeţea Regulamentului".[27] Niciodată „Ţăranul român nu s-a lăsat degradat de mizerie"[28]; s-au găsit, totuşi, cozi de topor care formară un Divan şi, „Cinci zile după intrarea ruşilor în Bucureşti, la 12 iunie 1828, acest Divan trimise ţarului o slugarnică adresă"[29]: „Sire, *divanul Ţării Româneşti, interpret al sentimentelor întregului popor*, se grăbeşte a depune la picioarele tronului MV.I. omagiul adâncii sale recunoştinţe şi a statornicii sale fidelităţi"[30]; „Principatele s-au veştejit la umbra protecţiei ruse",[31] proteguire dornică de a stoarce cât mai mult!

Din această dorinţă au urmat o serie de catagrafii în care s-a specificat numărul de animale, al pogoanelor de vie, al stupilor şi tuturor atelierelor de orice fel; o astfel de catagrafie este şi cea din 1832 a plăşii Găleşeşti, pe care o redăm pe pagina următoare.

[26] K. Marx, *op. cit.*, p. 117.
[27] *Ibidem*, p. 140.
[28] *Ibidem*, p. 134.
[29] *Ibidem*, p. 117.
[30] *Ibidem*, p. 169.
[31] *Ibidem*, p. 175.

Peste tot una sută nouă zeci şi unu cai[2], şapte sute opt zeci şi doi boi, noaoă sute şaizeci şi şase vaci, şase mii doaoă sute şaptezeci şi patru oi[3], şase sute cincizeci şi trei capre, doaoă mii şapte sute opt zeci şi şapte rămători[4], trei bivoli, patru măgari, doaoă sute cinci zeci şi şapte stupi, opt spre zece mii noaoă sute noaoă zeci şi trei pruni[5], doaoă zeci şi trei duzi şi una sută trei zeci şi doi copaci.

Supt ocărmuitor Gh. Balotă

La fila 52 verso este un total de:

bă(ieţi)	322	pat(entari)	4	dv(?)	5
fete	256	dor(obanţi)	18	epil(eptic)	1
(văd)vi	18 (22, n.n.)	neam	9	por(umb)	1053
(văd)ve	29	ciung	2	grâu	472
		ol(ogi)	3	orz	56
hol(tei)	15 (50, n.n.)	mut	1	mei	189
scu(tiţi)?	41				

Aruncând o privire asupra catagrafiei de la 1838, ne dăm seama că este documentul cel mai preţios din toate câte ni s-au păstrat din istoria medievală şi modernă a Mozăcenilor. Cotropitorii ruşi aveau interesul să cunoască în amănunţime sursele pe care le puteau jefui, iar Mozăcenii au constituit un izvor pentru jefuire chiar din momentul invadării. Numai aşa ne putem explica de ce moştenii din Mozăceni, gospodarii cei mai harnici şi mai bogaţi din zona istorică Vlaşca, ajunseseră la sapă de lemn, mai săraci chiar şi ca satele de clăcaşi din jur.

În 1832 în Mozăceni mai rămăseseră doar 50 de cai (20 de cai şi 30 de iepe), 100 de boi de jug, 135 de vaci şi 1.115 oi (din care 115 berbeci). Cu toate acestea, numai după şase ani, prin hărnicia lor, sătenii din Mozăceni şi-au refăcut efectivele.

Catagrafia din 1838 este nu numai oglinda cea mai fidelă a bogăţiei Mozăcenilor, ci şi a hărniciei lor. Peste şase ani, în 1838, în Mozăceni existau 286 de fumuri, din care 284 de gospodării de români şi doar două de străini pripăşiţi: cea cu numărul 80, a lui Nicolae Mihălescu, sârb[6], căsătorit, patentar, arendaş, şi curtea 210 a lui Ruse Sârbu, văduv, birnic, clăcaş cârciumar. În sat locuiau 1116 ssuflete, dintre care 597 de parte bărbătească şi 519 femeiască.

În Mozăceni existau 122 de moşteni şi 162 de clăcaşi, dintre care unul era slugă în gospodăria cu numărul 23; nouă dintre locuitori erau „boeri dă neam";

[2] Corect: 291 de cai. Pe f. 43, rubrica 11, cai = 153; cum totalul anterior era de 250 de cai, iar pe f. 43, familia Marin Ion, nr. 226, poseda 2 cai, iar familia Gheorghe Stan Vânătoriu avea un cal, totalul era deci 253 de cai. Cei 100 de cai trebuie adăugaţi la totalul final, adică 191 + 100 = 291 de cai.

[3] Corect: 6.574 de oi. Lui Preda Cazacu, familia 252, i s-au luat în calcul doar 78 de oi, deşi avea 378 (!). Era „scutit cu bilet rusesc".

[4] Corect: 2.797. Pe f. 32, rubrica 16, râmători = 2.309; corect: 2319. Totalul final = 2.787 + 10 = 2.797 de râmători.

[5] Corect: 19.173. Pe f. 32, rubrica 21, pruni = 15.320; corect: 15.520, iar pe f. 37, pruni = 17.560, corect: 17.540. La totalul general se adaugă deci 180 de pruni: 18.993 + 180 = 19.173 de pruni.

[6] După nume, cu siguranţă era român, venit din dreapta Dunării, sufixul -escu fiind de origine geto-tracă, aşadar neaoş românesc.

dintre aceştia, unul, „fiu de neam", era fratele lui Tudor Ştefan, proprietarul curţii cu numărul 78, iar Radu, fiul lui Radu, din gospodăria 81, este consemnat prescurtat: „neam", fiind totodată „ertat de sat". Un număr de 194 de bărbaţi erau birnici; 18 bărbaţi erau dorobanţi[7], iar alţi 20 erau mazili, adică mici boieri sau descendenţi de mici boieri, fără funcţii publice[8]; dintre aceştia se alegeau persoanele însărcinate cu strângerea birurilor ori vătăşeii aflaţi în slujba marilor boieri, plătiţi din banii birului. Unul dintre mazili, cel cu gospodăria cu numărul 168, fiind văduv, era „mazil ertat". Patru bărbaţi erau patentari, ceea ce dovedeşte că exercitau un anumit comerţ, probabil cu vite, dar şi cu cereale, unul dintre ei fiind arendaş. În Mozăceni existau patru preoţi – pentru cele două parohii – doi diaconi, un cântăreţ şi un paraclisier.

Legile nescrise, moştenite din moşi-strămoşi, dovedesc o mare înţelegere şi ocrotire pentru cei oropsiţi de soartă, femeile văduve, în număr de 29, printre care şi o diaconeasă, adică soţia unui fost diacon decedat – ogeacul nr. 144 –, erau scutite. Un număr de 16 persoane erau iertate de sat, fie datorită situaţiei materiale precare, fie datorită vârstei sau altor cauze; printre acestea se aflau şi un holtei, un sătean (de) „neam" şi Anghel, părintele lui Voicu, văduv, în vârstă de 80 de ani. Printre cei scutiţi se mai aflau şi trei persoane cu consemnarea: „scutit pentru melitar".

Un caz aparte este cel al lui Preda Cazacu, român, clăcaş plugar, nu dintre cei mai săraci din Mozăceni, de vreme ce cultiva patru pogoane de porumb, două de grâu şi poseda 8 pogoane de fân, 4 boi, 3 vaci, 378 de oi şi doi râmători. Scutit cu bilet rusesc, Preda Cazacu a rămas pentru sătenii din Mozăceni cel mai odios trădător de neam şi ţară, pârâtor al consătenilor care încercau să ascundă vitele şi avutul, călăuzindu-i pe muscalii năvălitori în tainiţele pădurilor în care-şi cotroceau animalele şi ţoalele. În catagrafie, deşi sunt trecute 378 de oi, s-au luat în calcul doar 78; cuceritorii îl ocroteau pe trădător!

După ce armatele turceşti comandate de Omer Paşa şi cele austriece de sub conducerea lui I.B. Coronini au ocupat ţările române, în urma Convenţiei turco-austriece din 2/14 iunie 1854 de la Boiaciköy[9], trădătorul Preda, poreclit Cazacu, a fost nevoit să fugă din sat la vârsta de 94 de ani[10], împreună cu fiul său Soare, în vârstă de 31 de ani[11], construind un bordei în mijlocul unui hăţiş de nepătruns din pădurea de pe Negrişoara, pe teritoriul satului vecin, Negraşi. Până spre mijlocul secolului al XX-lea bătrânii povesteau că Preda Cazacu a murit nespovedit şi fără lumină, fiind îngropat fără slujbă creştinească, ca un câine, pe malul Negrişoarei, de teama sătenilor care nu le puteau ierta trădarea. După ani de zile, Soare Cazacu şi-a făcut acolo un alt bordei, precum şi o curătură în vălceaua Curătura, numită

[7] I. Aurel Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*, Cartea Românească (1931), p. 429: „Dorobanţ sm ... Jandarm care păzea hotarele, supraveghia trecătorile şi vadurile râurilor; care asigura ordinea în comune şi era întrebuinţat la diferite slujbe pe lângă autorităţi". *DEX*, 1975, p. 278: „(înv.) 1. Soldat din infanterie (cu plată). 2. Jandarm cu atribuţii speciale)".

[8] *Ibidem*, p. 529.

[9] *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, p. 201.

[10] În 1838 avea 78 de ani.

[11] În 1838 avea 15 ani.

adeseori şi Curătura Cazacului, trăind izolat, departe de lume. Acolo avea să aibă şi el tot moarte de câine, iar hoitul lui avea să fie sfârtecat şi înghiţit de corbi şi de fiarele pădurii, aşa cum merită trădătorii de neam şi ţară, rămânând amintire Poiana Cazacului, pe teritoriul Negraşilor, iar neamul lui, din Mozăceni, îşi păstrează porecla, Cazacu, prin ginerii, nepoţii şi strănepoţii urmaşi de-ai fetelor.

Nu ne surprinde că tradiţia din Negraşi, consemnată de învăţătorul Preda Iordache, ne spune că, „În Poiana Cazacului care este între Curătură şi Negrişoara, se crede că aici ar fi avut bordeiul un Cazac venit din Rusia, ceea ce nu prea pare adevărat. Unii spun că această poiană poartă numele unui haiduc care îşi zicea „Cazacu". Acest haiduc îşi făcuse bordeiul în această poiană înconjurată de păduri dese, ca să fie în apropierea drumurilor principale"[12]. Adevărul împletit cu legenda determină înţelegerea multor evenimente şi mai ales a comportamentului sătenilor din Mozăceni în secolul al XX-lea.

Fără îndoială că Preda Cazacu a contribuit din plin la desăvârşirea jafului hoardelor de cazaci şi muscali din anii 1829-1832. Prin hărnicia lor, ţăranii şi-au refăcut numărul de animale prădate. În 1838 în Mozăceni existau 291 de cai, 782 de boi, 966 de vaci, 6574 de oi, 653 de capre şi 2797 de porci, şi toate acestea pentru 286 de gospodării!

O adevărată bogăţie pentru o parte din locuitorii satului Mozăceni o constituia cultivarea prunilor. Din cele 286 de gospodării, 88 cultivau pruni, adică 37,69% din gospodari. Din totalul de 19173 de pruni, 9580, adică jumătate, erau cultivaţi de 20 de gospodari. Primii zece cultivatori de pruni aveau un număr de 5822; aceştia, în ordinea numărului de pomi, erau: Ştefan Petre cu 800 pruni, Trandafir Bădicescu 700, Oana Costandin 630, Costachie Diiaconu Marin 620, Floarea Prinţesa, femeie văduvă, 600, Vochin sin Voicu 590 (interesant rămâne faptul că până azi Marin I. Vochin, născut la 22 februarie 1925, este poreclit Golgoază – cultivator de pruni), Radu Diiaconu Ioan 502, Manda diaconeasa, văduvă, 460, Gheorghe Petre tot 460 şi tot atâţia pruni avea şi Ion, fiul său. Următorii zece cultivatori deţineau un număr de 3758 de pruni, astfel: Truşcă Dumitru 420, Neacşa, văduva lui Sanfir mazilu, Neculae şi Ion, fiii lui popa Vladu, cu câte 400 de pruni, Radu Ţuican 350, Ilie Petcu 340, Sanfir Constandin 330, Ştefan Radu Cioară şi Marin Ciofârlă cu câte 309 pruni şi Dumitru Sanfir cu 300 pruni, ceea ce însumează 3758 pruni cultivaţi de aceşti din urmă zece gospodari. Din cei 20 de cultivatori de pruni de mai sus, 19 erau moşteni şi doar Radu Ţuican era clăcaş; poate de aici i-a venit şi numele provenit din poreclă: Ţuican; nu este exclusă nici posibilitatea ca numele să provină de la un înaintaş vânător de tuici de câmpie (*Marmota marmota bobak* (Müller); căzut în uitare, urmaşul vânătorilor de tuici a fost numit Ţuican, aşa cum s-au petrecut lucrurile şi pentru muntele Tuica din lanţul Făgăraşilor[13].

Un alt aspect reliefat de catagrafia din 1838 îl constituie ocupaţiile locuitorilor din Mozăceni. Majoritatea sătenilor, 221 la număr, erau plugari; 27 de

[12] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Problema. D. Marinescu, *Istoricul comunei Negraşi* – Argeş, Editura Noastră, „Suburbana Militari, Militari, Bucureşti, (f. a.), pp. 16-17.
[13] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, p. 230.

persoane erau slugi. Meseriaşi erau puţini: doi rotari, doi lemnari, un dulgher, un cizmar, un cojocar, un croitor, un abagiu, o torcătoare, doi vânători şi un cântăreţ de biserică. În Mozăceni existau trei cârciumari: Radu, ginerele lui Gorcea, Ruse Sârbu, sârb văduv, care avea o mână frântă şi era ajutat de holteiul Gligorie Tudor şi de văduva Tudora; al treilea cârciumar era Ion Gheorghe Mastraghin. Interesant este faptul că toţi trei cârciumarii erau clăcaşi; negoţul cu băuturi, pentru ţăranii din Mozăceni, era o ocupaţie degradantă, concepţie păstrată până la mijlocul secolului al XX-lea; cârciumarii sunt socotiţi oamenii diavolului, rachiul este născocit de dracu, iar băutura cui îi place, ăla om nu se mai face.

Un alt aspect reliefat de catagrafia din 1838 este starea sănătăţii sătenilor. Din cele 1116 suflete, doar 29 de persoane erau bolnave; cele mai multe sufereau din cauza unor accidente provocate de eforturile peste măsura forţei lor fizice, ori a accidentelor; avem, în acest caz, cinci bărbaţi cu diagnosticul, „surpat" şi altul cu, „maţele vărsate în piele", adică şase bolnavi de hernie. Tot din cauza accidentelor de muncă socotim că sufereau alte nouă persoane; într-o familie soţul era şchiop, iar soţia avea, „mijlocul rupt"; în această categorie includem persoanele cu următoarele diagnostice: „scapă de un picior", „schiop", altul tot schiop, iar fratele său orb; „orb dă un ochi, de un picior şchiop", „orb dă un ochi iar la celălalt albaţă" şi altul „schiop de un picior". Alte două persoane au diagnosticul, „olog"; acestea nu pot intra în categoria celor cu accidente de muncă; în Mozăceni şi zona istorică Vlaşca, olog este cel ce s-a născut cu un anumit defect al membrelor inferioare, spre deosebire de cei şchiopi, care au defecte căpătate pe parcursul vieţii. Un holtei, care era slugă, era, „ciung la mâini"; un bărbat avea „gâlcă în spinare", probabil o cifoză; un alt bărbat era surd; o femeie de asemenea era surdă, iar alta mută-surdă. Foarte gravă era situaţia familiei cu numărul 108 în care gospodina, mama, era oarbă, iar fiul său avea, „un picior sucit". Dintre bolile mai grave aflăm o persoană cu consemnarea „boală din ele, zace totdauna", aşadar paralizat, întrucât nu putea avea reumatism, numit, până la jumătatea secolului al XX-lea, tot boală din iele ori, „ăi răi", deoarece reumatismul nu presupunea zăcere permanentă. Un gospodar era orb de un ochi şi suferea „de boala copiilor" (epilepsie). La un individ aflăm consemnarea „sfrinţie din ele, bolnav totdauna", fiind singura boală venerică consemnată şi care era pusă tot pe seama ielelor. Despre această familie, sătenii aveau să păstreze o desconsiderare totală, până la mijlocul secolului trecut şi chiar până la sfârşitul lui; despre acest aspect vom vorbi într-un alt capitol.

Printre cele 29 de persoane bolnave, aflăm şi o gospodină cu diagnosticul, „proastă"; cu acelaşi diagnostic întâlnim şi pe fiica unor alţi gospodari.

Un alt aspect, nebănuit de valoros, privind starea sănătăţii populaţiei la mijlocul secolului al XIX-lea, îl constituie vigoarea biologică a populaţiei. Ne limităm a aminti o parte din femeile care au născut după vârsta de 60 de ani; cele care născuteau după vârsta de 50 de ani erau destul de numeroase. Floria, zisă Prinţesa, rămasă văduvă, avea, în 1838, vârsta de 70 de ani, fiind mamă a cinci băieţi şi trei fete; cea mai mică dintre fiice, Sanfira, avea şase ani, iar Radu, cel mai mic dintre băieţi, avea patru ani; aşadar, Floria a născut ultimii copii la vârsta de 64 şi respectiv la 66 de ani. Marin popa Preda era în vârstă de 93 de ani, iar Anca, soţia sa, avea 82 de ani; fiul lor Preda era în vârstă de 18 ani, ceea ce dovedeşte că mama

avusese 64 de ani când l-a născut, iar tatăl, popa Radu, 75 de ani. Tot la vârsta de 64 de ani a născut-o Badea văduva pe fiica sa Sanfira, iar pe feciorul Tudor îl născuse la vârsta de 62 de ani. Interesant este şi cazul femeii Sanda lui Cârstiian, în vârstă de 72 de ani, care avea trei feciori pe care i-a adus pe lume la vârsta de 47, 51 şi 63 de ani. Tot la vârsta de 63 de ani au născut Comana lui Dobre Badea şi Anca, soţia lui Niculae, fiul lui popa Vladu. La vârsta de 62 de ani au născut femeile: Neacşa lui Sanfir mazilu şi Mariia lui Radu Matei. Anca, soţia lui Şârb dorobanţu, a născut pe cei doi feciori la vârsta de 58 şi 61 de ani; în 1838 Şârb avea 92 de ani, iar Anca 81 de ani.

În 1838 cel mai vârstnic bărbat din Mozăceni era unchiaşul Marin, socrul lui Ion, care avea 100 de ani; cea mai în vârstă femeie era Ivana, muma văduvei Anca lui Constandin, care împlinise 105 ani; fii-că-sa avea 76 de ani.

Marea majoritate a bărbaţilor erau mai vârstnici decât soţiile. Între Tănasie Gerăp şi soţia sa Ilinca era o diferenţă de 28 de ani. Tot o diferenţă de 28 de ani era şi între Neculae Dedu şi soţia sa Mara. Între Voicu, fiul lui Mihai, şi soţia sa Tudora era o diferenţă de 25 de ani, iar între Ştefan Unchiaşu şi soţia sa Madalin era o diferenţă de 24 de ani; în 1838 Ştefan avea 90 de ani, iar Madalin 66 de ani. Cei mai mulţi flăcăi se însurau în jurul vârstei de 25-30 de ani; existau şi excepţii. La vârste foarte fragede s-au căsătorit Manea, fratele lui Ilie, cu Mariia; în 1838 aveau trei fiice, cea mai mare, Ioana, avea 14 ani, ceea ce dovedeşte că la căsătorie Manea împlinise 14 ani, iar Mariia, zece ani.

Catagrafia este globală, fără a fi separată pentru fiecare din cele trei sate care compuneau localitatea. Luând în seamă că la 1810 parohia Mozăcenii de Jos avea 102 case, iar a Mozăcenilor de Sus avea doar 23 de gospodării[14], înseamnă că la 1838 satele Babaroaga şi Dumbrăveni aveau 230 de fumuri, iar Miscii (Mişcii) aveau 56. Ceea ce putem afirma, de asemenea, cu siguranţă este faptul că recensământul a început cu Babaroaga, deci dinspre sud spre nord. Până azi familiile de la începutul catagrafiei se regăsesc în Babaroaga: 1-Băjenaru, 2-Badea, 8-Preda, 9-Ion, 11-Vitan (azi Vidan), 23-Radu, 31-Petre, 40-Dragne, 50-Ciobanu, nume care apăreau şi la gospodăriile cu numerele 85, 99 şi 281, 66-Oana, 127 şi 181-Cărbunaru – azi această familie îşi regăseşte numele numai în Babaroaga, aşa cum mai aflăm şi familiile: 142-Sanda, 223 şi 224-Neagoe, 229-Dicu şi chiar cea cu numărul 284, Scurtu, ceea ce dovedeşte mutarea familiilor dintr-un sat în altul. Dintre familiile catagrafiei care se regăsesc azi atât în Babaroaga, cât şi în Dumbrăveni, amintim: 6-Marin, 14-Gheorghe, 50-Curea, 109-Ştirbu, 121-Manea, 270-271-Tocilă. Alte nume de familii ale catagrafiei se regăsesc azi în toate cele trei sate: 56-Bălan, 59-Şârban (Şerban), 76-Voicu, 111 şi 174-Călugăru. Unele familii se regăsesc numai în Dumbrăveni: 12-Stanciu, 14-Tunariu (familia nr. 14 era consemnată la 1838, Gheorghe tunariu), 31-Raicu (la 1838 Raicu era feciorul lui Petre şi numele său de botez se va impune la sfârşitul secolului al XIX-lea ca nume de familie); 32-Ciotea, 34-Cioran, 83-Ceapotă, 90-Anghel, 101 şi 102-Truşcă, 104-Ciofârlă, 128-Stancu, 158 şi 199-Matei, 180-Roşu, 225-Croitoru, 231-Stan. Unele familii le întâlnim azi atât în Dumbrăveni, cât şi în Mişei: 64-Dinu, 133 şi 134 -Barbu, 186-Dură, 200-Micu, iar numai în Mişei aflăm: 28-Dincă, descendent al lui Badea sin Dincă, 123-Vlăsceanu, 132-Simedre (la 1838: Simedre Ion), 147,149 şi 156-Pierşinaru, 151, 154-Socol, 152-Iancu, 158 şi 249-Nedelcu. Nici o familie nu se regăseşte în cele două sate extreme, Babaroaga şi Mişei, cu excepţia celor care se întâlnesc azi în toate cele trei sate: 36, 59, 76, 111, 160, 196-197 şi 274.

De-a lungul celor peste 150 de ani unele nume au suferit unele mici transformări: 11-Vitan > Vidan, Babaroaga; 62- Gorcea > Zgorcea, Mişei; 72, 73, 74-Crucean > Cruceană, Dumbrăveni; posibil ca şi 87-Boţea să fi devenit Borţea, dacă nu cumva este vorba de o greşeală de scriere la 1838: Bo(r)ţea. Unele nume au dispărut foarte recent, cum ar fi: 46-Bărcan şi 92-Bucălău. Alte câteva nume s-au păstrat sub formă de porecle; aşa întâlnim poreclele: Drăguşin pentru familia Brătulescu, Bucălău pentru Bica, Turan pentru Andriana, Cazacu pentru Mândoiu, Mastraghin şi Sasu; modificarea s-a datorat dispariţiei descendenţilor pe linie bărbătească; cazul Cazacu a rămas pentru vecie în memoria colectivităţii din Mozăceni, în special pentru familia Sasu.

Catagrafia de la 1838, cel mai complet recensământ din secolul al XIX-lea, scoate la lumină multe alte aspecte deosebit de interesante pentru istoria satului. Rămâne de neînţeles de ce Arhivele Naţionale au ridicat de la filialele judeţene transcrierile catagrafiilor de la 1838. Acestea ar fi constituit o sursă de cercetare pentru toţi cei ce doreau să alcătuiască monografiile satelor noastre; păstrarea pentru cercetare a acestora se impunea cu atât mai mult dacă avem în vedere că profesorii de istorie din şcolile noastre nu sunt capabili să descifreze astfel de documente. Pe de altă parte, existenţa catagrafiilor respective în filialele judeţene ar fi dat o asigurare mai mare în unele împrejurări nefericite, cum s-a întâmplat cu Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti în decembrie 1989, ori în caz de război. Pe de altă parte, nu înţelegem de ce Arhivele Naţionale au pus o taxă exorbitantă pentru xeroxare, marea majoritate a celor care studiază aceste documente fiind pensionari; nu mai vorbim de copiile xeroxate, care sunt atât de proaste, de întunecate, încât fac adeseori imposibilă descifrarea lor. Exemplu este catagrafia noastră, eliberată domnului Ion Isvoranu; ar fi fost imposibil de descifrat în întregime dacă nu aveam transcrierile mai vechi – a noastră şi cea efectuată de arhivistul Mircea Gâlcă, cu care ne-am verificat cu ani în urmă.

EVOLUŢIA DEMOGRAFICĂ PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA

Urmele arheologice din secolele al XIV-lea - al XVI-lea ne dovedesc că satele Misi (Misci, Mişei), Dumbrăveni, Baba şi Roaga erau aşezări întinse, bine populate; ne referim mai cu seamă la vetrele de pe Valea Mozacului. Tradiţia orală cu privire la căpitanul Mozac, participant la marea bătălie care a avut loc cu patru zile înainte de Sf. Cuvioasă Paraschiva, deci la bătălia din Rovine, de la 10 octombrie 1394 ne furnizează primele date demografice despre Mozăcenii evului mediu; Mozac căpitanul a avut 70-80 de ostaşi.

[14] I. Ionaşcu, *Catagrafia Eparhiei Argeş la 1824*, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 1942, pp. 75-76.

Cu toată lipsa de documente în privința creșterii potențialului demografic, cercetările istoricilor au stabilit că la sfârșitul veacului al XIV-lea și începutul celui următor, în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, Țara Românească a ajuns la o maximă demografică, numărul populației depășind 500.000 de locuitori, fiind însă o „cifră aproximativă și nesigură".[1] Fără a intra în amănuntele discutabile ale demografiei acestei perioade, amintim doar că s-a ajuns la concluzia că pentru un sat mare existau, „în medie câte 20 de gospodării pentru fiecare sat, iar fiecărei gospodării îi repartizăm câte 5 suflete (cifre convenționale, utilizate însă în statistica istorică modernă)"[2]. Pentru problema care ne interesează luăm în calcul tradiția păstrată până la jumătatea secolului al XX-lea în satele Suseni, Găleșești, Țuțulești, Negrași și Mozăceni, conform căreia în fiecare familie erau cel puțin 3 suflete, multe având 9-10 suflete; marea majoritate a familiilor aveau 5-6 copii, ceea ce înseamnă că familiile, în majoritatea lor, aveau între 4 și 9 suflete. Luând în calcul 6 persoane pentru fiecare familie (2 bunici, 2 copii și 3-5 nepoți, sau 2 părinți și 2-3 copii), reiese că în Mozăceni erau, conform tradiției, în cele patru sate, în jur de 70-75 de gospodării, cu un total de 420-450 de suflete, dintre care 210-225 de bărbați. Tot tradiția ne transmite că în momentul când turcii veneau pe Drumul Mare sau pe Drumul Giurgiului, toți bărbații care erau în stare să mânuiască lancea sau ghioaga, porneau spre oastea țării. Neprezentări nu puteau exista, întrucât după luptă cei care nu se prezentau erau judecați de toți bărbații, în frunte cu bătrânii satului, și nu mai primeau pământ din obștea satului pentru muncă. La război plecau tinerii de la 15-16 ani, până la bătrânii de 50-60 de ani, astfel că din locuitorii de parte bărbătească, cam jumătate mergeau să lupte; aceasta însemna că din Mozăceni puteau să meargă la luptă până la 105-112 bărbați, ceea ce însemna 25% din numărul populației. Concluziile specialiștilor au fost că în momente de primejdie, „efectivul militar constituia, în general, cca. 10% din numărul populației unei țări"[3]; aceasta înseamnă că din Mozăceni ar fi plecat la luptă 42-45 de bărbați. Făcând media între concluziile specialiștilor și tradiția din satele de pe Valea Drâmbovnicului, înseamnă că din populația Mozăcenilor, de 420-450 de locuitori de pe timpul războaielor cu turcii, mergeau la oaste 17,5% din populație, adică vreo 73-79 de luptători, însemnând exact numărul ostașilor din legenda despre căpitanul Mozac. Putem concluziona, așadar, că numărul locuitorilor din Mozăceni la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea era de 420-450, în 70-75 de gospodării, din fiecare gospodărie mergând un bărbat la luptă. Cifrele rămân, cum este și firesc, relative, dar nimeni nu poate nega faptul că Mozăcenii se aflau pe marile drumuri ale Țării Românești din secolele al XIV-lea – al XV-lea, fiind una din cele mai mari așezări din zona istorică Vlașca.

[1] P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944, p. 61; N.Șerbănescu, N. Stoicescu, *Mircea cel Mare*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București,1987, p. 42.
[2] Nicolae Constantinescu, Coconi – un sat din Câmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân – Studiu arheologic și istoric, Editura Academiei, București, 1972, p. 179.
[3] Ștefan Ștefănescu, *Conjuncturi socio-politice și situația demografică în Țara Românească în secolele XIV-XV, în: Populație și societate – studii de demografie istorică*. vol. I, sub redacția prof. Ștefan Pascu, Editura Dacia, Cluj, 1972, p. 77.

Date demografice sigure posedăm abia din secolul al XIX-lea. La 1810 în Mozăceni existau 125 de gospodării, cu 547 de suflete, dintre care parte bărbătească 290 și parte femeiască 257.[4] Faptul că în fiecare familie existau 4-5 suflete și nu 6-7 cum ne transmite tradiția, se explică prin numărul mare de războaie din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, dar mai ales prin pauperizarea satelor sub regimul fanariot.

Catagrafia din 1831 a plășii Găleșești ne prezintă Mozăcenii cu 231 de familii[5], iar pe harta rusească din 1835 Mozăcenii apar cu 145 de gospodării[6], ceea ce înseamnă că în 86 de gospodării locuiau câte două familii, părinți și copii.

Cea mai completă catagrafie, cea din 1838, ne prezintă, după cum am văzut, 286 de gospodării, cu 1116 suflete, dintre care 597 de parte bărbătească și 519 femeiască. Observăm că deși numărul gospodăriilor a crescut considerabil, numărul membrilor de familie se menține la 4. Este o probă evidentă a gradului de bunăstare, de civilizație și gândire din satul Mozăceni; tot mai mulți tineri își construiesc case, vrând să locuiască separat de părinți.

La 1887 în Mozăceni se aflau 430 de familii, cu 1620 de suflete, dintre care patru familii erau de țigani; cu 50 de ani mai înainte aceștia nu existau; în schimb, familia de sârbi fusese asimilată; să nu uităm că locuitorii din Țara Vlașca numeau sârbi și pe bulgari, dar chiar și pe românii bilingvi veniți de la sud de Dunăre. Așezarea era prosperă, număra 410 contribuabili, avea un buget de 5894 lei la venituri și 4155 lei la cheltuieli[7]. Numărul familiilor, locuitorilor și contribuabililor se menține până la sfârșitul secolului al XIX-lea[8].

De o excepțională valoare sunt datele capitolului „Mișcarea populației", din *„Monografia Comunei Mozăceni"*, publicată la 5 mai 1905 de preotul Ioan Musicescu[9], a cincisprezecea monografie sătească de pe întregul teritoriu al României Mari[10].

Preotul I. Musicescu Sachelariu, Proprietar com. Mozăceni-Argeș, după cum vedem scris pe ultima pagină, după încheierea monografiei, a ținut o evidență

[4] I. Ionașcu, *op. cit.*, pp.75 și 76.
[5] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831*, Editura Helios, Craiova, 1999, p. 81.
[6] Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX*, Editura Științifică, București, 1957, p. 211.
[7] George Ioan Lahovari, *Dicționar geografic al județului Argeș*, Societatea Geografică Română, București, 1888, p. 110.
[8] George Ioan Lahovari, C.I. Brătianu, Grigore Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, vol. IV, Stab. Grafic I.V. Socecu, București, 1901, p. 410.
[9] Preotul paroh Ioan Musicescu, Monografia Comunei Mozăceni, Plasa Mozăceni, jud. Argeș, Tipografia Al.Valescu, Mușetești-Argeș, 1905, 27 pp. Din această valoroasă broșură se mai păstrează un singur exemplar în Biblioteca Academiei Române sub cota I 8909.
[10] În ordinea apariției, cele 14 monografii sătești sunt cele ale satelor: Mehadia, jud. Severin, 1858; Orlat, jud. Sibiu, 1895; Gurariu, jud. Sibiu, 1896; Comândărești, jud. Botoșani, 1897; Straja, jud. Rădăuți, 1897; Seliște, jud. Sibiu, 1903. În anul 1904 s-au publicat opt monografii ale satelor: Avrămești-Tutova, Bragadiru Bulgar-Ilfov, Catanele-Dolj, Nănești-Putna, Peștișani-Gorj, Priboeni-Muscel, Românești-Gorj și Văleni-Olt. În anul 1905, în afară de monografia comunei noastre, s-au mai publicat alte 11 monografii ale satelor: Gângiova-Dolj, Măderat-Arad, Mărăști-Bacău, Moreni de Sus-Vlașca, Ocina-(?) publicată la Târgu Jiu, Pechea-Covurlui, Mănăstirea și comuna Putna-Rădăuți, Racii-Gorj, Șișești de Jos-Mehedinți, Stălinești-Fălciu și Văleni-Olt. Vezi: G.T. Niculescu-Varone, *Monografiile orașelor, comunelor și mănăstirilor din România întregită (bibliografie) 1855-1938*, Tipografia ziarului „Universul", București, 1939, pp. 9-26 passim.

precisă a populației pe o perioadă de 10 ani: de la 1 ianuarie 1894 până la 31 decembrie 1903. În acești 10 ani „s-au născut în întreaga comună 1064 copii din cari 505 băeți și 472 fete, legitimi, și 42 băeți și 45 fete din concubinagiu, 10 ani nelegitimi, fac 87, iar în total ne dă suma de 1064, adică băeți 547 și fete 517, ceea ce pe fiecare an la nașteri ne dă media de 106 ⅖“.

În acești zece ani „au murit 815 din cari 414 bărbați și 401 femei, ceea ce ne dă anual 81½“[11]. La capitolul căsătorii, „În ultimii 10 ani, de la 1 ianuarie 1894 până la 31 decembrie 1903 am avut în această comună 220 căsătorii la ambele parohii, ceea ce ne dă în fiecare an media de 22; din aceștia de la etatea de 19 la 25 s-au căsătorit 140, de la 26 la 40 – 75 și de la 41 până la 50 – 5. În această comună s-au înmulțit concubinagiurile într-un mod foarte simțitor deoarece începutul l-a făcut întâi pe la 1860 un preot, pe la 1866 un cântăreț și în urmă primarul de la cari s-a întins această plagă în toată comuna, încât în present avem peste 20 familii cu copii naturali; s-ar putea împuțina aceste cangrene dacă nu le-ar trăi soțiile, căci i-am putea forța să-și facă formele, dar le trebuie întâi divorțul care ar trebui executat de autorități“[12]. Ne întrebăm dacă preotul Ioan Musicescu Sachelariu ar fi trăit astăzi, să vadă cum parlamentarii noștri au votat homosexualitatea, pentru a „intra“ în Europa cu spatele, ce ar fi făcut el oare? Ce au făcut preoții din țara noastră în fața acestui vot al parlamentarilor? Să nu uităm că la Mozăceni, în urmă cu aproape 150 de ani, concubinajul a fost săvârșit mai întâi de un preot, apoi de un cântăreț și de primarul comunei; după fețele bisericești și „vârful“ oficialilor comunei, s-au luat și țăranii! Să ne mai mirăm de cele ce se întâmplă azi în societatea românească? Gloatele de tineri, și nu numai, urmează exemplul parlamentarilor, al fețelor bisericești! Sărmanul nostru popor trece brusc de la ateismul bolșevic, la sodomismul unei pretinse democrații! Peștele de la cap se-mpute!

Despre „Creșterea naturală a populațiunei“ aflăm că, „În acești 10 ani s-au născut 1064, iar morți 815, deci avem un spor la nașteri de 249, iar media anuală de 25; divorțuri în această comună au fost două“[13].

Datele de o excepțională valoare transmise de preotul Ioan Musicescu Sachelariu ne dovedesc nu numai creșterea numerică a populației din Mozăceni, care ajunsese la vreo 1620 de suflete[14], cu 106 nașteri în fiecare an, dar și faptul că societatea era prosperă, familiile tinere având posibilități materiale deosebite. Pe de altă parte, „concubinagiurile“ necunoscute până la 1860, chiar dacă au ajuns la 20, adică 4,65% din numărul familiilor, scoate în relief moralitatea țăranilor noștri, divorțurile erau aproape necunoscute în Mozăceni, respinse chiar ca fiind ceva diavolesc, până la jumătatea secolului al XX-lea.

[11] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, pp. 11-12.
[12] *Ibidem*, p. 12.
[13] *Ibidem*.
[14] George Ioan Lahovari, C.I. Brătianu și Grigore Tocilescu, *op. cit.*, loc. cit.

Agricultura – ocupația de bază a țăranilor din Mozăceni

PORNIREA PLUGULUI ȘI ALTE CREDINȚE ȘI RITUALURI DE PESTE AN

Despre ritualurile și obiceiurile agrare s-a scris foarte mult, iar un studiu comparativ al credințelor, obiceiurilor și ritualurilor din Mozăceni, cu ceea ce se cunoaște în tot spațiul românesc, ar însemna alcătuirea câtorva volume. Iată de ce ne vedem nevoiți a le prezenta sumar și doar pe acelea specifice Mozăcenilor, cu unele deosebiri de cele din restul țării, ori necunoscute în altă parte; prin vechimea lor, ori prin unicitatea lor, ele întregesc etnocultura românească, reliefând vechimea unei civilizații fără egal în Europa. Din nefericire, nimeni din marii etnologi și folcloriști nu s-a învrednicit să le consemneze la sfârșitul secolului al XIX-lea, ori la începutul veacului următor, când moștenirea străveche se păstra încă nealterată; cauza a stat, credem, în izolarea Mozăcenilor, sat aflat la distanță de civilizația orașelor, de principalele căi moderne de circulație, dar și în specificul locuitorilor, oameni care se bucurau de frumusețea vieții și de roadele muncii lor, iubind totul în tăcere, cu un profund respect, păstrând tainele cutumelor, credințelor, riturilor și ritualurilor, dar mai ales practicile magice, cu credința că spuse altcuiva, mai ales străin de comunitate, își pierd orice putere și chiar pot aduce nenorociri celui ce nu le respectă secretul; „ce știi este bine să păstrezi“, „să păstrezi tot ce știi și tot ce ai, că nu știi de ce dai“.

La jumătatea secolului al XX-lea se mai păstrau încă multe obiceiuri și cutume; colectivizarea bolșevică și educația atee au determinat căderea în uitare a crâmpeielor de ritualuri și magie agrară; amintirea a pierit și ea o dată cu trecerea în lumea de dincolo a bătrânilor deținători ai tradițiilor.

În Mozăceni pregătirea anului agricol începea din ultima zi a anului precedent cu PLUGUȘORUL, colind specific românesc, prezent în tot spațiul locuit de români[1], ritual cu profunde implicații, întâlnit cu aceste aspecte doar la Mozăceni, Leșile și parțial în Negrași. Ceata plugarilor era formată din 12 sau 18 flăcăi ieșiți la horă; în ziua de Crăciun se completa, înlocuind pe cei ce se căsătoriseră în cursul anului respectiv. În postul Crăciunului, fiecare membru al cetei își împletea câte un gârbaci din fuior de cânepă.

[1] Vasile Adăscăliței, *Istoria unui obicei – Plugușorul*, Editura Junimea, Iași, 1987, 154 pp. Lucrarea este un studiu inegalabil pentru această problemă.

În ziua care urma Sfântului Ap. Întâiul Mucenic şi Arhidiacon Ştefan, buhăierii, doi sau şase la număr, îşi verificau buhaiele, în număr de unu sau trei, niciodată două sau patru. Buhaiul era o putinică cu doagele subţiri, special lucrată din lemn de jugastru (*Acer campestre* L.), sau mai probabil din specia *Acer platanoides* L., de vreme ce în Leşile ni se spunea că doagele buhaiului erau din paltin, din care se confecţiona şi jugul boilor; ambele specii sunt dispărute azi din zonă. Cercurile erau lucrate tot din lemn (sp.?); fundul, din lemn de jugastru (sau paltin de câmp) era prevăzut în interior cu o semisferă provenită din prelucrarea specială a lemnului, pentru a asigura o sonoritate şi rezonanţă perfecte; gâlca, cum era numită proeminenţa respectivă, era găurită la bază, pe nivelul doagei. De ea se prindea struna, din vână de bou sau de cal; de strună se lega zvilţa, din părul cel mai lung al cozii unui cal, groasă cam cât degetul mare al mâinii. Gura putinicii era acoperită cu o membrană confecţionată din piele de lup, tăbăcită special în acest scop, numită pielea buhaiului (la Negraşi şi Leşile se numea pielea tobei). Membrana, bine întinsă, era prinsă pe marginea exterioară a putinicii, de o văcălie, lucrată şi pregătită prin fierbere tot din lemn de jugastru, în genul văcăliei ciurului pentru cernut mălaiul. Coada buhaiului, partea exterioară a zvilţei din păr de cal, ieşea deasupra putinicii exact prin centrul membranei (pielea buhaiului).

Buhaiul era un instrument muzical folosit numai în ritualul Pluguşorului şi se moştenea din generaţie în generaţie; nu toţi dogarii puteau lucra astfel de instrumente. În timpul colindatului, un flăcău îl ţinea sub braţul stâng cu ambele mâini; pentru o purtare mai uşoară, putinica era susţinută de o curea cu ochiuri largi la capete, trecută pe după gât, pe umărul drept; asigurarea purtării buhaiului era impusă şi de faptul că membrana (pielea buhaiului) nu trebuia atinsă cu mâna sau corpul. Un alt flăcău îşi uda permanent palmele şi trăgea coada. Prin distanţa de unde era prinsă coada la tragere, prin viteza cu care se trăgea, precum şi prin schimbarea poziţiei buhaiului, i se modela „glasul" (sunetele), astfel că la obţinerea „glasului" contribuia atât trăgătorul, cât şi purtătorul.

Cetele Pluguşorului din Leşile, Negraşii de Sus şi Mişei erau formate din 12 flăcăi: plugarul, cel care ţinea de coarnele plugului, şase boieri, care ţineau de căpestre cele şase perechi de boi, trei buhăieri – unul purta buhaiul, doi „cântau", trăgeau coada –, şi doi argaţi care mergeau cu sania trasă de doi boi. În Dumbrăveni şi Babaroaga ceata Pluguşorului era formată din 18 flăcăi, întrucât în aceste sate erau trei buhaie, aşadar nouă buhăieri.

Plugul era o unealtă autentică, din lemn de stejar, din fier fiind doar cuţitul şi brăzdarul, sau numai brăzdarul, dacă plugul nu era prevăzut cu cuţit; tipul acestui plug este foarte bine documentat prin brăzdarele descoperite la Bârlogu şi pe Coasta Ţiganului, datate în secolele al VIII-lea - al X-lea, dar şi de cele descoperite pe vatra satului Românești şi datate prin secolele al XV-lea - al XVII-lea; acest tip de plug a fost folosit în Mozăceni până la începutul secolului al XX-lea, când a fost înlocuit de plugul din fier, lucrat de fabrică. Plugul cu care se colinda era împodobit cu un vârf de brad sau brad tânăr adus special de către plugar, care avea funcţia de vătaf al cetei de colindători. Plugul era tras de către 12 boi, toţi de culoare neagră; tot negri erau şi boii care trăgeau sania. Fiecare bou avea vârful cornului drept găurit şi era împodobit cu trei cordele: roşie, galbenă şi albastră. La tânjala de bază, protapul prins de rotilele plugului, era înjugată cea mai frumoasă pereche de boi, cei mai falnici, mai înalţi şi mai graşi; boul de *hăis*, cel din dreapta, care mergea pe brazdă, socotit cel mai frumos bou din sat, era învelinţat, adică acoperit pe spate cu o velinţă frumos aleasă-n războaie, în patru iţe, legată la ambele capete, pe sub burta boului, cu bete înnădite; era singurul bou care se bucura de acest privilegiu.

Pornirea Pluguşorului avea loc în ultima zi a lunii decembrie, o dată cu răsăritul Soarelui, în toate cele trei sate din Mozăceni, începând dinspre sud spre nord, şi, în timp ce înaintau colindătorii, se ataşau cetei toţi copiii, băieţi şi fete, şi toţi flăcăii; fetele ieşite la horă nu mergeau după Pluguşor. Până la primul război mondial, când Pluguşorul era cel prezentat de noi, mai toate casele din Mozăceni erau construite în fundul ogrăzii, „căci mulţi, conform de deprinderi ce au avut în vechime de a trăi izolaţi 'şi fac casele prin fundul grădinelor ca să nu fie în contact cu ceilalţi oameni, fug de faţa şoselei comunali ca sălbaticii, unde bietul preot când pleacă cu botezul este silit să sară sute de garduri până să pătrundă la casa lui cu câinii după el pentru că gardurile lor le lasă la faţa casei"[2]. Realitatea este că în Mozăceni, dar şi în alte sate din zona istorică Vlaşca, dăinuia credinţa că nu este bine ca preotul să găsească poarta deschisă, fapt pentru care ţârcovnicul trebuia să sară gardul şi să tragă zăvorul cu care era încuiată. Credinţa se baza pe o alta mai veche, şi anume că popa este slujitorul necuratului şi că adevăraţii slujitori ai Tatălui Ceresc sunt Căluşarii, credinţă care a dăinuit în satele Bârlogu, Leşile şi Teiu din Vale până la jumătatea secolului al XX-lea, mai precis până în anul 1948, când autorităţile bolşevice au interzis Căluşul organizat de căluşarii care proveneau din aceste trei sate. În Mozăceni, fiecare gospodărie avea de regulă două garduri: cel de la şosea, de la drumul principal, iar la o distanţă apreciabilă, de 40-60 de metri, cel de lângă casă, despărţind astfel grădina cu pomi, în care se aşezau căpiţele de fân, şirele de paie şi stogurile de coceni pentru iarnă, de curtea propriu-zisă în care se aflau casa, grajdul cu fânarul deasupra, magazia etc., unde stăteau vitele şi orătăniile. Pluguşorul era întâmpinat altfel. Din zori, gospodarul deschidea larg atât poarta cea mare, de la şosea, sau de la uliţa principală, prin care intra căruţa, cât şi poarta mare de la gardul de lângă casă. O dată cu deschiderea porţii de la şosea, gospodarul aşeza în interior, lângă baba din sudul porţii, pe o masă formată dintr-o scândură prinsă orizontal pe capetele a doi pari bătuţi în pământ, trei străchini pline, una cu grâu, alta cu mei şi a treia cu orz. În nici una din cele trei străchini nu se afla măcar un bob de porumb sau de fasole, ceea ce dovedeşte cât de conservatori au fost ţăranii acestor sate. Aceste aspecte dovedesc vechimea Pluguşorului, din perioada getică, a monoteismului zalmoxian; preotul, slujitorul lui Dumnezeu, pentru botezul creştinesc era primit cu porţile zăvorâte; ceata Pluguşorului, ritual probabil zalmoxian, era primită cu toată deschiderea materială şi sufletească. O dată cu intrarea plugului în ogradă, plugarul înfigea adânc brăzdarul şi continua brazda, cât mai adâncă, până la gardul de lângă casă, în timp ce „boierii" plesneau din gârbace şi sunau din tălăngi, iar buhăierii luau străchinile şi semănau pe brazdă boabele de grâu, mei şi orz. După trecerea prin cea de a doua poartă, a gardului

[2] Preot paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p.18.

curții de lângă casă, plugarul scotea brăzdarul din pământ, buhaiul – în Babaroaga și Dumbrăveni buhaiele – prindea a da glas mugetelor, în timp ce întreaga ceată plesnea din gârbace și suna tălăngile cântând:

Mâine anul se-noiește,
Plugușorul se pornește,
Plugușor cu doișpe boi,
Cum e datina la noi,
Doișpe boi, boi bourei,
S-aveți toți parte de ei,
Și feciorii și nepoții
Să vă bucurați cu toții,
Cu pâine albă pe masă,
Cu multă dragoste-n casă,
Și cu multă sănătate,
Și cu belșug de bucate,
Să sporească binele
Ca în stup albinele,
Între soți dulce iubire,
Cum e mierea de albine,
Și bunicii și nepoții
Să se iubească cu toții,
De iubire s-aveți parte
De acum și pân' la moarte.

După ce ceata cânta, un „boier" se apropia de ușa casei și rostea un plugușor plin de urări, dar și cu descrieri ale unor aspecte despre munca depusă pentru obținerea pâinii. Fiecare flăcău-boier avea varianta lui; recitau pe rând, prin rotire, la fiecare gospodărie, pentru a nu răguși. Toate variantele se încheiau cu aceleași versuri:

De urat am mai ura,
Dar ni-i teamă c-om însera
Și nu suntem d'ici, de colea,
Ci suntem tocmai de la Cuca
Unde se face mămăliga cât nuca
Și-o păzesc șapte cu măciuca,
Ca să n-o fure furnica!

Versurile de încheiere au o importanță deosebită pentru istoria contemporană a poporului român. Numai pronunțarea numelui Mozăceni însemna, pentru toți locuitorii din zona istorică Vlașca, simbol al bogăției, al prosperității. Cuca, sat așezat pe platforma din dreapta Cotmenei, pe dealuri cu văi și hârtoape neproductive, a constituit dintotdeauna simbolul sărăciei, al foametei. Pentru cine dorește să se convingă de „binefacerea" colectivizării bolșevice, nu are decât să viziteze Mozăcenii, să vadă degradarea și depopularea așezării noastre, ajunsă la mare înflorire economică și culturală după anul 1900 până la cel de-al doilea război mondial, și apoi să viziteze Cuca, necolectivizată datorită lipsei de teren cultivabil. Până în al VI-lea deceniu al secolului al XX-lea, peste 80% din locuințele acestui sat erau niște cocioabe, probabil nu mult mai bune decât locuințele geto-dacilor. În perioada 1960-1990 Cuca a devenit o așezare din vile și locuințe confortabile; Mozăcenii aproape că au stagnat.

Revenind la Plugușorul nostru, după terminarea colindatului, gospodarul dăruia cetei trei brațe din fânul cel mai bun, pentru cei 14 boi, 12 înjugați la plug, doi la sania cu pătul pentru transport. Pentru flăcăii din ceată se plăteau bani care

erau adunați de plugar într-o tașcă mare, ca un fel de cucură medievală, confecționată din piele. Seara, după terminarea colindatului, banii erau împărțiți celor 12 sau 18 membri ai cetei, după ce se oprea costul drumului pentru procurarea bradului din zona de munte. Oameni așezați la minte, flăcăii cetei nu mergeau la cârciumă pentru a cheltui banii cuveniți, existând credința că dacă din banii Plugușorului se vor da pe băutură, recoltele viitoare vor fi distruse de grindină sau de alte nenorociri: inundații, lăcuste, secetă. Flăcăii se despărțeau cu o urare simplă: „La anu' și la mulți ani, să ne ajute Dumnezeu!", după care cu toții se întorceau cu fața spre răsărit, se închinau și pornea fiecare spre casa lui.

Acesta a fost Plugușorul, care s-a menținut în Mozăceni până în anul 1915, 31 decembrie. În 1916 trupele invadatoare au jefuit totul; au luat aproape toți boii; jaful se petrecea și cu ajutorul primarului, care a ars până și arhiva Primăriei Mozăceni. Cum în Mozăceni rămâneseră de pomină trădătorii Preda Cazacu și fiul său, Soare, din perioada ocupației ruseți din 1828-1854, nimeni din Mozăceni nu a vrut să primească această funcție; a fost adus de către unguri și nemți un venetic, Iosif Rodev, despre care nimeni nu știe de unde a venit și unde a plecat; nu este exclus să fi fost chiar din Imperiul Austro-Ungar. Oricum, după terminarea războiului, în Mozăceni nu s-au mai găsit șase perechi de boi negri, iar Plugușorul nu s-a mai practicat; colindul ritual nu putea fi împlinit decât după tradiție. După 1920, din dorința unor învățători de a nu se pierde cu totul acest străvechi colind și ritual agrar, s-a introdus colindatul cu un plug lucrat din scândurele ușoare, tras de școlari; nimic nu mai amintea de vechiul ritual în afară de cântec, care rămăsese același. După 1951-1952 organele bolșevice locale au interzis până și acest simulacru al Plugușorului de altădată, colind și ritual specific Mozăcenilor, unic în întreaga țară; în Leșile și Negrași dispăruse încă de la începutul secolului al XX-lea, tot din lipsa celor 12 boi negri.

În ziua de Anul Nou, după ce gospodarii se-ntorceau de la biserică, cu aiasmă (formă locală pentru agheasmă) de la Boboteaza anului precedent, gospodina cea mai în vârstă din gospodărie, femeie iertată, uda coarnele boilor, întâi cornul drept la fiecare; în timpul practicării acestui ritual, boii erau scoși din grajd, fiecare bou era așezat cu fața spre răsărit, iar după udarea ambelor coarne, în gaura cornului drept îi înfigea un firicel din busuiocul aflat în jurul dopului de la vasul în care se păstra agheasma. După udarea coarnelor tuturor boilor, gospodina se întorcea cu fața spre răsărit, se închina și rostea în gând: „Doamne, și tu sfinte Soare, dați sănătate boilor mei și vitelor mele, puneți-mi lumină în casă și pâine pe masă".

Același ritual avea loc și în ziua de Bobotează, după venirea de la biserică, de data aceasta cu agheasmă proaspătă. Ritualul provine cu siguranță dintr-o perioadă străveche, indicând purificarea cu apă a unui cult matern, prin faptul că este împlinit de o femeie iertată, vârstnică, bunică sau mamă, practicat în continuare după impunerea cultului zalmoxian al Soarelui și continuat după trecerea la creștinism, rugăciunea adaptându-se noii divinități creștine, Zalmoxis devenind Dom(i)ne Deus – Dumnezeu, dar și Soarelui.

Spre deosebire de ritualurile de mai sus, când purificarea se făcea cu apă sfințită, cu agheasmă, la Măcinici (9 martie), purificarea se făcea prin foc. În toată Țara Vlașca, și în multe alte zone, ca și la Ciulnița, județul Ialomița, „În ziua de

Măcinici se dă cu maiul în pământ, ca să iasă căldura" şi, „toate gunoaiele se ard ca să vie primăvara mai curând"[3]. La începutul secolului al XX-lea, în prima zi a babelor, pe 1 martie, gospodarii din Mozăceni băteau cu maiul în colţul de sud-est al ogrăzii, zicând:

Nu bat pământul,
Bat gerul şi vântul,
Iarba să-nverzească,
Grâul să crească,
Pomii să-nflorească.

După acest ritual se grebla şi se mătura ograda şi curtea şi tot gunoiul, adunat grămadă în mijlocul grădinii, al ogrăzii dintre şosea şi casă, era aprins de către gospodină, după ce gospodarul scăpăra cu amnarul şi aprindea mai întâi iasca; femeia trebuia să fie curată, ca şi bărbatul, de trei zile în urmă. Dacă se întâmpla ca gunoiul să fie umed, el era aşezat peste câteva braţe de paie uscate. După ce se înălţa flacăra, toţi copiii şi tinerii necăsătoriţi erau puşi să sară peste foc de trei ori, dinspre răsărit spre apus; pentru a sări a doua şi a treia oară ocoleau focul prin dreapta, adică pe partea de sud. Săreau mai întâi fetele, începând cu cea mai mare, şi apoi băieţii, în aceeaşi ordine. Şi în acest caz ritualul, impus de credinţa că în felul acesta, cei ce sar peste foc nu vor fi muşcaţi de şerpi, dovedeşte reminiscenţe atât ale cultului maternităţii şi fertilităţii, cât şi ale cultului solar. În acest timp gospodina cea mai în vârstă din familia respectivă, femeie iertată, aprindea o bucată de cârpă şi afuma mai întâi vacile, apoi boii, caii, oile şi porcii, după care ocolea afumând temelia casei şi toate binalele, pornind din colţul sud-estic spre vest, apoi spre nord, spre a ajunge în colţul de unde a plecat. Scopul era paza împotriva şerpilor, dar şi împotriva nevăstuicilor şi helgilor (hermelinelor); se mai credea că boii şi caii afumaţi vor căpăta puteri mai mari, vor fi mai sănătoşi, nu vor obosi, ceea ce implică şi un cult agrar, care reiese şi mai bine din faptul că urma afumarea pe rând a carului, a plugului şi apoi a tuturor uneltelor folosite pentru cultivarea pământului, cu credinţa că astfel se vor obţine recolte mai mari şi mai frumoase. Era, aşadar, o purificare prin foc; aspectul matriarhal era incontestabil. Trebuie amintit faptul că prin cârpă, în Mozăcenii de până la jumătatea secolului al XX-lea, se înţelegea marama şi nu zdreanţă, ori o bucată oarecare de pânză. Chiar şi fragmentul uzat dintr-o marama se numea cârpă şi niciodată zdreanţă; fragmentul de stofă uzată, de pânză, cu care se ştergeau diferite obiecte, ori vasele, nu era denumit niciodată cârpă, ci zdreanţă. Cârpa nu se folosea niciodată la ştersul obiectelor sau în alte scopuri, decât acela de a se afuma cu ea în diferite ritualuri, cu credinţa că acela care o va folosi în alte scopuri, când va munci pământul, vara mai ales, va prinde dureri de cap şi nu se va mai putea vindeca niciodată. Având în vedere sensul iniţial al *s.f.* cârpă, este o aberaţie a se mai susţine că *s.f.* cârpă şi-ar avea

[3] Artur Gorovei, *Credinţi*, nr. 1641 şi 4501.

obârşia în sl. krŭpa[4] ori în bg. kărpa, scr. krpa[5]. Cuvântul cârpă este neaoş românesc, dintr-un străvechi fond geto-traco-elen, gr. kárpasa, karpásina „pânzeturi foarte fine, din in subţire, ţesute în zona Carpaţilor sau în insula Kárpathos. Această concluzie nu poate fi contrazisă de nimeni şi de nimic, întrucât la Mozăceni, Leşile, Negraşi, Balomireşti, Răscăeţi şi Vultureanca, singurul petec de pământ care era afumat cu o astfel de cârpă, prin ocolire după semănatul ogorului, era acela pe care se semăna in şi cânepă, cu credinţa că plantele vor creşte înalte, cu tulpini viguroase şi vor da un fuior lung şi moale.

Tot în zilele babelor avea loc şi pornirea plugului[6]. În primele trei zile gospodarii mergeau la fierar şi îşi ascuţeau fiarele şi cuţitele plugurilor. Fiecare gospodar îşi verifica în primul rând carul şi pe rând toate uneltele şi dacă era cazul le repara, punea cozile la sape, cazmale, lopeţi. Fiecare sătean mergea la pădure şi tăia tulpini de gheorghinari înalte şi potrivite ca grosime din care lucra grapa. În seara primei babe se întâlneau tovarăşii de obşte pentru „a băga în plug". În Mozăceni se ara prin tradiţie cu şase şi opt boi; marea majoritate a moştenilor aveau câte patru boi, alţii câte şase şi chiar opt; clăcaşii aveau în majoritate doi boi; puţini aveau câte patru. Întovărăşindu-se câte doi, de obicei rude – fraţi ori veri de gradul I şi gradul II –, puteau să are la adâncimea dorită şi să spargă pământul înierbat, deoarece anual se făcea rotaţia arăturii; niciodată în Mozăceni nu se ara ogorul doi ani la rând, pentru ca pământul să se odihnească. De obicei pornirea propriu-zisă se făcea în ziua ultimei babe, pe 9 martie; în cazul că această zi cădea într-o sărbătoare, sau vremea era potrivnică, pornitul se amâna cu 3, 6, 9 sau 12 zile; să nu uităm că până la 1 aprilie 1919 la noi a existat calendarul iulian (stil vechi), introdus în anul 46 d. Cr. de Iulius Cezar; data de 1 aprilie 1919 a devenit 14 aprilie (stil nou)[7], introducându-se calendarul gregorian, stabilit de Papa Grigorie al XIII-lea (1572-1585)[8] în anul 1582. Având în vedere decalajul de 13 zile şi faptul că anotimpurile nu erau uniformizate şi reduse aproape la două, ca în prezent, ziua de 9 martie era foarte potrivită pentru pornirea plugului. Nu este lipsită de importanţă nici metoda prin care ţăranul din Mozăceni, „lua temperatura" solului; aşezându-se greceşte direct pe sol, dacă îl simţea rece la boaşe, amâna pornirea plugului şi semănatul ovăzului.

În ziua în care gospodarul pornea plugul, adică ieşea la arat, o dată cu răsăritul Soarelui, înjuga boii la căruţă în curtea din faţa casei, cu jugul spre răsărit, punând în căruţă plugul, grapa – dacă era cazul –, şi nutreţul pentru boi, iar de cuiul jugului atârna traista cu mâncare. Soţia venea cu o strachină nouă, nefolosită, cumpărată înainte de Rusaliile anului precedent, în care se afla agheasmă şi un buchet de busuioc în mâna stângă, iar în dreapta cu o bâlcă de asemenea nefolosită

[4] Lazăr Şaineanu, *Dicţionar universal al limbei române, A cincea ediţiune*, Scrisul Românesc, Bucureşti (1925), p. 107; I. Aurel Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, (1931), p. 286.
[5] DEX, 1975, p. 159; *Dicţionar enciclopedic*, vol. I, A-C, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 401.
[6] Ion Nania, *Pornirea plugului şi alte credinţe şi ritualuri din Mozăceni, zona istorică Vlaşca*, comunicare susţinută în ziua de sâmbătă, 5 mai 2001 la „Sesiunea de comunicări ştiinţifice" organizată de Centrul Creaţiei Populare Argeş, Asociaţia Folcloriştilor Argeşeni „G. Rădulescu-Codin" şi Centrul de Cultură „Brătianu" – vila Florica" – Ştefăneşti.
[7] *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, p. 315.
[8] În mod greşit s-a afirmat că a fost, „Papa Grigore al XII-lea": Fănuş Neagu şi Octavian Stoica, *Almanahul almanahurilor şi calendarelor româneşti*, Editura Iris, (Bucureşti), 1991, p.19.

şi neîmpărţită, în care punea jărăgai (jar, cărbuni aprinşi), peste care se afla tămâie şi bucăţi de cârpă (maramă), pe care le aşeza la un pas înaintea boilor. Se întorcea cu faţa spre răsărit, se închina de trei ori şi rostea în genunchi:

Ajută-ne Doamne,
Dă-ne nouă şi vitelor noastre sănătate,
Dă-ne roade bogate,
Fereşte-ne de iele,
Ocroteşte-ne de rele;
Cerne Doamne ploi curate,
Pune mila ta în toate,
Ocroteşte căruţa şi plugul,
Grapa, toate uneltele şi jugul,
Sădeşte-ne Doamne-n suflete credinţă,
Dă Regelui nostru biruinţă.

După ce rostea această rugă, înmuia busuiocul în agheasmă şi stropea fruntile şi coarnele celor patru boi înjugaţi, apoi ocolea căruţa în sensul mersului Soarelui, mergând pe la sud de boii înjugaţi, stropind căruţa cu agheasmă, apoi plugul, grapa şi, ajungând în faţa boilor, jugul şi traista cu pâine şi mâncare. Acest ritual se împlinea de trei ori; în tot acest timp soţul stătea în genunchi, în faţa boilor, cu faţa spre răsărit şi se închina în timp ce soţia spunea rugăciunea; trebuie amintit că soţii erau curaţi în ultimele trei zile şi nopţi, adică nu aveau raporturi sexuale. Gospodarul ieşea din curte şi închinându-se, ieşea la drum făcându-şi din nou semnul crucii, pornea pentru a se întâlni cu tovarăşul băgat în plug, care-l aştepta în faţa porţii; acesta era cel care se afla mai aproape de câmpul pe care se ara. În capătul de răsărit al primei brazde, posesorul ogorului îngropa un ou proaspăt de găină.

În dimineaţa Sfântului Alexei, la 17 martie, sărbătoare numită în Ţara Vlaşca, Alexiile, o dată cu răsăritul Soarelui, gospodinele, cu aceeaşi bâlcă folosită la pornirea plugului, tămâiau toţi pomii cu tămâie şi cârpă, cu credinţa că pomii nu vor fi atacaţi de omizi şi nici de mană; pomii tămâiaţi de Alexii erau mai bogaţi în fructe mari şi frumoase, neviermănoase.

În preziua Sfântului Gheorghe, seara de 22 aprilie, în Mozăceni şi în multe alte sate din zona istorică Vlaşca se serbează Mânicătoarea. Flăcăii şi fetele aduceau până la asfinţirea Soarelui ramuri de salcie şi de jugastru. Ramurile de salcie erau puse la porţi şi la uşile caselor şi magaziilor, pe cumpenele puţurilor din sat şi din câmp; în felul acesta primăvara şi vara vor fi frumoase, cu ploi liniştite, fără grindină, furtuni şi trăsnete; peste case şi binale nu treceau noaptea iele. Ramurile de jugastru se puneau la uşa grajdului, la jugul boilor şi sub formă de cerc împletite în jurul putineiului; aşa deveneau vitele mai sănătoase, mai puternice; vacile dădeau lapte mai mult şi mai untos. În noaptea de Mânicătoare unele femei care-şi vindeau sufletele dracului, mergeau prin fânetele şi trifoiştile unor gospodari pe care prindeau necaz şi duşmănie pe vitele lor, se despuiau şi se despleteau, făcând unele vrăji, pentru a lua mana vitelor.

O zi specială a boilor era Marcul Boilor, care cade întotdeauna la 25 aprilie, când nu se punea mâna pe coarnele vacilor şi mai ales ale boilor, nu se înjugau şi nu se puneau la nici o treabă, lucrându-se numai cu caii, pentru că altfel boii se îmbolnăveau, păţeau ceva, sângerau şi puteau chiar muri, căpătând tragăn ori erau atacaţi de lupi; la Mozăceni şi pe Valea Mozacului nu se punea nici măcar mâna pe coarnele lor, văzând în toate acestea o reminiscenţă a coarnelor de consacraţiune din neolitic[9].

Ramuri de salcie, sfinţite la biserică în ziua de Florii, se puneau de asemenea la uşa casei şi a grajdului; făcute cerculeţe se atârnau lângă icoană. În felul acesta Dumnezeu ocrotea casa şi grajdul de foc, de trăsnete şi de alte primejdii, pe gospodari şi vitele lor de boli, iar cu cerculeţul de lângă icoană se alunga grindina, amenţând norii; duhurile rele, care se ascundeau prin nori, fugărite de Sfântul Ilie, îşi pierdeau astfel puterea şi grindina înceta.

O sărbătoare deosebită, socotită tot atât de mare ca şi Paştele, este Ropotinul[10], sărbătoare numită în Mozăceni, dar şi în satelele Teiu din Vale, Răscăeţi, Vultureanca ş.a. Ropotini şi uneori Răpotini. În această zi, care cade în a treia marţi după Paşti, femeile din tot spaţiul românesc lucrau doar ţeste pentru copt pâinea, dar niciăieri, cu toată străduania noastră, nu am aflat un ritual atât de complex ca în satele de la noi, prin care să se dovedească originea străveche, matriarhală, a ţesutului; această origine este reliefată pe deplin de regulile păstrate la confecţionare, un fel de ritual magic în care se respectau 14 condiţii:

1 – Lucrau ţeste numai femeile căsătorite sau bătrânele văduve, care aveau copii, fiind interzis orice ajutor bărbătesc;

2 – Femeia trebuia să fie curată, adică să nu aibă legături cu bărbatul trei zile înainte şi să nu se afle la menstruaţie (la regulă, la poală);

3 – Să aibă îmbrăcămintea curată, spălată (chiar dacă era ponosită);

4 – Nu se lucra de către gravide;

5 – Pământul era săpat şi cărat la locul confecţionării înainte de răsăritul Soarelui;

6 – Apa trebuia adusă în vas curat, înainte de răsăritul Soarelui, din fântână sau râu curgător;

7 – Pământul se călca numai pe loc curat;

8 – Săparea pământului destinat prelucrării şi călcarea lui se făceau numai cu faţa spre răsărit;

9 – După modelarea definitivă, ţestul era ornamentat cu o tulpină de cucută care se înfigea în lutul moale, formându-se cerculeţe în spirală pornită din vârf, până înconjura partea superioară a buzei, la fel ca la prima amuletă în formă de ţest descoperită în aşezarea nr. 28 de pe Valea Mozacului, pe care o vom prezenta mai jos, sau în două linii dispuse în cruce. În ambele cazuri, ornamentarea se pornea din partea de răsărit, în al doilea model întâi linia est-vest şi apoi ornamentul nord-sud;

[9] Ion Nania, *Istoria vânătorii*, 1977, p. 80.
[10] Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, II-III, Editura Fundaţiei Culturale Române (Bucureşti), 1994, p. 321.

10 – În timp ce se înfigea teava de cucută în lutul moale, se rostea de trei ori: „Cât este cucuta de groasă, atât să fie paiul grâului la secerat";

11 – După lucrare, testul se acoperea cu frunze de lipan culese din răsăritul Soarelui;

12 – Testul proaspăt se lăsa la uscare trei zile şi trei nopţi, ferindu-se de a fi trecut de vreun animal (pisică, găină etc.);

13 – După uscare se ridica în momentul răsăririi Soarelui, cu faţa spre răsărit, rostindu-se cuvintele: „Cum coace Soarele holdele, aşa să coacă testul pâinea";

14 – Dacă în timpul când testul se afla la uscat veneau nori cu ploaie, se acoperea mai întâi cu o cârpă (maramă) ponosită, purtată de o bătrână (femeie cu nepoţi, iertată) şi numai peste ea se punea ca apărătoare o masă rotundă, cu trei picioare.

Se ştie că o dată cu epoca pietrei şlefuite, omul a început cultivarea plantelor, iar grâul a devenit principala sursă a alimentaţiei. O problemă nedesluşită până în prezent a rămas coacerea pâinii. Este de presupus că la început se punea pe vatra încinsă şi se acoperea cu spuză, de unde şi zicala: „Fiecare trage spuza pe turta lui". O descoperire din primăvara anului 1962, cu ocazia terasărilor efectuate la est de tellul gumelniţean de pe Valea Mozacului, pe terasă, în aşezarea nr. 28, ne arată şi primul obiect destinat coacerii pâinii. Este vorba de două teste în miniatură, prevăzute în margine cu câte două găuri la distanţă de 3,5 mm, pentru agăţat, aflate încă în posesia noastră. Primul, cu diametrul de 3,4 - 3,5 cm şi înălţimea de 1,6 cm, este ornamentat cu o spirală de cerculeţe obţinute probabil prin împunsături în pasta crudă cu un pai subţire de grâu. Al doilea (d = 3,5 – 3,7 cm, î = 1,67 cm) are partea bombată înconjurată cu un cerc format din 9 (10?) împunsături cu un vârf ascuţit, iar în interior, aproximativ paralele cu găurile de atârnat, alte două împunsături. Că este vorba de teste în miniatură nu încape nici o îndoială, întrucât astfel de obiecte se atârnau, în Mozăceni, Teiu din Valea şi Leşile, până la începutul secolului al XX-lea, la gâtul Mumei Ploii, în ritualul pentru aducerea ploii în verile secetoase[11]. Coroborând aceste două teste miniaturale cu testele care se lucrau la noi şi cu ritualul care trebuie respectat, ne dăm seama că testul este o invenţie neolitică, iar în Mozăceni şi satele vecine amintite a rămas, până la mijlocul secolului al XX-lea, obiectul de bază pentru coptul pâinii, păstrându-se, ca în nici o altă parte a ţării noastre, ritualul străvechi al confecţionării sale.

O altă sărbătoare cu implicaţii în viaţa agrară a Mozăcenilor a fost Ispasul sau Înălţarea Domnului, care cade la patruzeci de zile după Înviere, în joia din săptămâna a şasea după Paşti[12]. În această zi, ca şi în Bucovina, se însemnau mieii şi viţeii prin crestarea unei urechi[13], iar boilor şi vacilor li se potriveau cozile retezându-li-se puţin din vârfuri; părul se aduna cu mare grijă, totdeauana având loc deasupra unui prosop curat, împodobit cu flori roşii cusute în trei rânduri la ambele capete. Părul tuns se strângea cu mare grijă şi se îngropa într-un muşuroi de furnici de către o femeie iertată (care nu mai avea ciclu); în timpul când îl îngropa, femeia

[11] Ion Nania, *Testul – cel mai vechi obiect de copt pâine*, Al X-lea Simpozion Naţional de Istorie şi Retrologie Agrară a României, Baia Mare, 15-18 iunie 1988, *Rezumate ale comunicărilor*, pp. 50-51.
[12] Sim. Fl. Marian, *op. cit.*, pp. 350-351.
[13] *Ibidem.*

rostea: „Să dea Domnul să fie atâţia viţei câte furnici sunt în furnicarul ăsta". Un obicei aparte, întâlnit doar la unii dintre din sătenii din Mozăceni, Leşile, Mozacu şi Negraşi era acela al închinării boilor şi vacilor cu oul roşu. Miercuri, în preziua Ispasului, se vopseau ouă roşii, de regulă 24 sau 30, cu soţ, multiplu al cifrei 3, fără a mai fi încondeiate. Imediat după răsăritul Soarelui, înainte de potrivirea cozilor, în ziua de Ispas, o gospodină iertată mergea la grajd cu un ou roşu şi cu el închina în frunte mai întâi vacile şi apoi boii, zicând: „Să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi să fii frumoasă (frumos) şi ferită (ferit) de fermece, de iele şi de rele".

Pentru toate satele de pe Valea Mozacului şi de pe Drâmbovnic, de la Rociu până la Slobozia, dar şi Deaguri în vest şi Ciupele şi Morteni în est, Ispasul a însemnat o mare sărbătoare colectivă. Săptămâna a şasea după Paşti, timp de nouă zile, din sâmbăta a cincea după Paşti, până în duminica a şasea inclusiv, pe izlazul din sud-vestul satului Buta, lângă Drumul Sării (Drumul Slatinei, Drumul Târgoviştei, Drumul Moldovei) avea loc un mare bâlci săptămânal, cu tiribombe, scrânciobe, circuri, cârciumi, negustori cu tot felul de mărfuri, tarafuri de lăutari. Aici veneau olarii din Stroeşti şi Coşeşti, iar gospodinele se aprovizionau cu vasele necesare pentru Rusalii, iar tineretul se distra la horele de pe marginea bâlciului. Nu era locuitor din satele amintite, de la copii până la bătrâni, care să nu viziteze bâlciul măcar o zi din cele nouă. Între tineri se legau prietenii urmate de peţitul fetelor din alte sate. Rar se petreceau evenimente neplăcute, cum s-a întâmplat în perioada dintre cele două războaie mondiale când, pe poteca din pădurea Bălăcioaica, unde tânărul Păun din Negraşi, venind de la bâlci, a înjunghiat pe un alt flăcău, Gheorghe, din gelozie, acesta iubind fata de care şi el era îndrăgostit[14]. Pentru Mozăceni nu se cunosc astfel de amintiri; în schimb s-au înjghebat prietenii şi căsnicii trainice.

Căluşul a fost cel mai complex ritual din viaţa poporului român, desfăşurat cu prilejul celei mai vechi sărbători din spaţiul carpato-balcanic, care avea să se suprapună unei sărbători creştine[15]. Se pare că în Mozăceni, Căluşul a fost asemănător celui din Bârlogu-Teiu din Vale-Leşile. Satele Misi (Misci, Mişei), Dumbrăveni şi Babaroaga ofereau prima condiţie: căluşarii să fie din trei sate. Nu se cunosc cauzele încetării acestui ritual la începutul secolului al XX-lea; nimeni nu ne-a putut oferi decât informaţii vagi, fragmentare; având în vedere multiplele asemănări ale tradiţiilor din Mozăceni cu cele din Leşile şi parţial cu acelea din Bârlogu şi Teiu Vale, credem că vechiul Căluş din Mozăceni era identic cu cel din aceste sate. Căluşul s-a impus în perioada finală a neoliticului[16], când, alături de figurinele cu atribute de zeităţi materne, se întâlnesc şi statuete masculine, precum şi o serie de phalloi, „fireşte, rezultă că existau dovezi ale dezvoltării patriarhatului, a descendenţei patriliniare în locul celei matriliniare".[17] A fost perioada de domesticire a calului, care a coincis cu trecerea la monoteismul zalmoxian; ritual complex şi obositor, îndeplinit de slujitorii lui Zalmoxis, a pus pe primul plan

[14] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr.D. Marinescu, *Istoricul comunei Negraşi -Argeş*, pp. 31-32.
[15] Ion Nania, *Rusaliile – sărbătoare multimilenară în spaţiul românesc*, loc. cit.
[16] *Ibidem*, pp. 202-205.
[17] Ion T. Dragomir, *Consideraţii generale privind aspectul cultural Stoicani-Aldeni*, Danubius, VIII-IX, Galaţi, 1979, pp. 26-27.

calul, animalul nedespărțit de luptătorii epocii bronzului și al tuturor etapelor de dezvoltare până în Evul Mediu și chiar până în prima parte a celui de-al doilea război mondial. Cum Mozăcenii au fost dintotdeauna boieri, mari crescători de cirezi, se explică pe deplin dragostea sătenilor față de boi și chiar dispariția Călușului în pragul secolului al XX-lea.

În tot spațiul mioritic țăranul simțea o înălțare sufletească deosebită atunci când, în zilele de sărbătoare, își împodobea boii cu flori de câmp, aspect redat genial de poetul și publicistul antibolșevic Vasile Militaru:

Când era vreo sărbătoare,
Eu, mai mândru să te fac,
Îți prindeam pe-un corn cicoare,
Iar pe altul flori de mac[18].

și tot cu flori se împodobeau resteele când țăranii își arau ogoarele:

Prin sita genii rourată văd copilăria, – sfântă:
Tu tragi la plug, iar eu pe-alături ți-am pus o floare la resteu...
Am prins un fluture... în slavă o ciocârlie cântă, cântă...
În urma plugului ies aburi, iar tu sărmane sufli greu...[19]

În Mozăceni, ca în nici o altă parte a țării, săteanul avea o dragoste deosebită pentru boii săi și simțea o bucurie greu de imaginat când își împodobea boii cu flori; până și în zilele obișnuite se puneau coronițe de flori în coarnele boilor, iar celui de „cea" în vârful cornului drept, în gaura de care stătea atârnat permanent un ciucure roșu din lână, pentru a nu fi deocheat. La Drăgaică, numele popular al sărbătorii din 24 iunie (Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul)[20], copilele de 9-12 ani mergeau până în răsăritul Soarelui pe marginea de răsărit a satului, pe terasa dreaptă a Drâmbovnicului, și culegeau un braț de drăgaică (*Galium verum* L.); în momentul răsăririi Soarelui, bunica, femeie iertată, prindea câte trei flori în cornul drept al fiecărui bou, apoi câte un buchet din 33 de flori la ușa grajdului, la ușa casei, la fiecare poartă și la fiecare pârleaz din partea de răsărit și de apus a curții și ogrăzii; restul de flori se puneau, câte trei, în brâiele celor ce munceau la seceratul grâului și le purtau trei zile: 24 - 26 iunie; pe tot parcursul seceratului fiecare persoană purta la brâu câte trei flori de drăgaică, rupte de pe răzorul sudic, din capătul de răsărit al locului respectiv, înainte de răsăritul Soarelui, pentru a-l feri pe purtător de ruptură de mijloc și de „ăi răi" (reumatism). Florile de drăgaică aveau o putere apotropaică deosebită; ele fereau pe oameni și vite de iele și de alte rele, fereau gospodăria de trăsnete și primejdii; dădeau vigoare fizică oamenilor și boilor, aduceau, pe lângă sănătate, noroc și spor în bucate. Fără a intra în amănunte, Drăgaica este o sărbătoare matriarhală, suprapusă de o sărbătoare creștinească.

[18] Vasile Militaru, *Stropi de rouă*, București, Editura „Cartea Românească", 1934, p. 27.
[19] *Ibidem*, p. 20.
[20] I. Aurel Candrea, *op. cit.*, p. 329.

Ultima folosire a florilor de drăgaică avea loc în ziua terminării seceratului, în momentul când mai rămânea o postață de grâu pentru secerat, toți secerătorii lucrau pe întrecute, strigând după așezarea fiecărei pale de grâu: „– Prindeți iepurele!". Expresia însemna nu numai un îndemn la secerat; avea și o implicație magică; se credea că persoana care se implica în „prinderea iepurelui", adică în întrecerea pentru terminarea cât mai grabnică a seceratului, căpăta iuțeală în orice activitate, dar și rezistența iepurelui la frig și căldură, la intemperii. Când primul secerător ajungea la capătul locului, lăsa nesecerată o suprafață de o palmă pătrată, strângea grâul în mănunchi și-l lega sub spice cu o ață de lână roșie, deșirată din brâul femeii celei mai vârstnice, femeie iertată; acest mănunchi se numea barba lui Dumnezeu; era un prinos lăsat păsărilor, cu credința că în anul viitor ele nu vor distruge recolta. În același scop, toamna, când se semăna grâul, semănătorul lua din poală boabele cu ochii închiși și arunca primele trei mâini zicând: „– Cum nu văd eu boabele de grâu care cad, așa să nu vadă păsările lanul".

Din mulțimea de credințe și ritualuri cu implicații agrare din Mozăceni, vom încheia cu trei rituri magice dintre care două deosebite de cele cunoscute în restul țării, iar unul specific zonei istorice Vlașca, rămas necunoscut folcloriștilor și etnologilor.

Paparuda, cunoscută în toată țara[21] ca ritual magic pentru aducerea ploii în verile secetoase, a fost descrisă prima dată de eruditul domnitor Dimitrie Cantemir[22]. La mijlocul secolului al XIX-lea Théodore Margot, probabil un străin care locuia în România[23], face o descriere foarte corectă a Paparudei din Drăgășani: „Acolo avui ocaziune să văz Paparuda. Poporul este supus credulității, superstițiilor de tot felul. El amestecă cristianismul cu rămășițele păgânismului și aleargă adesea la ideile false ale acestui din urmă cult. Era mai la două luni de când nu plouase; căldurile cele mari și o uscăciune teribilă amenința tot ținutul de lipsa bucatelor. Populul, după ce întrebuințase rugările, oficiurile divine, și nu văzuse nici un efect din câte le adăsta, se adresa în fine la Paparuda sau nimfa apelor. Această nimfă era o junǎ fată, îmbrăcată cu trestie, cu rogoz din cap până în picioare, ce se preumbla în tot orașul, oprindu-se din casă în casă, primind să-i toarne pe trup vase pline cu apă, cântând apoi câteva versuri spre invocațiune și analoage circumstanții, din care iată și termenele naive pe care le cânta atunci juna nimfă:

Paparudă, rudă,
Vino de ne udă:
Varsă cu găleata
Peste toată gloata.

Apoi învârtindu-se în rond de mai multe ori și scoțând niște strigări urmate de niște râsuri frenetice, se retrage tot cântând și luând în mână mărunțișurile cu care binevoiește cineva a gratifica pe această nimfă de o nouă invențiune. În urma acestui manegiu, populul este încredințat că nimfa apelor invocată cu un chip atât

[21] Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, II-III, 1994, pp. 328-344.
[22] Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Academiei, București, 1973, pp. 342 și 343
[23] Sim. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 329.

de original nu va întârzia a-i trimite o ploaie abundentă. Abuz de credinţă superstiţioasă ce se va şterge cu anevoinţă din mintea populului"[24].

Din tot ce s-a scris până acum despre Paparudă, consemnarea lui Théodore Margot ni se pare cea mai apropiată de ritualul practicat în Mozăceni până la jumătatea secolului al XX-lea. Surprinzător rămâne faptul că folcloristul Ion Cruceană, născut în Mozăceni la 11 noiembrie 1911, încadrează Paparuda din Mozăceni alături de cea practicată în comunele Slobozia, Negraşi, Recea, Izvoru, Teiu, Priboeni, Rociu şi altele, practicată de ţigănci tinere, „îmbrăcate ca momâile, cu salbe de bozii, cu panglici roşii la gât, cu salbe de firfirici (bani).... de obicei două fete, un băiat, o bătrână şi, dacă se poate şi un viorist, toţi ţigani",[25] dând şi o variantă culeasă în 1937 de la Leana Stancu Cruceană, de 40 de ani, din comuna Mozăceni[26]. Cu toate investigaţiile noastre în 1956-1961 şi 2000-2002, varianta nu se mai găseşte în Mozăceni şi ni se pare imposibil ca ea să fi fost dispărută încă de prin 1957-1961, în numai 20 de ani de la culegerea efectuată de Ion Cruceană; cu unele modificări faţă de textul publicat, aceasta am regăsit-o în Slobozia. Pe de altă parte, chiar dacă în România trăiesc cei mai mulţi ţigani din Europa,[27] în Mozăceni nu s-a permis niciodată ca ţiganii din Slobozia, sau veniţi de aiurea, să îndeplinească anumite ritualuri; nimeni nu i-ar fi primit; „pângăreau datina, credinţa din moşi-strămoşi". În Mozăceni ritualul a fost îndeplinit de trei fetiţe care împlineau, în vara respectivă, vârsta de 9 ani; dezbrăcate până la piele, îşi acopereau trupurile de la brâu până la genunchi cu bozii înşirate pe aţă; ele erau paparudele; udarea permanentă cu apă nu permitea îmbrăcarea cu zdrenţe „ca momâile" şi nici purtarea de firfirici; s-ar fi îmbolnăvit cu siguranţă de pleurezie; corpul trebuie lăsat deci liber, să se svânte imediat, iar boziile, prin structura frunzelor lor, nu reţin apa; nici chiar ţigăncile din Slobozia nu sunt îmbrăcate aşa cum consemnează folcloristul Ion Cruceană. Alte trei fetiţe, care împlineau în vara respectivă 12 ani, îmbrăcate în ii şi fote, toate desculţe, aşa cum umblau toţi ţăranii pe vremea aceea, când nimeni nu arunca cioburi sau gunoaie la întâmplare, în care s-ar fi putut înţepa cineva, porneau de la un capăt la altul al satului, colindând gospodărie cu gospodărie, intrând în ogradă sau în curte, în cazul că dispăruse ograda de la şosea, prin alinierea caselor, şi cântau în ritm de joc varianta publicată în 1899 de Şt. St. Tuţescu:[28]

[24] *Ibidem*, pp. 329-330.
[25] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos pe un mal frumos. Culegere de folclor literar*, Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă al judeţului Argeş şi Asociaţia Folcloriştilor Argeşeni „C. Rădulescu-Codin", Piteşti, 1981, p. 22; cit. şi: Ion Cuceu, Maria Cuceu, *Obiceiuri agrare româneşti*, Editura Minerva, Bucureşti, 1988, p. 81.
[26] Ion Cruceană, *op. cit.*, p. 23.
[27] Cosmin Coriciuc, *În România şi fosta lugoslavie trăiesc cei mai mulţi ţigani din Europa*, Evenimentul Zilei, Anul II, nr. 423, miercuri 10 noiembrie 1993, p. 1.
[28] Şt.St. Tuţescu, *Din literatura poporană nescrisă*, Revista Tinerimea română, vol. III, Fasc. I, Bucureşti, 1899, pp. 115-116; Sim. Fl. Marian, *op. cit.*, pp. 333-334.

Paparudă, rudă
Ia ieşi de ne udă[29],
Cu găleata, leata
Peste toată gloata,
Cu găleata rasă,
Ploile se varsă,
Cu găleata plină,
Ploile să vină.
Să deschidem cerurile
Să pornească ploile.[30]
Să crească porumburile
Cât pătulele,
Şi grânele
Cât prăjinile
Vacile lăptoase
Frumoase şi grase,[31]
Oile lânoase,
Grase, sănătoase.[32]
Unde-oi da cu sapa,
Să cure ca apa;
Unde-oi da cu plugu,
Să cure ca untu.
Boi înjugători,
Oameni muncitori.
Să nu dai cu strachina,
Că aduce paguba;[33]
Şi să dai cu ciuru,
Să umpli pătulu.

În timp ce paparudele cântau şi jucau bătând din palme, cele trei însoţitoare strigau tare, repetând în permanenţă: „Hai ploiţă, hai!" După terminarea incantaţiei, gazda stropea paparudele cu o căldare de apă şi dăruia un ciur de mălai şi trei ouă care erau strânse de alte trei fete, care împlineau în vara respectivă 15 ani, îmbrăcate în ii şi fote, dar care nu participau la ritual; mălaiul era pus într-un sac, ouăle într-un coş împletit din nuiele de răchită, aşezate într-un cărucior sau într-o roabă. Nu trebuie să ne surprindă faptul că Théodore Margot numea Paparuda din Drăgăşani pe acea „fată june", „nimfa apelor", de vreme ce în Mozăceni a existat un mit despre paparude, nemaiîntâlnit de noi în altă parte:

„Se zice că după ce Tatăl Ceresc a făcut pământul şi cerul, a dăruit cheile cerului la trei zâne, care aveau grijă să descuie zăvoarele ce stăvileau apele ploilor; ele locuiau prin pădurile de pe malurile apelor şi aveau grijă să ude toate plantele pământului, să nu sece izvoarele şi vietăţile să nu sufere de sete. Cu timpul lumea s-a nmulţit şi s-a nrăit. Trei ciobani îşi făcuseră stânele la margine de pădure, cum se fac stânele, pe malul unei ape; şi după ce-au pornit turmele, într-una din dimineţe, au măturat bălegarul şi l-au aruncat în apa aia. Dar tocmai atunci zânele se aflau pe-acolo şi au văzut pe ciobani spurcând apa cu căcărezele oilor; şi le-au zis, că de ce spurcă sfânta apă. Ele descuie zăvoarele cerurilor ca norii să dea apă să rodească pământul şi s-o bea oamenii şi toate vietăţile, nu s-o spurce ei cu bălegar. Şi au răspuns ciobanii necuviincios; le-au zis şi măscări; nu ştiau ei cine sunt fetele alea aşa de frumosase; nu şi-au dat seama că sunt zânele apelor. Şi s-au supărat zânele şi-au părăsit pământul. De-atunci au început şi secetele. De-asta se fac câte trei fetiţe paparude şi se roagă la Tatăl Ceresc să trimită zânele mâniate să descuie

[29] La Şt. St. Tuţescu: *Ia ieşi de mă udă.*
[30] La Şt. St. Tuţescu: *Să deschidem cheile, / Să pornim cu ploile.*
[31] La Şt. St. Tuţescu: *Mai mult sănătoase*
[32] La Şt. St. Tuţescu: *Mai mult sănătoase.*
[33] La Şt. St. Tuţescu: *Că faci paguba.*

zăgazurile ploilor; și Tatăl Ceresc le ascultă ruga fetelor și pune zănele să descuie zăgazurile ploilor"[34].

Mitul indică, fără discuție, cultul matriarhal, din perioada când o serie de divinități feminine dirijau forțele naturii, în cazul de față trei zâne care descuiau ploile pentru fertilitatea pământului și potolirea setei tuturor viețuitoarelor, apa fiind lucrare sfântă, și trebuie respectată ca atare, concepție păstrată în Mozăceni până la instalarea bolșevismului care a distrus tot ce era sfânt în conștiința sătenilor. În îndelungata epocă matriliniară, Paparuda își găsește apariția pe treapta societății adoratoare a Taurului-Dumnezeu, divinitate supremă, stăpână peste tot pământul și poate părinte al lumii.[35] Numai așa ne putem explica numele compus al divinității Paparuda, nume compus din *păpa, ae*, „tată" + *rudō, ere*, „a rage, a mugi", tunetul fiind socotit mugetul taurului celest, dar și strigătul tare, urletul unei persoane, al Taurului-Dumnezeu, divinitate supremă, stăpână peste tot universul, și poate părinte al lumii. Documentele de la Mozăceni, de pe Valea Mozacului, arată fără putere de tăgadă că geții timpurii vorbeau o latină primară; a susține că latina în care au fost scrise aceste documente nu pot fi autentice, deoarece nu respectă regulile latinei clasice, este o aberație[36]. În concluzie, putem afirma că Paparuda era Tatăl care producea tunetele, Tatăl Ceresc, cum îi mai spun și azi lui Dumnezeu mulți țărani din Mozăceni.

Întrebarea care se pune este dacă înainte de divinitatea masculină Paparuda, locuitorii neolitici din spațiul românesc au avut sau nu o divinitate feminină, specifică cultului matriarhal. Răspunsul la această întrebare ni-l dă un ritual rămas necunoscut etnologilor și folcloriștilor. În Leșile, unde foarte rar s-a practicat Paparuda, dar și în Mozăceni, paralel cu acest ritual, iar mai rar în Mozacu (fostele sate Romanați și Romănești) și Negrași – mai ales în Negrași-Piscu și Negrași-Linie, pentru invocarea divinității să aducă ploaia, s-a practicat și se mai practică – cum s-au petrecut lucrurile la Mozăceni în luna iunie a anului 2002 – Muma Ploii. Un număr de 9 fetițe în vârstă de 9-12 ani, îmbrăcate în costume populare în care predominau culorile roșu, albastru sau negru (în iunie 2002 s-au folosit costume obișnuite; costumele populare au dispărut o dată cu instaurarea bolșevismului în România) așezau într-o copaie curată, în care se frământa pâinea, o păpușă din lut galben, înaltă de aproximativ 25-30 de centimetri, asemănătoare cu figurinele antropomorfe feminine din neolitic; era așezată pe un strat de frunze de rodul pământului și de salcie, iar de jur împrejur flori, multe flori, atât de câmp și pădure, cât și de grădină, mai cu seamă trandafiri, calomfir și rozmarin. Păpușa, Muma Ploii, era lucrată de o femeie iertată, care în copilărie participase la împlinirea ritualului, dar care se și pricepea să lucreze o mică operă de artă; era lucrată numai

[34] De la Ioana Șerban, n. 1887; iunie 1969.
[35] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, 1991, pp. 50-66.
[36] Să nu uităm că, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, președintele României spunea despre Pitești anilor '60, ai veacului respectiv, că „În muncipiul dumneavoastră, care este realimente în cur de dezvoltare, este docamdată puțini muncitori". Cum am putea gândi că geții din cultura Tei-Verbicioara de la Mozăceni, nevorbind corect latina clasică, nu vorbeau o limbă înrudită cu latina, cum se exprima într-o discuție, din ziua de 2 noiembrie 2001, latinistul Constantin Petolescu de la Universitatea București. Neputând justifica aberațiile domniei sale, ne-a întors spatele exprimându-se: „Eu nu cunosc limba geto-dacilor!" Oare cum ar fi decurs discuția dacă domnia sa ar fi făcut aceste descoperiri? Fără comentarii!

joia sau sâmbăta, când se împlinea ritualul, seara, după asfințirea Soarelui (în iunie 2002, în Mozăceni ritualul s-a desfășurat ziua, semn al degradării și al uitării obiceiului); cele 9 copile colindau toate ulițele satului, purtând copaia înconjurată cu lumânări aprinse și cântând un fel de bocet:

Aoleo, Muma Ploii,
Plouă Doamne și la noi
Că s-au uscat poamele
Și toate lanurile
Și s-au fript păsările.
Dă Doamne ploaie curată,
Să avem pâine pe vatră;
Dă Doamne ploaie frumoasă,
Să avem pâine pe masă,
Să curgă păraiele
Să nu piară peștele,
Pământul îl răcorește
Să vedem iarba cum crește.
Să-nfloarească florile,
Câmpul și grădinile,
Să hrănească-albinele.[37]

Cântecul-bocet era jelit permanent, prin repetare. Fetele se opreau la fiecare pui din sat, scoteau apă și stropeau Muma Ploii și florile din copaie. Aici se aprindeau lumânări în locul celor ce se ardeau. După ce se colinda tot satul, oprind și stropind la toate fântânile, mergeau la gârlă, se opreau pe malul de răsărit, toate fetele îngenuncheau, lăsau capetele pe spate, ridicau brațele spre cer și priveau cerul. Două dintre ele, cele care purtaseră copaia, o luau de capete și aruncau figurina și florile în apă. Toate se întorceau cu fața spre răsărit și se închinau zicând: „– Dă Doamne, ploaie!" Ritualul este o îmbinare între cel închinat divinității feminine, Muma Ploii, căreia fetele i se rugau în genunchi, cu brațele paralele ridicate, privind cerul, și cultul monoteist zalmoxian, devenit creștin-ortodox în primele trei secole ale erei creștine; adresarea „Doamne", cu fața spre răsărit, este valabilă atât pentru cultul și credința în Zalmoxis, cât și pentru credința în Dumnezeu; semnul crucii este specific doar creștinilor.

Un ultim ritual, cu care se încheia ciclul agrar în Mozăceni, era Vasilca, socotit un colind fără implicații magice[38], „colindare proprie numai țiganilor și cu deosebire celor din Muntenia"[39]; numai în două localități românești Vasilca a fost ritual bine definit, care excludeau practicarea lui de către țigani: Leșile, de pe Valea Mozacului, și Mozăceni; în ambele sate ritualul a dispărut imediat după al doilea război mondial, interzis de diriguitorii bolșevici.

[37] De la Ioana Șerban, n. 1887 – iunie 1969; Badea Micu, n. Buică Barbu Badea, 20 iulie 1901, Leșile – 17 august 1980; Constantina Nania, n. Buică Z. Constantina, 9 octombrie 1905, Mozacu.
[38] Sim. Fl.-Marian, *op. cit.*, I, 1994, pp. 39-44.
[39] *Ibidem*, p. 40.

Obiceiul a fost consemnat la Mozăceni în 1936 de publicistul Ion Cruceană, astfel[40]: „VASILCA"[41]. În ajunul şi chiar în prima şi a doua zi a Anului Nou, o ceată de 6-7 „urători" (colindători), de obicei ţigani, colindă din casă în casă cu Vasilca. Aceasta este partea superioară de la o căpăţână de porc, de la care se păstrează urechile, ochii, râtul şi dinţii. Este aşezată pe o tavă şi împodobită cu mărgele viu colorate, cu salbe de bani, cu panglici roşii, verzi, galbene şi albastre şi legată pe partea unde a fost tăiată cu un batic verde sau roşu. Este purtată pe braţe de colindători şi când intră în casă la gospodarii care primesc Vasilca, tava este aşezată în mijlocul camerei pe o masă (de obicei o masă mică, rotundă, cu trei picioare, la care mănâncă oamenii din partea locului), sau chiar jos. Copiii mici se sperie de ea. Obiceiul este vechi şi aşa l-au pomenit de la moşi-strămoşi. Înainte de a intra în casă, grupul de colindători întreabă cântând:

473 b) VASILCA

Bună seara la Crăciun,
La Crăciun, la Moş Ajun,
Ne primiţi să vă urăm
Şi în casă să intrăm,
Pe Vasilca să v-arătăm
Şi cu toţii s-o-ntrebăm
Ce-a băut şi ce-a mâncat
De-aşa mult s-a îngrăşat?

Dacă gospodarul casei răspunde că primeşte să-i colinde Vasilca, ceata intră în casă, aşază tava, apoi unul din colindători, de obicei vătaful cetei, răspunde în locul Vasilchii:

Sus la munte m-am suit
Şi-acolo bine-am trăit;
Jir şi ghindă am mâncat
Şi d-aia m-am îngrăşat;
În Argeş m-am scăldat
Vara când mi-era cald;[42]
Apă rece am băut
Şi de doruri[43] *mi-a trecut.*
Dar când fu pe la Ignat[*]
M-a prins dorul de bărbat,
De bărbat şi de purcei
Şi-am tulit gonind la ei.
Când spre casă am pornit
Grădinile am izbit
Şi straturile-am râmat,
Rumânii s-au supărat,
După mine s-au luat,
Cu topoarele au dat
Pân-ce jos m-au culcat[44]
Şi repede m-au tăiat,
Cu paie m-au pârlit[45]
Şi carnea mi-au împărţit:
Rumânii luară slănina
Şi ţiganii căpăţâna.
Văzură că se-nşelară,
Atunci mă-mpodobiră[46]
Cu bănuţi şi cu mărgele[47],
Cu frumoase panglicele.
Pe tavă mă puseră
Şi la voi m-aduseră.
Pe masă m-aşezară[48]
Şi-ncepură de cântară,
Din cobză şi din vioară,[**]
Iar pe noi să ne-ospătaţi
Cu pâine şi cârnaţi,
Cu vin tulburel[49],
Că e tare bunicel
Cu bucate şi arginţi![50]
La anul şi la mulţi ani !

(Cules de la Ion Stancu Nicolae, 25 ani, din com. Mozăceni, jud. Argeş. (A.F.A.)[51].)

În prezentarea făcută de Ion Cruceană întâlnim câteva neadevăruri:

I. În Mozăceni cu Vasilca nu se colinda, „În ajunul şi chiar în prima şi a doua zi a Anului Nou" ci, aşa cum începe şi colindul, în seara de Crăciun, „La Crăciun, la Moş Ajun";

[40] Adriana Rujan, Costin Alexandrescu (coordonatori), *Colinde şi obiceiuri de iarnă din Argeş-Muscel*, Editura Paralela 45, Piteşti, 1998, pp. 331-332.
[41] Cu asteric, la subsolul paginii, coordonatorii dau următoarea explicaţie: „Vasilcă, i – s.f. din Vasilica, Vasilichia, nume de femeie popular în Muntenia. Un cap de porc înzorzonat cu care flăcăii colindă de Sf. Vasile. Fig. „ca o vasilcă" = plin de zorzoane ridicole, brezaie în *„Dicţionarul limbii româneşti"* de August Scriban, Iaşi, 1935, pag.1392".
[42] În varianta culeasă de noi, versurile sunt inversate şi modificate: *„Vara când îmi era cald / În Argeş cu m-am scăldat"*: Ioana Şerban, n. 1887, iunie 1969.
[43] *Ibidem*: *„Şi de vierit"*.
[*] 20 decembrie – Sf. Mucenic Ignatie Teoforul: nota coordonatorilor.

[44] Var. Ioana Şerban: *„Până ce jos m-au culcat"*.
[45] *Ibidem*: *„Şi cu paie m-au pârlit"*.
[46] *Ibidem*: *„Atunci mă împodobiră"*.
[47] *Ibidem*: *„Cu salbe şi cu mărgele"*.
[48] *Ibidem*: *„Pe masă mă aşezară"*.
[**] Nota coordonatorilor: *„Uneori ceata de colindători era însoţită şi de doi muzicanţi: unul cu vioara şi altul cu cobza". Menţionăm că în anii 1892-1915 ceata a fost însoţită de vestiţii lăutari Marin Gh.Ciricliu la vioară şi Bălaşa Ciricliu, la cobză.*
[49] Var.: *„Cu pâine şi cu cârnaţi / Şi cu vinul tulburel"*.
[50] Var.: Urmează versul: *„Să fiţi cu toţi fericiţi"*.
[51] Arhiva de Folclor Argeş a Centrului Creaţiei Populare a judeţului Argeş şi a Asociaţiei folcloriştilor argeşeni „C. Radulescu-Codin".

2. Ceata nu era „de 6-7 «urători» (colindători)", ci din şase flăcăi care urau şi al şaptelea, cel care ducea sacul cu carne, fiecare gospodar dând colindătorilor o bucată mare de carne şi slănină, şi un ban de argint (până la primul război mondial);

3. Colindătorii nu erau „de obicei ţigani", ci numai români, flăcăi ieşiţi la horă, îmbrăcaţi în costume populare cu cojoace;

4. Căpăţâna era întreagă, fără maxilarul inferior şi limbă; astfel era mai bine aşezată pe tavă şi mai uşor purtată; porcul era tăiat în ziua de Ignat (20 decembrie) şi aparţinea vătafului cetei, care era unul dintre cei mai bogaţi din sat, fiind numit adeseori nu vătaf, ci regele cetei;[52]

5. Baticul care îmbrobodea Vasilca era obligatoriu roşu, niciodată verde sau de altă culoare;

6. Cerceii şi salbele erau obligatoriu din aur şi aparţineau mamei regelui (vătafului) cetei;

7. Panglicile cu care se împodobea, 9 la număr, formau un tricolor: 3 roşii, 3 galbene şi 3 albastre;

8. Masa pe care se aşeza în mijlocul camerei era obligatoriu măsuţa cu trei picioare la care se aşezau şi mâncau gospodarii;

9. Răspunsul Vasilchii la întrebarea cântată a colindătorilor era tot cântat: primele două versuri doar de rege (vătaf), după care cântau toţi cei şase colindători, repetând primele două versuri;

10. Urarea „La anul şi la mulţi ani!" era strigată, nu cântată, de întreaga ceată. În satul Leşile, Vasilca a fost identică; în ambele localităţi, ultimul an în care s-a practicat acest ritual a fost anul 1915. În anul 1916 flăcăii satelor noastre erau fie retraşi în Moldova, fie pe front; pe de altă parte, nimeni nu-şi mai permitea să împodobească Vasilca, sub ocupaţie străină, cu podoabe de aur; după război, colindul nu a mai fost reluat.

În decembrie 1993, doamna Maria Isvoranu, cu dorinţa de a reînvia tradiţiile dispărute, culege de la grupul de urători următorul colind „Vasilca":

Sculaţi, sculaţi, mari boieri,
Că vă vin colindători,
Dar ce fel de colindat?
Nici mustaţa nu le-a dat.
Şi sculaţi de-o fată mare
Să ne-aprindă-o lumânare,
S-o lipească-n trei olane.
Ce-mi e-n cer şi pe pământ,
Numa-n gesturi şi-n argint.*
Iar în gesturi cine şade?
Şade Maica Precista
Şi-l judecă pe Silva[53]
– Silva, Silvo, Silvele,

* Probabil: jeţuri (nota editorului Călin Vlasie).

[52] În anii 1958-1959 din 100 de locuitori din Mozăceni, în vârstă de peste 50 de ani, 41 îl numeau rege, iar 59 vătaf; în anul 2001 nimeni nu-i mai spunea nici vătaf, nici rege; obiceiul dispăruse.
[53] Într-o altă variantă inedită: *„Şi-o judecă pe Siva"*; corect, şi aici este: *„Şi-o judecă"*.

Ce-ai mâncat şi ce-ai băut,
De-mi eşti grasă şi frumoasă
Şi-ntre ochi mi-eşti mângâioasă?
Sus pe munte ai suit,
Devale mi-ai coborât,
Apă rece ai băut,
Apă rece de pe piatră;
Ce-aţi mâncat să vă trăiască[54],
Ce-i pe-afar' să izvorască!
Năravul nu l-ai lăsat:
Izbit-ai grădinile,
Grădina cu grâne verzi.
Şi românii mi-o ochiră,
După ea că se luară
Cu securi şi cu topoare,
Pe Vasilcă s-o doboare;
Pe Vasilc-o doborâră,
Mare foc îngrămădiră,
O tăiară, o-mpărţiră,
Luară românii slănina,
Lăutarii căpăţâna;
Văzură că se-nşelară,
Mai frumos o-mpodobiră
Cu cercei, cu ghiocei[55]
Cu salbă de nouă lei;
Pe la boieri mi-o ducea,
Boierii mi-o dăruia
Car' cu leu', car' cu sloiul
Şi-o spată de codilău,
Şi-un colac de grâu curat.
La anu' şi la mulţi ani!

Varianta culeasă de Maria Isvoranu se găseşte mai puţin în satele Slobozia, Rociu sau Teiu Vale, unde ţiganii erau adevăraţii colindători, cu scopul de a câştiga carne şi bani. Am spus de la început că Vasilca practicată în Mozăceni şi Leşile a fost mai întâi de toate un ritual practicat prin colindat, ca şi Pluguşorul. După ce terminau de cântat şi primeau banii în casă, regele (vătaful) cetei ungea tocul uşii de la intrarea în casă cu degetul arătător de la mâna dreaptă cu untură, vârându-l mai întâi în grăsimea de sub fălcile căpăţânii; tot astfel proceda cu uşa grajdului, a târlei sau saivanului, şi apoi al cocinii. În felul acesta se credea că peste an oamenii, vitele, oile şi porcii vor fi mai sănătoşi; de oameni şi animale nu se vor atinge relele. Gospodarul mai avut, care plătea 2 lei (până la primul război mondial leul era de argint), primea din partea vătafului-rege o mică bucăţică de untură; cu ea ungea brăzdarul şi fierul plugului, cu credinţa că pământul arat cu acest plug va

[54] Corect: *„Ce-aţi mâncat să vă priască"*; mai multe variante folosesc acest verb.
[55] Într-o variantă inedită: *„Cu mărgele şi cercei"*.

rodi mai mult, iar câmpul respectiv va fi ferit de iele şi de toate relele. În ziua de Ignat, după ce porcul era tăiat şi aşezat pe burtă, cu capul spre răsărit, tămâiat cu cârpă şi tămâie, flăcăul – regele-vătaf – smulgea tot părul lung de pe coamă, nu în scopul lucrării unor bidinele şi perii, cum se proceda în tot satul. Părul respectiv îl purta într-o taşcă din piele de porc, un fel de trăistuţă purtată de gât, cu baiera pe umărul drept; în gospodăriile în care se aflau fete de măritat dădea mamelor fetelor respective câte 12 fire de păr pentru fiecare fată. În seara Anului Nou mamele dădeau părul fetelor; acestea mergeau la gura sobei şi, pe vatra încinsă, aruncau, cu mâna dreaptă, câte două fire de păr, zicând în gând: „– În anul care vine, mă mărit Sivo cu... (cutare)?“ Fata pomenea numele băiatului iubit. Dacă firele de păr se împreunau prin răsucire însemna că în anul care urma se va mărita cu el; dacă nu se împreunau, îşi lua gândul de la flăcăul respectiv şi arunca alte două fire de păr, pomenind numele unui alt băiat. Unele fete, dacă firele se împreunau de prima dată, repetau încă de două ori aruncarea; dacă de toate cele trei ori firele se împreunau, nunta era ca şi gata, chiar în dulcele respectiv; dacă se-mpreunau de două ori la rând, căsătoria avea loc primăvara, după Paşti, iar dacă se împreunau prima dată şi a treia oară, trebuia să aştepte până în toamnă, după culesul viilor. Prin toate acestea Vasilca din Mozăceni era un ritual unic în spaţiul românesc.

Nu vom încerca o abordare a originii colindului-ritual Vasilca, prin care se încheia ciclul ritualurilor agrare din Mozăceni, la Moş Ajun, în seara de Crăciun. Ar fi imposibil de rezolvat această problemă în momentul de faţă. Tot ce putem spune este faptul că ritualul are o origine străveche, cu rădăcini în neoliticul timpuriu, după domesticirea porcului, dacă nu cumva provine chiar din cultul vânătorilor din paleoliticul superior. Faptul că în colindul nostru este pomenită Silva – Silvo, Silvele – ne-ar determina să ne gândim la o zeitate feminină autohtonă, înrudită oarecum cu Silvanus, zeul roman al pădurilor, care, uneori era însoţit de mai multe Silvanae. În cazul acesta suntem contrazişi în primul rând de numele ritualului, Vasilca, care, în Mozăceni, nu are nimic comun cu Sf. Vasile; ori Vasile provine din gr. Basileýs „rege“, iar în Mozăceni chiar vătaful cetei era numit rege. Pe de altă parte, în multe variante este pomenită Siva, nu Silva, nume regăsit într-un hidronim, vălcea care se formează în apropiere de hotarul sudic al Mozăcenilor, afluent pe dreapta Negrişoarei, care se varsă în Negrişoara la sud-vest de Slobozia. În cazul acesta SIVA rămâne o divinitate străveche, stranie, specifică zonei istorice Vlaşca, fără asemănări în spaţiul românesc, ori cu alte divinităţi matriarhale indo-europene.

În încheiere menţionăm că am amintit doar o parte din obiceiurile şi ritualurile agrare din Mozăceni, pe cele mai importante, fără a aminti mulţimea de credinţe neimplicate în anumite ritualuri[56].

[56] Acest capitol a fost prezentat de noi la sesiunea de comunicări ştiinţifice organizată de Centrul Creaţiei Populare Argeş şi Asociaţia Folcloriştilor Argeşeni „C. Rădulescu-Codin“, organizată în ziua de sâmbătă, 5 mai 2001 la Centrul de Cultură „Brătianu“ de la Florica-Ştefăneşti. Amintim şi: Ion Nania, *Obiceiuri agrare de pe Valea Mozacului*, comunicare susţinută în ziua de joi, 24 octombrie 2002 la Sesiunea anuală de comunicări ştiinţifice, ediţia a XXXV, Complexul Muzeal Goleşti.

Meteorologia ţăranilor din Mozăceni[1]

Trăind din începuturi în mijlocul naturii, ţăranul român a fost un uimitor observator al lumii plantelor şi animalelor ce-l înconjurau, al tuturor fenomenelor de care depindea viaţa acestei lumi şi, nu în ultimul rând, sălăşluinţa lui. Experienţa multimilenară a zidit cunoaşterea tuturor tainelor care-i hotărăşte ţăranului experienţa de zi cu zi; este o ştiinţă misterioasă, bazată pe tăinuirile încă nedezlegate de cunoştinţele moderne, cu toată dezvoltarea tehnicii contemporane. Este adevărat că o parte din credinţele ţăranului român nu-şi găsesc un suport ştiinţific; ele au totuşi o mare importanţă etnoculturală prin vechimea lor, datând din perioada copilăriei umane, ori a gândirii primilor agricultori şi păstori; marea lor majoritate au un puternic suport ştiinţific, bazat pe observaţii multimilenare.

În Mozăceni, în domeniul meteorologiei, am aflat tot ce a observat vânătorul, agricultorul şi păstorul pe întregul spaţiu locuit de români şi încă alte multe credinţe şi observaţii inexistente în spaţiul românesc; acestea se regăsesc doar parţial într-o microzonă din Ţara Vlaşca.

În capitolul de faţă vom aminti credinţele care se află în Mozăceni, dar şi în alte zone ale ţării, cu locul sau zona semnalării lor, dar şi pe cele specifice locului şi care nu se regăsesc în alte sate ale ţării.

La sfârşitul secolului al XIX-lea Sim. Fl. Marian consemnează un *călindariu* înfăptuit de bătrâni în seara Sfântului Vasile, specific Bucovinei, pe bază de ceapă, cărbuni de fag sau de stejar, trăgând apoi concluziile privind cerul, stelele şi luna[2]. În 1915 se prezenta un calendar, tot din Bucovina, asemănător celui din Mozăceni: „În pre-seara Anului Nou, se iau 12 găoci tot una de mari de ceapă, care se pun pe masă, şi în ele câte puţină sare mare, pisată, şi fiecărei găoci i se dă numele uneia din cele 12 luni ale anului. În dimineaţa Anului Nou, se cearcă care din găoci are mai multă apă, crezându-se că acele luni vor fi mai ploioase, iar care găoci vor fi uscate, că acele luni vor fi secetoase“[3]. La Mozăceni, ca şi în alte multe sate din zona istorică Vlaşca, pentru acest calendar anual se aleg şase cepe egale ca mărime, se taie fiecare în câte două părţi egale şi de la fiecare jumătate se ia a treia doagă (găoace), obţinându-se astfel 12 doage (găoci) egale; în fiecare se pune câte o linguriţă rasă de sare mare, pisată; doagele astfel pregătite se pun pe pervazul ferestrei din faţă, iar numele lunilor se dau de la stânga spre dreapta. După gradul de

[1] Ion Nania, *Meteorologia Ţăranilor din Mozăceni*, *Caiete folclorice argeşene*, V-VI, Centrul Creaţiei Populare Argeş – Asociaţia Folcloriştilor Argeşeni „C. Rădulescu-Codin“, Piteşti, 2004, pp. 235-259.
[2] Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, I, 1994, p. 6.
[3] Artur Gorovei, *Credinţi şi superstiţii ale poporului român*, Editura „Grai şi suflet“, Cultura Naţională, 1995, p. 261; în continuare vom cita: Artur Gorovei, *Credinţi*, sau vom trece doar nr. în text.

umiditate al sării din fiecare doagă, ţăranul crede că aşa va fi luna de umedă, cu mai multă sau mai puţină ploaie. Puţin diferit, calendarul ţăranului din Mozăceni a fost consemnat şi de publicistul şi folcloristul Ion Cruceană[4].

Pentru rodnicia semănăturilor ţăranii din Leşile şi Mozăceni, parţial şi cei din Mozacu, se folosesc de rodul pământului (*Arum maculatum* L.), plantă ale cărei flori sunt aşezate pe un stâlp cărnos, violet la vârf, cam cum sunt aşezate boabele de pe ştiuletele de porumb. „Poporul a prins bine această asemănare. În credinţa lui este că după floarea rodului pământului se cunoaşte şi rodnicia ogorului de peste an"[5]. „În popor este răspândită credinţa că o fructificaţie bogată a plantei indică rod bogat la semănături"[6].

Observaţia este exactă; inflorescenţa plantei prezintă un grad mai mare sau mai mic de dezvoltare, în raport de gradul de umiditate şi căldură a solului în lunile martie, aprilie şi mai; dinspre vârf spre bază, inflorescenţa reprezintă bogăţia în grâu, orz, ovăz şi porumb. Se ştie că dacă nu plouă în martie nu se face fânul; în aprilie dacă nu plouă, nu se face ovăzul, iar dacă nu plouă în mai, nu se face mălai; inflorescenţa rodului pământului este dezvoltată în raport de umiditatea acestor luni. Din nefericire, această credinţă bazată pe observaţie a dispărut din comuna Mozăceni şi din foarte multe sate din Câmpia Română, datorită dispariţiei – nu totale – a acestei plante, din cauza secetelor repetate şi prelungite care au bântuit această parte de ţară la sfârşitul secolului al XX-lea. În zona noastră rar se mai poate întâlni pe Romanaţi şi Bâtia.

Mozăcenii au constituit o lume aparte, cu o etnocultură pe cât de vastă, pe atât de neglijată, de necunoscută. Au existat aici mituri şi legende unice în spaţiul românesc, care au căzut în uitare o dată cu instaurarea bolşevismului; una dintre acestea este „Rodul pământului şi Nu mă uita": „Se zice c-a fost demult, nu ştiu, taică, câţi ani sunt... Vremea trece, vremea vine, multe se petrec pe lume; pe Drâmbovnic curge apă, timpul toate le îngroapă. Cică a fost prin Dumbrăveni, într-o casă de moşteni, şi mi-a fost, mi-a fost o fată, că nici spre munte, nici spre baltă nu găseai fată ca ea; aşa mândră îmi era, doar vreo zână se găsea: ca un fir de ghiocel, avea ochii rupţi din cer, şi obrajii de răsură, trandafir în loc de gură, păr de aur sclipitor, pân' la brâu curgea fuior. Şi cum vremea curge tare, se făcu fetiţa mare, şi-o scoase mă-sa la horă; toate-n sat şi-o doreau noră, iar flăcăii de nevastă, s-o ţină ca floarea-n glastră. Şi-i veniră peţitori, zeci şi sute de feciori, ba şi popi şi-nvăţători, toţi moşteni din moşi-strămoşi, chipeşi ca feţii frumoşi. Dar cum veneau în peţit, se-ntorceau cum au venit. Ce să fie, ce să fie? Se-ntrebau flăcăi, o mie; nimeni n-ar fi bănuit, că fata s-a-ndrăgostit de un slobozean pârlit, şi sărac şi cam smolit. Şi cum dragostea de fată, fustă lungă, minte spartă, nu ia-n seamă nici neamul, nici cinstea şi nici viaţa de nevasă-ntr-un bordei în loc de casă, şi-a găsit hârbul capacul, tigva dopul şi fata bărbatul. Zadarnic a încercat mă-sa să-i spună că

[4] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos, pe un mal frumos*, Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă al judeţului Argeş şi Asociaţia Folcloriştilor Argeşeni, „C. Rădulescu-Codin", Piteşti, 1981, p. 156; în continuare vom cita: Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*.

[5] Ion Simionescu *Flora României*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", Bucureşti, 1938, p. 23.

[6] Al. Borza, *Dicţionar etnobotanic*, Editura Academiei, 1968, p. 24.

un slobozean sărac, c-un măgar şi c-un darac, nu-i şade a-i fi bărbat, că din usturoi nu faci dulceaţă de trandafiri, c-o să aibe la rândul ei copii, şi din ouă de corb nu ies porumbei, şi o să-i fie dragostea chioară pe rogojina goală. Fata nimic şi nimic, ăsta şi ăsta; dragostea de fată mare arde ca frunza uscată. Şi-atunci, văzând şi tatăl fetei că nu se mai poate, îi zise nevestei: – Ascultă fă nevastă, mai ştii ce s-o fi-ntâmplat cu fata noastră? Cinstea fetei, zestrea ei; cinstea nici nu se cumpără, nici nu se vinde. Vrei să ne facem de ruşine în toţi Mozăcenii? – Măi bărbate, nu ştii că fata care şi-a vândut cinstea din dragoste oarbă, ajunge roabă? – O fi, nevastă, dar unde-i dragoste puţină, lesne-i a găsi pricină. Şi-apoi pentru orice nevastă, e mai bine cu dragoste-n casă. – Da' nu vezi mă, bărbate, că ăsta pe care-l vrea fata este d-ăla care la fiecare cuvânt, înfige sucala-n pământ? – Măi nevastă, vezi-ţi de treaba ta, fiecare cocoş cântă-n ograda lui; şi-apoi şi aricioaica atunci când iubeşte, printre ţepii aricilului se dăruieşte. Ce, vrei să ia pe altul, pe care nu-l iubeşte sau, Doamne fereşte, să ne trezim că ne-o aduce-napoi acasă pe grapă? A te preface că iubeşti, înseamnă a-ţi pune singur jug pe suflet; n-ai ce-i face, nu ştii că numai dragostea aduce-n casă pace? Ce mai la deal, la vale, făcuse varza floare; n-au avut ce face; şi-au dat fata slobozeanului. Şi i-au făcut nuntă mare, tot ei, părinţii fetei, că ai slobozeanului nu prea aveau după ce bea apă, nu se puteau căca de foame, le făceau păienjenii plasă-ntre buci; nici coţofana n-avea ce lua-n cioc din bătătura lor, şi-aia-ngrădită cu mărăcini, nu cu uluci. Dar chiar din ziua nunţii, la masa darului, chiar când se primea daru', şi-a dat în petec dărăcaru, că asta ştia să facă el, slobozanu, darace. Piei, drace! Unde-şi bagă coada dracu, îţi scarmănă viaţa, cum scarmănă lâna daracu. Şi unde nu luă slobozeanu-o sucală, şi i-o-nfipse soacrei mici în poală, să-i arate cine este şi ce poate. Nu e vorbă, că luase el şi câteva ţoiuri în plus, c-avea el şi patima asta, şi băutura cui îi place, ăla om nu se mai face. Şi unde nu s-a-ntors biata femeie cu faţa spre răsărit, s-a-nchinat şi a blestemat: „-Pedepseşte Doamne pe cei ce-mi necinstesc credinţa şi dragostea de mamă. Şi blestemul de mamă cade greu. Rodi, c-aşa o chema pe fata ei cea frumoasă, din familie aleasă, şi-a dus traiul cu vătraiul şi zilele cu milele; dar pe Gheorghe-al ei tot l-a iubit; cum îşi iubeşte câinele stăpânul, chiar dacă-n loc de-mbucătură primeşte zburătură. Ea vedea pe Gheorghe, Soare, deşi era negru-n cerul gurii, întunecat şi la chip şi la suflet; îi era doar bărbat; prin dragoste se spală femeia de păcat. Dar el tot slobozean: pe ea o ţinea de servitoare şi pe unde se ducea, bea şi iubea. Şi-a crescut Rodi feciorii singurică, cum îşi creşte puii o rândunică; dar Gheorghe-al ei tot cuc: pe-aici cânt, pe-aici mă duc, încă-o cucă să-mi apuc. Dar blestemul de mamă, mai ales în ziua nunţii, e mai greu chiar decât munţii. S-au făcut feciorii mari şi s-au însurat cu slobozence nasoale şi natantoale, că mulgeau vacile-n poale, iar bărbatul tot prin cârciumi, tigvă spartă, a plecat pe lume-ailaltă, şi-a rămas Rodi singurică, cum rămâne-o turturică: turturoiul dacă-i moare, nu vrea apă, nici mâncare. Şi plângea sărmana de uda pietrele; n-avea de la nimeni milă, că rămăsese străină. S-a-ntors în Mozăceni, că avea casă şi acareturi, gospodărie, nu giumă, rămasă de la părinţi, moşteni fruntaşi pe-aici prin Mozăceni. Dar de, toţi bărbaţii din Mişei până-n Babaroaga îşi aduceau aminte că păţiseră ruşinea; nu-i vorbă că pe la noi se ştie că la fata mare zbiară şi-un măgar, dar să fie măcar de cioban, nu de dărăcar; le venise, şi lor apa la moară. Acum, despre femeia fără

bărbat, numai vorbe ies prin sat; poate să fie şi sfântă, lumea-i rea, şi bârfa multă. Toţi o băgau în seamă, cu gândul să aibă la bătrâneţe ce nu le-a dat în tinereţe; toţi să-i sară pârleazu o-ntrebau de vorbă, dar măcar un cui la gard să-i bată, nimeni nu venea. Şi plângea biata femeie, mai să-i sece ochii ca florile de cicoare până sunt încălzite de Soare. Dar prin Mozăcenii noştri se pripăşise un cioban bătrân; nimeni nu ştia de unde-a venit şi cum îl cheamă; nici el nu spunea; toţi îi spuneau Ciobanu. Îşi făcuse bordei şi stână dincolo de Mozac, pe Bâtia, că lui îi mai spuneau unii şi Bâtu. Era el bătrân, dar rămăsese tot chipeş şi-nalt, tăcut ca piatra, dar plin de-nţelepciune; nu-l vedeai o dată-n lume. Dar singurătatea la bătrâneţe, mai grea ca boala; apoi unde sunt turme de oi, sunt şi griji, sunt şi nevoi. Şi tocmai când intrase bătrânul la griji ca pânza la apă, îi veni o babă din sat, dar din cele cu bărbat, să-i dea ciobanului nostru pe Rodi care plângea şi zi şi noapte, bântuită şi ea de singurătate. Nu ştia el ce-l aşteaptă; nici n-o văzuse vreodată; se gândi că o nevastă bună la suflet înalţă şi sufletul bărbatului. Dar şi ea, că doar proastă nu era, deşi tânără faţă de el, se gândi că poate uita dragostea dintâi, că înţelepciunea unui bătrân e ca izvorul sub o salcie pletoasă: apa veşnic îi e răcoroasă. Şi nici chiar aşa de lepădat ciobanul nu era: harnic, priceput şi cumpătat, cum nu era altu-n sat. Şi s-a mutat de-atunci la ea şi s-a-ndrăgostit lulea; dragostea la bătrâneţe arde ca mangalul; de, şi cocoşul bătrân se dă după puicuţe; şi-o iubea moşu, ca pe puicuţă, cocoşu. Dar dragostea numai cu dragoste se cumpără. E bine la bătrâneţe să te temi de poale creţe. Între el şi femeie era o distanţă de vârstă, iar la tinereţe dragostea înalţă, la bătrâneţe îngroapă; femeia care-a iubit cu adevărat în tinereţe, ca izvorul sălciu: oricât ar bea călătoru-nsetat, setea nu şi-o potoleşte; femeia dacă nu te iubeşte şi viaţa ţi-o prăpădeşte. Dar şi femeie ştia ea, ce ştia: a te preface că iubeşti, înseamnă a-ţi pune singură ori laţ de gât, ori jug pe suflet; îl iubea pe moş ca sarea-n ochi şi ca gheaţa-n sân. Nici nu l-a-ntrebat cum îl cheamă, tot Gheorghe-l striga; zi şi noapte tot la Gheorghe se gândea; îi spunea omule, iar lumea, după ce venise la ea, îi spunea Rodu, după numele ei, Rodi. Dar bătrânul era liniştit ca apa adâncă; îşi împăca amarul cântând în gând:

Frunză verde, mere, pere,
Nu te însura măi vere,
Că nevasta multe-ţi cere:
Cere tuci şi căpistere
Şi mălai să pui în ele,
Şi mai cere şi-altceva,
Cere pe dracu s-o ia!

Dar de unde să mai ia el altceva? Ce-i trebuia ei, îi lipsea şi lui. Părea el liniştit, dar în suflet îl răscolea viscolul tristeţii, căci apele care par liniştite sunt adânci şi pline de primejdii; ea tot cu lacrimi, şi tot pe gânduri; gândea că tot sin-gură era mai bine; şi-n ograda pustie mai sare câte-un cocoş şi pe la femeia văduvă tot mai trece câte-un moş. Rodu nostru, cum îi zicea acum, ştia şi el că-n ograda sa cântă orice cocoş, dar abia acum şi-a dat seama că-n bordeiul lui se simte bine orice moş. Dar de unde bordei? De unde turmă de miei? Toate s-au dus şi-a rămas bietul

de râs, că de plâns n-avea bietul pe nimeni să-l plângă. Şi-ntr-o dimineaţă de mărţişor, după ce toată ziua trecută Rodi plânsese şi oftase întruna, de parcă i se-necase corăbiile, iar el a plâns de mila ei, şi-a luat lumea-n cap şi a plecat aşa, pe nesimţite de lângă ea. S-a dus pe Bâtia, pe unde-i fusese sălaşul; nici urmă nu se mai vedea; şi-a făcut semnul crucii şi s-a culcat într-un luminiş ca un muzan, depănându-şi firul vieţii; venise de dincolo de Dunăre, neputând să-ndure ocara turcului cotropitor; îşi iubea neamul şi graiul, dar şi printre-ai lui nimeni nu l-a luat în braţe; nici el nu mai ştia pe unde-a colindat cu turma şi câte-a păţit. Se stabilise aici la noi, că nimeni pe unde s-a dus nu i-a arătat un surâs, deşi avea sufletul ca pâinea caldă. Zadarnic îi intrase Rodi la inimă, şi-o iubea cum iubeşte albina o floare de drâmbovnic. A zăcut zile de-a rândul, refuzând să-şi umezească măcar buzele cu un bob de rouă. S-a stins încet, ca o rază de Soare strecurată printre vârfurile tufanilor, în loc de lumânare, jelit de plânsetele mierlelor cernite. Atunci a venit Zâna Pădurii şi i-a acoperit trupul cu pământ ravăn, vărsat dintr-un mal: „– Ai fost om bun la suflet şi bogat la minte, dar ai iubit o văduvă tânără, care nu mai putea iubi, omule. Fie ca după moarte să-i porţi numele, că şi aşa ţi l-au dat oamenii din necunoaşterea numelui tău, iar ea să aibă parte de-un nume scos din durerea pe care am s-o fac s-o simtă. Să fii în veci folositor plugarilor truditori, ce grijile şi nevoile îi rod şi doare; ea pe poteci şi oriunde, călcată-n picioare să fie. Şi a răsărit din trupul lui o buruiană ciudată, cu floarea-nchisă-n teaca unei frunze care păstrează duhoarea trupului său putrezit. Şi mort, prefăcut în buruiană, purtând numele femeii pe care a iubit-o la bătrâneţe, Rodul pământului prooroceşte de cu primăvară bogăţia roadelor ce le vor avea truditorii ogoarelor.

Trezindu-se singură, Rodi a noastră avea să-mplinească blestemul Zânei Pădurii, după ce viaţa şi-o trăise sub blestemul părinţilor. Văzând că până şi unii vecini voiau să-i sară pârleazul pe-nserat, pentru a se lăuda şi a o face de râs în sat, a pornit în căutarea celui ce nici numele nu i-l rostise. Apucată de un dor pe care Zâna Pădurii i-l trimisese-n suflet, a luat-o peste câmp, pe văi, pe marginea zăvoaielor şi pădurilor, plângând de-i şiroiau lacrimile şi strigând de-o durea pieptul: „De ce te-ascunzi omule, vino în calea mea, nu mă uita, nu mă uita! Ai fost atât de bun cu mine, întoarce-te, nu mă uita! Şi pe unde-i picau lacrimile, pe loc răsărea o buruienuţă plăpândă, cu flori mici, albastre ca ochii ei, ca albastrul cerului; dacă le rupi, repede se şi scutură. Zadarnic a tot mers plângând şi strigând până ce-a picat de oboseală, cine ştie pe unde. De-atunci pământul s-a-mbogăţit cu două buruieni: **Rodul pământului**, de mare folos plugarului care doreşte să afle de cu primăvară belşugul în bucate, şi **Nu-mă-uita**, chip al dragostei, floare mică şi plăpândă, de toată lumea călcată-n picioare, dar de nimeni băgată-n seamă. Şi tot de atunci lumea mai ştie că văduva care şi-a iubit cu credinţă bărbatul, fără ca şi el s-o iubească, e gropar pentru altul dacă se mai mărită[7]".

Legenda, pe care noi n-am mai întâlnit-o prin alte sate, a fost înainte de toate un îndrumător pentru comportamentul foştilor plugari tăcuţi şi harnici, frumoşi la chip şi la suflet din Mozăceni, localitate în care de divorţuri nu prea se auzea, iar de

[7] Culeasă de la Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883; iunie 1968.

vădane care să se mai mărite, nici atât; în urmă cu doar 50 de ani dragostea era veşnică şi oamenii erau oameni.

În Mozăceni au existat şi alte plante prevestitoare ale vremii; dintre acestea Ion Cruceană aminteşte cinci plante: „Când în septembrie înfloresc brânduşele este semn că toamna va fi lungă". „Când înfloreşte liliacul sau mărul a doua oară vom avea timp frumos, toamnă lungă". „Când se închid florile de piatră şi lalelele în timpul zilei este semn de ploaie"[8]; la fel se spune dacă fragii vor mai înflori şi rodi a doua oară. Când nucii vor rodi multe fructe, va fi o iarnă timpurie şi grea. Toamnă lungă prevesteşte înflorirea a doua oară a salcâmului şi a gutuiului. Amintim că înflorirea pomilor a doua oară se datorează unor bacterii care atacă frunzele pomului; pomul va avea o nouă serie de frunze şi flori; acest atac este foarte dăunător şi nu poate prevesti vremea. Rămâne de neînţeles de ce folcloristul Ion Cruceană, născut în Mozăceni, nu a cunoscut puzderia de credinţe existente în această comună. Amator, fără experienţă, nu a acordat atenţia cuvenită şi nici nu şi-a sacrificat timpul pentru cercetare; a consemnat doar câteva de la neamurile apropiate; localitatea era prea vastă pentru a o cerceta în timpul vizitelor sale scurte, iar pe de altă parte, după anul 1948 sătenii erau atât de înspăimântaţi de teroarea bolşevică, încât cu greu mai puteau fi antrenaţi în discuţii, pe care le considerau suspecte şi aducătoare de primejdii. Apoi folcloristul de mai târziu nu şi-a petrecut copilăria pe câmp, în mijlocul ţăranilor; în felul acesta ar fi ştiut măcar faptul că măcrişul iepuresc, primăvara şi toamna, anunţă venirea ploii, strângându-şi frunzele.

Dintre animalele din gospodăria ţăranului nostru, pisica i-a oferit cele mai multe observaţii cu privire la vreme. Trebuie amintit că pisica domestică *(Felis catus domesticus)* nu se trage din pisica sălbatică din Europa, ci dintr-o subspecie din Africa orientală, *Felis catus lybica*[9], domesticită mai întâi în Etiopia, de unde ajunge în Egipt, pe vremea dinastiei a XII-a, cam pe la anul 2200 î.Cr. unde este divinizată[10]. În Grecia ajunge târziu, apărând doar în două picturi pe amforele din secolele al IV-lea - al III-lea î.Cr.[11], infirmând presupunerea că în Europa nu a fost răspândită decât în secolul I d.Cr.[12] Dar nu trebuie să uităm că în aşezarea getică de la Zimnicea, datată în secolele al IV-lea - I î.Cr., a fost descoperit un schelet întreg de pisică domestică, reprezentând resturile subfosile cele mai vechi ale speciei pentru regiunile noastre[13], datând din secolele al IV-lea - al III-lea î.Cr., când geţii de pe Valea Mozacului sunt bine reprezentaţi; este dovada cea mai puternică a receptivităţii permanente a geţilor la tot ce era nou în lumea greco-romană şi sudul tracic, pisica domestică întregind lista speciilor fără de care progresul ştiinţific nu ar fi fost posibil[14]. Nu trebuie deci să ne mire mulţimea credinţelor despre acest animal, inclusiv credinţele cu privire la mersul vremii, credinţe pe care le găsim în Mozăceni şi în toată ţara. Dacă mâţele sar şi se joacă prin casă, este semn a furtuna

[8] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 156.
[9] Victor Pop, *Zoologia vertebratelor*, vol. II, fasc. 2, p. 130; Lucian Manolache, *Mic atlas cinegetic românesc. Mamifere*, Editura Ceres, Bucureşti, 1977, p. 78.
[10] Herodot, II, 66, 67.
[11] Ovidiu Cazacu, *Pe urmele domesticirii animalelor*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 218.
[12] Victor Pop, *op. cit.*, loc. cit.
[13] S. Haimovici, în: An. şt. Univ. Al. I. Cuza Iaşi, SN, Secţ. II, a, Biologie, XVIII, fasc. l, 1972, p. 202.
[14] Ovidiu Cazacu, *op. cit.*, p. 234.

(Bucovina)[15]. Când se vâră mâţa în sobă sau în cuptor, îi a frig (Ţara Românească; Holda, Suceava; nr. 4248). Se crede că dacă zgrapţănă mâţa la uşă va urma mare frig (Bucovina; nr. 4249); credinţa are o mare răspândire în sudul Olteniei şi al Munteniei. Când zgârie mâţa rogojina, face a frig (Ţăpu, Tecuci; nr. 4253); la Mozăceni şi pe Valea Mozacului rogojina este înlocuită de preş ori de pătură. Dacă mâţele aleargă prin casă şi se joacă, trag a viscol (Ţara Românească; nr. 4267), va urma vreme rea (Bucovina; nr. 4333). Dacă pisica îşi spală faţa şi se uită pe fereastră, se zice că va fi vreme frumoasă (Bucovina; nr. 4283. Ţara Românească; nr. 4300); credinţa are o largă răspândire în zona istorică Vlaşca, în judeţele Teleorman, Ilfov şi Ialomiţa. Când se uită mâţa la uşă, are să fie vreme bună (Dolhasca, Suceava; nr. 4284); această credinţă nu se găseşte în Mozăceni şi nici în satele vecine. Când se uită mâţa pe fereastră şi şade acolo mult, are să se îndrepte vremea (Holda, Suceava; nr.4298); credinţa are o largă circulaţie în zona istorică Vlaşca şi în judeţul Teleorman. Când doarme mâţa pe pat, are să fie cald (Dolhasca, Suceava; nr. 4299); credinţa este cu totul alta la Mozacu şi Mozăceni: când pisica doarme pe pat, trage a frig; dacă este vară, vremea se va răcori. Când se scoală pisica de pe pat şi se trânteşte în mijlocul casei, îi a moloşag (Ţara Românească; nr. 4302), adică trage a moină, cum se spune la Mozăceni, dar şi la Bârlogu, Leşile, Mozacu, Negraşi şi Slobozia, ori mai spre răsărit, la Vultureanca şi Răscăeţi; la fel se spune când se tologeşte în mijlocul casei (Bucovina; nr. 4303). Când pisica se linge, trage a moină (Ciulniţa, Ialomiţa; nr. 4304); mâţa trage a ploaie atunci când se spală (Muntenia; nr. 4348), când se linge (Pădureni, Putna; Bucovina; Ţăpu, Tecuci; nr. 4398), când se linge pe cap (Catane, Dolj; nr. 4362), când toarce (Ţăpu, Tecuci; 4397), când îşi ascute unghiile (Parpaniţa, Vaslui; nr. 4399). Şi în Vâlcea se crede că atunci când, „se lea pisica", vesteşte ploaie, tot aşa cum se crede şi în Franţa[16]. La Mozăceni şi în multe alte sate din zona istorică Vlaşca, zonele Muscel şi Romanaţi, precum şi în judeţele Teleorman, Ilfov, Vrancea şi Botoşani, se crede că dacă pisica se lă cu laba dreaptă, dacă vremea este urâtă se va îndrepta, iar dacă se lă cu laba stângă, vremea se va strica, va deveni mai rea decât se prezintă în acel moment; credinţa a fost consemnată şi pentru Slobozia[17], lucru firesc de vreme ce este frecventă în Babaroaga, Răscăeţi şi în toate satele din jur. O credinţă pe care am întâlnit-o doar în satele Leşile, Mozacu, Vultureanca şi Mozăceni şi neîntâlnită în altă parte a ţării, este aceea că dacă pisica sălbatică este văzută lându-se cu laba stângă, trei săptămâni va fi vreme rea cu ploi ori cu zloată, dacă este spre toamnă. O altă credinţă găsită doar în aceste sate este aceea că dacă pisica iese şi intră de mai multe ori la rând prin turá[18] este semn de zloată, ori de viscol puternic.

[15] Artur Gorovei. *Credinţi si superstiţii ale poporului român*, Editura „Grai şi Suflet – Cultura Naţională", Bucureşti, 1995, p. 261, nr. 4239. În continuare nu vom mai aminti această lucrare, rezumându-ne doar a indica în paranteze, în interiorul textului, numărul credinţei; el corespunde şi ediţiei din anul 1915.
[16] Gh.F. Ciauşanu, *Superstiţiile poporului român în asemănare cu cele ale altor popoare vechi şi noui*, Bucureşti, 1914, p. 338.
[17] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 155.
[18] Turá, s.f. neconsemnat de dicţionarele noastre; o uşiţă a pisicii, amenajată între peretele din faţă al camerei şi uşă, pe care intra şi ieşea pisica împingând cu capul în clapa mobilă fixată în ea. Cuvântul a dispărut, întrucât azi nu se mai amenajează astfel de uşiţe.

Oaia, animalul care l-a hrănit şi îmbrăcat pe om de la începuturile neoliticului, a oferit şi ea observaţii despre mersul vremii. La Stânca-Iaşi se crede că, dacă dimineaţa, în perdea, oile se bat cap în cap, în acea zi are să bată vântul (nr. 4243); la Mozăceni şi în multe alte sate se spune că dacă oile se bat cap în cap, dimineaţa, în târlă, va fi vânt şi vreme rea, se va schimba vremea, se va înrăutăţi. Oile trag a ploaie când zbiară şi se bat (Dolhasca, Suceava; nr. 4380), când se scutură mereu (Dolhasca, Suceava; nr. 4386), când se bat doi berbeci cap în cap (Mărgineşti, R. Sărat; nr. 4374). Când zburdă oile are să viscolească (Holda, Suceava; nr. 4264), fac a vreme rea (Găineşti, Suceava; nr. 2812); dacă oile pe timp moale, adică atunci când este moină, cum se spune la Mozăceni, vor începe a mânca cu poftă şi iuţeală, e semn că vremea are să se înăsprească în curând; din contră, dacă pe timp de ger, iarna, oile nu vor mai mânca cu poftă, ca pe orice timp de ger, e semn că vremea are să se moaie repede-repede (Stânca, Iaşi; nr. 4448). Despre miei se ştie că atunci când zburdă, are să fie cald (Dolhasca, Suceava; nr. 4296). Toate aceste semne despre vreme se află nu numai în satele pomenite, ori la Mozăceni, ci pe o aria vastă din Oltenia, Muntenia şi sudul Transilvaniei; mai mult, în aceste zone există încă o credinţă neconsemnată: toamna, dacă oile se scoală şi se scutură noaptea, atunci s-a zis cu vremea bună, vine iarna. La Holda-Suceava, când visezi oi, sunt semne de ninsoare (nr. 4259); la Mozăceni, în Teleorman, în zona nordică a Muscelului şi în zona Sibiului, visul se interpretează în acest fel numai dacă visezi o turmă de oi albe. În încheiere, despre oaie ca prevestitoare a vremii, amintim o credinţă întâlnită numai în satul Văcarea, comuna Mihăeşti, judeţul Argeş: când oile nu vor să pască pe vale şi urcă spre deal, sunt semne că se schimbă vremea, „trag a timp"[19].

Caii trag a ploaie când sforăie (Adameşti, Teleorman; Ciulniţa, Ialomiţa; nr. 474), când se încură (nr. 4348), iar când vor sta cu dosul la gard, tăcuţi şi gânditori, e semn că vremea se va strica (Stânca, Iaşi; nr. 475). La Mozăceni şi în alte sate din zona istorică Vlaşca, pe lângă credinţele de mai sus, se mai crede că atunci când caii se tăvălesc, trag a ploaie. Din Bucovina se consemnează că, „dacă se visează cai, va urma o vreme vântoasă" (nr. 4244). După câte am constatat, în toate zonele ţării, poporul român are o mulţime de credinţe privind calul în vis; pretutindeni atunci când visezi cal încurându-se, înseamnă vânt, iar după modul cum se încură, poate fi vânt, furtună, sau vijelie cu trăsnete înspăimântătoare.

Şi vitele prevestesc vremea. Dacă zburdă şi se boloncăesc, când se mână la apă, sau când se întorc, este semn că va fi o furtună mare (Bucovina; nr. 4237); când zburdă vitele, e semn că vremea se va strica (Broşteni, Suceava; nr. 4325). Când vitele mugesc şi se uită în sus, e semn de cumpănă mare (Broşteni, Suceava; Ţara Românească; nr. 4242). La Mozăceni, dar şi la Bârlogu, Leşile, Vultureanca şi Răscăeţi, în acest caz vitele vestesc cutremur de pământ.

Când porcul duce paie-n gură şi-şi face bârlog, vesteşte vreme rea (jud. Suceava; nr. 4326); când porcii strâng straturi, prevestesc că timpul se va schimba, începând ploi şi furtună (Ioneanu; nr. 4348) şi trag a ploaie când iau paie în bot

[19] De la Gheorghe I. Iana, n. 13 iunie 1914 în satul Văcărea, comuna Mihăeşti, judeţul Muscel; sâmbătă, 29 octombrie 1989.

(Bucovina; nr. 4403); credinţele se întâlnesc pe tot teritoriul ţării. La Slobozia[20] şi Mozăceni, dar şi în alte sate, dacă porcul aleargă cu paie sau coceni în gură, ocolind curtea, va veni furtună mare, aversă, vijelie.

Şi câinii, dacă se joacă, timpul se va schimba, vor începe ploi şi furtună (Ioneanu; nr. 4348). Când câinele se culcă pe omăt are să fie cald (Parpaniţa, Vaslui; nr. 4293), iar dacă se dă de-a tăvălugul pe omăt, are să se moaie vremea (jud. Suceava; nr. 4308); la fel când e ger şi se tăvăleşte (Broşteni, Suceava; Stânca, Iaşi; nr. 4305). Credinţele nu numai că se regăsesc şi în Mozăceni, dar sunt comune întregului spaţiu românesc.

Dacă se văd pe la sfârşitul iernii helgi cu blănuri negre, va urma curând primăvara; dacă au blănuri albe, apoi va fi încă iarnă (Bucovina; nr. 4428). La Mozăceni ţăranul se dovedeşte a fi mult mai bun cunoscător al naturii; pentru el hermelina dacă este închisă la culoare, mai galbenă-maronie, prevesteşte primăvara; hermelina nu devine niciodată neagră. Din păcate, azi nimeni nu mai ştie la Mozăceni nici credinţa, nici animalul care a dispărut.

Când sunt şoareci mulţi are să fie iarnă grea (Vâlcea; nr. 4443). Pe lângă această credinţă, la Mozăceni se crede că dacă şoarecii de pe câmp ies din găurile lor şi se agită, intrând şi ieşind, prevestesc fie furtună cu aversă puternică, fie cutremur de pământ.

La Mozăceni, ca şi în Basarabia[21], se crede că dacă iepurii se apropie de sat, va fi ger mare.

Dintre păsările de pe lângă casa omului, cocoşul, acest miraculos ceasornic, care cântă pretutindeni la aceeaşi oră din noapte, o dată cu cocoşii din sud-estul Asiei, când acolo răsare Soarele, păstrându-şi de milenii instinctul de a cânta în acelaşi timp cu strămoşii şi confraţii de azi, de unde a venit şi la noi, este cel mai sigur prevestitor al vremii. Tot românul ştie că dacă va cânta cocoşul la amiază, se va schimba vremea; la fel când cântă neîncetat; când cântă toată ziua, trage a ploaie. Când cântă cocoşul înainte de miezul nopţii, are să fie moină, iar când cântă seara, devreme, când se suie în coteţ, se va schimba vremea; dacă este frumoasă, va deveni urâtă, dacă este urâtă, se va îndrepta. La Slobozia, când cocoşii cântă peste sorocul lor de vestitori ai nopţii, este semn că va veni ploaia[22]. Dacă iarna cântă necontenit, toată ziua, va urma moină, iar dacă va cânta spre seară, va fi ger. Deşi aceste semne sunt cunoscute de toţi românii, deci şi la Mozăceni, ele sunt consemnate doar pentru Bucovina (Bucovina, nr. 4314; nr. 4306; nr. 4254; Holda, Suceava, nr. 4315, 4291; Dolhasca-Suceava, nr. 4359; Broşteni-Suceava, nr. 4316; fără loc, nr. 4317).

Şi găinile prevestesc vremea. Când găinile cântă în coteţ, ori se suie în coteţ şi se ciugulesc, sunt semne de ploaie (Holda-Suceava, nr. 1520; Lespezi-Suceava, nr. 4367). La Mozăceni nu se întâlnesc aceste două credinţe; în schimb se spune că dacă găinile se retrag ziua în coteţ, pe sub binale, la adăpost, va veni ploaia repede-

[20] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 155.
[21] I.U. Soricu, *Calendarul românesc al Basarabiei*, Redactat de..., p. 27.
[22] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 133.

repede; la fel ca şi în Bucovina (nr. 4286) se crede că dacă găinile umblă când plouă, timpul se va îndrepta.

Se ştie că în timpul migraţiei gâştele şi cocorii emit semnale sonore pentru menţinerea integrităţii stolului, precum şi a direcţiei de zbor.[23] La Mozăceni, când vin gâştele sălbatice primăvara şi scot strigăte dese, este semn că vremea se va răci, putând chiar să vină şi o fulgulială; dacă la plecare, toamna, procedează astfel, iarna va fi aproape; aceste credinţe nu le-am întâlnit nicăieri în ţară. Ca şi în Basarabia[24], la Mozăceni se crede că dacă toamna se văd multe gâşte sălbatice, va urma ger mare. Pretutindeni ţăranul român crede că atunci când vin de timpuriu gâştele sălbatice şi alte păsări călătoare, este semn că va fi frig, chiar va îngheţa.[25] În acest caz ne-am fi aşteptat să se încălzească vremea, dar observaţia plugarului român este alta. „Când se aruncă gâştele şi raţele în apă şi se scaldă lărmuindu şi bătându din aripi, e unu semnu, că în curêndu are să plóíe";[26] este cunoscut faptul că atunci „Când vine ploaie, gâscă e neliniştită, îşi înalţă şi scutură aripile, acuşi sare în apă, acuşi este la uscat, merge, vine; pe scurt, nu mai ştie ce să facă";[27] în multe zone, când se scaldă gâştele, va ploua (Cotu Lung, j. Brăila; Pietroasa, j. Buzău, 1885),[28] mai ales când gâştele şi raţele se scaldă bătând din aripi.[29] După unii autori, chiar şi simpla toaletă a gâştelor ar indica apropierea ploii,[30] aspect neîntâlnit de noi pe teren. În Mozăceni se spune că atunci când gâştele îşi fac toaleta, aranjându-şi fulgii cu ciocul, înseamnă că au stăpâna (gospodina) fudulă. La Mozăceni, ca şi în alte părţi ale ţării, se crede că dacă spre toamnă gâştele domestice încep a zbura pe sus şi departe, va fi iarnă timpurie; la fel şi atunci când se bat şi strigă în jurul mâncării[31].

La Mozăceni se crede că atunci când raţele se scaldă pe uscat, este semn că se va strica vremea; credinţa este consemnată şi pentru Vâlcea (Gorovei, nr. 4335). Se mai crede că va veni ploaie atunci când porumbeii nu se depărtează de casă; la Dolhasca-Suceava, „Când cântă mult hulubii" (nr. 4370).

O mulţime de credinţe privesc barza; despre această pasăre îndumnezeită a poporului român[32] am vorbit într-un alt capitol. Şi cealaltă pasăre sfântă, de sub streaşina casei, rândunica, prevesteşte vremea. La Mozăceni, când rândunelele zboară jos, aproape de pământ şi scot ţipete, e semn de ploaie; când zboară la înălţime mare şi scot ţipete, va veni sigur furtună mare, fără ploaie; în alte părţi se

[23] A. M., *Semnale sonore*, Almanah VPR, 2000, p. 60.
[24] Ion Soricu, *op. cit.*, loc. cit.
[25] S.Fl. Marianu, *Ornitologia poporană română*, Tom II, Tipografia lui R. Eckhardt, Cernăuţi, 1883, p. 381.
[26] *Ibidem*.
[27] Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I Ediţiunea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl Furnisor al Curţii Regale, Bucuresci, 1898, p. 118.
[28] Ion Muşlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului, din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1970, p. 291.
[29] I. Aurel Candrea, *Iarba fiarelor, Studii de folklor*, Cultura Naţională, Bucureşti, 1928, p. 87; A. Gorovei, *Credinţi*, nr. 4365, 4366.
[30] Constanţa Topor, *Superstiţii sau semne de timp?*, în *De Paşti inima vine acasă*, Almanah, Casa de Editură Excelsior Multi Press (Bucureşti) (f.a. – 1992, n.n.), p. 90.
[31] S. Fl. Marianu, *Ornitologia*, Tom II, 1883, p. 381.
[32] Ion Nania, *Barza – o pasăre îndumnezeită a poporului român*, Diana, anul VI, 1996, nr. 4, pp. 6-7; Nr. 5, pp. 26-27; Nr. 7, pp. 4-5; Nr. 8, pp. 8-9; Nr. 9, pp. 12-13.

crede că încep ploi şi furtună (nr. 4348). La fel ca şi la Dolhasca-Suceava (nr. 4379) şi la Mozăceni se crede că atunci „Când rândunelele zboară mereu pe aproape de casă", sunt semne de ploaie.

Cele mai multe semne de schimbare a vremii le prezice vrabia. Este şi firesc, dacă avem în vedere că din timpuri imemorabile, vrăbiile au trăit în preajma omului, prilejindu-i posibilitatea să le observe atent în cursul anului, să le înţeleagă unele manifestări specifice şi să cunoască mersul vremii după comportamentul lor, un alt motiv ca ţăranul să nu le dușmănească şi să nu pornească împotriva lor ura distrugătoare. Toate credinţele româneşti cu privire la prevestirea vremii de către vrabie se regăsesc şi la Mozăceni, ori în satele vecine. Bunăoară, când se adună multe vrăbii la un loc şi ciripesc foarte tare, mai ales primăvara, este semn că în curând are să plouă; o credinţă asemănătoare se întâlneşte şi la Sălătrucu, judeţul Argeş[33]. Când se scaldă vrăbiile în colb, are să plouă; vestesc vreme bună, pentru ţăran ploaia însemnând vreme bună, îmbelşugată. „Când ţării vrăghiili-n lemni, fac a ploai" (Ialoveni, judeţul Lăpuşna). Când cântă vrăbiile toamna, e semn de ploaie. Când toamna vrăbiile cântă de cum se crapă de ziuă, e semn că iarna va fi timpurie; când toamna se adună multe şi ciripesc zgomotoase şi agitate, e semn că în scurt timp, în una-două zile, are să ningă. Când se adună toamna pe la arie, iarna va fi lungă şi geroasă; când ţârâiesc, are să se strice vremea; când vin vrăbii şi ciocănesc la fereastră, arată vreme rea, iar iarna, când se izbesc de ferestre sau se vâră prin şuri, are să vremuiască; când caută iarna loc de aciuire pe sub streaşina casei, va fi ger. Iarna, când se adună vrăbiile la un loc şi ciripesc, „părând că ar ţine consiliu", înseamnă că va ninge; dacă se strâng stoluri şi ţipă, iarna va fi lungă. Când se strâng mai multe vrăbii şi zboară cu toate din loc în loc, are să ningă, iar când stau multe pe gunoaie şi cicotesc, are să viscolească. Iarna, când vrabia îşi umflă penele, părând mai mare, ca un ghem de fulgi, înseamnă că gerul se va menţine, nu se va mări. De asemenea, vrăbiile vestesc dacă anul va fi mănos sau sărac. Când, în timpul iernii, se arată stoluri numeroase, e semn că anul va fi mănos; când vrăbiile se culcă devreme seara, anul va fi bun, bogat[34].

Piţigoii şi ciocârlanii sunt şi ele păsări care prevestesc vremea. Dacă aceste păsări ţârâiesc pe lângă casă şi binale, în scurt timp soseşte iarna, iar dacă se izbesc de fereastră, va fi ger mare; când se strâng mai mulţi piţigoi sau ciocârlani şi cântă la un loc, sunt semne de ploaie, iar dacă vara sau toamna piţigoiul se apropie de casă şi ţipă prelung, repede vine ploaie, furtună. Sunt credinţe specifice Mozăcenilor; consemnările lui Gorovei sunt neclare. „Dacă cântă piţigoii vesel în luna lui Faur, în curând se va desprimăvăra (Bucovina, nr. 4427). La Mozăceni se spune că dacă piţigoiul strigă: frânghii, frânghii, repede se va-ncălzi şi va veni primăvara, plugarul trebuie să-şi facă rost de frânghii pentru căpestrele boilor, iar dacă strigă:

[33] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 133.
[34] S.Fl. Marian, *Ornitologia*, I, pp. 411, 122; Adrian Fochi, *Datini şi eseuri populare la sfârşitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densusianu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976, pp. 241, 242; Artur Gorovei, *Credinţi*, nr. 4255, 4263, 4265, 4301, 4321, 4322, 4323, 4348, 4360, 4361; P.V. Ştefănucă, *Folklor din judeţul Lăpuşna*, An. Arh. Folk., 11, 1933, p. 162; Ion Chelcea, *Consideraţii preliminare cu privire la Năruja-Vrancea*, Danubius, I, 1967, p. 260.

opinci, opinci, primăvara va întârzia, va fi tot ger. Aceeaşi credinţă am găsit-o şi la Bărbăteşti-Richiţele, judeţul Argeş[35].

Credinţele generale despre schimbarea vremii, pe întregul cuprins al ţării, inclusiv la Mozăceni, sunt cele referitoare la ciori, mai cu seamă la cele negre, de semănătură, care sunt şi cele mai numeroase. Încă din 1848 se consemna de către Anton Pann în „Calendariu babelor":

Cioarele strânse grămadă,
Când pe sus chiuind sbor,
Érna ne vestesc zăpadă,
Ér, véra plóie séu nor[36],

stihuri întâlnite de noi prin anii '60, al secolului al XX-lea, prin multe sate din Vâlcea, dar şi la Babaroaga şi Slobozia, fără ca persoanele respective să ştie cui aparţin versurile. Simion Fl. Marian consemnează la 1883 că „Ciórele prevestescŭ schimbarea timpului spunŭ şi credŭ Românii din Moldova, Bucovina şi Transilvania. Aşa spunŭ ei, că Ciórele, când sbóră fórte pe susŭ şi croncănescŭ séu prevestescŭ vreme rea. Când se strângŭ multe la unŭ locŭ şi nu-şi află stare şi alinare, ci ne-ncetatŭ sbóră în colo şi-n cóce strigându, prevestescŭ érna apropierea unui viscolŭ mare şi greu, éră véra plóie, vânturi şi furtuni mari. (Credinţă comună tuturorŭ Românilorŭ din Bucovina)"[37]. Credinţele sunt comune românilor din toată ţara. În 1969-1971, din 100 de locuitori în vârstă de peste 30 de ani, din comuna Mozăceni, 97 cunoşteau toate aceste credinţe despre prevestirea vremii de către cioară şi numai trei le cunoşteau doar parţial; de remarcat că absolut toţi se refereau la cioara neagră de semănătură (*Corvus frugilegus* L.) şi nu la alte specii. În anii 2001-2002, din 100 de locuitori, în vârstă tot de peste 30 de ani, 61 cunoşteau toate aceste credinţe, 32 le cunoşteau parţial, iar şapte nu cunoşteau nici una; toţi cei şapte erau sub 35 de ani. Prin 1956-1960 am cercetat multe sate din judeţele Argeş, Olt şi Teleorman; pretutindeni era credinţa că dacă „se ţin ciorile scai, zburând şi croncănind", trag a ploaie, a furtună, a iarnă grea. Cu toate acestea, Artur Gorovei consemnează credinţele din Moldova şi Bucovina (nr. 734, 4261, 4311, 4324, 4358)[38], fără să cunoască aria lor de răspândire. Prin 1896 Nicolae Densuşianu consemna câteva credinţe şi din alte părţi ale ţării: „Când se strâng multe ciori lângă sat, iarna e grea" (Mărgineni de Sus, Prahova), „iarna dacă se arată ciori sau vrăbii, vara va fi sărăcăcioasă, dacă nu, mănoasă" (Humele, Argeş)[39]. Deşi Humele se află foarte aproape de Mozăceni, aici nu a existat această credinţă; în schimb găsim credinţa consemnată în Prahova. După câte am avut ocazia să constatăm, prevestirea vremii de către ciori este exactă. La 15 noiembrie 1939 în revista Carpaţii se

[35] Inf. Ioan C. Răducu, n. 24 martie 1934, Bărbăteşti; 14 mai 1952. 36 S. Fl. Marianu, *Ornitologia*, II. 1883. p. 30.
[36] S.Fl. Marianŭ, *Ornitologia*, II, 1883, p. 30.
[37] *Ibidem*; idem, *Sărbătorile la români*, I, 1898, p. 121.
[38] Vezi şi I. Aurel Candrea, *Iarba fiarelor*, 1928, pp. 85, 86.
[39] Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 241.

consemna: „Curios, că în anul acesta cioarele «fac a iarnă» de vreo două luni";[40] se ştie că cei ce au trăit acea iarnă din 1939-1940, nu o vor uita niciodată. De Anul Nou 1954, când ţăranii din Mozăceni, şi nu numai, credeau că au scăpat de iarnă, s-au trezit cu mii şi mii de ciori care zburau în jurul satului cu o larmă asurzitoare; a urmat iarna cu cele mai mari căderi de zăpadă, cum nu pomenise nimeni; nămeţii atingeau pe alocuri 4-5 metri. Apoi miile de ciori de semănătură, aflate la periferia Clujului, semnalau cu precizie de cel mult 24 de ore ploile şi furtunile din iunie-iulie 1998, când s-au produs şi marile inundaţii din zonă. Credinţa este străveche şi nu degeaba Vergilius scria: „Tum cornix plena pluviam vocat improba voce".[41]

Şi stăncuţele, prin cârâitul lor, prevestesc că se va schimba vremea (Broşteni, Suceava; nr. 734). La Mozăceni, credinţa am întâlnit-o doar în zona spitalului şi la Moara lui Bălan; de altfel doar aici pot fi întâlnite uneori stoluri de stăncuţe; această specie se află în exemplare rare în restul comunei şi atunci când se formează stoluri, acestea apar doar în zona sudică a Mozăcenilor, mai cu seamă pe timp de iarnă.

O credinţă întâlnită numai la Mozăceni, nicăieri în altă parte a ţării, este că iarna, când potârnichile intră în marginea satelor, ele prevestesc ninsoare şi ger.

Până spre jumătatea secolului al XX-lea ţăranii din Mozăceni credeau că şi dropiile, atunci când erau agitate, umblând de colo-colo şi privind în sus, trăgeau a ploaie; şi această credinţă a fost numai a ţăranilor din Mozăceni; a fost, pentru că dropiile au dispărut de pe Găvana Mozăcenilor.

Păsările călătoare prevestesc şi ele vremea; când toamna pleacă din vreme şi grăbite, ele prevestesc iarnă timpurie.[42] Credinţa era foarte puternică până pe la jumătatea secolului al XX-lea în toate satele argeşene, de la Arefu, pe Valea Argeşului, până la Piteşti, Cătearesca, apoi Mozacu-Mozăceni şi mai spre sud, când aceste păsări treceau cel puţin o lună fără întrerupere. După 1960 au început să treacă din ce în ce mai puţine, iar în anii 1999-2001 abia de se mai observă această trecere; cocorii, care prevesteau cel mai sigur timpul rece, au dispărut. Pe la 1880, la Gherla-Cluj se spunea că atunci când cocorii trec pe la Sântă Măria Mare, iarna va fi timpurie;[43] credinţa este consemnată la 1896 de Nicolae Densuşianu şi la Plopana, judeţul Tutova.[44] La 1841 se consemna că atunci „când sburând pe sus spânzură, apoi nu este departe o furtună",[45] iar la 1915 se scria că, „Dacă cucoarele, când vin, sunt puţine sau tare împrăştiate, vara vor fi furtuni (Ţăpu-Tecuci; nr. 985); credinţele au existat şi în Mozăceni până în deceniul al VII-lea al secolului al XX-lea; ele au dispărut datorită dispariţiei cocorilor.

Băltanul sau stârcul (*Ardea cinerea* L.) a fost, pentru ţăranii din Mozăceni, una din păsările călătoare cele mai sigure pentru prevestirea vremii. Dispărut un timp îndelungat din zonă datorită combaterii necruţătoare, o dată cu dispariţia lui au dispărut şi credinţele; reapărând, nimeni nu-i mai spune băltan, ci numai stârc.

[40] L. Place-Roman, Carpaţii, anul VII, nr. 11, 15 noiembrie 1939, p. 339.
[41] Vergilius, *Georgice*, I, V: 388.
[42] Diana, anul V, nr. 10, 15 august – 15 septembrie 1909, p. 8.
[43] S.Fl. Marian, *Ornitologia*, II, 1883, p. 347.
[44] Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 242.
[45] S.Fl. Marian, *op. cit.*, loc. cit.

Fiind prima pasăre călătoare care soseşte, se spunea că venirea băltanului înseamnă că o să vremuiască, credinţă consemnată la sfârşitul secolului al XIX-lea la Drajna de Sus – Prahova şi la Vasileşti – Bacău,[46] cu deosebirea că la Mozăceni ţăranii completau: o să vină zăpada berzelor şi a mieilor. O altă credinţă existentă la noi şi consemnată la 1915 pentru Catane-Dolj (Gorovei, nr. 4457) spunea că atunci când cântă stârcii se schimbă vremea: bate vântul. La Mozăceni am aflat credinţe încă neconsemnate. Când băltanii zboară dinspre baltă spre munte şi suflă Băltăreţul,[47] are să fie ploi mocăneşti şi nu vor înceta curând. Când băltanul zboară ţipând dinspre Glavacioace şi Negrişoara peste Drâmbovnic spre Mozac, adică dinspre apus spre răsărit, are să plouă; când zboară ţipând dinspre miazănoapte spre miazăzi, are să fie secetă; când băltanii zboară des, cu mare foială şi ţipete în jurul cuiburilor, are să vină furtună mare, chiar cu grindină; când vor aduce mâncare puilor până în răsăritul Soarelui, are să fie vânt şi ploaie. Credinţele sunt foarte vechi şi ne dovedesc cu siguranţă cuibărirea speciei în zonă, mai ales în Mozăceanca, la est de Balta Mare şi Bălta Mică. Dacă băltanii se adună în cârduri de Sântămăria Mică, când se călătoresc rândunelele, prevestesc iarnă grea, iar dacă pleacă înainte de Sfântul Dumitru, atunci iarna nu mai zăboveşte mult, iar zăpezile şi gerul nu vor conteni până după trecerea Babelor, credinţe pe care le-am găsit şi la Braniştea-Oinacu, Vlaşca, azi judeţul Giurgiu,[48] Leşile[49] şi la Smeura lângă Piteşti.[50] La fel se credea şi atunci când se adună cârduri la început de brumar, numai că acum gerul începe tare şi repede-repede, chiar dacă nu vin zăpezi mari; iarna e lungă, cu început aspru, cu moină de Sf. Vasile şi Bobotează, dar făurar va fereca mai tare, de se va simţi până-n Babe, se credea la Mozăceni, dar şi la Leşile.[51]

Credinţe unice pentru zona Mozăceni-Slobozia am aflat cu privire la erodiu (*Egretta* sp.), dovadă a cuibăririi în zonă, în Evul Mediu şi chiar în secolul al XIX-lea când, pe Drâmbovnic apele erau stăvilite de Dulul lui Brâncoveanu, formând un heleşteu imens, pe lângă mulţimea de heleşteie mici pe toate pâraiele, dar şi a pădurilor şi zăvoaielor nesfârşite. Dacă erodiul vine la sfârşit de mărţişor, primăvara va fi călduroasă şi uscată până la început de florar; dacă erodiul va mai fi văzut la început de octombrie, toamna va fi lungă şi iarna va veni târziu şi va fi uşoară. Dacă pe timpul verii, când adie Băltăreţul, vezi erodii zburând cu vântul, adică pe râuri în sus, spre nord, ploaie curată, liniştită şi bogată va veni; dacă zborul le este împotriva adierii, spre bălţi şi zăvoaie, să fii sigur că va veni furtună; dacă zborul le mai este şi grăbit spre cuiburi să se ascundă, va veni dezlănţuire mare, chiar şi cu grindină.

[46] Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 241.

[47] Vânt care bătea dinspre sud spre nord şi care a încetat să mai bată în Câmpia Română după anii 1964-1965, după ce au fost defrişate zăvoaiele şi desecate bălţile de pe linia Dunării şi defrişate pădurile din Câmpia Română; vezi: Ioan Nania, *Evoluţia landsaftului Câmpiei Piteştilor de la începutul Evului Mediu până în zilele noastre*. Al XV-lea Simpozion Naţional de Istorie şi Retrologie Agrară a României, Rezumatele comunicărilor, S.I.R.A.R., Arad, 1995, pp. 67-69.

[48] Inf. Tinca Banu, n. 1879, Braniştea-Oinacu, j. Vlaşca; august 1959.

[49] Inf. Ioniţă Buică, n. Sisu Ion, 2 septembrie 1887, Leşile-Negraşi.

[50] Inf. Apostol Constantin, n. 1901, Smeura-Argeş; mai, 1962.

[51] Inf. Radu M. Badea, n. 1 mai 1919, Leşile-Argeş; 1967-1972. Dumitru D. Voicu zis Sisoi (Jumătate de Puşcă), n. 26 octombrie 1920; septembrie 1984.

Alte credinţe, numai ale ţăranilor din Mozăceni, se referă la cârsteiul de baltă (*Rallus aquaticus aquaticus* L.); spuneau bătrânii prin anii '60 ai secolului al XX-lea, că pasărea asta călătoreşte noaptea, zburând în stoluri de 10-15 la un loc şi dacă în zilele înnegurate ale toamnei îşi ia zborul înainte de înserare, este a vremuire, adică repede o să vină lapoviţă şi ninsoare. Dacă în nopţile de vară cârsteii de baltă zboară agitaţi, dintr-o parte în alta, cu săgetări scurte şi joase, printre vârfurile stufărişurilor, vremea se strică iute, până dimineaţa, sau a doua zi va veni furtună cu ploaie, grindină şi tunete mari. Dacă seara cârsteii de baltă ţipă prelung, „guicind", vremea se strică repede-repede. Când strigă scurt şi des, de două-trei ori, scoţând apoi un strigăt mai prelung, vin ape mari, inundaţii. Când sunt mulţi cârstei de baltă iarna, aceasta este foarte blândă şi primăvara timpurie. Din păcate, azi pasărea e dispărută din zonă; nimeni nu o mai cunoaşte; credinţele au fost şi ele date uitării.

Ca şi în Bucovina, la sfârşitul secolului al XIX-lea, şi la Mozăceni se credea că atunci „Când Cârstelul cântă foarte des «cârrrst, cârrrst», atunci se zice că cântă a vreme închisă, negură. El cântă numai o lună, adică atunci când e iarba în floare, iară cum sfârşeşte iarba de cosit şi adunat, amorţeşte (la Mozăceni: tace, n.n.), şi mult nu cântă, ci se trage prin tufişuri sau la margini de apă şi acolo trăieşte până ce se duce de la noi".[52] „Mai departe, spun Românii din Bucovina (dar şi din Mozăceni, n. n.) că Cârstelul e o pasăre foarte curată; de aceea îndeamnă el totdeauna pre oameni prin cântecul său ca să se ţie cât se poate de curaţi, să nu fie niciodată leneşi şi neîngrijiţi".[53] La Mozăceni şi în zona istorică Vlaşca se spune că atunci când cântă, el nu face altceva decât să aducă aminte celor care nu se spală că trebuie să răcâie murdăria, şi mai ales pentru vite, să le ţesale, să nu aibă balegă pe ele, că el cere ploaie şi pentru vite şi pentru oameni atunci când cântă. Din nefericire, în anul 2002 nu l-am mai semnalat pe teritoriul comunei Mozăceni.

La Mozăceni şi corla (găinuşa de baltă) când se aude, mai ales spre seară, prevesteşte ploaie.

În zona istorică Vlaşca, în mai toate satele fostei plăşi Găleşeşti, mai apoi Drâmbovnic, se credea că dacă pitpalacul cântă mai mult de şase ori, când îşi începe cântecul, după pornirea plugului, are să fie secetă şi foamete.

Când grangurul se zbate cu mare tărăboi, adunând mâncare, prevesteşte ploaie cu furtună;[54] când pleacă grăbit, în ultimele zile ale lunii august şi primele ale lui septembrie, la Mozăceni se crede că iarna va fi timpurie.

În toată ţara venirea rândunelelor înseamnă sosirea primăverii; plecarea lor vesteşte toamna, răcirea vremii; la 2-3 zile după plecarea rândunelelor se crede că vor urma zile ploioase. Dacă în timpul verii, dimineaţa, rândunelele zboară jos, aproape de pământ, e semn că după-amiază va ploua; dacă zboară în acest fel seara, în noaptea care urmează va ploua cu siguranţă. Când rândunelele zboară sus, părând că se joacă între ele, vremea va fi fără ploaie, chiar dacă sunt nori pe cer.

[52] S.Fl. Marian, *Ornitologia*, II, pp. 349-350.

[53] *Ibidem*, p. 349.

[54] Ion Nania, *Grangurele (Oriolus oriolus), pasăre cu profunde implicaţii în mitologia românească*, Diana, anul III, nr. 7, iulie 1993, p. 13. Credinţă existentă şi în Bucovina: Sim. S. Fl. Marian, *Sărbătorile*, 1, 1894, p. 94. La Mozăceni nu am întâlnit şi credinţa privitoare la ascunderea corcoduşelor de către această pasăre.

Când rândunelele zboară sus printre nori şi coboară brusc, pentru a se ascunde la cuib, este semn că va urma furtună[55]; toate aceste credinţe despre rândunele sunt încă prezente la Mozăceni, deşi marea majoritate a locuitorilor sub 40-45 de ani confundă rândunelele cu lăstunii, confuzie inexistentă la persoanele în vârstă de peste 65 de ani.

Dintre păsările călătoare, prevestitoare ale vremii, albinărelul ocupă un loc aparte. La 1883 se consemna că această pasăre, „Âmblă în cete şi strigă, maĭ cu samă înaintea unei ploĭ, fórte tare. De-aicea vine apoi credinţa Românilorŭ atâtŭ a celorŭ din Bucovina, câtŭ şi a celorŭ din România, că Albinărelulŭ e nu numaĭ unŭ anunţătoriŭ fórte bunŭ de plóĭe, ci şi că elŭ, măcarŭ că petrece mai multŭ în apropierea apelorŭ, nicĭ când de altă dată nu bé apă, ci numai când plóŭă".[56] Credinţa că prigoria „Nu bea apă decât din ploaie" se află consemnată din Dobridoru, plasa Câmpu, judeţul Dolj şi în chestionarele lui B.P. Hasdeu.[57] O întâlnim pretutindeni în ţară. La Mozăceni, ţăranii erau convinşi că atunci când zboară în stoluri, imediat sesizate prin strigătul lor inconfundabil, „prü, prü", păsările astea cer ploaie de la Dumnezeu, pentru că le este limba friptă de sete; poate tocmai de aceea la Mozăceni şi în satele de pe Valea Mozacului şi de pe Drâmbovnic pasărea este numită în general ploier.

Credinţe identice celor despre albinărel, pe tot cuprinsul ţării, aflăm şi despre gaie (*Milvus* sp.). Simion Fl. Marian scria: „Când strigă Caia véra, nu numai când e secetă mare, ci orĭ şi-n care ḑi de rêndŭ, apoi negreşitŭ trebue să se schimbe vremea, trebue să viie din cotro-va plóĭe câci ea numaĭ când e tare secetósă obicĭnuesce să strige şi să céră dela Dumneḑeŭ plóĭe, ca plouândŭ să pótă be apă de pe aripile sale, şi Dumneḑeŭ în scurtŭ după acésta trimite plóĭe, căci aşa ĭ-a făgăduitŭ elŭ, că i va trimite, când se va înălţà spre cerĭŭ şi i se va rugà lui (Credinţă comună tuturor Românilorŭ). Éră unŭ proverbŭ poporanŭ ḑice: „Âudiĭ sbĭerândŭ (la Mozăceni: ţipând, n.n.) o Gaĭe / E nădejde s-avemŭ plóĭe" (Com. de Dlŭ E. Popŭ din Şomcuta Mare)"[58]. Pretutindeni un român ştie sigur că va ploua când: „ţipă găile prin pomi"[59]. Credinţele despre gaie sunt în pragul uitării, nu numai la Mozăceni, ci în aproape toată Câmpia Română, datorită dispariţiei speciilor.

Artur Gorovei mai consemnează prevederea vremii de către cuc (nr. 4369), bufniţă (nr. 4426), cucuvea (nr. 4345), huhurez (nr. 4252, 4368) şi gaiţă (nr. 4429), credinţe care nu se regăsesc la Mozăceni, cu excepţia gaiţei care, când intră iarna în sat, va fi iarnă grea; nu le-am găsit nicăieri în zona istorică Vlaşca, dar nici prin zonele de unde au fost comunicate la începutul secolului al XX-lea. Credinţele poporului român cu privire la aceste păsări se referă cu totul la alte aspecte sociale şi naturale ale vieţii; nu excludem ca la începutul secolului al XX-lea să fi fost ţărani, mai puţin cunoscători, care să fi atribuit acestora şi prevestirea vremii.

O preocupare aparte am avut-o pentru credinţa că atunci „Când zboară vulturii lin, are să schimbe vremea", consemnată la Holda-Suceava (nr. 4312) şi

[55] Vezi şi: Constantin Topor, *op. cit.*, loc. cit., pp. 97-99.
[56] S. Fl. Marian, *Ornitologia*, 1, 1883, p. 61.
[57] Ion Muşlea, Ovidiu Bârlea, *op. cit.*, 297.
[58] S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 169.
[59] Marcel Olinescu, *Mitologie românească*, Casa Şcoalelor, 1944, p. 333.

Zorleni-Tutova (nr. 4468). De la bun început ţinem să precizăm că încă din secolul al XIX-lea la Zorleni nu se mai putea vedea nici o specie de vultur, iar pe Valea Bistriţei credinţa se referă la *Aquila chrysaetos* L., pe care locuitorii o numesc vultur. Moştenirea ţăranilor din Mozăceni ne lămureşte şi în această problemă: „Când pajura zboară rotindu-se lin şi mai şi scoate strigăte răguşite, „coc-coc", cu siguranţă ea cere ploaie şi va veni, căci Dumnezeu o vede că i se frige limba de sete". „Înainte vreme toată lumea aşa o numea, pajură, dar de când Carol I a devenit rege la 10 mai, toţi copiii şi toată lumea cântau „Zece Mai": „Un vultur veni din munte..." şi lumea îi zice vultur; vulturul era pajura; nu vulturul era pe steagul ţării, ci pajura; azi pajura a dispărut... nu mai există... nici ploaie de la Dumnezeu nu mai cere. Ultimele pajure le-au împuşcat pădurarii din ordinul comuniştilor; atât de mari duşmani ai neamului românesc sunt ăştia, încât şi pajurile de pe monumentele eroilor neamului le-au sfărâmat..."[60]. Aşadar, credinţele se referă la *Aquila heliaca* L.

Şi graurii sunt prevestitori ai vremii. La Mozăceni, ca şi în Bucovina la sfârşitul secolului al XIX-lea,[61] se ştie că dacă vin grauri mulţi deodată, va fi timp ploios. Această prevestire o aduc graurii în toată Moldova, în toată Muntenia, dar şi prin unele sate din Oltenia şi din sudul Transilvaniei. La Mozăceni, Negraşi, dar şi la Budişteni-Leordeni, chiar şi iarna este prevăzută cu ajutorul graurilor. Când toamna, târziu, graurii zboară în stoluri mari, rotindu-se agitaţi dintr-o parte în alta, este semn că peste o zi-două va ninge şi va fi frig.

Nu numai mamiferele şi păsările prevestesc schimbarea vremii. Când peştele, vara, sare pe deasupra apei, între prânz şi nămiez, spre seară are să plouă, iar când clenii merg în cârduri mari, la suprafaţa apei, sigur va ploua; azi cleanul a dispărut din apele noastre; ultimii cleni au supravieţuit în Balta Mare (Balta Ialomiţei), până la distrugerea gârlei şi a bălţilor; credinţa a fost şi ea dată uitării.

Dacă brotăcelul răcăie sus, în copac, trage a ploaie; dacă răcăie ziua, prin iarbă, va veni ploaie cu furtună şi chiar cu grindină. Sunt credinţe specifice Mozăcenilor; se mai întâlnesc în Leşile, Mozacu, Găleşeşti, Negraşi şi, sporadic, prin Oltenia şi zona istorică Vlaşca.

Dintre gâze, furnicile vestesc cu siguranţă ploaie atunci când ies agitate în jurul muşuroaielor, cum se consemnează pentru Slobozia,[62] dar cum se ştie de fiecare ţăran vârstnic din Mozăceni, şi nu numai; la fel când ies din crăpături, când umblă înşirate, când ies din muşuroaie şi cară ţărână şi paie mici, iar dacă spre toamnă îşi fac muşuroaie prin fânul uscat, rămas necosit, iarna va fi lungă şi geroasă.

Când albinele fac zboruri scurte, neîndepărtându-se prea mult de stup, sigur are să plouă, iar dacă joacă mult la urdiniş, ploaia nu întârzie.

Când muştele dar şi puricii ciupesc neobişnuit de tare şi des, sunt semne că va ploua. „Când te pişcă muştele şi Soarele arde puternic este semn că plouă. O astfel de ploaie nu este normală. De obicei nu plouă, ci cad picături de apă aproape

[60] Date de la Florea Şerbănescu, n. 1883; iunie, 1969.
[61] S.Fl. Marian, *op. cit.*, p. 428.
[62] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 155.

caldă, care nu sunt altceva decât mană sau «opăreală». Legumele, zarzavaturile şi via au mult de suferit de pe urma acestui fenomen ceresc". Surprinzător este faptul că această credinţă este culeasă din Sălătrucu[63], deşi a existat şi există încă în Mozăceni, de unde era culegătorul.

Dintre semnele cereşti şi fenomenele naturale, ţăranii din Mozăceni aveau câteva în care credeau cu toată tăria. Dacă tună înainte de Buna-Vestire va urma un an cu ploi liniştite şi aducătoare de belşug; de asemenea, dacă prima dată, primăvara, va fulgera şi tuna spre Cornul Caprei (spre sud-vest de Mozăceni) plouă repede şi pe la noi[64], dar va fi şi anul bogat în pâine şi peşte. Dacă Soarele asfinţeşte în nori, va urma o noapte şi o zi ploioasă; dacă „se uită Soarele îndărăt" când asfinţeşte într-o zi noroasă, a doua zi va fi senină, fără ploaie. Când curcubeul bea apă din Balta Mare (Balta Iancului) de pe Valea Mozacului, baltă dispărută după 1985, ploile vor înceta cu siguranţă; dacă va bea apă din Glavacioace, ploile vor mai continua, dar numai a doua sau a treia zi. Când de la apus se-nalţă nori negri, bolovănoşi, cu funţile tivite cu alb, va veni furtună şi grindină. Când apar nori rotunzi numiţi burta gâştii, sunt semne că va veni furtună[65], credinţă de altfel generală pentru poporul român[66]; dacă aceşti nori sunt în grupuri mici şi dese şi apar către seară şi Soarele îi colorează în roz, vor urma câteva zile ploioase[67]. Când Luna are cearcăn, vor urma zile ploioase, iar dacă stă vertical, într-un corn, este semn de secetă[68]. Când vor răsări doi sau trei sori, va fi secetă mare, iar al doilea an va fi foamete; fenomenul a fost observat doar în vara anului 1946 de două ori. Dacă toamna vor fi funigei mulţi, toamna va fi lungă, iar iarna scurtă. Dacă în zilele de la Anul Nou şi Bobotează va fi promoroacă, sunt semne că anul va fi cu ploi liniştite şi cu rodire în toate. „Cum este iarna geroasă, aşa va fi vara de călduroasă".[69]

Schimbarea vremii este simţită şi de oameni; Ion Cruceană consemnează de la un vârstnic din Slobozia: „Când mă junghie sau ustură de nu mai pot nici respira încheieturile (articulaţiile) de la mâini şi picioare eu ştiu că trebuie să se schimbe timpul, să plouă (dacă e vară) sau să ningă (dacă este iarnă)"; „Când mocăi (trag a somn), nici nu dorm nici nu lucrez, este semn că trag a ploaie".[70] Acestea sunt semne general cunoscute de fiecare persoană reumatică din oricare colţ al ţării, şi de fiecare bătrân, indiferent că este de la sat sau de la oraş. La Mozăceni, şi în multe alte localităţi din ţară, unii bătrâni spun că va veni sigur ploaie atunci când îi mănâncă în urechi; acest aspect se poate pune şi pe starea de curăţenie a persoanelor.

Printre semnele care prevestesc schimbarea vremii, Ion Cruceană include şi credinţa, culeasă de la acelaşi bătrân din Slobozia, că atunci „Când fetele mănâncă din oală şi nu-şi pun mâncarea în strachină se zice că va fi ploaie în ziua nunţii

[63] Ion Cruceană, *Pe Argeş în jos*, p. 155.
[64] *Ibidem*, p. 157.
[65] Credinţă întâlnită şi la Văcărea, comuna Mihăeşti, judeţul Argeş: de la Gheorghe I. Iana, n. iunie 1914, sâmbătă, 29 octombrie 1989.
[66] C.V. Stănescu, *Semne din bătrâni*, VPR, Anul XLIX, nr. 7, iulie 1996, p. 9.
[67] *Ibidem*.
[68] Ion Cruceană, *op. cit.*, p. 157.
[69] *Ibidem*.
[70] *Ibidem*, p. 154.

lor"[71]. Această credinţă, comună întregii zone istorice Vlaşca, nu are nimic comun cu meteorologia ţăranului român. Este o metodă foarte ingenioasă, milenară, de educare a copiilor. Ştiindu-se cât de neplăcut era să plouă în ziua nunţii, ţăranul a inventat această modalitate de a-i educa pe copii să fie ordonaţi, să nu mănânce din oală, mai ales pe fete:

Să n-ajungă-n viaţă boală
Să-ndumice ciorba-n oală;
În strachină să şi-o pună,
S-ajungă femeie bună.[72]

O observaţie atentă a credinţelor despre vreme, existente în comuna Mozăceni, ne dovedeşte că aici se regăsesc aproape toate credinţele aflate în concepţia românilor din întreaga ţară şi, pe deasupra, altele pe care nu le regăsim prin alte părţi. Este dovada cea mai bună de unitate etnoculturală de la Cernăuţi până la Dunăre şi Mare, dar şi probă puternică a dezvoltării spirituale a uneia dintre cele mai mari şi mai vechi aşezări din Ţara Vlaşca; locuitorii de pe Mozacu, mozăcenii, dovedesc că sunt demni de moştenirea culturală a înaintaşilor lor geţi, inventatorii primului alfabet din lume. Cunoaşterea semnelor de schimbare a vremii, aici mai profundă ca oriunde în ţară, îi determina buna organizare a muncii pe care o practica cu dăruire, şoptindu-şi doina de mângâiere a trudei:

Eu cunosc vara când vine,
Pe fluturi şi pe albine,
Pe cântecul cucului,
Pe hăitul plugului,
Iar deasupra sfânta gaie
Se roagă să vină ploaie.

[71] Ion Cruceană, *op. cit.*, p. 154.
[72] De la Nicolae Al. Cruceană, n. 12 ianuarie 1910; mai 1968.

Modul de folosire a terenului comunei noastre

Cu ocazia prezentării hotarelor comunei noastre în hrisovul din 19 iunie 1620, arătam că suprafaţa teritoriului Mozăcenilor trebuie să fi fost, la începutul secolului al XVII-lea, de peste 12.000 de hectare, incluzând terenurile agricole, pădurile, fânețele, terenurile neproductive şi vatra satului. Din puţinele documente care ni s-au păstrat despre satul Mozăceni şi cătunele Babaroaga şi Misi (Misci, Mişei), nici unul nu vorbeşte despre suprafaţa totală a satului ori a vreunuia din cătunele componente. Izvorul istoric cel mai preţios care ni s-a păstrat rămâne catagrafia din 1.838, întocmită din ordinul autorităţilor muscăleşti cuceritoare. Fără a ni se consemna întreaga suprafaţă a vetrei şi moşiei satului, aflăm, pentru fiecare familie în parte, suprafeţele cultivate cu porumb, grâu, mei, orz şi ovăz, precum şi suprafeţele cu fân deţinute de fiecare gospodărie. Însumarea datelor tuturor familiilor ne arată că la 1.838 se cultivau 2.003 pogoane, repartizate pentru cele cinci plante cultivate, astfel: 1.149 de pogoane semănate cu porumb, 573 de pogoane cultivate cu grâu, 193 de pogoane arate şi semănate cu mei, alte 60 de pogoane cu orz[1] şi numai 28 de pogoane cultivate cu ovăz. La acestea se mai adaugă 2238 pogoane de fân, ceea ce reprezintă un total de 4.241 de pogoane folosite de întreaga obşte.

Cunoaştem că la mijlocul secolului al XIX-lea măsurătoarea pământului se făcea, conform articolului 139 din Regulamentul organic, cu pogonul, „iar mărimea lui (era) de 6 prăjini în lat şi 24 în lung şi prăjina de 24 palme domneşti";[2] „În mărime modernă, pogonul fixat prin Regulamentul organic avea o jumătate de hectar, mai exact 5.012 m.p."[3].

Având în vedere că pogonul actual are 5.000 mp şi nu 5.012, iar hectarul 10.000 mp, rezultă că la 1838, în unităţile pentru măsurat suprafeţele din zilele noastre, satul Mozăceni, cu toate cătunele componente – Babaroaga, Dumbrăveni şi Misi (Misci, Mişei) – cultiva 575,8788 ha de porumb, 287,1876 ha de grâu, 96,7316 ha de mei, 30,0720 ha de orz şi 14,0336 ha ovăz, adică 1003,9036 ha cultivate, la care se adăugau 1121,6856 hectare de fân, ceea ce înseamnă o suprafaţă totală de 2125,5892 ha de teren folosit pentru agricultură.

Să nu uităm însă că până spre sfârşitul secolului al XIX-lea în Mozăceni semănăturile se efectuau prin rotaţie permanentă; într-un an se ara şi semăna în partea de răsărit a Drâmbovnicului, iar în anul următor se lăsa pârloagă, „pentru a se odihni pământul", şi se ara în partea de apus a Mozăcenilor, ceea ce înseamnă că suprafaţa folosită pentru arat şi semănat era dublă, adică de 2.007,8072 de hectare. La această suprafaţă se adaugă cea a fânețelor care nu erau arate niciodată, fiind permanent de 1.121,6856 ha, ceea ce înseamnă că suprafaţa folosită pentru agricultură şi a fânețelor pentru hrănirea vitelor era de 3.129,4928 ha; rotunjind cifra, putem spune 3.130 ha.

După aprecierea noastră, la 1838, din teritoriul total al Mozăcenilor, 150 de hectare erau ocupate de vatra satului, alte 150 ha erau acoperite de păraie, bălţi şi heleşteie, 30 de hectare erau prundişuri şi ropini şi 20 de hectare erau ocupate de drumuri; toate acestea însumau 350 de hectare; adăugând această suprafaţă la cele 3130 ha ocupate de culturi şi fânețe, rezultă 3.480 hectare. Restul moşiei Mozăcenilor era ocupată de păduri, dar suprafaţa totală nu mai putea fi cea din 1620; la 1838 hotarul Mozăcenilor era aproape de malul drept al Glavaciocului Mare. Tradiţia ne spune că boierii din Izvoru au mutat pe furiş pietrele de hotar în apropiere de malul drept al Glavaciocului Mare. Raptul a avut loc înainte de secolul al XIX-lea; altfel tradiţia ar fi fost mult mai precisă. Cu privire la suprafaţa răpită, aceasta reiese foarte clar din monografia preotului Ioan Musicescu. La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, „întreaga întindere teritorială a acestei comuni este de 8450 heetare"[4], suprafaţă existentă şi la 1838; după 1620, Mozăcenilor li se răpise suprafaţa de 850 de hectare, aceasta însemnând zona de la vest de Glavaciocul Mare până la Clăniţa, Coada Mănăilei şi Colnicul Negru, „La Gârniţă".

Dacă din întreaga suprafaţă de 8450 de hectare, existentă la 1838, scădem 3480 ocupate de semănături, fânețe, vatra satului, ape, prundişuri şi drumuri, avem 4970 de hectare de păduri care, la 1838, ocupau 58,93% din suprafaţa totală.

De la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul veacului al XX-lea deţinem cea mai sigură confirmare a suprafeţei Mozăcenilor. Întinderea teritorială a comunei era de 8.450 ha: 14.916 pogoane, adică 7458 ha erau terenuri arabile, iar 1.900 pogoane, adică 950 ha erau acoperite de păduri; diferenţa de 42 ha, până la 8.450 (7.458 + 950 = 8.408) era ocupată de drumuri.

Din cele 14916 pogoane, adică 7.458 ha, 3.504 pogoane se cultivau cu grâu, 212 pogoane se cultivau cu secară, 976 pogoane erau semănate cu orz de toamnă, alte 720 de pogoane cu orz de primăvară, 4.656 de pogoane erau însămânţate cu ovăz şi rapiţă, iar 120 de pogoane erau ocupate cu fasole[5]; aşadar, erau arate şi însămânţate 10.188 de pogoane, adică 5094 de hectare. Apoi, „pentru păşunat afară de pădure locuitorii au 2.383 pogoane"[6], adică 1191,50 ha, suprafaţă care, cum era şi firesc, era inclusă în suprafaţa terenurilor arabile; împreună cu suprafeţele ocupate de culturile amintite, însumau 6285,50 ha; scăzând această suprafaţă din totalul terenurilor arabile, de 7458 ha, rămân 1172,50 ha.

Socotim că la 1900-1905 vetrele satelor – ogrăzi, livezi, construcţii şi curţi – ocupau 300 de ha, apele pâraielor, bălţilor şi heleşteielor formau un luciu de 150 de

[1] Cifrele nu corespund cu cele consemnate pe fila 52 verso, greşit calculate: 1.053 pogoane porumb, 472 pogoane grâu, 189 pogoane mei şi 56 pogoane orz.
[2] N. Iorga, *Studii şi documente*, XXI, p. 533; Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoşii – Metrologia medievală pe teritoriul României*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p. 133.
[3] *Ibidem*.
[4] Preot paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 5.
[5] *Ibidem*, p. 13.
[6] *Ibidem*.

ha, iar alte 30 de ha erau ocupate de prundişuri şi ropini; această întindere de 480 ha, scăzând-o din cele 1172,50 ha, ne dă suprafaţa de 692,50 ha cultivate cu porumb şi grădini de zarzavaturi pe lunca Drâmbovnicului. Este surprinzător faptul că preotului Ioan Musicescu i-a scăpat din vedere suprafaţa cultivată cu porumb, deşi ne precizează că „În această comună nu mai sunt izlazuri ca în anii trecuţi, din cauză că, înmulţindu-se, locuitorii fac arături de cereale şi porumb în mari cantităţi, din care cauză s-au împuţinat izlazurile“[7]. Despre grădinari aflăm că, „grădini cu zarzavaturi sunt în mai multe locuri pe ţărmul apei Drâmbovnicului cu câte 2, 3, 5 şi 6 pogoane închiriate de pe la moşteni şi proprietari de către locuitori din comună pe cari cultivă varză, ceapă, praz, pepeni, castraveţi, ridichi, broajbe şi gulii“[8].

La 1900-1905, în Mozăceni, „Cultura pomilor este neînsemnată şi se reduce numai la pruni şi vişini. Iar meri, peri, cireşe nu se cultivă. Când este timpul favorabil se fac prunele cu abundenţă din cari se fabrică ţuică, dar de multe ori îi strică omizile şi seceta când este lipsă de ploae; vii nu sunt pe aici deoarece locuitorii ocupându-se cu agricultura mai cu seamă nu pot tot de o dată să cultive şi via, mai cu seamă că nu s-au obicinuit. Cânepa şi inul se cultivă, dar în mică cantitate“[9].

Ceea ce este şocant, este diminuarea drastică a suprafeţei pădurilor doar în 60 de ani. Dacă la 1838 suprafaţa pădurilor reprezenta 58,93% din suprafaţa totală a moşiei Mozăcenilor, în 1900 suprafaţa acoperită de păduri se micşorase de 5,22 de ori, reprezentând doar 11,24% din suprafaţa totală. Această reducere drastică a suprafeţei pădurilor s-a făcut în scopul creşterii suprafeţelor cultivate. Dacă la 1838 se cultivau cu cereale 1.000,9036 ha, în 1900 se cultivau 5.786,50 ha, adică o suprafaţă de 5,77 ori mai mare. Această creştere a suprafeţelor cultivate se explică, în primul rând, prin creşterea numerică a populaţiei. De la 286 de familii cu 1.116 suflete existente în 1838, s-a ajuns la 627 familii, cu 2756 suflete în 1900[10]; aşadar, numărul familiilor sporise de 2,19 ori, iar al locuitorilor de 2,47. Sporirea demografică nu este singurul factor al extinderii culturilor. Este suficient să observăm că 2328 de hectare erau cultivate cu ovăz şi rapiţă, pentru a ne da seama că extinderea culturilor se făcea mai mult în scopul comercializării decât pentru consumul în cele 627 de familii.

Datele cu privire la modul de folosire a terenurilor comunei Mozăceni, de la începutul secolului al XX-lea, sunt valoroase atât pentru cunoaşterea suprafeţei totale a comunei, cât şi pentru suprafeţele însămânţate cu diferite culturi. Fiscalitatea tot mai excesivă a determinat pe fiecare ţăran să declare tot mai puţin pământ. Dezastrul provocat de trupele de ocupaţie din primul război mondial şi arderea arhivelor Primăriei i-au determinat pe săteni să declare suprafeţe mult mai mici. Numai aşa ne explicăm faptul că la 1940 suprafaţa totală a comunei Mozăceni ajunsese să fie consemnată doar de 5940 ha[11], iar terenul arabil de numai

[7] Preot paroh Ioan Musicescu, p. 15. De altfel, aflăm că la 25 iunie 1877 Ivan Miulescu dăruieşte pentru armata română „200 ocale porumb şi 50 ocale fasole: Arh. Naţ. Bucureşti, fond M.I., div. com., inv. 318, dosar 41/1877, f. 92.

[8] Preot paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 15.

[9] *Ibidem*.

[10] *Ibidem*, p. 7.

[11] A. Golopenţia şi Mihai Pop, *Dâmbovnicul, o plasă din sudul judeţului Argeş*, Institutul de Ştiinţe Sociale al României, 1942, p. 13.

5204 ha[12], ceea ce înseamnă că vetrele satelor, apele, terenurile neutilizabile şi pădurile însumau la un loc doar 736 ha, lucru imposibil dacă avem în vedere că Mozăcenilor li se alipise şi satul Zidurile. Este adevărat că o parte din fostele moşii Irina Ion Câmpineanu, moşia lui Ştefan Minovici au fost expropriate în 1921 şi date locuitorilor din Slobozia, dar această expropriere nu justifică diminuarea atât de mare a suprafeţei totale, întrucât şi o parte din ţăranii săraci din Mozăceni au primit loturi din acestea. Este dovada cea mai bună că ţăranii nici nu ştiau cât pământ aveau; suprafeţele deţinute erau mult mai mari.

La sfârşitul secolului al XX-lea, în 1986, suprafaţa totală a comunei Mozăceni era considerată a fi de 7.054 ha; terenul agricol cuprindea 5645 ha, din care 5.257 ha teren arabil cultivat cu cereale, plante furajere şi grădinărit, 351 ha păşuni, 8 ha viţă-de-vie[13] şi 29 ha livezi, în special pruni; 970 ha erau acoperite de păduri, 186 ha ape şi bălţi, 90 ha drumuri, 160 ha construcţii şi curţi şi 3 ha pietrişuri;[14] deşi suprafaţa pietrişurilor era mult mai mare, aceasta era inclusă în terenul pădurilor sau al apelor, pentru a nu contraveni directivelor statului comunist, care nu admitea terenuri neredate agriculturii. Cât de „riguros“ a fost alcătuit planul urbanistic din care am luat datele de mai sus se vede şi după faptul că la pagina 4 din „Memoriu general“ ni se spune că în 1986 pe teritoriul comunei se aflau 970 ha teren forestier, iar la pagina 9 se arată că pădurea ocupă o suprafaţă de 514 ha; fără comentarii!

Surprinzător rămâne faptul că la 1900-1905 teritoriul comunei Mozăceni cuprindea 8450 ha, iar după calculele noastre, conform hărţilor militare, cel puţin 9050-9150 ha, pentru ca numai după 60-70 de ani, la sfârşitul veacului, acest teritoriu să rămână doar de 7054 ha; în mai puţin de un secol, comuna a pierdut 1396 - 1996 - 2096 ha. Nu este vorba de nici o enigmă. Profitând de faptul că toată arhiva comunei Mozăceni a fost arsă de trupele invadatoare din 1916, după 1919, sătenii speriaţi de impozitele excesive, nu au mai declarat în întregime suprafeţele cultivate. Cotele impuse după 1948 de opresiunea bolşevică au agravat şi mai mult situaţia; ţăranii au declarat şi mai puţin pământ. După comasarea pământurilor prin colectivizare, suprafeţele nedeclarate au fost trecute unor I.A.S.-uri din alte localităţi. În anii 1956-1959, întreaga pădure Leşeanca-Zidureanca-Mozăceanca a fost transformată într-un uriaş ţarc de vânătoare pentru nomenclatura comunistă, înconjurată cu un şanţ adânc, prevăzut spre interior cu un gard foarte solid din bulumaci şi sârmă ghimpată. Întregul teritoriu de la răsărit de Mozăceanca, până la hotarul de

[12] *Ibidem*, p. 14.

[13] În realitate, suprafaţa şi producţia viticolă în anii 1976-1986 a fost următoarea: 1976 = 81 ha, 129 t struguri; 1977 = 81 ha, 202 t; 1978 = 62 ha, 88 t; 1979 = 56 ha, 199 t; 1980 = 57 ha, 115 t; 1981= 29 ha, 191 t; 1982 = 29 ha, 159 t; 1983 = 29 ha, 169 t; 1984 = 22 ha, 80 t; 1985 = 15 ha, 75 t; 1986 – suprafaţa s-a diminuat, iar producţia a fost nesemnificativă.

[14] *Plan urbanistic general comuna Mozăceni, judeţul Argeş*, vol. I, *Memoriu general. Beneficiar: Consiliul Local Mozăceni*, S.C. Carmen Mar S.R.L. Piteşti, Director, Carmen Mariana Iorga, Şef proiect, arh. Mariana Dascălu. Executat în baza contractului nr. 227 din 17.XII.1997 şi primit prin procesul-verbal nr. 127 din 29.XII.1997 încheiat între reprezentantul S.C. Carmen Mar S.R.L., reprezentată prin Ionescu Eftimie, Director General, şi Primăria Comunei Mozăceni, reprezentată prin Iordache Viorel Dănuţ, primar, şi Georgescu Vasile, contabil-şef. Din încheierea anexelor la procesul-verbal: TOTAL TARIF = 70.771.187 lei – T.V.A. = 12.738.813 lei – TOTAL GENERAL = 83.510.000 lei. Acest plan urbanistic este plin de erori, făcând imposibilă folosirea lui.

pe Jirnovul Mare, rămânând dincolo de gard şi şanţ, a fost trecut de satele Vulturreanca şi Răscăeţi, ulterior de G.A.S. Cuparu. Pe moştenii din Mozăceni nu-i mai interesa pământul, pentru că statul îl luase pe tot, iar noii conducători bolşevici ai comunei erau total dezinteresaţi, pentru că ei n-au avut niciodată pământ şi deci nu ştiau să-l preţuiască. „Leneşul este sărac şi nu-i trebuie pământ nici cât ar băga în sac." „Leneşul iubeşte pământul doar când doarme pe el la umbră şi nu bate vântul."

Începând din anul 2001, noul primar al comunei, Lucian Cioran, s-a zbătut pentru recuperarea terenurilor răpite în timpul dictaturii bolşevice, reuşind, sprijinit fiind şi de prefectul Constantin Tămagă, şi acesta fiu al satului, să recupereze o parte din acestea, astfel ca la recensământul agricol din ianuarie 2003 suprafaţa totală a moşiei Mozăcenilor să fie de 8170 ha; din ianuarie până la 1 iulie 2003 s-au mai recuperat 73 de hectare, astfel că la 1 iulie 2003 situaţia terenului din comuna Mozăceni se prezenta astfel: suprafaţa totală = 8243 ha; teren agricol = 7.046 ha, din care: arabil = 6.696 ha, păşune = 347 ha şi vii = 3 ha. II. Pădure = 825 ha, din care în alte localităţi 25 ha, pe teritoriul comunei Arefu, în punctul Valea cu Peşti, din nordul judeţului Argeş. Amintim că, din cele 800 ha de pe teritoriul comunei, 30 ha au fost recuperate în Pădurea Turcului, la sud de hotarul cu Slobozia, fiind pentru prima dată când Mozăcenii deţin teritoriu dincolo de acest hotar. III. Alte categorii de terenuri = 372 ha, din care: râpe, ravene = 3 ha, drumuri agricole = 37 ha; construcţii + curţi gospodării personale şi societăţi agricole = 161 ha; ape, stufărişuri şi râuri = 165 ha; terenuri cu vegetaţie forestieră nevaloroasă = 6 ha. Aşadar, după 1990 s-au recuperat în total 1381 ha, dintre care 495 în partea de est, până în Jirnovul Mare, 861 în partea de vest şi 25 ha în nordul judeţului[15], la Valea cu Peşti.

Dacă la această suprafaţă se mai adaugă cele aproximativ 57 ha de şosele, reiese că moşia Mozăcenilor se întinde pe aproximativ 8.300 ha, ceea ce înseamnă că suprafaţa comunei este mai mică, faţă de 1905, cu 150 ha decât suprafaţa dată de preotul Ioan Musicescu şi cu 750-850 ha faţă de calculele noastre pentru aceeaşi dată. S-ar putea invoca pierderea moşiilor expropriate în 1921. Să nu uităm că la 1 iulie 1908 cătunul Zidurile a fost alipit comunei Mozăceni şi chiar dacă la 1 august 1931 a trecut iarăşi de Negraşi, la 1 septembrie 1932 a fost trecut definitiv la Mozăceni[16]. După calculele noastre, comuna Mozăceni nu şi-a mai recuperat, după 1990, cel puţin 350 de ha.

Pentru că am amintit de situaţia administrativă a satului Zidurile, să spunem că din 1875 până la 1 noiembrie 1876 Mozăcenii au aparţinut de comuna Negraşi, iar în perioada 1 ianuarie 1930 – 1 august 1931 comunele Slobozia, Mozăceni şi Negraşi au format o singură unitate administrativă, cu reşedinţa în Mozăceni.[17]

[15] Adresa Primăriei Comunei Mozăceni, nr. 1799/1.07.2003.
[16] P. Iordache-Argeşeanu, Elena Pr. D. Marinescu, *Istoricul comunei Negraşi*, „Editura noastră", Suburbana Militari, Bucureşti (f.a.), p. 11.
[17] *Ibidem*, p. 13.

Creşterea animalelor

În cadrul agriculturii se include şi creşterea animalelor, o altă ocupaţie de bază a ţăranilor din Mozăceni. Moştenii acestei străvechi vetre s-au socotit dintotdeauna boieri, adică mari crescători de cirezi de boi şi vaci. Nu trebuie deci să ne surprindă faptul că după ce muscalii invadatori le răpiseră boii, caii şi apoi mai toate animalele din sat, cu ajutorul unei cozi de topor, trădătorul Preda Cazacu, pârâtor al sătenilor ce-şi ascundeau animalele prin poienile pădurilor dese, efectivele s-au refăcut destul de repede. La numai zece ani de la invazie, în 1838, cele 286 de familii din Mozăceni posedau 782 de boi, 966 de vaci, 291 de cai, 6.134 de oi, 653 de capre, 2.797 de râmători, 3 bivoli şi 4 măgari. Şi toate aceste animale pentru hrănirea a doar 1116 guri, câţi locuitori existau pe atunci. Pentru hrănirea vitelor şi oilor existau păşuni şi păduri suficiente, iar pentru întreţinerea animalelor pe vreme de iarnă, pe lângă cereale, frunzare şi fânul de prin păduri, existau şi 1.122 de hectare de fân, pe terenuri neatinse de fierul plugului din începuturi.

La sfârşitul secolului al XIX-lea, la 1887, numărul vitelor mari se menţinuse, ba chiar avea şi o uşoară creştere; existau 2100 de boi şi vaci şi 450 de cai, lucru explicabil dacă avem în vedere sporirea suprafeţelor cultivate şi deci şi a numărului de animale necesare pentru muncă; numărul oilor crescuse cu aproape 400 de exemplare; caprele se reduseseră ca număr doar la 50; numărul măgarilor crescuse la zece; numărul râmătorilor a scăzut la 455 de exemplare[1].

La 1905, numărul vitelor mari scăzuse dramatic. Sunt consemnate 1400 de vite mari şi nici un cal, ceea ce dovedeşte că sunt trecuţi şi caii în rândul vitelor mari. Lucrul este firesc dacă avem în vedere faptul că extinderea suprafeţelor cultivate s-a efectuat în defavoarea păşunilor şi fâneţelor, arătându-se că „În această comună nu mai sunt izlazuri ca în anii trecuţi din cauză că înmulţindu-se locuitorii fac arături de cereale şi porumb în mari cantităţi, din care cauză s-au împuţinat izlazurile, aşa că păşunile vitelor se fac numai prin păduri, earna vitele se hrănesc mai mult cu pae de grâu, orz şi ovăz. Fânul lipseşte cu totul, locuitorii de abia au început acum să cultive trifoi şi luţernă pentru vite; vitele din causa proastei întreţineri sunt cam degenerate, neavând hrană bună şi suficientă"[2].

Faţă de 1887 scăzuse şi numărul oilor cu 1.500 de exemplare, existând doar 5000; caprele erau tot în număr de 50, iar măgari nu ne mai sunt amintiţi, deşi încă mai existau câţiva; numărul porcilor era extrem de mic, doar 300[3] pentru 627 de

[1] George Ion Lahovari, *op. cit.*, p. 110.
[2] Preot paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, pp. 15-16.
[3] *Ibidem*, p. 16.

familii[4], față de 455 de rămători pentru cele 430 de familii, cum se prezenta situația în anul 1887[5].

O adevărată tragedie s-a petrecut în noiembrie 1916. În ziua de 18 noiembrie din acel an, în timp ce Divizia 8 Infanterie primise ordin să ocupe un nou dispozitiv de apărare în zona Pârvu Roşu – Oarja, numeroase trupe inamice au înaintat pe şoseaua Piteşti-Giurgiu; trecând prin Slobozia şi Mozăceni, au ajuns spre seară să atace dispozitivul de apărare din zona amintită. Penetrarea liniei de apărare a dus la retragerea armatei române[6]. Invadatorii, în zilele care au urmat, „cu vreo două-trei zile înainte de Sf. Andrei" (30 noiembrie), „au luat peste 1.000 de boi şi de vaci din Mozăceni şi le-au mânat pe Valea Drâmbovnicului, au ieşit pe Drumul Hotarului, pe la miazănoapte de Cetatea lui Bucur, în Şoseaua Mare, şi-au luat-o spre Piteşti";[7] „Nemţii au pus atunci un primar venetic; nici nu ştia bine românește. În primăvară au luat şi multe oi, cârduri întregi; le-au dus tot spre Piteşti, pe Şoseaua Mare. Apoi au tăiat nucii din sat, da' numai p'ăi groşi; le-au luat doar trunchiurile; crengile le-au lăsat. Au făcut jaf mare în Mozăceni. Toate au trecut, s-au uitat. Apa trece, pietrele rămân, domnule. Noi am rămas aici ca piatra, nu ne-au luat învolburările vremurilor. Dumnezău a ţinut cu noi"[8].

În Mozăceni a fost, aşadar, jaf mare. Numărul animalelor domestice, în special al boilor, cailor şi oilor, a scăzut dramatic. Deşi bărbaţii erau plecaţi pe front, iar tinerii s-au refugiat în Moldova, bătrânii şi femeile s-au străduit şi au refăcut repede efectivele de animale, încât situaţia din 1921 faţă de cea din 1915 se prezenta astfel[9]:

Anul	Nr. locuitorilor	Boi	Vaci	Cai	Oi	Capre	Porci	Măgari
1915	3.200	620	315	761	7065	34	421	13
1921	3.380	580	470	240	491	91	549	2

Numărul mare de vaci dovedeşte că nu a fost sacrificat nici un viţel. Această situaţie s-a menţinut până la colectivizarea bolşevică, moment în care boii şi caii au fost răpiţi din gospodăriile ţăranilor. Azi, în Mozăceni, boii au rămas de domeniul amintirii şi al poveştilor cu: „a fost odată". În toate satele de pe linia Geamăna – Bradu – Cerşani – Suseni – Ţuţuleşti – Şerbăneşti – Gliganu de Sus – Gliganu de Jos – Bârlogu – Cantacucuzu – Negraşi – Mozăceni mai întâlnim o singură pereche de boi în satul Bârlogu.

Tragedia satelor româneşti a început din anul 1948. Cotele de carne, lapte, lână şi alte produse animaliere au dus la distrugerea animalelor; colectivizarea le-a lichidat. Mii de cai au fost omorâţi prin lovituri cu securile în frunte; nu li s-au luat nici măcar pieile. Dacă la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui următor existau în cele 430 de gospodării din Mozăceni 2560 de „vite mari (2100 boi şi vaci, 450 de cai şi 10 măgari)", adică 6 animale mari pentru fiecare familie, prin anii '70 ai secolului al XX-lea boii dispăruseră, iar la 3-4 familii exista câte o vacă; oile dispăruseră şi ele din gospodăriile sătenilor; prin 1887-1900 existau în medie 15 oi pentru fiecare familie; prin 1977-1980 exista o oaie la 3-4 familii.

După colectivizarea bolşevică, perioada de maximă dezvoltare a sectorului animalier a fost cea din anii 1965-1985, când colectivul deţinea marea majoritate a animalelor; în gospodăriile sătenilor nu mai existau boi şi cai; vacile, cum am spus, existau cam una la 3-4 familii; fiecare gospodar întreţinea un porc, foarte puţini câte 2-3 oi, 8-10 găini. Marea majoritate a animalelor erau deţinute de G.A.C., iar carnea şi laptele luau drumul către oraş şi de aici peste hotare, la export. Singurii care profitau erau preşedinţii, brigadierii, personalul din conducere, miliţienii care se înfruptau şi lucrătorii şi paznicii din sectorul zootehnic care furau; activiştii şi conducerea judeţeană de partid cărau fără ruşine. Situaţia era generală în toată ţara; nici un sătean nu îndrăznea să scoată o vorbă despre ceea ce vedea; ar fi fost prins cu 5-6 porumbi sau cu o traistă de boabe şi ar fi înfundat puşcăria. Furtul generalizat devenise mijloc de existenţă după principiul „Cine cu traista nu fură, n-are găină-n bătătură", „Fură măcar o trăistuţă, ca să ai o găinuţă".

Efectivele de animale din comuna Mozăceni în perioada 1965-1985 se prezentau astfel:

Anul	Specia							
	Bovine	Porcine	Ovine	Caprine	Cabaline	Păsări	Familii albine	Iepuri
1965	1961	1782	4553	14	189	8438	–	–
1968	1821	1502	4658	12	215	9556	–	–
1970	1878	1110	2210	14	196	10662	–	–
1975	2414	646	4150	10	183	24570	106	–
1976	2595	997	4327	11	179	16070	244	8
1977	2526	927	4152	4	164	24590	139	–
1978	2362	762	5047	11	172	24070	150	19
1979	2461	749	4992	14	174	24577	181	3
1980	2643	768	4972	6	170	25195	166	10
1981	2580	987	6204	22	–	11516	147	80
1982	2675	699	5954	24	–	19474	137	130
1983	3074	1529	7067	29	203	21861	135	321
1984	3169	1525	7136	38	203	16590	141	301
1985	3213	1522	7296	47	201	19645	152	280

[4] Preot paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 7.
[5] George Ion Lahovari, *op. cit.*, loc. cit.
[6] Arh. Militare, Corpul I Armată, Dosar nr. 97, f. 103.
[7] Inf. Bălaşa Marin Cilicriu, n. 1883; Zidurile, 1947; Badea Micu, n. Buică Barbu Badea, 20 iulie 1901, Bârlogu; 20 septembrie 1967.
[8] Inf. Ioana Şerban, n. 1887, iulie 1968.
[9] Ion Răducu, Monografia comunei Mozăceni, manuscris, p. 75.

Marea majoritate a bovinelor aparţineau colectivului, fiind vaci pentru lapte sau junînci; la fel cea mai mare parte a oilor şi păsărilor; doar caprele şi iepurii aparţineau în întregime gospodarilor. La prima vedere s-ar părea că numărul de animale era suficient pentru cele 1322 de gospodării, cu 4490 de suflete, care existau în Mozăceni în anul 1974[10], dar toate produsele mergeau la stat. Edificatoare pentru această situaţie era o ghicitoare despre minciună:

Cei din Babaroaga, frate,
În loc de apă beau lapte
Şi se mănâncă-n Mişei
Numai friptură de miei[11].

La început de secol şi de mileniu, situaţia animalelor existente în comuna Mozăceni este de-a dreptul dramatică. Recensământul agricol din decembrie 2002 – ianuarie 2003 înregistrează, în cele 1.105 gospodării, cu un număr de 2.719 locuitori existenţi la recensământul populaţiei din 2002, următoarele animale: bovine – 1.007; cabaline – 253; ovine – 1.893; porcine – 2.044; păsări – 16500.

Nu îndrăznim să mai facem o comparaţie cu numărul de animale ce revenea unei gospodării, sau unui locuitor, din 1838 până în 1948. Pe atunci oamenii munceau altfel; azi, populaţia din Mozăceni nu numai că este îmbătrânită, dar şi tineretul are altă mentalitate, reminiscenţă a „omului nou" format printr-o „educaţie" permanentă, prin toate mijloacele posibile, timp de o jumătate de secol.

În încheiere se cuvine să arătăm situaţia societăţilor agricole la Mozăceni după evenimentele de la sfârşitul anului 1989:

La înfiinţare, în 1991	Existente în februarie 2003
2 în satul Zidurile	–
2 în satul Mişei	2 + 1 familială
2 în satul Dumbrăveni	2
3 în satul Babaroaga	2
1 societate comercială cu pământ în arendă	1

Cea mai bine înzestrată este Societatea agricolă „Viitorul" Dumbrăveni, condusă până în anul 2000 de dr. ing. Lucian Cioran, iar din anul 2000 de dr. ing. Maria Cioran[12]. „Omul sfinţeşte locul, ştiinţa pune cunună împlinirilor." Societatea a reuşit să-şi procure întreaga gamă de maşini agricole: 9 tractoare U.650 M, trei combine, pluguri, grape, prăşitori, semănători pentru porumb şi pentru păioase, remorci, instalaţii pentru erbicidat, pentru tratarea semînţelor. În ianuarie 2003 a cumpărat o autoutilitară pe lângă camionul pe care îl poseda. În anul 2001 şi-a construit un depozit pentru produse, pentru a nu mai apela la cele ale statului. Toţi muncitorii sunt angajaţi cu carnete de muncă şi şi-au luat în permanenţă salariile cuvenite. Model de pricepere, organizare, hărnicie şi cinste rămâne societatea comercială cu pământ în arendă înfiinţată de Paul Niculescu, primarul comunei Ştefan cel Mare. După ce a cumpărat Moara lui Bălan şi a construit alta modernă, a arendat pământul pentru a măcina fără încetare. Ţăranii sunt foarte mulţumiţi, arendaşul lăudat şi iubit. Nu rămâne mai prejos nici Marin Gh. Ciobanu, conducătorul unei alte societăţi agricole. În anul 2004 ei au obţinut cele mai mari producţii de grâu. Producţia Societăţii „Viitorul" a fost mult mai mică, iar nemulţumirile sătenilor asociaţi au fost pe măsură.

[10] Prof. Florea Bratu, *Istoria comunei Mozăceni-Deal*, 1979, manuscris, p. 9.
[11] De la Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883; aprilie 1972.
[12] Inginerii Lucian şi Maria Cioran şi-au susţinut tezele pentru doctorat în iunie 2000 la Universitatea de Ştiinţe Agricole Bucureşti: Lucian Cioran, *Influenţa îngrăşămintelor asupra producţiei şi culturii ierbii de Sudan cultivată pe planosolurile vertice pseudogleizate din sudul judeţului Argeş*; Maria D. Cioran, *Studiu asupra trifoiului roşu în condiţiile planosolului vertic pseudogleizat din comuna Mozăceni, judeţul Argeş.*

Pescuitul

Dintre ocupaţiile secundare ale sătenilor din Mozăceni, cea mai importantă a fost pescuitul, peştele fiind şi aici, ca pe întregul spaţiu românesc, „mâncarea săracului". Numeroasele heleşteie amenajate pe vălcele, dar mai ales pâraiele Mozacu, cu Balta Mare (Balta Iancului) şi Balta Mică, precum şi Drâmbovnicul, au avut întotdeauna peşte mult şi de calitate. Drâmbovnicul a fost unul din pâraiele renumite prin peştele său în Ţara Românească.[1]

Indiferent de starea lor socială, moşteni sau clăcaşi, toţi locuitorii Mozăcenilor vânau peşte; pescuiau nu numai bărbaţii, dar şi femeile, băieţii de pe la vârsta de 14-15 ani, iar fetele, în număr redus, după ce ieşeau la horă, pe la 16-18 ani; femeile căsătorite îşi ajutau bărbaţii, pescuiau împreună, mai cu seamă proprietarii heleşteielor din vestul Mozăcenilor, până la seceta din vara anului 1946, când acestea au secat toate; după colectivizarea bolşevică, aceste heleştee au fost desecate şi arate, iar pescuitul a devenit doar ocazional pentru bărbaţi, dispărând total ca ocupaţie după otrăvirea Drâmbovnicului în noiembrie-decembrie 1969, când râul a devenit o apă moartă.[2] Trebuie remarcat faptul că sătenii noştri au folosit din timpuri imemorabile cele mai primitive unelte de pescuit.

Un instrument specific locuitorilor de pe Drâmbovnic şi Mozacu, folosit intens până la izbucnirea celui de al doilea război mondial, a fost rociu, care este şi naşul comunei Rociu, toponim unic pe teritoriul României[3]. Această sculă era de două feluri: rociu mic şi rociu mare; în Mozăceni s-au folosit ambele cinii. Rociu mic a fost cel mai primitiv instrument de prins peşte, specific pâraielor curgătoare mici, de felul Drâmbovnicului şi Mozacului. Era format dintr-o plasă cu pasul ochiului de 0,5 - 1 cm, sub formă de sac prins la gură cu o nuia de stejerică, răchită galbenă sau de ulm, sub formă de arc la partea superioară, iar la partea inferioară pe o coardă din frânghie de cânepă sau in, legată de capetele nuielei. Pe centrul arcului se ataşa o prăjină bifurcată la capăt, prevăzută cu două sfori legate de vârfurile nuielei. Sacul se plimba pe fundul apei; în sacul cu pasul ochiului de 0,5 cm se adunau toate zvârlugile şi ţiparii, nu numai peştii mai mari.

Rociu mare era asemănător celui mic; diametrul semicercului era mai mare, variind între 1-2 m. Plasa se ridica cu ajutorul prăjinii numite coada rociului. Ca momeală pentru peşte se punea o bucată de mămăligă, nu de puţine ori colorată cu galben sau cu roşu când se dorea capturarea clenilor; se pescuia prin scufundarea instrumentului în apă şi prin ridicarea lui după un timp lăsat la aprecierea pescarului.

[1] *Documente privind relaţiile agrare*, I, Ţara Românească, Editura Academiei, Bucureşti, 1961, pp. 525-526; Ion Nania, *Istorie şi pescuit pe Drâmbovnic*, VPS, anul XXII, nr. 3(252), martie 1970, p. 12.
[2] *Ibidem*.
[3] Ion Iordan, Petre Gâştescu, D.I. Oancea, *Indicatorul localităţilor din România*, Editura Academiei, Bucureşti, 1974, p. 219; Ion Nania, *Curse din vechime*, Almanahul Vânătorul şi pescarul român, '93, p. 29.

Cel mai răspândit instrument individual de pescuit prin ridicare, din comuna Mozăceni, a fost halăul. Construit dintr-o plasă pătrată, cu latura de 1-3 m, cu toate laturile însforate cu o sfoară răsucită din in sau din cânepă, trecută prin toate ochiurile marginale ale plasei şi legată, la fiecare ochi, cu o sfoară subţire, din aceea din care se lucraseră ochiurile, micşorându-se prin strângere fiecare ochi cu 1-2 mm, pentru ca la ridicare plasa să formeze sân, adică un fel de covată, ca să nu poată sări peştele la ridicare. Plasa este prinsă la cele patru colţuri de capetele a două nuiele îndoite şi dispuse în cruce, iar la locul de încrucişare se leagă capătul anterior al cozii halăului, o prăjină lungă de 3-4,5 m. Mărimea plasei şi dimensiunea ochiurilor se lucrează ţinând seama de forţa fizică a pescarului. La pescuit se pune în centrul plasei o bucată de mămăligă legată cu o sfoară prinsă de plasă, cu ambele capete libere, lungi de 15-25 cm, numită gâţa halăului, dar şi un pietroi pentru întinderea şi adâncirea sânului. Braconierii de azi folosesc în loc de nuiele patru bare elastice de oţel, prinse la centru – la locul de întretăiere a nuielelor – în patru ţevi metalice sudate în formă de cruce, crucea halăului. Până la jumătatea secolului al XX-lea, aproape că nu era familie din Mozăceni să nu posede 1-2 halaie de dimensiuni diferite. După al doilea război mondial, până prin 1948-1949, halăul înlocuise definitiv rociu.

Până la otrăvirea apelor Drâmbovnicului, în noiembrie-decembrie 1969, plasa de pescuit era nelipsită din gospodăria fiecărui mozăcean. De formă dreptunghiulară, lată de 1,20-1,60 m şi lungă de 3-4 m, cu marginile însforate pe o frânghie subţire, era prevăzută la fiecare capăt cu câte un par numit cotoc; plasa se purta prin apă de două persoane.

Plasa era folosită cu succes şi la pescuitul cu bătaie, mai ales seara. Aşezată în aval de pârâu, la terminarea pârâului şi lăţirea apei, bine întinsă de capetele inferioare ale cotocilor, partea de jos a plasei era fixată cu picioarele de o persoană care stătea în centrul pârâului, ţinând partea superioară a cotocilor, mai lungi cu aproximativ 25-30 de cm decât lăţimea plasei, apropiaţi, cu ambele mâini. O a doua persoană lua la bătaie apa dinspre coada pârâului până la plasă, atât cu picioarele (pe vremea aceea nu se găseau cioburi, sârme sau alte lucruri periculoase aruncate în apă), cât şi cu o prăjină în formă de măciucă scobită la cap, numită bobic; în lipsa bobicului se folosea o greblă cu dinţi de metal. Prin această metodă, la bătaia unui singur pârâu se puteau prinde până la 4-5 kg de peşte: murgoi, obleţi, cleni, zvârlugi, caracude, dar şi crăpceni.

Năvodul era asemănător plasei, însă de dimensiuni mai mari; era lung de 8-12 m şi lat de 1,80 - 2,20 m. Pe frânghia însforată pe partea inferioară erau prinse mai multe greutăţi din plumb sau din fier, pentru a nu se ridica de pe fundul apei în timpul pescuitului. Să nu uităm că greutăţile din lut, descoperite în aşezările neolitice şi din epoca bronzului, de pe Valea Mozacului şi de pe Valea Drâmbovnicului aveau aceeaşi funcţie, pe lângă cea folosită cu precădere la războiul de ţesut de tip vertical. În acelaşi scop, dar cu eficacitate foarte mare, se foloseau şi măciucile pentru biciul de luptă din epoca bronzului, dar şi numeroasele cremeni găurite natural, descoperite în aceste aşezări. Asemenea galeţi s-au descoperit până în prezent în România doar în aşezările de pe cele două văi ale noastre, ceea ce dovedeşte ingeniozitatea locuitorilor din această zonă, dar mai ales intensitatea pescuitului cu

plase, dar şi bogăţia în peşte a râurilor Mozacu şi Drâmbovnic. În timpul pescuitului cu năvodul, în afară de cele două persoane care trăgeau şi ţineau cotocii la mal, alte două-trei persoane scormoneau malul pentru ca peştele să intre în năvod; ele ajutau şi la ridicarea năvodului prinzând marginea inferioară şi ridicând-o o dată cu ridicarea cotocilor, a capetelor năvodului, de către cei doi trăgători prin apă.

Numită prin alte părţi ostie, furculiţa a fost un instrument pescăresc specific satelor Bârlogu, Negraşi, Mozăceni şi mai puţin în Slobozia ori în satele din aval. În formă de furcă îngustă, cu 3-6 dinţi cu vârfurile lăţite şi tăioase, prevăzute cu unu sau doi pinteni, asemenea pintenului de la cârligul undiţei, furculiţa era ataşată unei cozi de lemn. Seara, după ce se lăsa întunericul, pescarul mergea în pârâu cu un felinar, aştepta peştele şi-i înfigea furculiţa în corp. Rezultatele erau mult mai bune atunci când pescarii care vânau peştele în acest fel foloseau în locul felinarului o lanternă; sub lumina puternică a lanternei peştii rămâneau imobilizaţi. Cu mare succes se folosea furculiţa de pe malul apei, primăvara, în timpul bătăii, adică al reproducerii peştilor; în acest caz, coada furculiţei era mai lungă, iar pescuitul se practica atât ziua, cât şi noaptea, capturându-se peşti de talie mare.

Leasa a fost cinia cea mai primitivă pentru pescuit în pârâu. Lucrată dintr-o împletitură de smicele de răchită, cam de 60-80 cm, în formă de talpă, se îngusta spre unul din capete şi se curba în sus, luând forma unui căuş-opincă în care se aduna peştele. Se folosea de cele mai multe ori la pescuitul cu bătaie, mai ales seara.

Vârşa a fost instrumentul care a înlocuit leasa după primul război mondial. Era o sită rară, din sârmă, de formă dreptunghiulară, cu laturile de 1 – 1,20 × 0,60 – 0,80 m, prinsă pe o ramă de scândură lată de 20-30 cm; se aşeza în gura pârâului, fixată oblic spre spate, unde era sprijinită de doi ţăruşi bătuţi în pârâu. De alţi doi ţăruşi se fixau capetele bazei vârşei. Pentru ca peştele să nu intre pe sub vârşă, se umplea cu pietriş golul dintre fundul pârâului şi buza ramei; în felul acesta şi apa cădea cu viteză, ca o cascadă. Golurile dintre capetele vârşei şi malurile pârâului se umpleau cu brazde de pământ tăiate cu o cazma. O dată cu apa care cădea cu viteză în vârşă, cădea şi peştele împins de apă.

Pentru pescuitul pasiv sătenii din Mozăceni foloseau alte două măiestrii primitive. Coşul cu două guri, lucrat din nuiele de răchită, era în formă cilindrică, având la fiecare capăt câte o gaură răsfrântă în interior sub forma unei pâlnii. Coşul se ancora pe fundul apei, în ocheane, sau pe lângă malurile cu răgălii, unde apa era mai adâncă şi se ştia că se adună peştele. Ca momeală se punea în coş o bucată de mămăligă şi, nu de puţine ori, baligă de porc ce mâncase boabe de porumb.

Asemănător era şi coşul orb, lucrat din nuiele de răchită împletite, de formă aproximativ conică, cu vârful retezat, iar la capătul mai larg avea circumferinţa bazei rotunjită, nepornind drept, ca fundul târnei. La acest capăt se afla şi gura, răsfrântă în interior sub formă conică. Lateral, în partea posterioară, coşul orb era prevăzut cu o deschidere în formă de uşiţă, pe unde se scoteau peştii prinşi. Ca momeală se punea o bucată de mămăligă.

Locuitorii din Mozăceni au fost singurii de pe Valea Mozacului care au folosit ca instrument pentru pescuit priponul, fiind de altfel singurul sat care deţinea ape ce se pretau la capturarea peştelui cu o astfel de ustensilă: Heleşteul Mare,

Balta Mare (Balta Iancului) şi Balta Mică. Pe un pripon lung de 20-50 m se înşirau cârlige, legate de pripon cu o sfoară mai subţire numită petilă, lungă de aproximativ 25-30 cm. Cârligele se agăţau pe frânghie cam la 0,80-1 m distanţă unul de altul. În cârlige se puneau râme sau viermi. Astfel pregătită, frânghia era ancorată de malul apei de un ţăruş bătut cu un bolovan. Celălalt capăt al priponului se lega de un bolovan şi se arunca departe în apă, cu putere, ca toate cârligele să se cufunde fără a se îngrămădi între ele.

În perioada 1995-2000 ajunsese la o adevărată nebunie pescuitul „la japcă" în Heleşteul Mare. Priponul sau firul de plastic astfel pregătit era aruncat cu putere şi imediat braconierul strângea priponul sau firul pe un tambur dinainte pregătit; mulţi foloseau modernele mulinete. Operaţia se repeta permanent, iar prin tragere cârligele agăţau peştii de pe fundul apei. Este cea mai barbară metodă, întrucât în tragere cârligele răneau foarte mulţi peşti şi numai exemplarele mari, care reuşeau să scape. Această metodă de braconaj a fost interzisă după anul 2000.

Din nefericire a rămas racila setcilor. Dacă în perioada anilor 1996-2000 noapte de noapte în Heleşteul Mare bracona, ca pe propria moşie, patronul Societăţii Comerciale Mavexim S.R.L. din Piteşti, Vali Mocanu, cu o setcă lungă de 800-1.000 de metri, şi din când în când unele autorităţi silvice, dar şi alţii, cu setci mai mici; în anii 2001-2002, în fiecare noapte se introduceau câte 3-4 setci mai scurte, cu ochiuri mici, din care nu scăpa nici puietul de caras ori de crap; acest braconaj care a secătuit heleşteul de peşte se făcea cu ştirea paznicilor. În noaptea de miercuri 8 / joi 9 mai 2002 am avut ocazia să vedem cea mai barbară metodă de braconaj. După ce s-a întins setca lungă de aproximativ 150 de metri spre coada heleşteului, care secase foarte mult din cauza secetei cumplite, dintr-o barcă au fost aruncate la nord de setcă 14 sticle de plastic cu carbid, după care, cu ajutorul a două bărci de cauciuc, s-a adunat cu setca peştele ieşit la suprafaţa apei; s-au umplut două portbagaje; totul s-a petrecut între orele 22,45 - 24,00.

A fost zalmoşte[4] în tot peştele din zona de nord a heleşteului; până în ziua de duminică, 12 mai, sute de pescăruşi s-au hrănit îndestulător cu peştele care plutea mort în largul heleşteului, până spre dig. Păcat că o avere atât de însemnată a comunei Mozăceni este jefuită fără scrupule de bandiţi fără teamă de lege şi de Dumnezeu. Şi în anii 2003-2004 braconierii au vândut peşte prin Mozacu şi Teiu.

În încheiere amintim metodele de pescuit cele mai primitive care s-au moştenit până la jumătatea secolului al XX-lea. Prinderea peştelui prin dibuire cu mâinile este cea mai primitivă, practicată de pe pragul copilăriei umane, din paleolitic. Intrând în apă şi dibuind cu ambele mâini pe sub malurile apei, omul captura peştele pe care-l introducea într-o traistă, cu baiera foarte scurtă, atârnată de gât, ori îl arunca pe mal unui copil care-l lua şi-l vâra într-o oală îmbăierată, adică legată cu o sfoară pe sub buză şi pe sub partea superioară, pe sub mănuşă. O altă metodă era

[4] Sin.: Zamor: Laurenţiu Lustun, Ion Rădulescu, Vasile Voican, *Dicţionar piscicol*, Editura Ceres, Bucureşti, 1978, p. 233. S.f. Zalmoşte, neconsemnat de dicţionarele noastre, a fost întâlnit de noi în anii 1956-1967 doar în satele Leşile (la 3 persoane), Mozacu (2 persoane), Negraşi (o persoană) şi Mozăceni (2 persoane). În anii 1998-2002 nimeni nu mai cunoştea acest cuvânt pe care-l socotim a proveni din fondul geto-dacic; vezi: Ion Nania, *Au fost dacii politeişti?*, Noi Tracii, Milano, anul III, nr. 40, decembrie 1977, pp. 4-5.

prin îmbătarea peştelui prin tulburarea apei. Vara, mai ales copiii, izolau câte un ochi de apă cu adâncime foarte mică, nedepăşind 0,50 m adâncime, şi apoi cu greblele, sau chiar cu picioarele, tulburau apa până când peştele lipsit de oxigenul necesar ieşea la suprafaţă, fiind apoi cules cu ajutorul unui ciur pentru cernut mălaiul. În verile secetoase, când Drâmbovnicul înceta de a mai curge, se îmbăta şi peştele din lacurile întinse cu ajutorul grapelor din gheorghinari trase de boi. În aceste cazuri, la prinderea peştelui participau zeci de persoane, prinzându-se cantităţi impresionante.

Spre toamnă, când se băgau cânepile la topit în ochiurile şi ocheanele Drâmbovnicului, se urmărea momentul când peştele rămas fără oxigen, începea să iasă la suprafaţă, căutând să soarbă oxigenul care nu mai exista în aceste topile, şi era adunat cu plasele, cu halaiele ori cu ajutorul ciurului.

În perioada 1925-1945 s-a practicat o metodă de braconaj tot atât de distructivă ca şi pescuitul cu setca din zilele noastre. Cu risticul scos din gogoşile de ristic (*Cynips quercus*), produse de viespea stejarului (*Diplolepis quercus*), se amesteca o cantitate mare de râme tocate sau rupte mărunt şi se aruncau în apă. După 15-25 de minute peştii care le înghiţeau ieşeau paralizaţi la suprafaţa apei şi erau adunaţi cu plasa sau ciurul. Se capturau peştii mari, dar şi cantităţi apreciabile de puiet. Noroc că pe vremea aceea apele noastre erau „îngroşate“ cu peşte. Azi, când singurul lac pentru pescuit a rămas Heleşteul Mare de pe Mozacu, şi acesta secătuit de setci, locuitorii Mozăcenilor, dar şi ai satelor de pe Mozacu şi Drâmbovnic, au uitat nu numai marea bogăţie a peştelui de altădată, ci şi măiestriile şi metodele existente de milenii. Nici un bărbat nu mai spune soţiei: „Pune ceapa la foc, muiere, că mă duc s-aduc peştele“. Totul s-a dat uitării; toate par poveşti; a fost odată... Ar fi cazul ca Primăria Mozăceni, Consiliul Local să transforme Heleşteul Mare într-o sursă de venit pentru comună. Cu pază strictă şi puţină dăruire, această întindere de apă poate deveni o sursă de avere pentru comuna Mozăceni. Locuitorii satelor Babaroaga, Dumbrăveni şi Mişei trebuie să se implice hotărât în această problemă, spre binele lor. În locul paznicilor din Zidurile, ar fi bine să se organizeze pază prin „col“, în echipe prin rotaţie în fiecare noapte; numai prin dăruire şi dragoste pentru comuna lor, sătenii ar beneficia de o sursă inepuizabilă de venit. Primarul şi poliţiştii au şi ei un cuvânt hotărâtor. Trebuie implicare şi voinţă. Heleşteul Mare ar putea fi model pentru judeţul Argeş. Oare să nu ştie nimeni, nici paznicii din Zidurile, de peştele prins cu setcile în anii 2003-2004 şi vândut prin Mozacu şi Teiu?

Vânătoarea

Vânătoarea este cea mai veche ocupaţie omenească, omul fiind înainte de toate vânător şi culegător. A vorbi despre istoria vânătorii înseamnă a vorbi despre însăşi istoria omenirii, timp de peste un milion de ani vânătoarea constituind ocupaţia de bază a societăţii.

Veche ca şi omul, vânătoarea s-a perfecţionat o dată cu acesta, a evoluat o dată cu dezvoltarea societăţii; în domeniul acestei ocupaţii omul a făcut primele observaţii, primele cercetări şi descoperiri, primele invenţii. Numai în urma unor îndelungate observaţii ale vânătorilor paleolitici a fost posibilă domesticirea animalelor. Perfecţionarea uneltelor, a metodelor de vânătoare, a curselor, descoperirea suliţei, a arcului cu săgeţi sunt primele şi cele mai importante invenţii ale epocilor respective, produs al unor căutări multimilenare, nemijlocit legate de mărirea randamentului ocupaţiei[1]. Descoperirile arheologice de pe teritoriul Mozăcenilor dovedesc din plin că pe Valea Mozacului şi pe Valea Drâmbovnicului omul a existat de pe treapta copilăriei umane, încă de acum 1.500.000-600.000 de ani în urmă, când omul se ocupa şi trăia numai din cules şi vânătoare.

Prăbuşirea comunismului impune trezirea la realitate şi înlăturarea falsului din prima lecţie de istorie, bazat pe şubrezenia gândirii „istorice“ a lui Engels, că munca l-a creat pe om, că datorită muncii şi „fabricării“ primelor unelte, „mâna nu este numai organul muncii, ci totodată şi produsul ei“[2].

Dezvoltându-şi graiul articulat şi implicit gândirea, vânătorul primar îşi perfecţionează uneltele-arme, transmiţând urmaşilor experienţa acumulată. El nu va mai ridica din cuiburi puii abia ieşiţi din găoace, îi va lăsa până la creşterea potrivită, să nu zboare, dar să aibă şi cantitatea maximă de carne. A început să ocrotească puii sălbăticiunilor şi încetul cu încetul orice acţiune distructivă în dauna naturii a fost trecută sub noţiunea de păcat, iar religia l-a separat pe vânătorul primar în mod categoric şi ireversibil de lumea animală; *Homo venator* de pe vatra Mozăcenilor şi de pretutindeni s-a transformat, încetul cu încetul, în *Homo ludens* al zilelor noastre[3]. Vânătorii de pe moşia Mozăcenilor n-au făcut excepţie de la această evoluţie; fiind printre cei mai vechi din lume, prezenţa lor este dovedită prin uneltele culturii de prund de pe Drâmbovnic şi Mozacu lucrate la începuturile evoluţiei umane. Vânătoarea a rămas pe această vatră o ocupaţie semnificativă în toate epocile care au urmat; armele din neolitic, din epoca bronzului, din epoca

[1] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România (din cele mai vechi timpuri până la instituirea legii de vânătoare – 1891)*, Editura Ceres, Bucureşti, 1977, p. 7.
[2] Friedrich Engels, *Rolul muncii în procesul transformării maimuţei în om*, ediţia a II-a, Editura Partidului Muncitoresc Român (f. l.), 1950, p. 7.
[3] Ion Nania, Cuvântul şi religia l-au transformat pe HOMO VENATOR în HOMO LUDENS al zilelor noastre, Diana, editată de A.J.V.P.S. Timiş, an IV, nr. 2, februarie 1994, p. 19.

fierului şi din evul mediu descoperite la Mozăceni o dovedesc din plin. Nu vom aminti despre practicarea vânătorii în aceste epoci; descoperirile arheologice de pe Valea Mozacului şi de pe Valea Drâmbovnicului sunt edificatoare în acest sens.

Pădurile imense, câmpiile întinse, cu pâlcuri de arbuşti şi muriş, bălţile de pe Mozacu şi smârcurile întinse de pe Glavacioace au oferit condiţii pentru toate speciile de vânat, animale pe care le-am enumerat într-un capitol special. Teritoriul Mozăcenilor se afla în hotar cu prima rezervaţie de vânătoare din evul mediu european, loviştе care ne-a lăsat moştenire numele râului Neajlov, ca loc de vânătoare aparţinând cneazului Ţării Vlaşca[4].

Nu trebuie să ne surprindă că pe această vatră a copilăriei umane, pe care au hălăduit aproape două milioane de ani cei mai vechi vânători ai continentului european, a existat o cultură ale cărei temelii se pierd în uitarea timpurilor. Neglijată de istoriografia modernă, măreţia dumnezeiască a civilizaţiei vetrei carpato-balcanice, cu unul din punctele cele mai expresive la Mozăceni – pe măsura splendorii sufleteşti a singurului popor monoteist din Europa antică, geto-dacii, dintre care geţii de pe vatra Mozăcenilor au fost inventatorii alfabetului, şi a urmaşilor lor creştini, românii – avea să fie zdrobită de ticăloşenia propagandei antiromâneşti a dictaturii bolşevice; să nu-i uităm nici pe unii politicieni de după 1989 care mai continuă această boală antinaţională. În faţa legii pământului, a cutumelor şi mai ales a dragostei pentru glie şi pentru moştenirile orale din moşi-strămoşi, actuala noastră civilizaţie păleşte, iar noi nu suntem decât nişte „barbari moderni" care ne otrăvim viaţa, intoxicând pământul, apele şi aerul, zdrobind străvechea cultură din începuturi. Civilizaţia trecutului nostru a fost mare prin farmecul aparent al simplităţii şi strălucitoare prin temelia ei de suflet românesc, în care s-au zidit atâtea mituri frumoase şi durabile ca stâncile Carpaţilor. Pe această vatră a vieţuit din veşnicii Zâna Pădurii, până ce s-a gârbovit sub povara anilor şi a devenit Muma Pădurii, pentru că aici au fost codrii cei mai frumoşi, prin care mişunau cele mai alese sălbăticiuni. La fel cum Zâna Apelor a făurit vadul celui mai muşat fluviu, Dunărea,[5] tot Zâna Apelor a făurit, după cum ne-o spun basmele păstrate în Mozăcenii noştri, Balta Mare şi Balta Mică de pe Mozacu, pentru a sălăşlui alături de sora ei mai mare, Muma Pădurii, gârbovită de timpuri, şi amândouă locuiau în muzane apropiate din mijlocul pădurii, pe Bâtia[6]. „Chiar şi Dumnezeu, când voia să-şi odihnească privirea, deschidea fereastra cerului spre frumuseţea pădurii de pe Romanaţi şi Bâtia, spre bălţile de pe Mozacu, pe care le-a sfinţit botezându-le cu ploaie. Şi se bucura Tatăl Ceresc văzând atâtea podoabe, mulţime de sălbăticiuni şi atâtea ocheane, dar mai ales se bucura de creştinii săi din Mozăceni, care respectau cu credinţă aceste sânte împodobiri ale pământului, pe care le-au considerat dintotdeauna lucrări îndumnezeite."[7] Pentru fiecare ţăran din Mozăceni, ca de altfel pentru fiecare român, până la venirea bolşevismului, pădurea a fost producere dumnezeiască, creată pentru ca toate fiinţele să-şi găsească adăpost şi hrană, vara să ţină răcoarea pământului şi să atragă ploaia, iarna să domolească viforniţa şi gerul.

[4] Ion Nania, *Rezervaţia pentru vânătoare a cneazului de Vlaşca*, Diana, an IV, nr. 2, 1994, p. 16.
[5] Ion Nania, *Vânătoarea. Cultură, obiceiuri, tradiţii (II)*, VPR, SN, anul XLIX, nr. 4, aprilie 1996, p. 3.
[6] Inf. Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883; Alexe A. Danciu, n. 1887.
[7] *Ibidem.*

Fără pădure, omul n-ar fi avut nici casă, nici căldură şi, ca orice lucrare zeiască, fiecare copac era deţinătorul unei sacralităţi care izvora din puterea Creatorului, fie că era o Zână frumoasă, fie că era bătrâna Muma Pădurii, sau Dumnezeu ori Tatăl Ceresc, fie că erau toţi aceşti trei dumnezei, cum se întâlnea până la jumătatea secolului al XX-lea la ţăranii noştri din Mozăceni. În Mozăceni, din primii ani ai vieţii, copilul era învăţat să respecte, sub interdicţia păcatului, orice copac, pentru că „pădurea o avem din moşi-strămoşi, moştenire pentru urmaşii urmaşilor", orice tăiere fiind bine chibzuită atât de proprietarul individual, cât şi în cadrul proprietăţii obşteşti; pădurea este casa sălbăticiunilor, pădurea ne dă casă şi binale şi căldură şi tot. Cine taie pădurea fără căpătâi ori copac gros de nu-l pot cuprinde doi oameni cu braţele, acela nu va avea parte de urmaşi, cel ce taie copac pe care se află cuib de corb, de şoim sau de pajură va fi omorât de fiare şi nu va avea parte de mormânt, iar cine va doborî copac pe care se află cuib de barză, aceluia îi va lua casa foc. Tăierea copacilor şi a arbuştilor de pe râpe aducea mare nenorocire făptaşului, ajungea să slăbească pe picioare, pierzându-şi toată vlaga din trup, iar tăierea celor de pe malurile râurilor şi pâraielor putea să provoace mânia Zânei Apelor, care umfla valurile cu mare învolburare, de lăsa în urmă numai piatră şi nisip, ca pe fundul mării, unde se află unul din palatele Zânei, credinţe şi cutume pe care poetul Vladimir Streinu le-a auzit cu siguranţă la ţăranii din Leşile sau din Mozăceni şi le-a consemnat în versuri cu blestem:

Usca-s-ar braţu-n umeri ca lemnul de sicrie
Al celui fără milă de muntele chilug.
Seca-i-ar măduviţa prăsilii-n seminţie
Şi orice trunchi se taie, tăia-şi-ar lui cosciug,
Preface-mi-s-ar ţara din nou în fund de mare.[8]

Între satele Teiu din Deal şi Teiu din Vale, comuna natală a scriitorului Vladimir Streinu, s-au aflat, până în anii '60 ai secolului al XX-lea, când a venit prăpădul colectivizării, Ulmul Mare, cu diametrul de 3,80 m, alături de Ulmul Mic, cu diametrul de 2,90 m, neatinşi de secure pentru că acolo s-a aflat cândva un cuib de şoim, iar la Colonești, judeţul Olt, au rezistat, tot până atunci, Ulmii Corbului. Mai mulţi stejari multimilenari au dăinuit la limita de nord a pădurii Leşeanca, dar cel mai gros, după cum ne mărturisea prin 1964-1965 un sătean din Leşile,[9] era „Stejarul Comorii, pe care l-a tăiat Nicolae al lui Căcănău, când a ajuns cal din măgar, pădurar fără carte, pus de comunişti"[10]. În pădurea Mozăceanca au existat cei mai mulţi stejari multiseculari. „Erau gârniţe groase de nu le puteau cuprinde 4-5 bărbaţi cu braţele întinse. Prin ele-şi făceau cuiburi corbii, şoimii, pajurele, că erau înalte şi drepte de nu se putea urca nimeni până-n vârful lor. După ce ne-au luat comuniştii pădurile, gârniţele astea le-a tăiat un nemernic, ajuns pădurar de exploatare, un mozăcar, Nicolae Simescu, zis Căcănău. Le-a tăiat şi, fiind prea groase,

[8] Vladimir Streinu, *Poezii*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1982, p. 129.
[9] Ilie Micu, n. 1887 şi înregistrat cu numele Micu Ion Merin, la Negraşi.
[10] Ion Nania, *Datarea şi localizarea celor două lupte de la Fântâna Ţiganului date între Radu Paisie şi Laiotă Basarab*, Revista Istorică, Academia Română, tomul V, 1994, nr. 1-2, p. 157.

le-a ciopârţit trunchiurile, că nu se puteau căra, şi le-a vândut ca butură de foc. A fost un nemernic, comunist fără Dumnezeu Simescu-Căcănău ăsta. O singură gârniţă era scorburoasă, şi-acolo se găsea o bufniţă care scotea pui; după ce-a tăiat Căcănău gârniţa, bufniţa s-a mutat în Salcia lui Iabanacu de lângă Drumul Bucureştilor, de pe Mozacu.

Colectivu' a tăiat şi salcia aia uriaşă, cu scorbură. Bufniţa, care era cât o curcă de mare, a pierit; cine ştie unde s-a dus; a fost ultima bufniţă de pe la noi."[11]

Stejari multiseculari au existat şi în partea de vest a Mozăcenilor. Amintim, în primul rând, gârniţa uriaşă, punct de hotar în documentul din 19 iunie 1620, tăiată prin 1922-1923 de nişte ţărani nesăbuiţi din Recea de Jos. În urma colectivizării mai rămăsese un singur stejar multisecular în Găvana; în primăvara anului 2002 şi acesta a fost tăiat şi cărat cu remorcile într-o noapte, tot de nişte oameni fără Dumnezeu, tot din Recea! Cât de mult iubeau ţăranii din Mozăceni natura şi sălbăticiunile ei, ne putem da seama după ocrotirea micii păduri Stuful Berzei, până prin anii 1938-1939, când tufanul uriaş s-a uscat, iar barza a părăsit mica pădure ocrotită.

Vânatul foarte numeros existent pe moşia Mozăcenilor a oferit carne îndestul pentru foarte mulţi săteni, până la începutul secolului al XX-lea. O dovadă a numeroaselor sălbăticiuni existente o constituie şi catagrafia din 1838, în care doi săteni şi-au declarat meşteşugul, adică ocupaţia de bază, vânător. Este vorba de Gheorghe vânătoriu, cu gospodăria de la numărul 213, român căsătorit, de 80 de ani, birnic, clăcaş, cu soţie şi doi feciori, care cultiva 3 pogoane de porumb şi deţinea 3 pogoane de fân, 2 boi, o vacă şi 2 stupi. Al doilea vânător era Onea Puşcaşu, român căsătorit, de 65 de ani, birnic, clăcaş care cultiva 3 pogoane cu porumb şi unul cu grâu, posedând 5 pogoane de fân, 4 vaci, 15 oi şi 2 stupi. De remarcat că ambii vânători erau clăcaşi şi fiecare avea câte 2 stupi. Avem credinţa că la 1838 în Mozăceni existau foarte mulţi vânători, dar nu şi-au declarat această ocupaţie ca meşteşug de bază; fiecare ţăran avea dreptul să vâneze nestingherit pe moşia satului său.

Faptul că vânătoarea a fost intens practicată explică numeroasele credinţe şi ritualuri care s-au practicat până în pragul secolului al XX-lea.

O iniţiere deosebită primeau băieţii ai căror taţi sau bunici doreau să aibă urmaşi vânători, pentru că la rândul lor moşteneau această îndeletnicire de la părinţii şi bunicii lor. În primăvara care urma după împlinirea vârstei de trei ani, băieţelul era luat de naş, de bunicul sau de unchiul după tată, cu condiţia ca bărbatul respectiv să fie vânător, şi dus în dimineaţa de Sân' Gheorghe (23 aprilie), precum şi în următoarele dimineţi, la pădure, înainte de a răsări soarele, unde i se scutura de trei ori, pe capul descoperit, roua de pe o ramură de stejar, spunând, tot de atâtea ori, „Sfinte Gheorghe, dă-i lui (cutare) tăria sfântului stejar pentru întâmpinarea primejdiilor şi răpunerea fiarelor. Sfânta apă a cerului să-l spele de păcatul uciderii lor şi toată viaţa să rămână curat şi luminat, ca roua din cer picat".

[11] Florea Şerban (Şerbănescu), n. 1883, aprilie 1972. Realitatea este alta: bufniţa care cuibărea în Salcia lui Iabanacu a fost împuşcată în primăvara anului 1955; în 1962 aici se ascundea o bufniţă stingheră; aceasta avea să fie tot împuşcată, în primăvara anului 1963; a fost ultima bufniţă din zona de câmpie a judeţului Argeş.

Ritualul se repeta după patru ani, adică după împlinirea vârstei de şapte ani, tot în ziua Sfântului Gheorghe şi apoi în următoarele zile. Locul desfăşurării, precum şi calificativul „sfânt" pentru stejar, din formula magică, ne dovedeşte vechimea ritului moştenit din etapa credinţelor dendrolatriei. „Botezul cu rouă" de trei ori după împlinirea vârstei de trei ani, ca şi credinţa despre sfinţenia apei, este o moştenire a zoolatriei vânătorilor care se închinau Taului Dumnezeu – Bourul.[12] Până la jumătatea secolului al XX-lea, la Leşile şi Mozăceni a existat credinţa că ploaia este urina boului lui Dumnezeu[13] şi datorită ei se curăţă pământul de murdării şi lumea de păcate. Fără această apă sfinţită, dată de taurul care tună prin nori şi care se adună în pâraie, râuri şi bălţi, ori intră-n pământ pentru a izvorî în altă parte, omul, dobitoacele şi toate cele cu viaţă dată de Tatăl Ceresc nu ar putea trăi. Credinţa ne aduce aminte de preoţii brahmani care foloseau urina de vacă pentru a-i purifica pe păcătoşi[14], dar şi de sfinţenia apelor bătrânului Istru din care se împărtăşeau geţii când porneau la luptă. Pentru ţăranul din Mozăceni, şi pentru români în general, nimic nu a fost mai sfânt decât apa. Să ne aducem aminte de flăcăii şi bărbaţii noştri care porneau pe front în cel de al doilea război mondial. După ce ieşeau din curte, însoţiţi de toţi ai casei, de neamuri şi de vecini, mergeau la puţul din care familia lor bea apă, scoteau o ciutură, se închinau cu faţa spre răsărit, beau de trei ori, după care iarăşi se închinau şi spuneau „Doamne ajută" şi plecau; cei care mergeau la gara Găeşti repetau acest ritual pe Valea Mozacului, la Puţul Ianculului sau la Puţişor.[15] La fel procedau, fără a fi însoţiţi de cineva, vânătorii când plecau dimineaţa la vânătoare. Numai aşa aveau noroc de vânat ales şi erau feriţi de orice întâmplare neplăcută, ba chiar şi de răceli ori de oboseală[16].

Aşa ne şi explicăm de ce din primii ani ai vieţii copilul învăţa cum să respecte sfinţenia apei. „Cui se pişă-n apă, îi vor muri părinţii",[17] „Doar vitele se pişă-n apă, pentru că apa este pişatul boului lui Dumnezeu".[18] „Apa este sfântă şi este păcat s-o spurci cu gunoaie ori cu alte mizerii, iar cui aruncă stârvuri în apă, pe lumea cealaltă îi va mirosi sufletul a hoitul din care a ieşit."[19] „Apa e sfântă şi de-aia se preface-n agheasmă când o sfinţeşte popa."[20] „Când n-ai agheasmă, să-ţi atingi fruntea cu rouă de pe crengile copacilor de la marginea pădurii, aşa cum fac vânătorii"[21], botez vânătoresc exprimat genial de poetul de pe Valea Mozacului:

În zori, când intru-n codru şi caut vieţii firu-i,
Pe frunte scutur ramul de rouă şi mă mirui;

[12] Ion Nania, *Vânatul pe teritoriul României*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1991, pp. 50-87.
[13] *Ibidem*, p. 57; pentru Mozăceni, inf. Florea Şerban.
[14] Ovidiu Cazacu, *Pe urmele domesticirii animalelor*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1973, p. 231.
[15] Inf. Nicolae Al. Cruceană, n. 12 ianuarie 1910; septembrie 1959 şi sâmbătă, 21 august 2002.
[16] Inf. Dumitru D. Voicu (zis Sisoi, Jumătate de Puşcă), n. 26 octombrie 1920; aprilie 1970.
[17] Inf. Dumitra Selea (n. Dan Fl. Dumitra, 4 iulie 1927); duminică, 25 august 2002.
[18] Inf. Dumitru D. Voicu (zis Sisoi, Jumătate de Puşcă), n. 26 octombrie 1920; aprilie 1970.
[19] Inf. Iuliana-Ioana Vochin, n. 23 februarie 1954; duminică, 28 septembrie 1997.
[20] Inf. Văduvici Elena (n. Mocanu Gr. Elena, 13 octombrie 1927); sâmbătă, 24 august 2002.
[21] Inf. Dumitru D. Voicu; septembrie 1977.

Aplec în taină creştet şi frunze iertătoare,
Pun bune mâini asupră-mi a binecuvântare[22].

Să ne mai mirăm de ce în trecut, până la instaurarea barbariei comuniste, Mozacul, Drâmbovnicul, Negrişoara, Glavacioacele, ca toate apele de pe pământul românesc, erau curate ca lacrima? Să ne mai scandălisim că, în ciuda legilor, a poliţiei, a jandarmeriei, a ecologiştilor, a tot felul de instituţii, ba chiar şi de partide politice care spun că vor ocrotirea naturii, toate apele ţării sunt otrăvite, iar vadurile şi gropanele au devenit mormane de gunoaie şi depozite pentru deşeuri de tot felul? Bătrânii din Mozăceni îşi amintesc de copilăria în care mergeau desculţi de când se lua zăpada până la căderea brumei groase sau a zăpezii; nu existau ciob, sârmă, gunoaie care să-i rănească; azi nu există bucată de pământ de pe Valea Drâmbovnicului să nu fie încărcate de cioburi şi gunoaie, de folii şi sticle de plastic. Pe izlazul zidurenilor, la vest de cimitir, pe unde altădată alergau mii de grauri şi potârnichi, în vara anului 2002 am avut ocazia să vedem grămezi de sticlă zdrobită. Sărmane mozăcean, ce bine te simţeai pe covoarele ierbii mătăsoase încărcată de mii de flori, alături de miile de păsărele şi de iepurii ce săreau pretutindeni ca lăcustele! Cel ce batjocoreşte ceea ce românul a avut mai sfânt, în ciuda „învăţăturii" dobândite ori a rangului la care a ajuns, nu poate fi calificat decât o creatură spurcată a comunismului şi teoriei atee, şi nu român iubitor de glie, de natură şi Dumnezeu.

Şcoala vânătorului român de până acum 50-60 de ani era învăţătura primită de mic, de la cei în vârstă, îndrumare pe cât de simplă, pe atât de adâncită în cunoaştere şi de strălucitoare în viaţa de toate zilele. „Este păcat să faci focul pe iarbă – spunea mozăceanul nostru pe vremuri; fă-l pe locul sterp, pentru că altfel, de foc vei avea parte pe cealaltă lume", „de foc îţi va avea parte sufletul". „Să nu arunci cioburi ori cuie la întâmplare, pentru că poate să le calce vreun dobitoc sau o sălbăticiune care te va blestema; îngroapă-le în loc cât mai ferit şi mai adânc, să nu dea fierul plugului de ele."[23] „Nu distruge măceşii sau porumbarii de pe coaste şi răzoare, pentru că aceştia sunt pomii lăsaţi de Dumnezeu să-şi hrănească păsările iarna şi să-şi găsească loc de cuibărire vara."[24] „Măceşii sunt copăcei sfinţi, pentru că fructele lor hrănesc păsările şi de aceea se pun mărţişoarele pe ei când vin păsările călătoare", „când vezi primii cocori sau primele berze". Cât de „curate" au devenit coastele şi râpele din câmpiile noastre, priviţi la coastele din dreapta Drâmbovnicului! Arată pe măsura civilizaţiei şi a ateismului cu care ne lăudăm.

Ţăranul vânător din Mozăceni, plugarul şi păstorul nu ştiau nimic despre ecosistem, ecologie, biologie şi nici măcar despre mediul ambiant, dar ştiau, din moşi-strămoşi, că sfârşitul lumii va veni atunci „când vor dispărea pădurile, dumbrăvile şi zăvoaiele care umbresc şi răcoresc pământul şi vieţuitoarele lui", „când vor dispărea haturile şi răzoarele", „când se vor cura coastele, dealurile şi munţii", „când se vor spurca apele cu gunoaie şi lucruri murdare", „când vor seca bălţile Dunării", „când vor dispărea zăvoaiele şi bălţile Dunării", „când vor dispărea lupii

[22] Vladimir Streinu, *op. cit.*, *Temutul vânător*, p. 96.
[23] Neacşu Vochin, zis Pleşoi, n. 1901; iulie 1970.
[24] *Ibidem*. Ion N. Vochin, zis Pleşoi, n. 1927; septembrie 1984.

din păduri", „când vor pieri iepurii şi potârnichile", „când nu vor mai fi prepeliţe-n grâne", „când vor dispărea peştii din râuri şi bălţi", „când vor dispărea broaştele şi peştii din ape", „când vor dispare fluturii", „când omul nu va mai respecta fiinţele lui Dumnezeu, fie gâză, fie sălbăticiune"[25]. De aceea, fără a merge la grădiniţă, unde să-l înveţe „toalăşa" educatoare poezii despre „partidul nostru iubit", copilul învăţa de la bunici sau de la părinţi, vânători sau nevânători, de cele mai multe ori neştiutori de carte, că:

Dacă vezi un vierme mic,
Nu-l strivi, nu-i fă nimic;
Cât îl vezi de mititel,
Dumnezeu ştie de el:
Firul ierbii mi-l hrăneşte
Şi rouă mi-l răcoreşte.

Erau versuri pentru cei mici, dar cu suflete mari, cum erau copiii mozăcenilor noştri, care învăţau să se respecte pe ei şi pe alţii, pentru că:

Dacă vei respecta lumea
Ai să trăieşti cât pădurea.
Dacă pădurea-ngrijeşti,
Cât lumea o să trăieşti.[26]

Din primii ani ai copilăriei viitorii vânători învăţau să cunoască lumea sălbăticiunilor prin jocuri simple, dar pline de semnificaţii, în preajma vitelor pe care le păzeau pe Mozacu, Drâmbovnic, Negrişoara, pe Glavacioace: „Cioara şi puii" (păsărilor din ogradă), „De-a gaia", „Lupul şi oile", „Mistreaţa" („Scroafa", „Purceaua", „Poarca"), „Animale care zboară" şi tot prin jocuri simple învăţau primele noţiuni despre îndeletnicirea lor viitoare în cazul când practicau vânătoarea: „Căutarea iepurelui", „Ogarul şi iepurele", „Alergarea cerbului", „Fereşte-te de laţ", „Vânarea peştelui cu plasa" şi mai ales „Jocul cu arcul"[27], prin care copiii deveneau adevăraţi ţintaşi, ceea ce explică şi forţa micilor oştiri româneşti, cum a fost şi grupul luptătorilor mozăceni conduşi de legendarul căpitan Mozac, în faţa puhoaielor invadatoare ale otomanilor.

Însuşirile practice, în urma cărora copilul dobândea drepturi de exercitare a meşteşugului vânătorii, se căpătau, în aparenţă, prin metode foarte simple, dar foarte eficiente şi valoroase în viaţă. Nu de puţine ori am avut ocazia să vedem absolvenţi de liceu, persoane cu studii superioare, ba chiar şi cadre militare care, în anumite situaţii, erau dezorientaţi, nefiind în stare să găsească drumul care să-i scoată din pădure, lucru care nu i se întâmpla niciodată ţăranului vânător din Mozăcenii de altădată. De când lumea, femeia din Mozăceni nu a avut dreptul să taie animale; cea

[25] În 1958, din 100 de locuitori în vârstă de peste 40 de ani, 87 cunoşteau toate aceste credinţe.
[26] De la Şerban Ioana, n. 1883.
[27] Descrierea acestor jocuri ar depăşi scopul propus de noi în acest capitol.

care împlinea o asemenea faptă nu numai că săvârşea o gravă abatere, pentru care pe lumea cealaltă era posedată cu mare batjocură de toţi diavolii iadului, dar se socotea că îşi vânduse sufletul necuratului şi putea săvârşi pe pământ păcate cutremurătoare, de la preacurvie până la crimă. Luarea vieţii animalelor era drept rezervat bărbatului, pe care îl primea încă din copilărie, cu condiţia însuşirii anumitor cunoştinţe. Femeia poate fi „vânător", dar numai să întindă laţuri, curse, măiestrii; putea să vâneze peşte, iar în anumite condiţii şi fiare; ea nu avea dreptul să taie animale vii, să le ia viaţa cu cuţitul sau cu puşca. Pentru a tăia puii de prepeliţă pe care îi prindea prin lanul de grâu, ori puii de păsări luaţi din cuiburi, sau păsările prinse cu laţurile, băiatul trebuie să împlinească vârsta de trei ani şi să arate, fără ezitare, cu vârful secerii, punctele cardinale, aşezat întâi cu faţa spre răsărit, apoi repede cu faţa la miazăzi şi apoi cu faţa la miazănoapte. Pentru a căpăta dreptul tăierii păsărilor domestice băiatul trebuie să posede alte trei cunoştinţe: spre ce punct cardinal se află icoana din casă, altarul bisericii şi crucea de la mormânt. Tăierea oricărui mamifer, care pentru prima dată era vătuiul prins în fânețe sau pe răzoare, era condiţionată de alte şapte noţiuni de orientare: locul exact de unde răsare soarele şi unde apune în ziua Babei Dochia (baba Marta, 1 martie), în ziua Sânpetru (29 iunie), la Sântămăria Mare (15 august) şi la Ignat (Sf. Mc. Ignatie Teoforul, 20 decembrie) sau la Crăciun (25 decembrie) constituia prima condiţie după care urmau celelalte: deosebirea între Crai Nou şi Luna seacă, cunoaşterea luceferilor Zorilă şi Murgilă, cunoaşterea stelei pe care a pus-o la car Miaza Nopţii, cunoaşterea Cloştii şi a Rariţei (Cârligului), orientarea în câmp, pe timp de nor, după muşuroaiele de cârtiţă sau ale căţelului pământului şi orientarea în pădure după muşchii de pe copaci. Cunoştinţele presupuneau un anumit grad de dificultate şi puţini erau băieţii care obţineau acest „examen" cu prilejul ritualului de la împlinirea vârstei de şapte ani; marea majoritate posedau cu exactitate cunoştinţele abia la vârsta de 14 ani, când erau supuşi iniţierii vânătoreşti, ritualul fiind complex, presupunând şi alte probe, fapt pentru care cei mai mulţi erau primiţi la împlinirea vârstei de 17 ani. Cu aceste cunoştinţe viitorul vânător (şi nu numai) avea dreptul de tăiere a oricărui animal şi putea trece la însuşirea practicii de jupuire şi ciopârţire.

După primul botez cu roua stejarului, la vârsta de trei ani, copilul ştia cu siguranţă punctele cardinale şi primea dreptul tăierii puilor de prepeliţă, vrabie, potârniche etc. Dreptul de a tăia păsări de curte îl obţinea fie la vârsta de cinci ani, dar cel mai adesea după al doilea botez vânătoresc, când unii erau supuşi şi iniţierii. În orice caz, la vârsta de 14 ani viitorul vânător poseda toate cunoştinţele de orientare în teren.

Atunci când Simion Mehedinţi afirma că: „suma muncii de creare a unui popor" reprezintă cultura şi civilizaţia sa, iar „pentru a îndruma o naţiune spre o cultură mai înaltă nu-i alt chip decât să o hrăneşti mai întâi din propriul său avut sufletesc, adunat în curgerea veacurilor de moşii şi strămoşii săi", avea în vedere în primul rând nesecatul tezaur de tradiţii şi obiceiuri româneşti, implicate în cele mai diferite ocupaţii, şi fără a căror cercetare nu se poate finaliza „caracteristica şi educarea unui popor".[28]

[28] Ion Nania, *Vânătoarea – cultură, obiceiuri, tradiţii (III)*, VPR, SN, anul XLIX, nr. 5, 1996, p. 4.

Dacă datinile privind agricultura şi păstoritul sunt în general cunoscute de populaţie şi studiate de specialişti, este datorită faptului că aceste îndeletniciri au constituit baza existenţei pentru marea majoritate a populaţiei. Vânătoarea, ca primă meşterie a traiului, a fost practicată din ce în ce de tot mai puţine persoane, deşi la începutul primului mileniu al erei creştine sursa principală de asigurare a cărnii pentru consum o constituia vânatul, şi nu animalele domestice, crescute în alte scopuri: vite pentru muncă, asigurarea laptelui, a lânii. Dovadă concludentă în acest sens stă faptul că în limba română termenul *macellarius*, atribuit de romani celor ce negustoreau carnea de vânat, s-a impus în locul latinescului *lanius*, care denumea pe cei care tăiau şi negustoreau animalele domestice[29].

Devenind puţin numeroşi, cei care îşi obţineau existenţa numai din vânat, deţinătorii celor mai vechi credinţe şi ritualuri privind ocupaţia din începuturi, au păstrat taina desăvârşită a tuturor formelor de magie vânătorească, din teama străveche că divulgarea lor aduce nenoroc, primejdii şi chiar dispariţia sălbăticiunilor.

Una din zonele cele mai conservatoare ale acestui domeniu de activitate a fost zona istorică Vlaşca, şi mai ales partea vestică şi nord-vestică din Ţara Vlaşca, Valea Mozacului şi Mozăcenii constituind un nucleu inegalabil în păstrarea acestor comori ale culturii vânătoreşti. Am avut norocul în copilărie să aflu lucruri pe care nu le-am întâlnit nicăieri în ţară, de la un mare vânător-ţăran de pe Valea Mozacului, un vânător romănăţean[30], iar în tinereţe să aflu ritualuri unice de la un alt vânător-ţăran din Leşile[31]. Nimeni şi nicăieri nu mai deţine aceste secrete, cu toate căutările noastre. Am colindat în acest scop şi am cunoscut vânători vârstnici în toate zonele ţării, fără să mai aflăm un ritual asemănător. Nu ne-a surprins dispariţia, punând moştenirea unică doar pe faptul că până la jumătatea secolului al XX-lea s-a păstrat în conştiinţa vânătorilor de pe Valea Mozacului mândria că „leşenii" au fost vânători domneşti şi de aceea satul s-a numit la început Aleşi. Am avut norocul ca în septembrie 1967 să fim alungaţi din Muzeul din Piteşti, ajungând să suplinim la una din cele mai mici şi izolate şcoli din zona de câmpie, la Şcoala Mozacu. Aici aveam să aflăm de la bătrânul învăţător Marin Constantinescu, zis Lache, născut în comuna Mozăceni, fost vânător pasionat până la venirea comunismului, o mulţime de credinţe şi obiceiuri pe care le deţinea de la bătrânii vânători din Mozăceni, de la începutul secolului al XX-lea, printre care şi ritualul străvechi pe care-l aflasem din Leşile, ritual de o covârşitoare semnificaţie pentru protoistoria şi istoria neamului românesc, unic pentru întregul spaţiu european; este vorba de ceremonialul numit „zăuplecatul pentru primire", care se împlinea în taină desăvârşită pentru nevânători; vânătorul care ar fi îndrăznit să pomenească numai „zăuplecat" ori numele persoanei primite avea să sfârşească fie omorât şi mâncat de fiare, fie trăsnit şi mâncat de păsările cerului. Acesta era ritualul de iniţiere şi se împlinea în ziua Sfântului Gheorghe din anul în care băiatul împlinea 14 primăveri.

Vom reda ritualul aflat din Leşile, unde ultima regulă a „zăuplecatului pentru primire" a avut loc pe 23 aprilie 1901, când a fost primit în rândul vânătorilor

[29] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, Editura Ceres, Bucureşti, 1977, pp. 96-97, 112.
[30] Ştefan Dumitru Tantană, n. 12 septembrie 1861, înregistrat la Negraşi.
[31] Ioniţă Buică, n. Sisu Ion, 2 septembrie 1887, Leşile, înregistrat la Negraşi.

Ioniță Buică. Învățătorul Marin Constantinescu, care cunoștea destul de bine acest ritual, nu a fost participant direct; îl cunoștea din povestirile „unor vânători bătrâni" din Mozăceni, unde preotul Ioan Sachelariu (Ioan Musicescu) a reușit să-i convingă pe vânători să renunțe la acest obicei „barbar". În schimb, la fiecare început de toamnă, în ziua de 1 septembrie, când se sărbătorește ziua Sfântului Stâlp, mergea la pădure, din cheltuială proprie dădea o masă tuturor vânătorilor și făcea o sfeștanie specială pentru sfințirea armelor, pentru sănătatea vânătorilor și pentru succes la vânarea sălbăticiunilor, ritual creștinesc care s-a împlinit până în toamna anului 1915. După terminarea războiului, nici ritualul creștinesc nu a mai avut loc. În anii 1958-1963 nimeni din Mozăceni nu mai avea cunoștințe nici despre slujba creștinească pe care o săvârșea preotul la început de toamnă, cu prilejul deschiderii sezonului de vânătoare.

„Zăuplecatul" era împlinit doar de acei băieți care primiseră botezul cu roua stejarului la împlinirea vârstei de trei și șapte ani. După al doilea botez, băiatul își însoțea nașul la vânătoare ca învățăcel, ori ca bătăiaș, învățând despre viața și tainele animalelor: unde se ascund, cum își au sălașul ori cuibul, când și cu ce se hrănesc, cunoașterea și găsirea lor după glas, după urme, după zbor în cazul păsărilor; viitorul vânător își însușea nu numai metodele de vânătoare, ci și timpul când putea fi vânată fiecare sălbăticiune, respectând legea din bătrâni, precum și o mulțime de povestiri și legende despre animalele umblătoare, zburătoare și înotătoare, dar mai ales întâmplări deosebite petrecute de vânătorii înaintași ai locului. La „zăuplecat" viitorul vânător se prezenta așadar cu un vast bagaj de cunoștințe, la care se adăugau altele și altele pe tot parcursul vieții, încât omul școlit, din zilele noastre, putea să-i fie oricând ucenic.

Ceremonialul începea înainte de răsăritul soarelui și se desfășura în pădure, pe o popină – un loc ceva mai ridicat – într-o poiană în care sau în preajma căreia se găsea un stejar de multe veacuri. Viitorul vânător era însoțit de naș, care-l ducea de mână, nașul în partea dreaptă îl ținea pe băiat cu stânga, de mâna dreaptă; în față mergea „popa", cel mai bătrân și totodată cel mai experimentat vânător, care ducea de funie un viței-tăuraș negru; erau urmați de ceată, de vânătorii din sat, dar și din satele vecine în cazul de la Leșile, Buta, Mozacu (Romanați) și de la o distanță ceva mai mare, din satul Balomireasca de pe Neajlov, care formau împreună „ceata de iarnă", alcătuită în special pentru „lupăritul cu gard" și „vânătoare la somieră". La intrarea în pădure „popa" se oprea cu fața spre răsărit, se închina de trei ori și rostea de fiecare dată: „Primește-ne, Tată Ceresc, în biserica Ta, în sfânta pădure, casa Ta în care sălășluiesc toate viețuitoarele pe care ni le-ai dăruit nouă spre vânare și hrană".

Toți participanții, tot cu fața spre răsărit, se închinau și rosteau: „Să ne primească și să ne ocrotească în sfânta Lui biserică". Nașul boteza cu roua unui stejar pentru a treia oară pe fin. Spre deosebire de botezurile anterioare, de la trei și șapte ani, după scuturarea picăturilor de apă de pe ramurile stejarului pe capul descoperit al băiatului, nașul se adresa nu Sfântului Gheorghe, ci divinității supreme: „Zău, Tată din ceruri, dă-i lu' (cutare) tăria sfintei Tale biserici, a stejarilor cei mai bătrâni și sănătoși, pentru împlinirea credinței, pentru întâmpinarea primejdiilor și răpunerea fiarelor. Sfânta apă a cerului să-l spele de păcatul uciderii lor și toată

viața să rămână curat și luminat, ca roua din cer picat". Aceasta se repeta cu glas tare de trei ori și de fiecare dată toți participanții se închinau și spuneau: „Așa să-i ajute Dumnezeu". „Popa" nu repeta această formulă; își făcea semnul crucii, după care închina tăurașul, făcându-i semnul crucii pe frunte, ținându-l de pripon cu mâna stângă. De aici se îndreptau spre locul împlinirii „zăuplecatului", unde vânătorii se așezau pe popina cu stejarul ales, stând pe buturugi sau pe trunchiuri uscate, la miazănoapte de stejar, având în fața lor, lângă copac, pe viitorul vânător și pe nașul său, aceștia cu fața spre răsărit, în partea de apus a copacului.

În stânga vânătorilor, spre răsărit, stătea unul cu multă experiență, dar care trebuia să fie născut, dacă nu în luna în care era născut viitorul vânător, măcar într-una apropiată, sau în același anotimp. El începea ritualul cuvântând:

Frați români și vânători
Și iubiții mei feciori,
Azi, în zi de sărbătoare,
Ce vedeți nu-i întâmplare,
Că vom avea printre noi
Un viteaz, ostaș de soi,
Ce pare la arătat
Un bărbătos împărat,
Ca Machedon ori Traian,
Și răpune de pe cal,
Cal ager ca Duciupal,
Și mistrețul cel colțos
Și bourul fioros,
Că nu-i ostaș mocofan
Să doarmă lângă tufan,
Ci e un ager flăcău
De se urcă-n vârful său
Și cuprinde-orice mișcare
De la munte pân' la mare;
Eu vă rog pe fiecare
Să-i puneți câte-o-ntrebare
Și-om afla atunci ce fel
Vom avea temei în el.

Urmau cele mai diferite întrebări, cu deosebire despre caracteristicile vieții sălbăticiunilor, din care nu lipseau întrebările cu răspunsuri „rușinoase", obscene, la care băiatul nu răspundea, spre hazul tuturor: „De ce doarme iepurele cu ochii deschiși?", „Care pupăză are moțul negru și nu cântă?" și multe alte întrebări de acest fel. În tot acest timp, popa, după ce aprindea un foc mare, la miazăzi de stejar, se depărta la 20-30 de pași, ascuns după lăstărișuri, unde tăia vițelul; îl jupuia și venea cu pielea pe care o punea pe capul băiatului îngenunchiat lângă tulpina stejarului de care își lipea fruntea și brațele și care depunea jurământul de vânător: „Zău, Tată Ceresc (Tată din ceruri la Mozăceni), împărat al tuturor celor ce se văd

şi celor ce nu se văd, voi cinsti toată viaţa marea Ta casă, biserica în care vieţuiesc toate sălbăticiunile ce ni le-ai dat nouă vânătorilor, voi feri puii lor şi nu voi ucide zburătoarele necurate pentru om; voi păzi legea din moşi-strămoşi şi dacă altfel voi face, să mă răpună sfântul Tău taur negru, să mă sfâşie pajura Ta sfântă şi puii sfinţilor corbi să mă mănânce. Aşa să fie, Tată din ceruri, Zău". Popa aşeza pe jar pulpele, muşchii şi pieptul viţelului, restul corpului fiind lăsat pentru hrana lupilor şi corbilor; îi făcea viitorului vânător semnul crucii pe frunte cu sânge de la viţel, îl afuma cu păr de lup, pană de pajură şi testicul de armăsar, după care punea pielea pe creanga unui copac, la vreo 20-25 de paşi. Participanţii se ridicau în picioare şi buciumau din cornurile lor „aşa cum buciumă când se porneşte atacul la război".

Naşul îi dăruia finului un corn de buciumat şi o puşcă încărcată, iar tânărul vânător ochea şi împuşca pielea. Vânătorii încetau buciumatul, descărcau puştile în văzduh şi strigau: „Zăăău, primeşte-l, că e de-al nostru". Apoi buciumau din nou chemarea, prelung, ca atunci când se încheie o vânătoare mare. Urma petrecerea în cinstea noului lor tovarăş. Mai întâi se întindeau pe pământ, între stejarul de jurământ şi foc, prosoape de in înflorate cu trei culori: roşu, apoi una din culorile galben, verde sau alb şi albastru, un tricolor asemănător cu acela al steagului călusarilor din zonă. Pâinea se rupea cu mâna, tăierea fiind interzisă, socotită un mare păcat, iar vinul se bea din urcioare sau tigve. Toţi vânătorii aduceau vin şi pâine; naşul aducea două urcioare cu vin şi o pâine mare cât ţestul, numită pâinea popii; viţelul era adus tot de naş sau era dăruit de tatăl băiatului dacă naşul cumpăra puşca. Petrecerea ţinea până spre seară, când se consuma toată friptura şi tot vinul. În caz de vreme potrivnică, de ploaie sau de vânt, viţelul se frigea şi ospăţul avea loc într-un bordei mare, bordeiul pădurii.

În timpul petrecerii participanţii spuneau glume, povesteau basme, legende şi întâmplări care nu puteau fi uitate niciodată de cel ce le auzea. La terminare, toţi buciumau din corn „adunarea" şi „plecarea". Reamintim că acest ritual s-a desfăşurat în ziua de 23 aprilie 1901, când a fost primit în rândul vânătorilor Ioniţă Buică, născut Sisu Ion, fiul lui Barbu, la 2 septembrie 1887, în satul Leşile; cuvântarea de început a fost rostită de Ştefan D-tru Tantaná din Romanaţi-Mozacu (n. 12 septembrie 1861). După această dată, „Zăuplecatul pentru primire" nu a mai avut loc; nici un alt vânător nu a mai fost primit cu împlinirea acestui ritual, deoarece nu fuseseră „botezaţi" vânătoreşte la 3 şi 7 ani. Vânătorii cunoscători, participanţi la eveniment, nu aveau voie să povestească şi nici măcar să pomenească vorba „zăuplecat", care era tabu; numai naşul rostea cuvântul atunci când îşi pregătea finul. Aşa se şi explică faptul că dintre toţi vânătorii născuţi în această zonă la începutul secolului al XX-lea în satul Leşile, doar Ciobanu Ion (n. 10 mai 1906) ştia ce a fost „zăuplecatul", fără să-l poată explica în amănunţime; el ştia că este mare păcat să rosteşti acest cuvânt, fiind convins că rostirea lui aduce nenorocire: „Aşa a făcut nea Ioniţă Buică, care mi-a spus mie, vrând să-mi fie naş de vânătoare, dar nu a făcut-o, pentru că nu primisem botezul vânătoresc de la trei ani, şi a pătit-o, săracul: i-a murit feciorul şi a rămas doar cu fetele". Teama de a rosti cuvântul ne este dovedită şi prin faptul că nici cei doi fraţi vânători ai lui Ciobanu Ion, Ciobanu Constantin (n. 20 februarie 1909), şi cel mezin, Mitran (Dumitru), nu-l auziseră. Faptul că învăţătorul Marin Constantinescu, născut în Mozăceni, ştia cuvântul îl

punem pe puterea de convingere a preotului Musicescu-Sachelariu, care i-a determinat pe vânători să renunţe la ritual, socotindu-l „barbar", vânătorii nemaiavând teamă de a-l pronunţa şi de a-l face cunoscut şi altora; probabil că şi datorită faptului că băiatul de la începutul secolului al XX-lea a devenit învăţător a dat încredere celor ce i-au povestit, din respect pentru un vânător mozăcean devenit domn, învăţător.

Nu este exclus ca ritualul să fi existat şi în alte localităţi, dar tabuizarea a determinat, o dată cu dispariţia vânătorilor de profesie, căderea în uitare a obiceiului. Tot în zona Neajlovului, la Vânătorii Mari – Vlaşca, până în perioada interbelică, tânărul vânător era primit în tagmă printr-un ceremonial desfăşurat în pădure toamna, la deschiderea sezonului de vânătoare (la iepuri). Aici participa preotul satului care sfinţea puşca şi se ruga pentru viitorul noului vânător, dar şi pentru prosperitate şi înmulţirea sălbăticiunilor vânate. Acelaşi obicei, cu un fast deosebit, cu masă vânătorească bogată, se practica şi în Ţara Loviştei; aici preotul participa la începutul fiecărui sezon de vânătoare, în fiecare toamnă, pentru a face sfeştanie pornirii vânătorii. Credem că în ambele cazuri avem de-a face cu „zăuplecatul" păgân preluat de ortodoxia românească, aşa cum s-a întâmplat la Mozăceni. În satele Leşile şi Mozacu (Romanaţi şi Românești), unde „zăuplecatul" încetase din 1901, vânătorii au făcut sfeştanii la deschiderea vânătorii în toamnele anilor 1928-1932, profitând de faptul că de acum satele îşi construiseră biserică şi aveau preot, primul preot din istoria acestor două sate, Boloaje Badea, iar satele au format o comună cu primăria în Leşile. După vreo câţiva ani, datorită legislaţiei mai aspre, ţăranii vânători vârstnici au încetat să mai practice vânătoarea. Semnificativ rămâne faptul că aceste obiceiuri s-au păstrat numai în cele două mari zone de vânătoare rezervate cnejilor şi voievozilor, regiuni care, prin bogăţia lor în vânat, au uimit până într-atât triburile barbare de vânători şi păstori nomazi ai lumii sudslave încât în toponimie s-a impus termenul lov; aceasta ne face să bănuim şi o frecventă participare a căpeteniilor năvălitorilor la vânători organizate în loviştele respective, de conducătorii români.

Ritualul pe care l-am descris conţine aspecte străvechi, moştenite de la primii vânători ai copilăriei umane; sfinţenia stejarului, sfântul taur negru, care ne aduce aminte de Taurul-Dumnezeu, pajura sfântă şi corbii consideraţi şi ei sfinţi sunt dovezi că şi aceste animale au fost cândva zeităţi ale primitivilor care ajunseră pe o treaptă superioară, când respectau puii sălbăticiunilor şi zburătoarele „necurate", dovedind că adevăraţii primitivi pentru natura înconjurătoare am devenit noi, cei de azi, distrugători a tot ce omul a păstrat cu sfinţenie din începuturi. Dacă astăzi am păstra iubirea pentru natură din preistorie, cultura şi civilizaţia noastră ar avea strălucirea divină care ne-ar înălţa cu adevărat pe scara valorilor demne de o adevărată civilizaţie.

Chiar dacă „zăuplecatul pentru primire" posedă unele elemente ancestrale, prin întreaga sa desfăşurare ne dovedeşte datarea sa cu siguranţă în perioada de înlocuire a idolatriei neolitice cu o religie solară, plămădită o dată cu zămislirea lumii galactice. Totul este patronat de o singură divinitate, Tatăl Ceresc, Zalmoxis, despre care părintele istoriei, Herodot, ne spune că unii dintre geţi „îi mai spun şi

Gebeleizis", iar geţii „cred că nu există un alt zeu în afară de al lor"[32], dovadă de netăgăduit a monoteismului strămoşilor noştri, regăsită până azi în credinţele străvechi despre Tatăl Ceresc, credinţe păstrate în Mozăceni până în secolul al XX-lea. Pretinşi istorici, celednici slugarnici ai slavismului, au căutat până şi obârşia Tatălui Ceresc, Zalmoxis, în rusescul *zemlia*, ruşinându-se de cel mai preţios aspect al spiritualităţii strămoşeşti, monoteismul getic, transformat în cel creştin. Numele divinităţii, al Tatălui Ceresc, fiind tabu, a fost rostit cu respect deosebit: *Dom(i)ne-Deus* şi numai simpla grăire a cuvântului deus, păstrat sub forma autohtonă Zău, a rămas jurământul cel mai sacru al românului. Zăuplecatul este şi el un jurământ de supunere şi ascultare faţă de divinitate, format tot din două cuvinte latine: *deus* + *plicare*. De altfel, principalele noastre cuvinte creştineşti sunt de veche obârşie latină-getică; cel mai semnificativ rămâne biserică, cuvânt care este numai al nostru, socotit a proveni din lat. *basilica, ae*, dar care, se pare, este mult mai vechi, provenind din gr. *basiliki*, ce nu poate fi despărţit de *basileas-basileus, basileia, basileion, basileyo* ş.a. Latinii au împrumutat destul de târziu *basilica*, dându-i sensul de zidire mare, aflată în forul din Roma şi din alte oraşe, în care magistraţii judecau, aşadar un sediu al tribunalului, casa în care se împărţea dreptatea şi totodată o „casă a împăratului". Jurământul de primire în rândul vânătorilor arată clar că monoteismul getic poseda termenul într-o formă autohtonă, preluată de ortodoxia românească. Biserica era casa mare (în cazul vânătorilor, pădurea) a Tatălui Ceresc, „împăratul tuturor celor ce se văd şi celor ce nu se văd", „în care vieţuiesc sălbăticiunile".

În concepţia geto-dacilor divinitatea supremă era deci „împărat suprem", dar şi Tată Ceresc, aşa cum şi creştinii spun „Tatăl Nostru, care eşti în ceruri", rugându-se să „vie împărăţia Ta", iar în „Rugăciunea către Dumnezeu Tatăl" a Sfântului Macarie cel Mare divinitatea veşnică este „Împărat a toată făptura". Că divinitatea geto-dacilor, Zalmoxis, era o zeitate celestă, solară, se dovedeşte şi prin semnificaţia *adj. Basilikos*, „regesc", „strălucitor", corelat cu *vb. basileyo*, în sensul de „apunere a soarelui, a aştrilor", ori cu s.n. *basileyma* „apus de soare". Dacă socotim biserica – *basilica* – marea pădure care acoperea teritoriul getic, să nu uităm că la apunere Soarele „se piteşte mai întâi în pădure", „după pădurile de pe dealuri şi munţi" – credinţe generale în spaţiul românesc – putând fi privit mai bine de ochii muritorilor, iar splendoarea strălucirii cereşti a peisajului ne aminteşte de frumuseţea odăjdiilor şi a bisericii creştine, amintind sensul poetic al gr. *basileyma* „apunerea soarelui". Mai adăugăm la aceasta şi respectarea cu sfinţenie a pădurii, a copacilor, de către ţăranul român, până la dezastrul declanşat de târşirile dictaturii comuniste. Dacă Zalmoxis ar fi fost zeitate chtoniană, cultul şi ritualurile geto-dacilor nu s-ar fi desfăşurat pe înălţimile munţilor. Vânătorii din zona istorică Vlaşca neavând înălţimile semeţe, împlineau „zăuplecatul pentru primire" pe o popină, pe un loc mai ridicat, unde popa sacrifica viţelul (tăuraşul) negru. În cazul acesta ni se pare anacronică afirmaţia din dicţionarele şi din toate cărţile noastre de istorie cum că s.m. popă l-am avea din sl. *popa*. Primii slavi creştinaţi au fost bulgarii, în anul 865, când mai întâi ţarul Boris s-a creştinat, botezându-se Mihail,

[32] Herodot, *Istorii*, IV, 94.

după numele naşului său Michael al III-lea (842-867), împăratul Bizanţului. Să nu fi avut creştinii geto-romani, românii, timp de aproape 600 de ani popi care să le oficieze ceremoniile? La romani *popa* era persoana care înjunghia animalele jertfite zeilor şi tot el era acela care pregătea focul şi sarea, la fel ca şi popa din ritualul nostru vânătoresc. În acest caz noi am putea moşteni s.m. popă din lat. *popa, ae* şi nu din bulgară, din slavă veche. După câte cunoaştem, în latină acest termen a fost folosit abia în secolul I d.Cr. de către A. Persius Flaccus (36-62 d.Cr.). Ulterior, D. Iunius Iuvenalis (cca 60 – cca 135 d.Cr.) a folosit şi termenul *popanum*, preluat din gr. *popanon*, un fel de turtă pentru jertfe. Oare acesta nu este pâinea popii, adusă de naş la „zăuplecatul pentru primire"? Nu este ea colacul popii, pe care gospodinele îl pregătesc la căpeţele pentru a-l dărui preotului? Credem cu convingere în autohtonia termenului popă, preluat de ortodoxie din ritualurile monoteismului getic; celelalte popoare latine, creştinate ulterior daco-romanilor, au adoptat termenul gr. *presbyteros* „bătrân", folosit în latină cu sensul de preot abia la începutul secolului al III-lea de către Tertullianus (cca 160 – cca 230 d.Cr.).

Aşadar studierea temeinică a obiceiurilor noastre străvechi, pe care dictatura comunistă le-a interzis, oprind până şi studierea lor, poate aduce lumină pentru multe aspecte istorice rămase necunoscute, falsificate din necunoaştere, sau chiar din rea-voinţă. Vânătoarea ne oferă izvoare nebănuite despre evoluţia spirituală a înaintaşilor.

După ritualul de iniţiere, „zăuplecatul pentru primire", tânărul era acceptat în tagma vânătorilor, dar aceasta nu însemna că devenise vânător cu adevărat. El mergea la vânătoare împreună cu tatăl său, dacă şi el avea această ocupaţie, sau cu una din persoanele care participaseră la ceremonial, de cele mai multe ori alături de naş sau „popă", fără să spună vreodată cuiva rolul avut de acesta din urmă, cum nu pomenea nici despre ritualul respectiv. Considerat învăţăcel, adică un fel de ucenic, noul primit nu avea dreptul să plece singur la vânătoare şi nici părinţii nu l-ar fi lăsat. În toamna anului următor, în ziua pornirii vânătorii, la deschiderea sezonului de vânătoare, cum zicem azi, băiatul era supus unor probe de tir: ţinte fixe, obiecte aruncate în aer (dacă cineva ştia că este ageamiu, punea pariu pe ceilalţi, azvârlindu-şi pălăria ori căciula drept ţintă), păsări care staţionau sau care se aflau în zbor. Indiferent de rezultate, tânărul era numit calfă sau sodal (termen aflat în Ţara Făgăraşului şi în Moieciu-Braşov; la Mozăceni era numit calfă) şi abia în toamna următoare, după încheierea zilei de pornire, când se adunau cu toţii pe aceeaşi popină a ritualului de iniţiere, tânărul dădea de băut, iar „popa", alteori, mai rar, naşul, frigea un purcel seu două-trei gâşte pe care flăcăul le aducea de acasă. Cu acest prilej primea şi pedeapsa pentru sălbăticiunile împuşcate de el – de obicei iepuri: era aşezat cu faţa la pământ şi fiecare participant îi aplica o lovitură zdravănă la fund cu o nuia de alun; numai un astfel de băţ îl ocrotea toată viaţa de muşcătura şarpelui, mai ales că toată vara mergea desculţ, dar şi de muşcăturile unor fiare mici prinse-n curse: nevăstuici, dihori, beici, vulpi etc. Dacă cineva îl lovea „cu milă", vergeaua de alun îşi pierdea puterea ocrotitoare. Cel care îl atingea spunea cu glas tare: „– Pentru sălbăticiunile ucise, de la mine pedeapsă, iar de la Dumnezeu iertare". Această pilduire se repeta şi în viitor, dar numai cu prilejul împuşcării altor animale, pe care nu le doborâse până atunci. Din acest moment

tânărul, care avea deja 16 ani împliniți, devenea *prînzac*, iar în anii viitori, tovarășii de breaslă îl calificau, după merite, *vânător* sau *brânzoi* (nepriceput, ochitor prost, ori dacă era dovedit că a tras în iepure pe crov). Era numit brânzoi până devenea ochitor desăvârșit, nelăsând vânat rănit. Așadar, de la inițiere, tânărul devenea vânător abia după trei ani de practică, timp în care învăța, desăvârșindu-și permanent meseria. Vânătorul vârstnic, căruia îi tremurau mâinile, care nu mai vedea bine, ori nu-l mai ajutau picioarele și se ținea încă de meșteșug, cu toate că scăpa mult vânat rănit, era numit în batjocură arcarpaneu (cuvânt auzit în zona istorică Vlașca, în Puturoasa – azi Teiușu, județul Olt și în Stroești-Argeș), adică vânător bătrân și neputincios, încovoiat, ramolit, hodorogit, bășinos, obligându-l astfel să-și pună arma-n cui, respectând o veche spunere: „Când pășești și tot bășești, huruhuru și pac-pac, nu mai pui mâna pe arc“[33]. Împătimiți, acești vânători mai vânau doar iepuri la pândă, noaptea pe zăpadă, dintr-o glugă de coceni amenajată special de cu toamnă, în fundul grădinii.

La vânătoare se ieșea în grup în ziua pornirii, care la Mozăceni, era, ca în majoritatea zonelor țării, ziua Sfântului Stâlp (1 septembrie, când se serbează Cuviosul Simeon Stâlpnicul, ziua întâi a anului bisericesc); la începutul secolului al XX-lea, în această zi preotul Ioan Sachelariu (Musicescu) făcea sfeștanie și sfințea puștile în locul ritualurilor vechi, păgâne, la care vânătorii au renunțat. Ieșirile în grup, uneori cu foarte mulți vânători, erau prilejuite mai ales de vânătorile cu gard, mai rar de vânătorile „la somieră“ și ori de câte ori se mergea la fiare mari – în special la mistreți. De obicei, fiecare mergea singur la vânătoare, ori însoțit de un învățăcel. La pândă vânătorul mergea neînsoțit; rar se asociau 2-4 tovarăși și aceasta numai pentru a vâna lupi la urlătoare.

Pe la începutul secolului al XX-lea încă mai persista obiceiul ca vânătorul, înainte de a pleca de acasă, să îngenuncheze cu fața spre răsărit, să se închine și să rostească de trei ori în gând un descântec pentru ajutor[34].

Tânărul primit în tagma vânătorilor era obligat să cunoască acest descântec tainic și să procedeze ca atare. Pe atunci vânătorii mai foloseau încă multe vrăji și descântece pentru „înmuierea fiarelor“ și fiecare purta în brânișorul ițarilor, care se purta la Mozăceni, un colț de lup și un dinte de cerb, „să fie puternic ca lupul și ager cum este cerbul“, obicei care se întâlnea și la ciobani. În același scop se purtau la gât sau în chimire inele-rozete din coarne de cerb, colți de mistreți, canini de urs, de lup ori de vulpe, perforați la un capăt. Credințele atotputernice în forța acestor obiecte sunt străvechi, fiind dovedite încă din paleoliticul superior.[35] Astfel de pandantive s-au descoperit, în număr mult mai mare, în toate epocile care au urmat[36]. Aceste podoabe transmiteau omului forța animalului, îi dădeau rezistență, agerime și curaj, îi ascuțeau simțurile. Cu același scop vânătorii de pe Valea Mozacului și de pe Drâmbovnic purtau la pălării și căciuli panașe din păr de pe coama cerbului, ursului, lupului ori mistrețului, dar și din pene de cocor, cocoș de pădure, erodii sau alte păsări. Despre un astfel de surguci, lucrat din pene „cu pete de cer“, de la aripa gaiței, se credea că-i ușurează purtătorului învățarea graiului altor națiii; cele din pene de rățoi ori cufundaci îi ușurau trupul când înota.

Vânătorii din Mozăceni, până la cel de al doilea război mondial, înainte de a pleca la vânătoare sfințeau pușca, o stropeau cu agheasmă și trebuiau să fie curați, să nu se fi atins de neveste. Pentru a preîntâmpina unele neplăceri, la Bobotează se punea pușca lângă apa pe care o sfințea preotul, iar la Paști, când preotul rostea „Cristos a înviat!“, vânătorul rostea în gând: „Și pe mine m-ajută să prind vânat (pește)“.

Iarba de pușcă se purta în cornuri lucrate din coarne de bou negru, amintindu-ne de înfățișarea strămoșului vitelor de azi. Cornul de vânătoare se făcea și el din corn de bou negru. Cuțitul purtat la șold avea plăselele din corn de cerb și se păstra într-o teacă meșterită cu multă dibăcie din ciocul unei berze. Interesant este că vânătorii fumători își procurau pipe lucrate din corn de cerb și țigarete din corn de căprior; chiar dacă meteahna fumatului s-a înrădăcinat cam prin secolul al XVIII-lea, credințele în puterea apotropaică a obiectelor s-au extins și asupra noului obicei, deși majoritatea au considerat fumatul, până prin anii '40 ai secolului al XX-lea, „lucru diavolesc“. Conservatorismul cuviosenilor bătrânilor noștri vânători din Mozăceni poate fi judecat și după faptul că, deși în perioada interbelică a secolului al XX-lea, chibriturile se găseau din abundență în prăvăliile din sat, ei foloseau amnarul, cremenea și iasca, interzicând folosirea focăriței nu numai bătăiașilor, dar chiar și boierilor pe care-i invitau la vânători. Ei considerau focul obținut prin scăpărare cu amnarul lucrare sacră, provenită din fulgerele Tatălui Ceresc. Uneltele și așchiile de silex, găsite întâmplător în așezările neolitice sau din epoca bronzului, și care dădeau rezultate excepționale la producerea scânteilor, erau socotite a fi săgeți din trăsnetele Sfântului Ilie, aruncate după cel necurat pentru a-l alunga din nori, ceea ce ne amintește faptul că geții, care „cred că nu există un alt zeu în afară de al lor“[37], tocmai spre a izgoni duhurile rele, care se ascundeau în nori, ca un ajutor dat Tatălui Ceresc mai ales pentru înseninarea cerului în care locuia.

Când vânătorii aprindeau focul, chiar dacă toți aveau amnare, cremene și iască, acest lucru era săvârșit de vânătorul cel mai în vârstă. Pentru o aprindere mai rapidă, iasca lovită de scânteie era introdusă într-o cârpă care înfășura un pumn de balegă de cal bine uscată și mărunțită prin frecare. Focul era amenajat pe o vatră mai veche sau pe pământ sterp, departe de arbuști sau arbori care ar fi fost afectați de vălvătaie. Aprinderea focului pe un loc înierbat era socotită mare păcat, iarba din acel loc pierind pentru cel puțin un an. Acest lucru era respectat de toți sătenii din Mozăceni, iar încălcarea regulii putea atrage pedeapsa divină: mureau vitele, se putea aprinde nutrețul adunat de cu toamnă, pierea mâncată de fiare ori trăsnită vita cea mai dragă. După folosirea focului nu se lăsa pe vatră jărăgai (cărbuni aprinși); necuratul ar fi fost în stare să iște vârtejuri din senin și s-ar fi aprins casa

[33] Nicolae Leonăchescu-Nândrașu, *Stroești-Argeș, documente și mărturii*, III, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu“, București, 2000, p. 802; Arcarpaneu – vânător bătrân și neputincios; încovoiat; ramolit; hodorogit; arcaș care și-a pus arcul în cui din cauza neputințelor („Când ajungi arcarpaneu și mersul îți pare greu“ – Din Bucura, olar).

[34] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, Editura Ceres, București, 1977, p. 258. Cit. și: Nicolae Ciurea-Genuneni, *De la daci la români*, Comitetul județean de cultură Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, 1981, p. 24.

[35] Ion Nania, *op. cit.*, p. 33-34.

[36] *Ibidem*, pp. 36 și urm.

[37] Herodot, *Istorii*, IV, 94.

sălbăticiunilor, marea lor biserică, pădurea; din câmp, scânteile ar fi fost purtate chiar până în sate. Sacralitatea focului era respectată în tot spațiul românesc, de vreme ce era considerată o mare pângărire urinarea pe jar; copilul care, din neștiință, ar fi săvârșit această spurcare, ar fi rămas orfan de amândoi părinții, i-ar fi secat măduvița și nu ar fi avut urmași. Și când ne gândim că la televizor am văzut cum elevii unei minorități conlocuitoare au fost puși de „educatori" să stingă focul, într-o excursie, urinând pe rând.

Toți vânătorii, ca de altfel toți sătenii din Mozăceni, purtau apa în tigve și ulcioare, iar în perioada interbelică și în sticle. Dacă se întâmpla să se spargă, resturile tigvei erau puse obligatoriu pe foc, iar cioburile de ulcior sau de sticlă erau îngropate la cel puțin două palme adâncime, așa încât să nu fie atinse de fierul plugului; dacă nu aveau cu ce săpa, cioburile erau adunate cu deosebită grijă și puse în traistă, pentru ca apoi să fie îngropate sub gardul de la răzor, la o adâncime de trei palme. Dacă om sau animal ar fi călcat pe ciob, neglijentului, care l-a lăsat neîngropat, îi apăreau trântituri (bătături pe tălpi) sau, și mai rău, i s-ar fi dărâmat casa nu numai la cutremure sau furtuni, ci și din senin; i-ar fi putrezit temelia, îi putrezeau și furcile fânarului sau saivanului și i-ar fi omorât dobitoacele.

Toate acestea sunt cutume îmbinate cu credințe străvechi, pe care le aflăm nu numai la Mozăceni, dar în tot spațiul românesc, indiferent de ocupație, care explică păstrarea curățeniei pământului și apelor; încălcarea lor de către vânători atrăgea o dublă pedeapsă: și asupra gospodăriilor și dobitoacelor, dar și pedeapsa Tatălui Ceresc, ori a Mumei Pădurii, exercitată prin intermediul unor sălbăticiuni asupra vânătorului vinovat de încălcarea legii pământului. Pentru cei care prindeau pește, nerespectarea legii din bătrâni aducea pieire sigură prin înec, oasele le-ar fi putrezit pe fundul apelor:

„Așa a fost odată un moș și o babă, bătrâni ca vremea, cuprinși de neputerea vârstei și supărați că Dumnezeu nu le dăruise măcar un urmaș de a le fi stâlp la neputere. Acu, mergând ei în pădure, pe Mozac, încolo spre Bâtia, au trecut pe la Puțișor și baba a pus în traistă o sticlă cu apă, că era căldură mare în ziua aceea, cu arșiță dogoritoare; apoi au luat-o-n sus, spre răsărit, să adune un braț de vreascuri. Când să pună moșul crosnia pe umeri, numai ce s-a spart sticla-n straiță, iar baba ce zice: «– Las-o, mă, c-o iau eu». Dar n-a luat-o acasă; a aruncat-o în apă, pe-acolo pe Mozac, pe lângă Balta Mică. A doua zi au plecat să vâneze pește cu undița și s-au așezat pe mal tocmai cam pe acolo, pe unde aruncase băbătia cioburile. Și unde nu vine în goană un cerb falnic, speriat de lupi, chiar pe lângă ei; bătrâna s-a stidit și-a alunecat în apă. Moșu s-a împiedecat și a căzut cu mâna pe un ciob scăpat de muierea sa în iarbă și i-a intrat cu totul în podul palmei. Când s-a-ntors moșul, baba nicăieri; se înecase și acolo a putrezit. Mâna moșului s-a obrântit și a murit săracul în chinuri. Cerbul ăla o fi fost el stăpânul pădurii, o fi fost trimis de Muma Pădurii, sau chiar de Tatăl Ceresc, Dumnezeu știe. Cine spurcă apa și pământul, încălcând legea veche, legea pământului nu-l iartă, că toate câte-s, pe pământ viețuiesc și-n pământ sfârșesc"[38].

[38] De la Alexe A. Danciu, n. 1887, martie 1953.

Pentru sătenii din Mozăceni, dar mai cu seamă pentru vânătorii care moșteneau tradițiile impuse din perioada celor mai vechi ocupații, culesul și vânătoarea, pe care le-au preluat și dezvoltat împreună, indiferent de îndeletnicire, pământul, apa și focul au fost lucrări dumnezeiești, de primă ordine, care erau păstrate și respectate ca atare. Tot înfăptuiri sacre erau socotite plantele și animalele. Cea mai sfântă realizare divină de pe pământ a fost pădurea, iar dintre sălbăticiunile ei cel mai respectat a fost lupul, animal despre care în tot spațiul românesc, niciodată și nicăieri, românul nu a spus o vorbă de rău și nu l-a pizmuit, în ciuda celor afirmate de oamenii școliți, unii chiar reprezentanți de frunte ai culturii și ai scrierilor vânătorești contemporane, ceea ce dovedește că încă nu ne cunoaștem adevărata cultură și istorie. S-a afirmat că „pentru lup, nici o poveste, nici o fabulă sau snoavă nu găsește o vorbă bună"[39], afirmație inexactă, ca multe altele datorate necunoașterii adevăratei noastre etnoculturi și implicațiilor profunde pe care acest animal le-a avut în viața poporului român. Ele au fost născocite de orășeanul rupt de realitatea satului și a cultului naturii din trecutul nostru, de omul școlit, care n-a avut contact direct cu realitatea vânătorească și istorică a satului românesc și, de ce nu, de întreaga populație tânără din ultimele patru-cinci decenii, când a încetat total viața pastorală și vânătorească tradițională, iar lupul, dispărut din cea mai mare parte a spațiului românesc, a devenit un animal de legendă în multe zone; ca și la noi în Mozăceni, lupul este cunoscut nu din întâlniri directe ca altădată, când nu de puține ori s-au aflat lupoaice cu pui fătați chiar și pe răzoarele cu muriș și porumbari în plină câmpie, pe Găvana, ci din desene și fotografii, din spusele scriitorilor și „specialiștilor" de la oraș, bazați pe „Scufița Roșie", care nu ne aparține. Bătrânii din Mozăceni, ca toți țăranii și vânătorii români, de la nord de Tisa și până-n Balcani, credeau că stricăciunile pe care le face uneori lupul sunt datorate nerespectării sărbătorilor lupești, dar mai ales batjocoririi bisericii din natură, pădurea. Se credea că lupul nu-și poate deschide gura până nu dă de un copac crestat de om nebun, care l-a lovit cu securea; cum se apropie de copacul ăla, lupul își și poate deschide gura. Lupul nu mănâncă nici o oaie rătăcită până când Sfântul Petru sau Sfântul Andrei, patronii lupilor, nu-i rânduiau ce anume și de la cine să mănânce. Victimele erau mai cu seamă animalele celor ce curau pădurea, celor ce tăiau copacii tineri să-i pună pe foc și, bineînțeles, nu respectau sărbătorile rele de lupi și flare în general. Din numeroasele sărbători „lupești" amintim că în luna august, la 23, „Mart. Lupu e serbat la noi cu nelucrare, pentru ca lupul să nu prăpădească turmele". Din anul 1948, comuniștii, care cunoșteau că în concepția poporului român 23 august este socotită zi nefastă, aducătoare de nenorociri, au șters din calendarul creștin ortodox numele Martirului Lupu, sfânt care va mai apărea, prin unele calendare abia în anul 1992. De unde știau românii că această zi este atât de aducătoare de nenorociri? La 23 august 476, Odoacru, fiul unui prinț al skirilor, a fost proclamat rege de către trupele de mercenari din Italia, țară aflată sub zodia lupului, urmând detronarea lui Romulus Augustulus, ultimul împărat roman pe

[39] Ionel Pop, Vasile Homei, *Mamifere din România*, Editura Științifică, București, 1973, p. 33.

tronul Imperiului Roman de Apus[40]. Pentru noi, 23 august 1939 avea să pecetluiască cel mai odios rapt din trupul țării, iar 23 august 1944 să facă din ziua cuceririi țării și a îngenuncherii poporului român sub cizma bolșevică, o sfidătoare și rușinoasă „sărbătoare" zisă a eliberării.

Conform legii pământului, lupul, ca de altfel mai multe sălbăticiuni precum vulpea, pisica sălbatică, beica, nevăstuica, hermina, care îi dădeau vânătorului blănuri frumoase și călduroase, erau vânate de către bătrânii vânători din Mozăceni, și nu numai, după ziua de 17 brumărel, când se serbează Osie și Sf. M. Andrei Criteanul, când se sărbătorește Lucinul (străvechiul *lykos* din vechea licantropie carpato-balcanică), împușcându-le sau prinzându-le până în ziua Sf. Gheorghe, ambii sfinți fiind socotiți patroni ai sălbăticiunilor. Legea din bătrâni a fost mai puțin respectată în Transilvania, unde s-a impus de timpuriu legislația maghiară, dar ea nu era încălcată pentru nimic în lume de vânătorii țărani din Țara Românească și din Moldova. A venit însă prăpădul bolșevic și, contrar culturii, obiceiurilor și tradițiilor românești, se declară război total sfântului nostru lup, strămoșul strămoșilor noștri romani și simbol de steag al dacilor, până ce a dispărut din cea mai mare parte a țării. Dintre numeroșii „specialiști" care au contribuit la distrugerea totală a lupului din zonele de câmpie, amintim numai pe cel care, în ziua de marți, 15 mai 2001, mărturisea că el a împușcat ultimul lup din pădurea Zidureanca în anul 1956. Pentru ca el să fie convingător, că lupul trebuie să fie distrus, „pe rudă, pe sămânță", scrie că pe Valea Dâmboviței, la Piscul Jugii, în 1964 a „avut ocazia rară de a vedea din filmul unei astfel de urmăriri, o scurtă secvență cu patruzeci și cinci de capete de mistreți urmăriți de trei lupi", exact ca în cele mai fantasmagorice băsniri: trei lupi mâncaseră deci 45 de mistreți, le lăsaseră capetele, și acestea, fără trupuri, luând-o la fugă, s-a început urmărirea. Autorul mai aducea ca argument împotriva lupului, fără a cita sursa – dosarul de arhivă –, faptul că în fosta regiune Argeș, numai în anul 1961 au fost răpite de fiarele sălbatice 9.500 (cifră rotundă) cabaline, ovine, porcine, bovine și caprine, din care „80 la sută din răpirile anului 1961 înregistrate în lunile ianuarie, februarie, noiembrie, decembrie și chiar octombrie, sunt datorate exclusiv lupului"[41]. Deoarece la nivelul celor 18 regiuni ar fi însemnat că lupul a mâncat în 1961 nu mai puțin de 171.000 de vite, ne-am ocupat în mod amănunțit, sat cu sat, de această situație. În 1961, în toată regiunea Argeș, lupii nu au răpit mai mult de 40 de oi și capre, la care se mai pot adăuga vreo 30 de animale mari (măgari, cai și vaci) omorâte de urși, această ultimă cifră fiind destul de îndoielnică. Dar până la 9500?! Toate au fost sacrificate ori vândute de țăranii care erau forțați să se înscrie în colective. Caii sacrificați, după ce erau înscriși în colhoz, erau dați la crescătoriile de porci sau de păsări chiar de către aceste „gospodării". Mulți președinți făceau adrese la ADAS și trimiteau pieile ca dovadă că animalele au fost răpite de lupi, obținând astfel despăgubiri pentru oile sau pentru caii sacrificați. Mai-marii vânătorilor și silvicultorilor profitau de miile de cai

[40] Ion Barnea, în: *Enciclopedia civilizației romane*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 545.
[41] M. Georgescu, *Ursul și lupul în Carpații noștri*, A.J.V.P.S., (București), 1970, p. 155. Capitolul despre lup intitulat: Inamicul public numărul 1.

exterminați și făceau propagandă pentru distrugerea lupilor, cerând exterminarea totală.

Am relatat foarte sumar aceste aspecte despre lup, pentru a se compara atitudinea milenară a vânătorului neșcolit, numit de noi analfabet, care nu concepea nici prigonirea fiarei, nici distrugerea copacilor, cu mentalitatea „nouă" a diriguitorilor vânatului și pădurilor, puși în funcții după instituirea la cârma țării a trădătorilor de neam, preasupuși bolșevismului.

Dar nu numai lupii au fost stârpiți, ci toate carnivorele, toate păsările răpitoare de zi și de noapte, precum și toate cele considerate ihtiofage. Chimizările fără discernământ din agricultură au dus la dispariția turturelelor și porumbeilor sălbatici, la rărirea dramatică a iepurilor și potârnichilor, la dispariția ciocârliilor; stropirile cu otravă ale pădurilor au adus dispariția multor specii de păsări; distrugerea arbuștilor și arborilor din câmpie au contribuit din plin la rărirea dramatică a multor specii; până și vrăbiile, care până la jumătatea secolului al XX-lea zburau în stoluri de mii și chiar de zeci de mii de exemplare, au ajuns ca azi să nu formeze stoluri mai mari de 30-40 de exemplare.

În evul mediu, vânatul nu a completat hrana mozăceanului nostru, în măsura în care a făcut-o pescuitul. Aceasta nu înseamnă că sătenii noștri nu au practicat vânătoarea. Până la primul război mondial marea majoritate a țăranilor din Mozăceni au practicat vânătoarea destul de intens; din trei țărani, doi aveau arme de vânătoare, fie și dintre cele mai înapoiate; se mai păstrau chiar puști cu cremene. Prima lege de vânătoare publicată la 2 noiembrie 1891[42] nu a fost respectată de nimeni la Mozăceni, rămânând necunoscută, cum necunoscut a rămas și „Regulamentul de aplicațiune al legii asupra poliției vânatului" publicat la 28 ianuarie 1892. Nici noul „Regulament pentru aplicarea poliției vânatului"[43] nu a fost cunoscut de vânătorii din comuna noastră. Legea care se va impune și va fi cunoscută cu adevărat de vânătorii noștri a fost „Legea pentru protecția vânatului și reglementarea vânătoarei" din anul 1923[44]. După această dată, doar vânătorii deținători de permise au mai vânat cu arma pe moșia Mozăcenilor. Braconajul, numit de săteni „vânătoare", s-a practicat în continuare, până în timpul celui de al doilea război mondial, folosindu-se lațurile, cursele și capcanele în timpul iernii, mai cu seamă atunci când zăpezile erau mari; a încetat cu desăvârșire braconajul cu ajutorul câinilor; în perioada 1921-1924 au fost lichidați ultimii ogari existenți, în Mozăceni. Un haos fără egal a existat în perioada anilor 1945-1948 când fiecare împușca ce voia și unde voia, în numele unei noi ordini sociale.

Pentru țăranii satelor noastre, vânătoarea a însemnat, în primul rând, iepuri, potârnichi și vrăbii; nu au lipsit mistreții și dropiile; pentru blănuri se vânau vulpile, viezurii, herminele, nevăstuicile și mai puțin cârtițele, capturate cu anumite curse cumpărate, la începutul secolului al XX-lea; blănurile lor erau vândute primăvara la marchidani. Pisicile sălbatice erau vânate doar pentru folosirea blănurilor în cazurile de „ruptoare de mijloc" și pentru „ăi răi" (reumatism). Dintre păsările căl-

[42] *Monitorul Oficial*, nr. 170, 2 noiembrie 1891.
[43] *Monitorul Oficial*, nr. 45, 28 mai 1906.
[44] *Monitorul Oficial* din 19 aprilie 1923.

toare erau vânate cu precădere rațele, gâștele, cocorii, dar și prepelițele; mai rar se vânau graurii și nagâții; alte păsări erau vânate în scopuri vindecătoare ori pentru alte trebuințe.

Cea mai mare cantitate de carne o dădeau iepurii; erau și mulți; puzderie; săreau ca lăcustele, pretutindeni. Dacă mergeai pe un răzor, de la marginea satului până la Negrișoara sau Glavacioace, era imposibil să nu-ți sară în față cel puțin 20-30 de iepuri. Până la începutul secolului al XX-lea, marea majoritate a vânătorilor vânau cu ogarul. Vânătorul mergea călare pe un cal iute, însoțit de un tânăr pedestru numit dăogar. Dăogarul ținea câinele de zgardă, la 5-6 metri distanță de călăreț. În momentul în care iepurele sărea, acesta striga: „Dă ogaru!" Băiatul slobozea câinele. Călărețul alerga în goana nebună a calului pentru ca ogarul să nu aibă timp să omoare iepurele sau să-i distrugă blana, care ar fi fost refuzată la vânzare. Vânătorul ajungea rapid, descăleca și tăia beregata animalului vânat; altfel ar fi fost socotit mortăciune și nu ar fi fost consumat. În două-trei ore se prindeau cel puțin 8-10 iepuri, de două-trei ori mai mulți decât un pușcaș care, în același timp, vâna doar 3-5 iepuri. Pe de altă parte, pușcașul era dezavantajat de faptul că legea din bătrâni, legea pământului, nu-i permitea să împuște animale pe timp de ploaie; era mare păcat să împuști pe timp ploios sau iepurele aflat pe crov. Vânătoarea cu ogarul dădea rezultate excepționale și pe timp de iarnă, dar se evita folosirea câinelui când zăpada avea scrob, pentru a nu-și răni picioarele. Când zăpada avea grosimea de peste un metru, mai ales pe lângă garduri și răzoarele cu arbuști, după încetarea viscolului, iepurii se prindeau cu ajutorul gropilor-capcane. În nămetele de lângă gard se făcea o groapă cu gura pătrată, cu latura de 40-50 de centimetri și adâncă de 1-1,20 m; gura gropii era acoperită cu smicele de salcie pletoasă, așezate una lângă alta, peste care se așternea un strat de zăpadă gros de 2-3 cm. În centru se punea o mână de lucernă sau de trifoi ori două-trei frunze de varză crudă, lăsată special de cu toamnă în grădină. Ademenit de hrana respectivă, în timpul nopții, iepurele cădea în groapa adâncă și îngustă, de unde nu mai putea ieși; din 4-5 gropi-capcane, dimineața, în cel puțin 2-3 se afla câte un iepure. Lațurile de sârmă, puse lângă trunchiurile prunilor sau zarzărilor care posedau lângă tulpină câțiva lăstari, sau chiar la gardurile cărora li se scotea câte o ulucă, sau se răreau grădelele, dădeau rezultate prin ademenirea cu trifoi sau lucernă în partea interioară a gardului. În acest caz, vânătorul nu avea voie să doarmă; aștepta treaz în casă și la țipătul iepurelui mergea și-l lua; altfel, până dimineața murea sufocat de lat; carnea de mortăciune nu se consuma; omul îi lua doar blana pentru vânzare. Un rezultat excepțional îl dădea vânarea la pândă. În acest scop, vânătorii posesori de arme, care locuiau pe marginea de vest sau de est a satului, amenajau la marginea exterioară a grădinii o glugă de coceni, cu intrare dinspre curte, dar cu o gaură (firidă) prin care vedeau și scoteau țeava puștii spre câmp. La 15-20 de metri de glugă se aflau arbuști mărunți sau lăstărișuri, în care mai presărau și lucernă sau trifoi. Metoda era foarte eficientă; se împușcau câte 10-12 iepuri pe noapte. În marea majoritate a cazurilor, carnea iepurilor era prăjită și pusă în untură pentru a fi consumată primăvara și vara la muncile câmpului.

O altă sursă îmbelșugată pentru carne o constituiau potârnichile. Legea pământului permitea vânarea acestei păsări după încetarea postului Sântămăriei (14

august), până la Dragobete (24 februarie). Pentru nimic în lume vânătorul mozăcean n-ar fi vânat potârnichi sau vrăbii de la Dragobete până la Sântămăria Mare. Puțini erau posesorii de arme care prăpădeau o fultuială sau, mai târziu, un cartuș pentru o potârniche. Toți vânătorii așteptau căderea zăpezii. Când întregul câmp era acoperit cu un strat de zăpadă gros de 25-30 de centimetri, se așezau lațurile. Lațul era lucrat din păr de cal, cu ochiurile legate fie pe un cerc din nuia de alun, de răchită sau gârniță, fie de-a lungul nuielei care avea lungimea de la un metru până la 3-4 metri. Avantajați erau cei care locuiau de-a lungul Drâmbovnicului sau în Țarini; ei puneau lațurile în apropierea grădinilor sau chiar în grădini; în preajmă presărau multă pleavă de grâu, iar lângă lat, boabe de mei sau de grâu. În zilele când zăpezile erau mari și nu ningea, se puteau prinde, cu două-trei lațuri, până la 10-15 potârnichi. Erau vânători care, în acest scop, foloseau vârșa, o plasă de halău, cu ochiurile foarte mari, întinsă pe o ramă din scânduri de brad, late de 20-25 de centimetri. Pe o suprafață mai mare decât cea a vârșei, cam cu o jumătate de metru pentru fiecare latură, se curăța zăpada până aproape de pământ. În „groapa" din zăpadă se așeza vârșa cu o latură pe pământ, iar cu aceea din partea opusă așezată pe un băț înalt de 20 de centimetri. Pe zăpada înlăturată și îngrămădită se risipeau boabe de grâu și foarte multă pleavă, iar în fața ridicată a vârșei se risipeau puține boabe de grâu; sub vârșă se aruncau, mai spre centru, un pumn sau doi de boabe. De partea de jos a bățului, care sprijinea marginea ridicată, se lega o sfoară din în sau cânepă, lungă de câteva zeci de metri, până la locul unde se afla ascuns vânătorul – o glugă de coceni, grajd, șatră ori coteț. Sfoara, destul de groasă, pentru a rezista la tras, era acoperită de zăpadă. Nu de puține ori, de la vârșă spre câmp, se făcea o potecă prin apăsarea zăpezii cu piciorul, lungă de 100-150 de metri; la capătul potecii dinspre câmp se presăra multă pleavă, iar pe potecă se presărau, foarte rare, boabe de grâu, până la groapa din zăpadă a vârșei. Potârnichile alergau de la pleava din capătul potecii, ciugulind pe întrecute boabele până la vârșă. Ajunse aici, toate intrau sub vârșă; din ascunzișul său, omul trăgea de sfoară și întregul stol era prins sub plasa vârșei. Venea cu o pătură, sau cu o cergă, o întindea peste varsă și, băgând brațul pe dedesubt, lua potârnichile și le vâra într-un sac, de unde le scotea și le tăia. Se puteau prinde, în acest fel, câte 2-5 stoluri, de la 20 până la 60 de potârnichi într-o singură zi. După datină, conform legii din bătrâni, vânătorul cu vârșa elibera din fiecare stol capturat câte patru potârnichi, adică două perechi, pentru prăsilă, să nu dispară; în felul acesta se asigura abundența în vânat și pentru iarna următoare. Pentru ultima dată s-au prins potârnichi cu vârșa în iarna 1939/1940. Iarna foarte grea de atunci, foarte lungă, cu zăpezi de peste un metru pe câmp și cu geruri pe măsură, a adus dispariția potârnichilor în zonă pentru mulți ani. După reapariția lor, în anii '50 ai secolului al XX-lea, nimeni nu a mai îndrăznit să braconeze potârnichi.

Cititorul de azi poate rămâne surprins că până și vrăbiile îmbelșugau masa mozăceanului, și nu numai. Până la jumătatea secolului al XX-lea, din toamnă până în primăvară, la împerechere, puteau fi văzute stoluri de zeci de mii de vrăbii; „întunecau Soarele" când se ridicau în zborul lor gălăgios. Până în deceniul al IV-lea din secolul trecut, marea majoritate a construcțiilor erau acoperite cu paie; de jur împrejurul fiecăreia se aflau câteva zeci de cuiburi; mulțime de cuiburi erau

construite şi prin livezi ori prin copacii din vatra satului, adeseori formând colonii de câte 15-20 într-un singur copac. În fiecare gospodărie, care avea trei construcţii acoperite cu paie şi o mică livadă, formată din 20-30 de pomi, existau, în medie, 150-200 de cuiburi de vrabie. În fiecare cuib de barză existau cel puţin 8-10 cuiburi de vrabie. Cum vrabia scoate 2-3 rânduri de pui în fiecare an, cu câte 5-6 şi mai rar câte 7 pui, absolut toţi gospodarii ridicau primul rând de pui, înainte de a zbura, şi-i consumau. Aşadar, fiecare familie consuma în medie 1000 de pui de vrabie făcuţi ciulama, în marea majoritate în prima jumătate a lunii mai. Respectând legea veche, se socotea un mare păcat ridicarea şi sacrificarea puilor din generaţia a doua şi a treia; gospodarul care ar fi ridicat puii acestor generaţii nu mai scăpa de sărăcie toată viaţa, iar vrăbiile i-ar fi distrus pâinea din câmp.

Cele mai multe vrăbii erau vânate după căderea zăpezilor mari. Erau prinse cu vârşa, câte 30-40 o dată; până şi copiii le prindeau cu albia sau copaia, pândind la ferestre, din casă; se prindeau şi câte 10-12 vrăbii deodată. Făcând un calcul sumar, în Mozăceni, până prin 1920-1925 se vânau între 1.500.000-2.000.000 de vrăbii. Azi, pe întregul teritoriu al comunei se mai pot afla cel mult 10.000-12.000 de vrăbii. În perioada 1925-1930, datorită construcţiilor acoperite cu şiţă sau cu tablă, numărul vrăbiilor a scăzut; se mai ridicau doar puii din cuiburile existente în pomi; a încetat şi capturarea vrăbiilor cu vârşa. Pe parcursul iernii abia de se mai prindeau 150-200 de vrăbii, folosindu-se copăile sau laţurile din păr de cal; după 1962, din cauza pesticidelor, vrăbiile s-au împuţinat până aproape de dispariţie; nimeni nu mai vânează păsări, generic prin care erau denumite vrăbiile în Mozăceni până către jumătatea secolului al XX-lea. În acest sens amintim ghicitoarea: „Câţi paşi face pasărea-ntr-un an?“ (Nici unul, pentru că pasărea merge sărind).

Ocazional, mai ales adolescenţii, prindeau şi piţigoi, gaiţe, ciori etc., cu ajutorul ciupei, cursă de mult dată uitării. Pentru amenajarea unei ciupe, ramurile laterale ale copacilor – ulmi, stejari, frasini, sălcii, zarzări etc. – erau retezate la vârf, acolo unde grosimea atingea 3-4 cm diametru, şi se spintecau vertical pe capătul retezat, pe o adâncime de circa 15-20 de cm, nu înainte de a se lega creanga foarte strâns cu un inel de sârmă la distanţa de 15-20 cm de la capăt, pentru ca plesnirea să nu meargă mai departe. La circa 3-4 cm de la capăt, după ce se căsca despicătura, în ea se introducea un „zâmboc“, adică un beţişor lung de aproximativ 3 cm, puţin oblic, iar de capătul lui ridicat avea prinsă momeala, după felul păsărilor care urma a fi prinse. În momentul în care pasărea trăgea momeala, zâmbocul care se afla băgat de jos în sus, aşezat oblic, sărea, iar cele două părţi spintecate ale crengii se apropiau, prinzând pasărea fie de cioc, fie de gheare. Ciupa, cursa care prindea păsările după metoda de mai sus, a botezat patru sate în ţara noastră: Ciupa de Jos şi Ciupa de Sus din comuna Măldăreşti, judeţul Vâlcea, şi Ciupa Mavrodolu şi Ciupa Mănciulescu de pe Neajlov, în comuna Răteşti, judeţul Argeş.[45] Această cursă inedită a fost cunoscută de tatăl autorului, în timpul urmării cursurilor Şcolii elementare de meserii din Mozăceni, în anii ’20 ai secolului trecut.

[45] Ion Nania, *Curse din vechime*, Almanah Vânătorul şi pescarul român, ’93, A.G.V.P.S., p. 29.

Dintre păsările călătoare erau vânate: raţele, gâştele şi cocorii. Până la al doilea război mondial era imposibil ca vânătorii din Mozăceni să nu împuşte măcar 2-3 cocori în fiecare toamnă.

Păsările călătoare erau vânate, după legea strămoşească, începând cu a doua zi după Pintilie Călătorul (Sfântul Mare Mucenic Pantelimon, 27 august), când se călătorea vara şi se pregătesc de călătorie şi păsările, până în ziua de Alexii (Cuviosul Alexie, Omul lui Dumnezeu, 17 martie), care veghează venirea păsărilor călătoare. După credinţele bătrânilor din Mozăceni, Cuviosul Alexie veghea reîntoarcerea păsărilor călătoare până în ziua Sfântului Gheorghe (23 aprilie), stăpânul tuturor sălbăticiunilor. El stăpânea şi ocrotea şi păsările călătoare, pe care le dădea în primire lui Pintilie Călătorul.

Puţini erau vânătorii care împuşcau lişiţe şi găinuşi de baltă. Şi mai puţini erau cei ce trăgeau în nagâţi. Din nefericire pentru această pasare, iubitoare de cuiburi şi de puii ei, în Mozăceni, dar şi în Leşile, Mozacu şi Negraşi, ouăle îi erau distruse datorită comportării sale. „Atunci când năvăleau barbarii, acest tâlhar moţat se rotea deasupra românilor care se ascundeau şi ţipa chemându-i pe barbari. Şi barbarii veneau şi-i omorau pe români. Ăsta-i moţatul dracului, duşmanul românului, şi d-aia-l omorâm pe unde îl prindem. Unii îi mănâncă friptura, dar nu merită nici carnea să-i mănânci unui duşman ca ăsta.“[46]

O metodă des folosită era prinderea prepeliţelor prin zgornirea cu lanţul, în timpul pasajelor de toamnă, când pe Găvana, dar şi pe Câmpul Mozacului ori pe Mănăstireanca, pe mirişti se aflau puzderie de prepeliţe: profitând de faptul că miriştile de multe ori se aflau între porumbişti, cu lanuri înalte, la jumătatea miriştii se fixau laţuri-nuiele din răzor până în răzor. Veneau apoi două persoane dinspre capătul miriştii, cu un lanţ lung cât lăţimea ei, şi-l târau, ţinându-l de capete, mergând în pas foarte încet pe răzoare. Prepeliţele, zgornite de lanţ, zburau scurt, tot în faţă, sau alergau pe picioare. Pe măsură ce se apropiau de jumătatea miriştii, cei doi purtători ai lanţului mergeau şi mai încet; prepeliţele alergau şi dădeau în laţuri; vânătorii ocoleau prin porumb şi luau miriştea la lanţ de la capătul celălalt. Pe o mirişte lată de 25-30 de metri se prindeau câte 40-80 de prepeliţe, deci 20-40 la o bătaie.

Un instrument-cursă specific Mozăcenilor este „puţul cu laţ“, un laţ tare, din sârmă cu ochi, cu ajutorul căruia se prind câinii stricători; altădată era folosit şi la prinderea vulpilor ori a lupilor. Lupii mai erau capturaţi şi cu ajutorul gropilor-capcane. Azi se mai folosesc lăzile-curse pentru prinderea şobolanilor şi cursele cu pedale pentru prinderea dihorilor. Până la al doilea război mondial acestea aveau o utilizare mult mai largă.

O metodă de vânătoare practicată în Mozăceni până prin anii 1905-1910, când au dispărut ultimii mistreţi din întinderile de stufărişuri de pe Glavacioace, a rămas deocamdată inedită; prin 1900-1905 mistreţii dispăruseră din Mozăceanca, dar şi din Pădurea Ciorăneştilor; exemplare stinghere se mai ascundeau prin marile murişuri de pe Găvana şi printre Glavacioace. Trei-patru puşcaşi urmăreau călări stingherii care apăreau pe câmpie. Hăituiţi, aceştia se refugiau în marile pâlcuri de

[46] Ion Nania, *Istoria vânătorii în România*, Bucureşti, 1977, p. 207.

nepătruns ale arbuştilor. Ajunşi la marginea lor, vânătorii descălecau, iar cei mai vânjoşi şi curajoşi dădeau animalele la unul mai pirpiriu, numit ţine-cal; apoi, cu mare atenţie, pătrundeau încet în oaza de arbuşti, trăgând de aproape cu poşuri; cele două-trei focuri trase deodată doborau cu siguranţă mistreţul. După împuşcare, pentru scoaterea lui, se făcea o potecă lată de curătură, prin tăierea pe ras a arbuştilor. Interesant rămâne termenul „ţine-cal", neatestat de dicţionarele noastre. În zona istorică Vlaşca, metoda este veche; în secolul al XIX-lea mistreţul era urmărit de mulţi călăreţi înarmaţi cu lănci mari, cu care doborau animalul, dar şi de câini.

În Mozăceni vânatul s-a bucurat de o atenţie deosebită şi în medicina populară. Pielea de iepure se foloseşte până azi la „ruptoare de mijloc", dar şi la „ăi răi", adică împotriva reumatismului; în trecut se folosea în aceste scopuri şi blana mâţei sălbatice. Untura de iepure era băută în vin fiert de către femeile care năşteau, pentru a avea o naştere uşoară. Untura de viezure, pe lângă faptul că se folosea la ungerea opincilor şi a bocancilor, se folosea şi împotriva degerăturilor, iar cu sunătoare plămădită, împotriva trânjilor.

Cei care sufereau de bătaie de inimă prindeau, cu ajutorul laţurilor, puse pe marginea apelor, chiar lângă apă, pe mâl sau pe nisip, şi pe floarea-soarelui care avea sămânţa uscată, câte un porumbel de scorbură sau câte o turturică şi-i înghiţeau inima crudă, imediat după tăiere şi scoaterea ei din piept, „mişcând".

Un leac unic pentru Mozăceni, Leşile şi Negraşi, neîntâlnit de noi în alte părţi ale ţării, a fost, până la începutul secolului al XX-lea, consumarea cărnii de stârc sau bâltan (*Ardea cinerea cinerea* L.), pentru vindecarea frigurilor şi a oftici. În cazul că bolile necesitau folosirea cărnii respective în perioada de oprelişte, vânătorul căuta pasăre stingheră, iar după ce o împuşca, se căia ţinând post negru o zi împlinită, adică până la miezul nopţii.

Împotriva urâtului de noapte la copii, leacul era afumarea cu păr de lup. Părul lupului avea şi puteri apotropaice; cusut în brânişorul pantalonilor, îl ocrotea pe vânător sau pe cioban de toate relele, îi dădea curaj şi forţă; îl ferea de răceli şi chiar de „luarea din iele".

Până după al doilea război mondial, când majoritatea mozăcenilor aveau vite multe, păstrau pe o crăcană câte o blăniţă de hermină sau de nevăstuică, întinsă şi uscată, pentru vindecarea animalelor muşcate de aceste mici fiare. Prin burduful blăniţei respective se turna apă proaspătă, pe care o dădea vitelor muşcate să o bea.

Evoluţia demografiei în secolul al XX-lea

În prima jumătate a secolului al XX-lea comuna Mozăceni a fost cea mai populată din plasa Dâmbovnic, printre primele cu locuitorii cei mai numeroşi din Argeş.[1]

La 1 ianuarie 1904 (31 decembrie 1903) în comuna Mozăceni erau 627 de familii, cu 2756 de suflete, împărţite între cele două parohii: cătunele Mozăceni (Dumbrăveni) şi Babaroaga, care aparţineau de Parohia Sf. Nicolae – Mozăceni de Jos, cu un număr de 1805 persoane, dintre care 908 bărbaţi şi 897 femei, şi Parohia Mişei, în care se aflau 951 locuitori: 482 bărbaţi şi 469 femei. După vârstă, populaţia celor trei cătune, care formau comuna Mozăceni – Mişei, Mozăceni (Dumbrăveni) şi Babaroaga – se prezenta astfel: până la vârsta de 7 ani, 518 persoane; între 8 şi 14 ani se aflau 349 de persoane; între 15-20 de ani erau 341 de persoane, între 21-40 de ani 859, de la 40 la 70 de ani se aflau 636 persoane, iar alte 51 de persoane erau în vârstă de peste 70 de ani. Totalul locuitorilor prezentaţi după vârstă este de 2754, cu doi mai puţini decât numărul sufletelor existente în comună. Nu este nici o greşeală; toţi locuitorii erau români, mai puţin şase: un grec brutar, chiriaş la brutăria preotului Musicescu, de lângă spital, 3 macedoneni, meseriaşi veniţi din Bulgaria şi doi turci comercianţi ambulanţi, învoiţi de fostul primar Simion Şerbănescu[2]. Aşadar, cei doi turci erau incluşi în totalul populaţiei comunei, dar nefiind ortodocşi, nu erau trecuţi ca aparţinând la una din cele două parohii.

La recensământul din 1930 în Mozăceni existau 3884 de locuitori cuprinşi în 830 de gospodării, repartizaţi pe sate astfel: în Babaroaga 1.068, în Dumbrăveni 1.612, în Mişei 537, iar în Ziduri 427 locuitori. După structura pe sexe şi starea civilă populaţia se împărţea astfel: 1.866 bărbaţi, din care 716 căsătoriţi, 1.092 necăsătoriţi, 54 văduvi şi trei divorţaţi[3]. Numărul femeilor era de 2.018, din care 1.074 necăsătorite, 731 căsătorite, 194 văduve şi 16 divorţate[4]. Ţinând seama de totalul general, observăm că în anul 1930 în Mozăceni femeile erau cu 152 mai numeroase decât bărbaţii; existau cu 140 de femei văduve mai multe decât numărul bărbaţilor văduvi, situaţie datorată primului război mondial; numărul femeilor divorţate era mai mare cu 13 faţă de al bărbaţilor divorţaţi, ceea ce dovedeşte că o femeie divorţată se mărita mult mai greu în Mozăcenii noştri, explicând şi zicala: „Femeia divorţată este fie ca iapa abraşă, fie ca iapa oloagă: ori aşa, ori aşa, n-ai ce face cu ea".

[1] O parte din datele statistice ale recensămintelor din secolul al XX-lea ne-au fost puse la dispoziţie de către fostul nostru elev Brătulescu Florea, azi profesorul Florea Bratu din comuna Mozăceni, pentru care îi aducem, şi cu această ocazie, mulţumirile noastre; nu întotdeauna acestea corespund cu registrele Primăriei.

[2] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 7.

[3] Aşadar, 1.865 de bărbaţi, cu unu mai puţin faţă de totalul general de 1.866, fără ca să ştim din care categorie lipseşte; greşeala aparţine probabil recenzorilor sau unui funcţionar din primărie.

[4] Numărul femeilor este mai mic cu 3 faţă de totalul general.

La recensământul din 25 ianuarie 1948 în comuna Mozăceni au fost recenzate 4.316 suflete, dintre care 2.060 bărbaţi şi 2.256 femei, lucru firesc dacă avem în vedere numărul bărbaţilor morţi şi dispăruţi în al doilea război mondial, la care mai putem adăuga şi prizonierii care încă mai erau sclavi în U.R.S.S. Pe sate, situaţia numărului de locuitori se prezenta astfel: Babaroaga – 1.142 locuitori, din care 540 bărbaţi şi 602 femei; Dumbrăveni, cu populaţia cea mai numeroasă, avea 1.893 de suflete, dintre care 904 bărbaţi şi 602 femei; satul Mişei avea 858 locuitori, 416 bărbaţi şi 442 femei, iar Zidurile cu 423 de locuitori, avea 200 de bărbaţi şi 223 de femei.

La recensământul din 2 februarie 1956, în Mozăceni se aflau 4.201 suflete, dintre care 1.990 bărbaţi şi 2.211 femei[5]. Pe sate situaţia se prezenta astfel: în Babaroaga existau 1118 locuitori, din care 526 bărbaţi şi 592 femei; în Dumbrăveni locuiau 1.843 de persoane – 878 bărbaţi şi 965 femei; în Mişei existau 781 de locuitori, 371 fiind bărbaţi şi 410 femei; în Ziduri se găseau 459 de suflete – 215 bărbaţi şi 244 femei.

La recensământul din 7 ianuarie 1992 comuna Mozăceni era restructurată pe trei sate, cu un număr total de 2.998 locuitori, astfel: Mozăceni (cătunele Dumbrăveni şi Mişei) cu 1805 locuitori (60,2%), Babaroaga cu 890 locuitori (29,7%) şi Zidurile cu 303 suflete (10,1%). Din totalul populaţiei comunei, de 2998 locuitori, 1.436 (47,9%) erau bărbaţi şi 1.562 (52,1%) femei. La acest recensământ structura pe grupe de vârstă a populaţiei comunei Mozăceni se prezenta astfel: 0-4 ani = 181: 100 b şi 81 f; 5-9 ani = 116: 66 b şi 50 f; 10-14 ani = 175: 91 b şi 84 f; 15-19 ani = 233: 105 b şi 128 f; 20-24 ani = 239: 133 b şi 106 f; 25-29 ani = 107: 68 b şi 39 f; 30-34 ani = 107: 61 b şi 46 f; 35-39 ani = 93: 45 b şi 48 f; 40-44 ani = 169: 89 b şi 80 f; 45-49 ani = 165: 76 b şi 89 f; 50-54 ani = 256: 107 b şi 149 f; 55-59 ani = 263: 123 b şi 140 f; 60-64 ani = 279: 133 b şi 146 f; 65 de ani şi peste – 615: 239 b şi 376 f.

Putem observa că numărul copiilor între 0-14 ani este de 472 de suflete (15,7%) din totalul populaţiei, în timp ce numărul locuitorilor de 60 de ani şi peste această vârstă era de 894 (29,8%), aproape de două ori mai mare, ceea ce indică un puternic proces de îmbătrânire a populaţiei. Se mai poate constata că numărul femeilor de 60 de ani şi peste era de 522 persoane, în timp ce al bărbaţilor de aceeaşi vârstă era de 372, cu 150 mai puţini decât numărul femeilor; cauza o constituie al doilea război mondial – morţi, răniţi care vor muri mai din vreme, dispăruţi, prizonieri care au venit cu sănătatea zdruncinată. Acest recensământ, din 7 ianuarie 1992, înregistrează 1.461 de persoane care formau populaţia activă, adică 48,7% din totalul locuitorilor Mozăcenilor, şi 1.537 de persoane, adică 51,3% din total, populaţie inactivă. Distribuţia populaţiei active pe ramuri ale economiei naţionale, la data recensământului din 1992, avea următoarea configuraţie:

[5] După registrele Primăriei Mozăceni, la sfârşitul anului 1956 în comună se aflau 4215 locuitori, dintre care 1997 bărbaţi şi 2218 femei.

Ramura	Număr persoane	Pondere (%)
Industrie	173	11,8
Comerţ, hoteluri	26	1,8
Transporturi şi telecomunicaţii	57	3,9
Agricultură, silvicultură	963	65,9
Construcţii	75	5,1
Învăţământ	32	2,2
Administraţie publică şi asigurări sociale	24	1,6
Cercetare-dezvoltare, informatică	5	0,3
Sănătate şi asistenţă socială	27	1,8
Cultură, sport, turism	6	0,4
Finanţe, bănci, asigurări	2	0,1
Alte activităţi	4	0,3
Persoane în căutarea primului loc de muncă	67	4,6

Se poate observa că partea cea mai mare a populaţiei active era ocupată în agricultură, 963 de persoane, adică 65,9% din total; urmează sectorul industrial cu o pondere de 11,8% din totalul populaţiei active, construcţiile cu 5,1%, transporturile şi telecomunicaţiile cu un procent de 3,9, învăţământul cu 2,2% din populaţia activă, urmând comerţul şi sectorul sănătate şi asistenţă socială, fiecare cu 1,8% din populaţia activă; administraţia publică şi asigurările sociale deţineau un procent de 1,6 din totalul populaţiei active; celelalte ramuri erau nesemnificative.

După statutul profesional, la 7 ianuarie 1992, structura populaţiei active se prezenta astfel: 562 (38,5%) salariaţi, 724 (49,5%) lucrători pe cont propriu, 63 (4,3%) lucrători familiali neremuneraţi, un patron întreprinzător (0,1%) din populaţia activă, 43 (2,9%) membri în asociaţii cooperatiste şi 68 de persoane (4,3%) aflate în „altă situaţie" decât statutul profesional al persoanelor de mai sus.

La data recensământului din 1992 populaţia inactivă avea următoarea structură: elevi şi studenţi = 331 de persoane (21,5%), pensionari = 793 de persoane (51,6%) şi „alte situaţii" 413 persoane (26,9%). La aceeaşi dată, 343 de persoane în vârstă de 6 ani şi peste urmau o şcoală, după cum urmează: şcoli primare = 82 de elevi, gimnazii = 136 de elevi, şcoli profesionale = 17 elevi, licee = 99 elevi; un elev se afla la o şcoală postliceală, iar în învăţământul superior se aflau 8 studenţi. În ceea ce priveşte populaţia în vârstă de 12 ani şi peste, după nivelul şcolii absolvite, situaţia se prezenta astfel: 43 de persoane absolviseră instituţii de învăţământ superior, 17 absolviseră şcoli postliceale şi tehnice de maiştri, 210 absolviseră diferite licee, 390 erau absolvenţi de şcoli profesionale sau complementare, 718 erau absolvenţi de gimnazii, şcoli generale şi treapta I de liceu; 1061 erau absolvenţi ai şcolii primare. Un număr de 207 persoane erau fără şcoală absolvită sau nedeclarată.

Având în vedere că marea majoritate a populaţiei de peste 12 ani, 1061 de persoane, absolvise doar şcoala primară, iar 718 persoane erau absolvente de gimnazii, şcoli generale şi treapta I de liceu, ne dăm seama de nivelul scăzut al pregătirii populaţiei comunei Mozăceni.

Foarte importantă ni se pare a fi şi mişcarea demografică a comunei pe ultimii 80 de ani, anteriori recensământului din anul 2002, cu toate că datele care ni s-au pus la dispoziţie nu sunt complete:

Anul	Total		Născuţi vii		Decedaţi		Spor natural	Căsătorii	Divorţuri	Migraţia			
	M	F	M	F	M	F				Sosiţi	Plecaţi	Spor migratic	Spor total
1921	–	–	80	68	56	54	+38	40	4				
1930	3884		137	24	21	57	+83	47	8				
	1866	2018											
1941	4225		44	50	40	47	+7	27	6				
	–	–											
1951	–		54	53	31	31	+45	42	6				
	–	–											
1956	4215		107		47		+60	42	5	20	40	-20	+40
	1997	2218											
1960	4273		109		46		+63	37	6	21	71	-50	+13
	2028	2245											
1961	–		56	45	28	29	+44	43	5				
	–	–											
1965	4227		84		38		+46	25	4	24	70	-46	0
	2020	2207											
1966	4147		69		45		+24	22	3	19	103	-84	-60
	1923	2224											
1968	4139		128		57		+71	29	-	18	47	-29	+42
	1950	2189											
1969	4165		101		50		+51	26	3	13	59	-46	+5
	1971	2194											
1970	4172		90		50		+40	20	1	33	57	-24	+16
	1979	2193											
1971	4208		34	34	30	30	+8	16	6	35	62	-27	-19
	1977	2211											
1975	4072		64		48		+16						
	1920	2152											
1976	4054		57		42		+15						
	1918	2136											
1977	3842		67		49		+18						
	1857	1925											
1978	3766		61		42		+19						
	1818	1948											
1979	3718		62		38		+24						
	1794	1924											
1980	3798		62		38		+24						
	1804	1994											
1981	3712		20	13	21	22	-10	17	6				
	1767	1945											
1982	3656		50		46		+4						
	1763	1893											
1983	3573		44		72		-28						
	1735	1832											
1984	3480		52		56		-4						
	1690	1790											
1985	3458		52		56		-4						
	1694	1764											
1992	2985		15	15	22	21	-13	16	8				
	1429	1556											

Recensământul populaţiei din anul 2002 a înregistrat în Mozăceni 2719 locuitori, repartizaţi pe categorii de vârstă şi sex, astfel:

CATEGORIA DE VÂRSTĂ	BĂRBAŢI	FEMEI	TOTAL
0 – 6 ani	116	92	208
7 – 14 ani	118	103	221
15 – 18 ani	76	92	168
19 – 23 ani	114	100	214
24 – 35 ani	148	104	252
36 – 50 ani	201	213	414
51 – 60 ani	212	279	491
61 – 65 ani	207	307	514
Peste 65 ani	88	149	237
TOTAL	1280	1439	2719

Din datele prezentate cu privire la evoluţia demografică a comunei Mozăceni în perioada 31 decembrie 1903 / 1 ianuarie 1904, până la 7 ianuarie 1992, observăm că în 88 de ani populaţia a atins numărul maxim în 1948, la 25 ianuarie, în anul de instalare definitivă a bolşevismului în România, când în Mozăceni existau 4316 suflete. Aşadar, în 44 de ani numărul locuitorilor crescuse cu 1560. În alţi 44 de ani care au urmat, de la 25 ianuarie 1948 până la 7 ianuarie 1992, numărul locuitorilor a scăzut cu 1.318, de la 4.316, la 2.998. Cea mai drastică scădere a numărului de locuitori din comuna Mozăceni a avut loc în perioada 5 ianuarie 1977 – 1 iulie 1997. Dacă la 5 ianuarie 1977 erau 3.842 locuitori (1.857 sex m – 48,3% şi 1.985 sex f – 51,7%), la 1 iulie 1997 se mai aflau doar 2.787 suflete (1307 m – 46,9% şi 1.480 f – 53,1%); aşadar, în numai 20 de ani populaţia comunei a scăzut cu 1055 persoane, cu un procent de 27,4.

Este cunoscut că de-a lungul întregii evoluţii istorice orice aşezare omenească a devenit mai numeroasă în perioadele ei de prosperitate economică. În ciuda celor două războaie mondiale, în timpul cărora bărbaţii au fost mobilizaţi, iar greutatea tuturor muncilor agrare şi gospodăreşti a căzut în sarcina femeilor, bătrânilor şi copiilor, comuna a prosperat; până şi jafurile armatei de ocupaţie, din primul război mondial, au fost repede remediate. Prin muncă hotărâtă, ale cărei roade aduceau o mare bucurie, o şi mai mare credinţă în Dumnezeu şi deplină satisfacţie fiecărui sătean, în doar 3-4 ani orice gospodar se bucura de prosperitatea sa, cu excepţia celor câţiva beţivani ori leneşi. Din 1948 comunismul a distrus de la bun început bucuria roadelor muncii celor harnici; beţivanii şi leneşii s-au bucurat; sărăcia a fost aşezată la loc de cinste, indiferent de cauză, iar purtătorii ei, indiferent de vicii, au devenit oameni de vază ai societăţii. Încetul cu încetul, după răpirea pământurilor prin colectivizare, sporul natural al populaţiei avea să devină negativ, până la –48 în primul an al celui de al treilea mileniu creştin în care am intrat.

Gospodăria şi traiul sătenilor din Mozăceni

Nu ştim cu precizie când locuitorii şi-au mutat sălaşurile de pe Valea Mozacului pe vatra de azi. Materialele arheologice descoperite în punctele nr. 93, 104, 115 şi 116 ne dovedesc o locuire intensă până în secolul al XIX-lea în punctul 93 şi la sud de punctul 114 şi până în secolele al XVII-lea - al XVIII-lea în punctele 104, 115 şi 116. După tradiţie, locuitorii Mozăcenilor au fost obligaţi să se mute de pe Mozacu pe Dealul Drâmbovnicului, în timpul domniilor fanariote. Locuind în bordeie distanţate unele de altele, bine ascunse în pădurile de pe Mozacu, oamenii se sustrăgeau de la plata birurilor; din această cauză au fost obligaţi să-şi construiască locuinţe de suprafaţă de o parte şi de alta a drumului de pe deal, actuala şosea Negraşi-Slobozia. Locuirea în bordeiele de pe Valea Mozacului este încă prezentă în toponimie: Dealul Bordeiului, pe stânga Heleşteului Mare, la sud de Vâlceaua lui Tiliţă, şi Măgura Bordeiului (Măgura Bălţii) mai spre sud, tot pe stânga Heleşteului Mare. În partea de vest a Mozăcenilor întâlnim Gârliciu, vălcea care îşi are obârşia în Pădurea Ciorăneştilor, o altă dovadă de folosire a bordeielor.

După cum am văzut într-un alt capitol, la 1705 Mozăcenii nu se aflau pe vatra actuală, de pe dreapta Drâmbovnicului; în acest caz, tradiţia se dovedeşte a fi exactă, fiind consolidată şi de documentele din deceniul al IV-lea al secolului al XIX-lea, când, în cadrul atribuţiunilor Departamentului Treburilor din Lăuntru, Regulamentul Organic prevedea în cadrul unui alineat din art. 151: „De a primi cuviincioasele măsuri pentru întâmpinarea strămutării sătenilor şi de a li se face înlesniri, îndatorându-să să-şi clădească lăcuinţe regulate şi de odihnă, cu grajduri şi cu îngrădirile trebuincioase pentru îmbunătăţirea legumelor, a sădirii pometurilor şi, mai vârtos, a dudăriilor, pentru creşterea gândacilor de mătase“[1]. Nu puţini au fost locuitorii care s-au opus mutării la linie, pentru sistematizarea satelor. Cei mai refractari s-au dovedit a fi slobozenii, care, la 11 mai 1837, i-au îmbrâncit pe dorobanţii cu care venise subocârmuitorul de Găleşeşti, G. Balotă, strigând să-l lege şi răspunzându-i că, „cu orice mijloc de i-ar sili Stăpânirea să se aşeze la linie pă moşia d. marelui logofăt Ştirbei acesta nicicum nu o fac, iar pă altă moşie, acum să li să poruncească şi pă dată să şi pun la linie“[2]. Mergând din nou la 15 iunie, „cu două cete de dorobanţi“, „iarăşi cu aceiaşi împotrivire s-au arătat“. Ocârmuirea dă voie subocârmuitorului să folosească şi pe dorobanţii Ocârmuirii din plasă[3]. Numai astfel reuşeşte Subocârmuirea Găleşeştilor, la 18 iulie, să trimită la sediul

[1] Regulamentul Organic. Bucureşti. 1847, p. 152.
[2] Direcţia Argeş a Arhivelor Naţionale, fond Ocârmuirea judeţului Argeş, dos. nr. 37/1837-1838, f. 102.
[3] *Ibidem*. f. 115.

Ocârmuirii „pă cei mai zurbagii lăcuitori“: Mihai cel Mare, Pârvu Făsule, Marin Martin şi Mirea, iar Ocârmuirea hotărăşte să li se dea „câte 25 toiege la spate, pentru împotrivire şi să să puie la arest“[4]. Dar nici în urma acestei pedepse slobozenii nu s-au speriat, deoarece venind din nou G. Balotă cu două cete de dorobanţi, la 28 august, a ridicat pe Iarul, Din Bănică, Stana, fiul său, Rizea, fiul său Mihai Stana Pasăre, dar au fost înconjuraţi de săteni şi bătuţi. Subocârmuitorul roagă Ocârmuirea să-i trimită pe „d. tist cu numai puţin de 100 dorobanţi ca să năvălim în pomenitul sat şi să ridicăm pe cei ce Subocârmuirea ăi cunoaşte mai împotrivitori dă nesupunere“[5]. Ocârmuirea avea să trimită un ofiţer cu armată şi-i va pedepsi cumplit. Aşa stăteau lucrurile la Slobozia. Mozăcenii noştri erau de mult daţi la linie, dar erau şi oameni paşnici, supuşi legilor; asta nu înseamnă că nu aveau şi ei „slobozenii“ lor. Clăcaşii Bădiceştilor nu voiau în ruptul capului să se mute din locul lor, „lângă Drumul Oii, pă matca Mozacului“, fapt pentru care moşnenii din Bădiceşti cer Ocârmuirii să-i oblige să-şi aducă la linie casele, lângă ei, la Drumul cel Mare şi lângă biserică[6]. La 21 iulie Ocârmuirea înaintează Subocârmuirii Găleşeşti jalbele proprietarilor şi clăcaşilor pentru a se chibzui „o poziţie de loc mai bună, plăcută şi potrivită, aşa precum trebuinţa cere, unde şi lăcuitorii să-şi afle înlesnirea pentru cele trebuincioase, statornicindu-să tot într-acelaşi loc unde moşnenii vor clădi casele şi clăcaşii, căci poruncile slobozite glăsuesc că unde vor vrea proprietarii să aşeze pă ai lor clăcaşi“[7].

În anul următor, la 25 februarie 1838, în urma poruncii nr. 622 a Departamentului Pricinilor din Lăuntru, în urma căreia Ocârmuirea porunceşte şi Subocârmuirii plăşii Găleşeşti să grăbească aşezarea la linie a caselor[8], moşnenii din Mozăceni solicită Departamentului Treburilor din Lăuntru să rămână pe locurile unde se află, adică pe actuala vatră, unde îşi aveau casele, acareturile şi livezile de pruni, lângă biserică, cerând ca şi clăcaşii lor să fie aşezaţi printre ei. Găsind că cererea nu este „abătută din duhul poruncilor“, Departamentul dispune ca „adevăraţii proprietari să nu fie ei siliţi a să strămuta“.[9]

Mutarea clăcaşilor, cărora li s-au dat noi pomoaste, a dus până la urmă la un conflict între moştenii mozăceni (din Dumbrăveni) cu moştenii Bădiceşti (din Babaroaga), care va fi judecat de către Divan. La judecată vor fi delegaţi, prin vichilet, Mareşi sin Radu, Dinu sin Radu Curea şi Radu Brat:

Satul Mozăceni, plasa Găleşeştilor
judeţul Argeşului

Noi supt iscăliţi moşteni mozăceni neputând veni toţi la judecată înnaintea cinstitului Divan sivil[10] la sorocul ce-l avem pus cu moşteni Bădiceşti pentru pricina arătată cinstitei judecătorii — am dat acest vichilet din parte-ne la mâna fraţilor noştri

[4] *Ibidem*. f. 144.
[5] *Ibidem*, ff. 184-185.
[6] *Ibidem*. f. 154.
[7] *Ibidem*. f. 155.
[8] *Ibidem*. f. 240.
[9] *Ibidem*. f. 274.
[10] În loc de civil.

şi anume: Mareşi sin Radu, şi Dinu sin Radu Curea, şi Radu Brat, spre a fi crezuţi că sânt cu voia a noastră tuturor suptiscăliţilor şi spre credit care am ştiut carte am iscălit însum şi care n-am ştiut am rugat pă scriitori de ne-au iscălit rugând şi pă juraţi(i) satului de l-au adeverit cu ale lor iscăliturі şi cu punerea peceţi satului — rugând şi pă cinstita Subocârmuire de l-au adeverit cu a dumisale iscălitură şi cu punerea peceţi — 1845: fevr: 28:

Şărb sin Radu
Dumitru Arapu
Marin Ion
Ştefan Radu
Soare Neacşu
Mihai Călin
} Juraţi adeverim (L.S.)

Hristudor scriitoru satului am scris cu zisa numiţilor[11].

Aşadar, din toate cele relatate, reiese clar că Mozăcenii, atât Mişcii, cât şi cătunele Dumbrăveni şi Babaroaga, se aflau pe vatra actuală cu mult înainte de dispoziţiile Ocârmuirii din anii 1837-1838, care i-a pricopsit cu intercalarea clăcaşilor printre vechii moşteni, ceea ce a dus la conflictul de mai sus.

Casele construite pe actuala vatră, atât cele mai vechi, cât şi cele noi, ale clăcaşilor, deşi respectau aşezarea de o parte şi de alta a drumului, erau aşezate la o distanţă de 40-60 şi chiar 80 de metri de drum; erau mici, cu o cameră şi tindă şi cu o prispă în faţă. De la drum până la curtea propriu-zisă era livada cu pomi, unde se aşezau şirele de paie şi căpiţele de fân, iar mai târziu şi stogurile de coceni; curtea cuprindea casa şi binalele; aici stăteau şi vitele şi orătăniile gospodarilor. De la drum până în fundul curţii erau trei garduri: cel de la drum, cel care despărţea ograda de curte şi cel din fundul curţii, care o despărţea de restul terenului.

Gardurile se construiau bătându-se ţăruşi groşi în pământ, înalţi de 1,80-2,20 m, la distanţe de 1-2 m, iar printre ei se împleteau orizontal nuiele groase de stejerică, de ulm sau de alun, specii dispărute azi din zona comunei noastre. Către sfârşitul secolului al XIX-lea gospodarii au început să îngroape babe înalte de peste 2 m, să prindă pe ele trei laţi pe orizontală, la distanţe egale, jos, mijloc şi sus, şi apoi să împletească nuiele, vertical printre cei trei laţi. După primul război mondial a început să se folosească intens uluca. Gardul de la drum şi al doilea, care despărţea ograda de curte, erau prevăzute, fiecare, cu o poartă mare pentru căruţă şi una mică pentru persoane şi animale; gardul din fundul curţii era prevăzut cu un plas (bucata de gard dintre două babe) care se putea manevra, dacă gospodarul deţinea pământ în continuare sau ieşire la un alt drum, şi un pârleaz. De cele mai multe ori, printre îngrăditurile gardului de la drum se lăsau să crească lăstărişuri înalte de arbuşti – aluni, zarzări, soc, măceşi – dar şi anumite buruieni: cucută, volbură, turiţă (dinţii babei), de unde şi cântecul satiric de altădată: „Mândra de pe uliţă, / Seamănă c-o bufniţă, / Are gard de turiţă... " Această vegetaţie ascundea foarte bine livada şi curtea, cu casa şi acareturile, de ochii musafirilor nepoftiţi: mai demult de cetele

[11] Document aflat în posesia doamnei Maria Isvoranu. Nu cunoaştem hotărârea Divanului.

jefuitorilor turci, care veneau foarte des pe Drumul Giurgiului, apoi de birari şi de hoţi. De altfel, casele mici, nearătoase, nu atrăgeau atenţia armatelor invadatoare, nu erau costisitoare, iar în caz de distrugere puteau fi repede reclădite, fără cheltuieli şi eforturi prea mari. În acest sens este de remarcat convorbirea din 1658 dintre sirianul creştin Paul de Alep, care-l însoţea, în lunga sa călătorie, în calitate de arhidiacon şi secretar patriarhal, pe părintele său, cu marele vornic Preda Brâncoveanu; când dregătorul român l-a întrebat despre ţara sa, Paul de Alep consemnează astfel convorbirea: „I-am povestit despre ea şi despre clădirile sale de piatră şi despre castelele sale întărite şi că nu ştim ce e spaima, nici pârjolul şi nimic de felul acesta. El mi-a răspuns: «Ai grăit adevărul. Dar noi, cu toate acestea, mulţumim lui Dumnezeu cel Atotputernic că nu avem castele în ţara noastră. În loc de castele şi de cetăţi, avem aceşti munţi şi aceste <păduri>, împotriva cărora nici un duşman nu poate birui. Dacă ar fi altfel şi dacă am fi avut castele pe pământul nostru, turcii de mult ne-ar fi gonit din ele». Desigur de aceea turcii n-au avut niciodată puterea de a cuceri Ţara Românească sau de a rămâne în ea; şi vornicul avea fără îndoială dreptate în ceea ce spunea"[12].

Casa era construită întotdeauna în partea de nord-est a curţii, cu faţa spre sud, cuprinzând o cameră de 5-6 × 4-5 m aflată spre răsărit, prelungită spre apus cu o tindă de 2 - 2,50 m în lăţime şi lungă cât lăţimea casei, adică de 4-5 m; înălţimea interioară, a camerei şi a tinzii era de 2,30 - 2,50 m. Prispa, lungă cât faţada casei, avea o lăţime de 0,80 - 1 m. În colţul de nord-est al tinzii se afla hornul, înălţat prin pod şi ieşind deasupra casei cu un coş din cărămidă prin care ieşea fumul; de multe ori cărămida era nearsă. Tot din cărămidă, de cele mai multe ori nearsă, era lucrat şi peretele despărţitor dintre tindă şi cameră; uneori era lucrată din astfel de cărămidă numai jumătatea nordică a peretelui, în care era amenajată gura sobei, de formă semicirculară, în boltă; în camera din spatele peretelui şi gurii sobei se afla soba lucrată din cărămidă. Cărămida se aducea din altă parte, în special din satele de pe Neajlov: Balomireşti, Broşteni, Ragu sau din Petreşti. Se păstrează ca dovadă, un vechilet[13] din 22 august 1835[14]:

Satu Mozăceni, plasa Găleşeştilor
Acest om anume Marin merge până
la Neajlov ca să cumpere cărămidă de
casă de casă şi ca să fie nesopărat
i s-au dat această carte a fi crezut
de om bun. Şi spre credinţă
am iscălit aceasta

1835 august
22

[12] *Călători străini*... Vol. VI. Bucureşti, 1976, p. 256.
[13] Procură, carte sau bilet de liberă circulaţie şi cumpărare.
[14] Aflat în colecţia doamnei Maria Isvoranu.

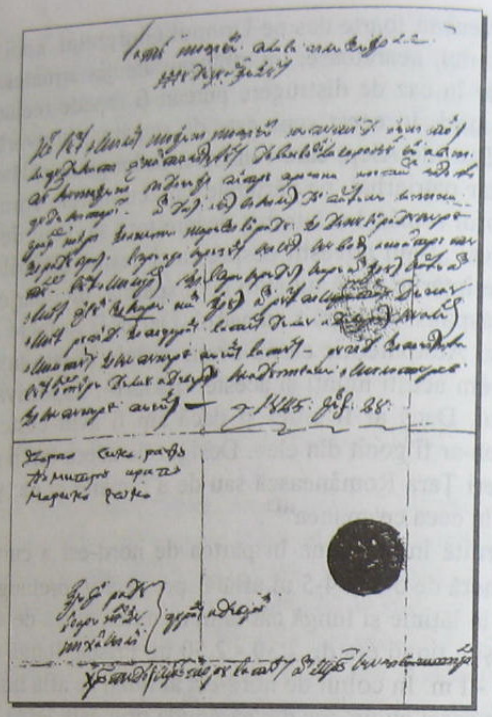

1

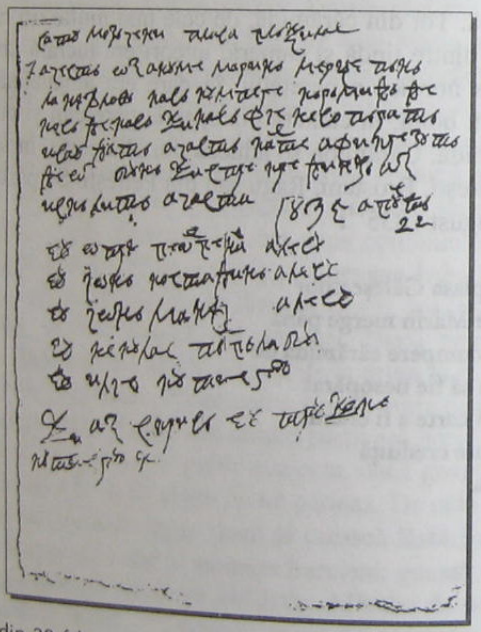

2

3

Pl. 32. 1. Vichilet din 28 februarie 1845 pentru moştenii mozăceni Mareşi sin Radu, Dinu sin Radu Curea şi Radu Brat pentru a merge înaintea cinstitului Divan Civil în pricina cu moştenii Bădiceşti. 2. Bilet de liberă circulaţie dat lui Marin din Mozăceni pentru a merge să cumpere cărămidă de pe Neajlov. 3. Parafa comunei Mozăceni la 1845.

Eu Oprea Gherghina ales
Eu Ion Costandin ales
Eu Ion Manea ales
Eu Neculae Pârgălabu
Eu Ilie cutieriu
Şi am scris eu Ga... (?)
cutieriu.

Biletul era dat cu dublu scop. În primul rând nu se putea procura cărămidă prin furt, de pe câmpul unde era aşezată la uscare, sau de la o altă persoană care putea s-o fure pentru vânzare. Apoi, în vremea respectivă, „Furtul de cai era, pentru acea perioadă, principala problemă cu care se confrunta poliţia" (din Giurgiu, n.n.) în problema hoţilor, motiv pentru care fiecare căruţaş, care făcea transporturi între diferite localităţi, avea obligaţia de a circula cu un „bilet de voie... "; astfel, la 12 februarie 1836 se raportau ocârmuitorii de Vlaşca: „În trecutele zile viind (la poliţia Giurgiu, n.n.) un Tudor Curia ot satul Conţeşti, din judeţul Teleorman, arătându-mi că i s-ar fi furat nouă cai, rugându-mă ca să cercetez în cuprinsul acestui oraş...", „acţiune în urma căreia au fost găsiţi şase cai la trei locuitori din Giurgiu, cai care au fost predaţi păgubaşului..."[15] De altfel, la 15 ianuarie 1836, în temniţa oraşului Giurgiu se aflau 6 deţinuţi, doi ca hoţi de „boarfe", alţi doi erau hoţi de cai din Morteni[16]. Să nu uităm tradiţia hoţilor de cai din Morteni în legătură cu familia Bârzoilor din Mozăceni şi nici tradiţia încă vie în Mozăceni cu privire la hoţul Grozia, omorât împreună cu toată ceata lui în plasa Bălţi[17].

Revenind la camera de locuit, în ea se aflau două paturi: patul mare, lângă peretele dinspre răsărit, şi patul mic, lângă cel dinspre nord, între patul mare şi sobă. Pe capătul de nord al patului mare se afla lada cu îmbrăcămintea scumpă – ii, fote etc. –, iar pe ladă, teancul de pături, macate şi velinţe; pe peretele dinspre răsărit se afla icoana, încadrată de un şervet mare, înflorat; în unele locuinţe, sub icoană se afla candela, alături de busuioc şi o coroniţă din smicele de salcie de la Florii. În foarte multe case, de o parte şi alta a icoanei se aflau portretele regelui şi reginei României. Tavanul era din scândură de stejar pe grinzi, acestea încrustate cu diferite motive ornamentale, unele cu obârşia în epoca bronzului. O fereastră mică se afla la jumătatea peretelui de sud; uneori, pe peretele despărţitor, dintre cameră şi tindă, se afla o firidă mică prevăzută cu geam. Sub grinzile de deasupra ferestrei se prindea o scândură lată de aproximativ 25 cm, care forma o poliţă pe care se păstrau diferite obiecte mărunte. Camera nu era pardosită; se spoia cu o muruială de lut, care se împrospăta anual, înainte de Paşte. În această odaie, părinţii, „cu copiii, pisica şi purcelul sânt împreună. Mai bagă pe timp de iarnă şi cloşcile ca să scoată pui"[18]. Dar, mai adăugăm noi, în primele trei zile după fătare, mieii şi viţeii erau ţinuţi tot în casă. Un lucru specific satelor Mozacu (Românești şi Romanaţi) şi

[15] Ancu Damian, Ion Bălan, *Giurgiu – momente istorice*, lucrare realizată de Inspectoratul de Poliţie şi Filiala Arhivelor Statului din judeţul Giurgiu, Bucureşti, 1995, p. 165.
[16] *Ibidem*.
[17] *Ibidem*, pp. 163-164.
[18] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 17.

Mozăceni, neîntâlnit de noi în nici un alt sat, este uşa pisicii, numită túra. Între uşa de intrare din tindă în odaie şi peretele din faţă al casei, în peretele despărţitor, se afla, la înălţimea de 20 cm, o firidă pătrată, 20 × 20 cm, o uşiţă de aceleaşi dimensiuni, mobilă, care prin împingere se deplasa lejer într-o parte şi alta, prin care intra şi ieşea pisica, sărind şi împingând cu capul. Nu numai uşiţa este unică, dar şi numele care nu apare în dicţionarele noastre. În schimb se află „Tura-vura interj. Cuvânt care exprimă o vorbărie lungă şi fără rost, o discuţie inutilă. Expr. (Substantivat) Ce mai tura-vura? = ce mai atâta vorbă degeaba?", interjecţie socotită a proveni din interjecţia dur[19] sau pur şi simplu onomatopee[20]. În Mozăceni şi Mozacu, pe lângă sensurile citate, interjecţia mai are şi pe acela (substantivat) de umblet permanent, încolo şi-ncoace: „Toată ziua tura-vura, nu are de loc astâmpăr"; sau: „Toată ziua tura-vura pe uşă, răceşti casa, copile", ceea ce dovedeşte clar că provine din gr. *Túra* – „portiţă, uşă". Menţionăm că în 1954 doar două case mai posedau túra: casa veche a lui Alexe A. Danciu din Babaroaga şi casa bătrânească a locuitoarei Voica (zisă Dumitra) Buică din Mozacu.

Uşile casei, atât cea de la intrare de pe prispă (sală) în tindă, cât şi cea dintre tindă şi odaie, erau înalte de 1,90-2 m şi late de 0,70-0,80 m, lucrate, în marea lor majoritate, dintr-o singură scândură groasă de stejar, rar din două; în loc de clanţe, erau prevăzute, în marea lor majoritate, cu un zăvor de lemn susţinut de două scoabe metalice sau cu o vergă metalică în exterior şi un zăvor de lemn în interior.

Revenind la construirea casei şi a gospodăriei în general, tinerii căsătoriţi, care înjghebau gospodăria, ajutaţi de părinţii ambilor, începeau mai întâi construirea casei şi, în acelaşi timp, a gardului dimprejurul livezii (ogrăzii) şi curţii; de multe ori se construia mai întâi gardul şi apoi casa.

Înainte de punerea temeielor casei, sub colţul sud-estic al temeliei se îngropa un ou de potârniche, de dropie sau de găinuşă de pădure (Tetrix tetrix L. sin. Lyrurus tetrix L.), ultimele două specii dispărute astăzi din toate câmpiile ţării; uneori se îngropa un ou de găină şi foarte rar un ou de prepeliţă, pe considerentul că este pasăre călătoare, deşi foarte prolifică. Un astfel de ou se îngropa şi la începerea construirii gardului, lângă ţăruşul sau baba din colţul de sud-est, la aceeaşi adâncime; înălţarea gospodăriei prin construirea mai întâi a gardului, care începea cu baterea ţăruşului sau îngroparea babei din colţul sud-estic, a dus la zicala „A bătut ţăruşul", adică a întemeiat un sat, un cătun, o gospodărie.

După o veche concepţie de pe Valea Mozacului şi Drâmbovnicului, când Dumnezeu a creat vieţuitoarele pământului, a lucrat mai întâi câte un ou pentru fiecare vietate, mai mic sau mai mare, după talia vietăţii căreia Tatăl Ceresc voia să-i dea viaţă, şi apoi, suflând peste el, ieşea fiinţa respectivă; chiar şi cerul, cu Soarele, Luna şi stelele care acoperă pământul, nu este decât un ou mare, lucrat de Dumnezeu din începuturi. Este aşadar mitul cosmogonic privind oul primordial, păstrat până la jumătatea secolului al XX-lea. Observăm că la temelie ori la baterea ţăruşului prim, oul era de la trei păsări autohtone, dintre care una domestică; foarte rar se îngropa oul de prepeliţă, numai în cazul când unul din soţi fusese înfiat, din

[19] Aurel Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Bucureşti (1931), p. 1345.
[20] DEX, 1975, p. 980.

cauză că părinţii nu puteau avea copii; ceilalţi evitau şi chiar excludeau oul de prepeliţă, pe considerentul că era pasăre călătoare, care nu locuieşte permanent pe pământul nostru; ouăle celor trei specii autohtone însemnau statornicie; oul reprezenta viaţa prosperă, înmulţirea animalelor gospodăriei, dar şi urmaşi mulţi şi sănătoşi, care să perpetueze neamul.

Fig. 1. Casa natală a publicistului Ion Cruceană, fotografie din anul 1932; în faţa casei, de la stânga la dreapta: Ilie (Ică) Vintilă, student la medicină; Ion Cruceană, bacalaureat; mama lui Ion Cruceană, Anca Stancu Nicolae Cruceană; Mihail Ilovici din Găeşti, student la litere (viitor scriitor şi critic literar); Manole Dumitrescu din Găeşti.

Fig. 2. Cuib de barză pe stâlp de electricitate (fotografie din anul 2003).

Temelia casei era formată din opt temeie din stejar; patru se aşezau direct pe pământ; două depăşeau cu puţin lungimea camerei şi a tindei, iar două depăşeau cu puţin lăţimea casei. Acestea se ardeau pe partea de jos, care se aşeza pe pământ, pentru a avea o rezistenţă mai mare. Erau cioplite pe patru feţe, cu capetele pătrate, cu laturile de 0,50 - 0,60 m. Deasupra se aşezau alte patru temeie; două lungi cât lungimea casei şi alte două, pe lăţime, cât lăţimea casei şi a sălii (prispei). Atât temeiele de jos, cât şi cele de sus se prindeau între ele prin îmbucare în scoabe dreptunghiulare; cele de sus se prindeau de cele de jos prin cepuri groase de lemn, în special de corn, introduse sus şi jos în găuri adânci de aproximativ 15-20 cm, ceea ce le asigura o bună stabilitate şi rezistenţă. Cele două temeie suprapuse (peretele), late cât odăile şi sala, erau fixate la capetele de sud, sub sală, pe doi popi groşi, ca doi stâlpi scurţi, adânc înfipţi în pământ; pe lungimea sălii (a casei) se prindea în scoabe, la capete, o grindă paralelipipedică, cu capetele pătrate, având laturile între 0,25 - 0,30 m. În temeiele superioare şi grinda de sub sală se introduceau în scoabe stâlpii, înalţi cât înălţimea interioară a odăii şi tinzii; capetele lor superioare se introduceau, tot în scoabe, în cele trei grinzi lungi cât casa; pe lăţime două grinzi cât lăţimea camerelor şi a sălii. Stâlpii exteriori ai sălii erau adesea împodobiţi cu diverse încrustături. Sub sală rămânea un loc gol, în care erau adăpostite cloştile, raţele, gâştele şi tot aici se adăposteau şi câinii. Sala era pardosită cu scânduri de stejar lungi cât casa şi, bineînţeles, cât sala. Prispa propriu-zisă, cu trepte, pe care se urca în casă, era amenajată în dreptul tindei. De multe ori deasupra se amenaja un foişor, mai lat cu 1 - 1,20 m decât sala.

Acoperişul era în patru ape, format din căpriori oblici, prelungiţi în jos de grinzi cu 40-50 cm, prinşi de acestea prin cepuri-cuie de lemn, iar în partea superioară prinşi pe o bârnă, grinda coamei, tot prin cepuri-cuie. Această bârnă era mai scurtă la ambele capete cu aproximativ 0,80 - 1 m decât grinzile lungimii casei, ceea ce dădea acoperişul în patru ape. Pe căpriori se băteau scânduri sau laţi, cu intervale de 8-10 cm, pe care se aşeza învelişul de paie; unii meşteri, pentru o priză şi stabilitate mai mare a paielor, le îmbinau cu lut galben adus din anumite locuri din râpile Drâmbovnicului. Nu de puţine ori se prindeau paiele, mai ales pe coamă şi pe muchiile celor patru pante ale apelor, corzi lungi de curmei sau de viţă sălbatică, plante dispărute azi din zonă. Acoperişul aşezat pe căpriori, din paie fixate cu astfel de tulpini lungi şi mlădioase, este bine dovedit pe Valea Mozacului încă din neoliticul gumelniţean[21]. În partea de răsărit a casei, de cele mai multe ori, acoperişul se prelungea cu 2-3 m, aşezat pe o grindă prinsă pe babe bătute direct în pământ, şi mai rar fixate într-o temelie lucrată separat de cea a casei. Se forma astfel o polată, lată cât odaia şi sala, numită coşar. Era un fel de cămară în care se păstrau anumite alimente: mălai, făină, ceapă, pecioici sau barabule, usturoi, oalele cu untură, putina cu varză, murăturile etc.

Pereţii caselor erau lucraţi după trei metode. Cei mai rezistenţi şi călduroşi erau lucraţi din ostreaţă. Între stâlpii dintre temelie şi grinzile exterioare de sus – numite călcători – se fixau scânduri care aveau capetele introduse în câte un cant

[21] Ion Nania, *Locuitorii gumelniţeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, Studii şi articole de istorie, IX, SSIF, 1967, p. 13.

format din două şipci prinse vertical pe părţile interioare, din perete, ale stâlpilor. Pe aceşti pereţi de ostreaţă se prindea cercuiala, nuiele de stejar, arţar, alun, decojite, cu diametrul de 2,5 - 4 cm, bătute oblic; peste cercuială se dădea tencuiala din lut, în special o argilă mai rezistentă, care prin udare şi frământare se putea modela mai uşor; de cele mai multe ori aceasta se frământa cu pleavă de cereale şi era adusă din anumite maluri înalte ale Drâmbovnicului.

Un alt sistem de lucrare a pereţilor era acela de îngrădire verticală a nuielelor printre laţi prinşi orizontal pe stâlpii dintre temelie şi călcători (grinzile superioare exterioare). În acest caz pereţii erau bine încărcaţi cu lut frământat cu pleavă de grâu, mai ales în partea interioară, până la grosimea stâlpilor, care nu trebuie să se vadă în interior, în camere.

Al treilea sistem de construire a pereţilor, care era şi cel mai economicos în privinţa lemnului folosit, care avea şi o rezistenţă mai mare, iar pe timp de iarnă asigura menţinerea căldurii în casă, era acela al presării chirpiciului între laţi. Pe stâlpii care susţineau călcătorile cu acoperişul se prindeau laţi pe o parte şi pe cealaltă a stâlpilor, în exterior şi în interior, la distanţă de 15-20 cm, orizontali, iar între ei se băga şi se presa, începând de la bază, lutul bine frământat prin călcare, cu pleavă de grâu. Această lucrare cerea o executare prin luna lui Cuptor, imediat după treierat, pentru ca pereţii să aibă timp de uscare, cu mult înainte de venirea vremii răcoroase şi mai ales a ploilor de toamnă. Casa construită după această metodă era cea mai durabilă şi cea mai călduroasă pe timp de iarnă. În acest mod au continuat sătenii să-şi construiască grajdurile, saivanele şi cocinile, până la colectivizare, când n-au mai avut ce face cu ele. Pereţii caselor erau spoiţi cu var atât în interior, cât şi în exterior; după construire se văruiau de două-trei ori la rând, după fiecare uscare; anual se văruiau înainte de Paşte.

Înainte de baterea ostreţelor şi a cercuielii ori înainte de baterea laţilor pentru chirpici, după ce se înalţa scheletul şi se lucra acoperişul (uneori şi înainte de terminarea învelişului), casa se pomostea, adică se umplea cu pământ bine bătătorit interiorul temeliei, până în rasul temeiului superior, la nivelul de călcare din încăperi. De cele mai multe ori această lucrare se făcea printr-o clacă organizată sâmbăta, cu condiţia să nu fie zi de sărbătoare. La săvârşirea pomostelii participau foarte mulţi săteni, atât cu boii şi carele, cât şi cu braţele; aceştia erau bărbaţi puternici care bătătoreau pământul cu maiele.

Un obicei deosebit, care a existat în Mozăceni, dar şi în alte câteva sate – Leşile, Mozacu şi Negraşi, mai rar în Bârlogu, Balomireşti şi Vultureanca – a fost zidirea cuibului de grangur. Este cunoscut că în lumea zburătoarelor cuibul grangurului rămâne o realizare unică, dovedind, pe lângă strădania obositoare a păsărilor, şi o extraordinară voinicie de meşter. Pentru găsirea firelor, sforilor şi cârpelor din care-şi împleteşte cuibul, grangurul caută cu mare atenţie, uneori pe distanţe ce ating şi un kilometru de la copacul în care şi-l clădeşte. Până în al patrulea deceniu al secolului al XX-lea ţăranii din Mozăceni şi din satele amintite credeau că grangurul nu-şi face cuibul până ce nu găseşte o părăluţă sau o monetă de argint pe care s-o clădească în pereţii cuibului, realitate verificată de noi în foarte multe cazuri. Nu din nevoia de a împleti cuibul cu lucruri strălucitoare sunt depuse aceste monete. El are nevoie de aţe şi sfori pentru construirea sa. Se ştie că în Mozăceni şi

în toată zona istorică Vlașca mărțișorului care se confecționa din două fire de lână, unul alb și altul roșu, prin răsucire, i se agăța un ban de argint. După ce era purtat după legea pământului, mărțișorul era depus într-un pom roditor sau pe un măcieș din marginea unei păduri sau livezi. Grangurul găsea aceste mărțișoare, le căra și le folosea la confecționarea cuibului[22].

Este așadar o realitate faptul că grangurul punea la temelia zidirii sale unul sau chiar mai mulți bani de argint, ceea ce a plasat pasărea în domeniul mitologiei, mărțișorul cu băncuța fiind considerat un „sacrificiu" al zidirii, „ofrandă" care dădea durabilitatea materială și forța benefică. Prin activitatea sa, prin capacitatea de mare meșter, grangurului i s-a atribuit, așadar, o cutumă culturală: prețioasa ofrandă la punerea temeliei, în unele locuri însușindu-i-se chiar și puterea magică de a cunoaște iarba fiarelor. Zidirea cuibului de grangur, obicei existent pe Valea Mozacului până la cel de al doilea război mondial, a fost o străveche ofrandă apotropaică depusă la temelia casei. Înainte de așezarea temeiului sau înainte de zidirea sau turnarea temeliei, în cazul că aceasta era de cărămidă sau din ciment, în colțul din sud-est se depunea un cuib de grangur; în cazul când gospodarul nu deținea acest cuib, putea să-l pună după construirea temeliei, a scheletului și a acoperișului, în momentul când se pomostea casa, atunci când se umplea interiorul cu pământ, așezându-se direct pe sol, în colțul sud-estic al camerei dinspre răsărit. În ambele cazuri cuibul era depus numai de meșterul dulgher, care lucra scheletul casei, iar atunci când era zidită din cărămidă, construcții care au început să se înalțe pe la începutul secolului al XX-lea, cuibul de grangur se punea de meșterul care lucra căprioreala.

Înainte de a depune cuibul, meșterul se întorcea cu fața spre răsărit, se închina și rostea cu voce tare: „Să fie casa trainică, ferită de trăsnet, de foc, de boli și de toate relele, iar cei ce-or locui-o să aibe parte de mulți copii și s-o stăpânească urmașii și urmașii urmașilor lor, cu toții să aibă căutătura, agerimea, veselia și frumusețea grangurului, cât le va fi vacul"[23]. Pentru această urare meșterul dulgher primea un ștergar sau prosop mare, frumos cusut, așezat în coarnele căpriorilor din capătul de răsărit al coamei, împreună cu o pâine mare, coaptă în țest, o ploscă cu vin și un măr, legate de vârful unei crengi de jugastru, specie dispărută azi de pe teritoriul Mozăcenilor; uneori, dar foarte rar, se punea ramură de salcie; jugastrul era aducător de sănătate, de armonie între gospodari, sănătate și spor în vite; salcia era socotită aducătoare de belșug, copac sfânt, întrucât ramurile ei se duceau și se sfințeau la biserică în ziua de Florii. Toți cei de față la ceremonial primeau băutură și mâncare, cheful prelungindu-se cu o masă bogată, iar veselia era și mai mare dacă în pereții cuibului de grangur, depus ca ofrandă la temelie, se afla un mărțișor cu doi bani de argint, deci cu două mărțișoare. În acest caz erau asigurate nu numai trăinicia construcției și înmulțirea urmașilor, dar și prosperitatea, norocul pentru bani și viață îmbelșugată a celor ce o locuiau[24]. Puterea benefică a cuibului de grangur era folosită și în alte scopuri ocrotitoare, cu puteri apotropaice. Grangurul a fost

[22] Ion Nania. *Miraculosul cuib de grangur*. Diana, anul IV, nr. 5, mai 1994, AJVPS Timiș, pp. 15-16.
[23] Ritual învățat în adolescență, o dată cu dulgheria, de la tata: Șerban B. Nania, care învățase ritualul o dată cu meseria în Școala Elementară de Meserii Mozăceni, în deceniul al III-lea al secolului al XX-lea.
[24] *Ibidem*.

și a rămas încă o pasăre profund implicată în viața spirituală a țăranului din Mozăceni și a țăranilor români în general[25].

Acesta a fost tipul general al caselor din Mozăceni, până la începutul secolului al XX-lea, durabilitatea unei astfel de construcții fiind de 70-80 de ani tipul al doilea, de 80, 125-130 de ani primul și al treilea tip de construcție. Pe la 1900-1905, sătenii, „pe ici pe colea au mai început parte din ei a se mai civiliza, clădindu-și case cu câte 2 și trei încăperi și mai ridicate de la pământ"[26], ne spune preotul Musicescu-Sachelariu și continuă: „Ar trebui să se execute legea alinierii satelor cu inssistență (sic!) ca românul să fie obligat a-și face casa în mod igenic conform instrucțiunilor alinierii lor, căci mulți conform de prinderi (sic!) ce au avut în vechime de a trăi izolați și fac casele prin fundul grădinilor ca să nu fie în contact cu cei lalți (sic!) oameni, fug de fața șoselei comunali (sic!) ca sălbaticii, unde bietul preot când pleacă cu botezul este silit să sară sute de garduri până să pătrunză la casa lui cu câinii după el pentru că gardurile lor le lasă la fața casei. Din 627 case numai vreo (sic!) 10 sunt de zid și cu mai multe încăperi învelite cu tablă, a preotului și a câțiva din locuitori[i] proprietari, 105 case sunt cu două încăperi, cu pereți de gard, învelite cu șiță iar restul cu câte o încăpere și învelite cu coceni (marea majoritate cu paie, n.n.). Curțile sunt împrejmuite parte cu gard de nuiele, parte cu ulucă"[27].

Mobilierul era destul de sărăcăcios. Cele două paturi pentru dormit erau așezate unul lângă peretele de răsărit și altul lângă peretele de nord, între patul mare și sobă. Paturile erau fixate fie pe picioare stil „capră", câte unul la fiecare capăt, fie pe pari bătuți direct în pământ; peste ei se fixau câte două stinghii rezistente, câte una la fiecare capăt, pe lățime, iar deasupra se așezau în lung „blănile patului", trei sau patru, cât lățimea patului, scânduri de brad, mai rar de stejar, groase de 4-6 cm. Peste ele se așterneau pături, deasupra cărora se întindeau macaturi sau alte pături mai subțiri, ornamentate cu dungi pe lățime, divers colorate. La capete se puneau perne lungi, cât lățimea patului, cu alesături și ornamentații diverse: dungi simple, de diferite culori și lățimi, motivații florale și zoomorfe etc. Erau lucrate din lână și umplute cu lână, paie de ovăz sau cu foi de pe știuleții de porumb. Adeseori peste aceste perne, pentru copii, se așezau așa-zisele perniște sau fulfuci, niște perne pătrate, cu latura de 0,40 - 0,50 m, lucrate din bumbac sau din borangic, cu alesături în războiul de țesut: flori – laleaua, crinul, micșuneaua – și diverse animale: cocoșul, porumbelul sau turturica, leul, berbecul și calul „dacic", foarte asemănător cu acela de pe monetele geto-dacice; fiecare ornamentație avea o anumită însușire magică și putere apotropaică. Lângă peretele de sud, sub fereastră, se așeza, pe pari bătuți în pământ, frumos ornamentați cu încrustături geometrice, lavița formată dintr-o singură scândură de stejar, lată de 40-50 cm; peste ea se așază un macat subțire sau un ștergar mare, cu ornamentații diverse, alese în război.

La capătul patului mare, cel dinspre est, se afla lada de zestre (lada miresei), singurul obiect cumpărat din târg. În aceasta gospodina își păstra iile, cămășile de

[25] Ion Nania, *op. cit.*, loc. cit.
[26] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 17.
[27] *Ibidem*, p. 18.

horă, fota, vâlnicul, podoabele de la nuntă, cămăşile şi nădragii de şai, de bumbac ori din lână fină, cu urzeală de borangic ai bărbatului şi băieţilor, cămăşile şi iile fetelor, precum şi toate lucrurile mai de preţ ale familiei. Deasupra, pe capacul lăzii, erau aşezate ţoalele bune: velinţele, macaturile, păturile, cergile şi unele obiecte de îmbrăcăminte mai mari: dulama, maloteaua, ilicul, scurteica, frumos împăturite şi învelite în bucăţi de pânză fină din in sau din bumbac, pentru a fi ferite de praf sau decolorare. Când socrii, părinţii fetei, nu puteau să-i cumpere lada de mireasă care era adusă în târgul Piteştilor de la Braşov sau Sibiu, aceasta era înlocuită cu lacra miresei, tot o ladă, mai grea, lucrată de rudarii din zonele colinare, din lemn de fag, ale cărei ornamentaţii geometrice erau moştenite din epoca bronzului[28], mai ales din culturile Tei-Verbicioara, perioadă când pe teritoriul Mozăcenilor au existat o mulţime de aşezări şi când a fost inventat alfabetul.

În grinzile care susţineau tavanul din scânduri de stejar (podina tavanului) se băteau cuie de care se atârnau diferite vase mai de preţ – urcioare, ulcele smălţuite, căni, carafe smălţuite, iar iarna chiar rufele ude ale copiilor, pentru a se usca; pentru înlăturarea mirosului neplăcut se frecau în palme ramuri de rozmarin, maghiran, busuioc, măturică, cimbrişor şi pelin; pentru combaterea moliilor se foloseau foi uscate de tutun şi levănţică, iar pentru ca ţânţarii să nu invadeze locuinţa se ţineau la fereastră glastre cu maghiran.

Nelipsită din fiecare casă era masa rotundă, joasă, cu trei picioare şi scăunelele joase, rotunde, tot cu trei picioare, asemănătoare celor de cizmărie. Masa rotundă simboliza pământul cu roadele sale; în mitologia locală pământul era susţinut de trei stâlpi, asemănători picioarelor mesei.

În tindă, lângă peretele vestic, se afla o laviţă, mai lată decât cea din odaie, pe care se aflau vasele de folosire curentă (oalele şi urcioarele se păstrau parte în pod, parte aşezate cu gura în jos în nuielele sau ulucile gardului), vadra de apă, coşul de mămăligă care, de cele mai multe ori, pentru a fi ferit de pisică, era atârnat de un cui bătut într-o grindă. Sub hornul asemănător cu un tâlv cu coada în sus se afla un lemn rotund, cu capetele fixate în pereţi, de care se atârnau şunca şi carnea de porc puse la afumat. Într-un cui bătut în perete se ţinea tigva cu sare. Nivelul de călcare de sub horn era mai înalt, cam cu un lat de mână faţă de restul tindei, pentru ca pleava din paiele sau din toriştea care se băgau iarna în sobă să se mănânce mai uşor. Vatra de 80 × 80 cm de la gura sobei, pe care se făcea mămăliga, se fierbea mâncarea sau se aşeza ţestul, era din cărămidă; alături se aflau pirostriile, vătraiul, frigarea şi doi-trei suporţi de lut, atât pentru frigare, cât şi pentru ţest. În colţul sud-vestic al tavanului (podinei) tinzii se afla gura podului, de formă pătrată, cu latura de 80 × 80 cm; era acoperită din pod cu un capac mobil care se sălta şi dădea la o parte. În pod se păstrau diferite scule pentru meşteşugurile casnice, cânepa dărăcită, lâna netoarsă şi alte mărunţişuri, de unde şi cântecul de altădată: „La mândruţa cea frumoasă, / Stă lâna în pod netoarsă... "

[28] M. Petrescu-Dâmboviţa, *Depozitele de bronzuri din România*, Editura Academiei, Bucureşti, 1977, Pl. 4, rozeta centrală; Pl. 6, 10a, 11a; Pl. 10, capătul toporului; Pl. 11, 7; Pl. 13, 4; Pl. 21, 10a; Pl. 28, 3a, 4a, 5a; Pl. 46, 11a, 13a; Pl. 132, 2, 3; Pl. 159; Pl. 171; Pl. 183, 6a, 9a, 10a; Pl. 255; Pl. 30, 1, 2 – ş.m.a.

Nelipsită era cacova sau căcăstoarea, termeni înlocuiţi, în a doua parte a deceniului al II-lea al secolului al XX-lea, de neologismul privată. Aşezată dincolo de fundul curţii, în afara gardului, peste care se sărea pe un pârleaz (de unde şi zicala despre femeile iubăreţe: „Frumoasă femeie, dar sare pârleazul ca o scârţeie"), era lucrată din cinci pari groşi, bătuţi în pământ, prinşi pe orizontală cu câte trei laţi, între care erau împletite pe verticală nuiele de ulm sau de stejerică, niciodată de alun sau de salcie, mai ales de salcie, fiind socotită sfântă, pentru că se ducea la biserică. Folosirea nuielelor de alun ar fi dus la pierderea puterilor miraculoase: omorârea şerpilor, puteri apotropaice, magice etc. În partea ascunsă se afla adevărata cacovă: o groapă mărginită spre răsărit şi spre apus de două lemne pe care omul se aşeza cu picioarele, întotdeauna cu spatele spre miazănoapte; aşezarea cu spatele spre răsărit sau spre miazăzi era socotită un mare păcat; este şi aici o reminiscenţă străveche, din epoca bronzului, când s-a instituit cultul solar. Soarele, până la jumătatea secolului al XX-lea, era socotit ochiul lui Dumnezeu, ba chiar şi carul lui Dumnezeu, care era tras fie de doi lei, fie de doi cai bălani.

Tot sfântă era socotită şi lampa de luminat, care, spre sfârşitul secolului al XIX-lea, a înlocuit opaiţul cu seu ori lumânările de ceară, de asemenea „lucruri sfinte" în concepţia mozăcenilor noştri. Tot în perioada generalizării lămpii cu gaz au dispărut şi ferestrele prevăzute cu băşică de porc subţiată; prin 1885 nu mai existau astfel de ferestre şi nici opaiţe[29].

În faţa celor mai multe case se afla câte o grădiniţă, cu gard din nuiele, pentru a nu intra orătăniile să strice straturile de pătrunjel, morcov, ceapă, usturoi sau florile care o împodobeau.

Printre acareturile din curtea fiecărui gospodar era nelipsită magazia pentru păstrarea cerealelor (grâu, orz, ovăz, mei sau rapiţă); uneori aici se mai păstrau oalele cu untură, butoiul cu ţuică, ouăle şi alte alimente atârnate de cuiele bătute în grinzi, pentru a fi ferite de şoareci, dar şi de pisică. Magazia era lucrată pe temeie groase de stejar, aşezate pe patru butuci groşi de stejar, înalţi de 0,50 - 0,70 m de la suprafaţa pământului, pentru a se feri de umezeală. Duşumeaua, pereţii şi tavanul erau lucrate din scândură bine geluită şi încheiată la lamba, încât făcea imposibilă pătrunderea apei. Acoperişul era în două sau patru ape, amenajat din paie, pentru ca apele ploilor şi zăpezilor să nu cadă direct pe podină. Până la începutul secolului al XX-lea era confecţionat din paie de grâu, iar după aceea din şiţă.

Pătulul pentru păstrarea porumbului era ridicat pe furci îngropate direct în pământ, fie pe temeie (tălpi) din buşteni de stejar. Era acoperit cu paie; în al doilea deceniu al secolului al XX-lea s-a folosit tot mai mult şiţa, iar în perioada interbelică şi tabla. Înalt cam de doi metri de la butucii de sub temeie, era confecţionat din nuiele de alun meşteşugit împletite, de obicei de către locuitorii din zonele colinare; asigura o uscare şi păstrare perfectă a ştiuleţilor, având o aerisire perfectă din toate părţile, ceea ce a determinat ca în Mozăceni pârleala să fie o boală aproape necunoscută. În cazul că era înălţat pe furci înfipte direct în pământ, avea o înălţime suficientă de la pământ – cam 2 m – sub pătul se amenaja adăpostul pentru

[29] Tantana Dumitru Ştefan, n. 12 septembrie 1861, Romanaţi (Mozacu) – 1944; Buică Barbu Zamfir (Radu sau Rădulescu Zamfir), n. 1879, Leşile – Bârlogu, martie 1946.

păstrarea căruței, plugului, rariței, prăşitoarei, grapei şi tăvălugului. Uneori se amenaja adăpost pentru vaci, viței, oi sau capre. În al doilea deceniu al secolului al XX-lea pătulul a început să fie ridicat deasupra magaziei.

Din marea majoritate a gospodăriilor era nelipsită pivnița, care, spre deosebire de zonele înalte, de la deal şi munte, nu era amenajată sub casă. Era lucrată pe temelie asemănătoare cu a casei; interiorul era pomostit. Pereții erau lucrați din ostreață, fără a fi cercuită şi acoperită; acoperişul se confecționa de regulă din şiță, dar şi din paie. În ea se păstrau hambarele cu mălai, în cazul că nu se păstrau în coşarele de lângă casă, țestul pentru copt pâine, războiul de țesut cu toate anexele, vasele goale şi uneltele agricole de mână: sapele, cazmaua, lopata, grebla, coasa, secerile, oticele pentru tăiat pălămida, parul pentru pus porumbul, furca de lemn sau de fier, securea, toporul, fierăstrăul şi toate instrumentele necesare unei gospodării.

Nelipsită din fiecare gospodărie era şatra sau saiaua (grajdul) pentru animalele mari: boi, vaci, cai, construită din furci (babe, bulumaci) îngropate direct în pământ şi cu pereții lucrați din nuiele împletite vertical între lați şi acoperite cu lut pe ambele părți. Acoperişul în două ape era din paie. Din deceniul al II-lea al secolului al XX-lea au început să se construiască grajdurile cu fânare amenajate deasupra spațiului pentru vite.

În continuarea şetrei se afla saivanul pentru oi, o construcție asemănătoare cu saiaua, dar mai joasă, având în față un țarc din lați prinşi pe babe, care formau împreună târla. În şatră se afla o iesle lungă, lucrată din nuiele de alun sau de stejerică împletite între țăruşii înfipți în talpa ieslei, de formă dreptunghiulară, din lemn de stejar. Ieslea oilor era lucrată numai din şipci rare, prinse vertical pe două stinghii sau pe doi lați orizontali, prinşi pe capetele ieslei, fiecare capăt format din două lemne fasonate, unite în forma literei X.

Aproape în fiecare gospodărie se afla cocina porcilor lucrată din pari groşi, bătuți în pământ, cu pereții din scândură groasă de stejar, prinsă pe aceştia; acoperişul era întotdeauna din paie.

Găinile dormeau într-un copac; puțini gospodari le țineau pe sub o poiată a magaziei sau grajdului, unde se aflau lați subțiri aşezați orizontal. Acestea erau acareturile unui gospodar din Mozăceni; marea majoritate a locuitorilor se străduiau din răsputeri să aibă o gospodărie bine alcătuită, să nu ducă grija zilei de mâine, cu necazuri şi împovărare. Erau, cum este şi firesc, şi oameni cărora le plăcea munca cum îi place măgarului fuga; pădure fără uscături nu există. Marea majoritate erau oameni care se bucurau de roadele muncii lor şi bucuria pentru rodul muncii înfloreşte viața; credința în Dumnezeu sporea bucuria roadelor dobândite şi întărea puterea trupului pentru a obține mai multe; de aceea orice mozăcean se străduia să-mplinească orice muncă prin meşteşug învățat de la părinți şi să-l altoiască prin învățătură din experiență, atât a lui, cât şi a altora care obțineau roade mai bogate; toată viața omu-nvață şi moare tot neînvățat; cine crede că ştie totul, ăla nu ştie nimic.

Erau mozăcenii noştri oameni bogați la minte şi iubitori de Dumnezeu şi natură; cu excepția câtorva „neamuri proaste", erau darnici şi primitori, fără să fie risipitori; erau strângători şi păstrători, fără să fie avari. Toate acestea reies şi din

comportamentul lor față de pădure, de arbori. Pentru nimic în lume săteanul din Mozăceni nu ar fi tăiat un copac sănătos pentru a fi pus pe foc; puține păduri puteai găsi lipsite de uscături aşa cum erau pădurile mozăcenilor; până la ultimul bețişor uscat era adunat cu grijă. Atunci când săteanul proprietar de pădure se vedea obligat să taie un copac, mai gros ori mai subțire, pentru construcții în gospodărie, tăierea însemna un adevărat ritual încărcat de sacralitate. Cu trei zile şi nopți înainte de tăiere, bărbatul trebuia să fie curat, adică să nu se fi atins de muiere; în dimineața tăierii, nevasta îi afuma mai întâi toporul, boii şi carul cu cârpă, iar de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi cu tămâie, aşa cum îi deprinsese prin sfaturi perseverente şi cu răbdare preotul Ioan Musicescu. Ajuns la pădure, după ce dejuga boii, mergea la copacul respectiv, îl îmbrățişa avându-l spre răsărit, îşi lipea fruntea de scoarța sa şi îi cerea iertare: „Iartă-mă că te dobor pentru a-mi lucra (cutare lucru). Şi Tu, Doamne, Tată Ceresc şi stăpân a toate, fă să crească alt copac în loc, să-l găsească nepoții şi nepoții nepoților mei mare, mai înalt şi mai gros"[30]. Dragostea pentru copaci şi ritualul explică pe deplin menținerea pădurii de-a lungul vremii, dar şi obiceiul de a nu construi case prea mari şi acareturi costisitoare; economisirea lemnului era „în sângele" fiecărui mozăcean.

După primul război mondial a avut loc o evoluție rapidă a comunei Mozăceni. Şoseaua care străbate centrul a fost lărgită şi bine pietruită; la fel Drumul din Țarini; gardurile au fost peste tot „trase la linie"; s-au săpat şanțuri pentru scurgerea apelor din ploi şi zăpezi; sătenii au fost obligați să-şi construiască podețe peste şanțuri, în dreptul porților; pe zona şanțului s-au plantat duzi şi pomi fructiferi; pe Şoseaua Mare, salcâmi. Tot mai multe case se construiau din cărămidă; toate aveau temeliile din beton; au dispărut cu desăvârşire acoperişurile din paie; toate gardurile erau din ulucă. Mozăcenii deveniseră o aşezare care tindea spre urbanizare.

Gospodari cum nu se găseau prin satele din împrejurimi, fiecare întreținea o curățenie exemplară a casei, gospodăriei, comunei. Curățenia generală era săvârşită de cel puțin două ori pe an: înainte de Paşte şi pe la începutul lui brumar, pentru ca venirea zăpezii să găsească şi să acopere totul curat.

Până la primul război mondial îmbrăcămintea se confecționa aproape în totalitate în casă. Femeile purtau ii înflorate cu arnici, prelungite cu poale lungi peste care purtau fuste sau fote mai simple; fotele țesute cu fir de beteală şi frumos înflorate, cu motive alese în război, se îmbrăcau doar în zilele de sărbătoare. Până în timpul celui de al doilea război mondial a existat o adevărată întrecere pentru cusutul iilor în postul Paştelui; fiecare fată căuta să aibă o ie deosebită, cu flori necunoscute de alte fete; aceste ii se îmbrăcau în ziua de Paşte; dacă se întâmpla ca la hora satului două fete să aibă iile la fel, imediat mergeau acasă şi îmbrăcau iile de la Pastele anului precedent. Pentru ia de Paşte, fata lucra aproximativ 70-90 de zile. La o ie de purtare, obişnuită, fata lucra cam 15-20 de zile. În zilele obişnuite de vară, fetele şi femeile umblau desculțe; femeile purtau basmale negre înflorate;

[30] Neacşu Vochin n. 1901, a practicat acest obicei în tinerețe; Ion N. Vochin (zis Pleşoi), fiul său, n. 1927, cunoştea obiceiul, dar nu l-a practicat niciodată; c.p. 1959-1961. Marin N. Vochin, fiul lui Ion, zis Pleşoi, n. 13 aprilie 1956, nu auzise de acest obicei; c.p. septembrie 1998.

în zilele de sărbătoare toate fetele şi femeile se acopereau cu cârpe; în secolul al XIX-lea încă mai existau cârpe lucrate din in tors foarte subţire. Începând din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea cârpele lucrate din borangic le-au înlocuit total pe cele de în; la o cârpă obişnuită se lucra prin alesături în războiul de ţesut aproximativ 30-35 de zile; cârpele cele mai fine, cu florile cele mai frumoase, erau alese în război în aproximativ 150-160 de zile, aşadar până la o jumătate de an dacă avem în vedere sărbătorile din perioada respectivă. Pe vreme de iarnă fetele şi femeile purtau malotele, pieptare, cojoace; pe cap purtau broboade, încălţămintea obişnuită erau opincile; în zilele de sărbătoare, cele mai bogate purtau pantofi. De prin luna aprilie şi până la jumătatea lunii octombrie, toate, indiferent de starea socială, umblau desculţe.

Fig. 3. Moşneanul Florea Şerban (Şerbănescu) născut în anul 1883 şi soţia sa Ioana născută în anul 1887 (fotografie din anul 1948).

Fig. 4. Nicolae Al. Cruceană născut la 12 ianuarie 1910 (fotografie după terminarea războiului, 1945).

Bărbaţii purtau nădragi sau ţări albi; în zilele de sărbătoare îmbrăcau pantaloni de şai; peste aceştia, o cămaşă albă lungă, cu poale înflorate, ca şi pe piepţi. „Să fugi de bărbatul care poartă cămaşa văpsită cu negru sau cu alte culori; el este încârduşit cu dracul". „Dumnezeu l-a lăsat pe om să fie luminos la trup şi la suflet; dracul vrea invers şi reuşeşte cu unii, mai ales cu ăi care au muierile puturoase. Muierea puturoasă şi-mpuţită îşi poartă bărbatul cu cămaşă văpsită", ne spunea prin 1968, Ioana Şerban. La mijloc se încingeau cu un brâu de lână, înfăşurat cu bete alese în război; cei bogaţi purtau şerpare din piele, încrustate sau cu ornamente prin presare, numite prin Mişei şi chimire. Pe cap fiecare bărbat purta pălărie vara şi căciulă iarna; se încălţau cu opinci, în afară de câţiva proprietari care purtau cizme sau bocanci. Pe timp de iarnă pieptarele şi cojoacele erau nelipsite, ca şi ilicele şi dulamele din dimie, adeseori îmblănite. La începutul secolului al XX-lea aproape toată îmbrăcămintea era lucrată în casă; doar unele „au început şi ele a se deda după civilizaţia orăşenească, dar nu le şade bine"[31]. În perioada dintre cele două războaie mondiale a luat o dezvoltare neobişnuită creşterea viermilor de mătase. Stimulaţi şi de autorităţile statului, s-au plantat foarte mulţi duzi; mai ales pe marginea şoselelor; în fiecare gospodărie s-au plantat 2-3 duzi. Borangicul era folosit în industria casnică pentru confecţionarea cârpelor, iilor şi cămăşilor bărbăteşti de sărbătoare. Folosindu-se urzeală de borangic şi bătătură de lână toarsă subţire, se obţineau stofe excepţionale, frumoase şi rezistente. Foarte multe familii vindeau gogoşile de mătase statului, câştigând bani buni. Instituirea bolşevismului după al doilea război mondial a adus dispariţia costumului naţional; inexistenţa bumbacului, arniciului, mătăsurilor, mărgelelor şi fluturilor (paietelor) în comerţ a adus imposibilitatea confecţionării costumelor naţionale; şaiul a dispărut şi el din comerţ; abălarilor li s-a interzis meseria; în puţinele cazuri rămase cu autorizaţie, au fost sufocaţi de impozite şi mai ales de confiscările ilegale şi fără nici un fel de forme ale lănii ţăranilor, pe considerentul că nu şi-au predat cotele către stat. În Mozăceni, ca şi în alte sate, organele locale instalate de comunişti au mers până la interzicerea purtării costumului popular, pe considerentul că „sunt apucături chiaburești"; nu mai amintim dacă cineva ar fi purtat un cât de mic obiect de vestimentaţie de culoare verde; şi, râsul lumii, primarul bolşevic al Mozăcenilor, Gheorghe Ciobanu, fusese şi el legionar; aşa se transformă ciuşca: din verde devine roşie.

În ceea ce priveşte alimentaţia sătenilor din Mozăceni, dar şi a celor de pe Valea Mozacului, nu credem că vor mai veni vremuri ca ţăranul român, care muncea, să se mai hrănească atât de consistent ca până la năvălirea armatelor bolşevice. Din vremuri imemorabile a existat credinţa că omul, pentru a-şi menţine sănătatea şi vigoarea, rezistenţa fizică, trebuie să mănânce multă carne şi produse lactate, aşa cum mănâncă lupul. Pentru a se ajunge la această performanţă, omul căuta iarna urme de lup proaspete şi mânca din zăpada din urmele respective, spunând: „Cât mănâncă lupul de mult, aşa să mănânc şi eu şi puterea lupului la mine să vie"[32]. Obiceiul a existat şi în satele Buta, Leşile, Romanaţi şi Românești.

Ţăranii din Mozăceni puneau mare bază pe mâncarea de dimineaţă, de unde s-au născut şi o serie de zicale pline de adevăr şi înţelepciune: „Mâncarea de dimineaţă, sănătate curată"; „Cine de dimineaţă nu mănâncă se-mbolnăveşte de burtă"; „Mâncarea de dimineaţă îţi dă putere şi viaţă"; „Mănâncă imediat cum te scoli şi ai putere până mori"; „Cine mănâncă dimineaţa când se scoală, nu suferă de nici o boală"; „Când se porneşte plugul, boul să mănânce noaptea şi plugarul dimineaţa"[33]. Din toate aceste ziceri reiese baza pe care o punea ţăranul mozăcean pe valoarea mesei de dimineaţă. Pentru a nu porni la muncă flămând, din negura vremurilor s-au creat o mulţime de credinţe, socotite de toţi etnologii şi folcloriştii simple superstiţii, iar istoricii nici nu le-au luat măcar în seamă. Se ştie că din primele zile ale anului încep să fete oile. Ţăranul se scula chiar după miezul nopţii să-şi vadă animalele, activitatea lui începând în puterea nopţii. De aici s-a născut şi impunerea unei gustări, începând cu acel moment; ţăranul avea credinţa că nu trebuie să te spurce mielul, adică să-l vezi pe nemâncate, flămând, pentru că tot anul nu vei avea parte de oi; se vor îmbolnăvi de gălbează, iar omul respectiv va fi

[31] Preotul paroh Ioan Musicescu. *op. cit.*, p. 18.

[32] Prin decembrie 1939, când aveam 5 ani, o haită de lupi a trecut pe lângă gardul curţii; bunica, Iana Nania, m-a dus să mănânc zăpadă din urmă de lup, punându-mă să rostesc după ea formula de mai sus.

[33] Culese în perioada 1956-1972 de la: Alexe A. Danciu, n. 1887; Ioana Şerban, n. 1887; Neacşu Vochin, n. 1901; Marin I. Vochin, n. 13 aprilie 1956.

toată vara bolnăvicios, fără putere de muncă; prin Babaroaga se credea că mieii vor muri, iar oile vor fi luate de lupi. Urma fătarea vacilor; la fel te putea spurca viţelul; atunci vaca nu va avea lapte, vrăjitoarele puteau să-i ia mana; omul nu va fi sănătos tot anul. Dacă te spurcă mânzul, este rău de pagubă şi multe întâmplări rele vei petrece peste an. Dacă te spurcă puii de găină, apoi uliii şi ciorile îţi vor căra toţi puii, iar omul nu prea se va îndepărta de casă, cum nu se îndepărtează puii de cloşcă; va boli toată vara pe lângă prispă. Dacă te spurcă bobocii de raţă ori de gâscă, te vor bântui sărăcia şi boala; mâncarea o vei avea pe sponci şi vei bea apă tot anul; burta cu apă îţi va fi plină.

Şi păsările călătoare te pot spurca. Dacă vezi prima barză fără să fi mâncat, toată vara vei fi bolnav şi vei sta pe lângă casă, ca barza pe cuib. Dacă te spurcă rândunica, numai inimă neagră vei avea, supărări şi necazuri cu carul, tot anul. Dacă te spurcă, adică îl auzi pe nemâncate, cucul, fără măcar un dumicat de pâine cu sare să fi gustat, apoi toată vara vei fi singur cuc. Pupăza dacă te spurcă, îţi va puţi gura cum pute cuibul ei. Când te spurcă turturica, tot anul vei picoti şi cucăi de somn, ca ea. Dacă te spurcă pitpalacul, ai să dai îndărăt toată vara, cum dă el îndărăt când cântă. Ploierul (albinărelul, prigoria) dacă te spurcă, are să te chinuie setea toată vara, pentru că el nu bea apă decât din ploaie. Dacă grangurul te spurcă, este şi mai rău, pe lângă faptul că este rău de pagubă, te vei mai îmbolnăvi şi de gălbenare şi vei ajunge galben ca penele lui. Dacă te spurcă, dimineaţa, din vreme, cârsteiul, toată vara te vei băşi; cum faci pasul, şi băşina[34]. Toate aceste credinţe, greşit socotite, de mai toţi cercetătorii, superstiţii, nu sunt altceva decât fine şi amănunţite observaţii ale naturii, în corelare cu viaţa de fiecare zi a omului. În primul rând omul nu trebuie să se apuce de lucru flămând. „La lucru, flămând porneşti, nimic n-ai să dobândeşti"; „Ia mănâneă, cum te scoli, şi pământul îl răstorni". În momentul când te apuci de lucru, de la miezul nopţii până la răsăritul Soarelui, în cazul că nu guşti măcar ceva, există o anumită dereglare a organismului, în raport de acel moment; la miezul nopţii, organismul nu prea suferă, dar „nu vei avea parte de oi", vei fi „fără putere de muncă". Pe parcurs ce se apropie ziua, momentele, în cazul că nu mănânci ceva, sunt din ce în ce mai grave, ajungând la răsăritul Soarelui, când începe să şuiere grangurul; pornirea la lucru fără să mănânci aduce chiar o boală foarte gravă, icterul. Aşadar credinţele „superstiţii" nu sunt altceva decât cutume impuse din negura vremurilor pentru menţinerea sănătăţii omului. Mozăcenii noştri erau oameni sănătoşi la trup, pentru că mâncau cât sfântul lor lup, cum se impusese credinţa din veacuri.

Oamenii gospodari, excluzând leneşii şi beţivanii, pe care nu-i interesa decât ziua de azi, aveau hrană îmbelşugată. La începutul secolului al XX-lea, privind alimentaţia din Mozăceni, se consemna: „Hrana locuitorilor în timpul postului este cu fasole, cartofi, varză acră, praz, ridichi, murături de ardei şi mămăligă de porumb. Pentru zile de dulce fiecare locuitor are găini, oi pentru lapte vara, brânză, ouă, dar mulţi mai mănâncă şi gol (adică fără să mănânce mămăligă sau pâine, n.n.). Dar

[34] *Ibidem*. Credinţe asemănătoare despre cuc, pupăză, turturea, pitpalac şi prigorie sunt cunoscute şi în judeţul Vâlcea; vezi Gh. F. Ciauşanu, *Superstiţiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi şi nouă*, Librăriile Socec & Comp., Bucureşti, 1914, pp. 308, 556.

cea mai mare parte vara mulţi preferă ca laptele de la oi să-l vândă la căşari veniţi dinspre Bucureşti pe preţul de 15 bani ocaua veche, decât să-l facă brânză şi să aibă în timpul iernei pentru mâncare"[35].

Nu trebuie pierdut din vedere că marea majoritate a sătenilor noştri tăiau în fiecare toamnă câte 3-4 oi pentru pastramă, dar şi pentru permanentă întinerire a turmei, iar în afară de porcul tăiat în ziua de Ignat, pentru Crăciun, mai tăiau unu-doi după Paşte şi le topea untura şi carnea pentru a se menţine proaspătă pe timp de vară. Nu trebuie neglijat vânatul – iepurii şi potârnichile – pe timp de iarnă, şi peştele pe timp de vară. Apoi, pe tot Drâmbovnicul, până prin 1958-1961, se aflau mii de raţe şi gâşte care aparţineau sătenilor aflaţi de-a lungul şoselei din centrul comunei, şi ale celor de pe vale; mai puţine se întâlneau astfel de păsări la gospodarii de pe uliţele dinspre vest; şi mai puţine deţineau sătenii din „Ţarină"; aceasta din cauza lipsei de apă şi de spaţiu necesare păsărilor respective.

Gospodari desăvârşiţi, ţăranii din Mozăceni se aprovizionau şi cu produse de la cei ce veneau din zona colinară a Muşcelului şi a Argeşului şi le vindeau la schimb de produse, pe cereale: prune uscate şi poame (mere şi pere tăiate felii şi uscate). Fiecare sătean avea asigurată pentru iarnă o cantitate apreciabilă de fasole; cel mai sărac avea 2-3 saci; cei harnici, chiaburii, aveau atât de multă, încât îşi permiteau să dea la fiecare oaie fătătoare, după fătare, câte un pumn de fasole zilnic. După primul război mondial, în satul Dumbrăveni, în casele lui Dobrică, unde locuia şi jandarmul comunal, s-a instalat o „căşerie", o întreprindere de prelucrare a laptelui, care era transformat în brânză, caşcaval şi alte produse, condusă de Stan Funie. Totul se făcea contra plată. Oamenii aduceau zilnic laptele şi luau produsele; zerul rezultat era vândut unor cetăţeni care-l cumpărau pentru hrănirea porcilor. De fapt era a doua căşerie din comună, prima datând de la sfârşitul secolului al XIX-lea, şi funcţiona în obşte, cu laptele adus de la numeroasele turme de pe Valea Mozacului.

Creştini evlavioşi, sătenii noştri ţineau cu strictеţe posturile; deşi majoritatea aveau suficiente alimente pentru posturile lungi, al Crăciunului şi al Paştelui, copiilor, tinerilor, nu prea le convenea, de unde şi stihura:

„– Vai, mamă, se lasă sec,
Mă duc mamă să mă-nec!"
„– Fata mamei, nu te duce,
Te las să mănânci cu dulce"[36].

O serie de produse zaharoase erau cumpărate de săteni fie de la prăvăliile din sat, fie de la marchidani. Trebuie amintit totuşi că erau multe familii care duceau tot felul de lipsuri, inclusiv de o alimentaţie omenească, dar această situaţie nu se datora lipsei de pământ, cum s-a încercat o justificare de către unii, ci din lene, uneori şi din patima beţiei. Pământ era îndeajuns şi până la al doilea război mondial se putea munci în parte. Munca este aducătoare de belşug pentru fiecare; numai din

[35] Preotul paroh Ioan Musicescu. *op. cit.*, pp. 18-19.
[36] De la Neacşu Vochin, n. 1901; octombrie 1967.

trei motive eşti sărac: ori de leneş, ori de prost, ori de beţiv, spuneau gospodarii din Mozăceni. Desigur că au fost şi unele persoane care au profitat de pe urma celor beţivi, leneşi şi proşti. La 1905 preotul Musicescu consemna: „O plagă rea care ar trebui înlăturată este specula samsarlâcului cu cereale, pentru că în această comună sunt samsari tot de aici cari cumpără recolta locuitorilor pe preţuri reduse dându-le bani înainte, pe iarnă, plătite cu preţ fics pe jumătate pentru care fac o specula bunicică pentru casa lor; şi aceasta din cauză că nu înţeleg ce va să zică societatea cu care s-ar servi pentru întâmpinarea nevoilor“[37]. Tot atunci se consemna: „În comună sunt două prăvălii cu manufactură şi cârciumă şi un comerciant turc învoit de fostul consiliu comunal spre ruşinea românilor locuitori. Ar trebui să lipsească asemenea lifte streine cari speculă pe români în mod neomenos luându-le bucăţica de la gura copiilor ca: găina, oul şi altele pe stămburi vechi şi putrede de la faliment şi bietul român să dea copiilor urzici şi ceapă în tot timpul anului din care s-a întins blestemata de pelagră încât spitalele sunt totdeauna pline“[38]. Dacă luăm în consideraţie că până în deceniul al III-lea, al secolului al XX-lea, aproape 85-90% din îmbrăcămintea fiecăruia era lucrată în casă, avem toate motivele să amintim cântecul lăutarului Marin Ciricliu:

La mândruţa mea frumoasă
Stă lâna în pod netoarsă;
În loc s-ajungă aba,
Fac şoarecii culcuş în ea.

Nici o femeie nu se putea plânge că nu avea timp să-şi lucreze îmbrăcămintea. În 1905, în Mozăceni, se aflau: „20 lemnari (dulgheri, n.n.), 4 tâmplari, 4 cizmari, 5 cojocari şi trei f(i)erari, toţi Români, numai un mecanic f(i)erar neamţ, un brutar, 2 mori de măcinat de foc. Locuitorii ceilalţi fiindcă nu ştiu nici o meserie pe timp de iarnă stau fără lucru neavând nici un meşteşug; dar femeile se ocupă cu lucrul şi ţesătoria“[39].

Remarcăm faptul că în anul de vârf al economiei româneşti, în 1938, şi în Mozăceni exista o dezvoltare de excepţie. Datorită Şcolii Elementare de Meserii, care a funcţionat şi după primul război mondial, dar şi datorită învăţătorilor care au pus mai multă stăruinţă pe lucrul manual, se ajunsese ca, prin 1938-1940, peste 80% din bărbaţi să lucreze cu artă măturі pentru casă, cam 55-60% să ştie să confecţioneze târne şi coşerii pentru căruţe, 25-30% cunoşteau şi puteau lucra pentru gospodăria proprie tot ce aparţinea de dulgherie. Unii ţărani ajunseseră meşteri desăvârşiţi, aşa cum era Nicolae Al. Cruceană[40], dulgher, tâmplar, dogar, rotar de excepţie, un adevărat arhitect al lemnului. Şi posibilităţile de aprovizionare au ajuns pe măsură. În 1938 în Mozăceni existau şase băcănii care aprovizionau comuna, nu numai cu produse zaharoase şi alimente mai deosebite, dar şi cu absolut toate materialele şi furniturile necesare în industria casnică, atât pentru bărbaţi,

[37] Preotul paroh Ioan Musicescu. *op. cit.*, pp. 16-17.
[38] *Ibidem*, p. 17.
[39] *Ibidem*, p. 16.
[40] Cunoscut sub numele Nicolae al Stanii, n. 12 ianuarie 1910.

cât şi pentru femei. Cei şase băcani din Mozăceni erau: Florea Şerban, Fidari Durum, Pârvu Ciuculete, Grigore Bodescu, Toma Nicolae şi Maria Petrescu. Pentru aprovizionarea cu medicamente era farmacia lui Petre Ionescu. Dar şi cârciumile erau pe măsură(!); existau cinci cârciumari: Ion Vintilă, Ion Neagoe, Simion Cioltar, Florea Zincă şi Cooperativa Dumbrăveni.

Din luna octombrie şi până în martie, femeile torceau, ţeseau şi coseau îmbrăcăminte. Mai în fiecare seară se adunau mai multe vecine şi neamuri şi se ajutau la torsul lânii, inului şi cânepii. Pe unde se aflau şi fete, veneau şi flăcăi; bătrânii povesteau tot felul de întâmplări din istoria satului, legende, mituri şi poveşti cutremurătoare. Din când în când se dădea glas fluierelor şi cavalelor şi se încingea şi jocul. Cam pe la orele 23,30 – 24, cei care nu erau ai casei porneau spre ogeacurile lor; timp de o oră satul vuia de cântece şi chiuituri; timpul trecea repede, în aşteptarea primăverii. Nici bărbaţii nu prea se omorau cu munca pe timpul iernii; singura lor preocupare era îngrijirea vitelor din gospodărie, rânirea zăpezilor care cădeau din abundenţă pe timpurile acelea şi vânarea cu laţuri a iepurilor, potârnichilor şi vrăbiilor. Au fost, pe atunci, alte vremuri; vremuri de basm frumos ca viaţa ţăranului din Mozăceni... Toate.... au fost odată, odată demult...

Instrucţie, educaţie, cultură şi civilizaţie

INSTRUCŢIE

Ştiinţa căpătată în şcoli prin învăţare sistematică, prin studiu organizat, este, fără îndoială, un bun câştigat în perioada României moderne. Cătunele satului Mozăceni au avut, de-a lungul evului mediu, o dezvoltare deosebită în zona istorică Vlaşca, evoluţie explicată prin aşezarea lor între marile drumuri ale Ţării Româneşti, cu direcţia nord-sud, dar şi prin intersectarea lor de drumul ce unea, de la vest spre est, Craiova şi Slatina cu Bucureştii, într-un cadru natural de mare frumuseţe şi bogăţie al câmpiei. Stagnarea evoluţiei a avut loc după abandonarea acestor drumuri, mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când România şi-a modernizat căile de circulaţie, Mozăcenii rămânând la mari distanţe de principalele şosele ale ţării şi în special de căile ferate.

Nu cunoaştem deocamdată începuturile deprinderii scrisului şi cititului pe vatra Mozăcenilor. Ceea ce este sigur este faptul că pe această vatră a apărut prima scriere alfabetică din Europa şi din lume, în marele trib getic aparţinând culturii Tei-Verbicioara din faza a III-a, cu centrul pe malul stâng al Mozacului, lângă Balta Mare şi Balta Mică. Nu avem nici un dubiu că inventarea alfabetului de către geţii acestor locuri s-a datorat tot aşezării pe drumul cel mai important, care lega inima Transilvaniei cu sudul Dunării, Europa Centrală cu Tracia şi Asia Mică, hidronimul Mozac şi oiconimul Mazaca, capitala Cappadociei, nefiind, credem, o simplă coincidenţă. Îndrăznim chiar să afirmăm că drumul lega şi Tărtăria[1], din judeţul Alba, cu Sumerul din sudul Mesopotamiei, încă din mileniul al IV-lea î.Cr., Tărtăria, Karanovo şi Gracianiţa din Bulgaria[2] fiind zona naşterii pictogramelor pe care, prin intermediul lumii trace, le-a preluat şi dezvoltat ulterior scrierea sumeriană. Se cunoaşte că pe la 1380-1390 drumul care lega Europa de Giurgiu şi mai departe[3], peste Bosfor, cu Ankara şi, de ce nu, cu Golful Persic, trecea pe marginea estică a moşiei Mozăcenilor.

Este foarte greu să cunoaştem felul prin care au apărut şi s-au dezvoltat aici scrierea alfabetică şi ştiinţele, dintre care astronomia este sigur dovedită, dar acest mare drum a avut un rol hotărâtor. Nici pentru evul mediu nu ştim unde şi cum deprindeau scrisul şi cititul unele persoane din cătunele Mozăcenilor. Presupunem că aceste noţiuni se căpătau de la călugării de pe lângă marea biserică din Cetatea lui Bucur. Aici s-au instruit, credem, ispravnicul Danciu din Baba, atestat la 28 aprilie 1518[4] şi Merce din Mişi, martor la 3 februarie 1627[5]. Cu siguranţă, în Cetatea lui Bucur a funcţionat o şcoală în chiliile din partea de nord-est a cetăţii, chiar şi după prăbuşirea bisericii din interiorul cetăţii; faptul că satul Românești şi moşia care aparţinuseră bisericii erau stăpânite la 1831 de Şcoalele Obşteşti[6] ne face să bănuim acest lucru. Copiii boierilor de neam din satul Mozăceni puteau merge la şcoala din cetate, chiar dacă ea nu se afla pe teritoriul satului; era foarte aproape. Pe la 1840-1850, în satul nostru erau destui bărbaţi care ştiau să scrie.

Fig. 5. Ion N. Tocilă, primul inginer agricol din Mozăceni, născut la 30 septembrie 1884 şi decedat la 25 martie 1975 în Bucureşti, la fiica sa Vida şi ginerele său, avocat Gogu Şerbănescu (fotografie din septembrie 1966).

Organizarea învăţământului în Mozăceni nu putea rămâne în afara preocupărilor sfatului bătrânilor în frunte cu preoţii ştiutori de carte, după ce la 5/17 decembrie 1864 a intrat în vigoare Legea asupra instrucţiunii, prin care învăţământul devine unitar în întreaga ţară, generalizându-se învăţământul primar de patru ani, obligatoriu şi gratuit. Nu cunoaştem deocamdată data organizării primei şcoli primare din Mozăceni. Ceea ce ştim cu siguranţă este faptul că prima şcoală a luat fiinţă în Dumbrăveni, într-o casă închiriată de la un localnic, cu o cameră şi o tindă, în punctul Răiculeasa, în apropierea actualei primării; scrisul se învăţa pe nisipul dintr-o ladă, iar ca „metodă" de bază era bătaia cu nuiaua la palmă. În casa Răiculeasa şi-a început studiile claselor primare, în 1890, Tocilă N. Ion[7]; cel care avea să devină primul inginer agricol din Mozăceni, având-l învăţător pe Barbu Bărbulescu. În afară de scris şi citit, în cele patru clase primare pe care Tocilă Ion le-a terminat în noul local construit în 1891, nu prea a mai învăţat şi altceva. De aceea copiii Tocilă N. Ion, Predescu Ştefan, Popescu Ştefan (băiatul lui Gheorghe Gaşcă) şi Sgorcea Gheorghe din Mişei, care voiau să urmeze o şcoală superioară, au repetat cursurile clasei a IV-a la Găeşti, reuşind să acumuleze cu adevărat cunoştinţele predate în şcoala primară şi să urmeze şcolile dorite. Că învăţătorul Barbu Bărbulescu, pe care l-a avut elevul Tocilă, nu era bine pregătit profesional reiese şi din trimiterea lui la cursurile de repetiţie organizate în anul 1904, la Şcoala Normală din Câmpulung Muscel[8]. La sfârşitul acestor cursuri, participanţii susţineau un examen; în cazul că nu reuşeau la examen, îşi pierdeau

[1] N. Vlassa, *Tărtăria* în: *Manuel ecyclopédique de préhistorie et protohistoire européennes*, II, sub red. prof. Jan Filip, pp. 1435-1436.
[2] Acad. V.I. Georgiev, *interviul cit.*, MagIst, Anul VI, nr. 3(60), Martie 1972, p. 20.
[3] *Călători străini despre ţările române*, vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1968, pp. 21-22.
[4] DRH, B, II, doc. 170, pp. 327, 328.
[5] DRH, B, XXI, doc. 185, p. 330.
[6] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *Catagrafia obştească a Ţării Româneşti din 1831*, Editura Helios, Craiova, 1999, p. 81.
[7] Născut în Babaroaga la 30 septembrie 1884, decedat la 25 martie 1975 în Bucureşti.
[8] Arhivele Naţionale Bucureşti, fond M.C.I.P. Dos. 156/1904, f. 98.

calitatea de învățători[9]. Printre primii învățători, fără pregătire de specialitate, care au predat la școala din Mozăceni, mai sunt pomeniți Dumitru Nuță, Ștefan Trandafirescu, Marin Cioran, preotul Ioan Musicescu, dar și învățătoarea Maria Georgescu, care apare în singurul registru ce se mai păstrează, din anul 1916[10], primul învățător calificat se pare că a fost Dumitrache Negrișanu[11].

În anul 1891, la insistențele și permanenta muncă ale preotului Ioan Musicescu, dar și a primarului Ioan Milescu, în Mozăceni s-au construit două școli: una în Babaroaga și alta în Mișei, despre care preotul avea să scrie în monografia sa din anul 1905: „În această comună sunt două școale cu câte un învățător. Școalele sânt făcute în anul 1891. Fiecare școală are câte 100-120 elevi. Ambele au câte trei încăperi și puse la distanțe egale, pentru a putea toți elevii să vină la școală. Locuitorii, 20 la sută știu să scrie și să citească. Școalele nu au pământ de cât câte o mică grădină în prejur, teren cedat gratis comunei, cea cu No. 1 de către Preotul I. Musicescu în proprietatea sa, și cea cu No. 2 de către decedatul Petre Badu Beștianu. – Corul bisericesc nu s-a înființat la nici o școală. Învățătorii vin cam rar cu elevii la Biserică de cât numai la sărbători Naționale. În școale nu se predă lucru manual. Practica de agricultură se face foarte puțină cu elevii școalei. Învățătorii sunt absolvenți ai școalei Normale, ambii sunt căsătoriți, școală de adulți nu există. Șezători morale, Petreceri morale și instructive nu se fac. Bibliotecă are Bisericile parte din cărțile literare și religioase și se speră că se vor mai forma. – Locuitorii sunt cinstiți cu puține excepțiuni în daraveri"[12].

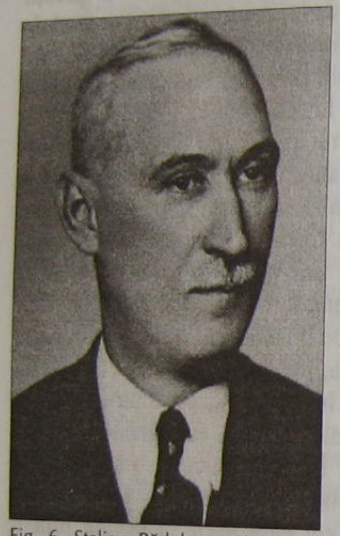

Fig. 6. Stelian Rădulescu (Cerșanu), născut la 20 martie 1888 și decedat la 12 decembrie 1974 în Pitești, profesor de istorie la Liceul „Ion C. Brătianu" și avocat de renume în Baroul de Argeș (fotografie din anul 1942).

Din datele de mai sus ne dăm seama de setea de învățătură a sătenilor din Mozăceni. De la intrarea în funcție a celor două școli, din anul școlar 1891-1892, până în anul școlar 1904-1905, din cele 2756 de persoane, câte se aflau în comună, 20%, adică 551, știau să scrie și să citească. Din nefericire, prin anul 1913, localul Școlii Nr. 2 din Mozăceni ajunsese într-o stare deplorabilă[13]. Numărul mare de elevi din cele două școli noi a atras și învățători pe măsură, cum ar fi Marin Udrescu, Dumitru Enescu, Stoica Dumitrescu, ori învățătoarea Maria Georgescu. Din școala din satul Mișei avea să se ridice un strălucit avocat și profesor de istorie la Liceul „Ion C. Brătianu" din Pitești, Stelian Rădulescu-

[9] *Ibidem*, dos. 124/1903, f. 16.
[10] Arhivele primăriei au fost arse de armatele invadatoare din 1916.
[11] Ing. agricol Ion Tocilă, in verbis, 1964.
[12] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 23.
[13] Arhivele Naționale filiala Argeș, fond Școala populară Mozăceni, dos. 32/1913.

Cerșanu, care a plecat la liceu la sfatul preotului Musicescu[14]. Din Școala Babaroaga, unde activitatea preotului era mult mai intensă, fiind în parohia sa, s-au ridicat mulți intelectuali de vază, cum ar fi Ion Iliescu, controlor financiar, Simion Ionescu, învățător, ori juristul Ion Muzicescu, fiul preotului, care a ajuns președintele Tribunalului județului Olt din Slatina. Este, fără îndoială, și meritul preotului Ioan Musicescu, părintele duhovnic al satelor Babaroaga și Dumbrăveni, care nu pierdea nici o ocazie de a îndemna fiecare familie, pe fiecare părinte, să-și dea copiii la școală. Îngrijorat că, „În școale nu se predă lucru manual", care să îmbogățească tineretul cu noi deprinderi necesare vieții de zi cu zi, preotul nu și-a precupețit nici eforturile și nici averea pentru a ridica Mozăcenii pe o treaptă superioară, prin înființarea unei școli de meserii, și avea să izbutească. În toamna anului 1910 avea să se anunțe marea veste:

„În ziua de 10 oct. a.c. a avut loc în județul nostru o dublă solemnitate:

S-au inaugurat două focare importante de lumină pentru populațiunea rurală: localul școalei de meserii din comuna Mozăceni, cu două ateliere practice de rotărie și fierărie, și cel al școalei de economie domestică și menaj din comuna Teiu.

D-l prim-ministru Ion I. C. Brătianu, cu tot timpul ploios, a onorat cu prezența sa aceste serbări.

La ora 10 1/2 a.m., cu toată ploaia torențială ce cădea, 4 automobile transportau la comuna Mozăceni pe d-l prim-ministru Brătianu, pe neobositul său frate și colaborator Vintilă I.C. Brătianu, d-l Nicolae Brânzeu, prefectul jud. Argeș, Theodor Căpitanovici, senator, Ion I. Purcăreanu, deputat, Petre Rădulescu, inspector școlar, Ion Ștefănescu-Goangă și I.D. Moțoescu, consilieri județeni, N. Ioanicescu, polițaiul orașului Pitești, căpitan de jandarmi Iorgulescu etc.

La ora 11 1/2 automobilul d-lui prim-ministru a sosit în Mozăceni, unde a fost primit de primarul comunei cu consiliul comunal și de toate notabilitățile satului cu nesfârșite urale.

S-a oficiat o sfeștanie de către preotul paroh Ion Muzicescu, după care sfinția sa, prin cuvinte bine simțite, urând bună venire d-lui prim-ministru, arată importanța localului ce se inaugurează pentru populațiunea rurală, mulțumind guvernului pentru solicitudinea ce depune în ajutorarea și ridicarea țărănimei.

Părintele Muzicescu, în altă ordine de idei, este expresiunea cererii unanime a populațiunei din Mozăceni, rugând pe d-l prim-ministru să stăruiască ca continuarea liniei ferate Giurgiu-Blejești[15] să se facă spre Pitești, legând astfel Dunărea cu muntele și trecând prin cele mai mari centre agricole.

Părintelui Muzicescu îi răspunde d-l prim-ministru Ion I.C. Brătianu, care arată mulțimei adunate fericirea ce a simțit, venind să ia parte la inaugurarea unui nou local făcut numai în interesul populațiunii rurale. Cere însă concursul tuturor pentru ca această școală să poată da roadele dorite de toți.

[14] Născut la 20 martie 1888, decedat la 12 decembrie 1974, după instaurarea comunismului, eminentul avocat și profesor a avut de suferit o groaznică prigoană, confiscându-i-se chiar și casa personală de pe Bulevardul Ferdinand, nr. 21, din Pitești; in verbis, 1967.
[15] Azi sat-comună la NV de Videle, județul Teleorman, străbătută de aceeași șosea care străbate de la N spre S și comuna Mozăceni, la 41 km SE de Mozăceni.

În privința liniei ferate, d-l prim-ministru arată că lucrările nu sunt încă terminate până la Blejești, însă socotește că cea mai buna joncțiune a acestei linii va fi cu Piteștii, promițând a se interesa la timp și a da tot concursul pentru realizarea cererii.

S-a toastat cu vin și pișcoturi, ridicând d-l prim-ministru un pahar pentru prosperitatea comunei Mozăceni și înflorirea locuitorilor ei. S-a vizitat localul, cuprinzând trei ateliere cu magaziile lor, două camere pentru cancelarii, după care d-l prim-ministru și cu toți oaspeții s-au înapoiat la Teiu.

D-l prim-ministru, d-nii Vintilă I.C. Brătianu, Theodor Căpitanovici și Ion I. Purcăreanu au oferit câte 100 lei spre a servi ca premiu celor dintâi absolvenți ai Școlii de Meserii din Mozăceni, ca să-și cumpere uneltele necesare"[16].

Școala Elementară de Meserii Mozăceni, cu durata de trei ani, a aparținut de Ministerul Instrucțiunii Publice; era încadrată cu doi maiștri calificați și cu un învățător pentru partea teoretică. Primul director al școlii a fost N. Candidatu, care era și maistru tâmplar-rotar, iar învățător, T. Popescu[17]. Școala a avut și o cantină, care a funcționat cu întreruperi din cauza lipsei de fonduri, iar numărul elevilor a oscilat între 15-24[18]. Lucru firesc, fiind învățăcei, elevii nu au primit sume însemnate din lucrările pe care le-au efectuat[19].

În această școală s-au pregătit zeci de dulgheri, tâmplari, rotari și fierari din toate satele din zonă, ceea ce a însemnat o adevărată binefacere, prin miile de construcții de bună calitate – case, magazii, grajduri, fanare, și sute de căruțe, briști, trăsuri și șarete elegante și bine legate în fier[20]. Din nefericire, școala a fost devastată de trupele de ocupație din 1916, dar și de localnici „ai nemților". Cât de necesară era această școală se vede și din faptul că, după terminarea războiului, locuitorii comunei Teiu înaintează Ministerului Instrucțiunii Publice o petiție prin care solicitau redeschiderea cursurilor Școlii Elementare de Meserii din Mozăceni[21]. Ministerul le face cunoscut că școala a fost devastată în timpul războiului și cere Primăriei Mozăceni să afle unde sunt sculele școlii. O parte din acestea au fost găsite la Iosif Roder, un pripășit de origine germană, care deținea o moară în comună. Școala avea să fie din nou dotată cu cele necesare și redeschisă prin 1921. După izbucnirea celui de al doilea război mondial, din cauza mobilizărilor, școala a fost afiliată Școlii primare Babaroaga, ca atelier practic pentru elevii claselor a V-a – a VII-a. După război, lichelele comuniste, care au pus mâna pe conducerea comunei, n-au găsit altceva mai bun de făcut, decât să desființeze această școală atât de

[16] *Serbările din județul Argeș*, „Revista notarilor" – publicațiune administrativă, An I, Nr. 5 și 6, octombrie și noiembrie, Pitești, 1910. Redactată în Pitești, str. Egalității 49. Casier și secretarul redacției: Andrei I. Nițulescu, notarul com. Costești, jud. Argeș. Tipografia și legătoria M. R. Fărcășanu, 1910, Pitești, pp. 89-90. La Teiu „Localul a fost ridicat și adaptat în conacul lui Maria Teiuleanu, din Pitești, care l-a donat de bună voie" *Ibidem*.

[17] Arhivele Naționale București, fond M.C.I.P., Dos. 1233/1911, f. 6.

[18] Arhivele Naționale filiala Argeș, fond Prefectura Argeș, dos. 3/1911.

[19] Arhivele Naționale București, fond M.C.I.P., Dos 1233/1911, f. 6; 1141/1912, ff. 4, 10, 17.

[20] Autorul acestei monografii a învățat și practicat rotăria până la vârsta de 17 ani, alături de tatăl său, Șerban B. Nania, care absolvise această școală; rotăria era o meserie de mare precizie, o adevărată artă.

[21] Ion Răducu, *Monografia comunei Mozăceni*, manuscris dactilografiat, 107 pp. Fiind un bun cunoscător al învățământului din Mozăceni, am preluat aceste date.

Fig. 7. Școala Elementară de Meserii. Pe rândul de jos, de la dreapta la stânga: femeie angajată în personalul de serviciu al școlii; Gheorghe Marinescu, tatăl învățătorului Marin Marinescu; învățătorul Marin Marinescu; Aurelia Marinescu, prima soție a învățătorului Marin Marinescu, decedată foarte tânără; Cornel Iosipescu, directorul școlii, căsătorit în Mozăceni; soția lui Cornel Iosipescu, vară primară cu învățătorul Marin Marinescu; Anca Marinescu, mama învățătorului; două femei din personalul de serviciu al școlii.

folositoare întregii zone, pe considerentul că era „burgheză", iar clădirea a fost dărâmată cu sălbăticie din aceleași motive; biblioteca, numărând câteva mii de volume, a fost arsă înainte de demolarea localului[22]. Cei câțiva bolșevici, de pe treapta cea mai de jos a comunei, n-au gândit ce cămin cultural ar fi putut deveni clădirea; în Mozăceni nu exista o clădire pentru cămin cultural. Singurele cadre didactice care au avut curajul să protesteze au fost Ion Răducu și învățătorul I. Șerbănescu[23], pe care Ilie Fulga și Gheorghe Ciobanu i-au amenințat cu darea afară din învățământ și închisoarea, pe considerentul că vor să păstreze „cărțile reacționare ale școlii burgheze".

După primul război mondial învățământul primar a luat o mare dezvoltare, împlinindu-se postum dorința preotului Ioan Musicescu, fiecare școală având un lot

[22] Un caz similar s-a petrecut pe Valea Mozacului, tot în 1948, când marele conac boieresc și biblioteca uriașă, în care se aflau și sute de documente medievale, au fost arse, turnându-se petrol și învârtindu-se cu furcile pe considerentul că proveneau de la boieri. Autorul a fost martor la acest dezastru; necunoscând pe atunci valoarea pergamentelor cu peceți de ceară, am răpit câteva cărți, foarte valoroase în biblioteca noastră de azi. Același dezastru s-a petrecut în 1948 și la Gimnaziul unic Teiu Deal, cu biblioteca Școlii de menaj din Teiu Deal, unde au fost arse peste 3000 de volume.

[23] In verbis, 1957.

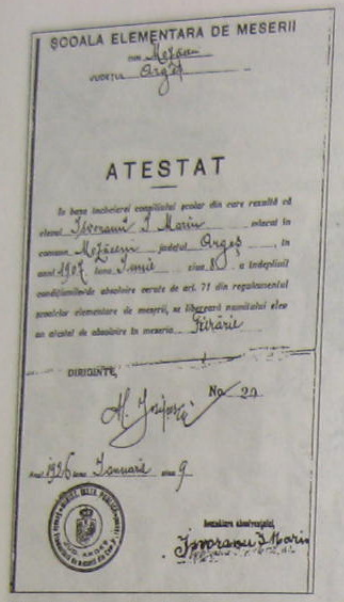

SCOALA ELEMENTARA DE MESERII

ATESTAT

DIRIGINTE,

Fig. 8. Atestat de absolvire în meseria fierărie, eliberat la 9 ianuarie 1926 de Şcoala Elementară de Meserii din Mozăceni, elevului Isvoranu I. Marin.

pe care elevii să facă, „practică de agricultură, pentru ridicarea sătenilor pe o treaptă superioară. Prin adresa nr. 237 din august 1922, înaintată de Percepţia circ. 53 Mozăceni-Argeş către Administraţia financiară Argeş, reiese că Şcoala Nr. 1 şi Şcoala Nr. 2 au fost împroprietărite în anul 1921 cu câte 4 ha teren de calitate mediocră fiecare, iar în 1922 Şcoala Zidurile a fost împroprietărită cu 5 ha teren de calitate mediocră. Şcoala din Zidurile, cu un singur învăţător, a funcţionat într-o casă în care s-a închiriat o odaie; începând din anul 1927, după multe eforturi, satul Ziduri a avut un local propriu pentru şcoală. Numărul elevilor din Mozăceni devenind tot mai mare, şi cele două şcoli existente au devenit neîncăpătoare. Începând din anul 1913 şcoala din Babaroaga s-a reconstruit, având trei săli de clasă, pentru trei învăţători. După război, crescând numărul copiilor, s-au creat patru posturi, al patrulea învăţând într-o casă închiriată; aici a învăţat clasele a III-a şi a IV-a şi Ion Răducu, autorul amintitei monografii a Mozăcenilor. Nu ne surprinde că Şcoala Nr. 1, prin adresa nr. 6, din 6 iunie 1924, înaintată comitetului şcolar judeţean, scria: „Vă mai comunicăm că avem de construit o sală de clasă şi tocmai de aceea am prevăzut la art. 4 (în bugetul comitetului şcolar, n. I. R.) lei 10.000". Spaţiul devine şi mai neîncăpător şi în 1925 în bugetul comitetului şcolar local se prevede la capitolul cheltuieli suma de 70.000 lei pentru „construcţii şcolare", adică pentru Şcoala Nr. 1. În acelaşi scop, primarul S. Şerbănescu, prin acelaşi document, solicita şi un împrumut de 20.000 lei de la Banca populară din Mozăceni. Situaţia nu ar fi devenit atât de complicată dacă imediat după război, din vina primarului, vechiul local al şcolii nu s-ar fi vândut de către primărie la licitaţie. La 9 iulie 1919, mai mulţi locuitori din circumscripţia Şcolii Nr. 1 înaintau o petiţie către Prefectura judeţului Argeş prin care solicitau anularea licitaţiei, câştigată de locuitorul Grigore N. Zincă, întrucât „Materialul acelei şcoli este suficient pentru a construi o sală de clasă. Ca răspuns la această cerere, administratorul plăşii Dâmbovnicului a intervenit pe lângă locuitorul Grigore Zincă, să renunţe la achiziţia făcută prin licitaţie, dar acesta nu a fost de înduplecat; câştigase prea bine şi probabil dăduse şi „partea leului" către primarul care trăsese sforile licitaţiei. O nouă intervenţie a locuitorilor în aceeaşi vară a anului 1919 a rămas, de asemenea, fără rezultat. Grigore Zincă avusese un câştig prea mare. „Avarul are sufletul mai mic decât hoţul". Satul pierduse un material foarte preţios, gata prelucrat. Cetăţenii au contribuit cu bani grei, atât personal, cât şi din veniturile bugetare, dar şi cu ajutoare băneşti acordate de Casa Şcoalelor, şi în cele din urmă localul a fost finisat şi dat în folosinţă în anul 1932.

Fig. 9. Grup de tineri pe o bancă, la bal la Negraşi, în ziua de 18 aprilie 1933. De la stânga la dreapta: Ion Cruceană, student; Aurică Enescu, învăţător; Ilie Vintilă, student la medicină; Marin Popescu, avocat; Aurică Dumitrescu, fiul învăţătorului Stoica Dumitrescu din Mişei, viitor preot, decedat foarte tânăr.

Dar cum o nenorocire nu vine niciodată singură, în noaptea de 1/2 ianuarie 1923 un incendiu, ale cărui cauze au rămas neelucidate, a mistuit Şcoala din Mişei. Din lipsă de bani, un nou local se va construi cu destulă întârziere. Bugetul comitetului şcolar local din 1928 prevedea suma de 200.000 lei pentru noua construcţie. Clădirea, cu patru săli de clasă, a fost terminată în anul 1929[24].

Fără îndoială că în deceniul al III-lea, din secolul al XX-lea, învăţământul a cunoscut o mare dezvoltare şi în Mozăceni, ca de altfel în toată ţara; din 1924 învăţământul primar fiind organizat pe 7 clase, ultimele trei clase aveau frecvenţă zilnică numai în lunile noiembrie-aprilie; restul timpului elevii erau lăsaţi părinţilor pentru lucrările agricole. Nu trebuie pierdut din vedere că şi o mare parte din copiii claselor I - a IV-a din Mozăceni frecventau cursurile doar din luna noiembrie până în martie; în restul timpului munceau alături de părinţi, sau păşunau vitele. Chiar şi în aceste condiţii, la recensământul din anul 1930, din cei 3063 de locuitori din comuna Mozăceni, 1517, adică 49,5%, erau neştiutori de carte. Pentru o mai bună cunoaştere a situaţiei, prezentăm neştiutorii de carte în plasa Dâmbovnic, aşa cum reiese din recensământul populaţiei din anul 1930[25]:

[24] Ion Răducu, *manuscrisul cit.*, cap. „Învăţământul".
[25] A. Golopenţia şi Mihai Pop, *Dâmbovnicul, o plasă din sudul judeţului Argeş*, Institutul de Ştiinţe Sociale al României, 1942, pp. 19-20.

Neştiutorii de carte în plasa Drâmbovnic

Denumirea satului (1)		Totalul populaţiei de la 7 ani în sus		Totalul neştiutorilor		7-12 ani	13-19 ani	20-64 ani	65 ani şi peste	Vârsta nedeclarată
		Cifre absolute (2)	% (3)	Cifre absolute (4)	% (5)	(%) (6)	(%) (7)	(%) (8)	(%) (9)	(%) (10)
Plasa Drâmbovnic	T.	29.957	100,0	14.542	52,0	3,4	8,3	37,0	3,2	0,4
	M.	13.218	100,0	4.132	23,4	2,7	3,9	21,3	3,2	0,1
	F.	14.739	100,0	10.410	70,6	4,0	12,2	51,0	3,2	0,2
1. Bârlogu	T.	1.131	100,0	634	56,1	3,3	11,8	37,4	3,6	—
	M.	634	100,0	184	34,5	2,8	6,6	21,5	3,6	—
	F.	597	100,0	450	75,4	3,7	13,4	51,6	3,7	—
2. Burdeşti	T.	337	100,0	162	48,1	2,1	9,5	33,2	3,3	—
	M.	161	100,0	34	21,1	1,9	2,5	13,7	3,1	—
	F.	176	100,0	128	72,7	2,3	15,9	51,1	3,4	—
3. Buta	T.	280	100,0	158	56,4	0,7	10,4	43,2	1,8	0,4
	M.	140	100,0	49	35,0	—	2,9	30,0	1,4	0,7
	F.	140	100,0	109	77,9	1,4	17,9	56,4	2,1	—
4. Catanele	T.	160	100,0	71	44,4	—	1,9	33,1	4,4	—
	M.	84	100,0	26	31,0	—	—	28,6	2,4	—
	F.	76	100,0	45	59,2	—	3,9	43,7	6,8	—
5. Căteasca	T.	233	100,0	110	47,2	3,0	6,9	34,3	3,0	—
	M.	106	100,0	30	28,3	2,8	4,7	19,8	1,0	—
	F.	127	100,0	80	63,0	3,1	8,7	46,5	4,7	—
6. Cerşani	T.	852	100,0	448	52,6	3,6	10,0	35,8	3,2	—
	M.	383	100,0	108	28,2	4,2	5,5	16,7	1,8	—
	F.	469	100,0	340	72,5	3,2	13,6	51,4	4,3	—
7. Cireşu	T.	526	100,0	277	52,7	1,1	6,8	41,4	3,3	—
	M.	219	100,0	47	21,5	0,9	2,7	13,7	4,1	—
	F.	307	100,0	230	74,9	1,3	9,8	61,2	2,6	—
8. Ciupa Mavradolu	T.	358	100,0	166	46,4	2,5	3,6	36,0	3,6	0,6
	M.	168	100,0	48	28,6	2,4	—	22,6	3,6	—
	F.	190	100,0	118	62,1	2,6	6,8	47,9	3,7	1,1
9. Ciupa Mănciulescu	T.	266	100,0	136	51,1	2,6	4,9	39,5	4,1	—
	M.	127	100,0	48	37,8	1,6	3,9	27,6	4,7	—
	F.	139	100,0	88	63,3	3,6	5,8	50,4	3,6	—
10. Coşeriile	T.	221	100,0	106	48,0	2,3	7,7	33,9	3,6	0,5
	M.	102	100,0	21	20,6	1,0	1,0	14,7	2,9	1,0
	F.	119	100,0	85	71,4	3,4	13,4	50,4	4,2	—
11. Furdueşti	T.	419	100,0	196	46,8	0,2	4,1	40,1	2,4	—
	M.	196	100,0	48	24,5	—	0,5	21,9	2,0	—
	F.	223	100,0	148	66,4	0,4	7,2	56,1	2,7	—
12. Gălăşeşti	T.	555	100,0	343	61,8	7,4	12,4	39,1	2,2	0,7
	M.	286	100,0	134	46,8	9,1	8,7	26,2	2,4	0,3
	F.	269	100,0	209	77,7	5,6	16,3	52,8	1,9	1,1

Denumirea satului (1)		Totalul populaţiei de la 7 ani în sus		Totalul neştiutorilor		7-12 ani	13-19 ani	20-64 ani	65 ani şi peste	Vârsta nedeclarată
		Cifre absolute (2)	% (3)	Cifre absolute (4)	% (5)	(%) (6)	(%) (7)	(%) (8)	(%) (9)	(%) (10)
13. Geamăna	T.	790	100,0	327	41,4	2,9	5,6	29,5	2,9	0,5
	M.	382	100,0	65	17,0	0,5	1,3	11,3	3,4	0,5
	F.	408	100,0	262	64,2	5,1	9,5	46,6	2,5	0,5
14. Gliganul de Jos	T.	695	100,0	394	65,1	5,1	12,1	42,6	5,3	—
	M.	292	100,0	127	43,5	2,4	5,8	28,8	6,5	—
	F.	313	100,0	267	85,3	7,7	17,9	55,6	4,1	—
15. Gliganul de Sus	T.	987	100,0	629	63,7	4,1	9,5	45,9	4,1	0,1
	M.	448	100,0	183	42,0	1,3	3,3	32,8	4,5	—
	F.	539	100,0	441	81,8	6,3	14,6	56,8	3,9	0,2
16. Gruiu	T.	719	100,0	327	45,5	2,4	8,1	31,7	3,3	—
	M.	323	100,0	64	19,8	2,5	4,9	9,6	2,8	—
	F.	396	100,0	263	66,4	2,3	10,6	49,7	3,8	—
17. Lagărul	T.	343	100,0	131	38,2	0,3	0,9	34,1	2,9	—
	M.	157	100,0	32	20,4	—	0,6	15,9	3,8	—
	F.	186	100,0	99	53,2	0,5	1,1	49,5	2,1	—
18. Leşile	T.	347	100,0	187	53,9	1,4	8,1	40,3	2,9	1,2
	M.	160	100,0	56	35,0	1,2	2,5	27,5	2,5	1,2
	F.	187	100,0	131	70,0	1,6	12,8	51,3	3,2	1,1
19. Mozacu	T.	487	100,0	252	51,7	2,3	8,2	36,5	4,7	—
	M.	229	100,0	69	30,1	1,7	2,2	20,1	6,1	—
	F.	258	100,0	183	70,9	2,7	13,5	51,2	3,5	—
20. Măzăceni	T.	3.063	100,0	1.517	49,5	2,0	7,6	36,0	3,8	0,1
	M.	1.456	100,0	453	31,1	0,9	3,6	22,7	3,8	0,1
	F.	1.607	100,0	1.064	66,2	3,0	11,3	48,1	3,7	0,1
21. Negraşi	T.	1.103	100,0	518	47,9	2,4	5,6	36,0	2,7	0,3
	M.	550	100,0	154	28,0	1,3	3,6	20,2	2,5	0,4
	F.	553	100,0	364	65,8	3,4	7,6	51,7	2,9	0,2
22. Oarja	T.	2.140	100,0	1.037	48,5	3,3	9,7	33,2	2,2	—
	M.	1.015	100,0	213	21,0	1,8	3,2	13,5	2,6	—
	F.	1.125	100,0	824	73,2	4,7	15,6	51,0	2,0	—
23. Pătuleni	T.	573	100,0	251	43,8	0,5	4,0	34,9	4,2	0,2
	M.	284	100,0	59	20,8	0,7	1,1	15,1	3,5	0,4
	F.	289	100,0	192	66,4	0,3	6,9	54,3	4,8	—
24. Popeşti	T.	339	100,0	122	36,9	1,5	4,1	25,7	4,7	—
	M.	169	100,0	22	13,0	1,8	1,2	15,9	4,1	—
	F.	170	100,0	100	58,8	1,2	7,1	45,3	5,3	—
25. Prundu	T.	823	100,0	291	35,4	1,9	4,5	25,6	3,2	0,1
	M.	374	100,0	44	11,8	1,1	0,3	7,0	2,9	—
	F.	449	100,0	247	55,0	2,7	7,6	41,2	3,3	0,3

Denumirea satului (1)		Totalul populaţiei de la 7 ani în sus		Totalul neştiutorilor		7-12 ani	13-19 ani	20-64 ani	65 ani şi peste	Vârsta nedeclarată
		Cifre absolute (2)	% (3)	Cifre absolute (4)	% (5)	(%) (6)	(%) (7)	(%) (8)	(%) (9)	(%) (10)
26. Răteşti	T.	366	100,0	203	55,5	2,5	2,2	45,1	5,7	–
	M.	169	100,0	63	37,3	3,0	1,2	29,0	4,1	–
	F.	197	100,0	140	71,1	2,0	3,0	58,9	7,1	–
27. Rociu	T.	883	100,0	398	45,1	2,4	4,5	34,1	3,4	0,7
	M.	409	100,0	114	27,9	2,2	1,5	19,8	3,9	0,5
	F.	474	100,0	284	59,9	2,5	7,2	46,4	2,9	0,8
28. Siliştea	T.	482	100,0	278	57,7	5,8	9,1	40,9	1,9	–
	M.	213	100,0	74	34,7	5,6	2,3	24,9	1,9	–
	F.	269	100,0	204	75,8	5,9	14,5	53,5	1,9	–
29. Slobozia	T.	2.757	100,0	2.031	73,7	8,1	15,0	47,5	2,9	0,1
	M.	1.373	100,0	825	60,0	7,5	11,0	38,5	3,1	–
	F.	1.384	100,0	1.206	87,1	8,7	19,1	56,4	2,7	0,2
30. Suseni	T.	1.042	100,0	446	42,8	2,3	5,9	30,7	3,6	0,2
	M.	481	100,0	86	17,9	1,5	1,7	11,2	3,5	–
	F.	562	100,0	360	64,1	3,0	9,6	47,3	3,7	0,4
31. Şerbăneşti	T.	1.029	100,0	509	49,5	5,1	6,3	34,9	3,9	0,2
	M.	480	100,0	128	32,0	5,5	1,8	21,5	3,3	–
	F.	549	100,0	381	69,4	5,5	10,6	49,7	3,3	0,4
32. Teiu din Deal	T.	606	100,0	244	40,3	1,0	5,0	31,4	2,8	0,2
	M.	263	100,0	66	25,1	1,5	1,9	18,3	3,4	–
	F.	343	100,0	178	51,9	0,6	7,3	41,4	2,3	0,3
33. Teiu din Vale	T.	1.325	100,0	612	46,2	2,9	7,3	34,4	2,5	–
	M.	622	100,0	133	21,4	1,9	1,3	15,6	2,6	–
	F.	703	100,0	479	68,1	2,0	12,7	51,1	2,4	–
34. Tigveni	T.	534	100,0	191	35,8	1,2	1,9	13,7	1,4	0,1
	M.	212	100,0	53	25,0	2,4	1,9	16,5	4,2	–
	F.	231	100,0	138	59,7	3,0	6,9	46,8	2,6	0,4
35. Ţuţulești	T.	1.366	100,0	840	61,5	5,7	11,5	41,6	2,7	–
	M.	651	100,0	267	41,0	4,8	5,8	28,0	2,5	–
	F.	715	100,0	573	80,1	6,6	16,8	53,9	2,9	–

Din tabelul prezentat observăm că numărul neştiutorilor de carte din satul Mozăceni se afla sub procentul plăşii, 52, fiind mai mulţi neştiutori de carte decât în Prundu, unde numărul lor era de 35,4% din total, ori Tigveni, cu 35,8%, dar erau mult mai puţini decât în Slobozia vecină, unde 73,7% din totalul locuitorilor erau neştiutori de carte, Gliganul de Jos cu 65,1%, Gliganul de Sus cu 63,7% Găleşeşti cu 61,8%, Ţuţuleşti cu 61,5% neştiutori de carte din totalul locuitorilor. Numărul cel mai mare al neştiutorilor de carte din Mozăceni îl formau cei cuprinşi între 20 şi 64 de ani, situaţie datorată primului război mondial, perioadă în care şcolile din Mozăceni nu au funcţionat în anul şcolar 1916-1917; în anul şcolar 1917-1918 cele două şcoli, din Babaroaga şi Mişei, au funcţionat cu câte un preot fiecare.

Învăţământul se redresează după primul război mondial şi tot mai mulţi tineri se îndreaptă spre licee şi şcoli normale; nu trebuie să ne surprindă faptul că până prin 1937-1938 comuna Mozăceni dăduse peste 60 de învăţători şi învăţătoare satelor patriei.

Lăsând la o parte educaţia atee şi cu scop internaţionalist deznaţionalizator, învăţământul românesc a luat un avânt fără precedent, demn de toată aprecierea, după instaurarea comunismului. Să dăm cezarului ce este al cezarului; cine ascunde adevărul îşi sapă la temelia propriului viitor, iar poporul care nu preia ce a fost bun din trecutul său, nu va avea viitor bun. În anul şcolar 1947-1948, în cadrul cămi-nului cultural din Mozăceni, al cărui director era Ion Răducu, a fost organizată aşa-zisa „Şcoală ţărănească", având un caracter de învăţământ practic. Au fost înscrise 10 fete, care absolviseră clasele primare, pentru a urma un curs practic de croitorie. În acest scop, Inspectoratul Şcolar Judeţean Argeş a încadrat ca maistru de învăţământ practic o absolventă a şcolii profesionale de cinci ani din Piteşti. Câteva cadre didactice s-au angajat să predea cursurile teoretice de limba română, aritmetică şi geometrie, istorie şi de gos-podărie practică; deşi au urmat doar un an de cursuri, toate cele zece fete au devenit bune croitorese. Din nefericire, această şcoală prac-tică a fost desfiinţată.

Fig. 10. Maistra de lucru manual Lina Cobzaru (fotografie din anul 1946).

Dacă învăţământul avea să fie extins ca niciodată, în conţinutul său, prin reforma din 3 august 1948, avea să primească o grea lovitură. Elevii eminenţi nu mai câştigau bursele prin concurs; toate bursele au fost date elevilor din familii sărace. Partea bună a fost că toţi elevii săraci puteau urma orice şcoală, cu întreţinerea gratuită din partea statului. Aproape toţi copiii au urmat şapte clase, şcoli profe-sionale şi licee. Pe de altă parte, s-a hotărât lichidarea analfabetismului. Toate cadrele didactic erau obligate să aibă spre învăţare un anumit număr de persoane neştiutoare de carte, indiferent de vârstă. Rezultatul practic a fost nul. Absolut toate persoanele au fost „şcolarizate", primind certificat de alfabetizare echivalent cu cel de 4 clase, deşi nici o persoană nu ajunsese să cunoască nici măcar alfabetul. Pentru a trece „examenul", cadrul didactic respectiv lua mâna celui examinat şi scria „lucrarea" respectivă. Dacă acestea sunt aspectele negative de după instaurarea comunismului, nu trebuie să se uite că nici un copil din satele noastre nu a rămas neşcolarizat. Dacă se întâmpla ca o singură zi să nu vină la şcoală, învăţătorul sau dirigintele era obligat să-l aducă imediat a doua zi. Nu existau pedepse pentru copiii care fugeau de la şcoală şi nici pentru părinţii recalcitranţi; erau pedepse, şi încă destul de aspre, pentru cadrele didactice. Până târziu după 1948, când director al Şcolii Babaroaga era Ion

Răducu, în această circumscripție între 12 și 15 copii nu frecventau cursurile primelor 4 clase, iar în toată comuna Mozăceni rămâneau cam 40 de copii necuprinși în școală. Învățătorii erau chemați în fața organizației de partid și umiliți cu cele mai aspre și josnice cuvinte, amenințați cu darea afară din învățământ, cu reducerea salariilor ori cu mutarea la alte școli; deși „ședințele" de beșteleală țineau ore în șir, cadrele didactice din Mozăceni nu au suferit prin înlăturarea lor din învățământ. Mergeau zi de zi, seară de seară, la părinții copiilor respectivi până când mulți din părinții acestora, mai de silă, mai de mila învățătorilor, își trimiteau copiii la școală. Mulți se pierdeau însă pe parcurs. În Babaroaga, bunăoară, în toamna anului 1948 au fost înscriși 79 de elevi în clasa I, dar la finele anului școlar 1951-1952 au absolvit clasa a IV-a doar 48; ceilalți 31 n-au frecventat școala până la sfârșitul ciclului școlar, unii din cauză că rămâneau repetenți, alții motivând că, „nu ne trebuie carte și școală" și că, „decât cărturar ofticos, mai bine măgar sănătos"; neînțelegând rostul adevărat al școlii, mulți dintre țăranii cei mai de jos, cei mai săraci, vedeau salvarea lor doar în înființarea colhozurilor, a „colectivului pentru toți", și „acolo carte multă nu se cere, să fii bou, să ai putere". Dar, cum ne mărturisea prin 1956-1958 învățătorul Ion Șerbănescu, atunci când se afla „între patru ochi" cu un astfel de părinte, de cele mai multe ori acesta fiind beat, îi spunea: „De ce să-nveți carte, dom'le, nu vezi pe cutare sau pe cutare, care nu știe nici să scrie, nici să citească, ce mare a ajuns?" Până la urmă se lăsau înduplecați de „milogeala" învățătorului. Oricum, copiii deveneau numeroși, iar printre conducătorii locali au început să mai pătrundă și oameni cu pregătire, bine intenționați, și prin hotărârea adunării populare s-a stabilit construirea unei noi școli, în centrul comunei, în satul Dumbrăveni. În 1960 s-a construit noua școală de 7 ani care intră în funcțiune la 1 septembrie; comuna avea de acum patru școli generale. Noul și modernul local, bine dotat și organizat, începând din anul școlar 1961-1962 se transformă în liceu și funcționează, cu o singură clasă, până în anul 1971. Primul director al liceului a fost profesorul de istorie Ion Răducu. Printre personalitățile care și-au absolvit cursurile gimnaziale și liceale în Mozăceni, amintim pe actualul director al Trustului Carpați, unul dintre marii ingineri constructori, Badea Gh. Petre, născut în 1948 în comuna Negrași. În anul școlar 1991-1992 se reînființează liceul teoretic, având două clase: una de învățământ uman și cealaltă real. În anul școlar 1999-2000 apar două noi discipline: profil economic și profil mecanic. Începând din anul școlar 2001-2002 ia ființă și o clasă de liceu seral, iar școala ia denumirea de Grupul Școlar Mozăceni. În anul 2002 s-a înălțat o clădire nouă, pentru Școala de Arte și Meserii, cu atelierele necesare, dotate cu tot ce este de trebuință unui învățământ contemporan, inclusiv cu 24 de calculatoare; costul ridicat al calculatoarelor, 25.000 de dolari, a fost tentant pentru hoți. În noaptea de miercuri, 16 aprilie 2003, calculatoarele au fost furate. A fost informat imediat ministrul Ecaterina Andronescu; comandantul IPJ Argeș, chestorul-șef Ion Stoica, a trimis la Mozăceni o echipă condusă de adjunctul său, comisarul Marian Orjanu; furtul comis din sala de informatică a fost alertat în toată țara[26]. După numai 35 de ore hoții aveau să fie prinși și paguba recuperată în întregime.

[26] Daniela Meraru, *Furt de 25.000 de dolari la Școala Mozăceni*, Argeșul, anul CXXVII, nr. 3759, vineri, 18 aprilie 2003, p. 2.

În cadrul Grupului Școlar Mozăceni învață și clasele I-IV din Dumbrăveni, funcționând și grădinița cu preșcolarii din acest sat. În anul 1970 a fost demolată școala construită în 1929 în Mișei și s-a înălțat o nouă clădire din cărămidă, corespunzând criteriilor învățământului general de 8 ani, în condițiile impuse de Decretul pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii, din 1 octombrie 1966; în anul 1968, ca urmare a decretului s-au născut în Mozăceni 128 de copii numiți, în derădere, ceaușei și decreței.

În localurile acestor școli, pentru a ajuta mamele copiilor să poată merge la muncile agricole, au început să funcționeze grădinițe de copii. La scurt timp aceste grădinițe au fost preluate de învățământul de stat și încadrate cu educatoare calificate; cele trei grădinițe, din Babaroaga, Dumbrăveni și Mișei, cărora li s-au asigurat și localurile necesare, au devenit adevărate școli pentru cei mici, un ajutor eficient pentru ciclul primar al învățământului de cultură generală. Părinții au căpătat o altă înțelegere pentru școală. În perioada 1960-1971 învățământul din Mozăceni atinge apogeul; din această comună, numai în acești 12 ani, s-au ridicat 98 de specialiști cu studii superioare și peste 500 de absolvenți ai liceului de cultură generală[27]. Acum nu mai existau probleme cu școlarizarea; ele aveau să reapară după 1990; din lipsă de copii, școala din Zidurile a fost închisă; în celelalte sate a scăzut la limită numărul claselor și aceasta nu din cauza mentalității locuitorilor, ci din cauza natalității foarte scăzute. Nașterea a numai 30 de copii în toate satele comunei Mozăceni, în anul 1992, spune totul.

Situația pare oarecum să se redreseze. În anul școlar 2002-2003 învățământul din Mozăceni se prezintă astfel:

GRUPUL ȘCOLAR = 29 cadre didactice

ȘCOALA	Profilul	Nr. clase	Nr. elevi
Liceu	real	3	49
	economic	3	78
	mecanic	4	95
Liceu seral	real	1	17
Învățământ profesional		3	56
Învățământ primar clasele I-IV			41
Grădiniță		1 grupă	37 copii

La Școala Babaroaga în clasele I - IV sunt 45 de elevi, în clasele V-VIII sunt 62 de elevi, la grădiniță se află 31 de copii, iar cadre didactice sunt 11.

La Școala Mișei funcționează 10 cadre didactice; în clasele I-IV se află 24 de elevi, în clasele V-VIII frecventează 62 de elevi, iar la grădiniță se află 30 de copii.

Școala primară din Ziduri nu mai funcționează, din lipsă de copii.

[27] Florea Bratu, profesor la Școala generală Nr. 2 Mozăceni. Lucrare pentru perfecționare la istorie, manuscris, p. 7.

Dintotdeauna ţăranul mozăcean a fost conştient că fiecare urmaş are nevoie de trei calităţi prin care să-şi clădească viaţa: să fie mare la suflet, sănătos la trup şi bogat la minte; acestea erau regulile care-i plămădeau aluatul vieţii, adică cei şapte ani de acasă. Nimic nu se putea împlini în viaţă dacă acest aluat nu era bine frământat şi dospit; coacerea se producea ulterior, bazată şi ea pe alte trei rânduieli: dragostea de glie şi de muncă, bucuria pentru roadele dobândite prin muncă, indiferent de bogăţia lor, şi cinstea faţă de tine şi cei din jur. Cine pe sine nu se respectă, cinstit cu alţii nu poate fi. Numai însuşindu-şi din familie aceste norme, un tânăr mozăcean putea fi socotit de întreaga colectivitate „om copt la minte". Dar „Nimic sub Soare nu se poate face fără credinţă în Dumnezeu. El este Tatăl Ceresc al tuturor. A fi educat înseamnă a fi bine crescut, cu respect faţă de tot ce a creat Dumnezeu pe pământ pentru folosul omului, cu iubire faţă de toţi oamenii, dar şi de toate făpturile lăsate de El pe pământ. O bună creştere înseamnă să respecţi legea din începuturi, legea pământului, lăsată de Dumnezeu; ea este legea din moşi-strămoşi. Asta înseamnă a fi educat, adică bine crescut. Dacă părinţii nu au credinţă în Dumnezeu şi nu cunosc sau nu respectă legea pământului, nici urmaşi bine crescuţi nu vor avea. Nu ştiţi zicerea românească? Ce naşte din pisică, tot şoareci mănâncă. Şi-apoi aşchia nu sare departe de butură, iar din băţ de gheorghinar nu poţi face arcuş de vioară; din gheorghinar faci codilie la bici, pentru boi, dar niciodată doage pentru butoi"[1].

„Educaţie înseamnă bună creştere. Asta nu se face la şcoală; la şcoală te duci cu cei şapte ani de acasă. Nici popa nu mai face azi educaţie, ca popii ăi bătrâni, pe vremuri. Azi se zice că trebuie să faci ce zice popa, dar nu ce face popa. Bună creştere înseamnă să-ţi iubeşti părinţii, neamul şi ţara; să fii cinstit, că pata cinstei nu se spală cu săpun şi nici cu toată apa de pe pământ; să fii iute ca rândunica şi harnic ca furnica; să aduni ca hârciogul şi să ţii curăţenia viezurelui; să nu jinduieşti la averea altuia şi să te bucuri de agoniseala ta; să crezi în Dumnezeu şi să nu strici nimic din ce a lăsat El pe pământ; toate au rostul lor; pentru om au fost create. Să te porţi cum ţi-e portul şi să vorbeşti cum ţi-e vorba. La muncă să dai pe brânci ca mutu, cu straie de lucru, cum a pomenit pământul, iar la sărbătoare să te veseleşti şi să-ţi strălucească şi sufletul, aşa cum strălucesc hainele în Soare. Asta înseamnă să fii educat, adică bine crescut din toate punctele de vedere. Dar nu vedeţi? S-au cam întors lucrurile pe dos, că lichelele şi proştii au ajuns în fruntea oştii, iar ţăranu-n colectiv dacă măcar cu buzunarul nu fură, n-are găină-n bătătură."[2]

„Educaţie înseamnă cei şapte ani de acasă. Copilul, cum îl creşti, aşa îl ai; aşa va fi om în viaţă; şcoala îl învaţă carte, părinţii îl educă. Şi-apoi dacă părinţii nu-l creşte cum trebuie, şcoala mai rău îl zăpăceşte; îl strică de tot; nu-l educă. Acum la şcoală copilul învaţă că nu este Dumnezeu, şi dacă Dumnezeu nu este, nici omul nu mai există; el se face animal; poate să facă orice, că nu mai ştie de

[1] Concepţia despre educaţie a lui Florea Şerban (Şerbănescu), zis Bărăngioiu, n. 1883; mai 1968.
[2] Concepţia despre viaţă şi educaţie a lui Neacşu Vochin, zis Pleşoi, n. 1901; iulie 1974.

păcat. Cunoaşterea păcatului îl fereşte pe om în viaţă de toate faptele urâte. Ca să nu faci păcate, trebuie să păzeşti tot ce este bun şi frumos în viaţă şi pe pământ, adică pentru viaţă, că toate câte în lume sunt pe faţa pământului, Dumnezeu pentru viaţa omului le-a lăsat. Asta înseamnă să fii educat."[3] „Păcatul? Păi, lumea e plină de păcate, vorba cântecului:

Frunză verde trei granate,
Lumea-i plină de păcate,
Mai uşoare şi mai grele,
Feri-mă, Doamne, de ele!

Fig. 11. Publicistul Ion Cruceană – născut la 11 noiembrie 1911 şi decedat la 7 noiembrie 1999 (fotografie din 20 octombrie 1964).

Păcatul cel mai greu este curvia; curvia-n orice casă face traiul cu vătraiul, că din cocoş nu faci găină, nici din curvă gospodină. Şi-apoi în casa în care e curvărăsie, nimic nu poate fi curat; nici dragoste nu poate fi şi dacă dragoste nu e, nimic nu poate fi. Bărbatul trebuie să-şi iubească muierea şi să ţină la ea cum ţine la boi şi la cai; femeia să ţină la bărbat, cum ţine la vaci şi la oi; asta înseamnă dragoste; pe dragoste se-ntăreşte hărnicia şi sporeşte averea cu bucurie-n suflet şi zâmbet pe buze. De-aia fata trebuie să-şi păstreze fetia; asta este atestaţia ei de bună purtare. Nu se pomenea altădată s-auzi prin sat la noi de copii de pe răzoare. Povestea bunica, pe vremea când era copilă, fată, că dacă s-ar fi-ntâmplat, Doamne fereşte, mireasa să nu fie fată, a doua zi după nuntă, ginerele o punea pe grapă, grapă d-aia de gheorghinari, înjuga boii şi-o ducea la ea acasă, la părinţi. La Slobozia era şi mai şi! O puneau călare pe un măgar, da' cu faţa spre spatele măgarului, îi sălta coada s-o ţină-n mână cu smocu-n sus, şi aşa o ducea înapoi la părinţi. Dar nu se-ntâmpla înainte vreme s-auzi de femei curve, darămite de fete. Rar, poate la două-trei rânduri de oameni se întâmpla ca vreo fată să-şi strice floarea fetiei. Mai încoa, după venirea comuniştilor, s-a auzit de-o fată curvă; era din neamul Sârbenilor, Ioana lu' Sârbeanu; se ţinea landră cu toţi şi-a fătat de fată mare, de s-a dus vuietu'; a fost mare râs pe Mozăcenii noştri; mare păcat a fost."[4] Cu privire la pedepsirea miresei care nu era virgină, într-un studiu despre nuntă în Mozăceni-Argeş s-a consemnat: „Pusul pe grapă, un obicei barbar care nu se mai practică de mult timp, dar a avut importanţa lui în trecut. Ginerele, adică mirele sau părinţii acestuia, dacă constată (sic!) că mireasa nu a fost virgină, a doua zi după nuntă, luni dimineaţa, «o pun cu forţa pe o grapă din lemn de mărăcini la care sunt înhămaţi doi cai iuţi». O leagă şi apoi dau bice cailor. Fata ţipă, încearcă să se elibereze din legăturile strânse în duşmănie, ghimpii o înţeapă şi ea cade leşinată, de ruşine şi de frică. Părinţii ei, aflând ce se petrece, îndureraţi şi

[3] Ioana Şerban, n. 1887; iulie 1969.
[4] *Ibidem*. Verificând registrul Primăriei Mozăceni, la data de 22 mai 1956 s-a născut Sârbeanu Gherghina, iar la 25.05.1956 s-a eliberat Certificatul de naştere Seria N.n. Nr. 397887, fără numele şi prenumele tatălui; „vorbele bătrâneşti" nu erau minciuni.

ruşinaţi, o ridică şi o duc acasă, sub privirile întregului sat. De cele mai multe ori, lucrurile se îndreptau spre bine, căci părinţii fetei «astupau» ruşinea ce le-a făcut fata «cu un plus de zestre»"[5].

Un alt păcat mare este neascultarea părinţilor de către copii şi oropsirea lor când ajung bătrâni. „Se zice că un fecior, aflându-se cu tatăl său la arat, pe câmp, ar fi lovit boul cu codilia peste bot. Tatăl l-a dojenit; boul duce greul muncii; el trebuie mângâiat şi hrănit, nu bătut; feciorul care loveşte boul n-o să-şi iubească nici nevasta după ce se-nsoară. Atunci băiatul, cu obrăznicie, i-a răspuns părintelui său: „Poate am să dau şi-n tine dacă mă mai certi!" Şi Dumnezeu din ceruri l-a auzit şi a zis: „Tu nu meriţi să fii om pe faţa pământului. Guştere să te faci, să te târăşti pe pământ şi de câte ori vezi oameni, să fugi şi să te ascunzi". Şi pe loc s-a făcut guşter care se târăşte şi se ascunde pe sub buruieni şi frunze şi trăieşte pe sub pământ."[6]

„E păcat să loveşti vitele; e păcat să spurci apele lăsate de Dumnezeu pentru oameni şi vite; e păcat să laşi cioburi ori alte alea pe faţa pământului. E păcat să rupi copaci ori pomi, să omori păsări, să le strici cuiburile. Este păcat să omori orice fiinţă din sălbăticie; toate sunt lăsate de Dumnezeu."

Printre păcatele mari, mai sunt minciuna şi hoţia. „Cine respectă legile din bătrâni, legile lăsate de Dumnezeu din începuturi, nu face păcate sau poate face mai puţine şi Dumnezeu îl iartă. De-aia şi noi trebuie să iertăm pe cei ce greşesc faţă de noi, că şi Dumnezeu ne iartă şi ne rabdă multe. Duşmănia e mare păcat. Cine ţine duşmănie, om nu poate să mai fie. Este bine să ierţi, dar să nu uiţi, să povesteşti şi la alţii faptele urâte şi păcatele celor ce le-au săvârşit, mai ales la cei ce vin după noi, ca nimeni să nu repete păcatele lor"[7].

Cel mai interesant ni se pare modul cum săteanul nostru căuta cu ajutorul unei povestiri, al unei legende, să imprime copiilor respect faţă de părinţi, faţă de bătrâni. Legenda guşterului este edificatoare în acest sens; prin ea se căuta prevenirea săvârşirii unui păcat: nerespectarea părinţilor. Povestitoarea cunoştea o legendă care înfierează pe măsură şi păcatul socotit cel mai greu de sătenii mozăceni: curvia. Povestea se numeşte „Dinţii babei" şi o redăm aşa cum o povestea, fără egal, un bărbat din Mozăceni:

„Acu' se zice că demult de tot, când purta lupul cercei şi-o iubea pe vulpe-n bordei, iar ursul aştepta pe lângă gârlici, să iasă lupul, s-o ridice şi el pe opinci, un flăcău de pe la noi a umblat nouă hotare să-şi găsească muiere frumoasă, şi-aduse una streină, de jurai că e o zână. De, aşa se povesteşte, dar fiecăruia i se pare că muierea lui e cea mai frumoasă. Pe la noi se spune să paşti iarba pe care-o cunoşti, că iarba necunoscută poate fi şi otrăvită. A uitat el, sau n-a ţinut seama că frumuseţea e floare trecătoare, numai ce-nfloreşte şi repede moare; şi trandafirul cel mai frumos, până la urmă se ofileşte. N-a vrut flăcăul să ştie că şi iapa se cumpără din grajd cunoscut. El, nu şi nu, să-şi găsească muiere de departe, dar să fie frumoasă

[5] Ion Cruceană, *Ceremonialul nunţii în comuna Mozăceni-Argeş*, Anuarul Arhivei de Folclor, XII-XIV, 1991-1993, Editura Academiei Române, 1993, p. 244.
[6] De la Dumitru D. Voicu (zis Sisoi, Jumătate de Puşcă), n. 26 octombrie 1920; iulie 1971.
[7] De la Ioana Şerban, n. 1887; mai 1968.

ca după carte. N-a vrut să ştie că frumuseţea are aripi de rândunică şi repede zboară, că fiecare zi care vine muşcă din floarea frumuseţii, că orice iapă ajunge gloabă şi orice fată ajunge babă, şi că nimic nu este veşnic din ce e frumos, dacă are, cât de cât, şi ceva murdar pe dinăuntru. Dar, la urma-urmei, pe cine iubeşte inima flăcăului, aceea este cea mai frumoasă fată. Numai că muierea degeaba-i pe deasupra floare şi sufletu-i e căcăstoare, adică e vândută necuratului, şi este rea de muscă; că femeia rea de muscă, degeaba străluceşte ca trandafirul dacă-n sufletul ei şi-a făcut necuratul sălaş. Şi era muierea asta pe cât de frumoasă, pe atât de împeliţată. Cum ieşea bietul bărbat să dea la vite, pe bătătură, ea repede-n spatele casei, se-ntindea peste uluci şi sta cu un malac de vecin, gură-n gură. Iar când pleca omul câte-o noapte, s-ajungă la târg departe, să vândă sau să cumpere ceva, ea câte trei-patru-n casă băga. Azi aşa, mâine aşa, vuia satul, dar nu ştia nimic bărbatul, părea c-au înnebunit, până au îndrăznit unele dintre neamurile lui şi i-au zis: „Măi, Gheorghe, ai, mă, grijă de muiere, că tu de-acasă cum te duci, ea stă gură-n gură cu malacul peste uluci, iar când pleci câte-o zi şi două nopţi, se ţine landră cu toţi". Bărbatul însă o iubea şi iubirea orbeşte, dar până la urmă tot a răbufnit şi i-a zis: „Ascultă, nevastă, asta şi asta; cum plec eu din bătătură, tu stai cu malacu' gură-n gură, şi unde-i gardul din nuiele, le împingi aşa şi-aşa, şi-i mai dai şi altceva". „Vai, Gheorghiţă, dragul meu, să mă bată Dumnezeu, şi mă jur pe ce-i mai sfânt, că în afară de tine n-a pus bărbat mâna pe mine." Dar femeia rea de muscă, ca pisica-n săptămâna brânzei; cum ieşea Gheorghe din sat, la coasă ori la arat, ea hop, cu câte-un bărbat. Şi rudele o aflau şi iar îi spuneau, până n-a mai putut omul răbda şi-a-nceput s-o bată ca pe coasă. Dar când dracu-şi vâră coada, femeia judecă cu noada şi jură, fără hotar, pe sfinţii din calendar.

Văzând omul cum îi merge meliţa cu jurămintele, i-a zis: „Fă, femeie, haide la mănăstire să juri cu mâna pe racla cu sfintele moaşte că nu m-ai înşelat nici cu malacu', nici cu altul şi că minte satul". Au pus caii la căruţă şi-au mânat o zi şi-o noapte, până la Curtea de Argeş, la mănăstire. Şi frumoasa-ticăloasa a jurat cu mâna pe racla Sfintei Mucenite Filofteia, că ea n-a cunoscut alt bărbat în afară de Gheorghe al ei. Şi omul a pus biciul pe cai, spre casă, convins că are nevastă cinstită. Dar ce să vezi? Cum se apropiau de casă, ea tot mai stafidită şi mai urâtă se făcea. Ba i-au căzut şi dinţii, de i-au rămas numai în faţă doi, ascuţiţi ca la strigoi. Iar când s-au dat jos la poartă, minunea minunilor: a căzut nevasta moartă, iar stârvul ei puturos se prefăcu într-o bălărie sărăcăcioasă şi urâtă. Dar ce bălărie, cu seminţi, cum rămăsese gura ei cu doi dinţi.

De-atunci s-a umplut pământul cu această buruiană urâtă şi rea, ce-i zice dinţii babei; unii îi mai spun şi turiţă. Dar şi buruiană fiind, tot cu dracu-n ea a rămas; rea de muscă, cum a fost când era muiere: cum trece un bărbat şi o atinge, îşi şi vâră dinţii-ncârligaţi ai seminţelor în cioarecii şi nădragii lui, că abia îi mai poate pureca bietul om. Şi bălărie atât de urâtă fiind, tot cu năravul femeii rele de muscă a rămas: câţi cu nădragi, toţi îi sunt dragi; se-nfige în ei.

Şi-am încălecat pe-un fus şi povestea cu dinţii babei v-am spus. Dar mai bine-ncalec pe un jug, la o astfel de femeie să nu ajung, nici eu, nici feciorii mei, şi

nici unul din flăcăii de prin sat, c-ar fi mare păcat să ţii curva-n bătătură, să-ţi spurce orice îmbucătură."[8]

Multe din miturile, legendele şi povestirile ţăranilor din Mozăceni aveau în mod direct, destul de vădit, un puternic rol educativ; în toate acestea binele învinge tot ce este urât şi rău, iar înfăptuitorii răului sunt pedepsiţi. Nu mai puţină importanţă în educarea urmaşilor o aveau proverbele şi zicerile şi nu puţini erau bătrânii din Mozăceni care vorbeau în zicale şi pilde la fiecare frază, în tot ce voiau să exprime; păcat că nimeni nu a observat comorile graiului acestor bătrâni, cu minţi încărcate ca fagurii cu miere, pentru a le consemna; aceste comori s-au pierdut pentru totdeauna, o dată cu adevăraţii sacerdoţi locali, neşcoliţi, dar educaţi prin cutume sacre, moştenite de sute de generaţii.

Creştini pravoslavnici, sătenii mozăceni se păzeau cu mare grijă să nu săvârşească păcate nici măcar cu vorba. Dumnezeu ne ştie toate păcatele, dar lumea ne judecă faptele; Dumnezeu ne iartă şi are răbdare multă, gura lumii numai pământul o astupă şi când intri-n gura lumii ca păcătos, te simţi că trăieşti fără folos. Când lumea te discută de rău, dacă ai fete, se mărită greu, iar feciorii cu păcate îşi găsesc neveste-n alte sate.

Multe din pretinsele superstiţii referitoare la păcat, cărora etnologii nu le-au dat importanţa cuvenită, nu sunt altceva decât cutume impuse prin teama săvârşirii păcatului, cu scopul educării urmaşilor, pentru a deveni oameni adevăraţi. Este păcat după ce te scoli dimineaţa să stai mocăind pe marginea patului; îngerul tău stă în genunchi lângă tine până te scoli, te speli pe faţă şi spui rugăciunea cu faţa la icoană. Imediat după ce te scoli, fă-ţi mai întâi patul, pentru că Maica Domnului stă în genunchi până îl faci. Când stai la masă, nu legăna picioarele, pentru că legeni pe necuratul. Imediat după ce se termină de mâncat şi se ridică masa, trebuie măturat, pentru că Maica Domnului stă în genunchi până se mătură. Prin aceste cutume copilul învaţă de mic să fie ordonat; nimic nu-l înspăimânta mai mult decât păcatul; nu cearta şi bătaia îl formau, ci credinţa devenită de milenii cutumă. Aici nu este vorba de superstiţie, ci de legea nescrisă, moştenită din moşi-strămoşi şi impusă cu ajutorul credinţei. Până la jumătatea secolului al XX-lea inul şi cânepa aveau o mare pondere în industria şi economia casnică. Cine nu-şi toarce fuioarele până la Paşte nu va mai avea in şi cânepă, pentru că grindina i le va prăpădi, iar cine meliţă in şi cânepă între Paşte şi Ispas (înălţarea Domnului) mare păcat face, că-n pământ oasele părinţilor ca zgrebenii se vor face. Prin aceste false credinţe, devenite cutume, femeile învăţau de copile să finalizeze muncile anului precedent, pentru a obţine alte recolte şi a spori bogăţia în casă. Este cunoscut că truda cea mai mare, dintre toate muncile ţăranului, era seceratul grâului, ceea ce a determinat profunda credinţă despre sfinţenia pâinii, devenită pentru creştini „trupul lui Cristos"; păcatul a fost pus în multe din cutumele ţăranului mozăcean cu privire la pâine. Este păcat să te pui în lanul de grâu, adică să te ascunzi pentru a-ţi face necesităţile. Este păcat ca firimiturile de pâine să fie călcate în picioare ori aruncate în gunoi. De aceea erau adunate cu mare grijă şi date la păsări într-un loc curat. Femeia groasă (însărcinată) nu trebuie să frământe pâine că e mare păcat şi tot păcat este să

[8] De la Neacşu Vochin, zis Pleşoi, n. 1901; iulie 1974.

frământe pâine când se află la poală, adică la menstruaţie. La fel de sfântă era socotită şi ceara albinelor, iar păcatul oprea lipirea ori ceruirea unor obiecte cu ceară de albine; este socotit mare păcat să calci pe picături de ceară ori să arunci ceară de albine în gunoi; cel mult este îngăduit s-o arunci în foc, să fie arsă; prin sfinţenia sa, ceara, ca lumânare, era implicată în cele trei momente mari ale vieţii: botez, cununie şi moarte; prin lumina ei, morţii primesc pomana.

Constatând unele fenomene care pot dăuna fătului în pântecele mamei, de-a lungul existenţei sale, ţăranul a introdus noţiunea de păcat în unele împrejurări dăunătoare mamei şi viitorului urmaş, cutuma ocrotind astfel femeia gravidă. Este păcat ca femeia borţoasă să bea rachiu. Despre fumat nu se punea problema; tutunul, socotit buruiana dracului, era exclus femeilor; femeia care ar fi fumat se-ncăruia cu necuratul, care o poseda în timpul somnului; o astfel de femeie nu avea voie să calce în biserică. Aşadar, în cazul femeilor care ar fi încercat să fumeze, restricţia era mult mai categorică. Tot pentru ocrotirea fătului şi a viitoarei mame se socotea că săvârşeşte păcat dacă, gravidă fiind, ar fi stat dezbrăcată în ploaie, adică numai în ie ori cămaşă. Prevăzătoare, ori de câte ori mergea la câmp, cât ar fi fost vremea de frumoasă, femeia gravidă îşi lua cu sine un sac sau un ilic pentru acoperirea capului şi a spatelui în caz de ploaie. Era păcat ca gravida să între-n apă pentru a înălbi pânza, pentru a pescui ori să scoată cânepa din topilă. Păcatul decurgea din sfinţenia apei, în care nu aveau voie să intre nici femeile aflate la poală. Aspectul de ocrotire este foarte clar dacă avem în vedere că tot prin păcat se punea interdicţie femeii gravide să calce desculţă pe zăpadă ori pe gheaţă, de fapt o altă formă a apei sfinte. Femeia mai putea săvârşi păcat atunci când pornea cu capul gol (descoperit) spre biserică, deşi cunoştea interdicţia impusă în casa Domnului. Femeia care săvârşea păcatul de a nu se ridica în picioare atunci când, stând jos, prin dreptul ei trecea un bărbat, pe lumea cealaltă era osândită să umble-n genunchi. Persoanele care săvârşeau păcatul de a nu da bună ziua celor mai în vârstă riscau să aibă urmaşi, copii sau nepoţi, surdomuţi.

În Mozăceni, şi nu numai, era o adevărată nelegiuire ca persoanele mai tinere să se adreseze celor mai în vârstă cu tu, el, ea, voi, ci numai cu dumneata, dumitale, dumneavoastră, dânsul şi dânsa; în familie era permisă adresarea cu pronumele personal şi posesiv matale şi tălică. Era considerată o gravă nelegiuire ca o persoană tânără să stea cu spatele la o persoană în vârstă sau să-i treacă prin faţă; săvârşind asemenea fapte se credea că, pe cealaltă lume, îi va duce în cârcă toate păcatele. Respectul pentru bărbaţi şi pentru persoanele mai în vârstă era impus până şi în unele lucrări gospodăreşti. După spălare, rufele erau întinse pe culme respectându-se unele reguli care nu puteau fi încălcate. Era socotit păcat ca gospodina să înceapă aşezarea rufelor pe sfoara culmii dinspre miazănoapte sau dinspre apus; obligatoriu întinderea lor începea dinspre răsărit spre apus, sau dinspre miazăzi spre miazănoapte, avându-se grijă ca toate să fie aşezate cu faţa spre răsărit sau miazăzi, în poziţie normală, adică având partea superioară pe sfoară şi cea de jos să atârne. În acest caz avem, fără discuţie, un obicei străvechi, impus din perioada cultului solar, care a înlăturat cultul matern al fecundităţii şi fertilităţii. Acest din urmă aspect reiese din faptul că erau aşezate mai întâi rufele bărbatului sau bărbaţilor din familie, începând cu acelea ale bărbatului cel mai în vârstă şi terminând cu cele ale

băiatului cel mai mic. Urmau rufele femeieşti, respectându-se şi la acestea vârsta femeilor şi fetelor. Totul era considerat sacru şi toate acţiunile presupuneau sacralitate; toate acestea se învăţau la cea mai fragedă vârstă, în „cei şapte ani de acasă", pentru ca în viaţă fiecare individ să devină „om adevărat", bine crescut, adică educat.

Unul dintre cele mai mari păcate era socotit jurământul strâmb; cine jură strâmb, în focul iadului va ajunge pe lumea cealaltă, iar pe pământ este vândut diavolului pentru toată viaţa. Jurământul cel mai greu pentru ţăranul din Mozăceni era simpla rostire a numelui Zău. În 1968, la întrebarea „Ce înţelegeţi prin cuvântul Zău?", din 100 de persoane, 71 au răspuns că este numele de jurământ al lui Dumnezeu, 18 au răspuns că este jumătate din numele lui Dumnezeu, pe care se jură, iar 11 că este un jurământ; toate persoanele au mărturisit că este mare păcat să rosteşti Zău şi să minţi, adică să juri strâmb. Aşadar, Zău este divinitatea supremă, Dumnezeu, şi nu interjecţie cum cred lingviştii noştri[9]. Aceasta reiese cu claritate din formula de jurământ a căluşarilor de pe Mozac şi Drâmbovnic: „Jur cu Zău, pe sufletele moşilor mei, pe caii şi vitele mele, să respect Căluşul şi legea lui până la dezlegarea stegului"[10]. De altfel, Lazăr Şaineanu, după ce arăta că „zău! int." indică „sensul arhaic al vorbei" (v. zeu)[11], iar pentru proveniența s.m. zeu: „Lat. DEUS: vechiu românește indiferent dumnezău şi zău (sens conservat şi în exclamaţiunea omonimă)"[12]. În Mozăceni, până la jumătatea secolului al XX-lea, Dumnezău şi Zău era una şi aceeaşi divinitate unică. Numele prescurtat era folosit numai pentru jurământ, aşa cum s-a pomenit din moşi-strămoşi; cealaltă parte a Tatălui Ceresc ţi-o asumi cu sufletul, ceea ce dădea amploare păcatului şi ajungerea sigură a sufletului în focul iadului pe lumea cealaltă.

Observaţii îndelungate au devenit cutume, sub respectarea noţiunii de păcat, cu privire la ocrotirea naturii, a apei, a pădurilor, a plantelor şi animalelor folositoare omului, aspecte prezentate şi în alte capitole anterioare. Fiecare copil din Mozăceni ştia de la cea mai fragedă vârstă că este mare păcat să te uiţi în cuibul de rândunică, la ouă sau la pui. Prin această cutumă, nu superstiţie, cum cred etnologii noştri, se avea în vedere ocrotirea cuibului foarte fragil, pentru care rândunica şi lăstunul depun eforturi mari, dar şi observaţia din vremuri că aceste păsărele stârpesc ţânţarii, şi cu toată mulţimea de bălţi şi heleşteie, până la jumătatea secolului al XX-lea, nu se pomeneau invazii de ţânţari. Combaterea dăunătorilor cu insecticide a dus şi la diminuarea drastică a păsărilor, iar invaziile de ţânţari sunt frecvente în fiecare vară, chiar şi în verile secetoase. Din aceleaşi considerente se socotea păcat distrugerea sau chiar simpla deranjare a muşuroaielor de furnici. Mulţi săteni din Mozăceni susţineau, până în deceniul al VI-lea al secolului al XX-lea, că sunt suficiente 3-4 muşuroaie de furnici la un pogon de pădure pentru ca pădurea să nu sufere din cauza omizilor sau a altor gâze, concluzie la care specialiştii au ajuns, pare-mi-se, abia la sfârşitul secolului trecut. Se considera păcat să omori broaşte de

[9] I. Aurel-Candrea, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"* (1931), p. 1459; *DEX*, 1975, p. 1039.
[10] Ion Nania, *Rusaliile – sărbătoare multimilenară în spaţiul românesc*, loc. cit., p. 183.
[11] Lazăr Şaineanu, *Dicţionar universal al limbei române*, a cincea ediţiune, „Scrisul Românesc" (1925), p. 702.
[12] *Ibidem*, p. 703; numele sunt scrise cu literă mică.

fântână. Pe Valea Mozacului, sub poala terasei din dreapta, dar şi pe Negrişoara şi Glavacioace, se aflau multe izvoare amenajate ca fântâni de suprafaţă; în acestea se găseau broaşte de lac ce consumau toate gâzele de apă care s-ar fi înmulţit în fântâna respectivă; cum broaştele verzi mari şi mici erau socotite curate, ţăranii le ocroteau. Din aceleaşi considerente, pentru foloasele pe care le aduce, este mare păcat să omori ariciul; în acest caz se impunea pentru ocrotire şi mitologia locală, animalul fiind considerat sfânt, urzitor al pământului, aşadar o zeitate străveche.

Dintre animalele domestice se considera mare păcat să omori pisica. În rarele cazuri când pisica se dovedea a fi nărăvită, adică mânca pui de găină sau de alte orătănii din ogradă, era chemat un vânător care putea salva gospodăria de o astfel de pacoste, iar gospodarul îi dădea, pentru omorârea ei, o găină; vânătorul nu săvârşea un păcat prin omorârea mâţei respective; el era menit de Dumnezeu să ia viaţa animalului nărăvit. Pentru ca mâţele şi câinii să nu se înmulţească fără rost în gospodărie, pisoii şi căţeii erau duşi în pădure, înainte de a face ochi, altfel era socotit un mare păcat; acolo erau mâncaţi de lupi, de gaiţe, de corbi ori de ciori.

Tot animal sfânt este socotit şi măgarul; pe un măgar a intrat Iisus în Ierusalim şi de atunci pe spatele măgarului a rămas semnul crucii; de aceea este mare păcat să omori acest animal; el trebuie să moară de bătrâneţe; omul este obligat să-l îngrijească.

O mare atenţie era dată educaţiei prin muncă. Fetele erau învăţate să toarcă şi să coasă de la vârsta de 5-6 ani; băieţii să îngrijească şi să păzească animalele; de la aceeaşi vârstă, atât fetele, cât şi băieţii învăţau să joace anumite hore, începând cu cele mai uşoare: Hora Mare, Chindia, Leana. De la vârsta de 7-8 ani băieţii mergeau cu animalele la păşunat, iar pe timpul pauzei de nămiază ori în perioadele când vitele fiind sătule stăteau liniştite, practicau anumite jocuri specifice formării rezistenţei şi îndemânării: Clincea, Purceaua, Lupii şi oile, Gaia, cloşca şi puii, Sacii la moară, Ogarul şi iepurele, o adevărată educaţie fizică, demnă de exemplu şi pentru unii profesori de sport de astăzi. Dintre jocurile cu mingea, lucrată din părul rămas de la ţesălatul vitelor, tradiţional era Perchelul. Fotbalul a fost introdus de liceeni şi elevii de la gimnaziu abia în vara anului 1948. Jucătorii băteau mingea desculţi, pe un teren improvizat pe malul drept al Drâmbovnicului, la est de primărie. În vara anului 1949 echipa de fotbal din Mozăceni a învins echipele din Izvoru (2-1), Negraşi (2-0), Rociu (3-1) şi Leşile (4-l), golul leşenilor a fost realizat de autorul prezentei monografii; au fost bătuţi la Teiu Vale cu 1-0.

Pentru orice muncă bine îndeplinită, copiii erau răsplătiţi pe măsură; fetiţelor li se făcea cadou o ie nouă, băieţilor o cămaşă ori o pereche de opinci, un fluier sau un caval. Toţi erau învăţaţi de la vârsta cea mai fragedă că munca aduce bucurie, iar cine nu cunoaşte bucuria roadelor muncii săvârşite în copilărie, om neisprăvit toată viaţa o să fie. Pentru munca exemplară de peste vară, începând de la 6-7 ani, copiilor li se permitea participarea la clăcile din nopţile lungi de toamnă şi iarnă; era vorba de participarea activă, adică având dreptul de a se prinde în joc şi a învăţa anumite hore ori de a lua parte la anumite jocuri bazate pe intuiţie şi dexteritate.

Educaţia avea aşadar o complexitate izvorâtă din negura vremurilor şi toate aspectele vieţii erau încărcate de o sacralitate pecetluită în legea sfântă a pământului, în legea din bătrâni.

Spaţiul nu ne permite o abordare complexă a culturii săteanului român şi nici măcar a ţăranului mozăcean, păstrător al unei etnoculturi milenare, care i-au impus un model de comportament propriu, bazat pe bogăţia de cunoştinţe din numeroase domenii, dar mai ales pe sacralitatea lor, toate transmise printr-o educaţie bazată pe îndumnezeire. Memoria colectivă, păstrătoare a credinţelor şi ritualurilor de pe primele trepte ale copilăriei umane, îmbogăţită permanent de-a lungul dezvoltării societăţii, s-a consolidat printr-o educaţie sacră, în sânul familiei, dar şi printr-o veşnică rememorare în cadru colectiv a tuturor ceremoniilor sfinte – naştere, botez, tăierea moţului la băieţi, nuntă, moarte, întruniri onomastice sau prilejuite de marile sărbători (Paşte, Rusalii, Crăciun, Anul Nou), precum şi în cadrul permanentelor strânsuri consacrate de legea pământului – clăci, furcării, şezători. În aceste adunări se reaminteau, spre veşnică ţinere de minte, miturile şi legendele, basmele şi poveştirile, cu credinţa că sunt adevărate şi cu speranţa că nu se vor uita, pentru că, cine îşi uită trecutul dispare ca neam. Fără o instruire specială, bătrânii mozăceni erau adevăraţi izvoditori. Multe din povestiri înfăţişează viaţa omului în sălbăticime, fără ca povestitorul să fi auzit de paleolitic sau neolitic. Un procent de 71 din bărbaţii de peste 50 de ani din Mozăceni[1] erau convinşi că la început femeia a fost diriguitorul casei, chiar şi al obştimei, dar Dumnezeu a vrut ca până la urmă bărbatul să rămână cap şi spre convingere spuneau povestea „De pe vremea când umbla Dumnezeu pe pământ“:

„Se zice că după ce Dumnezeu a făcut lumea şi a dăruit fiecărui neam de oameni loc de stăpânire-n veci, unde fiecare familie să-şi facă sălaş statornic, stăpână pe casă, pe ogradă şi tot, ba chiar şi peste bărbat, a pus femeia. Ea să conducă; să hotărască în toate; şi peste obştime tot ea să orânduiască. A trecut ceva vreme, lumea s-a-nmulţit, satele s-au îndeşit, şi ce-a zis Dumnezeu Sfântului Petre: «Măi Petre, apoi eu făcui lumea asta şi s-a-nmulţit, dar de vizitat, n-am umblat-o niciodată. Să vedem şi noi cum o duc oamenii pe pământ. O duc bine? O duc rău? Poate e ceva pe dos şi să mai îndreptăm şi noi cât de cât din ce nu merge; nu de alta, dar să fie şi oamenii mulţumiţi». «Că bine zici, Doamne – grăi Petre; mai ştii că nu s-o fi strecurat printre ei şi dracu', duşmanul nostru, să-i înveţe la rele?» «Bine zici, Petre, haide să mergem!» Ce mai tura-vura, Dumnezeu şi Sfântul Petre au coborât pe pământ, aşa, ca doi moşnegi chipeşi, cu pletele şi bărbile ca neaua. Şi hai şi hai, observând cu atenţie la toate ce-ntâlneau şi se petreceau pe pământ. Şi unde nu-i prinseră noaptea pân' ce să intre-ntr-un sat, ia, aşa, unde-ncepea să apară câte-o căsuţă-n drum. Şi cum se-nsera, începu Dumnezeu să strige la prima poartă din capul satului. Şi ieşi un rumân slab şi amărât, de-i plângeai de milă. «Măi, om bun – îi zise Dumnezeu – noi venim de departe, tocmai de sub munte, şi-am ajuns aici la dumneavoastră, morţi de oboseală; ne-a prins noaptea şi nu prea mai vedem nici drumul să putem merge încolo, spre Dunăre; adăposteşte-ne şi pe noi până-n zori şi ţi-om fi recunoscători, că tare ne dor picioarele, şi de bătrâneţe, şi de drum.» «Apoi, cinstiţi moşnegi, cu mare drag v-aşi primi şi v-aşi omeni cum se cuvine, c-am fost chiar azi la vânătoare şi-am adus belşug, dar am o nevastă rea de mama focului şi mă bate ca pe coasă, de trei ori pe zi. Acu' precis e la cârciumă şi când o veni şi luată-n goarnă, va fi vai şi amar; mă tem şi pentru dumneavoastră.» «Lasă, mă omule, că om vedea noi ce-o mai fi. Ne-o vedea bătrâni şi fără vlagă şi-o-nţelege, c-afară nopţile-s răcoroase de-acum; i s-o-nmuia inima.» Bietul om, văzându-i atât de osteniţi, îi primi şi-i culcă-n patul mic, de lângă sobă. Bătrânii închiseră repede ochii şi se prefăceau că dorm duşi. Dar nu trecu mult timp, că venea femeia pe trei cărări, împleticindu-se, răcnind şi-njurând de toţi dumnezeii, c-o falcă-n cer şi alta-n pământ: «Ascultă mă, omule – c-aşa zic femeile bărbaţilor când nu-i iubesc, nu le rostesc nici numele, parcă nici n-ar fi botezaţi – ai dat mă la vite şi orătănii? Ai închis, mă, purcelul şi oile? Ai făcut mă mâncare? Spune mă, că te ia mama dracului! Hai, adu-mi mâncarea colea-n casă, dacă ştii c-ai făcut-o gustoasă». Dar când intră în casă, fugi omule, că năbădăioasa începu să strige-n gura mare, de parcă luase casa foc: «Măăă, fire-ai al dracului, cine sunt mă boşorogii aştia din pat? Cum ai îndrăznit, mă, să-i bagi în casă!?» Şi nici una, nici două, puse mâna pe un par, mai lung decât latul patului, şi dă-i, şi-omoară! Şi cum Sfântul Petre era culcat la margine, iar parul se lovea cu vârful de perete, lovea numai în Petre. Bătu ea cât bătu, cum baţi la fasole, până ce obosi şi ieşi afară să se mai răcorească. Sfântul Petre, care zăcea zdrobit, numai ce-L rugă pe Dumnezeu: «Doamne, treci Tu la margine, că nu-mi mai simt carnea pe oase. Nu mai pot de durere, Doamne... » Şi repede făcură schimbul; Dumnezeu trecu la marginea patului şi Sfântul Petre la perete. Dar nebuna, după ce-nghiţi câteva guri de aer reavăn, numai ce gândi: «Stai aşa, ăla de la perete, că pe tine nu te putui lovi cum trebuie. Să iau eu un lemn mai scurt, să te pot bate şi pe tine». Şi găsi un retevei cam de un cot, noduros, numai ciot lângă ciot, şi intră iarăşi strigând: «Haaa, haaa, ha, să te iau la omor şi pe tine de la perete, că-mi scăpaşi până acum!» Şi dă-i, şi-omoară-l, tot pe Sfântul Petre săracul, şi pe unde-l lovea cu cioturile noduroase, sărea sângele până-n tavan. Şi l-a bătut şi l-a zdrobit până a obosit nebuna. Apoi i-a târât jos din pat şi le-a dat drumul din casă: «Ieşiţi, fir-aţi ai dracului şi vedeţi-vă de drum, că vă omor!» Şi-au luat Dumnezeu şi Sfântul Petre drumul, pe Vlaşca-n jos, iar Petre abia se mai târa şi nici cum grăia nu-l mai auzea Dumnezeu bine: «Mergi Doamne mai încet, c-abia-mi târăsc picioarele şi mă ustură toate oscioarele». «Hei, Petre, nu ţi-am spus Eu că pe pământ pot fi şi lucruri pe care le-am făcut de-a-ndoaselea? De la Eva-ncoace femeia s-a vândut diavolului şi nu este bine să conducă pe bărbat. De-acum încolo bărbatul s-o conducă pe femeie; el să fie capul familiei şi capul obştei, că bărbatul are cap cu minte bogată, pe când diavolul a luat minţile femeii şi are cap doar atât, ca să nu-i plouă în gât.»

Şi de-atunci bărbaţii, cu multă înţelepciune, şi-au iubit şi mângâiat femeile, de le-au făcut bune, că mângâierea şi dragostea adevărată, între bărbat şi muiere, aduce-n casă veselie şi-n suflete miere.“[2]

Deşi povestirea se petrece într-o lume apropiată de vremea noastră, într-un sat în care exista şi o cârciumă, iar gospodarii au case cu sobe şi două paturi, cel mic lângă sobă, exact cum erau casele din Mozăcenii de altădată, întâlnim cel puţin

[1] Cercetare efectuată în anii 1958 şi 1959.

[2] De la Neacşu Vochin, zis Pleşoi, n. 1901; iulie 1974.

două aspecte care ne arată reminiscenţe străvechi. Este de luat în seamă, în primul rând, faptul că deşi gospodarul avea vite şi orătănii, oi şi purcel, ca toţi sătenii zilelor noastre, pentru asigurarea hranei, el a mers la vânătoare şi a adus belşug pentru masă, ceea ce dovedeşte o reminiscenţă din epoca pietrei, din neolitic, când omul domesticise animalele, dar vânătoarea încă mai asigura îndestularea alimentaţiei. Al doilea element străvechi din povestirea de mai sus constă în faptul că femeia, venind beată de la cârciumă, înjura „de toţi dumnezeii", ceea ce de asemenea ne aminteşte de epoca matriarhală, când religia era politeistă, iar societatea era condusă de femeie. Oricum, fiecare basm şi poveste, fără a mai vorbi de mituri şi legende, conţine câte un sâmbure de adevăr.

Multe din legendele mozăcenilor noştri se referă la perioada năvălirilor barbare ori la luptele cu turcii şi tătarii. Nu lipsesc nici miturile ori povestirile cu referire la geto-daci, bătrânii având convingerea că fiecare individ îşi poate identifica originea dacă sau romană după lobul urechii; cei care-l au lipit sunt daci, cei care-l au separat de rădăcina urechii printr-un scob sunt romani; credinţa a fost foarte puternică până la jumătatea secolului al XX-lea în toată zona istorică Vlaşca, precum şi în nordul Teleormanului, mai puţin în satele Slobozia şi Satu Nou (azi Ştefan cel Mare). Majoritatea bătrânilor din Mozăceni cunoşteau fiecare neam din sat cu toţi membrii, 3-4 generaţii, dar erau capabili să povestească evenimentele şi eventualele fapte rele, pe care le-ar fi săvârşit o persoană din neamul respectiv, cu multe generaţii în urmă, chiar dacă uneori fără o datare precisă; memoria colectivă a fost foarte puternică până la instaurarea bolşevismului, iar bătrânii s-au dovedit buni păstrători ai istoriei locale.

Memoria trecutului constituia doar o parte a vastei culturi rurale din Mozăceni. Observator atent, săteanul autentic de altădată cunoştea toate animalele, de la cele mari până la gâze, cu toate tainele vieţii lor, încărcată, nu în puţine cazuri, de o bogată mitologie şi obârşie legendară. Lumea plantelor de asemenea îi era perfect cunoscută ţăranului nostru. Fiecare buruiană avea tainele ei; putea fi de folos sau nu, avea rostul ei, iar existenţa îi era încărcată pe măsură de câte o legendă. Mozăcenii au deţinut un adevărat tezaur de mituri şi legende încărcate de zoomorfism şi fitomorfie. Păcat că multe s-au pierdut în a doua jumătate a secolului al XX-lea, o dată cu plecarea dintre noi a deţinătorilor lor. De la un rând la altul de oameni, chiar în sânul aceleiaşi familii, memoria s-a estompat, iar cunoştinţele au devenit din ce în ce mai puţine. Un exemplu concludent ar fi din domeniul plantelor folosite în medicina tradiţională şi în farmacia fiecărei case. Dacă o persoană, născută în ultimele două-trei decenii ale secolului al XIX-lea, cunoştea cu mult peste 40 de buruieni bune de leac, în special femeile, care erau şi deţinătoarele unor secrete de culegere, uscare, păstrare şi folosire pentru fiecare plantă, adeseori existând şi anumite ritualuri-descântece pentru eficacitatea folosirii, persoanele născute în secolul al XX-lea au din ce în ce mai puţine cunoştinţe în acest domeniu. În luna iulie din 1974, Neacşu Vochin, zis Pleşoi, născut în anul 1901, ne-a enumerat nu mai puţin de 36 de plante medicinale, descriindu-ne modul cum şi când trebuie culese şi folosite, indicându-ne şi beteşugurile care pot fi vindecate. Mergând în iulie 1984 în Mozăceni, bătrânul Neacşu plecase dintre cei vii; fiul său, Ion N. Vochin, poreclit şi el tot Pleşoi, născut în anul 1927, cunoştea doar 16 plante medi-

cinale, fără să mai deţină amănuntele privind culegerea, uscarea şi păstrarea. În august 1997 l-am cunoscut pe Marin N. Vochin (n. 13 aprilie 1956), fiul lui Ion şi nepot al lui Neacşu. Plecat la oraş şi specializat în cadrul armatei ca tanchist, acesta a putut enumera doar nouă plante medicinale, fără amănunte despre culegere şi conservare; Neacşu, bunicul său, cunoştea exact de patru ori mai multe, şi încă foarte multe lucruri despre culegerea, conservarea şi folosirea acestora.

Multe plante erau folosite în Mozăceni pentru vopsirea lânii, bumbacului, cânepei şi a ouălor de Paşte. Meşteşugul vopsitului cu buruieni a dispărut în deceniile al III-lea şi al IV-lea din secolul al XX-lea; prăvăliile şi băcăniile existente asigurau suficiente vopsele care se dovedeau superioare celor tradiţionale din plante; din plante se obţineau culorile: negru, galben, vişiniu, prăzuliu, crinuriu, cenuşiu, cărămiziu, cânepiu etc.

Nu trebuie să ne surprindă faptul că până la jumătatea secolului al XX-lea ţăranul mozăcean avea o adevărată cultură astronomică. Pe această vatră, cu peste 3000 de ani în urmă, un strămoş get a dedicat prima rugăciune divinităţii unice, Tatălui Ceresc, în asemuita „constelaţie" de pe toporul de piatră, cu cea pe care, până în zilele noastre, săteanul a numit-o Scaunul lui Dumnezeu.

În 1955, un sătean în vârstă de 68 de ani, neştiutor de carte, din Babaroaga[3], ne-a enumerat, uimitor de repede, 28 de constelaţii: Carul Mare, Carul Mic, Văcarul, Hora, Şarpele, Omul, Balaurul, Scorpia, Ciobanul şi Oile, Coasa, Crucea Mare, Fata cu Cobiliţă, Pajura, Crucea Mică, Scaunul lui Dumnezeu, Puţul cu Jghiab, Berbecul, Cloşca, Porcarul, Rariţa, Secerea, Sfredelul, Trisfetiţele, Comoara, Gemenii, Căţelul şi Câinele Mare; despre acestea ştia cinci legende şi încă una despre Drumul Robilor. În anul 1968, un alt sătean, în vârstă de 85 de ani, ştiutor de carte[4], ne-a enumerat, în aceeaşi ordine, 31 de constelaţii; pentru el constelaţia Fata cu Cobiliţă constituia de fapt două constelaţii distincte: Fata Mare şi Cobiliţa; tot două constelaţii separate considera Puţul şi Jghiabul, iar în Câinele Mare mai introducea şi constelaţia Calul. Ar mai fi de amintit că persoana respectivă denumea Pajura, Vulturul; legendele pe care le cunoştea erau aceleaşi; încetul cu încetul cunoaşterea constelaţiilor s-a uitat. După colectivizare, ţăranii nu mai mergeau noaptea cu vitele la păşunat şi nici nu mai călătoreau în căruţe, noaptea, până la Găeşti ori la Piteşti. Aproape fiecare ţăran poseda un ceas şi nu-l mai interesa

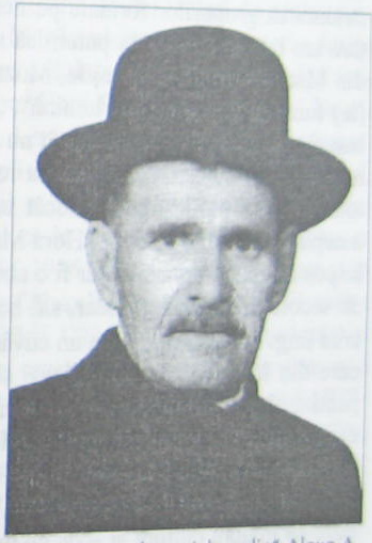

Fig. 12. Ţăranul „enciclopedie" Alexe A. Danciu la vârsta de 61 de ani (fotografie din anul 1948).

[3] Alexe A. Danciu, n. 1887.
[4] Florea Şerban (zis şi Şerbănescu, poreclit Bărăngioiu), n. 1883.

aflarea timpului după stele. Reluând cercetarea acestei probleme în anii 2000-2002 am avut surpriza să constatăm că nici chiar bărbaţii vârstnici nu cunosc mai mult de 8-10 constelaţii, iar persoanele sub 40 de ani abia de mai cunosc 3-4; legendele au fost date şi ele uitării; tinerii sub 30 de ani mai ştiu doar Carul Mare şi Carul Mic; unii au dat uitării până şi Drumul Robilor; doar o parte dintre cei cu studii îi spun Calea Lactee. Situaţia este comună pentru toţi locuitorii satelor din jur; ne-am convins stând de vorbă cu sute de persoane, pe timp de noapte, pe malul Heleşteului Mare, unde veneau la pescuit, prilej provocator pentru astfel de discuţii.

Gradul de cultură se poate vedea şi în ornamentica iilor, fotelor, maramelor, velinţelor şi a multor obiecte din lemn pentru uzul casnic. Multe din ornamente sunt identice cu acelea de pe ceramica din neoliticul târziu şi vasele şi obiectele din epoca bronzului. Răzbătând peste milenii, realizarea acestor obiecte, mai ales a celor de port, solicita cunoaştere şi muncă migăloasă şi o ambiţie pe măsură de a realiza unicate care nu se aflau la alte persoane. Amintim doar iile de Paşte; dacă în ziua când fata îmbrăca ia, în Dumineca Paştelui, sau pe a doua în Lunea Paştelui, în cazul că îşi lucra două, iar la horă se întâmpla ca şi o altă fată să fi cusut, fără să ştie, o ie cu acelaşi model, ambele fete mergeau repede acasă, se dezbrăcau de iile noi şi le îmbrăcau pe cele de la Paştele anului precedent[5]. Este greu pentru un tânăr de azi să-şi imagineze strălucirea iilor şi fotelor, frumuseţea horelor, veselia şi strălucirea grupurilor formate pe neamuri sau după vecinătate. În puţine zone din ţară am întâlnit o atât de puternică sinonimie între lume şi lumină ca în expresiile din Mozăceni, dar şi în Leşile, Mozacu, Negraşi, Răscăieţi şi Vultureanca: „iese în (la) lume", adică „iese în lumină", „iese la horă". Prin strălucirea straielor, lumea însemna lumină, strălucire, încât nu trebuie să ne mire că ambele substantive româneşti provin din lat. *lumen*. Hora respectată cu multă sfinţenie în zilele de sărbătoare nu era nimic altceva decât un ritual ancestral închinat Soarelui, dansul de început fiind, fără excepţie, Hora Mare. Cunoscând faptul că venerarea Soarelui s-a impus în epoca bronzului, ar fi o aberaţie să se creadă că ritualul avea să se impună cu secole mai târziu. Aşadar, s.f. horă, hore nu poate proveni din bg. „hora"[6], cum cred lingviştii noştri, ci este un cuvânt dintre cele mai vechi, comun cu gr. *χορὸς(ó)*, care din începuturi avea aceleaşi sensuri: cerc de jucători (dansatori), dansul respectiv, cântecul după care se dansează; şir, pâlc, adunătură de oameni. Este dovada cea mai bună că avem o cultură la fel de veche ca şi graiul; suntem pe această vatră de mii de ani; hora strămoşească şi portul popular, prin strălucire şi sacralitate, dădeau bucurie vieţii şi deveneau, de-a lungul vremurilor, temelie de nădejde pe care se înălţau cultura şi – de ce nu? – viaţa de fiecare zi. Aproape toate dansurile din Mozăceni se jucau în cerc, prin prinderea de palme sau de umeri. În fiecare zi de sărbătoare, hora începea la ora 12 cu Hora Mare. În jurul lăutarilor se prindeau mai întâi fetele, care strigau: „Hora Mare, băieţi n-are, / C-au murit de gălbenare!" Atunci se prindeau şi băieţii în horă. Aşadar ritualul are de la bun început un aspect matriarhal, dând prioritate fetelor; cultul solar s-a suprapus şi a preluat ritualul mai

[5] Inf. Dumitra Selea, n. Dan Fl. Dumitra, 4 iulie 1927, şi Elena Văduvici, n. Mocanu Gr. Elena, 13 octombrie 1927; duminică, 25 august 2002.
[6] *DEX*, 1975, p. 406.

vechi. La nici un joc nu era permis ca o fată sau un băiat să se prindă între o fată şi băiat, ci între doi băieţi sau între două fete; bunul-simţ obliga la respectarea sentimentelor de iubire ale fiecărui individ. Ieşirea la horă se făcea la vârsta de 16-18 ani pentru fete şi la 18-20 de ani pentru băieţi. Jocurile erau învăţate la şcoala sacră a obştii: mai întâi în sânul familiei, apoi la clăci şi furcării, dar şi la câmp, pe timpul verii, când păşunau vitele. Tot în aceste împrejurări erau învăţate şi melodiile horelor, la fluier sau la caval; mulţi foloseau frunza de păr sau de cireş; alţii foloseau solzul de peşte; cimpoiul a dispărut din sat şi din zonă, la începutul secolului al XX-lea. Ultimul făuritor de cimpoaie, dar şi cântăreţ, a fost, după mărturia mai multor persoane din Mozacu şi Zidurile, un oarecare Petre, zis Cimpoierul, cioban la una din stânele de pe Bâtia, în apropiere de Balta Mare, lângă Drumul Mare[7]. Cam tot în acea perioadă a dispărut din comună, dar şi din satele învecinate, drâmba. Drâmbele erau cumpărate de la bâlciurile anuale care aveau loc la Buta, de Ispas, sau la Găeşti, de Sfântul Ilie (20 iulie) ori de Sântămăria Mică (8 septembrie). La bâlciul anual care avea loc în Slobozia, în ziua de Florii, nimeni din Mozăceni nu mergea; slobozenii erau scandalagii şi bătăuşi, le sărea ţandăra din orice şi mozăcenilor nu le plăcea să se amestece sau să asiste la astfel de scene neplăcute. Târgurile amintite nu au mai fost organizate în anii 1917 şi 1918; după 1919-1920 se pare că nu au mai existat făuritori ai acestor simple instrumente. La începutul secolului al XX-lea Mozăcenii au avut parte de doi lăutari de geniu, care să le cânte la horă – soţii Ciricliu. Hora din Mozăceni avea un repertoriu foarte bogat, format din 30 de dansuri: Aţica, Batistuţa, Băluţa, Brâul, Bugheanul, Căzăceasca, Ceardaşul, Ceasul, Chindia, Ciuleandra, Hora Dogarului, Hora lu' Douăzeci şi doi, Hora Mare, Hora pe Baltă, Jianul, Leana, Murguleţul, Raţa, Refuzata, Resteiul, Romanul, Ruseasca, Sârba, Sârba Popilor, Sucita, Şişu, Şoimul, Tărăşelul, Ungurica, Ursăria şi Zorile; după 1918, elevii mai învăţau la şcoală şi Alunelul (corect: A lu' Nelu); interesant rămâne faptul că în nici un alt sat din jur nu se jucau Căzăceasca şi Ceardaşul. Înainte de 1915-1916, căluşarii, care existau şi în Mozăceni, executau şi cele trei jocuri specifice Căluşului din zonă: Iutili, Floricica şi Căldarea. Nu am putut dovedi cauza încetării Căluşului după primul război mondial; se pare că majoritatea căluşarilor au murit pe front, iar alţii, care să-i înlocuiască, nu s-au mai aflat. Deşi au fost câteva încercări timide prin anii 1922-1930, se pare că nu s-au mai găsit dansatori capabili să execute jocurile respective, care erau, după cum am fost informaţi de căluşarii din Bârlogu-Leşile şi Teiu Vale, mult mai grele şi mai pretenţioase de executat decât cele din Pădureţi-Săpata sau cele din judeţul Olt.

La începutul celui de al treilea mileniu, tinerii din Mozăceni, atât băieţii, cât şi fetele, nu ştiu să joace decât Hora Mare şi Sârba; doar 11% ştiu să joace 4-5 dansuri din cele de altădată, iar 73% nici nu au auzit de ele. Pentru alcătuirea repertoriului de mai sus a fost nevoie de 12 persoane în vârstă de peste 60 de ani; nici o persoană nu-şi mai aducea aminte de toate cele 30 de dansuri. În timpul fiecărui dans erau strigate chiuituri specifice jocului respectiv. Nici o persoană sub 40 de

[7] Marin Ciricliu, n. 1867 la Broşteni; decembrie 1954; Voica Rădulescu (Buică), n. Tantană Şt. Dumitra în Romanaţi, azi Mozacu; decembrie 1954.

ani nu mai cunoaşte măcar o singură strigătură; singurele deţinătoare ale strigăturilor respective sunt persoanele în vârstă de peste 68 de ani. În anul 2002, când am efectuat aceste investigaţii, o singură persoană[8] mai cunoştea câte una-două strigături pentru unele dansuri; pentru Şiş, ştia cinci strigături. Pentru „Aluenelu" numele corect a fost „A lu' Nelu".

Fără rapsozi de răsunet până la începutul secolului al XX-lea, când s-au aşezat în Zidurile soţii Marin şi Bălaşa Ciricliu, în Mozăceni au existat mulţime de doine, balade, cântece şi colinde de tot felul[9]; nici lăutari n-au avut; se juca după câţiva flăcăi care cântau la fluier şi se roteau pentru a participa şi ei la dans. În prima jumătate a secolului al XX-lea au fost celebri Marin Gh. Ciricliu şi soţia sa Bălaşa; el cânta la vioară, ea la cobză. Ulterior s-a stabilit în Dumbrăveni, prin căsătorie, venind din Morteni, Ilie Fieraru, viorist cu talent înnăscut; a trecut repede prin viaţă, lăsând doar amintirile frumoase de la nunţile şi sărbătorile la care a cântat. În a doua jumătate a secolului al XX-lea s-a remarcat taraful Dănel: Andrei Dănel, tatăl, viorist, cu fiii Gheorghe Dănel viorist de sclipire, care a părăsit de tânăr lumea, Ion Dănel la ţambal şi Titi Dănel acordeonist. A fost singurul taraf care a existat vreodată în comuna Mozăceni.

Un salt uluitor în cultură şi civilizaţie s-a produs la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui următor. La acest pas uriaş al calităţii vieţii sătenilor mozăceni a contribuit în primul rând instrucţia căpătată în cele două noi şi încăpătoare şcoli construite în anul 1891. Tot mai mulţi săteni au prins gustul cititului, multe familii încep să-şi pună bazele unor biblioteci personale, posedând cel puţin 20-30 de cărţi cumpărate de la Marchitani, uneori în schimbul unor produse: blănite de feline mici, părul de pe coamele porcilor tăiaţi, fulgi şi pene de raţe şi gâşte ş.a. Micile biblioteci din casele ţăranilor, care conţineau cărţi religioase, de basme, dar şi scrieri ale clasicilor noştri, completau lipsa bibliotecilor şcolare; în 1905 existau doar două: „Bisericile – parte din cărţile literare şi religioase şi se speră că se vor mai forma"[10]. Speranţa devotatului şi cinstitului păstor al babarogenilor, preotul Ioan Musicescu, nu avea să se lase prea mult aşteptată. Dintr-un raport general, pe anul şcolar 1914-1915, al Revizoratului şcolar, aflăm că Şcoala Nr. 1 din Mozăceni avea o bibliotecă formată din 200 de volume, 40 de cititori şi 37 de cărţi consultate, iar Şcoala Nr. 2 poseda o bibliotecă înzestrată cu 150 de cărţi, fără alte date[11]. Raportul nu menţionează biblioteca Şcolii Generale de Meserii, care deţinea aproximativ 250-300 de volume. Din nefericire, toate cele trei biblioteci au fost distruse de armatele invadatoare din 1916. După război, bibliotecile şcolare s-au refăcut, în special prin donaţii din partea gospodarilor fruntaşi ai comunei. Prin 1940-1941 bibliotecile celor două şcoli primare aveau fiecare cam 2.000-2.500 de volume, iar biblioteca Şcolii Elementare de Meserii însuma aproximativ 4.000-4.500 de volume. În timpul celui de al doilea război mondial cele trei biblioteci s-au îmbogăţit cu aproape toate cărţile tipărite de Casa Şcoalelor, Fundaţia Culturală "Regală, Editura Remus Cioflec, colecţia „Biblioteca Agricolă a

[8] Dumitra Selea, n. Dan Fl. Dumitra, 4 iulie 1927.
[9] Sperăm în alcătuirea şi publicarea unei culegeri separate.
[10] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 23.
[11] Ion Răducu, *Monografia comunei Mozăceni*, ms., p. 86.

ziarului Universul", cărţi care constituiau adevărate comori pentru sătenii noştri. Din nefericire, în primăvara anului 1948 toate cele trei biblioteci şcolare, care însumau în jur de 9.000 de volume, au fost arse din ordinul ocârmuitorilor bolşevici; tot atunci a fost demolată şi Şcoala Elementară de Meserii; calificase prea mulţi ţărani, din toate satele din jur, în timp ce demolatorii, care se născuseră chiar lângă ea, nu au fost în stare nici măcar să înveţe să citească şi să scrie, deşi, chipurile, erau absolvenţi ai şcolii primare. Erau duşmănoşi pe cei ce învăţaseră meserie, ştiau ei despre cine citeşte că altfel trăieşte, pentru că cine are carte are patru ochi. Abia după 34 de ani, prin 1982, biblioteca comunală reuşise să ajungă la 8800 de cărţi, având înregistraţi 350 de cititori.

La început de secol şi de mileniu, la 1 februarie 2003, în Mozăceni sunt patru biblioteci, însumând 22.336 de volume repartizate astfel: Biblioteca sătească, aflată în căminul cultural, cu un mobilier excepţional, posedă 12.850 de volume; Biblioteca Grupului Şcolar are 5.070 de cărţi; Biblioteca Şcolii Mişei este dotată cu 2.420 de volume, iar Biblioteca Şcolii Babaroaga are 1996 de volume.

Dărâmarea Şcolii Elementare de Meserii a fost o adevărată crimă dacă avem în vedere că în comună nu exista o clădire pentru cămin cultural. Începând de la sfârşitul secolului al XIX-lea serbările şcolare se dădeau în noile clădiri ale celor două localuri construite în anul 1891. Chiar dacă în 1905 „Corul bisericesc nu s-a înfiinţat la nici o şcoală"[12], ambele şcoli aveau coruri de copii.

După primul război mondial, şcolile au avut coruri de mare frumuseţe; pe lângă corurile şcolarilor, au existat şi coruri de tineret şi adulţi; cele patru coruri, două de copii şi două de tineret şi adulţi, aveau repertorii foarte bogate, atât de cântece, cât şi de colinde, iar în Postul Mare al Paştelui, corurile de copii se unificau cu acelea ale tineretului şi făceau repetiţii săptămânale, pentru a învăţa Prohodul Mântuitorului nostru Isus Cristos, dar şi Sfinte Dumnezeule şi Mergi la cer şi te aşează, Iisuse Salvator. Prin anii 1956-1957 încă se mai întâlneau o mulţime de persoane, bărbaţi şi femei, în vârstă de 42-50 de ani, capabile să recite sau să cânte cele 185 de versete ale Prohodului Domnului, dar nimeni nu mai îndrăznea să cânte în biserică, la Denia Prohodului.

Liceenii, normaliştii şi studenţii, destul de numeroşi în deceniile al III-lea şi al IV-lea din secolul al XX-lea, dădeau cu regularitate serbări în timpul sărbătorilor din vacanţe; serbările durau 1-2 ore înainte de pornirea horei satului, dar întotdeauna la cel puţin o oră după terminarea slujbei din biserici; tot ei organizau, de două ori pe lună, baluri care se încheiau cu regularitate la ora 24. Toate aceste activităţi se desfăşurau în cele trei clădiri ale şcolilor; balurile se desfăşurau, de regulă, în sălile pentru ateliere ale Şcolii Elementare de Meserii, care erau mai încăpătoare; la toate balurile cânta taraful lui Tudorică, pe numele lui adevărat Tudor Onel, din Teiul din Vale.

Prin tradiţie hora satului avea loc în Poiana Horei, poiană înconjurată de stejari multiseculari, aflată cam pe locul unde azi se găseşte „blocul cooperativei", în vecinătatea Primăriei. Stejarii ţineau umbră pe timpul verii şi un oarecare adăpost iarna. Cum în timpul ocupaţiei germane din 1916-1918 nu s-a mai ţinut hora

[12] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, loc. cit.

satului, iar stejarii au fost scoşi din pământ pentru pus pe foc, de prin anii 1926-1928 până la instaurarea bolşevismului, hora se organiza la cârciuma lui Bălan (cârciuma lui Ion T. Neagoe). La horă participau nu numai tinerii, ci şi cei mai în vârstă şi chiar cei bătrâni; aceştia stăteau la taifas, în grupuri mari, şi discutau despre trecutul satului, cu toate întâmplările, bune sau rele, dar şi probleme domestice, păstoreşti, plugăreşti, culturale şi mai ales politice. După 1930 Fundaţia Culturală Regală Principele Carol va avea şi în Mozăceni un cămin cultural. Această prestigioasă instituţie culturală va patrona, în 1935, 40 de cămine culturale sătesti, din numărul de 538 de sate câte existau în judeţul Argeş. Din cele 42 de sate, câte existau în plasa Dâmbovnic, Fundaţia Culturală Regală Principele Carol întreţinea cămine culturale în şase sate: Cătească, Gruiu, Mozăceni, Rociu, Teiul din Deal şi Teiul din Vale[13]. Nu trebuie să surprindă pe nimeni dacă afirmăm că nu am întâlnit un alt sat din România, şi am colindat destule, în care regele ţării să se fi bucurat de o aşa preţuire ca în Mozăceni. În 1905, „Despre Magestatea Sa Regele toţi oameni(i) au un mare respect... Pentru care po(r)tretele Magestăţilor lor Regelui şi Reginei se găsesc la mai mulţi locuitori“[14].

„După primul război mondial puţine case din Mozăceni nu aveau lângă icoană, înrămate, portretele regelui şi reginei.“[15] În 1933, cu sprijinul Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol, se alcătuieşte un proiect de local pentru cămin cultural şi se tipăreşte chiar o carte poştală care poseda pe faţă stema ţării deasupra, în stânga scris pe trei rânduri: Căminul Cultural / „Mozăceni“ / jud. Argeş, sub care se afla redată faţada construcţiei, după proiect; în dreapta era scris CARTE POŞTALĂ, iar dedesubt litera D şi patru rânduri pentru adresa destinatarului. Avem, aşadar, o explicaţie a faptului că portretul regelui Carol al II-lea rar lipsea de lângă icoana moştenilor din Mozăceni. „Numai lichelele şi legionarii, cum a fost Gheorghe Ciobanu, devenit acum bolşevic, nu-l aveau lângă icoană“, ne spunea prin 1968, cu multă amărăciune, moşneanul Florea Şerban. Precipitarea evenimentelor din interiorul ţării, care au culminat cu mobilizarea parţială din 15 martie 1939, apoi cu dezlănţuirea celui de al doilea război mondial, la 1 septembrie acelaşi an, sfârtecarea graniţelor României în 1940 şi pornirea cruciadei antibolşevice, la 22 iunie 1941, pentru eliberarea teritoriilor răpite, au împiedicat construirea localului, pentru care Carol al II-lea făgăduise sprijinul său unei delegaţii de studenţi şi intelectuali care au mers într-o audienţă; „Magestatea sa a fost foarte primitoare“, ne spunea prin 1964 distinsul avocat şi profesor de istorie Stelian Rădulescu-Cerşanu.

Deşi membrii Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol înfiinţează Serviciul Social, cu scopul strângerii de fonduri pentru construirea căminului cultural, cotizând până prin anii 1944-1945, inflaţia izbucnită după invazia trupelor sovietice a devalorizat total leul, făcând imposibilă împlinirea propusă. Comuniştii ajunşi la cârmă în Mozăceni au dărâmat, în 1948, până şi localul Şcolii Elementare de Meserii, lipsind comuna de un spaţiu pentru desfăşurarea activităţilor culturale. Soluţia pe care au găsit-o a fost răpirea morii ţărăneşti a lui Petre Stănescu, de pe

[13] Enciclopedia României, volumul II (Imprimeria Naţională, Bucureşti), 1938, p. 37.
[14] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 26.
[15] Nicolae Al. Cruceană, n. 12 ianuarie 1910; octombrie 1959. Florea Şerban, n. 1883: mai 1968; Gheorghe Gr. Curea, n. 23 aprilie 1920; sâmbătă, 24 august 2002.

malul drept al Drâmbovnicului, la aproximativ 200 de metri la răsărit de primărie, şi folosirea clădirii magaziei drept cămin cultural, după ce au fost refăcuţi pereţii. În anul 1996 s-a dat în folosinţă noul local al Căminului Cultural Mozăceni, botezat, fără inspiraţie, „Liviu Rebreanu“, în loc de „Preot paroh Ioan Musicescu“ aşa cum ar fi fost normal.

Ar fi imposibil să redăm într-o monografie generală toate aspectele etnoculturii ţăranilor mozăceni. Respectând legea pământului, legea sfântă din moşi-strămoşi, prin educaţie permanentă în sânul familiei şi al obştii, cu credinţa neclintită în Tatăl Ceresc – Zău unic – Dumnezeu – mozăcenii noştri au acumulat de milenii inestimabile valori materiale, sociale, ştiinţifice, morale, religioase şi artistice, atingând un înalt grad de cultură şi civilizaţie pentru fiecare epocă a istoriei. Descoperirile arheologice o dovedesc din plin. Să nu uităm că temelia civilizaţiei a constituit-o cultura rurală; explozia civilizaţiei din secolul al XX-lea în domeniul industrial şi tehnic, cu scopul stăpânirii naturii, gândind numai la satisfacerea materială şi de confort, duce la autodistrugerea propriei temelii: cultura şi sacralitatea ei. Prin această civilizaţie ultratehnicizată, omul îşi pregăteşte singur sfârşitul. Civilizaţia bazată pe cultura rurală nu a rănit nici mediul natural, nici sufletul ţăranului; şi-a păstrat permanenta sacralitate. Având în vedere multitudinea de materiale şi valori utilitare, existente în toate aşezările arheologice, din neolitic până în evul mediu, nimeni nu poate nega gradul înaintat al civilizaţiei din fiecare epocă, de pe vatra Mozăcenilor. Atelierul gumelniţean de la Lacul Ciungului rămâne unic în ţară prin complexitatea sa; nu mai vorbim de marile aşezări din epoca bronzului ori despre cele din Hallstatt şi La Tène de pe Valea Mozacului. Puţine aşezări aparţinând culturii Dridu s-au dovedit atât de bogate cum este aşezarea de pe Coasta Ţiganului, de la nord de Drumul Hotarului, ori aşezarea de pe Berivoia, de la vest de Bârlogu. Am amintit de acesta ultimă aşezare deoarece nicăieri în ţară nu a fost descoperită până în prezent o locuinţă sau atelier de fierărie din această cultură, cu o canalizare de scurgere a apelor uzate, formată din olane cilindrice, lucrate special în acest scop[16].

Gradul de confort şi civilizaţie din Mozăceni sporeşte vizibil la sfârşitul secolului al XIX-lea. Prin strădania preotului Ioan Musicescu se începe sistematizarea comunei, deoarece: „Casele locuitorilor nefiind puse la linie, se simte necesitate(a) de a se face mai multe traseuri şi braţe de şosea din cea comunală la periferie în diferite puncte în comună, pentru deschiderea comunicaţiei, fiind din diferite direcţiuni drumuri impracticabile cu mocirle şi mirosuri microbice şi lacuri palustre cu focare febrile“, iar „şoselele nu sunt plantate cu pomi“[17].

Prima şosea bine pietruită, prevăzută cu şanţuri laterale, a fost Şoseaua Mare, construită după războiul pentru independenţă, ca o variantă a drumului Giurgiului, care lega Piteştii de Giurgiu. A doua şosea bine pietruită, cu şanţuri laterale şi cu o zonă de 1,5 m de la şanţ până la gard, a fost cea care străbate comuna pe mijloc, sătenii fiind obligaţi să-şi retragă gardurile, să sape şanţurile şi să planteze

[16] I. Nania, *O importantă descoperire din perioada feudalismului timpuriu la Bârlogu, comuna Negraşi, judeţul Argeş*, Studii şi comunicări, II, Muzeul Piteşti, 1969, p. 125.
[17] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 24.

duzi şi diferiţi pomi; până prin 1910-1911 a fost bine pietruită, cu podeţe la fiecare poartă; podeţele, pomii şi gardurile erau văruite în fiecare an, înainte de Paşte. Prin 1923-1924 un autobuz particular, cu 30 de locuri, făcea legătura zilnică Mozăceni-Piteşti, pe această şosea. Prin anul 1916 s-a prevăzut în planul de lucru pentru drumuri Şoseaua Cruceni, paralelă cu şoseaua din centru, în partea de vest, prin Dumbrăveni, dar izbucnirea războiului a împiedicat lucrarea. În 1922 s-au început trasarea, săparea şanţurilor şi cărarea pietrei din prundişurile Drâmbovnicului; şoseaua fiind săvârşită abia în anul 1929. În aceeaşi perioadă s-a lucrat şi Şoseaua de pe Vale, din partea estică a satului Dumbrăveni; lucrarea aceasta a fost avantajată de apropierea prundişurilor. În anul 2002 şoseaua principală a fost reamenajată şi modernizată. S-a aşternut un nou strat de asfalt, s-au resăpat şanţurile, s-au refăcut podeţele, s-au retras iarăşi gardurile, care, din ordinul comuniştilor, cuprinseseră zona şanţului spre a fi „cultivată"; s-au replantat pomii lipsă.

La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea, în Mozăceni, „Boalele cele mai frequente sunt: scabia, frigurile, tifosul şi pelagra. Tuberculoşi foarte puţini". „Moaşă în comună nu este, de cât parte din femei anumite care preîntâmpină nevoile femeilor"[18]. Datorită eforturilor părintelui spiritual al parohiei Bisericii de Jos, preotul Ioan Musicescu, comuna Mozăceni va avea un spital propriu, lucru foarte rar pentru satele de pe atunci: „Spitalul rural Mozăceni construit în anul 1891, situat la o plăcută poziţie în lunca Drâmbovnicului (pe) Teren cedat satului gratis de părintele paroh Ioan Musicescu în întindere de 2 hectare şi o porţiune de câteva prăjini cedată de locuitorul Radu Gh. Popescu, construit prin iniţiativa onor guvern cu 30 paturi întreţinut de stat, care servă de mare folos populaţiunei rurale din împrejurimi. Pe la poarta spitalului trece şoseaua vecinală (vici-, n.n.) ce vine de la Izvorul de Sus, şi merge în şoseaua judeţeană Piteşti-Giurgiu; aici lângă spital prin stăruinţa şi activitatea D-lui Prefect s-a construit un pod pe apa Drâmbovnicului de unde şoseaua se desparte în două părţi: una merge în şoseaua judeţeană la Piteşti, şi una la Găeşti care sperăm că se va pune în lucrare chiar în acest an"[19], adică în 1905.

Începând din anul 1892 spitalul intră în funcţiune cu 15 paturi, medic fiind un oarecare Brand, apoi Ion Coculescu din Piteşti. „Medicul spitalului vizitează gratuit pe bolnavii din comună unde este chemat."[20] Prin 1902 la spital funcţiona şi farmacistul (şi ca medic?) Mihail Cruceanu din Iaşi, care prin raportul nr. 178/6 august 1902 ruga Prefectura de Argeş să intervină pe lângă Prefectura de Dâmboviţa să dea dispoziţie paznicului de la podul de peste Argeş, la Ioneşti, să nu mai încaseze „taxa de 30 de bani de căruţă calculată la zece bani de cal", pentru căruţele spitalului din Mozăceni, care mergeau după alimente la Găeşti. Studiindu-se foile zilnice de observaţie ale spitalului, reiese că la 21 iulie 1906, după bolile de care sufereau, cei 21 de bolnavi internaţi se grupau astfel: pelagră bolnavi 4, femei 6; chirurgicale 5 băieţi; medicale 4 bărbaţi şi 1 femeie; diverse, 1 femeie; în acest an apar şi boli venerice[21].

[18] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 24.
[19] *Ibidem*, pp. 8-9.
[20] *Ibidem*, p. 24.
[21] Ion Cruceană, Maria Isvoranu, *Monografia comunei Mozăceni*, manuscris, p. 48.

Din raportul anual întocmit de doctorul Vulcănescu pe perioada 1 octombrie 1914 – 1 octombrie 1915, reiese că prin spital au trecut 669 de bolnavi; dintre aceştia 438 au fost vindecaţi şi 171 ameliorati; au ieşit nevindecaţi 52 şi au murit 8. Bolile de care au suferit au fost: tuberculoză 26 cazuri în spital şi 159 la consultaţii; malarie 37 în spital, 429 la consultaţii; două cazuri de angină diftherică, 7 de scarlatină şi 6 de dizenterie[22]. După cum putem observa, din cauza lipsei de paturi, mulţi bolnavi erau consultaţi şi trataţi la domiciliu; nu toţi bolnavii erau însă din Mozăceni, ci din toată circumscripţia sanitară. Din raportul nr. 151 din 28 mai 1922, înaintat de doctorul Gh. Frânculescu, Prefecturii judeţului Argeş, reiese că din Circumscripţia sanitară Mozăceni făceau parte atât comunele Negraşi, Mozăceni şi Slobozia, cât şi Răscăieţi, Deagurile, Izvoru de Sus şi Izvorul de Jos[23].

Alarmate probabil de numărul mare de cazuri de tifos exantematic din rândurile armatei, autorităţile germane de ocupaţie au luat măsuri drastice de prevenire a bolii printre civili, instituind chiar o recompensă de 10 lei pentru cei care ar fi anunţat primul caz de tifos exantematic; în Spitalul Mozăceni au fost doi bolnavi în luna septembrie 1918. Probabil că în urma reîntoarcerii refugiaţilor din Moldova, dar mai ales datorită jafului săvârşit de ocupanţi în 1916-1918, când „ţăranilor din Mozăceni li s-a luat şi ultima bucăţică de săpun, iar din cauza tâlharilor nemţi nu au mai putut creşte nici porci"[24], la 3 ianuarie 1920 medicul Bogdănescu raporta că „Spitalul Mozăceni este arhiplin cu bolnavi de tifos exantematic"[25]. Spitalul şi-a dovedit marea menire ca instituţie a civilizaţiei moderne, pentru toate satele din jur; aici şi-au găsit ostoirea suferinţei o mulţime de bolnavi. În 1921 au fost internaţi 49 de bolnavi cu diferite maladii pulmonare, 7 cu boli de cord, 6 cu boli de rinichi, 19 cu boli de piele şi alte 13 cazuri de pârleală; în 30 de cazuri a fost nevoie de intervenţii chirurgicale. Nu au lipsit nici unele boli epidemice grave: 18 bolnavi de dizenterie, 1 de variolă şi 4 de dalac. Surprinzător de multe au fost cazurile de sifilis: 55 de persoane[26]. Erau consecinţele celor doi ani de jafuri fără scrupule din partea armatelor de ocupaţie. „Păgânii au năvălit în Mozăceni cam cu vreo două-trei zile înainte de Ovidenia[27] din anul '916 şi au jecmănit tot: vite mari, oi, porci, păsări, apoi lână, săpun, bucate şi tot ce se putea lua. Au plecat la doi ani, cam la 3-4 zile după Sfântul Dumitru[28]. Când au venit, au venit dinspre Slobozia şi Fierbinţi. Când au plecat, tot dinspre Fierbinţi veneau; veneau hoarde nesfârşite, pe Şoseaua Mare, şi mergeau spre Piteşti, da' atunci nu s-au abătut prin sate; cam două-trei zile şi nopţi au trecut, şi-au ţinut drumul drept, spre Piteşti. Dar jecmăniseră destul, că rămăsese lumea săracă, c-au răbdat sărăcia încă vreo 3-4 ani, până şi-au crescut alte vite şi s-au întremat. Şi-apoi au mers toate bine, ca şi-nainte de război"[29]. Jalonarea în timp, în raport de sărbătorile creştine, poate rezolva multe

[22] Ion Răducu, *Monografia comunei Mozăceni*, manuscris dactilografiat, p. 102.
[23] *Ibidem*, p. 101.
[24] Inf. Şerban Ioana, n. 1887.
[25] Ion Răducu, *op. cit.*, p. 102.
[26] Ion Răducu, *op. cit.*, pp. 102-103.
[27] Intrarea în Biserică a Maicii Domnului, 21 noiembrie.
[28] Sf. Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir, 26 octombrie.
[29] Ioana Şerban, n. 1887, iulie 1969. Aceeaşi dată a retragerii, pe Şoseaua Mare, timp de 2-3 zile, o deţinem de la numeroase persoane din Zidurile, Mozacu, Leşile, Negraşi, Rociu.

date istorice rămase necunoscute. Retragerea trupelor germane, „cam la 3-4 zile după Sfântul Dumitru", corespunde întru totul cu forțarea Dunării pe la Giurgiu, de către trupele franceze comandate de generalul Franchet d'Esperey, în zilele de 28-29 oct. / 10-11 nov. 1918, obligând armata germană comandată de mareșalul von Mackensen să se retragă[30]; retragerea s-a făcut pe Șoseaua Mare, Giurgiu-Pitești, rămânând amintire în memoria sătenilor din Mozăceni, care au fost nevoiți, din cauza jafurilor, să mai rabde sărăcia „încă vreo 3-4 ani, până și-au crescut alte vite și s-au întremat".

Este bine cunoscut faptul că prin 1922-1923 nivelul economiei românești a atins nivelul antebelic, din 1914, în multe sectoare chiar depășindu-l, și aceasta în ciuda faptului că, „Jertfele României în cursul războiului de întregire națională au fost nespus de grele, pierderile în morți urcându-se la cifra de 300.000, iar numărul invalizilor, văduvelor și orfanilor de război fiind aproape îndoit. Pagubele în bani au depășit suma de 33 miliarde Lei aur"[31] și, ca un blestem, România a fost nevoită să continue războiul până la 4 august 1919, salvând Ungaria din ghearele comunismului introdus de Béla Kun[32].

Și în Mozăceni, ca în întreaga țară, „Cu toate nenorocirile din toamna și iarna anului 1916, sufletul mulțimii și-a păstrat neatinsă puterea și curățenia"[33], până în ziua de 4 august 1919, „ursită să fie ziua hotărâtoare" care s-a sfârșit „cu izbânda dreptului și a dreptății"[34]. Mândri de marea înfăptuire a României Mari, sătenii mozăceni și-au refăcut repede gospodăriile, șeptelul distrus de cotropitori, ducând o viață prosperă, cu un nivel cultural nemaiîntâlnit până atunci. Prind contur ideile propagate de Fundația Culturală Regală Principele Carol. Sunt eradicate o serie de boli – tifosul, pelagra, malaria, tuberculoza; situația igienică a satului Mozăceni era demnă de dat exemplu în toată plasa Dâmbovnic și nu numai. Oamenii se hrăneau consistent și îndestulător; straiele lor străluceau de curățenie și la plug, la coasă, la paza vitelor, nu numai în zilele de sărbătoare, încât prin unele sate vecine – Răscăieți, Negrași, Recea, Izvoru, Slobozia – când cineva umbla în costum popular, curat și frumos, în zile de lucru, ceilalți săteni îl luau în pleasnă: „Mă, umbli-mbrăcat parc-ai fi din Mozăceni". Tot mai mulți săteni încep să cumpere cărți, să facă abonamente la ziare; câțiva, mai înstăriți, cumpără aparate de radio. Autoritățile de stat se implică mai profund în bunul mers al treburilor sătești. Se fac controale igienice, țăranii își văruiesc cu regularitate nu numai locuințele, dar și binalele, grajdurile, gardurile, pomii. Bălegarul vitelor era amenajat în platforme și cărat în fiecare toamnă și primăvară pe ogoare. Porumbul era cules numai după ce organele sanitare împreună cu cele administrative constatau că a ajuns la coacere suficientă, pentru a preîntâmpina îmbolnăvirea de pelagră. Pâraiele erau controlate ca nu cumva să fie infectate prin aruncarea unor gunoaie, mortăciuni etc., iar puțurile, la primul semnal de existență a unor larve sau murdării, erau imediat

[30] *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 311.
[31] I. Lupaș, *Istoria Unirii Românilor*, Cartea satului, Fundația Culturală Regală „Principele Carol", Institutul de Arte Grafice „Luceafărul", București, 1937, p. 376.
[32] *Ibidem*, pp. 371, 372, 375.
[33] *Ibidem*, p. 352.
[34] *Ibidem*, p. 375.

dezinfectate cu var nestins și apoi sleite. Până prin anul 1930 în comuna Mozăceni existau 28 de puțuri, dintre care 17 cu pereți din piatră cioplită și zidită și 11 cu pereții din tuburi de ciment; puțurile cu ghizduri de lemn dispăruseră; se mai găseau doar două pe Valea Mozacului, unde se mai aflau alte patru, unul din piatră cioplită și trei din ciment. Pe câmpia din vestul comunei se aflau alte opt puțuri din piatră zidită sau din tuburi de ciment. Așadar, pe teritoriul comunei se găseau în total 42 de puțuri pentru apă potabilă. Adâncimea lor varia între 6 metri pe Valea Mozacului și a Drâmbovnicului și 26-28 de metri pe Dealul Drâmbovnicului (pe teritoriul satului) și pe Câmpia Găvana.

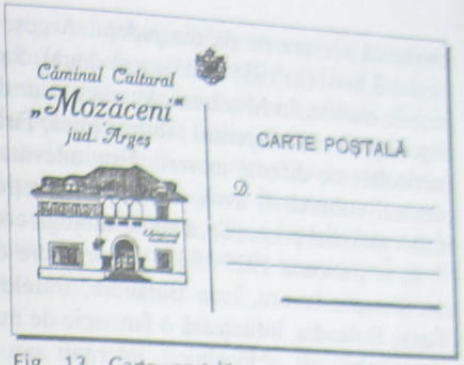

Fig. 13. Carte poștală cu proiectul Căminului Cultural „Mozăceni" tipărită în anul 1933 de Fundația Cultrală Regală „Principele Carol" în scopul strângerii de fonduri pentru construirea căminului.

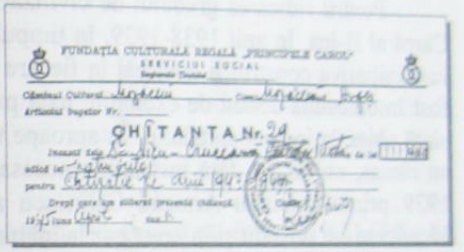

Fig. 14. Chitanță emisă în același scop; pe ștampila fundației apare Fundația Culturală Regală Mihai I.

În anul 1938, în timpul domniei regelui Carol al II-lea, România a atins apogeul dezvoltării sale economice, dar mai ales al culturii și civilizației pe toate planurile. De fapt, încă din 1927 România se plasa la loc de frunte printre țările lumii. Era a 12-a producătoare de grâu în lume, a noua producătoare de orz, a 18-a producătoare de secară, a 11-a producătoare de ovăz, iar la porumb se afla pe locul 5, fiind întrecută doar de S.U.A., Argentina, Brazilia și Uniunea Republicilor Sovietice; la producția de cartofi România se plasa pe locul al 16-lea și tot a 16-a în lume era la producția de in; la producția de cânepă era a șaptea din țările lumii; la producția de zahăr extras din sfeclă, țara noastră era a 14-a din lume; la producția de bere ne găseam ceva mai în urmă, pe locul 19, imediat după Italia; în schimb, la producția de vin eram depășiți doar de Franța, Italia, Spania, Algeria, Portugalia și Argentina. Nici în alte domenii nu stăteam prea rău; România era a treia producătoare de camfor din lume, după Uniunea Republicilor Sovietice și Polonia, iar în producția de petrol se situa pe locul al șaselea[35], fiind considerată mare producătoare. Și să nu uităm, această situație este cea din anul 1927, iar anul de maximă dezvoltare al României este 1938, când țara noastră era la loc de frunte printre țările bogate ale lumii, iar Capitala noastră era socotită, de toți străinii care ne vizitau, Micul Paris. De ce am amintit toate acestea? Pentru că pe vremea aceea Mozăcenii era cea mai bogată și

[35] General C-tin Teodorescu și profesor N.A. Constantinescu, *Atlas geografic, istoric, economic și statistic*, Institutul Cartografic „Unirea", Brașov, 1935, p. 58.

civilizată aşezare rurală din judeţul Argeş. În anii 1925-1927 în Mozăceni funcţionau 3 mori (în 1938 rămăseseră două), 5 garnituri pentru treierat (batoze şi locomobile numite, în Mozăceni, vapoare), un dărăcitor (în 1938 se aflau două), două căşerii şi 12 cazane pentru fabricat ţuică, fără să mai amintim o mulţime de ateliere particulare de diferite meserii. Este adevărat că îi lipsea o clădire proprie pentru căminul cultural; îl avea, într-o construcţie superbă, dacă nu începea al doilea război mondial şi apoi dacă nu ne subjuga comunismul.

În perioada 1929-1937, în apropiere de Spitalul Mozăceni, pe şoseaua care vine dinspre Izvoru, Ioan Bulandra, fratele actorului de teatru şi cinema Anton (Tony) Bulandra, înfiinţează o farmacie de mare vâlvă în toată zona istorică Vlaşca; atât spitalul, cât şi localnicii, internaţi sau nu, găseau aici toate medicamentele necesare, la acelaşi preţ ca la Găeşti sau la Piteşti. În această perioadă spitalul era foarte bine dotat şi aprovizionat cu instrumentar medical, mobilier de specialitate şi inventar gospodăresc. Întreţinerea se făcea din bugetul Prefecturii Argeş.

Pentru ridicarea gradului de civilizaţie, prin permanenta iniţiativă a regelui Carol al II-lea, în anii 1938-1939, în timpul guvernării lui Armând Călinescu, s-a luat iniţiativa construirii unei băi în fiecare comună. În Mozăceni, unde sătenii au fost întotdeauna demni de exemplu, baia publică a fost construită şi dată în folosinţă chiar în incinta spitalului. În aproape toate comunele construcţiile pentru băi au rămas, ani în şir, fără instalaţiile necesare, mai ales după ce la 21 septembrie 1939 primul-ministru Armand Călinescu a fost asasinat de legionari. Comuna Mozăceni s-a dovedit şi în acest caz la înălţime, exemplu de civilizaţie şi bunăstare. Spitalul Mozăceni avea de acum şi o baie publică, care a funcţionat pentru toţi locuitorii din comună, în mod gratuit, până în 1948.

Deşi medicii care au funcţionat la acest spital comunal nu au fost din Mozăceni şi nici nu s-au stabilit în comună, faima spitalului s-a datorat şi acelora dintre ei care s-au dedicat trup şi suflet meseriei alese şi i-au iubit cu adevărat pe truditorii ogoarelor.

Unul dintre medicii cu o pregătire excepţională, dedicat vindecării suferinţelor ţăranilor bolnavi, care veneau cu mare încredere chiar şi din sate îndepărtate, a fost Mihail Sanda, care a ostenit în acest spital timp de şase ani, până la sfârşitul anului 1937. La îndemnul său a venit şi a înfiinţat farmacia sa Ioan Bulandra. După plecarea medicului Mihail Sanda, farmacistul şi-a dat seama că rentabilitatea profesiei sale decăzuse şi a părăsit Mozăcenii, locuitorii din întreaga circumscripţie regretând nu numai pe medic, dar şi pe farmacist. Vreo 80 de locuitori din Mozăceni şi Slobozia semnează o petiţie pe care au ataşat-o unei adrese înaintate de Primăria Mozăceni Ministerului Sănătăţii:

Primăria comunei Mozăceni
Plasa Dâmbovnic
Jud. Argeş
Nr. 1695/1938
Către
Ministerul Sănătăţii
Domnule Ministru,

Avem onoarea a vă înainta, alăturat, cererea locuitorilor fruntaşi din comunele Slobozia şi Mozăceni care solicită rugămintea de a transfera pe dl. dr. Mihail Sanda de la Spitalul Hârşova la Spitalul Mozăceni Argeş... Medicul de ţară trebuie să aibă anumite calităţi şi aptitudini — să nu fie prea materialist făcând de meserie mai mult apostolat, să fie blând şi atrăgător cu ţăranul naiv şi încă empiric spre a-i putea câştiga încrederea. Dl. dr. Sanda a avut cu prisosinţă aceste calităţi, a fost singurul care s-a acomodat mediului rural şi timp de 6 ani cât a condus acest spital a fost alinătorul suferinţelor tuturor celor care i-au cerut ajutorul şi l-au cunoscut, de aceea populaţia din ust ţinutul îl regretă şi doreşte să-l aibă aici.

Primar,
ss N. Petrescu

Notar,
ss M. Olteanu

Răspunsul a fost următorul:

Ministerul Sănătăţii
Direcţia personalului
54767 — 28 iulie 1938
Către
Comuna Mozăceni
Judeţul Argeş

La adresa dvs. 1695/1938, vă aducem la cunoştinţă că dl doctor Mihail Sanda, medicul spitalului Hârşova-Constanţa, ne-a comunicat că regretă că nu poate răspunde favorabil la mişcătorul demers făcut de dvs., întrucât nu-i permite starea sănătăţii.

Directorul personalului,
ss indescifrabil

Şeful serviciului,
ss D. Anghel

Vestea a fost primită cu multă tristeţe şi nu puţini au fost sătenii care au mers la biserică, în fiecare zi de sărbătoare, pentru a se ruga lui Dumnezeu să-i ajute şi să-l facă sănătos pe cel ce le-a adus sănătate. Aşa răsplăteau ţăranii: prin credinţă şi rugăciuni.

Prin Spitalul Mozăceni s-au perindat mulţi medici; nefiind din partea locului şi neputându-se acomoda, fiecare căuta oraşul. Printre medicii apreciaţi de săteni amintim pe Anghel Alexandru, Dumitru Sachelarescu, Mircea Rabiu, Ghenade Mateşiu, considerat de localnici „un mare doctor", „o personalitate", soţii Petre şi Amalia Saita, Cornel Mizumschi, Traian Gherghescu, Silviu şi Sultana Ştefănescu, Constantin Milcu ş.a.

I-am lăsat la urmă pe Mircea Popescu şi pe soţia sa Alexandrina Popescu, medici străluciţi şi chirurgi desăvârşiţi, cunoscuţi de toată zona istorică Vlaşca şi de zona nordică a Teleormanului pentru profesionalismul lor, dar şi pentru bunătatea lor sufletească, pentru apropierea de suferinţele, şi nu puţine, ale sătenilor din Mozăceni în perioada cea mai cumplită, din anii 1948-1959. Au fost nevoiţi să părăsească Spitalul Mozăceni din cauza unui bolşevic fără scrupule şi fără

Dumnezeu, Marin R.O. Gheorghe, zis Burghiu, care, împreună cu alţi cinci trădători de neam şi ţară, la 3 iulie 1945, a înfiinţat prima celulă de partid din Mozăceni; despre medicii chirurgi Mircea şi Alexandrina Popescu şi despre aspectele de mai sus vom reveni mai pe larg într-un capitol următor.

După 1955 medicul de spital răspunde numai de munca şi activitatea unităţii spitaliceşti. La începutul deceniului al IX-lea al secolului al XX-lea, spitalul funcţiona cu 45 de paturi, două cabinete şi o maternitate, fiind deservit de doi medici şi opt infirmiere. Pe lângă spital se mai poate aminti noul dispensar uman construit prin contribuţia cetăţenilor în 1971, în cadrul său funcţionând şi un cabinet stomatologic; dispensarul era încadrat cu doi medici şi patru cadre sanitare. Farmacia de pe lângă spital era deservită de două farmaciste[36].

BANCA POPULARĂ „BUNA VESTIRE"

Gradul de cultură şi civilizaţie al săteanului nostru poate fi judecat şi după felul cum se chiverniseşte, cum îşi asigură o viaţă decentă şi o bătrâneţe liniştită. Bătrânii din Mozăceni au ştiut dintotdeauna să strângă bani albi pentru zile negre, deoarece „Cine banul risipeşte, bătrâneţea greu trăieşte", căci „Banul dacă îl arunci, la bătrâneţe greu o duci"; „Cine banul îl dă pe gât, la bătrâneţe-i amărât"; „Numai leneşul şi prostul nu-şi face pe lume rostul"; „E sărac şi amărât, că îşi dă banii pe gât"; „Ăl sărac, bolnav de cap, pentr-un ţoi când n-are banul, îşi vinde pe loc sumanul"; „Cine bea la crâşmă-n vale, n-are opinci în picioare şi nici tron la-nmormântare". Pe la începutul secolului al XX-lea sătenii au constatat că „Pui bănuţ lângă bănuţ şi-o să ai un trai drăguţ" şi „Banii-n bancă dacă-i pui, banii îţi vor scoate pui".

Dezvoltarea economică a României şi consolidarea capitalismului au atras înfiinţarea de bănci puternice şi să nu uităm că leul, la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea, concura cu dolarul american. Nu trebuie să ne surprindă că de la o singură bancă, existentă în România în anul 1874, cu un capital de 1.000.000 lei, în 1901 se ajunge la 30 de bănci cu un capital total de 94.329.382 lei, iar în 1916 capitalismul românesc poseda 222 de bănci, cu un capital de 228.694.825 lei[37]. Ţăranul nostru, observator atent şi inteligent al evoluţiei, nu putea sta cu mâinile în buzunare. Sătenii încep să-şi înjghebeze şi ei băncile lor. Prima bancă populară din judeţul Argeş a fost Banca populară „Prietenia", înfiinţată la 10 decembrie 1900 în comuna Căcărezeni (azi Fâlfani), cu un număr de 10 membri şi un capital de 60 lei, pentru a face operaţiuni bancare în comunele Căcărezeni, Pădureţi, Cieşti şi Lunca Corbului[38]. Mozăcenii noştri au fost dintotdeauna oameni pragmatici; „Unde nu-i lege, să nu-ţi vâri nasul", pentru că „Unde-i lege, nu-i tocmeală". Şi cum prin toate judeţele ţării începuseră să apară bănci ale

[36] Florea Bratu, *Lucrare pentru perfecţionare la istorie*, 1982, ms., p. 9.
[37] *Enciclopedia României*, IV, *Economia Naţională, circulaţie, distribuţie şi consum*, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1943, p. 561.
[38] Teodor Mavrodin, Mircea Gâlcă, Violeta Sima, Dan Pintilie, Lucian Pribeagu, *Îndrumător în Arhivele Statului Argeş*, Direcţia Generală a Arhivelor Statului – Filiala Argeş, Bucureşti, 1984, p. 242.

sătenilor, la 29 martie 1903 a fost promulgată legea care autoriza şi reglementa înfiinţarea de bănci populare la sate, sub forma unor societăţi pe acţiuni, cu personalitate juridică. În 1904 în judeţul Argeş funcţionau 44 de bănci populare, cu un capital social subscris de 268.732,76 lei, din care 143.486, 77 lei capital social vărsat[39].

Mozăcenii n-au stat de-o parte. Şi cum din începuturi au fost oameni cu credinţă în Dumnezeu, ca nimeni de prin alte sate, nu puteau găsi o zi mai potrivită pentru înfiinţarea băncii lor decât ziua Bunei Vestiri din anul Domnului 1904, la un an şi patru zile după promulgarea legii. Astfel că în ziua de 25 martie 1904 s-a înfiinţat Banca populară „Buna Vestire" din comuna Mozăceni, plasa Cotmeana-Găleşeşti, judeţul Argeş, cu un capital subscris de 6850 lei, din care la constituire s-a vărsat a zecea parte, adică 685 lei, urmând ca restul să fie vărsat treptat în proporţie de 268,04 lei pe lună. După completarea sumei subscrise, fiecare membru putea să-şi mărească depunerile, prin depuneri lunare, până la 5.000 lei. Banca a fost înfiinţată de 54 de depunători, înscrişi în ordinea depunerii[40]:

Nr. crt.	Numele depunătorului	Capital subscris/lei	Capital vărsat/lei
1.	Ştefan Stănculescu	500	50
2.	Simion Şerbănescu	400	40
3.	Radu N. Popescu	400	40
4.	Gheorghe Bădescu	400	40
5.	dr. Mihail Cruceanu	300	30
6.	Grigore I. Mareş	200	20
7.	Zamfir Petre Ciofârlă	200	20
8.	învăţător Barbu Bărbulescu	200	20
9.	Cârstea Antonescu	200	20
10.	Radu Ionescu	100	10
11.	învăţător M. Udrescu	50	5
12.	Constantin Mocanu	50	5
13.	Teodor Constantinescu	100	10
14.	Tudor Marinescu	100	10
15.	Radu Popa Din	100	10
16.	Dobre Sora	100	10
17.	Stan Voinea	50	5
18.	Ion M. Porojan	20	2
19.	Ion D. Sărbeanu	20	2
20.	Grigore Burcea	20	2
21.	Gheorghe S. Cherbel	20	2
22.	Marin B. Teianu	50	5
23.	Niţă G. Ge(a)bunea	20	2
24.	Simion G. Vochin	20	2

[39] Teodor Mavrodin, Mircea Gâlcă, Violeta Sima, Dan Pintilie, Lucian Pribeagu, *op. cit.*, p. 242.
[40] Ion Cruceană, Maria Isvoranu, *Monografia comunei Mozăceni*, ms., 1995, pp. 84-85.

25.	Gheorghe I. Trandafir	20	2
26.	Oprea Gheorghe	20	2
27.	Vasile R. Covei	100	10
28.	Gheorghe N. Marinescu	50	5
29.	Andronie Rizea	50	5
30.	preot Ion Musicescu	200	20
31.	Constantin Bucur	50	5
32.	Niţă M. Porojan	200	20
33.	Iancu Micu	50	5
34.	Dumitru Enescu, învăţ.	100	10
35.	preot Gheorghe Necşulescu	100	10
36.	Marin Ion Miu	100	10
37.	Ioniţă M. Ciuculete	100	10
38.	Ghiţă Miu	100	10
39.	Gheorghe B. Popescu	40	4
40.	Ion Radu Barbu	50	5
41.	Constantin P. Olte(a)nu	20	2
42.	Nae C. Mazilu	20	2
43.	Ion Bunda	20	2
44.	Ion T. Lazăr	20	2
45.	Ion D. Şerban	100	10
46.	Ion R. Ciopotă (Ceapotă)	200	20
47.	Marin Marinescu	20	2
48.	Ion Iliescu	400	40
49.	Marin A. Tămagă	200	20
50.	Gheorghe Preda	400	40
51.	Zamfir Ciuculete	100	10
52.	Marin D. Tocilă	100	10
53.	Marin C. Pingoi	100	10
54.	Gheorghe Iordăchescu	200	20
	Total	6850	685

Preşedinte al băncii a fost ales Ştefan Stănculescu, iar casier învăţătorul B. Bărbulescu; până la începutul anului 1905 capitalul băncii ajunsese la 10.000 lei[41]. Pentru cititorul neavizat, din anul Domnului 2003, suma de 10.000 lei pare mică. Cu această sumă se puteau cumpăra, de la brutăria care exista în Mozăceni, sau de la Găeşti, oraşul cel mai apropiat, 200.000 (două sute de mii) de franzele, de 1 kg bucata, pentru care, în anul în care ne aflăm, 2003, s-ar plăti suma de 2.000.000.000 (două miliarde) lei! Dacă un găinar (negustor care cumpăra de la săteni păsări şi ouă) ar fi venit în 1905 cu 10.000 lei în Mozăceni, ar fi cumpărat 500.000 de ouă; în aprilie 2003, de Paşte, acestea ar fi valorat frumuşica sumă de 1.500.000.000 lei.

[41] Preotul paroh Ioan Musicescu, *Monografia comunei Mozăceni*, 1905, pp. 16-17.

Scopul înfiinţării Băncii populare „Buna Vestire" era acela de a înlesni împrumuturi celor care se ocupau cu activităţi comerciale sau productive (art. 3 din statutul băncii), dar şi acela de a fructifica depunerile membrilor (art. 2). Beneficiul era constant. Astfel, Stancu Nicolae Cruceană, tatăl folcloristului Ion Cruceană, devine membru depunător al băncii la data de 9 octombrie 1908, cu suma de 500 lei, iar la 31 decembrie 1908 are un beneficiu de 8,61 lei; numai peste doi ani, la 1 ianuarie 1911, suma totală de pe libretul lui Stancu Nicolae Cruceană era de 615,31 lei[42].

Membrii se primeau de către consiliul de administraţie al băncii, prin înscrierea acestora în registrul de societar. Putea fi membru oricare locuitor major al comunei, fără deosebire de sex, cu menţiunea că femeile măritate trebuie să aibă consimţământul soţilor lor. Capitolul II al statutului, „Despre membrii societăţii, drepturile şi îndatoririle lor", arăta şi cum se putea pierde calitatea de membru: prin retragere, prin moarte şi prin demisie. Capitolul III se ocupa de capitalul social şi părţile sociale; în total erau opt capitole bine structurate şi compuse pe înţelesul tuturor depunătorilor, indiferent de gradul lor de pregătire.

Pentru cunoaşterea mai amănunţită a nivelului de trai, aşadar şi a gradului de civilizaţie, amintim că în anul 1904 starea financiară a comunei Mozăceni se prezenta astfel: „Debitul general al comunei este de 21502 lei 40 b; din acestea venitul comun(e)i din Zecimi este de 2137 lei, bani 15; fondul comunal este de 1614 bani 20%, pentru stat 10760. Budgetul comun(e)i presintă la venit 7714 b 44, la cheltuieli 7685 b 60%". „Salariul funcţionarilor" era următorul: „Primarul are 700 lei anual, adjutorul 180, notarul 760, ajutorul de notar 240, şeful garnizoni 108, doi vătăşei 120, doi guarzi canpeni 40, servitori la 2 şcoale 120, cheltuieli de cancelarie 84, reparaţia localurilor de şcoală şi primării 100, asigurări 20, abonamente la foi oficiale lei 100, buletinul ministrului de interne 20, serviciul şcoalelor 69. Premii la şcolari 30, reparaţii şi mobilier 100, subvenţia bisericilor 120, ajutor bisericei care se construieşte pe 1904 lei 200, pentru vaccinator lei 216 b. 30, revizori de vite 47, poşta rurală 330 b. 60, pentru telefon 204, tauri şi armăsari 300, pentru deschidere de credite 1000"[43]. Aşadar, pentru îmbunătăţirea raselor primăria cheltuia o sumă importantă pentru tauri şi armăsari de rasă. Nu înseamnă aceasta un înalt grad de cultură şi civilizaţie?

Comuna avea 674 contribuabili, din care 372 erau razaşi vechi, proprietari de pământ moştenesc, „iar 302 prin înmulţire şi vânzări benevole unul altuia nu mai au pământ decât foarte puţin. Între cei 372 moşteni se află 12 proprietari cari votează în colegiul I de cameră şi senat. Ţărani împroprietăriţi după legea rurală de la 1864 sunt 140 numai cu loc de casă şi grădină"[44].

În Mozăceni pământul avea o mare valoare; ştiau să-l preţuiască moştenii; îl vindeau leneşii şi beţivanii, care îngroşau rândurile celor săraci. Atât de preţuit era pământul, încât un notar sau un primar care aveau salariile cele mai mari, cu salariul pe întregul an abia cumpăra două.pogoane la câmp, sau un pogon în intravilan: „Preţul vânzării pământului se ridică în present (1904-1905, n.n.) de la 300–400 lei

[42] Ion Cruceană, Maria Isvoranu, *ms. cit.*, p. 85.
[43] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 14.
[44] *Ibidem*, p. 13.

pogonul, iar în vatra comunei până la 600-800. Preţul arendei unui pogon este de la 10-20 lei la venitul fonciar. Pământul acestei comune este tacsat la 30 lei hectarul, iar la proprietatea mare de la 50 hectare în sus Administraţia financiară a găsit cu cale să se tarcez (sic!) până la 42 lei hectarul. Stabilimente de băuturi sunt în număr de 8 (opt) din cari unul şi manufactura şi o brutărie pentru spital şi locuitori din satele vecine"[45]. Preţuirea pământului nu înseamnă un înalt grad de cultură şi civilizaţie? Să ne gândim că astăzi numai cu un salariu lunar se pot cumpăra două pogoane uneori chiar în intravilan, şi cu casă şi cu livadă, dacă ajunge la 10 salarii. Ţăranii din Mozăceni aveau, la începutul secolului al XX-lea, principiul lor sănătos: „Ară cu patru şi şase boi şi n-ai griji şi nici nevoi".

Banca populară „Buna Vestire" din Mozăceni a adus mari beneficii membrilor. Mulţi deponenţi au cunoscut o mare prosperitate până în anul 1916. S-au cumpărat unelte agricole performante; plugul de lemn a dispărut cu desăvârşire de pe ogoarele comunei. S-au construit foarte multe case cu mai multe încăperi, multe învelite cu tablă; multe erau lucrate din cărămidă.

După ce la 14/27 august 1916 România a declarat război Austro-Ungariei, avea să urmeze dezastrul prin cucerirea Olteniei şi Munteniei. Comuna Mozăceni a fost cucerită, „Cam cu vreo două-trei zile înainte de Ovedenia din anul '916"; invazia a avut loc în zorii zilei de 18 noiembrie / 1 decembrie 1916[46]. Chiar dacă arhivele primăriei Mozăceni au fost arse de năvălitori, arhivele Băncii populare „Buna Vestire" au fost salvate, păstrându-se în întregime toate dosarele din anii 1910-1944[47], dovadă de mare responsabilitate din partea celor ce răspundeau de banii sătenilor din Mozăceni. Din nefericire, după război, leul s-a devalorizat, inflaţia a crescute. Membrii băncii noastre nu s-au descurajat. Banca populară „Buna Vestire" din Mozăceni va cunoaşte o nouă perioadă de prosperitate, la fel cum au cunoscut şi membrii ei şi toţi locuitorii comunei; din nefericiree pentru o perioadă de numai două decenii.

Asupra României s-a abătut furtuna celor mai mari nenorociri din istoria sa. Viforul dezastrelor a început cu una dintre cele mai nefaste zile: 23 august 1939, când la Moscova a fost semnat pactul Molotov-Ribbentrop cu acel „Protocol Adiţional Secret"[48]. A urmat sfârtecarea barbară a graniţelor României din iunie-septembrie 1940[49], pentru ca la 22 iunie 1941 armatele române să pornească cruciada antibolşevică pentru dezrobirea Basarabiei şi Bucovinei, cruciadă încheiată, cu aceeaşi zi nefastă, 23 august, dar din anul 1944. „Eliberatorii", deşi consideraţi aliaţi, se considerau cuceritori şi „130.000 de soldaţi români au fost făcuţi prizonieri fără luptă de către armata sovietică", iar „aceste armate sovietice au dat comunicate de război până după ce au intrat în Bucureşti, comportându-se ca un

[45] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 13.
[46] Arh. Militare, Corpul 1 Armată, Dos. Nr. 97, f. 103: în ziua de 18 nov. trupele germane au ajuns până în zona Pârvu Roşu-Oarja.
[47] Direcţia Argeş a Arhivelor Naţionale, 56 dosare, nr. inv. 591.
[48] Mircea Muşat, *1940. Drama României Mari*, Editura Fundaţiei România Mare, Bucureşti, 1992, pp. 18 şi urm.
[49] *Ibidem*, pp. 61-238.

invadator într-o ţară cucerită"[50]. Armatele sovietice au intrat în Bucureşti în ziua de joi, 31 august 1944, prilej pentru lichelele comuniste din interiorul ţării să afirme: „Să fim mândri că din istorica zi de 23 August România se află alături de Uniunea Sovietică..."[51].

„Mândria" cozilor de topor din România, consta în faptul că invadatorii ne-au luat numai din peştera de la Tismana 44 de vagoane de aur, fondul lichid de la Banca Naţională, prăzi de război care, împreună cu cheltuielile necesare pentru transportul şi întreţinerea trupelor sovietice, se ridica nu la 300 milioane de dolari (despăgubiri de război, n.n.), ci aproape la două miliarde de dolari, la cursul anilor 1944-1945"[52], deoarece, „În absenţa oricărei convenţii de armistiţiu valabil semnată, armatele sovietice au pus mâna pe „pradă de război", au creat o monetă de ocupaţie, au făcut prizonieri, s-au comportat ca într-o ţară ocupată"[53]. Aşadar, invadatorii lui Stalin „au creat o monetă de ocupaţie", 6 valori: 5 Lei, 10 Lei, 20 Lei, 100 Lei, 500 Lei, 1000 Lei şi, „După unele date din literatură ar fi existat şi biletul cu valoarea de 1 Leu"[54]. Nimeni şi niciodată nu poate afla câţi „bani" au aruncat trupele de ocupaţie pe piaţa românească. Băncile populare, ca şi Banca populară „Buna Vestire" din Mozăceni, s-au desfiinţat. Inflaţia a fost fără precedent. În vara anului 1947 un dublu de porumb ajunsese să coste 3.000.000 lei. În preajma reformei monetare din 15 august 1947 un creion ajunsese să se vândă în prăvăliile din Mozăceni, Negraşi, Mozacu sau din Teiu cu 120.000-130.000 lei. „Banii albi, pentru zile negre", agonisiţi cu trudă de gospodarii care se gândeau, după legea pământului, la „zile negre", adică la bătrâneţe, cu toate că „Mulţi se tem de bătrâneţe, dar nu ştiu câţi o apucă", s-au dus pe apa sâmbetei. Această situaţie a dat prilej unor lichele trădătoare şi din Mozăceni să se bucure, atât după dispariţia băncii, cât şi după reforma monetară, spunând: „Cine banii vrea să-i strângă, e chiabur cu mintea strâmbă"; „Până acum chiaburii duceau grija banilor, de-acuma le duce dorul". „Omul nou" începea să apară, societatea nouă, socialistă, să se dezvolte. Noua orânduire pune bazele unei culturi şi educaţii pe măsură – cultura, educaţia şi civilizaţia socialistă.

[50] Platon Chirnoagă, *Istoria politică si militară a războiului României contra Rusiei sovietice, 22 Iunie 1941 - 23 August 1944*, Editura Carpaţi, Madrid, 1956, p. 324.
[51] *23 August 1944 Documente 1944*, vol. II, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, doc. 810, p. 627.
[52] Nicolae Baciu, *Yalta şi crucificarea României*, Editura Europa, Roma, 1983, p. 141.
[53] Lon Gruart, *Comment le royaume de Roumanie est devenu une democratie populaire*, Miroir de l'histoire, martie 1962.
[54] George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin C. Oprescu, *Monede si bancnote româneşti*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1977, pp. 364-365, nr. 381-386.

Educaţia, cultura şi „civilizaţia" socialistă

După ce la 30 decembrie 1947, regele Mihai I este obligat să abdice şi se adoptă Legea nr. 363, prin care se proclamă Republica Populară Română, bolşevicii lui Stalin, având o experienţă de 30 de ani, o puteau pune în aplicare în scopul lichidării culturii naţionale şi a patriotismului oricărui popor cucerit. Trei au fost căile de abrutizare în masă a populaţiei. În primul rând aplicându-se, prin instituţii pe măsură şi prin promovarea analfabeţilor, legea forţei; în al doilea rând, prin educaţia atee şi îndepărtarea de credinţa în Dumnezeu prin cele mai diabolice mijloace; în al treilea rând, prin distrugerea proprietăţii private. Tot ce a fost statornicit de milenii ca specific al satului românesc a fost lichidat. Toate cutumele şi credinţele păstrate din negura vremurilor au fost nimicite. Strălucitorul port popular a dispărut prin interdicţia făţişă de a se mai pune în comerţ materiale necesare confecţionării. Clăcile şi furcăriile, şcoală de veacuri pentru împrospătarea memoriei, au fost interzise direct şi brutal, sub motivaţia organizării antistatale. Hora satului a fost înlocuită cu kitschul serbărilor, unde cadrele didactice erau obligate să-şi prostitueze conştiinţa, aducând osanale armatei eliberatoare, fratelui de la răsărit, marii prietenii, marilor dascăli ai marxism-leninismului, realizărilor din ţara socialismului victorios, vieţii noastre noi, marilor conducători ai poporului român, la loc de frunte aflându-se Vasile Roaită, în paralel cu denigrarea şi umilirea cea mai cumplită a gospodarilor de frunte, socotiţi chiaburi. Multe din stihurile de proslăvire erau din cartea: „Cântecele ţării. Prelucrări din folclorul contemporan", a stihuitorului bolşevic de ocazie, Ion Socol[1], de obârşie din Mozăceni, dar pe care-l înjurau peste 90% din sătenii trecuţi cu forţa la colectiv, socotindu-l „clăcaş de neam cu meteahnă, năvligos".

Pericolul degradării culturii a fost intuit de unele cadre didactice care au muncit din răsputeri pentru a împiedica distrugerea patriotismului autentic şi cultura tradiţională, prin impunerea kitschului patriotard, învăţătorul Ilie Costache de la Şcoala Mişei, profesorul Nicolae Teodoreci şi profesorul de muzică de la liceu, preotul Laurenţiu Popescu, ajuns ulterior protopop la Costeşti, au pus bazele unor formaţiuni corale cu repertorii valoroase. Profesorul Ion Bădescu şi învăţătoarea Ana Bădescu, împreună cu profesorul Eugen Dună au pus bazele unei echipe de teatru, iar profesorul de istorie Florea Bratu, dându-şi seama că sacralitatea horei şi a dansului popular îşi stinge ultimele pâlpâiri, a încercat să reînvie aceste ritualuri străvechi, formând chiar şi o echipă de căluşari a copiilor. Au fost, toate acestea, osârdnicii pornite din sufletele celor încărcaţi cu o mulţime de poveri extraşcolare, care nu aveau nimic comun cu instrucţia.

Colectivizarea a anihilat orice dorinţă de remarcare individuală. La munca pe tarla, vulgaritatea a luat locul cântecului şi doinei, respectul a dispărut, ruşinea la

[1] Apărută în 1962 la Editura pentru Literatură.

fel. Cât ţine Găvana, Mănăstireanca sau Câmpul de la Drumul Mare, peste tot, ca-n palmă; nicăieri un stuf, un ghorghinar unde să se ascundă omul pentru câteva minute; pudoarea a rămas de domeniul trecutului; curăţenia morală a fost înlocuită de libertinism, libertinajul devenind, în concepţia majorităţii, fundament al democraţiei şi libertăţii câştigate datorită partidului, drepturi ale maselor eliberate de robia muncii de pe ogoarele boierilor şi chiaburilor, deşi la Mozăceni au fost moşteni de veacuri. Educaţia din familie a dispărut; cei şapte ani de acasă au rămas de domeniul spunerii, o vorbă bătrânească. Marea majoritate a părinţilor au lăsat totul pe seama şcolii; secretarii de partid, instructorii şi culturnicii au obligat cadrele didactice să facă absolut totul, ajungându-se la ideea preconceputâ, sesizată şi de UNESCO: „Educaţie = şcoală". „Or, dacă este adevărat că rolul instituţiilor şcolare este din ce în ce mai important în valoarea absolută, rolul lor relativ, în raport cu alte mijloace educative şi alte moduri de comunicare între generaţii, nu creşte, ci tinde în realitate să se reducă"[2].

Dintre multele idei preconcepute observate de UNESCO în mentalitatea culturnicilor, datorită subdezvoltării lor, întărită cu puteri discreţionare, „Persistă credinţa că procesul educativ se situează electiv între limitele copilăriei şi ale vârstei tinere şi că trebuie să vizeze înarmarea fiecărui subiect, la ieşirea din ultimul ciclu parcurs, cu un bagaj de cunoştinţe şi deprinderi valabile pentru restul existenţei sale"[3]. Era cu totul contrar mentalităţii mozăceanului care, din moşi-strămoşi, ştia că „Omu-nvaţă până moare, şi tot nu le ştie pe toate"; „Învaţă cât trăieşti, ca să ai ce lăsa la copiii şi nepoţii pe care-i creşti", pentru că „Cine zice că ştie totul, nu ştie nimic". „Numai prostul spune că le ştie pe toate, dar le face nesărate", pentru că „Prostul se crede deştept şi nebunul puternic". S-ar putea ca cititorul neavizat să-ncerce a ne contrazice, şi pe bună dreptate din punctul lui de vedere, acuzându-ne pe noi cu afirmaţia contrară celor de mai sus, că învăţământul a cunoscut, în Mozăceni, apogeul în anii 1960-1970; s-au ridicat şcoli noi, bine înzestrate; au fost şcolarizaţi toţi copiii, mulţi au urmat şcoli superioare, au devenit intelectuali de vază. În primul rând este meritul cadrelor didactice din Mozăceni, dar şi al acelor intelectuali ridicaţi din comună care au ştiut să se impună pe plan local, dar şi judeţean, ridicând comuna Mozăceni la loc de frunte, pentru că, din nefericire, nici măcar cadrele didactice din Mozăceni, fără să mai vorbim de culturnici, nu cunoşteau realitatea tragică a învăţământului românesc[4]. În anii 1967-1969, din cele 127 de state membre ale UNESCO, în ceea ce priveşte fondurile alocate pentru învăţământ, România nici nu-şi făcuse cunoscut procentul alocat învăţământului din produsul naţional (intern) brut, făcând cunoscut la UNESCO doar procentul faţă de totalul cheltuielilor publice, care este mai puţin relevant şi pe care multe ţări îl neglijau. Dar şi aşa, România, din 127 de ţări, avea în coadă doar Pakistanul şi Vietnamul de Sud. Dacă ţara noastră, în 1969, alocase pentru învăţământ cel mai mare procent în comparaţie cu anii anteriori, faţă de totalul cheltuielilor publice 6,1, Costa Rica alocase 35,0, Guineea 20,8, Ghana şi Sudanul câte 20,3, Zairul

[2] Edgar Faure, *A învăţa să fii – un raport al UNESCO*, Traducere Rola Mahler şi dr. Fred Mahler, Editura Didactică şi Pedagogică, 1974, p. 134.
[3] *Ibidem*, p. 135.
[4] Cercetări prin discuţii discrete, colegiale, în anii 1967-1974.

18,7, Gabonul 17,7; până şi Somalia alocase în 1967 un procent de 7,1 faţă de totalul cheltuielilor publice, an în care România alocase un procent de 5,8[5].

Pe bună dreptate şi nu din rea-credinţă, numai din necunoaştere, mulţi români îşi compară localitatea şi uneori ţara, cu nivelul din anii 1945-1948, după al doilea război mondial. În felul acesta procedează şi mozăcenii noştri, şi nu ne referim doar la simpli pălmaşi; aici avem în vedere şi pe funcţionari, cadrele didactice şi sanitare, obligate să participe săptămânal la „instruire" pe plan local, unde instructorul sau secretarul de partid repeta obsesiv marile realizări. Se amintea permanent că după anul 1950 în Mozăceni a fost înfiinţată o staţie de radioficare ce transmitea realizările partidului prin 826 difuzoare instalate în casele cetăţenilor. În 1981, şi după acest an, fiecare şedinţă de partid, şedinţă de instruire, conferinţă la căminul cultural, adunare de pionieri, în orice ocazie, chiar şi consiliile pedagogice ale cadrelor didactice, începeau obligatoriu cu realizările partidului, amintindu-se că în comună există 220 de aparate de radio, 550 de televizoare, peste 120 de telefoane, peste 1200 de abonamente la ziarele centrale şi ziarul judeţean; 17 locuitori ai comunei aveau autoturisme proprietate personală, iar prin contribuţie voluntară se electrificase comuna, construindu-se o staţie de transformare, precum şi un castel de apă care alimenta, prin 7 km de conductă, gospodăriile sătenilor; în comună se construiseră trei magazine mixte şi un magazin universal, care numai în 1981 au vândut mărfuri în valoare de peste 9 milioane lei, printre care 30 de televizoare, 15 frigidere, 12 maşini de spălat, 12 garnituri de mobilă, 6 garnituri de sufragerie, 5 biblioteci, 15 maşini de cusut, 15 aparate de radio[6] şi multe alte mărfuri curente, lucru posibil datorită bărbaţilor care lucrau pe şantierele din oraşe, foarte mulţi fiind navetişti.

Din nefericire, nimeni de la noi nu cunoştea şi nu cunoaşte realitatea din Grecia, sau din alte multe state care în 1938 se aflau cu mult în urma României în privinţa culturii, civilizaţiei şi mai ales a nivelului de trai. În aceste ţări, în anii în care noi ne lăudam cu atâtea realizări, nu era familie în care să nu existe măcar un televizor şi un automobil, fără să mai vorbim de nivelul de trai în comparaţie cu al nostru. Dacă în 1938 România se afla pe aceeaşi treaptă de dezvoltare cu Spania, la ce nivel se afla această ţară în 1960-1980? La ce nivel se situează azi? De ce femeile noastre merg să robească pe ogoarele lor, când în 1938 străinii invidiau agricultura românească? Istoria contemporană de aici trebuie să pornească; adevărul trebuie cunoscut în toată nuditatea lui. Ajunge cu minciuna şi cu escamotarea realităţii. Cine ascunde adevărul, îşi merită soarta pe care i-o creează minciuna. Mozăcenii au fost dintotdeauna de partea adevărului; au disprețuit minciuna, lenea, cerşetoria, hoţia, beţia, necinstea, nedreptatea, obscenitatea, imoralitatea, necredinţa, răutatea şi ura.

Dintotdeauna mozăcenii au iubit glia şi neamul, cinstea şi dreptatea, hărnicia şi pe Bunul Dumnezeu; în urma unei tranziţii mai înspăimântătoare decât comunismul, e timpul să redevenim ceea ce am fost.

[5] Edgar Faure, *op. cit.*, Anexa VIII, pp. 364-374, passim.
[6] Florea Bratu, *ms. cit.*, p. 8.

„Vom fi iarăşi ce-am fost şi mai mult decât atât!"

Cuvintele lui Petru Rareş erau rostite de multe persoane din Mozăceni, după evenimentele de la sfârşitul lunii decembrie 1989. Nu am aflat cine a lansat printre sătenii mozăceni deviza domnului moldovean; a fost probabil un intelectual. Erau cuvinte pline de speranţă, iar speranţa şi bucuria se găseau pe chipurile, dar şi în sufletele marii majorităţi a sătenilor. În 1990, din 100 de locuitori, din tot atâtea familii, în vârstă de peste 40 de ani, 71 credeau că va fi mult mai bine şi se bucurau nespus, 18 regretau comunismul, în timp ce 11 spuneau că nu se ştie cum va fi. Nu lipsită de importanţă rămâne atitudinea creştinească a celor chestionaţi. Un procent de 98 s-au arătat indignaţi de asasinarea lui Nicolae Ceauşescu în ziua cea mai sfântă, a naşterii lui Isus Cristos; ceilalţi doi au răspuns că „poate aşa a fost cazul". Un procent de 58 au spus că Nicolae Ceauşescu putea fi judecat şi condamnat la moarte, „dar nu în ziua naşterii lui Isus Cristos"; 24% erau de părere că ar fi fost mai bine ca Nicolae Ceauşescu să fi fost pedepsit altfel, „cu închisoare, cu domiciliu forţat, dar nu împuşcat", pentru că, „e vai de poporul care-şi omoară conducătorul", în timp ce 18% erau de părere că, „nu avea de ce să fie pedepsit în nici un fel", aceste 18 persoane fiind cele care regretau comunismul.

În ridicarea gradului de civilizaţie şi confort al comunei Mozăceni s-au implicat câţiva intelectuali de marcă, care au reuşit să antreneze pe toţi sătenii, realizând ceea ce nu se putuse realiza în cei 45 de ani de comunism. Printre aceştia sunt demni de amintit: economistul Emilian Dragnea, vicepreşedinte al Consiliului Judeţean Argeş până în anul 1996, azi, în 2004, director al Casei Judeţene pentru Asigurări de Sănătate, ing. Constantin Tămagă, personalitate de seamă a comunei, implicat în toate realizările obţinute după 1990, din anul 2001 prefect al judeţului Argeş, economistul Constantin Simionescu, director economic la Dacia-Colibaşi, originar din judeţul Olt, a cărui soţie este din Mozăceni, din familia Pătraşcu, care a avut un rol hotărâtor în menţinerea spitalului din Mozăceni după anul 1990. Nu putem trece cu vederea nici sprijinul acordat de Nicolae Văcăroiu în perioada cât a fost prim-ministru, dar şi în prezent, când deţine funcţia de Preşedinte al Senatului României, iar dintre localnici pe dr. ing. Lucian Cioran, preşedintele CPUN din Mozăceni imediat după

Fig. 15. Emilian Dragnea, economist, fiu al comunei, mare iubitor al locurilor natale.

evenimentele din decembrie 1989 şi primar după alegerile locale din anul 2000, şi pe primarul prf. Dan Iordache.

Fig. 16. Primăria comunei Mozăceni construită în anii 1937-1938 (fotografie din 18 noiembrie 1969).

Fig. 17. Primăria comunei Mozăceni construită în anii 1993-1994.

Prima realizare după evenimentele din 1989 a fost construirea, în 1991, a două poduri metalice, dorite, dar şi făgăduite de vechii ocârmuitori, de decenii: cel de la Zidurile şi cel de la Babaroaga. Anul 1994 a adus realizarea a două edificii: Primăria comunei Mozăceni, în locul celei vechi, din anii 1937-1938, construcţie pe măsura faimei comunei, şi localul pentru Grădiniţa Babaroaga. În 1995 s-a construit Podul cel Mare, de peste Drâmbovnic, iar în 1996 s-a dat în folosinţă

Căminul Cultural din Mozăceni, a cărui fundaţie a fost turnată în 1978. Întrucât proiectul s-a dovedit greşit[1], deoarece sala de festivităţi necesita piloni centrali, s-a făcut un nou proiect în 1995; la darea în folosinţă i s-a dat numele: Căminul Cultural „Liviu Rebreanu", pe considerentul că marele romancier aminteşte de satul Babaroaga în romanul „Răscoala". Cei care l-au botezat astfel nu au ţinut seama de faptul că nici în Babaroaga şi nici în alte satele de pe Valea Mozacului, sau în cele de la nord de Mozăceni, de pe Valea Drâmbovnicului, nu a avut loc nici un incident în anul 1907[2]. Propunerea făcută de două-trei persoane ca numele acestui edificiu cultural să fie „Preot paroh Ioan Musicescu", una din personalităţile de mare valoare pentru comuna Mozăceni, nu a fost luată în seamă; avem speranţa că această nedreptate făcută păstorului Mozăcenilor de la sfârşitul veacului al XIX-lea şi începutul veacului al XX-lea va fi reparată.

Fig. 18. Vechiul cămin cultural ridicat pe temelia morii lui Petre Stănescu.

Fig. 19. Căminul Cultural „Preot Ioan Musicescu" din Mozăceni, dat în folosinţă în anul 1996.

[1] Încă o dovadă de înapoiere a culturnicilor comunişti şi a dictatorilor bolşevici, care nu erau interesaţi de dezvoltarea culturii autentice în satele noastre. În 1953 în Teiu Deal s-a turnat o temelie pentru un cămin cultural, care a rămas până azi acoperită de buruieni.

[2] Incendierea a trei şire de paie la un conac din Teiu Deal s-a dovedit a fi o neglijenţă a unui fumător şi nicidecum un semn de răzvrătire.

O dată cu inaugurarea căminului cultural s-a mutat, pe noul soclu, Monumentul Eroilor din Mozăceni, construit de săteni în 1933; lucrarea era necesară, trecându-se şi eroii care s-au jertfit în al doilea război mondial, în anii 1941-1945. Aceste realizări deosebite au fost săvârşite în timpul primariatului lui Dan Iordache, dar hotărâtoare pentru evoluţia comunei au fost cele din timpul primarului dr. ing. Lucian Cioran, cu sprijinul hotărâtor al prefectului Constantin Tămagă şi al altor personalităţi pe care le-am amintit.

În anul 2001 au fost reluate lucrările la reţeaua de gaze naturale începută anterior. Anul 2002 a însemnat, cu adevărat, un an de mari prefaceri pentru civilizaţia sătenilor mozăceni; tenacitatea primarului gospodar dă rezultate neaşteptate. Toate instituţiile comunei au fost împrejmuite cu garduri; de ani mulţi rămăseseră de izbeliştе. Au fost pietruite toate drumurile şi uliţele comunale, locuitorii săpându-şi şanţurile şi reparându-şi podeţele în dreptul proprietăţilor lor. A fost refăcută în totalitate şoseaua intercomunală Mozăceni-Izvoru. Drumul interjudeţean, care trece prin centrul comunei a fost asfaltat după normele Uniunii Europene. Tot în acest an a fost construit noul corp al „Şcolii de Arte şi Meserii" care cuprinde un atelier modern şi două săli de clasă; în noiembrie 2002 s-a dat în folosinţă centrala telefonică digitală, extinzându-se telefonul şi în satul Zidurile, înlocuindu-se astfel telefonul care funcţiona de la sfârşitul secolului al XIX-lea. În anul 2003 s-a turnat temelia unei săli moderne pentru sport, care se inaugurează în anul 2004. Într-un singur deceniu comuna Mozăceni a realizat incomparabil mai mult decât în toţi cei 45 de ani de comunism. Semnele civilizaţiei moderne sunt cu adevărat vizibile. Şi aceasta în condiţiile în care, din veniturile locale nu se pot acoperi nici salariile cadrelor didactice.

Din nefericire, cadrele didactice, descătuşate de povara şedinţomaniei şi a eforturilor la comandă pentru pretinsa formare a „omului nou", au răsuflat uşurate; uitând parcă de menirea apostolilor satelor noastre, au devenit apatice, neglijând sufletele sătenilor zdrobite de educaţia atee, pe care, sub presiune, dar pentru unii şi din pasiune, tot ele au făcut-o; au uitat şi de distrugerea bogatei etnoculturi cu temelii de milenii, pe care mulţi nici nu o cunosc cât de cât. În aceste împrejurări vitrege, ale unei tranziţii care nu mai are sfârşit, s-a găsit, totuşi, o persoană care să se dedice impulsionării sătenilor şi mai ales a tineretului, către aspectele înălţătoare ale trecutului, care dădeau muncii sacralitate şi activităţii distractive strălucire, aşa cum erau în perioada de dinainte de război. Lucrase încă din 1985 ca responsabilă a cinematografiei locale[3] şi obţinuse realizări deosebite. Bunăoară, în concursul republican pentru intensificarea difuzării culturii prin filmul românesc, Unitatea cinematografică sătească din Mozăceni obţine EVIDENŢIERE pe anul 1986 şi DIPLOMA DE ONOARE acordată de Asociaţia Cineaştilor Centrala Româniafilm, semnată de preşedintele Consiliului Culturii, Suzana Gâdea, iar întreprinderea Cinematografică Argeş acordă menţiune, însoţită de diploma cuvenită, operatorului proiecţionist Gheorghe Curea, pentru activitatea sa cu filmul în anul 1986. Succesul, pe plan judeţean, se va repeta şi în anul 1988.

[3] Cinematograful a fost introdus în Mozăceni încă din anul 1949 şi a funcţionat până în anul 1998, când, datorită numărului mare de televizoare color, a devenit total ineficient.

Fig. 20. Ing. Constantin N. Ionescu şi soţia sa Marieta, născută Ciofârlă.

Imediat după evenimentele de la sfârşitul anului 1989, Maria Isvoranu, căci despre ea este vorba, s-a hotărât să readucă la viaţă cultura populară de altădată, cu tot ce a avut mai sacru şi înălţător. Încurajată şi de faptul că în ultimul an de dictatură comunistă, în 1989, ocupându-se de o formaţie de dansuri de femei, cu toate că în Mozăceni jocurile populare erau date uitării, a ocupat locul I pe ţară şi a primit „Diploma" prin care, „Se acordă premiul I şi titlul de Laureat FORMAŢIEI DE DANSURI DE FEMEI de la CĂMINUL CULTURAL din localitatea MOZĂCENI, judeţul ARGEŞ, la concursul artistic de interpretare (creaţie) din cadrul etapei republicane a Festivalului naţional al educaţiei şi culturii socialiste „Cântarea României". Succesul avea să se repete cu aceleaşi fete şi femei, în anul 1990, la 6 august, la ediţia a XV-a a spectacolului interjudeţean al dansului de femei „Ecouri meseşene", de la Zalău-Sălaj. Echipa de dansuri din Mozăceni primeşte „DIPLOMA – ECOURI MESEŞENE". Echipa a fost formată din următoarele 16 persoane: Albu Mariana, Anghel Georgeta, Bimbirel Daniela, Bimbirel Jana, Bimbirel Niculina, Bunda Georgeta, Isvoranu Constanţa, Mocanu Floriana, Nedelea Mihaela, Olaru Marilena, Popescu Ionica, Popescu Mihaela, Trandafir Jana, Vlaicu Felicia, Vlaicu Luminiţa şi Zanfir Mariana, acompaniate de Ilie Feraru la vioară şi Petre Daniel la acordeon. Era şi firesc să se consemneze, „Un cuvânt de vrednică amintire pentru Ilie Feraru, lăutar care însoţise cu arcuşul lui cele 16 dansatoare cunoscute în ţara toată pentru «Hora pe saltă», «Şoimul», «Hora dogarului» şi «Murguleţul», aducând formaţiei, anul trecut, „aurul naţional şi elogiile întrecerii «Ecouri meseşene», la Zalău"[4].

Fig. 21. Profesorul de educaţie-fizică Viorel-Dănuţ Iordache, primar al comunei Mozăceni în perioada 1991-2000.

Fig. 22. Profesorul de istorie Florea Bratu.

Instructoarea noastră şi-a dat seama că de aici trebuie reluat totul, pe un nou plan, al străvechii temelii. În scopul participării la concursul judeţean, pentru ocuparea postului de director al căminului cultural, solicită primarului Dan Iordache o recomandare în acest sens, pe care o primeşte cu nr. 59 din 14.02.1991. În urma acestei recomandări susţine un examen-concurs la centrul judeţean în urma căruia este numită, la 1 mai 1990, directoare a Căminului Cultural Mozăceni.

[4] Constantin Cârstoiu, *Activitatea culturală la Mozăceni*, Argeşul, Anul I, nr. 225, 11 decembrie 1990, p. 2.

Rezultatele muncii nu se lasă aşteptate. La Reuniunea ansamblurilor folclorice şi a formaţiilor de dansuri populare a judeţului Argeş – 1991, organizată de Inspectoratul Judeţean pentru Cultură Argeş, împreună cu Centrul judeţean al creaţiei populare şi Asociaţia folcloriştilor argeşeni „C. Rădulescu-Codin", formaţia de dansuri populare – fete a Căminului Cultural Mozăceni ocupă locul I; echipa era formată din aceleaşi persoane, însoţită tot de cei doi instrumentişti. Conştiinţa sătenilor trebuie trezită în mod direct, prin implicarea nu numai a oficialităţilor şi a cadrelor didactice, dar şi a tuturor locuitorilor. În ultima duminică a lui „Cireşar" din 1991 a avut loc „Ziua satului", o mare sărbătoare, cu un simpozion şi o serbare la care, în ciuda ploii neîntrerupte, au venit toţi sătenii din Mozăceni şi nu numai. „Mozăcenii au îmbrăcat strai sărbătoresc. La simpozion, vorbele rostite priveau istoria şi economia, calculul-analiză, recunoştinţa, mândria justificată, scrutarea viitorului. Dominau florile, podoabele artei populare, culorile sobre ale costumului. O asemenea zi a revederii şi întâlnirii, moment de regăsire, duioşie, permanenţă, prietenie, înţelepciune şi curaj, nu era posibilă fără poezie, muzică şi dans"[5]. „Au fost recitate versuri omagiind Mama, România, locurile natale, munca, înţelegerea, cinstea, cumpătarea, seriozitatea, vrednicia (stihuri nemurite, înaintaşilor, nouă, urmaşilor şi urmaşilor urmaşilor noştri – cum rostea Marele Ştefan, trecut în umbra nefiinţei (nemuririi, n.n.) acum 487 de ani, de Luceafărul Poeziei, Mihai Eminescu, de George Coşbuc, Tudor Arghezi, ori alţi autori de creaţie românească perenă). S-a cântat frumos: rapsodul Gheorghe Onea smulgea fluierului deosebite inflexiuni, grupul vocal feminin cucerea spectatorii cu „Hai să-ntindem horă mare!" şi „Treceţi batalioane române Carpaţii!"... Nota veritabil folclorică a zilei o săltau, însă, cele 13 dansatoare de joc local viu, lujere mândre înconjurând sala şi apoi urcând pe scenă spre a demonstra temeiul pentru care juriile naţionale de specialitate aveau să le confere în două rânduri cel mai de sus premiu pe ţară. Cam astfel s-a implicat căminul cultural într-o manifestare vizând cu adevărat întreaga suflare a Mozăcenilor: „Ziua Satului", care, în final, devenise o festivitate cu semnificaţii mai adânci, fiindcă scena, sala şi împrejurimile intonau prin cântecul dublat de aplauze: „Noi suntem români!"[6]

Fig. 23. Colaboratorul nostru la alcătuirea acestui volum, Ion Isvoranu, mozăcean creştin pravoslavnic, pătruns de un patriotism local demn de luat exemplu de către fiecare intelectual al comunei.

Cu prilejul zilei de 24 Ianuarie, „La Căminul Cultural din comuna Mozăceni a avut loc un adevărat eveniment pentru locuitorii comunei. Cei peste 150 de locuitori, tineri şi vârstnici, au participat la un reuşit simpozion dedicat Unirii, susţinut de profesori de istorie din comună, preoţi... Simpozionul, bine apreciat de public, s-a încheiat printr-un frumos program artistic susţinut de elevii liceului din localitate"[7].

[5] Constantin Cârstoiu, *Ploua ca la o sfinţire*, Argeşul, Anul II, nr. 399, 10 iulie 1991, p. 2.
[6] *Idem*, *Implicarea – vioara întâi*, Curierul de Argeş, Anul II, nr. 58, 29 iulie 1991, p. 2.
[7] Curier, *Întâlnirea oamenilor de cultură*, Curierul de Argeş, Anul III, nr. 110, 2 februarie 1992, p. 4.

În ziua de joi, 4 iunie 1992, a fost sărbătorită Ziua Eroilor, „cu fastul şi pioşenia de dinainte de a se instala dictatura (bolşevică, n.n.), cu multă tăcere în sufletele urmaşilor (poate chiar soţii, părinţii, copii, nepoţi şi strănepoţi) şi celor ce şi-au dat sângele pentru apărarea integrităţii hotarelor patriei, atât în Războiul de Independenţă, în campania din 1913, cât şi în primul şi cel de al doilea masacru mondial. Îmbrăcate în negru, femeile purtau cu ele – în coşuri de răchită – prinosul Domnului Isus Hristos – colivia, alături de lumânarea cea dătătoare de viaţă şi buchetele de flori multicolore. În jurul orei 12, cei trei preoţi din comună – Bălţat Gheorghe, Popescu Gheorghe şi Petre Iulian, după cuvântul de deschidere rostit de Maria Isvoranu, directoarea Căminului Cultural, au oficiat slujba religioasă în prezenţa oficialităţilor comunale, a delegatului Asociaţiei Veteranilor de Război, a elevilor de la cele două şcoli primare şi a celor de la liceul din comună, a veteranilor de război şi a unui numeros şi evlavios public. S-au rostit cuvântări de către veteranul de război şi fiu al satului C. Ion; din partea Asociaţiei Veteranilor de război a luat cuvântul maior r. Cocârlă Gheorghe; lt. col. r. Leonida Diculescu – ca fiu al satului; preot Bălţat Gheorghe; a completat primarul comunei, prof. Dănuţ Iordache, toţi făcând apel la consăteni să colecteze cereale, haine şi alte produse pentru fraţii noştri basarabeni. A urmat un program de cântece susţinute de un grup vocal al Căminului Cultural şi de elevii de la liceu. Monumentul (eroilor n.n.) a fost pur şi simplu acoperit de flori şi coroane aduse de elevi de la şcolile de curs primar, care abia acum au putut vedea cu ochii lor şi trăi adevărat acest mare simbol care este „Cultul Eroilor", iar cei vârstnici, mai ales veteranii, au plâns de-adevărat, mai ales când preoţii au intonat: „Presăraţi pe-a lor morminte..."[8]; dacă şi elevii cântau acest cântec şi ar fi presărat frunze de stejar prinse în ghirlande pe piepturile lor, ar fi fost exact ca înainte de instaurarea comunismului, când Ziua Eroilor a fost interzisă cu ameninţarea puşcăriei.

La 25 august 1992 formaţia de dansuri de femei din Mozăceni obţine pentru a doua oară „DIPLOMA" – pentru participare la ediţia a XVIII-a a Spectacolului interjudeţean al dansului de femei „ECOURI MESEŞENE" de la Zalău-Sălaj. De data aceasta echipa a fost formată doar din 14 persoane; lipseau cinci fete din vechea formaţie; în schimb au venit trei fete noi: Belu Maria, Bucur Niculina şi Isvoranu Niculina. Vioristul Ilie Feraru plecase dintre cei vii; a fost înlocuit cu talentatul fluieraş Gheorghe Onea. Această echipă va obţine DIPLOMA „ECOURI MESEŞENE" şi la ediţiile internaţionale a XIX-a din 1993, la care au participat formaţii din Franţa, Sicilia, Ucraina, de la Chişinău şi Soroca şi din zece judeţe din România.[9] Obţine apoi diploma şi la a XX-a ediţie jubilară din 1994 de la Zalău, dar şi DIPLOMA DE ONOARE, „pentru participarea deosebită la FESTIVALUL INTERNAŢIONAL DE FOLCLOR „CARPAŢI '93" organizat de Ministerul Culturii în perioada 13-18 iulie 1993 la Curtea de Argeş, precum şi la Festivalul internaţional de folclor „Carpaţi '94".

[8] I. C., fiu al satului şi veteran de război, *Cinstire martirilor*, Curierul de Argeş, Anul III, nr. 147, 14 iunie 1992, p. 2.
[9] M. Zăvoianu, *Formaţia de dansuri de la Mozăceni*, Curierul de Argeş, Anul IV, nr. 269, 14 septembrie 1993, p. 2.

Activitatea culturală a Căminul Cultural Mozăceni nu se limitează doar la echipa de dansuri. La cea de a XIII-a ediţie a FESTIVALULUI-CONCURS DE DATINI şi OBICEIURI TRADIŢIONALE DE CRĂCIUN ŞI ANUL NOU – decembrie 1993, organizat de Episcopia Argeşului, împreună cu alte cinci foruri de conducere din judeţul Argeş, se acordă DIPLOMĂ Grupului de urători al Căminului Cultural Mozăceni. La „Concursul judeţean al grupurilor vocale şi instrumentale, al rapsozilor, soliştilor vocali şi instrumentişti de muzică populară – CÂNTECELE ARGEŞULUI – 1993", solistei Mihaela Popescu din Mozăceni i se acordă PREMIUL I, iar solistului Gheorghe Onea – fluier, PREMIUL III. La acelaşi concurs, „CÂNTECELE ARGEŞULUI" – 1995, Onea va obţine LOCUL I, iar solista Mihaela Popescu-Ceapotă LOCUL II. Mai amintim că în 1993 Centrul judeţean de conservare şi valorificare a tradiţiei şi creaţiei populare Argeş acordă domnişoarei Isvoranu Niculina, de la Căminul Cultural Mozăceni, „Diplomă" – pentru participare la concursul „Pe aripile poeziei".

Succesul nu se obţine niciodată din pasiunea simplă; dacă pasiunea nu devine ideal, dacă activitatea zilnică nu începe cu sacralitatea idealului permanent, pasiunea rămâne o banalitate. Numai cu credinţă în idealul propus se pot înfrânge greutăţile şi obstacolele de netrecut ale vieţii. Nu puţine au fost aceste obstacole pe care directoarea Căminului Cultural Mozăceni a fost nevoită să le înfrunte, destăinuite de domnia sa şi consemnate de scriitorul – romancierul – argeşean Ion Lică Vulpeşti: „Greutăţile sunt multe, dar ele te şi mobilizează şi te îndârjesc. Dar munca directorului de cămin are „noroc" de prea multe piedici. Mai întâi, suntem extrabugetari. Nimeni nu e dispus să ne dea vreun ban. Din încasări trebuie să ne asigurăm salariul, inclusiv CAS, întreţinerea şi curăţenia localului. Statul nu sprijină cu nimic, ba mai mult, percepe impozit pentru orice acţiune cu intrare plătită. Am norocul că în comună sunt şi oameni „cu suflet" care din puţinul lor „rup" şi pentru cultură. Aş aminti cu recunoştinţă pe domnii ingineri Mirea Ion, Cioran Lucian, Şoimu Ion şi dl. maistru Cherbel Ştefan. Cu toate că avem un cont în bancă şi ne rămân de la o lună la alta bani, nu beneficiem de dobândă. Ne întrebăm şi-i întrebăm pe cei în drept: de ce? Şi totuşi sunt optimistă şi cred în intrarea în normal a culturii".[10]

În ciuda greutăţilor întâmpinate, datorită credinţei în idealul propus, directoarea căminului îşi duce cu tenacitate munca, obţinând faimă pentru comuna Mozăceni. Grupul satiric al căminului obţine PREMIUL III la ediţiile a VIII-a şi a IX-a ale Concursului de satiră socială „Tudor Muşatescu", organizate la Câmpulung-Muscel în zilele de 3-5 iunie 1994 şi 7-8 iunie 1996 la care preşedintele juriului a fost Bogdan Muşatescu, fiul marelui dramaturg; la cea de a X-a ediţie jubiliară a Festivalului-concurs de satiră socială „Tudor Muşatescu", din zilele de 5-6 iunie 1998, obţine MENŢIUNE.

La „Concursul judeţean al grupurilor vocale şi instrumentale, al rapsozilor, soliştilor vocali şi instrumentiştilor" organizat de Inspectoratul pentru Cultură al

[10] Ion Lică Vulpeşti, *Două întrebări, două răspunsuri*, Curierul de Argeş, Anul IV, nr. 265, 26 august 1993, p. 2.

judeţului Argeş, solistul vocal Viorel Popescu de la Căminul Cultural Mozăceni obţine LOCUL III, iar solistul vocal Ionel Lazăr, MENŢIUNE.

Cu toată osârdia depusă şi faima obţinută de Căminul Cultural Mozăceni pe plan naţional şi judeţean, doamna Maria Isvoranu cade în dizgraţia primarului Dan Iordache; nu-i putea ierta răspunsul dat reporterului Ion Lică Vulpeşti sau, poate, faima câştigată de o fostă colegă de şcoală îl rodea. Numai aşa ne explicăm de ce directoarei i se interzice intrarea în noul cămin cultural până la 26 iunie 2001, deşi încă de la 23 mai 2000, prin hotărâre judecătorească irevocabilă, obţine dreptul de a funcţiona ca referent cultural (director) al Căminului Cultural Mozăceni, post pe care şi-l câştigase prin concurs.

Numeroasele procese au durat cinci ani, vreme destul de îndelungată, cu vifor de nervi şi cari nevăzuţi care rod sănătatea, în ciuda caracterizării date în 1996 de primele două persoane care răspundeau direct de soarta culturii argeşene, din INSPECTORATUL PENTRU CULTURĂ AL JUDEŢULUI ARGEŞ, consilierul-şef Sebastian Tudor şi consilierul teritorial Radu Oprea, care îşi încheiau astfel ampla caracterizare: „Deşi nu cunoaştem resorturile acestei atitudini, ele fiindu-ne ascunse sau negate de fiecare dată, d-na Maria Isvoranu rămâne, prin activitatea profesională desfăşurată în intervalul 1990-1996, unul dintre cei mai buni animatori culturali din sistemul aşezămintelor rurale de profil din judeţul Argeş".

În ciuda acestor împrejurări, Căminul Cultural Mozăceni va avea o activitate demnă de laudă. Se formează o nouă echipă de dansatoare, acompaniată tot de Gheorghe Onea la fluier şi Petre Daniel la acordeon, formată din următoarele 14 fete: Alexandru Lina, Basarabie Georgeta, Belu Maria, Bucur Niculina, Cherbel Rodica, Ciuculete Luminiţa, Isvoranu Niculina, Manea Niculina, Porojan Monica, Tivic Claudia, Trandafir Floriana, Vlaicu Luminiţa, Vochin Florentina şi Zanfir Marina. Fetele vor fi răsplătite cu diplomă la ediţia a XXI-a, 1995, la Festivalul internaţional al dansului femeiesc „Ecouri meseşene" de la Zalău, cu Diploma de onoare a Festivalului internaţional de folclor „Carpaţi", organizat la Piteşti în zilele de 13-17 iulie 1995, dar şi la Sărbătoarea folclorică tradiţională „Brâul de la Boteni" din 3 august 1997, la care a participat cu acelaşi succes şi o formaţie mixtă, alături de fete dansând şi opt feciori: Nicolae Fulga, Ion Mocanu, Nicuşor Olaru, Florin Pătran, Viorel Popescu, Marinică Porojan, Sorin Ştefan şi Marin Zanfir.

Având în vedere tezaurul de colinde existente în urmă cu 6-7 decenii în Mozăceni, sunt readuse pe scenă colinde-ritualuri, cum ar fi: Capra, Vasilca, Iordanul; au fost antrenaţi tinerii: Călugăru Petrică, Codău Georgică, Cruceană Ion, Ganea Ion, Ganea Marius, Olaru Nicuşor, Petrescu Daniel, Popescu Sorin, Popescu Viorel, Porojanu Marinică, Sasu Cătălin, Teianu Cristi, Teianu Florin şi Teianu Marian. „Noii colindători", care nu se mai văzuseră în Mozăceni de peste o jumătate de secol, au fost apreciaţi cu diplome la Festivalul-concurs de datini şi obiceiuri tradiţionale de Crăciun şi Anul Nou, organizat de Episcopia Argeşului împreună cu instituţiile de cultură şi învăţământ ale judeţului, ediţiile a XVI-a – decembrie 1996, a XVII-a – decembrie 1997 şi a XIX-lea – Topoloveni, 18.12 1999.

De aprecieri deosebite se va bucura şi Grupul satiric al Căminului Cultural Mozăceni-Argeş, participând la ediţiile a X-a jubiliară, din 5-7 iunie 1998 şi a XI-a, din 3-4 noiembrie 2000, ale Festivalului-concurs de satiră socială „Tudor Muşatescu", Câmpulung Muscel, alături de formaţii puternice din Huedin, Gura Humorului, Turnu Măgurele, Târgovişte, Slatina, Băileşti-Dolj, Craiova, Făgăraş, Sibiu, Iaşi, Găeşti, Lugoj, Vaslui, Drobeta Turnu-Severin şi, bineînţeles, din judeţul Argeş, multe alcătuite din artişti profesionişti. „Artiştii" din Mozăceni au fost: Cruceană Marian, Diaconu Dana, Dumitru Nicoleta, Ene Ionela, Militaru Oana, Popescu Sorin, Popescu Viorel, Porojanu Marinică, Sandu Valentin, Şerbănescu Ionela şi Tudorache Oana.

„Grupul satiric al Căminului Mozăceni-Argeş „Divorţul", textul: Ştefan Dorobanţu (...) a fost apreciat şi pe scena Casei Sindicatelor din Târgovişte, cu ocazia Festivalului-concurs naţional de satiră şi umor, ediţia a V-a din 25-27 iunie 1998, la care au participat grupuri satirice din Chişinău, Focşani, Cluj-Napoca, Sibiu, Făgăraş, Băileşti-Dolj, Câmpulung Muscel, Târgovişte, Soroca, Huedin, Gura Humorului şi Piteşti. Cunoscut de-acum în toate colţurile ţării, grupul satiric din Mozăceni este invitat şi la Festivalul internaţional al umorului „Constantin Tănase", din 1-2 octombrie 1998, de la Vaslui. Cheltuielile ar fi fost peste sursele de venit ale Căminului Cultural Mozăceni; de aceea nu a participat.

Participă, în schimb, cu programul „Surprize, surprize...", text Ştefan Dorobanţu, regia aceeaşi, cu grupul format din Ene Ionela, Popescu Sorin, Popescu Viorel, Porojanu Marinică, Şerbănescu Ionela şi Tudorache Oana, cu acompaniamentul muzical al lui Marin Cruceană, la Festivalul Naţional de umor popular „Povestea vorbei", organizat la Găeşti în zilele de 27-28 octombrie 2000, unde obţine „Zapis – Premiul II", deşi au participat grupuri satirice din foarte multe localităţi, din care menţionăm: Târgovişte, Bucureşti, Vaslui, Piteşti, Giurgiu, Brăila, Galaţi, Drobeta Turnu-Severin, Sibiu, Săvârşin-Arad ş.a.

La 7 octombrie 2001 aflăm că, „DE BUNĂ VOIE dăm prezenta ca şi DIPLOMĂ(!) drept dovadă să se ştie că Grupul satiric al Căminului Cultural MOZĂCENI-DEAL a luat PREMIUL „GREAŢA TRECE PRUNELE RĂMÂN" 1 (o) vadră (= 10 litri) de ţuică LOCUL II la CONCURSUL DE UMOR POPULAR „HAZ DE NECAZ" de la Berevoieşti-Argeş din 6-7 octombrie 2001 şi nu din altă parte. S-a (d)eliberat prezenta pentru a-i (de)servi personal, la rude, prieteni, duşmani şi alte organe deliberate".

Nu ne surprinde că „Porturile (sic!) foarte vechi din zona Mozăcenilor au fost apreciate – şi chiar filmate – de americani", iar problema opincilor din cauciuc, rupte de joc, „a fost rezolvată rapid: Nicu Dură este „opincarul" satului, care le croieşte cu măiestrie din cauciuc".[11]

La 24 ianuarie 2003, Direcţia judeţeană pentru cultură, culte şi patrimoniu cultural naţional Argeş răsplăteşte CĂMINUL CULTURAL MOZĂCENI cu Diplomă de excelenţă „pentru întreaga activitate desfăşurată în anul 2002 în domeniul culturii, cu prilejul Galei Culturii Argeşene". Este o recunoaştere cu care s-ar mândri orice comună din judeţul Argeş.

[11] Mirela Neagoe, *La „Puţişor" au fost găsite „Cioburile" cele mai vechi din lume*, Argeşul, nr. 3123, 28 mai 2001, p.3. (Titlul este, ca şi conţinutul articolului, fantasmagoric).

Dăruirea cu credinţă pentru idealul sacru, pe care ţi-l propui, triumfă! Fie ca bunul Dumnezeu să le dea sănătate şi să-i ocrotească pe cei ce se sacrifică pentru comuna noastră, sănătate, hărnicie şi gânduri bune, pline de sfinţenie în statornicie tuturor mozăcenilor.[12] Avem convingerea că şi aceia care au părăsit comuna, precum şi urmaşii lor, indiferent de colţul de ţară în care au ajuns, vor dovedi valoarea înaintaşilor lor de pe această vatră. Să nu se uite că, „Cel mai bun punctaj obţinut în istoria Eurovisionului de către un participant român până în prezent" a fost dobândit în anul 2003 de NICOLA[13] – Nicoleta Alexandru – fiica unui mozăcean de-al nostru[14], neam de oameni harnici şi foarte talentaţi într-ale cântecului şi jocului acestei vetre.[15]

Fig. 24. NICOLA – Nicoleta Alexandru, născută Bimbirel Nicoleta, fiica mozăceanului Ion Bimbirel.

Din nefericire pentru satele noastre, puţini dintre oamenii de decizie pe plan local – de altfel ca şi la vârful piramidei – îşi dau seama de valoarea moştenirii spirituale a ţăranului; şi mai puţini sunt cei care vor ca această zestre să reînvie. Pentru domnul primar Lucian Cioran, dansul astral, moştenire a cultului solar, ori costumul strălucitor care a împodobit ritualul, cămaşa albă ca neaua, sunt lucruri perimate, de domeniul trecutului dominat de analfabeţi. „Directorul căminului cultural trebuie să se ocupe de alte lucruri utile (?)"; în acest scop este obligat să semneze condica la orele 8 şi 16; nu-l interesează că munca respectivă se desfăşoară obligatoriu după orele 17-18, până noaptea târziu, iar „dacă vrea să participe la festivaluri şi concursuri, n-are decât! Să-şi facă rost de bani şi de mijloace pentru transport."

Dispreţul faţă de ţăranul de rând şi de moştenirea lui sacră, precum şi aroganţa domniei sale faţă chiar de intelectuali au făcut ca la alegerile din ziua de duminică, 6 iunie 2004, contracandidatul său, Dan Iordache, să obţină cu cinci voturi mai mult. Numai implicarea unor persoane de suflet de la „centru", dar şi din comună, a determinat realegerea sa în al doilea scrutin din 20 iunie 2004. Poate fi o lecţie pentru toţi cei care „ajung", iar toţi „ajunşii" obligaţi să cunoască marele adevăr rostit de primul poet de geniu de pe meleagurile getice: „Ardua per praeceps gloria vadit iter."[16]

[12] Prezentarea întregii activităţi din cadrul Căminului Cultural Mozăceni, pe plan strict local, deşi de mare folos sătenilor, cu formaţii de teatru popular, grupuri vocale, recitatori, ori în cadrul anumitor simpozioane, dezbateri etc., ne-ar fi luat prea mult spaţiu. Meritul este al tuturor sătenilor care au înţeles noua schimbare, pentru a redeveni ceea ce am fost, dar şi al doamnei Maria Isvoranu.

[13] Florin Silişteanu, *La Nicola acasă*, Curier show, Anul III, nr. 145, 6-12 iunie 2003, pp. 3-5

[14] Ion Bimbirel, n. 17 octombrie 1929; Bimbirel Nicoleta, n. 5 noiembrie 1967 în Bucureşti.

[15] Amintim în acest sens pe învăţătoarea Niculina Dumitru, n. Bimbirel Niculina, 21 februarie 1927, sora lui Ion Bimbirel, tatăl Nicolei.

[16] Ovidius, Tristia, 4, 3, 74. (Gloria însoţită de îngâmfare păşeşte pe un drum primejdios.)

O mare dovadă de pioşenie: „Totul e de la Dumnezeu, vine sfârşitul lumii“

Puţine sate din zona de câmpie a ţării, şi chiar din zonele colinare, sau de munte, au fost atât de conservatoare în ceea ce priveşte etnocultura, credinţele şi tradiţiile. Stabilirea mentalităţii, păstrarea purităţii sufleteşti, temeinicia vigorii spirituale, s-au datorat în primul rând stabilităţii obştii şi mai ales a moşiei, suficient de întinsă şi de rodnică pentru satisfacerea nevoilor membrilor colectivităţii, dar şi datorită lipsei de infiltrări din alte sate, care să altereze obiceiurile şi credinţele unitare ale mozăcenilor, în ciuda zicalei, „Câte bordeie, atâtea obiceie“; „Aici s-a bătut ţăruşul, aici ne-a fost sălaşul, vatra şi ţarina; din moşi-strămoşi ne-am apărat moşia şi am păstrat-o până acum, când ne-au luat-o comuniştii; aşa a fost scris, ca oamenii să-şi piardă ocinile, moşiile, când se apropie sfârşitul lumii. Sfârşitul lumii va veni în curând, la anul 2000; aşa scrie la Carte: nici nu va veni, nici nu va trece. Toate au un sfârşit. Totul e de la Dumnezeu. Vine sfârşitul lumii“.[1]

Fiind una dintre cele mai mari aşezări din Ţare Vlaşca, „Mozăcenii au fost oameni statornici şi vor fi până-n apropierea sfârşitului lumii, care nu e departe, că vine anul 2000; de-aia au şi-nceput oamenii să cam părăsească satul; nu mulţi, dar când se va lua tot pământul de către comunişti, atunci au să plece postomol. Mozăcenii au fost atât de stătători, încât şi flăcăii care să-şi caute mirese-n alte sate erau puţini; fete care să părăsească satul, să-şi urmeze bărbaţii, au fost şi mai puţine. La noi fiecare sac şi-a găsit petecul pe vatra sa, în sat. Dar acu-acu, nu mai e mult, când se apropie sfârşitul lumii şi comuniştii vor lua toate pământurile, oamenii vor pribegi prin toate oraşele; va fi vânzoleală mare. Atunci n-ai să-i mai cunoşti pe mozăceni după obiceiuri şi hărnicie; s-amestecă-n lume“.[2]

Aşadar, omogenitatea populaţiei din timpuri străvechi, până la sfârşitul secolului al XIX-lea, a contribuit şi ea la păstrarea nealterată a etnoculturii şi mentalităţii sub toate aspectele. Eterogenitatea membrilor marii obşti a fost prea puţin modificată prin statornicirea împroprietăriţilor de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui următor.

După câte am constatat din toate cercetările de teren, pretutindeni secolul al XX-lea s-a derulat sub aşteptarea anului 2000, a sfârşitului lumii. Peste tot am aflat anumite semne prevestitoare ale finalului, multe dintre acestea comune întregului spaţiu românesc. Specificul sătenilor mozăceni îl aflăm, şi în acest caz, în anumite semne prevestitoare nemaiîntâlnite în alte localităţi din ţară; ele au aparţinut doar

[1] Neacşu Vochin, n. 1901; date culese în 1968.
[2] Florea Şerban zis Şerbănescu, n. 1883, mai 1968.

comunităţii din Mozăceni, sau cel mult în localităţile de pe Valea Mozacului şi alte câteva de pe Drâmbovnic.

„Semn că va veni sfârşitul lumii a fost mai demult, când în locul oamenilor aleşi de bătrânii buni ai satului să conducă treburile obştei, au fost impuşi oameni proşti şi necinstiţi, care să părtinească pe cei ce i-au pus. Aşa s-a-ntâmplat şi la noi în Mozăceni. Pe vremuri se adunau bărbaţii care împliniseră 17-19 ani, adică toţi care merseseră la luptă sau care puteau merge la oaste, din cele trei cătune, adică din cele trei sate: Babaroaga, Dumbrăveni şi Mişei. Ei alegeau mai întâi 12 bătrâni dintre cei mai buni gospodari, mai sfătoşi şi mai înţelepţi; ăştia formau sfatul bătrânilor satului. Apoi, din ăştia 12, bărbaţii satului alegeau cinci bărbaţi, cei mai buni dintre cei 12; ăştia erau boieri de neam, cu turme mari de boi, dar şi de oi; erau cei mai harnici, cei mai cinstiţi şi înţelepţi. Ei erau cei care răspundeau de toate câte se petreceau; se numeau juraţi, că şi jurau în faţa obştii. După ce erau aleşi ăştia cinci moşi, bărbaţii alegeau dintre ei pe cel mai vrednic, conducătorul adevărat al obştii, al satului, care răspundea cu capul de tot ce se-întâmpla şi care putea fi găsit de oricine, în orice timp, în sat; de-aia era şi bine plătit de săteni; el era vătaful satului, sau pomojnicul, cum i se spunea. Pentru a-l alege, oamenii mergeau la biserică şi-l prezentau popii: „– Pe el l-am ales, părinte. Să ni-l sfinţeşti pomojnic“. Uneori ăl ales se prefăcea că nu vrea, dădea să fugă, se pitea, dar oamenii îl prindeau şi-l împingeau în biserică, unde îngenunchea în faţa altarului, iar popa făcea o slujbă mare şi frumoasă. După ce-l sfinţea, toţi bărbaţii strigau de trei ori: „–Vrednic este!“ De regulă pomojnicul trebuia să fie boier de neam, dorobanţ sau mazil şi, dacă se putea, ştiutor de carte. După asta se mai făcea încă o alegere, dar numai de către cei 12 bătrâni ai sfatului, împreună cu cei doi popi, de la cele două biserici din sat; din cei patru, aleşi lângă pomojnic, se alegeau doi cutieri, câte unul pentru fiecare cutie, din cele două lăcaşuri, iar ceilalţi doi erau numiţi vătăşei. Cei doi cutieri se îngrijeau de bisericile din sat, un vătăşel de moşia satului, de ogoare, de ţarini, de păduri, iar celălalt vătăşel strângea dările şi gloabele, alături de pomojnic. Pe vremuri vătăşeii erau şi-n fruntea celor două cete de oaste. Pe-atunci la oaste se mergea de la 17-18 ani, până la 50-60 de ani, şi mai bine, până când putea omul să ţină ghioaga sau securea numită baltag. Aceşti cinci moşi formau la iuţeală (în caz de urgenţă, n.n.) sfatul obştii. Ei erau singurii plătiţi de obşte, de familiile satului. La treburi mai grele îi chemau şi pe ceilalţi şapte oameni buni şi bătrâni, cu care formau împreună sfatul bătrânilor satului; ăştia şapte nu erau plătiţi. Întotdeauna alegerea pomojnicului, a vătăşeilor şi a cutierilor avea loc la Biserica Sfânta Paraschiva. După aia, toată lumea, în frunte cu cei doi preoţi din Mozăceni, urmaţi de pomojnic, de cei patru, de cei şapte şi după ei toţi membrii obştii, adică sfatul bătrânilor şi alaiul satului, mergeau pe Valea Mozacului, la răsărit de Balta Mare, cam în zona dinspre nord de Troiţă, unde se aflau nişte stejari uriaşi şi unde se zice că acolo ar fi existat prima dată Biserica Sfânta Paraschiva care, după mutarea satului, s-a mutat aici, pe Dealul Drâmbovnicului. Ca amintire se păstra prinsă pe un tufan icoana Sfintei Paraschiva.[3] Acolo pomoşnicul şi ceilalţi patru jurau

[3] După tăierea stejarilor, la începutul secolului al XX-lea, icoana a fost mutată în Troiţă, alături de icoana Sfântului Petru. Din nefericire, icoana Sfintei Paraschiva s-a degradat total. După instaurarea comunismului,

credință obștii. Primul jura pomojnicul iar bărbații din tot satul strigau iarăși de trei ori: „–Vrednic este" și îi dădeau o bâtă din lemn de corn, înaltă cât statura unui om, și toți îi strigau: „–Să ai grijă de bâtă, să te porți cu dreptate, că altfel te schimbăm!" Dar nu-l schimbau, că era moșul cel mai bun și cu credință-n Dumnezeu. Pe bâtă își încrusta toate evenimentele din sat, toate dările, toate lucrurile, ca-ntr-o carte. Tot acolo, la stejarul jurământului, cu icoana, i se fixau tocmeala și treburile satului. La întoarcerea către casă, în frunte se afla vătaful, adică pomojnicul, având la dreapta pe vătășei și la stânga pe cutieri; în spatele lor mergeau ceilalți șapte bărbați care formau sfatul bătrânilor și cei doi popi; după ei toți bărbații din sat. Dacă între timp se întâmpla să moară unul dintre vătășei sau cutieri, se alegea altul din ceilalți șapte. Când murea pomojnicul, vătășeii anunțau cu strigare peste sat, în toate cele trei cătune, și după înmormântare bărbații alegeau alt pomojnic, dintre cei patru, și din ceilalți șapte alegeau alt vătășel sau alt cutier, după caz; așa rămâneau permanent cinci moși conducători și se alegeau până la 12 bătrâni în sfatul bătrânilor. Pomojnicul a dispărut cam pe vremea lui Cuza, sau pe vremea regelui Carol I, adică atunci când s-au pus primari din partidele politice, după vrerea lor, nu a sătenilor. Chiar dacă primarul era prost sau rău pentru obște, așa voiau oamenii politici, așa făceau, puneau răutăciosul să conducă. Ăsta a fost semn că se apropie sfârșitul lumii. Și semnul a fost cu peste un veac înainte de anul 2000. Totul e de la Dumnezeu".[4]

Este foarte interesant că membrii obștii își alegeau pomojnicul la fel cum boierii țării își alegeau domnitorul. Momentul ni-l redă foarte bine Paul de Alep. Murind domnul muntean Matei Basarab, în ziua de 9 aprilie 1654, a fost ales domn Constantin Șerban (9 aprilie 1654 – martie 1658): „Când crainicul a făcut cunoscut în tot orașul «vestea alegerii», toți supușii au venit la curte și s-au învoit cu toții într-un glas. Când a aflat vestea, Constantin s-a speriat și s-a ascuns; dar ei l-au căutat și, găsindu-l, l-au adus cu toată frica sa. Apoi l-au dus în biserică... a îngenuncheat și mitropolitul a citit asupra sa rugăciunea ungerii... Iar noi am cântat de trei ori „vrednic este". După care aceeași strigare a fost cântată înlăuntrul și în afara altarului... Era cu adevărat minunat că atâtea mii de oameni l-au vrut «domn» într-un singur glas și că nimeni nu s-a opus alegerii lui".[5]

Nu știm când a început alegerea funcției de pomojnic în satele românești. Asemănarea cu alegerea domnitorului ne face să credem că poate în acest fel era ales și cneazul Țării Vlașca, existent la începutul secolului al VII-lea, când triburile năvălitoare ale slavilor sudici au trecut la sud de Dunăre. Ceea ce putem afirma cu siguranță este faptul că la începuturi a purtat numele de vătaf, „vătaful satului" și abia târziu, prin secolul al XVIII-lea, pătrunde în vorbire și se generalizează după 1828, când pomojnicul era ajutorul unui zapciu. De lămurirea acestei probleme nu s-a preocupat nimeni. Un valoros studiu despre pomojnic în extremitatea de nord-

pereții și acoperișul Troiței s-au prăbușit; s-au refăcut ulterior, ca adăpost contra ploilor. Icoana Sf. Petru a fost salvată de cineva din Mozăceni, iar în 1967 ne-a fost adusă de elevul *Mirică Marin* din Mozacu, de la ruda sa; astăzi se află în colecția autorului.

[4] Florea Șerban (Șerbănescu), n. 1883.

[5] *Călători străini despre țările române*, vol. VI, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 134.

vest a Țării Vlașca fixează dispariția pomojnicului pe la 1860 în Ceryani, 1863 în Burdești, 1864 la Țuțulești, 1865 la Șerbănești, iar la Ceaușești în perioada 1860-1870.[6] Autorul dovedește că „divanul" pomojnicului din Suseni cuprindea paznicul, care măsura tarlalele, pârcălabul care aducea dările, banul care ținea „gloabele", postelnicii, logofătul, pristavii și străjarii, iar „La Oarja, tuturor acestora li se mai adăuga un funcționar nou, pe care nu l-am găsit în altă parte: vătășelul. În ce consta funcția lui nu știm precis. Se pare însă că singura lui însărcinare era de a vesti întrunirile obștei și că era specific Oarjei".[7] Că nu era specific satului de la obârșia Mozacului ne-o dovedește situația satului de la vărsarea pârâului Mozacu în Dâmbovnic, și nu numai. O situație identică am întâlnit-o la Țuțulești, sat cercetat de autorul articolului respectiv în 1939. În Țuțulești, ca și la Mozăceni, „Bărbații obștei alegeau mai întâi sfatul bătrânilor format din 12 inși, cei mai cinstiți, mai harnici și mai înțelepți bătrâni ai satului. Din aceștia se alegeau cinci moși, care conduceau cu adevărat treburile. Dintre aceștia cinci se alegea pomojnicul, adică vătaful, apoi doi vătășei și doi cutieri; ei formau soborul, sau, cum s-ar putea spune azi, „guvernul" satului".[8] Ritualul pentru alegerea vătafului sau pomojnicului și a „guvernului" satului Țuțulești se desfășura exact ca la Mozăceni, și ne surprinde că în 1939 cercetătorul Tudor Alexandru Stoianovici nu a aflat acest aspect din Țuțulești care, cu siguranță, se păstra mult mai puternic decât în septembrie 1958, când noi am cercetat această problemă. Interesant rămâne faptul că în Țuțulești, la fel ca la Mozăceni, dispariția pomojnicului, a vătafului satului, s-a impus ca „Semn de apropiere a sfârșitului lumii, a anului 2000, cum a hotărât Tatăl Ceresc din începuturi".[9] Exactitatea datelor culese din Țuțulești, cu acelea din Mozăceni, pot fi observate și în Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831. Din cele 22 de sate aflate în plasa Găleșești la 1831, doar moșiile acestor două sate erau conduse de câte „cinci moși", celelalte erau conduse de 2, 3 sau 4 moși.[10] Faptul că primarul, care a înlocuit pe pomojnic (vătaf), pus de partidele politice, „după venirea lor", chiar dacă era „răutăcios", „prost și rău pentru obște", nu este numai părerea sătenilor. Preotul parohiei de jos a Mozăcenilor, de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, una din personalitățile cele mai demne din Mozăcenii acelei perioade, ne redă foarte clar situația respectivă: „Judecătoria comunală este compusă din oameni fără știință de carte și experiență care dau hotărâri după placul Primarului și al Notarului, niște ciobani care-ți este rușine să stai cu ei de vorbă. Asemenea și consilierii comunali toți nu știu carte, decât numai Primarul și dacă se poate adjutorul (sic!) și aceasta numai că Primarul să fie sigur că rămâne el între ei mai deștept și pentru ca să nu aibă opoziție când face câte o încheiere în favorul său ca să nu întâmpine dificultăți, deși în comună sunt mulți

[6] Tudor Alexandru Stoianovici, *Un funcționar sătesc: „Pomojnicul"*, în: *Dâmbovnicul o plasă din sudul județului Argeș. Câteva rezultate ale cercetării monografice întreprinse în 1939* sub conducerea lui Mihai Pop și A. Golopenția, Institutul de Științe sociale al României, 1942, p. 84.

[7] *Ibidem*, p. 82.

[8] Date culese de la Petre Mateescu, n. 4 noiembrie 1900. Tot aceeași situație era cunoscută și de Pavel Stănescu, n. 1877; cunoștea foarte bine și felul cum se alegea vătaful în Suseni, „unde oamenii îi spuneau pomojnic", toate aspectele fiind identice celor găsite în 1939; cercetări 1958-1959.

[9] Petre Mateescu, Pavel Stănescu și Bănuță Badea (n. 1907); 1958-1959.

[10] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *op. cit.*, pp. 80-81.

ştiutori de carte şi deştepţi, eşiţi de prin clasele Primare, ceea ce ar trebui şi legea nu opreşte ca în consiliul comunal să figureze şi Preotul, spre cinstea comunei, dar cei interesaţi se ţin de zicătoarea că în ţara orbilor, cel cu un ochi este Împărat“.[11] Nu ne surprinde aşadar că impunerea primarului, împotriva voinţei obştii democratice, veche de veacuri, a generat credinţa că este semn că „se apropie sfârşitul lumii“, credinţă aflată de noi doar în Ţuţuleşti şi Mozăceni.

Un alt semn că se apropie sfârşitul lumii, credinţă întâlnită doar în Mozăceni, spune că „Se apropie sfârşitul lumii când fraţii se vor certa sau se vor judeca pentru răzoarele dintre ocini. Aşa s-a întâmplat cam cu vreo zece ani înainte de a mă naşte eu, între fraţii Barbu Ciobanu-Dumitru şi Ioniţă din familia Tocilă“.[12] Cercetând arhivele, într-adevăr a avut loc un proces între aceşti fraţi. Cu acest prilej s-a alcătuit, de către inginerul hotarnic Dodu, în anii 1870-1872, un plan al fâşiilor de teren dintre satul Babaroaga şi jumătatea satului Dumbrăveni.[13] Procesul, care a durat mai mulţi ani, s-a închis nesoluţionat, din cauza noilor schimbări privind situaţia agrară de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Planul ingineresc amintit are o semnificaţie deosebită pentru Mozăceni, specificând fâşile de teren ale familiilor Ciuculete, Geabunea, Tocilescu, Popesci şi Popa Niţă. Fâşile moşnenilor mozăceni se întindeau de la hotarul cu Recea şi Izvorul de Sus, sărind peste sat, din Drâmbovnic până pe apa Jirnovului, în hotar cu Vultureanca şi Răscăeţi. Fiecare ştia cu precizie câţi stânjeni lăţime posedă ocina lui. Urmaşii, fiii şi fiicele care se căsătoreau primeau ca zestre „atâtea“ pogoane, dar tot în fâşi, pe toată lungimea. Datorită fetelor care se măritau, cu timpul proprietăţile erau intercalate şi de alte nume din sat, prin zestrea soţiilor. Aspectul dovedeşte o vechime considerabilă a moşiei Mozăcenilor. Pe la sfârşitul secolului al XIX-lea cea mai mare proprietate era în Babaroaga, proprietatea Dobrescu, cam 150-200 ha; era cea mai lată faşă; o altă faşă mai mare se afla în Mişei (Misci); cei mai mulţi săteni aveau fâşi între 5 şi 40 ha; alţii aveau sub 5 ha. Era şi firesc ca pe o moşie „megieşească“, stăpânită de secole, „de-a valma“[14], cearta între fraţi, pentru răzoarele fâşilor atât de lungi, „cum se pomeniseră din moşi-strămoşi, de când Vodă cel Bătrân al ţării, le dăduseră moşia pentru vitejia lor în bătălia de la Găleşeşti“[15], să fi născut credinţa că „se apropie sfârşitul lumii“. Proprietatea în fâşi atât de lungi rămâne unică în bazinul Drâmbovniculuiui-Mozacului, la fel cum singură rămâne şi credinţa pe care am amintit-o.

Şi alte abateri de la educaţia primită în familia mozăceanului au născut credinţa că vestesc „sfârşitul lumii“. Bunăoară sfârşitul va veni, „Când copiii îşi vor lovi sau îşi vor necinsti părinţii“. Aici se pare că este şi o influenţă din Noul Testament: „Copii, ascultaţi pe părinţii voştri în Domnul că aceasta este cu dreptate. Cinsteşte pe tatăl şi pe mama ta: care este porunca cea dintâi cu făgăduinţă“[16], sau, „Copiilor, ascultaţi pe părinţii voştri întru toate, căci aceasta este bine-plăcut

[11] Preotul paroh Ioan Musicescu, *op. cit.*, p. 19.
[12] Florea Şerban zis Şerbănescu, n. 1883.
[13] Arhiva Tribunalului Argeş, dos. procesului civil nr. 1009/1895.
[14] Ion Donat, Ion Pătroiu, Dinică Ciobotea, *op. cit.*, p. 81.
[15] Florea Şerban (Şerbănescu); date culese în 1968-1969.
[16] Sfântul Apostol Pavel, *Epistola către efeseni*, 6, 1-2.

Domnului“[17]. Amprenta Sfintei Scripturi este evidentă asupra convingerii de mai sus, cum de altfel şi asupra credinţei că sfârşitul lumii va veni „Când bărbaţii îşi vor împleti cozi, iar femeile îşi vor tăia părul ca bărbaţii“, deoarece „Nu vă învaţă, oare, însăşi firea că pentru bărbaţi, dacă îşi lasă părul lung este ocară? Iar pentru femeie, dacă îşi lasă părul lung, este cinste?“.[18] Nu degeaba în Mozăceni se spunea că „Dumnezeu a dăruit cea mai frumoasă podoabă femeii şi calului: femeii părul până la brâu şi calului coama cu valuri de râu“. „Nici ielele n-ar fi iele, de n-ar avea părul inele“, Apoi „Bărbatul să fie bărbat, şi femeia, femeie!“ căci, „Sfârşitul lumii va veni când vor purta femeile pantaloni“, sau „Când femeile nu vor mai şti să ţesă şi să coasă“, aspecte considerate imposibile în obştea Mozăcenilor. „Sfârşitul lumii va veni când mamele îşi vor lepăda sau îşi vor omorî pruncii“, ştiut fiind că, „Fiecare animal îşi apără puii“; „Fiecare cioară crede că puii ei sunt cei mai frumoşi“. Pruncuciderea era de neconceput: „Lepădarea pruncului, bucuria dracului, că va veni el să stăpânească pământul; atunci va fi sfârşitul lumii“. Cea mai mare ruşine pentru o femeie era, „Când fata nu este fată, este iapă despiedecată, şi-ajunge cătea turbată“. Sfârşitul lumii va veni, „Când fetele vor naşte copii din flori“. „La noi în Mozăceni s-a-ntâmplat fapta asta după 1950, prin '55 sau '56, când una, Ioana lu' Sârbeanu, care doar cu cine nu-i zicea, nu se ţinea, şi-a fătat copilul de fată mare şi tot satul vuia. Era după ce se făcuse şi colectiv, şi toată lumea şuşotea îngrozită: „ – Vine sfârşitul lumii“.[19] Într-adevăr, Ioana Sârbeanu naşte o fată, Sârbeanu Gherghina, în ziua de 22 mai 1956.[20] Atât de neobişnuită era în Mozăceni o asemenea naştere, încât vestea s-a dus prin multe sate din împrejurimi. „Fapta rea departe-ajunge“, iar „Fata mai bine să se nască ştiră, decât să facă copil pe după şiră“. Moralitatea era la mare preţ în Mozăceni.

O serie de credinţe despre sfârşitul lumii au izvorât din sacralitatea proprietăţii, considerată veşnică. Va veni sfârşitul lumii „Când se vor tăia răzoarele“; „Când se vor tăia copacii de pe răzoare“; „Când oamenii nu-şi vor mai iubi animalele şi îşi vor omorî boii şi caii“; „Când nu vor mai fi oi“. Credinţele s-au cimentat în sufletele oamenilor după colectivizarea bolşevică din 1962, când li s-au luat boii, iar caii au fost omorâţi şi duşi la fabricile pentru prepararea hranei puilor din fermele avicole. Oile dispăruseră după 1948 datorită impunerii cotelor de lână, lapte şi carne de miel.

Alte şapte credinţe privind sfârşitul lumii erau adevărate cutume pentru ocrotirea mediului înconjurător. Sfârşitul lumii va veni: „Când se vor spurca apele cu gunoaie şi cu alte mizerii“; „Când va seca Balta Mare şi Balta Mică“; „Când vor dispare fântânile şi puţurile de pe câmpii“; „Când oamenii vor fura lanţurile, lumânările şi citurile puţurilor“; „Când oamenii vor distruge cuiburile şi vor omorî puii păsărilor sălbatice“; „Când vânătorii şi ciobanii vor omorî puii de lupi“. Aceste credinţe-cutume depăşesc ca valoare toate legile actualilor ecologi. Ele se bazau pe observaţii de milenii şi deveniseră partea sacră a vieţii mozăceanului, al cărui suflet

[17] Idem, *Epistola către coloseni*, 3, 20.
[18] Idem, *Epistola către romani*, 11, 14-15.
[19] Inf. Dumitru D. Voicu, zis Sisoi sau Jumătate de Puşcă, n. 26 octombrie 1920; august 1969 şi iulie 1983.
[20] Naşterea a fost înregistrată la Mozăceni, în *Registrul Stării Civile*, la nr. 51 din anul 1956, luna mai, ziua 25.

nu se putea rupe de mediul natural, ambianță care-i consolida mintea, sufletul, dar și trupul; sălbăticia autentică a naturii Glavacioacelor, Negrișoarei, Mozacului și Bâtiei indica gradul înalt de cultură care se baza pe prea puțină instrucție, și nu va trece multă vreme până când cultura și civilizația se vor aprecia după sălbăticia mediului înconjurător.

Profund creștini, cu credință nestrămutată în Tatăl Ceresc, ca în nici un alt sat din împrejurimi, mozăcenii noștri respectau cu adâncă cuviosenie obiceiurile izvorâte din ortodoxie. Nerespectarea ar fi fost semn de apropiere grabnică a pieirii; lumea va dispărea „Când oamenii nu vor mai merge la biserică și nu se vor mai închina lui Dumnezeu;, „Când oamenii nu vor mai ține duminicile și sărbătorile", „Când femeile vor vorbi și se vor certa în biserică" (și când ne gândim că azi, în anul 2003, sunt popi care, în altarul în care a slujit preotul Musicescu, au ajuns să se bată![21]), pentru că așa scrie la Carte: „Femeile voastre să tacă în biserică căci lor nu le este îngăduit să vorbească, și să se supună, precum zice și legea. Iar dacă voesc să învețe ceva, să întrebe acasă pe bărbații lor, căci este rușinos ca femeile să vorbească în biserică".[22] După colectivizarea bolșevică bărbații din Mozăceni n-au mai avut timp să meargă la biserică; ei au fugit spre fabricile și șantierele orașelor, făcând naveta, fiind chemați să muncească și duminica, deși uneori erau zile și săptămâni întregi când stăteau în fabrici fără să lucreze din cauza lipsei de materiale și materii prime. Sfârșitul lumii va veni „Când nu se vor mai pune cruci la căpătâiele morților", „Când Anticrist va veni pe pământ".

În concepția mozăcenilor noștri, ca, de altfel, în convingerea mai tuturor țăranilor români, sfârșitul lumii era precedat de anumite fenomene și evenimente independente de voința omului, „venite de la Dumnezeu", „cum scrie la Carte": vor fi războaie, „Se vor ridica neam peste neam și împărăție peste împărăție".[23] Primul, dar mai ales al doilea război mondial au întărit convingerea sătenilor din Mozăceni că acestea preced sfârșitul lumii, adeverindu-se că, „vor fi cutremure mari și, pe alocurea, foamete și ciumă și spaime și semne mari din cer vor fi".[24] „Așa au fost cutremure mari înainte de toate războaiele. Până să-nceapă războaiele din Balcani a fost cutremur mare, de urlau câinii și răgeau vitele în noaptea de 12 florar 1912 și apoi au mai fost multe și dese, dar nu așa mari; au prevestit războaiele din 1912 și '913 cu Bulgarii".[25] „Apoi au fost cutremure și-nainte de primul război mondial; au fost mai mici, în 1914 și 1916. Da' cel mare a fost ăl din noaptea de 9 spre zece brumar, din '940, și-a urmat al doilea măcel al lumii. Cutremurele și războaiele arăta(u) că vine sfârșitul lumii. Așa scrie la Carte, și așa a zis Dumnezeu; în jurul anului 2000, gata. Nici nu va veni, nici nu va trece. Și se va întuneca atunci și

[21] Florin But, *Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac! Bătaie în altar*, Argeșul, anul CXXVII, nr. 3753, SN, vineri, 11 aprilie 2003, p. 1: „... Scena s-a petrecut în văzul a zeci de persoane prezente la înmormântarea unui sătean...", în ziua de joi, 10 aprilie 2003; F. B., *Bătaie între popi*, Evenimentul zilei, Ediția I, anul XI, nr. 3340, vineri, 11 aprilie 2002; Florin But, *Reacții la „Bătaie în Altar"*, Argeșul, anul CXXVII, nr. 3754, 12-13 aprilie 2003, p. 3; (Eduard Tomaziu), *Caz fără precedent la Mozăceni. Preoții boxează în Sfântul Altar*, Ziarul de azi, nr. 343, miercuri, 16 aprilie 2003, p. 10.
[22] Sfântul Apostol Pavel, *Epistola către romani*, 14, 34-35.
[23] Luca, 21, 10.
[24] *Ibidem*, 21, 11.
[25] Alexe A. Danciu, n. 1887.

Soarele".[26] Marele cutremur din seara zilei de 4 martie 1977, ori cel de la ora 0,28 din 31 august 1986 și altele care s-au ținut lanț, au consolidat convingerea țăranilor noștri că se apropie sfârșitul lumii, că „vine anul 2000".

Au fost și alte fenomene naturale pe care sătenii le-au atribuit prevestirii sfârșitului lumii așteptat în anul 2000. Așa a fost marea revărsare a Drâmbovnicului din octombrie 1941 și inundația catastrofală din zilele babelor anului 1942, care a ținut de pe 2 martie până în ziua de Măcinici. Cele mai mari inundații din țara noastră, declanșate în unele zone în ziua de marți, 12 mai 1970, și care au ținut până la jumătatea lunii iunie,[27] au generat în toată țara credința țăranilor că este potopul care prevestește apropierea sfârșitului lumii din anul 2000. Aceeași credință o aveau și țăranii din Mozăceni și din toată zona istorică Vlașca, deși la noi nici Drâmbovnicul și nici Mozacul nu au produs pagube. Din cauză că Heleșteul Mare nu a avut sită de deversor, cantități imense de pește s-au revărsat. Parte a fost prins de țărani pe ogoare, iar alta a murit, încât prin anii 1971-1972, plugurile răsturnau coaste mari de crap, „cât cele de miel". O altă revărsare peste deversor a Heleșteului Mare a mai avut loc în anul 1975. Până la drenarea celor două bălți, Balta Mare și Balta Mică au fost adevărat „rai" al undițarilor și halăerilor.

Au mai fost și alte semne cerești puse de săteni pe seama prevestirii sfârșitului. În anii 1983-1940 s-au repetat de mai multe ori, în partea de nord-vest a Mozăcenilor, un fel de „aurore boreale"; „cerul era sângeriu, parcă ardea, de la întunecare până târziu, spre miezul nopții". În secetoasa vară a anului 1946, cum nu se mai văzuse în zona noastră, „În unele dimineți răsăreau câte doi și trei sori". „În unele zile se vedea pe cer câte o cruce, adeseori lângă un puț". Fata morgana a apărut în zona de vest a pădurii Zidureanca, la capătul ei nordic, oglindindu-se pe cer Puțul lui Șerban Iordache și la vest de Mozăceanca, pe Bâtia, unde se oglindea când Puțișorul, când Puțul de la Troiță și crucea alăturată. Credem că puritatea aerului de pe vremea aceea contribuia la apariția acestor fenomene, care nu s-au mai repetat de atunci.

Al doilea război mondial, urmat de consecințele cele mai tragice, prin cucerirea și bolșevizarea țării, au accentuat convingerea în apropierea sfârșitului lumii. Mulți răstălmăceau anumite versete ale Apocalipsei, punându-le pe seama cuceritorilor. În acel semn, care s-a arătat în cer, „un balaur mare, roșu, având șapte capete și zece coarne, și pe capete șapte cununi împărătești"[28], „balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și satana, cel ce înșeală toată lumea, care aruncat a fost pe pământ și îngerii lui aruncați au fost cu el"[29], în imaginația țăranilor din Mozăceni era marele colos ateu care ne cucerise. Rusia bolșevică era pentru ei acea „femeie șezând pe o fiară roșie, plină de nume de hulă, având șapte capete și zece coarne".[30] Puțini erau țăranii care nu citeau și nu răstălmăceau Apocalipsa. Marea lor majoritate, înspăimântați de atrocitățile săvârșite de oamenii

[26] Date culese în iulie 1953 de la Alexe A. Danciu.
[27] Traian Filip, Vasile Nicorovici, *Diluviul sau apele lui Saturn*, Editura Eminescu (ascunsă pe p. 23, pentru a fi depistată mai greu), (București), (f.a., probabil 1971), 342 pp.
[28] *Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul*, 12, 3.
[29] *Ibidem*, 12, 9.
[30] *Ibidem*, 17, 3.

aduşi la ocârmuire, erau îngroziţi că „pe câţi nu se vor închina chipului fiarei, putere avea ca să-i ucidă“[31], „Încât nimeni nu poate cumpăra sau vinde, decât numai cel ce are semnul, adică numele fiarei, sau numărul numelui fiarei“.[32] Şi cum aceştia erau socotiţi membrii P.C.R., cu carnete roşii, toţi căutau „să socotească numărul fiarei; căci este număr de om. Şi numărul ei este şase sute şaizeci şi şase“.[33] Marea majoritate a ţăranilor din Mozăceni, şi nu numai, credeau că fiara este Stalin, întrucât numele lui era format din şase litere. Mulţi argumentau şi cu faptul că numerele 600, 60 şi 6, care alcătuiau numărul fiarei, 666, formau şase cifre, ceea ce corespundea numărului de litere al numelui Stalin. Alţii, mai şcoliţi, susţineau că fiara ascunsă sub numărul 666 este Stalin, întrucât semnele grafice din numărul redat cu simboluri grafice romane – DCLXVI – sunt şase.

[31] *Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul*, 13, 15.
[32] *Ibidem*, 13, 17.
[33] *Ibidem*, 13, 18.

Dictatura bolşevică şi atrocităţile prin care s-a impus

Ţărani bogaţi la minte şi la suflet, cu gospodării îndestulătoare prin muncă exemplară, în tăcere şi chibzuinţă, ţăranii din Mozăceni au opus o dârză rezistenţă maşinii de propagandă bolşevică, greu de imaginat pentru cei de azi. Dându-şi seama de forţa ocupanţilor care cuceriseră jumătate din Europa, au înţeles că opoziţia cea mai eficientă este tăcerea şi munca. „Viesparița nu trebuie răscolită“ şi nici „Fiara înrăită nu trebuie întărâtată“, mai ales „Fiara înrăită să n-o zgândări“. Toată suflarea omenească era convinsă că americanii şi englezii nu ne vor lăsa în ghearele bolşevismului stalinist; este mai bine să aştepţi momentul şi apoi să te ridici la luptă cu toată puterea, aşa cum au făcut românii în momentele de grea cumpănă. Aşteptare zadarnică! Dar „Minciunile propagandei comuniste nu se prind de sătenii mozăceni cum nu se prinde apa de gâscă“, „Nu se prinde minciuna de omul cu credinţă în Dumnezeu“.[1] Legiferarea reformei agrare la 23 martie 1945, declarată la 5 iunie 1947, „act de guvernământ“, nu a avut nici un efect propagandistic asupra conştiinţei mozăcenilor; fuseseră împroprietăriţi doar 117 ţărani cu doar 120 de hectare. Marea majoritate văzuseră cu ochii adevărata realitate din Uniunea Sovietică şi erau convinşi că se va încerca „băgarea lor în colhoz“ şi acapararea întregului pământ de către comunişti, dacă americanii nu se vor grăbi să vină în ajutorul României. Nici faptul că în 1953, conform H.C.M. 308, un număr de 36 de familii au mai primit 86 de hectare nu i-a înşelat; colhozul luase deja fiinţă şi toţi ştiau ce-i aşteaptă. Dările impuse pentru plata despăgubirilor de război în urma semnării Tratatului de pace cu Puterile Aliate şi Asociate de la Paris, din 10 februarie 1947, legea impunerii cotelor obligatorii din 15 iulie 1947 şi mai ales H.C.M. din 27 octombrie 1953 privind extinderea contractărilor şi achiziţiilor de animale şi produse animale, au fost lovituri atât de grele date ţăranului, încât nimeni nu putea crede într-un „viitor îmbelşugat şi luminos“, propovăduit de trădătorii bolşevici. Minciunile erau prea pompoase, „cu picioare prea lungi şi subţiri“. „Degeaba împodobeşti minciuna cu pene din coada păunului sau din oglinda gaiţei, ea tot se vede“, şopteau gospodarii din Mozăceni. Nici susţinători prea mulţi, sau prea devotaţi, nu s-au găsit în Mozăceni, deşi prima celulă de partid din comună a luat fiinţă pe 3 iunie 1945, formată din: Marin R. O. Gheorghe, Barbu Ion, Dumitru Iordache, Constantin Petrişor, Ştefan Popescu şi Ion Sasu; în martie 1946 s-a înfiinţat prima organizaţie P.C.R., secretar fiind Constantin Petrişor. Abia în 1979 comuniştii din Mozăceni se puteau lăuda cu 393 de membri grupaţi în 8

[1] Nicolae Al. Cruceană, n. 12 ianuarie 1910; octombrie 1959.

organizații.[2] „Nu se prinde comunismul de mozăcenii noștri, cum nu se prinde apa de gâscă; cei care devin membri, o fac din interes; vede că ăla fură, ăla fură, hai să fur și eu, văd că așa nu se mai poate".[3]

Perioada cotelor obligatorii a constituit una dintre cele mai negre epoci din istoria neamului românesc. În Mozăceni nu s-a făcut excepție; din contră, li se lua totul. Nu de puține ori li se ridica gospodarilor ultima baniță de boabe, ultimul ciur de mălai. După treierat, oamenii se-ntorceau în urma căruței, ca după mort; cu paiele în car, cu furca la spinare și cu un sac gol, sau cu pleavă, sub braț, și cu lacrimi în ochi. Grâul treierat era încărcat în saci, pus în căruțe și cărat la gara Găești. Câteva lichele comuniste mergeau în prima căruță, fluturând steaguri roșii, cu secera și ciocanul, chiuind și răcnind lozinci despre marea prietenie cu U.R.S.S., ori proslăvind „pe marele geniu al popoarelor, tovarășul Iosif Visarionovici Stalin", pentru a vedea lumea cât de bucuroși sunt țăranii din Mozăceni când își dau cotele către stat. „Prin august 1948, sau '49 (sigur 1949, n.n.), când convoiul de care încărcate cu grâu mergea spre Găești, prin pădure, pe Drumul Bucureștilor, cu stegarii urlători în frunte, un bărbat, probabil din Răscăeți, i-a huiduit și drăcuit. Atunci miliția nul, unu, numit Căpățână, care însoțea coloana, a tras cu pușca după el. A tras mai multe gloanțe, dar nu l-a nimerit".[4] Porumbul le era mai greu să-l strângă. Oamenii îl culegeau, îl curățau și în loc să-l mai pună în pătule, îl ascundeau sub glugile și stogurile de coceni. „Puțini știuleți puși în pătule erau luați fie pentru cote, fie pe motivul că gospodarul nu-și plătise foncierea. Dar nu era luat așa, omenește. Venea Marin R.O. Gheorghe cu o haită de haidamaci comuniști, însoțiți de milițianul Căpățână, se urca în pătul și arunca porumbul jos, cu lopata. Boabele săreau, se-mprăștiau prin curte și rămâneau doar puține pe coceni. Era pus apoi omul, gospodarul, să adune porumbul și să-l pună în căruță; îl luau. Dar ce să vezi? Veneau din nou, spunând că n-a ieșit la cântar cât ar fi trebuit".[5] „Atunci când gospodarii nu aveau bani pentru plata foncierii, Marin R.O. Gheorghe venea în fruntea unei haite, lua tot ce găsea în casă: pături, macate, velințe, prosoape, îmbrăcăminte; lua până și mălaiul din hambar".[6] La fel proceda și Colțan Dumitru, fost perceptor care, „Când a murit, s-au dus femeile cu lumânare, ca la moarte, că la moarte nu mai e dușmânie, chiar dacă el s-a purtat câinește; sătenii noștri sunt creștini și iartă. Dar ce să vezi, domnule! Pe pereți, în casă la el, velințe și șervete pe care și le-au cunoscut femeile și au început să tragă de ele. Erau ale lor. Și eu am avut carnet roșu, dar așa ceva nu puteam face. Eu sunt sincer; am crezut că va fi mai bine pentru ăi săraci, dar a fost domnule, foarte bine pentru ăi hoți și răi; eu nu puteam să fiu așa; mai bine sărac și curat. Dar adevăratul creștin iartă, da' nu trebuie să uite".[7]

După instaurarea definitivă a bolșevismului, la începutul anului 1948, cele câteva lichele comuniste din Mozăceni, hotărându-se să înființeze un colhoz, ca în

[2] Florea Bratu, *Istoria comunei Mozăceni Deal*, ms., 1979, p.11.
[3] Neacșu Vochin, n. 1901; iulie 1978.
[4] Alexe A. Danciu, n. 1887; septembrie 1956.
[5] Florea Șerban (Șerbănescu), n. 1883; iunie 1971. Tot așa proceda și Virgil Trandafir din Mozacu.
[6] Ion N. Vochin zis Pleșoi, n. 1927; iulie 1978.
[7] Gheorghe Gr. Curea, n. 23 aprilie 1920; duminică 25 august 2002.

marea prietenă de la răsărit, Uniunea Sovietică, au căutat să lămurească pe săteni cu argumente despre exploatarea celor săraci de către bogătașii comunei. Susținerea lor se baza pe faptul că în trecut, aceasta însemnând începutul secolului al XX-lea, Ștefan Minovici, Iancu Dobrică, Florea Barbu zis Cirede și alții, în total 64 de proprietari, dețineau 2360 de hectare, ceea ce însemna 37 ha pentru o familie, în timp ce restul, 1205 familii, posedau doar 1369 ha, revenind doar 1,14 ha / familie.[8] Argumentarea s-a dovedit a fi mult prea „subțire"; țăranii nu puteau fi păcăliți. Suprafața moșiei Mozăcenilor era mult mai mare, iar sătenii cu adevărat săraci, care munciseră pe proprietățile celor câțiva boiernași, nu puteau uita că, dacă munceau în parte, li se cuvenea jumătate din recoltă, cantitatea de boabe însămânțate și-o reținea înainte de

Fig. 25. Soții Marian și Eana Crinteanu, fotografie din 6 iunie 1940.

dijmuire, iar la treieratul grâului nu dădeau uium din partea care li se cuvenea; munca în parte, cu aceste drepturi, a înlocuit obiceiul mai vechi, când proprietarul lua o parte, iar cel care muncea lua două, schimbare care a avut loc prin anii 1895-1905, când locuitorii comunei se înmulțiseră. Pe de altă parte, cei ce munciseră cu brațele la proprietari primiseră bani și cereale îndestulătoare pentru întreținerea familiilor, cu excepția câtorva bețivani. „Munca este izvor de bogăție, dacă gâtul nu este cep și burta butoi, iar meseria este brățară de aur, dacă gâtul nu este pălnie de argint".

Văzând comuniștii că în Mozăceni nu ține cu „exploatarea moșierească", au dezlănțuit o teroare înspăimântătoare, încât nimeni nu avea curajul să șoptească măcar o vorbă. După ce în ziua de 2 martie 1949 se dă Legea 83, se expropriază proprietățile de câte 50 de hectare, lăsate prin legea de reformă agrară din martie 1945. În zilele de 3-5 martie 1949 s-a ținut plenara P.M.R. care a hotărât „transformarea socialistă a agriculturii"; în nopțile de 3/4 și 4/5 martie au fost ridicați și deportați cu domiciliul forțat toți proprietarii expropriați prin Legea 83/2 martie 1949. De pe Valea Mozacului primul proprietar ridicat a fost Șerban Iordache din Teiu Vale, tatăl scriitorului Vladimir Streinu, care a fost dus la Pitești. Pe drum, cei doi bolșevici teieni, cere-l însoțeau, i-au zdrobit trupul cu lovituri bestiale și, cu un clește pentru cuie, ia-u scos dantura, pentru dinții îmbrăcați cu aur. În Mozăceni,

[8] Constantin Ionescu, *Monografie a Comunei Mozăceni și G.A.C. „Nic. Bălcescu"*, *Raionul Costești, Reg. Pitești*, ms., p. 8 (O copie xerografiată se află în posesia autorului).

comuniştii au fost mai „blânzi" datorită lui Gh. Ciobanu; familiile naţionalizate au fost ridicate ziua, fără să li se dea voie să ia măcar mâncare pentru o singură zi.

În ziua de 6 mai a fost ridicată şi deportată familia lui Marin I. Crinteanu, formată din patru persoane: el, soţia, fiica lor Mariuţa,[9] şi un băiat înfiat. Peste 12 zile Mariuţa urma să împlinească 10 ani. Când Marin Crinteanu a solicitat să se încheie un proces-verbal cu bunurile confiscate, Ilie Fulga i-a retezat-o scurt: „Legea o facem noi!" S-a încheiat totuşi un „proces-verbal" în care naţionalizatorii au trecut ce au vrut ei. Familiei Crinteanu nu i s-a dat voie să ia decât hainele de pe corp; n-au luat măcar o pătură, o plapumă sau un cearşaf; n-au luat nimic pentru hrană. O mulţime de persoane din Mozăceni, mai ales vecini, asistau cu lacrimi în ochi. Una dintre femei, ştiind că Mariuţa avea un purcel preferat, care la prima chemare venea în goană şi se jucau împreună, îi spuse fetiţei să-l prindă, „– Să ţi-l cresc eu, maică, măcar de Crăciun să aveţi carne". Mariuţa a plecat spre purcel. Cu o furie oarbă, Iile Fulga s-a repezit, a apucat-o de codiţe şi a izbit-o de pământ: „– Pui de viperă, nu mai e nimic al vostru, totul este al poporului!" Toate persoanele de faţă, şi nu erau puţine, au plâns. Trecuseră doar doi ani de la foametea din 1947 când Marin Crinteanu le dăduse mălai, făină, mâncare, totul, „să fie pomană". Şi pentru că tot ce s-a confiscat „era al poporului", cu toate investigaţiile, procesul verbal încheiat nu se mai găseşte nicăieri. Se găseşte, totuşi, „Proces Verbal – 28 Mai 1949", care începe astfel: „Noi Ion Sasu, preşedintele comisiunii de reinventariere a bunurilor expropiate prin efectul legii No. 83 din 2 Martie 1949, Gheorghe Ciobanu secretar P.M.R., Şuster Mihail Şeful Sect. Agricole Găvana, Petre Căpăţână Comand. Postului de Miliţie Mozăceni membri şi Ştefan D. Isvoranu secretarul primăriei ca secretar al Comisiunii, instituiţi în comisiune conf. Circularei Nr. 560.63 din 14 Maiu 1949, astăzi data de mai sus am procedat la reinventarierea bunurilor mobile şi imobile, fosta proprietate a D-lui Marin I. Crinteanu, din această comună, după cum urmează: ..." La punctele 1-7 sunt trecute terenurile: arabil 43,93 ha, livezi pomi 1,35 ha, păşune 1,25 ha, curţi (loc casă) 0,75 ha, teren neproductiv 1,75 ha, grădini (legume 0,97 ha) şi pădure 15,36 ha, total 65,38 ha. La capitolul „I. Construcţii", literele a-n, sunt trecute două case, o bucătărie de vară, două magazii, două pătule, un fânar, o polată, un coteţ pentru păsări, un coteţ pentru porci, un closet şi o fântână americană. La „II. Produse agricole": ovăz 480 kg, porumb ştiuleţi 4400 kg, floarea-soarelui 32 kg, cânepă (sămânţă) 12 kg, ulei floarea soarelui 20 l. La „III. Furaje...", iar la „IV. Inventar mort", numerotat la a la z, din care amintim:

Fig. 26. Mariuţa (Crinteanu M. Maria) nu a apucat să împlinească vârsta de zece ani în casa părintească, în satul natal; cu numai 12 zile înainte de această aniversare a fost deportată împreună cu părinţii (fotografie scoasă cu o lună înaintea deportării).

[9] Crinteanu M. Maria, n. 18 mai 1939 (azi Maria Stoica).

b) vânturătoare, d) semănători bune Rusak, h) forjă, z) cioplitor, urmând alte 87 de articole nenumerotate şi în continuare un capitol, „PLUSURI", diferite unelte şi scule dintre cele mai diverse.[10]

Poate că nu am fi insistat asupra acestui caz dacă bolşevicul Ilie Fulga nu ar fi izbit de pământ o fetiţă de 10 ani, calificând-o, „pui de viperă", pentru că voia să lase, la rugămintea unei sătence, un purcel să i-l crească de Crăciun, spunând că „totul este al poporului".

Prin popor, Ilie Fulga, Ion Sasu, Gheorghe Ciobanu şi Petre Căpăţână se înţelegeau pe ei şi alţi câţiva bolşevici din jurul lor. Cum nu era posibilă cântărirea produselor agricole în ziua ridicării proprietarului, s-a efectuat ulterior. Dintr-o magazie plină de grâu, nu apare la reinventariere nici un kilogram, iar din peste două vagoane de porumb, sunt trecute 4.400 kg. Nu mai vorbim de făina şi mălaiul lăsate de proprietar în hambarele din magazie; el nu a avut voie să ia nici măcar 10-15 kg de mălai, de brânză, de ulei sau alte produse alimentare; din acestea nu s-a inventariat nimic; nu au fost inventariate nici animalele – 4 vaci, 2 cai, 20 de oi, 10 porci, peste 100 de păsări; acestea au fost „ale poporului"; Mariuţa n-a avut voie să ia măcar un purcel. La reinventariere nu apare măcar un costum din cele existente, mai ales din iile şi fotele tinerei de neam boieresc; nu apar covoare, velinţe, macate, cergi, pături, lenjerie; nu apare nimic din mobila existentă în două case, apoi o maşină nouă de cusut, un patefon, aparat de radio, monete de aur; celor doi soţi şi celor doi copii „dizlocaţi din comuna Mozăceni şi stabiliţi cu domiciliu obligatoriu în Piteşti", li s-au oprit şi verighetele, care nici ele nu apar în inventarul de reinventariere. Iată aşadar ce înţelegeau bolşevicii din Mozăceni prin „totul este al poporului" – adică totul să se împartă între ei!

Este de remarcat totuşi gestul lui Gheorghe Ciobanu. Având probabil remuşcări, amintindu-şi că Marin Crinteanu l-a salvat de la foamete în 1947, şi nu numai, pentru că îi fusese argat şi întotdeauna a fost foarte bine răsplătit, aflându-i domiciliul din Piteşti, a venit ulterior să-i aducă mălai, făină, săpun şi alte lucruri de mare necesitate. Marin Crinteanu l-a refuzat, sfătuindu-l politicos: „Nu primesc nimic şi nu mai veni niciodată. Nu uita că eu sunt urmărit permanent de securitate şi ajutându-mă, poţi să ajungi la puşcărie, mai rău decât mine; îţi distrugi şi viaţa, şi familia".

În noaptea următoare a fost deportat Marin Popescu, zis Gaşcă. Ştiind ce i se va întâmpla, îşi pregătise vreo douăzeci de pâini chiar în ziua respectivă. Aurel, fiul său, în vârstă de 13 ani, a îndrăznit să ia o pâine din coşul de pe masă. Acelaşi bolşevic, Ilie Fulga, s-a repezit şi i-a luat-o din mână cu aceleaşi cuvinte: „E pâinea poporului, pui de viperă, nu mai este a voastră!"[11] Moştenii din Mozăceni erau socotiţi de Fulga, vipere, iar copii lor, „pui de vipere". Pâinea de pe masă, pregătită pentru a lua-o în deportare, au mâncat-o Ilie Fulga, Ion Sasu şi Petre Căpăţână, care se considerau „poporul". În gospodăria lui Marin Popescu avea să se instaleze sediul brigăzii colectivului din Dumbrăveni.

[10] Direcţia Argeş a Arhivelor Naţionale, Dosar 14/1949 al S.C. Agroizv (I.A.S. Izvoru).
[11] Aurel Popescu, fost coleg de liceu, avea să ajungă inginer agronom. Întotdeauna ne povestea, cu multă amărăciune, această cumplită şi dureroasă scenă.

În gospodăria lui Marin Crinteanu s-a instalat primul sediu al colectivului din Mozăceni. Ulterior, acest sediu avea să se mute în gospodăria lui Marin Petrescu, şi el naţionalizat în 1949, iar în cea a lui Crinteanu avea să rămână doar sediul unei brigăzi. Marin Petrescu, un bun creştin, gospodar fără egal, fusese primar al comunei şi hotărâse ca pe marginile şoselei centrale să se planteze duzi, comuna Mozăceni fiind renumită, până la instaurarea comunismului, pentru creşterea viermilor de mătase. Prin comportamentul său, se grăbea să salute pe fiecare, chiar şi pe cei mai tineri, pentru ca el să fie primul; era iubit de toată suflarea Mozăcenilor.

Fig. 27. Porţile gospodăriei familiei Crinteanu (fotografie din anul 1938).

Fig. 28. Casa familiei Crinteanu , primul sediu al G.A.C. „N. Bălcescu" (fotografie din mai 2003).

Li s-au mai luat averile fraţilor Marin D. Ene şi Ştefan D. Ene; în gospodăriile lor, care erau alăturate, s-a instalat brigada colectivului din Babaroaga. Un alt moştean căruia i s-a luat toată averea a fost Ion Cerşanu, fost şi el primar al comunei. Fiul său, Sandu Cerşanu, licenţiat în drept, avea să muncească mai mulţi ani ca tractorist. I s-a luat întreaga avere şi lui Ion Vintilă, zis Checiu; zdrobit în bătaie de Petre Căpăţână, avea să moară la scurt timp după rapt şi schingiuire; soţia

sa, poreclită Vâja, murise mai înainte. Lui Badea Stănescu, şi el fost primar, „cel mai cumsecade bărbat al satului, pildă pentru toţi gospodarii din comună", i s-au luat ambele case; avea două gospodării, una înjghebată pentru urmaşi. Samavolnicia bolşevică a determinat un murmur surd în toată comuna; până la urmă i s-a inapoiat una dintre gospodării. Preotului Gheorghe Popescu i s-a luat întreaga curte, cu toate binalele; i s-au lăsat doar casa şi o mică magazie alăturată. În gospodăria lui a fost instalată o brigadă a colectivului, iar gardul despărţitor trecea la 40 de centimetri de zidul şi prispa casei, încât intrarea şi ieşirea se făceau cu multă greutate, cu faţa spre gard sau spre zid.

Un caz aparte îl constituie răpirea gospodăriei şi a întregii averi a lui Tudor Bucur, zis Lache. Fiul său, învăţătorul Ştefan Constantinescu, a avut nefericirea să fie arestat şi închis, considerat „duşman al statului, uneltitor împotriva socialismului". Tudor Bucur a ajuns la un compromis cu bolşevicii din fruntea comunei: să-şi dea toată averea în schimbul eliberării fiului. Aşa s-a şi întâmplat. Ştefan Constantinescu a fost eliberat, i s-a dat postul de învăţător din Zidurile, iar gospodăria tatălui său a devenit sediul brigăzii colectivului din Dumbrăveni. Tudor Bucur s-a mutat în casa ginerelui şi fiicei sale Rada Rizea; la plecarea din locuinţă nu i s-a permis să ia nici măcar o pătură, o pernă sau o haină ori măcar o oală sau o lingură; a plecat doar cu îmbrăcămintea de pe el; toate bunurile agonisite într-o viaţă au rămas „poporului" format din câţiva bolşevici, sărăciile şi răsul Mozăcenilor.

Către sfârşitul lunii mai din anul 1949, organizaţia P.R.M. Mozăceni a trecut la „lămurirea" ţăranilor pentru înscrierea în colectiv, repartizându-se, pe sate, următorii „lămuritori": Gheorghe Ciobanu, Ilie Fulga, Ion Morlovea, Ioana Ciobanu şi Radu Diculescu pentru satul Babaroaga; pentru satul Dumbrăveni, Marin Curea; Ion Văduvici, Valerica Ciofârlă, Marin Mirică şi Ion Bunda pentru satul Mişei, iar pentru Zidurile răspundeau Ion Popescu, Gheorghe Porojanu şi Florea Iordache.[12]

Bolşevicii din Mozăceni împreună cu Securitatea au născocit o „organizaţie subversivă teroristă", condusă de Dumitru Apostol şi Ştefan Gheomeci, primele victime ale comunismului în comuna Mozăceni. Ştefan Ghelmeci, un învăţător eminent: bun creştin, mare patriot, apostol al satului, se înscrisese, de bună credinţă, ca mulţi alţi intelectuali, în legiune; această simpatizare i-a fost fatală; acuzarea că a organizat o activitate „subversivă, teroristă" a fost o pură înscenare, pentru a-i putea acuza pe toţi care erau consideraţi opozanţi. Fără mandat de arestare, se trezea omul ridicat într-o noapte şi supus la cele mai înfiorătoare torturi timp de 4-5 zile, probabil în subsolurile închisorii din Piteşti, pentru a declara că a făcut parte din organizaţia respectivă. Pretextul existenţei unei astfel de organizaţii motiva torturile aplicate şi de călăul-miliţian din comună, Petre Căpăţână, dar mai ales pe cele aplicate de profesioniştii securităţii, toate cu scopul de a-i determina pe cei maltrataţi să treacă la colectiv. Nu ştim câţi dintre cei câţiva ţărani mijlocaşi, care s-au înscris de la început în colectiv, au avut parte de o asemenea „lămurire"; au fost şi dintre cei care au rezistat; şi încă foarte mulţi. Unul dintre cei care a

[12] Constantin Ionescu, ms. cit., loc. cit.

suportat torturi inimaginabile, timp de două luni, a fost preotul „Bălţat Gheorghe, fiul lui Dumitru şi Maria, născut la 06.06.1920 în Costeşti, judeţul Argeş <care> a fost arestat la data de 15.11.1949 deoarece a găzduit şi ajutat un legionar care era urmărit de organele de securitate".[13] „Susnumitului i se impută faptul că având cunoştinţă de organizaţia subversivă teroristă condusă de Dumitru Apostol, printre capii organizaţiei fiind şi legionarul Ghelmeci Ştefan, inculpatul l-a găzduit şi ajutat pe acesta, deşi ştia că este urmărit de securitate."[14] Supus la cele mai înfiorătoare chinuri, timp de două luni, preotul nu se dovedeşte vinovat; dar nici securitatea nu putea fi vinovată de arestarea lui; dor era securitatea statului socialist, care face totul în numele poporului şi al fericirii socialiste, şi Tribunalul Militar Craiova dă „SENTINŢA 5: Astăzi 3 ianuarie 1950 Tribunalul Militar Craiova s-a întrunit în şedinţă publică în scopul de a judeca pe preotul Bălţatu Gheorghe din comuna Mozăceni – Argeş, învinuit pentru faptul de omisiune de denunţ, prev. şi pen. de art. 337 c.p. comb. cu art. 209 part. IV în unire cu art. 1 c.p. (...) Cu unanimitate de voturi făcând aplicat. art. 337 c.p. comp. cu art. 2 c.p. pt. IV şi art. 1 c.p. îl condamnă la 2 (două) luni închisoare corecţională. Conform art. 65 c.p. suspendă executarea pedepsei. Îl obligă să achite 1000 (una mie) lei cheltuieli de judecată. Se compută detenţia preventivă. Dată şi citită în şedinţă publică astăzi 3 ianuarie 1950".[15]

Ne-ar fi foarte greu să-i dovedim pe toţi care au fost arestaţi şi închişi din comuna Mozăceni în acea perioadă. Martirii au plecat dintre noi, urmaşii lor au părăsit comuna după colectivizare. Au cunoscut atrocităţile închisorilor bolşevice Constantin Iancu, învăţător şi revizor şcolar, şi învăţătorul Ionel B. Pătraşcu, închis de două ori până în 1959, iar a treia oară în 1959-1962. Deşi era un bun dascăl, nu a mai primit catedră; abia între anii 1966 şi 1968 a căpătat o catedră în satul Floriile, comuna Aliman din judeţul Constanţa. Au mai suportat închisorile comuniste Marin Petrişor, zis Ică, închis din timpul studenţiei, în toamna anului 1956, Rizea A. Mihai, zis Niţă Andronie, tot pentru „uneltire împotriva statului", a fost închis 6 luni, iar fiul său, Rizea M. Mihai, a fost închis trei luni pe vremea studenţiei. Prin 1958 a făcut cunoştinţă cu atrocităţile închisorii comuniste şi Ilie Măndoiu, pentru că îndrăznise să denigreze fericirea din colectivul din Mozăceni.

Un mare şi înţelept sfătuitor a fost, până în 1958, părintele Nicolae Popescu-Mozăceni; venea des în comună; era diacon la Patriarhie. A fost arestat în 1958, închis la Jilava şi apoi la Aiud.

La 11 martie 1950 s-a inaugurat Gospodăria agricolă colectivă „Nicolae Bălcescu". La data respectivă existau în Mozăceni 1203 familii cu un număr de 4927 de suflete, dintre care 604 gospodării de ţărani săraci, 532 de familii de mijlocaşi şi 67 de chiaburi. În colectiv s-au înscris 133 de familii, cu 235,74 ha de pământ, dintre care 4 familii fără pământ, 109 familii de ţărani săraci cu 153,32 ha de pământ şi 20 de familii de mijlocaşi cu 82,42 ha teren arabil.[16]

[13] Ministerul Justiţiei, Direcţia Instanţelor Militare, nr. 889 din 27.09.1991, adresă către Bălţat Gheorghe, comuna Mozăceni, jud. Argeş.
[14] Arhiva Ministerului Apărării Naţionale, Tribunalul Militar Craiova, dosar 2157/1949, sentinţa 5.
[15] *Ibidem*.
[16] Constantin Ionescu, ms. cit., p. 9.

La măsurătorile efectuate după preluarea pământului s-a dovedit că suprafaţa înscrisă era de fapt de 255 ha, adică mai mult cu 19,57 ha faţă de suprafaţa reieşită din cererile de înscriere. Această diferenţă provine din pământul nedeclarat în perioada interbelică, dar mai ales din perioada cotelor, pentru a se sustrage de la plata impozitelor şi a dărilor. Nu este exclus ca ţăranii să nu fi ştiut cât pământ posedă în realitate, pentru că „Pământul nu-l fură nimeni", iar „Răzoarele dispar atunci când va veni sfârşitul lumii".

După inaugurare, colectivul a mai primit 162,37 ha, din care 149,88 ha „de la stat" (de fapt confiscat de la proprietarii din Mozăceni), dintre acestea 2 ha pământ pentru grădini de zarzavat şi alte 12,5 ha de la G.A.S. (tot din cel confiscat), din care 0,5 ha vii şi livezi.[17] Aşadar, statul se dovedea foarte darnic cu 162,37 ha care proveneau din pământurile luate de la proprietarii expropriaţi la 2 martie 1949. Suprafaţa totală a colectivului era, în 1950, de 417,68 ha; numărul locuitorilor colectivizaţi era de 468, adică 9,50% din totalul locuitorilor comunei... Terenul colectivului a fost comasat în două tarlale, după ce au fost mutaţi din perimetrul comasat 44 de ţărani săraci, 143 mijlocaşi şi 22 de chiaburi, deci 209 proprietari de drept,[18] stăpâni din moşi-strămoşi ai pământurilor respective. Era suprafaţa cea mai fertilă care se afla pe moşia comunei Mozăceni. Proprietarii erau convinşi că vine sfârşitul lumii; mergeau cu privirile în pământ; femeile aveau permanent lacrimi în ochi; nu de puţine ori, atunci când mergeau pe drum, rosteau în gând „Tatăl nostru", în timp ce câţiva bolşevici – Ilie Fulga, Gheorghe Ciobanu, Marin R.O. Gheorghe, Ion Sasu, Ion Dan, Marin Dan, Dobre Troacă, Dumitru Colţan – dar şi alte lichele comuniste, leneşi şi beţivani demni de dispreţul oricărui mozăcean, strigau după ei fără jenă: „O să vă ofticaţi, fi-ra-ţi ai dracului!" Bieţii oameni nu ripostau măcar cu o vorbă; ştiau din ce „spiţă" de neam se trag; erau dintre „cei mai leneşi, beţivi şi răi". „Ion Sasu este, pe linie femeiască, urmaş al unui trădător, Preda Cazacu, care a murit ca un câine, pitit prin pădurea Negraşului; de-aia lu' Sasu îi zic oamenii Cazacu." Realitatea reiese pe deplin din Catagrafia satului Mozăceni din anul 1838, în care Voicu Ciobanu era, „bolnav totdeauna", având „sfrinţie din ele", iar Preda Cazacu era „scutit cu bilet rusesc". Aşadar, „Din sămânţă de laur, cât va fi lumea, nu va răsări busuioc", „Ce naşte din pisică, şoareci mănâncă", pentru că „Aşchia nu sare departe de trunchi".[19]

După evidenţa din anul 1950, suprafeţele din extravilan ale comunei Mozăceni totalizau 6709 ha, repartizate astfel: 5331 ha terenuri arabile, 38 ha fâneţe şi păşuni, 756 ha păduri, 131 ha vii şi livezi şi 453 ha teren neproductiv.[20]

Din lipsa datelor statistice, după investigaţiile întreprinse de noi prin anii 1956-1966, reiese că prin 1948-1949 în Mozăceni existau aproximativ 4280 de animale mari: cam 2180 de boi, 1800 de vaci şi în jur de 300 de cai; din cauza cotelor, ţăranii nu şi-au mai declarat toate animalele, iar în momentul în care ocârmuitorii au intensificat numărătoarea, prin 1949-1950, ţăranii au început să vândă animalele. Ori, cele 133 de familii care s-au înscris în colectiv au venit cu 8 cai, 39

[17] Constantin Ionescu, ms. cit., p. 9
[18] *Ibidem*, p. 11.
[19] Florea Şerban (Şerbănescu), zis Bărăngioiu, n. 1883; mai 1970.
[20] Constantin Ionescu, ms. cit., p. 9.

de boi şi două vaci,[21] iar ca „inventar mort" au adus 25 de pluguri, 14 grape, 6 prăşitoari şi 34 de căruţe, primind „donaţie", din cele confiscate de la cei expropriaţi conform Legii 83/1949, încă 4 pluguri, o grapă şi o semănătoare de porumb.[22] Reiese clar că în colectiv s-au înscris, cum se exprimau gospodarii, „sărăciile sărăcilor" şi „leneşii leneşilor", care „nu se puteau căca de foame" şi, „nu avea nici coţofana ce să ia în cioc din bătătura lor". Unii, din cele 20 de familii de mijlocaşi, mai slabi de minte, s-au înscris de bună-credinţă, înşelaţi de propaganda mincinoasă; alţi câţiva s-au înscris cu gândul să pună mâna pe conducere şi să profite, iar alţii, forţaţi de unele împrejurări: fie că aveau serviciu pe care nu voiau să-l piardă, fie că aveau copii pe la diferite şcoli, de unde erau ameninţaţi că vor fi daţi afară dacă părinţii nu trec la colectiv. Ilie Fulga, Ştefan D. Isvoranu şi Gheorghe Ciobanu înaintau adrese permanente către şcolile respective, solicitând exmatricularea elevilor ai căror părinţi erau „duşmani ai poporului", „duşmani ai socialismului" ori „duşmani ai Uniunii Sovietice".

Sediul colectivului s-a instalat în gospodăria confiscată de la Marin I. Crinteanu, alungat cu domiciliul forţat în Piteşti; spaţiu şi binale suficiente, primite acum de la G.A.S.: casă în suprafaţă de 80 mp, patru magazii cu o capacitate de 14 vagoane, patru pătule în capacitate de 6 vagoane, patru grajduri pentru 50 de vite, precum şi un puţ de apă. Tot din „donaţie" s-a „dăruit" şi un aparat de radio.

Fig. 29. Inginerul Constantin N. Ionescu, personalitate marcantă a comunei Mozăceni; a fost singurul care a avut curajul să se exprime împotriva distrugerii barbare a biocenozei unice din Câmpia Română, din zona Balta Mare – Balta Mică – Gura Bâtiei, arie care cuprindea şi un complex arheologic unic în România.

La inaugurarea Gospodăriei agricole colective „Nicolae Bălcescu" din Mozăceni, conducerea era formată din Fulga Ilie preşedinte, iar consiliul era alcătuit din 6 persoane: Ciobanu Ioana, Curea Marin, Florea Iordache, Văduvici Ion, Bimbirel Ion şi Diculescu Radu, înscrişi cu gândul să profite, şi-au profitat! „Au pus mâna pe ciolan", cum se exprimau sătenii. Tunaru Radu, Ciofârlă Valerica şi Oprea Radu alcătuiau comisia de cenzori; Dan Ion a fost numit socotitor, iar Morlovea Ion, magaziner.[23]

S-a trecut imediat la organizarea pe brigăzi. Brigada nr. 1 îl avea ca brigadier pe Oprea Marin şi era formată din 7 echipe cu 70 de membri, câte 10 persoane în fiecare echipă. Brigada a doua, tot cu 70 de membri, distribuiţi în 7 echipe, îl avea brigadier pe Ţurlea Ion, iar brigada a treia, având-l brigadier pe Trandafir Gheorghe, tot cu 7 echipe, avea 69 de persoane.[24] La început, colectiviştii, chiar şi cei leneşi, au muncit pe brânci. Prin muncă şi resurse proprii au reuşit, chiar în primul an, 1950, să pună

[21] Constantin N. Ionescu, *Monografie a Comunei Mozăceni şi G.A.C. „Nic. Bălcescu"*, ms., p. 10.
[22] *Ibidem*. De fapt aceasta de la Marin I. Crinteanu.
[23] *Ibidem*.
[24] *Ibidem*, p. 11.

în funcţiune, în luna noiembrie, o mică uzină electrică, având numeroase piese şi materiale confiscate. Toate cele 418 ha ale colectivului au fost însămânţate, muncite şi întreţinute exemplar, pentru ca: „Să vadă toţi duşmanii poporului şi ai Uniunii Sovietice, din comuna Mozăceni, ce înseamnă gospodărie agricolă colectivă".[25] La sfârşitul anului, colectiviştii au rămas dezamăgiţi, „cu buza umflată", cum şopteau moşnenii mozăceni: n-au primit decât o baniţă de grâu şi două târne cu porumb-ştiuleţi de persoană, pentru toată munca; cei din conducere îşi luaseră partea leului. Aşadar, dacă dintr-o familie au muncit două persoane tot anul, au primit două duble de grâu şi patru târne de ştiuleţi; era atât cât ar fi primit cele două persoane dacă ar fi muncit doar o săptămână la un „duşman al poporului sau al Uniunii Sovietice", adică la un chiabur din comună. S-a motivat că „au fost necesari bani pentru repararea grajdurilor şi magaziilor, dar mai ales pentru construirea uzinei electrice". În realitate, mai toate cerealele obţinute, după ce s-au dat statului cele fixate, au fost împărţite între cei 15-20 de bolşevici aflaţi la cârma colectivului.

Bunăstarea şi fericirea promise celor ce s-au înscris în colectiv reies cât nu se poate de bine din evidenţa consemnată de inginerul Constantin N. Ionescu, fiu de ţărani cinstiţi şi cu credinţă în Dumnezeu, născut la 8 mai 1929 în fosta comună Mogoşeşti, devenită sat al comunei Scorniceşti. Valorosul inginer a devenit mozăcean prin căsătorie cu una dintre fiicele satului, Marieta Ciofârlă. Deşi a avut posibilitatea „să ajungă", Constantin Ionescu nu şi-a dat cinstea pe ruşine; a rămas în Mozăceni.

Sub pretextul că trebuie găsite şi analizate „lipsurile şi resursele interne nefolosite", destoinicul inginer consemnează cu multă meticulozitate, pentru anii 1951-1956, „dinamica stării economice a G.A.C. «N. Bălcesu»".[26] Deşi a trecut o jumătate de secol, conştient că adevărul trebuie cunoscut de cei care ne vor urma, aceste consemnări au fost păstrate cu sfinţenie, fiind acum pentru prima dată când un asemenea document vede lumina tiparului, pentru luminarea celor care ne urmează, cu privire la cea mai bestială etapă din istoria neamului.

[25] *Cuvântare la inaugurare*, rostită de Ilie Fulga.
[26] Constantin Ionescu, ms. cit., pp. 12-17.

Dinamica pe ani a G.A.C „N. Bălcescu"

Nr. crt.	Denumirea articolului	Anii								
		1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1	**Numărul familiilor**	160	279	260	267	269	255	261		
	- fără pământ	13	21	21	26	28	24	26		
	- cu gospodărie mică	123	123	114	114	114	115	119		
	- cu gospod. mijlocașă	24	135	125	127	127	116	116		
2	**Brațe – total**	526	900	406	458	452	371	308		
3	**Zile-muncă efectuate anual total**	27.697	25.738	43.000	40.891,81	40.633,71	37.935	36.959,76		
4	**În producția vegetală totală**	20.200	14.400	30.925,57	26.980	28.313,89	16.253	23.068,90		
	- cultura plantelor de câmp și furajere	17.000	12.339	29.271,65	24.468	24.739,44	12.929	16.376,40		
	- cultura legumelor	2.800	1.532	1.277,92	1.292	2.285,13	1.856	1.961,80		
	- vie	100	> 529 > 376 > 1.220			1.039,53	1468	1.261,98		
	- pomi	300				249,79				
5	**Creșterea animalelor – total**	1.450	2.390	1.668,05	3.109,93	3.438,53	2.816	2.220,33		
	- vite mari cornute	–	800	434,47	859,43	906,80	904	343,40		
	- creșterea oilor	–	730	445,52	1.440	1.684,98	916	645,94		
	- creșterea porcilor	–	650	788,06	810,51	846,75	836	917,44		
	- creșterea păsărilor	–	210				160	72		
	- îngrijirea boi, cai în grajd	–	1.255	5.145,37	4.032,78	2.066,80	4.046	4.046,62		
6	**Construcții și reparații unelte. Total**	3.725	482	327	1.000	4.206,09	3.230	637,73		
7	**Ateliere și întreprinderi anexe**	–	2.590	2.955,88	2.562,84	–	3.414	1.567,20		
8	**Munci de conducere și administrație**	2.076	3.239	1.888,13	2.736,31	2.221,40	2.248	2.467,55		
9	**Alte munci în G.A.C.**	236	1.170	–	–	–	5.250	2.469,69		
10	**Cursuri de calificare**	–	211	90	469,95	387	235	33		

Nr. crt.	CULTURILE	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	**Grâu** t – ha	115	167	352	333	400	398	400		
	kg / ha	1.570	898	835	667	547,43	455	380		
2.	**Secară** – ha	5	8	21,60	20	15	20	1.232		
	kg / ha	1.370	828	520	1.015	638	546,57	21		
3.	**Orz** t – ha	7	11	23,50	22,50	18		18		
	kg / ha	1.512	415	800	713	683	609	734		
4.	**Orz** primăvară – ha	–	9	–	–	–	–	20		
	kg / ha	–	156	–	–	–	–	19		
5.	**Ovăz** – ha	38	40	50	70	120		1.203		
	kg / ha	846	910	1.072	680	381	281	–		
6.	**Porumb** – ha	168	110	337	195	248	250	–		
	kg / ha	780	700	500	1040	438	293	735		
7.	**Mazăre, fasole** – ha	33	12		20	41	10 ha	240		
	kg / ha	160	119	–	637	67	50	790		
8.	**In** – ha	2	–	2	2	2	–	–		
	kg / ha	520	–	556	2.107	550	–	–		

Nr. crt.	CULTURILE	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
9.	**Floarea-soarelui** – ha	30	23		43	45		40		
	kg / ha	584	402	576	470	179		487		
10.	**Cânepă** – ha	140	–	–	–	–	–	–		
	kg / ha	3	3	–	2,5	2	–	–		
11.	**Cartofi** – ha	3.000	1.822	–	1.600	542		1		
	kg / ha	0,72	0,60	–	–	0,25		3.000		
12.	**Varză** – ha	7.650	333	–	–	19.220		0,4162		
	kg / ha	1 arpagic	0,60	–	1,25	0,68		8.254		
13.	**Ceapă** – ha	1.700	480	–	2.287	3395,04		0,9841		
	kg / ha	0,50	0,30	1	1	0,50		2.766		
14.	**Roșii** – ha	8.000	4.225	4.382	2.915	6.292		0,8028		
	kg / ha	–	praz 0,08	2	0,27	1,57		6.498		
15.	**Alte legume** – ha	–	5.666	8.647	12.000	4.755		2,68		
	kg / ha	–	–	–	–	10		5.275		
16.	**Plante de sîloz** – ha	–	–	–	–	2.000		20		
	kg / ha	2	15	113,40	153,50	158,41		1.500		
17.	**Borceag** – ha	3.000	–	1.500	2.052			40		
	kg / ha	10	10	11	46	46		2.240		
18.	**Lucernă** – ha	3.000	800	3.000	4.065	2.110		62,80		
	kg / ha	510.000	316.484	622.000 (1.400)	643.956	608.600		1.451		
19.	**Paie – pleavă** kg	–	130.000	168.000	198.800	287.717		702.160		
20.	**Coceni porumb**	–	–	–	0,25	0,25		540.000		
21.	**Meri** – ha	–	–	1 / 250 buc.	5	4,50		0,25		
22.	**Pruni** – ha	–	–	–	–	0,25				
23.	**Zarzări** – ha	–	–	–	2,75	2,75	2,75	2,75		
24.	**Vii altoite** – ha	–	–	–	62	900	–	1.503		
	ℓ vin / ha	–	–	–	0,25	0,25	0,25	0,25		
25.	**Vii hibrizi** – ha	–	–	–						

1.	Vaci și tineret	8 / 3	8 / 6+7	8 / 1+3	22 / 7	17 / 1	14	10 / 7		
	Producția lapte	880	454	2.284	5.213	10.583	10.741	8.493		
2.	Boi de muncă	21	97	60	59	56		42		
3.	Iepe și mânji	5 / 3	24 / 4+3	17 / 4+7	19 / 10+9	17 / 21		19 / 5		
4.	Cai de muncă	7	15	10	14	14		19		
5.	Scroafe și tineret	9 /	20 / 3	21 / 36	24 / 244	19/24		27 / 364		
6.	Oi și tineret	174	172 / 82	204 / 65	250 / 189	256 / 94	416	470		
7.	Găini	325	15	–	6	–		6		
8.	Rațe	–	–	–	–	–		6		
9.	Gâște	6	18	31	16	32	–	–		
10.	Stupi	–	8	12	13	35		61		

Nr. crt	VENITURI	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	Din predarea cotelor obligatori – culturi de câmp	–	6.661,88	5.644,50	40.102,66	9.947,72		128.134		
2.	Grădină – lei	–	1.003,50	5.845,33	1.081,65	4.121,20		8.956		
3.	Pomi	–	–	1.410	210,45	393,74				
	Vie				1.080					
4.	Cooperative și întreprinderi de stat – culturi de câmp	–	–	–	–	1.641				

Nr. crt	VENITURI	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
5.	Vânzarea pe piață a culturilor de câmp	–	–	–	–	178		28.463		
6.	Produse pomi – vie	–	–	–	–	3.491		13.545		
7.	Total cultivarea plantelor	2.486,15	7.665,38	12.899,83	42.474,76	19.773,41		179.098		
8.	Produse animale: lapte, brânză etc.	-	7.960,89	12.481,70	18.509,85	2.203,22		26.907		
9.	Animale vii și sacrificări	-	3.150,66	19.595,35	46.648,81	1.701,70		5.001		
10.	Către coop. și contracte lapte, lână, brânză	–	–	–	–	5.560,30				
11.	Animale vii și produse din sacrificări	–	–	–	–	11.814,20		43.249		
12.	Din vânzarea pe piață: lapte, brânză, lână etc.	–	–	–	–	20.251,27		38.244		
13.	Animale vii și produse din sacrificări	–	–	–	–	39.450		–		
14.	Total creșterea animalelor	834,55	11.111,55	32.077,05	65.158,66	80.980,59		113.401		
15.	Din întreprinderi anexe	750	–	–	–	–		–		
16.	Din transporturi	–	325	229,25	690	55.794,50		41.894		
17.	Din dobânzi BRPR	–	43,40	27,90	14,71	1.083,73		480		
18.	Dif. venituri	8.197	30	613	125	2.960,69		6.998		
19.	Total venituri bănești	12.267,7	19.175,33	45.837,03	108.463,13	160.592,20		341.871		
1.	Împrumuturi, investiții	105.863,7	17.000	14.784,35	53.153,48	37.861		36.190		
2.	Împrumuturi de producție	26.814	–	–	–	–		–		

Nr. crt	UNELTE ȘI MAȘINI	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	Pluguri – animale	29	72	60	64	68		68		
2.	Grape	15	44	33	33	34		34		
3.	Prășitori	10	35	31	31	31		31		
4.	Roți irigat	–	1	1	1	1		1		
5.	Greble mecanice	–	–	–	2	2		2		
6.	Secerători simple	1 legăt.	10	10	11	11		12		
7.	Cositori	–	–	–	–	1		1		
8.	Vânturători	–	2	2	2	2		2		
9.	Teascuri	–	1	1	1	1		1		
10.	Zdrobitori struguri	–	1	1	1	1		1		
11.	Căruțe	18	69	43	63	65		65		
12.	Hamuri de piele	10	9	12	12	17		17		
13.	Bascule	–	–	–	1	2		2		
14.	Butoaie și căzi	–	–	22	22			7 buc.		
15.	Mașini de bătut porumb	–	–	–	1			1		
16.	Centrifugă scos miere	–	–	1	1			1		
17.	Coase	16	6	5	11			–		
18.	Seceri	–	4	4	4			–		
19.	Cazan țuică	–	–	–	2	2		2		
20.	Aparate radio	1	1	1	1	1		2		
21.	Sape	39	–	–	–			–		
22.	Săpăligi	6	–	–				–		
23.	Casmale	20	–	–				–		
24.	Târnăcoape	2	–	–				–		
25.	Greble de fier	23	–	–				–		
26.	Lopeți de fier	24	–	–				–		
27.	Furci de fier	16	–	–				–		

	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1. Mijloace de bază – total	106.037	319.995,63	332.417,35	407.371,75	463.088,29	500.859	527.963		
2. Animale tinere și la îngrășat	3.750	6.654	3.916	7.263	5.636	8.719	14.058		
3. Produse și materiale	51.406,40	40.283	98.042	120.481,4	140.124,9	98.166	195.495		
	10.112	17.764,83	11.426,37						
4. Mijloace bănești	2.861,90	6.204,92	5.490,27	17.925,10	2.969,88	40.371	10.058		
5. Debite instituții și persoane	219,56	18.812,74	7.303,33	4.665	11.701,25	14.382	28.167		
6. Cheltuieli producții vegetale neterminare	7.602	53.264	55.616	36.792,80	28.043,48	34.624	69.750		
7. Cheltuieli pentru construcții și reparații neterminate	75.850	2.688,68	2.000	13.527,13	22.055,66	43.896	45.660		
8. Cheltuieli pentru producții întreprinderi și anexe	–	–	–	–	–		26.557		
9. Cheltuieli pentru împrumuturi care se vor da în anii următori	–	–	–	9.036,10	–	–	40.021		
10. Total activ.	257.840,40	465.667,80	516.211	615.745,28	673.619,46	741.017	1081.351		

Fond de bază (indivizibil)	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1. Valoarea bunurilor colectivizate la f. bază	22.107	53.742,50	53.472,50	57.995,50	58.985,50	59.985	59.985,80		
2. Taxele de înscriere	–	–	5.575	6.425	6.425	6.425	6.425		
3. Rețineri din venituri în bani pe an	–	–	3.715,83	17.917,13	39.124,44	63.283	111.484		
4. Valoarea prăsilei și creșterea în greutate a animalelor	–	–	–	11.767	30.856	25.877	31.724		
5. Acumulări în construcții și inventar	–	62.944,83	–	2.393,17	2.393,17	11.234	11.634		
6. Valoarea mijloacelor primite de la stat	36.598,50	23.350	48.850	56.350	57.950	57.950	57.950		
7. Total	58.705,50	140.037,33	113.613,33	152.847,80	195.734,11	224.754	249.250		
8. Fond de asociație. Valoarea bunurilor colective	22.107	53.742,50	53.472,50	50.449,50	51.439,50	52.439	52.439		
9. Fond semințe principal	22.254,10	72.405	72.723	26.198,02	29.847,54	19.862	95.342		
10. Fond furaje principal	21.018,20	17.166	74.871	68.714,48	54.672,98	63.706	105.294		
- de rezervă	–	–	–	9.317	6.000	–	–		
11. Fond alimentar de ajutor	1.013,25	3.976	–			2.366	17.632		
12. Împrumut pentru investiții	105.863,70	170.164,37	197.467,49	250.620,97	271.433,58	303.641	334.789		
13. Împrumut de producție	26.815,05	6.600	–	6.611,10	4.918,98	7.340	3.424		

1. Arabil – câmp – ha	509	967,66	1.113	1.113	976		957,95
2. Grădină – legume	3	3	3	3	4		3,89
3. Pășuni – naturale	–	20	47	47	50		51,49
4. Plantații pe rod	1,50	0,50	2	2	2		1,31
5. Plantații tinere	–	1	–	–	5		5,31
6. Vii altoite	–	2,75	2,75	2,75	2,75		2,75
7. Vii indigene	–	–	–		0,25		0,25
8. Vie tărâră	–	–	–		2		13,66

9.	Teren ocupat de clădiri	–	–	–	–	2		13,66		
10.	Curți	4,50	4,50							
11.	Alte terenuri neproductive	–	–	–	30,80	14				
12.	*Total*	518	999,36	1.167,70	1.198,50	1.067				

	Proveniența terenului	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	De la țăranii săraci	158,42	171,52	171,52	171,52	171				
2.	De la țăranii mijlocași	130,34	567,14	567,14	597,94	597				
3.	*Total*	288,76	738,66	738,66	769,46	769				
4.	De la stat	229 240	260,70	429,04	429,04	298				
5.	*Total*	518	999,36	1.167,70	1.198,50	1.067				

	Lucrările executate	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	Arătură de primăvară – S.M.T.	165,71 136,50		305,37	407,63	315,65				
	G.A.C.	–			305,37	143,13				
2.	Cultivat S.M.T. – ha	132,07		157,77	249,74	378,02				
	G.A.C. – ha	–		–	–	–				
3.	Însămânțat total S.M.T. – ha	312,86		243,90	308	124,30				
	G.A.C. – ha				120	335,44				
4.	Semănat cereale de primăvară S.M.T. – ha			243,90		124,30				
	G.A.C. – ha				–	–				
5.	Semănat porumbul cu S.M.T.-ul				–	–				
	cu G.A.C.-ul				300	240				
6.	Recoltarea cerealelor cu secerătoarea S.M.T.	41,35		68	147,57	113				
	cu G.A.C.	–			400	–				
7.	Recoltarea cerealelor cu mâna – G.A.C.				80	–				
8.	Recoltarea cerealelor cu combina				–	–				
9.	Treieratul cerealelor			474,10	480	560				
10.	Strâns fânețe cu S.M.T.				–					
	cu G.A.C.									
11.	Desmiriștit – cu S.M.T.	80		100	95,17	32				
	Grăpat sau tăvălugit – S.M.T.	946,29		675,16		–				
12.	Arături, însămânțări de toamnă – cu S.M.T.			397,10	533,63	301,64				
	cu G.A.C.					138,36				
13.	Însămânțări de toamnă – cu S.M.T.			397,10	360	301,64				
	cu G.A.C.				40	138,36				
14.	Ogoare – cu S.M.T.	181,18		566,90	78,67	78,67				
	cu G.A.C.				–					
15.	Îngrășământ organic									
16.	Îngrășământ mineral									
17.	Suprafață irigată				3	3				

	Lucrările executate	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
18.	Însămânțare pătrat – cu S.M.T.				–	–				
	cu G.A.C.				90	5				
19.	Însămânțare în rânduri încrucișate cu S.M.T									
	Discuit cu S.M.T..	18								
20.	Tarovizarea cerealelor					2.160				
21.	Polenizarea suplimentară artificială				50	20				
	- porumb – ha				–	–				
	- floarea soarelui – ha				50	–				
	- secară – ha				–	20				
	- lucernă – ha				–	–				

	Construcții	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	Grajduri pentru vaci									
2.	Grajduri pentru animale de muncă	5 / 38 capete	5 / 38 capete	8 / 118 capete	8					
3.	Grajduri pentru scroafe	–			1 / 20 capete					
4.	Îngrășitorii porci	–								
5.	Cotețe păsări	1 / 300 capete								
6.	Saivane	–	1	1 / 500 capete	1					
7.	Magazii pentru cereale	7 / 16 tone	7	15 / 31 vagoane	15					
8.	Pătule	2 / 3 tone	2	2 / 3 tone	2					
9.	Clădiri pentru ateliere	1 / 40 m²	1	1	2					
10.	Remize	–	1	1 / 100 m²						
11.	Crame	–								
12.	Silozuri	–								
13.	Sere									
14.	Rame pentru răsadnițe									
15.	Case de administrație	2/30 m²	1	9/540 m²	9					
16.	Garaj mașină	–			1					
17.	Moară uruială	–			1					
18.	Casă ciobani	–			1					
19.	Grajduri noi	–	1/100 cap.		1					

	Repartizarea la zile – muncă	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
1.	Grâu – kg	4	2	7,300	6,080	2	2,5			
2.	Porumb – kg	2 6	2 4			1 4(?)	1,5 4			
3.	Floarea-soarelui – kg	0,400	0,280	0,260	0,280	–				
4.	Orz – kg	–	–	–	–	–				
5.	Ovăs – kg	0,200	–	–	–	–				
6.	Banii – lei	–	–	4,80	1	1	1			
7.	Roșii – kg						0,010			
8.	Varză – kg			1			–			
9.	Praz – kg						7 fire			
10.	Miere – kg						0,008			
11.	Lână – kg						0,022			
12.	Paie – kg						6			
13.	Coceni – kg			7	5,310		2			
14.	Fân – kg	3,500		2	1,680		3			
15.	Secară – kg			–	–		–			
16.	Lână oi / lână	0,150 –	– –	– –	– –	331 / 528	361 / 634,20	475 / 673		

Trecând peste faptul că unii colectivişti erau, în ciuda trâmbiţatei egalităţi, „mai egali decât ceilalţi", cum se întâmpla cu brigadierii şi neamurile lor, care aveau ocazia să presteze mai multe zile-muncă, lucrând în anumite sectoare, majoritatea prestau un anumit număr de zile, care erau plătite cu cereale. În 1951 au muncit efectiv 526 de persoane, prestându-se un total de 27697 zile, adică 52,43 zile-muncă/persoană; cum ziua a fost plătită cu 4 kg de grâu şi două de porumb-ştiuleţi, reiese că fiecare a primit câte 209,72 kg de grâu şi 104,86 kg ştiuleţi; şi asta în cazul când nu erau păcăliţi la cântar, practică frecventă a magazinerului Ion Morlovea. Colectiviştii au mai primit, în 1951, şi câte 20,800 kg de floarea-soarelui, adică 0,378 kg/zi-muncă şi câte 10,5 kg ovăz, adică 0,200 kg/zi. Au mai primit şi 0,150 kg secară la zi-muncă şi câte 3,500 kg coceni de porumb, tot pentru fiecare zi lucrată. În 1952 fiind 900 de persoane care au muncit în colectiv, nu s-au mai putut efectua decât 28,60 zile-muncă/individ, iar retribuţia pentru o zi a fost mult mai mică: două kg de grâu, două kg de ştiuleţi şi 0,280 kg de floarea soarelui. Speriaţi de fericirea din colectiv, mulţi ţărani dintre cei înscrişi au fugit spre alte munci, iar conducătorii au micşorat norma pentru ziua-muncă, astfel că în 1953 au muncit efectiv 406 persoane, realizând un total de 43000 zile-muncă, ceea ce revenea 105,91 zile-muncă/colectivist. Plata a fost de 7,300 kg de grâu şi ştiuleţi la un loc/zi-muncă, 0,260 kg floarea-soarelui, 1 kg roşii şi varză, 7 kg paie şi două kg de coceni. Pentru prima dată s-au dat şi bani, câte 4,80 lei/zi. În 1954 s-a efectuat un total de 40891 de zile de către 458 de persoane, adică 89,28 de zile pentru o persoană. Plata pe o zi a fost de 6,080 kg grâu şi ştiuleţi, 0,280 kg de floarea-soarelui, 5,310 kg de paie, două kg de coceni şi un leu, fiecare colectivist primind în total câte 89,25 lei. În anul 1955, cei 458 de truditori ai colectivului au efectuat în total 40633 de zile-muncă, aproape 90 de zile pentru fiecare, primind pentru o zi efectuată câte două kg de grâu, un kg de ştiuleţi şi un leu. Aşadar, „fericirea din colectiv" mergea din ce în ce mai prost.

În anul 1956 au mai muncit în colectiv doar 371 de persoane, totalizând 37935 zile-muncă; fiecare zi a fost răsplătită cu 2,5 kg de grâu, 1,5 kg de ştiuleţi, 10 gr. de roşii – ceea ce însemna mai puţin decât coada unei roşii – 8 gr. de miere, 22 gr. de lână – singurul an în care colectiviştii au primit şi lână (oare într-o viaţă li s-ar fi dat lână pentru o pereche de nădragi?) întrucât de la cele 331 de oi ale colectivului se obţinuseră 528 kg de lână; au mai primit, tot la zi-muncă, 6 kg de paie, două kg de coceni, 3 kg de fân, un leu şi câte 7 (şapte) fire de praz de persoană pentru toată munca, pentru norma împlinită. În anul 1957, în colectiv au mai muncit doar 308 persoane; „fericirea" din colectiv i-a făcut să dea bir cu fugiţii; s-au totalizat 36959 de zile-muncă, dar plata a fost mult mai mică, iar inginerul Constantin Ionescu nu şi-a mai permis consemnarea, probabil din teamă să nu-i fie dovedită intenţia de a lăsa moştenire adevărul şi să fie turnat de vreunul dintre numeroşii informatori ai securităţii care mişunau printre colectivişti.

Deşi, după ce li se luau pământurile, vitele de muncă şi toate uneltele, ţăranii erau atât de prost plătiţi, numărul familiilor înscrie în colectiv s-a înmulţit. Dacă în anul inaugurării, 1950, erau înscrise 133 de familii, în anul 1951 erau 160, în 1952 – 279, în 1953 – 260, în 1954 – 267, în 1955 – 269, în 1956 – 255, iar în 1957 erau 261 de familii colectivizate. Un alt succes al bolşevicilor din Mozăceni a fost şi

înfiinţarea unei întovărăşiri agricole. La 29 septembrie 1956 a fost inaugurată Întovărăşirea agricolă „Munca", cu un număr de 33 de familii şi cu o suprafaţă de 23,08 ha, pentru suprafaţa comasată mutându-se, după pământurile lor, 40 de ţărani. La 1 ianuarie 1957, numărul familiilor intrate „în tovărăşie" era de 45, cu o suprafaţă de 48 ha. Munca în cadrul întovărăşirii era mai uşor acceptată de către ţăranii din Mozăceni, deoarece mulţi dintre părinţii lor munciseră fie în obştea sătească, tradiţională, numită „băgatul în plug", fie prin asocierea a două-trei familii, care însemna cam tot acelaşi lucru. Oricum, „lămurirea" bolşevicilor din Mozăceni se dovedea eficientă, chiar dacă, din totalul familiilor existente în comună, numărul celor înscrise în colectiv şi întovărăşire atinsese abia un sfert.

Ţăranii care nu se înscriseseră într-una din cele două forme socialiste ale agriculturii erau şicanaţi cu tot felul de restricţii. Nu primeau bilete pentru vânzarea animalelor ori a cerealelor ce le prisoseau, nu primeau adeverinţele solicitate de şcolile la care se aflau copiii lor, nu puteau cumpăra diferite ţesături aduse la cooperativa din comună şi, ceea ce era mai rău, nu li se vindea gaz lampant pentru iluminat, chiar dacă acesta se dădea, şi colectiviştilor; toţi erau obligaţi să cumpere câte 3-4 broşuri tipărite de „Editura pentru literatură politică"; este adevărat că se dădeau şi unele cărţi bune, cum au fost: „Iarba de Sudan" şi „Trifoiul roşu"; apoi erau obligaţi să dea în schimb ouă; câte un hâtru, mai curajos, îndrăznea uneori să cânte în şoaptă:

Îţi mulţumesc ţie găină:
Din curul tău eu văd lumină;
Mulţumesc şi-ostaşului rus,
Că lampă în cur ţi-a pus.

Erau stihuri pline de năduf şi de amărăciune, ca multe alte sute de cântece care circulau tainic, în şoaptă. Toţi ţăranii erau trişti, dar se-mpăcau cu credinţa că „Totul este de la Dumnezeu. Vine sfârşitul lumii... se apropie anul 2000".

Speranţa că americanii nu ne vor lăsa în ghearele bolşevismului rusesc se spulberase şi ea. Tot ce le mai rămăsese ţăranilor din Mozăceni erau suferinţa, răbdarea şi credinţa că totul se va sfârşi o dată cu venirea anului 2000.

Câteva dintre atrocităţile bolşevicilor

Era prin martie 1949. Oamenii începuseră semănatul ovăzului; oile erau scoase pe câmp, pe porumbişti, dar mai ales pe miriştile care nu erau arate de cu toamnă, cum se procedează astăzi. Mergeam cu tata, în căruţa trasă de boi, pe un drum de care, de pe Valea Mozacului, care ajungea la Oarja, la obârşia pârâului, ocolind Şoseaua Giurgiului. În felul acesta erau ocrotite copitele vitelor care nu fuseseră potcovite niciodată; erau foarte rezistente şi nu se toceau.

Tata era nevoit să meargă lunar la un doctor în Piteşti. Surprins în vara anului 1944 de un bombardament, tocmai când era santinelă la poarta Fabricii de

pulberării Dudeşti-Cioplea din Bucureşti, nu a putut merge în adăpostul antiaerian; a fost aruncat de suflul unei bombe la 7-8 metri şi ciuruit de schije şi puzderie de pietricele din asfalt. Se târa în cârje şi o mulţime de răni îi puroiau permanent; făcuse câteva operaţii, dar medicii nu reuşiseră să-i scoată decât schijele şi pietricelele mai mari. Pensie de invaliditate nu primea, pentru că luptase împotriva fraţilor sovietici; era socotit, „Bandit care a luptat împotriva Uniunii Sovietice". Aşa îl calificase un ofiţer din divizia Tudor Vladimirescu, când s-a prezentat cu livretul militar la centrul plăşii Dâmbovnic, în comuna Rociu. Suferea enorm; medicii, deşi aveau cabinete particulare, probabil din milă, nu-i luau nici un ban; îl consultau, îi drenau rănile, îl pansau şi-i dădeau medicamente şi pansamente gratis, deşi acestea nu se găseau prin farmacii; nu de puţine ori i-am auzit pe aceşti doctori înjurându-i pe ocupanţii bolşevici, dar mai ales pe americani; americanii purtau toată vina nenorocirilor abătute peste poporul român.

Se ridicase Soarele la vârful copacilor când am ajuns la sud de Oarja. Am văzut o scenă incredibilă; cutremurătoare! L-am privit pe tata; îi curgeau lacrimile şi i se împreunau sub barba care-i tremura. Nu-l văzusem plângând niciodată; nici când a venit acasă zdrobit de bombardament; atunci era vesel; zâmbea, deşi abia îşi târa paşii. Acum, strângând fălcile, ca-n timpul celei mai mari dureri, plângea. Vreo 15-20 de ţărani, înhămaţi la un plug, arau în locul vitelor. Doi miliţieni, unul de o parte, celălalt pe alta, îi îndemnau lovindu-i cu bicele; un ţigan negru ca tuciul ţinea coarnele plugului. Abia prin 1952 aveam să aflu, de la un coleg de liceu, Constantin Mincă, că pe ţigan îl chema Marin Ciocănel; ţiganul ajunsese preşedinte al Sfatului popular Oarja. Tot de la el aveam să aflu şi alte bestialităţi săvârşite de ţiganul Ciocănel. Mergea ţiganul prin Oarja într-o şaretă trasă de oameni, de chiaburi din comună; dar nu oricum; în locul gulerii la ham, din piele sau de frânghie, ţiganul punea un colac de sârmă ghimpată, ca omul să simtă durerea la tras (la îmbins). Aceşti nefericiţi, printre care s-au numărat şi vreo doi învăţători, erau pedepsiţi de Ciocănel pe considerentul că nu-şi dăduseră toate cotele ori pentru că ziseseră ceva rău la adresa Uniunii Sovietice sau a genialului conducător Stalin. Uneori erau chemaţi la Primărie; Marin Ciocănel îşi înfăşura pe cap un brâu roşu, sub formă de turban, se suia pe masa din birou, îşi lăsa pantalonii şi izmenele, iar chiaburii, care erau obligaţi să intre pe genunchi în camera respectivă, se ridicau pe rând, când ajungeau lângă masa pe care se afla ţiganul-preşedinte aşezat pe vine şi aplecat, şi-l pupau în cur. Apoi erau zdrobiţi în bătaie de cei doi miliţieni şi de ţigan. „Heee, hei, ce ştii tu ce a făcut Ciocănel în Oarja", şoptea Costel Mincă după ce-mi povestea, cu o tristeţe înfiorătoare. Toate acestea aveam să le aflu mai târziu şi de la alte persoane. După evenimentele de la sfârşitul anului 1989, nemerniciile ţiganului bolşevic Marin Ciocănel mi-au fost confirmate şi de epigramistul Gheorghe Zarafu, fost coleg în ultima clasă de liceu. Costel, cum îi spuneam lui Mincă, nu a apucat să se bucure de „schimbare". Ajuns medic, a profesat doar câţiva ani în comuna Rociu, murind de tânăr, în urma unui atac de cord, prin 1972. Sensibilitatea lui sufletească nu i-a permis supravieţuirea în „epoca fericirii comuniste".

Dacă în satul de la obârşia Mozacului s-au petrecut asemenea fioroşenii, ele nu au lipsit nici în celelalte sate din josul văii, chiar dacă în unele nu au fost atât de bestiale. Ca un făcut, asemenea cruzimi s-au petrecut în localitatea de la vărsarea

Mozacului în Drâmbovnic, în Mozăceni. Nimeni nu scotea însă o vorbă; în păienjenişul de informatori, rămaşi necunoscuţi până azi, ar fi însemnat suferinţe greu de închipuit pentru mintea omenească. Şi totuşi...

Pe la începutul lunii octombrie din anul 1959, într-o zi destul de plăcută, însorită, mă aflam pe Dealul Mozacului, la sud de Heleşteul Mare, pe dreapta râului, obosit de greutatea rucsacului încărcat cu pachete de cioburi din numeroasele aşezări străvechi întâlnite la tot pasul. M-am aşezat pe iarba încă verde şi admiram priveliştea de rai a văii când, fără să-i observ apropierea, un bărbat m-a salutat cu un respect şcolăresc: „Bună ziua, domnule". I-am căpătat repede încrederea şi aveam să aflu lucruri incredibile. Cruzimile aplicate ţăranilor din Mozăceni nu se deosebeau cu nimic de cele pe care le aflasem în Oarja. „Tartorii bolşevici ai Mozăcenilor au fost câţiva nemernici, cei mai de nimic oameni, cei mai leneşi, mai proşti şi mai răi: Ilie Fulga, preşedintele colectivului, care a ajuns şi deputat în M.A.N., Gheorghe Ciobanu, fost legionar, care făcuse armata la jandarmii rurali şi ajunsese sergent, Dumitru Colţan, fost perceptor şi colector pe timpul cotelor, şi unu, Gheorghe Bica, om fără căpătâi şi fără Dumnezeu, la fel ca altu', Marin R.O. Gheorghe. Când se-ntâmpla ca vreun gospodar să rămână restant la dări, venea Colţan cu alţi câţiva şi cu miliţianul Petre Căpăţână şi-i lua tot din casă; pentru fonciere îi lua toate ţoalele din ladă, pături, cergi, macate, velinţe şi şervete de pe pereţi şi punea pe socră-său să le cumpere; îi da omului o nimica toată; cât datora la percepţie; uneori şi mai puţin. Anul care urma, dacă mai rămânea dator, nu mai avea ce să-i ia din casă; îi lua porc, oaie, găini, tot ce se găsea pe bătătură. Avea oameni de la Găeşti, sau din altă parte, care le cumpărau la preţuri de batjocură. Cu porumbul din pătul era altceva; când se-ntâmpla să i-l ia pentru cote sau în contul foncierii, se suia Colţan, sau altul, în pătul şi-l arunca jos cu lopata; îl azvârlea aşa, fără milă, prin toată curtea; săreau boabele de pe coceni; mai rămâneau aşa, câteva. Apoi punea pe om, adică pe gospodar, să strângă porumbul de pe bătătură. Îl puneau în căruţă, mergeau la Primărie şi ziceau că-l cântăreşte. Dar, vedeţi, după ce curăţau boabele, boabe puţine; rămâneau împrăştiate pe bătătură. Omul era obligat, de unde, de ne unde, să plătească datoria; n-avea; de unde nu e, nici Dumnezeu nu ia; dar comuniştii, domnule, iau şi de unde nu mai este lescaie; iau şi pielea de pe om. Rămânea dator, era chemat de Ciobanu la Primărie şi ăsta-l chema pe Căpăţână, pe miliţian: «Ia, vezi, to'arăşu – aşa zicea Ciobanu, to'arăşu – banditu' ăsta zice că n-are de unde să dea cota către stat», sau impozitul, după caz. Atunci îl lua Căpăţână, îi sucea mâinile la spate şi-l lega aşa, fedeleş, cu mâinile la spate. Îl ducea apoi la uşa beciului; era acolo o pivniţă; se cobora pe nişte trepte de lemn; dar Căpăţână îl îmbrâncea pe om, cum deschidea uşa beciului; omul venea de-a dura; cădea grămadă. Cobora apoi Căpăţână, miliţianul; îl întorcea cu faţa-n sus, îi punea o scândură pe piept şi-l lua la pisat; îl bătea cu maiul pe scândura aia până-l zdrobea. A păţit-o şi-un comunist de-al lor. Se zice că, „Corb la corb nu-şi scoate ochii", dar comuniştii s-au dovedit mai răi decât sălbăticiunile; comuniştii se mai mănâncă între ei; mai răi ca fiarele din pădure. Gheorghe Şoavă era comunist; comunist mai cinstit decât ăilalţi din Mozăceni; lucra pe C.F.R. Dar vedeţi dumneavoastră, domnule, comuniştii s-au apucat primii de hoţit, iar hoţii au devenit primii comunişti; şi legionarii au intrat primii în partidul ăsta; lichelele, domnule.

Şi cum vă spusei, Gheorghe Şoavă fura scânduri de prin gări, de pe la Mătăsaru; le vindea prin sat. Gheorghe Bica, alt comunist, l-a turnat. Cine ştie ce-o mai fi spus el, că-l cheamă Petre Căpăţână la post, l-a legat cu mâinile la spate şi l-a bătut cu maiul pe piept până l-a zobit. Din asta i s-a tras lui Gheorghe Şoavă; n-a mai durat mult şi a murit. Şi mai rău au păţit-o cei care nu voiau să se treacă la colectiv, mai ales când nu-şi ţineau gura şi ziceau câte ceva; aşa, câte-o-njurătură, sau ceva despre ruşi, despre comunişti. Atunci să vedeţi dumneavoastră, domnule! Pe Din al lu' Voicu lui Onică din Mişei l-au chemat la post. Căpăţână tocmai cocea nişte ouă în spuză, la gura plitei; avea acolo sobă cu plită. Când a sosit Din al Voicului, al lui Voicu Onică, Petre Căpăţână i-a luat căciula de pe cap, i-a rupt-o-n bucăţi şi l-a pus s-o mănânce. I-a-ntins un petec: «Mănânc-o, mă, duşman al poporului, dumnezeii mă-tii!» Din s-a codit; de, cum să mănânci căciula? Atunci, Căpăţână, harşti, i-a răsucit mâinile la spate şi i-a pus cătuşe. A scos un ou cu vătraiul din spuză, l-a luat cu o cârpă şi i l-a băgat la subţioară, aşa, sub braţ, şi i-a strâns braţul pe ou. Omul a început să urle de arsură; îl durea. «Haaa, mama dumnezeilor tăi, nu-ţi convine? Nu-ţi place? Stai că-ţi arăt eu!» L-a luat şi l-a băgat cu unghiile la ţâţâna uşii. De durerea aia, omul a făcut pe el; şi treaba mică, şi treaba mare. În felul acesta au păţit-o mulţi oameni de la noi. Erau bătuţi şi chinuiţi şi zăceau zile-ntregi, dar nici la neveste nu spuneau ce-au păţit; copiilor nici atât nu le şopteau vreo vorbă. Erau, dar şi acuma mai sunt destui, care provoacă discuţii; despre partid, despre comunişti, lucruri de-astea; dacă ziceai ceva, gata, ajungeai pe mâinile lui Căpăţână. Gheorghe Bica i-a turnat şi pe Jan Călugăru şi pe Gheorghe Belu. Dar ăştia au fost mai isteţi; n-a putut nici Ciobanu şi nici Căpăţână să pună mâna pe ei. Ăştia îşi plăteau toate dările, toate hangaralele; n-aveau ce le face. Îi chemau, nu se duceau; veneau acasă după ei, nu-i găseau; oamenii erau la muncă, cu vitele, nu ieşeau, treaba lor ce făceau, nu se prezentau. Mai sunt şi alte jigodii bolşevice care fac rele. Unu e Marin R.O. Gheorghe, care face rele la fel ca Dumitru Colţan; amândoi umblă-ncârduiţi, de parcă ar fi înjugaţi. Apoi, negru-n cerul gurii mai este unul, Sasu Ion, dar şi Dobre al lu' Troacă… Sunt oameni răi, domnule, oameni fără Dumnezeu." De la Nicolae al Stanii, pe numele lui adevărat Nicolae Al. Cruceană, am mai aflat atunci multe lucruri cutremurătoare. Creştin, cu mare credinţă în Dumnezeu, luase parte la cruciada antibolşevică ca „infanterist la 1 Vânători", fiind decorat cu „Bărbăţie şi credinţă". Era convins că apropiindu-se anul 2000 va veni sfârşitul lumii. Cunoştea toate prevestirile cu privire la acest sfârşit. „Lumea s-a stricat la minte, dar mai ales la suflet." „Leneşii şi proştii au devenit conducători ai obştii; altădată, când obştea era aşezată pe legile din moşi-strămoşi, era condusă de sfatul bătrânilor, ales de toţi bărbaţii satului". Era cinste şi curăţenie sufletească; nu erau divorţuri ca acum. Rar se pomenea câte o femeie rea de muscă, aşa cum a fost Dumitra lui Voicu zis Berechet; trăia bărbatul cu ea aşa, ce era să mai facă; pe-atunci nu se divorţa."

Era nea Niculae o enciclopedie vie a Mozăcenilor; cunoştea fiecare palmă de pământ a moşiei, fiecare lot, toate neamurile, mulţime de fapte şi întâmplări. M-a înspăimântat sinceritatea cu care îşi mărturisea ura împotriva bolşevismului. Aş mai fi dorit să culeg date de la el, dar m-am temut; l-am ocolit cum ocoleşti un vulcan în revărsare. Am avut numeroase ocazii, stând de vorbă cu alte persoane din

Mozăceni, să aflu că tot ce-mi povestise erau fapte adevărate, petrecute aievea în Mozăceni. Toţi mozăcenii îl cunoşteau pe Niculae al Stanii ca fiind cel mai priceput în toate meseriile. „În măsurători şi matematică nu-l întrec nici inginerii sau profesorii", mi-au mărturisit mai mulţi săteni. „Unul dintre cei mai cinstiţi şi buni creştini din Mozăceni."

Şi totuşi, viaţa ne-a mai prilejuit o întâlnire. Cu ocazia alcătuirii acestei lucrări, aveam să aflu că încă este în viaţă. În ziua de sâmbătă, 24 august 2002, când nea Niculae avea 92 de ani bătuţi, i-am făcut o vizită. Dacă l-aş fi întâlnit, nu l-aş mai fi recunoscut. Uimitoare înzestrare dumnezeiască a avut nea Niculae Cruceană! Însoţit de colaboratorul nostru, domnul Ion Isvoranu din Ţarini, ca şi nea Niculae, după salutarea cu respect, cum se cuvine în faţa unei asemenea personalităţi, m-am adresat direct, fără ocolişuri: „Nea Niculae, am venit cu domnul Nelu, de pe ulita dumneavoastră, să-i povesteşti şi lui ce mi-ai povestit mie, pe Valea Mozacului, prin octombrie 1959". „Apoi, dumneavoastră sunteţi domnul profesor de la Leşi, domnul Nania." Ne-a povestit toată istoria cutremurătoare a Mozăcenilor, de la întemeiere, cu moştenii şi moşiile lor, dar mai ales atrocităţile săvârşite de bolşevicii din Mozăceni. Domnul Isvoranu, căruia îi povestisem şi care nu credea până în acest moment, a rămas uluit; nu auzise nimic din aceste bestialităţi.

Desigur că nici Niculae Al. Cruceană nu ştie totul. Suferinţele multor bărbaţi au rămas necunoscute până şi soţiilor şi copiilor lor. Florea Şerban (Şerbănescu) a fost dat de Gheorghe Ciobanu pe mâna lui Petre Căpăţână. Cu mâinile în cătuşe, a fost azvârlit pe treptele beciului; i s-a rupt o bucată din căciulă şi i-a dat-o s-o mănânce: „Mănânc-o mă, băcan capitalist, 'tu-ţi dumnezeii…!" Florea Şerban avusese o mică prăvălie înainte de război. Când a început să-l lovească, după câţiva pumni, pentru că refuzase să-şi roadă căciula, a coborât în beci şi Gheorghe Ciobanu: „Lasă-l, tovarăşe, p-ăsta! Avem sus pe altul". „Gheorghe Ciobanu mai avea ceva omenie în el; era „pui" faţă de Ilie Fulga; Ciobanu îl mai strunea şi pe Căpăţână. Toţi oamenii din sat se fereau de unii pe care-i socoteau periculoşi; nu puteai să zici o vorbă care să nu ajungă la urechile miliţienilor sau ale lui Ilie Fulga. Erau socotiţi periculoşi: Marin R.O. Gheorghe, Dumitru Colţan, Dobre Petrişor, Dobre Troacă, Florea Iordache zis Turturică, Ion Morlovea, Ion Sasu zis Cazacu, după nevastă-sa, urmaşă a unuia Cazacu, de pe vremuri. Periculos a fost şi Ganea Ştefan, pădurar beţiv şi curvar, om fără credinţă-n Dumnezeu, mai rău decât o fiară. Au mai fost şi alţi comunişti răi. După ce se secera grâul când s-a făcut primul colectiv, rămânea mirişte întinsă, mare. Copiii mergeau cu vitele, să le pască; cei care nu aveau părinţii înscrişi la colectiv nu aveau voie să pască vitele acolo. Veneau Ion Dan, Marin Dan şi Dobre Troacă şi-i luau la bătaie cu biciul; veneau călări şi-i alergau pe tot câmpul şi-i învineţeau cu fiştile; îi plesneau de pe cai." Mărturisirile lui Florea Şerban aveau să ne fie confirmate şi de către alte persoane din Mozăceni, cele referitoare la bătaia şi alergarea copiilor, chiar de către unul dintre cei care au păţit-o: Ion Isvoranu. Mai târziu, prin anii '80 ai secolului trecut, un ţăran mozăcean ne spunea cu multă amărăciune: „În Mozăceni au fost şi mulţi care au ajuns mari comuniste: nu din astea, care ajunseseră băgate-n seamă pe la colectiv; din alea care s-au cocoţat în vârf, sus. Aşa a fost Maria Vintilă, din familia Voicu, de la noi, care a ajuns chiar secretară în comitetul P.C.R. Argeş, şi alta, Smarandache,

din familia Geabunea, care a ajuns mare activistă... N-au mişcat un deşti pentru comuna Mozăceni. Când veneau prin sat, nu mai dădeau nici bună ziua; nu le mai atingea nimeni cu prăjina de vârful nasului. De, nu ştiţi? Cât e capra de râioasă, tot ţine coada bătoasă... Atât, că erau prea-ncrezute, dar n-au făcut nici rău, dar nici bine".[27]

Revenind la anii '50-'60 ai secolului trecut, sătenii din Mozăceni au răsuflat uşuraţi: „În anii când s-a-nteţit lămurirea pentru trecerea la colectiv, şef de post la noi era Pătru. Un tânăr de fel din Topoloveni. Era respectuos; saluta cu respect pe toţi sătenii; n-a bătut pe nimeni; nu l-a auzit nimeni măcar înjurând. El a fost miliţian în timpul răscoalei din 1961. S-a căsătorit cu una din fetele lui Fănică Dragomirescu, moştean din Mozăceni care avusese şi batoză; prin însurătoare a devenit fiu adoptiv al satului. Din cauza asta l-au şi mutat de la noi; probabil ca nu cumva să ne favorizeze, dar nu avea cu ce. A fost regretat de toată lumea din sat, şi de comunişti, şi de necomunişti. Asta s-a întâmplat după colectivizarea generală din 1962".[28]

Preludiu la marea răscoală a ţăranilor din ianuarie 1961

Începând din luna octombrie a anului 1959, s-a trecut la intensificarea lămuririi ţăranilor pentru înscrierea în colectiv. Ca în toate satele româneşti de câmpie, şi în Mozăceni s-au format echipe pentru colectivizare; fiecare echipă era formată din 8-10 persoane – cadre didactice, cadre sanitare, funcţionari. În fiecare seară, toate echipele se prezentau la „şedinţa de analiză privind lămurirea ţăranilor", unde şeful fiecărei echipe raporta numărul cererilor obţinute sau cauza nerealizării obţinerii acestora. Rezultatele erau nule. S-a ajuns la concluzia că vina cea mare o poartă cadrele didactice şi cadrele sanitare. Educatorii nu-şi dovediseră eficienţa în lămurirea părinţilor despre ce va însemna colectivizarea generală pentru fericirea copiilor şi nepoţilor lor; medicii şi cadrele sanitare purtau marea vină că nu refuzau să mai consulte ori să-i trateze pe „bandiţii" care nu se înscriu în colectiv; cei mai capabili intelectuali ai satului erau desconsideraţi şi ameninţaţi permanent că vor fi daţi afară din slujbe dacă nu-şi dovedesc eficienţa în lămurirea pentru colectivizare. Marin R.O. Gheorghe, unul dintre cei mai odioşi bolşevici din Mozăceni, profitând de puterea politică pe care o deţinea, deşi citea pe silabe şi abia se semna, scoţând limba, exact ca un şcolar care învaţă primele lecţii, primele litere, şi-a permis să facă avansuri sexuale doctoriţei Alexandra Popescu, sub ameninţarea că atât ea, cât şi soţul său, Mircea Popescu, medici cu pregătire temeinică şi comportament apreciat de toţi locuitorii comunei şi chiar din satele învecinate, cu care s-ar fi mândrit orice spital din oraşele României, vor înfunda puşcăria. Motivul? Dovedise – bolşevicul – că de ani de zile medicii Popescu trataseră pe sătenii care fuseseră

[27] Părere exprimată de Ion N. Vochin, zis Pleşoi, n. 1927.
[28] *Ibidem*. Tot aceeaşi părere o avea şi Gheorghe Gr. Curea, n. 23 aprilie 1920, şi încă mulţi locuitori din Mozăceni, chiar şi dintre intelectuali.

zdrobiţi în bătaie pentru că nu voiau să se treacă la colectiv, adevăr aflat chiar de la medicul Mircea Popescu prin martie 1963. Regretaţi de toţi locuitorii, soţii Popescu au părăsit comuna Mozăceni.

În luna iunie 1960 s-a trecut „la sarcini concrete" pentru fiecare cadru didactic şi din domeniul sanitar; fiecare era obligat să aducă două cereri pe săptămână. „Sarcinile" s-au dovedit ineficiente; „planul de colectivizare" nu se îndeplinea. În luna octombrie 1960 s-a trecut la „reorganizarea muncii pentru colectivizarea socialistă a agriculturii". A fost mărit numărul echipelor; în fiecare echipă erau prezenţi 5-6 „tovarăşi de la centru", prezentaţi drept „muncitori din fabrici"; palmele lor dovedeau că nu aveau nimic cu munca în fabrică; erau activişti, securişti, procurori. Munca de lămurire începea de la primele ore ale zilei; echipa lămuritoare avea sarcina să stea de vorbă cu gospodarul cât mai mult timp şi să nu iasă din casă până nu venea altă echipă, ca să-l ţină de vorbă, şi tot aşa până seara, pentru ca gospodarul să nu aibă timp pentru a munci în gospodărie. Sătenii consideraţi că se opun cu cea mai mare îndârjire erau aduşi la sediul colectivului; cum în comună nu se mai găsea un călău specializat în torturarea duşmanilor socialismului, cum era Petre Căpăţână, ei erau luaţi în primire de Ilie Fulga, Marin Jarcu, Ghimpea, Mitică Negreanu şi de alţi câţiva nemernici, cunoscuţi ca fiind „pleava comunei, oameni de nimic", care simţeau plăcerea să-i zdrobească în pumni pe propriii consăteni, şi încă pe cei mai harnici, mai cinstiţi, mai credincioşi. În fiecare seară era ridicat câte un sătean socotit mai căpos, băgat într-o maşină zisă de teren, de fapt un fel de dubă în care se aflau 3-4 „tovarăşi" dolofani care-l luau la ghionturi; maşina gonea toată noaptea. „Te ducem în Siberia, banditule, Uniunea Sovietică are nevoie de bandiţi ca tine, ca să muncească acolo." După 8-10 ore de drum, cu ghionturi pe unde nimereau, pe întuneric şi cu ameninţări că-i vor putrezi oasele în lagărele din Siberia, „banditului" i se făgăduia că scapă de închisoare sau de deportare dacă face cerere pentru înscriere în colectiv. Înspăimântat şi cu trupul zdrobit de lovituri, bietul om ceda. Maşina se oprea din goană, se aprindea un beculeţ, omul primea o coală şi un stilou sau creion şi, „pe un caiet mare, cu scoarţele tari", scria după dictarea comandată răstit: „Subsemnatul... declar că mă înscriu în gospodăria agricolă colectivă cu..., de bună voie şi nesilit de nimeni..." După ce semna, i se atrăgea atenţia că dacă va şopti o vorbă despre cele întâmplate îi vor putrezi oasele în puşcărie sau că va fi ridicat, omorât şi dus şi aruncat pe Argeş sau în Dunăre. Când cobora din maşină, omul rămânea stană de piatră, cu ochii căscaţi genune; nu-i venea să creadă; după ce maşina alergase toată noaptea, fără încetare, se afla chiar în faţa casei sale, la poartă.

Metodele de lămurire s-au dovedit foarte eficiente; până în luna decembrie erau înscrişi în colectiv, „de bună voie şi nesiliţi de nimeni", peste 80% din familiile din Mozăceni. Mai era vorba de o nimica toată, vreo 20%, ceea ce însemna vreo 220-230 de familii care rezistau cu îndârjire la toate „probele de lămurire".

Satele erau în clocot; ţăranii fierbeau de mânie împotriva celor ce le răpiseră pământul, vitele, uneltele, prin cele mai câinoase brutalităţi, în numele unei aşteptate fericiri pe care avuseseră ocazia s-o vadă de zece ani, chiar în Mozăceni.

Marea răscoală din 1961

În decembrie 1960, furia ţăranilor devenise vulcanică. Pentru încurajarea lor, în scopul dezlănţuirii împotriva bolşevicilor care-i torturau şi-i obligau să renunţe la pământ, la vitele pentru muncă şi la unelte, s-a pus la cale un „exemplu de curaj", un îndemn, în ziua de joi, 15 decembrie; succesul a fost neaşteptat. Clocotul a luat amploare, dar şi groaza unora pentru urmări era pe măsură, mai ales în Mozăceni, comuna în care se aflau moşnenii cei mai destoinici, iubitori de glie şi creştini pe măsură, unde activiştii şi securiştii aplicau torturi greu de imaginat. Nimeni nu va şti niciodată câţi ţărani din Mozăceni au avut unghiile zdrobite la ţâţâna uşii, dinţii rupţi de pumni ori părul smuls, şi toate acestea pentru că refuzau să-şi dea pământul şi toată moştenirea şi agoniseala, „de bună voie şi nesiliţi de nimeni". Nu se va afla niciodată câţi ţărani din Mozăceni au fost ridicaţi de acasă, noaptea, pentru 4-5 zile, în perioada octombrie 1949 – februarie 1950, şi „lămuriţi" prin cele mai groaznice chinuri să se înscrie la colectiv. Nu se va cunoaşte niciodată câţi moşteni au fost „lămuriţi" cu pumnii şi cu picioarele în stomac, după ce cădeau din izbiturile celor câtorva lichele din Mozăceni şi ale acelor „tovarăşi veniţi din fabrici", care plesneau de graşi şi care „aveau palmele şi obrajii ca bucile pruncilor".

După 15 decembrie 1960, vulcanul mâniei era gata oricând să izbucnească; până la sfârşitul lunii, marea majoritate a ţăranilor fuseseră deposedaţi de averile lor în aproape toate satele; puţini mai rezistau; în Negraşi doar 11 ţărani nu depuseseră cereri; în Bârlogu vreo 30; în Teiu mai rezistau 16-18, dintre care 11 în Leşile, şi aceştia dintre cei mai săraci, descendenţi din clăcaşi. Mai toţi se ascundeau din calea cohortelor de lămuritori care se perindau, prin rotaţie, de dimineaţa până seara; fugarii îndurau frigul prin Leşeanca. Un singur bărbat din Teiu Vale rezista fără să se ascundă. Istoria merită să-l reţină: Gheorghe Ştefănescu zis Ghilă, ţăran sărac, neam de clăcaş, dar cu o gospodărie aranjată, curată şi frumoasă. Locuia chiar în centrul comunei, lângă Primărie, şi ieşea ori de câte ori era chemat. În ziua de duminică, 8 ianuarie, a avut loc o „serbare" la căminul cultural, precedată de discursurile câtorva granguri „de la centru", printre care şi Sandu, preşedintele Sfatului Popular Regional, care anunţau marea „bucurie" a încheierii, „în linii mari", a colectivizării. Urma să se mai ducă puţină muncă de lămurire cu cele câteva „lepădături care urăsc socialismul". Una dintre aceste „lepădături" era şi Ghilă. Preşedintele Sandu, naş al familiei Ceauşescu şi mai-marele regiunii, a rămas uimit când i s-a spus că Gheorghe Ştefănescu se află în sală şi a strigat cu voce tare: „Gheorghe Ştefănescu este în sală?!" Auzindu-şi numele, omul care se afla pe un scaun din primele rânduri, chiar pe centrul sălii, s-a ridicat în picioare, încremenit în poziţie de drepţi, răspunzând tot aşa de tare: „Prezent!" Toţi membrii din „prezidiul" aflat pe scenă au rămas uimiţi văzând în faţa lor un omuleţ scund, slab ca un ţâr, îmbrăcat sărăcăcios, cu opinci în picioare. „Bine, împietrit ca un soldăţel de plumb, mă, omule – îi zice pe un ton blând preşedintele regiunii – văd că nu eşti un chiabur, de ce nu vrei să te înscrii în colectiv?" „Domnule, eu sunt om sărac, dar nu trăiesc chiar aşa de rău. Munca învinge sărăcia, domnule. Şi-apoi de când e lumea,

ţăranul şi-a păstrat pământul, popa cădelniţa şi slujbaşul condeiul. Eu nu fac decât ce m-a-nvăţat legea strămoşească, legea pământului, domnule." „Deci nu te înscrii!?" „Nu, domnule!" Atunci, tartorul regiunii începu să-l ameninţe: „Lasă, că avem noi ac de cojocul tău! Ai uitat că la Iaşi ai distrus două tancuri sovietice?!" Înţepenit în poziţie de drepţi, Gheorghe Ştefănescu, Ghilă al nostru, a răspuns cu o voce de s-a auzit până-n şosea: „Să trăiţi, domnule, dacă mă mai trimiteţi pe front, împotriva ruşilor, mai distrug două!" Sala arhiplină a izbucnit într-un vacarm de râsete. Preşedintele regiunii a râs şi el: „Bine mă, fă cum vrei tu".

Scena petrecută în Teiu şi curajul lui Ghilă, care nu a păţit nimic, au fost aflate a doua zi de toţi mozăcenii, încurajând rezistenţa celor 100-120 de ţărani care reuşiseră să suporte toate metodele de „lămurire" aplicate de securitate şi de cei câţiva bolşevici locali. Şi totuşi, nimeni nu avea curajul să-nfrunte direct primejdia. Răscoala ţăranilor din Mozacu, urmată de ridicarea câtorva, i-a-nspăimântat şi mai mult. Mozăcenii nu au fost niciodată oameni care să-şi facă singuri dreptate; dintotdeauna dreptatea lor era în Dumnezeu şi-n lege, iar apropierea sfârşitului lumii, a anului 2000, trebuie întâmpinată după voinţa Tatălui Ceresc. „Cum vrea Domnul, aşa să facă omul." „Torţionarii au carnete roşii, adică semnul fiarei roşii, care a venit înaintea anului 2000, cum scrie la Carte." Era concepţia lor generală.

Vulcanul a izbucnit! Răscoala porneşte „în comuna Brebeni, revolta s-a resimţit în toate cele trei sate: Brebeni Români, Brebeni Sârbi şi Brebeni Valea Teişului. A izbucnit în zilele de 13-14 ianuarie 1961; în fruntea revoltei ţărăneşti de aici s-au situat Marin Ninu, Dumitru C. Florea, Ion Naicu şi învăţătorul Leanca. Marin Ninu-Zgăurici (Clarinetistul) se remarca drept un bun informator (sic!), propagandist al spiritului de revoltă al ţărănimii. Purta legătura cu cetăţenii din Bârcăneşti, Izvoarele-Alimăneşti şi cu cei din satele de pe Valea Oltului".[1] Răscoala a cuprins o mulţime de localităţi: Coteana, Bălăneşti-Malu Roşu, Izvoarele-Alimăneşti, Vâlcelele (cu cătunele: Badia, Olteni, Bârcăneşti, Măldineşti, Dealul Mare şi Liceşti), Mărunţei (cu satele Viişoara, Gigârtu şi Gâldaiele), Comani, Drăgăneşti-Olt, Văleni şi Nicolae Titulescu.[2] „Revolta a pornit din satul Mozacu, comuna Negraşi (Argeş), s-a extins la Morteni, Răscăeţi, Fierbinţi (actualmente judeţul Dâmboviţa), Mozăceni (satul Babaroaga) (dar şi în Dumbrăveni şi Mişei, n.n.)... Stan Stanciu din Leşile Teiului se situează în fruntea revoltei."[3] Evenimentele au rămas încă necunoscute şi astfel vor rămâne până la cercetarea arhivelor securităţii. Oamenii de bază ai organizării marii răscoale au fost Stan C. Stanciu din Leşile şi Marin Ninu, zis Zgăurici, din Valea Teişului (Puturoasa), camarazi de arme în Regimentul 3 Olt în cruciada antibolşevică.

În ziua de 5 ianuarie 1961, Stan C. Stanciu şi Petre B. Nania, după ce au trecut prin Mozăceni, au fost recunoscuţi în Slobozia şi acuzaţi că au fost văzuţi, în aceeaşi zi, şi în Mozăceni. „Vrem să cumpărăm câteva oi de prăsilă." Securitatea, care cunoştea bine mersul evenimentelor, voia să-i afle pe cei ce le dirijau din umbră şi mai ales să-i depisteze pe duşmanii socialismului, aflaţi în rândurile

[1] Gheorghe Vieru, Cristian T. Zorzoliu, *Revolta anticomunistă a locuitorilor unor sate ale judeţului Olt din anul 1961*, în Clio, Muzeul Judeţean „Teohari Antonescu" Giurgiu, anul III, nr. 7, august 1996, p. 6.
[2] *Ibidem*, pp. 6-7.
[3] *Ibidem*, p. 6.

cadrelor didactice, pentru a preîntâmpina o răscoală de proporţii şi în estul regiunii Argeş, asemănătoare cu situaţia de pe Olt.

În ziua izbucnirii marii răscoale din Mozăceni, 22 ianuarie 1961, s-a organizat un „seminar politic" al cadrelor didactice la Negraşi; locul ales era prea vizibil pentru a nu fi sesizat ca o capcană a securităţii. „Seminarul" a durat, cu pauze lungi, de la ora 9 până la 16,30; cei „examinaţi" au fost avertizaţi să nu părăsească localul şcolii până după terminare, când se vor face unele comunicări; pe „examinatori" nici nu i-a interesat de absenţi; nu s-a făcut nici o prezenţă; de altfel nu veniseră decât cei în vârstă, fricoşii. Capcana pusă la cale de securitate a rămas fără rezultat; cadrele didactice, stresate până la epuizare, aflate pe coridorul şcolii, se grupau după sate şi şcoli; participau educatorii din satele aflate în comunele: Teiu, Negraşi, Mozăceni şi Slobozia. Intrarea la „examinare" se făcea în ordine alfabetică, după o listă dinainte afişată, căutându-se o amestecare vizibilă pentru a se observa cine cu cine vorbeşte, urmărindu-se mai ales legătura cu dascălii din Mozăceni. Plutea o atmosferă de teamă şi teroare; apostolii satelor vecine parcă nu se văzuseră şi cunoscuseră niciodată; doar două-trei persoane din Teiu şi un profesor din Negraşi treceau cu zgomot vesel de la un grup la altul; şi-au dat arama pe faţă; erau provocatorii, ciripitorii. Nici ei şi nici securiştii nu bănuiau că se va aprinde marele incendiu al răscoalei şi la Mozăceni. S-a afirmat că „Stan Stanciu din Leşile Teiului se situează în fruntea revoltei", cu un profesor din Piteşti.[4] Inexact; profesorul, care avea buletin de oraş, era vecin cu Stan Stanciu şi nu s-a aflat în fruntea răscoalei, ci în spatele evenimentelor. Stan C. Stanciu, împreună cu un alt consătean, ţinea o legătură permanentă doar cu una-două persoane din fiecare sat; omul de legătură din Morteni era Tudor M. Sanda, zis Turică[5]; aici evenimentele s-au derulat în ziua Sfântului Ioan Botezătorul şi cea următoare, cu o violenţă deosebită din partea securităţii, dar şi cu o rezistenţă pe măsură a lui Turică şi a Mariei Tatomir, zisă Tobolica[6], şi a altor ţărani de mare demnitate.

Mozăcenii, oameni paşnici şi pioşi, ar fi rămas în afara acestui mare eveniment din viaţa ţărănimii noastre, pentru că ei nu s-au răzvrătit niciodată, şi nici acum n-ar fi făcut-o dacă un fiu al satului n-ar fi organizat momentul; nu istoria comunei Mozăceni trebuie să-l consemneze, ci istoria neamului, a întregului popor român, ca exemplu pentru cei care ne vor urma. Patriot cu toată sacralitatea pe care o impune cuvântul PATRIE, rămas, în adâncul sufletului său, ţăran iubitor de glie, şi-a riscat nu numai cariera frumoasă, câştigată prin muncă, dar şi viaţa, pentru ca satul său natal să se înscrie în marea luptă antibolşevică a ţăranilor români.

Ion Ceapotă, născut în zodia Balanţei, simbol al spiritului justiţiei, la 8 octombrie 1930, a fost, aşa cum i-a menit constelaţia destinul, „Fire care nu suportă nici un fel de constrângere, viaţă bine condusă, puţin fericită, dar fără mare bătaie de cap"[7]; era fiu al lui Vasile şi Maria Ceapotă, neam de moştean.[8] De mic s-a

[4] Gheorghe Vieru, Cristian T. Zorzoliu, *op. cit.*, loc. cit.
[5] Născut la 24 noiembrie 1916 în Morteni.
[6] Născută la 15 iunie 1933. Mama ei, Elena Voica, a fost arestată şi schingiuită în 1956 pentru „instigare împotriva înscrierii la întovărăşire".
[7] *Calendar zodiacal, Supliment al revistei „Colibri"*, director Florentin Popescu, Bucureşti, 1990, p. 21.
[8] Vezi: *Catagrafia de la 1838*, nr. 84: Dobre Ceapotă.

remarcat printr-o dragoste fără margini faţă de muncă, faţă de pământ şi mai ales faţă de animalele pe care le îngrijea cu deosebită dăruire. A urmat şase clase primare la Şcoala Nr. 2 Mozăceni între septembrie 1938 şi iunie 1944. Ar fi dorit să devină unul dintre cei mai buni gospodari ai satului; să aibă cea mai frumoasă gospodărie şi cele mai frumoase vite. Instaurarea comunismului şi poveştile celor ce văzuseră cu ochii lor colhozurile şi colhoznicii din Uniunea Sovietică l-au determinat să urmeze, începând din septembrie 1945, cursurile Gimnaziului Unic Mozăceni, absolvind cele trei clase cu mediile 8,05, 7,38 şi 7,32, muncind permanent alături de părinţi. Cotele obligatorii şi teroarea dezlănţuită de bolşevicii din Mozăceni, torturile la care erau supuşi sătenii de călăul Petre Căpăţână, l-au determinat să urască bolşevismul şi pe cotropitorii care-l aduseseră. În anii 1948-1950 frecventează cursurile Şcolii Medii Tehnice Metalurgice din Piteşti, dar nu apucă să le termine. În urma unei adrese că tatăl său Vasile Ceapotă, care încăpuse pe mâinile călăului Petre Căpăţână, a refuzat să se înscrie în colectiv, la 19 noiembrie 1950, elevul Ceapotă V. Ion este încorporat în armată. Dând dovadă de o disciplină exemplară şi de o pregătire superioară camarazilor, la 12 decembrie 1950 este mutat la Şcoala Militară Tehnică de Aviaţie Sibiu, devenind „Tehnician Aviaţie mecanic I", conform Certificatului de absolvire nr. 362, eliberat de M.F.A., Unitatea Militară Nr. 04718 Mediaş, la 23 august 1952. „A absolvit şcoala la 23 august 1952 în categoria a III-a, fiind avansat la gradul de locotenent în baza Decretului nr. 02150 din 20.08.1952."[9] Ajuns ofiţer în Caracal, la 10 aprilie 1954 s-a căsătorit cu Vasilina Ştefănescu.[10] Urmează cursurile serale la Şcoala Medie Mixtă Nr. 2 Caracal.[11] La 1 mai 1959 a fost avansat în „Gradul Militar Căpitan", cu specificaţia: „Trebuie să se găsească în evidenţă până la 31 decembrie 1989".[12] Evenimentele de la sfârşitul anului 1989 nu aveau să-l prindă pe ofiţerul patriot într-o funcţie militară cu grad de general sau colonel. Cariera sa militară a fost foarte scurtă: 19.11.1950 – 12.1950 Militar în termen; 12.1950 – 08.1952 Elev Şc. ofiţeri; 08.1952 – 20.04.1961 ofiţer activ; 20.04.1961 Trecut în rezervă.[13] Bravul căpitan Ceapotă V. Ion nu a putut suporta umilirea ţăranilor din Mozăceni.

Fig. 30. Căpitanul Ceapotă V. Ion, patriotul care a declanşat răscoala ţăranilor mozăceni din ziua de 22 ianuarie 1961.

Vasile Ceapotă, tatăl căpitanului, anticomunist convins, aflând că în toate satele de pe Olt oamenii s-au răsculat, ba chiar li s-au înapoiat şi cererile, nu a crezut în ruptul capului; nimeni din Mozăceni nu auzise; persoana care-i transmisese

[9] *Adeverinţa nr. 112 din 03.06.1980* eliberată de Şcoala militară de aviaţie „Traian Vuia".
[10] Căsătorie înregistrată la Sfatul Popular Oraş Caracal la nr. 77/1954.
[11] Arh. Şc. Medii Nr. 2 Caracal, foaia matricolă nr. 75/2635/1961.
[12] Livret militar seria M.I. nr. 167391, Ministerul Forţelor Armate, 1958.
[13] Certificat Nr. CR. 38 din 01.02.93, Ministerul Apărării Naţionale, Unitatea Militară Nr. 02551 Slatina.

ştirea nu avea voie să stea de vorbă cu mai multe persoane din Mozăceni. Pentru a se convinge, îi scrie feciorului la Caracal să vină „pentru a face o împăcare cu familia tânărului Ion Dan", care „fugise" cu fiica lui cea mică. Ion Ceapotă şi-a planificat o deplasare şi în seara zilei de sâmbătă, 21 ianuarie 1961, a sosit cu soţia în casa părintească. Trebuia aprinsă scânteia; oamenii umblau foarte agitaţi; era o adevărată viespariţă. În seara respectivă s-au adunat mai multe persoane de încredere, rude apropiate, printre care Constantin Ceapotă, fratele lui Vasile şi Marin Ceapotă, fiul lui Constantin, văr primar al căpitanului. Au discutat despre agitaţia oamenilor din satele vecine, cărora li se înapoiaseră cererile, dar şi despre situaţia din Mozăceni. Vasi, soţia căpitanului a căutat să-l izoleze de aceste evenimente, dar şi din discuţiile respective; s-a făcut linişte; au plecat rudele. A doua zi, duminică, ţăranii umblau foarte agitaţi. Căpitanul cu tatăl său s-au înapoiat după mai multe ore, foarte supărat; vizitase câteva rude apropiate, printre care şi pe Marin Ceapotă. La insistenţele soţiei, au plecat spre Bucureşti, fără să-i spună de cele ce se petrecuseră în comună. I-a spus că trebuie să meargă la Braşov şi au fixat trenul la care urmau să se întâlnească; la trenul respectiv, soţul, Ion, n-a fost prezent. Cum ea îşi luase bilet spre Caracal, a plecat. Căpitanul, după ce şi-a rezolvat mai multe probleme, luni seara s-a înapoiat la Mozăceni. După un plan bine stabilit, a organizat aprinderea scânteii de către Marin Ceapotă. Marţi, 24 ianuarie, pe la ora 9,30, Marin Ceapotă venea cu soţia de la spital; pe drum, în Vălceaua Bisericii de Jos, s-a întâlnit cu Pavel Nedelea, zis Boroiu, un comunist din pleava comunei; umbla întotdeauna beat, bine dispus de succesul colectivizării. În urma câtorva cuvinte, îl loveşte pe Marin Ceapotă; lucrurile ieşiseră aşa cum au fost planificate; Marin nu trebuie să lovească pe cineva primul; să aştepte să fie lovit. Imediat, Marin Ceapotă îi trăsneşte o lovitură zdravănă şi începe să ţipe cât îl ţineau puterile: „Săriţi, oameni buni, că mă omoară comunistul!" Soţia lui Marin, care se afla în căruţă, venind din spital, începe să ţipe şi ea. În câteva clipe, 20-30 de săteni au tăbărât pe Boroiu şi pe câţiva comunişti care se aflau de faţă. După sfatul dat unei anumite persoane, aceasta i-a îndemnat pe săteni să se deplaseze spre nordul comunei; mulţimea striga să iasă toţi sătenii la răscoală; câteva sute de bărbaţi, femei şi copii, majoritatea având ciomege şi securi, au umplut şoseaua. Sute de răsculaţi au pornit spre Primărie strigând să li se înapoieze cererile. Gheorghe Ciobanu şi alţi câţiva se baricadaseră în interior. Cineva reuşise să fugă printr-o fereastră din spate, pentru a ajunge la Negraşi, să anunţe „la regiune". În timp ce Gheorghe Ciobanu şi ai lui aşteptau un semn de la regiune, căpitanul Ion Ceapotă bate la uşă şi-i convinge să-i deschidă. „Domnule, oamenii vă omoară, daţi-le cererile şi apoi veţi vedea dumneavoastră ce veţi face. Ştiu, va veni securitatea, armate şi vor trage în ei, dar şi dumneavoastră veţi muri. Acum vă apăr eu, vă asigur." Gheorghe Ciobanu, de frică, „s-a lăsat convins", i-a întins maldărul de cereri. Căpitanul Ceapotă a ieşit pe treptele Primăriei şi într-o ordine desăvârşită, strigând numele fiecăruia, cererile au fost înapoiate. Se apropia seara când oamenii, care nu părăseau centrul comunei de trei zile şi trei nopţi, au aflat că în primărie nu se mai află nimeni. Revoltaţi, au năvălit înăuntru; acolo, o singură persoană: profesorul Ion Buică, străin de localitate, care le spuse ţăranilor: „Nene, au sărit pe fereastra asta şi-au fugit spre vale!" Într-adevăr, bolşevicii alergau nebuneşte

pe Valea Drâmbovnicului, căutând să se îndepărteze de tovarăşul lor Dumitru Coltan, care, datorită alergării, a fost apucat de o tuse tabagică, demascatoare pentru fugari. Clopotele bisericilor băteau neîncetat. Mulţimea înarmată cu bâte şi securi ajunsese în nordul comunei. Era pe la ora 16. După ce au tăiat un stâlp care susţinea firele telefonice, au baricadat şoseaua la Valea lui Fuscel, cu grape metalice aşezate cu dinţii în sus, contra unor eventuale maşini care ar fi venit dinspre Piteşti. Au distrus gardurile sediului colectivului din Mişei şi au ridicat încă o baricadă. Răsculaţii s-au abătut pe la locuinţa lui Marin Burghiu şi pe la alte căpetenii comuniste. Pretutindeni casele erau pustii; fugiseră. În furia lor, răsculaţii le distrugeau gardurile, spărgeau geamurile. După ce au trecut şi pe la Marin Curea, alt nemernic comunist, i-au rupt ulucile gardului şi i-au spart geamurile casei, pe şoseaua principală au trecut în goană două maşini de război. Furia s-a dezlănţuit şi mai tare; mulţimea asaltează mai toate locuinţele bolşevicilor comunei. Peste tot porţile erau încuiate; zdrobeau porţile şi gardurile, intrau în case; peste tot pustietate; fugiseră. Spărgeau geamurile şi plecau mai departe. La membrii de partid care nu bătuseră pe nimeni şi nu făcuseră rele, consătenii răzvrătiţi nu intrau; le tăiau doar două-trei uluci sau şipci de la poartă, semn că erau cunoscuţi ca fiind posesori de carnete roşii, şi porneau mai departe. O scenă tragicomică s-a petrecut când deposedaţii de toate bunurile au ajuns la cel mai urât bolşevic de toţi sătenii, Ilie Fulga, călăul care spunea cu îngâmfare: „Eu sunt diputat în M.A.N., mă!" El nu reuşise să fugă din casa înconjurată de o mulţime de copii şi femei furioase. Femeile din casă l-au aşezat repede pe pat, cu mâinile pe piept, au aprins mulţime de lumânări şi-l jeleau de mama focului. Oamenii, veniţi să se răzbune pe călăul satului, pătrund până la tindă şi rămân stane de piatră, cu ochii holbaţi; şi-au scos căciulile şi-au rostit cu smerenie: „Dumnezeu să-l ierte... tare păcătos a fost... aşa e viaţa..." Mulţimea a pornit mai departe. S-au oprit la sediul colectivului din Dumbrăveni şi au baricadat drumul cu grape, pluguri şi căruţe; au înaintat cam până în dreptul familiei Cioran şi s-au înapoiat, auzind că armata a ocupat centrul. Mulţimea a înconjurat cele şapte taburi staţionate în dreptul postului de miliţie, aflat pe atunci în casa confiscată de la Badea Stănescu; s-au năpustit cu securile asupra blindatelor; o ploaie de pietre răpăia pe fierul lor; nu ştiau de sticle incendiare sau de alte metode. Rafalele mitralierelor au acoperit dangătul clopotelor şi răpăiala pietrelor. Un maior a ieşit dintr-o turelă şi a răcnit: „Trageţi în plin!" Chiar în acel moment un bolovan l-a lovit în faţă, iar altul în cascheta metalică. Printre ropotele mitralierelor au început cele ale armelor uşoare. Ţipete înspăimântătoare au sfâşiat văzduhul. O ploaie de gloanţe a pătruns în sediul miliţiei, din casa lui Badea Stănescu. Aflat lângă zid, tânărul Gheorghe Teianu, în vârstă de 16 ani şi jumătate, s-a prăbuşit strigând: „Apă, daţi-mi apă că mor!" Un glonte i-a străpuns pieptul şi altul i-a lovit un braţ. Cu mare greutate a reuşit tatăl său să-l pună-ntr-o căruţă şi, ocolind pe drumul de pe Valea Drâmbovnicului, pentru că pe şosea nu se putea circula, a fost dus la spital. După acordarea primului ajutor a fost dus la Spitalul Judeţean Argeş, operat şi tratat; după o lună de internare a venit acasă. A scăpat de arestare. După petele de sânge din şosea, au mai fost răniţe cel puţin alte două persoane. Nimeni nu ştie nici cine au fost cei răniţi, şi nici unde au fost trataţi.

În timpul nopții, comuna Mozăceni a fost încercuită de militari echipați de război, postați cam la 30-40 de metri distanță unul de celălalt; cam 1200-1500 de militari, după aprecierea multor bărbați care participaseră la cel de al doilea război mondial ca infanteriști. Nimeni nu putea să iasă sau să intre pe teritoriul comunei. Bărbații care au reușit să fugă au făcut-o în noaptea de marți spre miercuri, până-n orele 1-2 din noapte. Intravilanul era controlat de echipe de civili, însoțiți de militari cu epoleți albaștri. Cu greu puteau fi găsiți cei căutați. În noaptea de 24/25 ianuarie au început arestările. Cei prinși erau duși în casa Petrescu, unde se afla unul din sediile colectivului. Acolo se aflau 30-40 dintre bolșevicii comunei, care-i luau în primire și-i zdrobeau în bătaie; torturi înfiorătoare. Timp de 2-3 zile și nopți au fost bătuți fără încetare, fără să li se dea apă sau mâncare, fără să fie lăsați să se odihnească; înfometați și torturați până la epuizare, cei peste 80 de revoltați au fost eliberați în marea lor majoritate, „cuminți", „să țină minte ce înseamnă puterea poporului", cum se exprima cu mândrie Ilie Fulga, cel pe care răzvrătiții îl găsiseră „mort" și nu i-au mai zis nici măcar o vorbă de rău. „La moarte se uită toate; cine păcătuiește, Dumnezeu îl pedepsește"... Vânătoarea, arestarea și „cumințirea" răsculaților au durat până în prima săptămână a lunii februarie. Dintre toți cei peste 100 de arestați și torturați, 17 au fost considerați conducători ai răscoalei. Dintre aceștia, zece au fost socotiți deosebit de periculoși pentru orânduirea socialistă. Toți au fost duși în pușcăria de la Pitești, unde metodele de schingiuire i-au convins că bătăile suportate până atunci au fost simple mângâieri. După 10-15 zile de schingiuiri și înfometare, au fost deportați în lagărul-închisoare de la Periprava, din Delta Dunării. Primii zece au fost închiși câte 3 ani și 3 luni; aceștia au fost: Burcea Marin (zis Vitu), Călugăru I. Marin-Jan – poate cel mai activ dintre răsculați și pe care nu l-au speriat nici închisoarea și nici torturile – Cruceană Zinca, Iancu Cristian, Sârbeanu Gheorghe, Sârbu Ștefan, Simedre Onica, Șerbănescu Nicolae, Turtaru Ștefan și Zinca Gheorghe; ceilalți șapte au executat doar câte un an și trei luni de detenție; aceștia au fost: Belu Gheorghe, Călugăru I. Marin, Dobrinoiu Marin, Mocănete Păun, Răducanu Ion, zis Boaru, Sia Gheorghe și Voicu Z. Dumitru (Didu).

Deportarea în lagărul de exterminare de la Periprava[14] s-a făcut fără judecarea de către vreo instanță: „CĂLUGĂRU MARIN (Călugăru I. Marin-Jan, n.n.), fiul lui Iancu și Dumitra, născut la data de 01.01.1935 în Mazareni (sic!) a fost arestat la data de 10.02.1961 pentru uneltire contra ordinii sociale, art. 209. pct. 2, lit. C din Codul penal și prin Ordinul MAI nr. 10086/18.04.1961 i se fixează loc de muncă obligatoriu pe timp de 60 luni în colonia Periprava, începând cu data de 10.02.1961 (a instigat la dezordine și s-a manifestat ostil la adresa G.A.C.). La data de 8.05.1964 este pus în libertate conform Ordinului MAI nr. 5021/15.04.1964".[15] Așadar, la Periprava, după Ministerul de Interne, nu a fost nici închisoare, nici lagăr de exterminare, ci „loc de muncă obligatoriu". Fără comentarii.

[14] Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă, Aurel Constantin Soare, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi, Manual pentru clasa a XII-a*, ediția a II-a, Editura Petrion, București (2000), p. 222, Harta închisorilor din perioada regimului totalitar.

[15] Adresa nr. 77.081 din 27.05.1991, la cererea lui Călugăru Marin (Jan) înregistrată la nr. 898002/1, înaintată de Ministerul de Interne, Direcția Secretariat.

Observăm că locul de naștere al lui Călugăru Marin este Mazareni. Pentru cititorul neavizat, aceasta înseamnă o greșeală de neluat în seamă. Nu este așa. Aceasta era una dintre metodele securității românești; persoanelor pe care voia să le lichideze li se trecea un loc de naștere inexistent în România, pentru ca nimeni să nu mai poată afla adevărul despre persoanele ucise. Niciodată istoria nu va cunoaște câți oameni au fost omorâți și îngropați cine știe unde. Marin-Jan Călugăru din Mozăceni a avut noroc.

Mulți au fost arestați, duși la sediul colectivului și schingiuiți fără să fi ieșit din casă în ziua respectivă. Erau săteni pe care anumiți bolșevici din comună voiau să se răzbune, din dușmănie mai veche; uneori voiau chiar să obțină de la ei declarații cum că ar fi luat parte la răscoală. În dimineața zilei de 26 ianuarie, Ilie Belu a fost văzut pe câmp; venea de la o amantă, de la Anica, poreclită Torfoalea; profitase că bărbatul acesteia fusese plecat din localitate; nu știa nimic despre cele petrecute în comună. Observat de militarii care au dat alarma, câțiva bolșevici s-au luat după el; a fost prins și adus la sediul din casa Petrescu, unde avea să fie bătut fără încetare, două zile și două nopți. Fără să fi participat la răscoală, au fost ridicați și aduși aici Iile Popescu și Nicu lui Baciu; au fost maltratați pentru răfuieli mai vechi cu Ilie Fulga și Marin Curea.

De o arestare mai îndelungată și schingiuiri bestiale a avut parte preotul Gheorghe Bălțat. Înspăimântat de torturile la care a fost supus în timpul detenției din perioada 15 noiembrie 1949 – 3 ianuarie 1950,[16] preotul nu a ieșit din casă din ziua de 22 ianuarie, când s-a întors de la biserică, până în ziua de joi, 26, la ora 9, când a fost arestat. Spicuim câteva aspecte dintr-un lung interviu înregistrat: „...Pe 26 ianuarie, mă pomenesc cu 30 de comuniști din Babaroaga și unu de la Mișei, și m-au ridicat. M-au luat, m-au bătut, pe mine și pe preoteasa mea, mi-au spart ferestrele, ușile, mi-au luat banii, un ceas de aur, spunându-mi că eu sunt cap de rebeliune, eu învăț pe oameni să treacă la rebeliune, că am avut în casă butoaie cu țuică și vin și o oaie și stăteam în capul mesei și le-am spus du-te la cutare și la cutare și de-aia m-au arestat. Și m-au bătut... Norocul a fost că a venit securitatea, că altfel mă omorau aici Marin Jarcu, Ghimpea, Morlovea, Mitică Negraru și alții... După ce a venit la mine securitatea, m-au luat și m-au dus la sediu (în fosta casă Petrescu, n.n.). Acolo mi-au dat cu sare-n ochi. Eram în genunchi; stăteam; plângeam că eram bătut cumplit și era o iarnă grea și un ger grozav; m-au dezbrăcat; tremura carnea pe mine. Securiștii m-au lăsat acolo în sediu și au plecat. Mă arestase unul de la Răscăieți. După ce m-au luat pe mine de acasă, în dreptul brutăriei a oprit mașina, că mai era unu, Belu, care l-au văzut pe câmp și s-au dus după el; ăla venea de la o gagică, de la Anica; nevinovat. L-au luat și l-au bătut, săracul, și l-au dus la sediu. Când a plecat securitatea, ne-au lăsat pe mâna lor; au făcut cu noi ce-au vrut. Ne-au bătut, ne-au beștelit cu vorbe murdare, barbare, cuvinte care te îngrozeau. După o oră, ne-a luat o mașină care ne-a dus la Costești... Ne-au băgat în celulele de la securitate, unde era liceul. Acolo am stat o oră și ceva; muream de frig. Un plutonier ne-a scos afară din celulă; erau mai mulți. Ne-au scos în careu și a venit un colonel care a început să ne înjure și ne-a luat la

[16] *Adresa nr. 899 din 27.09.1991 a Direcției Instanțelor Militare din Ministerul Justiției.*

bătaie. Când i-a dat lui Ilie Belu, săracu', o palmă, l-a dat jos. A venit şi la mine: «Eşti preot?!» «Da.» Nu m-a bătut. Am crezut că rămânem în Costeşti. N-am rămas. Peste o jumătate de oră ne-au dus la Piteşti. Acolo ne-au băgat într-o cameră mare, cu faţa la perete... Când s-a deschis uşa, am întors capul; au venit pe la spate şi dă-i şi omoară-mă. După o oră şi ceva, cu faţa la perete, întreabă: «Care e Bălţatu?» M-au luat; m-au dus într-o cameră <unde> erau doi ofiţeri. S-au recomandat ei, «ca să ia faţa». Le-am spus situaţia, că sunt preot. M-au întrebat câţi copii am şi au început: «Tu mă, rebelule, tu cap de rebeliune? Pui oamenii...» «Nu, domnule.» Nimic. Ia-mă, omoară-mă, bate-mă. Mă băteau, eu zbieram, ţipam; nimic. Iar mă luau, iar mă întrebau; eu nu ziceam ca ei, <pentru că> nu era adevărat. Mă puneau să scriu ce ziceau ei. «Domnule, eu nu mint, sunt preot; ăsta e adevărul; nu ştiu nimic»... Patru ore de chinuri, de bătăi. Iar mă luau, iar mă omorau. Între timp a cântat un cocoş. «Ai speriat cocoşu', scoală oamenii, vecinii. Ce ne fac mâine vecinii?»... M-au dus la orele 4 într-o celulă; m-au culcat pe un pat de ciment, fără nici un aşternut. Mai erau acolo vreo 12 inşi, dar pe mine m-au culcat pe patul ăla. Dar ce să dormi? Am răcit; m-am îmbolnăvit; n-am organ sănătos în mine de atunci. Dimineaţa iar m-au luat la cercetări; altul; s-a recomandat Marinescu. A fost mai cinstit ca toţi; şi cu suflet... Dar au venit apoi alţii; mă forţau să spun că am fost cap de rebeliune, că am învăţat oamenii să nu se treacă la colectiv. «Nu scriu eu, domnule.» Că am pus eu pe Radu lui Tai să bată clopotul, ca oamenii să treacă la rebeliune; lucru neadevărat; şi s-a constat, că Radu a fost arestat. Radu, aşa zăpăcit (handicapat, n.n.), când l-au luat la confruntări: «Nu m-a pus popa să sun!» L-au bătut, săracul; a fost cinstit... După două-trei săptămâni m-au mutat la penitenciar; tot în Piteşti. M-au băgat cu câţiva bătrâni: unul din Vişina, Preda, altul Mocanu, tot din Vişina, unul de prin Olt; făcuseră şi la ei rebeliune... Eram toţi amărâţi, plângeam, că ne spuneau caraliii: «Aici vă putrezesc oasele, tâlharilor, voi, contra partidului?! Ne comunică într-o zi că vine <cineva> de la Bucureşti, să vadă care e situaţia noastră. Au venit de la Bucureşti; dar ne-a spus caraliul: «Să nu vorbiţi nimic, decât atâta, că e bine!» De unde? Nu era bine deloc; mâncarea proastă. Şi-au venit, printre care a fost un colonel şi Ceauşescu. Îl cunoşteam de-aici, din comună, pe Ceauşescu, că a fost la U.T.C. Şi eu, curajos, am zis: «De ce ne ţineţi aici? Eu sunt nevinovat.» Şi colonelul ăla a zis: «Staţi liniştiţi, care sunt vinovaţi îşi iau pedeapsa; care nu sunt vinovaţi, pleacă acasă.» Şi am aşteptat. Ei ne canoneau, ne băteau, ne chinuiau, făceau cu noi «alarma», ne băgau sub pat; câteodată ne băgau căldură, să ne demoralizeze; chinuri grozave! De nedescris! Pe 22 aprilie au venit de la securitate, toţi. I-au băgat la puşcărie; erau peste 20 de inşi; eram ca peştii; toţi într-o celulă. A doua zi, pe 23, de Sfântul Gheorghe, a venit comandantul securităţii şi cu al închisorii şi au început să strige după alfabet: «Cine e cu A? Să ridici mâna şi să spui cum te cheamă!» Şi i-au luat... am mai rămas patru: eu, cel de la Vişina, cel de lângă Vişina şi cu ăla din Olt. Plângeam; veneau mereu securiştii: «Voi sunteţi capii, voi sunteţi! O să plecaţi acasă...!» Dar de unde? I-a trimis la Periprava. A venit 1 mai. Nu s-a auzit în puşcărie nici un fel de alarmă. N-au umblat pe la lacăte, pe la nimic; unu, doi. Pe trei a început să desfacă lacătele, să întrebe, să zică: «Hai după mine!» Tot aşa, ăl cu A, ăl cu B... Lasă pe ăl cu A, luă pe ăl cu B; rămăsesem singur. Şi caraliul zice:

«Dumneata eşti cel mai mare criminal!» Am început să zic: «Doamne ajută.» În viaţa mea n-am făcut mătănii ca la puşcărie. Îi puneam pe ceilalţi să se uite, să nu mă vadă. Odată m-a prins şi m-a pedepsit să stau cu faţa la perete; am stat o oră şi ceva. Într-o noapte, ne-am pomenit cu caraliul: «Despuiaţi-vă în pielea goală, că în noaptea asta vă împuşcăm!» Ne-am despuiat; am stat; cam pe la trei noaptea: «Îmbrăcaţi-vă! S-a revocat ordinul!» Ce se întâmplase? Ciurezu, de-aici, de la Mozăceni, tatăl lui Gică, a fost şi el arestat şi băgase nişte bani la căciulă; i-au găsit banii şi au crezut că şi noi am intrat cu bani, cu pistoale. Ne-au luat hainele la cercetat şi când au văzut că nu aveam nimic, am scăpat.

Când au venit ultima dată să mă ia, m-au scos şi acolo am dat peste Ion Burcea şi-mi spune caraliul: «Mergeţi în faţa comisiei.» Ne-au dus în faţa comisiei; ne-au băgat pe rând; în comisie 7-8 ofiţeri, fără să ştim cum îi cheamă. Şi ce-mi spune mie? «Îţi dăm drumu'. Guvernul şi partidul te-au găsit că eşti nevinovat. Mergi, şi nu spui la nimeni că ai fost la puşcărie. Îţi dăm şi bani de maşină, te ducem cu maşina până la autogară. Nu vorbeşti cu nimeni, nimic!» Am iscălit; mi-au dat 11 lei, că atâta costa biletul. Am mers la autogară; la autogară mă cunoşteau toţi. N-am vorbit. N-am vorbit de frică să nu mă ia înapoi. Am venit acasă, m-am dus şi am dus banii la miliţie. Şi de atunci, până a venit revoluţia, mereu de 1 mai şi 23 august mergeam la Primărie. Venea Puiu sau Marin Rădan: «Te cheamă Ciobanu până acolo.» Îi era frică. Şi până-n '89 numai aşa. Mai pe seară: «N-a venit. Du-te, părinte, acasă!» Asta era forma lor; le era frică. A dat Dumnezeu de-am scăpat. Dar sunt bolnav de pe urma lor".

Deşi nevinovat, preotul Gheorghe Bălţat a suferit toată viaţa. Fiica sa, deşi a luat note mari la examenul de admitere, nu a fost primită la liceu. Abia după două sesiuni, în urma unui memoriu la CC, a obţinut dreptul să fie elevă a liceului din comună; azi este profesoară la un liceu din Piteşti.

În ziua arestării, joi, 26 ianuarie 1961, bestiile care au năvălit în casa preotului s-au năpustit şi asupra preotesei; au maltratat-o şi-au batjocorit-o până au lăsat-o într-o baltă de sânge. Cineva avea s-o ducă la spitalul din comună. Medicul Mateşiu i-a dat primul ajutor, dar a fost obligat de Ilie Fulga şi de Gheorghe Ciobanu s-o externeze. Medicii Popescu, cei care îi tratau pe schingiuiţii din Mozăceni, împotriva voinţei călăilor bolşevici, nu mai erau la spital. După câteva zile, preoteasa era văzută de Dumitra Isvoranu şi de alte persoane stând jos pe peronul de ciment al staţiei Costeşti, rezemată de zid; avea o mulţime de răni; din trup îi curgea sânge. Doctoriţa Bălan, pe atunci necăsătorită, a internat-o la secţia interne a spitalului din Costeşti. Călăii din Mozăceni au dovedit că se află internată aici şi au făcut presiuni asupra medicilor s-o scoată din spital. În ciuda ameninţărilor, medicii au tratat-o. Preotul avea să afle toate acestea după ieşirea din puşcărie. Nefericita preoteasă, zdrobită şi bolnavă, a plecat prea de timpuriu din această lume plină de nedreptate.

Preotul mărturiseşte cu blândeţe: „Eu în puşcărie m-am rugat pentru îmblânzirea tuturor celor care m-au bătut. Mă întrebau: «De ce?» Am o poruncă de la Dumnezeu: «Roagă-te pentru vrăşmaşii tăi.» Când am venit din puşcărie, i-am înmormântat pe toţi. Şi mai mulţi. Când a murit Marin Curea, <care> era comunist rău, era o ploaie mare şi am ţinut o cuvântare... Au fost şi comunişti din sărăcie,

dar buni. Chiar vreau să spun de Bleață, Gheorghe Bleață.[17] El, săracu', îmi spunea tot și avea dreptate: «Fereşte-te, părinte.» A fost bun. El îmi spunea tot ce ziceau în şedinţele lor. Că, atunci când am venit de la puşcărie (în ianuarie 1950, n.n.), tot pe capul meu, să dau cotă. Dădeam, dar dădeam mai mult, că de, «popa este contra noastră». <Bleață> a fost comunist de sărăcie, nu din convingere. ...După ce am venit de la puşcărie, avem şi noi un regulament al Bisericii noastre, articolul 29, care te judecă. M-au judecat şi nu m-au găsit vinovat. Mi-au dat postul înapoi, după ce mi-au făcut toate formele legale. Episcopia a ţinut regulamentul. Episcopul a spus: «Noi avem un regulament. Nu putem să dăm preotul afară, dacă nu e vinovat, cum vreţi dumneavoastră». <În comună> oamenii m-au căinat; enoriaşii mei m-au ajutat. Şi eu m-am purtat cu ei ca şi acum: creştineşte...“[18]

În urma calvarului din 1961 aflăm că preotul Bălţat Gheorghe, „la data de 26.01.1961 este arestat pentru instigare publică. Nu a fost judecat sau condamnat. Din adresa nr. 642/1961 emisă de Direcţia Regională M.A.I. Argeş, rezultă că a fost pus în libertate la 10 mai 1961“.[19] Călăii nu vor recunoaşte niciodată torturarea victimelor.

Preotul Bălţat ştie precis că agitaţia a pornit duminică, 22 ianuarie, dar scânteia s-a aprins la Babaroaga, când Marin Ceapotă, văr cu Vasile, venea cu soţia de la spital, atunci având loc şi altercaţia dintre Marin Ceapotă şi Pavel Nedelea-Boroiu. Soţia căpitanului Ceapotă mărturiseşte că sâmbătă, „la orele 19 seara am fost la Mozăceni; acasă la el era masa pusă, că venim noi şi era fratele cel mare al lui, un frate al lui tata, şi toţi discutau că se desface colectivul... el a încercat să mă convingă pe mine ca să-i las în pace...“[20] Bravul căpitan Ion Ceapotă a pus la punct cum numai un militar de carieră putea să aranjeze momentul izbucnirii. Greşeala săvârşită, de a intra în primărie şi a lua cererile sub pretextul că-i va ocroti pe cei aflaţi acolo de furia mulţimii, i-a fost fatală; răsculaţii cu siguranţă îi forţau să înapoieze cererile. O a doua greşeală a fost aceea că, după ce a mers la Bucureşti cu soţia, s-a reîntors la Mozăceni. Greşelile l-au costat. Sunt greu de imaginat încarcerarea şi bestialităţile la care a fost supus. La 20 aprilie 1961 a fost trecut în rezervă şi urmărit permanent de securitate, până în 1989. Niciodată nu a povestit soţiei chinurile prin care a trecut. La 29 mai 1961, Întreprinderea Forestieră Caracal îi completează un carnet de muncă seria T.m. nr. 33348. Imediat ce era dovedit că şi-a găsit un serviciu, urmau presiunile să fie dat afară; şi-a schimbat de multe ori locul de muncă, peste tot lăsând cele mai frumoase impresii: capabil şi muncitor, corect, manierat, elegant; aşa cum învăţase „în cei şapte ani de acasă“, se grăbea să salute cel dintâi, pe toţi colegii de serviciu, indiferent de vârstă; avea o cultură generală uimitoare pentru toţi pe unde s-a perindat să-şi câştige existenţa. S-a bucurat mult de evenimentele de la sfârşitul anului 1989, dar repede avea să fie copleşit de tristeţe. „Cum este posibil, domnule, să nu fie pedepsiţi criminalii care au ordonat să se tragă în propriul popor? Sunt ofiţeri? Oameni fără demnitate, fără

[17] Gheorghe Gr. Curea, zis Bleață, n. 23 aprilie 1920 în Dumbrăveni.
[18] Înregistrare pe bandă magnetică, 29 iunie 2002.
[19] Ministerul Justiţiei, Direcţia Instanţelor Militare, nr. 899 din 27.09.1991; răspuns la cererea înregistrată cu nr. 1335/1991.
[20] *Scrisoare din 28 mai 2002*, Caracal.

de respect faţă de popor! Demnitatea conducătorilor militari constituie redută mai puternică pentru păstrarea fiinţei naţionale a oricărui popor.“

Bravul căpitan Ceapotă V. Ion, fiu al comunei Mozăceni, a dat dovadă de demnitate; a fost pătruns în suflet de ideea păstrării fiinţei noastre naţionale. Schingiuirea de către Securitate i-a distrus trupul; avea să se stingă încetul cu încet. O boală nemiloasă avea să-i curme viaţa la doar 63 de ani. Soţia, care l-a iubit şi preţuit, l-a înmormântat la Caracal, să-i aibă măcar mormântul aproape. Poate că nu i-a spus. Dorea mult să se odihnească în pământul scump al Mozăcenilor, pentru care şi-a riscat nu numai cariera, dar şi viaţa. Răscoala declanşată de el în Mozăceni, înăbuşită cu armamentul blindatelor de război, este parte din cea mai mare răscoală ţărănească declanşată în tot lagărul socialist – răscoala ţăranilor români împotriva colectivizării, din 1961. Dragostea căpitanului Ceapotă pentru pământul ţării şi dorinţa de libertate reies clar din faptul că ştia cum fiica lui Florea lui Cinea, pe numele lui adevărat Florea C. Dumitru din Brebeni, în vârstă de numai 17 ani, a fost omorâtă de bolşevicii din sat în faţa tatălui ei. Ştia cum Ionel Brătianu din Oiteni-Vâlcele a fost împuşcat în faţa Primăriei; cunoştea toate evenimentele de la rapsodul popular Marin Ninu din Puturoasa Brebenilor. Toate acestea dovedesc că este cu adevărat erou al neamului. Prin curajul unor astfel de bărbaţi, colectivizarea agriculturii a fost amânată cu un an. În urma schingiuirilor bolşevice şi a întemniţării miilor de ţărani, comuniştilor le-a fost uşor să strângă cererile. Ţăranii erau de acum lămuriţi, „de bună voie şi nesiliţi de nimeni“.

În zilele de 27-30 aprilie 1962 are loc „Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naţionale, cu participarea a 11000 de ţărani, consacrată terminării procesului de cooperativizare a agriculturii“.[21] Minciuna cu 11.000 de ţărani împuşcaţi în răscoala din 1907 nu putea să lipsească; o analiză a documentelor dovedeşte că nici numărul ţăranilor arestaţi şi cercetaţi în 1907 nu s-a ridicat la 11.000!

Pentru comuna Mozăceni şi – de ce nu? – pentru istoria ţării, numele căpitanului Ceapotă V. Ion va rămâne scris pentru veşnicie în cartea de aur a neamului, alături de cel al învăţătorului mozăcean Ştefan Ghelmeci, un adevărat dascăl rural, care organiza serbări „de o mare frumuseţe“. După alegerile din 1946, furate de comunişti, cu toate că marea majoritate a mozăcenilor votaseră cu Partidul Liberal, şi după ce regele Mihai I a fost alungat din ţară în decembrie 1947, văzând pericolul ce lovea de moarte interesul naţiunii, a pus mâna pe armă şi a plecat să lupte în Munţii Făgăraşului pentru eliberarea patriei. Rănit în luptă prin octombrie-noiembrie 1948 (? – arhivele încă sunt secrete), a fost operat la Curtea de Argeş. Deşi operaţia se dovedea reuşită, Ştefan Ghelmeci şi-a deschis-o singur şi a preferat moartea în locul jugului străin al comunismului.[22] RES, NON VERBA.

După terminarea corectării şpaltului acestui volum am fost sesizaţi că s-a publicat un material foarte interesant despre perioada colectivizării în comuna Mozăceni. Articolul „Atrocităţi şi teroare“ are ca subtitlu: „1992. Fragmente din mărturia lui Gh. Călugăru cu privire la persecuţiile suferite datorită rezistenţei sale

[21] *Istoria României în date*, 1971, p. 407.
[22] Preotul Bălţat Gheorghe „a fost arestat la data de 15.11.1949“ pentru că „l-a găzduit şi ajutat pe acesta, deşi ştia că este urmărit de Securitate“. Prin sentinţa nr. 5/03.01.1950 a Tribunalului Militar Craiova, a fost condamnat la două luni închisoare corecţionară.

la colectivizare"[23]. În centrul paginii este scris cu litere albe pe fond negru: „GHEORGHE CĂLUGĂRU, născut în 1932, în comuna Mozăceni, judeţul Argeş, provine dintr-o familie de ţărani mijlocaşi cu 5 copii, având în proprietate 8 ha. După 1949, întreaga familie a suferit persecuţii, datorită rezistenţei împotriva colectivizării. În 1949, Dumitru Călugăru, Constantin Belu, Ion Mocanu, Nicolae Dragomir şi Gheorghe Bădescu (singurul care nu era rudă cu familia Călugăru) au fost surprinşi în timp ce puneau la cale o acţiune împotriva GAC din comună. De asemenea, familia Călugăru a fost implicată în răscoala ţărănească din Mozăceni, în urma căreia Marin Călugăru (fratele lui Gh. Călugăru) a fost condamnat la 25 luni lagăr de muncă, Marin Călugăru (văr) la 26 de luni lagăr de muncă, iar Constantin Belu (unchi) la 28 luni lagăr de muncă. Tatăl lui Gh. Călugăru a murit la două luni după confiscarea pământului de către GAC."

Socotim că studiul nostru ar fi incomplet fără aceste mărturii adunate de „Comisia parlamentară pentru cercetarea abuzurilor" care se află în arhiva acestei instituţii.[24] Ele întăresc cele spuse de noi.

„Marea dramă a colectivizării forţate a adus în sânul familiei mele iadul. Fratele cel mare, Călugăru Dumitru, fiind prins complotând împotriva colectivizării cu alţi patru veri primari şi un unchi au fost arestaţi şi închişi la Penitenciarul din Piteşti. De acolo a ieşit mut, şi mut a trăit 25 de ani. Fratele mijlociu, Călugăru I. Ion, refuzând să se înscrie la întovărăşire şi colectiv, a fost dus la muncă 1951-1954. S-a reîntors acasă fără rinichi. Al treilea frate, Călugăru Marin a luat parte la răscoala ţărănească din anul 1960-1961 a fost arestat şi dus la închisoarea Periprava, unde, după 25 luni a fost eliberat bolnav de inimă. Tata a decedat imediat după ce colectivul din comună le-a luat pământul, 5,75 hectare de pământ, în mod samavolnic, fără să se treacă la colectiv sau să dea vreo semnătură de cedare.

Metode de represiune: cote de cereale mai mari decât producea pământul, impozite foarte mari. Ţăranii prinşi cu arcanul de miliţie şi comuniştii din comună, duşi la Sfatul Popular unde în camere speciale erau torturaţi smulgându-li-se bărbile, mustăţile, unghiile de la mâini, până ce semnau cererea de trecere la colectiv. Alţii erau prinşi pe câmp şi călcaţi în picioarele cailor; ameninţări cu moartea. Teroarea pe timp de noapte, iar până la urmă luarea pământului în mod abuziv etc. Eu personal, alungat dintr-un institut de petrol Gaze (sic!), Eugen Stănescu nr. 6, dus la muncă într-o carieră de piatră la Bampotoc Simeria, unde, în 25 de luni, am rămas fără 2 degete la mâna stângă, am făcut 2 operaţii grele de calculi – vezică – m-am îmbolnăvit de ambii plămâni – am stat 6 luni în spital – introdus în reţeaua TBC (1956-1959). Trimis acasă am devenit şomer – de 6 ori angajat – de 6 ori alungat. Eram reacţionar – element dăunător societăţii –, ataşat capitalismului imperialist. A urmat o scurtă perioadă de timp la Aiud, „Uzina de distrus suflete omeneşti". În ultimă instanţă, angajat la ISPIF Bucureşti, Şos. Olteniţei 35-37, unde în primii 4 ani de serviciu am albit de tot. Este foarte greu de scris prin ce am trecut [...]

Cotele de cereale pentru cei netrecuţi la întovărăşire sau colectiv se transformaseră în lichidare totală; după un an de muncă la treieriş plecai cu un sac sau doi de gunoaie (pleavă, n.n.) acasă. [...] Nimeni nu se putea sustrage de la neprestarea cotelor, fiindcă ţi se sechestra totul din curte şi din casă. Seceram şi băteam grâul

[23] Dosarele istoriei-colectivizare, revoltă, represiune. Colectivizarea României rurale 194-9-1953, An. VIII, nr. 1(77), 2003,pp. 56-57.
[24] CPCA.dosar 6799/1992, f. 2-5,8.

noaptea să nu mai fim obligaţi să trecem cu el pe la batoza de treierat unde ne era luat; la fel procedam cu porumbul: îl culegeam noaptea, îl îngropam în pământ sau îl piteam sub şuri de paie şi sub glugi de coceni. Udam grâul pe care ni-l lua cotă la stat ca să atârne greu la cântar şi alte sute de şiretlicuri ca să putem supravieţui. [...] Eu personal am fugit de mai multe ori din comună încercând să-mi pierd urma, încercând să mă angajez, având liceul teoretic cu capacitate şi Şcoala medie de Petrol cu diplomă de tehnician specialist în forajul sondelor de adâncime, şi alungat din Institutul de Petrol şi Gaze Bucureşti. Dar încercările de angajare au eşuat întotdeauna, eram reacţionar şi element dăunător societăţii. Ceilalţi din familie nu aveau nici o posibilitate de fugă. În 1953, am fost trimis la muncă obligatorie într-o carieră de piatră – Bamporoc Simeria. [...] Trimis acasă mai mult mort decât viu (1958), am rămas iar şomer agricultor până la răscoala din 1960-1961 despre care am vorbit. Nu am luat parte la ea şi totuşi m-am trezit la Aiud unde am stat 6 zile în cameră. [...] Apoi angajat la un institut de studii şi proiectări de îmbunătăţire funciară – Bucureşti, Şoseaua Olteniţei nr. 35-37, sector 4. În primii 4 ani, 1961-1965, am încărunţit de fericire şi trai bun. În fiecare săptămână eram trimis la Mozăceni să-mi lămuresc părinţii şi fraţii să se treacă la colectiv, de către un şef de cadre Bera Gh. şi ajutorul lui Cătrina Dumitru, dar fiind susţinut de directorul politic Derunian şi ing. şef Mudura Govi rămas în continuare la acest institut. [...]

Răscoala agrară din decembrie 1960 - ianuarie 1961. Au activat o parte din jud. Dâmboviţa, tot jud. Argeş şi foarte puţini din Jud. Teleorman. Când toate cererile de aderare la colectiv au fost arse, iar oprimatorii comunişti şi miliţia au stat fugiţi prin păduri 48 de ore. Tanchetele şi puştile mitraliere au înăbuşit şi reprimat răscoala punând capăt pentru totdeauna rezistenţei împotriva colectivizării forţate, cu această ocazie au fost arestaţi: Călugăru Marin (frate); Belu Constantin (unchi); l-a scăpat pe preşedintele colectivului Ciobanu Gheorghe să nu fie linşat de cetăţeni. În prezent paralizat total la pat, fără nici un ajutor; Călugăru Marin (văr). A spart farurile unei tanchete cu ghioroiul târnăcopului; Călugăru Ion (frate). Eliberat. Nu fusese în localitate.

Fraţii cei mari, datorită brutalizărilor şi atrocităţilor la care au fost supuşi, au cedat în anii 1962-1965 şi s-au înscris la colectiv, dar situaţia lor a fost catastrofală din cauza opoziţiei din trecut. Fratele meu, Călugăru Ion, a rămas singurul necolectivist din uriaşa comună Mozăceni Deal, jud. Argeş, chiar după ce i-a fost luat în mod samavolnic tot pământul, 5,75 ha teren, fără să se treacă la colectiv sau să-l doneze, lăsând o familie compusă din 5 persoane aproape muritoare de foame. [...][25] La ultima corectură a apărut un vast articol, plin de neadevăruri, într-un ziar local[26] care nu trebuie luat în seamă, susţinând aberaţii, cum ar fi: „Ceauşescu a înăbuşit răscoala cu arma în mână" (nu a venit în Mozăceni); armata a tras în seara zilei de 24 ianuarie, nu 25; capii răscoalei nu sunt cei pomeniţi; Stan Cioran nu a participat la răscoală; toţi ţăranii închişi au fost eliberaţi după 3 ani, nu după 10; Ştefan Sârbu a executat 3 ani şi 3 luni de puşcărie şi nu 7, şi multe alte aberaţii. Istoria nu se scrie bazată pe minciuni! Păcat.

[25] Materialul ne-a fost sesizat de tânărul profesor-cercetător Marius Păduraru din Piteşti, căruia îi mulţumim şi pe această cale. Cu toate că Gheorghe Călugăru nu cunoaşte toate atrocităţile din Mozăceni, materialul nu este lipsit de importanţă.
[26] Marius Ionel, Ceauşescu a înăbuşit cu arma în mână răscoala din Mozăceni, Jurnal de Argeş. An X, SN, Nr. 141 (543), 20-26 octombrie 2004, p. 15.

Viersul suferinţei noastre – folclor anticomunist

PRECUVÂNTARE LA VIERSUL SUFERINŢEI NOASTRE

A doua jumătate a secolului al XX-lea s-a derulat sub opresiunea cea mai crâncenă, cumplita împovărare bolşevică, invenţia teoretică cea mai diabolică pentru distrugerea planificată a proprietăţii celor care de veacuri s-au bucurat de rodul muncii lor, căutând să zdrobească până şi speranţa în Dumnezeu, printr-o educaţie atee de la vârsta cea mai fragedă. Cu greu pot fi uitate hoardele bolşevice care, în primele zile ale lunii răpciune din anul 1944, au năvălit în Mozăceni în două direcţii: grosul, pe Şoseaua Mare, dinspre Giurgiu-Videle, şi alte hoarde flămânde dinspre răsărit, pe vechiul drum al Bucureştilor, dinspre Răscăeţi. Flăcăii stăteau cu vitele ascunse prin desişurile pădurilor; fetele şi femeile în tainiţe săpate-n pământ, împreună cu ţoalele şi bunurile mai de preţ. Zi şi noapte au răsunat prin sat automatele care trăgeau în găini şi orătănii ori în văzduh, pentru a răspândi groaza; şi hoardele se pretindeau eliberatoare. Dar jafurile cazacilor ce se petrecuseră în anii 1828-1829 erau încă vii în memoria bătrânilor din Mozăceni. Dacă pe vremea aceea s-au găsit doar doi trădători – Preda Cazacu şi fiul său Soare – după 1944 aveau să apară mulţi „cazaci" printre lichelele şi leneşii din satul nostru; pădure fără uscături nu există. Mozăcenii, ţărani tăcuţi, pioşi şi harnici de răsturnau pământul, şi-au găsit alinare în viersul suferinţei pe care-l îngânau ţinând de coarnele plugului.

Despre folclorul românesc s-a scris mult, chiar foarte mult, dar nu suficient pentru a lăsa moştenire urmaşilor acest tezaur incomparabil şi nemaiîntâlnit la alte popoare. Am moştenit obiceiuri, rituri şi ritualuri din pragul copilăriei umane, cum nu găsim nicăieri în lume, în ciuda vitregiilor care au bântuit permanent vatra carpato-balcanică. Poporul român, stăpânitor din începuturi pe acest teritoriu, a înfruntat cruzimile hoardelor barbare la adăpostul nesfârşiţilor codri, cetate vie, dăruită de Dumnezeu primului popor creştin din lume. Pădurea, socotită la Mozăceni şi în toată Ţara Vlaşca, „marea biserică a Tatălui Ceresc", a oferit românului şi vitelor sale adăpost în vremurile de restrişte, scut sigur în mileniul plămădirii sale, când stepele şi bărăganele erau bântuite de gloatele nomade în căutare de păşuni şi pripăşeală vremelnică, legându-l pentru veşnicie de moşia străbună, printr-o înfrăţire rămasă în zicala „Codru-i frate cu românul". În desişul verde al codrului şi-a găsit românul adăpost în faţa hoardelor de canibali; cu „Frunză verde" şi-a început doina şi balada, cântecul bucuriei şi de tristeţe, cântecul de leagăn şi de nuntă, dar şi bocetul de înmormântare. Florile din pajişti, de pe lunci şi coline, alături de cele

din grădină, i-au îmbogăţit cântecul, au dat farmec melodiei, i-au împodobit casa, viaţa, i-au făcut cunună de sărbătoare, i-au ostoit durerea despărţirii de cei dragi la înmormântare, i-au zidit tărie sufletească, armă creştinească mai puternică decât toate armele aducătoare de moarte.

Atunci când Simion Mehedinţi afirma că „suma muncii de creare a unui popor" reprezintă cultura şi civilizaţia sa, iar „pentru a îndruma o naţiune spre o cultură mai înaltă, nu-i alt chip decât să o hrăneşti mai întâi din propriul său avut sufletesc, adunat în curgerea veacurilor de moşii şi strămoşii săi", avea în vedere în primul rând nesecatul tezaur de tradiţii şi obiceiuri româneşti, implicate în cele mai diferite ocupaţii, fără a căror cercetare nu se pot finaliza „caracterizarea şi educarea unui popor".

Nu ne surprinde că folclorul românesc oferă nesecate izvoare istorice, fără întrerupere, din preistorie până în a doua jumătate de ultim secol al celui de al doilea mileniu creştin, când barbaria bolşevică a încercat, şi a reuşit în mare parte, să ne distrugă sufletul prin impunerea ateismului şi condamnarea la moarte până şi a celor care încercau să-şi uşureze prin cântec suferinţa adusă de cotropitorii roşii şi impusă cu ajutorul trădătorilor ce şi-au vândut sufletele întunecimilor iadului, pe care flutura steagul roşu cu seceră şi ciocan. Ca mai toţi ţăranii de-o vârstă cu mine, mă consider vieţuitor în două lumi diferite: cea a satului românesc plin de cântec şi veselie, aparent sărac la înfăţişare, dar tulburător prin bogăţia spirituală, şi a pământului săciuit de păduri, dumbrăvi şi zăvoaie şi înecat de tristeţea tăcerii nemărginite. Când plecam în vacanţe de la liceu, din Piteşti, până la limita sudică a Câmpiei Piteştilor, întreaga întindere era presărată cu pâlcuri de păduri, cu stejari de veacuri, şi pretutindeni se ridica în slavă un ramăt de cântece şi doine; azi nu mai sunt copaci nici pe marginea şoselelor; cât vezi cu ochiul, e ca-n palmă, iar tăcerea desăvârşită îţi dă fiorii unei tristeţi de pustietate, în urma unei morţi generale.

Înfrânt de cruciada împotriva bolşevismului, după datina geniului străbun, ţăranul şi-a plâns prin cântec jalea adusă de hoardele bolşevice: „Frunză verde de pelin, / Vin hoardele lui Stalin / Ca lăcustele spurcate, / Semănând jalea prin sate"; le-a ironizat înapoierea şi prădăciunile: „Vin cazacii de pe Don: / Davai ceas, davai palton / Şi colindă uliţa: Davai, davai curiţa, / Davai porc şi davai oaie, / Intră-n casă, ne despoaie" şi tot prin versuri şi melodie a plâns contropirea Basarabiei: „Bate Crivăţul hain, / Plânde Nistrul că-i străin, / Prutul plânge mai cumplit / Că un mal i-a fost răpit...". Nu ne surprinde că ţăranul, brav ostaş, condamna trădarea regelui, plângându-l în cântec pe conducătorul armatei române: „Magestate, ce făcuşi? / Ai vândut ţara la ruşi! / Pe Mareşal îl omorîşi, / Da-ţi vine rândul acuşi..." Îngenunchеat de cizma muscălească, tot prin cântec ţăranul îndemna la luptă împotriva cuceritorului: „Cine îşi iubeşte ţara / Nu va suferi ocara / Şi partidul bolşevic, / Ci iese pe la colnic..."

Perioada anilor 1944-1948 a însemnat o etapă de mare înflorire a folclorului patriotic, anticomunist şi antirusesc. Cu prilejul sărbătorilor de Crăciun şi de Anul Nou, uliţele satelor răsunau de colinde care îndemnau la luptă: „Sus, boieri, nu mai dormiţi, / Vreme e să vă treziţi / Şi să staţi în pragul uşii / C-au intrat în ţară ruşii..." Dorinţa de eliberare era pe buzele tuturor copiilor care sorcoveau de Anul Nou: „Sorcova, cu veselie, / Ruşi în ţară să nu fie! / Sorcova, cu sănătate, / Pentru

ruşi să vină moarte…“ Cetele de flăcăi care colindau cu capra îi înveseleau pe gospodari cu strigături şi cântece antirusești: „Asta-i capra lui Stalin, / Vine tocmai din Berlin; / Îi împunse pe nemţoi / Şi-acuma ne ia pe noi. / Asta-i capră dată dracu: / Are coarnele ca acu’ / Şi ne-mpunge, iese sânge, /România toată plânge!“

Dictatorii ciumei roşii au trecut repede la anihilarea dulcelui viers românesc. Începând din anul 1948, mulţi ţărani au fost ridicaţi în timpul nopţii numai pentru vina de a fi cântat astfel de melodii sau pentru că au spus o glumă ironică la adresa cuceritorilor lui Stalin ori despre trădătorii de neam care făceau pe activiştii. Căluşul, Ursul şi Capra de pe Valea Mozacului şi de pe Drâmbovnic au fost interzise din anul 1948, iar din anul 1949 au fost poprite până şi Steaua, Plugușorul şi Sorcova.

Impozitele şi cotele au împovărat fără milă viaţa românului care se vedea acum lipsit până şi de „dohtoria“ prin care de veacuri îşi ostoise calvarul: glasul doinei de jale. În ciuda ameninţărilor cu închisoarea şi moartea, cântecul suferinţei nu a putut fi înăbuşit, cu toate că aveau loc mii de arestări urmate de înfiorătoare schingiuiri.

Istoria va consemna mulţi patrioţi care au căutat, pe toate căile, să menţină trează conştiinţa românească. Povestea neamului îi va aminti pe adevăraţii intelectuali ai satelor, preoţii şi învăţătorii care nu şi-au vândut sufletele, ci şi-au riscat viaţa îmbărbătându-i pe săteni. Preotul Badea Boloaje, din Parohia Leşile-Mozacu, este demn a rămâne înscris în istoria rezistenţei antibolşevice. Prigonit permanent, ascunzându-se de poterele bolşevice, îi învăţa pe flăcăii din satele vecine Vulturreanca, Răscăieţi, Mozăceni, Leşile să cânte, pentru că „viersul dă tărie trupului şi sufletului şi-l înalţă pe om spre Dumnezeu, precum ciocârlia spre Soare“, iar pe copii îi învăţa să se închine lui Dumnezeu pentru eliberarea ţării şi a neamului românesc, cu rugăciune, seara şi dimineaţa:

Doamne, Doamne, Ceresc Tată,
Noi pe Tine Te rugăm:
Uşurează viaţa noastră
Şi impozit să nu dăm.
Doamne, Doamne-ntoarce-Ţi faţa
Şi mai fă pe bolşevici
Să ne uşureze viaţa,
Să ne ia cote mai mici.
Eşti stăpânu-acestei lumi
Şi al nostru Tată eşti
Şi de comunişti păgâni
Numai Tu ne izbăveşti, Amin.

Ţăranul i-a şfichiuit pe preoţii care au transformat amvonul în mijloc de propagandă comunistă şi taina spovedaniei în delaţiune: „Când cu steaua, când cu crucea, / Ca părintele Burducea“, dar mai ales pe cadrele didactice care au format prima masă de „intelectuali“ ce s-au pus în slujba distrugătorilor sufletului românesc: „Ăştia sunt învăţători, / Educatori şi profesori / Ca să iasă-n sărbători / Să-i

oprească pe feciori / Să meargă la-mpărtăşit, / Cum nu s-a mai pomenit? / Ăştia-s trădători vânduţi, / Nu trebuie să-i asculţi…“, versuri pe care le cânta pe Valea Mozacului şi Şerban Florea din Mozăcenii noştri.

Schimbările brutale, prin distrugerea oamenilor de valoare şi înlocuirea lor cu trădători inculţi, „oameni de nimic“, cum erau numiţi pretutindeni, nu puteau scăpa înfierării colective: „Uite, maică, un ţigan, / N-avea casă, n-avea ban, / S-a făcut miliţian…“ Dar nu numai poliţiştii şi jandarmii au fost înlocuiţi cu miliţieni, călăi recrutaţi cu precădere dintre ţigani: „Ca ciupercile după ploaie / Apar ofiţeri de paie, / Iar de mergi prin primării, / Preşedinţii-s tuciurii“.

Jaful instituit prin cote va rămâne pentru totdeauna perioada cea mai cumplită pentru pauperizarea ţăranului, care doar prin cântec îşi mai găsea alinare: „Auzi, mamă, câinii bat, / Intră perceptoru-n sat / Şi cu el un procuror / Şi jandarmul cu pistol, / Cin’ nu şi-a dat cotele, / Îi ia toate ţoalele / Şi mălaiul din hambar…“ Nu de puţine ori, această situaţie răbufnea în strigături la horă: „Ardă-l focu’, perceptor, / Mi-a luat ultimul ţol / Şi-acum dorm pe patul gol“, ţăranul neputând nici măcar să-şi construiască o casă: „Am pus gând să-mi fac o casă, / Comuniştii nu mă lasă! / Mi-au luat grâul din şură / Şi boii din bătătură, / Doamne, omu’ multe-ndură!“

Decăderea morală, ascunsă sub masca drepturilor acordate femeilor, care au dus la depravarea comunistă, nu putea să scape batjocurii colective, să rămână neînfierată: „Pe valea cu tufele / Se tăvălesc târfele / Când pleacă sară de sară / Zicând că merg la plenară / Şi se jură pe credinţă / Că ele merg la şedinţă…“ De altfel, primele activiste au fost femeile cele mai leneşe, cu moravuri uşoare, „rele de muscă“, repudiate de lumea cinstită a satelor noastre: „Tovarăşa activistă, / Javră hâdă, comunistă, / Nu mai spală o tigaie / Şi umblă ca o potaie“, spre deosebire de ţărăncile harnice şi cinstite care sufereau asuprirea: „În grădina cu flori multe / Se şterge mândra pe frunte; / Nu se şterge de-asudată, / Se şterge de lăcrămată: / Pentru cotele nedate, / I-au luat ţoalele toate“.

Anii distrugerii totale a ţărănimii române, prin lichidarea violentă a proprietăţii şi transformarea oamenilor pământului în sclavi ai statului totalitar, au constituit, în ciuda torturilor cele mai felurite, cu bestialităţi greu de imaginat, în ciuda închisorilor şi a împuşcării multor persoane în locuri rămase încă necunoscute, prilej pentru alte cântece de tristeţe, nestemate izvoare istorice pentru istoriografia românească în viitor. Cele 160 de schelete umane, deshumate în perimetrul fostului sediu al securităţii de la Căciulaţi, dovedesc, printr-o monetă de 15 bani, emisă în 1966, atrocităţile trecute sub tăcere de bolşevici şi de urmaşii lor de după 1989. Este clar de ce arhivele au fost puse la obroc pentru 40 de ani: aceleaşi pentru care s-a interzis ţăranului să-şi cânte suferinţa, mai ales în perioada colectivizării şi cea imediat următoare. Doina noastră a consemnat toate aceste tragedii: „Frunzuliţă de trei foi, / Am avut un car cu boi, / Am avut, dar mi i-au luat / Şi-am semnat că eu i-am dat / Fără ca să fiu forţat, / Dar numai pielea mea ştie / Câte palme mi-au dat mie / Când m-au dus în primărie…“

În faţa forţei oarbe şi a gloanţelor ucigătoare, ţăranul îşi punea speranţa în miracolul unui acatist şi în blestemul care să cadă pe activiştii trădători: „Şi-am să dau un acatist / Să cadă pe activist / Boala aluia spurcat, / Cu durere la ficat, / Să-i

cadă părul de râie, / Pruncii orfani să-i rămâie, / Că m-a pus să fac cerere / Şi-am rămas fără avere", dar jalea şi steaua bolşevică păreau că nu vor mai pieri: „...Câte stele sunt pe cer, / Toate pân' la ziuă pier, / Numai una blestemată / Stă pe fabrici cocoţată / Şi nu piere niciodată". Din Delta Dunării până în Carpaţi, România a fost împânzită cu închisori pentru exterminarea celor mai harnici şi mai capabili oameni ai ţării: „La Chilia, jos în baltă, / E o-nchisoare blestemată /... / Mamă, mamă, la Chilia / Ne mănâncă şerpăria, / Cine moare nu-l îngroapă: / Este aruncat în apă..." Vinovaţi de acest înfiorător dezastru naţional nu erau doar ruşii şi oamenii aduşi de ei pe tancuri, ci şi trădătorii mărunţi, cei care au acceptat să-ngroaşe rândurile partidului comunist pe care ţăranul, tot prin cântec, îl blestema: „Comunist cin' s-a făcut / N-ar mai merge în mormânt. / Să rămână ne-ngropat, / Hoit la ciori, de săturat..."

În ciuda falsificării istoriei de către comunişti, ţăranul nu a admis minciuna şi obedienţa trădătorilor: „Cobori Doamne-n România, / Că ne-a-mbolnăvit prostia: / Socotim pe ruşi că-s fraţi / Şi pe cazaci aliaţi, / Domnii noştri-au fost nebuni, / Ţarii lor, prieteni buni; / Ziua când ne-au doborît / Şi ne-au pus laţul de gât, / Călcând ţara în picioare, / O făcură sărbătoare: / Sărbătoare de mişei, / August douăzeci şi trei, / De mişei şi trădători, / De-ţi vine, Doamne, să mori".

Şi dacă viersul i-a dat românului tărie şi curaj, nu ne surprinde că în zona Argeş-Muscel, unde literatura rurală anticomunistă a aprins ca în nici o altă parte a ţării mânia şi ura împotriva cotropitorilor şi a dictaturii roşii, rezistenţa armată nu a putut fi zdrobită de puhoaiele armatelor de securişti şi activişti şi nici de cohortele lor de informatori decât la sfârşitul anului 1959; această zonă a rămas un loc unic în Europa, prin cea mai îndelungată rezistenţă armată anticomunistă. Nu trebuie să ne mire că în pragul primăverii anului 1961, tot în această zonă a fostei regiuni Argeş, în sudul judeţului Argeş, în sud-vestul judeţului Dâmboviţa şi în estul judeţului Olt, se organiza şi izbucnea cea mai mare răscoală ţărănească anticomunistă din tot lagărul comunist de după cel de al doilea război mondial, răscoală care avea să determine, în ciuda tancurilor şi a gloanţelor pe care le-au înfruntat ţăranii, amânarea colectivizării cu un an; Mozăcenii s-au aflat în fruntea acestui mare eveniment anticomunist.

Încetul cu încetul, această literatură avea să se stingă; creatorii au fost omorâţi, închişi, aduşi la tăcere. Trădătorii au falsificat cântecul românesc şi l-au înlocuit cu kitsch-ul, prezentat pe scenă drept „brigadă artistică de agitaţie". Păstrătorii străvechilor legende şi ritualuri, bătrânii creatori de folclor ai satelor au trecut, rând pe rând, în lumea celor drepţi. Desprinşi de pământ prin colectivizare, ţăranii cei mai destoinici s-au îndreptat spre oraşe, iar mulţi au devenit navetişti. Satele s-au golit de populaţie, au îmbătrânit pustiite de cântece, de hore, de şezători. Opresiunea bolşevică şi-a atins scopul, obţinând cea mai mare victorie: îngheţarea cântecelor şi legendelor româneşti, ceea ce ne duce cu gândul la cuvintele lui Anatol de Monzie: „*...les pays sans légendes sont condamnés a mourir de froid*".

O datorie sfântă ne îndeamnă la cunoaşterea pentru viitor a tot ce am avut mai românesc, mai curat şi mai sfânt: obiceiurile şi literatura rurală pe care comuniştii le-au ucis împreună cu creatorii acestei literaturi, înlocuind-o cu mocirla bolşevică a kitsch-ului festivist. Numai cunoscând acest tezaur, dat prea repede

uitării, cântecul suferinţei care a sfidat moartea, vom cunoaşte cu adevărat perioada cea mai monstruoasă din istoria neamului românesc, lucru care se impune, cu atât mai mult dacă avem în vedere că urmaşii puterii acelei epoci sinistre au pus sub obroc arhivele scrise, pentru o nepermis de îndelungată vreme, pentru patru decenii!

Nu putem încheia rândurile de faţă fără a aminti riscurile asumate prin culegerea acestor nestemate. Incendiare la adresa comunismului, constituiau un real pericol nu numai pentru culegător, dar mai ales pentru ţăranii care le-au transmis. Poate că ele s-ar fi pierdut, socotindu-le chiar distruse la un moment dat, dacă nu încăpeau pe mâinile sigure ale unei minţi pricepute. Am avut norocul, fără să ştiu, să încapă pe mâinile mamei (născută Buică Z. Constantina, 9 octombrie 1905, în Mozacu, decedată, joi 11 martie 1993, tot în Mozacu). Deşi neştiutoare de carte, a intuit că sunt nişte „scrisuri periculoase" şi le-a dosit. În ziua de marţi, 16 februarie 1993, ca o presimţire că „nu vom mai petrece Paştele împreună", avea să-mi spună că „Scrisurile alea, care ar fi fost periculoase, sunt îngropate într-un borcan ceruit la gură, la colţul casei, spre gârlă, lângă temelie". Aşa am reuşit să recuperez o mare parte a culegerilor din perioada anilor 1945-1965. Altfel, cu siguranţă, ar fi fost descoperite de securitate. Apartamentul îmi era controlat periodic şi dovedisem aceasta prin dispariţia unor manuscrise şi a unor fişe. După evenimentele de la sfârşitul anului 1989 aveam să aflu că securitatea îmi controla locuinţa folosindu-se de apartamentul vecinului din faţa uşii mele, în care locuia informatorul Voican Nicolae; acesta a devenit informator chiar din momentul în care eu m-am mutat aici. Sub masca de deţinut politic, Voican Nicolae avea credibilitate prin trecutul său şi avea să ajungă apoi secretar general al Organizaţiei P.N.Ţ.C.D.- Argeş.

Fig. 31. Salvatoarea acestor nestemate anticomuniste şi autorul în anul în care a învăţat să citească şi să scrie. (Fotografie din Ziua Eroilor, la Înălţarea Domnului din anul 1938, scoasă în bâlciul de la Buta.

Curioase vremuri am trăit şi vom mai trăi. Spre binele urmaşilor, trebuie să consemnăm totul. Să nu uităm că până la jumătatea secolului al XX-lea, la noi în Mozăceni, ca şi în Leşile şi Mozacu, au existat zeci de persoane care cântau din fluier, din caval, din frunză şi solz şi nicăieri nu am întâlnit bătrâni care să ştie atâtea legende şi basme. Toţi şi toate au dispărut; în satele noastre mai sunt puţini copii de vârstă şcolară. În Mozăceni abia mai este câte un rând de clase. Comunismul a biruit şi în acest colţ de izolare. Prin publicarea acestor odoare ale sufletului românesc, nu ne-am făcut decât datoria pe care am împlinit-o întreaga viaţă: lupta împotriva terorii roşii.

FOLCLOR DIN PERIOADA ANILOR 1944-1947. INSTAURAREA ROBIEI RUSEŞTI

1

Frunză verde de trifoi,
Rusul a făcut război
Şi în anul patruzeci
Ne-a luat judeţe-ntregi,
Din Moldova jumătate,
Bucovina a treia parte.
Pentru sângele vărsat,
Stalin fie blestemat
Şi să fie îngropat
Pe pământ înstrăinat,
Să-l bată ploaia şi vântul,
Norii să-i tune mormântul,
Groapa să-i fie-afumată
Şi să vadă lumea toată
Că l-a blestemat şi cerul,
Că el a-nceput măcelul
Vrând ca să ne cucerească,
Norii, iarna să-l trăznească!

2

Frunză verde ne negară,
Trec balauri peste ţară
Şi revarsă foc şi pară
Şi dărâmă şi omoară.
Cât zăreşti pe-naltul cer
Trec balauri de oţel
Care varsă foc şi fier,
Sate şi oraşe pier.
Trec pe ceruri escadrile
Cu bombe şi proiectile
Şi pe unde mi le lasă
Numai foc şi fum revarsă
De rămâne ţara arsă
Şi-ncurând are să pice
Sub cismele bolşevice.

3

Avioane, avioane
Engleze şi-americane
M-aţi lăsat pe drumul mare.
Avioane bombardau,
Casa că mi-o dărâmau,
Părinţi şi fraţi îmi mureau,
Eu scăpai ca prin minune
Să trăiesc pribeag prin lume.
Au mai fost pe-aici războaie,
Ţara-a ars în vâlvătaie,
A curs sângele şiroaie;
Cei ce ţara ne-au dorit
Au plecat cum au venit.
Azi blestemul ne-a ajuns
C-a venit puhoiul rus,
Jug pe toată ţara-a pus.
Americanul hain
Vându ţara lui Stalin.

4

Noi pe nemţi i-am alungat
Şi Stalin ne-a lăudat,
Pe rege l-a decorat,
Dar răsplată ce ne-a dat?
Din trupul ţării ne-a luat.
(Trupul ţării-au sfârtecat.)

5

OAIA NĂZDRĂVANĂ

Pe-o clină de munte
Cu ierburi mărunte
Ca peria deasă,
Fragedă mătasă,
Muşat Penteleu
Dat de Dumnezeu
Cu un mândru plai,
Cu ierburi din rai,
De Domnul aduse,
Iar Precesta puse
Rouă strecurată,
Sevă minunată
Ca-n poamele coapte
Să dea gust la lapte,
Sevă din pământ
Să dea gust la unt,
Cum nu e pe lume
O aşa minune,
Ciobănaş vrâncean,
Urmaş de moştean
Care-a fost oştean
La Sfântul Ştefan,
Doinea dintr-un nai
Pe-o gură de rai
Turme mari de oi
Cum e pe la noi,
De oi tot ţigăi,
Cu robaci dulăi.
Sub poale de munte
Unde cresc mărunte
Flori dese şi multe
Prin crânguri tăcute,
Frunza e umbroasă,
Iarba mătăsoasă,
Apa răcoroasă,
Frunza de şezut,
Iarba de păscut,
Apa de băut.
Floare viorea,
Cioban cum doinea
Şi turma privea,
Semn i se făcea,
Din doinit se-oprea,
Pe gânduri cădea.
Dar când tot gândea
Şi stâna privea,
O oaie bârsană,
Oaie năzdrăvană,
Nici iarbă păştea,
Nici apă nu bea,
Nici umbra-i plăcea,
Privea şi umbla
Şi-ntr-una zbiera
De parcă-ţi părea
C-o doare ceva.
Păstor de-o vedea
Se cutremura,
Milă i se făcea,
Lângă ea se da
Şi mi-o mângâia,
Şi mi-o cerceta
Şi mi-o întreba:
– Oiţă, oiţă,
Oiţă plăviţă,
Oiţă bălană
Cu lână bârsană,
De trei zile-ncoace
Guriţa nu-ţi tace:
Iarba nu-ţi mai place,
Apa rău îţi face,
Ori nu-ţi vine bine
Să mai fii cu mine?
Oaia năzdrăvană
Cu lâna bălană
Când îl auzea,
Lacrimi îi curgea
De el se lipea,
Suspinând grăia:
– Stăpâne vrâncean,
Urmaş de oştean
De-al lui Ştefan cel Sfânt
Nu e pe pământ
Un stăpân ca tine
Să mă simt mai bine;
Drag jupân al meu
Dat de Dumnezeu
Cum să mănii eu
Raiul Penteleu
Cu plaiuri muşate
Binecuvântate,
Cu iarbă-ndulcită
Din rai răsărită?
Iarba mie-mi place,
Apa rău nu-mi face
Şi mult îmi e bine
Să fiu tot cu tine,
Dar gura nu-mi tace
De trei zile-ncoace
Că semn mi se face:
Duşmanii muscali
Veniţi din Urali,
Muscalii păgâni
Cu inimi de câni
Şi pistoale-n mâni
Mi s-au domăit
Şi mi s-au vorbit
La apus de Soare
Să mite omoare
Cu gloanţe din puşti,
Iar pe noi în cuşti
Ruşii-or să ne puie
Şi-n tren să ne măie
În stepe calmuce
Fără iarbă dulce,
Ori să stăm pe veci
În siberii reci.
Stăpâne iubit

Rău s-au sfătuit:
Codrii să ni-i taie,
Munţii să-i despoaie,
Să ia tot din case
Şi jale să lase,
Vrâncenii de-aici
Robi la bolşevici.
Păstor de-auzea,
Cu oaia vorbea
Şi aşa-i grăia:
– Oiţă, oiţă,
Oiţă plăviţă,
Oiţă bălană
Cu lână bârsană,
De eşti năzdrăvană
Şi-ai aflat c-acuşi
Vor veni ăi ruşi
Fără Dumnezeu
Şi pe Penteleu
Şi m-or împuşca,
Să le spui aşa
De te-or asculta:
Eu cât am trăit
Oi am îngrijit,
Câinii i-am hrănit,
Munţii i-am iubit
Şi m-am închinat
Cu gândul curat,
Curat şi frumos,
Lui Isus Cristos.
Să le mai spui iar,
De n-o fi-n zadar,
Ca să mă îngroape
Aici pe aproape,
Vrancea s-o privesc,
Pământ moldovenesc,
Sfânt, dumnezeesc,
Dor să-mi potolesc.
Pe munte de-oi fi
După ce-oi muri,
Moldova-oi privi
Şi-oi cere-n mormânt
Lui Ştefan cel Sfânt
Să mai vină-odată,
Să adune gloată
De vrânceni bărbaţi
Ca brazii de-nalţi;
Din bucium să sune,
Moldova s-adune;
Să sune cornarii
Să-ngheţe barbarii
Când or auzi
Zarva ce va fi,
Să fugă-n pustie,
Pe-aici să nu vie,
Că Moldova-i sfântă
Şi Domnu-o ajută.
Să le mai spui iar,
De n-o fi-n zadar,
Să le spui aşa,
De te-or asculta:
Când m-or îngropa
Şi m-or astupa,
Să-mi puie la cap
Ce mi-a fost mai drag:
Buciumaş de fag;
Vânt când o sufla,
El va buciuma,
Gloate-o aduna
Şi s-or înarma
Şi s-or răscula,
În Nistr-o-neca
Pe-aceşti bolşevici
Ce-au venit pe-aici
Satele arzând
Şi cruci sfărâmând,
Făcând prăpăd mare,
Pângărind altare.
Vorba nu sfârşea
Bolşevici venea',
Sate aprindea',
Moldova jefuia',
Altare pângărea',
Biserici dărâma,
Cruci le sfărâma;
Pe cine vedea
Că se închina
Îl şi împuşca;
Turme aduna',
Trenuri încărca'
Şi mi le căra'
În stepe calmuce
Unde nu vezi cruce
Şi nu sunt altare
Pentru închinare.

6

Colo jos pe prundurele
Este-un pat de scândurele
Da pe pat ce-i aşternut?
Iarbă verde de pe Prut.
Dar pe pat cine-i culcat?
Zace neica împuşcat
Ori de-un rus, ori de-un cazac.

7

Anul patruzeci şi patru,
Când fugea neamţul, turbatul,
Veni rusul, blestematul.
Nemţii-au venit şi s-au dus,
Ruşii jug pe gât ne-au pus,
Cu hoţia şi ocara
Ne bolşevizară ţara.

8

Frunză verde de negară,
Năvălesc barbarii-n ţară
În coloane nesfârşite
Ca haitele hămesite.
În Moldova cum intrară
Armata ne-o capturară,
Lăsă-n urma lor ocară!
Lăsă sate jefuite
Şi femei batjocorite!
Noi pe nemţi i-am alungat,
Ei cuceresc sat cu sat,
Spun că-s eliberatori
De-ţi vine, Doamne, să mori.
Şi să vezi, Doamne, cum vin
Bolşevicii lui Stalín
Şi să vezi hoardele bete
Violând femei şi fete,
Pângărind altarele,
Prihănind icoanele;
Bolşevicii, ca năpasta,
Năvăliră-n ţara asta.
Văleu, mamă, văleu, tată,
Vor mai pleca ei vreodată?

9

Vin cazacii de pe Don:
– Davai ceas, davai palton!
Şi colindă uliţa:
– Davai, davai curiţa,
Davai porc şi davai oaie,
Intră-n casă, ne despoaie.
De la Iaşi la Bucureşti
Nici un ceas nu mai găseşti,
Net hazaică, net haroş,
Net găină, net cocoş.
Şi aşa, încet, încet,
Ţara ne rămâne net.

10

Doamne, Doamne, Ceresc Tată
Bate hoarda blestemată,
Bate-o, Doamne, fulgerând,
Ca să piară rând pe rând,
Că-ţi rămânem credincioşi
Cum am fost din moşi-strămoşi.

11

Frunză verde de pelin,
Vin hoardele lui Stalín
Ca lăcustele spurcate,
Semănând jale prin sate
Şi cum trec, pe orice cale
Lasă lacrimi, lasă jale,
Lasă sate jefuite,
Altarele pângărite,
Şi femei batjocorite.

12

Frunză verde de saschiu,
Mă suii pe la rediu,
Ce văzui mă speriai:
Vin cazaci călări pe cai,
Urlă beţi ca fiarele
Şi trag cu pistoalele,
Fug copiii speriaţi,
Urlă câinii ca turbaţi;
Auzii ţipând femei,
Guiţaturi de purcei,
Văzui multe case-arzând,
Pe ruşi îi văzui râzând;
Arde foc şi bate vânt,
Parcă-i iadul pe pământ.

13

– Frunzuleană rug de mure,
Ce e mai urât pe lume?
– Este oastea cea muscală,
Care năvăleşte-n ţară.
– Frunzuleană de pe spin,
Care-i cel mai mare chin?
– Este oastea lui Stalín
Otrăvită cu venin.
– Frunzuleană de negară,
Care-i cea mai mare-ocară?
– Oastea ruşilor, barbară,
Care năvăleşte-n ţară.
– Fi-r-aţi voi de-americani,
Ne dădurăţi la duşmani
Şi ne-aţi dat pradă robii,
Nu v-aţi mai vedea copiii;
Peste mare, când veţi trece,
Valurile să vă-nece,
Cu-avioane şi vapoare
S-ajungeţi pe fund de mare.

14

Bate vântul prin tufani,
Umple ţara de duşmani;
Bate vântul printre spini,
Umple ţara de străini;
Bate vântul codri trişti,
O umple de comunişti;
Bate vântul şi îngheaţă,
Ei ne iau anii din viaţă;
Peste ţară bate vânt,
Ei ne bagă în mormânt.

15

Frunză verde mărăraş,
Pământe, cum nu te-ngraşi
Că mulţi voinici mai mâncaşi
Sfârtecaţi de proiectile,
Pe sub roţi, pe sub şenile,
Pe sub copite de cai
Numai-n ţipete şi-n vai;
Şi-au murit atâţi voinici
De curgea sânge pe lunci,
De-au rămas oase pe văi,
Măicuţe umblând pe căi
Tot jelind şi întrebând
De voinicii ce-au avut
Şi au intrat în mormânt.
Doamne, rău te-ai mâniat
Că ţara ne-am apărat,
Regele pământ ne-a dat,
Comuniştii ni l-au luat;
Noi le-am dat în mâini puterea
Ei ne-au luat toată averea,
Tot pământul moştenit,
Ogoru-mprprietărit,
Vitele ne-au luat, şi plugul,
Şi au pus pe ţară jugul,
Şi muncim pentru barbari,
Pentru calmuci şi muscali.

16

Spune, spune pui de corb
Peste Argeş e vr-un pod
Ca să pot trece şi eu
Argeşul în satul meu?
– Este pod la Ioneşti
Dar sunt potere ruseşti
Aşteaptă cu vicleşug
Să-ţi ia boii de la jug,
Aşteaptă cu-automate
Să-ţi ia şi hainele toate
Şi te-njură şi te bate
De ajungi în prag de moarte.
– Corbule, măi corbule
Rău am ajuns dragule,
Hăituiţi şi jefuiţi
De rusnacii împuţiţi.
– Măi voinice, măi voinice
Taci din gură şi nu zice,
Nu-i blestem de la muscal,
E blestem de mareşal:
Antonescu-a fost trădat,
Dumnezeu a blestemat
Oameni, păsărele, corbi,
Că boierii au fost orbi,
Au fost orbi şi au trădat,
Pe-Antonescu-au arestat,
Ţara ruşilor au dat.

17

Arde-te-ar focul Staline
Mult rău ai adus pe lume:
Mulţi români mor deportaţi
În Siberia-mpuşcaţi
Numai plânset e-n Carpaţi!

18

Frunză-n muguraşi mărunţi,
Am pe mama-n Cernăuţi,
Răpită de inamici,
De spurcaţii bolşevici.
Mamă, de-oi fi deportată
În Siberia-nghemată,
N-am să te uit niciodată.
N-o să uit mâinile-ţi scumpe,
Că m-au mângâiat pe frunte;
N-o să-ţi uit din ochi tristeţea,
Că m-au învăţat blândeţea;
N-o să-ţi uit glasul duios,
M-a învăţat ce-i frumos:
Să iubesc, maică, ţara
Frumoasă ca pomul vara
Când îşi pleacă crengile
Şi-i strălucesc roadele.

19

Frunză verde de pelin,
Am pe tata la Hotin
Şi un frate-n Cernăuţi
Şi-acum suntem despărţiţi.
Tună, Doamne, şi trăzneşte
Armata ce cucereşte,
Despărţind pe taţi de fii
Şi pe mame de copii.
Bate, Doamne, cu toporu'
Pe Stalín cuceritoru',
Ia-i, Doamne, din ochi lumina
Că ne-a răpit Bucovina
Şi Moldova jumătate,
Dă-i boală să stea pe spate
Şi să geamă printre dinţi
Ca românii despărţiţi.

20

Frunză verde foi de plop,
Pe culmea de la Prislop,
Pe unde s-a tras hotară
De s-a rupt un trup de ţară,
Pe doi nuci cu frunza rară
Toţi cucii se adunară
Şi cântă de se omoară.
Şi când încep a cânta
Frunza-ncepe-a se lăsa
Şi în Falcău a pica.
Cântă cucii răguşiţi,
Românii sunt despărţiţi,
Izvorul de sub Obcină
E az' în ţară străină.
Cântă cucii cu glas gros
C-am avut un trai frumos
Ce az' îi putregăios
Ca Falcău-n timp de ploaie
Când vine numa' gunoaie
Şi cu apa tulburată
Că ne-i viaţa supărată.

21

Frunză, mesteceni mărunţi,
Rătăcesc şi plâng prin munţi
Cu gândul la Cernăuţi
Unde-s frăţiorii mici
Ridicaţi de bolşevici
Şi părinţii arestaţi,
Nu ştiu unde-s deportaţi.

22

Sus, pe vârful dealului,
În vârful tufanului
Plânge puiul corbului.
– Ce ţi-e ţie corbişor,
Ce te doare puişor?
Ori ţi-e foame, ori ţi-e sete,
Ori ţi-e dor de codru verde?
Ca mâine iarna o trece
Şi se duce vremea rece.
– Nu mie foame, nu mi-e sete,
Nu mi-e dor de codru verde,
Frigul nu m-a rebegit
Că mi-e trupu-npufuit;
Aşi bea sânge de cazac,
De calmuc sau de rusnac.

23

Cade frunza pe cărare
Şi eu cad de dor şi jale;
Frunza cade, putrezeşte,
Jalea mea nu se sfârşeşte,

Rusia ne jefuieşte
Şi românul greu trăieşte.

24

Frunzuliţă măr sălciu,
Un ofiţer cilibiu
Cu fireturi la chipiu
Şi cu costum verzuliu,
Verzuliu, cam vineţiu,
Mi-a luat roibii amândoi,
Despăgubiri de război.
Ce înseamnă, Doamne, asta?
Ne-a căzut pe cap năpasta?
Îl ajutarăm pe Stalin
Să ajungă la Berlin
Şi drept răsplată, ca eroi
Îi plătim pentru războiu.

25

În grădini şi în pridvoare
Pe la căsuţele noastre
Creşteau flori strălucitoare,
Roşii, galbene, albastre;
Comuniştii cum veniră,
Florile se ofiliră.

26

Vulpoiul isteţ
Păzeşte-n coteţ;
Lupoaica bătrână
Păzeşte la stână;
Ursul, bată-l vina,
Păzeşte stupina.
Din Sighet la Măcin
Păzeşte Stalin.

27

Vine rusul mânios
Ca un urs burducănos,
Vine moartea mânioasă
Ascuţită ca o coasă;
Rusu-mi ia boii din curte
Şi oiţele din munte,
Moartea rânjeşte când vine:
– Haide, omule, cu mine.
– Eu nu vreau să merg, şi gata,
Vreau ca să trăiesc cât tata.

– Ta-tău a trăit mulţi ani
C-avea plug şi-avea plăvani
Şi pământ de arătură
Şi pe masă-mbucătură.
Ţie-ţi ia averea toată
Şi cenuşa de pe vatră;
N-ai la ce să mai trăieşti:
Baionetele ruseşti
Tot te taie
În sfârtaie,
Ţi-aruncă ciolanele
Să le roadă fiarele,
Ori te-aruncă într-o apă
Să n-ai parte nici de groapă.

28

Strigă cucuveaua-n sat:
– Comuniştii ne-au mâncat!
Îi răspunde piţigoiu:
– Comuniştii şi războiu
Aduseră sărăcia
Peste toată România.
Plânge pajura pe sus:
– Arde-l-ar focu pe rus!

29

Mama ta, honved spurcat,
Pe tata l-ai împuşcat,
Pe mama-i batjocorit-o,
Cu patu puştii-ai lovit-o
Şi gândeai, honved barbar
Că eşti stăpân pe Ardeal,
Dar n-a vrut bunul Dumnezeu
Să fie pe gândul tău.
Fraţii noştri din Regat
Ardealu-au eliberat,
Eu sunt creştin, te-am iertat,
Nu ţi-am făcut nici un rău,
Că eu cred în Dumnezău
Dar de mai ai gând mişel
Nu te-o apăra nici El
Şi nici sfinţii toţi din cer!

30

Verde, foi secară,
De-aşi ajunge-n vară
Să-mi cumpăr un plug
Şi-apoi să mă duc
Să trag brazdă mare
Din coastă spre vale
Pe moşia lui,
A ciocoiului,
Că se face-n ţară
Reformă agrară
'N astă primăvară.
De-o vrea Dumnezeu
Ne-o păzi de rău
Să nu vină-aici
Barbarii colhoznici,
C-atunci e vaide noi,
Ţărani ori ciocoi.

31

Foicică foi de mac,
Grozeo, limba ta de ac
Ne-a venit la toţi de hac
C-ai minţit că ne e bine,
Ne-ai vândut fără ruşine.

32

Frunză verde de scoruş,
Grozeo, Grozeo ce făcuşi?
Pe rege îl alungaşi
Şi poporul îl trădaşi!

33

Magestate, magestate,
Domnul Dumnezeu te-o bate
Că ne-ai vândut ruşilor,
Ruşilor, căpuşilor.
Ei colhozuri au să facă
Ţara-or mulge ca pe vacă
Până biata Românie
Va ajunge-n sărăcie
Cum văzui în cea Rusie,
O întindere pustie.

34

Bate Crivăţul hain
Plânge Nistrul că-i străin,
Prutul plânge mai cumplit
Că un mal i-a fost răpit;
Apa lui, lacrimi şi rouă,
Desparte Moldova-n două.

35

Frunză verde meri domneşti,
Mândruţo de la Făleşti
Te iubesc şi te sărut
Cât va curge apă-n Prut.
Bădiţă de la Traian
A venit muscal duşman
Şi pe Prut sunt grăniceri
Nu mai vii gură să-mi ceri,
Prutu-i graniţă impusă
De ocârmuirea rusă.

36

Frunză verde de-aninaş,
Mă urcai pe Făgăraşi
Să văd sfintele hotare,
Sfânta Românie Mare!
Mă uitai spre răsărit,
Nistrul nu s-a mai zărit;
Până sus, la Ceremuş,
Pământu-i călcat de ruşi.
Bate-i, Doamne, pe muscali,
Balcicu e la bulgari!
Bate-i, Doamne, că-i păcat,
Trupul ţării sfârtecat
Şi-adu Doamne-n noi tăria
Să ne-ntregim România.
Bată-te, rege hain,
Că ne-ai vândut lui Stalin
Şi-ai ucis pe Mareşal
Ca să robim la muscal;
Dumnezeu să-ţi dea ocară
S-ajungi, rege, fără ţară,
Să ai casa melcului
Şi umbletul vântului
Să colinzi, rege, prin lume
Şi să îţi uităm de nume
Să vezi Dobrogea şi-Ardealul
Când o-nvia Mareşalul!

37

Magestate, ce făcuşi?
Ai vândut ţara la ruşi!
Ne-ai vândut şi ne mai vinzi
La calmuci şi la chirchizi.
Magestate, nu-i păcat
Că tu ruşilor ne-ai dat?

Din Cernăuți la Chilia
Umblă Stalin ca stafia;
Moldovenii, frați de cruce,
În Siberia îi duce
Despărțind tații de fii
Și mamele de copii
Și-i așează în pustii
Ca să moară-n ger de vii.

38

Magestate, ce făcuși?
Ai vândut țara la ruși!
Pe Mareșal îl omorâși,
Da-ți vine rândul acuși!
C-ai lăsat un biet popor
Făr-un brav conducător!
Magestate, înțelege
Că Stalin nu te vrea rege,
Te-o zvârli ca pe un goz
Și ne-o băga la colhoz.

39

Lupul cu cimpoi
Păzește la oi,
Muscalul cu pistol
Ne tot dă târcol;
Lupul ia o oaie,
Muscalul ne jupoaie;
Lupu-n codru pleacă,
Muscalul stă, ne seacă,
Ia tot de pe pământ,
Ne bagă-n mormânt.
Muscalu-i lup turbat
Ne ia tot din sat
Și toată România
O cară-n Rusia.

40

Frunzuliță de trei foi,
Pe la moară pe la noi
Numa' care de nevoi;
Pe la moara cea rusească
Numa' făină aleasă
De mâna noastră culeasă.
Ardă-i, focul, de rusnaci,
Ne-a făcut pe toți săraci.

41

Doamne, Doamne ce făcuși
De ne-ai dat pe toți la ruși?
Doamne, ruși și țiganii
Ne-au luat țara și banii.
Ruși zic că sunt cuminți,
Pun țiganii președinți
Și pentru pagube-n război
Ei iau pielea de pe noi.

42

Devale, la luncă-n Argeș,
Răsărire doi măceși
Și crescură
Și făcură
Mărăcini de înghimpat
Descultului supărat.
Ce folos c-au flori frumoase
Și-au mlădițele ghimpoase?
Măceșul de lângă hat
E ca rusul cel spurcat:
E frumos la-nfățișare
Dar e rău și-nțeapă tare.
Dar măceșul pe pământ
Este un arboraș sfânt
Că pe fruntea lui Isus
Din măceș coroană-au pus
Ovreiașii ce-au trădat
Pe Isus nevinovat
Și Isus a zis să fie
Sfânt măceșul pe vecie.
Să nu vorbesc cu păcat
Doară rusul e spurcat;
Măceșul nevinovat
A crescut înalt pe hat
Că a rămas nearat,
Nearat, ne-nsemânțat.

43

Sună lupu-n clopoței
C-a ajuns cioban la miei,
Tu, muscale, ce mai iei?
Cărași tot din România
Ca să-mbogățești Rusia:
Ne-ai luat plug și ne-ai luat grapă,
N-avem după ce bea apă,
Tot ce-n țară mai rodește
Înspre Moscova pornește.

44

Bolșevicii cei balșoi,
Ca să-și bată joc de noi,
Luă pământul la ciocoi;
După ce-i înlăturară,
Ca să-și bată joc de țară
Și pe noi încălecară.

45

Frunză verde trei căline,
Staline ești mare câine:
De când țara ne-ai supus
Spui că bine ne-ai adus,
Dar cum să mai fie bine
Când ne cari țara la tine,
Când jefuiești România
Și ne lași doar sărăcia?

46

Frunză verde mărăcine,
Staline, Staline
De-și pune mâna pe tine
Staline, Staline
Te-și lega ca pe un câine,
Staline, Staline
Nu ți-și da nici pic de pâine,
Staline, Staline
Nu ți-și da apă să bei
Staline, Staline
Că prea ne-ai făcut mișei.
Staline, Staline
Ardă-te-ar focul și para
Staline, Staline
Prea ne-ai batjocorit țara;
Staline, Staline
Ai supt-o de bogății
Staline, Staline
Iar pe noi ne-ngropi de vii.

47

M-a făcut mama la șură
Mititel și bun de gură
Și m-a-nvelit cu lipan
Să-mi pertec viața cioban;
M-a-nvelit cu garofițe
Crescute pe poieniță
Să fiu cioban la oițe
Și lăudat de fetițe;
Mi-a pus perne de cicoare
Înfloriță pe răzoare
Să fiu cioban la mioare
Și lăudat de fecioare;
M-a crescut într-un bordei
Învelit cu flori de tei
Ca să fiu cioban la miei
Și lăudat de femei;
M-a crescut cioban voinic
Fără teamă de nimic,
Nu-mi veneau lupii la oi,
Nu mă temeam de ciocoi,
Dar acum au venit
Bolșevici din răsărit
Care își bat joc de noi
Care ne-njugă ca pe boi
Și ne mulge ca pe oi
Și de sânge și de vlagă
Și de munca noastră-ntreagă.
Dar eu am să mă răzbun,
Mâna pe ei dacă pun
O să mi-i jumul de barbă
Și îi pun să pască iarbă
Și le pun căluș în gură
Că-s cioban crescut la șură,
Nu-s vândut la ruși, tigoare
Crescut cu burta la soare.

48

Traiul cu model rusesc
M-a făcut să-mbătrânesc;
Asuprirea cea străină
Mi-a făcut fața bătrână
Și capul caier de lână.
Asuprirea bolșevică
M-a făcut să n-am nimică:
N-am nici vacă, n-am nici boi,

Nu mai văd vara de oi
Că-mi port grija la nevoi.

49

Cobori, Doamne-n România,
Că ne-a-mbolnăvit prostia:
Socotim pe ruşi că-s fraţi
Şi pe cazaci aliaţi;
Domii noştri-au fost nebuni,
Ţarii lor prieteni buni;
Ziua când ne-au doborât
Şi ne-au pus laţul de gât
Călcând ţara în picioare
O făcurăm sărbătoare;
August douăzeci şi trei
Sărbătoare de mişei,
De mişei şi trădători
De-ţi vine, Doamne, să mori.

50

Frunză verde năfurică,
Ionică, Ionică,
Vântul bate, frunza pică
Vine ciuma bolşevică
Să murim de frig şi frică,
Fără-un strop de mămăligă,
Mă mir lumea cum nu strigă.
Dar şi-o vorbă de-ai suflat
Noaptea te-au şi luat din pat.
Sunt informatori plătiţi,
Bată-i patruzeci de sfinţi!
Sunt informatori duşmani,
Trădători vânduţi pe bani;
S-au vândut şi sunt păgâni,
Au uitat că sunt români;
Mamă-i pentru ei Rusia,
Nu mai este România.

51

Câte răni sunt, de s-ar strânge,
S-ar face un Olt de sânge
Şi-un Mureş de lăcrimele
Din plânsete şi belele,
Că nu a fost ţara tristă
Ca-n urgia comunistă.
Chiar şi hunii lui Atila
Mai ştiau ce este mila;
Stalin, câine, fu rea piază,
Ne înjugă, ne-mpilează.

52

Arză-te-ar focul urât,
Boală fără crezământ,
Rea boală eşti pe pământ.
Dar urâtul cine-l dete?
Comuniştii cu carnete,
Cu carnete ca de jar,
De te-au fript, te arde-un an.

53

Doamne, tu te ţii de glume,
Lăsaşi comunism pe lume;
Doamne, de-acolo de sus,
Nu mai vezi ce ne-ai adus?
Doamne-n ţară ne-ai lăsat
Numai lacrimi şi oftat;
De biserici îşi bat joc,
Crucile le pun pe foc.
Doamne, mai întoarce-ţi faţa,
Fă-ne iar cum ne-a fost viaţa.

54

Pe-un gorun cu frunza rară
Cântă-un cuc de se omoară;
Mai în jos, pe rămurele,
Cântă două turturele
Şi mai jos, la rădăcină,
Cântă-o pasăre străină.
Toate cântă răguşit
Pentru vremea ce-a venit,
C-a venit pe ţară vreme
Parcă-ar fi numai blesteme.

55

Frunzuleană pălămidă,
Ţara e sub grea obidă,
Grea obidă, grea povară
A căzut azi peste ţară.
Frunză verde viorele,
Au fost vremuri şi mai grele
Şi tot am scăpat de ele;
A fost ţara-n foc şi fum,
Vom scăpa noi şi acum.

56

Ţeapă galbenă-n mirişti,
Trăzni-i-ar pe comunişti
Trăznetul cu foc de sus
Că-n robie ne-au adus.
De la Tisa pân' la Prut
De lacrimi pământu-i ud,
Peste Prut în depărtări
Mor românii-n deportări.

57

Foaie veştedă din vânt,
Cobori, Doamne, pe pământ
Să vezi Stalin ce-a făcut!
Că ne-a pus la jug pe toţi,
Ne robeşte ca pe hoţi,
N-a văzut lumea robie
Cum e-n biata Românie.

58

Comunismu-aşa se face:
De la omu care tace.
Comunismu aşa creşte:
Din omu ce nu grăieşte,
Că strămoşii strigau tare,
Zdrobeau turcii la hotare.
Azi românul este mut
Şi oftează-n aşternut,
Rabdă jug, rabdă povară,
Nu se bate pentru ţară.

59

Comuniştii cum sosiră,
Domnişanii o mierliră:
Trăiesc mai rău ca ţiganii,
Macină şi bolovanii;
Ei la moară când se duc,
Macină căcat de lup;
De la moară când se-ntorc,
Macină căcat de porc.

60

Pe vremea lui Carol întâi
Purtam cămaşă pân' la călcâi;
Când veni regele Mihai,
Pân' la genunchi o scurtai,
Da-n republica populară
Am rămas cu 'ula goală.

61

Câte stele, câte stele...
Toate-s lacrimile mele,
Lacrimi câtă apă-n nor,
Mă mir Doamne cum nu mor!
Câte stele sunt pe cer
Toate pân' la ziuă pier,
Numai una blestemată
Stă pe fabrici cocoţată
Şi nu piere niciodată.

62

Plugarul care-i curat,
Muncitor adevărat,
El nu doarme noaptea-n sat
Cu boii legaţi la gard:
Duminica mai spre seară
Plugu-l pune-n cărucioară
Şi pleacă la dumbrăvioară,
Grămădeşte focul mare,
Boii paşte la poiană,
Dimineaţa mi se scoală
Când cântă ciocârlia
De răsună câmpia;
Cucul cântă tare-n crâng,
El fluieră după plug
Şi cu poala prinsă-n brâu
Seamănă ovăs sau grâu;
Ori se fac, ori nu se fac
Şi de-astea rămâi sărac,
Că dai cote pentru stat
Şi nu le mai vezi în sac.
Dar nu-s toţi plugarii-aşa:
Vecinul de-alături
Pe la prânz că se scula,
Pe la plug că dibuia,
Fier ascuţit nu găsea,
Fuga la meşter că da,
Meşterul gloată mi-avea,
Până fierul ascuţea
Iar noapte că se făcea;
Dimineaţa se scula
Până mâncare făcea
Prânzul că mi-l apuca
Şi la plug neică pleca.
Vecinul de-alături
Mi-l vedea când ajungea
Şi din gură aşa-i grăia:

– Eu sunt gata pe sfârşit
Şi tu acum ai venit.
Ce-ai făcut dacă-ai venit?
Nişte vite-ai omorât,
Nişte brazde-ai risipit!
Leneşul neobrăzat
Îi răspunse răspicat:
– Las' că facem noi colhoz
Să munceşti până cazi jos
Şi-oi avea şi eu folos.
A fost la gură-aurit
Că colhozul a venit,
Ne-ai lovit, Doamne, cu palma:
Să muncim cu toţi de-avalma:
Harnicii muncesc cât pot,
Vin leneşii şi iau tot.

63

Vin măi frate să jucăm
C-amândoi noi semănăm:
Tu n-ai mamă, eu n-am tată,
Viaţa noastră-i blestemată;
Tu n-ai fraţi, eu n-am surori
Şi trăim ca două flori
Ofilite printre spini
Cum e ţara sub străini,
Sub străinii bolşevici
Ce s-au pripăşit pe-aici.

64

Foaie verde ca aluna,
Rău mă doare inima,
Nu mă doare de durere,
Mă doare de dor şi jele;
Nu mă doare de vreo boală,
Mă doare de ce e-n ţară.
Ferice, codre, de tine,
Că nu-mbătrâneşte ca mine,
Primăvara înverzeşti
Şi tot tânăr te găseşti
Dar eu ştiu că-mbătrânesc
Şi nu mai întineresc
Şi las ţara asuprită,
De bolşevici pângărită,
De pecerişti jefuită.

65

Doamne, de ce nu mueam
Când un an abia aveam?
N-aşi fi văzut români trişti
Subjugaţi de comunişti.

66

Spre orânduirea comunistă
Stă lumea cu faţa tristă,
Spre orânduirea de la ruşi
Stă lumea cu ochii plânşi;
Numai bunul Dumnezeu
Mai ţine la neamul meu.

67

Cine-a îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima câinii,
Oasele să-i putrezească
Da' nu-n glie românească.
Putrezească la străini,
Dezgropat, mâncat de câini.

68

Peste trupul ţării trece
Crivăţ rece cu tristeţe;
Trece peste ţara mea
Crivăţ din Siberia
Şi cum trece, tot-ngheaţă,
Piere suflet, piere viaţă.
Când vine martie cu moina
Auzi plânset, moartă-i doina;
Dau prin codru ghiocei,
Nu vezi oaie, nu vezi miei,
C-au venit nevoile
Şi-au pierit şi oile;
Dau pe coaste viorele,
Nu vezi oaie, nu vezi miele,
N-auzi glas de cântecele,
Numai plânset, numai jele;
Îmboldeşte colţul ierbii,
Pe la râuri ies iar cerbii,
Zboară fluturi şi albine,
Sufletu-ngheţat rămâne,
Pustiu de Siberia
S-abătu pe ţara mea,
Sloi mai rece decât ghiaţa
Ni-e şi sufletul şi viaţa.

69

Frunză verde păltinel,
Fă-mă, Doamne-un porumbel
Să mă-nalţ până la cer,
Să-mi fac ochişorii roată
Din Carpaţi până la baltă,
Să văd România toată
Şi românii cum îşi poartă
Greul jugului străin
Pus în ţară de Stalin;
Să văd lacrimi mari şi grele
Pe ţărâna ţării mele,
Cum rămâne lutul moale
Când pe el curge sudoare;
Să văd, Doamne, ce să văd?
Peste tot e doar prăpăd;
Să văd cât de răbdător
Poate fi acest popor
Şi să văd cum într-o zi,
Poate, poate s-o trezi
Să pună mâna pe pari
Să lovească în duşmani,
Să apuce coasele
Să le taie oasele
Şi să scape România
De vânduţii la Rusia,
De călăii securişti
Paznici pentru comunişti.

70

De s-ar găsi cineva
Să-mi citească inima,
Ar citi
pân-ar muri
Şi tot nu s-ar isprăvi,
Căci sunt litere de sânge
Când citeşti îşi vine-a plânge
Şi sunt litere cu foc,
Le citeşti şi stai în loc
Simt că-mi arde inima
Asuprit în ţara mea,
Jefuit de bolşevici,
De ţigani şi de calici.

71

Mărăcine măgăresc,
Cu amar viaţa trăiesc,
Cu amar şi cu durere,
Viaţă făr' de mângâiere,
Dragoste făr' de plăcere.

72

Mărăcine otrăvit,
Vremuri grele au venit;
Taci şi rabzi şi din fălci strângi,
Nu-ţi dau voie nici să plângi.
Nu-ţi dau voie să vorbeşti,
Doar să spui că îi iubeşti.

73

Rabdă inimă şi taci
Ca pământul care-l calci,
N-am murit luptând la Bug,
Lasă să ne pună-n jug.

74

Staline, poporul tău
Nu crede în Dumnezău.
Cât e lumea-n lung şi-n lat
Nu e altul mai spurcat;
La biserici nu se duce,
La mormânt nu pune cruce,
Că mă-ntreb, mereu, Staline,
Dumnezău cum te mai ţine?

75

Frunză verde baraboi,
Călăresc ruşii pe noi!
Nu mai vin americanii,
S-au ascuns ca şobolanii!

76

Doamne, rău m-ai oropsit
C-am trăit şi n-am murit,
C-am trăit să văd în ţară
Comunismul de ocară.

77

Muguraş, pe vârf, în sus,
Grele vremuri am ajuns
Că nu mai pot sta din plâns;
Comuniştii ne-au adus
Şi pe faţă şi pe-ascuns,
Numai rele-ndeajuns.
Ştie Dumnezeu de sus
Şi cum ştie-aşa ne lasă
Să murim de foame-n casă;
Şi ne lasă, cum se ştie,
Să murim de sărăcie
În bogata Românie,
În frumoasa Românie.

78

Frunzuleană mătrăgună,
Pasăre, ce eşti nebună,
De-mi tot cânţi seara pe lună,
Nu vezi inima-mi, nu-i bună,
Că-i încinsă de durere,
Ca râul de pietricele;
E încinsă de duşmani,
Ca râul de bolovani;
Încinsă de bolşevici,
Ca râul cu ape mici
Sus la munte printre stânci,
Ape mici şi văi adânci;
Apa cade peste stei
Sare-n sus numai scântei.
Inima-n piept se loveşte,
Durerea mă prăpădeşte.

79

Suflă rece Crivăţu'
Ne îngheaţă sufletu';
Cu Crivăţu' din răsărit
Şi comunismu-a-venit;
Crivăţul ne-a înghetat,
Comunismul ne-a-njugat,
Viscoleşte peste ţară,
Comunismul ne omoară.

80

Frunză galbenă din spin,
Râu este sub jug străini;
Bate vântu-n pom frumos,
Toate poamele-i cad jos;
Vine grindina din cer,
Nu rămâne-un strugurel;
Cade bruma şi îngheaţă,
Nu mai vezi fir de verdeaţă;
Râu e Doamne, sub străin
Ca la umbra cea de spin:
Când te-aşezi să te umbreşti,
Mai tare te dogoreşti;
Cum te mişti, spinul te-mpunge
Şi te face numai sânge.

81

Duce-m-aşi, duce, acuşi
Să nu mai fiu rob la ruşi,
Duce-m-aşi în codrii trişti
Ca să scap de comunişti;
Duce-m-aşi în munţi cu brazi
Să nu mai robesc ca azi,
Că robia m-a dat gata
Pe pământul de la tata,
Pe pământul strămoşesc
Ajunsei ca să robesc.
Doamne, Doamne, ce sodom
A căzut pe bietul om
Să robească-n ţara lui
Subjugat străinului;
Dar străinii toţi plecară,
Trădătorii ne-njugară;
Dar străinii toţi s-au dus,
Trădătorii-n jug ne-au pus.
Bate-i, Doamne, şi doboară
Pe trădătorii din ţară,
Fulgeră-i cu bici de foc
Că pre-şi bat de ţară joc.

82

Aşa-mi vine câte-odată
Să mă sui pe munţi de piatră
Să m-arunc într-o genune
Ca să plec din astă lume.
Dar mai stau şi mă gândesc,
De ce să mă prăpădesc,
Când am zile să trăiesc?
Aşa-mi vine uneori
Să beau otravă să mor,
Dar mai stau, mă răzgândesc,
De ce să mă otrăvesc,

Când am zile să trăiesc?
Câteodată aşa-mi vine
Să dau c-un cuţit în mine
Şi să scap lume de tine.
Mă gândesc şi nu mă tai,
Că încă mai am de trai,
Şi-o da Dumnezeu cel sfânt
Să piară de pe pământ
Comunismul blestemat
Şi de mor, ar fi păcat.

83

Frunză verde rozmarin,
Hai, mândruţă, să fugim
Şi să trecem graniţa
Pe la Iugoslavia,
S-ajungem în altă ţară
Ca să scăpăm de povară,
De povară şi prigoană,
Comuniştii ne omoară.
- Bade, bade, nu voi trece,
Grănicerii câte zece
Trag cu puşca şi omoară
Pe toţi care fug din ţară;
Au şi câini şi stau la pândă
Şi-mpuşcă fără osândă
Pe cei care vor să fugă.

84

Bate vântul vinerea,
Trec voinicii graniţa
Şi-o trec noaptea pe furiş,
Pe-ntuneric cu burniş
Când nu-i nici o stea pe cer
Să nu-i vadă-un grănicer
Să-i împuşte ca pe fiare,
Să-i îngroape la hotare
Fără muc de lumânare
Şi slujbă de-nmormântare.
Doamne, nu ţi-e milă ţie
De faci ţara puşcărie,
Închisă cu sârmă deasă
Din ea nimeni să nu iasă?
Grănicerii, la hotare,
Stau cu arma la spinare
Cu privirile-nspre ţară,
Nimeni să nu iasă-afară.
Doamne, Doamne, ce ocară
A căzut pe biata ţară!

85

Bată-l vina de gândac
C-a mâncat frunza de fag
De-au rămas crenguţele
Să le ardă Soarele.
Bată-l crucea pe păgân
Se făcu-n ţară stăpân
Şi-o stoarse de bogăţii
Şi le cară în Rusii,
Că muscalu-i ca gândacu,
Goală-i ţara, gol copacu.

86

Ce mai valea, ce mai dealu,
Ţipă astăzi tot Ardealu:
I-a intrat în suflet ghiară,
O regiune maghiară,
Ca un cui în biata ţară;
Râul să fie deplin,
Braşovului-i zic Stalin.

87

Cântă sturzul pe-un tufan
Că robim greu la duşman
Şi-aşa cântă de mierliu
C-a rămas codrul pustiu
Şi suspină apa-n râu.
Ţipă pitpalacu-n grâu
Şi oftează tot românul
Că ne-a-ncălecat păgânul
Stalin, omul dracilor,
Ne-a dat robi cazacilor,
Stalin, Stalin Antihrist
Cu partidul comunist
Ne-a prădat şi ne-a robit
Cum nu s-a mai pomenit.

88

Frunză verde viorea,
Ia ascultaţi vorba mea
Că e vorbă-adevărată
Şi de la bătrâni lăsată.
Şi iar verde viorea,
Guguştiucul cum cânta,

Bine-n țară nu era:
Ori că ciuma bântuia,
Ori că turcu năvălea.
Că e-adevărat ce spun
Priviți, fraților, acum:
Peste tot sunt guguștiuci,
Țara-i plină de calmuci;
Guguștiucii cântă-n ploaie
Și calmucii ne jupoaie,
Guguștiucii-s lângă casă,
Nici calmucii nu ne lasă.
Guguștiucii-s păsărele,
Calmucii sunt fiare rele;
Guguștiucii cântă-n pruni,
Cântă-n zarzări și-n salcâmi,
Dar calmucii sunt nebuni
Îți răpesc tot ce aduni.
Și mai zii din solz de pește
Că vorba se potrivește;
Vorba din bătrâni lăsată
Nu te minte niciodată:
Când nu erau guguștiuci,
Nu erau nici ruși, nici turci.

Folclor din perioada dărilor pentru despăgubiri de război către Uniunea Sovietică și a cotelor obligatorii

89

O MIOARĂ NĂZDRĂVANĂ
Iarbă verde, sămulastră,
Ia stați boieri dumneavoastră
Și-ascultați-mă ce-oi spune
Că s-a petrecut minune:
Pe muntele Penteleu,
Minunea lui Dumnezeu,
O mioară năzdrăvană,
Oiță bălană
Cu lână bârsană,
Tot zbiera și tot plângea
Cu glas omenesc vorbea:
– Ascultați, voi, păcurari,
Ce-or face rușii barbari:
Pune-or lifte comuniste
Ca să scrie în registre
Câte oi sunt și mioare,
Câți cai sunt și câte care,
Câți măgari, câte samare
Să afle la fiecare,
Câți berbeci, câte mioare,
Câte oi sunt fătătoare
Și-apoi mieii să-i tăiați
Carnea rușilor s-o dați.
Lapte, brânză, cașcaval
Le ia rusul cel barbar,
Vi le ia și vi le duce
Lui Stalin cel fără cruce;
Sus pe munte-n ploi și vânt
Veți robi fără cuvânt,
Fără pic de crezământ.
Bine vorba nu sfârșea,
Un comunist că venea
Și-n registru că scria
Câte oi, câte mioare,
Câți cai are fiecare
Și-apoi poteri bolșevice
Începură să ridice
Laptele de prin ciubere,
Brânza de prin putinele;
Umplea, mare, câte-un trin
Și pornea către Kremlin
Să-l dea plocon lui Stalin,
Lui Stalin nebotezat,
Om al iadului, spurcat.

90

Frunză verde ca stufu,
Sosi vara cu zădufu,
Sosi postu lui Sânpetru,
Părăsi cucu bungetu;
Nu mai auzi cântecel
Nici de cuc, nici voinicel,
Cucul pleacă de la noi
Și ne lasă în nevoi
Și se duce-n țări străine,
Iar străinul la noi vine;
Cucul pleacă și ne lasă
Străinii ne intră-n casă,
Ne ia totul de pe masă,
Vaide țara mea frumoasă!

91

În grădina cu flori multe
Se șterge mândra pe frunte;
Nu se șterge de-asudată
Se șterge de lăcrămată
Pentru cotele nedate
I-au luat țoalele toate.

92

Doamne, ne-ai dat rușilor,
Rușilor, căpușilor,
Că s-a-nfipt, Doamne, la noi,
Ca în lâna de pe oi
Și ne suge, Doamne, suge,
De nu mai rămâne sânge,
De-a ajuns omul ulucă,
Țara toată se usucă.

93

Aveam șapte-opt mioare
Și le-am dat cotă de carne
Mai aveam frumoși, doi boi
I-a luat plată de război.
Mi-am luat, Doamne, măgar
Și mă-nham cu el să ar.

94

Auzi mamă, câinii bat,
Intră perceptoru-n sat
Și cu el un procuror
Și jandaru cu pistil;
Cin' nu și-a dat cotele
Îi ia toate țoalele
Și mălaiul din hambar,
Le încarcă într-un car
Și le cară să le vândă
De lasă lumea flămândă
Și-apoi vine alt amar
Că ne duce la canal!

95

Ardă-l focu perceptor
Mi-a luat ultimul țol
Și-acu dorm pe patul gol.

96

Am pus gând să-mi fac o casă
Comuniștii nu mă lasă!
Mi-au luat grâul din șură
Și boii din bătătură,
Doamne, omu multe-ndură!

97

Cunosc vremea după vânt,
Românul după cuvânt;
Cunosc vremea după stat,
Românul după oftat;
Vremea-i bună, vremea-i rea,
Comuniștii tot ne ia,
Vremea-i rea, vremea e bună,
Comuniștii tot ne-adună,
De-am ajuns bătuți de vânt,
Robi pe propriul pământ.

98

Zi-mi de jale pui de cuc
Că tu vii și eu mă duc,
Eu mă duc la pușcărie
Că-s dator la primărie:
Cotele nu mi le-am dat
Că toată vara n-a plouat;
Nici porumb n-am semănat
Că n-am bob pentru păsat.

99

Bate vântul, nu înceată,
Comuniștii nu mă iartă:
Îmi cer cote, îmi cer bir
Până-ajung la cimitir.

100

Rea osândă, bate-o drace,
Comuniștii nu-mi dau pace,
Tot la cote mă obligă,
N-am mălai de-o mămăligă.
Îmi intră cu forța-n casă
Și-mi ia tot ce am pe masă;
Îmi ia ultimul știulete,
Peritarul din perete;
Îmi ia ultimul lăicer
Și-alte boabe – apoi îmi cer.

101

Mă puse dracu să vând boii
Vaide viaţa mea
Ca să pun capăt nevoii;
Vaide viaţa mea
Boii sunt la abator,
Vaide viaţa mea
Banii-s toţi la perceptor,
Vaide viaţa mea
Am mai rămas şi dator
Vaide viaţa mea
Că mă mir cum de nu mor.
Vaide viaţa mea
Doamne, mare e năpasta
Vaide viaţa mea
Ce-a căzut pe ţara asta:
Vaide viaţa mea
Dau şi cote, dau şi bir,
Vaide viaţa mea
Mă mir Doamne cum mă ţin
Vaide viaţa mea
De n-ajung în cimitir
Vaide viaţa mea
Ca să scap, Doamne, de chin.

102

Argeşule, apă iute,
De-ai seca să te faci punte
Să rămâie pietrele
Să nu-mi ud opincile,
Să trec cu carul prin vad
Să duc cotele la stat,
Că hoardele comuniste
Mi-aduseră zile triste
Şi povară îndestul
Că n-am nimic în pătul
Şi nici grâu în magazie,
Ce-oi mânca, Dumnezeu ştie.

103

Frunză verde iarbă lată,
Aşa-mi vine câteodată
Să-mi las mamă, să-mi las tată,
Să-mi las curte, să-mi las casă,
Să-mi las copii şi nevastă,
Lumea-n cap ca s-o apuc
Şi-n pustiuri să mă duc,
Unde-s munţii mai înalţi,
Codri mai întunecaţi,
În munţii cei fără stâni,
În codri fără stăpâni
Într-o vale mai adâncă
Să-mi fac un bordei sub stâncă,
Bordeiaş fără gârlici
Şi să scap de bolşevici,
De impozite şi cote,
De activiste cocote,
De activişti din golani
Şi de securişti ţigani.

104

Colea-n sat, într-o grădină,
Plânge mândra şi suspină
Că-i luară ţoalele,
Că nu şi-a dat cotele.
Doamne, vremuri de ocară
Căzură pe biata ţară.

105

Foaie verde bob areu,
Supărat e neica-al meu,
Supărată sunt şi eu!
Cum să nu fiu supărată
Cu averea confiscată?
Cum să nu fim supăraţi
C-am ajuns nişte argaţi
La comuniştii spurcaţi,
La securiştii turbaţi?

106

Pe dealul cu liliacul
Şi-a urât neica conacul;
Cum dracu să-l mai iubească
Când nu poate sta acasă
C-a venit un porc de câine
N-a lăsat coajă de pâine,
I-a luat tot şi tot mai vrea,
Cotele să şi le dea,
Dar de unde să mai dai
Când nu ai strop de mălai,
Nici făină în covată,
Nici lemne de foc în vatră,
Nici leţcaie de plătit,
Doar un suflet chinuit?!

107

Când să plec la secerat
Mă pomenii cu mandat
Că sunt, mamă, arestat
Că impozitul n-am dat.
Dacă grâu n-oi secera
Nici cotele nu le-oi da,
Va fi vai de viaţa mea,
Numa-n ocnă voi şedea.

108

Frunză verde foi de nuc,
Geaba la târg mă mai duc,
Că vând tot, banii n-ajung
Şi dau tot ce am acas'
La impozit şi adas,
Dau şi vaca din ocol,
Dau şi dau şi-s tot dator.

109

De când cotele s-au pus
La horă nu mai m-am dus,
Floare-n piept nu mi-am mai pus;
Chiar de-am pus, am pus uscată,
Numai de lacrimi udată.
Din caval n-am mai cântat
Că nu mai pot de oftat,
Că oftez de la bojog,
Am ajuns ca un milog.

110

Perceptorul, ce belea,
Neavând ce să-mi mai ia,
Mi-a luat ultima pâine
Şi-a aruncat-o la câine
Şi mi-a zis că-a doua oară
Mă leagă şi mă omoară.

111

Frunză verde trei aguzi,
Ieşi mândruţo, nu auzi?
Urlă câinii prin grădini,
C-au intrat în sat străini
Şi adună cotele
De la toate casele.
Fugi mândruţo în livadă
Şi piteşte ce-ai în ladă,
Iile şi fotele
Că nu ţi-ai dat cotele
Şi dacă îţi intră-n casă
Dezbrăcată mi te lasă,
Îţi ia şi ia de mireasă.

112

Bată-te-ar, bate, Cristos,
Perceptor suflet câinos,
Mânca-te-ar şerpii din leasă
Că-mi confiscaşi tot din casă;
Da-ţi-ar Dumnezeu olog
Să cerşeşti pe drum milog,
Când oi fi mai sănătos
Să nu iei un pai de jos;
Bată-te-ar cumplit obida,
Să te târăşti ca omida.

113

Frunză verde mărăcine,
Nu ştiu, Doamne, ce-i cu mine,
Că din zori şi până-n seară
Viaţa mea e tot amară,
Apa parcă-i ca pelinul
Şi mâncarea ca veninul.
Fie soare, fie nor,
Eu ard, Doamne, ca-n cuptor,
Ca-n cuptor ce dogoreşte
Nici ploaia nu-l răcoreşte,
Unde cade tot topeşte
Şi iarba se ofileşte
Necazul mă prăpădeşte,
Sufletu-mi se-mbolnăveşte
De suspine şi oftări,
De-atâtea cote şi dări.

114

Ardă-l focul, perceptorul
Mi-a dărâmat şi cuptorul,
De-acum degeaba vine
Am doar sufletul în mine;
Să mă-mpuşte, să mi-l ia
Şi aşa e viaţa grea.

115

Muntele, că-i numai piatră,
Tot plesneşte câteodată,
Tot plesneşte când e ger,
Comuniştii multe-mi cer.

116

Frunză verde de arţar,
Perceptorule barbar
Lua-ţi-ar Dumnezeu vederea,
Apucate-ar neputerea
Să nu vezi nimic ce faci
Şi să nu mai poţi să calci;
Să te chinui toată viaţa
Cum mă zbat eu dimineaţa;
Copiii de foame-mi strigă,
Eu n-am strop de mămăligă,
Nici boabe de măcinat
Că tu tot mi-ai confiscat
Că impozitul n-am dat
Şi nici cotele la stat.

117

Frunză verde matostat,
Perceptorule turbat
Lovi-te-ar o bubă rea
Şi să te vindeci de ea
Când vei putea număra
Câte stele-s pe cer sara,
Frunzele de pe-un stejar
Şi iarba de pe-un hotar,
Frunzele de pe un nuc,
Penele de pe un cuc.

118

Luncă, luncă, lunca mea
Bată-mi-te grindina
Să-ţi usuce toată iarba,
Să rămâi cu pietrele,
Usca-le-ar vânturile,
Că fânul de astă vară
L-am cosit şi ei mi-l luară
Şi la gară mi-l cărară
Şi-l cărară în Rusia,
Bat-o ciuma şi pustia!

119

Busuioace, busuioace,
De-o veni mândruţa-ncoace
Când o sta ea lângă mine
Îi dau crenguţe din tine
Să miroase-a busuioc
Că eşti floare cu noroc.
– Nu vine, stă lângă vatră,
Că e tare supărată
Că veni un perceptor
Şi-i luă vaca din obor
Şi ţoalele din lădiţă
De-a rămas goală-goluţă.
Ardă-i foc pe comunişti
Că lasă oamenii trişti,
Bolşevici răi şi zbanghii
Jupoaie pe români de vii.

120

Cântă puiul cucului,
În vârful gorunului
Şi strigă ciobanului:
– Dă-ţi oile către sat
Şi piteşte-le-n suhat
C-au venit poterile
Să ridice cotele.

121

Frunză verde matostat,
Cântă pupăza-n copac:
– Eu te pup, te pup, te pup,
Eu te pup şi-apoi mă duc,
Că dacă mai stau pe-aici
Dau fulgii la bolşevici.

122

Of, bordei, bordei, bordei
Nu mai ştiu cu mine ce-i:
Tu eşti mic, noi suntem zece,
N-avem loc şi eşti prea rece,
N-am nici lemne, nici mâncare,
Plâng de chin şi supărare
Şi copii-mi mor de foame.
Of, bordei, bordei, sărac
N-o da Dumnezeu să-mi fac
Dreptate cu mâna mea?
Perceptor n-oi mai vedea!

123

Legănă-te vârf de brad
Că şi eu m-am legănat
De amar şi de nevoi
Ca tine de vânt şi ploi;
Leagănă-te tu făgui
Că eu n-am cui să mai spui
Focul din inima mea
Întunecată şi grea;
Leagănă-te tu pădure
Că vei cădea sub săcure
Cum cad eu de-atâtea dări,
De necaz şi supărări.
Vârf de brad leagănă-te,
Viaţa noastră treacă-ne,
Tu să-nfrunţi ploaia şi vântul
Şi eu să-mi aştept mormântul
C-amândoi vom fi pământ
Bătuţi de ploaie şi vânt;
Bradule vei putrezi,
Eu pe lume n-oi mai fi;
Leagănă-te vârf de brad
Că şi eu m-am legănat
De amar şi de nevoi
Ca tine de vânt şi ploi;
Leagănă-te dacă-oi vrea,
Că şi eu m-oi legăna
Ca tine de ploi şi vânt
Pân' m-oi duce în mormânt.

124

Greu e drumul cu noroi,
Grea e viaţa pe la noi;
Greu drumul nepietruit
Şi vremurile ce-au venit.

125

Eu cu cântecul mi-alin
Şi durere şi suspin
Şi pot ca să gust din vin
Să-mi fac traiul mai senin,
Că de multe dandanale
Abia mai calc pe cărare,
Cote-s multe, impozit mare,
Cânt să uit de supărare.

126

Cin' mi-aude cântecul
I se rupe sufletul,
I se rupe de durere
Că prea-l cânt cu foc şi jele.

127

Cine ştie să doinească
Ăla ştie să trăiască,
Că merge la muncă-n vale
Şi-i zice doina de jale,
Că merge la fân pe luncă
Şi-i zice doina de ducă
Şi doineşte, tot doineşte
Şi cu doina îmi trăieşte,
Că mai uită de belele,
De cote şi biruri grele.

128

Frunzuliţă viţă,
Doină, doiniţă,
Când te-aud pe vale
Mă opresc în cale
Şi mă frâng de jale;
Când te-aud pe deal,
Cobor de pe cal
Şi plâng de amar.
Mândră garofiţă,
Doină, doiniţă
Tu ştii tot amarul
Ce-l duce ţăranul,
Tu ştii cât munceşte
Şi cât se trudeşte
Şi tot rău trăieşte;
Impozitu-l doboară,
Cotele-l omoară.

129

Cade iarna cu ninsoare
Şi eu cad de supărare,
N-am nici lemne, nici mâncare,
Copiii îmi mor de foame;
Sunt desculţ şi dezbrăcat,
Nu mai ştiu ce să mă fac
Stând în plânset şi-n oftat,
Comuniştii tot mi-au luat.

130

Căpitane de judeţ
Nu mă băga la coteţ
Pentr-un pui de mânzuleţ
Că l-am vândut fără preţ:
L-am dat numai pe trei mii
Să iau mălai la copii,
La copii şi la nevastă
Că-mi mureau de foame-n casă,
Că tot dând cote şi bani
Am ajuns părliţi, sărmani.

131

Frate, codrul s-a cănit,
Stufărişul s-a rărit
Şi sturzul l-a părăsit,
Nu mai este de trăit!
Vântul suflă pe coline,
Vara trece, iarna vine;
Vântul suflă, frunza pică,
Vine iarna neiculică,
Vine iarna blestemată
Eu n-am nici un lemn pe vatră,
N-am făină, n-am mălai,
Vaide zile, vaide trai!
Vara trece, iarna vine,
Plânge sufletul în mine!
Iarna-i grea, iarna-i pustie,
Eu mâncat de sărăcie
Aşi pleca în haiducie,
Dar am copii şi soţie;
Vaide capul meu bădie,
Nu mai scap de sărăcie!

132

Floare de pe coastă,
Vaide viaţa noastră!
Vântul va usca
Rădăcina ta
Înfiptă-ntre pietre,
Vei muri de sete,
Că seceta-i mare,
Căldura dogoare
Şi te ofileşte
Când te dogoreşte.
Floare de pe coastă,
Vaide viaţa noastră;
Mă usuc şi eu
Dând cote mereu:
Laptele de vacă,
Brânza nesărată
Şi lâna spălată;
Dau grâu şi secară,
Dau munca de-o vară;
Comuniştii cară
Tot ce este-n ţară
Peste-hotare-afară,
În ţară barbară.
Floare de pe coastă,
Vaide viaţa noastră!
Seceta e mare,
Mare supărare!
Tu te-oi ofili
Şi eu voi muri,
Tu te vei usca,
Pe mine m-o-ngropa.

133

Ce mi-i drag nu mi-i urât,
Ţara cu acest pământ
Şi nu iubesc ce urăsc,
Acest partid muscălesc
Cât de lăudat ar fi,
Îl urăsc, nu-l pot iubi;
Lăudat de trădători
Şi de ţară vânzători
Fără suflet şi mişei,
Doar Iuda-i vânzător ca ei;
Tot ca Iuda pe Isus
Ne-au vândut şi ne-au răpus;
Impozitele, cotele
Ne usucă sufletele.

134

Frunzuleană toporaş,
Dragul lelei ciobănaş
Nu coboarî de la munte
C-au sosit potere multe,
Lifte multe, comuniste,
Trec oile în registre,
Trec berbeci şi trec şi miele
Să ia lâna de pe ele.
Ţinele-n pădure-nchise,
Poate scapă neînscrise;
Dacă-apucă să le-nscrie,

Aş s-ajungi în sărăcie:
Îţi ia lapte, îţi ia lână
Şi nimic n-o să-ţi rămână.

135

Doamne nu fi mânios,
Aş întors lumea pe dos:
Din urât făcuşi frumos,
Românu-i piele şi os;
Cu toate bucatele
Abia îşi dă cotele.

136

Zis-am verde, coji de nucă,
Plânge mândruţa în luncă
Că n-are zestre de nuntă,
N-are rochie, nici bundă,
Nu mai are-n casă-o ţoală,
Pe pat ţine lada goală,
Că tot ce-a avut în ea
Îi luară potera,
Potera de perceptori
Pentru cote, pentru dări.

137

Vaca paşte-n România,
Laptele curge-n Rusia;
Oaia paşte sus pe plai
Cote dai
Lână nu ai
Vin cu maşina şi-o ia
Şi o cară în Rusia.
Dar ce mai rămâne-n ţară?
Tot se-ncarcă şi se cară
Şi românul o să moară
De scârbă şi de ocară,
De sărăcie şi boală
În ţară pustie, goală.

138

Doamne, pentru ce îndur
C-am muncit şi-am fost chiabur?
Am muncit Doamne, cinstit,
Pe nimeni n-am asuprit.

139

Cei ce şi-au băut averea
Au acum în mâini puterea;
Pe chiaburi ei îi închid
Că nu-s membri de partid,
Socotiţi duşmani de clasă
C-au o casă mai frumoasă.

140

Până-n patruzeci şi şase
Purtam fular de mătase,
Căciulă de astrahan
Şi cămaşă de tulpan;
Purtam haine de dimie
Şi bocanci din prăvălie,
Cu ciorapi într-un cârlig,
Nu-mi pasă iarna de frig.
După patruşapte-ncoace
N-are neica ce să-mbrace
Că veniră cotele,
Ne-au răpus robotele
Şi pământul moştenit
L-au făcut colhoz părlit,
De-am ajuns sărac lipit,
Cum nu s-a mai pomenit.
Cotele şi dările
Mi-au amărât zilele:
N-am nici oiţe-n şopron,
N-am nici cânepă-n ogor
Şi-am ajuns cu curu gol,
Mă mir Doamne, cum nu mor.
Dar mă rog lui Dumnezeu
Să mai pot trăi şi eu
Doar un an şi doar o vară
Fără comunişti în ţară.

141

Perceptorul
Cu toporul
Sparge-hambarul,
Umple carul.
Nu-ncerca
Să-i zici ceva,
Că te lasă
Mort în casă.

142

Cucul strigă, mierla zice:
– Nu mai ofta măi voinice
Că prin țară pe la noi
Au trecut barbari puhoi
Și s-au dus cum au venit
Și românul n-a pierit.
Și-o să moară și Stalin
Și-om scăpa și noi de chin,
România n-o rămâne
Pradă liftelor păgâne
Că s-o-ndura Dumnezeu
Să vadă poporul său
Și să-l apere de rău.

143

Frunză păpădie,
Mare sărăcie
Și multe nevoi
Au căzut pe noi.
Barbari bolșevici
Au venit pe-aici
Și plini de mânie
Comuniștii scrie
Ca să poată știe
Numărul la oi,
La vaci și la boi;
Oile lânoase,
Vacile lăptoase,
Boii arători,
Caii trăgători,
Roii roitori
Și câți râmători
Are fiecare
Ca să pună dare
Cote mari și bani
Pe bieții țărani;
Și ei dau la stat
Tot ce-au declarat:
Brânza și smântâna,
Laptele și lâna,
Carnea și untura;
Miere dau și ceară
Și vin să mai ceară
Impozite grele
De-și vând mahmudele,
Tot ce-au adunat
S-achite la stat
Impozite mari
Puse de barbari,
Barbari bolșevici
Ce-au venit pe-aici.

144

Doamne, mult ne-am bucurat
Că de ciocoi am scăpat,
De boieri și de ciocoi,
Să punem primari din noi.
Frunză verde-a macului,
Comuniștii dracului
I-au ridicat pe ciocoi
Și-au încălecat pe noi
Și ne pune la corvezi,
Că odihnă nu mai vezi!
Bucatele ni le ia
De ne-apucă foametea;
Multă vreme n-o să treacă
Și colhoz au să ne facă.

145

Frunză verde de mărar,
Sunt cioban din Teleorman
Născut în Munții Balcani;
Port cămașă de tulpan,
Căciulă de astrahan,
Cojocel de miel bârsan
Și condeiul de tufan,
Unde scriu, zace un an.
Cine-mi are mie bine
Îi dau haina de pe mine,
Cine-mi are mie rău
Să-l ferească Dumnezău.
Și de rău cine mă ține?
Cei cu suflete de câine,
Perceptorii blestemați
Și securiștii turbați.

146

În pădurea Puturoasa
Își piti voinicul coasa,
Își piti și două sape
De perceptor să le scape.
Ia-le și tu și le du
Că n-ai dat impozitu'
Și dacă nu l-ai plătit

Te lasă sărac lipit.
După ce-ți luă boi și car,
Ia-ți vecine un măgar
Ca să aduci în cotigă
Lemne pentru mămăligă;
Piteşte coasa-n vălcea
Că rămâi și fără ea
Și ascultă-mă pe mine
Piteşte și sapa bine;
Perceptorul de soseşte
Îți ia tot ce mai găseşte
Și muncești cu brațele
De-ți chiorăie mațele,
Și-ți tremură trupul tot
De-ți dorești ca să fii mort.

147

Cântă cuculețule,
Să te-aud, haiducule,
Să-mi treacă oftările
Că nu mi-am dat cotele.
Cântă-mi cuce numai mie,
Că la vară, cine știe,
Poate-mi pică vreo hârtie
Și mă bagă-n puşcărie
Că mai am de dat o mie;
Nici alte boabe n-am dat
Și grâu și porumb mi-au luat
De-am trăit din căpătat.

148

Vara, vară, primăvară
Ia zăpada de pe-afară.
Primăvară, muma noastră,
Ia zăpada de pe coastă
Și chida de pe fereastră
Să crească urzicile
Că-mi chiorăie mațele,
Că bucatele de an
Mi le-a luat rusul dușman
De-am rămas flămând, golan
Fără mălai, fără ban.
Comuniștii blestemați
Ne lăsară despuiați
Și flămânzi ca vai de noi,
Mult mai rău ca sub ciocoi.

149

Frunză verde foi de mac,
Nu e-n lume om spurcat
Cum se găseşte-n Mozac
Bolşevic ca un cazac
Vergil al lui Trandafir,
Că nu este-n sat copil,
Ori femeie sau bărbat
Să rămână ne filat,
Să nu fie urmărit
De ăst bolşevic pârlit,
S-audă ce-a zis, ce face,
Câte găini și dobitoace
Are-n curte, apoi să vină
Să i le ia fără milă,
Zicând că-i ia cotele,
Lua-i-ar Domnul zilele,
Trăsni-l-ar trăznetele!
Să-l trăznească, dar să-l lase
Orb de ochi, moale de oase,
Să meargă orb, bâjbâind
Și poteca dibuind.

150

Frunză de trei buruieni,
În gară la Leurdeni
Zeci de care încărcate
Stau să fie descărcate
De nutreț și de bucate,
De la țărani adunate;
Adunate pentru cote,
Pentru amenzi și robote.
Mai alături, lângă șine
Stă unu fără ruşine
Cu o puşcă după gât
Și-njură tare urât:
– Descarcă mai iute sacii,
Că de nu, te ia toți dracii!
Doamne, rău ne-ai părăsit,
Dăm tot ce-am agonisit,
Nu rămânem cu nimic,
Nu rămânem cu nimic!

151

Frunzuliță de trifoi,
Am avut un car cu boi,
Am avut, dar mi i-au luat
Și-am semnat că eu i-am dat
Fără ca să fiu forțat,
Dar numai pielea mea știe
Câte palme mi-au dat mie
Când m-au dus în primărie.
Frunzuliță de mohor
Am avut și un fecior,
L-au legat, l-au împușcat
Că pe primar l-a-njurat.
Crucea, mă-ti, de primar
Și de securist țigan,
N-o veni vremea la loc,
Că de vii vă bag în foc.

152

Doamne fii cu noi milos
C-ai întors lumea pe dos:
Cei mai harnici gospodari
Sunt arestați de jandari
Și băgați prin pușcării
Unde nu mai rămân vii.
Leneșii, țiganii, hoții
Fac astăzi pe patrioții,
Zic că țara cârmuiesc
Dar mai mult o jefuiesc;
Ne-au luat plug și ne-au luat boi
De-am ajuns ca vai de noi;
Ne-au lăsat numai c-o sapă,
N-avem după ce bea apă.

153

Colectivul, ce belea!
Fiecare om avea
Câte-o vacă și doi boi,
Câte zece-cinșpe oi,
Câte-un câine și-un purcel,
Ținea-n curte un vițel!
Azi în sat nu mai sunt boi,
Nimeni nu mai are oi,
O vacă la case multe,
Nici cățel legat în curte.

Abia crești câte-un purcel,
N-ai ce da la un cățel,
De la câmp cine nu fură
Nu mai vede-mbucătură;
Comunismul ne-anvățat
Cum să trăim din furat,
Ne-a-nvățat de-acum pe toți
Să mințim și să fim hoți.

154

Mândră ia două căpestre
De la boii tăi de zestre
Și păstrează-le cu dor
Că-i duce la abator
Și-am rămas ca vai de noi
Doar cu brațe-n loc de boi;
Șterge-ți mândro ochii triști
Că robim la comuniști.

155

Stăpâne, stăpâne,
Ia șaua de pe mine
Și pune-o pe tine
C-o s-ajungi la greu
Să tragi în hamul meu
Și pune biciu-n cui
Că mă dă la pui
Ca să crească mari
Să-i ia cei tâlhari
Rotofei și grași
Ce stau la oraș.
Stăpâne, stăpâne,
De-acum ți-or rămâne
Palmele și sapa,
Pământul și groapa!
Șterge-ți ochii plânși
Blesteamă-i pe ruși,
Șterge-ți ochii triști
Că ăști comuniști
Au dus pentru vecie
Țara la robie.

156

Frunză matostat,
Barbarii-s prin sat
Merg din casă-n casă
Să ne jefuiască;
La din curte plugul
Și ne lasă jugul,
Ne ia plug și boi
Ne-njugă pe noi;
La averea-ntreagă,
La colhoz ne bagă,
Lasă traiul
Cu vătraiul
Și ne spun că aduc raiul.

157

- Cucule cu pana sură,
Ce tot cânți pe arătură,
Ce tot cânți așa cu jale
De plâng apele pe vale?
- Ia, eu cânt așa, cu foc,
Că prea n-ai avut noroc:
Ți-au luat boi, ți-au luat pământ
De-ai ajuns pălmaș vândut,
Ți-au luat plugul, ți-au luat grapa
De-ai ajuns pălmaș cu sapa.
- Cucule, dacă-mi ești frate,
la blesteamă cu dreptate
S-ajungă ciuma-n Rusia
Să rămână-n ea pustia
Să uite lumea de Rusie,
De bolșevism și sclavie.

158

les afară, bate vântul,
Intră-n casă, mă ia gândul;
les afară, plânge valea,
Intru-n casă, mă ia jalea;
les afară, ce prăpăd!...
Intru-n casă să nu văd
Echipe din poartă-n poartă
Să ne ia averea toată,
Echipe de securiști,
Procurori și comuniști;
Merg cu ei și-nvățători,
De-ți vine, Doamne, să mori!
Ăla mai e-nvățător
Să-și bată joc de popor
Punându-l să-și dea averea
Și să-l lase cu durerea,
Cu durerea-n sărăcie
Zicând că-i gospodărie?
Cum să mai fii gospodar
Fără boi și fără car?
Arde-i Doamne, ce minciună,
C-o s-avem viață mai bună
Fără boi, fără pământ
Să muncești bătut de vânt
Fără pâine, doar cu apă
Mori pe câmp muncind la sapă.

159

Cât e câmpu-n lung și-n jos
Nu vezi un om sănătos
Și muncim
De ne spetim
Cu sudoarea curgând râu
Pentr-un leu și-un pumn de grâu;
Mâncăm pâine cu gunoaie
Și bem apă din butoaie;
Pe câmpie nici fântâni
N-au mai lăsat ăști păgâni.

160

Bată-l, drace, rău colhozu':
Nu ne mai lasă nici gozu,
la și boabe, ia și paie,
Ne mai ia și la bătaie;
Dacă zici că nu e bine,
La pușcărie cu tine!

161

Ard-o focu sărăcie,
Asta e gospodărie?
Comuniștii-ți dau simbrie
La zi muncă vreo doi lei
Nici cămașă nu mai iei.

162

Foaie verde mătrăgună,
Colectiva ne adună
Și la coasă și la sapă,
N-avem după ce bea apă.
Comuniștii cu toți fură,
Noi n-avem îmbucătură
Și ne bagă pumnu-n gură.

163

Comuniştii mi-au spus mie
Că-i bine-n gospodărie;
Mi-au luat boi şi mi-au luat plug
De-am ajuns să trag la jug;
Când aduc lemne din crâng
Trag ca boul, trag şi plâng;
Când aduc piatră din râu
Trag roaba legat de brâu.

164

Frunză verde trei căline,
Plânge inima în mine,
Plânge inima, săraca,
După boii luaţi cu japca,
După plug şi prăşitoare
Inima plânge, mă doare
Pieptul tot de supărare.
Doamne, nici acum nu ştiu
Cum am putut eu să scriu
Că-mi dau ce-am agonisit
De nimenea nesilit
Şi mă-nscriu de bunăvoie,
Când m-am înscris de nevoie?

165

Fă femeie, fă muiere
Las-o dracu de cerere
Că-n cerere scrii că dai
Cărucioară, plug şi cai
Şi ogorul şi pădurea,
Opreşti sapa şi săcurea
Şi munceşti cu braţele
De îţi blestemi zilele;
La copii laşi moştenire
Munca socotită-n zile,
Fără vite şi ogoare,
Le faci viaţa o-nchisoare.

166

Cântă cucul pe colnic
C-am rămas fără nimic;
Cântă cucul pe-un tufan
C-am rămas sărac orfan
Fără grapă, fără plug,
Fără boi ca să-i înjug,
Fără car şi fără boi
Şi-am rămas cu două oi,
Două oi şi alte miele,
Dau şi lâna de pe ele;
Mi-am luat ogor şi vie,
Ard-o, focu, sărăcie
Ce-i zice gospodărie!
Dacă intri-n colectivă
N-ai nici grâu pentru colivă.

167

Frunză verde-o viorea,
Colea-n vale, pe vâlcea,
Jalnic plânge-o păsărea
Şi plânge şi mândra mea
Că i-au luat vaca de zestre
Şi căluţii cu căpestre.
– Nu mai plânge mândro, zău,
Că-i blesteamă Dumnezău,
Că ei mi-au răpit
Tot ce-aveam agonisit:
Mi-au luat boii şi caru
Şi m-au lăsat cu amaru,
Mi-au luat plug, mi-au luat ogor,
Mă mir, mândro, cum nu mor.
Comuniştii pradă ţara,
Arde-i-ar focul şi para!
Ardă-i focul de mişei
Şi pe cei ce ţin cu ei!
Dar dac-o vrea Dumnezău
Ne-o scăpa de acest rău,
Vom fi liberi cum am fost,
Şi ne-om face-n viaţă rost.

168

Vine-o carte şi-o poruncă,
Să iasă lumea la muncă;
Vine-o carte şi-o hârtie
Să mergă-n tovărăşie;
Frunză verde matostat,
Să robească pentru stat,
Pentru statul bolşevic
Şi lor nu le dă nimic;
Nu le dă, dar tot le ia
Şi-i lasă cu sărăcia.

169

Doamne, atunci când m-am înscris
Eram tânăr, acum nins;
Eram un pui de român
Şi-am ajuns cărunt, bătrân,
Tot sperând, sperând mereu,
C-o scăpa ţara de greu,
De blestemul comunist
Şi de traiul acesta trist,
Că s-o-ntoarce ce-a mai fost
S-aibă omul harnic rost,
S-aibă-n curte boi şi plug,
Pâine, lapte din belşug;
Să-ntoarcă traiul de-odată,
Să fie ţara bogată,
Să trăiesc cum am trăit,
Fără să mai fiu mânţit,
Robit şi batjocorit.

170

Mândru-i câmpul şi-nverzit
Şi-a mea parte-a ofilit,
C-am trăit tot asuprit.
Mândru-i câmpul şi-nflorit
Şi-a mea parte s-a uscat,
Că trăiesc tot supărat.
Muncesc vara zi de zi
Şi-un sac de grâu voi primi
Şi muncesc şi toamna toată
Nu mai primesc nici o plată;
Arde-te-ar focul, colhoz,
Comunişti să nu mai văz!

171

Cine-o mai face ca mine
Pedepsit să fie-n lume;
Eu cerere am făcut,
La colectiv m-am trecut,
Eu cerere am semnat,
Pământ, boi şi plug mi-am dat
Şi acum sunt pedepsit:
Toată vara am muncit
Cu fiica şi femeia roabe
Şi mi-au dat un sac de boabe,
Şi cartofi un săcotei
Pentru c-am muncit toţi trei.

172

Frunză verde foi de vie,
Colectiva-i sărăcie,
Umilinţă şi robie!
Aduc lemne cu târlia,
Cu hârletele sap via,
Cu roaba mă duc la moară,
Munca brută mă omoară.
Boulenii mei cei graşi
I-au tăiat pentru oraş,
Căruţa a putrezit,
Plugul l-au dat la topit,
Doamne, rău m-ai oropsit!

173

Doamne, Doamne,
Rău mi-e foame,
Că muncesc la zi lumină
Nu-mi dă să ţin o găină;
Fac vara norme la coasă,
Şi n-am ce pune pe masă.
Munceşti vara, dai pe brânci
Şi n-ai iarna să mănânci
Şi te minte că-i mai bine
Tot în anul care vine.
După douăzeci de ani
Nu-ţi dă grâu şi nu-ţi dă bani
Şi cară totul la bază,
Arză-i Dumnezeu, să-i arză!

174

N-ai vrut tu colhoz în sat?
Mai macină un căcat!
N-ai dat via, mai vrei vin?
Bea doar zeamă de pelin.
N-ai vrut tu colhoz în sat?
Nu ai vin, bea şi pişat!

175

Foaie verde de secară,
Bucatele dintr-o vară
Le pusei pe prisp-afară,
Comuniştii le luară.
Şi iar verde maghiran
Bucatele dintr-un an
Le-ncărcară-n camion
Şi le puseră-n vagon,

Trenul cu ele-a pornit
Şi-am rămas sărac lipit;
Nu-mi vine să merg acasă
Că n-am ce pune pe masă,
Îmi cer copiii mâncare
Şi eu mor de supărare,
Copilaşii plâng şi strigă,
Eu n-am mălai de-o mămăligă,
Căci colhozu bolşevic
M-a lăsat sărac lipit!

176

Spânzuraţi-mă de viu,
La colectiv nu mă-nscriu
Că nu-i nimic mai urât
Ca omul fără pământ
Şi nu-i nimic mai amar
Ca plugarul fără car;
Fără plug şi fără boi
Este pradă la nevoi,
Fără boi şi fără plug
Este rob şi trage-n jug.

177

Lele verde tiriplic
La vale pe Drâmbovnic
Aveam lele un jirlău
Priponeam boii-n dudău
Şi văcuţa prin mohor
Şi cântam, cântam cu dor
Mândra când mă auzea
Repede-n luncă venea,
Venea mândra făcând cluci
Şi-mi dădea buzele dulci.
Lele verde tiriplic,
Maramă de borangic,
Obrăjori ca două mere
Să muşte neica din ele.
Doamne, cât ne mai iubeam
Şi ce fericiţi eram.
Lele verde tiriplic,
A venit blestem cumplit
Mi-au luat car şi mi-au luat boi
Mi-au luat turma de oi
Şi jirlăul cu făneaţa
Şi-mi mai lăsară doar viaţa,
Dară viaţa e de rob
Nici pe mândra n-o mai văd.

178

Frunză verde de salatră,
Şi piatra că este piatră
O calcă carul şi crapă,
Inima mea multe rabdă!
Rabdă inimă şi taci
Ca pământul care-l calci,
Tu le faci,
Tu să le tragi,
C-ai semnat o hârtiuţă
Şi-ai dat boi şi-ai dat căruţă!
Rabdă inimă şi tu
Că vezi vremea cum e-acu:
Munceşti azi să mănânci mâine
Doar un colţişor de pâine,
Dacă-njuri, dacă oftezi,
Nici lumina n-o mai vezi.

179

Murgule, coamă bălaie,
Mi te-au luat să mi te taie,
Să-ţi dea pielea ruşilor
Şi cărniţa ciorilor
Şi să mă lase pe mine
Ca să trag în ham ca tine,
Să rămân ne-ajutorat
Şi să trăiesc din furat
În colhozul blestemat.

180

Păsărică de Mozac
Cântă tare că eu zac
Şi cântă, mierliţă, tare,
Că eu zac de supărare
Că mi-au luat carul şi boii,
M-au lăsat pradă nevoii,
Luară ce-am agonisit,
M-au lăsat sărac lipit.

181

Frunză verde mărăcine,
Cine zice trăiesc bine
Mută-şi casa lângă mine,
Lângă mine, mai în sat,
Să vadă ce-a însemnat
Robia în colectivă
Unde cărăm grâul stivă
Şi-l băgăm apoi în saci
Ca să-l deie la cazaci
Despăgubiri de război,
Să răbdăm ca vai de noi

182

Foaie verde rug întins,
Doamne, în ce laţ m-am prins:
În colectiv m-am înscris,
Trăiesc coşmare în vis.
Muncesc ziua, noaptea dorm,
Aşi dormi dar nu am somn,
Că mă zbat şi mă gândesc
Cum să fac să mai trăiesc?

183

Foaie verde mărăcine,
Nu mai ştiu de unde vine
Atâta nenorocire
Care a dat peste mine.
Când aveam boi şi căruţă
Aveam şi mândră drăguţă,
Păşteam boii-n lunculiţă
Şi iubeam o porumbiţă
Pe iarbă, la umbruliţă
Pe fânul dintr-o căpiţă;
Stăteam pe-un polog de fân
Şi-i ţineam mâna în sân,
Mirosea a merişoare
Şi-o pupam pe ţâţişoare;
Doamne ce bine era
Când aveam averea mea.
De când n-am boi şi căruţă
Nu-mi mai arde de drăguţă.
Mândro, rău am mai ajuns,
Mai opreşte-te din plâns.

184

Frunză verde de negară,
Pe poteca dinspre moară
Este-un nuc cu frunza rară
Cântă cucul se omoară
Din zori până-n decuseară;
Dar în vârful nucului
Şade maica cucului,
Ea nu cântă, ci suspină
De seacă apa-n fântână;
Suspină tare şi plânge
De se face apa sânge
Şi se-apleacă crengile
De umple cărările
Şi le ia vânturile.
Fugi, cuce, nu mai cânta,
Cucă, nu mai suspina
Că voi pune lăţişoare,
Vă voi prinde de picioare,
Toate penele voi smulge
S-aveţi trupurile sânge.
Cucă, pentru-al tău suspin,
Te voi chinui puţin,
Dar pentru cântecul tău,
Cucule, te chinui rău.
Cucule cu pana sură
Seca-ţi-ar limba din gură,
Să-ţi rămâie gura seacă
Cum am rămas eu săracă
Fără boi şi fără vacă,
Fără boi de înjugat,
Fără car de încărcat,
Fără tată, fără fraţi,
Fără veri, fără cumnaţi
C-au fost cu toţi arestaţi
De securiştii spurcaţi.

185

Frunză verde de bozac,
Mâine-i anul de când zac,
De când mă duseră-n sfat
Ca să mă bată legat.
Şi-aşa tare m-au bătut
Că e anul şi-am zăcut,
Că-mi rupseră coastele
Şi-mi zdrobiră oasele,
Pe săteni să-i sperie
Ca să facă cerere,
În car când mă aşeza
M-au luat cu pătura,
Satul tot s-a-nspăimântat
Şi toţi cerere au dat.

186

Merg pe drum şi lumea-mi zice:
– Ce-ai slăbit aşa voinice?
– Am slăbit de fericire
Că mă-nhămai la rotile

S-aduc lemne din pădure.
Comunismul de nu piere,
Ajung numai os şi piele.

187

Când aveam averea toată
Mâncăm pâine coaptă-n vatră
Şi păsări din bătătură
Şi-aveam oale cu untură
Şi-aveam oale cu smântână
Şi purtam haine din lână;
Dar mi-au luat averea toată,
Cumpăr pâine şi-i necoaptă,
Carnea e la kilogram,
Aş lua, dar bani nu am;
Cumpăr haine subţirele
Şi tremur de frig în ele.

188

Trandafir cu doi boboci,
De tristeţe nu mai poci;
Trandafir cu două flori,
De tristeţe simt că mori.
Tristeţele cele mari
Le ţin drumul la plugari;
Tristeţile cele mici
Ies în drum la bolşevici,
Bate vântul şi dispar,
Bolşevicii n-au habar;
Bate vântul peste ţară,
Pe plugari îi înjugară;
Bate vântul şi vin ploi,
Ei ne mână ca pe boi
Să fim robi pe-acest pământ
Fără niciun crezământ.

189

Pe sub deal, la curătură
Şuieră badea din gură
Şi-l cunosc pe şuierat
Cât este de supărat.
Dar cine l-a supărat?
Activistul peste sat
Şi-o activistă scârboasă
Care mi-l zgorni de-acasă
De ajunse oropsit
Să stea tot timpul pitit
Că nu vrea să se înscrie
La colectiv în robie.

190

Cat la lună, luna-i sus ,
Cat la grajd, boii s-au dus;
Eu dau fuga după boi,
Un ţigan mă dă-napoi:
– Ia mai du-te dracului,
Boii sunt ai statului;
Tu i-ai trecut pe hârtie,
Eu îi duc la primărie.
– Tovarăşe, i-am trecut
Ca să mă laşi din bătut,
Că mă răzbise durerea
De-aia am semnat cererea.

191

Frunză verde de doi fagi,
De cât cerere să faci,
Mai bine-o boală să zaci,
Că din boală te mai scoli,
La colectiv poţi să mori:
Totu-i fără Dumnezău,
Nu mai e nimic al tău...
Ai doar braţe de muncit
Nemâncat şi chinuit
Chinuit şi ars de soare
Cât este ziua de mare;
Seara-acas' când ai sosit
Te culci mort de obosit.

192

Frunză verde de secară,
Când dă Soarele-n deseară
Gândurile mă doboară
Tristeţea mă bagă-n boală,
Frunză verde trei smicele,
Unde-or fi vitele mele
Care îmi veneau sara
Şi-mi umpleau bătătura?
Doamne, boii mi i-au luat,
Oile mi le-au tăiat
Şi căluţul meu comat
Îl înhamă cei din sfat.
Frunză verde mărăcine,
Mă mir moartea cum nu vine

Ca să scap viaţă de tine,
Că trăiesc viaţă de câine
De mă ţin de azi pe mâine
Şi mă mir cum mă mai ţin
Tot cu zeamă de pelin,
Că mă doare rău ficatu'
De când mă jefui statu'.
Statul ăsta bolşevic
M-a lăsat fără nimic
Şi din viaţă-mi luă un pic;
Mi-a luat viaţa jumătate,
Zac bolnav, culcat pe spate,
Tot gândind după dreptate.

193

Frunzuliţă de mohor,
Inima când are dor
Este cuptor arzător
Şi-a mea arde, simt că mor
După cai cu stele-n frunte
Ce mi-i luară din curte,
După vie şi ogoare,
După plug şi prăşitoare,
Simt că inima mă doare.

194

Cade bruma pe câmpie,
A ruginit frunza-n vie,
Lunca-i tristă şi pustie;
Bate vântul, frunza pică
Şi se-aşterne pe potică,
Când o calc, jalea mă strică.
Bate vântul peste-ogoare,
Trec în stoluri, lungi, cocoare
Şi se duc şi pier în zare
Luând dorul meu cu ele
Şi lăsându-mă cu jele
După floarea din vâlcele,
După dalbe mieluşele,
După Soare, după stele,
După oiţele mele,
După ogor şi după vie
Luată de gospodărie,
După boii mei plăvani
Ce mi-i luară-aceşti duşmani.

195

Frunză verde salbă moale,
A căzut bruma pe vale
Şi-a picat frunza pe cale
De-o calcă lumea-n picioare;
Bate vântul, plâng de jale
Că sosesc zile amare
Cu gheaţă şi cu ninsoare,
N-am mălai şi nu am sare,
N-am făină în hambare.
Dar de unde mămăligă
Cu pământu-n colectivă?
N-am făină pentr-o pită
Şi duc viaţă ca de vită,
Că muncesc şi tot muncesc
N-am cu ce să mă hrănesc,
Că muncesc o zi întreagă,
Nu-mi dă grâu de-o pâine neagră
Şi muncesc un an întreg,
Cu nimica nu m-aleg.

196

De-ar fi dorul micşunea
În grădină la mândra
L-aşi sădi şi-ar înflori
Şi mândruţa m-ar dori,
Dar dorul e mărăcine
Şi stă-nfipt în piept la mine
Şi mi-e dor
Că simt că mor
După luncă şi ogor,
După car şi după plug,
După boi şi după jug,
După tot ce mi s-a luat
De-am ajuns aşa sărac,
Sărac în ţară bogată
De comunişti subjugată.

197

Sus pe munte plouă, ninge,
Dară focul tot mă frige,
Că nu-i foc de lemn uscat,
Ci e foc din supărat
C-am rămas un biet sărac,
Comuniştii tot mi-au luat
Şi-am rămas sărac lipit,
De comunişti jefuit.

198

Când aveam căluțul meu
Umblam noaptea teleleu
Pe la mândre-ndepărtate,
Colindând patru-cinci sate;
Azi mă uit la șa în cui,
Intr-n grajd și murgu nu-i;
Comuniștii cei pârliți
Ne-au lăsat săraci lipiți.

199

Colectiv mi-a trebuit?
Uite că m-am pricopsit:
Dădui ogorul și via,
Rămăsei cu sărăcia;
Dădui boii, dădui plugul,
Rămăsei să duc eu jugul.

200

Mă sculai de mult să ar
Să seamăn trifoi
Și trăsei sub un stejar
Plugul cu doi boi;
Îndemnai boii să pască
Lângă doi tufani
Și-ncepui să beau din ploscă
Vin de Drăgășani
Și băui din ploscă vinul
Galben ca lămâia,
M-ajunse lângă stejar
Dorul de Maria
Și pusei plosca sub cap
Aproape de plug
Și-adormii fără să vreau
Ascultând la cuc.
M-am trezit la asfințit,
Tare m-am mirat,
Când văzui boii-njugați
Și locul arat;
Măria ținea de coarne
Și striga la boi,
Iar eu răsuceam țigara
Făcută din foi.
Luai pe mândra cu mine
Tot satul să știe
Și făcui o nunta mare
La cules de vie;
Dar când să trăiesc mai bine
Totul îmi luară,
Doar ce se vede pe mine
Ei îmi mai lăsară.

201

Doamne, când mă uit pe-aici
Și știu sfintele răzoare
Pline toate de aglici ,
De salvie și cicoare,
Lacrimi pe obraji îmi cură
Că pământul multe-ndură;
Multe îndurăm și noi
Încovoiați de nevoi.
Doamne tu ne poți salva ,
Chiar dacă-am greșit ceva,
Că ești bun și poți ierta.

202

Uite, Doamne, ticăloșii
Umblă-n sat precum cocoșii
Și ne iau muierile
Să semneze cererile;
Dacă ele nu semnează
Le spun că le arestează
Și le duc, Doamne, la sfat
Le înjură și le bat.
Nu mai este, Doamne, lege,
Nimeni nu ne înțelege
Nici amarul, nici durerea
Că ne ia, Doamne, averea.

203

Doamne, te rog dă-mi putere
Să rezist fără cerere,
Să-mi păstrez casa și vatra
Și ogorul de la tata.

204

Ajută-l doamne pe român
S-ajungă din nou stăpân
Peste vatră și ogoare,
Peste lunci, peste ponoare
Și dă-i minte să se-nchine,
Să stea cu fața la tine
Ca să vină din nou bine
Și să fie cum a fost,
Gospodar, harnic, cu rost.

205

Frunză verde-a bobului,
I-am zis președintelui:
- Tovarăș', suflet de câine,
Nu-ți mai bate joc de mine
C-o sosi vremea de-apoi
Când vă vom înjuga noi
Cum ne înjugați și voi;
Dar el nu m-a ascultat,
Sufletul mi-a-nveninat
Cu otravă-nveninată
Ca să nu-l uit niciodată.

206

Trudii vara-n colectivă,
N-am mălai de-o mămăligă;
Cade ploaia, bate vântul,
Nu știu cum mai calc pământul.
De n-ar fi doina s-o cânt
Aș fi fost de mult pământ,
Că de-i nor, sau de-i senin
Eu cu doina mă mai țin.

207

Frunză verde de negară,
Scump pământ, frumoasă țară,
Traiu-i greu și viața-amară...
Vai de biet român săracul,
Înjugat își duce vacul!
Nu-i mălai și nu e sare,
Când vii sara la culcare
Plâng copilașii de foame
De te usuci pe picioare.
Nu este un lemn pe vatră,
Casa-mi este dărâmată,
Iarna-i grea și blestemată,
Duce-m-aș pe lume-ailaltă!
Merg la colectiv un an
Și muncesc, nu iau un ban
Și muncesc și tot muncesc
Și de dări nu mă plătesc,
Gem ca boii slabi și triști
Înjugat de comuniști;
Plâng copiii și nevasta
De-mi vine ca să-mi las casa
Să mă duc în deal la cruce
Unde drumul stă-n răscruce
S-aștept perceptoru-n cale
Să-mi vârs foc și supărare.
Scump pământ, trudit popor,
Om scăpa de jugul lor,
De jugul comuniștilor
Ce vând țara rușilor.

208

Mă puse dracu să vân boii
Ca să pun capăt nevoii;
Îi vândui la negustor,
Banii-s toți la perceptor,
Mai rămăsei și dator.
Amărât ca mine nu-i
De cât iarba câmpului
În bătaia vântului
Sub arșița Soarelui:
Când e seceta mai mare
Iarba piere de dogoare,
Eu de muncă și sudoare,
De oftat și supărare
Că muncesc la colectivă
Unde grâu-i făcut stivă
Și se-ncarcă și se cară
În silozuri și la gară,
Mie nu-mi dă nici de-o pâine
Și trăiesc de azi pe mâine
Și mă simt batjocorit
Că-mi spun că sunt fericit;
Fie fericit ca mine
Activistul, porc de câine!

209

Foicica, foicea,
Înaltă ca trestia,
Foicica de pe baltă
Ce bine trăiam odată
Când era mândruța fată;
De munceam, de nu munceam,
Toată ziua dăinăiam,
Mândruțelor drag eram,
Dar dacă mă însurai
Grija casei că mi-o luai,
Luai grija casei mele
Să nu mai scap de belele:
Trag la colectiv o vară
Și nu văd o para chioară;
Vine iarna cu nămeți

Stau închis între pereți,
Aud viscolul vuind,
Pe nevastă-mea jelind
Că nu-s lemne, nu-i mâncare,
Numai vai și supărare.

210

Primăvara vine, vine
Cu fluturi și cu albine,
Cu ghiocei și zambile,
Zburdă sufletul în mine!
Primăvara dragă, dragă,
Ne dă putere și vlagă
De umblăm pădurea-ntreagă
Și câmpia cât se leagă.
Vara vine, iarna trece,
Omul viața-așa-și petrece:
Iarna stă în cas' oftând
Și vara pe câmp plângând,
Tot ca furnica strângând;
Dar cât strânge,
nu-i ajunge,
La colectiv merge și plânge
Și-i plătește cât mănâncă,
Doamne, Doamne, rea osândă!

211

Firicel, mătase neagră,
Toată lumea mă întreabă
De ce mi-e cămașa neagră;
Mă întreabă lumea-n sat
Dacă-am făcut vr'un păcat
De umblu tot supărat.
Mărăcine, mărăcine,
Cine zice trăiesc bine
Mută-și casa lângă mine
Să bea din paharul meu
Să vadă cum trăiesc eu
Nemâncat, muncind din greu
Tot din zori și până-n noapte,
Nebăut, pe nemâncate,
Ce-or fi vrând dușmaii, frate?
Doamne, dușmanilor mei
Să le dai mălai de mei
Dar sarea s-o scoată ei;
Doamne, cine-mi-e dușman
Trăiască ca mine-un an.
Și iar verde mărăcine,
Cine zice trăiesc bine
Mută-și casa lângă mine
Să bea din paharul meu
Să vadă cum trăiesc eu
Nemâncat, muncind din greu
Pe pământ ce-a fost al meu,
Pe pământul care-l luară
Trădătorii cei de țară.

212

Fi-r-ai al dracu de trai
Trăit în jelet și-n vai,
Merg acasă, stau mâhnit,
Aud nevasta jelind
Și copilașii plângând;
Ies din casă, plec pe câmp
N-aud decât câini lătrând
Pe președinte urlând,
De dumnezei înjurând.

213

Cine zice trăiesc bine
Trăiască și el ca mine
Si-o vedea,
S-o sătura
De viață așa de grea;
Cine zice trăiesc bine
Mută-și casa lângă mine
Să guste paharul meu
Să vadă cum trăiesc eu
Amărât,
Bătut de vânt,
C-abia umblu pe pământ,
Pe pământul ce mi-l luară
Trădători de neam și țară.

214

Se topesc zăpezile
Și-nfloresc livezile,
Primăvara vine iar,
Eu n-am plug ca să mai ar.
Eu cunosc vara când vine
Pe fluturi și pe albine,
Pe hăitul plugului
Și cântatul cucului.
Cântă cucu-acuma iar,
Dar n-am boi ca să mai ar.

Cât e câmpu-n lung și-n lat
Nu auzi un fluierat,
Nu auzi un om doinind,
Nici o mândră hăulind,
Lumea merge pe câmp mută,
La nimic nu mai ascultă;
De privești la fiecare
Parcă-ar fi la-nmormântare.
Câmpul e același, mare,
Lumea zace-n supărare;
Câmpul iarăși înflorește
Dar lumea se-mbolnăvește
Că trudește
Și robește
Și nimic n-agonisește.

215

Frunzuleană de trei fragi,
Boulenii mei cei dragi
Le dam fân, le dam costrei,
Strălucea părul pe ei,
Erau grași ca pepenii,
Le-mpodobeam coarnili
Cu ciucuri și cu panglici,
La căpestre cu aglici;
Îi spălam,
Îi țesălam,
Doamne, ce mult îi iubeam.
Dar veniră oameni răi
Mă lăsară fără ei,
Au venit vremuri urâte
Și mi i-au luat din curte.
După ei plâng și oftez,
În toate nopțile-i visez,
Îi alint și fân le strâng,
Când mă scol, încep să plâng.

216

Frunzuleană din poiană
Nu mai dau geană de geană,
Cât e-n noapte timp de mult
Nu ațipesc un minut
Și mă scol și ies afar'
Mă duc, mă uit în coșar,
Nu văd plug, nu văd grindei,
Mă uit pe cer văd scântei;
Merg prin curte, cat în sus,
Merg la grajd, boii s-au dus,
Plec pe uliță, spre boi,
Paznicu mă dă-napoi:
– Boii nu mai sunt ai tăi!
Asmute-o haită de dulăi
Care mă petrec și latră
Până-ajung acas' la poartă.

217

Bate vântul salcia
Se pornește potera,
Potera de activiști
Trădători și securiști;
Vin și câțiva procurori
Îi ia și pe-nvățători
Și pornesc din poartă-n poartă,
Fuge lumea disperată,
Urlă câinii, țipă satul
Parcă vine necuratul
Să încalece pe noi,
Vine vremea de apoi!
Și când prind câte-un bărbat
Îl poartă legat prin sat
Și îl chinuie și-l bat
Până cerere-a semnat.
Și când prind câte-o soție
O bat până se înscrie
Și-apoi țipete și jele,
Că ridică toate cele
Ce sunt scrise în cerere:
Prășitoare, plug și boi,
Ce-a dat, Doamne, peste noi?
Doamne ce păcate-avem
S-ajungem la plug de lemn?

218

Pentru tine, lunca mea,
Milițienii mă ia,
Doi mă bat și doi mă leagă,
Doi în temniță mă bagă
Și mă-njură și îmi spun
Că n-am vrut să mă supun;
Mai bine mort de cât viu,
Și la colhoz nu mă-nscriu!

219

Frunză verde turiță,
La primar pe uliță,

Tocmai pe la poarta lui
Creşte-un zarzăr şi-un gutui;
Creşte, creşte
Şi-nfloreşte
Primarul se-mbolnăveşte
Las' să zacă,
Boţ să-l facă,
Cu pătura să-l întoarcă,
Să-i usuce perina
Şi să-i dea cu lingura
C-a batjocorit un sat:
Pământul l-a confiscat,
L-a dat la fermă de stat;
Caii toţi ni i-a tăiat,
La corbi pe câmp i-a cărat;
Plugurile-a ridicat,
Toate la topit le-a dat
Şi muncim cu sapele,
Ne trec toate apele
Când ne arde Soarele
Pe toate câmpurile.

220

Frunză verde mărgărit,
Merii, perii-au înflorit,
Florile s-au scuturat,
Roadele pe crengi au dat,
Eu am rămas tot sărac.
Stau la masă să mănânc,
Lacrimile-mi vin şi plâng,
Minţile din cap îmi fug,
Mă scol şi mâncarea strâng.
Ridic mâna să mă-nchin,
Picioarele nu mă ţin,
Parcă-aşi fi un om bătrân.
Ies afară-n bătătură,
Lacrimile-mi intră-n gură;
Când din curte ies în drum
Ard ca-n pară şi în scrum;
Merg la câmp că să mă sting,
Bate vânt, mai rău m-aprind.
Verde, frunză, măr lupesc,
Să-l beau să mă otrăvesc
Că nu vreu să mai trăiesc,
Că de când mi-au luat averea
Nu mai termin cu durerea,
Din plâns nu mă mai opresc,
Linişte nu-mi mai găsesc.

221

Şi-am zis verde lemne verzi,
Comuniştii să nu-i crezi;
Şi-am zis verde de rogoz,
Că te-or trece la colhoz.

222

Vine, vine luna mai
Se preface totun-n rai,
Înverzesc pădurile,
Viile, grădinile,
Înfloresc livezile
Dar nu vede Dumnezeu
Că nimic nu e al meu;
Mi-au luat via, arătura,
Mi-au lăsat doar bătătura
Să am de unde privi
Pustiul care veni
Şi privesc şi n-am ce face,
Plânge sufletul şi tace.

225

Mierliţă, mierliţă
Pasăre negriţă,
Pasăre cernită
Cu voce vestită
Să nu-ţi faci aiure'
Cuibul prin pădure,
Să ţi-l faci mai bine
Aproape de mine,
Aproape de casă,
Mierliţă frumoasă,
Că ţi-l fură cucu,
Ţi-e zadarnic lucru;
Munceşti, te speteşti
Puiul lui să-l creşti.
Gospodar Marine
Ai grijă de tine
Că pe casa ta
Vine pacostea,
Pacostea străină
Şi-ţi ia fără milă
Casă şi grădină.

224

Frunză verde de-o surcea,
Fă-mă Doamne-o păsarea
Să zbor printre lăstăriş
Şi să scap de cei înscrişi
În partid de anticrişti
Ce-mi lasă copii trişti,
Fără picuţ de păinică,
Nici cât să ia o furnică.

225

Bate vântul, plânge iazul,
Rânduit mi-a fost necazul;
Bate vântul, plânge hatul,
Rânduit mi-a fost oftatul;
Bate vântul a pustie
C-au făcut gospodărie;
Au făcut pe dracu ghem
Că-i colhoz şi e blestem.

226

Colo-n vale la fântână
O fată cu cofa-n mână
Ofta tare şi plângea
De se rupea inima
Şi din gură blestema:
- Comuniştii, ardă-i focu,
Că mi-au distrus tot norocu:
Mi-au luat zestrea moştenită,
M-au lăsat nenorocită
De sunt săracă lipită.

227

Activistul blestemat
Toată ziua stă prin sat
Şi ne zice şi ne spune
Că în colectiv e bine.
Şi ne spune şi ne zice
Că va fi viaţa ferice.
Bine-n colectiv va fi
Când grâul va răsări
Pe cuptor, lângă fereastră,
Unde doarme mâţa noastră
Şi-o creşte grâul în casă
Şi-o bate cu spicu-n masă.
O fi bine-n colectivă
Când s-o face oala ticvă.
Când o creşte grâu-n tindă
Şi-o bate cu spicu-n grindă.

228

Doamne, cătrănit ce sunt
Nu văd iarba pe pământ,
Nici luna pe cer mergând,
Că mi-au luat Doamne averea
Şi m-au lăsat cu durerea,
Mi-au luat plugul, mi-au luat boii
Şi m-au aruncat nevoii
Şi mi-au luat pământul tot,
Nici să trăiesc nu mai pot.
Doamne, ia-mă tu pe mine
Şi mă scapă de suspine
Că fără boi şi ogor
E mult mai bine să mor,
Să n-ajung la mila lor
Din gospodar, cerşetor.

229

Frunzuliţă foi de tei
Când domnea Barbu Ştirbei
Puneai plugul unde vrei
Şi arai pe cât puteai
De nimeni nu te temeai.
Veni Cuza, mai apoi,
Şi-a dat pământ după boi
Şi arai pe cât puteai
Multe roade-agoniseai,
Sărăcia n-o ştiai.
Şi sub Carol fu dreptate:
Luau boierii-a treia parte
Şi ţăranii-aveau de toate,
Ferdinand, rege iubit,
La toţi pământ a-mpărţit,
De om câte cinci hectare
Numai rugi, numai răzoare,
De n-ai vite, mori de foame;
De se face, nu se face,
Creştinul nădejde trage.
Din conacul boieresc
Şi bordeiul ţărănesc
Cu toţi din pământ trăiesc.
Mai apoi,
După război,
Când veni rusul la noi,
Din '45 în '48
S-a-mpărţit pământul tot:
De la boieri l-au luat
L-a-mpărţit şi ni l-au dat,

De pământ ne-au săturat
Că l-au luat şi de la noi,
Ne-au luat plug şi ne-au luat boi
Şi-am rămas ca vai de noi,
Doar cu braţele şi sapa,
N-avem după ce bea apa,
Ţara toată-i iad drăcesc,
E blestem dumnezeiesc!

230

Pelin beau, pelin mănânc,
Seara pe pelin mă culc.
Sărmana nevasta mea
Tot aşa face şi ea:
Pelin bea, pelin mănâncă,
Seara pe pelin se culcă;
Muncim din zori până-n sară,
Oboseala ne doboară,
Sărăcia ne omoară,
N-avem ce duce la moară;
Colectiva-i grea robie,
Condamnat la sărăcie
Şi sărbătoarea e chin
Şi zahărul e pelin
Apa parcă e venin
Şi vorba e un suspin.

231

Doamne, rău a fost de noi
Când slugăream la ciocoi:
Munceam, Doamne, în dreptate,
Ei ne luau munca jumate.
Doamne nu mai face glume,
Ai adus iadul pe lume:
Că ne-au luat pământ şi vite,
Muncim, Doamne, pe spetite!
Geaba-s recolte frumoase
C-am ajuns piele şi oase
Că ne dă tot cu cântarul,
Comuniştii iau cu carul.

232

Cine cu remorca fură
Are totu-n bătătură,
Dă tain la judecată
Şi iese basma curată.
Cine ia o traistă plină
Dă boabe la o găină,
Merge la judecătorie
Şi-l bagă la puşcărie
C-aşa e la noi în ţară:
Dreptatea-i cu nas de ceară,
Pentru juzi să ai parale
Să le-ndeşi în buzunare
Că parale de nu dai
Numai la pârnaie stai.
Cei ce fură au de toate
Şi juzii le dă dreptate;
Procurorii, juzii toţi
Dau dreptate doar la hoţi!

233

Doar doi porumbi am furat,
Două luni m-au condamnat.
Tovarăşii brigadieri
Au ajuns cu toţi boieri,
Fură cu remorcile
Şi-ncarcă pătulele;
Juzii şi miliţienii
Sunt prieteni cu boierii;
Toţi sunt boieri pecerişti
Şi nu văd ţăranii trişti.
Doar doi porumbi am luat,
Două luni m-au condamnat.
Tovarăşii brigadieri
Au ajuns cu toţi boieri,
Fură cu remorcile

Să înalţe vilele
Şi nu-i zi să n-aibă chef
Invitând şef după şef.

234

Frunzuliţă, foi de mure.
Cucule de la pădure
De când stau eu în Rusia
Tu ai stat în România,
Eu în prizonierat,
Tu în ţară ai cântat
Şi de vii din ţara mea
Spune-mi maica ce făcea?
- Maica ta cosea cămaşă
Pentru naş şi pentru naşă
Să le facă de-o pomană
Să-ţi fie viaţa uşoară,
Dacă-o fi să mori pe-aici,
Străin printre bolşevici,
Ea nu poate să te vază,
Dumnezeu te aibă-n pază.
Şi când maica ta cosea
Cozile îşi despletea,
Lacrimile-i şiroia'
Şi până-n pământ curgea';
De la inimă ofta
Şi la tine se gândea.
- Cucule cu pană-albastră
Mergi la maica la fereastră
Şi să-i spui mamei aşa:
Dumnezeu mă va salva
Şi sufletul după moarte
Va merge la ea departe
Că sufletul de creştin
Nu stă pe pământ străin.

235

Frunzuleană rotunjoară,
Prutule, apă vioară,
Când peste tine trecui
Mă-ngrozii de ce văzui:
Veneau ruşii cu grămada
Şi-i cosam cum coseşti iarba;
Verde frunză de negară,
Trecui Nistru-n altă ţară
Unde-i sânge până-n scară:
Sângele muscalului,
Până-n glezna calului;
Sângele calmucului
Până-n coama murgului
Şi mă închinam la Sfântul
C-am eliberat pământul
Re'ntregind pentru vecie
Scumpa noastră Românie,
Dar bătu un vânt uscat,
Căzui în prizonierat:
În Siberia m-au dus
La tăiat păduri m-au pus.
Frunză verde trei căline,
Nu plâng, Doamne, pentru mine,
Jalea, Doamne, mă doboară
C-au intrat ruşii în ţară
Şi de la Tisa la Nistru
S-a pripăşit comunismu
Şi pământul românesc
Va fi imperiu rusesc.

236

De-aş avea sabie nouă
Aş tăia Rusia-n două,
Şi m-aş duce-n ţara mea
Ca s-o văd pe măicuţa;
Şi mi-aş face-o cărăruşă
Până la măicuţa-n uşă:
Ieşi, măicuţă, la portiţă,
Ascultă-a-mea suferinţă
Că nu mai am pic de viaţă
În Siberia de gheaţă;
Mi s-a scurs toată vlaga
Tăind lemne în Taiga.
Vaide poporul învins,
De voinic, în război, prins.

237

Rău e maică la duşmani
Când stai prins atâţia ani;
Arde sufletul în mine
Ca un cuptoraş de pâine,
Dau cu apă să mă sting
Şi mai tare mă aprind.
Poate-aşa vrea Dumnezeu,
N-am luptat să mor şi eu;
Las' să mor ca câinele,
C-am ridicat mâinile.

238

Mititică păsărea
Ascultă şi vorba mea:
Ia ridică-te în sus
Şi-o porneşte spre apus,
Străbate peste Rusia
Pan' la mama-n România
Şi să-i spui că-s sănătos
Cum e bradul cel frumos,
Nu că-s doar pele şi os.
Să nu-i spui cum e-aici geru,
Nici că mă-nvelesc cu ceru,
Să nu-mi afle suferinţa,
Că nu mi-am pierdut credinţa.

239

Arde-o focu' de Taiga,
Multe lemne-oi mai tăia?
Scapără ochii de ger,
Plesnesc mâinile pe fier,
Trosnesc lemnele-n pădure,
Crapă mâna pe săcure;
Rău e-aici prizonier:
Crapă sufletul de ger:

240

Florilor,
Drăguţelor,
Creşteţi cât gardurile
Să vă bată vânturile
Ca pe mine gândurile.
Creşteţi flori şi nu-nfloriţi
Ci de vânt vă ofiliţi
Că mie nu-mi trebuiţi;
Nu vă port
Că nu mai pot,
C-am rămas înstrăinat
La ruşi în prizonierat,
Mândra s-o fi măritat,
Mama pomană mi-a dat
Crezându-mă decedat.

241

Patru boi suciţi la coarne
Intră-n grajd şi mor de foame,
Mor de foame şi de sete
Că n-are cin' să-i adăpe,
Că cine i-a adăpat
Este prins şi-nstrăinat
Şade la masă şi plânge,
Oftează şi scuipă sânge.
Ard-o focul de Rusie
Ţine voinici în robie
În lagăre, în Urali,
Să robească la muscali.

242

Frunză verde de salvie,
Grea e viaţa în tabie,
În tabie în Rusia
Bat-o ciuma şi pustia;
Suflă vântul prin vâlcele
Şi-mi aduce dor şi jele
De la tata, de la muica,
De la fraţi şi de la puica;
Suflă vântul printre cetini
Şi-mi dă dor de la prieteni,
Suflă vântul, frunza zboară,
Dorul de ei mă omoară;
Suflă vântul, frunza pică
Şi dorul de ei mă strică.
Doamne, dacă eşti milos
Uită-te Doamne în jos,
Fă-mă Doamne sănătos,
Drumul din lagăr să-mi dea
Şi s-ajung în ţara mea,
Să mai trăiesc Doamne-n ţară
Doar o iarnă şi o vară,
Să-mi mai văd, Doamne, căsuţa
Unde m-a crescut măicuţa,
Să-mi văd casa părintească,
S-aud vorbă românească
De la părinţi şi surori
Şi-apoi Doamne pot să mor.

243

Frunză verde bob mărunt,
De la Nistru pan' la Prut
N-am făcut popas minut,
Strop de apă n-am băut,
Nici mâncare n-am gustat
Şi-am ţinut-o-n alergat.
Când dădeam spre Prut, pe coaste,
S-a dat veste pentru oaste
Că românii pornesc iară
Să scoată pe nemţi din ţară,
Că ruşii sunt aliaţi
Şi-om lupta ca nişte fraţi
Pe germani să alungăm,
Ţara s-o eliberăm.
Ardă-i focul, aşa fraţi,
Şi pe-ai noştri comandanţi,
Cu toţii am fost trădaţi;
Ruşii cum ne-au prins din urmă
Ne mânară ca pe-o turmă,
Pe mulţi ni i-a împuşcat
Şi puţini am mai scăpat
Şi în lagăr ne-au băgat;
Stăm la muncă în robie
În pârdalnica Rusie.

244

Jos pe malul Prutului
Plânge puiul cucului
Pe-o crenguţă de tufan
Ca un pruncuşor orfan.
Rău e Doamne prin străini,
Ca desculţ prin mărăcini;
Rău e Doamne-ntre duşmani,
Ca desculţ prin bolovani:
Piatra se rostogoleşte,
Duşmanul te prigoneşte,
Ghimpele te-nţeapă tare,
Duşmanul milă nu are.
Te înţepi prin spinii verzi
La duşman milă nu vezi,
Te înţepi şi cură sânge,
Duşmanul te-ar mai împunge
Să vadă sânge cum curge.
Doamne dă duşmanului
Viaţa-nchisă-a carului
Pe-ntuneric lemn să roadă
Şi lumea să nu mai vadă,
Ori dă-i casa cucului
Şi odihna vântului.

245

Mierliţă galbenă-n cioc
Cântecul tău de noroc
Mi-a adus necaz şi foc;
Pentru toţi tu cânţi a bine,
Norocu nu-i pentru mine,
M-am cernit mierlă ca tine
Că m-am despărţit de fraţi
Şi îmi stau înstrăinaţi
În Siberii deportaţi
Şi plâng singur prin Carpaţi.

CÂNTECE DESPRE PARTIZANI ŞI LUPTA ARMATĂ ÎMPOTRIVA COMUNISMULUI

246

Cine îşi iubeşte ţara
Nu va suferi ocara
Şi partidul bolşevic,
Ci iese pe la colnic
Fără par, fără nimic,
Fără ghioagă sau pistoale,
Iese cu palmele goale.
Cine ţara îşi iubeşte,
Noaptea satul ocoleşte
Şi la comunişti arată
Pieptul gol, faţa curată
Şi când strigă un cuvânt
Cad vânduţii la pământ,
Cad cum scuturi dudele,
Dudele şi prunele
Şi se sperie muscalul,
Parc-a-nviat Mareşalul!

247

Frunză verde-o viorea,
Cucule, măria ta,
Dă-mi căluţul ăla murg
Să mă duc la Câmpulung
Şi mai sus, pe la Nucşoara
C-au murit apărând ţara
O mulţime de flăcăi
Şi fraţii Arnăuţoi.
Dă-mi căluţul ăla murg
Cât mai repede s-ajung
Ca să mor luptând şi eu
Că-i păcat de Dumnezeu

Să las biata Românie
Să robească-n grea robie
Mai bine să mor acuși
Decât să robesc la ruși.

248

Frunză verde foi de nuc,
Face-m-aș un pui de cuc;
Când o veni primăvara
Să cânt să m-audă țara:
– Hai, române, te trezește,
Pune mâna și lovește
Cu măciuca, voinicește,
Și țara o dezrobește!
Și ia o măciucă lungă
Pe comuniști îi alungă,
Să se ducă pe pustii
Și să moară prin Rusii!

249

Pădure, soro pădure,
Neatinsă de săcure
La nimenea nu mă spune
Că eu stau ascuns în tine.
Eu în tine stau ascuns
Că tot mi-o pica un rus
Să-i dau una la chipiu
Și să mi-l îngrop de viu;
A călcat țara-n picioare
Și ne-a pângărit altare,
Comunismul ni-l aduse,
Jug pe bita țară puse,
Făcu din țigani și proști
Regimente-ntregi de oști
Securiste, fără cruce,
La colhoz pe toți ne duce.

250

Jale-i, Doamne, cui și cui,
Jale-i Doamne muntelui
De frații Arnăuți
Că mi-i prinse pe-amândoi,
Că mi-i prinse și-i legară
În temniță mi-i băgară
Să-i omoare că sunt frați
Și români adevărați
Și-au luptat vreo nouă ani
Să ne scape de dușmani,
Să înlăture robia,
Să salveze România.

251

Foicica fagului
Greu e drumul muntelui,
Dar mai grea este robia
Care veni-n România
De la Kremlin din Rusia.
Muntele nu mă va vinde,
Securiștii nu m-or prinde,
Voi lupta iarnă și vară
S-alung pe dușmani din țară,
Vărs și sângele din mine
Ca să-mi văd țara la bine.

252

Legea ta de securist
M-ai bătut, m-ai lăsat trist,
Fără să fiu vinovat
M-ai bătut și m-ai legat
Doar c-am tras o-njurătură
Comuniștilor ce fură
Și ne jefuiește țara
De e mai mare ocara.
Legea ta de securist
Ți-am dat și un acatist
Dar tot nu m-oi lăsa
Țeasta pan' ți-oi fărâma,
Am în munți o carabină
Trag în tine fără milă!

253

Îmi plouă și-mi bate vântu,
Și mi-i așternut pământu;
Îmi ninge și-mi bate geru,
Plapumă îmi este ceru;
Bate vântul, viscolește,
Eu de gazdă n-am nădejde:
Gazda mea e-n Valea Rea,
Mi-a cuprins-o potera.
Ține, gazdă, nu mă da,
Nu părî, nu mă preda
Securiștilor călăi
Ce mă hăituiesc prin văi,
Prin hățișurile toate

Că mi-i dor de libertate,
Să văd țara liberată
Și de comuniști scăpată.

254

Activist bătut de vânt
De-ai intra și sub pământ,
Să fiu câine-n lege rea
De-i scăpa de mâna mea!
Securist fără credință,
De te-ai face-o neghiniță
Și tot te-oi găsi odată
Ca să-ți sparg țeasta spurcată;
Batjocoriți țara toată,
Nu scăpați voi de răsplată
C-om lupta până la moarte
Pentru sfânta libertate.

255

Foaie verde salbă moale,
Apucai pe drum la vale,
Ca un câine de turbare,
Mă-ntâlnii c-un șarpe mare,
Șarpe mare și spurcat,
Securist cu-automat;
Șarpe mare otrăvit,
Securist nenorocit
A-ntins arma, m-a ochit,
Doamne ce rău m-a rănit
M-am târât cum am putut
Ca să nu mă dau bătut,
Prin ierburi m-am strecurat
Ca să nu mă dau legat,
Mă mir Doamne c-am scăpat.
Crucea ta, de om vândut,
Comunist adus de vânt
O trece și vremea asta,
Comunismul și năpasta,
O da bunul Dumnezeu
Să scape țara de greu;
Pentru asta lupt și eu
Și la Dumnezeu mă-nchin
Să scăpăm de jug străin;
Vremea trece, vremea vine,
Și-oi pune mâna pe tine
Că în munți
Suntem mulți
Și din munți când vom ieși
Comunismul va pieri
Și securiști n-or mai fi.

256

Și ți-am spus, Leano, de-asară
Să scoți șaua din cămară
Să mi-o pui pe prispă-afară
Să mi-o bată vânt de vară,
Să mă scol de dimineață
Cât mai e un pic de ceață,
Poate prind un bolșevic
Să mă răcoresc un pic,
Sau să prind un procuror
Să-l iau puțin la omor,
Sau vreun securist mișel
Ca să mă răzbun pe el.

257

Frunză verde iarbă grasă,
Cine pe muscal îl lasă
Țara s-o batjocorească
Face-i-s-ar carnea iască,
Aibă casa racului
În fundul bulhacului,
Și hrana gândacului
În vârful copacului,
Și odihna șarpelui
În mijlocul drumului,
În calea voinicului
Care luptă-n Făgărași
Să scape țara de vrăjmași.

258

Grea e viața, greu suspinul,
Codru-i frate cu românul,
Când nu poate să îndure
Își ia drumul prin pădure,
Ceată de voinici se-adună
Pe comuniști se răzbună.

259

Frunzuliță razachie,
O să plec în haiducie
Cu o ceată de haiduci
Să aștept pe la răscruci
Să prind comuniști pe cale,
Să-i scotocesc de parale,

Să-i înmoi puțin de șale,
Să-i tărăsc din coastă-n vale
Să-i îngrop printre frunzare
Că prea mult ne mai înjugă,
Vrei, nu vrei, te face slugă.

260

Căprioară,
căprioară,
Saltă-te-n două picioare,
Roade mugurul pe poale
Unde-o fi codrul mai mare,
Până-n margini să zăresc
Ca să pot să mă feresc
De plutonul securist
Cu comandant comunist,
De armata blestemată,
Bat-o Dumnezeu s-o bată,
Că-i armată trădătoare
Ce-a pus țara în vânzare
Și-o vinde la bolșevici
Cum n-a visat nici Ilici.
Căprioară,
surioară,
Roade-n poale mugurul
Că-mi îngheață sufletul,
Nu cumva să mă înșele
Securiștii, că e jele,
S-a dus cu zilele mele!

261

Traiu-i greu și greu suspinul,
Codru-i frate cu românul:
Când nu poate să îndure
Își ia drumul spre pădure,
Ceată de voinici adună,
Pe comuniști se răzbună.

262

Pădurice, pădurea
N-ar mai cădea frunza ta,
N-ar mai rugini toamna,
N-ar mai putrezi iarna,
Eu un lucru te-aș ruga:
Spune-mi dragă pădurea,
Spune-mi, spune, nu mai sta,
N-ai văzut pe mama mea?
– Vântul bătea cătinel,
Frunza-mi fremăta nițel
Și-n miros de micșunea
Ușurel se legăna
Când sub poale-mi s-a oprit
Suflet bun, dar necăjit,
Să-și aline chinul său
Stând la umbră, pe dudău,
Să-și aline al ei chin
Pe covorul de pelin
Și când frunza-mi fremăta
Ea suspina și ofta
Și-al meu freamăt c-un suspin
Se-ngâna, așa, puțin.
– Și-am zis verde trei călini,
Măicuță de ce suspini?
De ce tu singură plângi
Inimioara de mi-o frângi?
De ce plângi măicuța mea
Prin pădure singurea?
Spune-mi maică, ca să știu
Sufletu-ți ce ce-i pustiu,
Sufletu-ți de ce-i în chin,
Sau de ai vreun păs hain.
– Frunză verde de tufan,
Fecioraș rămas orfan
Plâng viața la amândoi
C-a murit ta-tău-n război
În Rusia la muscali
Și noi am rămas orfani
Cum e floarea printre spini
Și străini printre străini,
Amândoi să slugărim
Pentru alții să muncim
Fără plug și fără boi
Și fără turma de oi,
Că le-au ridicat pe toate
Comuniștii de prin sate.
– Frunzuliță foi de nuc,
Măicuță-n codru mă duc
Ca să prind ruși și cazaci
Că ei ne-au lăsat săraci.
Și iar verde viorea,
Pădurice, pădurea,
Lasă-mă-n desișul tău
Pe covorul de dudău
Să aștept câte-un muscal
Că el m-a lăsat orfan;

Lasă-mă-n al tău desiș
Să stau numai tupiliș,
Să prind câțiva securiști,
Câini vânduți la comuniștii!

263

Uită-te codre la mine
Să vezi dacă-mi sade bine
Cu cinci revorvele pline
Pregătite pentr-un câine,
Pentr-un câine bolșevic
Trădător, om de nimic
Ce ne-njugă ca pe boi
Și își bate joc de noi.

264

Duce-m-aș și tot m-aș duce
Să mă prind frate de cruce
Cu codrul cu frunza rară
Unde-am trăit astăvară;
Codrul să sune din frunze
Și eu cu frunza pe buze,
Codrul să freamăte-n vânt
Și eu din frunză să-i cânt;
Unde-o fi codrul mai des
Ne vom spune dor și păs,
Unde-o fi codrul mai rar
Ne vom spune dor și-amar
Și vorbind cu crengile
Voi petrece zilele,
Frunza legănându-se
Zilele ducându-se,
Frunza vara înverzind,
Eu mereu îmbătrânind
Și-oi muri mâine, poimâine,
Codrul tânăr va rămâne
Și ca frate m-o-ngropa
Cu frunza și cu iarba
Și când vântul îl va bate
Amintindu-și de-al lui frate
Crengile și-le-o frânge
Și cu frunze mă va plânge,
Iar toamna când va veni
Frunza de i-o-ngălbeni
Pe mine mă va-nveli
Ca un frate bun ce-o fi,
Că de frați neavând parte
M-oi prinde cu codrul frate.
Duce-m-aș de foc și dor
Ca să-mi fie frățior
Codrul cu frunză verzuie,
Comuniști să nu rămâie!

265

An aram
Și cosam,
Soc ardeam
Și o șa
Uite-așa
Eu aveam;
La murg dam
Mohor snop,
Ovăs bob,
Apă lină
Din fântână
Și el zbura
Cu mine-n șa
Pân la mândra
Peste ape
Și hârtoape,
Dar acum
Ce să spun?
Murgul mi-a-mpușcat
Un securist turbat
Și-eu cânt pe vâlcea
Jalea mea cea grea;
Aștept pe poteci
Securiști zevzeci
Să-i îndoi de șale
Și să uit de jale.

266

Ardă-te-ar focul pădure,
Să se facă drum prin tine
Și poene cu lumine
Să nu poți s-ascunzi pe nimeni,
Că în tine m-am pitit,
Securiștii m-au găsit,
M-au găsit cu câinii lor
Mi-au luat urma la picior,
Peste tot au cotelit
Și-n desișuri m-au găsit
Și apoi după lătrat
Securiștii-au alergat
Urlând toți ca fiarele,
Trăgând cu pistoalele.

Gloanţele lor m-au lovit
Şi-am căzut la câini răpit,
Câinii lătrau şi muşcau
Hainele îmi sfâşiau
Cu colţii mă pătrundeau,
Copacii se-nfiorau!
Când securiştii-au ajuns
Şi strigau: – Mâinile sus,
Zăceam între câini răpus.
Când strigau la câini: – Ajunge,
Zăceam în baltă de sânge
Lângă un tufan rotat
Care mult m-a apărat,
Că-n tulpină, pe sub scoarţe
I s-au înfipt multe gloanţe.
Unul mai nelegiuit
Cu cismele m-a lovit;
Mă lovea
Şi mă-njura,
Altu cătuşe-mi punea;
Aşa legat m-au târât,
La-nchisoare m-au vârât,
Nu m-au spălat,
Nu m-au pansat,
Mă mir cum m-am vindecat
Cinşpe ani închis am stat
Şi mă mir cum am scăpat.

267

Frunză verde-a bobului,
N-am o scară să mă sui
Tocma-n slava cerului
Să dau drumul dorului
Pe faţa pământului
Şi dorul ce-l dau să fie
Pentru ţară şi moşie,
Românii să se trezească,
Libertate să dorească
Şi să lupte şi să moară
Pentru libertate-n ţară,
Să se retragă-n Carpaţi
Unde se luptă mulţi fraţi.

268

Frunză verde bob areu,
Iar supăr pe Dumnezeu
Că mă gândesc să fac rău,
Să plec ziua pe colnic
Ca să prind un bolşevic,
Capu-n două să-i despic;
Mă fac broască pe-un răzor
Poate văd vreun procuror
Să-i dau în cap să-l omor.
Doamne-s creştin botezat,
De-i omor nu fac păcat
Că ei ţara au trădat,
Românului tot i-au luat.

269

Frunză verde, codru des
Eu din tine nu mai ies
Nici pe jos şi nici călare
Că-s securişti pe cărare.

270

Cântă cuce nu-nceta
C-am dat de inimă rea:
Codru-i plin de securişti,
Turnători şi activişti
Vânduţi ruşilor spurcaţi,
S-au prins cu Satana fraţi
Şi vor să ne dăm legaţi
Toţi voinicii din Carpaţi.
Nu mă da codre legat
Că nimic nu ţi-am stricat
În tine când am intrat.

271

Frunză verde din ghiveci,
A murit Ştefan Ghelmeci,
Că el ţara nu şi-a dat
Pradă, rusului spurcat;
El în munţi când a plecat,
Frumos cântec a cântat:
„Cântă cucu şi-o mierliţă,
Bucură-te măiculiţă
Că la vară-i răsmeriţă
Tot poporul îl chemăm
Pe comunişti s-alungăm,
Să rămânem cum am fost
Gospodari harnici, cu rost."
Mozăceni, plângeţi în veci
C-a murit Ştefan Ghelmeci
Împuşcat de ruşi spurcaţi,
A murit sus pe Carpaţi
Apărând sfântul pământ,
N-are cruce la mormânt.

272

Foaie verde lemn cătnesc,
Mă duc să mă prăpădesc
Că prea mulţi mă urmăresc,
Mă mir Doamne cum trăiesc.
Doi la casă-mi dau târcoale,
Alţi doi la codru pe poale
Şi pe vale stau vreo doi
Parcă-ar fi Domane-n război.
Mă uit la turma de oi,
La văcuţă şi la boi,
Nu pot, Doamne, sta cu ele
Parcă-am făcut numai rele;
Dar eu Doamne sunt cinstit,
Neamul, ţara mi-am iubit
Şi pe ruşi eu i-am urât,
Dar o curvă m-a părât;
Eu credeam că-mi este mândra
Şi ea era Samodiva;
Eu credeam că mă iubeşte
Şi ea mă pâra hoţeşte
La vânduţii bolşevici
Ce-au venit Doamne aici
Şi ne-ngenunchează ţara
Şi au pus pe noi povara
Cu partidul comunist,
Oamenii lui Anticrist!

CÂNTECE DESPRE DEŢINUŢII POLITICI ŞI SUFERINŢELE DIN ÎNCHISORI

273

Sus la Argeş, printre munţi,
Trece-un tren cu deţinuţi;
În vagoane-i mare jale,
Ţipete de disperare:
– Aoleo, domn' procuror
Nu mă mai bate, că mor;
Loveşte-mă mai cu milă
Că mă jur, n-am nici o vină,
Mi-am iubit pământ şi ţară,
M-am luptat ca să nu piară!
La Dalnic şi Stalingrad
Am primit câte un grad
Şi de-ar fi să mor acuşi,
Nu pot să-i iubesc pe ruşi!

274

În Insula Brăilii
Pe marginea Dunării
Cei mai buni şi bravi români
Împuşcaţi sunt de păgâni
Că s-au opus ruşilor,
Ruşilor, barbarilor;
N-au vrut ţara comunistă
Să ducă o viaţă tristă,
Subjugată de muscali,
De calmuci şi de barbari.
Pentru ţara ce-au iubit
Ei cu cinste au murit
Împuşcaţi, bolnavi de friguri,
Oasele le zac în diguri.

275

La Chilia, jos în baltă,
E o-nchisoare blestemată,
O-nchisoare de pământ
Cum n-am văzut de când sânt;
Fie ger, fie zăduf,
Noi murim tăind la stuf!
Mamă, mamă, la Chilia
Ne mănâncă şerpăria,
Cine moare nu-l îngroapă,
Este aruncat în apă,
N-are groapă, n-are cruce,
E dat la şerpi să-l mănânce.

276

De la Bucureşti la vale
Trece-un tren cu cinci vagoane
Cu cinci sute de persoane
Cu lanţuri grele de picioare.
Strigă unul din vagon
Către domnul conductor:
– Nu mâna trenu-aşa tare
Că dă tampoane-n tampoane
Şi ne strâng cătuşele
Şi ne deschid rănile,
Ne curge tot sângele.

Securiştii-atuncea urlă,
Procurorii îi înjură
Şi cu armele lovesc
Peste cine nimeresc:
– Mama voastră de bandiţi
Vă ducem ca să muriţi
La canal, să vă-ngropăm
Şi de voi o să scăpăm!

277

Rău e mamă-n puşcărie,
Rău cum nimenea nu ştie...
Nu e nimeni care moare
S-aibă muc de lumânare,
E-ngropat în câmp, departe,
De mormânt nu are parte...
Sunt zvârliţi în groapă mulţi,
Fără haine şi desculţi.

278

Rău e mamă-n puşcărie,
Am ajuns ca o stafie:
Am fost ca un brad frumos
Şi-am ajuns piele şi os.
În celulă n-am lumină
Şi zac, mamă, fără vină:
Am zis doar că mor de viu
Şi la colhoz nu mă-nscriu;
Eu pământul l-am iubit
Şi ei zic că sunt bandit.
Maică, dac-o fi să mor
Să-mi faci bradul de fecior
Şi un buchețel de flori;
Până mi-oi face buchetul
Să plângi să te doară pieptul;
S-aduci maică toţi nepoţii
Să ţină minte cu toţii
Cum mă omorâră hoţii.

279

În grădina cu flori multe
Se şterge mama pe frunte;
Nu se şterge de-asudată,
Se şterge de lăcrimată
Că-i fecioru-n puşcărie
Că n-a vrut să se înscrie
Cu ogoru-n tovărăşie,
– Maică, maică nu mai plânge,
Dacă-o fi să vărsăm sânge
Pe comunişti i-om înfrânge.

280

Frunză verde de bujor,
Plânge-mă mamă cu dor
Că ţi-am fost voinic fecior,
Scoteam boii din obor
Şi plugul de sub şopron
Şi aram să fac ogor.
Dar din ziua blestemată
Stă miriştea nearată,
C-au venit maică la mine
Activistu', mare câine,
Cu vreo patru securişti
Şi m-au luat de pe mirişti,
M-au legat şi mi-au pus fiare,
Mă băgară la-nchisoare,
M-au bătut aşa legat
Că partidu-am înjurat.
Mamă, stau în beci cumplit,
Întunecat şi umezit;
Când mă scot de-aici mă leagă
Şi mă bat o oră-ntreagă,
Mă bat până mă dau gata
Şi mă udă cu găleata
Să mă scoale din leşin,
Mamă, mamă, ce mai chin!
Mamă, iadu e aici,
Iad făcut de bolşevici!
Plâng, măicuţă, după tine
Mă doare-n pipt de suspine
Şi mi-e dor, măicuţă, dor
De cel codru frăţior
Şi de stâna cea de oi
Şi de cântec de cimpoi,
Maică, maică mult mi-e dor
Să cosesc la boi mohor,
Să şterg plugul de rugină,
Să mai văd şi eu lumină.
Te rog, mamă, nu te-nscrie
Cât poţi să mai rămâi vie,
C-o da bunul Dumnezeu
Să ies de aici şi eu
Şi cu căruţă şi boi
Nu mi-e teamă de nevoi;
Boii dacă ni-i răpesc
Toată viaţa-am să robesc.

281

Foaie verde bob năut,
N-am o cale să mă duc
Să-mi mai treacă de urât,
Să mă duc de duşmănie
Să mai scap şi de robie,
Că duşmanii s-au vorbit
Să mă prindă-n aşternut,
Pe mine şi pe soţie
Să ne lege c-o frânghie,
Să ne lege cot la cot
Să sperie satul tot,
Să ne ducă-n puşcărie
La Chilia-n stufărie,
Ori la Brăila pe baltă
Să sperie ţara toată!
Şi iar verde de năut,
Tu, maică, când m-ai făcut
De ce nu m-ai strâns de gât
Să nu mai sufăr atât?

282

De când cu colhozu, vere,
N-am mai pus la gât mărgele,
Icuşari şi mahmudele,
Nici pe degete inele,
Că nu mai pot de belele
Şi n-am, zău, nici o putere,
Că mă vede-un procuror
Mă mai ia şi la omor,
Procuror ca tauru,
Şi-mi confiscă auru.
Foaie verde trei căline,
Cine-mi zice: „neica vine",
Dau doi galbeni de la mine,
Dau doi galbeni şi scurteica
Numai să-l mai văd pe neica,
Frunză verde de salvie,
Neica zace-n puşcărie
Că n-a vrut ca să se-nscrie
Să facă tovărăşie
Şi ţinând doar cu dreptatea
L-a luat securitatea.
Mi-aş da salbă şi mărgele
Să scape neica de rele;
Doamne, Doamne ce n-aş da
Să-l mai văd iar pe neica.

283

Frunză verde de bujor,
Plânge-mă maică cu dor,
Dimineaţa când mă scol
Tristeţile-mi dau ocol
Lacrimile mă doboară,
Gardienii mă omoară
Şi-mi zic câine blestemat
Că pe ruşi i-am insultat,
Pe Stalin l-am înjurat
Şi mă bat, mamă, legat.

284

Frunză verde măr rotat,
Frăţioare arestat
De când bandiţii te-au luat
Cu fiare de mâini legat
Casa plânge, casa-i tristă
Sub povara comunistă
Şi te plâng surorile
Pe toate cărările,
Te plânge sora cea mare
De udă ţărâna-n cale;
Te plânge cea mijlocie
Cu rochiţă vişinie,
Cu lacrimi până-n bărbie
Şi te plânge cea mezină
Bălaia ca o sulfină,
De udă potecile,
C-aşa-i curg lacrimile;
Lacrimile ei sărate
Udă potecile toate.
Frunza-n codru se despică,
Pe pământ cu lacrimi pică,
Se despică, se usucă
Şi răsurile din luncă.
Răsurile pe răzoare
Le-au tăiat nişte tractoare
Că de când mi te legară
Tot pământul ni-l luară
Şi ne-au luat frăţioare,
Boi şi plug şi prăşitoare.
Frăţioare, fără tine
E tot plânset şi suspine,
Dar oricât ai mai căta
Nu te plângem niciuna
Cum te plânge măicuţa,
Ţi se rupe inima.

285

Frunză verde de-alunică,
L-au legat pe Ionică,
L-au legat de mâini cu fiare
Şi l-au dus la închisoare;
A lăsat calu-n pripon
Şi pe mândra sub un pom,
Calul paşte şi nechează,
Mândra plânge şi oftează.
– Taci, mândruţo, nu mai plânge
Că blestemul i-or ajunge,
Le-o da Dumnezeu necaz,
Bubă neagră în obraz,
Bube-n ochi să nu mai vadă,
Para focului să-i ardă,
Să moară bătuţi de chin
Toţi călăii lui Stalin.

286

Nu ştiu Luna pe cer merge,
Ori mândra la apă trece;
Nu ştiu Luna-a-norat,
Ori mândra s-a supărat;
Nu ştiu Luna-a-asfinţit,
Ori mândra a adormit;
Nu ştiu Luna-a-răsărit,
Ori mândruţa s-a trezit.
Dormi mândruţo, să nu simţi
C-ai rămas fără părinţi,
Dormi mândruţo, somn de moarte,
I-au legat şi-i duc departe
La Piteşti, în puşcărie,
Ca să-i bată Primărie.

287

– Cucule, de unde vii?
– De pe nişte văi pustii.
– Da de maica mea ce ştii?
– Ştiu bine că-i sănătoasă,
Sade la masă şi coasă;
Nu ştiu coasă ori descoasă,
Ştiu numai că lacrimi varsă
De face fântână-n casă,
Fântână cu trei izvoare
Cine-o bea din ele moare;
Să bea comuniştii răi
Să plesnească fierea-n ei.

288

Frunză didiţel,
Fecior tinerel,
Înalt stejerel
Tras ca prin inel
Vino înapoi,
Mai vino la noi
Că toţi te-aşteptăm
Ca să te vedem,
Că tu ţi-ai uitat
Căciula pe pat,
Şuba în cuier
Şi-o să mori de ger;
Inelul pe masă,
Logodnica-n casă
Plângând la fereastră,
Măghiranu-n glastră
Mi se ofileşte,
Mândra se topeşte
Uitându-se-afară
Ziua până-n sară.
– Ba eu n-am uitat
Căcila pe pat,
Nici şuba-n cuier
Ca să mor de ger:
Securist spurcat
M-a prins, m-a legat
Şi m-a-nchis departe
Cu haine vărgate
Şi nu-s vinovat,
Nimic n-am furat,
Doar am înjurat
Partidul spurcat
Care mi-a luat
Căruţa cu jugul,
Boii şi cu plugul,
Prăşitoarea, grapa,
Mi-a lăsat doar sapa.
Dumnezău de-o vrea
M-or elibera
Şi-oi veni la ea
Şi ne-om cununa
Şi-om fi doi iubiţi
Săraci, dar cinstiţi
Şi chiar de robim,
Muncim şi trăim
Iubind pe părinţi,
Urând pe bandiţi,

Pe toţi securiştii
Şi toţi peceriştii
Ce-aduseră-n ţară
Chin si viaţă-amară.

289

– Auzi mamă, popa toacă,
Ieşi afară şi te roagă
Şi din curte-afară ieşi
Şi te roagă la măceş
Şi te-nchină la cocoare
Că feciorul tău cel mare
A zăcut la închisoare
Şi-azi e ziua-n care moare.
Îl leagă de-un pom uscat
Şi-l omoară împuşcat
Că-i român adevărat
Şi cu ruşii nu s-a dat.

290

Frunzuleană de-alunică,
Tot de asta mi-a fost frică:
M-or vedea şi mă ridică,
Mă leagă şi mă achită!
M-au văzut şi nu m-am dat,
Tot codrul m-au căutat,
M-au găsit şi m-au legat
M-au bătut
Până-am căzut
Toate oasele mi-au rupt,
Capul ţăndări mi-au făcut.
Bătu-te-ar de pecereu
Că-ţi baţi joc de neamul meu
Şi-ai adus în biata ţară
Numai ură şi ocară.

291

Frunzuliţă iarbă grasă,
E timpul să ies la coasă.
Cum să ies? De m-or vedea,
M-or prinde şi m-or lega
Şi de mâini şi de picioare
Şi m-or duce la-nchisoare
Să stau legat în căteşi
Că-s român şi nu vreau ruşi!

292

Frunză verde foi de nuc,
Bată-te-ar pustia cuc,
Că n-am puşcă să te-mpuşc
Nici pistol
Să te omor
Şi cu untura din tine
Să potolesc inima-n mine,
Că în anul când m-au luat
În spate mi-ai cântat;
Ai cântat dinspre apus
Şi la-nchisoare m-au dus,
M-ai spurcat
Când mi-ai cântat,
La-nchisoare m-au băgat,
Fi-re-ai, cuce, blestemat!

293

Cucule de prin pădure
Du-te la mama şi-i spune,
Spune-i, cucule, să ştie
La mine să nu mai vie;
Pe mine când m-o vedea
O cupride jalea grea
Că am fiare
De picioare
Sunt slăbit, fără putere
Şi sunt vânăt de durere.

294

Cucule, voinic de codru,
Arde-ţi-ar penele focu,
Tu-mi cântaşi de mă secaşi,
De părinţi mă depărtaşi,
În temniţă mă băgaşi.

295

Cântă cucu-n plopi pe vale
Şi eu zac la închisoare;
Cântă cucu pe-o cătină
Şi eu zac fără lumină.

296

Cine-i tânăr şi voinic
Merge noaptea pe colnic
Fără puşcă şi pistoale,
Numai cu palmele goale;

Numai cu un bolovan
Nu se teme de dușman;
Pune mâna pe-o prăjină
Și-omoară lifta păgână.
Codru-i mare,
frunză n-are,
A avut-o
și-a pierdut-o
De treapădu cailor,
De urletu mașinilor,
De pocnetu armelor,
De jalea voinicilor.
Cine-a fost mai voinicel,
Acuma e vai de el;
Cine-a fost voinic mai tare
Acum e legat în zale
Și de mâini și de picioare
Și încuiat cu zăvoare
Zace de moarte-nchisoare.
Cine țara și-a iubit
Acum e mai chinuit
Și zace ca într-o groapă
Într-o temniță cu apă,
Cu apă pe sub grătare
Unde stă un șarpe mare
Și mi-l mușcă de picioare.
Ardă-te-ar focu de rus,
Grele vremuri ai adus!
Trăzni-i-ar pe trădători
Că ne-au dat pe mâna lor!
Trădătorii comuniști,
Procurori și securiști.

297

Peste munte vântul bate,
La badea nu pot străbate,
Bate vânt și drumu-i lung
La badea nu pot s-ajung
Că stă sub porți încuiate,
Cu lacăte ferecate.
Bate vântul peste brazi,
La badea nu intru azi:
Nu vor sentinelele
Să descuie zăbrelele.
Bate vântul prin tufani,
Partizanii-s luați dușmani,
Zac în celule de gheață
Condamnați să stea pe viață
De procurori fioroși
Și de juzi necredincioși,
Oameni fără Dumnezeu
Ce-au adus țara la greu,
Oameni vânduți lui Stalin,
Plini de ură și venin
Împotriva celor care
Nu vor colectivizare,
Ci vor liberi să trăiască
Pe moșia strămoșească.

298

Tovarășe procuror
Nu mai pune-n geam oblon
Și mai deschide fereastra
Să-mi văd casa și nevasta,
Copilașii și fântâna,
Pe măicuța spălând lâna
Și făcându-mi semn cu mâna.
Deschide să văd lumină
Că sunt închis fără vină,
N-am furat,
N-am înșelat,
Doar pe Dej l-am înjurat,
Că nu știe să vorbească,
Dar țara s-o cârmuiască?

299

Frunză verde razachie,
Zace neica-n pușcărie,
Nici gândește, nici nu știe
Câte griji îmi face mie,
Că mi l-au luat legat
Când pe Stalin l-a-njurat.

300

Aseară mai pe-nserat
Pe neica l-a arestat,
Mi l-au prins, mi l-au legat,
Cu lanțuri l-au ferecat,
La temniță l-au băgat;
Dar neica nu are vină
Că-i român și că se-nchină
Să mai vină-n țară bine,
Să scăpăm de păgânime.

301

Amărâtă turturică
Când rămâne singurică,

Nici nu bea, nici nu mănâncă;
Și mai are-un frățior
Pe sturzul cel gălbior
Care-mi cântă la strâmtori;
Și mai are-o surioară
Pe mica privighetoare,
Cântă noaptea pe răcoare,
Cântă neicuții să-l scoale,
Dar n-are cum să-l mai scoale
Că zace la închisoare,
La-nchisoare la Chilia
Să-l mănânce șerpăria.

302

Frunzuliță de-o gutuie,
Dacă nu e cine nu e,
Puișor să mă mângâie,
Fie ca frunza, ca iarba,
Dacă nu e puiu, geaba;
Fie ca bradu de sus,
Dacă nu e cin' s-a dus;
Fie ca bradu de-nalt,
Nu-i ca puiu cel luat
Și închis nevinovat,
Doar că e român curat.

303

Mai știi mândro, ori nu știi
Că ne-am iubit de copii
De când ne-am văzut întâi?
Pe valea cu florile
Eu îmi pășteam oile
Și tu albeai pânzele.
Comuniștii cum veniră
Pe noi doi ne despărțiră,
Eu zac mândro-n pușcărie,
Tu plângi în tovărășie
Care este-o grea robie.

304

Bate-un vânt rece din baltă
La Chilia-n port,
Trestia se-nalță mare,
Eu s-o tai nu pot.
Căpitanul strigă tare:
Dă-i hoțule, dă-i!
Dimineața pan' la prânz
Dă-i hoțule, dă-i,
Cinci sute de roabe-am dus
Dă-i hoțule, dă-i!
De la prânz până în seară
Dă-i hoțule, dă-i,
Nu le mai țin socoteală,
Dă-i hoțule, dă-i!
Bate-un vânt rece din baltă
La Chilia-n port,
Tăind trestia înaltă
Sunt obosit mort.
Căpitanul strigă tare:
Dă-i hoțule, dă-i,
Că nu-ți mai dăm de mâncare,
Dumnezeii tăi!

CÂNTECE DESPRE ACTIVIȘTI, SECURIȘTI, PROCURORI, MILIȚIENI ȘI ALȚI FUNCȚIONARI COMUNIȘTI

305

Și-am ea dau un acatist
Să cadă pe activist
Boala ăluia spurcat
Cu durere la ficat,
Să-i cadă părul de râie,
Pruncii orfani să-i rămâie
Că m-a pus să scriu cerere
Și-am rămas fără avere.

306

Procuror, suflet de câine,
N-ai mai trăi până mâine,
Iar de-o fi să mai trăiești
Odihnă să nu găsești:
Să ai casa cucului
Și odihna vântului,
Mângâierea spinului
Și gustul pelinului,
Că ai sufletul spurcat
Și la bolșevici te-ai dat.

307

Mândro nu eşti vrednică
Să intri-n biserică,
Că biserica-i de piatră,
Tu eşti javră care latră,
Că biserica-i sfinţită
Şi tu eşti afurisită
Că te duseşi la oraş
Ca să-ţi facă instructaj,
La oraş ai stat o lună
Şi-ai venit acas' nebună
Să spui că nu-i Dumnezeu,
Că Stalin e tatăl tău.
Ce ruşine, ce ruşine
A dat mândro peste tine,
Ce ruşine şi păcat
Că te-ai mai întors în sat.

308

Mândruţa cu nasul lung
Ta-său n-a avut nici plug,
Nici o vită-n bătătură
Că plătea pe băutură;
Ea n-a pus mâna pe sapă,
N-avea după ce bea apă,
Dar se făcu activistă,
Se poartă ca în revistă
Şi vine fără ruşine
Să ne-nveţe cum e bine:
Ne spune cum să muncim
Şi viaţa cum s-o trăim.
Comuniştii n-au ruşine,
Leneşii-au ajuns la bine!

309

Pe valea cu tufele
Se tăvălesc târfele
Când pleacă sară de sară
Zicând că merg la plenară
Şi se jură pe credinţă
Că ele merg la şedinţă.
Îşi îmbrobodesc bărbaţii
Şi merg prin tufe cu alţii.

310

Lua-o-ar dracu de muiere
Care scrie pe cerere
Să se facă peceristă,
Jigodie comunistă
Şi se duce prin oraş
Cu activiştii borfaşi
Care vin să ne înscrie
La colectivă-n robie.

311

Tovarăşa activistă,
Javră hădă, comunistă,
Nu spală nici o tigaie
Şi umblă ca o potaie.

312

– Hai nevastă, la arat!
– Nu pot, că mă duc la sfat.
– Hai nevastă, la prăşit!
– Nu pot, merg la instruit.
– Hai nevastă, tăiem şiţă!
– Nu pot, că merg la şedinţă.
– Fă, nevastă, focu-n vatră!
– Nu pot, eu sunt convocată.
– Pune fire-n răşchitor!
– Am semnat convocator,
Tu să faci totul în casă
Că eu sunt membră aleasă,
Vin tovarăşi din raion,
Mă pupă şi-mi dau târcol;
Vin tovarăşi de-ăi cu carte
Mă iubesc pe săturate,
Că partidu', vrei, nu vrei,
A dat drepturi la femei.

313

Uite maică, un ţigan
N-avea casă, n-avea ban,
S-a făcut miliţian,
Are puşcă şi caschetă
Şi umblă pe bicicletă.
Din cotețe nu mai fură
Noaptea pe fulgerătură;
Intră ziua-n bătătură
Şi ne bate şi ne-njură,
Ne ia porci şi ne ia oi
Pentru cote şi nevoi
De-am ajuns ca vaide noi!

314

Pălămidă blestemată,
De la munte până-n baltă
Nu găseşti liftă spurcată
Şi miliţian să bată
Cum e Baba, zis Gârlej,
Miliţian de-al lui Dej,
Că nu-i Baba lui Novac,
Este Baba ca un drac,
Miliţian, om spurcat,
Care cheamă la anchete
Măicuţe, neveste, fete,
Zice că le anchetează,
Le bate, le violează,
N-are suflet, n-are milă
Şi le bate fără vină,

Bată-l Dumnezeu cel sfânt
Să ajungă în mormânt!

315

Doamne, te rugăm frumos,
Mai coboară şi tu jos
Că s-a-ntors lumea pe dos:
Leneşii şi beţivanii
Fac acum pe bogătanii;
Cei cinstiţi şi muncitori
Zac cu toţii la-nchisori.
Ţiganii şi derbedeii
Sunt mai dihai decât smeii,
Intră în securitate
Ne-arestează şi ne bate
Şi ne bate fără milă,
Fără să avem vreo vină.
Doamne, şi să vezi toţi proştii
Cu galoane-n fruntea oştii
Cum aleargă după noi
Şi ne leagă ca pe boi
Şi ne bagă-n puşcării
Să murim, Doamne, de vii.
Cobori Doamne pe pământ
Să vezi proştii ce mari sânt:
Procurori, notari, primari,
Ori sunt proşti, ori sunt ţigani,
Doamne-ntoarce-ţi la noi faţa
Mai îndulceşte-ne viaţa
Că-i amară ca pelinul
Şi-otrăvită ca veninul.

316

Procurorul, n-aibă cruce,
Nici la groapă cine-l duce,
Că el m-a chemat la sfat,
Pistolul mi-a arătat
Şi-a zis că de nu mă-nscriu
Nu mai ies de-acolo viu.

317

Până ieri dormea ca boala
Şi-şi ştergea nasul cu poala.
Azi suflă nasu-n batistă
Şi-i mândră că-i peceristă,
Dar batista-i nespălată,
De muci şi sânge pătată.

318

Hădă mai era Marghioala!
Nu ştia să spele oala,
Avea jegul pe călcâie
Şi mâinile numai râie.
Acum îşi dă cu smântână
Şi zice că este zână,
Zână cum nu mai există,
Că s-a făcut activistă.

319

Ce nevastă porumbiţă,
Îi dă şefului guriţă;
Cucuru-n sus, cucuru-n jos,
Că are şeful frumos
Şi vuieşte-acum tot satul
Că şi-a-mbrobodit bărbatul.

320

Floare veştedă şi tristă,
Am nevastă peceristă,
Peceristă democrată
Toată ziua stă culcată.
Dacă îi zic câteodată:
– Hai femeie, jos în luncă
Să săpăm pentru-o zi muncă,
Sare să mă ia de păr
Şi-mi răspunde în răspăr:
– Nu merg, nu merg măi bărbate,
Voi sta culcată pe spate,
Vine unul, mă sărută

Şi-mi pune suta pe burtă;
Vine tovul preşedinte
Şi îmi pune norme multe;
Vine tov brigadier
Şi-mi dă norme câte-i cer;
Vine-un şef de atelaj
Pentru vacă-mi dă furaj,
Vine şi miliţianu
Şi colea îmi pune banu.
Dacă tu te-oi supăra
Îl pun şi te-o aresta.
Ascultă şi ia aminte:
Taci din gură, fii cuminte,
Partidul să nu-l jigneşti
Că sunt membră şi-o păţeşti.

321

Harnică-i nevasta mea,
Harnică, dracu a-o ia,
Că-ntr-o lună
Ţese-o lână
Şi-ntr-un an
Ţese-un suman.
Dar acuma-i democrată
Stă-n şedinţă ziua toată,
Dacă-i zic: – Hai să munceşti,
Ea-mi răspunde: – O păţeşti
Dacă te mai iei de mine;
Vin tovarăşii la tine
Şi-ai să vezi că nu e bine.

322

Frunză verde de aglice,
Femeile bolşevice
Stau cu ochii la oglindă
Şi gunoiu-i până-n grindă,
Stau cu ziua pe la sfat,
Gunoiul pute sub pat.

323

Plopule, ce stai fălos
Şi n-aduci nici un folos?
Poame n-ai, umbră nu dai,
Pază mlaştinilor stai!
Te făleşti cu-n foşnet trist
Parcă-ai fi un comunist.
Activistul se făleşte
Tot ca tine, nu munceşte,
Se făleşte ca şi tine
Şi nu face nici un bine.

324

Activiştii din Costeşti
Pun oala să facă terci;
Dimineaţa, când se scoală,
Hârşti, cu lingura prin oală;
N-au băut şi n-au mâncat,
Hârşti, cu lingura-n căcat.

325

Comunist cin' s-a făcut
N-ar mai merge în pământ,
Să rămână ne-ngropat
Hoit la ciori de săturat.
Cin' şi-a luat carnet de-ăl roş
N-ar mai vedea fum pe coş
Să aibă pe vatră gheaţă,
Numai plânsete în viaţă,
Numai plânsete de frig,
Să doarmă făcut covrig,
Să se scoale tot plângând
Şi să meargă tremurând.

326

Frunză verde ca arţarii
Activiştii-s ca ţânţarii
Că sug sângele din tine
Şi ei cântă că e bine;
O fi bine pentru ei
Că ne ia şi şapte piei!

327

Tovarăşe şef de post,
N-ai avea pe lume rost,
N-ai avea loc pe pământ,
Nici tămâie la mormânt!
M-ai bătut şi m-ai legat
Fără să fiu vinovat;
Te-ai desfăcut de centură
Şi mi-ai rupt dinţii din gură,
Ai luat arma din perete
Ca să mă loveşti cu sete,
M-ai legat şi m-ai bătut
Fără să-mi spui ce-am făcut!

Ş-au lăudat trei vecine
Că m-au pus bine la tine,
Că am înjurat de sfinţi
Pe comuniştii bandiţi.

328

Negru-i pământul aratu
Dar mai negru-i necuratu;
Negru-i pământu şi tristu,
Dar mai negru-i comunistu,
C-are sufletul negreală
De cărbuni şi de cerneală
Şi gândeşte doar la rău
Ca şarpele de dudău,

Ca şarpele otrăvit:
Când te muşcă, ai şi murit!

329

Iată, bietul nea Ion
Vede pe-a de la raion
Şi priveşte-n sus şi-n jos,
Parcă e ţap furios;
Şi-o priveşte-n jos şi sus
Parcă ar privi la urs.

330

Uite-o şi pe-a păduchioasă:
După ce-a plecat de-acasă,
În partid a fost primită
Şi umblă numai boită,
Parcă-i gaiţă năpârlită!

331

Frunză verde de negară,
Râd flăcăii, se omoară,
Că şoldia lui Nicoară
A ajuns funcţionară.
Ştie-a scrie, măi băieţi,
Ca pisica pe pereţi;
Ţine nasul în prăjină,
Se crede că e regină,
Galbenă ca o lămâie
Şi pe mâini plină de râie.
Stă numai pe la raion,
Aleargă din om în om
Cum sare din pom în pom
Vrăbiuţa dracului,
Bătrână dar pare pui.

332

Cum ajunse secretară
Zice că şi-a făcut moară:
S-aşează pe duşumea,
Macină şefu cu ea.

333

Fata lui Chioru Băşină
N-a văzut acas' făină
Tat-său tot vindea şi bea,
Sta la umbră şi dormea;
Fata, tot aşa nasoală,
Nu spăla măcar o oală;
De-o spăla şi-o punea-n par
Sta ţânţar lângă ţânţar,
Se strângeau muştele roi
Şi o făceau buduroi.
Comuniştii, ce să faci?
Au zis că ei sunt săraci
Şi-i luară de la sat
Să-i facă oameni de stat:
Băşină e securist,
Fata stă c-un activist,
Ţine nasul în prăjină,
Uită că e-a lui Băşină.

334

Cine se-nscrie-n partid
N-ar avea pe masă blid
Nici cu zamă, nici cu sare,
Să moară de supărare
Fără muc de lumânare,
Pământul să nu-l primească
Ne-ngropat să putrezească;
Rămâie-i ciolanele
Să le ardă Soarele,
Să-i rămână scăfârlia
Ca să-i cânte ciocârlia,
Iar copiii lui la fel
S-aibă parte ca şi el
De clonţoiul corbului
Sub bătaia vântului
Şi arşiţa Soarelui
Pe faţa pământului.

335

Frunză verde de negară,
Comunist, spurcată fiară,
De te-aş prinde la zăvoi
Cu măciuca să te-nmoi,
De haine să te despoi,
De piele să te jupoi
Şi din pielea ta să-mi fac
Opincuţe să mă-ncalţ.
Comunist, spurcat de câine,
De te-aş prinde-ntre coline
La cărarea cea cotită,
În pădurea îndesită,
Ţi-aş băga căluş în gură,
Te-aş îngropa sub ţărână
Colea-n vale, unde ştiu,
Ca să putrezeşti de viu.
Activist, liftă spurcată
Fi-ţi-ar casa blestemată,
Fi-ţi-ar neamu-afurisit
Şi să mori nespovedit
Să te-arunc pe câmp la ciori
Să te-nghită ciorile,
Să-ţi cânte bufniţele
Că-mi asupreşti zilele.

336

Tovarăşe boier,
Eu mor de ger,
Nu am pâine,
Tu eşti câine;
Eu plâng de-amar,
Tu na-i habar:
Eşti trădător
Al ruşilor.
Tovarăşe boier,
Degeaba-ţi cer
Un ban pomană
Până la vară
Că m-oi trudi
Şi voi munci
Şi-ţi voi plăti
Că tu nu-mi dai
Că nici nu ai
Şi n-ai avut
Şi ne-ai vândut;
Eşti comunist,
Eşti activist
Trădător
Al ruşilor.

337

Comunist, spurcat de câine,
Vino-ncoace lângă mine
Ca să bag ţăpuşu-n tine
Şi din pielea ta să-mi fac
Un cojocel să mă-mbrac.

338

Frunză verde trei zambile,
Trei zambile, trei nuiele,
Bate-ne Doamne cu ele
Şi nu pune-atâtea stele
Pe epoleţi la lichele
Că varsă-n ţară venin
Şi ne vinde lui Stalin.

339

În casa de lângă şcoală
Zace primarul de boală.
– Mierliţă, ia vezi ce face?
Zace, zace
Nu se-ntoarce
Că are durere mare
La ficat şi la picioare.
– Las' să zacă,
Nu se-ntoarcă,
Os prin os ca să-i petreacă;
Boala-l seacă,
Las' să zacă,
A lăsat lumea săracă:
Tot luând cote şi bani
Ne-a lăsat pe toţi sărmani.

340

Te credeam bărbat fecior
Nu te credeam trădător;
Te credeam un om de rând,
Nu ştiam că eşti bolând
Să te-nscrii în pecere
În rând cu lichelele;
Până-acuma te-am iubit,
Dar de-acuma te-am urât
Nu vreau să aud de tine
Chiar de-o fi să mor şi mâine;
Nici la moarte să nu-mi vii,
Nici lumină să nu-mi ţii,
Nici crucea să mi-o săruţi,
Nici în grapă să te uiţi
Că eşti un om de nimic
Cu carnet de bolşevic,
Un bolşevic pecerist
Şi ajunseşti activist.

341

Doamne vrei să ne omori?
P e ţigani îi făcuşi domni,
Securişti şi procurori;
Pe cârmaci îi făcuşi orbi,
Pe români îi făcuşi robi;
Mai întoarce-ţi Doamne faţa
Şi ne uşurează viaţa;
Mai priveşte înspre noi,
Mai ne scapă de nevoi,
Mai priveşte şi pe-aici,
Scapă-ne de bolşevici.

342

Ăştia sunt învăţători,
Educatori şi profesori
Ca să iasă-n sărbători
Să-i oprească pe feciori
Să meargă la-mpărtăşit,
Cum nu s-a mai pomenit?
Ăştia-s trădători vânduţi,
Nu trebuie să-i asculţi;
Trădători vânduţi, nebuni,
Şi la şcoală spun minciuni,
Cum că ruşii blestemaţi
Ar fi cu românii fraţi
Şi-asuprirea ce-o impun
Ar fi traiul cel mai bun.
Astea-s cadre bolşevice,
Vor copiii să ni-i strice
Şi s-ajungă România
Păgână cum e Rusia.
Astea-s cadre? Sunt mârlani,
Trădători vânduţi pe bani,
Oameni vânduţi dracului,
Arde-i-ar focul iadului!
Sunt oameni fără ruşine,
Nu ne-nvaţă ce e bine,
Ne-nvaţă ce e mai rău,
Să fugim de Dumnezău,
Dar Dumnezău o să-i vadă
Şi-n iad focul o să-i ardă.

343

În Palatul de Cultură
Oamenii intră şi-njură
Că a expus tov Silvică
Operili lu' Papucică.
Voinescu, om de nimic,
Director după tipic,
După tipar bolşevic,
Îşi reneagă şi părinţii
Ţinând scaunul cu dinţii.

344

Cei mai proşti din Mozăceni
Au ajuns acum boieri;
Proştii azi ne conduc satul,
Proştii ne conduc şi statul!

345

Activiştii, graşi ca urşii,
Tot se laudă cu ruşii
Că sunt fraţii lor cei mari
Şi nu văd că sunt barbari.

346

De trei zile beau la bere,
Las' să beau, că n-am muiere,
Că muierea mea cuminte
S-a dus după-un preşedinte.
De trei zile beau sub coastă,
Las' să beau că n-am nevastă,
Nevasta cu flori pe poale
S-a dus după-un coate goale
Şi-a trecut aproape-un an
De când stă la un ţigan
Ce-a ajuns miliţian.

347

Doamne dă la procurori
Şi palate şi comori,
Dar ia-le Doamne vederea
Să nu le simtă plăcerea.
Doamne dă-le tot ce vor,
Ia-le văzul ochilor

Şi lasă-i fără vedere
Să nu se bucure de ele;
Usucă-le limba-n gură
Că urât, Doamne, mă-njură
De biserică şi sfinţi
De Dumnezeu şi părinţi.
Dă-le, Doamne, nestemate,
Aur mult, dă-le palate,
Ia-le mâinile din coate
Să nu mă mai poată bate,
Că mă-njură şi mă bat
Fără să fiu vinovat.
M-au bătut, Doamne, bătut
Până am zis tot ce-au vrut,
Ce n-am spus şi n-am făcut
De când mama m-a născut.
Credeam, Doamne, c-o să scap
Dar mă bat numai în cap
Şi zic c-am recunoscut
Faptele ce le-am făcut.

348

Cine credinţa îşi lasă
Dă-i Doamne mare pedeapsă:
Crească-i chiselef prin casă
Şi bureţi pe la fereastră,
Casa, ciuma să-i lovească,
Pământul să nu-l primească,
Că nu poate fi român
Ăla care e păgân,
Păgân fără Dumnezeu
Ca Stalin şi neamul său.

349

Frunză verde matostat,
Comuniştii de la sfat
Arde-i-ar focul şi para
Că prea jefuiră ţara;
N-ar avea loc în pământ
Că-s spurcaţi şi el e sfânt
Şi talpa le e spurcată
Şi-l spurcă pe unde calcă,
Că s-au dat de Anticrist,
De partidul comunist
Şi-au uitat de Dumnezeu
Arde-i-ar focul cel greu,
Focul iadului adânc
Să n-aibă loc în pământ,
N-aibă nici cuie la cruce,
Nici la grapă cine-l duce,
Să le zacă oasele
Să se strângă muştele
Şi viermii să-i viermuiască
Că din Ţara Românească
Au făcut tarla rusească.

350

– Du-te, fă, la colectivă!
– Nu mă duc mă, nu mă duc,
Stau acasă şi mă 'ut;
Am grădină-ajutătoare,
Nici în 'izdă nu mă doare.
Brigadieru-i o lichea
Moare după 'izda mea,
Însă domnul preşedinte
I-a cam luat-o înainte
Şi tot umblă după mine,
Ştie că eu mă 'ut bine;
Inginerul agronom
Mă 'ute că-i şi el om,
Brigadierul când mă 'ute
Îmi pune procente multe;
Preşedintele când poate,
Stă în pat cu mine-o noapte.
Şi domnul vicepreşedinte
Mă 'ute tot înainte,
Mă 'ute tot pe la spate
Cu metode-naintate.
Eu nu sunt proastă ca voi
Să merg să descarc gunoi
Şi mai bine stau acasă
Şi mă 'ut cu 'ulă-aleasă.
Chiar şi doctorul Ion
Mă ia pe la 'urul gol,
Când voi descărcaţi gunoi
Eu mă 'ut pe dinapoi,
Dacă dau din 'ur odată
Am o zi asigurată,
O căruţă de cartofi
Şi-o pereche de pantofi,
Mai îmi dau şi câte-o oaie
Că pun 'izda la bătaie
Şi că pun mâna pe 'oaie;
Îmi dau şi ceva parale:
Tot ce vezi acum pe mine.,
Toate de la 'izdă vine.

351

Când eu steaua, când cu crucea,
Ca părintele Burducea!

352

Avem popă comunist
Când ia câte-un acatist
Se uită-n ochi la femei
Şi-ai lui scapără scântei;
Când se roagă la icoane
Se uită după cucoane
Că nu-i arde de slujit:
Se gândeşte la iubit,
Să umble noapte de noapte
Pe la femei divorţate
Şi să stea lângă palane
Strângând în braţe vădane.

353

Popa-al nostru sub sutană
Îşi vâră câte-o vădană
Şi pe umeri, ce credeţi,
N-are el şi epoleţi?
Dacă-i spui câte-un păcat
Repede te-a şi turnat.
Ascultaţi, voi, oameni buni,
Dracu nu face minuni,
Decât s-ajungi la pârnaie
Fă-ţi biserică-n odaie
Cu credinţă-n Dumnezeu
Ne-om mântui şi de rău.

354

Popa Rizea-n Pârvu Roşu
S-a făcut din verde, roşu:
Adună bani cu găleata
Ca să îşi mărite fata;
Biserica stă crăpată,
El strânge bani pentru fată
Şi face la feciorași
Vile colea, la oraș;
Îi rămâne câțiva lei,
Îi dă noaptea la femei;
Nimic nu-l împiedecă,
Că n-avem biserică.
Pârvu Roşu e sat trist
C-are popă comunist,
Din haită legionară,
Cu epoleţi pe sub sutană.

355

Uite colea-n Pârvu Roşu,
Popa Rizea zis Cocoşu:
Ceferiştii-s la serviciu,
El, păş-păş, precum ariciu,
Sare pe la toţi pârleazu
Ca să le schimbe macazu.

356

Popa Rizea la altar
Are ochi ca de ţipar
Şi se uită la cucoane,
Nu la sfintele icoane.

357

Frunză verde foi ca nuca,
După ce-a-mpuşcat pe Duca,
Popa Rizea, dracu gol,
Purta la şold un pistol,
Cânta de-şi uda sutana
Cântecele lui Satana.

358

Popa Rizea-i dracu gol:
Îngenunche la pristol,
Dar cu ochii la cucoane,
Nu la sfintele icoane.

359

Uite popa, nu e popa,
Toată noaptea ţopa-ţopa,
Sare porţile-ncuiate
La femei nemăritate;
Şi la altele se lasă
Când bărbaţii nu-s acasă.

360

Îngenunche popa jos
Cu cojocu-ntors pe dos,

Cu 'ula făcută os
C-a văzut picior frumos.

361

Legionari şi ţărănişti
Îşi dau mâna când sunt trişti
Aşa cum face la noi
Popa Rizea şi Piţigoi!

362

Popa-al nostru-i dracu gol:
Toată noaptea dă târcol
Pe la vădane prin sat,
Nu gândeşte la păcat;
La biserică ne spune
Nu să facem rugăciune,
Să ne facem pecerişti,
Să devenim comunişti;
Ăsta-i omul dracului
Nu e popă-al satului!

363

Frunză verde matostat,
Avem popă june-n sat;
Popa-al nostru credincios
L-au dat comuniştii jos,
Din biserică l-au scos
Că ne-nvăţa rugăciune
Şi-aveam şi noi cui ne spune
Câte-un of, câte-un păcat,
Că de rău ne-am săturat.
Ne-au adus un tânăr fante
Plin ca dracu de păcate
Ca flăcăii-n sat să-i cânte:
Părinte, părinte
Cu ale tinere-n altar,
Cu ale bătrâne pe-afar?
Nu e bine ce tot faci
C-o s-ajungi în iad la draci;
Bagă-n altar pe-ale bătrâne
C-au păcate mai puţâne.

364

Popa-al nostru-i rău de gură
Că fumează şi înjură;
Popa-al nostru-i rău de muscă
Se uită la orice fustă;
Popa-al nostru-i bolşevic,
Om al dracu, de nimic,

Că ne-ndeamnă, lua-l-ar dracii
Să iubim ruşii, cazacii,
Şi, trăzni-l-ar din senin,
Îl laudă pe Stalin!

CÂNTECE DESPRE MUNCITORI ŞI NAVETIŞTI

365

Frunza verde matostat,
De când din sat a plecat
Ce fericit e muncitorul:
Că-i cântă-n casa difuzorul
Şi-i bate-n poartă perceptorul.
Şi-apoi unu de la adas
Cu ochelarii pe nas
Îi ia tot ce-a nai rămas:
Îi ia carnea, îi ia făina
Şi îi dă penicilina,
Că muncitorul are parte
De toate relele, toate!
Stă cu difuzoru-n casă
Dar n-are pâine pe masă,
Iar căsuţa-n sat, cu vie,
I-a rămas acum pustie
Şi-i cântă buha pe tavan:
– Nu mai eşti acum ţăran!

366

Când eram la casa mea
Beleam porc, beleam purcea;
De când m-am mutat la bloc
Belesc ...-n loc de porc.

367

Asta este libertate:
Fetele fătară toate,
Femeile măritate
Se 'ut cu gurile căscate,
Iar bărbaţii fac naveta
La oraş eu bicicleta.

368

Frunza verde rămurele,
Duceţi-va păsărele
La fereastra mândrii mele
Şi-i cântaţi doina de jale
Să ştie cum o duc eu
La oraş muncind din greu;
Viscoleşte şi e ger
Şi eu stau pe şantier;
Seara când mă-ntorc acasă
Rata prin nămeţi mă lasă
Şi să vezi bieţii băieţi
Cum o-mping ei prin nămeţi;
Sosec acas' obosit,
Nu-mi mai arde de iubit.

369

Ardă-te-ar focul de rus,
Of, of, Doamne, rău am mai ajuns!
Dintr-un gospodar fruntaş,
Fac naveta la oraş,
Of, of, Doamne rău am mai ajuns!
Of, of, cumpăr câte-un sac de pâini,
Of, of, nu mai pot Doamne de mâini
Că mă dor şi nu mai pot
De săpat la târnăcop
Canale şi temelii,
Doamne, cum de mă mai ţii?
Când aveam un pic de-avere
Trăiam viaţa cu plăcere;
Când aveam boi şi pământ
Nu mă mai opream din cânt,
Dar acum, cum am ajuns,
Nu mă mai opresc din plâns.

370

Frunză verde micşunea,
Turai, turai, uite-aşa,
Că vine prostu cu rata,
Până-atunci iubeşte fata
Pe tovarăşu preşedinte
Ca să-i pună norme multe.
Şi pe ploaie şi pe ger
Prostu e pe şantier
Şi nevasta tot iubeşte
Şi la mine-aşa gândeşte:
Ducă-se pe Răpa Mare,
Eu iubesc şi am parale!
Ducă-se pe Răpa Mică,
Eu la toţi sunt ibovnică.
Fiică-mea-i la oraş şi ea
Cu unu din Somalia;
Nevasta-aşa, fiica la fel,
De-aş fi murit în război
Scăpăm de robia-amară
Ce s-abătu peste ţară
Şi nu eram navetist
În regimul comunist!

371

– Frunză verde de-alunică,
Dragul mamei Ionică,
Dacă-ai avut gând de ducă
De ce mi-ai mai zis mămucă?
– Maică al tău copilaş
A plecat să stea-n oraş
C-a venit vremea de-apoi
Cu necazuri şi nevoi,
Tinerii s-au dus departe
Şi-au rămas bătrânii-n sate
Să robească pan' la moarte,
Dar ea maică und' m-oi duce
Tot mămucă îţi voi zice
Şi, mămică, unde-oi fi
Tot la tine m-oi gândi.

372

Foaie verde maghiran,
Doamne ce bine trăiam
Când băteam la mândra-n geam
Şi amândoi ne iubeam,
Dar sosiră vremuri grele
Stau plecat pe şantiere;
Timpuri grele au venit
Nu mai am timp de iubit,
Cad ca vita, obosit.

373

Săracu brigadier
Stă o lună-n şantier
Şi nevasta lui frumoasă
Stă singurică acasă;
La luna când o-ntâlneşte
O sărută de-o albeşte,

Nu ştie, bată-l norocu,
Că un ţigan îi ţine locu:
E-un ţigan primar de sfat,
Merge pe la toate-n sat
Care stau fără bărbat.

374

Frunzuleană meri domneşti,
Pleacă badea-n Bucureşti
Că în sat
Nu e de stat,
Comuniştii tot i-au luat:
I-au luat boii şi plugu,
El se duce după lucru.
Du-te bade, unde-o fi,
În sat nu mai poţi trăi;
Du-te bade, peste sate
Grea robie se abate.

375

Garofiţă de pe stâncă,
Un ţigan şi o romîncă
Fac dragoste amândoi,
Ea lebădă, el cioroi.
Merg romînce la ţigani
Că ei fură şi au bani,
Românii muncesc la stat
N-au bani pentru sărutat
Şi tot stând de-acas' plecaţi
Ies copiii-ntunecaţi,
Vine bărbatul şi vede
Ochilor nu-i vine-a crede
Că pruncul e negru-verde
Şi femeia lui se jură
Că nu este corcitură,
Are pielea-ntunecată
C-a fost ea prea supărată
Gândindu-se la bărbat
Că e la oraş plecat.

376

Frunză verde matostat,
Bine e slujbaş la sfat!
Pe dealul cu florile
S-au scărbit copilele
Că le iubim mamele,
Dar noi nu tăgăduim
Că pe ele le iubim.
De când suntem bolşevici,
Soţii pleacă la servici
Ele stau singure-aici.
Soţii pleacă-n şantiere
Şi rămânem noi cu ele,
Luăm o sticlă de la mat
Cu vin roşu înfundat
Şi ne aşezăm pe pat
L-a iubit şi la pupat.

377

Geaba fete, geaba flori
Dacă nu sunt şi feciori,
Căci feciorii au fugit
Prin oraşe la muncit.

378

Cântă cucu, mierla-i zice:
– Nu mai bea banii voinice,
C-o să vină vreme rea
Când tu nu vei mai avea
Nici apa după ce-o bea.
– Las' să-i beau că i-am
muncit(trudit)
Cum nu s-a mai pomenit;
Din plugar fruntaş în sat
Trăiesc acum din săpat
Canale pe şantier,
Mă mir, cuce, cum nu pier,
De-aia beau, să uit de mine
C-am uitat cum o fi bine.

379

Doamne, pe acest pământ
Multe zile grele sunt,
Dar mai greu şi mai amar
E traiul de militar,
Că-i flămând şi chinuit
Şi de toţi batjocorit.

380

Frunză verde de mărar,
Nu este trai mai amar
Ca traiul de militar,
Că armata-i o robie
La lopată şi mistrie,
Mâncare de puşcărie!

381

Nu este trai mai amar
Ca traiul de militar
Cu bătăi şi-njurături
De la sergenţi şi majuri
Şi-ţi strigă, gura spurcată,
Că-i armată democrată.

382

Măicuţă duioasă
Rămâi sănătoasă
Şi rămâi cu bine
Că plec de la tine,
Inima-mi rămâne
Acasă la tine,
La fereastra mare
Printre rotunjoare
Şi în grădiniţă
Printre lămâiţă.
Rămâi şi tu tată,
Eu plec în armată;
Voi munci la stat,
Rămâi neajutat
Că n-ai alt fecior
Să-ţi dea ajutor.

383

Foaie verde trei granate,
Hitlere n-ai avea parte
De lumânare la moarte
Că ne-ai făcut nedreptate:
Dăduşi Ardealul jumate
Urmaşilor lui Atila
Şi ne-ai dus apoi cu sila
Până-n stepele pustii
Ale barbarei Rusii;
Nu te-ar mai primi mormântul,
Te-ai întins pe tot pământul,
Ardealul ni-l luarăm noi
Că ţi-am declarat război,
Dar căzu pe România
Bolşevismul din Rusia,
Bolşevismul lui Stalin
Ce-a supus ţara la chin.
Tu de nu dădeai Ardealul
Noi zdrobeam de tot muscalul,
Că armata, Mareşalul
O păstra să ia Ardealul.

384

Dor îi Doamne, cui e dor?
Recrutului călător
Că soldatul la-nceput
Are dor aprins şi mult
După şoapta plopilor
Şi muflitul oilor,
După şoapta apelor
Şi lătratul câinilor.

385

În pădure la făget
Mă făcuşi mândro s-aştept,
Aşteptai cât aşteptai,
Dacă nu venişi plecai;
Îmi luai puşca şi vergeaua
Şi-nainte poteceaua,
Auzii frunza şoptind
Şi-o fiinţă ciripind;
Crezui că e cineva
Râzând de dragostea mea
Când colo cine era?
O micuţă păsărea
Zbura de colea, colea;
Eu cu arma trag în ea

Şi-i străpunsei inima.
Auzii puşca pocnind,
Păsăruica ciripind,
Ciripind şi blestemând:
– Da-r-ar Dumnezeu să dea
Să-ţi moară nevasta ta
Să-ţi rămână pruncii tăi
Cum au rămas puii mei,
Să te-nsori de nouă ori
Şi să faci nouă feciori,
Feciorii s-ajungă mari
Şi să moară militari,
Împuşcaţi prin ţări străine
Cum m-ai puşcat tu pe mine.
Şi de-atunci, sărac de mine
Nu mai văd pe lume bine,
Comuniştii-mi luară tot
De-am rămas un sărăntoc,
Iar băieţii-mi fac armată
La târnăcop şi lopată
Cum nu e în lumea toată.
Ba mai este prin Rusia
C-acolo-i democraţia!
E armată
Democrată
La târnăcop şi lopată:
Norma cin' n-o poate face
Numai la celulă zace!

386

Păsărică de sub nor
la-mă şi pe mine-n zbor
Şi du-mă unde mi-e dor
La casa părinţilor,
Că-n armata comunistă
Munca-i grea şi viaţa-i tristă.

387

Du-te carte, du-te-n vânt,
La poştă să nu stai mult,
Du-te iute, te grăbeşte
Şi cu mândra te-ntâlneşte;
Când te-o lua să te citească
Lacrimile s-o pornească
(Plânsul să mi-o podidească)
La mine să se gândească;
De-atâtea ori s-o sărute
Câte are-n ea cuvinte
Că şi eu am sărutat-o
La poştă când am băgat-o.
Du-te să ştie şi tata
Cât de grea este armata
Cu sapa şi cu lopata;
Du-te ca şi ei să ştie
Că armata-i grea robie,
Că-n armata comunistă
E robia cea mai tristă.

388

Foaie verde din doi nuci,
Tu te duci bade, te duci,
Tu te duci bade sărace,
Eu cu dorul tău ce-oi face?
– Mândruţo vei face bine
Că rămâi în sat la tine
Şi-or mai fi voinici ca mine
Să te iubească pe tine,
Dar eu las mândruţo satul,
Pe mine mă cheamă statul
Şi mă duce în armată,
Nu văd mumă, nu văd tată,
Decât puşcă şi lopată,
Puşca şi instrucţia,
Lopata şi munca grea.

389

– Ce stai mândro supărată
Ca o floare neudată?
– Pleacă neica în armată,
De asta sunt supărată
Şi armata-i blestemată,
Nu este militărie,
Ci îl pune la robie
Canale adânci să sape,
Să curgă prin ele ape.

390

Foaie verde, foaie lată,
Eu te rog, drăguţă fată,
Cât timp oi sta în armată
Scrisorile mele toate
Să nu fie aruncate,
Ci să le pui pachetel
Să te culci seara pe el,
Că nu scriu nimica rău
Ca să stric sufletul tău,
Ci îţi scriu o poezie
Despre-amara cătănie
Ca să îmi scrii şi tu mie.

391

Adio cazarmă cu porţile de fier,
De tine s-aibă parte domnu' colonel;
Adio tu saltea, rogojină rea,
Pe tine să se culce cin' s-o reangaja;
Adio ciorbă lungă, cartofi necurăţaţi,
Pe voi să vă mănânce domnii reangajaţi;
Adio cartuşieră, centură, port-baionet,
Căci trei ani de zile mult m-aţi strâns de piept;
Adio puşculiţă, te dau la magazie
Căci trei ani de zile tu mi-ai fost soţie;
Aşteaptă-mă mândruţo cu vin roşu-ndulcit
Căci trei ani de zile mult am suferit.

392

Foaie verde mărăcine,
De ţi-e dor mamă, de mine,
Lasă lucrul două zile
Şi-a de-a treia vin la mine
Cu maşina automată
Pân' la regiment la poartă,
Cu maşina autobuz
La regimentul de sus;
Acolo când vei ajunge
Porţile ţi le-oi deschide
În grădina cea din vale
Unde-i fiul lui matale
Care sapă la canale
Şi varsă la lăcrămioare.
Când aud goarna de masă
Mi se face dor de-acasă,
Când aud goarna sunând
Stau în loc şi-ncep să plâng
Şi-aud maioru-njurând.
– Maiorule, nu-njura,
Că nu-njuri soţia ta
Şi-njuri pe măicuţa mea
Şi mă doare inima.

393

Într-o sâmbătă, pe seară,
Şuiera un tren în gară;
Când văzui că trenul vine,
Tremura inima-n mine;
Când văzui că trenul pleacă,
Lacrimile mă îneacă.
După două luni de zile
O tristă scrisoare-mi vine,
Scrisă de măicuţa mea,
Că se măritã Leana;
După ce eu o citii
Fuga la maior dădui,
Iar maiorul băiat bun
Îmi făcu foaie de drum.
Când trecui un deal şi-o vale
Mă-ntâlnii c-un moş în cale:
– Bună ziua moşule!
– Mulţumesc, voinicule!
– Când are nuntă Leana?
– Duninecă, care vine,
Este nuntă-n sat la mine.
Mai trecui un deal şi-o vale
Mă-ntâlnii c-o fată-n cale:
– Tu Gheorghiţă eşti acasă?
– Leana mâine e mireasă.
Eu în cas' când am intrat
Mesenii s-au ridicat.
– Staţi mesenilor, mâncaţi,
Voi nu sunteţi vinovaţi,
Să iasă mireasa-afară
Cu trei fire de beteală.
Mireasa când a ieşit
Către mine a grăit:
– Pleacă, catană, din prag,
C-am găsit altul mai drag;
Pleacă, catană, din uşă
Că-ţi scot ochii cu cenuşă;
Tu eşti catană la stat,
El e preşedinte-n sfat.
Şi-am plecat, şi-am blestemat:
– Trăzni-i-ar pe toţi din sfat
Că ne ia iubitele,
Ne-njugă ca vitele,
Buzunarele cu lei
Fură mintea la femei.

394

În grădina cu flori multe
Se ştergea mândra pe frunte;
Nu se ştergea de-asudată,
Se ştergea de supărată
Că pleacă neica-n armată
Şi îl duce la munci grele
Ca să sape la tunele
Şi-o sparge piatră un an
Sus pe Transfăgărăşan;
Acolo mulţi din armată
Au murit striviţi de piatră.

395

Fi-re-ai maică blestemată
Că nu ma-i făcut o fată
Să stau cu tine pe vatră,
Să nu mă ia în armată;
M-ai făcut mamă, bărbat
Să muncesc doi ani la stat
Muncă grea şi blestemată
Că avem normă fixată.

396

Doamne, Sfinte Niculae,
Avem ofiţeri de paie,
Ne tăvălesc prin noroaie
Şi ne culcă pe gunoaie
Şi-aşa viaţa ne-am călit-o,
Ne pregătim pentru Tito.

397

Bat-o Dumnezeu s-o bată,
Că asta nu e armată
La târnăcop şi lopată
Cum nu s-a văzut vreodată!

398

Pe vremea cireşelor
Trecui Dealul Iaşilor,
Eu cireşe nu gustai,
De taica mă-ndepărtai,
Auzii tun bubuind
Şi văzui flăcăi murind
Cu sângele gâlgâind;
Acolo în ţări străine
Căzură trei proiectile
Şi ma-u rănit şi pe mine.
După ce m-am vindecat
Cu trenu-n ţară-am plecat
Fără-o mână şi-un picior,
Cu sufletul plin de dor,
De dor mare şi credinţă
Să văd marea biruinţă;
Acasă dacă-am ajuns,
Ruşii-n ţară au pătruns
Şi-mi pare rău cât o să fiu
C-am rămas pe lume viu.

Într-o altă variantă, ultimele patru versuri sunt modificate:

Acasă dacă-am venit
Ruşii-n ţară-au năvălit
Şi m-au socotit bandit,
În temniţă m-au pitit.

399

Frunzuliţă măr bătut,
Multe zile-au mai trecut
De când nu ne-am mai văzut
Şi-alte multe trece-vor
Tot cu jale şi cu dor,
C-aşa-i viaţa-n cătănie:
Verşi la lacrimi şi nu ştie
Nici măicuţa,
nici mândruţa,
Frăţiorii şi tăicuţa
Câte lacrimi ai vărsat
Şi cât eşti de supărat
Prin străini înstrăinat.

400

Am primit aseară carte
De la mândra de departe
Că e bolnavă pe moarte;
Că de când stau în armată
Ea a stat şi-a plâns pe vatră,
În lume n-a mai ieşit
Şi cu nimeni n-a vorbit.
Ştie mândra că-n armată
Viaţa este blestemată,
Că mănânc doar arpacaş
Şi muncesc cât un ocnaş;
Nu mai e ca altădată:
Azi armata-i blestemată,
La târnăcop şi lopată.

401

Frunză verde de dudău,
Nu-i pe lume un flăcău
Mai deştept ca Bălălău.
Bălălău, băiat minune,
A plecat de-acasă-n lume
O meserie să fure:
La Negrea, la cismărie,
Să înveţe meserie,
Să scape de sărăcie.
Meserie n-a-nvăţat,
S-a apucat de furat
Şi prin puşcării a stat.
Ard-o focu' cismărie,
E greu să-nveţi meserie,
E mai bine-n puşcărie!
Bălălău din Scorniceşti
N-a citit nici trei poveşti,
Ştie să numere-un deşti
Şi stă-n palat la Bucureşti;
Nu-i ţăran, nici muncitor,
Vorbeşte-n televizor
Şi conduce un popor!

402

Ceauşescu-i mare câine
Lasă ţara fără pâine;
Nu-i nici carne, nu-i nici peşte,
Foamea simţi că te topeşte;
Nu-i nici lapte, nu-i nici caş,
Mori de foame la oraş
Şi Mincu strigă turbat
Să mâncăm planificat.
În apartamente-i frig,
Dormi noaptea făcut covrig
Şi nu zici, nu zici nimică,
Că nu zici şi mori de frică.

403

Doamne, inima mă doare,
Ce popor de urlătoare!
Ceauşescu pe-unde trece
Vine lumea şi-l petrece
Şi îi strigă, să trăiască
Să poată să ne belească.
Când ţine câte-un discurs,
Doamne, tu să mori de râs
Când zice: – Realimente
Este multe alimente
Pân muncipii şi pân sate
Că este toate bogate.

404

În ograda ca oglinda
Creşte astăzi pălămida;
În livada mea frumoasă
Creşte pălămida deasă
Şi din gospodar fruntaş
Fac naveta la oraş,
Alerg zilnic ca un câine
Pentru o bucat' de pâine.
La şedinţă-n adunare
Latră unii-n gura mare
Cum că viaţa noastră-i plină
De belşug şi de lumină
Şi că-i traiul fericit
Şi-eu mă mir cum n-am murit
De trudă şi viaţă tristă,
De lumină ceauşistă,
Fericire comunistă!

405

Fă-mă Doamne-o cucuvaie
Ca să-i cânt lui Niculaie,
Sau ciuvică dacă vrei
Ca să-i cânt şi Elenei.

406

Ceauşescu scorniceşte
Orice vorbă ce-o vorbeşte,
C-o rosteşte bâlbâind
Şi din mâini tot bătăind.

Într-o variantă auzită la elevii Şcolii Nr. 10 din Piteşti în septembrie 1978, acest catren continua cu:

Trăiască Ceauşescu,
Trăiască tot poporu',
Să-l vadă până-n iarnă
Ca şi pe Aldo Moro.

407

Azi românul nu mai speră
La o viață mai prosperă
Că rodește-n țară răul
Ca după ploaie pârâul
Revărsând puhoaiele
Cu toate gunoaiele;
Când stau apele domol
Toată iarba-i un nămol
Și-apoi trebuie multe ploi
Să le spele de noroi.

408

Mamă, în inima mea
Arde-un foc cu pară grea
Foc aprins de comuniști
Ce-mi lasă copii triști
Și flămânzi și dezbrăcați
Cum e piatra din Carpați;
Dar și piatra că e piatră
Tot plesnește câteodată.

409

Doamne, ce-ai avut cu noi?
Ne-ai făcut din oameni, boi!
Ce ți-am făcut Doamne sfinte?
Ne-ai făcut din oameni, vite!
Doamne, toate sunt pe dos,
Nu e nimic cum a fost:
Lichelele-s comuniste,
Curvele vorbesc de cinste,
Leneșii de hărnicie,
Hoții stau în primărie,
Popa și el e curvar
Și mai intră în altar;
Cinstea azi este ocara
Și-un cismar conduce țara.
Are Doamne, timpul roată,
Să mai fim ce-am fost odată,
Să dai timpul înapoi
Să trăim liberi și noi?

410

Doamne, cât timp a trecut
De când n-ai mai coborât
Să vezi ce e pe pământ?
Mai coboară Doamne-odată
Să vezi lumea răsturnată
Plângând de jale eu foc
Și cum dracu-și bate joc
Pângărind biserica,
Distrugând, Doamne, lumea.

411

Zi-i, mai zi-i, că ce-o mai fi
Vom vedea noi de-om trăi,
Comuniștii ne-or beli!
Zi-i, că-i zici tare frumos,
Nimic nu e cum a fost,
S-a întors lumea pe dos,
Nu mai e nimic cu rost.
Zi-i să uit ce este-n lume,
Răul vrea să ne sugrume.
Zi-i, mai zi-i cum o să fie,
Țara e o pușcărie,
Ce-o mai fi Dumnezeu știe;
Dumnezeu și Precista
Poate și-or întoarce fața
Să ne mai repare viața;
Epoca de aur zisă
E o temniță închisă
Cu zăvoare și lacăte,
Cum mai rău nu se mai poate.

412

– Mărăcine, mărăcine
Cine e mai trist ca mine?
– Pomul mâncat de omidă,
Grâul plin de pălămidă!
– Mărăcine, mărăcine
Nimeni nu-i mai trist ca mine;
Pomul iar înmugurește,
Îi dă frunza și-nflorește;
Grâu-l sameni și răsare,
Face spic frumos și mare;
Sufletul rănit în om
Nu e mugure de pom,
Îl rănești, rănit rămâne,
Nu-i grâu să rodească pâne;
El rămâne sloi de gheață
Cât rămâne omu-n viață,
Comunismu-l asuprește
Gheața-n suflet mereu crește,
Ceaușescu ne topește!

413

Frunză verde mărăcine,
Frică mi-e că mor ca mâine,
Mor cu suflet ne-mplinit
Că nu e cum am dorit,
Comunismul n-a pierit,
Ceaușescu n-a murit;
Mor cu suflet ne-mpăcat,
Comunismul n-a picat,
Ceaușescu n-a plecat.
Frică mi-i că-mi vine ceasu'
Fără să-i văd parastasu,
Să văd țara c-a scăpat
De așa partid spurcat,
De Ceaușescu turbat,
De toți bolșevicii hoți
Care ne-au robit pe toți,
De hoți și de criminali
Ce ne-au vândut la muscali
Și-acum mint că-i libertate
Și mor oamenii prin sate
Cu biserici dărâmate
Și cimitire arate.
Frică mi-i că voi muri
Și nu văd ce va mai fi,
Comunismul va pieri,
Ori românii vor muri.
Doamne, tu ești bun și sfânt
Și te rog, chiar în mormânt
Să-mi spui ce s-a întâmplat
Cu regimul blestemat,
Cu Ceaușescu turbat
Care țara a secat
Sugând-o fără păcat,
Și pe români i-a-njugat.

414

Frunză verde toporași,
Doamne, rău ne blestemași
De ne-ai dat conducător
Pe-ăl mai prost om din popor;
Sub el vom trăi noi bine
Când vor crește prune-n spine,
Când o face plopul pere
Și răchita micșunele.

415

Ca să cumperi patru ouă
Nu-ți mai pasă că te plouă;
Pentr-un kil de caracudă
Ploaia la coadă te udă.
Doamne, ce lume năroadă,
Ore-n șir să stea la coadă
Pe ploaie și pe zăpadă,
Iar acasă merg în frig,
Tremură, se fac covrig!

416

Ăsta-i trai și asta-i viață
Să te dai în cas' pe gheață?
Asta-i viață, ăsta trai,
Pe pereți cu mucegai?
Când eram în sat la mine
Nu țineam așa un câine,
I-așterneam paie uscate,
Nu simțea că vântul bate,
Ploaia nu mi-l atingea ,
Nici de foame au răbda;
Eu o duc de azi pe mâine,
Trăiesc mai rău ca un câine.

417

Băutura, băutura
Strâmbă limba, strâmbă gura,
Strâmbă ochii, strâmbă fața,
Strâmbă sufletul și viața.
Nu mai bea nene Ioane
Că-ți mor copii de foame,
Că dând tot pe băutură
N-ai nimic în bătătură.
Băutura cui îi place
Ăla om nu se mai face;
Erai gospodar vestit
Și-ai ajuns sărac lipit.
– O să beau să uit de mine
Că așa este mai bine,
Toată viața am muncit
Și chiabur sunt socotit,
Asupritor și bandit.
Leneșii și bețivanii
Fac astăzi pe barosanii,
Cine-averea și-au tocat
Au ajuns mai mari la sat,

Bâlbâiții lui Andruță
N-aveau cal n-aveau căruță,
Nu puneau mâna pe sapă,
N-aveau după ce bea apă,
Beau în cârciumi până-n sară
Și-au ajuns mai mari pe țară.
Pe mine m-au condamnat
C-am muncit neîncetat.
Leneși, hoți si bețivani
Au ajuns funcționari,
Comuniștii-i iau de bază
Și-au ajuns oameni de vază;
Astăzi cine mai muncește
Ori e prost, ori nu gândește;
Cine minte, cine fură
De toate are-n bătătură.

418

Ia ziarul, ia Scânteia,
Nu mai regula femeia
Că scrie-n comunicat
Să pui 'ula la uscat
Și să n-o mai pui la treabă
Ci s-o iei numai la labă
Și coaiele-n geamantan
Că degeaba le mai am.
Geaba ești fată drăguță
Că s-a dat decret pe puță,
Legea și comunicatul
A sfârșit cu regulatul!
Cum bagi mâna-ntre picioare,
Cum dai și trei miișoare
Și o mare pensioară;
De mai pui și avocat
Te saturi de regulat
Că divorțul te-a costat!
Ia ziarul, ia Scânteia,
Nu mai regula femeia
Că scrie-n comunicat
Sa pui 'ula la uscat.

419

Cale lungă, drum de fier,
Îmi bag 'ula-n frigider,
Că numai la Scorniceşti
Carne poți să mai găsești,
Dar faci drumu dus și-ntors
Și nu mai găsești nici os;
Cale-ntoarsă, iar te duci
Și plătești pan' te usuci
Bilete la cefere,
Că te duci, carne nu e.

420

Ceauşeecu pecere
Pâinea noastră unde e?
Eu v-am dat-o, dragii mei,
Voi ați dat-o la purcei.
Acum guiciți ca ei!

421

Frunză verde trei căline,
Eu ți-am zis, dragă Gogine,
Să nu te duci la pădure
Că vine pluta pe tine,
Dar tu nu m-ai ascultat
Ai luat securea și-ai plecat
Plută uscată-ai tăiat
Păduraru te-a-mpuşcat.
Te-a omorât măi Gogine
Cum ar omorî un câine.
Ieşi Gogine din mormânt
Să-ți vezi nevasta plângând
Și copii vai de ei,
Dezbrăcați și mititei
Cum se suie pe bordei
Și mănâncă dragavei
Și întreabă, măi Gogine:
– Mamă, tata nu mai vine?

422

Ți-am zis maică dumitale
Să vii la Argeș devale,
Să stăm la umbră pe luncă,
Să creștem puii de curcă,
Să fie buni pentru nuntă.
Mândro nu mai pot să viu
Că Argeșul e pustiu:
Comuniștii, fără milă,
Scos-au tot din rădăcină,
N-a rămas zăvoi, dumbravă
Și dogoarea e grozavă;
Cum s-a colectivizat
Și țelina-au arat
De-au rămas prundișuri goale
De te frige la picioare.

423

Când eram băiat mai mare
Fluieram și cântam tare:
– Foaie verde salbă moale,
Cât e Argeșul de mare
Pârâu ca Neajlovul n-are;
Neajlovul e cu dulceață,
Trece iarna și nu-ngheață;
Neajlovul cu apă rece,
Cine bea de dor îi trece;
Neajlovul e mititel,
Mititel și-ngusticel,
Sari cu calul peste el,
S-a-ncuibat dragostea-n el;
Neajlovul e dulcișor
Și e plin numai de dor;
Acum am îmbătrânit,
Comuniștii au venit,
Neajlovul l-au otrăvit
Chiar și broaștele-au pierit!

424

Frunzuleană foi și-o mură,
Prin codru, pe curătură
Fuge-un cerb cu iarba-n gură
Și cum sare și tot fuge
Tot mai poate să mai strige:
– Cerbilor,
Frățiorilor,
Ciutelor,
Surorilor
Ascundeți-vă prin munți
Că sosesc vânători mulți,
Ascundeți-vă prim văi
Că vin vânători călăi,
Comuniști stăpâni pe țară
Și cu gloanțe ne omoară;
Ne vor împuşca cu sete
Cu puștile cu lunete,
Ne-or jupui pieile,
Ne-or lua trofeele
Să le pună prin palate,
Că nu-s vânători din sate
Să vâneze cu dreptate
Câte-un cerb uitat de moarte,
Câte-o ciută
Mai urâtă,
Mai bătrână și mai slută,
Că țăranii ne iubeau
Și boierii ne stimau,
Cerbi frumoși nu împuşcau.
Ăştia sunt păcătoși
Trag în cerbii mai frumoși,
Mai voinici și sănătoși,
Ne jupoaie pieile
Ia capul și coarnele
Și le duce în castele
Să se laude cu ele.

425

Pică bruma pe pădure,
Merg moșnegi lemne să fure;
Pică bruma pe zăvoi,
Mergem să furăm și noi
Măcar vreascuri s-adunăm
Și în sobă să băgăm.
N-am ajuns bine în sat
Păduraru-a observat,
Focul nici au l-am aprins,
Pădurarul ne-a și prins.
Pică bruma subțirică
Noi murim de frig și frică
Și-apoi pică bruma groasă,

Noi murim de frig în casă.
Toți ce lemne au furat
Mai întâi i-a amendat
Și apoi i-a judecat,
La-nchisoare i-a băgat.
Doamne, ce pădure-avui
Și acum e-a statului
Și o taie și o cară
Și-o scoate afar' din țară,
O scoate din rădăcini
Și o vinde la străini.
Când era pădurea mea,
Doamne, frumoasă era;
O tăiam de uscătură
Și-aveam în casă căldură
Și pădurea era deasă,
Mândră tare și frumoasă.

426

Doamne, când aram ogoare
Treceau șiruri de cocoare,
Păsărele milioane
Zi și noapte, timp de-o lună,
Glăsuind a voie bună,
Că plecau de iarna rece
Până ger și viscol trece ,
Când zăpada se topea,
Vioreaua înflorea
Se-ntorceau cocoarele
Tot brăzdând cerurile,
Gâște, rațe, turturele,
Mii și mii de păsărele
Străbăteau zările-albastre
Spre pământul țării noastre,
Pământ sfânt al raiului,
Veneau iar să scoată pui.
Doamne, rău ne-ai blestemat,
Toate-n țară s-au schimbat.
Nu mai am nici plug nici vite,
Ogoarele stau nemuncite,
Luncile toate pârlite,
Apele sunt otrăvite,
Coastele sunt toate arse
Și pădurile sunt rase.
Vine toamna, iarna rece,
Nici o pasăre nu trece;
Ajung, Doamne-n primăvară,
Nici o pasăre nu zboară,
Ce blestem căzu pe țară!

427

Frunză verde nucă seacă,
Croncăne un corb pe-o cracă,
Eu zic corbului să tacă,
El se mută-n deal pe-o poacă,
Numai în ciudă să-mi facă.
– Corbule, negru tăciune,
Ce tot croncănești, ia spune
Ori ți-i foame, ori ți-i sete,
Sau ți-i dor de codru verde?
– Nu mi-e foame, nu mi-e sete,
Nu mi-e dor de codru verde,
Că dacă mă duc pe plai
Sunt numai stârvuri de cai.
Caii voștri de-astă vară
Cum vi-i ia, îi și omoară,
Le jupoaie pieile
Și-i cară cu zecile
Să-i mănânce fiarele.
– Corbule, rău am ajuns,
Nu mă stăpânesc din plâns.
– Voi oamenii lăcrimați
Și tot ce pățiți uitați;
E mai rău
De neamul meu
Că ne pune-n hoit otravă
Și murim fără zăbavă,
Nu vor trece ani prea mulți,
Glas de corb nu mai asculți.
Mai este un bob zăbavă
Și-om muri toți de otravă
Și atunci stârvurile
O să-mpută câmpurile.

428

În gorunu-nalt,
Pan' la cer de-nalt,
Înalt și stufos,
Gros și noduros
Corbul cel frumos,
Negru mătăsos
Cuibul mi-l strângea
Pe ger de undrea
Când e iarna grea
Și ningea, ningea.
Și mi-l ticluia
Și mi-l aranja,
Din păr de pe boi,
Din lână de oi
Și mi-l șindrilea
Cu piei de junice
În el să nu pice.
După ce-l făcea
Corbița oua,
Corbul le clocea
Puii mi-i scotea
În zi de februare
Când e geru tare.
Puii croncăneau
Mâncare cereau
Corbul că zbura
Zarea cerceta
Și vedea pe-un mal
Hoitul unui cal.
Și-atunci ce-mi făcea?
Sălta și zbura
Și mi se ducea
Și se înfrupta
Cu carne de cal
De pe acel mal
Și-aducea în clonț
Carne pentru toți;
Puii cum mâncau,
Căscau și mureau;
Calul ce-a murit
A fost otrăvit
Să moară jigănile
Ce-i consumă cărnile;
Cum muri ultimul pui,
Veni rândul corbului.

429

Sturzule,
Sturzule,
Prăpăditule,
Amărâtule!
Eu te-am sfătuit
Cum e de trăit,
Cuibul să ți-l faci
Colo printre fagi,
Nu lângă potece
Că oamenii-or trece,
Cuibu ți-or vedea
Și puii ți-or lua.
– Cuibul l-am clădit
Cum m-ai sfătuit,
Printre fagi pitit
Dar un elicopter
Lăsat dinspre cer
Codrul l-a stropit
Cu gaz otrăvit
Și puii mi-au murit.

430

Bate vânt subțire, rece,
Stol de pițigoi îmi trece
Și cum trece ciripește
A vreme ce vremuiește;
S-alungă vreme pe vreme,
N-am în curte două lemne
Că pădurea seculară
Comuniștii mi-o tăiară,
Mi-o tăiară,
Mi-o cărară
De-a rămas rediu
Pustiu,
Nici la umbră nu mă țiu.
Comuniștii, bată-i sfântu',
Au batjocorit pământu',
Au tăiat codrul pe ras
Nici de umbră n-a rămas.

431

Ciorile în stol rotat
Se învălmășesc pe sat
Cu zarvă și rotocoale,
Vestind ger, vestind ninsoare.
Doamne, dacă iarna vine
Gândește-te și la mine:
N-am un lemn să-l iau în mână
Că pădurea mea bătrână,
Zestrea mea de la bunici
Fu rasă de bolșevici
Și-o făcură
Curătură
De cresc spini pe arătură.

432

Când aveam o turmă mare
Mă-ntâlneam cu lupu-n cale
Aveam dulăi
Lângă oi,
N-aveam griji, n-aveam nevoi.

Noaptea chiuiam la lupi,
Ziua ascultam la stupi
Și oițele-mi păștea,
Doamne, ce bine era.
Comuniștii cum veniră
Oile mi le beliră
Și toți stupii mi-i goliră,
Lupi nu se mai auziră
Că pe toți mi-i otrăviră
Și-am rămas ca vai de noi,
Nici cu lupi și nici cu oi!

433

În pădure, în Trivale,
Cântă cucul, cântă tare,
Iar mierlița mai la vale
Șuieră a disperare.
Cântă cucul, mierla-i zice:
– Măi voinice, măi voinice,
Hai să fugim de pe-aici
Că e rău sub bolșevici:
Codru-l taie și-l răresc,
Apele le otrăvesc
Și tot stropind cu otravă
Mor gândacii pe otavă,
Mor furnici în mușuroi,
Mor omizile pe foi
Și-om muri, cuce, și noi.

434

În dumbrava rărișoară
Suspină o căprioară
Că e iarba murdărită
Și e apa otrăvită;
Cât e codru-n lung și-n lat
Nu mai e un loc curat,
Totul este otrăvit,
Nu mai este de trăit!

435

Frunzuliță viorea,
Colea-n vale-ntr-o vâlcea
Plâng doi pui de turturea
Că părinții lor iubiți
Zac pe-o brazdă otrăviți;
Alături pe-un răzorel
Se zbate un porumbel
Că e otrăvit și el.
La margine de zăvoi
Suspină un pițigoi:
– Vaide noi, vaide noi!
Și-i răspune-un cintezoi:
– Mor și oamenii ca noi,
Dar ei zic că-s vremuri noi.

436

Pe sub poale de pădure
Adunam și fragi și mure
Și cântau presure sure;
De când codrul l-au stropit
Nici o floare n-a-nflorit,
Păsările au murit.

437

Drâmbovnicule, apa ta
Moare vita care-o bea
Că e apă otrăvită,
Cu otravă spumuită,
Spumuită cu otravă,
Toată valea e bolnavă.

438

Când eram neînsurat
Era țara rai curat
Cu zăvoaie și păduri,
Jirlaie și curături
Cu flori și cu iarbă deasă
Ca o grădină frumoasă;
Cântau mii de păsărele
Se-ngânau cucii cu ele
Și cântau flăcăi și fete
De răsuna codrul verde
Și cântau și chiuiau
Că luncile răsunau.
Astăzi țara e pustie
Și cât vezi, numai câmpie
Fără pom și fără floare
Parcă zici că totul moare
Și plânge de supărare
Și pământul sub picioare.

439

Sus, pe culmea dealului,
În vârful gorunului
Țipă puiul corbului,
Lupe inima codrului.
– Ce ți-e puișor de țipi?
Ți-e frică să nu te vadă
Ăbi pasăre de pradă?
Ori ți-e teamă că-n tufan
Se va sui vreun motan?
Nu mă tem și nu mi-e frică
De pajură ori de pisică
Dar țip după maica mea
C-a plecat după mâncare
Și-a murit colo în vale
Lângă-o vită
Otrăvită
Și-am rămas fără putere
Și mi-e frig și simt durere.
Oamenii sunt rele fiare
Pun otravă în mâncare
Pe toți corbii să-i omoare;
Vulturii i-au omorât,
Iar lupi nu știu de mai sunt.

440

Frunză verde colilie,
Lie, lie, ciocârlie
Ce cânți în zori pe câmpie
Neagră și pustie?
– Dar cum n-oi cânta
Și m-oi văită
Când peste tarlale
Au dat chimicale,
Otrăvuri cumplite
Și cad bolnăvite
Păsărele mii
Pe aste câmpii?

441

Frunză verde de salvie,
Lie, lie, ciocârlie
Ce jale ți-e ție
De cânți pe câmpie,
Singură, pustie?
– Dar cum să nu plâng
Când de-o vreme strâng
Cuibul să mi-l fac
Ferit de brâzdar
Sub un porumbar
Pe-un frumos răzor
Cu iarbă și flori.
Veniră tractoarele
Și-arară răzoarele,
Cuibul mi-au zobit
Ouăle-au strivit,
Pui mi-au omorât.
Și-așa mi-a venit
Ca să zbor în vânt,
Să cad pe pământ
Și să mor curând!
Frunză de salvie,
Lie, ciocârlie,
Jalnică-i câmpia,
Tristă-i România:
Răzoare-nflorite
Au fost nimicite,
Păduri minunate
Au fost defrișate,
Ape limpezite
Au fost otrăvite
Și privim uimiți
Cum stăm otrăviți;
Piere iarba, florile,
Mor toate păsările,
Jale vezi în patru părți,
Cancerul ne ia pe toți.

442

Verde, frunză, viorea,
Sta mândruța și-aseulta,
Asculta
Și ofta,
Nu credea
Ce vedea
Și ce-auzea.
În vâlcea
O turturea
Nu cânta
Ci blestema:
– Tună-l Doamne
Și dă-i foame,
Dă-i foame și mi-l trăznește
Pe ăla care stropește
Cu otravă
Pe otavă,
Pe ogoare
Și răzoare
De usucă orice floare!

Gâze, fluturi, totul moare
Şi n-am la pui de mâncare.

443

Auzi mândro piţigoiul?
Plânge că taie zăvoiul;
Auzi mândro presura?
Plânge că taie pădurea;
Doamne, cum plâng păsările
Că taie pădurile
Şi se-ntind câmpurile
Ca să vezi numai pământ
Far' oprelişte la vânt,
Fără umbră de răcoare,
Numai arşiţă şi soare!
Ţărişoara mea frumoasă
S-ajungă pustie, rasă
De zăvoaie şi păduri,
Ale pământului cununi.

444

Bate-i, Doamne, dă-le ghies
P-ăi de-au tăiat codrul des;
Bate-i, Doamne şi-i usucă
P-ăi de au arat pe luncă
Şi-au lăsat ţara urâtă,
Fără codri, fără iarbă,
Numai arătură neagră;
Arătură e cât vezi,
N-ai o umbră und' să şezi,
Und' să şezi pentru mâncare
Şi nici fluturii o floare.
Dar nici fluturi nu mai vezi
C-au stropit peste livezi
De-au murit şi gâzele
Şi toate păsările.

445

Izvoraş cu apă lină
De la mine din grădină
Ce blestem mi te-a ajuns
De ţi-a stat apa din curs?
Şi puţină ce-a stătut
Nu e bună de băut,
Nici de om şi nici de vită
Că e tare otrăvită,
Parc-ar fi cu gaz şi sare:
De te-o bea o vită, moare!

446

Pe o ramură de tei
Plâng doi pui de porumbei
Că sunt singuri, singurei,
Vine iarna peste ei;
Vine iarna cu vânt rece
Şi-ei n-au cu cine să plece
Că drăguţii lor părinţi
Le muriră otrăviţi
Când mâncară
Bobiţele de secară
Semănate pe ogor
Otrăvite cu podzol
Şi băură însetaţi
Apă rea şi cu fosfaţi
Şi-au lăsat puii orfani
Pradă pentru uli duşmani;
Puii-ar vrea singuri să plece,
NU ştiu marea cum 'or trece,
Drumu-i lung, necunoscut,
Şi-au multe de petrecut

Până-n ţări calde, cu soare,
Fără viscol şi ninsoare.

447

Frunză de gorun şi cer,
Veni un elicopter
Şi pica parcă din cer
Şi stropi grâul de moară,
Otrăvită-i-ntreaga ţară!
Îmi stropi apoi mălaiul,
Otrăvit ne este traiul!
Otrăvită-i viaţa toată,
Ţara cât ochii te poartă
Nu vezi păsări, nu vezi fluturi
Parcă de friguri te scuturi,
Parcă nimic nu e viu,
Cât e câmpul, e pustiu!

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ ARGEŞ

448

Sus, boieri, nu mai dormiţi,
Vreme e să vă treziţi
Şi să staţi în pragul uşii
C-au intrat în ţară ruşii.
Nu dormiţi în aste nopţi,
Staţi de veghe pe la porţi
Că-n locul Domnului sfânt
Umblă dracu pe pământ.
Nu-i Crăciun să ne sfinţească,
Sunt ruşi să ne jefuiască;
Nu stropesc cu busuioc,
Trag cu armele de foc.
Nu-i Cristos cu bucurie,
E Anticrist cu robie;
C-a sosit vremea de-apoi
Cu comunismul pe noi.
Sculaţi boieri, vă-nchinaţi
Lui Dumnezeu, vă rugaţi
Să ne facă doar un semn,
Să ne scape de blestem.

449

Ceată de bărbaţi
Pe cai iuţi, comaţi,
Cu colaci de grâu
Şi cu ploşti la brâu
Închinau frumos,
Smeriţi, lui Cristos.
Dar lifta barbară
Năvăli în ţară,
Colacii luară,
Ploştile secară
Şi se îmbătară,
Crucea sfărâmară,
Altar dărâmară,
Morminte spurcară,
Ţara-ngenunchiară
Şi-n locul lui Crist
Veni Anticrist.
Creştini supăraţi
Nu vă-nspăimântaţi,
Credeţi şi speraţi
Şi vă închinaţi
Lui Cristos cel sfânt
C-are suflet blând,
Răul l-o desface
Şi-o aduce pace,
Barbarii spurcaţi
Vor fi alungaţi
Şi în iad băgaţi,
Ca Iuda legaţi.

450

Şi-am plecat să colindăm
Florile dalbe *(se repetă după fiecare vers)*
Şi la Domnul ne rugăm
Să ne-alunge de pe-aici
Hoardele de bolşevici.
Bisericile să le lase
Cum au fost din veci frumoase
Şi credinţa strămoşească
Să nu ne-o batjocorească.

451

Sculaţi, sculaţi boieri mari,
Florile *dalbe (se repetă după fiecare vers)*
Sculaţi voi români plugari
Şi priviţi spre răsărit
Să vedeţi ce-au năvălit:
Bolşevicii fără cruce
Ia boierii şi ni-i duce.
Sculaţi, sculaţi boieri mari
Că vă duce în Urali,
Iar plugarii or să fie
Robi căzuţi pentru vecie.

452

Sculaţi, sculaţi boieri mari
Florile dalbe *(se repetă după fiecare vers)*
Că vin în ţară barbari,
Barbari fără Dumnezeu
Pustiesc şi fac doar rău.
Sculaţi boieri, nu dormiţi,
Armele le pregătiţi
Să facem de-o vânătoare
Să zgornim peste hotare

Aceste hoarde barbare
Care pângăresc altare.
Sculați boieri, nu mai stați,
Pe barbari să-i alungați,
Că de nu-i scoteți din țară
Veți suferi grea ocară;
Vin plugarii bătăiași
Din Arad până la Iași,
Să alunge peste Nistru
Bolșevismul cel sinistru.

453

Sculați, sculați boieri mari,
Sculați voi români plugari
Că-i vremea să vă sculați
Să ședeți să privegheați;
Privegheați, nu mai dormiți,
Ci viața să v-o păziți
Că-n locul Domnului sfânt
Anticrist e pe pământ.
Nu e fiul cerului,
E tartorul iadului
Ce-a venit
din răsărit,
Din pustii fără sfârșit,
Din pustii fără de viață
Din Siberia de gheață.
În seara Ajunului
Nu-s fii Crăciunului,
Nu-s nici fii și nici nepoți
Să colinde pe la porți,
Ci umblă rușii beți morți
Să ne împuște pe toți.
Stați boieri și privegheați
Că vin rușii beți, turbați,
Vin rușii lui Anticrist
Cu partidul comunist.
Cruce-n casă,
cruce-n masă,
Rămâi gazdă sănătoasă,
Dumnezeu să te păzească
De urgia muscălească.

454

Streașină de busuioc,
Da-v-ar Dumnezeu noroc,
Ca stejarul să-nverziți
Și ca el să-mbătrâniți,
Fără un mugure trist,
Fără vâscul comunist.
Streașină de tămâie
Domnul să vă mângâie
Falnici cum e muntele
Și tari cum sunt pietrele:
Nu le clintesc ape mari,
Nici pe voi rușii barbari.

455

Gazdă gospodar
Ieși puțin afar'
Nu cată că-i ger,
Te-nchină la cer;
Te-nchină la stele
Ca să scapi de rele,
Te-nchină la lună
Să ai viață bună.
Cu toți ne-nchinăm
De ruși să scăpăm,
Dar și eu mă-nchin
Să moară Stalin,
Să zacă legat
Ca Iuda legat.

456

CAPRA
Asta-i capra, lui Stalin
Vine tocmai din Berlin;
Îi împunse pe nemțoi
Și-acuma ne ia pe noi.
Asta-i capră dadă dracu:
Are coarnele ca acu
Și ne-apunge,
iese sânge,
România toată plânge!
Asta-i capră de la Bug
Ne-a băgat eu gâtu-n jug
Și ne-mpunge
și ne suge
Și de vlagă și de sânge.
Asta-i capră jucăușă
Dată jos de pe catiușă
Și ne joacă muscălește
Toată țara o belește:
De petrol și de cărbuni
Și de pomi și de păduri.
Ne ia grâu, ne ia mălai,

Cenușa de sub vătrai,
Când te prinde nu te lasă,
Ia pământul de sub casă!
Alte boabe, e ovăz
Și ne trece la colhoz!

457

URSUL
Joacă ursu-n bătătură.
Di, di, di dihanie! *(se repetă după fiecare vees)*
Rusu vine și ne-njură;
Joacă ursul pe șosea,
Rusu tot din curți ne ia;
Joacă ursul țigănește,
Vine rusul, ne belește,
C-așa-i rusu, c-așa-i rusu,
Ne belește ca și ursu,
Ne ia vite, ne ia miere,
Ne lasă cu plâns și jele!
C-așa-i rusu, c-așa-i rusu,
Ne belește ca și ursu!

458

Seara Sfântului Vasile,
Fie-vă boieri de bine,
Dar ce bine să mai fie
Sub sălbatica Rusie,
Cuceriți și-ngenunchiați
De cazacii blestemați
Ce ne ia din țară totul
De-o să dăm cu toții ortul?
De multicel a-nserat
Dar noi am întârziat
Și noaptea ne-a apucat.
Când pornirăm la arat,
La arat și la urat,
Ne-au văzut rușii prin sat,
Ne-au luat boii de la jug,
Ne-au luat bice, ne-au luat plug;
Plugul ni l-au prăpădit,
Cu bicele ne-au lovit
De ne-au înnegrit pe spate
Și ne strigau: – Bifoimate!
Ne-am întors din drum și-apoi
Am luat alt plug, alți boi,
Obiceiul să-mplinim
Așa cum îl moștenim
De vreo două mii de ani
De la daci, de la romani.
De urat am mai ura,
Dar ni-i c-om însera
Urând pe la dumneavoastră
Departe de casa noastră
Și de înserăm ni-i frică
De armata bolșevică,
Că ne-o jefui din nou
De-om rămâne far' un bou.
Cuceriți după război,
Ne vor înjuga pe noi
Și ne-o bate rusul șef
Ca-n vremea lui Kiselef
Ca să tragem carele
Ca și animalele,
Să tragem care-ncârcate
Cu țoale și cu bucate
Jefuite de prin sate,
Spre Rusia îndreptate
Și-or intra din curte-n curte
Hoarde de muscali băute,
Ne-or lua pâinea de pe masă
Și-om muri de foame-n casă;
Ne-or lua tot, n-o să ne ierte,
De-om mânca buruieni fierte,
Mămăligă-om pune-atunci
Coajă de copac în tuci.
Dar s-o-ndura Dumnezeu
Să ne apere de rău,
Să ne mai privească țara,
Ușurându-ne povara.
Seara Sfântului Vasile
Să vă fie tot spre bine,
Să uitați de supărare,
Să-nduratți povara mare,
Să sperați, că și-n trecut
Multe s-au mai abătut
Peste țară-n lung și-n lat
Mulți barbari s-au perindat;
Au trecut puhoaie mari
De sălbatici și barbari
Și-au trecut ca apele,
Am rămas ca pietrele
Să ne păstrăm vetrele.
La mulți ani cu sănătate,
S-aibă și plugarii parte,
La anu și la mulți ani,
În țară fără dușmani,
La mulți ani să fim aici
Liberi, fără bolșevici.

459

SORCOVA
Sorcova,
Vesela,
Să trăiți,
Să-nfloriți
Fără ruși,
Fără catiuși,
Fără arme pe la uși;
Să vă veseliți cu toți
Fără tunuri pe la porți,
Să fiți tari ca piatra
Și iuți ca săgeata,
Pe ruși să-i dați gata!
Să fiți tari ca fierul
Și iuți ca oțelul
Din lama de brici,
Să zgornim de-aici
Pe-aceşti bolşevici!

460

SORCOVA
Sorcova, cu veselie,
Ruși în țară să nu fie!
Sorcova, cu sănătate,
Pentru ruși să vină moarte,
Holeră și ciumă neagră,
Neamul rusului să-l șteargă,
Din răsărit la apus
Să nu mai existe rus!

461

PLUGUȘORUL
Aho, aho, mândri flăcăi
Dați-vă mai lângă boi,
Iară boieri, dumneavoastră
Ia ieșiți puțin din casă
Că e vreme de urat
Și spunem ce s-a-ntâmplat:
Astă toamnă am arat,
Am semănat, am grăpat
Grâu ca aurul frumos
Pentru trupul lui Cristos.
Și-a crescut grâu înspicat
'Nalt la pai, cu bob măşcat
Și cu drag l-am secerat
Și l-au așezat în clăi
Cete mândre de flăcăi,
Iar bătrânii mai în fire
L-au făcut stoguri și șire.
Satul s-a-mpărțit în cete
Să-l treere pe-ndelete
Și-au sosit oamenii roi
Ca muștele-n buduroi
Și din zori până în seară
Zi de zi ei treierară,
L-au pus în care cu cergi
Cum s-a pomenit din veci
Și a umplut fiecare
Buți, coșare și hambare,
Ca să fie-n orice casă
Pâine rumemă pe masă,
Să se bucure tot anul
Și bogatul și sărmanul
Că s-a-ndurat Domnul sfânt
Să dea ploaie pe pământ
De-au rodit holde mănoase
Și-avem vite sănătoase
Și-a fost mare bucurie
În întreaga Românie.
Dar blestemul ne pândea
Și n-a fost să fie-așa.
Când fu să-l cărăm la moară
Au venit ruşii în țară,
Grâul tot ni-l încărcară,
În Rusia îl cărară,
Ne-au luat care și boi
Și-am rămas ca vai de noi.
Azi e seară de urat,
De urat, de colindat
Și urăm din casă-n casă
Dar tristețea nu ne lasă.
De urat am mai ura
Dar ni-i c-om însera
Și nu suntem de colea,
Suntem de la Cârcinov
Și-armata lui Molotov
Și-a tiranului Stalin
Ce-a ajuns pan' la Berlin
Ne pândește mai colea
Boii vrea ea să ni-i ia,
Să ni-i ia și să ni-i taie
Și ne pune la bătaie,
Oprește câțiva din noi
Zălogiți pentr-un butoi
Cu razachie și fetească
Să bea, să se chefuiască
Și-apoi haitele turbate
O ia pe ulți prin sate
Și intră peste femei,
Plâng copii, vaide ei!
Urlă hoardele turbate,
Trag eu arme-automate,
Jefuiesc, mai pun și foc,
Țara n-a avut noroc!
Peste tot barbarul rus
Numai jale a adus,
Numai jale, numai chin
Din ordinul lui Stalin.
În sară Sfântului Vasile
Noi urăm, să fie bine,
Dumnezeu să vă păzească
De urgia cea rusească.
La anu și la mulți ani,
În țară fără dușmani,
Fără jug pus de barbari!

462

PLUGUȘORUL
Aho, aho, flăcăi și frați
Stați puțin și nu mânați
Și cuvântul mi-ascultați:
Mâine anul se-noiește,
Pluguşorul se pornește
Și începe a ura
Pe la case-a colinda
După legea strămoșească
Și datina românească,
Din august patruşipatru
Ne-a adus Stalin, turbatu,
Puhoaiele bolșevice
Ce vor legea să ne-o strice,
Legea noastră din bătrâni,
De la buni, de la străbuni,
Să nu avem sărbătoare,
Nici colinde, nici urare,
Că muscalii lui aduși
Pe tancuri și pe catiuși,
Ne rup porți și ne sparg uși,
Doamne, Doamne ce făcuși
De ne lași pradă la ruși?
Ne iau țoalele din casă,
Ne iau pâinea de pe masă,
Ne-au luat pluguri și boi,
Tragem pluguşorul noi.
De-asta vă urăm la toți
Să scape țara de hoți
Și până la primăvară
Să plece ruşii din țară
Și oamenii lor să piară
Ca neghina din secară,
Ca pălămida uscată
Când este din lan tăiată,
Să fie țara curată
Fără lifta cea spurcată
Și creștină să rămână
Fără lifta cea păgână,
S-avem iară car și boi,
Pluguri și cu grape noi,
Să crească grâu-nspicat
'Nalt în pai cu spic bogat,
Să umplem hambarele,
Să-ncălzim cuptoarele
Și cu pâine cât o roată
Să fie masa-ncărcată,
Zilele de sărbătoare
Să ne fie de-nchinare,
Dar și de horă și glume
Cum s-a pomenit pe lume
De când suntem pe pământ
Cu credință-n Domnul sfânt,
Iar urarea și colinda
Să vă-nveselească tinda
Și odaia și ograda,
Să-nfloriți precum livada
În zilele lui florar,
S-ajungă românul iar
Stăpân pe ogor și casă
Cu pâine albă pe masă.
De urat am mai ura,
Teamă ni-i c-om însera
Și pe drum vom fi-ntâlniți
De barbarii moscoviți,
Că ne-ațin cărările,
Ne ia și-ncălțările.
De-asta urăm, pan' la anu
Piară din țară dușmanu,
La mulți ani cu bucurie
Fără cazaci din Rusie,
La anul și la mulți ani
Fără ruși, fără barbari.

463

PLUGUȘORUL

Mâine anul se-noiește,
Plugușorul iar pornește
Și începe-a colinda,
Pe la case a ura.
Iarna-i grea, omătul mare,
Semne bune anul are,
Semne bune de belșug
Pentru brazda de sub plug
Mânați măi,
Hăi, hăi, hăi!
Dar și semne rele sunt
C-au ieșit de sub pământ
Oamenii lui Anticrist
Din partidul comunist,
Comuniștii lui satan
Cu suflete de catran.
Din cuptor, cum scoți colacu,
Gata, te-ai trezit cu dracu
Care strigă: – Cotaaa, fa
Dă colacul, nu mai sta!
Și-ți ia pâinea din cuptor
Și te lasă muritor.
Aho, aho, c-am treierat,
Comuniștii-au încărcat
Până la ultimul sac
De-au lăsat
Satul sărac.
Dar noi tot nu ne-am lăsat:
Alte spice-am secerat
Le-am treierat,
Le-am vânturat,
Boabele le-am încărcat
Și la moară am plecat.
Acolo am măcinat
Și am făcut un colac
Pentru sat
Pe piatra morii măsurat.
L-am vârât în cuptor prin tindă
Cu-un cârpător cât o grindă
Și l-am pus, scos afară,
C-un vătrai cât o tânjală.
Dar după ce l-am scos
N-am avut nici un folos
C-au venit după miros
Comuniștii, toți țigani
Vânduți rușilor pe bani,
Ei, ce-i zic lui Stalin, tata,
Ne-au luat pâinea coaptă gata
Că acuma puturoșii
Au cu toți carnete roșii,
Lichelele de ocară
Jefuiesc întreaga țară
Și spre Rusia tot cară.
Aho, aho, flăcăi și frați
Stați puțin și nu mânați,
Stați puțin și ascultați,
Iar voi gazde, nu mai stați,
Comuniștii alungați.
Când vom treiera la anu
Grâul să nu-l ia dușmanu,
Să-l facem pe tot colaci
Pentru bogați și săraci
Și să luptăm fiecare
Să facem România Mare
Cu Nistrul la căpătâi
Cum a făcut-o Ferdinand întâi,
De ni se mândreau bunicii
C-au învins toți inamicii.
Noi, de vrem să fim ca ei,
Să-i alungăm pe mișei,
Pe mișeii bolșevici
Care-au năvălit aici.

464

RUGĂCIUNE

Doamne, Doamne ceresc tată,
Noi pe Tine Te rugăm:
Ușurează viața noastră,
Și impozit să nu dăm.
Doamne, Doamne-ntoarce-Ți fața
Și-i mai fă pe bolșevici
Să ne ușureze viața,
Să ne ia cote mai mici.
Ești stăpânu-acestei lumi
Și al nostru Tată ești
Și de comuniști păgâni
Numai Tu ne izbăvești,
Amin.

465

RUGĂCIUNE

Doamne sfinte, luminate,
Fă românilor dreptate
Și privește peste țară,
Scoate comuniștii-afară.
Ia-i Doamne și du-i departe
În Siberii înghețate
Unde este țara lor
Și salvează-acest popor,
Că muncim în sărbătoare
Și ne dărâmă altare
Și ne pângăresc morminte...
Pedepsește-i, Doamne, Sfinte,
Amin.

466

RUGĂCIUNE

Înger, îngerașul meu
Ce mi te-a dat Dumnezeu
Păzește-mă de Anticrist,
De partidul comunist;
Viața mi-o călăuzește,
De ispită mă ferește
Să rămân creștin curat
Să nu cad în vreun păcat.

467

RUGĂCIUNE

Doamne, îngerașii Tăi
Fie păzitorii mei,
Că-mi ia dreptul să mă-nchin
Bolșevicii lui Stalin
Și pune-i să mă ferească
De urgia muscălească,
De partidul comunist
Că-i trimes de Anticrist,
Amin.

SATIRICE ȘI STRIGĂTURI

468

Și-auziți voi, măi feciori,
Când veți merge pețitori
Să nu vă uitați, măi vere,
La bănet și la avere,
Că eu când m-am însurat
La avere m-am uitat
Și-am luat sluta satului,
Cotonoaga dracului,
'Naltă-n trup, scurtă-n picioare,
Gâtul strâmb, strâmbă de șale;
Când vrusei ca s-o îndrept
S-a strâmbat și de la piept.
Comuniștii când veniră
Toată-averea mi-o răpiră,
Rămăsei fără avere
Și c-o strâmbă de muiere.

469

Lele, lele
Din vâlcele
Ai o fată
Ca o iapă
Aleargă despiedecată,
Activistă de-a lui Dej,
Are un copil din vrej.

470

Tovarășă, tovarășă
Nu ești tu cea leneșă?
Lâna ta-i în pod și-acuș'
O fac șoarecii culcuș;
Cânepa de astă vară
Ți-o toarce o coțofană,
La comuniști te băgași
Și cumperi tot din oraș.

471

Tovarășe secretară
Ieși afar' de te mai spală,
Ai transpirat în ședință
Și miroși a coteniță.

472

Tovarășa-i cu ghinion,
Însărcinată de raion.
Ce-i atâta tărăboi?
Hai s-o-nsărcinăm și noi!

473

Marghioala lui Scânteie
E mândră activistă,
Se plimbă pe alee

Cu mucii în batistă;
Cu mâneca nu-i șterge
Ca altădată-n sat,
Marghioala-acuma merge
Cu pasul apăsat,
Începe să se spele
Pe mâini, până la coate,
Iar jegul de pe piele
I-a mai rămas pe spate.
Acas-aduce fani,
Îi cheamă înadins
Și-mparte, fără bani,
D-ăi lăți și sifilis.
De-o strigă-un papițoi
Ea lasă pasu-ncet
Și doar pentru un țoi
Îi dă un sculament.
Marghioala lui Scânteie
E mândră activistă,
Ea e model femeie
În era comunistă.

474

Activistă la raion
Dă pe ochi cu bulion,
Pe sprâncene cu cărbuni,
Cu cenușă și tăciuni
Și se piaptănă moțată
Ca o pupăză bâltată
Și-mi zice: – Tovarășe,
Parcă n-o știu cine e.
S-a-ntors pe dos lumea asta,
Să fiu tovarăș cu proasta.

475

Colea-n vale, într-o vâlcea,
Frumos cântă cinteza
Și mi-o-ngână pupăza.
– Pupăză nu mă-ngâna
Că nu ești de seama mea;
Tu ești pasăre frumoasă,
Dar ți-e casa puturoasă;
Mult ești mândră și boită,
Dar ți-e casa împuțită;
Tu ești pasăre zavistă,
Te porți ca după revistă
Parcă-ai fi o activistă
Peceristă, comunistă;
Boită pe ochi frumos
Și-mpuțită pe la dos.

476

Vai, sărmanele de fete
Cât învață ca studente!
Curvele cu patru clase
Au salarii mari și-s grase
Și că au spinarea tare
Sunt puse ca secretare,
Șefii cei de cabinete
Le reazemă de perete,
Până-ajung la canapea
Le întind pe dușumea.

477

Elevii bolșevici
Cu note pan' la cinci,
Elevii – perde vară –
La muncă voluntară!
Ei, utemiști fruntași,
Hoinari sunt prin oraș;
Partidul îi învață
Cum să trăiască-n viață
Lăudând Rusia,
Trădându-și România!

478

Toată vara merg în rată,
La muncă doar câteodată.
Pe la toți noaptea mă culc
Și mănânc pe unde-apuc.

479

Un singur dor mai am, iubito,
Pe care veșnic îl visez:
Aș vrea să te-ntâlnesc odată
Pe tine să te prelucrez;
Și-atunci, iubito, dacă vrei
Să rătăcim pe-ntinsul luncii,
Vom căuta un mic bordei
Ca să intrăm în câmpul muncii.
Și așezați pe-o canapea,
Punând în joc toată prudența,
Încet, încet voi încerca
Ca să-ți descopăr vigilența.
Iar dacă te-ai îndoctrinat
Pe drumul care l-ai pornit,
Eu cu nivelul ridicat
Îți voi mai bate încă un nit;
Și dacă vei vedea cumva
Că nu mai sunt membru activ,
Ești liberă, iubita mea,
Să apelezi la colectiv.

480

Ce mare tărăboi
Era la noi pe casă:
Vreo cinci-șase cotoi
Găsiseră-o mireasă;
Ținea coada zburlită
De parcă-i comunistă
Și semăna leită
Cu-a noastră activistă.
Ea miorlăia într-una
Și zgâria pe șiță,
Se mira și Luna
De-asemenea ședință!

481

Asta-i viață pentru fete:
Cu fântână în perete,
Cu gaze-n bucătărie,
Nu torc lână, nu cos ie,
Nu au borangic, nici in,
Cumpără din magazin;
Se rujesc și se bolesc,
Strada o bătătoresc,
Mai intră în câte-un bar,
Mai comandă un pahar
Și cum stau cu curul gol
Pun picior peste picior,
Fumează câte-o țigare
Și scot fumul rotocoale.

482

Astea-s fete educate:
Că mănâncă nespălate
Și se culcă ne-nchinate,
Fac copii nemăritate.

483

Astea-s fete educate:
Jumătate-s despuiate,
Nu știu nimic să muncească,
Știu doar să se rumenească;
Dar nu-i una vrednică
Să intre-n biserică
Nici la ușă nu pot sta
Că le-ar bate Precista.

484

Dragi mi-erau fetițele
Când le creșteau țâțele
Și le-nvățam să sărute
Pe ochișori și pe frunte;
Azi sunt ticăloase-n draci:
Te-nvață ce să le faci,
Umbla dracu printre ele
Și le-nvață tot la rele.

485

Mândră-i Leana-mpodobită,
Ca o pupăză-mpuțită.
Cu picioare de lăcustă,
Cu pălărie-n loc de fustă;
Lasă vițelu-n ocol
Și umblă cu curu gol.

486

Oameni noi, flăcăi fruntași
Bat străzile prin oraș;
Ei nu merg la cules de drugi,
Merg pe stradă purtând blugi.

487

Fericită-i mândra mea
C-a scăpat de muncă grea,
De săpat și de cules
Și se-ocupă doar de dres.
Pentr-o pipă și-o cafea
Mi se culcă toți cu ea.

488

S-a dus mândra la oraș,
Locuiește la etaj
Ca și pasărea în pom
Și zboară din om în om.

489

E fudulă și frumoasă
Și umblă din casă-n casă,

De muncă nu are-habar
Şi umblă din bar în bar.

490

Mai ieri seară, pe sub Lună,
Stam cu mândra la fântână;
Lupu, daună bătrână,
Sări peste ţarc în stână
Luă oiţa cea mai bună!
Dacă mi le-ar lua pe toate
Şi de cote să mă scape,
Şi de lână şi de lapte.

491

Doamne, mult rău ne făcuşi
De-ajunserăm robi la ruşi!
Îmbătrânii, Doamne, şi eu
Şi-am ajuns arcarpaneu,
Că de-aş mai putea ţinti,
Pe toţi ruşii i-aş lovi!

492

Sus cu Groza, sus cu Groza
Să-i rămână numai poza,
Numai poza prinsă-n cui
În casa Kremlinului!

493

Sus cu Dej şi Groza,
La spânzurători!
Jos Mihalaehe şi Maniu
Să-i tragă te sfori!

494

Dej ţinu o cuvântare...
Şcoală multă el nu are,
Nu ştie nici să citească
Şi învaţă să vorbească.

495

Ca ciupercile după ploaie
Apar ofiţeri de paie
Şi de mergi prin primării
Preşedinţii-s tuciurii.

496

Uite joc
Să uit da foc,
C-am ajuns
În jug la rus!

497

Ardă-i focu-americani
Ne-a dat ţara la duşmani;
Ardă-i focu-n iad la draci,
Ne-a dat ţara la cazaci!

498

Rusvelt (Roosevelt) boşorog bătrân
Ne-a adus pe rus stăpân;
Rusvelt boşorog tâmpit
România a robit!

499

Prinde-te frate în joc
Ca să uiţi de-amar şi foc,
Numai când încape jocul
Uiţi amarul şi-ţi verşi focul.

500

Vai de mine, ce-o să fie,
Mă cheamă la primărie

Activistul cel spurcat
Că nici o cată n-am dat.

501

Bate-aşa, uite-aşa,
Că vin cotele să ia!
Bate-aşa, uite-aşa,
Poate, poate 'oi uita!

502

Bolşevicii lui Stalin
Sunt plini numai de venin,
Numai de venin şerpesc
Şi ţara ne-o prăpădesc!

503

Măgheran de prin ghiveci,
O ceată de cioloveci
Ne strigă: – Opriţi cadeaua,
Jos cu crucea, sus cu steaua!

504

Frunză verde viorea
Trece raţa Dunărea
Şi-un rusnac e după ea
Vrea şi fulgii ca să-i ia!

505

Joacă raţa, mac, mac, mac,
Rusului nu-i e pe plac!
Rusu şi-ai lui bolşevici
Numai lacrimi vor pe-aici!

506

Zi-i vioară, zi-i mai tare
Ca să uit de supărare,
Să uit c-au sosit aici
Hoardele de bolşevici!

507

Joacă sârba cât mai poţi
Că ţara-i plină de hoţi,
De hoţi şi de activişti
Nu mai poţi nici să te mişti.

508

Derbedei şi pierde vară
Hai la muncă voluntară!

509

Derbedei leneşi şi hoţi
Hai la colectiv cu toţi!

510

Cine doreşte război
Piardă ochii amândoi,
Că războiul ne-a adus
Boală, bolşevismul rus.

511

Am ajuns popor barbar.
Paştele e la-ntâi mai
Şi Crăciunul în gustar!

512

Comuniştii, lume brează,
Nici copii nu-i botează!

513

De-om muri, de-om mai trăi.
Domnul ştie ce-o mai fi,
Că, ce e, vedem cu toţi,
Ţara e pe mâini de hoţi.

514

Eu atunci iubesc partidu'
Când o face muguri blidu'
Şi pe masă, lângă el,
O creşe-un pom pân' la cer.

515

Partidul ce ne conduce
N-are cer şi n-are cruce,
La-nceput fu de ţigani
Şi-acuma de criminali.

516

Hei, partid, partid spurcat
Ţara ai îngenunchiat
Şi poporul l-ai distrus,
N-are nici lacrimi de plâns.

517

Joacă sârba, uite-aşa,
Şi de ruşi noi rom scăpa!

518

Lasă vorba, lasă vorba
Că-ţi măresc norma
Şi-ţi reduc ciorba!
Dacă nu taci din gură,
Te bag la celulă!

519

Uite-aşa, cum ne vedeţi,
I-am futut în cur pe nemţi,
Dar acuşi, acuşi, acuşi
O să-i futem şi pe ruşi!

520

Doamne, mulţi au mai murit
În război, în Răsărit!
Doamne, mulţi ni s-au mai dus
În războiul din Apus!

521

Noi pe germani i-am zgornit
Şi ruşii ne-au jefuit!
Pe germani i-am alungat,
Ruşii aurul ne-au luat!

522

Cât fu regele Minai
Aveam în hambar mălai;
Comuniştii, şobolani,
Ne-au ros de-am ajuns sărmani.

523

Staline, aliat laş,
Basarabia ne-o luaşi!
Bucovina jumătate,
Te blestemăm până la moarte!

524

Frunză verde de mohor,
Comuniştii-aşa ne vor:
Să umblăm în curu gol!

525

Doamne, Doamne-n ce urgie
Căzu biata Românie
Şi câte-or mai fi să vie,
Nimeni, Doamne, nu mai ştie.

526

Uite, frate, ce făcui,
La colectiv mă trecui;
O fi bine, o fi rău,
Ştie numai Dumnezău!

527

De când ţara e sub rus,
Doamne, rău am mai ajuns!

528

Doamne, Doamne unde-ai fost
De s-a-ntors lumea pe dos?
Doamne, Doamne-ai fost plecat
De lumea s-a răsturnat?

529

Joacă-aşa, aşa, aşa,
C-am ajuns la grea belea:
Stalin şi pielea ne-o ia!

530

Joacă aşa, aşa, aşa,
Să uităm robia grea,
Ruşii-acuma tot ne ia!

531

Aş juca da-s zile triste
Sub hoardele comuniste!
Aş juca să mor aici
Că e rău sub bolşevici!

532

Nu te uita la opinci,
Uită-te la bolşevici
Cum au năvălit de mulţi
Ne lasă pe toţi desculţi.

533

Joacă ăstăzi, cât mai poţi,
Că bolşevicii sunt hoţi:
Azi te lasă să petreci ,
Mâine zaci în ocne reci.

534

Uită-te spre răsărit
Ce lumină ţi-a venit
De te uiţi mai mult la ea,
Vederea de tot ţi-o ia.

535

Hora mare, băieţi n-are,
C-au murit la închisoare.

536

Frunză verde de cicoare,
Doamne, dă-mi putere mare
Să joc pe ruşi în picioare
Cum joc sârba-n sărbătoare!

537

Frunză verde de măr dulce,
Bolşevicii fără cruce
Nu ne lasă să horim
Şi ne pun doar să muncim.

538

Doamne, uite ce belea:
Bolşevicii vin c-o stea,
Cu secera şi ciocanul
Ca să le robim cu anul.

539

De la baltă pan' la munte
Bolşevici cu stea în frunte,
De la munte pân-n vale
Numai bolşevici pe cale!

540

Jucaţi hora, măi băieţi,
C-or sosi rusnacii beţi,
Cu stele pe epoleţi
Şi-atunci n-o să mai puteţi.

541

Cine joacă cazaciocul
Arde-l-ar para şi focul!
Cine joacă hora mare
Fie-i viaţa sărbătoare!

542

Bate vântul de pe coastă,
Este vai de viaţa noastră;
Bate vântul răscolit,
Doamne, rău ne-au mai robit;
Ce păcate am făcut
Că-n robie am căzut?

543

Cine fură ne-ncetat?
Preşedintele la sfat!
Cine fură tot ce e?
Activistul pecere!

544

Ce e sfatul popular?
Cuibul unui jug barbar
Înfipt în sufletul din noi
De Stalin după război.

545

Tune dracu în ăst sfat
C-acolo s-au adunat
Numai oameni de căcat.

546

Comunista activistă
Până ieri n-avea batistă,
Cu gripa de-şi găsea beleaua
Ştergea mucii cu basmaua.

547

Partid, gaşcă de spurcaţi
Şi de oameni blestemaţi,
Ai făcut cinstea hoţie
Şi ţara o puşcărie.

548

Cu-aşa partid am ajuns
De n-avem lacrimi de plâns,
Nici putere-ndeajuns.

549

Cu durere
N-ai putere
Şi partidul mereu cere
Să munceşti, să ai putere.

550

Stau şi mă întreb într-una
Cât o mai dura minciuna,
Cât o mai dura hoţia
Care roade România?

551

Doamne, dorm pe perne ude
Asuprit de hoţi şi curve.
Scapă-mă Doamne de toţi
Şi de curve şi de hoţi,
Că la tine mă închin
Ca să dorm fără suspin.

552

Frunză verde de-ametist,
Mă întreb de ce sunt trist;
De partidul comunist
Care tot mi-a jefuit
De-am rămas sărac lipit.

553

Hora mare, băieți n-are
Că i-au luat la închisoare;
Vor veni ei iar aici
Și-om zdrobi pe bolșevici.

554

Joc, mândruțo, de necaz
Că n-am bani să cumpăr gaz,
Dar speranța nu mă lasă
C-am să văd lumină-n casă.

555

A sosit vremea de-apoi:
Încalecă vaci pe boi
Și fetele pe flăcăi;
Nevestele-s mai cuminți,
Merg doar pe la președinți.

556

Ori te spânzuri, ori te-neci,
Ori la colectiv te treci.
Chiar dacă e de nevoie,
Mai și scrii: – De bună voie.

557

Ia mai zii, nea Tudorică,
Una pe-aia subțirică
Să mai uit necaz și frică!

558

Bine era-n șezători:
Veneau fete și feciori;
De când rușii au venit,
Șezătorile-au pierit.

559

Jalea din inima mea
Ca norul și negura,
Pusu-s-a cu-așezământ
Să mă bage în mormânt.

560

Bată-l crucea, colector,
C-un topor
Am să-l omor,
Să scap lumea de-un prigor.

561

Unde șade-un comunist
Rămâne pământul trist,
Unde stă om credincios
Înflorește loc pietros.

562

Cu vorbe și eu minciuni
Nu pasc vitele-n pășuni,
Nu se sapă, nu se ară,
Nu se bagă-n coș la moară.

563

Bate-i, Doamne, dă-le ghies
P-ăi de-au tăiat codrul des;
Bate-i, Doamne, și-i usucă
P-ăi de au arat pe luncă.

564

Utemistă ca o floare,
Cu copil de pe răzoare
Cu carnet și eu copil,
Vrea să-l ducă la azil.

565

Cu carnetul se fălește
Și cu toți se tăvălește;
Ea cinstea a pus-o-n cui,
Utemista e hai-hui.

566

Carte multă nu se cere:
Să fii bou, să ai putere;
La boier nu mai ești slugă,
Dar comuniștii te-njugă.

567

Utemista (utecista)e micuță
Dar sare ca o sărcuță
Și se uită la feciori
Ca mâța la cârnăciori.

568

I-auzi sârba cum mai bate
C-a intrat pisica-n lapte
Și pisoiu jumătate
Și-au rămas mustățile
Să le lingă fetele;
Nu te teme, măi fârtate,
Că dau cote și n-au lapte,
Oalele stau goale-n tindă,
N-are mâța ce să lingă.

569

Câte fete-s cu mărgele
Toate sunt mândrele mele
Care m-am iubit cu ele,
Numai una cu breton
Vine-aici de la raion;
Să fie și poleită,
Fug de ea, ca de ispită.

570

U, iu, iu, pe dealul gol
Că mireasa n-are țol,
Nici curte, nici acaret,
Că stă în apartament.

571

Băieții de la oraș
Cum ar mai dori un caș,
Toți ar bea un lapte dulce,
Dar cu vaca nu s-ar duce.

572

E utemistă voinică
Doarme lângă mămăligă,
Mămăliga-n ochi îi sare,
Țuști și ea peste căldare!

573

Câte sunt cu poale scurte
Ori sunt oafe, ori sunt tânte;
Câte se poartă-n nădragi
În seamă să nu le bagi,
Că se cred că-s educate
Și se culcă ne-nchinate.

574

Nici aceea nu-i muiere
Care dă la cine cere;
Ba este de vremuri noi,
Dă la bărbați și flăcăi.

575

Procuror nenorocit
De te-aș prinde-n drum cotit
Mi te-aș strânge

Și te-aș frânge
Să nu deie pic de sânge.

576

Tovarășe președinte
Nu fi cap sec, fără minte,
Că de-mi vine-o păsărea
Te-oi bate pân' te-oi strica.

577

Hora mare, băieți n-are
Că veniră vremuri grele
Și-au placat pe șantiere
Și-au rămas fetițele
S-alerge ca mâțele.

578

Mândra mea, când era fată,
Umbla-n ie îmbrăcată;
De când e-n gospodărie
Se-mbracă din prăvălie.

579

Frunză verde ca diana,
Mândruțo din Căpriana
Te iubesc și te sărut
Cât va curge apă-n Prut.

580

Foaie verde rug întins,
Doamne, în ce laț m-am prins:
În colectiv m-am înscris,
Trăiesc coșmare de vis;
Muncesc ziua, noaptea dorm,
Aș dormi, dar nu am somn
Că mă zbat și mă gândesc
Cum să fac să mai trăiesc.

581

Ce te ții neică, cu falâ,
Că ți-i bătătura goală,
Mai aveai un plug și-o grapă

Şi-alea ţi s-au dus pe apă,
Apa comuniştilor
Şi a anticriştilor.

582

Da' mai e o strigătură:
Activistul bun de gură
Noaptea bea, ziua te fură
Şi te jefuieşte-n faţă,
Nu-ţi mai trebuie nici viaţă.

583

Hai în horă, măi, fetică,
De perceptor să n-ai frică,
Că m-oi face clopotari
Şi trag clopote-ale mari.

584

Frunză verde bob năut,
Cine dracu-a mai văzut
Iepure trecând pe punte,
Fată mare tunsă-n frunte,
Jucând brâul ca la munte?

585

De când mama m-a făcut
Aşa ceva n-am văzut:
Şapte coarne-n cap la ţap
Şi elev cu creastă-n cap,
Dar e-nvăţământ de masă,
Nu se mai repetă-o clasă.

586

Frunză verde trei aglici,
De când stăm sub bolşevici,
Nu ştiu, Doamne, ce-i pe-aici;
Fete mari cu copii mici,
Neveste cu ibovnici,
Te iubesc far' să le zici.

587

Activistă, pui de lele,
Eşti copil de buruiene
Şi-am jurat că până mori
Tu să ai copil din flori.

588

Vorbeşte şi nea Ion
Că-i activist de raion.

589

Fetele din sat sunt triste
C-au venit trei activiste
Să le cheme la şedinţă;
Nu se duc, că nu le place
Şi le spun că sunt duşmance.

590

Când vin sărbătorile
Strigă neica horile,
Dar le strigă cam jelit,
Grele vremuri au venit.

591

Viaţa asta-i foc şi pară,
Comuniştii ne omoară!

592

Comunismu-i grea robie,
Joc să uit de sărăcie,
Că-s sărac şi n-am nimic
Decât pielea pe buric,
Sărăcia-n cur mă-npunge,
Eu tot fug şi ea m-ajunge!

593

Găină, dragă găină
Ce ne dai din cur lumină,
Mulţumim poporului rus
Că sondă în cur ţi-a pus.

594

Doamne-ajută
Cui sărută
Şi-i primeşte
Cui iubeşte;
Ajută-mi Doamne şi mie
Să scap de gospodărie,
Să găsesc un loc de muncă
Şi-oi iubi apoi o sută!

595

Mândro de eşti bunişoară
Scoate-ţi patul tău afară
Eu să mă fac vânt de seară,
Să-ţi păzesc patul afară.
– Ce vrei bade, nu mai poţi
Că ţara-i plină de hoţi,
Cum laşi ceva-n bătătură,
Vin şi hoţii şi te fură.

596

Car frumos cu patru boi,
Mi-era drag să car trifoi;
Car frumos cu patru roate,
Mi-era drag să car bucate.
De când carul mi l-au luat
Şi pământu-i comasat,
Mi-e urât să stau în sat
Şi la oraş am plecat
Cu palmele să muncesc
Ca să pot să mai trăiesc!

GHICITORI

597

Mai este un soare,
Te bagă-n căcăstoare.
(Soarele comuniştilor, simbol al B.P.D.)

598

Care-i steaua ce căneşte
Şi pe oameni îi beleşte?
(Steaua comuniştilor)

599

Cine e gâde spurcat
Şi adună tot din sat,
Luând tot din bătătură
Şi păinica de la gură?
(Colectorul)

600

De când în partid eu crez
Mănânc numai colarez,
Sărmăluţe-n foi de viţă
Şi lapte de porumbiţă.
(Minciuna)

601

La colectiv între vâlcele
Frunza de sacrit e miere
Şi miroase-a micşunele.
(Minciuna)

602

În colectivă la Roci
Miere-i multă, o dăm la porci;
La Mozăceni, fiecare
Bea lapte câte-o căldare.
(Minciuna)

603

Câinele, dulău spurcat,
N-a mâncat decât căcat;
Când ajunse Javră mare,
E stăpân peste mâncare.
(Ceauşescu)

604

A făcut bezna lumină,
Iadul l-a făcut grădină.
(Ceauşescu)

605

O cutie cu geam, mică,
În care-l văd pe Papucică.
(Televizorul)

606

A făcut din munţi ogoare
Şi recolta-i pan' la Soare;
De mai dă un telefon,
Comuna-i cât un raion.
(Raportorul suprafeţelor arate)

607

Ce creşte şi nu se vede?
(Nivelul de trai)

Vocabular

a

ABĂ, abale, *s.f.* Postav gros din lână, ţesut în război de gospodină şi dat la piuă. Din tc. *aba.*

ACAR, acare, *s.n.* **1.** Ac de siguranţă. **2.** Ghimpe (mărăcine) mare şi gros. Din ngr. *acari.*

ACARET, acareturi, *s.n.* Bina, construcţie. Din tc. *acaret.*

ACIUÍ, *vb.* Aciola; a se adăposti; a se pripăşi. Din acioală, adăpost pentru vite.

ACIUIRE, aciuiri, *s.f.* Adăpostire, pripăşire. Din aciui.

ALBITURĂ, albituri, *s.f.* **1.** Peşte mărunt; soreaţă, oblete. **2.** Rufe şi lenjerie, lucrate din pânză de bumbac sau din in. Din alb.

ALĂU, alaie, *s.n.* Halău. Din magh. *háló.*

ALDAI, *s.m.* sing. Cocoş de pădure (*Tetrao tetrix* L.). Din gr. *althaia.*

ALDAN, aldani, *s.m.* Cânepă (*Canabis femina*) înaltă şi foarte groasă, crescută fără a fi semănată special pe la capetele ogoarelor sau prin grădini. Din gr. *althaia.*

ALTE BOABE, *s.f.* pl. În timpul cotelor obligatorii, introduse după instaurarea bolşevismului, în „Obligaţiunea de produse", la paginile 6 şi 7, unde erau prevăzute „Produse agricole vegetale", existau rubricile: „Total boabe. Grâu, Porumb, Floarea-soarelui" şi apoi patru rubrici: „Alte boabe de produse". Aici erau trecute ca dări multe produse care uneori nici nu se cultivau în zona respectivă, ceea ce stârnea nu numai suferinţe birnicilor, dar şi ironiile generale ale acestora la adresa asupritorilor; când cineva era întrebat despre un lucru sau ceva necunoscut, acesta dădea din umeri şi răspundea: „Alte boabe!" adică „Nu ştiu!".

ALUNAR, alunari, *s.m.* O specie de pârş (*Muscardinus avellanarius* L.). Din alun + suf. -ar.

AMERICĂ, *s.f.* sing. Pânză din bumbac, mai groasă, de culoare alb-gălbuie, foarte rezistentă.

APA MORŢII, *s.f.* sing. Boare uşoară de vânt care, vara, înfioară lin aerul peste lanurile de grâu şi fâneţe.

ARCARPANEU, *s.m.* Auzit numai la singular. Vânător bătrân şi neputincios, încovoiat, ramolit, care-şi punea arma în cui, neputând să mai ţintească. Cuvântul l-am auzit în Leşile, Mozacu, Mozăceni şi Stroeşti, judeţul Argeş, dar şi în Teişu (Puturoasa), judeţul Olt. Din lat. *arcus* (rom. arcar – arc + suf. -ar.) + *panneus.*

ARŢĂRIŞTE, arţărişti, *s.f.* Pădure deasă de arţari. Din arţar + suf. -işte.

ASCHIMODIE, aschimodii, *s.f.* Persoană slabă, „numai piele şi os".

AŞIJDEREA, *adv.* Aidoma, aievea, la fel. Din aşi + v. srb. ždere.

ĂI RĂI, *s.m.* pl. Reumatism.

ĂL DIN RĂSPÂNTII, *s.m.* (Eufemistic) Dracul.

ALIVENIT, *adv.*. Adăpostit; aciolat.

ĂL RĂU, *s.m.* (Eufemistic) Dracul.

ĂN, *prep.* În. Indică mai cu seamă timpul (Ăn ăst an). Într-o lucrare de doctorat tipărită, p. 108, am întâlnit: „ăn mod asemănător ca şi în cazul îngrăşămintelor naturale"; „perioadă ăn care are loc..." ş.a.

b

BABĂ, babe, *s.f.* Stâlp pentru gard sau pentru poartă; par gros.

BABIŢĂ, babiţe, *s.f.* Barză neagră (*Ciconia nigra* L.).

BABOI, *s.m.* sing. Murgoi (*Gobio* sp.).

BABOIAŞ, baboiaşi, *s.m.* Murgoi chinezesc (*Pseudorasbora parva* [Schlegel], 1842).

BALAUR(E) CA FRUNZA CĂZUTĂ, *s.m.* Şarpe galben (*Coluber jugularis caspius* Gmelin, 1789).

BALŞOI, *rus.* Mare.

BARABULĂ, barabule, *s.f.* Cartof. Din rut. *barabolja.*

BARBA ŢAPULUI sau **BARBA ZIMBRULUI**. Sovârf (*Origanum vulgare* L.)

BĂLTAN, băltani, *s.m.* Stârc (*Ardea* sp.). Din baltă + suf. -an.

BĂLTĂREŢUL, *s.n.* Vânt domol şi călduţ de vară, care bătea dinspre sud spre nord şi aducea imediat ploaie; după 1964 a încetat să mai adie.

BĂLTIŞ, băltişuri, *s.n.* Mocioriţă, mociorniţă, rovină. Din baltă + suf. -iş.

BĂNCUŢĂ, băncuţe, *s.f.* Monetă mică de argint.

BĂSNIRE, băsniri, *s.f.* Poveste, povestire. Din vsl. *basni.*

BĂŞINA PORCULUI, *s.f.* sing. Plantă din familia *Cruciferae* (*Draba verba* L.) cu frunzele bazale dispuse în rozetă, cu flori albe şi fructul silicuă. Înfloreşte prin martie-aprilie albind câmpurile.

BÂZDÂC, bâzdâcuri, *s.n.* Supărare fără motiv, în expr.: „Ţi-a venit bâzdâcul."

BÂZGAN, -ă, bâzgani, -e, *s.m.* Poreclă dată de sătenii din Mozăceni şi din satele învecinate celor de la deal şi munte; guşat.

BÂZÂDOI, *s.m.* sing. Poreclă dată unui copil slab, pricăjit şi care este gata să plângă din orice.

BEICĂ, beice, *s.f.* Mamifer înrudit cu jderul (*Martes foina foina* Erxleben, 1777).

BENGA, *s.m.* sing. (Eufemistic) Dracul.

BIMBIREL, bimbirei, *s.m.* Popândău (*Citellus citellus* [L.], 1766). În Mozăceni, şi nume de familie, poreclă provenită de la animalul respectiv, dar şi toponim.

BOARFĂ, boarfe, *s.f.* Rufă, ţoală adeseori proastă, ponosită, care nu mai este îmbrăcată.

BOBIC, bobice, *s.n.* Prăjină în formă de măciucă scobită la capăt pentru baterea apei la pescuit; în Mozăceni şi zoonim, nume dat câinilor.

BOULEAŢĂ, boulete, *s.f.* Var. inv. **BOUREAŢĂ**, s.f. Codobatură (Motacilla alba L.)

BOZAC, bozaci, *s.m.* Bozie (*Sambucus ebulus* L.). Din bg. rut. *boz*, rus. *bozŭ*, boz + suf. -ac.

BRÂNZOI, *s.m.* sing. Vânător(i) începător, nepriceput, slab ochitor; cel care împuşcă iepurele pe crov.

BREB, brebi, *s.m.* Mamifer din familia *Castoridae* (*Castor fiber europaeus* L.), dispărut din fauna noastră.

BROAJBĂ, broajbe, *s.f.* cartof.

BUHUR, buhuri, s.m. Buhniţă (Buba bubo (L.)

BUJUICĂ, bujuice, *s.f.* Undiţă improvizată dintr-un acar (uneori dintr-un ac cu gămălie) căruia i se taie partea superioară, lăsându-i-se doar toarta de care se leagă firul şi vârful care se îndoia în formă de cârlig.

BURDIHOS, *adj.* Burduhănos.

BURNIŞ, burnişuri, *s.n.* Ploaie foarte mărunţă şi deasă, mai ales toamna, cu nori la mică înălţime, însoţită de negură generală. Din bură + suf. – iş; cf. scr. *bura.*

c

CACOVĂ, cacove, *s.f.* **1.** Loc ascuns. **2.** Privată, căcăstoare. Cf. gr. *kakon, kakos.*

CAPOVENIE, capovenii, *s.f.* Capîntortură (*Jynx torquilla* L.).

CAPRA LUI SFÂNTU PETRE, *s.f.* Becaţină (*Gallinago gallinago* L.).

CARALIU, caralii, *s.m.* Miliţian care îi păzea pe deţinuţii politici.

CĂCĂU, căcăi, *s.m.* Dumbrăveancă (*Coracias garrulus* L.).

CĂINA, *vb.* Văita. Din caie (*Milvus* sp.).

CĂLMĂŢUI, călmăţuie, *s.m.* Dâmb lung şi îngust, ridicătură lângă un loc mai jos, lângă o lăsătură de teren adeseori mlăştinoasă.

CĂLUGĂRIŢĂ, călugăriţe, *s.f.* Barză neagră (*Ciconia nigra* L.).

CĂŢELUL PĂMÂNTULUI, *s.m.* Orbete (*Spalax* sp.).

CÂNEPIŞTE, cânepişti, *s.f.* Terenul pe care se cultivă cânepă.

CÂRLOTEA, *s.m.* Organizatorul unei vânători şi conducătorul bătăiaşilor la vânătoare. Până la sfârşitul secolului al XIX-lea şi nume de familie, rămasă până azi poreclă pentru o ramură a familiei Badea din satul Leşile, precum şi toponim la sud de satul Buta: Dealul Cârloţilor, în terasa stânga a Drâmbovniculuui.

CÂRPĂ, cârpe, *s.f.* Maramă. Cf. gr. *karpasa, karpasina*, pânzeturi foarte fine, din in sub-

ţire, ţesute în zona Carpaţilor sau în insula Karpathos.

CĂŞ, *interj.* Strigare cu care se abat sau se mână oile şi mieii.

CEL DE PE COMOARĂ, *s.m.* (Eufemistic) Dracul.

CERGĂ, cergi, *s.f.* Un fel de pătură foarte mare, ţesută din cânepă, cu care se acoperea interiorul căruţei pentru a se pune cerealele la treierat. Din bg. scr. čerga.

CHICI, *s.m.* Om mic de statură, pitic, „o arătare de om".

CHIRCĂ, *s.f.* sing. **1.** Grâu. **2.** Nume de familie.

CHISĂLIŢĂ, chisăliţe, *s.f.* Un fel de compot din prune sau zarzăre.

CHISELEF, chiselefi, *s.m.* Holeră, scai muscălesc, scai rusesc (*Xanthium spinosum*, (L.); numele demască ororile ocupanţilor ruşi ai lui Kiseleff începând din anul 1828.

CHIRNOG, -oagă, chirnogi, -oage, *s.m.* şi f., *adj.*, *adv.* Cel care a pierdut o mână sau un picior; ciung, slut, olog.

CHITI, *vb.* A ochi.

CILIBIU, -e, *adj.* Spilcuit, frumos, elegant. Din tc. *çelebi*.

CINCI OPINCI, *s.m.* Ciocârlan (*Galerida cristata* (L.). Zicere din Mozăceni: „Cinci opinci într-un picior / Şi călcâiul tot e gol".

CINIE, cinii, *s.f.* Instrument, sculă pentru pescuit, măiestrie.

CIOACĂ, cioace, *s.f.* **1.** Unealtă mică pentru înfipt răsadul. **2.** Un anumit organ, când e vorba de copii. **3.** Laudă ieşită din comun. **4.** Stăncuţă (*Corvus monedula* L.).

CIOFLAN, cioflani, *s.m.* Om de nimic, nătărău, tăntălău, care nu se pricepe la nimic. Din vb. cioflăi + suf. -an.

CIOÍ, *interj.* Strigăt (repetat) cu care se cheamă iepurii de casă, uneori şi purceii.

CIOPĂŢI, *vb.* Ciopârţi. „Găina întâi o jumuli şi apoi o faci ciopăţi."

CIP, *interj.* Se spune repetat copiilor la lăut, mai ales când apa e prea caldă.

CIUPĂ, ciupe, *s.f.* Un fel de cursă pentru prins păsări.

CIUŞCĂ, ciuşte, *s.f.* Ardei mic şi foarte iute, cultivat în glastră.

CIUŞ, *interj.* Strigăt adresat măgarului.

CLINĂ, cline, *s.f.* Povârniş domol, costişă. Din lat. *clino; înclinare*.

COCÂRŢĂ, cocârţe, *s.f.* Un fel de salată făcută din pătlăgele verzi, coapte şi pisate cu ceapă.

CÓCHIE, cóchii, *s.f.* Pâine subţire, nedospită, coaptă în spuză.

CODĂU, codăi, *s.m.* Om leneş, care se codeşte la muncă.

CODILIE, codilii, *s.f.* **1.** Nuia lungă, de grosimea degetului, din lemn tare, folosită la mânarea turmelor. **2.** Coderişte de bici.

COLAREZ, *s.m.* sing. Mâncare făcută din făină şi lapte prin fierbere şi mestecare permanentă; uneori se adaugă şi zahăr.

CORLĂ, corle, *s.f.* Găinuşă de baltă (*Gallinula chloropus* L.).

CORNAR, cornari, *s.m.* Cel care sună din corn, mai ales la vânătoare, dar altădată şi la război; el suna în sat pentru adunarea sătenilor. Din corn + suf. -ar; lat. *cornu*.

COSOAIE, *s.f.* sing. Coasă mică pentru a tăia pălămida din grâu.

COŞAG, coşaguri, *s.n.* Coş lucrat din câteva nuiele îndoite, prinse de o altă nuia în formă de cerc, folosit la căratul paielor.

COŞCOVĂ, coşcove, *s.f.* Pădure rară, cu arbuşti piperniciţi, distruşi.

COŞERIE, coşerii, *s.f.* Împletitură din nuiele pentru a fi ataşată în căruţă, pe dric.

COŞIE, coşii, *s.f.* Coşerie.

COTĂ, *s.f.* Bir în natură impus ţăranilor după instaurarea bolşevismului, după 1947.

COTOC, cotoci, *s.m.* **1.** Fiecare din cei doi pari laterali ai plasei de pescuit. **2.** Motan, pisoi.

COTROCI, *vb.* A (se) piti.

CRIC, cricuri, *s.n.* Întâlnire a tineretului în serile de vară, pe poiană, unde se juca după fluier.

CROV, crovuri, *s.n.* Stratul iepurelui, într-o mică adâncitură.

CUCĂI, *vb.* A picoti (de somn).

CUCULIE, cucului, *s.f.* (La casele ţărăneşti) Ferestruică pe acoperiş sau la foişor; ochiul podului.

CUCURĂ, cucure, *s.f.* Tolbă pentru săgeţi; tolbă vânătorească în care vânătorul ţinea cornul cu pulbere, poşurile, amnarul, iasca şi tutunul.

CUCURUZ, cucuruzi, *s.m.* **1.** Guguştiuc (*Streptopelia decaocto* Friv.). **2.** Ştiulete de porumb.

CULTURNIC, culturnici, *s.m.* **1.** Activist comunist care dădea indicaţii în toate domeniile. **2.** Pretins titrat, cu facultate muncitorească sau „Ştefan Gheorghiu".

CURĂTURĂ, curături, *s.f.* Pădure defrişată prin scoaterea buturilor.

CURCĂ, curci, *s.f.* Dropie (*Otis tarda* L.).

CUTIER, cutieri, *s.m.* Cel ce avea grijă de cutia milei.

d

DADÓRA, *adj.* (Despre mamă) Vitregă, a două mamă.

DARD, *adj.* Viteaz, curajos. Din sl. *darda*.

DARDĂ, -e, *s.f.* Lance cu coada mai scurtă, care se arunca cu mâna; un fel de suliţă.

DAVAI, rus. Dă, dă-mi.

DĂOGAR, dăogari, *s.m.* Persoana care îl însoţea la vânătoarea de iepuri (sau de vulpi) pe vânătorul călare, ţinând ogarul de zgardă şi dându-i drumul la porunca: „Dă ogarul!"

DELNIC, -ă, delnici, –ce, *adj.*, *adv.* Vrednic, în stare de a face ceva. Din sl. *dělnikŭ*.

DIHOR GALBEN, *s.m.* *Putorius eversmanni* Lesson, semnalat pentru ultima dată în anul 1992 în Pădurea Piscanilor.

DOAGĂ, doage, *s.f.* Găoace de ceapă, frunză de ceapă desprinsă din bulb.

DOMĂI, domăesc, *vb.* tr. şi refl. A vorbi, a sta de vorbă, a pune ceva la cale. Din srb. *dumatí*.

DOMNIŞAN, domnişani, *s.m.* Locuitor al comunei Domneşti.

DOROBANŢ, dorobanţi, *s.m.* Jandarm care asigura ordinea în comune şi era întrebuinţat la diferite slujbe pe lângă autorităţi; soldat infanterist, grănicer. Din ung. *darabant*.

DOSNICĂ, dosnice, *s.f.* Nemţişor de câmp (*Delphinium consolida* L.), floare folosită în fermece. În zonă, farmec,-ce are alt sens.

DRĂCUŞ, drăcuşi, *s.m.* Corcodel pitic (*Podiceps ruficollis* Pall.).

DUDĂRIE, dudării, *s.f.* Plantaţie de duzi în vederea creşterii viermilor de mătase.

DUL, duluri, *s.n.* **1.** Dig, baraj. **2.** Strânsură, grămadă (de avere). Din gr. *duleia*, „robie".

DULAMĂ, dulame, *s.f.* Haină lungă de dimie albă, cu nasturi frumoşi, lucraţi din os din corn de cerb, uneori din argint sau metal argintat. Din tc. *dolamá*.

e

ERODIU, erodii, *s.m.* Băltan alb (*Egretta* sp.).

f

FĂLCĂU, fălcăi, *s.m.* Şoim (*Falco cherrug* Gray, 1834).

FEDELEŞ, fedeleşuri, *s.n.* Clacă de tors care se făcea cu petrecere sâmbăta seara.

FELEGOS, -oasă, *adj.* (Despre oameni) Care umblă cu hainele rupte, zdrenţăros, feliticos.

FLOAREA GRÂULUI, *s.f.* Albăstrea (*Centaurea cyanus* L.).

FILAT, -ă, filaţi, –te, *adv.* Urmărit de cineva, fără ca urmăritul să observe; metodă practicată de securişti pentru învinuirea persoanelor indezirabile comuniştilor. Din fr. *filer*, lat. *filare*.

FRATSU, s.m. (eufemistic) Dracu.

FUG, fuguri, *s.n.* Fisură în cremene, dungă de altă culoare, pe unde cremenea se crapă uşor la lovire, nefiind bună pentru scăpărat.

FULGERUL PIETREI, *s.n.* Scânteie care apare în timpul nopţii, prin lovirea a două pietre obişnuite.

FURCOI, furcoaie, *s.n.* Armă formată dintr-o furcă sau dintr-o lance cu două vârfuri, prevăzută cu o coadă de lemn.

FURCULIŢĂ, furculiţe, *s.f.* **1.** Ostie. **2.** Partea inferioară a copitei calului, cuprinsă între arcul potcoavei, care trebuie curăţată cu grijă înainte de potcovire.

g

GĂDINĂ, gădine, *s.f.* **1.** (Depreciativ) Fiară sălbatică, în special lupul. **2.** Pasăre de curte, hămesită de foame, înrăită din cauza foamei.

GANŢĂ, ganţe, *s.f.* **1.** Floare mică lucrată pe altiţă din muşte simple. **2.** Nume de familie.

GĂINĂRIE, găinării, *s.f.* Înşelătorie, apucătură necinstită, furt.

GĂRĂOACE, gărăoci, *s.f.* **1.** Rădaşcă (*Lucanus cervus*). **2.** Gărăoace de apă, gărăoace de baltă (*Hydrophilus piceus* şi *Dytiscus marginalia*).

GÂLDĂU, gâldaie, *s.n.* Lac adânc pe cursul unei gârle.

GÂTAR, gâtare, *s.n.* Toartă de fier, lată şi cu ochiuri la capete, servind la priponirea porcilor.

GÂTIŢĂ, gâtiţe, *s.f.* Gâtar.

GĂŢĂ, gâţe, *s.f.* **1.** Purcel mic şi slab. **2.** Sfoară mică pentru legat părul în codiţe, mămăliga în hălău etc.

GHEARA LEULUI, *s.f.* Unghia găii, măzăriche (*Astragalur glycyphillos* L.)

GHEBUŞOARĂ, -e, *s.f.* Ciupercă din familia *Coprinaceae (Psathyrella hydrophyllum (Bull.) Quél.*

GHINDĂREL, -i, *s.m.* Specie de pârş (*Elymys quercinus* L.)

GULEREA, gulerele, *s.f.* Guler.

GOLGOAZĂ, golgoaze, *s.f.* **1.** Zarzăre, prune, fructe mărunte. **2.** Onomastic – poreclă.

h

HELIŞBELIŞ, helişbelişuri, *s.n.* (Depreciativ şi ironic) Afacere. Din tc. *Alyş*(veriş) + beliş (beli + suf. -iş).

HILAC, hilaci, *s.m.* Şacal (*Canis [Thos] aureus* L.). Cuvânt getic; în limbile indo-europene nu se află decât în greaca veche *vb. ilao* „a urla".

i

IENIE, ienii, *s.f.* Strat foarte subţire de gheaţă care se formează iarna pe geamurile ferestrelor de la case.

IEPURAR, iepurari, s.m. **1.** Pajură (*Aquila heliaca* Savigni, 1809); **2.** Rostogol (*Echinops sphaerocephalus* L.)

IERTATĂ, iertare, *adj. adv.* Femeie ajunsă la menopauză.

î

ÎNTOLOCÁ, întolochez, *vb.* I. Tranz. şi refl. A (se) uni; a (se) împreuna.

ÎNTOLOCAT, -ă, întolocaţi, -te, *adj.* Împreunat, îmbinat.

l

LĂICER, lăicere, *s.f.* Covor lung şi îngust, cu ornamente florale şi zoomorfe, care se aşternea pe lavițe sau pe jos. Din la(v)iţa + suf. -er, bg. *lavica.*

LEPURE, lepuri, *s.m.* Iepure (Lepuri'le pe pârlitură, / N-are ce băga în gură.)

LIPAN, lipani, *s.m.* Brusture (*Aretium lappa* L.). Din bg. *lepjan.*

LUPOAIE, s.f. Lipicioasă (Vscaria vulgaris Berh.)

LUTRĂ, lutre, *s.f.* Vidră (*Lutra lutra* L.). Din lat. *lutra, ae.*

m

MALAC, ă, malaci, -ce, *s.m.* şi *f.* Bou mare şi gras, încet la mers (Depreciativ) Persoană grasă, greoaie şi leneşă.

MĂRĂCINE MĂGĂRESC, *s.m.* Pălămidă (*Cirsium arvense* L. Scop.) Planta poartă acest nume numai în zona istorică Vlaşca şi în nordul judeţului Teleorman. Din lat. *marrucina* + alb. *magar.*

MĂRĂRAŞ, *s.n.* Cucută de baltă, mărarul bălţilor (*Oenanthe aquatica* (L.) Bir.). Din mărar + suf. -aş; cuvânt geto-tracic; comp. alb. *mëra*, ngr. gr. *márathron.*

MECLĂ, mecle, *s.f.* Măciucă, buturugă mică şi noduroasă, prelungită cu un ciot.

METEREU, meterei, *s.m.* Persoană care umblă fără rost. „N-are bou, n-are resteu, umblă ca un metereu", se spunea altădată, când gospodarii din Mozăceni aveau vite multe de muncă, despre cei leneşi şi fără rost şi care umblau de colo până colo.

MIHUŞ, -i, *s.m.* Pârş (Glip glis L.)

MIERLIU, -ie, mierlii, *adj., adv.* Glas duios, frumos, fermecător. Din mierlă + suf. -iu; lat. *mer(u)la.*

MILAN, milani, *s.m.* Gaie (*Milvus* sp.). Din lat. *milvus* sau *miluus*, i.

MIONECI, *s.n.* Mâncare făcută din turtă de mălai, frământată cu dovleac fiert şi apă fiartă, coaptă în ţest.

MLĂCOS, -oasă, *adj.* Smârcos, băltos.

MOCIORIŢĂ, mociorițe, *s.f.* Loc mlăştinos, rovină.

MOCIORNIŢĂ, mociornițe, *s.f.* Mocioriță, rovină.

MOŞUL, *s.m.* sing. Cuvânt specific Mozăcenilor, denumind capătul fâşilor estice ale moşiilor moştenilor, însoţit de numele faşei, corespunzând familiilor: Moşul Curească, Moşul Zinculeasca, Moşul Bădicească...

MOZAC, mozaci, *s.m.* Om tăcut, împietrit şi răbduriu în faţa oricărei nenorociri, muncitor fără egal.

MOZAC, -uri, *s.n.* Pădure bătrână, foarte deasă şi întunecată, fără etaje inferioare, cu covor de frunze uscate şi putrezite, care provoacă teamă, îngrijorare, întristare celui ce pătrunde în ea. „Altădată în Leşeanca erau mozacuri întinse, în care îţi era frică să te avânţi."

MUFLÍ, muflesc, *vb.* IV, intranz. A pufni pe nas, aşa cum fac oile când pasc, ori berbecii când aleargă în timpul mârlitului. Onomatopeic.

MUFLON, mufloni, *s.m.* Berbec.

MUHAIA, muhaiele, *s.f.* (depreciativ) Om de nimic, cioflan.

MUMA PLOII, *s.f.* Păpuşă de lut şi ritual pentru invocarea ploii prin rugă cu jelit către divinitatea ploii.

MURGOI, *s.m.* Baboi, porcuşor (*Gobio fluvistilis*).

MURGOI CU BOT ŢEPOS, *s.m.* Murgoi chinezesc (*Pseudorasbora parva* Schlegel, 1842).

MUSCĂ, muşte, *s.f.* Albină. „Dacă ar face toate muştele miere, ar fi şi la coada cătelei." Din lat. *musca.*

MUŞAT, -tă, muşaţi, -te, *adj.* Frumos. Cuvânt geto-dacic.

MUZAN, muzane, *s.n.* Sălaşul ielelor, aflat într-o poiană foarte bogată în iarbă şi flori, înconjurată de o pădure deasă, cu etaje inferioare de nepătruns. Cf. gr. *musa, musion.*

n

NANIE, nanii, *s.f.* Jale mare, supărare. „Ce nanie era când năvăleau turcii-n ţară; nici vântul nu seca lacrimile."

NĂFURICĂ, năfurele (în zonă nu se spune năfurici), *s.f.* Măturică, măturica Maicii Precista, mătura raiului (*Artemisia annua* L.). Din (a)năfură + suf. -ică; gr. biz. ănaforá.

NĂJBEALĂ, năjbeli, *s.f.* Luptă cu mare învălmăşeală. Din (c)neaj + *bellum*; cf. război.

NĂNĂIALĂ, *s.f.* Vorbire domoală, taifas.

NĂNĂI, *vb.* IV tranz. A vorbi încet, şopăcăit.

NĂPĂSTUL, *s.m.* (Eufemistic) Dracul, diavolul.

NET, rus. Nu, nu este, nu-i.

NÓDEA, *s.m.* (eufemistic) Dracul.

NODUŢ, noduţi, *s.m.* Coada calului (*Equisetum arvense* L.)

o

OCHEAN, ocheane, *s.n.* Lac rotund şi foarte adânc pe cursul unui râu.

OCHII ZMEULUI, *s.m.* Ciupercă otrăvitoare (*Omphalatus olearius*) care creşte pe rădăcinile şi buturile aflate în putrezire, devenind fosforescente în timpul nopţilor umede de toamnă.

ODOLEANĂ, *s.f.* Odolean (*Valeriana officinalis* L.)

OIŢĂ, oiţe, *s.f.* Noiţă. „Cine are oiţe pe unghii are noroc de vite multe" (credinţă din Mozăceni).

p

PANTACHIU, pantachie, pantachii, *adj., adv.* Zăpăcit, aiurit, ţicnit.

PARLAÚL, -e, *adj., adv.* Pantachiu.

PEPENARIŢĂ, pepenariţe, *s.f.* Zămoşiţă (*Hibiscus trionum*). Plantă din familia *Malvaceae*, care înfloreşte din iunie până în august prin semănături şi locuri ruderale, foarte frecventă prin pepenării.

PERITAR, peritare, *s.n.* Velinţă, covor cu care se împodobesc pereţii interiori ai camerelor. Din lat. *parietárius.*

PICIORUL CURCII Numele a două ciuperci din familia *Agaricaceae*: *Macrolepiota rhacodes* şi *Macrolepiota procera.*

PIELMÚŞ, pielmúşi, *s.m.* (Depreciativ) **1.** Copil. **2.** Nume şi poreclă.

PIFOARCE, *s.f.* Un fel de salată din pătlăgele verzi, fierte şi pisate cu ceapă.

PITA MOȘULUI, *s.f.* Mănătârcă (*Boletus acreus* Bull. ex. Fr. și *B. reticulatus* Schff. ex Boud.).

PIZDA ȚIGĂNCII, *s.f.* Plantă din familia *Labiatae* (*Lamium purpureum* L.) asemănătoare cu urzica moartă, nu prea înaltă, ramificată la bază, comună pe lângă garduri, semănături, pârloage, cu miros neplăcut, înflorind din martie până în octombrie.

PLAC, *s.n.* Plăcere, voie, gust. *Loc. adv.* Pe (sau după) plac.

PLATĂ DE RĂZBOI Dare impusă țăranilor începând din anul 1947, în special din vite mari (boi, vaci) și cai, pentru plătirea despăgubirilor de război către URSS.

PLOIER, ploieri, *s.m.* Albinărel, prigorie (*Merops apiaster* L.).

POACĂ, poace, *s.f.* Par, arac, ciomag mare. Din onomat. poc.

POAMĂ, poame, *s.f.* (Depreciativ) Persoană cu vicii.

PRIMĂRIE Porecla călăului Gheorghe Zamfirescu din pușcăria de la Pitești. El era nu numai bătăușul cel mai înfiorător, dar și cel care la scoaterea morților din pușcărie, pentru a fi înmormântați, înfigea o vergea ascuțită în inimile lor, ca nu cumva să fie viu sau în moarte clinică.

PRIVIȚĂ, privițe, *s.f.* Fiecare din cele două nuiele așezate în cruce pentru a susține plasa halăului.

PUFLEI, *s.m.* **1.** Câine de mărime mică sau mijlocie cu părul lățos. **2.** (Depreciativ) Copil gras și scund.

PUJLĂ, pujle, *s.f.* **1.** (depreciativ) Câine leneș. **2.** (depreciativ) Persoană cu moravuri ușoare. Cf. Pușlă.

PUȘĂ, pușe, *s.f.* Nimfă de fluture, mai rar de albină. Din (pă)pușă.

PUȚAR, puțari, *s.m.* Fântânar, meșter care lucrează puțuri.

r

RACI, *s.m.*, pl. Cocârțe, pifoarce.

RĂRIȚOI, rărițoaie, *s.n.* (Augmentativ) Prăștioare, rariță.

RĂSCĂEAT, -ă, răscăeți, -te, *adj.*, *adv.* Răsfățat.

REDIU, rediuri, *s.n.* Lăstăriș tânăr, crescut din buturile arborilor tăiați, peste care se poate trece cu căruța fără ca osiile să atingă buturile și lăstărișurile. Din gal. *réda* „car cu patru roate".

REGINA BĂLȚII, *s.f.* Pește pătruns recent în apele noastre (*Lepomis gibbosus* L.)

REGULĂ, regulez, *vb.* I, refl. A se găti, a se împodobi.

ROAGĂ, roage, *s.f.* Vălceluță scurtă, cu pante foarte domoale, care adună apele ploilor și zăpezilor de pe un câmp întins; era un loc foarte bun pentru făn, dar nu de puține ori, după cosirea fânului, veneau ape mari și-l luau, de unde și zicerile: „Mi-a venit roaga"; „Lasă, că-ți vine ea și ție roaga" ș.a.

ROMANE, *s.f.* Sandale bărbătești din curele împletite.

s

SACRIT, sacrite, *s.n.* Fasolea ciorii, coaiele popii, măr lupesc (*Aristolochia clematitis* L.). Cf. sanscr. *Çakrit*, „balegă, fecale, gunoi urât mirositor".

SAMODIVA, *s.m.* (eufemistic) Dracul.

SĂRAR, -i. **1.** Negustor de sare. **2.** (pl. -are) *s.n.* solniță. **3.** *s.n.* Crăcan în care se pune un bolovan de sare pentru vite.

SĂRITOR, săritori, *s.m.* Numele dat purcelului în luna martie, când nu i se pronunță numele adevărat, fiind tabu.

SÂNEAȚĂ, sâneațe, *s.f.* Armă de foc din secolele al XVI-lea - al XVIII-lea, folosită și la vânătoare. Din sl. *svinĭți* „plumb".

SOBOL PĂTAT, *s.m.* Dihor bălțat (*Vormela peregusna* Güld., 1770).

SOIA, *interj.* Strigăt adresat de ciobani pentru a întoarce oile.

SOROAICĂ, soroaice, *s.f.* Floarea-soarelui.

STRIGĂTOARE, strigători, *s.f.* **1.** Instrument pentru chemat vânatul prin imitarea strigătului animalelor respective, lucrat din os de pasăre. **2.** obicei care avea loc în seara lăsatului de sec după terminarea cârnălegilor (a dulcelui de după Crăciun), strigare peste sat.

SUDOARE, sudori, *s.f.* Cremene slabă, de calitate inferioară, cu „fuguri", care nu lăsa scântei la amnar.

SUHAT, suhaturi, *s.n.* Teren aflat în apropiere de bălți și râuri, acoperit cu plante de baltă înalte și dese. Comp. scr. *suvat*.

SURÍ, *interj.* Înapoi. Se spune în special cailor pentru a da căruța înapoi.

ș

ȘARPE GALBEN, *s.m.* *Coluber jugularis caspius* Gmelin, 1789.

ȘARPE ROȘU, *s.m.* *Coronella austriaca austriaca* Laurenti.

ȘOAGĂR, -iță, șoagări, -ițe, *s.m.* Ungur.

ȘOALDĂ, șoalde, *s.f.* **1.** (La trântă) Piedică, cu aruncarea piciorului și împingerea șoldului, aruncând adversarul pe spate. **2.** Șmecherie, viclenie; în expr.: „Umbli cu șoalda!"

ȘOLFERIȚĂ, șolferițe, *s.f.* Calificativ depreciativ dat fetelor și femeilor cu pretenții nejustificate, mai ales după colectivizare, când au plecat la oraș și se întorceau prin sat; fudulă, încrezută. Cf. șulfă, D. Udrescu, *Glosar*, p. 260.

ȘTIRĂ, știre, *adv.* și *adj.* Stearpă; despre femei, dar și despre animalele domestice.

ȘUÍ, șuiesc, *vb. I.* Intranz. A șuiera; a fluiera încet și prelung.

ȘUȘOI, *s.m.* **1.** Iepure. **2.** Copil înfășat. **3.** Expr. A umbla (după) șușoi, a umbla fără rost, a pierde vremea. Din țig. *șușoiu*.

t

TABIE, tabii, *s.f.* Lagăr pentru prizonieri. Din tc. *tabya*.

TECAR, tecari, *s.m.* Ghimpar (*Gleditschia triacanthos* L.)

TÂRNICHE, târnichi, *s.f.* Potârniche.

TOITAN, -ă, toitani, -e, *adj.* (În special despre puii de păsări și mamifere domestice) Mare, voinic, dolofan.

TREAP, treapuri, *s.n.* Groapă special amenajată în pământ, căptușită fie cu jgheab de lemn, fie cu ciment, din care beau apă păsările de curte.

TROACĂ, troace, *s.f.* Copaie pentru legănat copiii. „De-al dracului ce era, / Nici în troacă nu ședea; / Mă-sa când îl legăna, / El scotea limba la ea (El zgâia ochii la ea)".

TÚRA, *s.f.* Ușa pisicii. Cf. gr. *thýra* „afară, în afară, de dinafară". La începutul secolului al XX-lea ușa pisicii se construia și în satul Cătăuți, comuna Chiojdeni, județul Vrancea, dar aici se numea cotruță. (Date deținute de înv. Mina N. Popescu, n. 1910).

TURCULEȚ, turculeți, *s.m.* Inflorescența diferitelor specii de pătlagină. Lupta cu turculeți, joc de copii. Cf. Turcalete, D. Udrescu, *Glosar*, p. 274.

TURLIE, turlii, *s.f.* Pasărea ogorului (*Burhinus oedicnemus* L.)

ț

ȚĂȚA VACII, s.f. Ciupercă din familia *Coprinaceae (Coprinus comatus S.F. Gray)*.

ȚIBRIU, -ie, țibrii, *adj.* Chipeș, mândru.

ȚIITORIE, țiitorii, **s.f.** Concubinaj.

ȚOPÂRLAN, -e, țopârlani, -e, *s.m.* Om care nu știe să se poarte, prost crescut, fără cei șapte ani de acasă, cu apucături grosolane, bădăran.

u

UDUDAC, ududaci, s.m. Ududoi. Măcătură de ape; râpă; scochină.

ULMIȘTE, ulmiști, *s.f.* Pădure de ulmi. Din ulm – suf. -iște. Azi ulmul este unul dintre copacii dispăruți de pe teritoriul comunei Mozăceni și din toate pădurile din împrejurimi.

URECHEA MĂTUȘII (BABEI), *s.f.* Ciupercă din fam. *Auriculariaceae* (*Auricularia mesenterica* și *Auricularia auricula-judae*).

URLĂTOARE, urlători, *s.f.* **1.** Obicei al lupilor de a se aduna în nopțile de iarnă în haite, poposind și urlând toți deodată, prelung și repetat. **2.** Locul unde se adunau lupii și urlau; erau aceleași locuri, neschimbate, în fiecare iarnă. În apropierea lor vânătorii pândeau și urlau în chemători speciale.

v

VEVERIN, VEVERIȚ, VEVERIȚUCĂ, 1-2, s.m.; **3.** *s.f.* Specie de pârș (*Dryomis nitedula nitedula Pallas)*

VRÁ, *interj.* (repetat) strigăt pentru zgornirea păsărilor din cânepă sau din vii. Din vra(bie).

Z

ZAL, zaluri, *s.n.* Za foarte groasă, din fier masiv; trei zale mari, din fier, folosite la prinderea tânjalelor când se transporta o batoză.

ZALIŞTE, zalişti, *s.f.* Vânt foarte puternic, furtună dezlănţuită care cuprinde tot spaţiul, cât vezi cu ochii.

ZALMOŞTE, *s.f.* Moarte generală; epidemie cu mulţi morţi. „Ciuma lui Caragea a făcut zalmoşte mare"; „Când dă zalmoştea-n găini, toate sunt cărate la corbi".

ZAVISTĂ, zaviste, *adj.* Invidioasă, pizmaşă. Din sl. *zavistĭnikŭ*.

ZDRÂNC, zdrânci, *s.m.* Om nebun, într-o ureche.

ZOL, zoluri, *s.n.* Bulgăre mare de pământ frământat puternic cu apă pentru a-l folosi amestecat cu pleavă de cereale sau cu paie, la anumite construcţii; chirpic.

ZOLÍ, zolesc, *vb.* IV, tranz. A frământa pământul, mai ales cu picioarele, pentru a-l face zol.

Monografii ale Comunei Mozăceni

Până în prezent s-au scris 11 monografii despre comuna Mozăceni, dintre care una singură publicată: Preot paroh Ioan Musicescu, **Monografia comunei Mozăceni**, jud. Argeş, Tipografia Al. Valescu, Muşeteşti-Argeş, 1905, 27 de pagini. Este o lucrare valoroasă, dar care nu se mai găseşte decât într-un singur exemplar aflat la Biblioteca Academiei Române, sub cota I/8909.

Alte şase monografii, lucrate de învăţători pentru obţinerea gradelor didactice, se află la Arhivele Naţionale din Bucureşti, în fondul Ministerului Educaţiei şi Învăţământului:

Autor anonim... ... ... Dos. 415/1946, ff. 21-33.
Ghelmeci, Ştefan... ... ... Dos. 417/1946, ff. 170-182.
Marinescu, Ioana M. ... ... Ibidem, ff. 207-210.
Nicolae, Radu Şt. ... ... Dos. 418/1946, ff. 53-56.
Sorescu, Gherghina St. ... ... Ibidem, ff. 128-143.
Şerbănescu, I.S. ... ... Dos. 415/1946, ff. 233-239.

Un număr de alte patru monografii, în manuscrise, se află în posesia autorilor aflaţi în comuna Mozăceni:

Bratu, Florea... 14 pp.
Cruceană Ion şi Maria Isvoranu, 87 pp.
Ionescu Ion (olografă), 34 pp.
Răducu Ion, în posesia familiei, dar o copie şi în posesia Mariei Isvoranu, 107 pp.

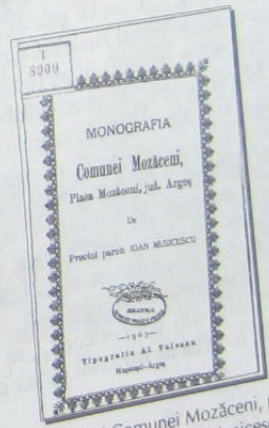

Fig. 39. Coperta monografiei Comunei Mozăceni, publicată în anul 1905 de Preotul paroh Ioan Musicescu.

În loc de încheiere

Monografia de față, departe de a cuprinde întregul material, adunat în 50 de ani de cercetări neîntrerupte, este rodul muncii unui om care se consideră fericit că a trăit bucurându-se permanent de roadele muncii sale, în trei epoci diferite. Prima a fost epoca unei copilării pe care am petrecut-o în lumea de basm a Văii Mozacului, în mijlocul unor țărani veșnic veseli, cu chipuri de piatră, pe care străluceau șuvoaiele de diamante lichide numite sudoare; a doua orânduire a fost cea a opresiunii și prigoanei care, prin credință neclintită în DUMNEZEU, a sădit tărie în trupurile și speranță în sufletele celor credincioși; a treia este cea actuală, a unei tranziții fără sfârșit, a unei sărăcii și jafuri fără limite și care-ți aduce un zâmbet amar când vezi cuvântul-reclamă, chiar și pe tricourile unei echipe de fotbal: „STALINSKAYA"; este etapa în care am așternut pe neaua hârtiei monografia de față. Cu iertare creștinească, am arătat adevărul fără ocolișuri, spre binele celor ce ne vor urma, pentru că, „Pe cei ce păcătuiesc mustră-i de față cu toți, ca și ceilalți să aibă teamă" (Sf. Ap. Pavel, Timotei, I, 5, 20). Fie ca munca depusă fără preget, timp de o jumătate de veac, să dea imbold dascălilor care trudesc la catedră și preoților ce propovăduiesc de la amvon, să răsădească în sufletele celor simpli lumina primei epoci în care noi am copilărit, să folosească tuturor celor ce trudesc cu migală la destăinuirea trecutului, vieții și naturii poporului român. Pentru toți, indiferent de gradul de instrucție și cultură, am vrut să nu se uite niciodată urgia și să ierte pe urgisitori, așa cum MÂNTUITORUL i-a iertat pe toți cei fără milă față de El.

Încărcat de bucuria împlinirii, nu pot să nu aduc un cuvânt de slavă celor ce m-au ajutat în unele momente ale vieții: doctorului chirurg, amicul Nicolae Angelescu, și doctoriței Victoria Irimia, medic primar psihiatru, care mi-au redat viața în clipe de cumpănă, amicilor Viorel Nedelcu, Cristian Neacșu și soției sale Florence din Franța, care, în ciuda depărtării, mi-au fost întotdeauna aproape.

Mulțumesc soților Maria și Ion Isvoranu, colaboratori însuflețiți, patrioți desăvârșiți, buni creștini, cu o educație și bun-siț care nu se cumpără din piață, fără a căror ardoare lucrarea de față nu căpăta viață și, nu în ultimul rând, domnului inginer Constantin Tămagă, prefect al județului Argeș, fără a cărui implicare nu vedea lumina tiparului. Un cuvânt de mulțumire se cuvine și domnului Călin Vlasie, directorul Editurii Paralela 45, soților Cristina și Viorel Mihart (tehno-redactori) și tuturor celor ce au lucrat la tipărirea acestei cărți. Și, în final, uitând de obstacolele puse de o persoană importantă pe plan local, care dorea ca monografia „să aibă mai mulți autori și mai mulți colaboratori", „să fie cenzurată" și să fie eliminat „un (anumit) capitol", o vorbă de har celor ce vor osteni la citirea ei.

ION NANIA

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ 1 ARGEȘ

CUPRINS

Cuvânt înainte 5
Cuvânt către cititori 6
Prolegomene 7

Aşezarea geografică şi cadrul natural 13
Aşezarea şi relieful 13
Reţeaua hidrografică 16
Flora 19
Fauna 32
Clima 67

Mozăcenii se află în centrul ariei culturii de prund din România 69

Valea Mozacului – cea mai locuită dintre văile României de-a lungul istoriei 85

Descoperiri arheologice pe Valea Drâmbovnicului 137

Un document „mai valoros decât Columna lui Traian" – certificatul de naştere al popoarelor latine 164

Descoperiri numismatice 174
Monete getice şi din dyrrhachium 174
Denari republicani romani 177
Monete imperiale romane 183
Monete medievale şi moderne. Monete ungureşti 189
Monete polone 192
Monete turceşti 195
Monete austriece 203
Monete ruseşti 207
Monete Sadagura 208
Alte monete 210

Mitologie, legendă şi adevăr 213
Mitologie – Şarpele-Dumnezeu 213
Apariţia Şarpelui-Dumnezeu şi a fetişului ophiolatric 215
Mitul creaţiei. Şarpele – adversarul lui Dumnezeu 217
Şarpele casei 221
„Şarpele" din pântecele omului 225
Şarpele sugaci 227
Descântarea şerpilor 228
Unele aspecte ale evoluţiei cultului ophiolatric în spaţiul românesc 229
Alte sărbători şi ritualuri 248
Alte credinţe străvechi despre Şarpele-Dumnezeu şi unele realităţi 256
Muşcătura şarpelui. Şarpele în medicina populară 257
Puterea antidemonică a opincilor de fier 258

Tabuizarea şarpelui 260
Voinicul înghiţit de şarpe şi conştiinţa graniţei pe Nistru 262
Câteva cuvinte de încheiere 264

Cătelul pământului – străvechi zeu chtonian, creator al turmelor, ocrotitor al ciobanilor şi păzitor al mormintelor 265

O pasăre îndumnezeită – barza 273

Statornicia mozăcenilor – mitologie, legendă şi adevăr 289
Odoleanul şi motanul sălbatic 289

Prima legendă creştină – Aşezarea mozăcenilor în muzanele de pe Mozac 292

Legendă şi adevăr istoric 294
Când s-au luptat misii cu împăratul Alexandru Machedon 295
Brazda lu' Novac 297
Căpitanul Mozac 298
Cum s-a hotărnicit moşia mozăcenilor 300
Legenda Bisericii „Sfânta Cuvioasă Paraschiva" 302
Legenda lui Bucur Ciobanul, întemeietorul Bucureştilor 306
Ciobanul care s-a însurat cu una din iele 312

Graiul hrisoavelor 314

Mozăcenii în secolul al XIX-lea 333
Situaţia celor două parohii la 1810 333
Mozăcenii şi plasa Găleşeşti după arondarea la judeţul Argeş 335
Evoluţia demografică până la începutul secolului al XIX-lea 395

Agricultura – ocupaţia de bază a ţăranilor din Mozăceni 399
Pornirea plugului şi alte credinţe şi ritualuri de peste an 399

Meteorologia ţăranilor din Mozăceni 421

Modul de folosire a terenului comunei noastre 440

Creşterea animalelor 445

Pescuitul 450

Vânătoarea 455

Evoluţia demografiei în secolul al XX-lea 481

Gospodăria şi traiul sătenilor din Mozăceni 486

Instrucţie, educaţie, cultură şi civilizaţie
Instrucţie ..... [illegible]
Neştiutorii de carte în plasa Drâmbovnic ..... [illegible]
Educaţie ..... [illegible]
Cultură şi civilizaţie ..... [illegible]
Banca Populară „Buna Vestire" ..... [illegible]

Educaţia, cultura şi „civilizaţia" socialistă ..... [illegible]

„Vom fi iarăşi ce-am fost şi mai mult decât atât!" ..... [illegible]

O mare dovadă de pioşenie: „Totul e de la Dumnezeu, vine sfârşitul lumii" ..... [illegible]

Dictatura bolşevică şi atrocităţile prin care s-a impus ..... [illegible]
Câteva dintre atrocităţile bolşevicilor ..... [illegible]
Preludiu la marea răscoală a ţăranilor din ianuarie 1907 ..... [illegible]
Marea răscoală din 1961 ..... [illegible]

Viersul suferinţei noastre – folclor anticomunist ..... [illegible]
Precuvântare la viersul suferinţei noastre ..... [illegible]
Folclor din perioada anilor 1944-1947. Instaurarea [illegible] ..... [illegible]
Folclor din perioada dărilor pentru despăgubiri de război, către [illegible] ..... [illegible]
şi a cotelor obligatorii ..... [illegible]
Colectivizarea oglindită în cântecul popular ..... [illegible]
Cântece din prizonierat ..... [illegible]
Cântece despre partizani şi lupta armată împotriva comunismului ..... [illegible]
Cântece despre deţinuţii politici şi suferinţele din închisori ..... [illegible]
Cântece despre activişti, securişti, procurori, miliţieni şi alţi funcţionari [illegible] ..... [illegible]
Ironizarea preoţilor trădători, necredincioşi ..... [illegible]
Cântece despre muncitori şi navetişti ..... [illegible]
Cântece despre armată ..... [illegible]
Cântece despre Ceauşescu şi „Epoca de aur" ..... [illegible]
Cântece despre degradarea naturii ..... [illegible]
Colinde şi rugăciuni ..... [illegible]
Satirice şi strigături ..... [illegible]
Ghicitori ..... [illegible]
Rapsozi şi deţinători ai pieselor din capitolul prezentat ..... [illegible]
1. Marin Ciricliu ..... [illegible]
2. Radu M. Badea ..... [illegible]
3. Preot Badea Boloaje ..... [illegible]
4. Petre B. Nania ..... [illegible]
5. Marin Ninu ..... [illegible]
6. Tudor V. Onel ..... [illegible]

Eroii neamului ..... [illegible]
Concepţia mozăcenilor noştri despre patrie, armată şi eroi ..... [illegible]
Pregătirea premilitară din anii 1940-1941 742
Comuna Mozăceni recunoscătoare fiilor săi în campania anilor 1916-1918 744
Războiul de Independenţă 744
Al doilea război mondial ..... [illegible]

Toponimia comunei Mozăceni 748
Vocabular 768

Monografii ale Comunei Mozăceni 777

În loc de încheiere 778
Lista planşelor încadrate în paginile volumului 779
Lista figurilor încadrate în paginile volumului 782
Planşe neintroduse în pagini, aflate la începutul volumului 784
Planşele cu fotografiile color de la sfârşitul volumului 784

„Cu studiul vânatului şi vânătorii în Dacia s-au ocupat câţiva istorici români ai temei: Alexandru Odobescu, Constantin C. Giurescu etc. Noi ne oprim la ultimul studiu, de Ion Nania, care e mai aproape de exegeza mitică. Dânsul trece în revistă relatările scriitorilor antici, greci şi romani (Herodot, Pindar, Aristotel, Hipocrate, Tucidide, Strabon etc.), apoi descrie natura vânatului (cerbului, căprioarei, urşilor, bourilor, mistreţilor etc.), felul vânătorii (cu praştia, săgeata, lancea, hăituitul cu câini cu laţul, groapa-capcană etc.) şi folosirea cărnii, blănii, oaselor. De asemenea, descrie vânătoarea în perioada daco-romană, în perioada feudală (vânătoarea domnească, a boierilor şi sătenilor liberi), cu dările şi obligaţiile corespunzătoare."

ROMULUS VULCĂNESCU,
Mitologie română, Editura Academiei, 1985

ISBN 973-697-285-2

PARALELA 45
EDITURA